

DRUGI
VATIKANSKI
KONCIL

dokumenti

Kršćanska sadašnjost

**II vatikanski koncil:
Dokumenti**

»KONCIL«

BIBLIOTEKA CENTRA ZA KONCILSKA ISTRAŽIVANJA,
DOKUMENTACIJU I INFORMACIJE »KRŠĆANSKA
SADAŠNJOST« ZAGREB, MARULICEV TRG 14

Svezak 1

**II VATIKANSKI KONCIL
DOKUMENTI**

Priredio

Josip Turčinović

II. VATIKANSKI KONCIL

DOKUMENTI

Latinski i hrvatski

IV. izdanje

KS

KRŠĆANSKA SADAŠNJOST
ZAGREB
1986

Prijevod, izuzevši konstituciju Lumen genitum, izradila Kršćanska sadašnjost.
Stvarno kazalo r Stipe Bagarić
Korektura latinskog teksta: Ing. Zvonimir Hranilovic
Korektura hrvatskog teksta: Marijan Nežmah
Omot: Roman Turčinović
Odgovara: dr Vjekoslav Bajsić, Zagreb, Kaptol 31
Imprimatur: Nadbiskupski duhovni stol, Zagreb, br. 338/70
Tisak: Kršćanska sadašnjost, Zagreb
© by Kršćanska sadašnjost, Zagreb

RIJEČ IZDAVAČA

Ova se knjiga kod nas čeka već nekoliko godina. Njezino su pojavljivanje usporavale mnoge nedaće. Jedva da će u nas biti poslijeratne religiozne knjige koja bi stajala više mukd od ove. No zato je sada dvostruko dobrodošla. Još uvijek ima sve uvjete da postane priručnik kojim će se naša Crkva najviše služiti u svojim obnoviteljskim naporima. Zato smo je i opskrbili svim potrebnim kazalima. A služit će i kao neophodno vrelo za teološki studij i studij Crkve. Tu će posebno pomoći latinski izvornik. ■

*Prijevodi su svi ostali onakvi kakvi su već tiskani u izdanjima pojedinih dokumenata, izuzevši nekoliko mjesta gdje je bilo potrebno ispraviti prave pogreške. Ostavili smo netaknut i kritički aparat uz konstituciju *Lumen gentium* iako je rađen po drukčijim metodološkim načelima.*

Izdavač nakon ove knjige ne kani više pojedinačno izdavati prijevode koncilskih dokumenata, makar je neke ranije bio najavio. Pojedinačno ih kani izdavati samo s opsežnijim komentarima.

U ovoj pak biblioteci namjerava u budućnosti izdati i svu preostalu zbirku dokumenata vezanih uz Koncil, osobito pokoncilске provedbene dokumente. Ma koliko to za jedan mali narod, kakav smo mi, bio težak i smion zadatak, on nije zato manje imperativan. Nadamo se da ćemo ga ipak uspjeti izvršiti. Dakako da kod toga, cijenjeni čitaocē, računamo na tvoje razumijevanje i dobrohotnost. A sada ti preporučujemo ovu prvu knjigu iz tog niza.

U Zagrebu, dne 21. lipnja 1970.

KRSCANSKA SADAŠNJOST

KONSTITUCIJA 0
SVETOJ LITURGIJI

**PAULUS EPISCOPUS
SERVUS SERVORUM DEI
UNA CUM SACROSANCTI CONCILII PATRIBUS
AD PERPETUAM REI MEMORIAM**

**CONSTITUTIO DE
SACRA LITURGIA**

1. SACROSANCTUM CONCILIUM, cum sibi proponat vitam christianam inter fideles in dies augere; eas institutiones quae mutationibus obnoxiae sunt, ad nostrae aetatis necessitates melius accommodare; quidquid ad unionem omnium in Christum credentium conferre potest, fovere; et quidquid ad omnes in sinum Ecclesiae vocandos conducit, roborare; suum esse arbitratur peculiari ratione etiam instaurandam atque fovendam Liturgiam curare.

2. Liturgia enim, per quam, maxime in divino Eucharistiae Sacrificio, »opus nostrae Redemptionis eKercetur«,¹ summe eo confert ut fideles vivendo expriment et aliis manifestent mysterium Christi et genuinam verae Ecclesiae naturam, cuius proprium est esse humanam simul ac divnam, visibilem invisibilibus praeditam, actione ferventem et contemplationi vacantem, in mundo praesentem et tamen peregrinam; et ita quidem ut in ea quod humanum est ordinetur ad divinum eique subordinetur, quod visibile ad invisibile, quod actionis ad contemplationem, et quod praesens ad futuram civitatem quam inquirimus.² Unde, cum Liturgia eos qui intus sunt cotidie aedificet in templum sanctum in Domino, in habitaculum Dei in Spiritu,³ usque ad mensuram aetatis plenitudinis Christi,⁴ miro modo simul vires eorum ad praedicandum Christum roborat, et sic Ecclesiam iis qui sunt foris ostendit ut signum levatum in nationes,⁵ sub quo filii Dei dispersi congregentur in unum⁶ quousque unum ovile fiat et unus pastor.⁷

**PAVAO BISKUP
SLUGA SLUGU BOŽJIH
ZAJEDNO S OČIMA SVETOGA SABORA
NA TRAJAN SPOMEN**

**KONSTITUCIJA
»SACROSANCTUM CONCILIUM«
o svetoj liturgiji**

Uvod

Svrha Sabora

1. Sveti Sabor je poduzeo: sve više unaprijediti kršćanski život vjernika; ustanove koje su podvrgnute promjenama bolje prilagoditi potrebama našeg vremena; promicati sve što god bi moglo doprinijeti jedinstvu svih koji vjeruju u Krista i pojačati ono što bi pomoglo sve pozvati u krilo Crkve. Stoga smatra da na nj na poseban način spada i obnova i gajenje liturgije.

Krist djeluje po Crkvi i liturgiji

2. Doista, liturgija kojom se osobito u božanskoj žrtvi euharistije »vrši djelo našeg otkupljenja«,¹ u najvećoj mjeri pridonosi da vjernici životom izraze i drugima očituju otajstvo Kristovo i istinsku narav prave Crkve. Ona je po svojoj naravi ljudska i božanska; vidljiva i nevidljivim stvarnostima obdarena; gorljiva u djelovanju, a odana kontemplaciji; nazočna u svijetu, a ipak — putnica. Ali tako da je u njoj ljudsko upravljeno i podređeno božanskome, vidljivo nevidljivome, djelovanje kontemplaciji i sadašnjost budućem gradu, koji tražimo.² Zato, budući da liturgija one koji su unutar Crkve svako dnevno izgrađuje u sveti hram u Gospodinu, za stan Božji u Duhu,» do pune mjere Kristova rasta,⁴ ona ujedno na čudesan način jača nji hove snage za navješćivanje Krista; tako onima koji su vani pokazuje Crkvu kao znak podignut među narodima,⁵ pod kojim će se raspršena djeca Božja privoditi k jedinstvu,⁶ dok ne bude jedno stado i jedan pastir.⁷

3. Quare Sacrosanctum Concilium, de fovenda atque instauranda Liturgia quae sequuntur principia censet in mentem revocanda et practicas normas statuendas esse.

Inter haec principia et normas nonnulla habentur quae tum ad Riturum romanum tum ad omnes alios Ritus applicari possunt ac debent, licet normae practicae quae sequuntur solum Riturum romanum spectare intellegendae sint, nisi agatur de iis quae ex ipsa rei natura alios quoque Ritus afficiant.

4. Traditioni denique fideliter obsequens, Sacrosanctum Concilium declarat Sanctam Matrem Ecclesiam omnes Ritus legitime agnitos aequo iure atque honore habere, eosque in poštenim servari et omnimode fovendi velle, atque optat ut, ubi opus sit, caute ex integro ad mentem sanae traditionis recognoscantur et novo vigore, pro hodiernis adiunctis et necessitatibus, donentur,

Caput I

DE PRINCIPIIS GENERALIBUS AD SACRAM LITURGIAM INSTAURANDAM ATQUE FOVENDAM

I. De sacrae Liturgiae natura eiusque momento in vita Ecclesiae

5. Deus, »qui omnes homines vult salvos fieri et ad agnitionem veritatis venire« (1 Tim. 2, 4), »multifariam multisque modis olim loquens patribus in prophetis« (Hebr. 1, 1), ubi venit plenitudo temporis, misit Filium suum, Verbum carnem factum, Špiritu Sancto unctum, ad evangelizandum pauperibus, ad sanandos contritos corde,⁸ »medicum carnalem et spiritualem«,⁹ Mediatorem Dei et hominum.¹⁰ Ipsius namque humanitas, in unitate personae Verbi, fuit instrumentum nostrae salutis. Quare in Christo »nostrae reconciliationis processit perfecta placatio, et divini cultus nobis est indita plenitudo«.¹¹

Hoc autem humanae Redemptionis et perfectae Dei glorificationis opus, cui divina magnalia in populo Veteris Testamenti praeluserant, adimplevit Christus Dominus, praecipue per suae beatae Passionis, ab inferis Resurrectionis et gloriosae Ascensionis paschale mysterium, quo »mortem nostram moriendo destruxit, et vitam resurgendo reparavit«.¹² Nam de latere Christi in cruce dormientis ortum est totius Ecclesiae mirabile sacramentum.¹³

6. Ideoque, sicut Christus missus est a Patre, ita et ipse Apostolos, repletos Špiritu Sancto, misit, non solum ut, praedicantes

Uredba se uglavnom odnosi na rimski obred

3. Stoga Sveti Sabor misli da treba dozvati u pamet slijedeća načela za gajenje i obnovu liturgije i izdati praktične propise.

Među ovim načelima i propisima ima nekih koji se mogu i moraju primijeniti i na rimski i na sve ostale obrede, ali se slijedeći praktični propisi odnose samo na rimski obred, osim onih koji se po samoj svojoj naravi tiču i ostalih obreda.

Svi su obredi u Crkvi ravnopravni

4. Napokon, Sveti Sabor, slijedeći vjerno predaju, izjavljuje: sveta Majka Crkva smatra ravnopravnima i jednako časnim sve zakonito priznate obrede, te hoće da se oni i dalje čuvaju i na svaki način njeguju; ona želi da se, gdje je potrebno, oprezno, temeljito i u duhu zdrave predaje preispitaju, te im se dadne nova snaga za današnje prilike i potrebe.

I g l a v a

OPĆA NAČELA ZA OBNOVU I GAJENJE SVETE LITURGIJE

1. Narav svete liturgije i njezina važnost u životu Crkve

Bog je navijestio i izveo otkupljenje

5. Bog, »koji hoće da se svi ljudi spase i dođu do spoznaje istine« (1 Tim 2, 4), »nekoć je u mnogo navrata i na mnogo načina govorio očima po prorocima« (Heb 1, 1). A kada dođe punina vre mena, posla Sina svoga — Riječ utjelovljenu, pomazanu Duhom Svetim — da kao »liječnik tijela i duše«⁸ i posrednik između Boga i ljudi⁹ navijesti siromasima evanđelje i da izliječi one koji su skrušena srca.¹⁰ Doista, njegovo čovječstvo u jedinstvu s osobom Riječi, bijaše sredstvom našega spasenja. Zato se u Kristu »dogodio savršeni otkup našeg pomirenja i dana nam je punina bogoštovlja«.¹¹

To djelo ljudskog otkupljenja i savršene Božje proslave, kojemu su predigrom bila čudesna Božja djela u narodu Staroga zavjeta, izvršio je Krist Gospodin, naročito vazmenim otajstvom svoje blažene muke, uskrsnuća od mrtvih i slavnog uzašašća. Tako je »svojom smrću uništio našu smrt i svojim uskrsnućem obnovio naš život«.¹² Doista, iz rebra je Krista, usnulog na križu, proisteklo čudesno otajstvo čitave Crkve.¹³

Otkupljenje se primjenjuje liturgijom

6. Zato je Krist, sam poslan od Oca, poslao apostole napunjene Duhom Svetim ne samo da propovijedajući evanđelje svakom stvo-

Evangelium omni creaturae,¹⁴ annuntiaretur Filium Dei morte sua et resurrectione nos a potestate satanae et a morte liberasset et in regnum Patris transtulisset, sed etiam ut, quod annuntiabant, opus salutis per Sacrificium et Sacramenta, circa quae tota vita liturgica veritatem, exercerent. Sic per Baptismum homines paschali Christi mysterio inseruntur: commortui, consepulti, conresuscitati;¹⁶ spiritum accipiunt adoptionis filiorum, »in quo clamamus: Abba, Pater« (Rom. 8, 15), et ita fiunt veri adoratores, quos Pater quaerit.¹⁷ Similiter quotiescumque dominicam cenam manducant, mortem Domini annuntiant donec veniat.¹⁸ Idcirco, ipsa die Pentecostes, qua Ecclesia mundo apparuit, »qui receperunt sermonem« Petri »baptizati sunt«. Et erant »perseverantes in doctrina Apostolorum et communicatione fractionis panis et orationibus... collaudantes Deum et habentes gratiam ad omnem plebem« (Act. 2, 41-42, 47). Numquam exinde omisit Ecclesia quin in unum conveniret ad paschale mysterium celebrandum: legendo ea »in omnibus Scripturis quae de ipso erant« (Lc. 24, 27), Eucharistiam celebrando in qua »mortis eius victoria et triumphus repraesentantur«,¹⁹ et simul gratias agendo »Deo super inenarrabili dono« (2 Cor. 9, 15) in Christo Iesu, »in laudem gloriae eius« (Eph. 1, 12), per virtutem Spiritus Sancti.

7. Ad tantum vero opus perficiendum, Christus Ecclesiae suae semper adest, praesertim in actionibus liturgicis. Praesens adest in Missae Sacrificio cum in ministri persona, »idem nunc offerens sacerdotum ministerio, qui seipsum tunc in cruce obtulit«²⁰ tum maxime sub speciebus eucharisticis. Praesens adest virtute sua in Sacramentis, ita ut cum aliquis baptizat, Christus ipse baptizat.²¹ Praesens adest in verbo suo, siquidem ipse loquitur dum sacrae Scripturae in Ecclesia leguntur. Praesens adest denique dum supplicat et psallit Ecclesia, ipse qui promisit: »Ubi sunt duo vel tres congregati in nomine meo, ibi sum in medio eorum« (Mt. 18, 20).

Reapse tanto in opere, quo Deus perfecte glorificatur et homines sanctificantur, Christus Ecclesiam, sponsam suam dilectissimam, sibi semper consociat, quae Dominum suum invocat et per ipsum Aeterno Patri cultum tribuit.

Merito igitur Liturgia habetur veluti Iesu Christi sacerdotalis muneris exercitatio, in qua per signa sensibilia significatur et modo singulis proprio efficitur sanctificatio hominis, et a mystico Iesu Christi Corpore, Capite nempe eiusque membris, integer cultus publicus exercetur.

Proinde omnis liturgica celebratio, utpote opus Christi sacerdotis eiusque Corporis, quod est Ecclesia, est actio sacra praecellenter, cuius efficacitatem eodem titulo eodemque gradu nulla alia actio Ecclesiae adaequat.

renju¹⁴ navješćuju da nas je Sin Božji smrću svojom i uskrsnućem oslobodio od vlasti sotonine¹⁵ i od smrti te nas prenio u kraljevstvo Očeva nego također da to naviještano djelo spasenja i izvršuju žrtvom i sakramentima, oko čega se kreće sav liturgijski život. Tako se ljudi krštenjem uključuju u Kristovo vazmeno otajstvo: s njim suumrli, supokopani i suuskrsnuli¹⁶ primaju duh posinjenja »u kojem vičemo: Abba! Oče!« (Rim 8, 15) i postaju pravi klanjaoci kakve Otac traži.¹⁷ Na sličan način, kad god blaguju Gospodnju večeru, navješćuju smrt Gospodnju dok on ne dođe.¹⁸ Stoga na same Duhove, kad se Crkva objavila svijetu, oni koji prihvatise riječ Petrovu krstiše se. I bijahu »postojani u apostolskoj nauci, u zajedništvu, lomljenju kruha i molitvama« te su »hvalili Boga i uživali naklonost svega naroda« (Dj 2, 41—42, 47). Otada Crkva nikada nije propustila sastajati se na slavlje vazmenog otajstva: čitala je kod toga ono »što, se na njega odnosilo u svim Pismima« (Lk 24, 27), slavila euharistiju, u kojoj »se uprisutnjuje pobjeda i slavodobiće njegove smrti«,¹⁹ te je ujedno zahvaljivala »Bogu na njegovome neizrecivome daru« (2 Kor 9, 15) u Kristu Isusu — »na hvalu slave njegove« (Ef 1, 12), snagom Duha Svetoga.

Krist je prisutan u bogoslužju

7. Da izvrši tako veliko djelo, Krist je u svojoj Crkvi uvijek prisutan, a osobito u liturgijskim činima. Prisutan je u misnoj žrtvi i u osobi službenika i — jer se »svećeničkom službom sada prinosi onaj isti koji je onda na križu prikazao sama sebe«²⁰ — ponajpače pod euharistijskim prilikama. Prisutan je svojom moći u sakramentima, pa kad tko krsti, sam Krist krsti.²¹ Prisutan je u svojoj riječi, jer on govori kad se u Crkvi čita Sveto pismo. Prisutan je napokon kad Crkva moli i psalmira, jer je sam obećao: »Gdje su dvojica ili trojica sabrana u moje ime, tu sam ja među njima« (Mt 18, 20).

Zaista u tako velikom djelu, kojim se savršeno Bog proslavljuje i ljudi posvećuju, Krist sebi pridružuje Crkvu, predragu svoju Zaručnicu, koja ga zaziva kao svojega Gospodina i po njemu iskazuje štovanje vječnom Ocu.

S pravom se dakle liturgija smatra kao vršenje Kristove sveće ničke službe: u njoj se pomoću vidljivih znakova označuje i, na način pojedinom znaku svojstven, izvršuje čovjekovo posvećenje te tako otajstveno tijelo Isusa Krista, Glava i udovi, vrši cjelokupno javno bogoslužje.

Stoga je svako liturgijsko slavlje — budući da je ono djelo Krista Svećenika i njegova tijela, koje je Crkva — u najpotpunijem smislu sveto djelo, i s rijim se, s obzirom na isti naslov i isti stupanj, po djelotvornosti ne može izjednačiti ni jedan drugi čin Crkve.

8. In terrena Liturgia caelestem illam praegustando participamus, quia in sancta civitate Ierusalem, ad quam peregrini tendimus, celebratur, ubi Christus est in dextera Dei sedens, sanctorum minister et iubernaculi veri;²² cum omni militia caelestis exercitus hymnum gloriae Domino canimus; memoriam Sanctorum venerantes partem aliquam et societatem cum iis speramus; Salvatorem expectamus Dominum nostrum Iesum Christum, donec ipse apparebit vita nostra, et nos apparebimus cum ipso in gloria.²³

9. Sacra Liturgia non explet totam actionem Ecclesiae; nam antequam homines ad Liturgiam accedere possint, .necesse est ut ad fidem et conversionem vocentur: »Quomodo invocabunt in quem non crediderunt? Aut quomodo credent ei quem non audierunt? Cjuomodo autem audient sine praedicante? Quomodo vero praedicabunt nisi mittantur?« (Rom. 10, 14—15).

Quare Ecclesia non credentibus praeconium salutis annuntiat, ut omnes homines solum Deum verum et quem misit Iesum Christum cognoscant et a viis suis convertantur, paenitentiam agentes.²⁴ Credentibus vero semper fidem et paenitentiam praedicare debet, eos praeterea debet ad Sacramenta disponere, docere servare omnia quaecumque mandavit Christus,²⁵ et allicere ad omnia opera caritatis, pietatis et apostolatus, quibus operibus manifestum fiat christifideles "■ de hoc mundo quidem non esse, sed tamen esse lucem mundi cosdemque Patrem glorificare coram hominibus.

10. Attamen Liturgia est culmen ad quod actio Ecclesiae tendit et simul fons unde omnis eius virtus emanat. Nam labores apostolici ad id ordinantur ut omnes, per fidem et Baptismum filii Dei facti, in unum conveniant, in medio Ecclesiae Deum laudent, Sacrificium participant et cenam dominicam manducent.

Vicissim, ipsa Liturgia impellit fideles ut »sacramentis paschalibus« satiati fiant »pietate concordem«;²⁶ orat ut »vivendo teneant quod fide perceperunt«;²⁷ renovatio vero foederis Domini cum hominibus iri Eucharistia fideles in urgentem caritatem Christi trahit et accendit. Ex Liturgia ergo, praecipue ex Eucharistia, ut e fonte, gratia in nos derivatur et maxima cum efficacia obtinetur illa in Christo hominum sanctificatio et Dei glorificatio, ad quam, uti ad finem, omnia alia Ecclesiae opera contendunt.

11. Ut haec tamen plena efficacitas habeatur, necessarium est ut fideles cum recti animi dispositionibus ad sacram Liturgiam accedant,

Predokus nebeske liturgije

8. Zemaljskom liturgijom sudjelujemo predokusom u onoj nebeskoj liturgiji koja se slavi u svetom gradu Jeruzalemu!, kamo kao putnici težimo, gdje Krist sjedi Bogu zdesna kao službenik svetišta i pravoga šatora;²² sa svim četama nebeske vojske pjevamo Gospođinu pjesan slave; štujući spomen svetih, uzdamo se zadobiti neko mjesto u društvu s njima; očekujemo Spasitelja Gospodina našega Isusa Krista, da se, kad se pojavi on, naš život, i mi zajedno s njime pojavimo u slavi.²³

Liturgija ne iscrpljuje sve djelatnosti Crkve

9. Sveta liturgija ne iscrpljuje čitavu djelatnost Crkve. Doista, prije negoli ljudi mogu pristupiti liturgiji potrebno je da budu pozvani k vjeri i obraćenju: »Kako li će zazivati onoga u koga nisu vjerovali? Kako li će vjerovati u onoga za koga nisu čuli? Kako li će čuti bez propovjednika? Kako li će propovijedati, ako nisu poslani?« (Rim 10, 14—15).

Stoga Crkva onima koji ne vjeruju navješćuje nauk spasenja, da svi ljudi upoznaju jedinoga Boga i onoga koga on poslao, Isusa Krista, te se čineći pokoru odvrate od svojih putova.²⁴ I vjernicima mora Crkva uvijek propovijedati vjeru i obraćenje. Treba ih osim toga pripremiti na sakramente, učiti ih da vrše sve što je Krist zapovjedio,[^] poticati ih na sva djela ljubavi, pobožnosti i apostolata, kojima će kršćani zaista pokazati da nisu od ovoga svijeta, ali da su ipak svjetlo svijeta, i da slave Oca pred ljudima.

Euharistija je izvor života Crkve

10. Liturgija je ipak vrhunac ka kojemu teži djelatnost Crkve, i ujedno izvor iz kojega proističe sva njezina snaga. Doista, apostolski su napori upravljani k tome da se svi koji su vjerom i krštenjem postali Božja djeca, sastaju zajedno, usred Crkve hvale Boga, sudjeluju kod žrtve i blaguju Gospodnju večeru.

Zauzvrat ista liturgija potiče vjernike da »nasićeni vazmenim otajstvima budu složni u bogoljubnosti«,²⁶ ona moli da »životom vrše ono što su vjerom prihvatili«,²⁷ a obnavljanje Saveza između Gospodina i ljudi u euharistiji, privlači i podžiče vjernike u neodoljivoj ljubavi Kristovoj. Iz liturgije dakle, osobito iz euharistije, kao s izvora, izljuje se na nas milost te se s najvećim uspjehom postizava ono posvećenje ljudi i proslava Boga u Kristu, prema čemu se, kao prema svojoj svrsi, stječu sva druga djela Crkve.

Traži se osobno raspoloženje

11. Da se postigne takav potpuni uspjeh, potrebno je da vjernici pristupaju k svetoj liturgiji s pravim raspoloženjem duše, a svoju pa-

mentem suam vobis accommodent, et supernae gratiae cooperentur, ne eam in vacuum recipiant.²⁸ Ideo sacris pastoribus advigilandum est ut in actione liturgica non solum observentur leges ad validam et licitam celebrationem, sed ut fideles scienter, actuose et fructuose eandem participant.

12. Vita tamen spiritualis non unius sacrae Liturgiae participatione continetur. Christianus enim ad communiter orandum vocatus, nihilominus debet etiam intrare in cubiculum suum ut Patrem in abscondito oret,²⁹ immo, docente Apostolo, sine intermissione orare.³⁰ Et ab eodem Apostolo docemur mortificationem Iesu semper circum-ferre in corpore nostro, ut et vita Iesu manifestetur in carne nostra mortali.³¹ Quapropter Dominum in Missae Sacrificio precamur ut, »hostiae spiritualis oblatione suscepta, nosmetipsos« sibi perficiat »munus aeternum«.³²

13. Pia populi christiani exercitia, dummodo legibus et normis Ecclesiae conformia sint, valde commendantur, praesertim cum de mandato Apostolicae Sedis fiunt.

Speciali quoque dignitate gaudent sacra Ecclesiarum particularium exercitia, quae de mandato Episcoporum celebrantur, secundum consuetudines aut libros legitime approbatos.

Ita vero, ratione habita temporum liturgicorum, eadem exercitia ordinentur oportet, ut sacrae Liturgiae congruant, ab ea quodammodo deriventur, ad eam populum manuducant, utpote quae natura sua iisdem longe antecellat.

II. De liturgica institutione et de actuosa participatione prosequendis

14. Valde cupit Mater Ecclesia ut fideles universi ad plenam illam, consciam atque actuosam liturgicarum celebrationum participationem ducantur, quae ab ipsius Liturgiae natura postulatur et ad quam populus christianus, »genus electum, regale, sacerdotium, gens sancta, populus acquisitionis« (1 Pt. 2, 9; cf. 2, 4-5), vi Baptismatis ius habet et officium. Quae totius populi plena et actuosa participatio, in instauranda et fovenda sacra Liturgia, summopere est attendenda: est enim primus,isque necessarius fons, e quo spiritum vere christianum fideles hauriant; et ideo in tota actione pastorali, per debitam institutionem, ab animarum pastoribus est sedulo adpetenda.

Sed quia, ut hoc evenire possit, nulla spes effulget nisi prius ipsi animarum pastores spiritu et virtute Liturgiae penitus imbuantur in eaque efficiantur magistri, ideo pernecessum est ut institutioni liturgicae cleri apprime consulatur. Quapropter Sacrosanctum Concilium ea quae sequuntur statuere decrevit.

met usklade s glasom i da sudjeluju s nebeskom milosti kako je ne bi uzalud primali.²⁸ Stoga sveti pastiri moraju budno paziti ne samo da se u liturgijskom činu obdržavaju propisi za valjano i dopušteno slavljenje obreda, nego da u njima vjernici sudjeluju s poznavanjem, djelatno i plodno.

Nužno je gajiti pobožnost u svemu životu

12. Duhovni se život ipak ne sastoji samo od sudjelovanja u svetoj liturgiji/Doista kršćanin, pozvan da molfu zajednici, mora uz to ući i u svoju sobu i moliti Oca u tajnosti,²⁹ dapače, kako Apostol uči, mora moliti bez prestanka.³⁰ « Isti nas Apostol potiče da Isusove smrtne patnje uvijek nosimo na svom tijelu, da se i život Isusov očituje na našem smrtnom tijelu.³¹ Stoga u misnoj žrtvi molimo Gospodina, da »pošto smo primili dar duhovne žrtve, učini i nas same sebi vječnim darom.«³²

Preporučuju se odobrene pobožne vježbe

13. Veoma se preporučuju pobožne vježbe kršćanskog naroda, ako su usklađene s crkvenim zakonima i propisima, osobito kad se vrše po nalogu Apostolske Stolice.

Posebnu vrijednost imaju svete vježbe pojedinih Crkava koje se vrše po naredbi biskupa prema običajima ili pravilno odobrenim knjigama.

Te vježbe treba tako urediti prema pojedinim liturgijskim vremenima da budu u skladu sa svetom liturgijom, da od nje na neki način proizlaze te narod k njoj vode, jer ih ona po svojoj naravi daleko nadvisuje.

2. Nastojanje oko liturgijskog odgoja i djelatnog učešća

14. Majka Crkva živo želi da se svi vjernici privedu k onom punom, svjesnom i djelatnom učešću kod liturgijskih obreda koje traži sama narav liturgije i na koje kršćanski narod — jer je »izabrani rod, kraljevsko svećenstvo, sveti puk, narod određen za Božju svojinu« (1 Pt 2, 9; usp. 2, 4—5) — snagom krštenja ima pravo i dužnost. U obnavljanju i gajenju svete liturgije najviše treba nastojati oko toga punog i djelatnog učešća svega naroda; Doista, liturgija je prvo •i nenadoknadivo vrelo iz kojega vjernici valja da crpe pravi kršćanski duh. Stoga je pastiri duša u čitavoj svojoj pastoralnoj djelatnosti moraju pravilnim odgajanjem marljivo promicati.

Nema nikakve nade da će do toga doći ako se prije sami pastiri duša posve ne prožmu duhom i snagom liturgije te postanu njezini učitelji. Treba se dakle najprije pobrinuti za liturgijski odgoj klera. Stoga je Sveti Sabor odlučio odrediti ovo:

15. Magistri, qui sacrae Liturgiae disciplinae in seminariis, studiorum domibus religiosis et facultatibus theologis docendae praeficiuntur, ad munus suum in institutis ad hoc speciali cura destinatis probe instituendi sunt.

16. Disciplina de sacra Liturgia in seminariis ei studiorum domibus religiosis inter disciplinas necessarias et potiores, in facultatibus autem theologis inter disciplinas principales est habenda, et sub aspectu cum theologico et historico, tum spirituali, pastorali et iuridico tradenda. Curent insuper aliarum disciplinarum magistri, imprimis theologiae dogmaticae, sacrae Scripturae, theologiae spiritualis et pastoralis ita, ex intrinsicis exigentiis proprii uniuscuiusque obiecti, mysterium Christi et historiam salutis excolere, ut exinde earum connexio cum Liturgia et unitas sacerdotalis institutionis aperte clarescant.

17. Clerici, in seminariis domibusque religiosis, formationem vitae spiritualis liturgicam adquirant, cum apta manuductione qua sacros ritus intellegere et toto animo participare queant, tum ipsa sacrorum mysteriorum celebratione, necnon aliis pietatis exercitiis spiritu sacrae Liturgiae imbutis; pariter observantiam legum liturgicarum addiscant, ita ut vita in seminariis et religiosorum institutis liturgico spiritu penitus informetur.

18. Sacerdotes, sive saeculares sive religiosi, in vinea Domini iam operantes, omnibus mediis opportunis iuventur ut plenius semper quae in functionibus sacris agunt intellegant, vitam liturgicam vivant, eamque, cum fidelibus sibi commissis, communicent.

19. Liturgicam institutionem necnon actuosam fidelium participationem, internam et externam, iuxta ipsorum aetatem, condicionem, vitae genus et religiosae culturae gradum, animarum pastores sedulo ac patienter prosequantur, unum e praecipuis fidelis mysteriorum Dei dispensatoris muneribus absolventes; et gregem suum hac in re. non verbo tantum, sed etiam exemplo ducant.

20. Transmissiones actionum sacrarum ope radiophonica et televisifica, praesertim si agatur de Sacro faciendo, discrete ac decore fiant, ductu et sponsione personae idoneae, ad hoc munus ab Episcopis destinatae.

Učitelji se liturgike moraju izobraziti

15. Učitelji koji će u sjemeništima, u redovničkim zavodima i na teološkim fakultetima poučavati predmet svete liturgije treba da se za tu zadaću dolično pripreve na institutima koji su za to posebnom brigom uređeni.

Liturgijska izobrazba svećenstva

16. Neka se u sjemeništima i u redovničkim zavodima predmet svete liturgije ubroji među potrebne i važnije predmete, a na teološkim fakultetima među glavne; neka se predaje koliko pod teološkim i povijesnim, toliko i pod duhovnim, pastoralnim i pravnim vidom. K tome, neka učitelji drugih predmeta, a naročito dogmatike, Svetog pisma, ascetike i pastoralke nastoje, prema nutarnjim zahtjevima svakog pojedinog predmeta, tako obrađivati Kristovo otajstvo i po vijest spasenja da se na taj način jasno pokaže veza tih predmeta s liturgijom i jedinstvo svećeničkog odgoja.

Liturgijski život u sjemeništima

17. Neka klerici u sjemeništima i redovničkim zavodima steknu liturgijsku formaciju duhovnog života; neka budu zgodno upućeni da uzmognu svete obrede razumjeti i svom dušom u njima sudjelovati, bilo samim služenjem svetih otajstava bilo drugim pobožnim vježbama, zadojenima duhom svete liturgije; neka jednako nauče posluživati liturgijska pravila, tako da život u sjemeništima i redovničkim zavodima bude posve oblikovan liturgijskim duhom.

Liturgijski život i rad svećenika

18. Svim zgodnim sredstvima treba pomoći i svjetovnim i redovničkim svećenicima, koji već rade u Gospodnjem vinogradu, da sve potpunije shvaćaju ono što čine u svetim obredima, da žive liturgijskim životom i da ga prenesu na povjerene vjernike.

Odgoj i sudjelovanje puka

19. Neka pastiri duša marljivo i strpljivo nastoje oko liturgijskog odgoja i djelatnog, nutarnjeg i vanjskog, sudjelovanja vjernika prema njihovoj dobi, staležu, načinu života i stupnju vjerske izobrazbe. Vršeći tako jednu od glavnih dužnosti vjernog djelatnika Božjih otajstava, neka svoje stado u toj stvari vode ne samo riječju nego i primjerom.

Radiotelevizijski prijenosi

20. Prijenosi svetih obreda radijem i televizijom, pogotovo ako je riječ o svetoj misi, neka se vrše umjereno i dostojno, pod vodstvom i uz jamstvo prikladne osobe koju za taj posao odredi biskup.

III. De sacrae Liturgiae instauratione

21. Pia Mater Ecclesia, ut populus christianus in sacra Liturgia abundantiam gratiarum securius assequatur, ipsius Liturgiae generalem instaurationem sedulo curare cupit. Nam Liturgia constat parte immutabili, utpote divinitus instituta, et partibus mutationi obnoxiiis, quae decursu temporum variare possunt vel etiam debent, si in eas forte irrepserint quae minus bene ipsius Liturgiae intimae naturae respondeant, vel minus aptae factae sint.

Qua quidem instauratione, textus et ritus ita ordinari oportet, ut sancta, quae significant, clarius exprimant, eaque populus christianus, in quantum fieri potest, facile percipere atque plena, actiosa et communitatis propria celebratione participare possit.

Quare Sacrosanctum Concilium generaliores has normas statuit.

A) Normae generales

22. § 1. Sacrae Liturgiae moderatio ab Ecclesiae auctoritate unice pendet: quae quidem est apud Apostolicam Sedem et, ad normam iuris, apud Episcopum.

§2. Ex pbtestate a iure concessa, rei liturgicae moderatio inter limites statutos pertinet quoque ad competentes varii generis territoriales Episcoporum coetus legitime constitutos.

§ 3. Quapropter nemo omnino alius, etiamsi sit sacerdos, quidquam propHo marte in Liturgia addat, demat, aut mutet.

23. Ut sana traditio retineatur et tamen via legitimae progressioni aperiatur, de singulis Liturgiae partibus recognoscendis accurata investigatio theologica, historica, pastoralis semper praecedat. Insuper considerentur cum leges generales structurae et mentis Liturgiae, tum experientia ex recentiore instauratione liturgica et ex indultis passim concessis promanans. Innovationes, demum, ne fiant nisi vera et certa utilitas Ecclesiae id exigat, et adhibita cautela ut novae formae ex fdrmis iam exstantibus organice quodammodo crescant.

Caveatur etiam, in quantum fieri potest, ne notabiles differentiae rituum inter finitimas regiones habeantur.

24. Maximum est sacrae Scripturae momentum in Liturgia celebranda. Ex ea enim lectiones Ueguntur et in homilia explicantur, psalmi canuntur, atque ex eius afflatu instinctuque preces, orationes et carmina liturgica effusa sunt, et ex ea significationem suam actiones et signa accipiunt. Unde, ad procurandam sacrae Liturgiae instau-

3. Obnova svete liturgije

21. Dobra Majka Crkva želi marljivo provesti opću obnovu liturgije sa svrhom da bi kršćanski narod od svete liturgije sigurnije postigao obilne milosti. Liturgija se, naime, sastoji od nepromjenljivog dijela koji je božanski ustanovljen i od promjenljivih dijelova koji se tokom vremena mogu ili čak moraju mijenjati, ako su se u njih uvukle pojedinosti koje manje odgovaraju izvornoj naravi same liturgije ili su postale manje prikladne.

Tom se obnovom tekst i obredi imaju tako srediti, da jasnije izraze one svetinje koje su u njima označene, pa da ih kršćanski narod, koliko je moguće, može lako razumjeti i kod njih sudjelovati punim, djelatnim i zajednici svojstvenim slavljem. Stoga Sveti Sabor postavlja ova opća načela:

A) Opće odredbe

Samo hijerarhija uređuje liturgiju

22. § 1. Uređenje svete liturgije ovisi jedino od crkvene vlasti koju posjeduje Apostolska Stolica i, prema odredbama prava, biskup.

§ 2. Na osnovi vlasti što je podjeljuje pravo mogu, u određenim granicama, uređivati liturgiju i nadležni, zakonito ustanovljeni teritorijalni biskupski skupovi različitih vrsta.

§ 3. Stoga neka u liturgiji nitko drugi, pa ni svećenik, ništa po svom nahođenju ne dodaje, ukida ili mijenja.

Uz zdravu predaju opravdan je i napredak

23. Da se sačuva zdrava, predaja i ujedno otvori put opravdanom napretku, neka obnavljanju pojedinih dijelova liturgije uvijek pret hodi brižljivo teološko, povijesno i pastoralno proučavanje. Uz to se treba osvrtni na zakone općeg ustrojstva i duha liturgije, kao i na iskustvo što ga je donijela novija liturgijska obnova ili već tu i tamo dane povlastice. Neka se, napokon, ne uvode novosti ako to ne traži istinska i sigurna korist Crkve i uz oprezno nastojanje da novi oblici na neki način organski izrastu iz već postojećih oblika.

Neka se također pazi, koliko je moguće, da ne bude znatnih razlika u obredima između susjednih pokrajina.

Sveto pismo u liturgiji

24. Od najveće je važnosti u liturgijskoj službi Sveto pismo. Iz njega se uzimaju čitanja i tumače u homiliji; iz njega se pjevaju psalmi; njime su nadahnute i prožete molitve, zazivi i liturgijske pjesme; od njega čini i znakovi primaju svoje značenje. Stoga za

rationem, progressum et aptationem, oportet ut promoveatur ille suavis et vivus sacrae Scripturae affectus, quem testatur venerabilis rituum cum orientalium tum occidentalium traditio.

25. Libri liturgici quam primum recognoscantur, peritis adhibitis; tunc Episcopis consultis ex diversis orbis regionibus.

B) Normae ex indole Liturgiae utpote actionis hierarchicae et communitatis propriae

26. Actiones liturgicae non sunt actiones privatae, sed celebrationes Ecclesiae, quae est »unitatis sacramentum«, scilicet plebs sancta sub Episcopis adunata et ordinata.^{3*}

Quare ad universum Corpus Ecclesiae pertinent illudque manifestant et afficiunt; singula vero membra ipsius diverso modo, pro diversitate ordinum, munerum et actualis participationis, attingunt.

27. Quoties ritus, iuxta propriam cuiusque naturam, secum ferunt celebrationem communem, cum frequentia et actuosa participatione fidelium, inculcetur hanc, in quantum fieri potest, esse praeferendam celebrationi eorundem singulari et quasi privatae.

Quod valet praesertim pro Missae celebratione, salva semper natura publica et sociali cuiusvis Missae, et pro Sacramentorum administratione.

28. In celebrationibus liturgicis quisque, sive minister sive fidelis, munere suo fungens, solum et totum id agat, quod ad ipsum ex rei natura et formis liturgicis pertinet.

29. Etiam ministrantes, lectores, commentatores et ii qui ad scholam cantorum pertinent, vero ministerio liturgico funguntur. Propterea munus suum tali sincera pietate et ordine exerceant, quae tantum ministerium decent quaeque populus Dei ab eis iure exigit.

Ideo oportet eos spiritu Liturgiae, suo cuiusque modo, sedulo imbui, et ad partes suas rite et ordinate obeundas institui.

30. Ad actuosam participationem promovendam, populi acclamationes, responsiones, psalmodia, antiphonae, cantica, necnon actiones seu gestus et corporis habitus foveantur. Sacrum quoque silentium suo tempore servetur.

obnovu, napredak i prilagođivanje svete liturgije treba njegovati onaj slatki i živi osjećaj Svetog pisma o kojemu svjedoči časna predaja istočnih i zapadnih obreda.

Novo izdanje liturgijskih knjiga

25. Neka se liturgijske knjige što prije preispitaju uz sudjelovanje stručnjaka i savjetovanje s biskupima raznih krajeva svijeta.

B) Odredbe koje proistječu iz naravi liturgije ukoliko je ona djelo hijerarhije i zajednice

2,6. Liturgijski čini nisu privatni čini; oni su slavlje Crkve koja je »otajstvo jedinstva« — sveti puk pod biskupima okupljen i uređen.³⁸

Stoga ti čini pripadaju čitavom Tijelu Crkve te ga očituju i na nj se odnose; ali pojedine njegove udove dosežu na različit način, prema raznolikosti staleža, službi i djelatnog učešća.

Prednost ima zajedničko slavlje

27. Kad god obredi prema svojoj vlastitoj naravi traže zajedničko slavlje, sa sudjelovanjem i djelatnim učešćem vjernika, neka se naglasi da mu se ima dati prednost, koliko je moguće, pred pojedinačnim i ne kako zasebnim.

To naročito vrijedi za misno slavlje — iako svaka misa uvijek ima javni i društveni značaj — i za podjeljivanje sakramenata.

Svatko vrši svoju ulogu

28. U liturgijskim obredima neka svatko, bio služitelj ili vjernik, vrši svoju službu i čini samo ono i sve ono što na nj spada prema naravi obreda i prema liturgijskim propisima.

Sve sudionike treba uputiti

29. Pravu liturgijsku službu vrše također i ministranti, čitači, tumači i oni koji pripadaju zboru pjevača. Stoga neka svoju ulogu vrše tako iskrenom pobožnošću i urednošću kakva pristoji tako važnoj službi i kakvu Božji narod od njih s pravom traži.

Sve ih stoga treba na svoj način brižljivo zadojiti liturgijskim duhom i poučiti da svoje uloge obavljaju pravilno i skladno.

Djelatno učešće vjernika

30. Da bi se postiglo što djelatnije sudjelovanje, neka se vodi briga o usklicima puka, odgovorima, psalmima, pripjevima, pjesmama kao i o činima, kretnjama i držanju tijeka. U pravo vrijeme neka se obdržava i sveta šutnja.

31. In libris liturgicis recognosceridis, sedulo attendatur ut rubricae etiam partes fidelium praevideant.

32. In Liturgia, praeter distinctionem ex munere liturgico et Ordine sacro manantem, et praeter honores ad normam legum liturgicarum auctoritatibus civilibus debitos, nulla privatarum personarum aut condicionum, sive in caerimoniis, sive in exterioribus pompis, habeatur acceptio.

C) Normae ex indole didactica et pastoralis Liturgiae

33. Etsi sacra Liturgia est praecipue cultus divinae maiestatis, magnam etiam continet populi fidelis eruditionem.³⁴ In Liturgia enim Deus ad populum suum loquitur; Christus adhuc Evangelium annuntiat. Populus vero Deo respondet tum cantibus tum oratione.

Immo, preces a sacerdote, qui coetui in persona Christi praeest, ad Deum directae, nomine totius plebis sanctae et omnium circumstantium dicuntur. Signa tandem visibilia, quibus utitur sacra Liturgia ad res divinas invisibiles significandas, a Christo vel Ecclesia delecta sunt. Unde non solum quando leguntur, ea quae »ad nostram doctrinam scripta sunt« (Rom. 15, 4), sed etiam dum Ecclesia vel orat vel canit vel agit, participantium fides alitur, mentes in Deum excitantur ut rationabile obsequium Ei praestent, gratiamque Eius abundantius recipiant.

Exinde in instauratione facienda generales normae quae sequuntur observari debent.

34. Ritus nobili simplicitate fulgeant, sint brevitate perspicui et repetitiones inutiles evitent, sint fidelium captui accommodati, neque generatim multis indigeant explanationibus.

35. Ut clare appareat in Liturgia ritum et verbum intime coniungi:

1) In celebrationibus sacris abundantior, varior et aptior lectio sacrae Scripturae instauretur.

2) Locus aptior sermonis, utpote partis actionis Liturgicae, prout ritus patitur, etiam in rubricis notetur; et fidelissime ac rite adimpleatur ministerium praedicationis. Haec vero imprimis ex fonte sacrae Scripturae et Liturgiae hauriatur, quasi annuntiatio mirabilium

24.

Treba predvidjeti dijelove za vjernike

31. Kod preispitivanja liturgijskih knjiga neka se pomno pazi da rubrike predvide i uloge vjernika.

U bogoslužju nema privilegija

32. U liturgiji ne smije biti nikakve razlike, ni u obredima ni u vanjskom sjaju, u postupanju s pojedinim osobama ili staležima, osim one razlike koja proizlazi iz liturgijske uloge i iz svetog reda, i osim počasti koje se prema liturgijskim propisima duguju građanskim vlastima.

C) Odredbe koje proistječu iz poučne i pastoralne naravi liturgije

33. Iako je liturgija u prvom redu štovanje božanskog veličanstva, ipak sadrži i mnoge pouke za vjerni puk.³⁴ Doista, u liturgiji Bog govori svojemuku, a Krist sveudilj navješćuje evanđelje. Sa svoje strane puk Bogu odgovara pjevanjem i molitvom.

Štoviše, i molitve što ih Bogu upravlja svećenik koji u Kristovo ime predsjedava skupu, on izgovara u ime svega svetog puka i svih koji stoje naokolo. Napokon, Krist i Crkva izabrali su i vidljive znakove kojima se služi sveta liturgija da označi nevidljive božanske stvarnosti. Stoga ne samo kad se čita ono »što je napisano nama za pouku« (Rim 15, 4), nego i kad Crkva moli ili pjeva ili vrši obred, hrani se vjera onih koji sudjeluju, a duše se potiču k Bogu, da mu iskažu duhovno bogoštovlje te obilnije prime njegovu milost.

Stoga, u obnovi koja će se provesti valja se držati ovih općih načela.

Ustrojstvo bogoslužja

34. Neka se obredi odlikuju plemenitom jednostavnošću, neka budu kratki i jasni, neka izbjegavaju suvišna ponavljanja i neka budu prilagođeni shvaćanju vjernika tako da im općenito ne treba mnogo razjašnjenja.

Čitanje Sv. pisma, propovijed i katehizacija

35. Kako bi bilo jasno da su u liturgiji obred i riječ najtješnje povezani: ...; i ,... ■

1) Neka se u svetim slavljinama obnovi obilnije, raznovrsnije i prikladnije čitanje Svetoga pisma.

2) Neka se i u rubrikama naznači najzgodnije mjesto za propovijed kao dio liturgijskog čina kad god to obred dopušta; i neka se služba propovijedanja vrši vrlo vjerno i pravilno. Propovijedanje neka crpi poglavito iz vrela Svetog pisma i liturgije, jer navješćuje čudesna

Dei in historia salutis seu mysterio Ghristi, quod in nobis praesens semper adest et operatur, praesertim in celebrationibus liturgicis.

3) Etiam catechesis directius liturgica omnibus modis inculcetur; et in ipsis ritibus, si necessariae sint, breves admonitiones, a sacerdote vel competenti ministro, opportunioribus tantum momentis, praescriptis vel similibus verbis, dicenda, praevideantur.

4) Foveatur sacra verbi Dei celebratio in solemniorum festorum pervigiliis, in aliquibus feriis Adventus et Quadragesimae, atque in dominicis et diebus festis, maxime in locis quae sacerdote carent: quo in casu celebrationem diaconus vel alius ab Episcopo delegatus dirigat.

36. § 1. Linguae latinae usus, salvo particulari iure, in Ritibus latinis servetur.

§ 2. Cum tamen, sive in Missa, sive in Sacramentorum administratione, sive in aliis Liturgiae partibus, haud raro linguae vernaculae usurpatio valde utilis apud populum exsistere possit, amplior locus ipsi tribui valeat, imprimis autem in lectionibus et admonitionibus, in nonnullis orationibus et cantibus, iuxta normas quae de hac re in sequentibus capitibus singillatim statuuntur.

§ 3. Huiusmodi normis servatis, est competentis auctoritatis ecclesiasticae territorialis, de qua in art. 22 § 2, etiam, si casus ferat, consilio habito cum Episcopis finitimarum regionum eiusdem linguae, de usu et modo linguae vernaculae statuere, actis ab Apostolica Sede probatis seu confirmatis.

§ 4. Conversio textus latini in linguam vernaculam in Liturgia adhibenda, a competenti auctoritate ecclesiastica territoriali, de qua supra, approbari debet.

D) Normae ad aptationem ingenio et traditionibus populorum perficiendam

37. Ecclesia, in iis quae fidem aut bonum totius communitatis non tangunt, rigidam unius tenoris formam ne in Liturgia quidem imponere cupit; quinimmo, variarum gentium populorumque animi ornamenta ac dotes colit et provehit; quidquid vero in populorum moribus indissolubili vinculo superstitionibus erroribusque non ad-* stipulatur, benevole perpendit ac, si potest, sartum tectumque servat, immo quandoque in ipsam Liturgiam admittit, dummodo cum rationibus veri et authentici spiritus liturgici congruat.

djela Božja u povijesti spasenja ili u otajstvu Kristovu koje je uvijek u nama prisutno i djelatno, osobito u liturgijskim slavljima.

3) Neka se na svaki način još izravnije i upornije preporuča liturgijska kateheza; a neka se i u samim obredima predvide, ako su potrebne, kratke napomene koje će u prikladnijem trenutku izreći svećenik ili nadležan služitelj propisanim ili sličnim riječima.

4) Neka se promiče sveto slavlje Božje riječi u predvečerja većih svetkovina, u neke dane u tjednima došašća i korizme te nedjeljama i blagdanima, posebno u mjestima gdje nema svećenika. U tom slučaju neka tu službu vodi đakon ili tko drugi određen od biskupa.

Liturgijski jezik

36. § 1. U latinskim obredima treba sačuvati latinski jezik, osim gdje postoji posebna povlastica.

§ 2. Ipak, kako u misi tako i u dijeljenju sakramenata i u drugim dijelovima liturgije, bit će nerijetko vrlo korisno za puk upotrijebiti narodni jezik; stoga neka mu se u liturgiji dade više mjesta, ponajprije u čitanjima, upozorenjima, u nekim molitvama i pjesmama, prema propisima koji će se o toj stvari pojedinačno odrediti u slijedećim glavama.

§ 3. Spada na nadležnu crkvenu teritorijalnu vlast, o kojoj govori čl. 22 § 2, da na temelju ovih propisa — pošto se, ako treba, posavjetuje s biskupima obližnjih pokrajina istog jezika — odredi način i upotrebu narodnog jezika. To ipak odobrava ili potvrđuje Apostolska Stolica.

§ 4. Prijevod latinskog teksta na narodni jezik koji se ima upotrijebiti u liturgiji treba da odobri gore spomenuta nadležna crkvena teritorijalna vlast.

D) Odredbe za prilagođivanje narodnom duhu i predajama

37. Crkva ne želi ni u liturgiji nametnuti strogu jednoličnost, kad god nije u pitanju vjera ili dobro čitave zajednice. Naprotiv, ona poštuje i promiče duhovne osobine i obilježja različitih rasa i naroda. Ona dobrohotno prosuđuje i, koliko je moguće, svom pomoćju čuva sve što u različitim narodnim običajima nije nerazrješivo povezano s praznovjermjem i zabludom; štoviše, katkada to pripušta i u samu liturgiju, ako se samo može uskladiti s izrazima pravog i istinskog liturgijskog duha.

38. Servata substantiali unitate Ritus romani, legitimis varietatibus et aptationibus ad diversos coetus, regiones, populos, praesertim in Missionibus, locus relinquatur, etiam cum libri liturgici recognoscuntur; et hoc in structura rituum et in rubricis instituendis opportune prae oculis habeatur,

39. Intra limites in editionibus typicis librorum liturgicorum statutos, erit competentis auctoritatis ecclesiasticae territorialis, de qua in art 22 § 2, aptationes definire, praesertim quoad administrationem Sacramentorum, quoad Sacramentalia, processiones, linguam liturgicam, musicam sacram et artes, hixta tamen normas fundamentales quae hac in Constitutidne habentur.

40. Cum tamen variis in locis et adiunctis, profundior Liturgiae aptatio urgeat, et ideo difficilior evadat:

1) A competenti auctoritate ecclesiastica territoriali, de qua in art. 22 § 2, sedulo. et prudenter consideretur quid, hoc in negotio, ex traditionibus ingenioque singulorum populorum opportune in cultum divinum admitti possit. Aptationes, quae utiles vel necessariae existimantur, Apostolicae Sedi proponantur, de ipsius consensu introducendae.

2) Ut autem aptatio cum necessaria circumspectione fiat, eidem auctoritati ecclesiasticae territoriali ab Apostolica Sede facultas tribuetur, si casus ferat, ut in quibusdam coetibus ad id aptis et per determinatum tempus necessaria praevia experimenta permittat et dirigat.

3) Quia leges liturgicae difficultates speciales, quoad aptationem, praesertim in Missionibus, secum ferre solent, in illis condendis praesto sint viri, in re de qua agitur, periti.

IV. De vita liturgica in dioecesi et in paroecia fovenda

41. Episcopus ut sacerdos magnus sui gregis habendus est, a quo vita suorum fidelium in Christo quodammodo derivatur et pendet.

Quare omnes vitam liturgicam dioeceseos circa Episcopum, praesertim in ecclesia cathedrali, maximi faciant oportet: sibi persuasum habentes praecipuam manifestationem Ecclesiae haberi in plenaria et actuosa participatione totius plebis sanctae Dei in iisdem celebrationibus liturgicis, praesertim in eadem Eucharistia, in una oratione, ad unum altare cui praeest Episcopus a suo presbyterio et ministris circumdatus.⁸⁵

Prilagođivanje raznim narodima

38. Čuvajući bitno jedinstvo rimskog obreda, neka se tak ^er u novom izdanju liturgijskih knjiga dadne mjesta za opravdane raznolikosti i za prilagođivanja raznim etničkim skupinama, krajevima i narodima, naročito u misijama. Neka se to na zgodan način ima pred očima u uređivanju obreda i u određivanju rubrika.

Granica prilagođivanja

39. Posao je nadležne crkvene teritorijalne vlasti, o kojoj govori čl. 22 § 2, da u granicama postavljenima u tipičnim izdanjima liturgijskih knjiga odredi prilagođenja, osobito u dijeljenju sakramenata i blagoslovima, u ophodima, u liturgijskom jeziku, svetoj glazbi i umjetnosti, ali prema temeljnim odredbama koje se nalaze u ovoj konstituciji.

Bogoslužje u misijama

40. Budući da je u različitim krajevima i okolnostima potrebno dublje, pa prema tome i teže prilagođenje liturgije:

1) Neka nadležna crkvena teritorijalna vlast, o kojoj govori čl. 22 § 2, pomno i razborito promotri što se u tom pogledu može zgodno pripustiti u bogoslužje iz predaje i duha pojedinih naroda. Prilagođenja koja se smatraju korisnima ili potrebnima neka se predlože Apostolskoj Stolici da se onda uvedu s njezinim pristankom.

2) Da bi se to prilagođenje izvelo potrebnom oprežnošću, ako je potrebno, neka Apostolska Stolica udijeli ovlast toj istoj crkvenoj teritorijalnoj vlasti da ona u nekim, za to zgodnim skupinama! kroz određeno vrijeme dopusti i vodi potrebne prethodne pokušaje.

3) Budući da liturgijski zakoni u pogledu prilagođivanja obično predstavljaju velike teškoće, osobito u misijama, neka kod njihova donošenja budu uvijek pri ruci stručnjaci u dotičnom predmetu.

4. Promicanje liturgijskog života u biskupiji i župi

Liturgijski život u biskupiji

41. Biskup se ima smatrati velikim svećenikom svoga stada; od njega na neki način proistječe i ovisi život vjernika u Kristu.

Stoga svi treba da uvelike cijene liturgijski život biskupije oko biskupa, naročito u stolnoj crkvi. Neka budu uvjereni da se Crkva poglavito očituje u punom i djelatnom učešću svega svetog naroda Božjeg u istim liturgijskim slavljinama, a osobito u istoj euharistiji, u istoj molitvi, kod jednog oltara kojemu predsjedava biskup okružen svojim svećenstvom i služiteljima.³⁵

42. Cum Episcopus in Ecclesia sua ipsemet nec semper nec ubique universo gregi praeesse possit, necessario constituere debet fidelium coetus, inter quos paroeciae, localiter sub pastore vices gerente Episcopi ordinatae, eminent: nam quodammodo repraesentant Ecclesiam visibilem per orbem terrarum constitutam.

Quare vita liturgica paroeciae eiusque relatio ad Episcopum in mente et praxi fidelium et cleri fovenda est; et adlaborandum ut sensus communitatis paroecialis, imprimis vero in communi celebratione Missae dominicalis, floreat.

V. De actione pastoralis liturgica promovenda

43. Sacrae Liturgiae fovendae atque instaurandae studium merito habetur veluti signum providentialium dispositionum Dei super nostra aetate, veluti transitus Spiritus Sancti in sua Ecclesia; et vitam ipsius, immo huius nostri temporis universam rationem religiose sentiendi et agendi, nota propria distinguit.

Quapropter, ad hanc actionem pastoralementem liturgicam ulterius in Ecclesia fovendam, Sacrosanctum Concilium decernit:

44. A competenti auctoritate ecclesiastica territoriali, de qua in art. 22 § 2, expedit ut instituaturs Commissio liturgica, a viris in scientia liturgica, Musica, Arte sacra ac re pastoralis peritis iuvanda. Cui Commissioni, in quantum fieri potest, opem ferat quoddam Institutum Liturgiae Pastoralis, constans sodalibus, non exclusis, si res ita ferat, laicis in hac materia praestantibus. Ipsius Commissionis erit, ductu auctoritatis ecclesiasticae territorialis, de qua supra, et actionem pastoralementem liturgicam in sua ditione moderari, et studia atque necessaria experimenta promovere, quoties agatur de aptationibus Apostolicae Sedi proponendis.

45. Eadem ratione, in singulis dioecesibus Commissio de sacra Liturgia hebeatur, ad actionem liturgicam, moderante Episcopo, promovendam.

Opportunum aliquando evadere potest ut plures dioeceses unam Commissionem constituent, quae, collatis consiliis, rem liturgicam provehat.

46. Praeter Commissionem de sacra Liturgia, in quavis dioecesi constituentur, quantum fieri potest, etiam Commissiones de Musica sacra et de Arte sacra.

Necessarium est ut hae tres Commissiones consociatis viribus adlaborent; immo non raro congruum erit ut in unam Commissionem coalescant.

Liturgijski život u župi

42. Kako biskup ne može sam u svojoj Crkvi uvijek i posvuda predsjedati svojem stadi, nužno je da uspostavlja zajednice vjernika, među kojima se ističu župe, uređene po mjestima pod pastirskom koji zamjenjuje biskupa. One na neki način predstavljaju vidljivu Crkvu rasprostranjenu po cijelom svijetu.

Stoga u svijesti i djelatnosti vjernika i svećenstva treba njegovati liturgijski život župe i njezin odnos prema biskupu; valja se truditi da osjećaj župske zajednice bude živ, ponajprije zajedničkim slavljen nedjeljne mise.

5. Gajiti pastoralno-liturgijsku djelatnost

43. Nastojanje oko gajenja i obnove svete liturgije s pravom se smatra znakom providnosnog Božjeg djelovanja u naše doba, kao prolazom Duha Svetoga kroz njegovu Crkvu; to na poseban način obilježuje njezin život, štoviše, i sve vjersko osjećanje i djelovanje ovog našeg vremena.

Stoga, da se ta pastoralno-liturgijska djelatnost u Crkvi još više razvija, Sveti Sabor određuje:

Međubiskupijski liturgijski odbori

44. Vrlo je korisno da nadležna crkvena teritorijalna vlast o kojoj govori čl. 22 § 2, ustanovi liturgijski odbor kojemu će pomagati stručnjaci liturgijske znanosti, glazbe, sakralne umjetnosti i pastoralnog rada. Tom odboru neka bude pri ruci, koliko je moguće, neki institut pastoralne liturgije koji će se sastojati, ako treba, i od članova svjetovnjaka vještih tom predmetu. Pod vodstvom gore spomenute crkvene teritorijalne vlasti taj će odbor voditi pastoralno-liturgijsku djelatnost na svome području, te će promicati nastojanja i potrebne pokušaje kad god se radi o prilagođivanjima što ih treba predložiti Apostolskoj Stolici.

Biskupijski liturgijski odbori

45. Isto tako neka se u pojedinim biskupijama ustanovi odbor za unapređivanje liturgije pod vodstvom biskupa.

Bit će koji put prikladno da više biskupija ustanovi jedan odbor, koji će združenim savjetovanjem promicati liturgijski apostolat.

Odbori svete glazbe i umjetnosti

46. Osim odbora svete liturgije neka se u svakoj biskupiji, gdje je moguće, ustanove odbori svete glazbe i umjetnosti.

Potrebno je da ta tri odbora rade združenim silama, a često će biti zgodno da se stope u jedan odbor.

Caput II DE SACROSANCTO

EUCHARISTIAE MYSTERIO

47. Salvator noster, in Cena novissima, qua nocte tradebatur, Sacrificium Eucharisticum Corporis et Sanguinis sui instituit, quo Sacrificium Crucis in saecula, donec veniret, perpetuaret, atque adeo Ecclesiae dilectae Sponsae memoriale concrederet Mortis et Resurrectionis suae: sacramentum pietatis, signum unitatis, vinculum caritatis,¹ convivium paschale, «in quo Christus sumitur, mens impletur gratia et futurae gloriae nobis pignus datur».²

48. Itaque Ecclesia sollicitas curas eo intendit ne christifideles huic fidei mysterio tamquam extranei vel muti spectatores intersint, sed per ritus et preces id bene intellegentes, sacram actionem consue, pie et actuose participant, verbo Dei instituuntur, mensa Corporis Domini reficiantur, gratias Deo agant, immaculatam hostiam, non tantum per sacerdotis manus, sed etiam una cum ipso offerentes, seipsos offerre discant, et de die in diem consumuntur, Christo Mediatore, in unitatem cum Deo et inter se,³ ut sit tandem Deus omnia in omnibus.

49* Quapropter, ut Sacrificium Missae, etiam rituum forma, plenam pastorem efficacitatem assequatur, Sacrosanctum Concilium, ratione habita Missarum, quae concurrente populo celebrantur, praesertim diebus dominicis et festis de praeepto, ea quae sequuntur decernit.

50. Ordo Missae ita recognoscatur, ut singularum partium propria ratio necnon mutua connexio clarius pateant, atque pia et actiosa fidelium participatio facillior reddatur.

Quamobrem ritus, probe servata eorum substantia, simpliciores fiant; ea omittantur quae temporum decursu duplicata fuerunt vel minus utiliter addita; restituantur vero ad pristinam sanctorum Patrum normam nonnulla quae temporum iniuria deciderunt, prout opportuna vel necessaria videantur.

51. Quo ditior mensa verbi Dei pareatur fidelibus, thesauri biblici largius aperiantur, ita ut, intra praestitutum annorum spatium, praestantior pars Scripturarum-Sanctarum populo legatur.

PRESVETO OTAJSTVO EUHARISTIJE

Vazmena žrtva i gozba

47. Naš je Spasitelj na posljednjoj večeri, one noći kad bijaše izdan, ustanovio euharistijsku žrtvu svoga Tijela i Krvi, da ovdjeko vječi žrtvu na križu kroz stoljeća, sve dok ne dođe, te da tako Crkvi, svojoj ljubljenoj Zaručnici, povjeri spomen-čin svoje smrti i uskrs nuća,⁸⁸ vazmenu gozbu na kojoj se Krist blaguje, duša se napunja milosti i daje nam se zalog buduće slave.³⁷

Misa je čin vjernika

48. Crkva zato svom brigom nastoji oko toga da vjernici ne bi prisustvovali tom otajstvu vjere kao tuđinci ili nijemi gledaoci, nego da ga kroz obrede i molitve dobro razumiju, pa da svjesno, pobožno i djelatno učestvuju u svetom činu; da se poučavaju Božjom riječi, krijepe blagovanjem Gospodnjeg tijela, zahvaljuju Bogu, pa da Se — prikazujući neokaljanu žrtvu, ne samo rukama svećenika nego zajedno s njim — nauče prinositi sami sebe, i da se tako po Kristu posredniku⁵⁸ iz dana u dan usavršavaju u jedinstvu s Bogom i među sobom, da napokon Bog bude sve u svemu.

49. Stoga, da bi misna žrtva i obrednim oblikom postigla pun pastoralni uspjeh, Sveti Sabor odlučuje sve ovo što slijedi s obzirom na mise koje se služe uz učešće naroda, naročito u nedjelju i u zapovijedane blagdane:

Treba preraditi Red mise

50. Neka se preispita Red mise, da budu jasnije vlastitosti poje dinih dijelova i njihova međusobna veza i da se olakša pobožno i djelatno učešće vjernika.

Zbog toga neka se obredi pojednostave, zgodno zadržavajući njihovu bit; neka se ispusti ono što se tokom vremena podvostručilo ili bez velike koristi dodalo; neka se opet, koliko bude zgodno i potrebno, prema davnom otačkom pravilu uspostavi ono što je tokom nesklonih vremena propalo.

Čitanja u misi

51. Da bi se vjernicima pripravo što bogatiji stol riječi Božje, neka se svestranije otvore biblijske riznice, tako da se kroz utvrđeni broj. godina narodu pročita istaknutiji dio Svetog pisma.

52. Homilia, qua per anni liturgici cursum ex textu sacro fidei mysteria et normae vitae christianae exponuntur, ut pars ipsius liturgiae valde commendatur; quinimmo in Missis quae diebus dominicis et festis de praecepto concurrente populo celebrantur, ne omitatur, nisi gravi de causa.

53. »Oratio communis« seu »fidelium«, post Evangelium et homiliam, praesertim diebus dominicis et festis de praecepto, restituatur, ut, populo eam participante, obsecrationes fiant pro sancta Ecclesia, pro iis qui nos in potestate regunt, pro iis qui variis premuntur necessitatibus, ac pro omnibus hominibus totiusque mundi salute.⁴

§4. Linguae vernaculae in Missis cum populo celebratis congruus locus tribui possit, praesertim in lectionibus et »oratione communk, ac, pro condicione locorum, etiam in partibus quae ad populum spectant, ad normam art. 36 huius Constitutionis. Provideatur tamen ut christifideles etiam lingua latina partes Ordinarii Missae quae ad ipsos spectant possint simul dicere vel cantare.

Sicubi tamen amplior usus linguae vernaculae in Missa opportunus esse videatur, servetur praescriptum art. 40 huius Constitutionis.

55. Valde commendatur illa perfectior Missae participatio qua fideles post Communionem sacerdotis ex eodem Sacrificio Corpus Dominicum sumunt. Communio sub utraque specie, firmis principiis dogmaticis a Concilio Tridentino statutis,⁵ in casibus ab Apostolica Sede definiendis, tum clericis et religiosis, tum laicis concedi potest, de iudicio Episcoporum, veluti ordinatis in Missa sacrae suae ordinationis, professis in Missa religiosae suae professionis, neophytis in Missa quae Baptismum subsequitur.

56. Duae partes e quibus Missa quodommodo constat, liturgia nempe verbi et eucharistica, tam arcte inter se coniunguntur, ut unum actum cultus efficiant. Sacra proinde Synodus vehementer hortatur imimarum pastores ut, in catechesi tradenda, fideles sedulo doceant de integra Missa participanda, praesertim diebus dominicis et festis de praecepto.

Propovijed u svakoj misi s narodom

52. Homilija se veoma preporučuje; ona je dio same liturgije. Njome se tijekom liturgijske godine na temelju svetog teksta tumače otajstva vjere i pravila kršćanskog života. Neka se to nikako ne propušta, osim zbog teškog razloga, nedjeljama i zapovijedanim blagdanima na misama koje se služe uz učešće naroda.

»Molitva vjernika« u misi

53. Neka se u nedjelju i zapovijedane blagdane poslije evanđelja i homilije opet uvede »zajednička molitva« ili »molitva vjernika«, da se uz sudjelovanje naroda obave molitve za svetu Crkvu, za one koji s vlašću nama upravljaju, za one koje tište razne nevolje, kao i za sve ljude i za spasenje svega svijeta.⁸⁰

Koji se jezik upotrebljava u misi

54. U misama koje se služe s narodom može se primjereno upotrebljavati narodni jezik, osobito u čitanjima i u »zajedničkoj molitvi«, a prema mjesnim prilikama i u dijelovima koji se odnose na narod, prema propisu Čl. 36 ove konstitucije.

Valja se ipak pobrinuti da vjernici znadu i latinski izgovarati ili pjevati dijelove misnog reda što- spadaju na njih.

Gdje se pak smatra zgodnom veća upotreba narodnog jezika u misi, neka se obdržava propis čl. 40 ove konstitucije.

Najvažnije je da se vjernici pričešćuju

55. Veoma se preporučuje ono savršnije učestvovanje kod mise, kad vjernici nakon svećenikove pričesti blaguju Tijelo Gospodnje od te iste žrtve.

Ne dirajući u dogmatska načela Tridentskog sabora,⁴ u slučajevima koje odredi Apostolska Stolica a po sudu biskupa može se dopustiti pričest pod obje prilike i klericima i redovnicima i laicima: kao redenicima u misi njihova svetog ređenja, zavjetovanicima u misi njihova redovničkog zavjetovanja, novokrštenicima u misi poslije krštenja.

Treba prisustvovati cijeloj misi

56. Dva dijela od kojih se na neki način misa sastoji, to jest bogoslužje riječi i euharistijsko bogoslužje, tako su usko među sobom povezana da tvore jedan bogoštovni čin. Stoga Sveti Sabor veoma opominje pastire duša da u katehizaciji brižljivo pouče vjernike kako valja prisustvovati cijeloj misi, naročito u nedjelje i zapovjedne blagdane.

57. § 1. Concelebratio, qua unitas sacerdotii opportune manifestatur, iri Ecclesia usque adhuc illi usu remansit tam in Oriente quam in Occidente. Quare facultatem coricelebrandi ad sequentes casus Concilio extendere placuit:

1° a) feria V in Cena Domini, tum ad Missam chrismatis, tum ad Missam vespertinam;

b) ad Missas in Conciliis, Conventibus Episcopalibus et Synodis;

c) ad Missam in Benedictione Abbatis.

2° Praeterea, accedente licentia Ordinarij, cuius est de opportunitate concelebrationis iudicare:

a) ad Missam conventualem et ad Missam principalem in ecclesiis, cum utilitas christifidelium singularem celebrationem omnium sacerdotum praesentium non postulat;

b) ad Missas in conventibus cuiusvis generis sacerdotum tum saecularium tum religiosorum.

§ 2. 1° Ad Episcopum vero pertinet concelebrationis disciplinam in dioecesi moderari.

2° Salva tamen semper sit cuique sacerdoti facultas Missam singularem celebrandi, non vero eodem tempore in eadem ecclesia, nec feria V in Cena Domini.

58. Novus ritus concelebrationis conficiatur, Pontificali et Missali romano inserendus.

C a p u t III

DE CETERIS SACRAMENTIS ET DE SACRAMENTALIBUS

59. Sacramenta ordinantur ad sanctificationem hominum, ad aedificationem Corporis Christi, ad cultum denique Deo reddendum; ut signa vero etiam ad instructionem pertinent. Fidem non solum supponunt, sed verbis et rebus etiam alunt, roborant, exprimunt; quare fidei sacramenta dicuntur. Gratiam quidem conferunt, sed eorum celebratio fideles optime etiam disponit ad eandem gratiam fructuose recipiendam, ad Deum rite colendum et ad caritatem exercendam.

Maxime proinde interest ut fideles signa Sacramentorum facile intellegant et ea Sacramenta impensissime frequentet, quae ad vitam christianam alendam sunt instituta.

60. Sacramentalia praeterea sancta Mater Ecclesia instituit. Quae sacra sunt signa quibus, in aliquam Sacramentorum imitationem,

Koncelebracija

57. § 1. Koncelebracija, kojom se zgodno očituje svećeničko je dinstvo, sačuvala se u Crkvi sve do sada i na Istoku i na Zapadu. Stoga se Saboru svidjelo da ovlast koncelebracije protegne na slije deće slučajeve:

1° a) na Četvrtak Gospodnje večere, bilo kod mise posvete ulja bilo kod večernje;

b) na mise prigodom koncila, biskupskih zborova i sinoda;

c) na misi blagoslova opata.

2° Osim toga, uz dozvolu ordinarija, koji ima suditi o zgodnosti koncelebracije:

a) na konventualnu i na glavnu misu u crkvama gdje korist vjernika ne traži pojedinačno služenje mise svih prisutnih svećenika;

b) na mise prigodom bilo kojih zborova i svjetovnih i redovničkih svećenika.

§ 2. 1° Na biskupa spada da u biskupiji određuje pravila za koncelebraciju.

2° Svakome je svećeniku slobodno da misi pojedinačno, ali ne u isto doba u istoj crkvi i ne u Četvrtak Gospodnje večere.

58. Neka se sastavi novi obred koncelebracije i unese u Rimski pontifikal i misal.

III glava

OSTALI SAKRAMENTI I BLAGOSLOVINE

Svrha sakramenata

59. Sakramenti imaju svrhu posvećivati ljude, izgrađivati Tijelo Kristovo i napokon iskazivati Bogu štovanje; a kao znakovi oni ujedno i poučavaju. Vjeru ne samo da pretpostavljaju nego je riječima i stvarno hrane, jačaju i izražavaju; stoga se i zovu »otajstva vjere«. Milost zaista dijele, a njihovo obredno slavlje vjernike najbolje i sprema da tu milost plodonosno prime, da Boga pravilno štuju i vrše ljubav.

Stoga je od najveće koristi da vjernici lako razumiju sakramentalne znakove i da vrlo često primaju one sakramente koji su ustanovljeni za održavanje kršćanskog života.

Uloga blagoslovim

60. Uz to je sveta Majka. Crkva ustanovila blagoslovine. To su sveti znakovi, nalik sakramentima, kojima se označuju i na molbu

effectus praesertim spirituales significantur et ex Ecclesiae impetratione obtinentur. Per ea homines ad praecipuum Sacramentorum effectum suscipiendum disponuntur et varia vitae adivincta sanctificantur.

61. Itaque liturgia Sacramentorum et Sacramentalium id efficit ut fidelibus bene dispositis omnis fere eventus vitae sanctificetur gratia divina manante ex mysterio paschali Passionis, Mortis et Re-surrectionis Christi, a quo omnia Sacramenta et Sacramentalia suam virtutem derivant; nullusque paene rerum materialium usus honestus ad finem hominem sanctificandi Deumque laudandi dirigi non possit.

62. Cum autem, successu temporum, quaedam in Sacramentorum et Sacramentalium ritus irreperint, quibus eorum natura et finis nostris temporibus minus eluceant, atque adeo opus sit quaedam in eis ad nostrae aetatis necessitates accommodare, Sacrosanctum Concilium ea quae sequuntur de eorum recognitione decernit.

63. Cum haud raro in administratione Sacramentorum et Sacramentalium valde utilis esse possit apud populum linguae vernaculae usurpatio, amplior locus huic tribuatur, iuxta normas quae sequuntur:

a) In administratione Sacramentorum et Sacramentalium lingua vernacula adhiberi potest ad normam art. 36;

b) Iuxta novam Ritualis romani editionem, Ritualia particularia, singularum regionum necessitatibus, etiam quoad linguam, accommodata, a competenti ecclesiastica auctoritate territoriali de qua in art. 22 § huius Constitutionis quam primum parentur, et, actis ab Apostolica Sede recognitis, in regionibus ad quas pertinet adhibeantur. In iis autem Ritualibus vel peculiaribus Collectionibus rituum conficiendis, ne omittantur instructiones, in Rituali romano singulis ritibus praepositae, sive pastorales et rubricales, sive quae peculiare momentum sociale habent.

64. Instauretur catechumenatus adultorum pluribus gradibus distinctus, de iudicio Ordinarii loci in usum deducendus; quo fiat ut tempus catechumenatus, aptae institutioni destinatum, sacris ritibus successivis temporibus celebrandis, sanctificari possit.

65. In terris Missionum, praeter ea quae in traditione christiana habentur, illa etiam elementa initiationis admitti liceat, quae apud unumquemque populum in usu esse reperiuntur, quatenus ritui christiano accommodari possunt, ad normam art. 37-40 huius Constitutionis.

Crkve postižu učinci, naročito duhovni. Njima se ljudi pripremaju primiti glavni učinak sakramenata i posvećuju se razne zgrade života.

Sakramenti posvećuju sav naš život

61. Stoga liturgija sakramenata i blagoslovina pruža mogućnost pravo raspoloženim vjernicima da- im se gotovo svaka zгода života posvećuje božanskom milošću koja proističe iz vazmenog otajstva muke, smrti i uskrsnuća Krista, od koga svi sakramenti i blagoslovine crpe svoju moć; i kao da nema ni jedne Čestite upotrebe tvarnih dobara koja se ne bi mogla usmjeriti čovjeku na posvećenje i Bogu na hvalu.

Neke obrede treba prilagoditi našem vremenu

62. Budući da se tijekom vremena u obrede sakramenata i blago slovina uvuklo ponešto što u naše doba manje jasno pokazuje njihovu narav i svrhu, potrebno je štošta prilagoditi potrebama našeg vremena. U pogledu obnove Sveti Sabor odlučuje ovo.

Dijeljenje sakramenata na narodnom jeziku

63. U podjeljivanju sakramenata i blagoslovina nerijetko može biti vrlo korisno ako se upotrebljava narodni jezik; neka mu se stoga dade više mjesta prema odredbama koje slijede:

a) u dijeljenju sakramenata i blagoslovina može se upotrebljavati narodni jezik u smislu čl. 36;

b) neka nadležna crkvena teritorijalna vlast, o kojoj govori čl. 22 § 2, prema novom izdanju Rimskog obrednika što prije pripremi vlastiti obrednik, prilagođen potrebama pojedinih krajeva, s obzirom i na jezik; pošto ga odobri Apostolska Stolica, neka se upotrebljava u tim krajevima. Neka se kod sastavljanja tih obrednika ili posebnih zbirki obreda ne izostave pouke, bilo pastoralne i obredne, bilo one koje imaju važno društveno značenje, a koje se nalaze na početku pojedinih obreda Rimskog obrednika.

Krštenje odraslih

64. Neka se obnovi katekumenat odraslih i razdijeli na više stupnjeva, a uvest će se prema sudu mjesnog ordinarija. To se vrijeme katekumenata, određeno za prikladnu pouku, može posvetiti svetim obredima koji će se susljedno obavljati.

Obred krštenja u misijama

65. U misijskim se zemljama smiju, uz ono što se nalazi u kršćanskoj predaji, pripustiti i elementi inicijacije koji su običajni kod pojedinog naroda, ukoliko se mogu prilagoditi kršćanskom obredu prema čl. 37—40 ove konstitucije.

66. Uterque ritus baptizandi adultos, rum simplicior, rum, ratione habita catechumenatus instaurati, solemnior, recognoscatur; et Missali romano Missa propria »In collatione Baptismi« inseratur.

67. Ritus baptizandi parvulos recognoscatur et verae infantium conditioni accommodetur; partes etiam parentum et patrinorum eorumque officia, in ipso ritu, magis pateant.

68. In ritu Baptismi ne desint accommodationes, de iudicio Ordinarii loci adhibendae, pro magno baptizandorum concursu. Conficiatur item Ordo brevior quo, praesertim in terris Missionum, catechistae, et generatim, in periculo mortis, fideles, absente sacerdote vel diacono, uti possint.

69. Loco ritus qui »Ordo supplendi omnia super infantem baptizatum« appellatur, novus conficiatur quo apertius et congruentius indicetur infantem, qui ritu brevi baptizatus fuerit, iam receptum esse in Ecclesiam.

Item novus ritus conficiatur pro valide iam baptizatis, ad sacra catholica conversis, quo significetur eos in Ecclesiae communionem admitti.

70. Aqua baptismalis, extra tempus paschale, in ipso ritu Baptismi. probata formula brevior benedici potest.

71. Ritus Confirmationis recognoscatur etiam ut huius Sacramenti intima connexio cum tota initiatione christiana clarius eluceat; quapropter renovatio promissionum Baptismi convenienter ipsam Sacramenti susceptionem praecedet.

Confirmationis, pro opportunitate, intra Missam conferri potest; ad ritum autem extra Missam quod attinet, pareatur formula ad modum introductionis adhibenda.

72. Ritus et formulae Paenitentiae ita recognoscantur, ut naturam et effectum Sacramenti clarius exprimant.

73. »Extrema Unctio«, quae etiam et melius »Unctio infirmorum« vocari potest, non est Sacramentum eorum tantum qui in extremo

Jednostavni i svečani obred krštenja

66. Neka se prerade oba obreda za krštenje odraslih, i jedno stavni i svečani, koji je povezan uz obnovljeni katekumetiat; i neka se u Rimski misal unese vlastita misa »Kod podjeljivanja krsta«.

Poseban obred za krštenje djece

67. Neka se preradi obred krštenja djece i prilagodi pravom stanju djetinjstva; neka se u tom obredu jasnije istaknu uloge i dužnosti roditelja i kumova.

Kratak obred krštenja u smrtnoj pogibelji

68. Obred krštenja neka ne bude bez prilagođenja⁴ za veliki broj krštenika, koja će se upotrebljavati prema sudu mjesnog ordinarija. Neka se, nadalje, sastavi i kraći obred kojim će se naročito u misijskim zemljama moći služiti katehiste, a u smrtnoj pogibelji i obični vjernici, ako nema svećenika ili đakona.

Kako se dopunjuje izostavljeno

69. Mjesto obreda koji se zove »Kako se dopunja nad krštenim djetetom što je bilo izostavljeno« neka se sastavi novi, u kojemu će se jasnije i skladnije očitovati da je dijete, koje je bilo kršteno kratkim obredom, već primljeno u Crkvu.

Isto tako neka se sastavi novi obred za one koji su valjano kršteni a obratili su se katoličkoj vjeri, pa neka se u njemu označi da se oni primaju u zajednicu Crkve.

Blagoslov krsne vode

70. Krsna se voda može izvan uskrsnog vremena blagosloviti i u samom obredu kraćim odobrenim obrascem.

, Obred potvrde

71. Neka se nanovo sastavi obred potvrde, da bude jasnija nu taranja veza tog sakramenta s čitavom kršćanskom inicijacijom. Stoga je prikladno da obnova krsnih obećanja prethodi samom primanju sakramenta potvrde.

Potvrda se može, ako je zgodno, dijeliti za vrijeme mise; a za obred potvrde izvan mise neka se priredi uvodni obrazac.

Obred ispovijedi

72. Neka se prerade obredi i obrasci pokore da jasnije izražavaju narav i učinak sakramenta.

Narav bolesničkog pomazanja

73. »Posljednje pomazanje«, koje se još, i to bolje, može zvati »bolesničko pomazanje«, nije sakrament samo za one koji se nalaze

vitae discrimine versantur. Proinde tempus opportunum eam redpiendi iam certe habetur cum fidelis incipit esse in periculo mortis propter infirmitatem vel senium.

74. Praeter ritus seiunctos Unctionis infirmorum et Viatici, conficiatur Ordo continuus secundum quem Unctio aegroti conferatur post confessionem et ante receptionem Viatici.

75. Unctionum numerus pro opportunitate accommodetur, et orationes ad ritum Unctionis infirmorum pertinentes ita recognoscantur, ut respondeant variis condicionibus infirmorum, qui Sacramentum suscipiunt.

76. Ritus Ordinationum, sive quoad caeremonias sive quoad textus, recognoscantur. Allocutiones Episcopi, initio cuiusque Ordinationis aut Consecrationis, fieri possunt lingua vernacula.

In Consecratione Episcopali impositionem manuum fieri licet ab omnibus Episcopis praesentibus.

77. Ritus celebrandi Matrimonium, qui exstat in Rituali romano, recognoscatur et ditior fiat, quo clarius gratia Sacramenti significetur et munera coniugum inculcentur.

»Si quae provinciae... aliis laudabilibus consuetudinibus et caeremoniis« in celebrando Matrimonii Sacramento »utuntur, eas omnino retineri Sancta Synodus vehementer optat«.*

Insuper competenti auctoritati ecclesiasticae territoriali, de qua in art. 22 § 2 huius Constitutionis, relinquatur facultas, ad normam art. 63, exarandi ritum proprium usibus locorum et populorum congruentem, firma tamen lege ut sacerdos assistens requirat excipiatque contrahentium consensum.

78. Matrimonium ex more intra Missam celebretur, post lectionem Evangelii et homiliam, ante »orationem fidelium«. Oratio super sponsam, ita opportune emendata ut aequalia officia iugae fidelitatis utriusque sponsi incipiat, dici potest lingua vernacula.

Si vero Sacramentum Matrimonii sine Missa celebratur, Epistola et Evangelium Missae pro sponsis legantur in initio ritus et benedictio sponsis semper impertiatur.

u skrajnoj životnoj pogibelji. Sigurno je već prikladno vrijeme za njegovo primanje netom se vjernik zbog bolesti ili starosti nalazi na početku smrtne pogibelji.

Redoslijed sakramenta za bolesnike

74. Uz odijeljene obrede bolesničkog pomazanja i popudbine neka se sastavi »povezan obred« prema kojemu će se bolesniku podijeliti pomazanje poslije ispovijedi, a prije primanja popudbine.

Obred bolesničkog pomazanja

15. Broj mazanja neka se upriliči okolnostima, a molitve kod obreda pomazanja bolesnika neka se tako izmijene da odgovaraju raznim stanjima bolesnika kad primaju taj sakrament.

Obred svećeničkog reda

76. Obredi ređenja neka se prerade s obzirom na ceremonije i tekstove. Biskupski nagovori na početku svakog ređenja ili posvećenja mogu biti na narodnom jeziku.

Kod biskupskog posvećenja smiju položiti ruke svi prisutni biskupi.

Obred vjenčanja

77. Obred sklapanja ženidbe, kakav se nalazi u Rimskom obredniku, neka se preradi i obogati da jasnije označi milost sakramenta i naglasi dužnosti bračnih drugova.

»Ako se u nekoj pokrajini upotrebljavaju drugi pohvalni običaji* i ceremonije kod sklapanja sakramenta ženidbe, Sveti Sabor vruće želi da se oni svakako zadrže.«⁴¹

Uz to se prema čl. 63 daje ovlast nadležnoj crkvenoj teritorijalnoj vlasti, o kojoj govori čl. 22 § 2 ove konstitucije, da sastavi vlastiti obred u skladu s krajevima ili narodnim običajima, ali uz uvjet da svećenik koji prisustvuje zatraži i primi pristanak onih koji sklapaju brak.

Vjenčanje redovito s misom

78. Vjenčanje neka se obično obavlja za vrijeme mise, poslije čitanja Evanđelja i homilije, a prije »molitve vjernika«. Molitva nad zaručnicom može se izreći narodnim jezikom, a neka se tako prikladno ispravi da istakne jednake dužnosti međusobne vjernosti obaju su pruga.

Ako se sakrament ženidbe slavi bez mise, neka se na početku obreda pročitaju poslanica i evanđelje iz mise za zaručnike i neka se zaručnicima uvijek podijeli blagoslov.

79. Sacramentalia recognoscantur, ratione habita normae primariae de conscia, actuosa et facili participatione fidelium, et attentis nostrorum temporum necessitatibus. In Ritualibus recognoscendis ad normam art. 63, etiam nova Sacramentalia, prout necessitas expostulat, addi possunt.

Benedictiones reservatae perpaucae sint, et in favorem tantum Episcoporum vel Grdinariorum.

Provideatur ut quaedam Sacramentalia, saltem in specialibus-re-rum adiunctis et de iudicio Ordinarii, a laicis congruis qualitatibus praeditis, administrari possint.

80. Ritus Consecrationis Virginum, qui in Pontificali romano habetur, recognitioni subiciatur.

Conficiatur praeterea ritus professionis religiosae et renovationis votorum, qui ad maiorem unitatem, sobrietatem et dignitatem conferat, ab iis qui professionem vel votorum renovationem intra Missam peragunt, salvo iure particulari, assumendus.

Professio religiosa laudabiliter intra Missam fiet.

81. Ritus exsequiarum pascbalem mortis christianae indolem manifestius exprimat, atque condicionibus et traditionibus singularum regionum, etiam quoad colorem liturgicum, melius respondeat.

82. Recognoscatur ritus sepeliendi parvulos, ac propria Missa donetur.

Caput IV

DE OFFICIO DIVINO

83. Summus Novi atque aeterni Testamenti Sacerdos, Christus Iesus, humanam naturam assumens, terrestri huic exilio hvmnum illum invexit, qui in supernis sedibus per omne aevum canitur. Universam hominum communitatem ipse sibi coagmentat, eandemque in divino hoc concinendo laudis c^rmine secum consociat.

— Illud enim sacerdotale munus per ipsam suam Ecclesiam pergit, quae non tantum Eucharistia celebranda, sed etiam aliis modis, praesertim Officio divino persolvendo, Dominum sine intermissione laudat et pro totius mundi salute interpellat.

84. Divinum Officium ex antiqua traditione christiana ita est constitutum ut totus cursus diei ac noctis per laudem Dei consecrerur.

Preuređenje blagoslovim

79. Blagoslovine neka se preispitaju imajući pred očima glavno pravilo o svjesnom, djelatnom i lakom sudjelovanju vjernika, kao i potrebe našeg vremena. U obnovljenim obrednicima prema čl. 63 mogu se, kada traži potreba, dodati i nove blagoslovine.

Neka bude malo pridržanih blagoslova, i neka budu pridržani samo biskupima i ordinarijima.

Neka se providi da neke blagoslovine mogu dijeliti i svjetovnjaci s potrebnim svojstvima, barem u posebnim prilikama i prema sudu ordinarija.

Obred redovničkog zavjetovanja

80. Neka se preradi obred posvećenja djevica što se nalazi u Rimskom pontifikalu.

... Uz to neka se sastavi obred redovničkog zavjetovanja i obnove zavjeta koji će pridonijeti većem jedinstvu, ozbiljnosti i dostojanstvu, a kojim će se služiti oni koji polažu ili obnavljaju zavjete za vrijeme mise; tim se ne dokidaju posebna prava.

Pohvalno je da se redovničko zavjetovanje vrši za vrijeme mise.

Obred sprovoda

81. Neka obred sprovoda jasnije izrazi vazmeni značaj kršćanske smrti i neka bolje odgovara prilikama i običajima pojedinih krajeva, pa i s obzirom na liturgijsku boju.

Obred pokopa djece

82. Neka se preispita obred pokopa djece i neka mu se dodijeli vlastita misa.

IV g l a v a BOŽANSKI

ČASOSLOV

Isus Krist moli sa svojom Crkvom

83. Isus Krist, Veliki svećenik novog i vječnog zavjeta, uzimajući ljudsku narav, uveo je u ovo zemaljsko progonstvo onu pjesmu koja se u nebeskom dvoru pjeva po sve vijeke. On sa sobom sjedinjuje svu ljudsku zajednicu i sebi je pridružuje u pjevanju tog božanskog slavospjeva.

Tu svoju svećeničku službu Krist vrši po svojoj Crkvi, koja ne samo euharistijskim slavljem nego i drugim načinima, osobito oba- " vijanjem božanskog časoslova, bez prestanka hvali Gospodina i posreduje za spasenje svega svijeta.

Časoslov posvećuje tok dana i noći

84. Od stare je kršćanske predaje božanski časoslov tako uređen da se slavljenjem Boga posveti čitav tok dana i noći. Kada tu divnu

Cum vero mirabile illud laudis canticum rite peragunt sacerdotes alii-que ad hanc. tem Ecclesiae instituto deputati vel christifideles una cum sacerdote forma probata orantes, tunc vere vox est ipsius Sponsae, quae Sponsum alloquitur, immo etiam oratio Christi cum ipsius Corpore ad Patrem,

85. Omnes proinde qui haec praestant, tum Ecclesiae officium explent, tum summum Sponsae Christi honorem participant, quia laudes Deo persolventes stant ante thronum Dei nomine Matris Ecclesiae.

86. Sacerdotes sacro pastoralis ministerio addicti eo maiore fervore Horarum laudes persolvent, quo vividius conscii erunt sibi observandum esse monitum Pauli: »Sine intermissione orate« (1 Thess. 5, 17); operi enim in quo laborant Dominus solus efficacitatem et incrementum dare potest, qui dicit: »Sine me nihil potestis facere« (Io. 15, 5); propterea Apostoli, diaconos instituentes, dixerunt: »Nos vero orationi et ministerio verbi instantes erimus« (Act. 6, 4).

87. Ut autem divinum Officium, sive a sacerdotibus sive ab aliis Ecclesiae membris melius et perfectius in rerum adiunctis peragatur, Sacrosancto Concilio, instaurationem ab Apostolica Sede feliciter inceptam persequenti, de Officio iuxta ritum romanum ea quae sequuntur placuit decernere.

88. Cum sanctificatio diei sit finis Officii, cursus Horarum traditus ita instauretur ut Horis veritas temporis, quantum fieri potest, reddatur, simulque ratio habeatur vitae hodiernae condicionum in quibus versantur praesertim ii qui operibus apostolicis ineumbunt.

89. Itaque, in instauratione Officii, hae normae serventur:

a) Laudes, ut preces matutinae, et Vesperae, ut preces vespertinae, ex venerabili universae Ecclesiae traditione duplex cardo Officii cotidiani, Horae praecipuae habendae sunt et ita celebrandae;

b) Completorium ita instruatur, ut fini diei apte conveniat;

c) Hora quae Matutinum vocatur, quamvis in eorum indolem nocturnae laudis retineat, ita accommodetur ut qualibet diei hora recitari possit, et e psalmis paucioribus lectionibusque longioribus constet*

hvalbenu pjesmu pravilno obavljaju svećenici i ostali odlukom Crkve za to određeni, ili kad je na odobreni način mole vjernici zajedno sa svećenikom, tada je to zaista glas same Zaručnice koja razgovara sa Zaručnikom, štoviše, to je molitva koju Krist sa svojim Tijelom upravlja Ocu.

Svi mole časoslov u ime Crkve

85. Stoga svi oni koji to čine ujedno vrše i službu Crkve i dionici su najveće počasti Kristove Zaručnice, jer slaveći Boga stoje pred Božjim prijestoljem u ime Majke Crkve.

časoslov je posebno potreban dušobrižnicima

86. Svećenici određeni za svetu dušobrižničku službu to će većim žarom moliti časoslov što su svjesniji da se moraju ravnati prema opomeni sv. Pavla: »Bez prestanka molite« (1 Sol 5,17). Samo Bog može dati uspjeh i napredak djela u kojemu se oni trude, jer je rekao: »Bez mene ne možete ništa učiniti« (Iv 15,5). Stoga su apostoli kod postavljanja đakona kazali: »A mi ćemo se posvetiti molitvi i službi propovijedanja« (Dj 6,4).

Obzir na današnje prilike

87. Da bi svećenici i drugi članovi Crkve bolje i savršenije obavljali božanski časoslov prema prilikama današnjeg vremena, Sveti Sabor, nastavljajući od Apostolske Stolice sretno započetu obnovu, određuje o časoslovu rimskog obreda ovo što slijedi:

Preuređenje casoslova

88. Svrha casoslova jest posvećenje dana: zato neka se dosadašnje uređenje casoslova preuredi da pojedini časovi — koliko je moguće — odgovaraju svom pravom vremenu imajući u vidu i prilike su vremenog života u kojima žive u prvom redu oni što su pionuli apostolatu.

Glavni dijelovi casoslova

89. Stoga neka se u obnovi casoslova drže ove odredbe:

a) Prema časnoj predaji sveopće Crkve neka se pohvale, kao jutarnja molitva, i večernja, kao molitva predvečerja, smatraju dvostrukim stožerom svakidašnjeg casoslova, i neka se obavljaju kao glavni časovi.

b) Povečerje neka se tako uredi da zgodno odgovara svršetku dana.

c) Čas što se zove jutrenja neka u koru zadrži značaj noćne hvale, a inače neka se tako preudesi da se može obaviti u bilo koji sat dana te neka se sastoji od manje psalama i od dužih čitanja.

d) Hora Prima supprimatur;

e) In choro, Horae minores Tertia, Sexta, Nona serventur. Extra chorum e tribus unam seligere licet, diei tempori magis congruentem.

90. Cum praeterea Officium divinum, utpote oratio publica Ecclesiae, sit fons pietatis et orationis personalis nutrimentum, obsecrantur in Domino sacerdotes aliique omnes divinum Officium participant, ut in eo persolvendo mens concordet vob; ad quod melius assequendum, liturgicam et biblicam, praedpue psalmodum, institutionem sibi uberiolem comparent.

In instauratione vero peragenda, venerabilis ille romani Officii saecularis thesaurus ita aptetur, ut latius et facilius eo frui possint omnes quibus traditur.

91. Ut cursus Horarum, in art. 89 propositus, reapse observari possit, psalmi non amplius per unam hebdomadam, sed per longius temporis spatium distribuuntur.

Opus recognitionis Psalterii, feliciter inchoatum quamprimum perducatur ad finem, respectu habito latinitatis christianae, usus liturgicam etiam in cantu, necnon totius traditionis latinae Ecclesiae.

92. Ad lectiones quod attinet, haec serventur:

a) lectio sacrae Scripturae ita ordinetur, ut thesauri verbi divini in pleniore amplitudine expedite adiri possint;

b) lectiones de operibus Patrum, Doctorum et Scriptorum ecclesiasticorum depromendae melius seligantur;

c) Passiones seu vitae Sanctorum fidei historicae reddantur.

93. Hymni, quantum expedire videtur, ad pristinam formam restituantur, iis demptis vel mutatis quae mythologiam sapiunt aut christianae pietati minus congruunt. Redpianantur quoque, pro opportunitate, alii qui in hymnorum thesauro inveniuntur.

94. Praestat, sive ad diem revera sanctificandum, sive ad ipsas Horas cum fructu spirituali redtandas, ut in Horarum absolute tempus servetur, quod proxime accedat ad tempus verum uniuscuiusque Horae canonicae.

- d) Neka se ukine prvi čas.
- e) U koru neka se mole manji časovi; treći, šesti i deveti. Izvan je kora dopušteno od tih triju izabrati jedan koji više odgovara vremenu dana.

Kod moljenja se pamet ima slagati s glasom

90. Budući da je božanski časoslov, kao javna molitva Crkve, izvor pobožnosti i hrana za osobnu molitvu, zaklinjemo u Gospodinu svećenike i sve koji sudjeluju u božanskom časoslovu, neka im se u njegovu obavljanju duša slaže s glasom. Da bi to što bolje postigli, neka steknu obilatije liturgijsko i biblijsko znanje, osobito psalama.

U obnovi koja se ima izvršiti neka se tako prilagodi časno vjekovno bogatstvo rimskog časoslova da se obilnije i lakše mogu njime služiti svi kojima se daje u ruke.

Novi psalterij i njegova razdioba

91. Da bi se niz časova, koji je predložen u cl. 89, mogao pravo slijediti, neka se psalmi više ne rasporede kroz jednu sedmicu, nego kroz duži vremenski rok.

Neka se što prije završi sretno započeti posao oko preradbe psalteria, imajući pred očima kršćanski latinski jezik te liturgijsku porabu, pa i u pjevanju, a isto tako i čitavu predaju latinske Crkve.

Čitanje u časoslovu

92. Što se tiče čitanja, neka se ovako postupi:

- a) čitanje Svetog pisma neka se tako uredi da bogatstvo riječi Božje bude pristupačno u većem opsegu;
- b) neka se bolje odaberu čitanja iz djela otaca, učitelja i crkvenih pisaca.
- c) Muke i životi svetaca neka se usklade s povijesnom istinom.

Himni u časoslovu

93. Himni, koliko je to korisno, neka se uspostave u prvotnom obliku i neka se ukloni ili izmijeni ono što podsjeća na mitologiju ili nijeju skladu s kršćanskom pobožnosti. Neka se uzmu, ako »je prikladno, i drugi himni iz bogate riznice himana.

časoslov se moli u određene satove

94. Da bi se uistinu posvetio dan i da bi časovi molili s duhovnim plodom, korisno je u moljenju časova obdržavati ono vrijeme koje približno odgovara pravom vremenu svakog pojedinog kanonskog časa.

95. Communitates choro obligatae, praeter Missam coriventualem, tenentur Officium divinum cotidie in choro celebrare, et quidem:

a) totum Officium, Ordines Canonicorum, Monachorum et Monialium, aliorumque Regularium ex iure vel constitutionibus choro adstrictorum;

b) Capitula cathedralia vel collegialia, eas partes Officii, quae sibi a iure communi vel particulari imponuntur;

c) omnes autem illarum Communitatum sodales, qui sunt aut in Ordinibus maioribus constituti aut colemniter professi, conversis exceptis, debent eas Horas canonicas soli recitare, quas in choro non persolvunt.

96. Clerici choro non obligati, si sunt in Ordinibus maioribus constituti, cotidie, sive in communi, sive soli, obligatione tenentur totum Officium persolvendi, ad normam art. 89.

97. Opportunae commutationes divini Officii cum actione liturgica a rubricis definiantur.

In casibus singularibus iustaque de causa, Ordinarii possunt subditos suos ab obligatione Officium recitandi ex toto vel ex parte dispensare vel id commutare.

98. Sodales cuiusvis Instituti status perfectionis, qui, vi Constitutionum, partes aliquas divini Officii absolvunt, orationem publicam Ecclesiae agunt.

Item, publicam Ecclesiae orationem agunt, si quod parvum Officium, vi Constitutionum, recitant, dummodo in modum Officii divini confectum ac rite approbatum sit.

99. Cum Officium divinum sit vox Ecclesiae seu totius Corporis mystid Deum publice laudantis, suadet ut clerici choro haud obligati, ac praesertim sacerdotes conviventes vel in unum convenientes, aliquam saltem divini Officii partem in communi persolvant.

Omnes autem sive in choro sive in communi Officium persolventes munus sibi concreditum quam perfectissime, tam interna animi devotione quam externa agendi ratione, peragant.

Praestat insuper ut Officium in choro et in communi, pro opportunitate, cantetur.

Obaveza raznih molilaca

95. Zajednice obvezane na kor dužne su, uz konventualnu misu, svakog dana u koru moliti božanski časoslov, i to:

a) čitav časoslov — redovi kanonika, monaha i samostankinja, te ostalih redovnika koji su po pravu ili po konstitucijama dužni vršiti komu službu;

b) stolni i kolegijalni kaptoli one dijelove časoslova koje im naređuje opće ili posebno pravo;

c) svi članovi ovih zajednica ako su primili više redove ili položili svečane zavjete, osim braće pomoćnika, dužni su sami za se izmoliti one kanonske časove koje ne obave u koru.

Svećenici mogu časoslov izmoliti s pukom

96. Klerici koji nemaju obvezu kora, ako su primili više redove, dužni su svakog dana izmoliti čitav časoslov prema čl. 89. bilo u zajednici s drugima, bilo sami.

Zamjene za časoslov

97. Rubrike imaju odrediti kada neki liturgijski čin zgodno za mjenjuje božanski časoslov.

U pojedinim slučajevima i iz opravdana razloga ordinariji mogu svoje podložnike posve ili djelomice osloboditi dužnosti moljenja časoslova ili im ga zamijeniti.

Javna molitva Crkve

98. Članovi bilo koje ustanove staleža savršenstva, ako po svojim konstitucijama mole neke dijelove božanskog časoslova, obavljaju javnu molitvu Crkve.

Isto tako obavljaju javnu molitvu Crkve oni koji po konstitucijama mole neki »mali časoslov«, samo ako je sastavljen prema božanskom časoslovu i pravilno odobren.

Molitva časoslova u zajednici

99. Budući da je božanski časoslov glas Crkve ili cijelog otajstvenog tijela koje javno hvali Boga, savjetuje se da klerici koji nisu vezani na kor, a osobito svećenici koji žive ili se sastaju zajedno, zajednički obave barem jedan dio božanskog časoslova.

Svi koji mole časoslov u koru ili zajednički neka povjerenu im zadaću vrše što savršenije, i 'nutarnjom pobožnošću duha i vanjskim ponašanjem.

Dolikuje osim toga da se časoslov, ako je zgodno, u koru i u zajednici pjeva.

100. Curent animarum pastores ut Hérae praecipuae, praesertim Vesperae, diebus dominicis et festis sollemnioribus., in ecclesia communiter celebrentur. Commendatur ut et ipsi laici recitent Officium divinum, vel cum sacerdotibus, vel inter se congregati, quin immo unusquisque solus.

101. § 1) Iuxta saecularem traditionem ritus latini, in Officio divino lingua latina clericis servanda est, facta tamen Ordinario potestate usum versionis vernaculae ad normam art. 36 confectae concedendi, singulis pro casibus, iis clericis, quibus usus linguae latinae grave impedimentum est quominus Officium debite persolvant.

§ 2) Monialibus, necnon sodalibus, sive viris non clericis sive mulieribus, Institutorum statuum perfectionis, in Officio divino, etiam in choro celebrando, concedi potest a Superiore competente ut lingua vernacula utantur, dummodo versio approbata sit.

§ 3) Quivis clericus Officio divino adstrictus, si Officium divinum una cum coetu fidelium, vel cum iis qui sub § 2 recensentur, lingua vernacula celebrat, suae obligationi satisfacit, dummodo textus versionis sit approbatus.

Caput V DE ANNO

LITURGICO

102. Pia Mater Ecclesia suum esse ducit Sponsi sui divini opus saluferum, stans diebus per anni decursum, sacra recordatione celebrare. In unaquaque hebdomada, die quam Dominicam vocavit, memoriam habet Resurrectionis Domini, quam semel etiam in anno, solemnitate maxima Paschatis, una cum beata ipsius Passione, frequentat.

Totum vero Christi mysterium per anni circulum explicat, ab Incarnatione et Nativitate usque ad Ascensionem, ad diem Pentecostes et ad expectationem beatae spei et adventus Domini.

Mysteria Redemptionis ita recolens, divitias virtutum atque meritorum Domini sui, adeo ut omni tempore quodammodo praesentia reddantur, fidelibus aperit, qui ea attingant et gratia salutis replantur.

103. In hoc annuo mysteriorum Christi circulo celebrando, Sancta Ecclesia Beatam Mariam Del Genetricem cum peculiari amore vene-

Vjernicima se osobito preporučuje večernja

100. Neka pastiri duša nastoje da se nedjeljom i o svečanijim blagdanima u crkvi zajednički proslave glavni časovi, naročito večernja. Preporučuje se i svjetovnjacima da mole božanski časposlov, bilo sa svećenicima bilo međusobno okupljeni, dapače i svaki za se.

Jezik časoslova

101. § 1. Prema stoljetnoj predaji latinskog obreda, klerici neka u božanskom časoslovu zadrže latinski jezik, ali se daje ovlast ordinariju da u pojedinim slučajevima može klericima, kojima bi latinski jezik bio velika zapreka da časoslov mole kako valja, dozvoliti uporabu prijevoda na narodnom jeziku, izrađenog prema odredbi čl. 36.

§ 2. Samostankinjama, kao i članovima ustanova u staležima savršenstva koji nisu klerici, muškima i ženskima, smije njihov nadležni poglavar dozvoliti da se kod božanskog časoslova, pa i kad se vrši u koru, služe narodnim jezikom, samo ako je prijevod odobren.

§ 3. Bilo koji klerik s obvezom božanskog časoslova, ako ga moli na narodnom jeziku sa skupom vjernika ili s onima koji su spomenuti u § 2, udovoljava svojoj obavezi, samo ako je odobren tekst prijevoda.

V g l a v a

LITURGIJSKA GODINA

Prisutnost Kristovih otajstava

102. Bogu odana Majka Crkva smatra svojom zadaćom da u određene dane kroz godinu spasonosno djelo svoga božanskog Zaručnika slavi svetim spominjanjem. Svake sedmice, u dan što ga je nazvala Gospodnjim, ona slavi spomen Gospodnjeg uskrsnuća, koje uz to, zajedno s njegovom blaženom mukom, svetkuje i jednom u godini najvećim blagdanom Uskrsa.

Tijekom pak godine Crkva razvija čitavo Kristovo otajstvo od utjelovljenja i rođenja do uzasašća, do duhovskog dana i očekivanja blažene nade i dolaska Gospodnjeg.

Slaveći tako otajstva otkupljenja, otvara vjernicima bogatstvo kreposti i zasluga svojega Gospodina, da se tako ta otajstva na neki način u svako doba ponazočuju, kako bi vjernici mogli doći s njima u dodir i napuniti se milošću spasenja.

štovanje blažene Bogorodice

103. U svetkovanju tog godišnjeg ciklusa Kristovih otajstava, Crkva posebnom ljubavlju štuje Mariju, presvetu majku Božju, ne-

ratur, quae indissolubili nexu cum Filii sui opere salutari coniugitur; in qua praecellentem Redemptionis fructum miratur et exaltat, ac veluti in purissima imagine, id quod ipsa tota esse cupit et sperat cum gaudio contemplatur.

104. Memorias insuper Martvrum aliorumque Sanctorum, qui per multiformem Dei gratiam ad perfectionem proveci, atque aeternam iam adepti salutem, Deo in caelis laudem perfectam decantant ac pro nobis intercedunt, circulo anni inseruit Ecclesia. In Sanctorum enim nataliciis praedicat paschale mvsterium in Sanctis cum Christo compassis et conglorificatis, et fidelibus exempla eorum proponit, omnes per Cbristum ad Patrem trahentia, eorumque meritis Dei beneficia impetrat.

105. Variis denique anni temporibus iuxta traditas disciplinas, Ecclesia fidelium eruditionem perficit, per pias animi et corporis exercitationes, instructionem, precationem, paenitentiae et misericordiae opera. Quapropter placuit Sacrosacto Concilio ea quae sequuntur decernere.

106. Mvsterium paschale Ecclesia, ex traditione apostolica, quae priginem ducit ab ipsa die Resurrectionis Christi, octava quaque die celebrat, quae dies Domini seu dies dominica merito nuncupatur. Hac enim die christifideles in unum convenire debent ut, verbum Dei audientes et Eucharistiam participantes, memores sint Passionis, Resurrectionis et gloriae Domini Iesu, et gratias agant Deo qui eos »regeneravit in spem vivam per Resurrectionem Iesu Christi ex mortuis« (1 Pt. 1, 3). Itaque dies dominica est primordialis dies festus, qui pietati fidelium proponatur et inculcetur, ita ut etiam fiat dies laetitiae et vacationis ab opere. Aliae celebrationes, nisi revera sint maximi momenti, ipsi ne praeponantur, quippe quae sit fundamentum et nucleus totius anni liturgici.

107. Annus liturgicus ita recognoscatur ut, servatis aut restitutis sacrorum temporum traditis consuetudinibus et disciplinis iuxta nostrae aetatis condiciones, ipsorum indoles nativa retineatur ad fidelium pietatem debite alendam in celebrandis mvsteriis Redemptionis christianae, maxime vero mysterio paschali. Accommodationes autem, secundum locorum condiciones, si quae forte inecessariae sint, fiant ad normam art. 39 et 40.

razriješivo združenu s djelom spasenja svoga Sina: u Mariji se divi i uzvisuje najodličniji plod otkupljenja, i u njoj s radošću promatra, kao u najčistijoj slici, ono što sva Crkva želi da bude i nada se da će biti.

štovanje svetaca

104. Crkva je povrh toga u tok godine unijela spomene mučnika i drugih svetaca koje je mnogovrsna Božja milost uzvisila do savršenstva, pa su već postigli vječno spasenje, te u nebu pjevaju savršenu hvalu Bogu i nas zagovaraju. O rođendanima svetaca Crkva navješćuje vazmeno otajstvo u svecima koji su zajedno s Kristom trpjeli te su s njime suprostavljeni, a vjernicima predlaže njihove primjere, koji po Kristu sve privlače k Ocu, i njihovim zaslugama moli i postizava Božja dobročinstva.

Razne vježbe kroz godinu

105. Crkva, napokon, u različita doba godine, prema svojoj pre daji, obavlja pouku vjernika te pobožnim vježbama duše i tijela vrši nauk, molitvu i djela pokore i milosrđa.

Stoga se Svetom Saboru svidjelo odrediti ovo što slijedi.

Dan Gospodnji ili nedjelja

106. Crkva svetkuje vazmeno otajstvo svakog osmog dana, koji se s pravom naziva danom Gospodnjim ili nedjeljom. To biva prema apostolskoj predaji koja potječe od samog dana uskrsnuća Kristova. Tog su se dana vjernici dužni sastati zajedno, da slušaju Božju riječ i da sudjelujući kod euharistije obave spomen-Čin muke, uskrsnuća i proslave Gospodina Isusa te da zahvaljuju Bogu koji ih »uskrsnućem Isusa Krista od mrtvih nanovo rodi za živu nadu« (1 Pt 1, 3). Stoga je nedjelja prvotan blagdan koji se ima predlagati i uporno preporu čivati vjerničkoj pobožnosti, da bude i dan radosti i počinka od posla. Neka joj se druga slavlja, osim doista najznačajnijih, ne pretposta vljaju, jer je ona temelj i jezgra čitave liturgijske godine.

Liturgijska godina općenito

107. Liturgijska godina neka se tako preuredi da se, prema dana šnjim prilikama, bilo zadrže bilo ponovno" prema predaji uvedu običaji i vježbe svetih vremena — sačuvavši njihovo prvotno znače nje, koje će na zgodan način hraniti pobožnost vjernika u slavljenju otajstava kršćanskog otkupljenja, a osobito vazmenog otajstva. Ako se možda mora nešto prilagoditi okolnostima pojedinih krajeva, neka se postupi po čl. 39 i 40.

108. Fidelium animi dirigantur imprimis ad dies festos Domini, quibus mysteria salutis per annum celebrantur. Proinde Proprium de Tempore aptum suum locum obtineat super fešta Sanctorum, ut integer mysteriorum salutis cyclus debito modo recolatur.

109. Duplex indoles temporis quadragesimalis, quod praesertim per memoriam vel praeparationem Baptismi et per paenitentiam fideles, instantius verbum Dei audientes et orationi vacantes, componit ad celebrandum paschale mysterium, tam in liturgia quam in catechesi liturgica pleniore in luce ponatur. Proinde:

a)t elementa baptismalia liturgiae quadragesimalis propria abundantius adhibeantur; quaedam vero ex anteriore traditione, pro opportunitate, restituantur;

b) idem dicatur de elementis paenitentialibus. Quoad catechesim autem animis fidelium inculcetur, una cum consecrariis socialibus peccati, illa propria paenitentiae natura quae peccatum, prout est offensa Dei, detestatur; nec praetermittantur partes Ecclesiae in actione paenitentiali atque oratio pro peccatoribus urgeatur.

110. Paenitentia temporis quadragesimalis non tantum sit interna et individualis, sed quoque externa et socialis. Praxis vero paenitentialis, iuxta nostrae aetatis et diversarum regionum possibilitates necnon fidelium condiciones, foveatur, et ab auctoritatibus, de quibus in art. 22, commendetur.

Sacrum tamen esto ieiunium paschale, feria VI in Passione et Morte Domini ubique celebrandum et, iuxta opportunitatem, etiam Sabbato sancto producendum, ut ita, elato et aperto animo, ad gaudia dominicae Resurrectionis perveniatur.

111. Sancti iuxta traditionem in Ecclesia coluntur, eorumque reliquiae authenticae atque imagines in veneratione habentur. Fešta Sanctorum mirabilia quidem Christi in servis eius praedicant et fidelibus opportuna praebent exempla imitanda.

Ne fešta Sanctorum festis ipsa mysteria salutis recoleritibus praevalent, plura ex his particulari cuique Ecclesiae vel Nationi vel Religiosae Familiae relinquuntur celebranda, iis tantum ad Ecclesiam universam extensis, quae Sanctos memorant momentum universale revera prae se ferentes.

Gospodnji blagdani

108. Neka se duše vjernika u prvom redu uprave prema Gospodnjim blagdanima kojima se preko godine svetkuju otajstva spasenja. Stoga neka tzv. »Proprium de Tempore« ima prednost pred svetačkim blagdanima, da bi se na dužan način slavio čitav ciklus otajstava spasenja.

Značaj korizme

109. U liturgiji i liturgijskoj katezezi treba još jače osvijetliti dvostruki značaj korizmenog vremena. To doba, osobito uspomenom ili pripravom na krštenje te pokorom, vjernike, koji gorljivije slušaju Božju riječ i odaju se molitvi, pripravlja na svetkovanje vazmenog otajstva. Stoga:

a) neka obilatije dođu do izražaja krsne sastavine svojstvene korizmenoj liturgiji; zgodno će biti opet uvesti neke iz predašnjih vremena;

b) isto vrijedi i za pokorničke sastavine. Neka se u katezezi vjernicima, uz socijalne posljedice grijeha, naglašuje ona prava narav pokore, koja odurava grijeh kao uvredu Bogu; neka se ne propušta udio Crkve u pokorničkoj djelatnosti i neka se što više preporučuje molitva za grešnike.

Pokora korizmenog vremena

110. Pokora korizmenog vremena treba da bude ne više unutar nja i pojedinačna već* također vanjska i socijalna. A pokorničku praksu valja promicati prema mogućnostima našeg vremena i raznih krajeva i prema prilikama vjernika; neka je preporučuju i vlasti spomenute u čl. 22.

Neka se svakako posvuda obdržava vazmeni post u Petak muke i smrti Gospodnje, koji će se, ako je prikladno, protegnuti i na Svetu subotu, da se tako uzdignuta i otvorena duha dođe na radost Uskrsne nedjelje.

Blagdani su svetaca podređeni Gospodnjima

111. U Crkvi se prema predaji štiju sveci, pa neka se poštuju i njihove vjerodostojne moći, a tako i slike. Blagdani svetaca proglašuju kako je Krist divan u svojim slugama, a vjernicima pružaju zgodne primjere za nasljedovanje.

Da ne bi blagdani svetaca prevladali nad blagdanima u koje se svetkuju otajstva spasenja, neka se više njih ostavi slavljenju pojedine Crkve ili naroda, ili redovničke obitelji; na cijelu Crkvu neka se protegnu samo oni blagdani svetaca koji zaista imaju sveopći značaj.

Caput VI

DE MUŠICA SACRA

112. Mušica traditio Ecclesiae universae thesaurum constituit pretii inestimabilis, inter ceteras artis expressiones excellentem, eo praesertim quod ut cantus sacer qui verbis inhaeret necessariam vel integram liturgiae sollemnis partem efficit.

Profecto sacros concentus laudibus extulerunt cum Sacra Scriptura,¹ tum sancti Patres atque Romani Pontifices, qui recentiore aetate, praeunte sancto Pio X, munus Musicae sacrae ministeriale in dominico servitio pressius illustrarunt.

Ideo Mušica sacra tanto sanctior erit quanto arctius cum actione liturgica connectetur, sive orationem suavius exprimens vel unanimitatem fovens, sive ritus sacros maiore locupletans sollemnitate. Ecclesia autem omnes verae artis formas, debitis praeditas dotibus, probat easque in cultum divinum admittit.

Sacrosanctum igitur Concilium normas ac praecepta ecclesiasticae traditionis et disciplinae servans finemque Musicae sacrae respiciens, qui gloria Dei est atque sanctificationis fidelium, ea quae sequuntur statuit.

113. Formam nobiliorem actio liturgica accipit, cum divina Officia sollemniter in cantu celebrantur, quibus ministri sacri intersint quaeque populus actuose participet.

Quoad linguam adhibendam, serventur praecepta art. 36; quoad Missam art. 54; quoad Sacramenta, art. 63; quoad Officium divinum, art. 101.

114. Thesaurus Musicae sacrae summa cura servetur et foveatur. Scholae cantorum assidue provehantur, praesertim apud ecclesias cathedrales; Episcopi vero ceterique animarum pastores sedulo curent ut in qualibet actione sacra in cantu peragenda universus fidelium coetus actuosam participationem sibi propriam praestare valeat, ad normam art. 28 et 30.

115. Magni habeatur institutio et praxis mušica in Seminariis, in Religiosorum utriusque sexus novitiatibus et studiorum domibus, necnon in ceteris institutis et scholis catholicis; ad quam quidem institutionem assequendam, magistri, qui Musicae sacrae docendae praeficiuntur, sedulo conformentur.

Commendantur insuper Instituta Superiora de Mušica sacra pro opportunitate erigenda.

VI g l a v a

SVETA GLAZBA

Narav svete glazbe

112. Glazbena je baština opće Crkve blago neprocjenjive vrijednosti jer se ističe između ostalih izraza umjetnosti posebno time što sveto pjevanje, združeno s riječima, tvori potrebit i sastavni dio svečane liturgije.

S pravom je svete napjeve veličalo i Sveto pismo⁴² i crkveni od, a u novije su doba rimski biskupi počevši od sv. Pija X potanje označili služeću ulogu svete glazbe u Gospodnjoj službi.

Sveta će glazba dakle biti to svetija što se tješnje poveže s liturgijskim činom, bilo da ugodnije izrazi molitvu, bilo da promiče jednodušnost, bilo da svete obrede obogati većom svečanošću. A Crkva odobrava i u Božju službu pripušta sve oblike prave umjetnosti, obdarene potrebnim svojstvima.

Držeći se, dakle, odredaba i zapovijedi crkvene predaje i discipline te imajući na umu svrhu svete glazbe, a to je Božja slava i posvećenje vjernika, Sveti Sabor određuje slijedeće:

Sastavni dio bogoslužja

113. Liturgijski Čin poprima plemenitiji oblik kad se Božja služba svečano obavlja s pjevanjem, kod koje sudjeluju sveti službenici, a narod djelatno učestvuje.

U porabi jezika neka se obdržavaju odredbe čl. 36; glede mise čl. 54; glede sakramenata čl. 63, a glede božanskog časoslova čl. 101.

Treba da pjevaju svi vjernici

114. Neka se najvećom brigom čuva i promiče blago svete glazbe. Neka neprestano napreduju pjevački zborovi, naročito kod stolnih crkava. Neka se biskupi i ostali pastiri duša revno brinu da sva zajednica vjernika u svakom svetom činu, koji se vrši s pjevanjem, može vršiti svoju svojstvenu djelatnu ulogu prema odredbi čl. 28 i 30.

Glazbena izobrazba

115. Treba da se uvelike cijeni poučavanje i vježbanje glazbe ti sjemeništima, u novicijatima redovnika obaju spolova i u školskim domovima kao i u ostalim zavodima i katoličkim školama. Za uspješnu pouku treba brižljivo spremati učitelje koji će voditi nastavu svete glazbe.

Preporučuje se nadalje da se prema prilikama osnivaju i viši zavodi za svetu glazbu.

Musicae vero artifices, cantores, imprimis pueri, etiam germana institutione liturgica donentur.

116. Ecclesia cantum gregorianum agnoscit ut liturgiae romanae proprium: qui ideo in actionibus liturgicis, ceteris paribus, principem locum obtineat. Alia genera Musicae sacrae, praesertim vero polyphonia, in celebrandis divinis Officiis minime excluduntur, dummodo spiritui actionis liturgicae respondeant, ad normam art. 30.

117. Compleatur editio typica librorum cantus gregoriani; immo paretur editio magis critica librorum iam editorum post instaurationem sancti Pii X.

Expedi quoque ut paretur editio simpliciores modos continens, in usum minorum ecclesiarum-.

118. Cantus popularis religiosus sollerter foveatur, ita ut in piis sacrisque exercitiis et in ipsis liturgicis actionibus, iuxta normas et praecepta rubricarum, fidelium voces resonare possint.

119. Cum in regionibus quibusdam, praesertim Missionum, gentes inveniuntur quibus propria est traditio musica, magnum momentum in earum vita religiosa ac sociali habens, huic musicae aestimatio debita necnon locus congruus praebeatur, tam in fingendo earum sensu religioso, quam in cultu ad earum indolem accommodando, ad mentem art. 39 et 40.

Quapropter in institutione musica missionariorum diligenter curetur, ut, quantum fieri potest, traditionalem earum gentium musicam tam in scholis quam in actionibus sacris promovere valeant.

120. Organum tubulatum in Ecclesia latina magno in honore habeatur, tamquam instrumentum musicum traditionale, cuius sonus Ecclesiae caeremoniis mirum addere valet splendorem, atque mentes ad Deum ac suprema vehementer extollere.

Alia vero instrumenta, de iudicio et consensu auctoritatis territorialis competentis, ad normam art. 22 § 2, 37 et 40, in cultum divinum admittere licet, quatenus usui sacro apta sint aut aptari possint, templi dignitati congruant, atque revera aedificationi fidelium faveant.

Glazbenim skladateljima i pjevačima, a osobito djeci, treba pružiti ispravnu liturgijsku pouku.

Koral i polifonija

116. Crkva smatra gregorijansko pjevanje vlastitim rimskoj liturgiji; ono dakle u liturgijskim činima, uz jednake uvjete, ima prvo mjesto.

Druge se vrste svete glazbe, osobito polifonija, nikako ne isključuju iz bogoslužja, samo ako odgovaraju duhu liturgijskog čina prema čl. 30.

Novo izdanje koralnih knjiga

117. Neka se upotpuni tipično izdanje knjiga za gregorijansko pjevanje; dapače, neka se priredi kritičnije izdanje knjiga već izašlih poslije obnove sv. Pija X.

Korisno je da se za upotrebu u manjim crkvama pripravi i izdanje s jednostavnim napjevima.

Pučko vjersko pjevanje

118. Neka se brižljivo njeguje pučko vjersko pjevanje, da glasovi mogu odzvanjati u pobožnim i svetim vježbama, i u samim liturgijskim činima, prema odredbama i propisima rubrika.

Sveta glazba u misijama

119. Kako se u nekim krajevima, osobito misijskim, nalaze narodi koji imaju svoju vlastitu glazbenu baštinu s velikim značenjem za njihov vjerski i društveni život, neka se i prema toj glazbi ima dužno poštovanje i neka joj se dade odgovarajuće mjesto, bilo u obliku kovanju njihova vjerskog osjećaja, bilo u bogoslužju prilagođenom po njihovu duhu, u smislu čl. 39 i 40.

Stoga, neka se u glazbenom odgoju misionara marljivo nastoji da oni mogu u školama i u svetim činima promicati, koliko je moguće, tradicionalnu glazbu dotičnih naroda.

Orgulje i druga glazbala

120. U latinskoj Crkvi treba uvelike cijeliti orgulje sa sviralama kao tradicionalno glazbalo kojega zvuk može crkvenim obredima dodati divan sjaj te srce veoma uzdići k Bogu i k nebeskim stvarima.

Slobodno je u bogoslužje pripustiti i druga glazbala uz sud i suglasnost nadležnih crkvenih teritorijalnih vlasti prema čl. 22 § 2, zatim čl. 37 i 40, ukoliko su prilagođena ili se mogu prilagoditi liturgijskoj praksi, odgovaraju dostojanstvu hrama i zaista uzdižu vjernike.

121. Sentiant musicae artifices, spiritu christiano imbuti, se ad Musicam sacram colendam et ad thesaurum eius augendum esse vocatos.

Modos autem componant, qui notas verae Musicae sacrae prae se ferant atque non solum a maioribus scholis contorum cani possint, sed minoribus quoque scholis conveniant et actuosam participationem totius coetus fidelium foveant.

Textus cantui sacro destinati catholicae doctrinae sint conformes, immo ex Sacris Scripturis et fontibus liturgicis potissimum hauriuntur.

Caput VII DE ARTE SACRA

DEQUE SACRA SUPELLECTILE

122. Inter nobilissimas ingenii humani exercitationes artes ingenuae optimo iure adnumerantur, praesertim autem ars religiosa eiusdemque culmen, ars nempe sacra. Quae natura sua ad infinitam pulchritudinem divinam spectant, humanis operibus aliquomodo exprimentam, et Deo eiusdemque laudi et gloriae provehendae eo magis addicuntur, quo nihil aliud eis propositum est, quam ut operibus suis ad hominum mentes pie in Deum convertendas maxime conferant.

Alma Mater Ecclesia proinde semper fuit ingenuarum artium amica, earumque nobile ministerium, praecipue ut res ad sacrum cultum pertinentes vere essent dignae, decorae ac pulchrae, rerum supernarum signa et symbola, continenter quaesivit, artificesque instruxit. Immo earum veluti arbitram Ecclesia iure semper se habuit, diiudicans inter artificum opera quae fidei, pietati legibusque religiose traditis congruerent, atque ad usum sacrum idonea haberentur.

Peculiari sedulitate Ecclesia curavit ut sacra supellex digne et pulchre cultus decori inserviret, eas mutationes sive in materia, sive in forma, sive in ornatu admittens, quas artis technicae progressus per temporis decursum invexit.

Placuit proinde Patribus hisce de rebus ea quae sequuntur decernere.

123. Ecclesia nullum artis stilum veluti proprium habuit, sed secundum gentium indoles ac condiciones atque variorum Rituum necessitates modos cuiusvis aetatis admisit, efficiens per decursum saeculorum artis thesaurum omni cura servandum. Nostrorum etiam

Dužnosti skladatelja

121. Neka skladatelji, prožeti kršćanskim duhom, osjećaju da su pozvani gajiti svetu glazbu i povećavati njezino bogatstvo,

Neka sastave napjeve koji će se isticati oznakama prave svete glazbe i koje će moći pjevati ne samo veći zborovi pjevača, nego će odgovarati i manjim zborovima te promicati djelatno učešće cijelog skupa vjernika.

Riječi određene za sveto pjevanje treba da budu u skladu s katoličkom naukom i neka se najradije uzimaju iz Svetog pisma i liturgijskih vrela.

VII glava

SAKRALNA UMJETNOST I BOGOŠTOVNI PREDMETI

Narav sakralne umjetnosti

122. Među najplemenitije djelatnosti ljudskog duha s potpunim se pravom ubrajaju lijepe umjetnosti, osobito religiozna umjetnost i njezin vrhunac, sakralna umjetnost. One se svojom naravi odnose na beskrajnu Božju ljepotu, da je na neki način izraze ljudskim djelima. Zato su to usmjerenije prema Bogu i promicanju njegove hvale i slave što više samo za tim idu da svojim djelima najviše doprinesu kako bi se ljudska srca pobožno obraćala k Bogu.

Stoga je dobra Majka Crkva uvijek bila prijateljica lijepih umjetnosti; ustrajno je tražila njihovu plemenitu službu i izobrazavala umjetnike, posebice zato da predmeti koji spadaju u sveto bogoslužje budu dostojni, ugledni i lijepi kao znakovi i simboli nadnaravnih vrednota. Ona je na tom polju uvijek smatrala svojim pravom da među umjetničkim djelima rasuđuje što odgovara vjeri, pobožnosti i vjerno baštinjenim zakonima, te je, prema tome zgodno za svetu porabu.

Crkva se na poseban način brinula da bogoštovni predmeti dostojno i lijepo služe uredi bogoslužja, pa je u građi, obliku i načinu ukrašavanja dopuštala promjene do kojih je tijekom vremena doveo napredak tehničke vještine.

Stoga se saborskim očima svidjelo o tome odlučiti ovo što slijedi.

Crkva pripušta svaki stil

123. Crkva nije nikada imala svoj vlastiti umjetnički stil, nego je dopuštala umjetničke oblike svakog vremenskog razdoblja, prema naravi i uvjetima naroda kao i prema potrebama različitih obreda, nastojeći da tokom stoljeća brižljivo čuva umjetničko blago. Stoga,

temporum atque omnium gentium et regionum ars liberum in Ecclesia exercitium habeat, dummodo sacris aedibus sacrisque ritibus debita reverentia debitoque honore inserviat; ita ut eadem ad mirabilem illum gloriae conceritum, quem summi viri per praeterita saecula catholicae fidei cecinere, suam queat adiungere vocem.

124. Curent Ordinarii ut artem vere sacram promoventes eique faventes, potius nobilem intendant pulchritudinem quam meram sumptuositatem. Quod etiam intellegatur de sacris vestibibus et ornamentis. Curent Episcopi ut artificum opera, quae fidei et moribus, ac christianae pietati repugnent, offendantque sensum vere religiosum vel ob formarum depravationem, vel ob artis insufficientiam, mediocritatem ac simulationem, ab aedibus Dei aliisque locis sacris sedulo arceantur.

In aedificandis vero sacris aedibus, diligenter curetur ut ad liturgicas actiones exsequendas et ad fidelium actuosam participationem obtinendam idoneae sint.

125. Firma maneat praxis, in ecclesiis sacras imagines fidelium venerationi proponendi; attamen moderato numero et congruo ordine exponantur, ne populo christiano admirationem inficiant, neve indulgeant devotioni minus rectae.

126. In diiudicandis artis operibus Ordinarii locorum audiant Commissionem dioecesanam de Arte sacra, et, si casus ferat, alios viros valde peritos, necnon Commissiones de quibus in articulis 44, 45, 46.

Sedulo advigilent Ordinarii ne sacra supellex vel opera pretiosa, utpote ornamenta domus Dei, alienentur vel disperdantur.

127. Episcopi vel per se ipsos vel per sacerdotes idoneos qui peritia et artis amore praediti sunt, artificum curam habeant, ut eos spiritu Artis sacrae et sacrae Liturgiae imbuant.

Insuper commendatur ut scholae vel Academiae de Arte Sacra ad artifices formandos instituantur in illis regionibus in quibus id visum fuerit.

Artifices autem omnes, qui ingenio suo dueti, gloriae Dei in Ecclesia saneta servire intendunt, semper meminerint agi de sacra quadam Dei Creatoris imitatione et de operibus cultui catholico, fidelium aedificationi necnon pietati eorumque instructioni religiosae destinatis.

neka i umjetnost našeg vremena svih naroda i krajeva ima slobodu djelovanja u Crkvi, samo ako dužnim poštovanjem i doličnom čašću služi bogoštovnim zgradama i svetim obredima. Tako će i ta umjetnost moći pridružiti svoj glas onom divnom slavospjevu što su ga najveći umjetnici spjevali katoličkoj vjeri kroz prošla stoljeća.

Što se ne može pripustiti u crkvi

124. Neka se ordinariji brinu da u zanimanju za zaista svetu umjetnost i u njezinu promicanju više paze na plemenitu ljepotu negoli na puku raskoš. To isto vrijedi za sveto ruho i urese.

Biskupi treba da svojski nastoje udaljiti od .Božjih zgrada i od ostalih svetih mjesta ona umjetnička djela koja se protive vjeri, ćudoređu i kršćanskoj pobožnosti te vrijeđaju pravi vjerski osjećaj, bilo iskrivljeno oblicima, bilo nedostatnom, osrednjom i prividnom umjetnošću.

Kod građenja svetih zgrada neka se brižljivo pazi da budu prikladne za vršenje liturgijskih čina i da se može postići djelatno učešće vjernika.

Broj i prikladnost svetačkih slika

125. Neka se i dalje zadrži praksa izlaganja svetih slika u crkvama, da ih vjernici časte; ali neka to bude u umjerenom broju i prikladnim redom, kako ne bi kod kršćanskog puka izazvale čuđenje ili popuštale manje ispravnoj pobožnosti.

Prosuđivanje i čuvanje umjetničkih djela

126. U prosuđivanju umjetničkih djela ordinariji će saslušati dijecezanski odbor za svetu umjetnost i[±] po potrebi, druge prave stručnjake kao i odbore o kojima govori čl. 44 te 45 i 46.

Neka ordinariji pomno paze da se ne otuđe i ne rasprše bogoštovni predmeti ili dragocjena djela koja služe kao ukras Božje kuće.

Izobrazba umjetnika

127. Biskupi treba da sami, ili preko podesnih svećenika koji su obdareni poznavanjem i ljubavlju prema umjetnosti, brinu za umjetnike, kako bi se proželi duhom sakralne umjetnosti i svete liturgije.

Nadalje se preporučuje da se u pokrajinama, gdje to odgovara, osnuju škole ili akademije sakralne umjetnosti za izobrazbu umjetnika.

Svi umjetnici, dakle, koji potaknuti svojom nadarenošću kane slaviti Boga u svetoj Crkvi, neka se uvijek sjećaju da je njihova djelatnost na neki način sveto nasljedovanje Boga Stvoritelja i da su njihova djela određena za katolički kult, za duhovno uzdizanje, pobožnost i vjersku poduku vjernika.

128. Canones et statuta ecclesiastica, quae rerum externarum ad sacra pertinentium apparatus spectant, praesertim quoad aedium sacrarum dignam et aptam constructionem, altarium formam et aedificationem, tabernaculi eucharistici nobilitatem, dispositionem et securitatem, baptisterii convenientiam et honorem, necnon congruentem sacrarum imaginum, decorationis et ornatus rationem, una cum libris liturgicis ad normam art. 25 quam primum recognoscantur: quae liturgiae instauratae minus congruere videntur, emendentur aut aboleantur; quae vero ipsi favent, retineantur vel introducantur.

Qua in re, praesertim quoad materiam et formam sacrae suppellectilis et indumentorum, territorialibus Episcoporum Coetibus facultas tribuitur res aptandi necessitatibus et moribus locorum, ad normam art. 22 huius Constitutionis.

*

129. Clerici, dum philosophicis et theologicis studiis incumbunt, etiam de artis sacrae historia eiusque evolutione instituantur, necnon de sanis principiis quibus opera artis sacrae inniti debent, ita ut Ecclesiae venerabilia monumenta aestiment atque servent, et artificibus in operibus efficiendis congrua consilia queant praebere.

130. Convenit ut usus pontificalium reservetur illis ecclesiasticis personis, quae aut caractere episcopali, aut peculiari aliqua iurisdictione gaudent.

Nova odredba o bogoslužnim predmetima

128. Zajedno s liturgijskim knjigama, prema čl. 23, treba što prije preispitati crkvene kanone i propise koji se odnose na vanjsku opremu predmeta za sveto bogoslužje, naročito one s obzirom na dostojno i prikladno podizanje svetih zgrada, izgradnju i oblik oltara, doličnost, smještaj i sigurnost svetohraništa, prikladnost i istaknutost krstionice, doličan oblik svetih slika te način ukrašavanja i nakit. Ono što ne odgovara obnovljenoj liturgiji neka se ispravi ili dokine, a neka se zadrži ili uvede što je promiče.

U tim stvarima, prema čl. 22 ove konstitucije, prepušta se teritorijalnim skupovima biskupa ovlaštenje da se predmeti usklade s krajevnim potrebama i običajima, osobito glede zgrade i oblika sakralnog pribora i ruha.

Odgoj svećenstva u umjetnosti

129. Neka se za vrijeme filozofskog i teološkog studija klerici poučavaju o povijesti i razvoju sakralne umjetnosti kao i o zdravim načelima na kojima se moraju temeljiti djela sakralne umjetnosti, pa da na taj način cijene i čuvaju časne crkvene spomenike i da mogu davati prikladne savjete umjetnicima kod izrađivanja njihovih djela.

Upotreba pontifikalnih znakova

130. Dolikuje da poraba pontifikalnih znakova bude pridržana za one crkvene osobe koje imaju biskupsko posvećenje ili posebnu jurisdikciju.

APPENDIX

Sacrosancti Oecumenici Concilli Vaticani secundi de calendario recognoscendo declaratio

Sacrosanctum Oecumenicum Concilium Vaticanum secundum, haud parvi momenti aestimans multorum desideria de feſto Paschatis certae dominicae assignando et de calendaria stabiliendo, omnibus sedulo perpensis, quae ex inductione novi calendarii manare possint, haec quae sequuntur declarat:

1. Sacrosanctum Concilium non obnititur quin festum Paschatis certae" dominicae in Calendario Gregoriano assignetur, assentientibus iis quorum intersit, praesertim fratribus. ab Apostolicae Sedis comunione seiunctis.

2. Item Sacrosanctum Concilium declarat se non obsistere inceptis quae conferant ad calendarium perpetuum in societatem civilem inducendum.

Variorum autem systematum, quae ad calendarium perpetuum stabiliendum et in societatem civilem inducendum excogitantur, iis tantum Ecclesia non obsistit, quae hebdomadam septem dierum cum dominica servant et tutantur, nullis diebus extra hebdomadam interiectis, ita ut hebdomadarum successio intacta, nisi accedant gravissimae rationes de quibus Apostolica Sedes iudicium ferat, relinquatur.

Haec omnia et singula quae in hac Constitutione edicta sunt, placuerunt Sacrosancti Concilli Patribus. Et Nos, Apostolica a Christo Nobis tradita potestate, illa, una cum Venerabilibus Patribus, in Spiritu Sancto approbamus, decernimus ac statuimus et quae ita synodally statuta sunt ad Dei gloriam promulgari iubemus.

Romae, apud S. Petrum die IV decembris anno MCMLXIII.

Ego PAULUS Catholicae Ecclesiae Episcopus
(Sequuntur Patrum subsignationes)

DODATAK

Izjava svetog ekumenskog sabora Vatikanskog drugog o reformi kalendara

Sveti ekumenski sabor Vatikanski drugi smatra da nisu od male važnosti želje mnogih, kako bi se za blagdan Uskrsa ustanovila određena nedjelja i kalendar ustalio. Zato je brižljivo razmotrio sve što bi moglo uslijediti iz uvođenja novog kalendara, i izjavljuje slijedeće:

1. Sveti se Sabor ne protivi da se za blagdan Uskrsa ustanovi određena nedjelja u gregorijanskom kalendaru, uz pristanak svih na koje spada, a naročito braće koja su rastavljena od zajednice s Apostolskom Stolicom.

2. Isto tako Sveti Sabor izjavljuje da se ne suprotstavlja pokušajima koji kane provesti stalan kalendar u svjetovno društvo.

Od raznih pak sistema koji se zalažu za ustanovljenje kalendara i za njegovo uvođenje u svjetovno društvo, Crkva nije samo protiv onih koji čuvaju i osiguravaju tjedan od sedam dana s nedjeljom, i to tako da se sačuva netaknut redosljed sedmica bez unošenja izvan-sedmičnih dana, osim ako nastupe vrlo važni razlozi, o kojima će donijeti sud Apostolska Stolica.

Sve ovo u cjelini i pojedinostima sto je u ovoj Konstituciji određeno, prihvatise Oci Svetoga Sabora. I Mi — apostolskom vlas"ću od Krista nam predanom — sve to, zajedno s časnim očima, u Duhu Svetom odobravamo, odlučujemo i određujemo te zapovijedamo da to sto je saborski određeno za slavu Božju bude proglašeno.

U Rimu, kod Sv. Petra, dne 4, prosinca 1963.

Ja, PAVAO biskup katoličke Crkve
(slijede potpisi Otaca)

BILJEŠKE

- ¹ *Missde romanum*, molitva nad prinosima IX nedjelje po Duhovima.
• Usp. Heb 13, 14.
- ⁸ Usp. Ef 2, 21-22.
< Usp. Ef 4, 13.
■ Usp. Iz 11, 12.⁸
Usp. Iv 11, 52.⁷
Usp. Iv 10, 16.
• Usp. Iz 61, 1; Lk 4, 18.
• Sv. IGNACIJE ANTIOHIJSKI, *Ad Eph.*, 7, 2: izd. F. X. FUNK, *Patres Apostolici*, I, Tubingen 1901, str. 218.
- ¹⁰ Usp. 1 Tim 2, 5.
¹¹ *Sacramentarium Veronense* (Leonianum): izd. C. MOHLBERG, Rim 1956, br. 1265, str. 162.
¹² *Missde romanum*, Vazmeno predslovlje.
» Usp. Sv. AUGUSTIN, *Enarr. in Ps. CXXXVIII*, 2: Corpus Christianorum, XL, Turnholt 1956, str. 1991 i molitvu poslije druge lekcije u Svetoj suboti, u Rimskom misalu, prije preuređenja Svete sedmice.
" Usp. Mk 16, 15.
" Usp. Dj 26, 18.
" Usp. Rim 6, 4; Ef 2, 6; Kol 3, 1; 2 Tim 2, 11.
» Usp. Iv 4, 23.
« Usp. 1 Kor 11, 26.
" Usp. Koncil tridentski, Sjednica XIII, 11. listop. 1551, Dekr. *De ss. Eucharist.*, pogl. 5: CONCILIUM TRIDENTINUM, *Diariorum, Acto-rum, Epistolarum, Tractatum nova collectio*, izd. Soc. Goerresiana, sv. VII. *Actorum* dio IV, Freiburg im Breisgau 1961, str. 202.
¹³ Koncil trid., Sjednica XXII, 17. rujna 1562, Doktr. *De ss. Missae sacrif.*, pogl. 2: CONCILIUM TRIDENTINUM, *nav. izd.* sv. VIII. *Actorum* dio V, Freiburg im Breisgau 1919, str. 960.
» Usp. Sv. AUGUSTIN, *In Ioannis Evangelium Tractatus VI*, pogl. I, br. 7: PL 35, 1428.
« Usp. Otkr 21, 2; Kol 3, 1; Heb 8, 2.
« Usp. Fil 3, 20; Kol 3, 4.
" Usp. Iv 17, 3; Lk 24, 47; Dj 2, 38.
" Usp. Mt 28, 20.
¹⁸ *Missde romanum*, popričesna vazmenog bdjenja i nedjelje Uskrsnuća.
" *Ondje*, molitva Utoraka u vazmenoj osmini.
« Usp. 2 Kor 6, 1.
» Usp. Mt 6, 6.
» Usp. 1 Sol 5, 17.

« Usp. 2 Kor 4, 10-11.
" *Missale romanum*, molitva nad prinosima ponedjeljka u osmini Duhova.
³³ Sv. CIPRIJAN, *De catb. eccl. unitate*, 7: izd. G. HARTEL, u CSEL, sv. III, 1, Wien 1868, str. 215—16. Usp. *Ep.* 66, br. 8, 3: *nav. izd.* sv. III, 2, Wien 1871, str. 732—33.
³⁴ Usp. Koncil trid., Sjednica XXII, 17. ruj. 1562, Doktr. De ss. *Missae sacrif.*, pogl. 8: CONCILIUM TRIDENTINUM, *nav. izd.* sv. VIII str. 961.
w Usp. Sv. IGNACIJE ANTIOHIJSKI, *Ad Magn. 7; Ad Philad. 4; Ad Smyrn.* 8: izd. F. X. FUNK, *nav. dj.* I, str. 236, 266, 281.
⁸⁸ Usp. Sv. AUGUSTIN, *In Ioannis Evangelium Iractatus XXVI*, pogl. VI, br. 13: PL 35, 1613.
⁸⁷ *Breviarium rornanum*, antifona za Veliča na drugoj večernji Tijelova.
⁸⁸ Usp. Sv. CIRIL ALEKSANDR., *Commentarium in Ioannis Evangelium*, knjiga XI, pogl. XI—XII: PG 74, 557—565.
⁸⁹ Usp. I Tim 2, 1-2.
⁴⁰ Sjednica XXI, *Doctrina de Communione suh utraque specie ei parvulorum*, pogl. 1-3, kan. 1-3: CONCILIUM TRIDENTINUM, *nav. izd.* sv. VIII, str. 698-699.
⁴¹ Koncil trident., Sjednica XXIV, Dekr. *De reformatione*, pogl. I: CONCILIUM TRIDENTINUM, *nav. izd.* sv. IX. *Actorum dio VI*, Freiburg im Breisgau 1924, str. 969. Usp. *Rituale rornanum*, tit. VIII, pogl. II, br. 6.
« Usp. Ef. 5, 19; Kol 3, 16.

DEKRET
O SREDSTVIMA DRUŠTVENOG
SAOBRAĆANJA

**PAULUS EPISCOPUS
SERVUS SERVORUM DEI
UNA CUM SACROSANCTI CONCILII PATRIBUS
AD PERPETUAM REPERTI MEMORIAM**

**DECRETUM DE INSTRUMENTIS COMMUNICATIONIS
SOCIALIS**

1. INTER MIRIFICA technicae artis inventa, quae hodiernis praesertim temporibus, Deo favente, humanum ingenium e rebus creatis deprompsit, peculiari sollicitudine Mater Ecclesia ea excipit ac prosequitur quae hominis animum potissimum respiciunt, quaeque novas aperuerunt vias cuiusvis generis nuntios, cogitata ac praecepta facillime communicandi. E quibus vero inventis ea eminent instrumenta, quae non modo singulos homines, sed ipsas multitudines totamque humanam societatem, natura sua attingere ac movere valent, sicuti prelo, cinematographeum, radiophonia, televisio et alia huiusmodi, quae proinde instrumenta communicationis socialis merito vocari possunt.

2. Novit quidem Mater Ecclesia haec instrumenta, si recte adhibeantur, humano generi valida praebere subsidia, cum multum conferant ad relaxandos et excolendos animos atque ad Dei regnum propagandum et firmandum; novit etiam homines posse ea adhibere contra divini Creatoris consilium et in suorum ipsorum iacturam convertere; immo materno angitur doloris sensu ob damna quae ex pravo eorum usu humanae consociationi nimis saepe orta sunt.

Quare Sacrosancta Synodus, Summorum Pontificum et Episcoporum, in re tanti momenti, vigilanti curae instans, suum esse censet quaestiones praecipuas tractare cum instrumentis communicationis so-

PAVAO BISKUP
SLUGA SLUGU BOŽJIH
ZAJEDNO S OČIMA SVETOGA SABORA
NA TRAJAN SPOMEN

DEKRET »INTER
MIRIFICA«

o sredstvima društvenog saobraćanja

Uvod

Značenje termina

1. Između zapanjujućih izuma tehnike što ih je, pogotovo u da našnje vrijeme, ljudski duh uz pomoć Božju razvio iz stvorenoga svijeta, majka Crkva posebnom brigom uočava i prati one koji se u prvom redu odnose na područje ljudskog duha i koji su otvorili nove putove da se lako saopćuju najrazličitije vijesti, misli i upute. Među tim izumima posebno mjesto zauzimaju sredstva koja su u stanju da po svojoj prirodi zahvate ne samo pojedine ljude nego i samo mnoštvo pa i sve ljudsko društvo i da na njih utječu, kao što su tisak, film, radio, televizija i slično, što se stoga može s pravom nazvati sredstvima društvenog saobraćanja.

Zalto ih Koncil obraduje?

2. Majci Crkvi je poznato da ta sredstva, ako se ispravno upotrebljavaju, pružaju efikasnu pomoć čovječanstvu, jer mnogo doprinose odmoru i naobrazbi i širenju i učvršćivanju Božjega kraljevstva; ona također zna da ih ljudi mogu upotrijebiti protiv nauma božanskog Stvoritelja i zlorabiti i na svoju vlastitu štetu; ona dapače osjeća materinsku brigu i bol zbog štete koja je iz njihove zloporabe prečesto proizašla ljudskom društvu.

Stoga ovaj Sveti Sabor, zalažući se za budnu brigu papS i biskupa" u tako važnoj stvari, smatra da mu je dužnost pozabaviti se glavnim pitanjima koja su povezana sa sredstvima društvenog saobraćanja.

cialis concxas. Confidit insuper suam doctrinam et disciplinam hoc modo propositam, non modo christifidelium saluti, sed etiam totius consortionis humanae progressui esse profuturam.

Caput I

3. Catholica Ecclesia, cum ad salutem universis hominibus afferendam a Christo Domino constituta sit ideoque evangelizandi necessitate compellatur, sui officii partes esse ducit nuntium salutis, ope etiam instrumentorum communicationis socialis, praedicare hominesque de eorum recto usu docere.

Ecclesiae ergo nativum ius competit quodvis horum instrumentorum genus, quatenus ad christianam educationem omnemque suam de animarum salute operam sunt necessaria vel utilia, adhibendi atque possidendi; ad Sacros vero Pastores munus pertinet fideles ita instituendi atque moderandi ut iidem, horum etiam instrumentorum auxilio, suam totiusque humanae familiae salutem ac perfectionem persequantur.

Geterum, laicorum praesertim est huiusmodi instrumenta humano christianoque spiritu vivificare, ut magnae humani convictus expectationi divinoque consilio plene respondeant.

4. Ad recte haec instrumenta adhibenda omnino necesse est ut omnes, qui iisdem utantur, ordinis moralis normas noscant et fideliter in hac provincia ad effectum deducant. Rerum materiam ergo considerent quae, pro peculiari cuiusque instrumenti natura, communcantur; simul vero adiuncta seu circumstantias omnes, hoc est finem, personas, locum, tempus ceteraque prae oculis hebeant quibus ipsa communicatio perficitur quaeque eiusdem honestatem possunt mutare, vel prorsus novare; inter quae numeratur modus agendi uniuscuiusque instrumentorum proprius, eorum scilicet vis, quae tanta esse potest ut homines, praesertim si imparati sint, eandem animadvertere, imperio regere ac, si res ferat, reicere, difficulter valeant.

5. Praecipue vero necesse est ut omnes quorum interest rectam de horum instrumentorum usu conscientiam sibi efforment, praesertim quod attinet ad nonnullas quaestiones nostra aetate acrius agitatas.

Prima questio informationem, quam aiunt, spectat, seu nuntiorum exquisitionem atque evulgationem. Patet, profecto, eam, ob hodiernae humanae societatis progressum atque ob arctiora vincula inter eiusdem membra, perutilem atque plerumque necessariam evasisse; publica enim et tempestiva eventuum rerumque communicatio plenior et continuam eorum notitiam praebet singulis hominibus, ita ut ipsi ad bonum commune efficaciter conferre possint omnesque auctiorem totius civilis societatis profectum facilius promoveant. Inest ergo in

Uz to vjeruje da će njegova tako iznesena nauka i upute-koristiti ne samo spasenju vjernika-kršćana nego i napretku svega ljudskog društva.

I g l a v a

Zadaća Crkve

3. Katolička Crkva, jer ju je Krist Gospodin ustanovio da donosi spasenje svim ljudima te stoga nagnana nužnošću evangelizacije, smatra da pripada njezinoj dužnosti da i pomoću sredstava društvenog saobraćanja propovijeda i da ljude uči o njihovoj ispravnoj upotrebi. Crkvi dakle pripada naravno pravo da upotrebljava i posjeduje bilo koju vrstu tih instrumenata ukoliko su potrebni ili korisni za kršćanski odgoj i za bilo koje njezino djelovanje u svrhu spasenja duša; a dužnost je svetih pastira da vjernike tako poduče i vode da postižu i pomoću tih instrumenata svoje spasenje i savršenost sve ljudske obitelji.

Uostalom, prije svega zadaća je laika da ožive takve instrumente čovječjim i kršćanskim duhom, da sasvim odgovaraju velikom iščekivanju ljudskoga društva kao i božanskom planu.

Moralni zakon

4. Da bi se ti instrumenti ispravno upotrijebili neizbježno je potrebno da svi oni koji se njima služe poznaju norme moralnoga reda i da ih na tom području vjerno provode u djelo. Potrebno je dakle promotriti sadržaj koji se, već prema posebnoj prirodi svakoga sredstva, saopćuje; u isti mah je potrebno imati pred očima sve prilike ili okolnosti, to jest svrhu, osobe, mjesto, vrijeme i ostalo što dopunjuje samo saopćenje i što može njegovu moralnu vrijednost promijeniti ili posve izvrnuti; ovamo se ubraja i način djelovanja koji je vlastit svakom pojedinom sredstvu, tj. njegov utjecaj, koji može biti tolik da je ljudima teško, pogotovo ako su neiskusni, zamijetiti ga, kritički ga sagledati i, ako je potrebno, odbaciti ga.

Pravo informiranja

5. Prije svega je nužno da svi ovi koji su u tom poslu sebi oblikuju ispravnu savjest o upotrebi tih sredstava, pogotovo u vezi s nekim pitanjima o kojima se u naše vrijeme žestoko raspravlja.

Prvo pitanje tiče se informacije, tj. pronalaženja i širenja vijesti. Jasno je da je ona radi napretka današnjeg ljudskog društva i radi užih veza između njegovih članova vrlo korisna i većinom nužno potrebna; javno i blagovremeno saopćavanje događaja i stvari daje o njima puniju i neprekidnu informaciju pojedinim ljudima, tako da sami mogu djelotvornije doprinijeti općem dobru i svi lako pospješivati veći napredak svega građanskog društva. Postoji dakle u ljud-

societate humana ius ad informationem de iis quae hominibus, sive singulis, sive societate coniunctis, secundum uniuscuiusque condiciones, conveniant. Huius tamen rectum iuris exercitium exprobat ut, quoad suum obiectum communicatio sit semper vera atque, iustitia et caritate servatis, integra; praeterea, quoad modum, sit honesta et conveniens, scilicet leges morales hominisque legitima iura et dignitatem, cum in nuntiis quaeritandis tum in evulgandis, sancte servet; **non omnis enim scientia prodest »caritas vero aedificat«** (1 Cor. 8, 1).

6. Secunda quaestio rationes respicit intercedentes inter artis, ut aiunt, iura et legis moralis normas. Cum increbrescentes de hac re controversiae non raro ortum ducant a falsis doctrinis de ethica et aethetica, Concilium obiectivi ordinis moralis primatum absolute omnibus tenendum edicit, quippe qui ceteros omnes rerum humanarum ordines, ards non excepto, licet dignitate praestantes, unus superet congruenterque componat. Solus enim ordo moralis hominem, Dei rationalem creaturam et ad superna vocatum, in tota ipsius natura attingit idemque, si quidem integre fideiterque servetur, ad perfectionem et beatitudinem plene assequendam ipsum adducit.

7. Postremo, mali moralis narratio, descriptio vel repraesentatio possunt sane, etiam ope instrumentorum communicationis socialis, inservire ad hominem penitus cognoscendum explorandumque, ad veri bonique magnificentiam manifestandam atque extollendam, opportunioribus ceterum effectibus dramaticis obtentis; attamen, ne damnum potius quam utilitatem animis afferant, legibus moralibus omnino obtemperant, praesertim si agatur de rebus quae debitam reverendam exigant, vel quae hominem, originali labe vulneratum, facilius ad pravas cupiditates incitent.

8. Cum publicae opiniones hodie vim et auctoritatem maximam exercent in omnium ordinum civium vitam, sive privatum sive publicam, necesse est ut omnia societatis membra sua iustitiae et caritatis officia, hac quoque in provincia, adimpleant; itaque, istorum etiam instrumentorum ope, contendant ad rectas publicas opiniones efformandas atque pandendas.

9. Peculiariora officia obstringunt receptores omnes, lectores scilicet, spectatores et auditores, qui communicationes his instrumentis diffusas, personali ac libera electione, recipiunt. Recta enim electio postulat ut iidem omnibus ■ quae virtute, scientia et arte praestent plene faveant; ea autem vitent quae vel sibi spiritalis detrimenti causa vel occasio fiant, vel alios per pravum exemplum in periculum

skoni društvu pravo na informaciju o onom što ljudi bilo pojedinačno bilo kao društvo, svaki po svome položaju, treba znati. Ipak ispravno vršenje takvog prava traži da saopćenje bude, što se tiče njegova predmeta, uvijek istinito i, bez povrede pravde i ljubavi, cjelovito; osim toga neka je u svom načinu moralno ispravno i prikladno, tj. da sveto poštuje moralne zakone i zakonita prava i dostojanstvo čovjeka, kako u traženju vijesti tako i u njihovu objavljivanju; nije naime svako znanje od koristi, »ljubav izgrađuje« (1 Kor 8,1).

Umjetnost i moral

6. Drugo se pitanje tiče odnosa između prava umjetnosti, kako kažu, i normi moralnog zakona. Kako se oko tog predmeta gomilaju kontroverzije koje često proizlaze iz krivih učenja u etici i estetici, Koncil izjavljuje da se svi imaju apsolutno držati primata objektivnog moralnog reda, jer je on jedini nadilazi i svodi u pravilan odnos svaki drugi ljudski red, ne izuzevši ni red umjetnosti, premda ovaj ili onaj može biti vrlo vrijedan. Jedini moralni red čovjeka, razumno stvorenje Božje koje je pozvano za višnje stvari, zahvaća u čitavoj njegovoj prirodi i on ga dovodi, ako se cjelovito i vjerno vrši, do savršenstva i punog blaženstva.

Razlaganje o moralnom zlu

7. Napokon, opisivanje ili prikazivanje moralnog zla, može, istina, i pomoću sredstava društvenog saobraćanja služiti da čovjek sebe dublje upozna i istraži, da se veličina istine i dobrote donese na svjetlo i uzvisi, postizujući uz to jače dramatske efekte; no ipak svime time moraju vladati moralni zakoni, da se ne bi dušama nanijelo više štete nego koristi,¹ pogotovo ako je riječ o stvarima koje zahtijevaju dužno poštovanje ili koje čovjeka raijena istočnim grijehom lakše podražuju na zle strasti.

Javno mnijenje

8. Budući da javna mnijenja danas izvanrednom snagom i autori tetom utječu na život građana svakog reda, bilo privatni ili javni, nužno je da svi članovi društva izvršavaju i na tom području svoje dužnosti obazirući se na pravdu i ljubav; stoga neka nastoje da i pomoću tih sredstava oblikuju i šire ispravno javno mnijenje.

*Dužnosti primalaca saopćenja**

9. Posebne dužnosti obvezuju sve one koji primaju po osobnom i slobodnom izboru komunikacije raširene tim sredstvima, tj. čitaocima, gledaocima i slušateljima. Ispravan naime izbor zahtijeva da daju prednost svemu onom što se odlikuje krepošću, znanošću i umjetnošću a da izbjegavaju ono što im je uzrok ili prilika duhovne štete, ili što može druge lošim primjerom dovesti u opasnost, ili što se protivi

inducere possunt, vel bonis communicationibus obstent malasque promoveant; quod plerumque fit pretium praebitoribus solvendo qui ob oeconomicas dumtaxat rationes haec instrumenta adhibeant.

Ut ergo iidem receptores legem moralem adimpleant, officium ne praetermittant sese tempestive certiores faciendi de sententiis quae his in rebus a competenti auctoritate ferantur, atque eisdem secundum rectae conscientiae normas obsequendi; ut vero minus rectis suasionibus facilius obsistant, bonis autem, plene faveant, curent suam conscientiam aptis auxiliis dirigere atque instituere.

10. Receptores, praesertim iuniores, curent ut in usu horum instrumentorum moderationem et disciplinam assuescant; studeant insuper ut res visas, auditas, lectas penitus intellegant; cum educatoribus ac peritis de iisdem disserant et rectum iudicium proferre ediscant. Parentes vero suum esse officium meminerint sedulo invigilandi ne spectacula, folia et alia huiusmodi, quae fidei aut moribus infensa sint, domestici convictus limen intrent, neve filii familias alibi talibus occurrant.

11. Praecipuum morale officium quoad rectum instrumentorum communicationis socialis usum respicit diurnarios, scriptores, actores, scaenarum artifices, effectores, diribitores, distributores, exercentes et venditores, criticos ceterosque qui quocumque modo in communicationibus efficiendis et transmittendis partem habeant; omnino enim patet quae et quam gravis momenti officia iis omnibus sint tribuenda in hodiernis hominum condicionibus, cum ipsi, informando atque incitando, humanum genus recte vel pessum ducere possint.

Eorum itaque erit oeconomicas, vel politicas, vel artis rationes ita componere ut eadem bono communi numquam adversentur; quod ut expeditius obtineant, ipsi laudabiliter nomen consociationibus dent ad suam „professionem spectantibus, quae suis membris — etiam, si opus fuerit, inito foedere de codice morali recte servando — legum moralium reverentiam in suae artis negotiis et officiis imponant.

Semper autem memores sint magnam partem lectorum et spectatorum e iuvenibus constare, qui indigent prelo atque spectaculis quae honesta oblectamenta praebeant atque ad altiora animos alluciant. Curent insuper ut communicationes de rebus ad religionem spectantibus personis dignis ac peritis tractanda concedantur et debita reverentia perfidantur.

12. Civilis auctoritas hac in re peculiaribus officiis obstringitur ratione boni communis, ad quod haec instrumenta ordinantur. Eius-

dobrim komunikacijama a pogoduje lošima; to se većinom događa kad je u pitanju plaćanje usluga poduzetnicima koji ta sredstva upotrebljavaju samo radi ekonomskih razloga.

Da bi dakle ovi primaoci informacija zadovoljili moralni zakon* neka ne zanemare dužnost da se na vrijeme sigurno informiraju osudu koji u tim stvarima donosi kompetentni autoritet i da se njemu* pokore prema normama ispravne savjesti; da bi se lakše oduprli manje ispravnim utjecajima a da potpuno podržavaju dobre neka nastoje-priklanom pomoći usmjeriti i oblikovati svoju savjest.

Dužnosti mladeži i roditelja

10. Primaoci informacija, prije svega oni mlađi, neka se nauče na stegu i disciplinu u upotrebi tih sredstava; uz to neka nastoje da dublje razumiju ono što gledaju, slušaju ili čitaju; neka o tom razgovaraju s odgojiteljima i stručnjacima i neka nauče oblikovati ispravan sud. Roditelji pak neka imaju na pameti da je njihova dužnost da budno paze da bi prizori, listovi i slično, što vredi vjeru; i moral, ne prijeđu kućnoga praga i da djeca ne dođu s takvim stvarima u dodir.

Dužnosti autord

11. Vrlo važna moralna zadaća što se tiče ispravne upotrebe sredstava društvenog saopćavanja zapada novinare, pisce, glumce/režisere[^] producente, one koji ulažu novac, distributere, vlasnike sala i prodajne agente, kritičare i ostale koji na bilo koji način sudjeluju u proizvodnji i prijenosu komunikacija; sasvim je naime jasno koje f kolike odgovornosti snose svi ovi u prilikama u kojima se danas čovjek nalazi, jer su oni u stanju da informirajući i utječući povedu ljudski rod na pravi put ili u propast.

Stoga će biti njihova dužnost da tako usklade ekonomske ili političke ili umjetničke interese da ne budu nikada suprotni općem^l dobru; da bi to lakše postigli, pohvalno je da pristupe svojim profesionalnim udruženjima koja će svoje članove — ako je potrebno« učinivši ugovor o držanju moralnog kodeksa — obvezati da poštuju* moralne zakone u poslovima i dužnostima svoga umijeća.

Neka im uvijek bude na pameti da se velik dio čitatelja i gledalaca sastoji od mlađih, kojima su potrebne štampa i predstave koje pružaju moralno ispravnu zabavu i potiču duhove na dobro. Neka uz to nastoje da se komunikacije koje se tiču religije povjere dostojnim« i stručnim osobama te izvedu s dužnim poštovanjem.

Dužnosti civilne vlasti

12. Civilna je vlast u toj stvari vezana, radi općeg dobra kojemu- su ta sredstva namijenjena, posebnim dužnostima. Ta vlast mora unu-

•dem enim auctoritatis est, pro suo munere, informationis veram iustamque libertatem, qua hodierna societas ad sui profectum omnino eget, praesertim ad prelum quod attinet, defendere ac tutari; religionem, culturam, optimas artes fovere; receptores, ut suis legitimis iuribus libere frui possint, tueri. Praeterea civilis potestatis est ea incepta adiuvaré quae, licet praesertim iuventuti maxime sint utilia, suscipi secus non possunt. *

Denique eadem publica potestas, quae legitime operam dat civium valetudini, tenetur officio, per legum promulgationem ac sedulam executionem, iuste et vigilanter consulendi ne ex horum instrumentorum pravo usu gravia discrimina publicis moribus et societatis progressui obveniant. Per hanc vigilem curam minime singulorum vel coetuum comprimitur libertas, praesertim si validae deficient cautiones ex parte eorum qui, ex suscepto munere, haec instrumenta =adhibent.

Peculiaris autem tutela exerceatur ad iuniores defendendos a prelo et speetaaculis quae eorum aetati noxia sint.

Caput II

13. Omnes Ecclesiae filii communi animo consilioque conentur ut instrumenta communicationis socialis, nulla interposita. mora et maxima adhibita industria, efficaciter in multiplicibus apostolatus operibus, prout rerum et temporum adiuncta exposcent, usurpentur, noxia incepta praecurrentes, illis praesertim in regionibus quarum moralis et religiosus progressus urgentiorem navitatem exquirat.

Sacri ergo Pastores suum munus in hac provincia, cum eorumdem ordinario praedicationis officio arete conexum, explere properent; laici quoque, qui in his instrumentis adhibendis partes habent, Christo testimonium reddere satagent, imprimis suis cuiusque muneribus perite et apostolico animo perfungentes, immo, pro sua parte, technicis, oeconomicis, cultus artisque facultatibus actioni pastoralis Ecclesiae direete auxiliatricem praestantes operam.

14. Imprimis prelum honestum foveatur. Ad lectores autem christiano spiritali plene imbuendos, prelum etiam excitetur et provehatur ^veri nominis catholicum, quod scilicet — sive direete ab ipsa auctoritate ecclesiastica, sive a catholicis viris promotum et dependens — manifeste hoc animo edatur ut publicas opiniones iuri naturae et catholicis doctrinis praeceptisque consonas efformet, firmet atque promoveat, facta vero quae Ecclesiae vitam respiciant pervulget ac recte explanet. Moneantur autem fideles de necessitate catholicum prelum legendi atque diffundendi ad iudicium christianum sibi de omnibus eventibus efformandum.

tar svoje nadležnosti braniti i osiguravati istinsku i pravednu slobodu; informacije, koja je današnjem društvu za njegov napredak bezuvjetno potrebna, osobito što se tiče štampe; treba gajiti religiju, kulturu i lijepe umjetnosti; primaocem komunikacija štititi da se mogu slobodno služiti svojim zakonskim pravima. Osim toga dužnost je civilne vlasti podupirati sve one inicijative koje se — premda su od najveće koristi, osobito za mladež — inače ne bi mogle ostvariti.

Napokon se ta ista javna vlast, koja se zakonski brine za dobrograđana, mora po dužnosti, proglašavanjem zakona i pravovremenim provedbama, pravedno i budno brinuti da se iz loše upotrebe tih sredstava ne rode teške neprilike javnom moralu i napretku društva. Takvom budnošću neće biti zlostavljena sloboda pojedinaca i udruženih skupina, pogotovo kada bi nedostajalo sigurno jamstvo sa strane dotičnih profesionalnih kategorija.

Neka se organizira posebna zaštita za očuvanje mladih od štampe: i predstava koje su štetne njihovoj dobi.

II g l a v a

Djelotvornost pastira i vjernika

13. Neka svi sinovi Crkve složno i po planu nastoje da se sredstva društvenog saobraćanja bez oklijevanja i s najvećim marom prema: potrebama vremena i prilika djelotvorno upotrijebe u mnogobrojnim djelima apostolata i da predusretnu štetne pothvate, pogotovo u onim krajevima gdje moralni i religiozni napredak zahtijeva što* hitniju i djelatnu prisutnost.

Neka se dakle sveti pastiri požure da izvrše svoju zadaću na tom području, koja je tako usko povezana s njihovom redovitom dužnošću propovijedanja; neka se i laici koji rade s tim sredstvima trude da dadu svjedočanstvo za Krista, u prvom redu tako da svaki stručno i u apostolskom duhu vrši svoj posao, dapače neposredno-pomažući, koliko mogu, pastoralno djelovanje Crkve tehničkim, gospodarskim, kulturnim i umjetničkim silama.

Poduzetnost katolika

14. Neka se prije svega promiče dobra štampa. Da bi se čitaoci potpuno proželi kršćanskim duhom neka se utemelji i promiče doista katolička štampa. Neka se ona—• započeta i ovisna, bilo neposredno od samog crkvenog autoriteta bilo od katoličkih muževa — otvoreno izdaje s tom namjerom da oblikuje, učvršćuje i promiče javno mnenje koje je suglasno s prirodnim pravom i katoličkom naukom i načelima. Neka širi i ispravno tumači događaje koji se tiču crkvenog života. Neka se vjernici nastoje uvjeriti o potrebi čitanja i širenja katoličke štampe da bi sebi stvorili kršćanski sud o svim događajima.

Taeniolarum effectio et exhibitio ad honestam animi relaxationem, humanum cultum et artem utilium, imprimis autem earum quae iuventuti destinantur, validis omnibus auxiliis promoveantur et in tuto ponantur: quod praesertim fit opes atque incepta honestorum effectorum et distributorum adiuvandis ac simul coniungendo, pellentes laude dignas criticorum consensu et praemiis commendando, catholicorum proborumque exercentium auditoria fovendo ac inter se consociando.

Itidem efficax adiumentum feratur transmissionibus radiophonis et televisivis honestis, imprimis iis quae familiis sint consentaneae. Catholicae autem transmissiones solerter foveantur, quibus auditores et spectatores ad vitam Ecclesiae participandam inducantur atque veritatibus religiosis imbuantur. Solidae quoque, ubi oportuerit, excitandae sunt stationes catholicae; curandum vero est ut earum transmissiones convenienti perfectione et efficacia praestent. Consuletur insuper ut nobilis et prisca scaenica ars, quae iam per instrumenta communicationis socialis late propagatur, ad spectatorum humanitatem morumque conformandam contendat.

15. Ut necessitatibus nuper expositis provideatur, sacerdotes, religiosi necnon laici tempestive instituantur, qui congrua peritia polleant in his instrumentis ad fines apostolatus moderandis.

Imprimis debent laici arte, doctrina et moribus instrui, multiplicato scholarum, facultatum et institutorum numero, ubi diurnarii, auctores cinematographi et radiophonicarum televisiviarumque transmissionum ceterique quorum interest, integram formationem, spiritu christiano imbutam, praesertim quoad doctrinam socialem Ecclesiae, nandis possunt. Scaenici quoque actores instituendi ac iuvandi, ut sua arte humanae societati convenienter prosint. Sedulo denique parandi sunt critici litterarii, cinematographici, radiophonici, televisivi ceterique, qui suam quisque scientiam optime calleant atque talia iudicia ferre edoceantur et incitentur in quibus semper ratio moralis in sua luce collocetur.

16. Gum rectus instrumentorum usus communicationis socialis, quae receptivis praesto sunt aetate cultuque diversis, accommodatas et proprias requirat eorundem receptorum institutionem atque exercitationem, incepta quae huic fini consequendo sint apta — praesertim si iunioribus destinantur — in scholis catholicis cuiusque gradus, in Seminariis necnon in apostolatus laicorum coetibus foveantur, multiplicentur atque iuxta morum christianorum principia dirigantur. Quod ut promptius effidatur, doctrinae et disciplinae catholicae de hac re propositio ac explicatio in catechismo tradatur.

Produkcija i prikazivanje filmova koji služe poštenoj zabavi, koji su korisni za ljudsku kulturu i umjetnost, prije svega "ono što je namijenjeno mladeži, neka se svim valjanim sredstvima promiče i osigura; to će se prije svega učiniti tako da se pothvati dobrih producenata i distributera pomognu i dovedu do suradnje da se filmovi vrijedni pohvale preporučé pozitivnim sudom kritičara i podjeljivanjem nagrada, da se pomažu i udruže dvorane katoličkih i pouzdanih prikazivača. ■.'»'

Neka se pruži djelotvorna pomoć dobrim radio i televizijskim prijenosima, prije svega onima koji su vrijedni za obitelj. Napose neka se promiču emisije pomoću kojih se slušaoci i gledaoci dovode <io toga da sudjeluju u životu Crkve i budu -prožeti religioznim isti* nama. Brižno neka se osnivaju katoličke radio-stanice tamo gdje se pokaže zgodnim; potrebno je pobrinuti se da se njihove emisije odlikuju doličnom savršenošću i djelotvornošću.

Neka se uz to povede briga da plemenita i stara scenska umjetnost, koja se već nadaleko širi sredstvima društvenog saobraćanja, doprinese čovječnosti i oblikovanju čudorednosti kod gledalaca.

Obrazovanje autora¹

15. Da bi se zadovoljilo upravo iznesenim potrebama potrebno je blagovremeno izučiti svećenike, redovnike i laike koji će posjedovati potrebnu spremu u upotrebi tih sredstava u apostolske svrhe.

Prije svega je potrebno osposobiti laike o umijeću, znanju i moralu umnažanjem broja škola, fakulteta i instituta gdje će novinari, autori filma, radio i televizijskih emisija i svi ostali koje to zanima moći dobiti potpunu formaciju prožetu kršćanskim duhom, pogotovu što se tiče društvene nauke Crkve. I kazališne glumce treba informirati kako treba da budu na korist svojom umjetnošću ljudskom društvu. Napokon treba brižno pripremiti književne, filmske, radio i televizijske i ostale kritičare koji će dobro vladati svojom strukom. Neka se pouče i potiču da donose takve sudove gdje uvijek moralna strana stvari dolazi na svoje mjesto.

Obrazovanje primalaca

16. Budući da ispravna upotreba sredstava društvenog saobraćanja, koja se obraćuju ljudima različite dobi i kulture, zahtijeva prikladnu i primjerenu pripravu i vježbu tih samih ljudi, pothvati koji su prikladni da se taj cilj postigne — pogotovu ako je riječ o mladima — neka se u katoličkim školama bilo kojeg stupnja, u sjeme ništima i u skupinama apostola ta laika, gaje, umnožavaju i vode po kršćanskim načelima. Dja bi se to pospješilo, neka se katolička teorija i praksa u toj stvari iznese i protumači u katehizaciji.

17. Cum prorsus dedecet Ecclesiae filios desides pati verbuna salutis alligari ac praepediri technicis moris vel expensis, ingentissirois sane, quae istorum instrumentorum propria sunt, monet haec Sancta Synodus eosdem officio obstringi sustinendi et auxiliandi catholicas ephemerides, folia periodica atque cinematographica incepta, stationes transmissionesque radiophonicas et televisificas, quorum finis praecipuus sit veritatem evulgare et defendere atque christianae institutioni humanae societatis providere. Simul vero consociationes et singulos viros, qui in rebus oeconomicis vel technicis magna polleant auctontate, instanter invitat ut suis opibus suaque peritia libenter haec instrumenta, quatenus veri nominis culturae et apostolatui in-serviunt, largiter sustentent.

18. Quo autem Ecclesiae multiformis apostolatus circa instrumenta communicationis socialis efficacius roboretur, in omnibus orbis dioecibus, Episcoporum iudicio, quotannis dies celebretur in qua fideles edoceantur de suis in hac rerum parte officiis, invitentur ad preces pro hac causa fundendas et ad stipem ad eundem finem conferendam, quae scilicet in instituta et incepta ab Ecclesia in hac re promota, sustentanda ac fovenda, iuxta orbis catholici necessitates, sancte impendatur.

19. In sua suprema pastorali cura adimplenda circa instrumenta communicationis socialis praesto est Summo Pontifici peculiare Sanctae Sedis Officium.¹

20. Episcoporum autem erit huiusmodi operibus et inceptis in propriis Dioecibus invigilare eademque promovere et, quatenus ad apostoiatum publicum spectent, ordinare, iis non exceptis quae religiosorum exemptorum moderamini subiciuntur.

21. Cum vero efficax pro tota Natione apostolatus unitatem consiliorum et virium requirat, haec Sancta Synodus statuit et mandat, ut Officia nationalia pro rebus preli, cinematographi, radiophoniae et televisionis ubique constituentur omni ope adiuventur. Horum ergo Officiorum praesertim erit consulere ut conscientia fidelium in his instrumentis adhibendis recte efformetur necnon quidquid in hac provincia a catholicis agitur fovere et ordinare.

In unaquaque Natione eorum moderatio peculiari Episcoporum coetui, vel alicui Episcopo delegato, concredatur; in iisdem autem Officiis laici quoque partes habeant, qui catholicae doctrinae harumque artium periti sint.

Sredstva društvenog saobraćanja i pripomoć

17. Budući da se nikako ne pristoji da sinovi Crkve nepokretno gledaju kako je riječ spasenja svezana i spriječena oskudicom, tehničkim nedostacima ili troškovima doista golemim kad je riječ o sredstvima društvenog saobraćanja, ovaj Sveti Sabor podsjeća vjernike da su dužni podupirati ih i pomagati katoličke novine, časopise i filmske pothvate, radio i televizijske stanice, kojima je glavni cilj širiti i braniti istinu i brinuti se za kršćansko oblikovanje ljudskog društva. U isti mah usrdno poziva društva i pojedine ljude koji su utjecajni u ekonomiji i tehnici da širokogrudno i dragovoljno potpomažu svojim sredstvima i svojim iskustvom ta sredstva ukoliko služe istinskoj kulturi i apostolatu,

Dan sredstava društvenog saobraćanja

18. Da bi se djelotvornije jačao mnogoliki apostolat Crkve u sredstvima društvenog saobraćanja, neka se u svim biskupijama svijeta po sudu biskupa svake godine slavi dan kada će se vjernici podučiti o svom dijelu zadatka u toj stvari. Neka se pozovu da mole za tu stvar i dadu prilog u tu svrhu, koji će se potrošiti da se uzdržavaju i promiču ustanove i pothvati koje je Crkva u toj stvari poduzela već prema potrebama čitavog kršćanskog svijeta.

Ured Svete Stolice

19. Da bi mogao izvršiti svoju vrhovnu pastoralnu brigu oko sredstava društvenog saobraćanja, papa raspolaže posebnim uredom Svete Stolice.¹

Nadležnosti biskupi

20. Dužnost će biti biskupa da nad takvim ustanovama i pothvatima u vlastitoj biskupiji bdiju, da ih promiču i, ukoliko se tiču javnog apostolata, koordiniraju, ne izuzevši ni ono što potpada pod upravu izuzetih redovnika.

Nacionalni uredi

21. Budući da djelotvorni apostolat za čitavu naciju zahtijeva jedinstvo planova i snaga, ovaj Sveti Sabor određuje i zapovijeda da se posvuda ustanove i svim sredstvima potpomognu nacionalni uredi za štampu, film, radio i televiziju. Zadaća tih ureda će u prvom redu biti da se ispravno oblikuje savjest vjernika u upotrebi tih sredstava i da promiče i koordinira što god na toni području katolici rade.

U svakoj naciji neka se poslovanje toga ureda povjeri posebnoj komisiji biskupa ili nekom delegiranom biskupu; neka tim uredima pripadaju i laici koji dobro poznaju katoličku nauku i ta umijeća.

22. Cum insuper eorundem instrumentorum efficacia limites Nationum excedat, atque singulos quasi cives efficiat totius consorcionis humanae, in hac provincia incepta nationalia inter se cooperentur etiam in ambitu internationali. Officia autem, de quibus in n. 21, operose adlaborent una cum suis cuiusque Consociatione Catholica Internationali. Haec autem Consociationes Catholicae Internationales a sola Sancta Sede legitime approbantur et ab eadem pendent.

CLAUSULAE

23. Ut universa huius Sanctae Synodi principia et normae de instrumentis communicationis socialis ad effectum deducantur, de expresso mandato Concilii, Instructio pastoralis edatur cura Sanctae Sedis Officii, de quo in n. 19, adiuvantibus ex variis nationibus rei peritis. -

24. Ceterum confidit haec Sancta Synodus hanc suam institutorum et normarum traditionem libenter acceptam et sancte custoditam fore ab omnibus Ecclesiae filiis, qui idcirco, etiam his auxiliis utentes, nedum damna patiantur, salis lucisque instar, terram condiant ac mundum collustrent; insuper omnes bonae voluntatis homines, imprimis eos qui haec instrumenta impendantur, invitatur ut studeant eadem unice flectere in bonum humanae societatis, cuius sors magis in dies ab eorum reo usu pendet. Itaque, sicut priscis iam artium monumentis, novis etiam hisce inventis Nomen Domini glorificetur, secundum illud Apostoli: »Iesus Christus heri et hodie, ipse et in saecula« (Hebr. 13, 8).

Haec omnia et singula, quae in hoc Decreto edicta sunt, placuerunt Sacrosancti Concilii Patribus. Et Nos, Apostolica a Christo Nobis tradita potestate, illud, una cum Venerabilibus Patribus, in Spiritu Sancto approbamus, decernimus ac statuimus et quae ita synodaliter statuta sunt ad Dei gloriam promulgari iubemus.

Romae, apud S. Petrum die IV decembris anno MCMLXIII.

Ego PAULUS Catholicae Ecclesiae Episcopus
(Sequuntur Patrum subsignationes)

Međunarodna udruženja

22. Budući da djelotvornost tih sredstava prelazi granice nacija te pojedine ljude čini građanima čitavog ljudskog društva, neka na tom području nacionalni pothvati surađuju i u međunarodnom okviru. A uredi o kojima je riječ pod brojem 21 neka plodno surađuju svaki sa svojim internacionalnim katoličkim savezom. Te međunarodne katoličke saveze odobrava zakonski jedino Sveta Stolica te oni od nje ujedno i Tjvise.

KLAUZULE

'Pastoralna instrukcija

23. Da bi se svi principi i norme ovog Svetog Sabora b sredstvima društvenog saobraćanja proveli neka se po izričitom nalogu Koncila izda pastoralna instrukcija brigom ureda Svete Stolice o kojem je riječ pod brojem 19 uz pomoć stručnjaka iz različitih nacija.

Završni poziv

24. Uostalom, ovaj Sveti Sabor vjeruje da će svi sinovi Crkve ove principe i norme drage volje prihvatiti i sveto držati; neka im upotreba te pomoći ne bude na štetu, nego neka, kao sol i svjetlo zemlju, začinjaju i svijet obasjavaju; uz to poziva sve ljude dobre volje, u prvom redu one koji upravljaju tim sredstvima, da ih nastoje usmjeriti jedino na dobro ljudskog društva, kojega sudbina sve više iz dana u dan ovisi o njihovoj ispravnoj upotrebi. Stoga kao nekadašnjim spomenicima umjetnosti neka i ovim novim izumima bude proslavljeno ime Gospodnje po riječi Apostolovoj: »Isus Krist je jučer i danas i zauvijek će biti isti« (Hebr 13,8).

Sve ovo u cjelini i u pojedinostima što je u ovom Dekretu određeno prihvatiše Oci Svetoga Sabora. I mi — apostolskom vlašću od Krista nam predanom — sve to, zajedno s časnim Očima, u Duhu Svetom odobravamo, odlučujemo i određujemo te zapovijedamo da to što je saborski određeno na slavu Božju bude proglašeno.

U Rimu, kod Svetog Petra, 4. prosinca 1963.

Ja, PAVAO, biskup katoličke Crkve
(slijede potpisi Otaca)

BILJEŠKE

¹ Kondiski od, prihvaćajući drage volje želju »Sekretarijata za štampu i predstave«, mole ponizno svetog oca papu da se zadaće i nadležnosti toga ureda protegnu na sva sredstva društvenog saobraćanja, ne izuzevši štampe, i da se pozovu stručnjak iz različitih nacija, također laid.

**DOGMATSKA KONSTITUCIJA
O CRKVI**

**PAULUS EPISCOPUS
SERVUS SERVORUM DEI
UNA CUM SACROSANCTI CONCILII PATRIBUS
AD PERPETUAM REI MEMORIAM**

**CONSTITUTIO DOGMATICA
DE ECCLESIA**

Caput I

DE ECCLESIA MYSTERIO

1. LUMEN GENTIUM cum sit Christus, haec Sacrosancta Synodus, in Spiritu Sancto *congregata, omnes homines claritate Eius, super fadem Ecclesiae resplendente, illuminare vehementer exoptat, omni creaturae Evangelium annuntiando (cf. Me. 16, 15). Cura autem Ecclesia sit in Christo veluti sacramentum seu signum et instrumentum intimae cum Deo unionis totiusque generis humani unitatis, naturam missionemque suam universalem, praecedentium Conciliorum argumento instans, pressius fidelibus suis et mundo universo declarare intendit. Condiciones huius temporis huic Ecclesiae officio urgentiorem vim addunt, ut nempe homines cuncti, variis hodie vinculis socialibus, technicis, culturalibus artius coniuncti, plenam etiam unitatem in Christo consequantur.

2. Aeternus Pater, liberrimo et arcano sapientiae ac bonitatis suae consilio, mundum universum creavit, homines ad participandam vitam divinam elevare decrevit, eosque lapsos in Adamo non dereliquit, semper eis auxilia ad salutem praebens, intuitu Christi, Redemptoris, »qui est imago Dei invisibilis, primogenitus omnis creaturae« (Col. 1, 15). Omnes autem electos Pater ante saecula »praescivit et praedestinavit conformes fieri imaginis Filii sui, ut sit ipse primogenitus

PAVAO BISKUP
SLUGA SLUGU BOŽJIH
ZAJEDNO S OČIMA SVETOGA SABORA
NA TRAJAN SPOMEN

DOGMATSKA KONSTITUCIJA
»LUMEN GENTIUM«
o Crkvi

I glava

MISTERIJ CRKVE

Crkva je sakrament u Kristu

1. SVJETLO NARODA je Krist i zato ovaj Sveti Sabor, sabran u Duhu Svetomu, žarko želi da njegovom svjetlošću, koja odsijeva na licu Crkve, rasvijetli sve ljude navješćujući Evandjelje svakomu stvoru (usp. Mk 16, 15). A kako je Crkva u Kristu kao sakrament ili znak i oruđe najtješnjeg sjedinjenja s Bogom i jedinstva cijeloga ljudskog roda, ona, nastavljajući predmet prethodnih sabora, namje rava točnije objaviti svojim vjernicima i cijelom svijetu svoju narav i svoju opću misiju. Sadašnje prilike u svijetu požuruju ovu dužnost Crkve, da naime svi ljudi, danas tješnje povezani različitim društve nim, tehničkim i kulturnim vezama postignu također potpuno jedin stvo u Kristu.

Očeva sveopća nakana spasenja

2. Vječni je Otac slobodnom i tajnom odlukom svoje mudrosti i dobrote stvorio cijeli svijet, odlučio ljude učiniti dionicima božan skog života i kad su u Adamu pali, nije ih napustio, nego im je uvijek davao pomoć da se mogu spasiti promatrajući Krista, Otkupi telja, »koji je slika nevidljivoga Boga, prvorodeni svakoga stvorenja« (Kol 1, 15). Sve odabrane Otac je već od vječnosti »unaprijed znac* i predodredio ih da budu slični slici njegova Sina, da On bude prvo-

in multis fratribus« (Rom. 8, 29). Credentes autem in Christum convocare statuit in sancta Ecclesia, quae iam ab origine mundi praefigurata, in historia populi Israel ac foedere antiquo mirabiliter prae-parata,¹ in novissimis temporibus constituta, effuso Spiritu est manifestata, et in fine saeculorum gloriose consummabitur. Tunc autem, sicut apud sanctos Patres legitur, omnes iusti inde ab Adam, »ab Abel iusto usque ad ultimum electum«² in Ecclesia universali apud Patrem congregabuntur.

3. Venit igitur Filius, missus a Patre, qui nos in Eo ante mundi constitutionem elegit ac in adoptionem filiorum praedestinavit, quia in Eo omnia instaurare sibi complacuit (cf. Eph. 1, 4-5 et 10). Christus ideo, ut voluntatem Patris impleret, regnum caelorum in terris inauguravit nobisque Eius mysterium revelavit> atque oboedientia sua redemptionem effecit. Ecclesia, seu regnum Christi iam praesens in mysterio, ex virtute Dei in mundo visibiliter crescit. Quod exordium et incrementum significantur sanguine et aqua ex aperto latere Iesu crucifabri exeuntibus (cf. Io. 19, 34), ac praenuntiantur verbis Domini de morte sua in cruce: »Et ego, si exaltatus fuero a terra, omnes traham ad meipsum« (Io. 12, 32 gr.). Quoties sacrificium crucis quo »Pascha nostrum immolatus est Christus« (1 Cor. 5, 7), in altari celebratur, opus nostrae redemptionis exercetur. Simul sacramento panis eucharistici repraesentatur et efficitur unitas fide-lium, qui unum corpus in Christo constituunt (cf. 1 Cor. 10, 17). Omnes homines ad hanc vocantur unionem cum Christo, qui est lux - mundi, a quo procedimus, per quem vivimus, ad quem tendimus.

4. Opere autem consummato, quod Pater Filio commisit in terra faciendum (cf. Io. 17, 4), missus est Spiritus Sanctus die Pentecostes, ut Ecclesiam iugiter sanctificaret, atque ita credentes per Christum in uno Spiritu accessum haberent ad Patrem (cf. Eph. 2, 18). Ipse ■«st Spiritus vitae seu fons aquae salientis in vitam aeternam (cf. Io. 4, 14; 7, 38-39), per quem Pater homines, peccato mortuos, vivificat, donec eorum mortalia corpora in Christo resuscitet (cf. Rom. 8, 10-11). Spiritus in Ecclesia et in cordibus fidelium tamquam in templo habitat (cf. 1 Cor. 3, 16; 6, 19), in eisque orat et testi-monium adoptionis filiorum reddit (cf. Gal. 4, 6; Rom. 8, 15-16 et 26). Ecclesiam, quam in omnem veritatem inducit (cf. Io. 16, 13) et in communione et ministracione unificat, diversis donis hierarchicis et eharismaticis instruit ac dirigit, et fructibus suis adornat (cf. Eph. 4, 11-12; 1 Cor. 12, 4; Gal. 5, 22). Virtute Evangelii juvenes--cere facit Ecclesiam eamque perpetuo renovat et ad consummatam

rođenac među mnogom braćom« (Rim 8, 29). One koji u Krista vjeruju odlučio je sazvati u svetu Crkvu, koja je već od početka svijeta bila prikazana u slikama, divno pripravljena u povijesti izraelskog naroda i u Starom zavjetu,¹ i ustanovljena u posljednjim vremenima, a napokon je bila očitovana dolaskom Duha, i imat će slavan, završetak ha koncu vjekova. Tada će, kako se čita kod svetih Otaca, svi pravedni tamo od Adama, »od pravednog Abela sve do posljednjeg izabranika«² biti kod Oca sjedinjeni u općoj Crkvi.

Poslanje Sina

3. Došao je dakle Sin, poslan od Oca, koji nas je prije stvorenja svijeta u Njemu odabrao i predodredio da nas usvoji kao sinove, jer je htio da u Njemu obnovi sve (usp. Ef 1, 4-5 i 10). Zato je Krist, da izvrši Očevu volju, osnovao nebesko kraljevstvo na zemlji i otkrio nam je Njegov misterij i svojom poslušnošću izvršio otkupljenje. Crkva ili Kristovo kraljevstvo već prisutno u misteriju, po Božjoj moći vidljivo raste u svijetu. Taj početak i rast simbolizirani su krvlju i vodom što su izašle iz otvorenog boka raspetoga Isusa (usp. Iv 19, 34), i unaprijed naviješteni Gospodinovim riječima o njegovoj smrti na križu: »I ja ću, kad budem podignut od zemlje, sve privući k sebi« (Iv 12, 32 gr.). Kad god se na oltaru obavlja žrtva križa, kojom »je bio žrtvovan Krist naše vazmeno janje« (1 Kor 5, 7), vrši se djelo našeg otkupljenja. Ujedno se sakramentom euharistijskog kruha predočuje i izvršuje jedinstvo vjernika, koji tvore jedno tijelo u Kristu (usp. 1 Kor 10, 17). Svi su ljudi pozvani na ovo sjedinjenje s Kristom koji je svjetlo svijeta; od Njega potječemo. po Njemu živimo, k Njemu idemo.

Duh Sveti: posvetitelj Crkve

4. Kad je bilo svršeno djelo koje je Otac povjerio Sinu da ga izvrši na zemlji (usp. Iv 17, 4), poslan je Duh Sveti na dan Duhova, da Crkvu neprestano posvećuje, i da tako oni koji vjeruju imaju po Kristu u jednom Duhu pristup k Ocu (usp. Ef 2, 18). On je Duh koji daje život, ili izvor vode koja teče u vječni život (usp. Iv 4, 14; 7, 38-39); po njemu Otac oživljuje ljude koji su po grijehu umrli, dok njihova smrtna tjelesa ne uskrisi u Kristu (usp. Rim 8, 10—11). Duh stanuje u Crkvi i u srcima vjernika kao u hramu (usp. 1 Kor 3, 16; 6, 19), i u njima moli i daje svjedočanstvo o njihovu posinjenju (usp. Gal 4, 6; Rim 8, 15—16 i 26). On uvodi Crkvu u svu istinu (usp. Iv 16, 13), ujedinjuje je u zajednici i službi, poučava je i vodi raznim hijerarhijskim i krizmatičkim darovima i uresuje je svojim plodovima (usp. Ef 4, 11—12; i 1 Kor 12, 4; Gal 5,22). Snagom Evanđelja čini da se Crkva pomlađuje, i neprekidno je obnavlja i

cum Sponso suo unionem perducit.« Nam Spiritus et Sponsa ad Dominum Iesum dicunt: Veni! (cf. Apoc. 22, 17). Sic apparet univ-
ersa Ecclesia sicuti »de unitate Patris et Filii et Spiritus Sancti plebs
adunata«⁴.

5. Ecclesiae sanctae mysterium in eiusdem fundatione manifesta-
tur. Dominus enim Iesus Ecclesiae suae initiura fecit praedicando
faustum nuntiium, adventum scilicet Regni Dei a saeculis in Scripturis
promissi: »Quoniam impletum est tempus, et appropinquavit regnum
Dei« (Me. 1, 15; cf. Mt. 4, 17). Hoc verbum regnum in verbo, operibus
et praesentia Christi hominibus elucescit. Verbum riempit Domini
comparatur semini, quod in agro seminatur (cf. Me. 4, 14); qui illud
cum fide audiunt et Christi pusillo gregi (cf. Lc. 12, 32) adnumerantur,
regnum ipsum susceperunt; propria dein virtute semen germinat
•et inerescit usque ad tempus messis (cf. Me. 4, 26-29). Miracula etiam
Iesu Regnum iam in terris pervenisse comprobant: »Si in digito Dei
eicio daemones, profecto pervenit in vos Regnum Dei« (Lc. 11, 20;
•cf. Mt. 12, 28). Ante omnia tamen Regnum manifestatur in ipsa
Persona Christi, Filii Dei et Filii hominis, qui venit »ut ministraret
et daret animam suam redemptionem pro multis« (Me. 10, 45).

Cum autem Iesus, mortem crucis pro hominibus passus, resur-
texerit, tamquam Dominus et Christus Sacerdosque in aeternum
•constitutus apparuit (cf. Act. 2, 36; Hebr. 5, 6; 7, 17-21), atque
Spiritum a Patre promissum in discipulos suos effudit* (cf. Act. 2, 33).
Unde Ecclesia, donis sui Fundatoris instructa fideliterque eius-
dem praecepta caritatis, humilitatis et abnegationis servans, missionem accipit
Regnum Christi et Dei annuntiandi et in omnibus gentibus instaurandi,
huiusque Regni in terris germen et initium constituit. Ipsa interea, dum
paulatim inerescit, ad Regnum consummatum an->>elat, ac totis
viribus sperat et exoptat cum Rege suo in gloria •coniungi.

6. Sicut in Vetere Testamento revelatio Regni saepe sub figuris
proponitur, ita nunc quoque variis imaginibus-intima Ecclesiae natura
nobis innotescit, quae sive a vita pastorali vel ab agricultura, sive
•a aedificatione aut etiam a familia et sponsalibus desumptae, in
libris Prophetarum praeparantur.

Est enim Ecclesia *ovis*, cuius ostium unicum et necessarium
•Christus est (cf. Io. 10, 1-10). Eest etiam grex, cuius ipse Deus
pastorem se fore praenuntiavit (cf. Is. 40, 11; Ez. 34, 11 ss.), et
•cuius oves, etsi a pastoribus humanis gubernantur, indesinenter tamen
•deducuntur et nutriuntur ab ipso Christo, bono Pastore Principeque
pastorum (cf. Io. 10, 11; 1 Pt. 5, 4), qui vitam suam dedit pro
ovibus (cf. Io. 10, 11-15).
-••■

vodi k savršenom sjedinjenju s njezinim Zaručnikom.³ Jer Duh i Zaručnica kažu Gospodinu Isusu »Dođi!« (usp. Otkr 22, 17).

Tako se cijela Crkva pojavljuje kao »puk skupljen u jedinstvu Oca i Sina i Duha Svetoga«.⁴

Kraljevstvo Božje

5. Misterij svete Crkve očituje se u njezinu ustanovljenju. Jer je Gospodin Isus dao početak svojoj Crkvi .propovijedajući radosnu vijest, to jest dolazak Kraljevstva Božjega koje je u Svetom pismu bilo od vjekova obećano: »Jer se ispunilo vrijeme i približilo se Kraljevstvo Božje« (Mk 1, 15; usp. Mt 4, 17). To se pak Kraljevstvo jasno očituje ljudima u riječima, djelima i prisutnosti Kristovoj. Gospodinova se riječ naime uspoređuje sa sjemenom koje se sije u polju (Mk 4, 14); oni koji slušaju s vjerom i pripadaju malom Kristovu stadu (Lk 12, 32), primili su samo Kraljevstvo; zatim sjeme svojom snagom niče i raste sve do vremena žetve (usp. Mk 4, 26—29). I Isusova čudesa dokazuju, da je Kraljevstvo već došlo na zemlju: »Ako Božjom moći istjerujem đavle, doista je k vama došlo Kraljevstvo Božje« (Lk 11, 20; usp. Mt 12,28). Ipak se Kraljevstvo očituje prije svega u samoj osobi Krista, Sina Božjega i Sina čovječjega, koji je došao »da služi i da dade svoj život kao otkup za mnoge« (Mk 10,45).

Kad je Isus, pošto je pretrpio za ljude smrt na križu, uskrsnuo, pojavio se kao Gospodin i Krist i Svećenik postavljen na vijeke (usp. Dj ap. 2, 36; Hebr 5, 6; 7, 17—21), a zatim je izlio na svoje učenike od Oca obećanog Duha (usp. Dj ap. 2, 33). Zato Crkva, nadarena darovima svoga Ustanovitelja i vjerno vršeći njegove zapovijedi ljubavi, poniznosti i samozataje, prima misiju da najvješćuje Kristovo i Božje Kraljevstvo i da ga ustanovi u svim narodima, i postavlja klicu i početak toga Kraljevstva na zemlji. Međutim, dok ona polagano raste, teži za savršenim Kraljevstvom i svim svojim silama nada se i želi da se sa svojim Kraljem sjedini u slavi.

Pralikovi Crkve

6. Kao što se u Starom zavjetu objavljenje Kraljevstva često prikazuje pod slikama, tako nam se i sada nutarnja narav Crkve očituje različitim slikama, koje su uzete iz pastirskog života ili poljodjelstva, ili iz graditeljstva, ili iz obitelji i zaruka, a pripravljene su u knjigama proroka.

Crkva je ovčinjak, kojemu su jedina i nužna vrata Krist (Iv 10, 1—10). Ona je i stado, o kojemu je sam Bog unaprijed rekao da će mu biti pastir (usp. Iz 40, 11; Ez 34, 11 i d.) i čije ovce, iako njima upravljaju ljudski pastiri, neprekidno vodi i hrani sam Krist, dobri Pastir i Knez pastira (usp. Iv 10, 11; 1 Petr 5, 4), koji je svoj život dao za ovce (usp. Iv 10, 11—16).

Est Ecclesia *agricultura* seu ager Dei (cf. 1 Cor. 3, 9). In illo agro crescit antiqua oliva, cuius radix sancta fuerunt Patriarchae, et in qua Iudaeorum et Gentium reconciliatio facta est et fiet (cf. Rom. 11, 13-26). Ipsa plantata est a caelesti Agricola tamquam vinea electa (cf. Mt. 21, 33-43 par.; Is. 5, 1 ss.). Vitis vera Christus est vitam et fecunditatem tribuens palmitibus, scilicet nobis, qui per Ecclesiam in ipso manemus, et sine quo nihil possumus facere (cf. Io. 15, 1-5).

Saepe quoque Ecclesia dicitur *aedificatio* Dei (cf. 1 Cor. 3, 9). Dominus ipse se comparavit lapidi, quem reprobaverunt aedificantes, sed qui factus est in caput anguli (cf. Mt. 21, 42 par.; Act. 4, 11; 1 Pt. 2, 7; Ps. 117, 22). Super illud fundamentum Ecclesia ab Apostolis extruitur (cf. 1 Cor. 3, 11) ab eoque firmitatem et cohaesionem accipit. Quae constructio variis appellationibus decoratur: domus Dei (cf. 1 Tim. 3, 15), in qua nempe habitat eius *familia*, habitaculum Dei in Spiritu (cf. Eph. 2, 19-22), »tabernaculum Dei cum hominibus« (Apoc. 21, 3), et praesertim *templum* sanctum, quod in lapideis sanctuariis repraesentatum a Sanctis Patribus laudatur, et in Liturgia non immerito assimilatur Civitati sanctae, novae Ierusalem.⁵ In ipsa enim tamquam lapides vivi his in terris aedificamur (cf. 1 Pt. 2, 5). Quam sanctam civitatem Ioannes contemplatur, in renovatione mundi descendentem de caelis a Deo, »paratam sicut sponsam ornatam viro suo« (Apoc. 21, 1 s.).

Ecclesia etiam, »quae sursum est Hierusalem« et »mater nostra« appellatur (Gal. 4, 26; cf. Apoc. 12, 17), describitur ut *sponsa* immaculata Agni immaculati (cf. Apoc. 19, 7; 21, 2 et 9; 22, 17), quam Christus »dilexit... et se ipsum tradidit pro ea, ut illam sanctificaret« (Eph. 5, 25-26), quam sibi foedere indissolubili sociavit et indesinenter »nutrit et fovet« (Eph. 5, 29), et quam mundatam sibi voluit coniunctam et in dilectione ac fidelitate subditam (cf. Eph. 5, 24), quam tandem bonis caelestibus in aeternum cumulavit, ut Dei et Christi erga nos caritatem, quae omnem scientiam superat, comprehendamus (cf. Eph. 3, 19). Dum vero his in terris Ecclesia peregrinatur a Domino (cf. 2 Cor. 5, 6), tamquam exsulem se habet, ita ut quae sursum sunt quaerat et sapiat, ubi Christus est in dextera Dei sedens, ubi vita Ecclesiae abscondita est cum Christo in Deo, donec cum Sponso suo appareat in gloria (cf. Col. 3, 1-4).

7. Dei Filius, in natura humana sibi unita, morte et resurrectione sua mortem superando, hominem redemit et in novam creaturam transformavit (cf. Gal. 6, 15; 2 Cor. 5, 17). Communicando enim Spiritum suum, fratres suos, ex omnibus gentibus convocatos, tamquam corpus suum mystice constituit.

In corpore illo vita Christi in credentes diffunditur, qui Christo passo atque glorificato, per sacramenta arcano ac reali modo uniu-

Crkva je Božja njiva (1 Kor 3, 9). Na toj njivi raste stara maslina, kojoj su sveti korijen bili patrijarsi i u kojoj se zbito i zbit će se pomirenje Židova i pogana (Rim 11, 13—26). Ona je posađena od nebeskog Vinogradara kao odabrani vinograd (Mt 21, 33—43 par.; usp. Iz 5, 1 i d.). Prava je loza Krist, koji daje život i plodnost mladima, to jest nama, koji po Crkvi ostajemo u njemu i bez kojega ništa ne možemo učiniti (Iv. 15, 1—5).

Češće se Crkva naziva i gradnjom Božjom (1 Kor 3, 9). Sam je Gospodin usporedio sebe s kamenom koji su odbacili graditelji, ali koji je postao ugaonim kamenom (Mt 24, 42 par.; usp. Dj ap 4, 11; 1 Petr 2, 7; Ps. 117, 22). Na onom je temelju od Apostola sagrađena Crkva (usp. 1 Kor 3, 11) i od njega prima čvrstoću i koheziju. Ta se zgrada naziva raznim nazivima: kućom Božjom (1 Tim 3, 15), u kojoj stanuje Božja obitelj, stan Božji u Duhu (Ef 2, 19, 22). Božji šator među ljudima (Otkr 21, 3), a osobito sveti hram, koji sveti Oci uzvisuju kad je prikazan u svetištima od kamena, i u liturgiji se s pravom uspoređuje sa svetim Gradom, s novim Jeruzalemom.⁸ Jer se na ovoj zemlji u nju ugrađujemo kao živo kamenje (1 Petr 2, 5). Taj sveti grad promatra Ivan kako pri konačnoj obnovi svijeta silazi s neba od Boga pripremljen kao zaručnica koja se uresila za svoga muža (Otkr 21, 1 i si.).

Crkva se naziva »nebeskim Jeruzalemom« i »našom majkom« (Gal 4, 26; usp. Otkr 12, 17), opisuje se kao čista zaručnica čistog Jaganjca (Otkr 19, 7; 21, 2 i 9; 22, 17), koju je Krist »ljubio i sebe predao za nju da je posveti« (Ef 5, 26), koju je sebi pridružio nerazrješivim ugovorom i neprekidno je »hrani i za nju se brine« (Ef 5, 29) i htio je da bude s njim združena i s ljubavlju i vjer-nošću njemu podložna (usp. Ef 5, 24), koju je, napokon, zauvijek obasuo nebeskim dobrima, da shvatimo ljubav Boga i Krista prema nama, koja nadilazi svako znanje (usp. Ef 3, 19). Ali dok Crkva na ovoj zemlji putuje daleko od Gospodina, smatra sebe kao prognanicu te traži i misli na stvari koje su gore, gdje Krist sjedi s desne Boga, gdje je život Crkve sakriven s Kristom u Bogu, dok se sa svojim zaručnikom ne pojavi u slavi (Kol 3, 1—4).

Mistično tijelo Kristovo: Crkva

7. Božji je Sin ljudskoj naravi koju je sjedinio, pobjeđivši smrt svojom smrću i uskrsnućem, otkupio čovjeka i pretvrdio ga u novo stvorenje (usp. Gal 6, 15; 2 Kor 5, 17). Dajući svoga Duha, On svoju braću, sazvanu iz svih naroda, na mistični način sastavlja kao svoje tijelo.

U tom se tijelu Kristov život izlijeva na vjernike, koji se po sakramentima tajnim i stvarnim načinom sjedinjuju s Kristom koji

tur.⁶ Per baptismum enim Christo conformamur: »Etenim in uno Špiritu omnes nos in unum corpus baptizati sumus« (1 Cor. 12, 13). Quo sacro ritu consociatio cum morte et resurrectione Christi reprae-sentatur et efficitur: »Consepulti enim sumus cum illo per baptismum in mortem«; si autem »complantati facti sumus similitudini mortis Eius, simul et resurrectionis erimus« (Rom. 6, 4-5). In fractione panis eucharistici de Corpore Domini realiter participantes, ad communionem cum Eo ac inter nos elevamur. »Quoniam unus panis, unum corpus multi sumus, omnes qui de uno pane participamus« (1 Cor. 10, 17). Ita nos omnes membra illius Corporis efficimur (cf. 1 Cor. 12, 27), »singuli autem alter alterius membra« (Rom. 12, 5).

Sicut vero omnia corporis humani membra, licet multa sint, unum tamen corpus efformant, ita fideles in Christo (cf. 1 Cor. 12, 12). Etiam in aedificatione corporis Christi diversitas viget membrorum et officiorum. Unus est Spiritus, qui varia sua dona, secundum divitias suas atque ministeriorum necessitates, ad Ecclesiae utilitatem dispertit (cf. 1 Cor. 12, 1-11). Inter quae dona praestat gratia Apostolorum, quorum auctoritati ipse Spiritus etiam charismaticos subdit (cf. 1 Cor. 14). Idem Spiritus per se suaque virtute atque interna membrorum connexionem corpus unificans, caritatem inter fideles producit et urget. Unde, si quid patitur unum membrum, compatiuntur omnia membra; sive si unum membrum honoratur, congaudent omnia membra (cf. 1 Cor. 12, 26).

Huius corporis Caput est Christus. Ipse est imago Dei invisibilis, in Eoque condita sunt universa. Ipse est ante omnes et omnia in Ipso constant. Ipse est caput corporis quod est Ecclesia. Ipse est principium, primogenitus ex mortuis, ut sit in omnibus primatum tenens (cf. Col. 1, 15-18). Magnitudine virtutis suae caelestibus et terrestribus dominatur, et šupereminenti perfectione et operatione sua totum corpus gloriae suae divitiis replet (cf. Eph. 1, 18-23).⁷

Omnia membra Ei conformari oportet, donec Christus formetur in eis (cf. Gal. 4, 19). Quapropter in vitae Eius mysteria adsumimur, cum Eo configurati, commortui et conresuscitati, donec cum Eo conregnemus (cf. Phil. 3, 21; 2 Tim. 2, 11; Eph. 2, 6; Col. 2, 12; etc). In terris adhuc peregrinantes, Eiusque vestigia in tribulatione et persecutione prementes, Eius passionibus tamquam corpus Capiti consociamur, Ei compatientes, ut cum Eo conglorificemur (cf. Rom. 8, 17).

Ex Eo »totum corpus per nexus et coniunctiones subministratum et constructum crešcit in augmentum Dei« (Col. 2, 19). Ipse in corpore suo, scilicet Ecclesia, dona ministrationum iugiter disponit, quibus Ipsius virtute nobis invicem ad salutem servitia praestamus, - ut veritatem facientes in caritate, crescamus in illum per omnia, qui est Caput nostrum (cf. Eph. 4, 11-16 gr.).

je trpio i proslavio se.⁶ Po krštenju postajemo naime slični Kristu: »Jer smo mi svi kršteni u jednom Duhu da budemo jedno tijelo« (1 Kor 12, 13). Tim svetim obredom predočuje se i ostvaruje naše sjedinjenje s Kristovom smrću i uskrsnućem: »Jer smo bili pokopani s Njime po krštenju u smrt«; a ako smo »srasli s Njime smrću sličnom Njegovoj, bit ćemo i po uskrsnuću« (Rim 6, 4—5). U lomljenju euharistijskog kruha postajući stvarno dionici Gospodinova Tijela, uzdižemo se do sjedinjenja s Njime i među sobom. »Jer je jedan kruh, jedno smo tijelo mnogi, svi koji smo dionici jednoga kruha« (1 Kor 10, 17). Tako mi svi postajemo udovi onoga Tijela (usp. 1 Kor 12, 27), a »pojedinci postajemo udovi jedan drugome« (Rim 12, 5).

Kako pak svi udovi ljudskoga tijela, iako ih je mnogo, čine ipak jedno tijelo, tako vjernici u Kristu (usp. 1 Kor 12, 12). I u zgradi Kristova tijela postoji raznolikost udova i služba, jedan je Duh, koji na korist Crkve dijeli različite svoje darove po svome bogatstvu i prema potrebama služba¹ (usp. Kor 12, 1—11). Među tim darovima ističe se milost Apostola*, pod čiju vlast sam Duh podlaže vjernike obdarene karizmom (usp. 1 Kor 14). Isti Duh, sjedinjujući tijelo sam svojom moći i nutarnjom vezom udova, stvara i potiče ljubav među vjernicima. Stoga, ako jedan ud nešto trpi, s njim trpe i svi udovi; ili, ako je počašćen jedan ud, s njim se raduju svi udovi (usp. 1 Kor 12, 26).

Glava je toga tijela Krist. On je slika nevidljivoga Boga, i po Njemu je sve stvoreno. On je prije svih i sve stvari postoje po Njemu. On je glava tijela, a tijelo je Crkva. On je početak, On je prvo-rođenac od mrtvih, da ima prvenstvo u svemu (usp. Kol 1, 15—18). Veličinom svoje moći gospoduje nad svime što je na nebu i što je na zemlji, i svojom nadmoćnom savršenošću i djelovanjem napunja cijelo tijelo bogatstvom svoje slave (usp. Ef 1, 18—23).⁷

Svi udovi treba da postaju Njemu slični, dok se u njima ne oblikuje Krist (usp. Gal 4, 19). Zato smo uzeti u misterije Njegova života, učinjeni slični Njemu, s Njim umrli i uskrsnuli, dok ne budemo s Njim kraljevali (usp. Fil 3, 21; 2 Tim 2, 11; Ef 2, 6; Kol 2, 12; itd.). Dok još putujemo zemljom, slijedeći Njegove stope u žalosti i progonu, pridružujemo se Njegovim mukama kao tijelo Glavi, trpimo s Njime, da budemo s Njim i proslavljeni (usp. Rim 8, 17).

Po Njemu »cijelo tijelo složeno i sastavljeno zglobovima i vezama raste za rast u Bogu« (Kol 2, 19). On u svome tijelu, koje je Crkva, neprekidno daje darove službš, kojima se po njegovoj moći izmjenično pomažemo da se spasimo, i držeći se istine u ljubavi, po svemu rastemo u Njega, koji je naša Glavl-Cusp. Ef 4, 11—16 gr.).

Ut autem in Illo incessanter renovemur (cf. Eph. 4, 23), dedit nobis de Spiritu suo, qui unus et idem in Capite et in membris existens, totum corpus ita vivificat, unificat et movet, ut Eius officium a sanctis Patribus comparari potuerit cum munere, quoH principium vitae seu anima in corpore humano adimplet.⁸

Christus vero diligit Ecclesiam ut sponsam suam, exemplar factus viri diligentis uxorem suam ut corpus suum (cf. Eph. 5, 25-28); ipsa vero Ecclesia subiecta est Capiti suo (ib. 23-24). »Quia in Ipso inhabitat omnis plenitudo divinitatis corporealiter« (Col. 2, 9), Ecclesiam, quae corpus et plenitudo Eius est, divinis suis donis replet (cf. Eph. 1, 22-23), ut ipsa protendat et perveniat ad omnem plenitudinem Dei (cf. Eph. 3, 19).

8. Unicus Mediator Christus Ecclesiam suam sanctam, fidei, spei et caritatis communitatem his in terris ut compaginem visibilem constituit et indesinenter sustentat,⁹ qua veritatem et gratiam ad omnes diffundit. Societas autem organis hierarchicis instructa et mysticum Christi Corpus, coetus adspectabilis et communitas spiritualis, Ecclesia terrestris et Ecclesia coelestibus bonis ditata, non ut duae res considerandae sunt, sed unam realitatem complexam efformant, quae humano et divino coalescit elemento.¹⁰ »Ideo ob non mediocre analogiam incarnati Verbi mysterio assimilatur. Sicut enim natura assumpta Verbo divino ut vivum organum salutis, Ei indissolubiliter unitum, inservit, non dissimili modo socialis compago Ecclesiae Spiritui Christi, eam vivificantem, ad augmentum corporis inservit (cf. Eph. 4, 16).«

Haec est unica Christi Ecclesia, quam in Symbolo unam, sanctam, catholicam et apostolicam profiteamur,¹² quam Salvator noster, post resurrectionem suam Petro pascendam tradidit (cf. Io. 21, 17), eique ac ceteris Apostolis diffundendam et regendam commisit (cf. Mt. 28, 18-ss.), »et in perpetuum ut columnam et firmamentum veritatis erexit (cf. 1 Tim. 3, 15). Haec Ecclesia, in hoc mundo ut societas constituta et ordinata, subsistit in Ecclesia catholica, a successore Petri et Episcopis in eius communitate gubernata,¹⁸ licet extra eius compaginem elementa plura sanctificationis et veritatis inveniantur, quae ut dona Ecclesiae Christi propria, ad unitatem catholicam impellunt.

Sicut autem Christus opus redemptionis in paupertate et persecutione perfecit, ita Ecclesia ad eandem viam ingrediendam vocatur, ut fructus salutis hominibus communicet. Christus Iesus, »cum in forma Dei esset, ... semet ipsum exinanivit formam servi accipiens« (Phil. 2, 6-7) et propter nos »egenus factus est, cum esset dives« (2 Cor. 8, 9): ita Ecclesia, licet ad missionem suam exsequendam humanis opibus indigeat, non ad gloriam terrestrem quaerendam erigitur, sed ad humilitatem et abnegationem etiam exemplo suo divulgandas. Christus a Patre missus est »evangelizare pauperibus, ... sa-

Da se ipak neprekidno obnavljamo u Njemu (usp. Ef 4, 23), učinio nas je dionicima svoga Duha, koji, budući da je jedan te isti u Glavi i udovima, čitavo tijelo tako oživljuje, ujedinjuje i kreće da su sveti Oci mogli usporediti Njegovo djelovanje s onim što ga vrši u ljudskom tijelu životno počelo ili duša.⁸

Krist ljubi Crkvu kao svoju zaručnicu, te je postao primjerom muža koji ljubi svoju ženu kao svoje tijelo (usp. Ef 5, 25—28); a sama je Crkva podložna svojoj Glavi (ib! 23—24). »Jer u Njemu stanuje sva punina božanstva združena s čovječanstvom« (Kol 2, 9), i On napunja svojim božanskim darovima Crkvu, koja je Njegovo tijelo i Njegova punina (usp. Ef 1, 22—23), da sama napreduje i da postigne svu puninu Božju (usp. Ef 3, 19).

Crkva, vidljiva i duhovna stvarnost

.8. Krist, jedini Posrednik, ustanovio je na ovoj zemlji i neprestano uzdržava svoju svetu Crkvu, zajednicu vjere, ufanja i ljubavi, kao vidljivi organizam,⁹ po kojemu na sve razlijeva istinu i milost. Ali, društvo sastavljeno od hijerarhijskih organa i mistično Kristovo Tijelo, vidljiv zbor i duhovna zajednica, zemaljska Crkva i Crkva koja već posjeduje nebeska dobra, ne smiju se smatrati kao dvije stvari, nego one tvore jednu složenu stvarnost, koja je sastavljena od ljudskog i božanskog elementa.¹⁰ Stoga se ona ne malom analogijom uspoređuje s misterijem utjelovljene Riječi. Jer kao što božanskoj Riječi uzeta narav služi kao živi organ spasenja, s Njom nerazrješivo sjedinjen, ha sličan način društveni organizam Crkve služi Kristovu Duhu, koji je oživljuje, za rast tijela (usp. Ef 4, 16).¹¹

Ovo je jedina Kristova Crkva, koju u Vjerovanju priznajemo jednom, svetom i apostolskom¹² i koju je naš Spasitelj poslije svoga uskrsnuća predao Petru da je pase (Iv 21, 17) i povjerio njemu i ostalim Apostolima da je šire i njom upravljaju (usp. Mt 28, 18 i d.)> i postavio je zauvijek kao »stup i tvrđavu istine« (Tim 3, 15). Ova Crkva, ustanovljena i uređena na ovom svijetu kao društvo, nalazi se u Katoličkoj Crkvi, kojom upravljaju nasljednik sv. Petra i biskupi sjedinjeni s njime¹« iako se izvan njezina organizma nalaze mnogi elementi posvećenja i istine, koji kao darovi svojstveni Kristovoj Crkvi potiču na katoličko jedinstvo.

Kao što je Krist izvršio djelo otkupljenja u siromaštvu i progonu, tako je i Crkva pozvana da ide istim putem, da saopći ljudima plodove spasenja. Krist Isus, »iako je bio u Božjoj naravi,... ponizila se uzevši narav sluge« (Fil 2, 6) i radi nas je »postao siromah, premda je bio bogat« (2 Kor 8, 9); tako i Crkva premda za izvršenje svoje misije treba ljudskih sredstava, nije ustahovljena da traži zemaljsku slavu, nego da i svojim primjerom širi poniznost i samozataju. Krist je poslan od Oca da »propovijeda Evandjelje

nare contritos corde» (Lc. 4, 18), »quaerere et saluum facere quod perierat« (Lc. 19, 10): similiter Ecclesia omnes infirmitate humana afflictos amore circumdat, imo in pauperibus et patientibus imaginem Fundatoris sui pauperis et patientis agnoscit, eorum inppiam sublevare satagit, et Christo in eis inservire intendit. Dum vero Christus, »sanctus, innocens, impollutus« (Hebr. 7, 26), peccatum non novit (cf. 2 Cor. 5, 21), sed sola delicta populi repropitiare venit (cf. Hebr. 2, 17), Ecclesia in proprio sinu peccatores complectens, sancta simul et semper purificanda, poenitentiam et renovationem continuo prosequitur.

»Inter persecutiones mundi et coholationes Dei peregrinando procurrit«¹⁴ Ecclesia, crucem et mortem Domini annuntians, donec veniat (cf. 1 Cor. 11, 26). Virtute autem Domini resuscitati roboratur, ut afflictiones et difficultates suas, internas pariter et extrinsecas, patientia et caritate devincat, et mysterium Eius, licet sub umbris, fideliter tamen in mundo revelet, donec in fine lumine pleno manifestabitur.

Caput II

DE POPULO DEI

9. In omni quidem tempore et in omni gente Deo acceptus est quicumque timet Eum et operatur iustitiam (cf. Act. 10, 35). Placuit tamen Deo homines non singulatim, quavis mutua connexionem seclusa, sanctificare et salvare, sed eos in populum constituere, qui in veritate Ipsum agnosceret Ipsique sancte serviret. Plebem igitur israeliticam Sibi in populum elegit, quocum foedus instituit et quem gradatim intruxit, Sese atque propositum voluntatis suae in eius historia manifestando eumque Sibi sanctificando. Haec tamen omnia in praeparationem et figuram contigerunt foederis illius novi et perfecti, in Christo feriendi, et plenioris revelationis per Ipsum Dei Verbum carnem factum tradendae. »Ecce dies venient, dicit Dominus, et feriam domui Israel et domui Iuda foedus novum... Dabo legem meam in visceribus eorum, et in corde eorum scribam eam, et ero eis in Deum, et ipsi erunt mihi in populum... Omnes enim cognoscent me a minimo eorum usque ad maximum, ait Dominus« (Jer. 31, 31-34). Quod foedus novum Christus instituit, novum scilicet testamentum in suo sanguine (cf. 1 Cor. 11, 25), ex Iudaeis ac gentibus plebem vocans, quae non secundum carnem sed in Spiritu ad unitatem coalesceret, essetque novus Populus Dei. Credentes enim in Christum, renati non ex semine corruptibili, sed incorruptibili per verbum Dei vivi (cf. 1 Pt. 1, 23), non ex carne sed ex aqua et Spiritu Sancto (cf. Io. 3, 5-6), constituuntur tandem »genus electum, regale sacer-

siromašnima,... da ozdravlja one koji su skrušena srca (Lk 4, 18), da traži i spasi orio što je izgubljeno« (Lk 19, 10); tako i Crkva pokazuje ljubav prema svima koji su ožalošćeni uslijed ljudske slabosti, dapače u siromasima i patnicima vidi sliku svoga siromašnog i trpećeg Ustanovitelja, nastoji da olakša njihovu oskudicu, nastoji da u njima služi Kristu. Ali dok Krist, »svet, nevin, neporočan« (Hebr 7, 26), nije poznavao grijeha (2 Kor 5, 21), nego je došao da zadovolji samo za grijeha naroda (usp. Hebr 2, 17), Crkva, koja u svom krilu obuhvaća grešnike, u isti mah sveta i uvijek potrebna čišćenja, neprestano vrši pokoru i obnovu.

Crkva »nastavlja svoje putovanje između progona svijeta i Božje utjehe«¹⁴ navješćujući muku i smrt Gospodinovu, dok On ne dođe (usp. 1 Kor 11, 26). Od moći uskrsnuloga Gospodina ona dobiva snagu da strpljivošću i ljubavlju pobijedi svoje žalosti i teškoće nutarnje i vanjske, i da otkrije svijetu Njegov misterij vjerno, iako ne savršeno, dok se na svršetku ne očituje u potpunom svjetlu.

II g l a v a

BOŽJI NAROD

Novi savez i novi narod

9. U svako je vrijeme i u svakom narodu Bogu ugodan svatko tko ga se boji i čini pravdu (usp. Dj ag 10, 35). Ipak je Bog htio posvetiti i spasiti ljude ne pojedinačno, bez ikakve veze između njih, nego je htio od njih učiniti narod koji bi Ga uistinu priznavao i vjerno mu služio. Zato je izabrao izraelski narod za svoj narod, s njim učinio savez i postepeno ga poučio očitujući mu u njegovoj povijesti sebe i svoje osnove i posvećujući ga za sebe. Sve se to dogodilo kao priprava i slika onoga novoga savršenoga saveza koji se imao učiniti u Kristu, i one punije* objave koja je imala biti dana po samoj utjelovljenoj Božjoj Riječi. »Evo dolazi vrijeme, kaže Gospodin, kad ću učiniti s kućom Izraelovom i s kućom Judinom nov ugovor... Staviti ću zakon svoj u srce njihovo i upisati ga u pamet njihovu, i ja ću biti njihov Bog i oni će biti moj narod... Jer će me poznati svi, od najmanjega do najvećega, kaže Gospodin« (Jer 31, 31—34). Taj novi jugovor ustanovio je Krist, to jest novi savez u svojoj krvi (usp. 1 Kor 11, 25), pozivajući iz Zidova i pogana narod koji bi bio jedan ne po tijelu, nego po Duhu, i bio novi Božji Narod. Jer oni koji vjeruju u Krista, budući da su ponovno rođeni ne iz raspadljivoga sjemena, nego iz neraspadljivoga po riječi živoga Boga (usp. 1 Petr 1, 23), ne iz tijela, nego iz vode i Duha Svetoga (usp. Iv 3, 5—6), čine napokon »izabrani Narod, kraljev-

dotium, gens sancta, populus acquisitionis... qui aliquando non populus, nunc autem populus Dei« (1 Pt. 2, 9-10).

Populus ille messianicus habet pro capite Christum, »qui traditus est propter delicta nostra et resurrexit propter iustificationem nostram« (Rom. 4, 25), et nunc nomen quod est super omne nomen adeptus, gloriose regnat in coelis. Habet pro conditione dignitatem libertatemque filiorum Dei, in quorum cordibus Spiritus Sanctus sicut in templo inhabitat. Habet pro lege mandatum novum diligendi sicut ipse Christus dilexit nos (cf. Io. 13, 34). Habet tandem pro fine Regnum Dei, ab ipso Deo in terris inchoatum, ulterius dilatandum, donec in fine saeculorum ab Ipso etiam consummetur, cum Christus apparuerit, vita nostra (cf. Col. 3, 4), et »ipsa creatura liberabitur a servitute corruptionis in libertatem gloriae filiorum Dei« (Rom. 8, 21). Itaque populus ille messianicus, quamvis universos homines actu non comprehendat, et non semel ut pusillus grex appareat, pro toto tamen genere humano firmissimum est germen unitatis, spei et salutis. A Christo in communionem vitae, caritatis et veritatis constitutus, ab Eo etiam ut instrumentum redemptionis omnium adsumitur, et tamquam lux mundi et sal terrae (cf. Mt. 5, 13-16), ad universum mundum emittitur.

Sicut vero Israel secundum carnem, qui in deserto peregrinabatur, Dei Ecclesia iam appellatur (cf. 2 Esd. 13, 1; Num. 20, 4; Deut. 23, 1 ss.), ita novus Israel qui in praesenti saeculo incedens, futuram eamque manentem civitatem inquirat (cf. Hebr. 13, 14), etiam Ecclesia Christi nuncupatur (cf. Mt. 16, 18), quippe quam Ipse sanguine suo acquisivit (cf. Act. 20, 28), suo Spiritu replevit, aptisque mediis unionis visibilis et socialis instruxit. Deus congregationem eorum qui in Iesum, salutis auctorem et unitatis pacisque principium, credentes aspiciunt, convocavit et constituit Ecclesiam, ut sit universis et singulis sacramentum visibile huius salutiferae unitatis.¹ Ad universas regiones extendenda, in historiam hominum* intrat, dum tamen simul tempora et fines populorum transcendit. Per tentationes vero et tribulationes procedens Ecclesia virtute gratiae Dei sibi a Domino promissae confortatur, ut in infirmitate carnis a perfecta fidelitate non deficiat, sed Domini sui digna sponsa remaneat, et sub actione Spiritus Sancti, seipsam renovare non desinat, donec per crucem perveniat ad lucem, quae nescit occasum.

10. Christus Dominus, Pontifex ex hominibus assumptus (cf. Hebr. 5, 1-5) novum, »populum« fecit... regnum, et sacerdotes Deo et Patri suo« (Apoc. 1, 6; cf. 5, 9-10). Baptizati enim, per regenerationem et Spiritus Sancti unctionem consecrantur in domum spiritualem et sacerdotium sanctum, ut per omnia opera hominis christiani spirituales offerant hostias, et virtutes annuntient Eius qui de tenebris eos vocavit in admirabile lumen suum (cf. 1 Pt. 2, 4-10). Ideo universi discipuli Christi, in oratione perseverantes

sko svećenstvo, sveti narod, puk koji pripada Bogu... koji nekoć nije bio narod, a sada je Božji narod« (1 Pete 2, 9—10).

Taj mesijanski Narod ima za glavu Krista, »koji je predan za naše grijeha i uskrsnuo za naše očišćenje« (Rim 4, 25), i sada, pošto je stekao ime koje je nad svakim imenom, slavno vlada na nebu. Nalazi se u položaju dostojanstva i slobode sinova Božjih, u srcima kojih stanuje Duh Sveti kao' u hramu. Ima za zakon novu zapovijed da ljubi kako je Krist ljubio nas (usp. Iv 13, 34). Ima napokon za svrhu Kraljevstvo Božje, koje je početo na zemlji od samoga Boga i koje ima da se dalje širi, dok na kraju vjekova ne bude od njega dovedeno do savršenosti, kad se pojavi Krist naš život (usp. Kol 3, 4), i kad »sami stvorovi budu oslobođeni od ropstva raspadljivosti da imaju dio u slavnj slobodi sinova Božjih« (Rim 8, 21). Zato taj mesijanski narod, iako stvarno ne obuhvaća sve ljude, i često izgleda kao malo stado, ipak je za sav ljudski rod jaka klica jedinstva, ufanja i spasenja. Krist ga je ustanovio da bude zajednica života, ljubavi i istine, On ga uzima i kao oruđe otkupljenja svih i šalje ga svemu svijetu kao svjedo svijeta i sol zemlje (usp. Mt 5, 13—16).

Kao što je već Izrael po tijelu, kad je putovao pustinjom, bio nazvan Crkvom Božjom (2 Ezdr 13, 1; usp. Broj 20, 4; Deut 23, 1 i d.), tako se i novi Izrael, koji putuje u sadašnje vrijeme i traži budući i trajni grad (usp. Hebr 13, 14), također zove Kristovom Crkvom (usp. Mt 16, 18), jer ju je On stekao svojom krvlju (usp. Djap 20, 28), napunio svojim Duhom, opskrbio prikladnim sredstvima vidljivog i društvenog jedinstva. Bog je savzao sve one koji gledaju s vjerom u Krista, početnika spasenja i počelo jedinstva i mira, i ustanovio je Crkvu, da bude svima zajedno kao i pojedincima vidljivi sakrament ovoga spasonosnog jedinstva.¹ Budući da je ona određena da se raširi u sve krajeve, ulazi u ljudsku povijest, a ipak ujedno prelazi vremena i granice naroda. U kušnjama i patnjama putovanja nju jača snaga milosti Božje koju joj je Gospodin obećao, da zbog slabosti ljudske ne odstupa od savršene, vjernosti, nego da ostane dostojna zaručnica svoga Gospodina, i da ne prestane uz pomoć Duha Svetoga sebe obnavljati, dok po križu ne dođe do svjetlosti koja ne poznaje zapada.

Opće svećeniUvo vjernika

10. Krist Gospodin, Veliki Svećenik uzet između ljudi (usp. Hebr 5, 1—5), učinio je od novoga naroda »kraljevstvo i svećenike za Boga, Oca svoga« (Otkr 1, 6; usp. 5, 9-10). Jer se kršteni po preporodu i pomazanju Duha Svetoga posvećuju da budu-duhovni dom i sveto svećenstvo, da svim djelima kršćanina prinose duhovne žrtve, i da navješćuju čudesa Onoga koji ih je iz-tmina pozvao u divno svoje svjetlo (usp. 1 Petr 2, 4—10). Zato neka svi Kristovi

et collaudantes Deum (cf. Act. 2, 42-47), seipsos hostiam viventem, sanctam, Deo placentem exhibeant (cf. Rom. 12, 1), ubique terrarum de Christo testimonium perhibeant, atque poscentibus rationem reddant de ea, quae in eis est, spe vitae aeternae (cf. 1 Pt. 3, 15).

Sacerdotium autem commune fidelium et sacerdotium ministeriale seu hierarchicum, licet essentia et non gradu tantum differant, ad invicem tamen ordinantur; unum enim et alterum suo peculiari modo de uno Christi sacerdotio participant.² Sacerdos quidem ministerialis, potestate sacra qua gaudet, populum sacerdotalem efformat ac regit, sacrificium eucharisticum in persona Christi conficit illudque nomine totius populi Deo offert; fideles vero, vi regalis sui sacerdotii, in oblationem Eucharistiae concurrunt,⁸ illudque in sacramentis suscipiendis, in oratione et gratiarum actione, testimonio vitae sanctae, abnegatione et actuosa caritate exercent.

11. Indoles sacra et organice exstructa communitatis sacerdotalis et per sacramenta et per virtutes ad actum deducitur. Fideles per baptismum in Ecclesia incorporati, ad cultum religionis christianae caractere deputantur et, in filios Dei regenerati, fidem quam a Deo per Ecclesiam acceperunt coram hominibus profiteri tenentur.⁴ Sacramento confirmationis perfectius Ecclesiae vinculantur, speciali Spiritus Sancti robore ditantur, sicque ad fidem tamquam veri testes Christi verbo et opere simul diffundendam et defendendam arctius obligantur.⁵ Sacrificium eucharisticum, totius vitae christianae fontem et culmen, participantem, divinam Victimam Deo offerunt atque seipsos cum Ea;⁸ in oblatione tum sacra communione, non promiscue sed alii aliter, omnes in liturgica actione partem propriam agunt. Porro corpore Christi in sacra synaxi refecti, unitatem Populi Dei, quae hoc augustissimo sacramento apte significatur et mirabiliter efficitur, modo concreto exhibent.

Qui vero ad sacramentum poenitentiae accedunt, veniam offensionis Deo illatae ab Eius misericordia obtinent et simul reconciliantur cum Ecclesia, quam peccando vulneraverunt, et quae eorum conversioni caritate, exemplo, precibus adlaborat. Sacra infirmorum unctione atque oratione presbvtorum Ecclesia tota aegrotantes Domino patienti et glorificato commendat, ut eos alleviet et salvet (cf. Iac. 5, 14-16), immo eos hortatur ut sese Christi passioni et morti Ubere sociantes (cf. Rom. 8, 17; Col. 1, 24; 2 Tim. 2, 11-12; 1 Pt. 4, 13), ad bonum Populi Dei conferant. Iterum, qui inter fideles sacro Ordine insigniuntur, ad Ecclesiam verbo et gratia Dei pascendam, Christi nomine instituuntur. Tandem coniuges christiani, virtute matrimonii sacramenti, quo mysterium unitatis et fecundi amoris inter Christum et Ecclesiam significant atque participant (cf. Eph. 5,

učenici, ustrajući u molitvi i hvaleći Boga (usp. Dj ap 2, 42—47), prikazuju sebe kao živu, svetu, Bogu ugodnu žrtvu (usp. Rim 12, 1), neka po svoj zemlji svjedoče o Kristu i opravdavaju svoju nadu u vječni život pred onima koji to traže (usp. 1 Petr 3, 15).

Opće svećeništvo vjernika i ministerijalno ili hijerarhijsko svećeništvo, premda se između sebe razlikuju bitno a ne samo po stupnju, ipak su u međusobnom odnosu; jer jedno i drugo imaju na svoj posebni način dio u Kristovu svećeništvu.² Ministerijalni svećenik, svetom vlašću koju ima, odgaja svećenički narod i upravlja njime, izvršuje euharistijsku žrtvu u Kristovoj osobi i prinosi je Bogu u ime cijeloga naroda; vjernici pak snagom svoga kraljevskog svećeništva, sudjeluju u prinošenju Euharistije³ i vrše ga u primanju sakramenata, u molitvi i zahvaljivanju, svjedočanstvom svetog života, samozatajom i djelotvornom ljubavi.

Vršenje općeg svećeništva u sakramentima

11. Sveta i organski izgrađena narav svećeničke zajednice privodi se u djelo ži'po sakramentima i po krepostima. Vjernici, po krštenju uključeni u Crkvu, određeni su za bogoslužje kršćanske vjere po neizbrisivom biljegu krštenja, i budući da su preporođeni za sinove Božje, dužni su pred ljudima ispovijedati kršćansku vjeru koju su primili od Boga preko Crkve.⁴ Sakramentom potvrde još su savršenije vezani uz Crkvu, nadareni su posebnom jakošću Duha Svetoga, i tako su više obvezani da kao pravi Kristovi svjedoci i riječju i djelom šire i brane vjeru.⁵ Imaju dio u euharistijskoj Žrtvi, izvoru i vrhuncu cijeloga kršćanskog života, prinose Bogu božansku Žrtvu i sebe s njom;⁶ tako svi bilo prinosom bilo svetom pričestju izvršuju svoj dio u liturgijskom činu, ne svi jednako, nego jedni na jedan, a drugi na drugi način. Hraneći se pak Kristovim tijelom u svetoj pričesti, pokazuju konkretnim načinom jedinstvo Božjeg Naroda, koje se ovim sakramentom prikladno izražava i divno ostvaruje.

Oni koji prisustvuju sakramentu pokore primaju od Božjeg milosrđa oprost uvrede Bogu učinjene i ujedno se pomiruju s Crkvom, koju su svojim grijehom ranili, i koja radi za njihovo obraćenje s ljubavlju, primjerom i molitvom. Svetim pomazanjem bolesnika i molitvom svećenika cijela Crkva preporučuje bolesne trpećem i proslavljenom Gospodinu, da im olakša boli i da ih spasi (usp. Jak 5, 14-16), dapače ih potiče da se slobodno sjedinjuju s Kristovom mukom i smrću (usp. Rim 8, 17; Kol 1, 24; 2 Tim 2, 11—12; 1 Petr 4, 13), i tako doprinesu dobru Božjega Naroda. Oni pak između vjernika koji prime sveti red, u Kristovo se ime postavljaju da Crkvu hrane riječju i milošću Božjom. Napokon, kršćanski bračni drugovi djelovanjem sakramenta ženidbe, kojim naznačuju i imaju dio u misteriju jedinstva i plodne ljubavi između Krista i Crkve (usp.

32), se invicem in vita coniugali necnon proles susceptione et educatione ad sanctitatem adiuvant, adeoque in suo vitae statu et ordine proprium suum in Populo Dei donum habent.⁷ Ex hoc enim connubio procedit familia, in qua nascuntur novi societatis humanae cives, qui per Spiritus Sancti gratiam, ad Populum Dei saeculorum decursu perpetuandum, baptismo in filios Dei constituuntur. In hac velut Ecclesia domestica parentes verbo et exemplo sint pro filiis suis primi fidei praecones, et vocationem unicuique propriam, sacram vero peculiari cura, foveant oportet.

Tot ac tantis salutaribus mediis muniti, christifideles omnes, cuiusvis conditionis ac status, ad perfectionem sanctitatis qua Pater ipse perfectus est, sua quisque via, a Domino vocantur.

12. Populus Dei sanctus de munere quoque prophetico Christi participat, vivum Eius testimonium maxime per vitam fidei ac caritatis diffundendo, et Deo hostiam laudis offerendo, fructum laborum confitentium nomini Eius (cf. Hebr. 13, 15). Universitas fidelium, qui unctionem habent a Sancto (cf. 1 Io. 2, 20 et 27), in credendo falli nequit, atque hanc suam peculiarem proprietatem mediante supernaturali sensu fidei totius populi manifestat, cum »ab Episcopis usque ad extremos laicos fideles«⁸ universalem suum consensum de rebus fidei et morum exhibet. Illo enim sensu fidei, qui a Spiritu veritatis excitatur et sustentatur, Populus Dei sub duetu sacri magisterii, cui fideliter obsequens, iam non verbum hominum, sed vere accipit verbum Dei (cf. 1 Thess. 2, 13), »semel traditae sanctae fidei« (Iud. 3), indefectibiliter adhaeret, reo iudicio in eam profundius penetrat. eamque in vita plenius applicat.

Idem praeterea Spiritus Sanctus non tantum per sacramenta et ministeria Populum Dei sanctificat et ducit eumque virtutibus ornat, sed dona sua »dividens singulis prout vult« (1 Cor. 12, 11), inter omnis ordinis fideles distribuit gratias quoque speciales, quibus illos aptos et promptos reddit ad suscipienda varia opera vel officia, pro renovatione et ampliore aedificatione Ecclesiae proficua, secundum illud: »Unicuique... datur manifestatio Spiritus ad utilitatem« (1 Cor. 12, 7). Quae charismata, sive clarissima, sive etiam simpliciora et latius diffusa, cum sint necessitatibus Ecclesiae apprime accommodata et utilia, cum gratiarum actione ac consolatione accipienda sunt. Dona autem extraordinaria non sunt temere expetenda, neque praesumptuose ab eis sperandi sunt fructus operarum apostolicarum; sed iudicium de eorum genuinitate et ordinato exercitio ad eos pertinet, qui in Ecclesia praesunt, et quibus specialiter competit, non Spiritum extinguere, sed omnia probare et quod bonum est tenere (cf. 1 Thess. 5, 12 et 19-21).

Ef 5, 32), uzajamno se pomažu da postignu svetost u bračnom životu i u primanju i odgoju djece, i tako imaju u svojem životnom položaju i u svojem staležu svoj posebni dar u Božjem Narodu (usp. 1 Kor 7, 7).⁷ Jer iz te ženidbene zajednice proizlazi obitelj, u kojoj se rađaju novi građani ljudskog društva, koji po milosti Duha Svetoga postaju po krštenju sinovi Božji, da tako Božji Narod može trajati kroz sve vjekove. U toj Crkvi, koja bi se mogla nazvati kućnom, roditelji moraju biti za svoju djecu riječju i primjerom prvi vjesnici vjere, i njegovati zvanje prikladno za svakog pojedinoga, s osobitom brigom ono sveto.

Opskrbljeni tolikim i tako divnim sredstvima spasenja, svi vjernici bilo kojeg staleža i položaja pozvani su od Gospodina, svaki na svom putu, na onu savršenost svetosti kojom je savršen sam Otac.

Osjećaj vjere i karizme u Božjem Narodu

12. Sveti Božji Narod ima dio i u proročkoj Kristovoj službi, šireći svuda živo svjedočanstvo o Njemu, osobito životom vjere i ljubavi, i prinoseći Bogu Žrtvu hvale, plod usta koja ispovijedaju Ime Njegovo (usp. Hebr 13, 15). Cjelina vjernika, koji imaju pomazanje od Svetoga (usp. 1 Iv 2, 20 i 27), ne može se u vjeri prevariti, i to svoje posebno svojstvo očituje nadnaravnim osjećajem vjere cijeloga naroda kad »od biskupa sve do posljednjih vjernika laika«⁸ pokazuje opće svoje slaganje u stvarima vjere i morala. Tim osjećajem vjere, koji pobuđuje i podržava Duh istine, Božji Narod pod vodstvom svetog učiteljstva, uz koje vjerno pristajući prima ne više ljudsku riječ, nego uistinu Božju riječ (usp. 1 Sol 2, 13), nepokolebljivo pristaje uz vjeru, koja je jednom bila predana svetima (usp. Jud 3), ispravnim sudom dublje u nju prodire i potpunije je primjenjuje u život.

Osim toga, isti. Duh Sveti ne samo da po sakramentima i službama Božji Narod posvećuje i vodi i krepostima ga urešuje, nego svoje darove »dijeleći kako hoće« (1 Kor 12, 11), dijeli među vjernike svakoga staleža također posebne milosti, kojima ih čini sposobnim i spremnima da prime razna djela ili dužnosti korisne za obnovu i veću izgradnju Crkve, prema onomu: »Svakomu se daje očitovanje Duha na korist« (1 Kor 12, 7). Te karizme, bilo najsajnije, bilo jednostavnije, i više raširene, budući da su osobito prilagođene potrebama Crkve i korisne, treba primiti sa zahvalom i utjehom. Izvanredne pak darove ne treba lakoumno tražiti, niti se preuzetno smiju od njih očekivati plodovi apostolskih djela; ali sud o njihovoj ispravnosti i urednoj upotrebi spada na one koji upravljaju Crkvom, i na koje osobito spada ne ugasiti Duha, nego sve ispitati i zadržati ono što je dobro (usp. 1 Sol 5, 12 i 19—21).

13. Ad novum Populum Dei cuncti vocantur homines. Cjuapropter hic populus, unus et unicus manens, ad universum mundum et per omnia saecula est dilatandus, ut propositum adimpleatur voluntatis Dei, qui naturam humanam in initio condidit unam, filiosque suos, qui erant dispersi, in unum tandem congregare statuit (cf. Io. 11, 52). Ad hoc enim misit Deus Filium suum, quem constituit heredem universorum (cf. Hebr. 1, 2), ut sit Magister, Rex et Sacerdos omnium, Caput novi et universalis populi filiorum Dei. Ad hoc tandem misit Deus Spiritum Filii sui, Dominum et Vivificantem, qui pro tota Ecclesia et singulis universisque credentibus principium est congregationis et unitatis in doctrina Apostolorum et communione, fractione panis et orationibus (cf. Act. 2, 42, gr.).

Omnibus itaque gentibus terrae inest unus Populus Dei, cum ex omnibus gentibus mutuatur suos cives, Regni quidem idolis non terrestribus, sed coelestis. Cuncti enim per orbem sparsi Fideles cum ceteris in Spiritu Sancto communicant, et sic »qui Romae sedet, Indos scit membrum suum esse«. ⁹ Cum autem Regnum Christi de hoc mundo non sit (cf. Io. 18, 36), ideo Ecclesia seu Populus Dei, hoc Regnum inducens, nihil bono temporali cuiusvis populi subtrahit, sed e contra facultates et copias moresque populorum, quantum bona sunt, fovet et assumit, assumendo vero purificat, roborat et elevat. Memor est enim se cum illo Rege colligere debere, Cui gentes in hereditatem datae sunt (cf. Ps. 2, 8), et in Cuius civitatem dona et munera adducunt (cf. Ps 71 [72], 10; Is. 60, 4-7; Apoc. 21, 24)^ Hic universalitatis character, qui Populum Dei condecorat, ipsius Domini donum est, quo catholica Ecclesia efficaciter et perpetuo tendit ad recapitulandam totam humanitatem cum omnibus bonis eius, sub Capite Christo, in unitate Spiritus Eius.¹⁰ Vi huius catholicitatis, singulae partes propria dona ceteris partibus et toti Ecclesiae afferunt, ita ut totum et singulae partes augeantur ex omnibus invicem communicantibus et ad plenitudinem in unitate conspirantibus. Inde fit ut Populus Dei non tantum ex diversis populis congregetur, sed etiam in seipso ex variis ordinibus conflatur. Adest enim inter membra eius diversitas, sive secundum officia, dum aliqui sacro ministerio in bonum fratrum suorum funguntur, sive secundum conditionem et vitae ordinationem, dum plures in statu religioso, aetioe via ad sanetitatem tendentes, fratres exemplo suo stimulant. Inde etiam in ecclesiastica communione legitime adsunt Ecclesiae particulares, propriis traditionibus fruentes, integro manente primatu Petri Cathedrae, quae universo caritatis coetui praesidet,¹¹ legitimam varietatem fovet et simul invigilat ut particularia, nedum unitati noceant, ei potius inserviant. Inde denique inter diversas Ecclesiae partes vincula intimae communionis quoad divitias spirituales, ope-

Univerzalnost i katolicitet jednog Božjeg naroda

13. Svi su ljudi pozvani u novi Božji Narod. Stoga se ovaj narod, ostajući jedan i jedini, mora protegnuti na cijeli svijet i na sve vjekove, da se ispuni odluka volje Boga koji je u početku stvorio jednu ljudsku narav i odlučio da djecu svoju, koja su bila raspršena, napokon skupi u jedno (usp. Iv 11, 52). U tu je svrhu Bog poslao« svoga Sina, kojega je učinio baštinikom svih stvari (usp. Hebr 1, 2),. da bude Učitelj, Kralj i Svećenik svijetu, Glava novoga i univerzalnog; naroda Božje djece. Zato je Bog napokon poslao Duha svoga Sina,. Gospodina i Zivotvorca, koji je za čitavu Crkvu, za pojedince i za>. sve koji vjeruju, princip sakupljanja i jedinstva u nauci Apostola" i u zajednici, u lomljenju kruha i molitvama (usp. Dj ap 2*. 42 gr.).

U svim je dakle narodima zemlje jedan Božji narod, jer on iz: svih naroda uzima svoje građane, građane Kraljevstva ne zemaljskoga, nego nebeskoga. Svi vjernici raspršeni po svijetu saobraćaju s drugima u Duhu Svetomu, i tako »onaj koji boravi u Rimu zna da su Indijci njegovi udovi«. * Budući pak da Kristovo Kraljevstvo nije-ovoga svijeta (usp. Iv 18, 36), zato Crkva, ili Božji Narod, uvodeći ovo Kraljevstvo, ne oduzima ništa od vremenitoga dobra bilo kojega. naroda, nego naprotiv bogatstvo i obilje i običaje svakoga naroda,. ukoliko su dobri, podupire i prima i primajući ih čisti ih, jača i podiže. Jer se sjeća da mora sakupljati s onim Kraljem kojemu su dani narodi za baštinu (usp. Ps 2, 8), i u čiji grad donose darove-i poklone (usp. Ps 71 (72), 10; Iz 60, 4-7; Otkr 21, 24). Ovaj značaj općenitosti, koji resi Božji Narod, dar je samoga Gospodina, po> kojem Katolička Crkva s uspjehom u neprestano teži da okupi čitavo-čovječanstvo sa svim njegovim dobrima pod Glavom Kristom u jedinstvu Njegova Duha."

Snagom toga katoliciteta, pojedini dijelovi donose vlastite darove-drugim dijelovima i cijeloj Crkvi, tako da se i cjelina i pojedini" dijelovi jačaju pomoću svega što jedni drugima saopćuju i rade za potpuno jedinstvo. Odatle slijedi da se Božji Narod ne samo skuplja iz različitih naroda, nego da je i u svojoj nutrini sastavljen od raznih redova. Među njegovim udovima postoji raznolikost, bilo po službama, jer neki vrše svetu službu na dobro svoje braće, bilo po položaju i načinu života, jer mnogi živeći u redovničkom staležu i težeći za svetošću tješnjim putem daju pobudni primjer braći. Stoga i u crkvenoj zajednici zakonito postoje posebne Crkve, koje imaju vlastite predaje, dok ostaje netaknut primat Petrove Stolice, koja. predsjedava čitavoj zajednici ljubavi,¹¹ štiti zakonite raznolikosti i ujedno bdije da ono što je posebno ne samo ne bude na štetu; jedinstvu, nego radije da mu služi. Odatle napokon među različitim dijelovima Crkve postoje veze nutarnjeg zajedništva s obzirom n*

rarios apostolicos et temporalia subsidia. Ad communicandum enim bona v'ocantur membra Populi Dei, et de singulis etiam Ecclesiis •valent verba Apostoli: »Unusquisque sicut accepit gratiam, in alterutrum illam administranteSj sicut boni dispensatores multiformis gratiae Dei« (1 Pt. 4, 10).

Ad hanc igitur catholicam Populi Dei unitatem, quae pacem universalem praesignat et promovet, omnes vocantur homines, ad eamque variis modis pertinent vel ordinantur sive fideles catholici, sive alii •credentes in Christo, sive denique omnes universaliter homines, gratia Dei ad salutem vocati.

14. Ad fideles ergo catholicos imprimis Sancta Synodus animum •vertit. Docet autem, Sacra Scriptura et Traditione innixa, Ecclesiam hanc peregrinantem necessariam esse ad salutem. Unus enim Ghristus •st Mediator ac via salutis, qui in Corpore suo, quod est Ecclesia, praesens nobis fit; Ipse autem necessitatem fidei et baptismi expres•sis verbis inculcando (cf. Me. 16, 16; Io. 3, 5), necessitatem Ecclēsiae, in quam homines per baptismum tamquam per ianuam intrant, •simul confirmavit. Quare illi homines salvari non possent, qui Ec•clesiam Catholicam a Deo per Iesum Christum ut necessariam esse conditam non ignorantes, tamen vel in eam intrare, vel in eadem perseverare noluerint.

Illi plene Ecclēsiae societati inorporantur, qui Spiritum Christi >habentes, integram eius qrdinationem omniaque media salutis in ea instituta accipiunt, et in eiusdem compage visibili cum Christo, eam per Summum Pontificem atque Episcopos regente, iunguntur, vin•culis nempe professionis fidei, sacramentorum et ecclesiastici regi•minis ac communionis. Non salvatur tamen, licet Ecclēsiae inorporetur, qui in caritate non perseverans, in Ecclēsiae sinu »corpore« quidem, sed non »corde« remanet.¹² Memores autem sint omnes Ecclēsiae filii condicionem suam eximiam non propriis meritis, sed peculiari gratiae Christi esse adseribendam; cui si cogitatione, verbo et opere non respondent, nedum salventur, severius iudicabuntur.¹⁸

Catechumeni qui, Špiritu Sancto movente, explicita voluntate ut Ecclēsiae inorporentur expetunt, hoc ipso voto cum ea coniunguntur; quos iam ut suos dilectione curaque compleetur Mater Ecclesia.

15. Cum illis qui, baptizati, christiano nomine decorantur, integram autem fidem non profitentur vel unitatem communionis sub •uccessore Petri non servant, Ecclesia semetipsam novit plures ob rationes coniunctam.¹⁴ Sunt enim multi, qui sacram Scripturam ut nprmam credendi et vivendi in honore habent sincerumque zelum religiosum ostendunt, amanter credunt in Deum Patrem omnipotentem et in Christum Filium Dei Salvatorem,¹⁵ baptismo signantur, quo •Christo coniunguntur, imo et alia sacramenta in propriis Ecclesiis

duhovno bogatstvo, apostolske radnike i vremenite pomoći. Jer str članovi Božjega Naroda pozvani da međusobno dijele dobra, i o* pojedinim Crkvama vrijede riječi Apostolove: »Poslužujte jedan drugoga, svaki onim darom koji je primio, kao dobri upravitelji mnogostruke milosti Božje« (1 Petr 4, 10).

Svi su dakle ljudi pozvani na ovo katoličko jedinstvo Božjega Naroda, koje označuje i promiče opći mir; i" njemu na razne načine pripadaju ili su upućeni bilo vjerni katolici »bilo drugi koji vjeruju u Krista, bilo napokon uopće svi ljudi, milošću Božjom pozvani na spasenje.

Katolici

14. Sveti Sabor obraća se dakle prije svega na katolike. On pak uči, oslanjajući se na Sveto Pismo i Predaju, da je ova putujuća Crkva potrebna za spasenje. Jedino je naime Krist Posrednik i put spasenja, prisutan među nama u svome tijelu, koje je Crkva; a On naglašavajući izričito potrebu vjere i krštenja (usp. Mk 16, 16; Iv 3, 5), potvrdio je time i potrebu Crkve, u koju ljudi ulaze po krštenju kao kroz vrata. Zato se ne bi mogli spasiti oni ljudi, koji, iako im nije nepoznato da je Katolička Crkva od Boga ustanovljena po Isusu Kristu kao potrebna, ipak ne bi htjeli ili u nju ući ili u njoj ostati.

Potpuno se uključuju u društvo Crkve oni koji, imajući Krištov-Duh, potpuno primaju njezinu organizaciju i sva sredstva spasenja-u njoj ustanovljena i li njezinu se vidljivom ustrojstvu združuju s Kristom koji njom upravlja po Vrhovnom Svećeniku i biskupima, naime vezama ispovijedanja vjere, sakramenata i crkvene uprave i zajednice. Ipak se ne spašava onaj koji, iako je član Crkve, ne ustraje-u ljubavi te ostaje u krilu Crkve »tijelom«, ali ne »srcem«. ¹² Neka se sžete svi članovi Crkve da svoj odlični položaj nemaju pripisati svojim zaslugama, nego posebnoj Kristovoj milosti; a ako njoj neodgovaraju mišlju, riječju i djelom, ne samo da se neće spasiti nego će biti strože suđeni. ¹⁸

Katekumeni koji, potaknuti od Duha Svetoga, izričito traže da budu primljeni u Crkvu, već se samom tom željom združuju s njom, i Majka ih Crkva već ljubi kao svoje i za njih se brine.

KrUani nekatolici i Crkva

15. Crkva zna da je zbog više razloga povezana s onima koji su kršteni te nose kršćansko ime, a ne ispovijedaju potpunu vjeru ili ne drže jedinstvo zajednice pod Petrovim Nasljednikom. ¹⁴ Ima mnogih koji poštuju Sveto Pismo kao pravilo vjere i života i pokazuju iskrenu vjersku revnost, s ljubavlju vjeruju u Boga Oca svemogućega i u Krista, Sina Božjega, Spasitelja, ¹⁵ primili su krštenje po kojemu se spajaju s Kristom, dapače priznaju i primaju i druge sakramente-

vel communitatibus ecclesiasticis agnoscunt et recipiunt, Plures inter illos et episcopatu gaudent, Sacram Eucharistiam celebrant necnon pietatem erga Deiparam Virginem fovent.¹⁶ Accedit orationum aliorumque beneficiorum spiritualium communio; imo vera quaedam in Spiritu Sancto coniunctio, quippe qui donis et gratiis etiam in illis sua virtute sanctificante operatur, et quosdam illorum usque ad sanguinis effusionem roboravit. Ita Spiritus in cunctis Christi discipulis desiderium actionemque suscitatur, ut omnes, modo a Christo statuto, in uno grege sub uno Pastore pacifice uniantur.¹⁷ Quod ut obtineat, Ecclesia Mater precari, sperare et agere non desinit, filiosque ad purificationem et renovationem exhortatur, ut signum Christi super faciem Ecclesiae clarius effulgeat.

16. Ii tandem qui Evangelium nondum acceperunt, ad Populum Dei (cf. Rom. 11, 28-29). Sed propositum salutis et eos amplectitur, cui data fuerunt testamenta et promissa et ex quo Christus ortus est secundum carnem (cf. Rom. 9, 4-5), populus secundum electionem carissimus propter patres: sine poenitentia enim sunt dona et vocatio Dei (cf. Rom. 11, 28-29). Sed propositum salutis et eos amplectitur, qui Creatorem agnoscunt, inter quos imprimis Musulmanos, qui fidem Abrahae se tenere profitentes, nobiscum Deum adorant unicum, misericordem, homines die novissimo iudicaturum. Neque ab aliis, qui in umbris et imaginibus Deum ignotum quaerunt, ab huiusmodi Deus ipse longe est, cum det omnibus vitam et inspirationem et omnia (cf. Act. 17, 25-28), et Salvator velit omnes homines salvos fieri (cf. 1 Tim. 2, 4). Qui enim Evangelium Christi Eiusque Ecclesiam sine culpa ignorantes, Deum tamen sincero corde quaerunt, Eiusque voluntatem per conscientiae dictamen agnitam, operibus adimplere, sub gratiae influxu, conantur, aeternam salutem consequi possunt.¹⁹ Nec divina Providentia auxilia ad salutem necessaria denegat his qui sine culpa ad expressam agnitionem Dei nondum pervenerunt et rectam vitam non sine divina gratia assequi nituntur. 'Quidquid enim boni et veri apud illos invenitur, ab Ecclesia tamquam praeparatio evangelica aestimatur²⁰ et ab Illo datum qui illuminant omnem hominem, ut tandem vitam habeat. At saepius homines, a Maligno decepti evanuerunt in cogitationibus suis, et commutaverunt veritatem Dei in mendacium, servientes creaturae magis quam Creatori (cf. Rom. 1, 21 et 25) vel sine Deo viventes ac morientes in hoc mundo, extremae desperationi exponuntur. Quapropter ad gloriam Dei et salutem istorum omnium promovendam, Ecclesia, memor mandati Domini dicentis: »Praedicate evangelium -omni creaturae« (Mc. 16, 15), missiones fovere sedulo curat.

17. Sicut enim Filius missus est a Patre, et Ipse Apostolos misit (cf. Io. 20, 2.1), dicens: »Euntes ergo docete omnes gentes baptizantes eos in nomine Patris et Filii et Spiritus Sancti, docentes eos servare

u svojim Crkvama i crkvenim zajednicama. Mnogi među njima imaju i episkopat, slave Svetu Euharistiju i goje pobožnost prema Bogorodici Djevici.¹⁶ K tomu se pridružuje zajednica molitava i drugih duhovnih dobara; dapače neko pravo sjedinjenje u Duhu Svetomu, koji svojom posvećujućom snagom i u njima djeluje darovima i milostima, i neke je od njih ojačao sve dođe da su i krv dali. Tako Duh pobuđuje u svim Kristovim učenicima želju i djelovanje da se svi, načinom od Krista ustanovljenim, miroljubivo sjedine u jedno stado pod jednim Pastirom.¹⁷ Da to postigne Majka Crkva ne prestaje moliti, nadati se i raditi, i potiče sinove da se očiste i obnove, da Kristov znak jasnije sine na licu Crkve.

Nekršćani

16. Oni napokon koji još nisu primili Evanđelje, na različite se načine svrstavaju u Božji Narod.¹⁸ U prvom redu onaj narod kojemu su bili dani zakoni i obećanja i iz kojega se rodio Krist po tijelu (usp. Rim 9, 4—5), narod po izabranju veoma drag radi svojih otaca, jer se Bog ne kaje za svoje darove i poziv (usp. Rim 11, 28-29). Ali odluka o spasenju obuhvaća i one koji priznaju Stvoritelja, među kojima su u prvom redu muslimani, koji se, ispovijevajući da drže vjeru Abrahamovu, klanjaju s nama jedinomu, milo srdnomu Bogu, koji će suditi ljude na Sudnji dan. Bog nije daleko ni od onih koji traže nepoznatoga Boga u utvarama i u likovima, jer on svima daje život i dah i sve stvari (usp. Dj ap 17, 25—28), i kao Spasitelj hoće da se svi ljudi spase (usp. 1 Tim 2, 4). Oni koji bez krivnje ne poznaju Kristovo Evanđelje i Njegovu Crkvu, a ipak iskreno traže Boga i pod utjecajem milosti nastoje djelom izvršiti Njegovu volju koju su spoznali po glasu savjesti, mogu postići vječno spasenje.¹⁹ Božanska Providnost ne uskraćuje pomoć potrebnu za spasenje onima koji bez svoje krivnje nisu još došli do jasne spoznaje Boga i nastoje, ne bez božanske milosti, postići pravi život. Sve što se kod njih nalazi dobro i istinito Crkva smatra pripravom za Evanđelje²⁰ i kao dano od Onoga koji rasvjetljuje svakoga čovjeka da napokon ima život. Ali često su ljudi prevareni od Zloga bili zalučeni u svojim mislima i zamijenili Božju istinu lažju, služeći više stvoru nego Stvoritelju (usp. Rim 1, 21 i 25) ili su živeći i umirući bez Boga u ovom svijetu, izloženi skrajnjem očaju. Zato Crkva, da bi promicala slavu Božju i spasenje svih tih, sjećajući se zapovijedi Gospodinove »propovijedajte Evanđelje-svakom stvorenju« (Mk 16, 15), marljivo nastoji oko misija.

Misijski značaj Crkve

17. Kao što je Sin poslan od Oca, i On je sam poslao Apostole (usp. Iv 20, 21) govoreći: »Idite dakle, učite sve narode krsteći ih u ime Oca i Sina i Duha Svetoga. Učite ih da drže sve što sam vam

omnia quaecumque mandavi vobis. Et ecce ego vobiscum sum omnibus diebus usque ad consummationem saeculi» (Mt. 28, 19-20). Quod solemne Christi mandatum annuntiandi veritatem salutarem Ecclesia ab Apostolis recepit adimplendum usque ad ultimum terrae (cf. Act. 1, 8). Unde sua facta verba Apostoli: »Vae... mibi est si non evangelizavero!« (1 Cor. 9, 16), ideoque in mittendis praeconibus indesinenter pergk, usquedum novellae Ecclesiae plene constituentur atque opus evangelizandi et ipsae continent. A Spiritu Sancto enim ad cooperandum compellitur, ut propositum Dei, qui Christum principium salutis pro universo mundo constituit, effectu compleatur. Praedicando Evangelium, Ecclesia audientes ad fidem confessionemque fidei allicit, ad baptismum disponit, a servitute erroris eripit, eosque Christo incorporat, ut per caritatem in IUum usque ad pleaitudinem crescant. Opera autem sua efficit ut quidquid boni in corde menteque hominum vel in propriis ritibus et col turis populorum seminatum invenitur, non tantum non pereat, sed sanetur, elevetur et consummetur ad gloriam Dei, confusionem daemonis et beatitudinem hominis. Cuilibet discipulo Christi onus fidei disseminandae pro parte sua incumbit.*¹ Sed si quilibet credentes baptizare potest, sacerdotis tamen est aedificationem Corporis sacrificio eucharistico perficere, adimplendo verba Dei per prophetam: »Ab¹ ortu... solis usque ad occasum magna est nomen meum in gentibus, et in omni loco sacrificatur et offertur nomini meo oblatio munda« (Mal. 1, 11).** Ita autem simul orat et laborat Ecclesia, ut in Populum Dei, Corpus Domini et Templum Spiritus Sancti, totius mundi transeat plenitudo, et in Christo, omnium Capite, reddatur universorum Creatori ac Patri omnis honor et gloria.

Caput III

DE CONSTITUTIONE HIERARCHICA ECCLESIAE ET IN SPECIE DE EPISCOPATU

18. Christus Dominus, ad Populum Dei pascendum semperque augendum, in Ecclesia sua varia ministeria insiduit, quae ad bonum totius Corporis tendunt. Ministri enim, qui sacra potestate pollent, fratribus suis inserviunt, ut omnes qui de Populo Dei sunt, ideoque vera dignitate christiana gaudent, ad eundem finem libere et ordinatim conspirantes, ad salutem perveniant.
; Haec Sacrosancta Synodus, Concilii Vaticani primi vestigia premeus, cum, eo docet et declarat Iesum Christum Pastorem aeternum sanctam aedificasse Ecclesiam, missis Apostolis sicut Ipse missus erat a Patre (cf. Io. 20, 21); quorum successores, videlicet Episcopos, in Ecclesia sua usque ad consummationem saeculi pastores esse vult. Ut vero Episcopatus ipse unus et indivisus esset, beatum Petrum

zapovjedio. I evo ja sam s vama u sve dane do svršetka svijeta« (Mt 28, 18—20). I tu svečanu Kristovu zapovijed; da propovijeda spasonosnu istinu, Crkva je primila od Apostola da je izvršuje sve do kraja zemlje (usp. Dj ap 1, 8). Zato na se primjenjuje Apostolove riječi: »Jao... meni ako ne budem propovijedao Evanđelje!« (1 Kor 9, 16), i zato Crkva i dalje neprestano šalje misionare dok se mlade Crkve potpuno ne ustanove te i same nastave djelo naviještanja Evanđelja. Potiče je Duh Sveti da surađuje, kako bi se izvršila Božja odluka po kojoj je Bog postavio Krista kao početnika spasenja za cijeli svijet. Propovijedajući Evanđelje, Crkva privlači slušatelje da vjeruju i da vjeru ispovijedaju, priprema ih za krštenje, otima ih iz ropstva zablude, pridružuje ih Kristu, da napreduju u ljubavi prema Njemu dok ne budu Njime potpuno ispunjeni. Svojim djelovanjem ona čini da dobro što se nalazi u srcu i pameti ljudi ili u posebnim obredima i kulturama naroda ne samo ne propadne, nego da se pročisti, podigne i usavrši na slavu Božju, na poniženje đavla i na sreću čovjeka. Svaki je Kristov učenik dužan da širi vjeru koliko može.²¹ Ali iako svatko može krstiti one koji primaju vjeru, ipak je dužnost svećenika dovršiti gradnju Tijela euharistijskom Zrvom ispunjavajući Božje riječi Što ih je rekao po proroku: »Od istoka sunca do zapada veliko je moje ime među narodima, i na svakom se mjestu žrtvuje i prikazuje čist prinos mojem imenu« (Mal 1> li).²² Tako Crkva ujedno moli i radi, da ljudi cijeloga svijeta postanu Božjim Narodom, Tijelom. Gospodinovim i Hramom Duha Svetoga, i da se u Kristu, Glavi svih, daje svaka čast i slava Stvoritelju i Ocu svemira.

III g l a v a

HIJERARHIJSKO UREĐENJE CRKVE I POSEBNO EPISKOPAT

Uvod

18. Krist je Gospodin za upravljanje i stalno povećavanje Božjega Naroda u svojoj Crkvi ustanovio različne službe, koje idu za dobrom čitavoga Tijela. Službenici koji imaju svetu vlast služe svojoj braći, da svi oni koji pripadaju Božjem Narodu i imaju zato kršćansko dostojanstvo svi zajedno slobodno i po redu teže za istim ciljem te postignu spasenje.

Ovaj Sveti Sabor, idući stopama Prvog vatikanskog koncila, zajedno s njim uči i izjavljuje da je Isus Krist, vječni Pastir, sagradio svetu Crkvu poslavši Apostole, kako je i sam bio poslan od Oca (usp. Iv 20, 21); i htio je da njihovi nasljednici, "to jest biskupi, budu u njegovoj Crkvi pastiri do konca vjekova. Da pak episkopat bude jedan i nerazdijeljen, postavio je na čelo ostalim Apostolima

ceteris Apostoliŝ praeposuit in ipsoque instituit perpetuum ac visibile imitatis fidei et communionis principium et fundamentum.¹ Quam doctrinam de institutione, perpetuitate, vi ac ratione sacri Primatus Romani Pontificis deque eius infallibili Magisterio, Sacra Synodus cunctis fidelibus firmiter credendam rursus proponit, et in eodem incepto pergens, doctrinam de Episcopis, successoribus Apostolorum, qui cum successore Petri, Christi Vicario² ac totius Ecclesiae visibili Capite, domum Dei viventis regunt, coram omnibus profiteri et declarare constituit.

19. Dominus Iesus, precibus ad Patrem fuis, vocans ad Se quos voluit Ipse, duodecim constituit ut essent cum IUo et ut mitteret eos praedicare Regnum Dei (cf. Me. 3, 13-19; Mt. 10, 1-42); quos Apostolos (cf. Lc. 6, 13) ad modum collegii seu coetus stabilis instituit, cui ex iisdem electum Petrum praefecit (cf. Io. 21, 15-17). Eos ad filios Israel primum et ad omnes gentes misit (cf. Rom. 1, 16), ut suae participes potestatis, omnes populos discipulos Ipsius facerent, eosque sanctificarent et gubernarent (cf. Mt. 28, 16-20; Mč. 16, 15; Lc. 24, 45-48; Io. 20, 21-23), sicque Ecclesiam propagarent, eamque sub duetu Domini ministrando pascerent, omnibus diebus usque ad consummationem saeculi (cf. Mt. 28, 20). In qua missione die Pantecoŝtes plene confirmati sunt (cf. Act. 2, 1-36) secundum promissum Domini: »Accipietis virtutem supervenientis Spiritus Sancti in vos, et eritis mihi testes in Hierusalem et in omni Iudaea et Samaria, et usque ad ultimum terrae« (Act. 1, 8). Apostoli autem praedicando ubique Evangelium (cf. Me. 16, 20), ab audientibus Spiritu Sancto operante acceptum, Ecclesiam congregant universalem, quam Dominus in Apostoliŝ condidit et supra beatum Petrum, eorum principem, aedificavit, ipso summo angulari lapide Christo Iesu (cf. Apoc. 21, 14; Mt. 16, 18; Eph. 2, 20).»

20. Missio illa divina, a Christo Apostoliŝ coneredita, ad finem saeculi erit duratura (cf. Mt. 28, 20), cum Evangelium, ab eis tradendum, sit in omne tempus pro Ecclesia totius vitae principium. Quapropter Apostoli, in hac societate hierarchice ordinata, de instituendis successoribus curam egerunt. Non solum enim varios adiutores in ministerio habuerunt,⁴ sed ut missio ipsis coneredita post eorum mortem continuaretur, cooperatoribus suis immediatis, quasi per modum testamenti, demandaverunt munus perficiendi et confirmandi opus ab ipsis inceptum,⁵ commendantes illis ut attenderent universo gregi, in quo Spiritus Sanctus eos posuit pascere Ecclesiam Dei (cf. Act. 20, 28). Constituerunt itaque huius modi viros ac deinceps ordinationem dederunt, ut cum decessissent, ministerium eorum alii viri probati exciperent.⁶ Inter varia illa ministeria quae inde a primis temporibus in Ecclesia exercentur, teste traditione,

blaženoga Petra i u njemu je ustanovio trajno i vidljivo počelo i temelj jedinstva vjere i zajednice.¹ Tu nauku o ustanovljenju, trajnosti, značenju i naravi svetog primata Rimskog Biskupa i o njegovu nezabludivom učiteljstvu, Sveti Sabor ponovo nalaže svim vjernicima da je čvrsto vjeruju, i — nastavljajući isti predmet — odlučio je da pred svima izjavi i proglasi nauku o biskupima, nasljednicima Apostola, koji s Petrovim nasljednikom, Kristovim namjesnikom² i vidljivom glavom Čitave Crkve upravljaju kućom Boga živoga.

Poziv i izbor Dvanaestorice

19. Gospodin Isus, pomolivši se Ocu, pozvao je k sebi one koje je htio, odabrao dvanaestoricu da budu s njim i da ih šalje propovijedati Kraljevstvo "Božje (usp. Mk 3, 13—19; Mt 10, 1—42); te je Apostole (usp. Lk 6, 13) ustanovio kao-kolegij ili stalan zbor, kojemu je stavio na čelo Petra izabrana između njih (usp. Iv 21, 15—17). Njih je najprije poslao k sinovima Izraelovim i svim narodima (usp. Rim 1, 16), da kao dionici njegove vlasti učine sve narode njegovim učenicima, da ih posvete i njima upravljaju (usp. Mt 28, 16—20; Mk 16, 15; Lk 24, 45—48; Iv 20, 21—23), da tako rašire Crkvu i pod vodstvom joj Gospodinovim budu službenici i pastiri u sve dane do svršetka svijeta (usp. Mt 28, 20). U toj su misiji bili potpuno utvrđeni na dan Duhova (usp. Dj ap 2, 1—36) prema Gospodinovu obećanju: »Primit ćete jakost Duha Svetoga koji će doći na vas, i bit ćete mi svjedoci u Jeruzalemu, i u svojoj Judeji i Samariji, i sve do kraja zemlje« (Dj ap 1, 8). Apostoli pak, propovijedajući svuda Evanđelje (usp. Mk 16, 20), primljeno od slušalaca djelovanjem Duha Svetoga, sakupiše opću Crkvu, koju je Gospodin osnovao na Apostolima i sagradio na blaženom Petru, njihovu prvaku, sa samim Kristom Isusom kao glavnim ugaonim kamenom (usp. Otkr 21, 14; Mt 16, 18; Ef 2, 20).»

Biskupi, nasljednici Apostola

20. Ta božanska misija, koju je Krist povjerio Apostolima, trajat će do svršetka svijeta (usp. Mt 28, 20), budući da je Evanđelje, koje oni moraju propovijedati za Crkvu počelo svega njezina života u svako vrijeme. Zato su se apostoli u tora hijerarhijski uređenom društvu pobrinuli da ustanove nasljednike.

Oni nisu imali samo različne pomoćnike u službi,⁴ nego su, da se misija njima povjerena nastavi poslije njihove smrti, ostavili kao oporuku svojim neposrednim suradnicima dužnost da nadopune i učvrste djelo od njih započeto,⁵ preporučujući im da paze cijelo stado u kojemu ih je stavio Duh Sveti da upravljaju Božjom Crkvom (Dj ap 20, 28). Zato su odabrali takove ljude, a zatim odredili da, kad ovi umru, njihovu službu preuzmu drugi vrijedni ljudi.⁸ Između tuzemnih onih služba koje se od prvih vremena vrše u Crkvi, prema

praedpium locum tenet munus illorum qui, in episcopatum constituti, per successionem ab initio decurrentem,⁷ apostolici seminis traduces habent.⁸ Ita, ut testatur S. Irenaeus, per eos qui ab Apostolis instituti sunt Episcopi et successores eorum usque ad nos, traditio apostolica in toto mundo manifestatur⁹ et custoditur.¹⁰

Episcopi igitur communis ministerium cum adiutoribus presbyteris et diaconis susceperunt,¹¹ loco Dei praesidentes gregi,¹² cuius sunt pastores, ut doctrinae magistri, sacri cultus sacerdotes, gubernationis ministri.¹³ Sicut autem permanet munus a Domino singulariter Petro, primo Apostolorum, concessum et successoribus eius transmittendum, ita permanet munus Apostolorum pascendi Ecclesiam, ab ordine sacro Episcoporum iugiter exercendum.¹⁴ Proinde docet Sacra Synodus Episcopos ex divina institutione in locum Apostolorum successisse,¹⁵ tamquam Ecclesiae pastores, quos qui audit, Christum audit, qui vero spernit, Christum spernit et Eum qui Christum misit (cf. Lc. 10, 16).¹⁶

21. In Episcopis igitur, quibus presbyteri assistunt, adest in medio creditum Domini Iesus Christus, Pontifex Summus. Sedens enim ad dexteram Dei Patris, non deest a suorum congregatione pontificum,¹⁷ sed imprimis per eorum eximium servitium verbum Dei omnibus gentibus praedicat et creditibus sacramenta fidei continuo administrat, eorum paterno munere (cf. 1 Cor. 4, 15) nova membra Corpori suo regeneratione superna incorporat, eorum denique sapientia et prudentia Populum Novi Testamenti in sua ad aeternam beatitudinem peregrinatione dirigit et ordinat. Hi pastores ad pascendum dominicum gregem electi, ministri Christi sunt et dispensatores mysteriorum Dei (cf. 1 Cor. 4, 1), quibus concredita est testificatio Evangelii gratiae Dei (cf. Rom. 15, 16; Act. 20, 24), atque ministratio Spiritus et iustitiae in gloria (cf. 2 Cor. 3, 8-9).

Ad tanta munera explenda, Apostoli speciali effusione supervenientis Spiritus Sancti a Christo ditati sunt (cf. Act. 1, 8; 2, 4; Io. 20, 22-23), et ipsi adiutoribus suis per impositionem manuum donum spirituale tradiderunt (cf. 1 Tim. 4, 14; 2 Tim. 1, 6-7), quod usque ad nos in episcopali consecratione transmissum est.¹⁸ Docet autem Sancta Synodus episcopali consecratione plenitudinem conferri sacramenti Ordinis, quae nimirum et liturgica Ecclesiae consuetudine et voce Sanctorum Patrum summum sacerdotium, sacri ministerii summa nuncupatur.¹⁹ Episcopalis autem consecratio, cum munere sanctificandi, munera quoque confert docendi et regendi, quae tamen natura sua non nisi in hierarchica communione cum Collegii Capite et membris exerceri possunt. Ex traditione enim, quae praesertim liturgicis, ritibus et Ecclesiae tum Orientis tum Occidentis usu declaratur, perspicuum est manuum impositione et verbis consecrationis gratiam Spiritus Sancti ita conferri²⁰ et sacram characterem ita imprimi,²¹ ut Episcopi, eminenti ac adspectabili

svjedočanstvu predaje, prvo mjesto ima služba onih koji, postavljeni za biskupe, po neprekinutom nasljedstvu⁷ imaju mladice od apostolskoga sjemena.⁸ Tako se, kako svjedoči sv. Irenej, po onima koje su apostoli postavili za biskupe i po njihovim nasljednicima, sve do nas, apostolska predaja iznosi⁸ i čuva.¹⁰

Biskupi su dakle primili službu zajednice sa suradnicima svećenicima i đakonima,¹¹ stojeći mjesto Boga na čelu stada¹² kojemu su pastiri, kao učitelji nauke, svećenici svetoga bogoslužja i službenici uprave Crkve.¹³ I kao što ostaje služba od Gospodina posebno povjerena Petru, prvaku Apostola, a koja se ima prenositi na njegove nasljednike, tako ostaje služba Apostola da pasu Crkvu, služba koju ima neprekidno vršiti sveti red biskupa.¹⁴ Zato Sveti Sabor uči da su biskupi po božanskoj ustanovi došli na mjesto Apostola⁵ kao pastiri Crkve, i tko njih sluša, sluša Krista, a tko njih prezire, prezire Krista i Onoga koji je Krista poslao (usp. Lk 10, 16).¹⁶

Sakramentalnost episkopata

21. U biskupima, dakle, kojima pomažu svećenici, nalazi se posred vjernika Gospodin Isus Krist, Vrhovni Svećenik. Sjedeći naime s desne Boga Oca, ne prestaje biti prisutan u zajednici svojih biskupa,¹⁷ nego u prvom redu po njihovoj odličnoj službi propovijeda svim narodima riječ Božju i vjernicima neprestano dijeli sakramente vjere, po njihovoj očinskoj službi (usp. 1 Kor 4, 15) pridružuje svome tijelu nove udove nadnaravnim preporodom: i napokon njihovom mudrošću i razboritošću upravlja i uređuje Narod Novog Zavjeta na njegovu putovanju prema vječnom blaženstvu. Ti pastiri, izabrani da pasu stado Gospodnje, službenici su Kristovi i upravitelji tajna Božjih (usp. 1 Kor 4, 1), kojima je povjereno svjedočanstvo Evanđelja milosti Božje (usp. Rim 15, 16; Dj ap 20, 24) i služba Duha i pravednosti u slavi (usp. 2 Kor 3, 8—9).

Da ispune tako velike službe, Apostole je Krist obdario posebnim izljevom Duha Svetoga koji je sišao na njih (usp. Dj ap 1, 8; 2, 4; Iv 20, 22—23), a sami su predali svojim pomoćnicima duhovni dar polaganjem ruku (usp. 1 Tim 4, 14; 2 Tim 1, 6—7), koji je sve do nas došao u biskupskom posvećenju.¹⁸ Sveti Sabor pak uči da se biskupskim posvećenjem dijeli punina sakramenta Reda, koja se i liturgijskim običajem Crkve i glasom svetih Otaca zove najviše svećeništvo, vrhunac svete službe.¹⁹ Biskupsko posvećenje daje sa službom posvećivanja također službe poučavanja i vladanja, koje se ipak po svojoj naravi mogu izvršivati samo u hijerarhijskoj zajednici s Glavom i članovima Kolegija. Jer iz predaje, koja proizlazi osobito iz liturgijskih obreda i iz prakse i Istočne i Zapadne Crkve, jasno je da se polaganjem ruku i riječima posvećenja tako daje milost Duha Svetoga²⁰ i tako utiskuje sveti biljeg²¹ da biskupi na odličan i vidljiv

modo, ipsius Christi Magistri, Pastoris et Pontifids partes sustineant et in Eius persona agant.²² Episcoporum est per Sacramentum Ordinis novos electos in corpus episcopale assumere.

22. Sicut,- statuente Domino, sanctus Petrus et ceteri Apostoli unum Collegium apostolicum constituunt, pari ratione Romanus Pontifex, successor Petri, et Episcopi, successores Apostolorum, inter se coniunguntur. Iam perantiqua disciplina, qua Episcopi in universo-orbe constituti ad invicem et cum Romano Episcopo communicabant in vinculo unitatis, caritatis et pacis,²⁸ itemque concilia coadunata,^{2*} per quae et altiora quaeque in commune statuerentur,²⁵ sententia. multorum consilio ponderata,²⁶ ordinis episcopalis indolem et rationem colegialem significant; quam manifeste comprobant Concilia Oecumenica decursu saeculorum celebrata. Eandem vero iam innuit ipse usus, antiquitus inductus, plures advocandi Episcopos qui in novo-electo ad summi sacerdotii ministerium elevando partem habent. Membrum Corporis episcopalis aliquis constituitur vi sacramentalis consecrationis et hierarchica communione cum Collegii Capite atque mebris.

Collegium autem seu corpus Episcoporum auctoritatem non habet nisi simul cum Pontifice Romano, successore Petri, ut capite eius intellegatur, huiusque integre manente potestate Primatus in omnes sive Pastores sive fideles. Romanus enim Pontifex habet in Ecclesiam, vi muneris sui, Vicarii scilicet Christi et totius Ecclesiae Pastoris, plenam, supremam et universalem potestatem, quam semper libere exercere valet. Ordo autem Episcoporum, qui collegio Apostolorum in magisterio et regimine pastoralis succedit, immo in quo corpus apostolicum continuo perseverat, una cum Capite suo Romano Pontifice, et numquam sine hoc Capite, subiectum quoque supremae ac plenae potestatis in universam Ecclesiam existit,²⁷ quae quidem potestas non nisi consentiente Romano Pontifice exerceri potest. Dominus unum Simonem ut petram et clavigerum Ecclesiae posuit (cf. Mt. 16, 18-19), eumque Pastorem totius sui gregis constituit (cf. Io. 21, 15 ss.); illud autem ligandi ac solvendi munus, quod Petro datum est (cf. Mt. 16, 19), collegio quoque Apostolorum, suo Capiti coniuncto, tributum esse constat (Cf. Mt. 18, 18; 28, 16-20)." Collegium hoc quatenus ex multis compositum, varietatem et universalitatem Populi Dei, quatenus vero sub uno capite collectum unitatem gregis Christi exprimit. In ipso, Episcopi, primatum et principatum Capitis sui fideliter servantes, propria potestate in bonum fidelium suorum, immo totius Ecclesiae funguntur, Spiritu Sancto organam structuram eiusque concordiam continenter roborante. Suprema in universam Ecclesiam potestas, qua istud Collegium pollet, sollempni modo in Concilio Oecumenico exercetur. Concilium Oecumenicum numquam datur, quod a Successore Petri non sit ut tale confirmatum

način imaju ulogu samoga Krista, Učitelja, Pastira i Svećenika, i da rade u njegovo ime.²² Biskupima pripada vlast da po sakramentu Reda uzimlju nove izabranike u biskupski zbor.

Kolegij biskupa i njegova Glava

22. Kao što po Gospodinovoj odluci sveti Petar i drugi Apostoli" tvore samo jedan apostolski Kolegij, tako su na sličan način među sobom povezani Rimski Biskup, Petrov nasljednik, i Biskupi, nasljednici Apostola. Već prastari postupak, po kojemu su biskupi cijelog svijeta saobraćali među sobom i s Rimskim Biskupom u vezi" jedinstva, ljubavi i mira,²⁸ a isto tako i sakupljeni sabori,²⁴ po kojima su se zajednički rješavala i pitanja od osobito velike važnosti,^{2*} nakon što je odluka bila vagnuta vijećanjem mnogih,²⁹ pokazuju kolegijalnu narav i značaj biskupskog reda; to očito potvrđuju opći sabori održani tokom vjekova. Na to upućuje i stari običaj da s& sazove više biskupa da sudjeluju kod podizanja novog izabranika h& službu najvišeg svećenstva. Članom biskupskog zbora postaje netkc« po sakramentalnom posvećenju i hijerarhijskoj zajednici s Glavom i članovima kolegija.

Kolegij ili zbor biskupa nema vlasti osim ako se shvaća zajedno-s Rimskim Biskupom, Petrovim nasljednikom, kao Glavom, dok ovomu ostaje potpuna vlast primata nad svima, bilo pastirima, bilovjernicima. Jer Rimski Biskup po svojoj službi kao namjesnik Kristov i pastir cijele Crkve ima potpunu, vrhovnu i opću vlast koju može uvijek slobodno vršiti. Zbor pak biskupa, koji je u učiteljstvu i pastirskoj upravi naslijedio zbor Apostola, u kojem dapače apostolski zbor neprekidno traje, također je subjekt vrhovne I potpune vlasti nad cijelom Crkvom, zajedno sa svojom Glavom Rimskim Biskupom, a nikad bez te Glave," i ta se vlast može vršiti samo uz pristanak Rimskog Biskupa. Gospodin je postavio jedinoga šimuna kao stijenu i ključara Crkve (usp. Mt 16, 18—19) i učinio ga pastirom cijeloga svoga stada (usp. Iv 21, 15 i d.); a ona služba vezivanja i razrješivanja, koja je dana Petru (Mt 16, 19), očito je dana i zboru Apostola združenom sa svojom Glavom (Mt 18, 18; 28, 16—20).** Taj zbor, ukoliko je sastavljen od mnogih, izražava raznolikost i općenitost Božjega Naroda, a ukoliko je skupljen pod jednom glavom, izražava jedinstvo Kristova stada. ITldm zboru biskupi, vjerno čuvajući primat i prvenstvo svoje Glave, vrše svoju vlast na korist svojih vjernika, dapače cijele Crkve, dok Duh Sveti neprekidno jača organsku građu i slogu njezinu. Vrhovna vlast nad cijelom. Crkvom, koju taj zbor ima, svečano se vrši na općem koncilu. Ne može biti općega koncila koji nije od Petrova nasljednika kao takav potvrđen ili ba^-

-vel saltem receptom; et Romani Pontificis praerogativa est haec
'Concilia convocare, iisdem praesidere et eadem confirmare.'²« Eadem
potestas collegialis una cum Papa exerceri potest ab Episcopis in orbe
terrarum degentibus, dummodo Caput Collegii eos ad actionem colle-
gialem vocet, vel saltem Episcoporum dispersorum unitam actionem
■approbet vel Ubere recipiat, ita ut verus actus collegialis efficiatur.

23. Collegialis unio etiam in mutuis relationibus singulorum Epi-
scoporum cum particularibus Ecclesiis Ecclesiaeque universali apparet.
"Romanus Pontifex, ut successor Petri, est unitatis, tum Episcoporum
tum fidelium multitudinis, perpetuum ac visibile principium et fun-
damentum.⁸⁰ Episcopi autem singuli visibile principium et fundamen-
tum sunt unitatis in suis Ecclesiis particularibus,⁸¹ ad imaginem
"Ecclesiae universalis formatis in quibus et ex quibus una et unica
"Ecclesia catholica existit.⁸² Qua de causa singuli Episcopi suam Eccle-
siam, omnes autem simul cum Papa totam Ecclesiam repraesentant in
vinculo pacis, amoris et unitatis. Singuli Episcopi, qui particularibus
Ecclesiis praeficiuntur, regimen suum pastorale super portionem Populi
Dei sibi commissam, non super alias Ecclesias neque super Ecclesiam
universalem exercent. Sed qua membra Collegii episcopalis et legitimi
Apostolorum successores singuli ea sollicitudine pro uni-versa
Ecclesia ex Christi institutione et praecepto tenentur,⁸³ quae, •etiamsi
per actum iurisdictionis non exerceatur, sunimopere tamen confert ad
Ecclesiae universalis emolumentum. Debent enim omnes Episcopi
promovere et tueri unitatem fidei et disciplinam cunctae Ecclesiae
communem, fideles edocere ad amorem totius Corporis mystici
Christi, praesertim membrorum pauperum, dolentium et eorum qui
persecutionem patiuntur propter iustitiam (cf. Mt. 5, 10), tan-
■dem promovere omnem actuositatem quae toti Ecclesiae communis «st,
praesertim ut fides incrementum capiat et lux plenae veritatis
•omnibus hominibus oriatur. Ceterum hoc sanctum est quod, bene
regendo propriam Ecclesiam ut portionem Ecclesiae universalis, ipsi
•efficaciter conferunt ad bonum totius mystici Corporis quod est
■etiam corpus Ecclesiarum.⁸⁴

Cura Evangelium ubique terrarum annuntiandi ad corpus Pasto-
rum pertinet, quibus omnibus in commune Christus mandatum dedit
imponendo commune officium, ut iam Papa Coelestinus Patribus
Ephesini Concilii commendavit.⁸⁵ Unde singuli Episcopi, quantum
■propria eorum perfunctio muneris sinit, in laborum societatem venire
tenentur inter se et cum successore Petri, cui grande munus christiani
■nominis propagandi singulari modo demandatum est.⁸⁶ Quare mis-
■sionibus tum messis operarios, tum etiam auxilia spiritualia et mate-
Tialia, tam per se directe, quam suscitando fidelium ardentem coope-
tationem, suppeditare omnibus viribus debent. Episcopi denique, in
Tuniversali caritatis societate, fraternum adiutorium aliis Ecclesiis,
praesertim finitimis et egentioribus, secundum venerandum antiqui-

rem primljen; i povlastica je Rimskoga Biskupa da te koncile saziva, da im predsjeda i da ih potvrđuje.²⁸ Tu kolegijalnu vlast mogu vršiti zajedno s papom biskupi cijeloga svijeta, ako ih Glava Kolegija pozove na kolegijalni rad, ili barem odobri ili slobodno primi sjedini rad raspršenih biskupa, tako da to bude pravi kolegijalni čin.

Odnosi biskupa u biskupskom kolegiju

23. Kolegijalna se veza pokazuje i u međusobnim odnosa jima> pojedinih biskupa s posebnim Crkvama i s općom Crkvom. Rimski Biskup kao Petrov nasljednik trajno je i vidljivo počelo i temelj" jedinstva kako biskupa tako i mnoštva vjernika.³⁰ Pojedini su pak biskupi vidljivo počelo i temelj jedinstva u svojim posebnim Crkvama,³¹ oblikovanim na sliku opće Crkve, u kojima i od kojih je sastavljena jedna i jedina Katolička Crkva.³² Stoga pojedini biskupi predstavljaju svoju Crkvu, a svi zajedno s Papom cijelu Crkvu u vezi mira, ljubavi i jedinstva.

Pojedini biskupi, koji se postavljaju na čelo posebnim Crkvama, vrše svoju pastoralnu upravu nad 'dijelom Božjega Naroda koji je njima povjeren, a ne nad drugim Crkvama niti nad općom Crkvom. Ali kao članovi biskupskog zbora i zakoniti nasljednici Apostola pojedini od njih su dužni po Kristovoj ustanovi i naredbi imati onu brigu za opću Crkvu⁸⁸ koja, iako se ne vrši činom jurisdikcije, ipak mnogo doprinosi razvitku opće Crkve. Svi naime biskupi moraju promicati i štitiiti jedinstvo vjere i zajedničku stegu cijele Crkve, vjernike učiti da ljube čitavo Mistično Tijelo Kristovo, osobito one članove koji su siromašni, žalosni i koji trpe progonstvo zbog pravde (usp. Mt 5, 10), napokon promicati svaku aktivnost koja je zajednička cijeloj Crkvi, osobito da poraste vjera i da svim ljudima sine svjetlo potpune istine. Uostalom, sigurno je da dobro upravljajući svojom Crkvom kao dijelom opće Crkve oni uspješno pridonose dobru čitavoga Mističnog Tijela, koje je također tijelo Crkava.⁸⁴

Briga navješćivati Evandelje po svoj zemlji spada na zbor Pastira, kojima je svima zajedno Krist dao zapovijed nalažući im zajedničku dužnost, kako je već papa Celestin preporučio očima Efeškog sabora.³⁵ Stoga su pojedini biskupi, koliko im dopušta vršenje posebne njihove dužnosti, obavezni sudjelovati u zajedničkom radu između sebe i s Petrovim nasljednikom, kojemu je na poseban način bila povjerena velika dužnost da širi kršćansko ime.⁸⁹ Zato svim silama moraju pribavljati misijama ne samo radnike za žetvu, nego i duhovnu i materijalnu pomoć, ili neposredno sami ili potičući vjernike na revnu suradnju. Biskupi, napokon, u općoj zajednici ljubavi neka rado pružaju bratsku pomoć drugim Crkvama, osobito susjednim i potrebnijim, prema časnom primjeru stare Grkve.

tatis exemplum, libenter praebeant. Divina autem Providentia factum est ut variae vafis in locis ab Apostolis eorumque successoribus institutae Ecclēsiae decursu temporum in plures coaluerint coetus, organice coniunctos, qui, salva fidei unitate et iinica divina constitutione universalis Ecclēsiae, gaudent propria disciplina, proprio liturgico usu, theologico spiritualique patrimonio, Inter quas aliquae, notatim antiquae Patriarchales Ecclēsiae, veluti matrices fidei, alias pepererunt quaši filias, quibuscum arctiore vehiculo caritatis in vita sacramentali atque ih mutua iurium et officiorum reverentia ad nostra usque tempora connectuntur.⁸⁷ Quae Ecclesiarum localium in unum conspirans varietas indiviſae' Ecclēsiae catholicitatem luculentius demonstrat. Simili ratione G>etus Episcopales hodie multiplicem dtque fecundam opem coriferre possunt, ut collegialis affectus ad •concretam applicationem perducatur.

24. Episcopi, utpote Apostolorum successores, a Domino, cui omnis potestas in coelo et in terra data est, missionem accipiunt -docendi omnes gentes et praedicandi Evangelium, omni creaturae, ut homines universi, per fidem, baptismum et adimpletionem man; datorum salutem consequantur (cf. Mt. 28, 18-20; Me. 16, 15-16; Act. 26, 17 s.). Ad hanc missionem implendam, Ghristus Dominus Spiritum Sanctum promisit Apostolis et die Pentecostes e coelo misit, cuius virtute testes Eidem essent usque ad ultimum terrae, coram gentibus et populis et regibus (cf. Act. 1, 8; 2, 1 ss.; 9, 15). Munus autem illud quod Dominus pastoribus populi sui commisit, verum •est setvitium quod in sacris Litteris »diaconia« seu ministerium significanter nuncupatur (cf. Act. 1, 17 et 25; 21, 19; Rom. 11, 13; 1 Tim. 1, 12).

Episcoporum autem missio canonica fieri potest per legitimas consuetudmes, a suprema et universali potestate Ecclēsiae non revo- <atas, vel per leges ab eadem auctoritate latas aut agnitas, vel direete per ipsum Successorem Petri; quo renuente seu communionem Apostolicam denegante, Episcopi in officium assumi nequeunt.se

25. Inter praecipua Episcoporum munera eminent praedicatio Evangelii.^M Episcopi enim sunt fidei praecones, qui novos discipulos ad Christum adducunt, et doctores authentid seu auctoritate Christi praediti, qui populo šibi commisso fidem credendam et moribus applicandam praedicant, et sub lumine Sancti Spiritus illustrent, ex thesauro Revelationis nova et-vetera proferentes (cf. Mt. 13, 52), eam fruetificare faciunt erroresque gregi suo impendentes vigilanter arcent (cf. 2 Tim. 4, 1-4). Episcopi in comunione cum Romano Pontifice docentes ab omnibus tamquam divinae et catholicae veritatis testes venerandi sunt; fideles autem in sui Episcopi sententiam

Po Božjoj se Providnosti dogodilo da su se različne Crkve u različnim mjestima ustanovljene od Apostola i njihovih nasljednika tokom vremena spojile u više skupina, organski spojenih, koje, ne dirajući u jedinstvo vjere i božansko ustanovljenje opće Crkve, uživaju vlastitu disciplinu, vlastiti način liturgije te teološku i duhovnu baštinu. Među njima su neke, osobito drevne patrijarške Crkve kao majke vjere, rodile druge kao kćeri, s kojima su sve do naših vremena vezane tješnjom vezom ljubavi u sakramentalnom životu i u uzajamnom poštivanju prava i dužnosti.³⁷ Ta raznolikost lokalnih Crkava, koja teži za jedinstvom, s većom očevidnošću dokazuje katolicitet nerazdijeljene Crkve. Na sličan način biskupske konferencije mogu danas donijeti mnogovrstan i plodan prinos, da se kolegijalni duh dovede do konkretne primjene.

Poslanje biskupa

24. Biskupi kao nasljednici Apostola primaju od Gospodina, ko»jemu je dana sva vlast na nebu i na zemlji, misiju da uče sve narode i da propovijedaju Evanđelje svakomu stvorenju, da svi ljudi po stignu spasenje po vjeri, krštenju i vršenju zapovijedi (usp. Mt 28, 18—20; Mk 16, 15—1⁶; Dj ap 26, 17-48). Da tu misiju ispune, Krist Gospodin je Apostolima obećao i na Duhove poslao s neba Duha Svetoga, da Mu po njegovoj moći budu svjedoci do kraja zemlje pred plemenima, narodima i kraljevima (usp. Dj ap 1, 8; 2, 1 i d.; 9, 15). A ona dužnost koju je Gospodin povjerio i pastirima svoga naroda pravo je služenje, koje se u Svetom Pismu, značajno naziva »diakonia« ili služba (usp. Dj ap 1, 17 i.25; 21, 19; Rim 11, 13; 1 Tim 1, 12).

Kanonska pak misija biskupa može nastati *po* zakonitim običajima koje nije opozvala vrhovna i opća vlast Crkve ili po zakonima koje je donijela ili priznala, ili direktno po samom Petrovu nasljedniku; ako on to odbije ili zaniječe apostolsku zajednicu, biskupi ne mogu biti uzeti u službu.³⁸

Zadaća propovijedanja

25. Među osobitim dužnostima biskupa ističe se propovijedanje Evanđelja.³⁹ Biskupi su glasnici vjere, koji dovode nove učenike Kristu, i autentični ili Kristovom vlašću obdareni učitelji, koji po vjerenom im narodu propovijedaju vjeru koju on ima vjerovati i u životu primjenjivati, i razjašnjuju je pod prosvjetljenjem Duha Sve toga iznoseći iz riznice Objave staro i novo (usp. Mt 13, 52), i čine da daje plod, i budno odbijaju od svoga stada zablude, koje mu pri jete (usp. 2 Tim 4, 1—4). Biskupe, kad uče u zajednici s Rimskim. Biskupom, treba da svi poštuju kao svjedoke božanske i katoličke istine; a sud svoga biskupa što ga on u Kristovo ime daje u stvarima

de fide et moribus nomine Christi prolata concurrere, eique religioso animi obsequio adhaerere debent. Hoc vero religiosum voluntatis et intellectus obsequium singulari ratione praestandum est Romani Pontificis authentico magisterio etiam cum non ex cathedra loquitur; ita nempe ut magisterium eius supremum reverenter agnoscatur, et sententiis ab eo prolatis sincere adhaereatur, iuxta mentem et voluntatem manifestatam ipsius, quae se prodit praecipue sive indole documentorum, sive ex frequenti propositione eiusdem doctrinae, sive ex dicendi ratione.

. Licet singuli praesules infallibilitatis praerogativa non polleant, quando tamen, etiam per orbem dispersi, sed communionis nexum inter se et cum Successore Petri servantes, authentice res fidei et morum docentes in unam sententiam tamquam definitive tenendam conveniunt, doctrinam Christi infallibiliter enuntiant.⁴⁰ Quod adhuc manifestius habetur quando, in Concilio Oecumenico coadunati, pro universa Ecclesia fidei et morum doctores et iudices sunt, quorum definitionibus fidei obsequio est adhaerendum.⁴¹

Haec autem infallibilitas, qua Divinus Redemptor Ecclesiam suam in definienda doctrina de fide vel moribus instructam esse voluit, tantum patet quantum divinae Revelationis patet depositum, sancte custodieridum et fideliter exponendum. Qua quidem infallibilitate Romanus Pontifex, Collegii Episcoporum Caput, vi muneris sui gaudet, quando, ut supremus omnium christifidelium pastor et doctor, qui fratres suos in fide confirmat (cf. Lc. 22, 32), doctrinam de fide vel moribus definitivo actu proclamat.⁴² Quare definitiones eius ex sese, et non ex consensu Ecclesiae, irreformabiles merito dicuntur, quippe quae sub assistentia Spiritus Sancti, ipsi in beato Petro promissa, prolatae sint, ideoque nulla indigeant aliorum approbatione, nec ullam ad aliud iudicium appellationem patiantur. Tunc enim Romanus Pontifex non ut persona privata sententiam profert, sed ut universalis Ecclesiae magister supremus, in quo eharisma infallibilitatis ipsius Ecclesiae singulariter inest, doctrinam fidei catholicae exponit vel tuetur.⁴³ Infallibilitas Ecclesiae promissa in corpore Episcoporum quoque inest, quando supremum magisterium cum Petri Successore exercet. Istis autem definitionibus assensus Ecclesiae numquam deesse potest propter actionem eiusdem Spiritus Sancti, qua universus Christi grege in unitate fidei servatur et proficit.⁴⁴

Cum autem sive Romanus Pontifex sive Corpus Episcoporum cum eo sententiam definiunt, eam proferunt secundum ipsam Revelationem, cui omnes stare et conformari tenentur et quae scripta vel tradita per legitimam Episcoporum successionem et imprimis ipsius Romani Pontificis cura integre transmittitur, atque prae lucente Spiritu veritatis in Ecclesia sancte servatur et fideliter exponitur.⁴⁵ Ad quam rite indagandam et apte enuntiandam, Romanus Pontifex et Episcopi, pro officio suo et rei gravitate, per media apta, sedulo operam na-

vjere i morala moraju vjernici primati i uzta "nj pristajati s religioznim poslušom. Taj pak religiozni posluš volje i razuma treba da se na osobit način iskazuje autentičnom učiteljstvu Rimskoga Biskupa i kad ne govori »ex cathedra«; tako naime da se njegovo vrhovno učiteljstvo sa štovanjem priznaje i iskreno pristaje uz mišljenja od njega iznesena prema očitovanoj namjeri i volji njegovoj, koja se osobito vidi ili iz naravi dokumenata, ili iz čestog predlaganja iste nauke, ili iz načina izražavanja.

Premda pojedini biskupi nemaju povlasticu nezabludivosti, ipak, kad se, iako raspršeni po svijetu, ali čuvajući vezu zajednice među sobom i s Petrovim nasljednikom, autentično učeći stvari vjere i morala slože u jednoj nauci kao definitivno obvezatnoj, tada nezabludivo iznose Kristovu nauku.⁴⁰ To je još očitije kad su sakupljeni na Općem saboru kao učitelji i suci vjere i morala za cijelu Crkvu, te njihove definicije treba primati s vjerskom poslušnošću.⁴¹

Ova nezabludivost, koju po volji Božanskog Spasitelja treba da ima Crkva u definiranju nauke o vjeri i moralu, odnosi se samo na one stvari koje se nalaze u izvorima božanske Objave, koje treba sveto čuvati i vjerno tumačiti. Rimski Biskup, glava kolegija biskupa, ima tu nezabludivost snagom svoje službe kada kao vrhovni pastir i učitelj svih vjernika, koji svoju braću utvrđuju u vjeri (usp. Lk 22, 32), definitivno proglašuje koju nauku vjere i morala.⁴² Zato se njegove definicije s pravom nazivaju nepromjenjive, i to po sebi, a ne po pristanku Crkve, jer su izrečene uz pomoć Duha Svetoga obećanu mu u blaženom Petru, i zato ne trebaju nikakvog odobrenja drugih, niti dopuštaju bilo kakav priziv na koji drugi sud. Jer tada Rimski Biskup izriče odluku ne kao privatna osoba, nego izlaže ili brani nauku katoličke vjere kao vrhovni učitelj čitave Crkve, u kojemu se posebno nalazi dar nezabludivosti same Crkve.⁴³ Crkvi obećana nezabludivost nalazi se također u zboru biskupa kada vrše vrhovnu učiteljsku službu zajedno s Petrovim nasljednikom. Tim definicijama ne može nikada uzmanjkati pristanak Crkve zbog djelovanja istoga Duha Svetoga po kojemu se cijelo Kristovo stado čuva u jedinstvu vjere i napreduje.⁴⁴

Kada pak bilo Rimski Biskup ili Zbor biskupa s njim definiraju jedno mišljenje, izriču ga po samoj Objavi, uz koju su dužni svi pristati i prema njoj se vladati i koja se potpuno predaje ili pismeno ili po predaji po zakonitom slijedu biskupa, a osobito brigom samoga Rimskoga Biskupa i u Crkvi se uz prosvjetljenje Duha Svetoga pažljivo čuva i vjerno tumači.⁴⁵ Rimski Biskup i biskupi po svojoj dužnosti i prema važnosti stvari marljivo se trude prikladnim sredstvima,

vant;*« novam vero revelationem publicam tamquam ad divinum fidei depositum pertinentem non accipiunt.*⁷

26. Episcopus, plenitudine sacramenti Ordinis insignitus, est »oconomus gratiae supremi sacerdotii« praesertim in Eucharistia, quam ipse offert vel offerri curat,⁴⁸ et qua continuo vivit et crescit Ecclesia. Haec Christi Ecclesia vere adest in omnibus, legitimis fidelium congregationibus localibus, quae, pastoribus suis adhaerentes, et ipsae in Novo Testamento ecclesiae vocantur.⁸⁰ Hae sunt enim loco suo Populus novus a Deo vocatus, in Spiritu Sancto et in plenitudine multa (cf. 1 Thess. 1, 5). In eis praedicatione Evangelii Christi congregantur fideles et celebratur mysterium Coenae Domini, »ut per escam et sanguinem Domini corporis fraternitas cuncta copuletur«.⁶¹ In quavis altaris communitate, sub Episcopi sacro ministerio, exhibetur symbolum illius caritatis et »unitatis Corporis mystici, sine qua non potest esse salus«.^u In his communitatibus, licet saepe exiguis et pauperibus, vel in dispersione degentibus, praesens est Oiristus, cuius virtute consodatur una, sancta, catholica et apostolica Ecclesia.⁸⁴ Etenim »non aliud agit participatio corporis et sanguinis Christi, quam ut in id quod sumimus transeamus«.⁵⁵

Omnis autem legitima Eucharistiae celebratio dirigitur ab Episcopo, cui officium commissum est cultum christianae religionis Divinae Maiestati deferendi atque administrandi secundum praecepta Domini et Ecclesiae leges, eius particulari iudicio ulterius pro dioecesi determinatas.

Ita Episcopi, orando pro populo et laborando, de plenitudine sanctitatis Christi multiformiter et abundanter effundunt. Per ministerium verbi virtutem Dei credentibus in salutem communicant (cf. Rom. 1, 16), et per sacramenta, quorum regularem et fructuosam distributionem auctoritate sua ordinant,⁵⁸ fideles sanctificant. Ipsi regunt collationem baptismi, quo regalis sacerdotii Christi participatio conceditur. Ipsi sunt ministri originarii confirmationis, dispensatores sacrorum ordinum et moderatores disciplinae poenitentialis, atque populos suos, ut in liturgia et praesertim in sacro Missae sacrificio partes suas fide et reverentia impleant, sollicitè exhortantur et instruunt. Eis denique quibus praesunt exemplo conversationis suae proficere debent, mores suos ab omni malo temperantes et quantum poterint, Domino adiuvante, ad bonum commutando, ut ad vitam, una cum grege sibi credito, perveniant sempiternam.⁵⁷

27. Episcopi Ecclesias particulares sibi commissas ut vicarii et legati Christi regunt,⁸ »consiliis, suasionibus, exemplis, verum etiam auctoritate et sacra potestate, qua quidem non nisi ad gregem suum in veritate et sanctitate aedificandum utuntur, memores quod qui maior

da ona bude točno istražena i prikladno izložena,⁴⁶ ali ne primaju neku novu javnu objavu kao dio božanske riznice vjere.⁴⁷

Zadaća posvećivanja

26. Biskup, koji ima puninu sakramenta Reda, jest »upravitelj milosti vrhovnog svećeništva«,⁴⁸ osobito u Euharistiji, koju sam pri nosi ili se brine da se ona prinosi,⁴⁹ i po kojoj neprekidno Grkva živi i raste. Ova se Kristova Crkva uistinu nalazi u svim zakonitim mjesnim zajednicama vjernika, koje se, ukoliko su u vezi sa svojim pastirima, i same u Novom Zavjetu nazivaju crkvama.⁵⁰ Jer one su u svojem mjestu nov Narod od Boga pozvan, u Duhu Svetomu i u mnogoj punini (usp. 1 Sol 1, 5). U njima se propovijedanjem Kristova Evandelja skupljaju vjernici i slavi se misterij Gospodinove Večere, »da se po Gospodinovu tijelu i krvi tijesno sjedine sva braća zajednice«. ⁵¹ U svakoj zajednici koja učestvuje oko oltara pod svetom službom biskupa,⁵² pokazuje se simbol one ljubavi i »jedinstva Mističnog Tijela, bez kojega ne može biti spasenja«. ⁵³ U tim zajednicama, iako su često malene i siromašne, ili su raspršene, prisutan je Krist, po čijoj se moći združuje jedna, sveta, katolička i apostolska Crkva.⁵⁴ Jer »učestvovanje u Kristovu tijelu i krvi ne čini drugo nego da prelazimo u ono što primamo«. ⁵⁶

Svakim zakonitim slavljenjem Euharistije upravlja biskup, kojemu je povjerena dužnost da Božanskom Veličanstvu iskazuje štovanje kršćanske vjere i da njim upravlja prema Gospodinovim zapovijedima i crkvenim zakonima, po njegovu posebnom sudu dalje određenima za njegovu biskupiju.

Tako biskupi moleći za narod i radeći, na mnogo načina i obilato izlijevaju od punine Kristove svetosti. Službom riječi saopćuju silu Božju vjernima na spasenje (usp. Rim 1, 16), a po sakramentima, kojih pravilno i plodno dijeljenje svojom vlašću uređuju,⁵⁹ vjernike posvećuju. Oni uređuju dijeljenje krštenja, po kojemu se daje udio u Kristovu kraljevskom svećeništvu. Oni su prvotni djelateli potvrde, djelateli svetih redova i upravljači ispovjednih propisa i marljivo potiču i poučavaju svoje vjernike, da u liturgiji, a osobito u svetoj misnoj žrtvi, s vjerom i poštovanjem ispunjavaju svoju ulogu. Napokon, primjerom svoga života moraju pomagati one kojima upravljaju, čuvajući od svakoga zla svoje ponašanje i koliko mogu, uz Božju pomoć mijenjajući na bolje, da zajedno s povjerenim stadom dođu u vječni život.⁵⁷

Zadaća upravljanja

27. Biskupi upravljaju posebnim, njima povjerenim Crkvama, kao Kristovi zamjenici i poslanici,⁵⁸ savjetom, uvjeravanjem, primjerom, ali i autoritetom i svetom vlašću, kojom se služe samo zato da svoje stado odgoje u istini i svetosti, sjećajući se da onaj koji je veći bude

est fiat sicut minor et qui praecessor est sicut ministrator (cf. Lc. 22, 26-27). Haec potestas qua, nomine Christi personaliter funguntur, est propria, ordinaria et immediata, licet a suprema Ecclesiae auctoritate exercitium eiusdem ultimatum regatur et certis limitibus, intuitu utilitatis Ecclesiae vel fidelium, circumscribi possit. Vi huius potestatis Episcopi sacrum ius et coram Domino officium habent in suos subditos leges ferendi, iudicium faciendi, atque omnia, quae ad cultus apostolatusque ordinem pertinent, moderandi. Ipsis munus pastorale seu habitualis. et cotidiana cura ovium suarum plene committitur, neque vicarii Romanorum Pontificum putandi sunt, quia potestatem gerunt sibi propriam verissimeque populorum quos regunt, Antistites dicuntur.⁵⁹ Eorum itaque potestas a suprema et universali potestate non eliditur, sed e contra asseritur, roboratur et vindicatur,⁶⁰ Spiritu Sancto constitutam a Christo Domino in sua Ecclesia regiminis formam indefectibiliter servante.

Episcopus, missus a Patrefamilias ad gubernandam familiam suam, ante oculos teneat exemplum Boni Pastoris, qui venit non ministrari sed ministrare (cf. Mt. 20, 28; Me. 10, 45) et animam suam pro ovibus ponere (cf. Io. 10, 11). Assumptus ex hominibus et circumdatus infirmitate, condolere potest iis qui ignorant et errant (cf. Hebr. 5, 1-2). Subditos, quos ut veros filios suos fovet et ad alacriter secum cooperandum exhortatur, audire ne renuat. Pro animabus eorum rationem redditurus Deo (cf. Hebr. 13, 17) oratione, praedicatione omnibusque operibus caritatis curam habeat tum eorundem, tum etiam illorum qui de uno grege nondum sunt, quos in Domino commendatos sibi habeat. Ipse, cum sicut Paulus Apostolus cunctis debitor sit, promptus sit omnibus evangelizare (cf. Rom. 1, 14-15), fidelesque suos ad operositatem apostolicam et missionalem exhortari. Fideles autem Episcopo adhaerere debent sicut Ecclesia Iesu Christo, et sicut Iesus Christus Patri, ut omnia per unitatem consentiant, et abundant in gloriam Dei (cf. 2 Cor. 4, 15).

28. Christus, quem Pater sanctificavit et misit in mundum (cf. Io. 10, 36), consecrationis missionisque suae per Apostolos suos, eorum successores, videlicet Episcopos participes effecit,⁶² qui munus ministerii sui, vario gradu, variis subiectis in Ecclesia legitime tradiderunt. Sic ministerium ecclesiasticum divinitus institutum diversis ordinibus exercetur ab illis qui iam ab antiquo Episcopi, Presbyteri, Diaconi vocantur.⁶³ Presbyteri,~quamvis pontificatus apicem non habeant et in exercenda sua potestate ab Episcopis pendeant, cum eis tamen sacerdotali honore coniuncti sunt⁴ et vi sacramenti Ordinis,⁶⁸ ad imaginem Christi, summi atque aeterni Sacerdotis (cf. Hebr. 5, 1-10; 7, 24; 9, 11-28), ad Evangelium praedicandum fidelesque pascendos et ad divinum cultum celebrandum consecrantur, ut veri sacerdotes Novi Testamenti.⁶⁸ Muneris unici Mediatoris Christi (cf.

kao manji, a onaj koji je poglavica da bude kao sluga (usp. Lk 22, 26-27). Ta je vlast koju osobno vrše u Kristovo ime, prava, redovita i neposredna, iako njezino vršenje konačno određuje „vrhovna vlast Crkve i nekim se granicama s obzirom na korist Crkve i vjernika može ograničiti. Na temelju te vlasti biskupi imaju sveto pravo, a pred Gospodinom dužnost da donose zakone za svoje podložnike, da sude i uređuju sve što spada na bogoslužje i apostolat.

Njima je potpuno predana pastirska služba ili redovita i svagdanja briga za njihovo stado, i nemaju se smatrati namjesnicima Rimskog Biskupa, jer imaju svoju posebnu vlast i opravdano se nazivaju poglavicama naroda kojima upravljaju.⁵⁹ Njihovu vlast ne krnji vrhovna i opća vlast, nego je naprotiv proglasu je, jača i štiti,⁶⁰ budući da Duh Sveti čuva neokrnjen oblik vlasti ustanovljen od Krista Gospodina u njegovoj Crkvi.

Biskup, poslan od Oca obitelji da upravlja njegovom obitelji, neka drži pred očima primjer Dobroga Pastira, koji je došao ne da bude služen, nego da služi (usp. Mt 20, 28; Mk 10, 45) i da za ovce dade svoj život (usp. Iv 10, 11). Uzet između ljudi i podložan slabostima, može se žalostiti s onima koji griješe iz neznanja ili zablude (usp. Hebr 5, 1-2). Neka ne izbjegava saslušati podložnike, za koje se brine kao za pravu svoju djecu i potiče ih da žive s njim surađuju. Budući da mora za njihove duše dati račun Bogu (Hebr 13, 17), neka molitvom, propovijedanjem i svim djelima ljubavi ima brigu za njih kao i za one koji još ne pripadaju jednom stadu, a koje neka smatra da su njemu povjereni u Gospodinu. Budući da je on kao i apostol Pavao svima dužnik, neka bude pripravan da svima propovijeda Evanđelje (usp. Rim 1, 14-15) i da potiče svoje vjerne na apostolsku i misionarsku djelatnost. Vjernici pak moraju pristajati uz biskupa kao Crkva uz Isusa Krista i kao Isus Krist uz Oca, da* sve stvari budu u skladu i jedinstvu⁸¹ i rastu na slavu Božju (usp. 2 Kor 4, 15).

Svećenici prema Kristu, biskupima, subraći i kršćanskom narodu

28. Krist, kojega je Otac posvetio i poslao na svijet (Iv 10, 36), učinio je preko svojih Apostola dionicima svoga posvećenja i poslanstva njihove nasljednike, to jest biskupe,⁶² koji su zakonito povjerali u različnom stupnju dužnost svoje službe različnim osobama u Crkvi. Tako crkvenu od Boga ustanovljenu službu vrše u raznim redovima oni koji se već u starini; zovu biskupima, svećenicima, đakonima.⁸³ Premda svećenici nemaju vrhunac pontifikata i u vršenju svoje vlasti ovisе o biskupima, ipak su s njima spojeni svećeničkom čašću⁶⁴ i posvećuju se po sakramentu Reda,⁶⁶ na sliku Krista, vrhovnog i vječ* nog Svećenika (usp. Heb 5, 1-10; 7, 24; 9, 11-28), da propovijedaju Evanđelje i da pasu vjernike i da vrše službu Božju, kao pravi svećenici Novoga Zavjeta.⁶⁶ Kao dionici službe jedinog Posrednika Krista

1 Tim. 2, 5) particeps in suo gradu ministerii, omnibus verbum divinum annuntiant. Suum vero munus sacrum maxime exercent in eucharistico cultu vel synaxi, qua in persona Christi agentes.⁶⁷ Eiusque mysterium proclamantes, vota fidelium sacrificio Capitis ipsorum coniungunt, et unicum sacrificium Novi Testamenti, Christi scilicet Sese Patri immaculatam hostiam semel offerentis (cf. Hebr. 9, 11-28), in sacrificio Missae usque ad adventum Domini (cf. 1 Cor. 11, 26) repraesentant et applicant.⁶⁸ « Pro fidelibus autem poenitentibus vel aegrotantibus ministerio reconciliationis et alleviationis summe funguntur, et necessitates ac preces fidelium ad Deum Patrem⁶⁹ afferunt (cf. Hebr. 5, 1-3). Munus Christi Pastoris et Capitis pro sua parte auctoritatis exercentes,⁸⁹ familiam Dei, ut fraternitatem in unum animatam,⁷⁰ colligunt et per Christum in Spiritu ad Deum Patrem adducunt. In medio gregis Eum in Spiritu et veritate adorant (cf. Io. 4, 24). In verbo demum et doctrina laborant (cf. I Tim. 5, 17), credentes quod in lege Domini meditantur legerint, docentes quod crederint, imitantes quod docuerint.⁷¹

Presbyteri, ordinis Episcopalis providi cooperatores⁷² eiusque adiutorium et organum, ad Populo Dei inserviendum vocati, unum presbyterium⁷³ cum suo Episcopo constituunt, diversis quidem officiis mancipatum. In singulis localibus fidelium congregationibus Episcopum, quocum fidenti et magno animo consociantur, quodammodo praesentem reddunt eiusque munera et sollicitudinem pro parte suscipiunt et cura cotidiana exercent. Qui sub auctoritate Episcopi portionem gregis dominici sibi addictam sanctificant et regunt, Ecclesiam universalem in suo loco visibilem faciunt et in aedificando toto corpore Christi (cf. Eph. 4, 12) validam opem afferunt. Ad bonum autem filiorum Dei semper intenti operam suam ad opus pastorale totius dioeceseos, immo totius Ecclesiae conferre studeant. Propter hanc in sacerdotio et missione participationem Presbyteri Episcopum vere ut patrem suum agnoscant eique reverenter oboediant. Episcopus vero Sacerdotes cooperatores suos ut filios et amicos consideret, sicut Christus discipulos suos iam non servos, sed amicos vocat (cf. Io. 15, 15). Corpori igitur Episcoporum, ratione Ordinis et ministerii, omnes Sacerdotes, rum dioecesani tum religiosi coaptantur et bono totius Ecclesiae pro sua vocatione et gratia inserviunt.

Vi communis sacrae ordinationis et missionis Presbyteri omnes inter se intima fraternitate neentur, quae sponte ac libenter sese manifestet in mutuo auxilio, tam spirituali quam materiali, tam pastorali quam personali, in conventibus et communione vitae, laboris et caritatis.

Fidelium vero, quos spiritualiter baptismate et doctrina genuerunt (cf. 1 Cor. 4, 15; 1 Pt. 1, 23), curam tamquam patres in Christo agant. Forma facti gregis ex animo (cf. 1 Pt. 5, 3) suae communitati locali ita praesint et inserviant, ut ista digne vocari possit illo nomine,

(1 Tim 2, 5) u svom stupnju službe navješćuju svima Božju riječ. Svoju svetu službu najviše vrše u euharistijskom bogoslužju ili sinaksi, gdje radeći kao predstavnici Krista⁶⁷ i proglašujući njegov misterij, sjedinjuju molitve vjernika sa žrtvom njihove Glave, i u žrtvi mise prikazuju i namjenjuju sve do Gospodinova dolaska (usp. 1 Kor 11, 26) jedinu žrtvu Novoga Zavjeta, to jest žrtvu Krista koji se Ocu jedanput prikazao kao neporočna žrtva (usp. Heb 9, 11-28).⁶⁸ Za vjernike koji se kaju ili boluju, vrše na najvišem stupnju službu pomirenja i olakšanja i iznose Bogu Ocu potrebe i molitve vjernika (usp. Heb 5, 1-4). Vršeci prema dijelu vlasti, koju imaju, službu Krista Pastira i Glave,⁶⁹ skupljaju Božju obitelj, kao skupinu braće koju prozirnije jedan duh,⁷⁰ i po Kristu ih dovode u Duhu k Bogu Ocu. Posred stada Mu se klanjaju u duhu i istini (usp. Iv 4, 24). Trude se napokon u propovijedanju i poučavanju (usp. 1 Tim 5, 17), vjerujući ono što su čitali i razmišljali u Gospodinovu zakonu, učeći ono što vjeruju, živeći po onome što uče.⁷¹

Svećenici, mudri suradnici biskupskoga reda⁷² i njegova pomoć i oruđe, pozvani da služe Božjemu Narodu, čine jednu svećeničku družbu⁷³ sa svojim biskupom, određenu za različite dužnosti. U pojedinim mjesnim zajednicama vjernika čine na neki način prisutnim biskupa s kojim su vjerno i velikodušno sjedinjeni i djelomično preuzimaju njegove službe i brigu i svaki dan ih brižno vrše; Oni koji pod biskupovim auktoritetom posvećuju i vode dio Gospodinova stada njima povjeren, čine opću Crkvu vidljivom u svom mjestu i mnogo koriste izgradnji cijeloga Kristova Tijela (usp. Ef 4, 12). Uvijek misleći na dobro djece Božje, neka nastoje pridonijeti svoj dio za pastoralni rad cijele biskupije, dapače cijele Crkve. Zbog ovoga njihova udjela u svećeništvu i misiji neka svećenici priznaju biskupa uistinu kao svoga oca i neka ga sa štovanjem slušaju. Biskup pak neka smatra svećenike, svoje suradnike, kao sinove i prijatelje, kao što Krist svoje učenike ne zove slugama, nego prijateljima (usp. Iv 15, 15). Na temelju Reda i službe svi su svećenici, bilo dijecezanski, bilo redovnički, pridruženi zboru biskupa i prema svome zvanju i milosti služe dobru cijele Crkve.

Snagom svoga svetog ređenja i misije svi su svećenici među sobom vezani tijesnim bratstvom, koje se mora dragovoljno i rado očitovati u uzajamnoj pomoći, i duhovnoj i materijalnoj, i pastoralnoj i osobnoj, na sastancima i u zajedništvu života, rada i ljubavi.

Za vjernike koje su duhovno rodili krštenjem i poučavanjem (usp. 1 Kor 4, 15; 1 Petr 1, 23) neka se brinu kao oci u Kristu. Dragovoljno postavši uzori stada (1 Petr 5, 3), neka svojom mjesnom zajednicom upravljaju i služe joj, da se ona dostojno može zvati onim ime-

quo unus et totus Populus Dei insignitur, Ecclesiae scilicet Dei (cf. 1 Cor. 1, 2; 2 Cor. 1, 1; et passim). Memores sint se sua coti-diana conversatione et sollicitudine fidelibus et infidelibus, catholicis et non catholicis, faciem ministerii vere sacerdotalis et pastoralis exhibere, omnibusque testimonium veritatis et vitate reddere debere, et ut boni pastores illos quoque quaerere (cf. Lc. 15, 4-7), qui baptizati quidem in Ecclesia catholica a praxi sacramentorum, vel imo a fide defecerunt.

Quia genus humanum hodie magis magisque in unitatem civilem, oeconomicam et socialem coalescit, eo magis oportet ut Sacerdotes, coniuncta cura et ope sub duetu Episcoporum et Summi Pontificis, omnem rationem dispersipnis elidant, ut in unitatem familiae Dei totum genus humanum adducatur.

29. In gradu inferiori hierarchiae sistunt Diaconi, quibus »non ad sacerdotium, sed ad ministerium« manus imponuntur.⁷⁴ Gratia etenim sacramentali roborati, in diaconia liturgiae, verbi et caritatis Populo Dei, in communionem cum Episcopo eiusque presbyterio, inseruiunt. Diaconi est, prout ei a competenti auctoritate assignatum fuerit, solemniter baptismum administrare, Eucharistiam servare et distribuere, matrimonio Ecclesiae nomine adsistere et benedicere, Viaticum moribundis deferre, fidelibus sacram legere Scripturam, populum instruere et exhortari, fidelium cultui et orationi praesidere, sacramentalia ministrare, ritui funeris ac sepulturae praeesse. Caritatis et administrationis officiis dediti, meminerint Diaconi moniti Beati Polycarpi: »Misericordes, seduli, incedentes iuxta veritatem Domini, qui omnium minister factus est.«⁷⁵

Cum vero haec munera, ad vitam Ecclesiae summopere necessaria, in disciplina Ecclesiae latinae hodie vigenti in pluribus regionibus adimpleri difficulter possint, Diaconatus in futurum tamquam proprius ac permanens gradus hierarchiae restitui poterit. Ad competentes autem varii generis territoriales Episcoporum coetus, approbante ipso Summo Pontifice, speetat decernere, utrum et ubinam pro cura animarum huiusmodi diaconos institui opportunum sit. De consensu Romani Pontificis hic diaconatus viris maturioris aetatis etiam in matrimonio viventibus conferri poterit, necnon iuuenibus idoneis, pro quibus tamen lex coelibatus firma remanere debet.

C a p u t

IV

DE LAICIS

30. Sancta Synodus, muneribus Hierarchiae deelaratis, libenter animum advertit statui illomm christifidelium qui laici nuncupantur. Quodsi omnia quae de Populo Dei dicta sunt, ad laicos, religiosos

nom kojim se označuje cijeli Božji Narod, to jest Božjom Crkvom (usp. 1 Kor 1, 2; 2 Kor 1, 1 i drugdje). Neka se sjetite da moraju u svom svagdanjem ponašanju i nastojanju pokazati vjernima i nevjernima, katolicima i nekatolicima sliku uistinu svećeničke i pastoralne službe i dati svima svjedočanstvo istine i života, i kao dobri pastiri tražiti i one (usp. Lk 15, 4-7) koji su, iako kršteni u Katoličkoj Crkvi, prestali primati sakramente ili, dapače, -otпали od vjere.

Kako čovječanstvo danas sve više ide za civilnim, ekonomskim i društvenim jedinstvom to više treba da svećenici, sjedinjujući svoju revnost i svoj rad pod vodstvom biskupa i Pape, uklanjaju razlog za podijeljenost, kako bi se cijelo čovječanstvo dovelo u jedinstvo Božje obitelji.

Đakoni

29. Na nižem stupnju hijerarhije stoje đakoni, na koje se polažu ruke »ne za svećeništvo, nego za služenje«. ⁷⁴ Jer, ojačani sakramentalnom milošću, služe Božjem narodu u zajednici s biskupom i njegovo svećenstvom u službi liturgije, propovijedanja i ljubavi. Služba je đakona, kako mu odredi kompetentna vlast, svečano dijeliti kršćenje, čuvati i dijeliti Euharistiju, u ime Crkve prisustvovati ženidbi i blagoslivljati je, nositi popudbinu umirućima, čitati vjernicima Sveto Pismo, poučavati i poticati narod, predvoditi bogoslužje i molitvu vjernika, dijeliti blagoslovine, voditi obred sprovoda i pokopa. Budući da su posvećeni dužnostima kršćanske ljubavi i pomaganja, neka se sjetite đakoni opomene blaženoga Polikarpa: »Neka budu milosrdni, marljivi, hodajući po istini Gospodina, koji je postao sluga svih.« ⁷⁵

Budući da se te službe, koje su veoma potrebne za život Crkve, prema propisima koji danas vrijede u latinskoj Crkvi mogu u mnogim krajevima veoma teško vršiti, đakoniat će se moći u budućnosti obnoviti kao posebni i trajni hijerarhijski stupanj. Da li je i gdje je zgodno za dušobrižništvo uvesti takve đakone, imaju odlučiti različite kompetentne teritorijalne biskupske konferencije uz odobrenje samoga Pape. Uz pristanak Rimskoga Biskupa moći će se taj đakoniat podijeliti ljudima zrelije dobi i ako žive u braku, i sposobnim mladićima, za koje ipak mora ostati na snazi zakon celibata.

IV g l a v a

LAICI

Laici u Crkvi

30. Sveti Sabor, prikazavši službe hijerarhije, rado obraća misao na stalež onih vjernika, koji se zovu laicima. Iako je sve ono što je bilo rečeno o Božjem Narodu jednako upravljeno laicima, redovnicima

et clericos aequaliter aUriguntur, laicis tamen, viriŝ et mulieribus, ratione condicionis et missionis, quaedam particulariter pertinent, quorum fundamenta ob specialia rerum adiuncta nostri temporis magis expendenda sunt. Pastores enim sacri probe norunt quantum laici an bnum totius Ecclesiae conferant. Sciunt enim Pastores se a Christo non esse institutos, ut totam missionem salvificam Ecclesiae versus mundum in se solos suscipiant, sed praeclarum munus suum esse ita pascere fideles eorumque ministraciones et charismata ita recognoscere, ut cuncti suo modo ad commune opus unanimiter cooperentur. Oportet enim, ut omnes »veritatem... facientes in caritate crescamus in illo per omnia, qui est caput Christus, ex quo totum corpus compactum et connexum per omnem iuncturam subministracionis, secundum operationem in mensuram uniuscuiusque membri, augmentum corporis facit in aedificationem sui in caritate« (Eph. 4, 15-16).

31. Nomine laicorum hic intelleguntur omnes christifideles praeter membra ordinis sacri et status reMgiosi in Ecclesia sanciti, christi fideles scilicet, qui, utpote baptisate Christo concorporati, in Populum Dei constituti, et de munere Christi sacerdotali, prophetico et regali suo modo participes facti, pro parte sua missionem totius populi christiani in Ecclesia et in mundo exercent.

Laicis indoles saecularis propria et peculiaris est. Membra enim ordinis sacri, quamquam aliquando in saecularibus versari possunt, etiam saecularem professionem exercendo, ratione suae particularis vocationis praecipue et ex professo ad sacrum ministerium ordinantur, dum religiosi suo statu praeclarum et eximium testimonium reddunt, mundum transfigurari Deoque offerri non posse sine ŝpiritu beatitudinum. Laicorum est, ex vocatione propria, res temporales gerendo et secundum Deum ordinando, regnum Dei quaerere. In saeculo vivunt, scilicet in omnibus et singulis mundi officiis et operibus et in ordinariis vitae familiaris et socialis condicionibus, quibus eorum existientia quasi contextitur. Ibi a Deb vocantur, ut suum proprium munus exercendo, ŝpiritu evangelico, dueti, fermenti instar ad mundi sanctificationem velut ab intra conferant, sicque praeprimis testimonio vitae suae, fide, spe et caritate fulgentes, Christum aliis manifestent. Ad illos ergo peculiari modo speetat res temporales omnes, quibus arete coniunguntur, ita" illuminare et ordinare, ut secundum Christum iugiter fiant et crescant et sint in laudem Creato-ris et Redemptoris.

32. Ecclesia sacnta, ex divina institutione, mira varietate ordinatur et regitur. »Sicut enim in uno corpore multa membra habemus, omnia autem membra non eundem actum habent, ita multi unum corpus sumus in Christo, singuli autem alter alterius membra« (Rom. 12,4-5).

i svećenstvu, ipak neke stvari posebno spadaju na laike, muškarce i žene, prema njihovu položaju i misiji. Temelje tih stvari treba bolje promotriti s obzirom na posebne prilike našega vremena. Jer sveti pastiri dobro znaju koliko laici doprinose dobru cijele Crkve. Pastiri znaju da nisu od Krista ustanovljeni da sami preuzmu svu spasonosnu misiju Crkve prema svijetu, nego da je njihova uzvišena služba tako pasti vjernike i tako nadzirati njihove službe" i karizme da svi jedno-dušno sudjeluju na svoj način za opće dobro. Jer treba da svi, »držeći se istine u ljubavi, rastemo na svaki način u njemu, koji je glava, Krist; od njega je cijelo tijelo dobro složeno i čvrsto vezano svakom vezom da jedan drugomu pomaže silom koja je odmjerena svakom pojedinom dijelu, te čini da tijelo raste i da se usavršuje u ljubavi« (Ef 4, 15-16).

Narav i poslanje laika

31. Pod imenom laika ovdje se razumiju svi vjernici osim članova svetoga reda i redovničkog staleža odobrenog od Crkve, to jest vjernici koji, pošto su krštenjem združeni u jedno tijelo s Kristom, učinjeni Božjim Narodom i na svoj način postali dionici Kristove svećeničke, proročke i kraljevske službe, vrše, koliko na njih spada, u Crkvi i u svijetu misiju čitavoga kršćanskog naroda.

Laicima je svjetovna narav vlastita i posebna. Jer članovi svetoga reda premda se katkad mogu baviti svjetovnim stvarima, čak i vršeći koje svjetovno zvanje, ipak su po svom posebnom pozivu osobito i prvotno određeni za svetu službu, dok redovnici svojim staležom pružaju sjajno i posebno svjedočanstvo da se svijet ne može preobraziti i Bogu prikazati bez duha blaženstava. Na laike spada po njihovu pozivu da traže kraljevstvo Božje baveći se vremenitim stvarima i uređujući ih po Bogu. Žive u svijetu, to jest u svim i pojedinim dužnostima i poslovima svijeta i u redovitim prilikama obiteljskog i društvenog života, kojima je kao protkan njihov život. Tu su oni od Boga pozvani, da pridolesu; kao iznutra poput kvasca, posvećenju svijeta vršeći vlastitu dužnost, vođeni evanđeoskim, duhom, i tako drugima otkriju Krista u prvom redu svijetleći svjedočanstvom svoga života, vjerom, nadom i ljubavlju. Na njih dakle posebnim načinom spada da sve vremenite stvari, s kojima su tijesno vezani, tako rasvijetle i urede da se uvijek vrše po Kristu i da rastu i budu na slavu Stvoritelja, i Otkupitelja.

Dostojanstvo laika u Božjem narodu

32. Sveta se Crkva po božanskoj ustanovi uređuje i upravlja divnom raznolikošću. »Jer kao što u jednom tijelu imamo mnogo udova, a svi udovi nemaju iste službe, tako smo mnogi jedno tijelo u Kristu, a pojedinci udovi jedan drugomu« (Rim 12, 4-5).

Unus est ergo Populus Dei electus: »unus Dominus, una fides, unum baptisma« (Eph. 4, 5); communis dignitas membrorum ex eorum in Christo regeneratione, communis filiorum gratia, communis ad perfectionem vocatio, una salus, una spes indivisaque caritas. Nulla igitur in Christo et in Ecclesia inaequalitas, spectata stirpe vel natione, condicione sociali vel sexu, quia »non est Iudaeus neque Graecus, non est servus neque liber, non est masculus neque femina. Omnes enim vos *unus* estis in Christo Iesu« (Gal. 3, 28 gr., cf. Col. 3, 11).

Si igitur in Ecclesia non omnes eadem via incedunt, omnes tamen ad sanctitatem vocantur et coaequalem sortiti sunt fidem in iustitia Dei (cf. 2 Pt. 1, 1). Etsi quidam ex voluntate Christi ut doctores, mysteriorum dispensatores et pastores pro aliis constituuntur, vera tamen inter omnes viget aequalitas quoad dignitatem et actionem cunctis fidelibus communem circa aedificationem Corporis Christi. Distinctio enim quam Dominus posuit inter sacros ministros et reliquum Populum Dei, secumfert coniunctionem, cum Pastores et alii fideles inter se communi necessitudine devinciantur; Ecclesiae Pastores, exemplum Domini secuti, sibi invicem aliisque fidelibus ministrant, hi autem alacriter Pastoribus et doctoribus sociam operam praestent. Sic in varietate omnes testimonium perhibent de mirabili unitate in Corpore Christi: ipsa enim diversitas gratiarum, ministratorum et operationum filios Dei in unum colligit, quia »haec... omnia operatur unus atque idem Spiritus« (1 Cor. 12, 11).

Laici igitur sicut ex divina dignatione fratrem habent Christum, qui cum sit Dominus omnium, venit tamen non ministrari sed ministrare. (cf. Mt. 20, 28), ita etiam fratres habent eos, qui in sacro ministerio positi, auctoritate Christi docendo et sanctificando et regendo familiam Dei ita pascunt, ut mandatum novum caritatis ab omnibus impleatur. Quocirca pulcherrime dicit S. Augustinus: »Ubi me terret quod vobis sum, ibi me consolatur quod vobiscum sum. Vobis enim sum episcopus, vobiscum sum christianus. Illud est nomen officii, hoc gratiae; illud periculi est, hoc salutis«.*

33. Laici in Populo Dei congregati et in uno Corpore Christi sub uno capite constituti, quicumque sunt, vocantur, ut tamquam viva membra ad Ecclesiae incrementum eiusque iugem sanctificationem vires suas omnes, beneficio Creatoris et gratia Redemptoris acceptas, conferant.

Apostolatus autem laicorum est participatio ipsius salvificae missionis Ecclesiae, ad quem apostolatus omnes ab ipso Domino per baptismum et confirmationem deputantur. Sacramentis autem, praesertim sacra Eucharistia, communicatur et alitur illa caritas erga Deum et homines, quae anima est totius apostolatus. Laici autem speciatim ad hoc vocantur, ut praesentem et actuosam reddant Ecclesiam in eis locis et rerum adiunctis, ubi ipsa non nisi per eos sal

Jedan je dakle izabrani Božji Narod: »jedan Gospodin, jedna vjera, jedno krštenje« (Ef 4, 5); zajedničko je dostojanstvo udova po njihovu preporodu u Kristu, zajednička je milost djece, zajednički poziv na savršenost, jedno spasenje, jedna nada i nerazdijeljena ljubav. Nema dakle nikakve nejednakosti u Kristu i u Crkvi s obzirom na podrijetlo i narodnost, na društveni položaj ili spol, jer tu »nema više ni Zidova ni Grka, ni roba ni slobodnjaka, nema ni muškog ni ženskog, jer ste vi svi 'jedan' u Kristu Isusu« (Gal 3, 28 gr.; usp. Kol 3, 11).

Iako dakle u Crkvi svi ne idu istim putem, ipak su svi pozvani na svetost i primili su jednaku vjeru po pravdi Božjoj (usp. 2 Petr 1, 1). Premda se neki po Kristovoj volji postavljaju kao učitelji i djelatnici tajna i pastiri za druge, ipak postoji među svima prava jednakost s obzirom na dostojanstvo i na djelovanje zajedničko svim vjernicima u izgradnji Kristova Tijela. Jer razlika koju je Gospodin postavio između svetih službenika i ostaloga Božjeg Naroda uključuje neku vezu, jer su pastiri i drugi vjernici među sobom vezani zajedničkim nužnim odnošajem; neka pastiri Crkve, slijedeći Gospodinov primjer, služe jedan drugomu i drugim vjernicima, a ovi neka živo surađuju s pastirima i učiteljima. Tako u raznolikosti svi daju svjedočanstvo o divnom jedinstvu u Kristovu Tijelu: jer sama raznolikost milosti, službi i djelovanja" skuplja Božje sinove u jedno tijelo, jer »sve ovo čini jedan i isti Duh« (1 Kor 12, 11).

Laici, dakle, kao što po božanskoj dobroti imaju za brata Krista, koji je Gospodin svih, a ipak je došao ne da bude služen, nego da služi (usp. Mt 20, 28), tako imaju za braću one koji, postavljeni za svetu službu, po Kristovu ovlaštenju učeći i posvećujući i upravljajući tako pasu Božju obitelj da svi ispune novu zapovijed ljubavi. Zato veoma lijepo kaže sv. Augustin: »Dok me straši ono što sam vama, ipak me tješi ono što sam s vama. Jer sam vama biskup, a s vama sam kršćanin. Ono je ime službe, ovo je ime milosti; ono je ime pogibli, a ovo spasenja.«¹;

Apostolat laika

33. Laici sakupljeni u Božjem Narodu i postavljeni pod jednu glavu u jednom Kristovu Tijelu, bili oni koji mu drago, pozvani su da kao živi udovi sve svoje sile, što su ih primili od dobrote Stvoritelja i od milosti Otkupitelja, upotrijebe za porast Crkve i njezrao trajno napredovanje" u svetosti.

Apostolat je laika sudjelovanje u samoj spasiteljskoj misiji Crkve, i za taj su apostolat svi određeni od samoga Gospodina po krštenju i potvrđi. Po sakramentima se pak, a osobito po Euharistiji, daje i hrani ona ljubav prema Bogu i ljudima koja je duša svega apostolata. Laici su posebno za to pozvani da Crkvu učine prisutnom i djelatnom u onim mjestima i prilikama gdje ona samo po njima može

terrae evadere potest.² Sic omnis laicus, ex ipsis donis sibi collatis, testis sibi et vivum instrumentum missionis ipsius Ecclesiae existit »secundum mensuram donationis Christi« (Eph. 4, 7).

Praeter hunc apostolatum, qui ad omnes omnino christifideles spectat, laici insuper diversis modis ad cooperationem magis immediatam cum apostolatu hierarchiae vocari possunt, ad modum illorum virorum ac mulierum cui Paulum apostolum in Evangelio adiuvant, multum in Domino laborantes (cf. Phil. 4, 3; Rom. 16, 3 ss.)~ Praeterea aptitudine gaudent, ut ad quaedam munera ecclesiastica, ad finem spiritualem exercenda, ab Hierarchia adsumantur.

Onnibus igitur laicis onus praeclarum incumbit ad laborandum, ut divinum salutis propositum ad universos homines omnium temporum et ubique terrarum magis magisque pertingat. Via proinde eisdem undequaque pateat, ut pro suis viribus temporumque necessitatibus opus salutis Ecclesiae naviter et ipsi participant.

34. Supremus et aeternus Sacerdos Christus Iesus, cum etiam per laicos suum testimonium suumque servitium continuare velit, eos suo Spiritu vivificat indesinenterque impellit ad omne opus bonum et perfectum.

Illis enim, quos vitae et missioni suae intime coniungit, etiam sui muneris sacerdotalis partem tribuit ad cultum spiritualem exercendum, ut glorificetur Deus et salventur homines. Qua de causa laici, utpote Christo dicati et Spiritu Sancto uncti, mirabiliter vocantur et instruuntur, ut uberiores semper fructus Spiritus in ipsis producantur. Omnia enim eorum opera, preces et incepta apostolica, conversatio coniugalis et familiaris, labor quotidianus, animi corporisque relaxatio, si in Spiritu peragantur, imo molestiae vitae si patienter sustineantur, fiunt spirituales hostiae, acceptabiles Deo per Iesum Christum (cf. 1 Pt. 2, 5), quae in Eucharistiae celebratione, cum dominici sacrificii oblatione, Patri piissime offeruntur. Sic et laici, qui adoratpres ubique sancte agentes, ipsum mundum Deo consecrant.

3.5. Christus, Propheta magnus, qui et testimonio vitae et verbi virtute Regnum proclamavit Patris, usque ad plenam manifestationem gloriae suum munus propheticum adimplet, non solum per Hierarchiam, quae nomine et potestate Eius docet, sed etiam per laicos, quos ideo et testes constituit et sensu fidei et gratia verbi instruit (cf. Act. 2, 17-18; Apoc. 19, 10), ut virtus Evangelii in vita quotidiana, familiari et sociali eluceat. Ipsi se praebent ut filios re-promissionis, si fortes in fide et spe praesens momentum redimunt (cf. Eph. 5, 16; Col. 4, 5) et futuram gloriam per patientiam expectant (cf. Rom. 8, 25). Hanc autem spem non in animi interioritate abscondunt, sed conversione continua et colluctatione »adversus mundi rectores tenebrarum harum, contra spiritualia nequitiae« (Eph. 6, 12) etiam per vitae saecularis strueturas expriment.

postati sol zemlje.² Tako je svaki laik zbog samih darova koje je primio ujedno svjedok i živo oruđe misije same Crkve »prema mjeri u kojoj mu je Krist dao svoj dar« (Ef 4, 7).

Osim ovoga apostolata, koji spada potpuno ha sve vjernike, laici mogu još na različite načine biti pozvani na neposredni je sudjelovanje s apostolatom hijerarhije,³ »poput onih muževa i žena koji su apostola Pavla pomagali u Evanđelju, radeći mnogo u Gospodinu (usp. Fil 4, 3; Rim 16, 3 ss). Osim toga imaju sposobnost da od hijerarhije budu uzeti da vrše za duhovnu svrhu neke crkvene službe.

Na sve laike dakle pada slavno breme da rade kako bi božanska odluka spasenja sve više i više došla do svih ljudi svih vremena i u sve zemlje. Neka im zato bude otvoren bilo koji put, da prema svojim silama i potrebama vremena i oni aktivno sudjeluju na spasiteljskom djelu Crkve.

Svećenička služba laika

34. Budući da je vrhovni i vječni Svećenik Isus Krist htio i po laicima nastaviti svoje svjedočanstvo i svoju službu, oživljuje ih svojim Duhom i neprestano potiče na svako dobro i savršeno djelo.

Onima naime koje tijesno spaja sa svojim životom i svojom misijom daje također dio svoje svećeničke službe da vrše duhovno bogoslužje, da se slavi Bog i da se ljudi spašavaju. Zato su laici, budući da su posvećeni Kristu i pomazani od Duha Svetoga, divno pozvani i poučeni, da se u njima proizvedu sve obilniji plodovi Duha. Jer sva njihova djela, molitve i apostolski pothvati, bračni i obiteljski život, svagdanji rad, odmor duha i tijela, ako se vrše u Duhu, dapače i tegobe života, ako se strpljivo podnose, postaju duhovne žrtve ugodne Bogu po Isusu Kristu (usp. 1 Petr 2, 5), koje se u služenju Euharistije pobožno prinose Ocu s prinosom Gospodinova Tijela-Tako i laici, sveto radeći posvuda kao klanjaoci, 'posvećuju Bogu sam svijet.

Proročka služba laika

35. Krist, veliki prorok, koji je svjedočanstvom života i snagom riječi proglasio Očevo Kraljevstvo, ispunja svoju proročku službu sve do punog očitovanja svoje slave, ne samo po hijerarhiji, koja uči u njegovo ime i po njegovoj vlasti, nego i po laicima, koje zato čini svojim svjedocima i poučava ih osjećajem vjere i milošću riječi (usp. Dj ap. 2, 17-18; Otkr 19, 10), da sila Evanđelja svijetli u svagdanjem, obiteljskom i društvenom životu. Oni se pokazuju kao sinovi obećanja, ako jaki u vjeri i nadi iskorišćuju sadašnje vrijeme (usp. Ef 5, 16; Kol 4, 5) i strpljivo čekaju buduću slavu (usp. Rim 8, 25). A tu nadu neka ne skrivaju ti nutarnjosti duha, nego neka je izražavaju i kroz oblike svjetovnog života neprekidno se obraćajući i boreći se »protiv vladara ovoga tamnoga svijeta, protiv duhovnih sila zloće« (Ef-6,-12).. /■ ,:■■■ '— ...;■ -;

Sicut sacramenta Novae Legis, quibus vita et apostolatus fidelium ali tur, coelum novum et terram novam (cf. Apoc. 21, 1) praefigurant, ita laici evadunt validi praecones fidei sperandarum rerum (cf. Hebr. 11, 1), si cum vita ex fide professionem fidei inhaesitanter coniungunt. Haec evangelizatio, nuntium Christi scilicet et testimonio vitae et verbo prolatum, notam quamdam specificam et peculiarem efficacitatem acquirit ex hoc, quod in communibus condicionibus saeculi completur. ■

Quo in munere magni pretii apparet ille status vitae, qui speciali sacramento sanctificatur, scilicet vita matrimonialis et familiaris. Ibi exercitium et schola praeclara apostolatus laicorum habetur, ubi religio christiana totam vitae institutionem pervadit et in dies magis transformat. Ibi coniuges propriam habent vocationem, ut sibi invicem et filiis sint testes fidei et amoris Christi. Familia christiana tum praesentes virtutes Regni Dei tum spem vitae beatæ alta voce proclamant. Ita exemplo et testimonio suo arguit mundum de peccato et eos qui veritatem quaerunt illuminat.

Proinde laici, etiam quando curiŝ temporalibus occupantur, pretiosam actionem ad evangelizandum mundum exercere possunt et debent. Quodsi quidam eorum, deficientibus sacris ministris, vel iisdem in regimine persecutionis impeditis, quaedam officia sacra pro facultate suppleant; et si plures quidem ex eis totas vires suas in opere apostolico impendant: universos tamen oportet a<i dilatationem et incrementum Regni Christi in mundo cooperari. Quapropter laici sollerter in profundiorum cognitionem veritatis revelatae incumbant, et instanter a Deo sapientiae donum impetrent.

36. Christus, factus oboediens usque ad mortem et propter hoc a Patre exaltatus (cf. Phil. 2, 8-9), in gloriam regni sui intravit. Cui omnia subiiciuntur, donec Ipse se cunctaque creata Patri subiiciat, ut sit Deus omnia in omnibus (cf. 1 Cor. 15, 27-28). Quam potestatem discipulis communicavit, ut et illi in regali libertate constituentur et sui abnegatione vitae sanctae regnum peccati in seipsis devincant (cf. Rom. 6, 12), immo ut Christo etiam in aliis servientes, fratres suos ad Regem, cui servire regnare est, humilitate et patientia perducant. Dominus enim regnum suum etiam per laicos fideles dilatare cupit, regnum scilicet »veritatis et vitae, regnum sanctitatis et gratiae, regnum iustitiae, amoris et pacis«⁴ in quo regno ipsa creatura liberabitur a "servitute corruptionis in libertatem gloriae filiorum Dei (cf. Rom. 8, 21). Magna sane promissio, magnumque mandatum discipulis datur: »Omnia enim vestra sunt, vos autem Christi, Christus autem Dei« (1 Cor. 3, 23).

Fideles igitur totius creaturae intimam naturam, valorem et ordinationem in laudem Dei agnoscere, et per opera etiam saecularia se

Kao što sakramenti Novoga Zakona, kojima se hrani život i apostolat vjernika, naznačuju novo nebo i novu zemlju (usp. Otkr 21, 1), tako i laici postaju moćni glasnici vjere u stvarima kojima se nadamo (usp; Hebr 11, 1), ako sa životom po vjeri nepokolebljivo spajaju ispovijedanje vjere. Ovo propovijedanje Evandjelja, to jest navješćivanje Krista i svjedočanstvom života i riječju, dobiva neku specifičnu i osobitu uspješnost po tome što se izvršuje u običnim prilikama svijeta.

U toj službi ukazuje se veoma vrijedno ono životno stanje koje se posvećuje posebnim sakramentom, a to je bračni i obiteljski život. Tu je vježbalište i odlična škola apostolata laika, gdje kršćanska vjera prozirnije sav način života i svaki dan ga sve više preobražava. Tu bračni drugovi imaju svoje zvanje, da budu jedan drugomu i djeci svjedoci vjere i Kristove ljubavi. Kršćanska obitelj glasno proglašuje i sadašnje kreposti Kraljevstva Božjega i nadu u blaženi život. Tako svojim primjerom i svjedočanstvom optužuje svijet zbog grijeha i rasvjetljuje one koji traže istinu.

Zato laici, i kad su zabavljeni vremenitim brigama, mogu i moraju vršiti dragocjeno djelovanje za naviještanje Evandjelja svijetu. Ako neki od njih u pomanjkanju svetih službenika, ili ako su ovi zapriječeni u krajevima progona, nadopunjuju neke službe prema svojoj mogućnosti, i ako mnogi od njih ulažu sve svoje sile u apostolski rad, ipak treba da svi surađuju za raširenje i porast Kristova Kraljevstva u svijetu. Zato neka laici marljivo nastoje da steknu dublju spoznaju objavljene istine i neka ustrajno mole od Boga dar mudrosti.

Kraljevska služba laika

36. Krist, koji je postao poslušan sve do smrti i radi toga bio od Oca uzvišen (usp. Fil 2, 8-9), ušao je u slavu svoga kraljevstva. Njemu su podložne sve stvari, dok On podloži Ocu sebe samoga i sve stvorove, da Bog bude sve u svemu (usp. 1 Kor 15, 27-28). Tu je vlast On dao i učenicima, da i oni budu postavljeni u kraljevsku slobodu, i samozatajom i svetim životom pobijede u sebi kraljevstvo grijeha (usp. Rim 6, 12), dapače da, služeći Kristu i u drugima, poniznošću i strpljivošću dovedu svoju braću Kralju, kojemu služiti znači kraljevati. Gospodin želi da svoje Kraljevstvo širi i po laicima, to jest kraljevstvo istine i života, kraljevstvo svetosti i milosti, kraljevstvo pravde, ljubavi i mira.⁴ U tom će kraljevstvu i sami stvorovi biti oslobođeni ropstva raspadljivosti, da učestvuju u slavnoj slobodi Božje djece (usp. Rim 8, 21). Veliko je doista obećanje i velika zapovijed dana učenicima: »Sve je vaše, a vi ste Kristovi, a Krist je Božji« (1 Kor 3, 23).

Vjernici dakle moraju spoznati nutarnju narav, vrijednost i uređenje svega stvorenja na slavu Božju i jedni druge pomagati i svje-

invicem ad sanctiorem vitam adiuvere debent, ita ut mundus spiritu Christi imbuatur atque in iustitia, caritate et pace finem suum efficacius attingat. In quo officio universaliter adimplendo laici praecipuum locum obtinent. Sua igitur in profanis disciplinis competentia suaeque activitate, gratia a se intrinsece elevata, valide conferant operam, ut bona creata secundum Creatoris ordinationem eiusque Verbi illuminationem humano labore, arte technica, civilique cultura ad utilitatem omnium prorsus hominum excolantur, aptiusque inter illos distribuantur, et suo modo ad universalem progressum in humana et christiana libertate conducant. Ita Christus per Ecclesiae membra totam societatem humanam suo salutari lumine magis magisque illuminabit.

Laici praeterea, collatis quoque viribus, instituta et condiciones mundi, si qua mores ad peccatum incitant, ita sanent, ut haec omnia ad iustitiae normas conformentur et virtutum exercitio potius faveant quam obsint. Ita agendo culturam operaque humana valore morali imbuent. Hoc modo simul ager mundi melius pro semine verbi divini paratur, et Ecclesiae latius patent portae, quibus praeconium pacis in mundum introeat.

Propter ipsam oeconomiam salutis, fideles discant sedulo distinguere inter iura et officia quae eis incumbunt, quatenus Ecclesiae aggregantur, et ea quae eis competunt, ut sunt humanae societatis membra. Utraque inter se harmonice consociare satagent, memores se, in quavis re temporali, christiana conscientia duci debere, cum nulla humana activitas, ne in rebus temporalibus quidera. Dei imperio subtrahi possit. Nostro autem tempore maxime oportet ut distinctio haec simul et harmonia quam clarissime in modo agendi fidelium elucescant, ut missio Ecclesiae particularibus mundi hodierni conditionibus plenius respondere valeat. Sicut enim agnoscendum est terrenam civitatem, saecularibus curis iure addictam propriis principiis, ita infausta doctrina, quae societatem, nulla habita religionis ratione, exstruere contendit et libertatem religiosam civium impugnat et eruit, merito reiiditur.*

37. Laici, sicut omnes christifideles, ius habent ex spiritalibus Ecclesiae bonis, verbi gratia praesertim et sacramentorum adiumenta a sacris Pastoribus abundanter accipiendi,⁸ hisque necessitates et optata sua ea libertate et fiducia, quae filios Dei et fratres in Christo decet, patefaciant. Pro scientia, - competentia et praestantia quibus pollent, facultatem, immo aliquando et officium habent suam sententiam de iis quae bonum Ecclesiae respiciunt declarandi. Hoc fiat, si casus ferat, per instituta ad hoc ab Ecclesia stabilita, et semper in veracitate, fortitudine et prudentia, cum reverentia et caritate erga illos, qui ratione sacri sui muneris personam Christi gerunt. Laici, sicut omnes

tovnim djelima na svetiji život, tako da se svijet prožme Kristovim duhom i da u pravednosti, ljubavi i miru uspješnije postigne svoju svrhu. Izvršujući općenito tu dužnost laici zauzimaju posebno mjesto. Svojom kompetentnošću u profanim strukama i svojom aktivnošću, iznutra uzdignutom Kristovom milošću, neka snažno rade da po određenju Stvoriteljevu i rasvjetljenju njegove Riječi, ljudskim radom, tehnikom i kulturom poljepšavaju stvorena dobra na korist svih ljudi uopće, da se prikladnije među njih razdijele i da na svoj način dovedu do općeg napretka u ljudskoj i kršćanskoj slobodi. Tako će Krist po članovima Crkve svojim spasonosnim svjetlom sve više i više rasvjetljivati cijelo ljudsko društvo.

Osim toga neka laici i ujedinjenim silama ustanove i prilike u svijetu, ako gdje na grijeh potiču, tako ozdravljaju da sve budu dovedene u sklad s pravilima: pravde i da ne smetaju, nego pogoduju vršenju kreposti. Tako radeći prožet će moralnom vrijednošću kulturu i ljudska djela. Na taj se način polje svijeta bolje pripravlja za sjeme božanske riječi i ujedno se šire otvaraju vrata Crkve da kroz njih vijest mira uđe u svijet.

Zbog same ekonomije spasenja neka vjernici nauče pomno razlikovati prava i dužnosti što na njih spadaju ukoliko su članovi Crkve od onih što im pripadaju ukoliko su članovi ljudskog društva. Neka nastoje da oboje dovedu u sklad, imajući na pameti da se u svakoj vremenitoj stvari moraju voditi kršćanskom savješću, jer se nikakva ljudska djelatnost ni u naravnim stvarima ne može otetiti Božjoj zapovijedi. U naše je vrijeme veoma potrebno da ta razlika i to slaganje na najjasniji način odsijevaju u načinu rada vjernika, da misija Crkve može potpunije odgovarati posebnim prilikama sadašnjega svijeta. Kao što se mora priznati da se zemaljska država, s pravom predana svjetovnim brigama, upravlja vlastitim načelima, tako se s pravom odbacuje zlokobna nauka koja hoće da društvo izgradi bez ikakva obzira na vjeru te napada i guši vjersku slobodu građana.⁵

Laici i hijerarhija

37. Laici, kao i svi vjernici, imaju pravo da obilno primaju od svetih pastira duhovna dobra Crkve, osobito pomoć riječi Božje i sakramenata;⁹ neka dakle njima otkrivaju svoje potrebe i svoje želje s onom slobodom i pouzdanjem koje pristoji djeci Božjoj i braći u Kristu. Prema svom znanju, kompetentnosti i ugledu imaju slobodu, a katkada i dužnost da reknu svoje mišljenje o stvarima koje se odnose na korist Crkve.⁷ Neka se to čini, ako treba, preko ustanova koje je Crkva za to ustanovila, i uvijek istinoljubivo, hrabro i razborito, s poštovanjem i ljubavlju prema onima koji radi svoje svete službe predstavljaju Krista.

christifideles, illa quae sacri Pastores, utpote Christum repraesentantes, tamquam magistri et rectores in Ecclesia statuunt, christiana oboedientia prompte aplectantur, Christi exemplum secuti, qui, sua oboedientia usque ad mortem, beatam libertatis filiorum Dei viam omnibus hominibus aperuit. Neque omittant precibus suis Praepositos, suos Deo commendare, quippe qui pervigilant quasi rationem pro animabus nostris reddituri, ut cura gaudio hoc faciant et non gementes (cf. Hebr. 13, 17).

Sacri vero Pastores laicorum dignitatem et responsabilitatem in Ecclesia agnoscant et promoveant; libenter eorum prudenti consilio utantur, cum confidentia eis in servitium Ecclesiae officia committant et eis agendi libertatem et spatium relinquunt, immo animuni eis addant, ut etiam sua sponte opera aggrediantur. Paterno cum amore coepta, vota et desideria a laicis proposita attente in Christo considerent.⁸ Iustam autem libertatem; quae omnibus in civitate terrestri competit, Pastores observanter agnoscent.

Ex hoc familiari commercio inter Laicos et Pastores permulta bona Ecclesiae exspectanda sunt: ita enim in laicis roboratur propriae responsabilitatis sensus, fovetur alacritas, et facilius laicorum vires Pastorum operi associantur. Hi vero, laicorum experientia adiuti, tam in rebus spiritualibus quam in temporalibus, distinctius et aptius iudicare valent, ita ut tota Ecclesia, ab omnibus membris suis roborata, suam pro mundi vita missionem efficacius compleat.

38. Unusquisque laicus debet esse coram saeculo testis resurrectionis et vitae Domini Iesu atque signum Dei vivi. Omnes insimul et unusquisque pro sua parte mundum fructibus spiritualibus alere debent (cf. Gal. 5, 22), in eumque spiritum diffundere, quo animantur illi pauperes, mites et pacifici, quos Dominus in Evangelio beatos proclamavit (cf. Mt. 5, 3-9). Uno verbo, »quod anima est in corpore, hoc sint in mundo christiani.«⁹

Caput V

DE UNIVERSALI VOCATIONE AD SANCTITATEM IN ECCLESIA

39. Ecclesia, cuius mysterium a Sacra Synodo proponitur, indefectibiliter sancta creditur. Christus enim, Dei Filius, qui cum Patre et Spiritu »solus Sanctus« celebratur,¹ Ecclesiam tamquam sponsam suam dilexit, seipsum tradens pro ea, ut illam sanctificaret (cf. Eph. 5, 25-26), eamque sibi ut corpus suum coniunxit atque Spiritus

Laici, kao i svi vjernici, neka s kršćanskom poslušnošću spremno prihvaćaju ono što sveti pastiri kao Kristovi predstavnici određuju kao učitelji i upravitelji u Crkvi, slijedeći primjer Krista, koji je svojom poslušnošću sve do smrti svim ljudima otvorio blaženi put slobode djece Božje. Neka ne propuštaju u svojim molitvama Bogu preporučivati svoje poglavare, da oni, budući da moraju s odgovornošću bdjeti nad našim dušama, to čine s radošću, a ne uzdišući (usp. Hebr 13, 17).

Sveti pastiri sa svoje strane neka priznaju i podupiru dostojanstvo i odgovornost laika u Crkvi; neka se rado služe njihovim razboritim savjetom, neka im s povjerenjem predaju dužnosti u službi Crkve i neka im ostavljaju slobodu i polje rada, dapače neka ih potiču da poduzimlju djela i vlastitom pobudom. Neka pažljivo i s očinskom ljubavlju gledaju pothvate, prijedloge i želje iznesene od laika.⁸ S poštovanjem će pak pastiri priznavati onu slobodu jkoga svima pripada u zemaljskoj državi.

Od tih obiteljskih odnosa između laika i pastira moraju se očekivati mnoge koristi za Crkvu: jer se na taj način kod laika jača osjećaj vlastite odgovornosti, gaji se oduševljenje i njihove se sile lakše pridružuju djelu pastira. A ovi, pomognuti iskustvom laika, mogu jasnije i zgodnije suditi bilo u duhovnim, bilo u svjetovnim stvarima, tako da cijela Crkva, ojačana od svih svojih članova, uspješnije vrši svoju misiju za život svijeta. •

Laici, duša svijeta

38. Svaki laik mora pred svijetom biti svjedok uskrsnuća i života Gospodina Isusa, i znak živoga Boga. Svi skupa i svaki sa svoje strane moraju hraniti svijet duhovnim plodovima (usp. Gal 5, 22) i u nj ulijevati duh kojim se napunjavaju oni siromasi, krotki i miro ljubivi, koje je Gospodin u Evanđelju proglasio blaženima (usp. Sit 5, 3-9). Jednom riječju, »što je duša u tijelu, to neka budu kršćani u svijetu«.⁹

V glava **OPĆI POZIV NA**

SVETOST U CRKVI

Svetost u Crkvi

39. Crkva, koje misterij izlaže Sveti Sabor, po nauci je vjere trajno sveta. Jer je Krist, sin Božji, koji se s Ocem i Duhom slavi kao »jedini Sveti«,¹ ljubio Crkvu kao svoju zaručnicu i dao samoga sebe za nju da je posveti (usp. Ež 5, 25-26), i združio je sa sobom kao svoje tijelo i obasuo je darom Duha Svetoga na slavu Boga.

Sancti dono cumulavit, ad gloriam Dei. Ideo in Ecclesia omnes, sive ad Hierarchiam pertinent sive ab ea pascuntur, ad sanctitatem vocantur, iuxta illud Apostoli: »Hacc est enim voluntas Dei, sanctificatio vestra« (1 Thess. 4, 3; cf. Eph. 1, 4). Haec autem Ecclesiae sanctitas in gratiae fructibus quos Spiritus in fidelibus producit, incessanter manifestatur et manifestari debet; multiformiter exprimitur apud singulos, qui in suo vitae ordine ad perfectionem caritatis, aedificantes alios, tendunt; proprio quodam modo apparet in praxi consiliorum, quae evangelica appellari consueverunt. Quae consiliorum. praxis, Spiritu Sancto impellente, a multis christianis assumpta, sive privatim sive in conditione vel statu in Ecclesia sanctis, praeclarum in mundo fert, et ferre oportet, eiusdem sanctitatis testimonium et exemplum.

40. Omnis perfectionis divinus Magister et Exemplar, Dominus Iesus, sanctitatem vitae, cuius Ipse et auctor et consummator exstat, omnibus et singulis discipulis suis cuiuscumque conditionis praedicavit: »Estote ergo vos perfecti, sicut et Pater vester coelestis perfectus est« (Mt. 5, 48).« In omnes enim Spiritum Sanctum misit, qui eos intus moveat, ut Deum diligant ex toto corde, ex tota anima, ex tota mente et ex tota virtute sua (cf. Mt. 22, 37), et ut invicem se diligant sicut Christus eos dilexit (cf. Io. 13, 34; 15, 12). Christi asseclae a Deo non secundum opera sua, sed secundum propositum et gratiam Eius vocati atque in Iesu Domino iustificati, in fidei baptismo vere filii Dei et consortes divinae naturae, ideoque reapse sancti effecti sunt. Eos proinde oportet sanctificationem quam acceperunt, Deo dante, vivendo tenere atque perficere. Ab Apostolo monentur, ut vivant »sicut decet sanctos« (Eph. 5, 3), et induant »sicut electi Dei, sancti et dilecti, viscera misericordiae, benignitatem, humilitatem, modestiam, patientiam« (Col. 3, 12), fructusque Spiritus habeant in sanctificationem (cf. Gal. 5, 22; Rom. 6, 22). Cum vero in multis offendimus omnes (cf. Iac. 3, 2), misericordiae Dei iugiter egemus atque orare quotidie debemus: »Et dimitte nobis debita nostra« (Mt. 6, 12).»

Cunctis proinde perspicuum est, omnes christifideles cuiuscumque status vel ordinis ad vitae christianae. planitudinem et caritatis perfectionem vocari,⁴ qua sanctitate, in societate quoque terrena, humanior vivendi modus promovetur. Ad quam perfectionem adipiscendam fideles vires secundum mensuram donationis Christi acceptas adhibeant, ut Eius vestigia sequentes Eiusque imagini conformes effecti, voluntatem Patris in omnibus obsequentes, gloriae Dei et servitio proximi toto animo sese devoteant. Ita sanctitas Populi Dei in abundantes fructus excrescet, sicut in Ecclesiae historia per tot Sanctorum vitam luculenter demonstratur.

41. In variis vitae generibus et officiis una sanctitas excolitur ab omnibus, qui a Spiritu Dei aguntur, atque voci Patris oboedientes

Zato su svi u Crkvi pozvani na svetost, bilo da pripadaju hijerarhiji, bilo da ona njima upravlja, prema riječima Apostola: »Ovo je Božja volja, vaše posvećenje« (1 Sol 4, 3; usp. Ef 1, 4). Ta svetost Grkve neprestano se očituje i mora se očitovati u plodovima koje Duh u vjernicima proizvodi, a izražava se u različnim oblicima kod pojedinaca koji u svom načinu života teže za savršenom ljubavi i druge pobuđuju na dobro; na svoj posebni način očituje se ona u vršenju savjeta koji se obično zovu evanđeoski. To vršenje savjeta, koje provode mnogi kršćani poticajem Duha Svetoga, bilo privatno, bilo u kojoj ustanovi ili staležu odobrenima od Crkve, donosi u svijetu i mora donijeti sjajno svjedočanstvo i primjer te svetosti.

Opći poziv rta svetost

40. Gospodin Isus, božanski Učitelj i uzor svake savršenosti, svima je i pojedinim svojim učenicima kojega god položaja propovijedao svetost života, kojoj je On sam i početak i usavršitelj: »Budite dakle savršeni kako je savršen vaš nebeski Otac« (Mt 5, 48).* Svima je poslao Duha Svetoga da ih iznutra potiče da Boga ljube svim srcem, svom dušom, svom pameću i svom snagom svojom (usp. Mk 12, 30), i da se međusobno ljube kako je Krist ljubio njih (usp. Iv 13, 34; 15, 12). Kristovi sljedbenici, pozvani od Boga ne po svojim djelima, nego po odluci i milosti Njegovoj, i opravdani u Isusu Gospodinu, postali su po krštenju vjere uistinu Božja djeca i dionici božanske naravi, i zato uistinu sveti. Oni dakle moraju uz Božju pomoć živjeti držati i usavršiti svetost koju su primili. Apostol ih opominje da žive »kako se pristoji svetima« (Ef 5, 3) i da se obuku »kao izabranici Božji, sveti i ljubljeni, u srdačno milosrđe, dobrotu, poniznost, krotkost i strpljivost« (Kol 3, 12), i neka imaju plodove Duha za posvećenje (usp. Gal 5, 22; Rim 6, 22). A budući da svi činimo mnoge pogreške (usp. Jak 3, 2), neprestano trebamo Božje milosrđe i svaki dan moramo moliti: »I oprostite nam naše dugove« (Mt 6, 12).*

Svima je dakle jasno da su svi vjernici, bilo kojeg staleža i stepena, pozvani na potpuni kršćanski život i na savršenu ljubav.« Po toj se svetosti i u zemaljskom društvu promiče humaniji način života. Da postignu tu savršenost, neka vjernici upotrebljavaju sile primljene po mjeri po kojoj ih je Krist darovao, da — slijedeći njegov primjer i postavši slični njegovoj slici, u svemu slušajući Očevu volju — svom se dušom posvete slavi Božjoj i službi bližnjemu. Tako će svetost Božjega Naroda dati obilate plodove, kako u povijesti Crkve to izvrsno dokazuju životi tolikih svetaca.

Mnogostruki oblici svetosti

41. U različnim vrstama života i u različnim dužnostima gaje jednu svetost svi koje vodi Duh Božji i koji, poslušni Očevu glasu i kla-

Deumque Patrem in spiritu et veritate adorantes, Christum pauperem, humilem, et crucem baiulantem sequuntur, ut gloriae Eius mereantur esse consortes. Unusquisque vero secundum propria dona et numerata per viam fidei vivae, quae spem excitat et per caritatem operatur, incunctanter incedere debet.

Gregis Christi Pastores imprimis oportet, ut ad imaginem summi et aeterni Sacerdotis, Pastoris et Episcopi animarum nostrarum, sancte et alacriter, humiliter et fortiter exsequantur ministerium suum, quod ita adimpletum, etiam pro eis erit praecelsum sanctificationis medium. Ad plenitudinem sacerdotii electi, sacramentali gratia danantur, ut orando, sacrificando et praedicando, per omnem formam episcopalis curae et servitii, perfectum pastoralis caritatis munus exercent,^s animam suam pro vrbibus ponere ne timeant et forma facti gregis (cf. 1 Pt. 5, 3), Ecclesiam etiam exemplo suo ad maiorem in dies sanctitatem promoveant.

Presbyteri in similitudinem ordinis Episcoporum, quorum spirituales coronam efformant,⁸ de eorum munere gratia participantes per Christum, aeternum et unicum Mediatorem, quotidiano officii sui exercitio in Dei proximique amore crescant, communionis sacerdotalis vinculum servant, in omni bono spirituali abundant atque vivum Dei testimonium omnibus praestent,⁷ aemuli eorum sacerdotum, qui saeculorum decursu, in humili saepe et abscondito servitio praeclarum sanctitatis specimen reliquerunt. Quorum laus est in Ecclesia Dei. Pro plebe sua et toto Populo Dei ex officio precantes et sacrificium offerentes, agnoscendo quod agunt et imitando quod tractant,⁸ nedum apostolicis curis, periculis et aerumnis impediuntur, per ea potius ad altiorem sanctitatem ascedunt, ex abundantia contemplationis actionem suam nutriendo et fovendo, in oblectamento totius Ecclesiae Dei. Omnes presbyteri et speciatim illi qui peculiari suae ordinationis titulo sacerdotes dioecesani vocantur, meminerint quantum ad suam sanctificationem conferant cum suo Episcopo fidelis coniunctio atque generosa cooperatio. Missionis autem et gratiae supremi Sacerdotis peculiari modo participes sunt inferioris quoque ordinis ministri, imprimis Diaconi, qui mysteriis Christi et Ecclesiae servientes,⁹ ab omni vitio puros se custodire atque Deo placere et omne bonum coram hominibus providere debent (cf. 1 Tim. 3, 8-10 et 12-13). Clerici, qui a Domino vocati et in partem Eius sepositi, sub vigilantia Pastorum ad officia ministrorum se praeparant, mentes et corda sua tam praeclarae electioni conformare tenentur, in oratione assidui, amore ferventes, quaecumque sunt vera, iusta et bonae fidei cogitantes, omnia in gloriam et honorem Dei perficientes. Quibus accedunt illi a Deo electi laici, qui, ut plene se dedant apostolicis operibus, ab Episcopo vocantur et in agro Domini cum multo fructu laborant.¹⁰

njajući se Bogu Ocu u duhu i istini, slijede Krista siromašna, ponizna i opterećena križem, da zasluže biti dionici njegove slave. Svaki prema svojim darovima i službama mora bez oklijevanja ići putem žive vjere koja budi nadu i djeluje po ljubavi.

Ponajprije moraju pastiri Kristova stada poput velikog i vječnog Svećenika, Pastira i Biskupa naših duša, sveto i veselo, ponizno i hrabro vršiti svoju službu, koja će tako ispunjena biti i za njih odlično sredstvo posvećenja. Onima koji su izabrani za puninu svećeništva daje se sakramentalna milost, da, moleći, žrtvujući i propovijedajući, svakim oblikom biskupske brige i službe vrše savršenu službu pastirske ljubavi,⁵ i da se ne boje za ovce položiti svoj život i da postavši uzor stadu (usp. 1 Petr 5, 3), i svojim primjerom vode Crkvu svaki dan na veću svetost.

Svećenici kao i red biskupa, kojima tvore duhovnu krunu,* imajući udio u milosti njihove službe po Kristu, vječnom i jedinom Posredniku, neka svagdanjim vršenjem svoje službe rastu u ljubavi prema Bogu i bližnjemu, neka čuvaju vezu svećeničke zajednice, obiluju u svakom duhovnom dobru i svima daju živo svjedočanstvo o Bogu,⁷ takmičeći se s onim svećenicima koji su tokom vjekova često u niskoj i skrivenoj službi ostavili sjajan primjer svetosti. Njihova hvala odjekuje u Božjoj Crkvi. Moleći i prinoseći žrtvu, kako im je dužnost, za svoj puk i za sav Božji Narod, priznajući ono što čine i nasljedujući ono čime se bave,⁸ mjesto da budu zapriječeni apostolskim brigama, pogiblima i teškoćama, neka se radije po njima podignu na veću svetost, hraneći i dajući polet, svojoj aktivnosti obiljem razmatranja, na utjehu cijele Božje Crkve. Svi svećenici, a osobito oni koji se po posebnom naslovu svoga ređenja zovu dijecezanski, neka se sjetite koliko njihovu posvećenju koristi vjerna veza i plemenita suradnja sa svojim biskupom.

Dionici su misije i milosti vrhovnog Svećenika na osobit način i službenici nižega reda, u prvom redu đakoni, koji se — služeći tajnama Krista i Crkve⁸ — moraju držati čisti od svake mane i ugađati Bogu te nastojati da Čine svako dobro pred ljudima (usp. 1 Tim 3, 8-10 i 12-13). Klerici, koji se, pozvani od Gospodina i odijeljeni da imaju dio s Njim, pripravlja pod nadzorom pastira na dužnost službenika, dužni su da usklade svoju pamet i srce s tako uzvišenim odabranjem: moraju biti postojani u molitvi, gorljivi u ljubavi, misliti na sve što je istinito, pravedno i na dobru glas, sve raditi na slavu i čast Božju. Njima se približuju i oni od Boga odabrani laici koje pozivaju biskupi da se potpuno dadu na apostolski rad te u Gospodinovu polju rade s mnogo ploda.¹⁰

Coniuges autem parentesque christiani oportet ut propriam viam sequentes» amore fidei, totius vitae decursu se invicem in gratia sustineant, et prolem amanter a Deo acceptam christianis doctrinis et evangelicis virtutibus imbuant. Ita enim exemplum indefessi et generosi amoris omnibus praebent, fraternitatem caritatis aedificant, et fecunditatis Matris Ecclesiae testes et cooperatores existunt, in signum et participationem illius dilectionis, qua Christus Sponsam suam dilexit. Sequē pro ea tradidit.¹¹ Simile exemplum alio modo praebetur a viduis et inuuptis, qui ad sanctitatem et operositatem in Ecclesia, et ipsi haud parum conferre possunt. Illi vero, qui laboribus saepe duris incumbunt, oportet ut humanis operibus seipsos perficiant, concives adiuvent, totamque societatem et creationem ad meliorem statum promoveant, verum etiam ut Christum, cuius manus fabrilibus se exercuerunt et qui semper cum Patre ad salutem omnium operatur, in actiosa caritate imitentur, spe gaudentes, alter alterius onera portantes, atque ipso suo quotidiano labore ad altiore[m] ascendant sanctitatem etiam apostolicam.

Specialiter etiam Christo pro salute mundi patienti se uniri sciunt illi, qui paupertate, infirmitate, morbo, variisque aerumnis opprimuntur, vel persecutionem propter iustitiam patiuntur, quos Dominus in Evangelio beatos praedicavit et quos »Deus... omnis gratiae, qui vocavit nos in aeternam suam gloriam in Christo Iesu, modicum passos, ipse¹ perficiet, confirmabit solidabitque« (1 Pt. 5, 10).

Omnes igitur christifideles in vitae suae conditionibus, officii vel circumstantiis, et per illa omnia, in dies magis sanctificabuntur, si cuncta e manu Patris coelestis cum fide suscipiunt et voluntati divinae cooperantur, caritatem qua Deus dilexit mundum in ipso temporali servitio omnibus manifestando.

42. »Deus caritas est, et qui manet in caritate, in Deo manet, et Deus in eo« (1 Io. 4, 16). Deus autem caritatem suam in cordibus nostris diffudit per Spiritum Sanctum qui datus est nobis (cf. Rom 5, 5); ideoque donum primum et maxime necessarium est caritas, qua Deum super omnia et proximum propter Illum diligimus. Ut vero caritas tamquam bonum semen in anima increseat et fructificet, unusquisque fidelis debet verbum Dei libenter audire. Eiusque voluntatem, opitulante Eius gratia, opere complere, Sacramentis, praesertim Eucharistiae, et sacris actionibus frequenter participare, seseque orationi, sui ipsius abnegationi, fraterno actuoso servitio et omnium virtutum exercitationi constanter applicare. Caritas enim, ut vinculum perfectionis et plenitudo legis (cf. Col. 3, 14; Rom. 13, 10), omnia sanctificationis media regit, informat ad finemque perducit." Unde caritatem in Deum tum in proximum signatur verus Christi discipulus. Cura

Bračni drugovi i kršćanski roditelji moraju, slijedeći svoj vlastiti put, s vjernom ljubavlju jedan drugoga kroz cio život podržavati u milosti i svoju djecu, koju su s ljubavlju od Boga primili, poučavati u kršćanskom nauku i u evanđeoskim krepostima. Tako svima daju primjer neumorne i plemenite ljubavi, izgrađuju bratstvo ljubavi i postaju svjedoci i suradnici plodnosti Majke Crkve, za znak i udio ljubavi kojom je Krist ljubio svoju Zaručnicu i za nju se predao.¹¹ Sličan primjer na drugi način daju udovci i neoženjeni, koji također mogu ne malo pridonijeti za svetost i rad u Crkvi. Oni koji često rade teške poslove treba da ljudskim djelima sebe usavršavaju, pomažu sugrađane i unapređuju prema boljemu stanju cijelo društvo i sav svijet, ali i da s djelatnom ljubavlju nasljeđuju Krista, čije su ruke radile tesarke poslove i koji uvijek s Ocem radi na spasenju svih, veseli u nadi, noseći terete jedan drugomu i. — napokon — da se samim svojim svagdanjim radom dignu do više pa i apostolske svetosti.

Neka znadu da se posebno sjedinjuju s Kristom koji trpi za spas svijeta oni koje tišti siromaštvo, slabost, bolest i različne nevolje, ili koji trpe progonstvo radi pravednosti, koje je Gospodin u Evanđelju nazvao blaženima i koje će »Bog... svake milosti, koji nas je pozvao, na vječnu svoju slavu u Kristu Isusu, poslije malih patnja, sam usavršiti, utvrditi i okrijepiti« (1 Petr 5, 10).

Svi će se dakle vjernici u svojim životnim prilikama, dužnostima i okolnostima i pomoću svih tih stvari svaki dan sve više posvećivati, ako sve s vjerom primaju iz ruke nebeskoga Oca i surađuju s Božjom voljom, očitujući svima u samoj vremenitoj službi ljubav kojom je Bog ljubio svijet.

Putovi i sredstva svetosti

42. »Bog je ljubav, i koji ostaje u ljubavi, ostaje u Bogu i Bog u njemu« (1 Iv 4, 16). A Bog je razlio svoju ljubav u naša srca po Duhu Svetomu koji nam je dan (usp. Rim 5, 5); i zato je prvi i najpotrebniji dar ljubavi kojom nadasve ljubimo Boga i bližnjega radi Njega. Da pak ljubav, kao dobro sjeme, u duši raste i donese plod, svaki vjernik mora rado slušati Božju riječ i vršiti njegovu volju uz pomoć njegove milosti, često primati sakramente, osobito Euharistiju, često sudjelovati u svetim činima, postojano se posvećivati molitvi, samozataji, djelotvornoj službi braći i vježbanju u svim krepostima. Jer ljubav kao veza savršenosti i izvršenje, Zakona (usp. Kol 3, 14; Rim 13, 10) upravlja svim sredstvima posvećenja, daje im Oblik i dovodi ih do svršetka.^{1*} Stoga je znak pravoga Kristova učenika i ljubav prema Bogu i ljubav prema bližnjemu.

lesiis, Dei Filius, caritatem suam manifestaverit, animam suam pro nobis ponendo, nemo maiorem habet dilectionem, quam qui animam suam pro Eo et fratribus suis ponit (cf. 1 Io. 3, 16; Io. 15, 13). Ad hoc ergo maximum amoris testimonium reddendum coram omnibus, praesertim persecutoribus, aliqui christiani iam a primo tempore vocati sunt et semper vocabuntur. Martyrium igitur, quo discipulus Magistro pro mundi salute mortem libere accipienti assimilatur, Eique in effusione sanguinis conformatur, ab Ecclesia eximium donum supremaque probatio caritatis aestimatur. Quod si paucis datur, omnes tamen parati sint oportet, Christum coram hominibus confiteri, Eumque inter persecutiones, quae Ecclesiae numquam desunt, in via crucis subsequi.

Sanctitas Ecclesiae item speciali modo fovetur multiplicibus consiliis, quae Dominus in Evangelio discipulis suis observanda proponit.¹³ Inter quae eminet pretiosum gratiae divinae donum, quod a Patre quibusdam datur (cf. Mt. 19, 11; 1 Gon 7, 7), ut in virginitate vel coelibatu facilius indiviso corde (cf. 1 Cor. 7, 32-34) Deo soli se devoteant.¹⁴ Haec perfecta propter Regnum coelorum continentia semper in honore praecipuo ab Ecclesia habita est, tamquam signum et stimulus caritatis, ac quidam peculiaris fons spiritualis foecunditatis in mundo. Ecclesia etiam Apostoli monitionem recogitat, qui fideles ad caritatem provocans, eos exhortatur, ut hoc in se sentiant quod et in Christo Iesu, qui »semet ipsum exinanivit formam servi accipiens, ...factus oboediens usque ad mortem« (Phil. 2, 7-8) et propter nos »egenus factus est, cum esset dives« (2 Cor. 8, 9). Huius caritatis et humilitatis Christi imitationem et testimonium cum a discipulis semper praeberi necesse sit, gaudet Mater Ecclesia plures in sinu suo inveniri viros ac mulieres, qui exinanitionem Salvatoris pressius sequuntur et clarius demonstrant, paupertatem in filiorum Dei libertate suscipientes et propriis voluntatibus abrenuntiantes: illi scilicet sese homini propter Deum in re perfectionis ultra mensuram praecepti subiiciunt, ut Christo oboedienti sese plenius conforment.¹⁵

Omnes igitur christifideles ad sanctitatem et proprii status perfectionem prosequendam invitantur et tenentur. Attendant igitur omnes, ut affectus suos recte dirigant, ne usu rerum mundanarum et adhaesione ad divitias contra spiritum paupertatis evangelicae a caritate perfecta prosequenda impediuntur, monente Apostolo: Qui utuntur hoc mundo, in eo ne sistant: praeterit enim figura huius mundi (cf. 1 Cor. 7, 31 gr.).«

Budući da je Isus, Božji Sin, pokazao svoju ljubav dajući svoj život za nas, nitko nema veće ljubavi od onoga koji daje svoj život za Nj i za svoju braću (usp. 1 Iv 3, 16; Iv 15, 13). Zato su već od prvih vremena neki kršćani bili pozvani i bit će uvijek pozivani, da dadu to najveće svjedočanstvo ljubavi pred svima, osobito pred progoniteljima. Zato mučeništvo, po kojemu učenik postaje sličan Učitelju koji je slobodno primio smrt za spas svijeta i s njim se izjednačuje u prolijevanju krvi, Crkva smatra" kao osobit dar i najveći dokaz ljubavi. Iako se to daje malobrojnima, ipak treba da svi budu pripravnici priznati Krista pred ljudima i slijediti ga na putu križa za vrijeme progona, bez kojih Crkva nije nikada.

Svetosti Crkve na osobit način pogoduju mnogi savjeti koje Gospodin u Evanđelju predlaže svojim učenicima da ih vrše.¹³ Među njima se ističe dragocjeni dar božanske milosti koji Otac nekima daje (usp. Mt 19, 11; 1 Kor 7, 7), da se u djevičanstvu ili celibatu nerazdijeljenim srcem (usp. 1 Kor 7, 32-34) lakše posvete samom Bogu.¹⁴ Tu savršenu suzdržljivost radi nebeskoga kraljevstva Crkva je uvijek držala u osobitoj časti kao znak i poticaj ljubavi i posebno vrela duhovne plodnosti u svijetu.

Crkva misli i na opomenu Apostola, koji, pozivajući vjernike na ljubav, potiče ih i na to da imaju u sebi iste osjećaje koji su bili u Isusu Kristu, koji je »sebe poništio uzevši obličje sluge... i bio poslušan sve do smrti« (Fil 2, 7-8) i radi nas »postao siromašan, iako je bio bogat« (2 Kor 8, 9). Iako treba da se učenici uvijek pokazuju nasljedovatelji i svjedoci te Kristove ljubavi i poniznosti, Majka se Crkva raduje što se u njezinu krilu nalazi mnogo ljudi i žena koji Spasiteljevo poništenje jače slijede i jasnije ga pokazuju primajući na sebe siromaštvo u slobodi djece Božje i odričući se svoje volje: oni se naime iz ljubavi prema Bogu podlažu čovjeku u onomu što spada na savršenost više nego to traži opseg zapovijedi, i to zato da potpunije slijede poslušnoga Krista.¹⁵

Svi su vjernici dakle pozvani i dužni da teže za svetošću i savršenošću. u vlastitom staležu. Neka dakle svi nastoje da ispravno upravljaju svojim osjećajima, da ne bi upotrebom stvari ovoga svijeta i privezanošću uz bogatstvo protivno duhu evanđeoskog siromaštva bili zapriječeni da teže za savršenom ljubavlju, imajući na pameti opomenu Apostolovu: Koji se služe ovim svijetom, neka se ne ustavljaju u tome, jer prolazi obličje ovoga svijeta (usp. 1 Kor 7, 31 gr.)¹⁶

Caput VI

DE RELIGIOSIS

43. Consilia evangelica castitatis Deo dicatae, paupertatis et oboedientiae, utpote in verbis et exemplis Domini fundata et ab Apostolis et Patribus Ecclesiaeque doctoribus et pastoribus commendata, sunt donum divinum, quod Ecclesia a Domino suo accepit et gratia Eius semper conservat. Ipsa autem auctoritas Ecclesiae, duce Spiritu Sancto, ea interpretari, eorum praxira moderari et etiam stabiles inde vivendi formas constituere curavit. Quo factum est ut, quasi in arbore ex germine divini tus da to mirabiliter et multipliciter in agro Domini ramificata, variae formae vitae solitariae vel cpmmunis, variaeque familiae creverint, quae tum ad profectum sodalium, tum ad bonum totius Corporis Christi opes augent.¹ Illae enim familiae sodalibus suis adminicula conferunt stabilitatis in modo vivendi firmioris, doctrinae ad perfectionem prosequendam probatae, cbmmunionis in militia Christi fraternae, libertatis per oboedientlam roboratae, ita ut suam religiosam professionem secure implere et fidcliter custodire valeant, atque in caritatis via spiritu gaudentes progrediantur.¹

Status huiusmodi, ratione habita divinae et hierarchicae Ecclesiae constitutionis, non est intermedius inter clericalem et laicalem conditionem, sed ex utraque parte quidam christifideles a Deo vocantur, ut in vita Ecclesiae peculiari dono fruuntur et/ suo quisque modo, eiusdem missioni salvificae prosim.*;

44. Per vota aut alia sacra ligamina, votis propria sua ratione assimilata, quibus christifidelis ad tria praedicta consilia evangeljca se obligat, Deo summe dilecto totaliter mancipatur, ita ut ipse ad Dei servitium Eiusque honorem novo et peculiari titulo referatur. Per baptismum quidcm mortuus est peccato, et *tyco* sacratu; et autem gratiae baptismalis uberiores fructus percipere quaeat, consiliorum evangelicorum professione in Ecclesia liberari intendit ab impedimentis, quae ipsum a caritatis fervore et divini cultus perfectione retrahere possent, et divino obsequio intimius consecratur.⁴ Tanto autem perfectior erit consecratio, quo per firmiora et stabiliora vincula magis repraesentatur Christus cum sponsa Ecclesia indissolubili vinculo coniunctus.

Cum vero evangelica consilia suos asseclas, per caritatem ad quam ducunt,* Ecclesiae eiusque mysterio speciali modo coniungant, spiritualis horum vita bono quoque totius Ecclesiae devoveatur oportet. Inde oritur officium pro viribus et secundum formam propriae vocationis, sive oratione, sive actuosa quoque opera, laborandi ad Regnum Christi in animis radicandum et roborandum, illudque ad omnes plagas dilatandum. Unde et Ecclesia propriam indolem variorum Institutorum religiosorum tuetur et fovet.

VI g l a v a

REDOVNICI

Evandeoski savjeti u Crkvi

43. Budući da su evandeoski savjeti Bogu posvećene čistoće, siromaštva i poslušnosti osnovani na Gospodinovim riječima i primjerima i preporučeni od Apostola i Otaca, od učitelja i pastira Crkve, Božji, su dar koji je Crkva primila od svoga Gospodina i po Njegovoj ih milosti uvijek čuva. Sama se crkvena vlast pod vodstvom Duha Svetoga pobrinula da ih tumači, da upravlja njihovom praksom i da im ustanovi stalne oblike života. Stoga se dogodilo da su se, kao na stablu koje je Bog posadio i koje se na divan i raznolik način razgranalo u Gospodinovu polju, razvili razni oblici samotničkog ili zajedničkog života i nastale različite obitelji, koje povećavaju sredstva koliko za korist svojih članova toliko i za dobro cijeloga Kristova Tijela.¹ Te obitelji pružaju svojim, članovima pomagala čvršće stalnosti u načinu života, prokušanog nauka za postignuće savršenosti, bratske zajednice u Kristovoj vojsci, poslušnom ojačane slobode, tako da mogu sigurno ispuniti i vjerno održati svoje redovničke obaveze i u duhovnoj radosti napredovati na putu ljubavi.²

Ako se gleda na božansku i hijerarhijsku konstituciju Crkve, taj stalež nije srednji između svećeničkog i laičkog položaja, nego Bog poziva s obje strane neke vjernike da imaju u životu Crkve poseban dar i koriste njezinoj spasiteljskoj misiji svaki na svoj način.³

Narav i važnost redovničkog staleža

44. Zavjetima ili drugim svetim vezama koje su po svojoj naravi slične zavjetima kojima se vjernik obvezuje na vršenje rečenih triju evandeoskih savjeta, on se potpuno dariva Bogu, koga veoma ljubi, tako da se novim i posebnim naslovom određuje za Božju službu i Njegovu čast. Već je po krštenju umro i njemu i posvećen Bogu, ali da može primiti obilniju milost/kršte[^]k preuzimanjem evandeoskih savjeta u Crkvi hoće~Ha se osloboditi zapreka koje bi ga mogle udaljiti od žara ljubavi i od savršenog božanskog štovanja, i potpunije se posvećuje božanskoj službi.* Posvećenje će pak biti to savršenije što su čvršće i stalnije veze kojima je prikazan Krist nerazrjesivo sjedinjen s Crkvom, svojom zaručnicom.

Kako pak evandeoski savjeti, po ljubavi kojoj, vode,⁵ na poseban način povezuju svoje sljedbenike s Crkvom i njezinim misterijem, njihov duhovni život mora također biti posvećen dobru cijele Crkve. Odatle nastaje dužnost redovnika da radi prema silama i vrsti svoga zvanja, bilo molitvom, bilo aktivnim djelima, da se ukorijeni i ojača Kristovo kraljevstvo u dušama i da se širi na sve strane. Stoga Crkva brani i podupire posebni značaj različitih redovničkih ustanova.

Evangelicorum proinde consiliorum professio tamquam signum apparet, quod omnia Ecclesiae membra ad officia vocationis christiana impigre adimplenda efficaciter attrahere potest ac debet. Cum enim Populus Dei hic manentem civitatem non habeat, sed futuram inquirat, status religiosus, qui suos assecclas a curiŝ terrenis magis liberat, magis etiam tum bona coelestia iam in hoc saeculo praesentia omnibus credentibus manifestat, tum vitam novam et aeternam redemptione Christi acquisitam testificat, tum resurrectionem futuram et gloriam Regni coelestis praenuntiat. Formam quoque vitae, quam Filius Dei accepit, mundum ingressus ut faceret voluntatem Patris, quamque discipuiis Ipsum sequentibus proposuit, idem status pressius imitatur atque in Ecclesia perpetuo repraesentat. Regni Dei denique super omnia terrestria elevationem eiusque summas necessitudines peculiari modo patefacit; supereminentem quoque magnitudinem virtutis Christi regnantis atque infinitam Spiritus Sancti potentiam, in Ecclesia mirabiliter operantem, cunctis hominibus demonstrat.

Status ergo, qui professione consiliorum evangelicorum constituitur, licet ad Ecclesiae structuram hierarchicam non spectet, ad eius tamen vitam et sanctitatem inconcusse pertinet.

45. Cum ecclesiasticae Hierarchiae munus sit Populum Dei pascerere et ad pascua uberrima ducere (cf. Ez. 34, 14), ad ipsam spectat evangelicorum consiliorum praxim, quibus perfectio caritatis erga Deum et proximum singulariter fovetur, legibus suis sapienter moderan.⁸ Ipsa etiam, Spiritus Sancti impulsus dociliter sequens, regulas a praeclaris viriŝ et mulieribus propositas recipit et ulterius ordinatas authentice adprobat, necnon Institutis ad aedificationem Corporis Christi passim erectis, ut secundum spiritum fundatorum crescant atque floreat, auctoritate sua invigilante et protegente adest.

Quo autem melius necessitatibus totius dominici gregis provideatur, quodcumque perfectionis Institutum ac sodales singuli a Summo Pontifice, ratione ispius in universam Ecclesiam primatus, intuitu utilitatis communis, ab Ordinariis loci iurisdictione eximi et ei soli subiici possunt.⁷ Similiter possunt propriis auctoritatibus patriarchalibus relinqui aut committi. Ipsi sodales, in officio erga Ecclesiam ex peculiari suae vitae forma adimplendo, reverentiam et oboedientiam secundum canonicas leges praestare debent Episcopis, ob eorum in Ecclesiis particularibus auctoritatem pastorem et ob necessariam in labore apostolico unitatem et concordiam.⁸

Ecclesia autem professionem religiosam non tantum sua sanctione ad status canonici dignitatem erigit, sed eam ut statum Deo consecratum etiam actione sua liturgica exhibet. Ipsa enim Ecclesia, auctoritate ŝibi a Deo commissa, profitentium vota suscipit, prece sua publica eis auxilia et gratiam a Deo impetrat, eos Deo com-

Stoga je prihvaćanje evanđeoskih savjeta kad lozinka koja može i mora uspješno privlačiti sve članove Crkve da revno ispunjavaju dužnosti kršćanskog zvanja. Budući da Božji Narod nema ovdje stalnog grada, nego traži buduću, to redovnički stalež, koji svoje sljedbenike više izbavlja od zemaljskih briga, bolje pokazuje svim vjernicima već i na ovom svijetu prisutna nebeska dobra, i bolje svjedoči o novom i vječnom životu koji je stečen po Kristovu otkupljenju, a navješćuje buduće uskrsnuće i slavu nebeskoga Kraljevstva. Redovnički stalež također bolje nasljeđuje i neprekidno u Crkvi predstavlja oblik života koji je primio Božji Sin došavši na svijet da čini Očevu volju, i koji je naložio učenicima koji su pošli za Njim. Napokon, na poseban način pokazuje uzvišenost Božjega Kraljevstva nad svim zemaljskim stvarima i njihovim najvećim potrebama; pokazuje također svim ljudima nadmoćnu veličinu snage Krista Kralja i neizmjernu moć Duha Svetoga, koja divno djeluje u Crkvi.

Stalež dakle koji nastaje preuzimanjem evanđeoskih savjeta, iako ne spada na hijerarhijsko uređenje Crkve, ipak trajno spada na njezin život i svetost.

Hijerarhija i redovništvo

45. Budući da je uloga crkvene hijerarhije da Božji Narod pase i vodi na plodne pašnjake (usp. Ezek 34, 14), na nju spada da svojim zakonima mudro upravlja praksu evanđeoskih savjeta kojima se posebno unapređuje ljubav prema Bogu i bližnjemu.⁶ Ona, nadalje, poslušno slijedeći poticaje Duha Svetoga, prima pravila što ih predlažu odlični ljudi i žene i što ih, kad su dalje razrađena, autentično odobrava, i svojom budnom i zaštitnom vlašću pomaže ustanovama, koje su bilo gdje podignute radi izgradnje Kristova Tijela, da po duhu osnivača rastu i cvatu.

Da se pak što bolje vodi briga o potrebama cijeloga Gospodinova stada, može Papa svaku ustanovu savršenosti i pojedine članove, na temelju svoga primata nad svom Crkvom, s obzirom na opću korist, izuzeti od jurisdikcije mjesnih ordinarija i samomu sebi podvrgnuti.⁷ Slično mogu biti ostavljeni ili povjereni svojim patrijarhijskim vlastima. Sami članovi, izvršujući po svome osobitom načinu života dužnost prema Crkvi, moraju u skladu s kanonskim propisima iskazivati poštovanje i poslušnost biskupima, zbog njihove pastirske vlasti u partikularnim Crkvama i zbog potrebnog jedinstva i sloge u apostolskom radu.⁸

Crkva ne samo da svojim odobrenjem redovničko zvanje podiže na dostojanstvo kanonskog staleža, nego ga i svojim liturgijskim činom prikazuje kao stalež posvećen Bogu, jer sama Crkva, vlašću od Boga joj povjerenom, prima zavjete zavjetovalaca, svojom javnom molitvom prosi im od Boga pomoć i milost, preporučuje ih Bogu

mendat eisque spiritualem benedictionem impertitur, • oblationem eorum sacrificio eucharistico adsocians.

46. Sollicite attendant religiosi, ut per ipsos Ecclesia revera Christum in dies, sive fidelibus sive infidelibus, melius commonstret, vel in monte contemplaritem, vel turbis Regnum Dei annuntiantem, vel aegrotos et saucios sanantem ac peccatores ad bonam frugem convertentem, vel pueris benedicientem, et omnibus benefacientem, semper autem voluntati Patris qui Eum misit oboedientem.⁹

Omnes tandem perspectum habeant, consoliorum evangelicorum professionem, quamvis renuntiationem secumferat bonorum quae indubie magni aestimanda vaniunt, tamen personae humanae vero profectui non obstare, sed natura sua ei summopere prodesse. Consilia enim, seindum cuiusquam personalem vocationem voluntarie suscepta, ad cordis purificationem et spiritualem libertatem non parum conferunt, fervorem caritatis iugiter exckant et praesertim ad genus vitae virginalis ac pauperis, quod sibi elegit Christus Dominus, quodque Mater Eius Virgo amplexa est, hqminem christianum magis confonnare valent, ut cxemplo tot sanctorum fundatorum comprobatur. Nec quisquam aestimet religiosos consecratione sua aut ab hominibus alienos aut inutiles in civitate terrestri fieri. Nam etsi quandoque coetaneis suis non directe adsistunt, profundiore tamen modo eos in visceribus Christi praesentes habent atque cum eis spiritualiter cooperantur, ut aedificatio terrena civitatis semper in Domino fundetur ad Ipsumque dirigatur, ne forte in vanum labofaverint qui aedificant eam.¹⁰

Idcirco denique Sacra Synodus confirmat et laudat viros ac mulieres, Fratres ac Sorores, qui in monasteriis, vel in scholis et nosocomiis, vel in missionibus, constanti et humili fidelitate in praedicta consecratione Sponsam Christi condecorant, omnibusque hominibus generosa ac diversissima servitia praestant.

.... 1

47. Unusquisque autem ad professionem consiliorum vocatus sedulo curet, ut in quam vocationem a Deo vocatus est, in ea permaneat atque magis excellat, ad uberiofem Ećclesiae sanctitatem, ad maiorem gloriam unius et indivisae Trinitatis, quae in Christo et per Christum est omnis sanctitatis fons et origo.

Caput VII

DE INDOLE ESCHATOLOGICA EĆCLESIAE PEREGRINANTIS EIUSQUE UNIONE CUM ECCLESIA COELESTI

48. Ecclesia, ad quam in Christo Iesu vocamur omnes et in qua per gratiam Dei sanctitatem acquirimus, nonnisi in gloria coelesti

i daje im duhovni blagoslov pridružujući njihovo prikazivanje euharistijskoj žrtvi.

Veličina redovničkog posvećenja

46. Neka redovnici brižno nastoje, da Crkva po, njima svaki dan sve bolje prikazuje Krista i vjernicima i nevjernicima, Krista dok ili razmatra na gori, ili navješćuje Božje Kraljevstvo mnoštvu, ili dok ozdravlja bolesne i ranjene ili obraća na bolji život grešnike ili dok blagoslivlja djecu i čini dobro svima, uvijek slušajući volju Oca koji ga je poslao.⁹

Neka napokon svima bude jasno da preuzimanje evanđeoskih savjeta, premda uključuje odricanje od dobra koja se nesumnjivo mnogo cijene, ipak ne smeta pravom napretku ljudske osobe, nego mu po svojoj naravi mnogo koristi. Jer savjeti dragovoljno prihvaćeni po osobnom zvanju svakoga, ne malo pomažu očišćenju srca i duhovnoj slobodi, neprestano potiču žar ljubavi i, kako je dokazao primjer tolikih svetih utemeljitelja, imaju snagu da više osposobe kršćanina za djevičanski i siromašni život, što ga je sebi odabrao Krist Gospodin i koji je prigrlila Njegova Majka Djevica. Neka nitko ne misli da redovnici svojim posvećenjem postaju ljudima tuđi ili nekorisni u zemaljskoj državi. Jer, iako katkad neposredno ne pomažu svojim suvremenicima, ipak ih na dublji način imaju prisutne u Kristovu srcu i s njima duhovno surađuju, da se izgradnja zemaljske države uvijek temelji na Gospodinu i k Njemu upravlja, da ne bi možda uzalud radili oni koji je grade.¹⁰

Zato napokon Sveti Sabor učvršćuje i hvali muževe i žene, braću i sestre, koji u samostanima, ili u školama i bolnicama, ili u misijama, ustrajnom i poniznom vjernošću u prije rečenoj posveti rese Kristovu Zaručnicu i svim ljudima čine plemenite i najrazličnije usluge.

Ustrajnost

47. Svaki koji je pozvan da vrši zavjete neka brižno nastoji da u zvanju u koje ga je Bog pozvao ostane i da se u njemu sve više odlikuje, na veću svetost Crkve i na veću slavu jednog i nerazdijeljenog Trojstva, koje je u Kristu i po Kristu izvor i početak svake svetosti.

VII g l a v a

ESHATOLOŠKI ZNAČAJ PUTUJUĆE CRKVE I NJEZINO SJEDINJENJE S NEBESKOM CRKVOM

Esbatološka narav nalega poziva

48. Crkva, u koju smo u Kristu Isusu i svi pozvani i u kojoj po Božjoj milosti postizemo svetost, bit će dovršena tek u nebeskoj

consummabitur, quando adveniet tempus restitutionis omnium (cf. Act. 3, 21) atque cum genere humano universus quoque mundus, qui intime cum homine coniungitur et per eum ad finem suum accedit, perfecte in Christo instaurabitur (cf. Eph. 1, 10; Col. 1, 20; 2 Pt. 3, 10-13).

Christus quidem exaltatus a terra omnes traxit ad seipsum (cf. Io. 12, 32 gr.); resurgens ex mortuis (cf. Rom. 6, 9) Spiritum suum vivificantem in discipulos immisit et per eum Corpus suum quod est Ecclesia ut universale salutis sacramentum constituit; sedens ad dexteram Patris continuo operatur in mundo ut homines ad Ecclesiam perducatur arctiusque per eam sibi coniungatur ac proprio Corpore et Sanguine illos nutriendo gloriosae vitae suae faciat esse participes. Restitutio ergo quam promissam exspectamus, iam incepit in Christo, provehitur in missione Spiritus Sancti et per Eum pergit in Ecclesia in qua per fidem de sensu quoque vitae nostrae temporalis edocemur, dum opus a Patre nobis in mundo commissum cum spe futurorum bonorum ad finem perducimus et salutem nostram operamur (cf. Phil. 2, 12).

Iam ergo fines saeculorum ad nos pervenerunt (cf. 1 Cor. 10, 11) et renovatio mundi irrevocabiliter est constituta atque in hoc saeculo reali quodam modo anticipatur; etenim Ecclesia iam in terris vera sancti tate licet imperfecta insignitur. Donec tamen fuerint novi coeli et nova terra, in quibus iustitia habitat (cf. 2 Pt. 3, 13), Ecclesia peregrinas, in suis sacramentis et institutionibus, quae ad hoc aevum pertinent, portat figuram huius saeculi quae praeterit et ipsa inter creaturas degit quae ingemiscunt et parturiunt usque adhuc et exspectant revelationem filiorum Dei (cf. Rom. 8, 19-22). Coniuncti ergo Christo in Ecclesia et signati Spiritu Sancto »qui est pignus hereditatis nostrae« (Eph. 1, 14), vere filii Dei nominamur et sumus (cf. 1 Io. 3, 1), sed nondum apparuimus cum Christo in gloria (cf. Col. 3, 4), in qua similes Deo erimus, quoniam videbimus Eum sicut est (cf. 1 Io. 3, 2). Itaque »dum sumus in corpore, peregrinamur a Domino« (2 Cor. 5, 6) et primitias Spiritus habentes intra nos gemimus (cf. Rom. 8, 23) et cupimus esse cum Christo (cf. Phil. 1, 23). Eadem autem caritate urgemur ut magis vivamus Ei, qui pro nobis mortuus est et resurrexit (cf. 2 Cor. 5, 15). Contendimus ergo in omnibus placere Domino (cf. 2 Cor. 5, 9) et induimus armaturam Dei, ut possimus stare adversus insidias diaboli et resistere in die malo (cf. Eph. 6, 11-13). Cum vero nesciamus diem neque horam, monente Domino, constanter vigilemus oportet ut, expleto unico terrestris nostrae vitae cursu (cf. Hebr. 9, 27), cum Ipso ad nuptias intrare et cum benedictis connumerari mereamur (cf. Mt. 25, 31-46), neque sicut servi mali et pigri (cf. Mt. 25, 26) iubeamur discedere in ignem aeternum (cf. Mt. 25, 41), in tenebras exteriores ubi »erit fletus et stridor dentium« (Mt. 22, 13 et 25, 30). Etenim, antequam

slavi, kada dođe vrijeme obnove svijetu (Dj ap 3, 21) i kad se s ljudskim rodom u Kristu savršeno obnovi i cijeli svijet, koji je tijesno spojen s čovjekom i po njemu dolazi do svoje svrhe (usp. Ef 1, 10; Kol 1, 20; 2 Petr 3, 10-13).

Kad je Krist bio podignut od aemlje, uistinu je sve privukao k sebi (usp. Iv 12, 32gr.); kad je uskrsnuo od mrtvih (usp. Rim 6, 9), poslao je na učenike svoga Duha koji oživljuje, i po njemu je ustanovio svoje Tijelo, koje je Crkva kao opći sakrament spasenja; sjedeći s desne Ocu, neprekidno djeluje u svijetu da ljude dovede k Crkvi i po njoj ih tješnje poveže sa sobom i hraneći ih svojim tijelom i krvlju učini ih dionicima svoga proslavljenog života. Obnova koja nam je obećana i koju čekamo već je dakle počela u Kristu, napreduje u slanju Duha Svetoga i po njemu se nastavlja u Crkvi u kojoj po vjeri bivamo poučeni također o smislu našega vremenitog života, dok dovršujemo djelo koje nam je od Oca u svijetu povjereno, s nadom u buduća dobra, i dok radimo za svoje spasenje (usp. Fil 2, 12).

Već su dakle k nama došla posljednja vremena (usp. 1 Kor 10, 11) i neopozivo je ustanovljena obnova svijeta i na neki se stvarni način anticipira u ovom vremenu: jer Crkva već na zemlji ima znakove prave svetosti, iako nesavršene. Ipak, dok ne bude novo nebo i nova zemlja, u kojima stanuje pravednost (usp. 2 Petr 3, 13), putujuća Crkva u svojim sakramentima i ustanovama, koje spadaju na ovo vrijeme, nosi prolazni lik ovoga vijeka i sama boravi među stvorovima koji uzdišu i trpe porođajne bolove sve dosad čekajući očitovanje sinova Božjih (usp. Rim 8, 19-22).

Združeni dakle s Kristom u Crkvi i označeni Duhom Svetim »koji je jamstvo naše baštine« (Ef 1, 14), pravo se zovemo sinovi Božji i jesmo (usp. 1 Iv 3, 1), ali se još nismo pojavili s Kristom u slavi (usp. Kol 3, 4), u kojoj ćemo biti slični Bogu, jer ćemo ga vidjeti kakav jest (usp. 1 Iv 3, 2). Zato, »dok smo u tijelu, u tuđini smo, daleko od Gospodina« (2 Kor 5, 6) i imajući prvine Duha uzdišemo u sebi (usp. Rim 8, 23) i želimo biti s Kristom (usp. Fil 1, 23). A ista nas ljubav potiče da više živimo Njemu, koji je za nas umro i uskrsnuo (usp. 2 Kor 5, 15). Nastojimo dakle ugoditi Gospodinu u svemu (usp. 2 Kor 5, 9) i oblačimo Božje oružje, da možemo biti čvršći protiv zasjeda viražjih i oduprijeti se na zao dan (usp. Ef 6, 11-13). Budući pak da ne znamo dana ni časa, treba, kako opominje Gospodin, da ustrajno bdijemo da svršivši jedini tok našeg zemaljskog života (usp. Hebr 9, 27) zaslužimo s njim ući na svadbu i ubrojiti se među blagoslovljene (usp. Mt 25, 31-46) i da ne budemo kao zli i lijeni sluga (usp. Mt 25, 26) potjerani u vječni oganj (usp. Mt 25, 41), u vanjske tmine gdje »će biti plač i škrgut zuba« (Mt 22, 13 i 25, 30). Jer, prije nego počnemo kra-

cum Christo glorioso regnemus, omnes nos manifestabimur »ante tribunal Christi, ut referat unusquisque propria corporis, prout gessit sive bonum sive malum« (2 Cor. 5, 10) et in fine mundi »procedent qui bona fecerunt in resurrectionem vitae, qui vero mala egerunt, in resurrectionem iudicii« (Io. 5, 29; cf. Mt. 25, 46). Exstimantes proinde quod »non sunt condignae passiones huius temporis ad futuram gloriam, quae revelabitur in nobis« (Rom. 8, 18; cf. 2 Tim. 2, 11-12.), fortes in fide exspectamus »beatam spem et adventum gloriae magni Dei et Salvatoris nostri Iesu Christi« (Tit. 2, 13), »qui reformabit corpus bumilitatis nostrae configuratum corpori claritatis suae« (Phil. 3, 21) et qui veniet »glorificari in sanctis suis et admirabilis fieri in omnibus, qui crediderunt« (2 Thess. 1, 10).

49. Donec ergo Dominus venerit in maiestate sua et omnes Angeli cum eo (cf. Mt. 25, 31) et, destructa morte, lili subiecta fuerint omnia (cf. 1 Cor. 15, 26-27), alii e discipulis Eius in terris peregrinantur, alii hac vita functi purificantur, alii vero glorificantur intuentes »clare ipsum Deum trinum et unum, sicuti est«¹ omnes tamen, gradu quidem modoque diverso, in eadem Dei et proximi caritate communicamus et eundem hymnum gloriae Deo nostro canimus. Universi enim qui Christi sunt, Spiritum Eius habentes, in unam Ecclesiam coalescunt et invicem cohaerent in Ipso (cf. Eph. 4, 16). Viatorum igitur unio cum fratribus qui in pace Christi dormierunt, minime intermittitur, immo secundum perennem Ecclesiae fidem, »spiritualium bonorum communicatione roboratur.«² Ex eo enim quod coelites intimius cum Christo uniuntur, totam Ecclesiam in sanctitatem firmiter consolidant³ cultum, quem ipsa hic in terris Deo exhibet, nobilitant ac multipliciter ad ampliorem eius aedificationem contribuunt (cf. 1 Cor. 12, 12-27).⁸ Nam in patriam recepti et praesentes ad Dominum (cf. 2 Cor. 5, 8), per Ipsum, cum Ipso et in Ipso non desinunt apud Patrem pro nobis intercedere,⁴ exhibentes merita quae per unum Mediatorem Dei et hominum, Christum Iesum (cf. 1 Tim. 2, 5) in terris sunt adepti, Domino in omnibus servientes et adimplentes ea quae desunt passionum Christi in carne sua pro Corpore Eius quod est Ecclesia (cf. Col. 1, 24).⁵ Eorum proinde fraterna sollicitudine infirmitas nostra plurimum iuvatur.

50. Hanc communionem totius Iesu Christi Mystici Corporis apprimè agnoscens, Ecclesia viatorum inde a primaevis christianae religionis temporibus, defunctorum memoariam magna cum pietate excoluit⁹ et, quia »saneta et salubris est cogitatio pro defunctis exorare, ut a peccatis solvantur« (2 Mach. 12, 46), etiam suffragia pro illis obtulit. Apostolos autem et martyres Christi, qui sui sanguinis effusione supremum fides et caritatis testimonium dederant, in Christo

Ijevati s proslavljenim Kristom, svi ćemo biti razotkriveni na Kristovu sudu, da svaki primi prema tome kako je činio u svojem tijelu dobro ili zlo (2 Kor 5, 10), i na svršetku svijeta »ustat će oni koji su činili dobro na uskrsnuće života, a koji su činili zlo, na uskrsnuće suda« (Iv 5, 29; usp. Mt 25, 46). Držeći dakle da »patnje sadašnjega vremena nisu u razmjeru s budućom slavom koja će se otkriti na nama« (Rim 8, 18; usp. 2 Tim 2, 11-12), jaki u vjeri čekamo »blaženu nadu i dolazak slave velikoga Boga i Spasitelja našega Isusa Krista« (Tit 2, 13), »koji će preobraziti tijelo naše bijede i učiniti ga sličnim svome slavnom tijelu« (Fil 3, 21) i koji će doći »da bude proslavljen u svojim svetima, i divan u svima koji su vjerovali« (2 Sol 1, 10).

Nebeska i putujuća Crkva

49. Dok dakle ne dođe Gospodin u svome veličanstvu i svi anđeli s njim (usp. Mt 25, 31) i dok mu, kad jednom bude uništena smrt, ne budu podložne sve stvari (usp. 1 Kor 15, 26-27), neki su odi njegovih učenika putnici na zemlji, neki se — ostavivši ovaj život — čiste, a neki uživaju slavu gledajući »jasno trojedinoga Boga kakav jest«,¹ ipak svi, iako na različitom stupnju i na različit način, učestvujemo u istoj ljubavi prema Bogu i bližnjemu i pjevamo istu. pjesmu slave našem Bogu. Jer svi koji su Kristovi, imajući njegova Duha, tvore jednu Crkvu i među sobom su sjedinjeni u njemu (usp. Ef 4, 16). Sjedinjenje putnika s braćom koji su usnuli u Kristovu miru nipošto se ne prekida, dapače, po trajnoj se vjeri Crkve jača u saopćivanju duhovnih dobara.² Zbog toga naime što su nebeski blaženici tješnje s Kristom sjedinjeni, oni jače utvrđuju cijelu Crkvu u svetosti, oplemenjuju štovanje koje ona ovdje na zemlji iskazuje Bogu i na mnogo načina pridonose njezinoj većoj duhovnoj izgradnji (usp. 1 Kor 12, 12-27).³ Jer, primljeni u domovinu i stojeći pred Gospodinom (usp. 2 Kor 5, 8), po Njemu, s Njime i u Njemu ne prestaju kod Oca za nas posredovati,⁴ prikazujući zasluge koje su stekli na zemlji po Kristu Isusu, jedinome posredniku između Boga i ljudi (usp. 1 Tim 2, 5), služeći Gospodinu u svima i dajući u svom tijelu dopunu za ono što nedostaje Kristovim mukama za Njegovo Tijelo koje je Crkva (usp. Kol 1, 24).⁵ Stoga njihova bratska briga mnogo pomaže našoj slabosti.

Odnosi između nebeske i putujuće Crkve

50. Crkva putnika, dobro poznajući tu zajednicu cijeloga Mističnoga Tijela Isusa Krista, već je od prvih vremena kršćanske religije s velikim pijetetom štovala uspomenu mrtvih⁶ i, »jer je sveta i spasonosna misao moliti za mrtve da se odriješe od grijeha« (2 Mak 12, 46), za njih je prinosila i molitve. A za apostole i Kristove mučenike koji su, prolivši svoju krv, dali najveće svjedočanstvo vjere i ljubavi

arctius nobis coniunctos esse Ecclesia semper credidit, eos simul cum Beata Virgine Maria et sanctis Angelis peculiari affectu venerata est, eorumque intercessionis auxilium pie imploravit. Quibus mox adnumerati sunt alii quoque qui Christi virginitatem et paupertatem pressius erant imitati⁸ et tandem ceteri quos praeclarum virtutum christianarum exercitium⁹ ac divina charismata piae fidelium devotioni et imitationi commendabant.¹⁰

Dum enim illorum conspiciamus vitam qui Christum fideliter sunt secuti, nova ratione ad futuram Civitatem inquirendam (cf. Hebr. 13, 14 et 11, 10) incitatur simulque tutissimam edocemur viam qua inter mundanas varietates, secundum statum ac condicionem unicuique propriam, ad perfectam cum Christo unionem seu sanctitatem pervenire poterimus.¹¹ In vita eorum qui, humanitatis nostrae consortes, ad imaginem tamen Christi perfectius transformantur (cf. 2 Cor. 3, 18), Deus praesentiam vultumque suum hominibus vivide manifestat. In eis Ipse nos alloquitur, signumque nobis praebet Regni sui,¹² ad quod tantam habentes impositam nubem testium (cf. Hebr. 12, 1), talemque contestationem veritatis Evangelii, potenter attrahimur. Nec tamen solius exempli titulo coelitem memoriam colimus, sed magis adhuc ut totius Ecclesiae unio in Spiritu roboretur per fraternae caritatis exercitium (cf. Eph. 4, 1-6). Nam sicut christiana inter viatores communio propinquius nos ad Christum adducit, ita consortium cum Sanctis nos Christo coniungit, a quo tamquam a Fonte et Capite omnis gratia et ipsius Populi Dei vita promanat.¹⁸ Summo opere ergo decet ut hos Iesu Christi amicos et coheredes, fratres quoque nostros et benefactores eximios diligamus, debitas pro ipsis Deo rependamus gratias,¹⁴ »suppliciter eos invocemus et ob beneficia impetranda a Deo per Filium eius Iesum Christum, Dominum nostrum, qui solus noster Redemptor et Salvator est, ad eorum orationes, opem auxiliumque confugiamus.«¹⁵ Omne enim genuinum amoris testimonium coelitibus a nobis exhibitum, suapte natura tendit ac terminatur ad Christum qui est »corona Sanctorum omnium«¹⁶ et per Ipsum ad Deum qui est mirabilis in Sanctis suis et in ipsis magnificatur.¹⁷

Nobilissima vero ratione unio nostra cum Ecclesia coelesti actualitur, cum, praesertim in sacra Liturgia, in qua virtus Spiritus Sancti per signa sacramentalia super nos agit, divinae maiestatis laudem sociam exultatione celebramus,¹⁸ et universi, in sanguine Christi ex omni tribu et lingua et populo et natione redempti (cf. Apoc. 5, 9) atque in unam Ecclesiam congregati, uno cantico laudis Deum unum et trinum magnificamus. Eucharisticum ergo sacrificium celebrantes cultui Ecclesiae coelestis vel maxime iungimur communicantes

Crkva je uvijek vjerovala da su u Kristu tješnje s nama spojeni, ujedno ih je s Blaženom Djevicom Marijom i sa svetim anđelima s osobitim osjećajem štivala⁷ i pobožno prosila pomoć njihova zagovora. Njima su doskora bili pribrojeni i drugi koji su revnije nasljeđovali Kristovo djevičanstvo i siromaštvo⁸ i napokon ostali koje su posebno vršenje kršćanskih kreposti⁹ i božanske karizme preporučivale pobožnom štovanju i nasljecjovanju vjernika.¹⁰

Dok naime promatramo život onih koji su vjerno slijedili Krista/ dobivamo novi poticaj da tražimo budući Grad (usp. Hebr 13, 14 i 11, 10) i učimo koji je najsigurniji put po kojemu ćemo među promjenljivim stvarima svijeta moći doći do savršenog jedinstva s Kristom, tj. do svetosti, svaki prema svom posebnom stanju i položaju.¹¹ U životu onih koji se, iako dionici naše ljudske naravi, savršenije preobrazu u Kristovu sliku (usp. 2 Kor 3, 18) Bog živo očituje ljudima svoju prisutnost i svoje lice. U njima nam, On sam govori, i daje nam znak svoga Kraljevstva,¹² prema kojemu nas snažno privlači to što imamo pred sobom toliko mnoštvo svjedoka (usp. Hebr 12, 1) i takvu potvrdu istine Evandelja.

Ipak ne štujemo uspomenu svetaca radi samoga primjera, nego još više zato da se sjedinjenje Crkve u Duhu pojača vršenjem bratske ljubavi (usp. Ef 4, 1-6). Jer, kako nas kršćanska zajednica među putnicima dovodi bliže Kristu, tako nas zajednica sa svetima združuje s Kristom, od kojeg kao od Izvora i Glave izlazi svaka milost i život samoga Božjega Naroda.¹⁸ Veoma dakle dolikuje da ljubimo ove prijatelje i subaštynike Isusa Krista koji su nam također braća i odlični dobročinitelji, da po dužnosti za njih Bogu zahvaljujemo,¹⁴ »da ih ponizno zazivamo i da se utječemo njihovim molitvama i njihovoj jakoj pomoći, da od Boga isprosimo dobročinstva po njegovu Sinu Isusu Kristu, Gospodinu našem, koji je jedini naš Otkupitelj i Spasitelj«. ¹⁵ Jer svako naše pravo svjedočanstvo ljubavi prema svecima po svojoj naravi teži i svršava u Kristu koji je »kruna svih svetaca«¹⁶ i po Njemu u Bogu koji je divan u svojim svetima i u njima slavljen.¹⁷

Naše pak sjedinjenje s nebeskom Crkvom ostvaruje se na najplemenitiji način kad, osobito u svetoj liturgiji, u kojoj sila Duha Svetoga djeluje na nas po sakramentalnim znakovima, bratskim klicanjem pjevamo hvale božanskog veličanstva,¹⁸ i svi, otkupljeni Kristovom krvlju, od svakoga plemena i jezika, puka i naroda (usp. Otkr 5, 9) i u jednu Crkvu skupljeni, veličamo jednom pjesmom hvale trojedinoga Boga. Kada dakle slavimo euharistijsku 2rtvu, najbolje se pridružujemo bogoštovlju nebeske Crkve sjedinjeni u zajed-

et memoriam venerantes in primis gloriosae semper Virginis Mariae, sed et beati Ioseph et beatorum Apostolorum et Martvrum et omnium Sanctorum.^{1*}

51. Quam venerabilem maiorum nostrorum fidem circa vitale consortium cum fratribus qui in gloria coelesti sunt vel adhuc post mortem purificantur, magna cum pietate haec Sacrosancta Synodus redpit et decreta Sacrorum Conditorum Niceani II, « Florentini** et Tridentini*» rursus proponit. Simul autem pro pastoralis sollicitudine omnes ad quos spectat hortatur, ut si qui abusus, excessus vel defectus hic illic irreperint, eos arcere aut corrigere satagent ac omnia ad pleniorum Christi et Dei laudem instaurent. Dpceant ergo fideles authenticum Sanctorum cultum non tam in actuum exteriorum multiplicitate quam potius in intensitate amoris nostri actuosi consistere, quo, ad maius nostrum et Ecclesiae bonum, Sanctorum quaerimus »et conversatione exemplum et communionem consortium, et intercessione subsidium« Ex altera vero parte instruant fideles nostram cum coelitibus conversationem, dummodo haec in pleniore fidei luce concipiatur, nequaquam extenuare lateuticum cultum, Deo Patri per Christum in Spiritu tributum, sed illum e contra impensius ditare.**

Nam omnes qui filii Dei sumus et unam familiam in Christo constituimus (cf. Hebr. 3, 6), dum in mutua caritate et una sanctissimae Trinitatis laude invicem communicamus, intimae Ecclesiae vocatipni correspondemus et consummatae gloriae liturgiam praegustando participamus.*⁶ Quando enim Christus apparebit et gloriosa mortuorum resurrectio erit, claritas Dei illuminabit coelestem Civitatem et eius lucerna erit Agnus (cf. Apoc. 21, 23). Tunc tota Ecclesia sanctorum in summa caritatis beatitudine adorabit Deum et »Agnus qui occisus est« (Apoc. 5, 12), una voce proelamans: »Sedeoti in throno et Agno: benedictio et honor et gloria, et potestas in saecula saeculorum« (Apoc. 5, 13).

Caput VIII

DE BEATA MARIA VIRGINE DEIPARA IN MYSTERIO CHRISTI ET ECCLESIAE

I. Prooemium

52. Benignissimus et sapientissimus Deus, mundi redemptionem complere volens, »ubi venit plenitudo temporis,, misit Filiura suum factum ex muliere, ...ut adoptionem filiorum reciperemus« (Gal. 4, 4-5). »Qui propter nos homines et propter nostram salutem descendit de coelis, et incarnatus est de Spiritu Sancto ex Maria Virgine«.¹ Quod salutis divinum mysterium nobis revelatur et continuatur in Ecclesia, quam Dominus ut corpus suum constituit, et in qua fideles Christo Capiti adhaerentes atque cum omnibus sanetis Eius commu-

niču i štujući uspomenu prije svega slavne vazda Djevice Marije, ali i blaženog Josipa i blaženih apostola i mučenika i svih svetaca.¹⁹

Pastoralne smjernice Koncila

51. Tu časnu vjeru naših predaka u životnu zajednicu s braćom koja su u nebeskoj slavi ili se poslije smrti još čiste, ovaj Sveti Sabor prima s velikim pijetetom i ponovno propisuje odluke svetih sabora Nicejskog II,²⁰ Firentinskog²¹ i Tridentinskog.²² A ujedno, radi svoje pastoralne brige, potiče sve na koje spada, ako su se ovdje-ondje uvukle zloporabe, pretjeranosti ili nedostaci, da ih nastoje ukloniti ili popraviti i sve urediti na veću slavu Krista i Boga. Neka dakle pouče vjernike da pravo štovanje svetih nije toliko u mnogim vanjskim činima, nego više u jakosti naše djelotvorne ljubavi, kojom za veće dobro svoje i za dobro Crkve tražimo od svetaca »iz njihova života primjer, od zajednice s njima udio s njima i od njihova zagovora pomoć«.²³ S druge pak strane neka vjernike pouče da naš odnošaj sa svetima, ako se samo shvaća u potpunom svjetlu vjere, nikako ne umanjuje poklonstveno štovanje dano Bogu Ocu po Kristu u Duhu, nego ga naprotiv pojačava.²⁴

Jer svi koji smo djeca Božja i tvorimo jednu obitelj u Kristu (usp. Hebr 3, 6), dok u međusobnoj ljubavi i u jednoj hvali Presvetog Trojstva među sobom općimo, odgovaramo bitnom pozivu Crkve i unaprijed kušamo liturgiju konačne slave i u njoj učestvujemo.²⁸ Jer, kad se Krist pojavi i kad bude slavno uskrsnuće mrtvih, sjajnost će Božja rasvijetliti nebeski Grad i njegova će svjetiljka biti Janje (usp. Otkr 21, 24). Tada će se cijela Crkva svetih s najvećom srećom ljubavi klanjati Bogu i »Janjetu koje je ubijeno« (Otkr 5, 12), vapijući jednim glasom: »Onomu koji sjedi na prijestolju, i Janjetu: blagoslov, i čast, i slava, i vlast u vijeke vjekova« (Otkr 5, 13).

VIII g l a v a

BLAŽENA DJEVICA MARIJA BOGORODICA U MISTERIJU KRISTA I CRKVE

I. Uvod

. Uvod

52. Predobri i premudri Bog, hoteći izvršiti "otkupljenje svijeta, »kad je došla—punina vremena, poslao je svoga Sina rođena od žene.; da primimo posinjenje« (Gal 4, 4-5). »Koji je radi nas ljudi i radi našega spasenja sišao s nebesa, i utjelovio se po Duhu Svetomu od Marije Djevice«.¹ Taj nam je božanski misterij spasenja objavljen i nastavlja se u Crkvi, koju je Gospodin ustanovio kao svoje tijelo i u kojoj vjernici, koji pristaju uz Krista Glavu i koji su u

nicantes, memoriam etiam venerentur oportet »in primis gloriosae semper Virginis Mariae, Genitricis Dei et Domini nostri Iesu Christi«.²

53. Virgo enim Maria, quae Angelo nuntiante Verbum Dei corde et corpore suscepit et Vitam mundo protulit, ut vera Mater Dei ac Redemptoris agnoscitur et honoratur. Intuitu meritorum Filii sui sublimiore modo redempta Eique arcto et indissolubili vinculo unita, hoc summo munere ac dignitate ditatur ut sit Genitrix Dei Filii, ideoque praedilecta filia Patris necnon sacrarium Spiritus Sancti quo eximia gratiae dono omnibus aliis creaturis, coelestibus et terrestribus, longe antecellit. Simul autem cum omnibus hominibus salvandis in stirpe Adam invenitur coniuncta, immo »plane mater membrorum (Christi), ..quia cooperata est caritate ut fideles in Ecclesia nascerentur, quae illius Capitis membra sunt«.⁸ Quapropter etiam ut supereminens prorsusque singulare membrum Ecclesiae necnon eius in fide et caritate typus et exemplar spectatissimum salutatur eamque Catholica Ecclesia, a Spiritu Sancto edocta, filialis pietatis affectu tamquam matrem amantissimam prosequitur.

54. Ideo Sacrosancta Synodus, doctrinam de Ecclesia, in qua divinus Redemptor salutem operatur, exponens, illustrare sedulo intendit tum munus Beatae Virginis in mysterio Incarnati Verbi et Corporis Mystici, tum hominum redemptorum officia erga Deiparam, matrem Christi et matrem hominum, maxime fidelium, quin tamen in animo habeat completam de Maria proponere doctrinam, atque quaestiones labore theologorum nondum ad plenam lucem perductas dirimere. Servantur itaque in suo iure sententiae, quae in scholis catholicis libere proponuntur de illa, quae in Sancta Ecclesia locum occupat post Christum altissimum nobisque maxime propinquum.⁴

U. De munere B. Virginis in oeconomia salutis

55. Sacrae Litterae Veteris Novique Testamenti et veneranda Traditio munus Matris Salvatoris in salutis oeconomia modo magis magisque dilucido ostendunt et veluti conspidendum proponunt. Libri quidem Veteris Testamenti historiam salutis, qua Christi in mundum adventus lento gradu praeparatur, describunt. Quae primaeva documenta, qualiter in Ecclesia leguntur et sub luce ulterioris et plenae revelationis intelliguntur, datus pedetentim in lucem proferunt figuram mulieris, Matris Redemptoris. Ipsa, sub hac luce, iam prophetice adumbratur in promissione, lapsis in peccatum primis parentibus data, de victoria super serpentem (cf. Gen. 3, 15). Similiter haec

zajednici sa svim Njegovim svecima, treba da štuju i uspomenu »prije svega slavne vazda Djevice Marije, Majke Boga i Gospodina našega Isusa Krista«. ²

Marija i Crkva

53. Djevica Marija koja je po anđelovu navještenju primila u srce i u tijelo Božju Riječ i svijetu donijela Život, priznaje se i časti kao prava Majka Boga i Spasitelja. Na uzvišen način otkupljena s obzirom na zasluge svoga Sina i s njim sjedinjena tijesnom i nerazrješivom vezom, odlikovana je velikom ulogom i dostojanstvom da bude Majka Božjega Sina, i zato premila kći Oca i svetište Duha Svetoga, po kojemu daru odlične milosti daleko nadvisuje sve druge stvorove, nebeske i zemaljske. Ujedno je pak združena u Adamovu rodu sa svim ljudima koji trebaju spasenje, dapače je »uistinu majka udova (Kristovih) ... jer je ljubavljju sudjelovala da se u Crkvi rode vjernici, koji su udovi one Glave«. ⁸ Zato se ona pozdravlja i kao predlični i sasvim osobiti ud Crkve i njezin tip i najizvrsniji uzor u vjeri i ljubavi, te je Katolička Crkva, poučena od Duha Svetoga, s djetinjom ljubavljju štuje kao preljubeznu majku.

Nakana Koncila

54. Zato Sveti Sabor, izlažući nauku o Crkvi, u kojoj božanski Otkupitelj izvodi spasenje, namjerava pažljivo osvjetliti i ulogu Blažene Djevice u misteriju Utjelovljene Riječi i Mističnog Tijela, i dužnosti otkupljenih ljudi prema Bogorodici, majci Kristovoj i majci ljudi, osobito vjernika, a da ipak nema namjere izložiti potpunu nauku o Mariji niti riješiti pitanja koja teolozi još nisu potpuno rasvijetlili. Zato ostaju u svom pravu mišljenja koja se u katoličkim školama slobodno iznose o Onoj koja u Svetoj Crkvi zauzima poslije Krista najviše i nama najbliže mjesto.*

II. Uloga Blažene Djevice Marije u ekonomiji spasenja

Mesijina Majka u Starom zavjetu

55. Svete knjige Staroga i Novoga Zavjeta i časna Predaja pokazuju na sve jasniji način ulogu Majke Spasiteljeve u ekonomiji spasenja i stavljaju nam je gotovo pred oči. Knjige Staroga Zavjeta opisuju povijest spasenja, u kojoj se polagano pripravlja Kristov dolazak na svijet. I ti prvi dokumenti, kako se čitaju u Crkvi kako se shvaćaju u svjedosti daljnje i potpune objave, malo-pomalo sve jasnije iznose na svjedost lik žene, Spasiteljeve Majke. Ona je pod tom svjetlošću već proročki označena u obećanju, danom prvim roditeljima pošto su sagriješili, o pobjedi nad zmijom (usp. Gen 3, 15).

est Virgo quae concipiet et pariet Filium, cuius nomen vocabitur Emmanuel (cf. Is. 7, 14; coll. Mi., 5, 2-3; Mt. 1, 22-23). Ipsa prae-cellit inter humiles ac pauperes Domini, qui salutem cum fiducia ab Eo sperant et accipiunt. Cum Ipsa tandem praecelsa Filia Sion, post diutumam expectationem promissionis, complentur tempora et nova instauratur Oeconomia, quando Filius Dei humanam naturam ex ea assumpsit, ut mysteriis carnis suae hominem a peccato liberaret:

56. Voluit autem misericordiarum Pater, ut acceptatio praedestinatae matris incarnationem praecederet, ut sic, quemadmodum femina contulit ad mortem, ita etiam femina conferret ad vitam. Quod prae-cellentissime valet de Matre Iesu, quae ipsam Vitam, omnia renovan-tem, mundo effudit, et a Deo donis tanto munere dignis praedita est. Unde nil mirum apud Sanctis Patres usum invaluisse quo Deiparam appellarunt totam sanctam et ab omni peccati labe immunem, quasi a Spiritu Sancto plasmata novamque creaturam formatam.⁵ Singu-laris prorsus sanctitatis splendoribus a primo instante suae conceptio-nis ditata, Nazarethana Virgo ab Angelo nuntiante, Dei mandato, ut »gratia plena« salutatur (cf. Lc. 1, 28), et coelesti nuntio ipsa re-spondet: »Ecce Ancilla Domini, fiat mihi secundum verbum tuum« (Lc. 1, 38). Ita Maria filia Adam, verbo divino consentiens, facta est Mater Iesu, ac salvificam voluntatem Dei, pleno corde et nullo retardata peccato, complectens, semetipsam ut Domini ancillam per-sonae et operi Filii sui totaliter devovit, sub Ipso et cum Ipso, omni-potentis Dei gratia, mysterio redemptionis inserviens. Merito igitur SS. Patres Mariam non mere passive a Deo adhibitam, sed libera fide et oboedientia humanae saluti cooperantem censent. Ipsa enim, ut ait S. Irenaeus, »oboediens et sibi et universo generi humano causa facta est salutis«.⁶ Unde non pauci Patres antiqui in praedicatione sua cum eo libenter asserunt: »Hevae inoboedientiae nodum. solutionem accepisse per oboedientiam Mariae; quod alligavit virgo Heva per incredulitatem, hoc virginem Mariam solvisse per fidem«;⁷ et compa-ratione cum Heva instituta, Mariam »matrem viventium« appellant,^a saepiusque affirmant: »mors per Hevam, vita per Mariam«.⁹

57. Haec autem Matris cum Filio in opere salutari communi a tempore virginalis conceptionis Christi ad Eius usque mortem mani-festatur; in primis quidem cum Maria, exurgens cum festinatione ad visitandam Elisabeth., ab ea ob fidem suam in salutem promissam beata salutatur et praecursor in sinu matris exsultavit (cf. Lc. 1, 41-45); in nativitate vero, cum Deipara Filium suum primogenitum,

Isto tako ona je ona Djevica koja će začeti i roditi Sina, kojemu će-biti ime Emanuel (usp. Iz 7, 14; Mih 5, 2-3; Mt 1, 22-23). Ona ima prvenstvo među poniznima i siromasima Gospodinovim, koji s pouzdanjem od Njega očekuju i primaju spasenje. Napokon, s Njom, uzvišenom kćeri sionskom, poslije dugog čekanja obećanja, ispunjavaju se vremena i ustanovljuje se nova Ekonomija, kad je' Sin Božji od Nje uzeo ljudsku narav, da' misterijima svoga tijela oslobodi čovjeka od grijeha.

Marija kod Navještenja

56. Otac milosrđa je htio da predodređena majka prije utjelovljenja dade pristanak, da kao što je žena sudjelovala u davanju smrti, tako žena sudjeluje i u davanju života. To izvanredno vrijedi o Isu sovoj Majci, koja je svijetu dala sam Život koji sve obnavlja, i od' Boga je bila nadarena darovima koji su u skladu s tako uzvišenom ulogom. Stoga nije čudo da je kod svetih Otaca nastao običaj po kojemu su Bogorodicu nazivali svu svetom i slobodnom od svake-grešne ljage, oblikovanu od Duha Svetoga i učinjenu novim stvorenjem.⁵ Urešena već od prvog časa svoga začeca sjajem sasvim osobite-svetosti, nazaretska je Djevica po Božjoj zapovijedi bila pozdravljena od anđela navještenja kao »milosti puna« (usp. Lk 1, 28), a ona je: odgovorila nebeskom glasniku: »Evo službenice Gospodnje, neka mi bude po riječi tvojoj« (usp. Lk 1, 38). Tako je Marija, kći Adamova, pristajući na božansku riječ, postala Isusova majka, i prihvaćajući Božju spasiteljsku volju svim srcem i nezapriječena nikakvim* grijehom potpuno se posvetila kao Gospodinova službenica osobi i djelu svog Sina, pod Njim i s Njime po milosti svemogućega Boga služeći misteriju otkupljenja. Stoga s pravom sveti Oci drže da Marija nije bila potpuno pasivno oruđe u Božjim rukama, nego da je sudje lovala slobodnom vjerom i poslušnošću u ljudskom spasenju, jer je ona, kako kaže sv. Irenej, »slušajući postala uzrok spasenja i sebi i svemu ljudskomu rodu«.⁸ Zato brojni stari Oci u svojem propovijedanju rado s njim tvrde da je »uzao Evine neposlušnosti bio« razriješen Marijinom poslušnošću; što je svezak djevica Eva svojom nevjerom, da je to Djevica Marija razriješila vjerom,⁷ i učinivši uspo redbu s Evom, Mariju zovu »majkom živih«⁸ i češće tvrde: »Smrt po Evi, život po Mariji«.⁹

Marija i Isusovo djetinjstvo

57. To sjedinjenje Majke sa Sinom u djelu spasenja očituje se od časa Kristova djevičanskog začeca pa sve do Njegove smrti; prije-svega kad je Marija, pohitavši u pohod Elizabeti, bila od nje proglašena blaženom radi njezine vjere u obećano, spasenje i Preteča se uzigrao u krilu majčinu (usp. Lk 1, 41-45); kod rođenja pak, kad je Bogorodica radosna pokazala pastirima i mudracima svoga prvoro-

.qui virginalem eius integritatem non minuit sed sacravit,¹⁰ pastoribus et Magis laetabunda ostendit. Cum autem Eum in templo, dono pauperum oblato, Domino praesentavit, audivit Simeonem simul praenuntiantem Filium futurum contradictionis signum et matris animam gaudium pertransiturum, ut revelarentur ex multis cordibus cogitationes (cf. Lc. 2, 34-35). Puerum lesu deperditum. ac cum dolore quaesitum, parentes eius in templo invenerunt in his quae Patris Eius erant occupatum; verbumque Filii non intellexerunt. Mater vero Eius omnia haec in corde suo meditabunda conservabat (cf. Lc. 2, 41-51).

58. In vita publica lesu, Mater Eius signanter apparet, in initio quidem, cum ad nuptias in Cana Galilaeae, misericordia permota, initium signorum lesu Messiae intercessione sua induxit (cf. Io. 2, 1-11). In decursu praedicationis Eius suscepit verba, quibus Filius, Regnum ultra rationes et vincula carnis et sanguinis extollens, audientes et custodientes verbum Dei, sicut ipsa fideliter faciebat (cf. Lc. 2, 19 et 51), beatos proclamavit (cf. Me. 3, 35; Lc. 11, 27-28). Ita etiam B. Virgo in peregrinatione fidei processit, suamque unionem cum Filio fideliter sustinuit usque ad crucem, ubi non sine divino consilio stetit (cf. Io. 19, 25), vehementer cum Unigenito suo condoluit et sacrificio Eius se materno animo sociavit, victimae de se genitae immolationi amanter consentiens; ac demum ab eodem Christo lesu in eruce moriente uti mater discipulo, hisce verbis data est: Mulier, ecce filius tuus (cf. Io. 19, 26-27)."

59. Cum vero Deo placuerit humanae salutis sacramentum non solum solemniter manifestare quam promissum a Christo Spiritum effunderet, Apostolos videmus ante diem Pentecostes »perseverantes unanimiter in oratione cum mulieribus et Maria Matre lesu et fratribus Eius« (Act. 1, 14), Mariam quoque precibus suis implorantem donum Spiritus, qui in Annuntiatione ipsam iam obumbraverat. Denique Immaculata Virgo, ab omni originalis culpa labe praeservata, immunis,¹² expleto terrestri vitae cursu, corpore et anima ad celestem gloriam assumpta est,¹⁸ ac tamquam universorum Regina a Domino exaltata, ut plenius conformaretur Filio suo, Domino dominantium (cf. Apoc. 19, 16) ac peccati mortisque victori.¹⁴

III. De Beata Virgine et Ecclesia

60. Unicus est Mediator noster secundum verba Apostoli: »Unus enim Deus, unus et mediator Dei et hominum homo Christus Iesus,

denoga Sina, koji njezinu djevičansku netaknutost nije umanjio nego posvetio.¹⁰ Kad ga je prikazala Gospodinu u hramu, prinesavši dar siromašnih, čula je od Simeona proročanstvo da će joj Sin biti znak protuslovlja i da će majci kroz dušu proći mač, da se otkriju misli mnogih srca (usp. Lk 2, 34-35). Nakon što su izgubili dječaka Isusa' i sa žalošću ga tražili, nadoše ga njegovi roditelji u hramu zabavljena stvarima koje su Njegova Oca, i ne razumješe riječi Sina. A njegova je Majka sve te stvari čuvala u svome srcu i o njima razmišljala¹ (usp. Lk 2, 41-51).

Marija i javni Isusov život

58. U javnom Isusovu životu njegova se Majka značajno pojavljuje odmah na početku, kad je na svadbi u Kani Galilejskoj, potaknuta milosrdem, svojim zagovorom izazvala prvo čudo Isusa Mesije (usp. Iv 2, 1-11). Za vrijeme njegova propovijedanja primila je riječi kojima je Sin, uzvisujući Kraljevstvo nad odnošaje i veze tijela i krvi, proglasio blaženima one koji slušaju i čuvaju Božju riječ (usp. Mk 3, 35 par.; Lk 11, 27-28), kako je ona to vjerno činila (usp. Lk 2, 19 i 51). Tako je i Blažena Djevica napredovala na putu vjere i vjerno je sačuvala svoje sjedinjenje sa Sinom sve do križa, gdje je, ne bez Božjega nacrt, stajala (usp. Iv 19, 25), sa svojim Jedino-rođencem mnogo trpjela i s materinskim se srcem pridružila njegovoj žrtvi, pristajući s ljubavlju na Žrtvovanje Žrtve koju je sama rodila; i napokon ju je sam Krist Isus, dok je na križu umirao, kao majku dao učeniku ovim riječima: »Ženo, evo ti šina« (usp. Iv 19, 26-27)M

Marija poslije Uzas'as'ća

59. Budući da se Bogu svidjelo da tajnu ljudskoga spasenja ne očituje prije negoli izlije od Krista obećanoga Duha, vidimo Apostole prije dana Pedesetnice kako »jednodušno ustrajno mole sa ženama- i s Marijom, Isusovom majkom, i s njegovom braćom« (Dj ap 1, 14),. i kako Marija svojim molitvama moli dar Duha, koji ju je već kod navještenja bio osjenio. Napokon je Bezgrešna Djevica, sačuvana čista od svake ljage istočnoga grijeha,^{1*} ispunivši tok zemaljskog života,. s dušom i tijelom bik uznesena u nebesku slavu,¹⁸ i od Gospodina bila uzvišena kao kraljica svih stvari, da bude potpunije u skladu- sa svojim Sinom, Gospodarom ¹⁴gospodara (usp. Otkr 19, 16) i po bjednikom nad grijehom i smrću.

III. Blažena Djevica i Crkva

Marija i Krist jedini posrednik

60. Jedini je naš Posrednik prema riječima Apostolovim: »Jedan je Bog i jedan Posrednik između Boga i ljudi, čovjek Krist Isus,.

♦qui dedit redemptionem semetipsum pro omnibus« (1 Tim. 2, 5-6).
Mariae autem maternum munus erga homines hanc Christi unicam
mediationem nullo modo obscurat nec minuit, sed virtutem eius
pstatendit. Omnis enim salutaris Beatae Virginis infusus in homines
non ex aliqua rei necessitate, sed ex beneplacito divino exoritur et ex
superabundantia meritorum Christi profluit, Eius mediationi in-
nititur, ab illa omnino dependet, ex eademque totam virtutem haurit;
unionem autem immediatam credentium cum Christo nullo modo
impedit sed fovet.

61. Beata Virgo, ab aeterno una cum divini Verbi incarnatione
tamquam Mater Dei praedestinata, divinae Providentiae consilio, his
in terris existit alma divini Redemptoris Mater, singulariter prae aliis
generosa socia, et humilis ancilla Domini. Christum concipiens, ge-
nerans, alens, in templo Patri sistens, Filioque suo in eruce morienti
compatiens, operi Salvatoris singulari prorsus modo cooperata est,
oboedientia, fide, spe et flagrante caritate, ad vitam animarum super-
naturalem restaurandam. Quam ob causam mater nobis in ordine
gratiae existit.

62. Haec autem in gratiae oeconomia maternitas Mariae inde-
sinenter perdurat, inde a consensu quem in Annuntiatione fideliter
praebuit, quemque sub eruce incunetanter sustinuit, usque ad perpetuam
omnium electorum consummationem. In coelis enim assumpta
salutiferum hoc munus non deposuit, sed multiplici intercessione sua
pergit in aeternae salutis donis nobis conciliandis.¹⁵ Materna sua caritate
de fratribus Filii sui adhuc peregrinantibus necnon in periculis
•et efficacitati Christi unius Mediatoris nihil derogat, nihil superad-
Propterea B. Virgo in Ecclesia titulis Advocatae, Auxiliatricis, Adiutricis,
Mediatricis invocatur." Quod tamen ita intelligitur, ut dignitati
•et efficacitati Christi unius Mediatoris nihil derogat, nihil superad-
dat.« Nulla enim creatura cum Verbo incarnato ac Redemptore cor-
numerari umquam potest; sed sicut sacerdotium Christi variis modis
rum a ministris tum a fidei populo participatur, et sicut una bonitas
Dei in creaturis modis diversis realiter diffunditur, ita etiam unica
mediatio Redemptoris non excludit, sed suscitatur variam apud crea-
turas participatam ex unico fonte cooperationem.

Tale autem munus subordinatum Mariae Ecclesia profiteri non
•dubitatur, iugiter experitur et fidelium. cordi commendatur, ut hoc ma-
terno fulti praesidio Mediatori ac Salvatore intimius adhaereant.

63. Beata autem Virgo divinae maternitatis dono et munere, quo
-cum Filio Redemptore unitur, suisque singularibus gratiis et muni-

koji je dao sebe kao otkup za sve« (1 Tim 2, 5-6). Marijina pak materinska uloga prema ljudima nikako ne potamnjuje' i ne umanjuje to Kristovo jedino posredništvo, nego pokazuje njegovu snagu. Jer sav spasonosni utjecaj Blažene Djevice na ljude ne nastaje iz neke nužde, nego iz Božje dobrohotnosti, te izvire iz preobilja Kristovih zasluga, temelji se na Njegovu posredništvu, potpuno zavisi od njega i iz njega crpe svu snagu; a nikako ne priječi neposredno sjedinjenje vjernika s Kristom, nego ga olakšava.

Suradnja u otkupljenju

61. Blažena Djevica, zajedno s utjelovljenjem božanske Riječi pre dodređena od vječnosti kao Božja Majka, po odluci božanske Providnosti bila je na ovoj zemlji slavna Majka božanskog Otkupitelja, i posebno ispred drugih plemenita drugarica i ponizna službenica Go spodinova. Time što je Krista začela, rodila, hranila, u hramu ga Ocu prikazala, i sa svojim Sinom, dok je na križu ,umirao, trpjela, na sasvim je osobit način sudjelovala u Spasiteljevu djelu, poslušnošću, vjerom, ufanjem i žarkom ljubavlju, da obnovi vrhunaravni život duša. Radi toga nam je postala majkom u redu milosti."

Pomoćnička spasiteljska uloga

62. I to Marijino materinstvo u ekonomiji milosti neprekidno traje, od časa pristanka, koji je vjerno dala kod navještenja i koji je nepokolebljivo održala pod križem, sve do trajnog proslavljenja svih odabranih. Jer nakon uznesenja na nebo nije napustila tu spasonosnu ulogu, nego nam mnogostrukim svojim zagovorom i dalje pribavlja milosti vječnoga spasenja.¹⁶ Materinskom ljubavlju brine se za braću svoga Sina koji još putuju i nalaze se u pogiblima i tjeskobama, dok ne budu dovedeni u sretnu domovinu. Zato se Blažena Djevica u Crkvi zaziva imenima Odvjetnica, Pomoćnica, Pomagačica, Posrednica.¹⁶ Ipak se to tako shvaća, da ništa ne oduzima niti dodaje dostojanstvu i moći Krista, jedinoga Posrednika.¹⁷

Nijedan se naime stvor nikada ne može usporediti s utjelovljenom Riječi i Otkupiteljem; nego kao što u Kristovu svećeništvu na različite načine učestvuju i sveti službenici i vjerni narod, i kao što se jedna Božja dobrota na različite načine stvarno razlijeva u stvorove, tako i jedino posredništvo Otkupitelja ne isključuje, nego pobuđuje kod stvorova različitu suradnju koja zahvaća iz jednoga izvora.

Tu podređenu ulogu Marije Crkva bez kolebanja priznaje, neprestano je doživljuje i preporučuje srcu vjernika, da se podupri tom materinskom pomoći jače sjedine s Posrednikom i Spasiteljem.

Marija Djevica i Majka, model Crkve

63. Blažena je Djevica darom i ulogom božanskog materinstva, koje je sjedinjuje sa Sinom Otkupiteljem i svojim osobitim milostima

bus, etiam cum Ecclesia. intime coniungitur: Deipara est Ecclesiae typus, ut iam docebat S. Ambrosius, in ordine scilicet fidei, caritatis et perfectae cum Christo unionis.¹⁸ In mysterio enim Ecclesiae, quae et ipsa iure mater vocatur et virgo, Beata Virgo Maria praecessit, eminenter et singulariter tum virginis tum matris exemplar praebens.¹⁹ Credens enim et oboediens, ipsum Filium Patris in terris genuit, et quidem viri nescia, Spiritu Sancto obumbrata, tamquam nova Heva, non serpenti antiquo, sed Dei nuntio praestans fidem, nullo dubio adulteratam. Filium autem peperit, quem Deus posuit primogenitum in multis fratribus (cf. Rom. 8, 29), fidelibus nempe, ad quos gignendos et educandos materno amore cooperatur.

64. Iamvero Ecclesia, eius arcanam sanctitatem contemplans et caritatem imitans, voluntatemque Patris fideliter adimplens, per verbum Dei fideliter susceptum et ipsa fit mater: praedicatione enim ac baptismo filios, de Spiritu Sancto conceptos et ex Deo natos, ad vitam novam et immortalem generat. Et ipsa est virgo, quae fidem Sponso datam integre et pure custodit, et imitans Domini sui Matrem, virtute Spiritus Sancti, virginaliter servat integram fidem, solidam spem, sinceram caritatem.²⁰

65. Dum autem Ecclesia in Beatissima Virgine ad perfectionem iam pertingit, qua sine macula et ruga existit (cf. Eph. 5, 27), christifideles adhuc nituntur, ut devincentes peccatum in sanctitate crescant; ideoque oculos suos ad Mariam attollunt, quae toti electorum communitati tamquam exemplar virtutum praeifulget. Ecclesia de Ea pie recogitans Eamque in lumine Verbi hominis facti contemplans, in summum incarnationis mysterium venerabunda penitus intrat, Sponsoque suo magis magisque conformatur. Maria enim, quae, in historiam salutis intime ingressa, maxima fidei placita in se quodammodo unit et reverberat, dum praedicatur et colitur, ad Filium suum Eiusque sacrificium atque ad amorem Patris credentes advocat. Ecclesia vero, gloriam Christi prosequens, praeclaro suo Typo similior efficitur, continuo progrediens in fide, spe et caritate, ac divinam voluntatem in omnibus quaerens et obsequens. Unde etiam in opere suo apostolico Ecclesia ad Eam merito respicit, quae genuit Christum, ideo de Spiritu Sancto conceptum et de Virgine natum, ut per Ecclesiam in cordibus quoque fidelium nascatur et crescat. Quae Virgo in sua vita exemplum existit materni illius affectus, quo cuncti in missione apostolica Ecclesiae cooperantes ad regenerandos homines animentur oportet.

i ulogama tijesno spojena i s Crkvom: Bogorodica je tip Crkve, kako je učio već sv. Ambrozije, tj. u redu vjere, ljubavi i savršenog sjedinjenja s Kristom.¹⁸ Jer u misteriju Crkve, koja se također s pravom naziva majkom i djevicom, Blažena Djevica Marija je išla naprijed dajući odlično i osobito primjer i djevice i majke.¹⁹ Jer je vjerujući i slušajući rodila na zemlji samoga Sina Očeva, i to ne poznajući muža, psjenjena od Duha Svetoga, kao nova JEva, vjerujući ne staroj zmiji nego Božjem glasniku, nimalo ne sumnjajući. A rodila je Sina kojega je Bog učinio prvorođencem među mnogom braćom (usp. Rim 8, 29), tj. među vjernicima, za »kojih rođenje i odgoj ona surađuje materinskom ljubavlju.

Crkva djevica i majka

64. Crkva promatrajući njezinu tajanstvenu svetost i nasljeđujući njezinu ljubav, i vjerno izvršujući Očevu volju, po vjerno primljenoj Božjoj riječi i sama postaje majkom: jer propovijedanjem i krštenjem rađa na novi i besmrtni život djecu, začetu po Duhu Svetomu i od Boga rođenu. Ona je i djevica koja potpuno i čisto čuva vjeru danu Zaručniku, i nasljeđujući Majku svoga Gospodina, krepošću Duha Svetoga djevičanski čuva potpunu vjeru, čvrstu nadu i iskrenu ljubav.²⁰

Crkva mora nasljedovati Marijinu krepost

65. Dok je Crkva u Blaženoj Djevici već došla do savršenosti, po kojoj je bez ljage i nabora (usp. Ef 5, 27), kršćani se još trude da rastu u svetosti pobjeđujući grijeh; i zato dižu svoje oči k Mariji, koja sja kao uzor kreposti pred svom zajednicom odabranih. Crkva pobožno misleći o njoj i promatrajući je u svjetlu Rijeci, koja je postala čovjekom, s poštovanjem dublje prodire u veliki misterij utjelovljenja i sve više postaje slična svome Zaručniku. Marija, koja po svom tijesnom učestvovanju u povijesti spasenja, u sebi na neki način sjedinjuje i odražuje najveće istine vjere, i dok se o njoj pro povijeda i dok joj se iskazuje štovanje, ona vjernike zove k svom Sinu, k Njegovoj žrtvi, i k ljubavi Oca. Crkva pak; dok širi Kristovu slavu, postaje sličnija svome uzvišenom Uzoru, neprestano napredujući u vjeri, ufanju i ljubavi, i u svemu tražeći i vršeći Božju volju. Zato i u svom apostolskom radu Crkva opravdano gleda na Onu koja je rodila Krista, začeta po Duhu Svetom i rođena od Djevice, da se on po Crkvi rađa i raste i u srcima vjernika. Ta je Djevica u svom životu bila uzor onoga materinskog osjećaja kojim treba da budu prozeti svi koji rade u apostolskoj misiji Crkve na preporodu ljudi.

IV. De cultu Beatae Virginis in Ecclesia

66. Maria, per gratiam Dei post Filium prae omnibus angelis et hominibus exaltata, utpote sanctissima Dei Mater, quae mysteriis Christi interfuit, speciali cultu ab Ecclesia merito honoratur. Et sane ab antiquissimis temporibus Beata Virgo sub titulo »Deiparae« colitur, sub cuius praesidium fideles in cunctis periculis et necessitatibus suis deprecantes confugiunt.²¹ Inde praesertim ab Ephesina Synodo cultus Populi Dei erga Mariam mirabiliter crevit in veneratione et dilectione, in invocatione et imitatione, secundum ipsius verba prophetica: »Beatam me dicent omnes generationes, quia fecit mihi magna qui potens est« (Lc. 1, 48-49). Qui cultus, prout in Ecclesia semper existit, singularis omnino quamquam est, essentialiter differt a cultu adorationis, qui Verbo incarnato aequae ac Patri et Spiritui Sancto exhibetur, eidemque potissimum favet. Varias enim formas pietatis erga Dei Genitricem, quas Ecclesia intra limites sanae et orthodoxae doctrinae, pro temporum et locorum conditionibus et pro indole ingenioque fidelium approbavit, id efficiunt ut dum Mater honoratur, Filius, propter quem omnia (cf. Gol. 1, 15-16) et in quo aeterno Patri »complacuit omnem plenitudinem inhabitare« (G)L 1, 19), rite noscatur, ametur, glorificetur, Eiusque mandata servantur.

67. Hanc catholicam doctrinam Sacrosancta Synodus consulto docet, simulque omnes Ecclesiae filios admonet, ut cultum, praesertim liturgicum, erga Beatam Virginem generose foveant, praxes autem et exercitia pietatis erga Eam saeculorum cursu a Magisterio commendata magni faciant et ea quae antea temporibus de cultu imaginum Christi, Beatae Virginis et Sanctorum decreta fuere, religiose servant.²² Theologos autem verbique divini praecones enixe exhortatur, ut aequae ab omni falsa superlative, quemadmodum et a nimia mentis angustia, in singulari Deiparae dignitate consideranda sedulo absterneant.²³ Studium Sacrae Scripturae, Sanctorum Patrum et Doctorum Ecclesiaeque liturgiarum sub duetu Magisterii excolentes, recte illustrent munera et privilegia Beatae Virginis, quae semper Christum speant, totius veritatis et pietatis originem. Sedulo arceant quaecumque sive in dictis sive in factis fratres seiunctos vel alios quoscumque in errorem circa veram Ecclesiae doctrinam inducere possent. Meminerint porro fideles veram devotionem neque in sterili et transitorio affectu, neque in vana quadam credulitate consistere, sed a vera fide procedere, qua ad Dei Genitricis excellentiam agnoscendam adducimur, et ad filialem erga Matrem nostram amorem eiusque virtutum imitationem excitamur.

IV. Štovanje Blažene Djevice u Crkvi

Značaj i temelj štovanja

66. Crkva s pravom štuje posebnim štovanjem Mariju, koja je po Božjoj milosti uzvišena poslije Sina iznad svih anđela i ljudi, kao presvetu Božju Majku, koja je imala idio u Kristovim misterijima. Već od najstarijih vremena Blažena Djevica se štuje pod nazivom »Bogorodice«, pod čiju se zaštitu vjernici molitvama utječu u svim pogiblima i potrebama.²¹ Osobito od Efeškog sabora štovanje Božjeg naroda prema Mariji divno je poraslo u iskazivanju časti i u ljubavi, u zazivanju i nasljedovanju, prema njezinim proročkim riječima: »Bla ženom će me zvati svi narodi, jer mi je učinio velike stvari onaj koji je moćan« (Lk 1, 48). Ovo štovanje, kakvo je uvijek u Crkvi postojalo, iako je sasvim posebno, ipak se bitno razlikuje od poklonstvenog štovanja koje se iskazuje utjelovljenoj Riječi jednako kao Ocu i Duhu Svetomu, i njega upravo podupire. Jer različni oblici pobožnosti prema Božjoj Majci, koje je Crkva odobrila u granicama zdrave i pravovjerne nauke, i prema prilikama vremena i mjesta i prema čudi i značaju vjernika, čine to da se, dok se Majka časti, Sin, radi kojega je sve (usp. Kol 1, 15-16) i u kojemu je vječni Otac »htio da stanuje sva punina« (Kol 1, 19), pravo upoznaje, ljubi, slavi i da se vrše Njegove zapovijedi.

Pastoralne norme

67. Sveti Sabor izrijekom uči tu katoličku nauku i ujedno opominje sve sinove Crkve da plemenito promiču štovanje prema Blaženoj Djevici, osobito liturgijsko, i da uvelike cijene praksu i pobožne vježbe prema njoj što ih je tokom vjekova preporučilo učiteljstvo Crkve, i neka savjesno vrše ono što je u prošlim vremenima bilo odlučeno o štovanju slika Kristovih, Blažene Djevice i svetaca.²² Također živo opominje bogoslove i propovjednike božanske riječi da se u promatranju posebnog dostojanstva Bogorodice brižljivo čuvaju i od svakog krivog pretjerivanja i od prevelike umne skučenosti.²³ Gajeći pod Vodstvom Učiteljstva proučavanje Svetoga Pisma, svetih Otaca i crkvenih Učitelja te crkvenih liturgija neka ispravno osvjetljaju uloge i povlastice Blažene Djevice, koje uvijek imaju za svrhu Krista, vrelo sve istine, svetosti i pobožnosti. Neka marljivo odbijaju sve što bi, bilo u riječima, bilo u činjenicama, moglo odijeljenu braću ili bilo koga drugoga navesti u zabludu s obzirom na pravu nauku Crkve. Dalje, neka se vjernici sjete da prava pobožnost nije u neplodnom i prolaznom osjećaju ni u nekoj ispraznoj lakovjernosti, nego da izlazi iz prave vjere, koja nas vodi do toga da priznajemo uzvišenost Majke Božje i da se potičemo na sinovsku ljubav prema svojoj Majci i na nasljedovanje njezinih kreposti.

V. Maria, signum **certae spei et solatii peregrinanti Populo Dei**

68. Interim autem Mater Iesu, quemadmodum in coelis corpore et anima iam glorificata, imago et initium est Ecclesiae in futuro saeculo consummandae, ita his in terris, quoadusque advenerit dies Domini (cf. 2 Pt. 3, 10), tamquam signum certae spei et solatii peregrinanti Populo Dei praelucet.

69. Sacrosanctae huius Synodo magnum affert gaudium et solatium, etiam inter fratres seiunctos non deesse, qui Matri Domini ac Salvatoris debitum afferunt honorem, speciatim apud Orientales, qui ad cultum Deiparae semper Virginis fervido impulsu ac devoto animo concurrunt.²⁴ Universi christifideles supplicationes instantes ad Matrem Dei et Matrem hominum effundant, ut Ipsa, quae primitiis Ecclesiae precibus suis adstitit, nunc quoque in coelo super omnes Beatos et Angelos exaltata, in omnium Sanctorum Communidrie apud Filium suum intercedat, donec cunctae familiae populorum, sive quae christiano nomine decorantur, sive quae Salvatorem suum adhuc ignorant, cum pace et concordia in unum Populum Dei feliciter congregentur, ad gloriam Sanctissimae et individuae Trinitatis.

Haec omnia et singula quae in hac Constitutione dogmatica edicta sunt placuerunt Sacrosancti Concilii Patribus. Et Nos, Apostolica a Christo Nobis tradita potestate, illa una cum Venerabilibus Patribus, in Spiritu Sancto approbamus, decernimus ac statuimus et quae ita: synodaliter statuta sunt ad Dei gloriam promulgari iubemus.

Romae, apud S. Petrum die XXI mensis Novembris anno
MCMLXIV.

Ego PAULUS Catholicae Ecclesiae Episcopus
(Sequuntur Patrum subsignationes)

**EX ACTIS SS. OECUMENICI
CONCILII VATICANI II**

NOTIFICATIONES

**Factae ab Excjno Secretario Generali Ss. Concilii
in Congregatione Generali CXXIII
diei XVI Nov. MCMLXIV**

Quaesitum est quaenam esse debeat *qualificatio theologica* doctrinae, quae in Schemate *de Ecclesia* exponitur et suffragationi subicitur.

Commissio Doctrinalis quaesito responsionem dedit, in expendendis *Modis* spectantibus ad caput tertium Schematis *de Ecclesia*, hisce verbis:

V. Marija, znak pouzdane **nade i utjehe**
putujućem **Božjem Narodu**

Marija, znak Naroda Božjega

68. Međutim, Isusova Majka, kao što je, tijelom i dušom već* proslavljena na nebu, slika i početak Crkve kakva ima biti u budućnosti, tako i na ovoj zemlji, dok ne dođe dan Gospodnji (usp. 2 Petr 3, 10), svijetli putujućem Božjem Narodu kao znak pouzdane nade i utjehe.

Marija zagovornica jedinstva kršćana

69. Ovom svetom Saboru velika je radost i utjeha da i među odijeljenom braćom ima onih koji iskazuju čast Majci Gospodina i Spasitelja, osobito kod Istočnjaka koji se žarkim oduševljenjem i pobožnim srcem natječu u štovanju Bogorodice vazda Djevice.^{8*} Neka svi kršćani upravljaju vruće molitve Majci Božjoj i Majci ljudi, da ona koja je svojim molitvama pomagala Crkvu u početku i sada na nebu uzvišena nad sve blažene i anđele, u zajednici sa svim sve tima posreduje kod svoga Sina, dok se sve obitelji naroda*, bilo one koje nose kršćansko ime, bilo one koje još ne znaju za svoga Spasitelja, sretno ne sjedine u miru i slozi u jedan Božji **Narod**, na slavu presvetog i nerazdijeljenog Trojstva.

Sve ovo u cjelini i u pojedinostima Sto je u ovoj dogmatskoj konstituciji određeno prihvatite oci, i mi, apostolskom vlašću od Krista nam predanom, zajedno s časnim očima sve to u "Duhu Svetom odobravamo, odlučujemo i utvrđujemo te zapovijedamo da ono što je tako saborski utvrđeno bude na slavu Božju proglašeno.

U Rimu, kod Sv. Petra, dne 21. studenoga godine 1964.

Ja, PAVAO, biskup Katoličke Crkve
(slijede potpisi Otaca)

**IZ AKATA SVETOG EKUMENSKOG SABORA
DRUGOG VATIKANSKOG**

OBAVIJESTI

što ih je dao preuzvišeni **generalni tajnik Sv. Sabora na 123.** generalnoj kongregaciji **16. studenoga 1964.**

Upitano je koja mora biti teološka ocjena nauke Sto se izlaže u Nacrtu O CRKVI i predlaže na glasovanje.

Doktrinarna je komisija na to pitanje dala odgovor, ispitujući ispravke, što se odnose na treću glavu Nacrta O CRKVI, ovim riječima:

»Ut de se patet, textus Concilii semper secundum regulas generales, ab omnibus cognitae, interpretandus est«.

Qua occasione Commissio Doctrinalis remittit ad suam *Declarationem* 6 martii 1964, cuius textum hic transcribimus:

»Ratione habita moris conciliaris ac praesentis Concilii finis pastoralis, haec S. Synodus ea tantum de rebus fidei vel morum ab Ecclesia tenenda definit, quae ut talia aperte ipsa declaraverit.

»Cetera autem, quae S. Synodus proponit, utpote Supremi Ecclesiae Magisterii doctrinam, omnes ac singuli christifideles excipere et amplecti debent iuxta ipsius S. Synodi mentem, quae sive ex subiecta materia sive ex dicendi ratione innotescit, secundum normas theologicae interpretationis«.

Superiore dein Auctoritate communicatur Patribus nota explicativa praevia ad Modos circa caput tertium Schematis *de Ecclesia*, ad cuius notae mentem atque sententiam explicari et intelligi debet doctrina in eodermi capite tertio exposita.

Nota explicativa praevia

»Commissio statuit expansioni *Modorum* sequentes observationes generales praemittere.

1° *Collegium* non intelligitur sensu *stricto iuridico*, scilicet de coetu aequalium, qui potestatem suam praesidi suo demandarent, sed de coetu stabili, cuius structura et auctoritas ex Revelatione deduci debent. Quapropter in Responsione ad Modum 12 explicite de Duodecim dicitur quod Dominus eos constituit »ad modum collegii seu *coetus stabilis*«. Cf. etiam Mod. 53, c. — Ob eandem rationem, de Collegio Episcoporum passim etiam adhibentur vocabula *Ordo* vel *Corpus*. Parallelismus inter Petrum ceterosque Apostolos ex una parte, et Summum Pontificem et Episcopos ex altera parte, non implicat transmissionem potestatis extraordinariae Apostolorum ad successores eorum, neque, uti patet, *aequalitatem* inter Caput et membra Collegii, sed solam *proportionalitatem* inter primam relationem (Petrus-Apostoli) et alteram (Papa-Episcopi). Unde Commissio statuit scribere in n. 22: non *eadem* sed *pari* ratione. Cf. Modum 51.

2° Aliquis fit *membrum Collegii* vi consecrationis episcopalis et communionis hierarchicae cum Collegii Capite atque membris. Cf. n. 22, § 1 in fine. In *consecratione* datur *ontologica* participatio *sacrorum* munerum, ut indubie constat ex Traditione, etiam liturgica. Consulto adhibetur vocabulum *munerum*, non vero *potestatum*, quia haec ultima vox de potestate *ad actum expedita* intelligi posset. Ut vero talis expedita potestas habeatur, accedere debet *canonica* seu *iuridica determinatio* per auctoritatem hierarchicam. Quae determinatio potestatis consistere potest in concessione particularis officii vel in assignatione

BILJEŠKE

I glava

» Usp. S. CYPRIANUS, *Epist.* 64, 4: PL 3, 1017. CSEL (Hartel), III B, p. 720. S. HILARIUS PICT, *In Mt.* 23, 6: PL 9, 1047. S. AUGUSTINUS, *passim*. S. CYRILLUS ALEX., *Glaph. in Gen.* 2, 10: PG 69. 110 A.

• Usp. S. GREGORIUS M, *Hom. in Evang.* 19, 1: H 76, 1154 B. S. AUGUSTINUS, *Sermon.* 341, 9, 11: PL 39, 1499 s. S. IO. DAMASCENUS, *Adv. Iconocl.* 11: PG 96, 1357.

» Usp. S. IRENAEUS, *Adv. Haer.* III, 24, 1: PG 7, 966 B; HAR-VEY 2, 131; ed. SAGNARD, *Sources Cbr.*, p. 398.

« S. CYPRIANUS, *De Orat. Dom.* 23: PL 4, 553; Hartel, III A, p. 285. S. AUGUSTINUS, *Sermon.* 71, 20, 33: PL 38, 463 s. S. IO. DAMASCENUS, *Adv. Iconocl.* 12: PG 96, 1358 D.

■ Usp. ORIGENES, *In Mt.* 16, 21: PG.13,1443 C; TERTULLIANUS, *Adv. Mare.* 3, 7: PL 2, 357 C; CSEL 47, 3 p. 386. Za liturgijske dokumente, usp. *Sacramentarium Gregorianum*: PL 78, 160 B. Ili C. MOHLBERG, *Über Sacramentorum rOmanae ecclesiae*, Romae 1960, p. 111, XC: »Deus, qui ex omni coaptatione sanctorum aeternum tibi condis habitaculum...«. Himan *Urbs Ierusalem beata* u Redovničkom brevijaru, i *Coelestis urbs Ierusalem* u Rimskom brevijaru.

• Usp. S. THOMAS, *Summa Theol.* III, q. 62, a. 5, ad 1.

⁷ Usp. PIUS XII, Litt. Encyd. *Mystici Corporis*, 29. lipnja 1943: AAS 35 (1943), p. 208.

⁸ Usp. LEO XIII, *Epist. Encyd. Divinum illud*, 9. svibnja 1897: ASS 29 (1896-97) p. 650 PIUS XII, Litt. Encycl. *Mystici Corporis*, 1. c, pp. 219—220; DENZ. 2288 (3808). S. AUGUSTINUS, *Sermon.* 268, 2: PL 38, 1232, i drugdje, S. IO. CHRYSOSTOMI, *In Epb. Hom.* 9, 3: PG 62, 72. DIDYMUS ALEX., *Trin.* 2, 1: PG 39, 449 s. S. THOMAS, I« *Col.* 1, 18, lect. 5; ed. MARIETTI, II, n. 46: »Sicut constituitur unum corpus ex unitate animae, ita Ecclesia ex unitate Spiritus...«.

• LEO XIII, Litt. Encyd. *Sapientiae Christianae*, 10. siječnja 1890: ASS 22 (1889—90) p. 392. Isti, *Epist. Encyd. Satis cognitum*, 29. lipnja 1896: ASS 28 (1895—96) pp. 710 i 724 ss. PIUS XII, Litt. Encyd. *Mystici Corporis*, 1. c, pp. 199—200.

¹⁰ Usp. PIUS XII, Litt. Encyd. *Mystici Corporis*, 1. c. p. 221 ss. Isti, Litt. Encyd. *Humani generis*, 12. kolovoza 1950: AAS 42 (1950) p. 571.

¹ LEO XIII, *Epist. Encyd. Satis cognitum*, 1. c, p. 713.

»Kako je samo po sebi jasno, tekst Sabora treba uvijek tumačiti' po općim, svakome poznatim, pravilima.«

Ovom prigodom Doktrinama komisija upućuje na svoju izjavu od 6. ožujka 1964. Tekst te Izjave ovdje prepisujemo:

»Imajući u vidu saborski običaj i pastoralnu svrhu sadašnjega Sabora, ovaj Sveti Sabor definira samo one stvari vjere i morala, koje Crkva treba da drži, a koje je sam kao takve otvoreno proglasio.

A ostale stvari, koje Sveti Sabor predlaže kao nauk Vrhovnog Učiteljstva Crkve, moraju primiti i prihvatiti svi i pojedini vjernici prema shvaćanju samoga Sv. Sabora, koje se vidi ili iz predloženog: predmeta ili iz načina govora, i to prema pravilima teološkog; tumačenja.«

* * *

Po naredbi Više Vlasti saopćuje se Očima Prethodna bilješka koja razjašnjava tekst uz ispravke što se odnose na treću glavu Nacrta o Crkvi, prema kojoj se ima tumačiti i shvatiti nauka što je izložena u toj trećoj glavi.

Prethodna bilješka koja razjašnjava tekst

Komisija je odlučila da prije ispitivanja Ispravaka (Modusa) stavi. ove opće napomene.

1. Kolegij se ne- razumijeva u strogo juridičkom smislu, to jest kao zbor jednakih koji daju svoju vlast svome predsjedniku, nego-kao stajan zbor čije se ustrojstvo i vlast mora izvesti iz Objave. Radi toga se u Odgovoru na Ispravak 12 izričito kaže o Dvanaestorici da ih je Gospodin ustanovio »poput kolegija ili stalnog zbor« Usp.. i Ispravak 53.Q. — Zbog istoga se razloga za Kolegij biskupa često-upotrebljavaju riječi Red ili Tijelo. Paralelizam između Petra i drugih: Apostola s jedne strane i između Vrhovnog Svećenika i biskupa s druge strane ne uključuje prijenos izvanredne vlasti Apostola na njihove nasljednike, niti, kako je jasno, jednakost između Glave i članova Kolegija, nego samo proporcionalnost između prvog odno-šaja (Petar—Apostoli) i drugoga (papa—biskupi). Zato je Komisija odlučila da piše u br. 22 ne ria isti (eodem), nego na sličan (pari) način. Usp. Ispravak 57.

2. Netko postaje članom Kolegija po biskupskom posvećenju i po« hijerarhijskom zajedništvu s Glavom Kolegija i članovima. Usp.. br. 22, § 1 (konac).

U posvećenju se daje ontološko učestvovanje u svetim službama, kako nesumnjivo izlazi iz Predaje, pa i liturgijske. Namjerno se-upotrebljava riječ služba (munerum), a ne vlasti (potestatum), jer bi se ova posljednja riječ mogla razumjeti o vlasti slobodnoj za vršenje (ad actum expedita). Da se može imati takva slobodna vlast, mora joj pridoci kanonsko ili juridičko određenje po hijerarhijskoj vlasti. To se određenje vlasti može sastojati u predavanju djelomične

rsubditorum, et datur iuxta *normas* a suprema auctoritate adprobatas. Huiusmodi ulterior norma *ex natura rei* requiritur, quia agitur de iunioribus quae a pluribus subiectis, hierarchice ex voluntate Christi cooperantibus, exerceri debent. Evidens est quod haec »communio« in vita Ecclesiae secundum adiuncta temporum applicata est, priusquam in iure. velut codificata fuerit.

Quapropter signanter dicitur, requiri *hierarchicam* communionem cum Ecclesiae Capite atque membris. *Communio* est notio quae in antiqua Ecclesia (sicut etiam hodie praesertim in Oriente) in magno honore habetur. Non intelligitur autem de vago quodam *affectu*, sed de *realitate organica*, quae iuridicam formam exigit et simul caritate animatur. Unde Commissio, fere unanimi consensu, scribendum esse statuit: »in *hierarchica* communionem«. Cf. Modum 40 et etiam illa quae dicuntur de *missione canonica*, sub n. 24.

Documenta recentiorum Summorum Pontificum circa iurisdictionem Episcoporum interpretanda sunt de hac necessaria determinatione potestatum.

3° Collegium, quod sine Capite non datur, dicitur: »*subiectum quoque supremae ac plenae potestatis* in universam Ecclesiam existere.« Quod necessario admittendum est, ne plenitudo potestatis Romani Pontificis in discrimen poneretur. Collegium enim necessario et semper Caput suum cointelligit, *quod in Collegio integrum servat, suum munus Vicarii Christi et Pastoris-Ecclesiae universalis*. Aliis Terbis distinctio non est inter Romanum Pontificem et Episcopos collective sumptos, sed inter Romanum Pontificem seorsim et Romanum Pontificem simul cum Episcopis. Quia vero Summus Pontifex est *Caput* Collegii, ipse solus quosdam actus facere potest, qui Episcopis nullo modo competunt, v. gr., Collegium convocare et dirigere, normas actionis approbare, etc. Cf. Modum 81. Ad iudicium Summi Pontificis, cui cura totius gregis Christi commissa est, spectat, secundum necessitates Ecclesiae decursu temporum variantes, determinare modum quo haec cura actuari conveniat, sive modo personali, sive modo collegiali. Romanus Pontifex ad collegiale exercitium ordinandum, promovendum, approbandum, intuitu boni Ecclesiae, secundum propriam discretionem procedit.

4° Summus Pontifex, utpote Pastor Supremus Ecclesiae, suam potestatem omni tempore ad placitum exercere potest, sicut ab ipso suo Inunere requiritur. Collegium vero licet semper existat, non propterea permanenter actione *stricte* collegiali agit, sicut ex Traditione Ecclesiae constat. Aliis verbis non semper est »in actu pleno«, immo nonnisi per intervalla actu *stricte* collegiali agit et nonnisi *consentiente Capite*. Dicitur autem »*consentiente Capite*«, ne cogitetur ■ de *dependentia* velut ab aliquo *extraneo*; ■ terminus »*consentiens*« ■ evocat e contra *communio* inter Caput et membra, et implicat

dužnosti ili u dodjeljivanju podložnika, i daje se prema normama odobrenim od vrhovne vlasti. Takva se dalja norma traži po naravi stvari (ex natura rei), jer se radi o službama koje mora vršiti više subjekata, koji po Kristovoj volji hijerarhijski surađuju. Očito je, da je ta »zajednica« (communio) u životu Crkve prema okolnostima vremena bila primjenjivana prije nego je bila u pravu, da tako rečemo, kodificirana.

Radi toga se izričito kaže da se traži hijerarhijska zajednica s Glavom Crkve i s članovima. Zajednica je pojam koji je u staroj Crkvi bio u velikoj Časti (kao što je i danas osobito na Istoku). Pod njom se ne razumijeva neki određeni osjećaj, nego organska stvarnost koja traži pravni oblik i ujedno je prožeta ljubavlju. Stoga je Komisija gotovo jednoglasno odredila da se piše »u hijerarhijskoj zajednici« - Usp. Ispravak 40. i ono što se kaže o kanonskoj misiji, pod br. 24.

Dokumenti novijih papa o jurisdikciji biskupa imaju se tumačiti o ovom potrebnom određenju vlasti.

3. Za Kolegij, koji ne može biti bez Glave, kaže se »da postoji i kao subjekt vrhovne i potpune vlasti nad cijelom Crkvom«. To se nužno mora dopustiti, da se ne stavi u pitanje punina vlasti Rimskoga Biskupa. Jer Kolegij nužno i uvijek uključuje i svoju Glavu, koja u Kolegiju održava potpunu svoju službu Kristova Namjesnika i Pastira cijele Crkve. Drugim riječima, nije razlika između Rimskog Biskupa i biskupa kolektivno uzetih, nego između Rimskog Biskupa napose i Rimskog Biskupa zajedno s ostalim biskupima. Budući pak da je Vrhovni Svećenik Glava Kolegija, on može sam vršiti neke čine koji nikako ne spadaju na biskupe, npr. sazvati Kolegij i njim upravljati, odobriti pravila rada itd. Usp. Ispravak 81. Na sud pape, kojemu je bila povjerena briga za cijelo Kristovo stado, spada da, prema potrebama Crkve, koje se tokom vremena mijenjaju, odredi način na koji je zgodno tu brigu ostvariti bilo na osobni način ili na kolegijalni način. Rimski Biskup u određivanju, promicanju i odobravanju kolegijalnog postupka radi prema vlastitom sudu imajući pred očima dobro Crkve.

4. Papa, kao vrhovni pastir Crkve, može svoju vlast vršiti po volji ju svako vrijeme, kako to traži njegova služba. Kolegij pak, iako uvijek postoji, ne radi ipak trajno strogo kolegijalnim djelovanjem, kako se to vidi iz crkvene Predaje. Drugim riječima, nije uvijek »u potpunom činu« (in actu pleno), dapače strogo kolegijalnim činom radi tek na prekide, i to samo uz pristanak Glave. Kaže se »uz pristanak Glave«, da se ne misli na zavisnost kao od nekoga stranoga; naprotiv riječ »pristanak« podsjeća na zajednicu između

necessitatem *actus* qui Capiti proprie competit. Res affirmatur explicitè in n. 22, § 2 et explicatur *ibid.*, in fine. Formula negativa »*non nisi*« omnes casus comprehendit: unde evidens est quod *normae* a suprema Auctoritate approbatae semper observari debent. Cf. Modum 84.

In omnibus autem apparet quod agitur de *coniunctione* Episcoporum *cum Capite* suo, numquam vero de actione Episcoporum *independenter* a Papa. In quo casu, deficiente actione Capitis, Episcopi agere ut collegiarii nequeunt, sicut ex notione »Collegii« patet. Haec hierarchica communio omnium Episcoporum cum Summo Pontifice in Traditione certe sollemnis est.

N. B. Sine communione hierarchica munus sacramentale-ontologicum, quod distinguendum est ab aspectu canonico-iuridico, exerceri *non potest*. Commisio autem censuit non intrandum esse in quaestiones de *liceitate* et *validitate*, quae relinquuntur disceptationi theologorum, in specie quod attinet ad potestatem quae de facto apud Orientales seiunctos exercetur, et de cuius explicatione variae exstant *sententiae*«.

& PERICLES FELICI
Archiepiscopus tit. Samosatensis Ss.
Concilli Secretarius Generalis

Glave i udova i uključuje nužnost čina koji spada upravo na Glavu. Ta se stvar izričito tvrdi u br. 22, § 2 i ondje je rastumačena. Negativna formula »tek uz« obuhvaća sve slučajeve pa je odatle očevidno da se norme odobrene od Vrhovne Vlasti moraju uvijek vršiti. Usp. Ispravak 84.

Iz svega se vidi da se radi o povezanosti biskupa sa svojom Glavom, a nikada o djelovanju biskupa nezavisno od pape. U tom slučaju ako nema djelovanja Glave, biskupi ne mogu raditi kao kolegij, što je jasno iz pojma »kolegij«. Ova hijerarhijska Zajednica svih biskupa s papom sigurno je u Predaji sasvim redovita.

N. B. Bez hijerarhijske zajednice ne može se vršiti sakramentalno--ontološka služba, koju treba razlikovati od kanonsko-juridičkog gledišta. Komisija je smatrala da ne treba ulaziti u pitanja o dopuštenosti i vrijednosti, koja se prepuštaju raspravljanju teologa, osobito što se tiče vlasti koja se stvarno vrši kod odijeljenih Istočnjaka i o tumačenju koje vlasti postoje različita mišljenja.

t PERIKLO FELICI
naslovni nadbiskup Samosate
generalni tajnik
Svetog ekumenskog sabora II vatikanskog

" Usp. *Symbolum Apostolicum*: DENZ. 6—9 (10—13); *Symb. Nic-Const.*: DENZ. 86 (150); usp. *Prof. fidei Trid.*: DENZ. 994 i 999 (1862 i 1868).

^u Kaže se »Sancta (catholica apostolica) Romana Ecclesia« u *Prof. fidei Trid.*, 1 c. i CONC. VAT. I, Sess. III, Const dogm. *de *ide catb.*: DENZ. 1782 (3001).

" S. AUGUSTINUS, *Civ. Dei*, XIII, 51, 2: PL 41, 614.

II g l a v a

i Usp. S. CYPRIANUS, *Epist.* 69, 6: PL 3, 1142 B: *Hartel* 3B, p. 754: »inseparabile unitatis sacramentum.«

* Usp. PIUS XII, Nagovor *Magnificate Dbminum*, 2. studenoga 1954: AAS 46 (1954) p. 669. Litt. Encvcl. *Mediator Dei*, 20. studenoga 1947: AAS 39 (1947) p. 555.

• Usp. PIUS XI Litt. Encvcl. *Miserentissimus Redemptor*, 8. svibnja 1928: AAS 20 (1928) p. 171 8. PIUS XII, Nagovor *Vous nous avet*, 22. rujna 1956: AAS 48 (1956) p. 714.

* Usp. S. THOMAS, *Summa Theol.* III, q. 63, a. 2.

« Usp. S. CYRILLUS HIEROS., *Catech.* 17. de Špirita Sancto, II, 35—37: PG 33, 1009—1012. NIC. CABASILAS, *De vita in Cbristo*, lib. III. de utilitate chrismatis: PG 150, 569—580. S. THOMAS, *Summa Tbeol.* III, q. 65, a. 3 i q. 72, a. 1 i 5.

• Usp. PIUS XII, Litt. Encvcl. *Mediator Dei*, 20. studenoga 1947: AAS 39 (1947), osobito p. 552 s.

⁷ I Kor. 7, 7: »Unusquisque proprium donum (idion charisma) habet ex Deo: alius quidem sic, alius sic«! Usp. S. AUGUSTINUS, *De Dom Persev.* 14, 37: PL 45, 1015 s.: »Non tantum continentia Dei donum est, sed coniugatorum etiam castitas.«

⁸ Usp. S. AUGUSTINUS, *De Praed. Sanct.* 14, 27: PL 44, 980.

• Usp. S. IO. CHRYSOSTOMUS, *In lo.* Hom. 65, 1: PG 59, 361.

»■ Usp. S. IRENAEUS, *Adv. Haer.* III, 16, 6; III, 22, 1—3: PG 7, 925 G926A i 955 G958A; Harvey 2, 87 s. i 120—123; SAGNARD* Ed. *Sources Chrit.*) pp. 290—292 i 372 s.

» Usp. S. IGNATIUS M., *Ad Rom.*, Praef.: Ed. Funlc, I, p. 252.

» Usp. S. AUGUSTINUS, *Bapf. c. Donat.* V, 28, 39: PL 43, 197: »Gerte manifestum est, id quod dicitur, in Ecclesia intus et foris, in corde, non in corpore cogitandum.« Usp. *ib.*, III, 19, 26: col; 152; V, 18, 24: col. 189; *Irilo.* Tr. 61. 2: PL 35, 1800, i drugdje često.

** Usp. *Lk.* 12, 48: »Omni autem, cui multum datum est, multum quaeretur ab eo.« Usp. *takoder* Mt. 5, 19—20; 7, 21—22; 25; 41—46; Jak. 2, 15.

■^M Usp. LEO XIII, *Epist. Apost. Praeclara grattadationis*, 20. lipnja 1894: ASS 26 (1893—94) p. 707.

;« Usp. LEO XIII, *Epist. Encvcl. Satis cognitum*, 29. lipnja 1896: ASS 28 (1895—96) p. 738. *Epist. Encvcl. Cariatis studium*, 25. srpnja 1898: ASS 31 (1898—99) p. 11. PIUS XII *Radio-poruka. Nell'alba*, 24. prosinca 1941: AAS 34 (1942) p. 21.

» Usp. PIUS XI, Litt. Encvcl. *Rerum Orientalium*, 8. rujna 1928: AAS 20 (1928) p. 287. PIUS XII, Litt. Encvcl. *Orientalis Ecclesiae*, 9. travnja 1944: AAS 36 (1944) p. 137.

¹« Usp. Instr. S.S.C.S. OFFICII, 20. prosinca 1949: AAS 42 (1950) p. 142.
¹⁸ Usp. S. THOMAS, *Summa Theot.* III. q. 8, a. 3, ad 1.
¹⁸ Usp. *Epist.* S. S. C. S. OFFICII ad Archiep. Boston.: DENZ. 3869-72.
⁸⁰ Usp. EUSEBIUS CAES., *Praeparatio Evangelica*, 1, 1: PG 21, 28 AB.
^{*} Usp. BENEDICTUS XV, *Epist. Apost. Maximum illudr* AAS 11 (1919) p. 440, osobito p. 451 ss. PIUS XI, *Litt. Encycl. Rerum Ecclesiae*: AAS 18 (1926) pp 68—69. PIUS XII, *Litt. Encycl. Fidei Donum*, 21. travnja 1957; AAS 49 (1957) pp. 236—237.
² Usp. *Didache*, 14: ed. FUNK, I, p. 32, S. IUSTINUS, *Dial.* 41: PG 6, 564. S. IRENAEUS, *Adv. Haer.* IV, 17, 5; PG 7, 1023; HARVEY, 2. p. 199 s. CONC. TRID., Sess. 22, cap. 1: DEN2 939 (1742).

III glava

* Usp. CONC. VAT. I, Sess. IV, Const. Dogm. *Pastor aeternus*: DENZ. 1821 (3050 s.).
 V Usp. CONC FLOR. *Decretum pro Graecis*: DENZ. 694 (1307) i CONC. VAT. I, ib.: DENZ. 1826 (3059).
³ Usp. *Liber sacramentorum* S. GREGORII, *Praef. in natali S. Ma-thiae et S. Thomae*: PL 78, 51 i 152; usp. *Cod. Vat. lat.* 3548, f. 18. S. HILARIUS, *In Ps.* 67, 10: PL 9, 450; CSEL 22, p. 286. S. HIERONYMUS, *Adv. Iovin.* 1, 26; PL 23, 247. A. S. AUGUSTINUS, *In Ps.* 86, 4: PL 37, 1103. S. GREGORIUS M., *Mor. in Iob.* XXVIII. V: PL 76, 455-456. PRIMASIUS, *Comrn. in Apoc.* V: PL 68, 924 BC. PASCHASIUS RADB. *In Mt.* L. VIII, cap. 16: PL 120, 561 C. Usp. Leo XIII, *Epist. Et sane*, 17. prosinca 1888; ASS 21 (1888) p. 321.
^{*} Usp. *Dj. ap.* 6, 2—6; 11, 30; 13, 1; 14, 23; 20, 17; 1 *Sol* 5. 12-13; *Fil.* 1/1; *Kol.* 4, 11, i drugdje.
⁵ Usp. *Dj. ap.* 20, 25—27; 2 *Tim.* 4, 6s. usp. 1 *Tim.* 5, 22; 2 *Tim.* 2, 2; *TU.* 1, 5; S. CLEM. ROM., *Ad Cor.* 44, 3; ed. FUNK, I. p. 156.
 • S. CLEM. ROM., *Ad Cor.* 44, 2; FUNK, I. p. 154 s.
⁷ Usp. TERTULL., *Praescr. Haer.* 32; PL 2, 52 s.; S. IGNATIUS M., *passim*.
⁸ Usp. TERTULL., *Praescr. Haer.* 32; PL 2, 53.
 • Usp. S. IRENAEUS, *Adv. Haer.* III. 3, 1; PG 7, 848 A; HARVEY 2. 8; SAGNARD, p. 100 s.: »manifestatam«.
 " Usp. S. IRENAEUS, *Adv. Haer.* III, 2, 2; PG 7. 847; HARVEY 2, 7; SAGNARD, p. 100: »custoditur«, usp. ib. IV, 26, 2; col. 1053; HARVEY 2, 236, i IV, 33, 8; col. 1077; HARVEY 2, 262.
 » S. IGN. M., *Philad.*, Praef; ed. FUNK, I. p. 264.
 " S. IGN. M., *PbUad.*, 1, 1; *Magn.* 6. 1; ed. FUNK, I. pp. 264 i 234.
 " S. CLEM. ROM., 1. c, 42, 3-4; 44, 3-4; 57/ 1—2; Ed. FUNK, I, 152, 156, 171 s.; S. IGN. M., *Philad.*, 2; *Smyrn.* 8; *Magn.* 3; *Trall.* 7; ed FUNK, I, p. 265 s.; 282; 232; 246 s. itd.; S. IUSTINUS, *Apol.* 1. 65; PG 6, 428; S. CYPRIANUS, *Epist.* *passim*.
¹⁴ Usp. LEO XIII, *Epist. Encycl. Satis cognitum*, 29. lipnja 1896: ASS 28 (1895—96) p. 732.
 " Usp. CONC. TRID., Sess. 23, *Decr. de sacr. Ordinis*, cap 4: DENZ 960 (1768); CONC. VAT. I, Sess. 4, Const. Dogm. 1 *De Ecclesia*

Christi, cap. 3: DENZ 1828 (3061). HUS XII, Litt. Ericvci. *Mystia Corporis*, 29. lipnja 1943: AAS 35 (1943) pp. 209 i 212. *Cod Iur Can.*, C. 329 § 1.

¹⁸ Usp. LEO XIII, *Epist. Et sane*, 17. prosinca 1888: ASS 21 (1888) p. 321 s.

¹⁷ S. LEO M., *Serm.* 5, 3: PL 54, 154.

¹⁸ CONC. TRID., Sess. 23, cap. 3, navodi riječi *2 Tim*, 1, 6—7, da dokaže kako je sv. red prvi sakrament: DENZ. 959 (1766).

¹⁹ U *Trad. Apost.* 3, ed. Botte, *Sourceš Chr.*, pp. 27-30, Biskupu se pridaje »primatus sacerdotii«. Usp. *Sacramentarium Leonianum*, ed. C. MOHLBERG, *Sacramentarium Veronense*, Romae, 1955, p. 119: »ad summi sacerdotii ministerium... Comple in sacerdotibus tuis mvsterii tui summam...« *Isti, Liber Sacramentorum Romance Ecclesiae*, Romae, 1960, pp. 121—122: »Tribuas eis, Domine, cathedram episcopalem ad regendam Ecclesiam tuam et plebem universam.« Usp. PL 78, 224.

²⁰ *Trad. Apost.* 2, ed. BOTTE, p. 27.

⁸¹ CONC. TRID., Sess. 23, cap. 4, uči da sakrament sv. reda utiskuje neizbrisivi biljeg: DENZ. 960 (1767). Usp. IOANNES XXIII, *Nagovor lubilate Deo*, 8. svibnja 1960: AAS 52 (1960) p. 466 PAULUS VI, *Homilija u vatikanskoj bazilici*, 20. listopada 1963: AAS 55 (1963) p. 1014.

« S. CYPRIANUS, *Epist.* 63, 14: PL 4, 386; HARTEL, III B, p. 713: »Sacerdos viče Christi vere fungitur.« S. IO. CHRYSOSTOMUS, *in 2 Tim.* Hom. 2, 4: PG 62, 612: Sacerdos est »symbolon« Christi. S. AMBROSIUS, *In Ps.* 38, 25—26: PL 14, 1051—52: CSEL 64, 203—204. AMBROSIASTER. *In 1 Tim.* 5, 19: PL 17, 479 C i *In Eph.* 4, 11—12: col. 387. C. THEODORUS MOPS., *Hom. Catech.* XV, 21 i 24: et TONNEAU, pp. 479 i 503. HESYCHIUS HIEROS., *In LeU. L.* 2, 9, 23: PG 93, 894B.

« Usp. EUSEBIUS, *Hist. Eccl.*, V, 24, 10: GCS II, 1, p. 495; ed. BARDY, *Sources Chr.* II, p. 69. DIONYSIUS, apud EUSEBIUM, *ib.* VII, 5, 2: GCS II, 2, p. 638 s.: BARDY, II, p. 168 s.

²⁴ Usp. o starim koncilima, EUSEBIUS, *Hist. Eccl.* V, 23-24; GCS II, 1, p. 488 ss.: BARDY, II, p. 66 ss. i passim. CONC. NICAENUM, Can. 5: *Cćnc. Oec. Decr.* p. 7.

» TERTULLIANUS, *De leiumio*, 13: PL 2, 972 B; CSEL 20, p. 292. lin. 13—16.

«• S. CYPRIANUS, *Epist.* 56, 3: HARTEL, III B, p. 650; BAYARD, p. 154.

« Usp. Službeni prijedlog ZINELLI, na CONC. VAT. I: MANSI 52. 1109C.

²⁸ Usp. CONC. VAT. I, Schema Const. dogm II, *de Ecclesia Christi*, c. 4: MANSI 53, 310. Usp. Prijedlog KLEUTGEN o prerađenoj shemi: MANSI 5\ 321 B-322 B i izjava ZINELLI: MANSI 52, J110A. Vidi također S. LEO M., *Serm.* 4, 3: PL 54, 151 A.

^M Usp. *Cod. Iur. Can.*, c. 222 i 227.

⁸⁰ Usp. CONC. VAT. I, Const. Dogm. *Pastor aeternus*: DENZ. 1821 (3050) s.

* Usp. S. CYPRIANUS, *Epist.* 66, 8: HARTEL III, 2. p. 733: »Episcopus in Ecclesia et Ecclesia in Episcopo.«

» Usp. S. CYPRIANUS, *Epist.* 55, 24: HARTEL, p. 642, lin. 13: »Una Ecclesia per totum mundum in multa membra divisa.« *Epist.* 36, 4: HARTEL, p. 575, lin. 20—21.

⁸⁸ Usp. PIUS XII, Litt. Encvcl. *Fidei Donum*, 21 travnja 1957.: AAS 49 (1957) p. 273.

« Usp. S. HILARIUS PICT., *In Ps.* 14, 3: PL 9, 206: CSEL 22, p. 86.
— S. GREGORIUS M., *Moral.* IV, 7, 12: PL 75, 643 C.PS. —
BASILIUS, *In Is.* 15, 296: PG 30, 637 C.

« S. COELESTINUS, *Epist.* 18, 1—2, ad Conc. Eph.: PL 50, 505 AB;
SCHWARTZ, *Acta Conc. Oec.* I, 1, 1, p. 22. Usp. BENEDICTUS XV,
Epist. Apost. *Maximum illud*: AAS 11 (1919) p. 440. PIUS XI, Litt.
Encyd. *Rerum Ecclesiae*, 28. veljače 1926: AAS 18 (1926) p. 69. PIUS
XII, Litt. Encycl. *Fidei Donum*, 1. c.

* LEO XIII, Litt. Encyd. *Grande munus*, 30. rujna 1880: AAS 13
(1880) p. 145. Usp. *Cod. Iur. Can.*, c. 1327; c. 1350 § 2.

*⁷ O pravima patrijarhijskih stolica, usp. CONC. NICAENUM, can. 6
de Alexandria et Antiochia, i can. 7 de Hierosolymis: *Conc. Oec. Decr.*, p.
8. — CONC. LATER. IV, god. 1215, Constit. V: *De dignitate Patriar-*
charum: ibid. p. 212. — CONC. FERR.-FLOR.: ibid. p. 504.

⁸⁸ Usp. *Cod. Juriš pro Eccl. Orient.*, c. 216—314: de Patriarčhis; c.
324—339: de Archiepiscopis maioribus; c. 362—391: de aliis dignitariis;
posebno, c. 238 § 3; 216; 240; 251; 255: de Episcopis a Patriarcha
nominandis;

»• Usp. CONC. TRID., Decr. de reform., Sess. V, c. 2, n. 9, i Sess.
XXIV, can. 4; *Conc. Oec. Decr.* pp. 645 i 739.

« Usp. CONC. VAT. I, Const. dogm. *Dei Filius*, 3: DENZ. 1712
(3011). Usp. bilješku uz shemu I *de Eccl.* (iz S. ROB. BELLARMINO):
MANSI 51, 579 C; i prerađenu shemu Const. II de Ecclesia Christi, s
komentarom KLEUTGEN: MANSI 53, 313 AB. PIUS IX, Epist *Tuas*
libenter: Denz 1683 (2879).

« Usp. *Cod. Iur. Can.*, c. 1322—1323.

« Usp. CONC. VAT. I, Const. dogm. *Pastor Aeternus*: DENZ. 1839
(3074).

« Usp. tumačenje GASSER u CONC. VAT. I: MANSI 52, 1213 AC.

** GASSER, ib.: MANSI 1214 A.

« GASSER, ib.: MANSI 1215 CD, 1216—1217 A.

<• GASSER, ib.: MANSI 1213.

« CONC. VAT. I, Const. dogm. *Pastor Aeternus*, 4: Denz 1836 (3070).

⁴⁸ Molitva kod biskupske posvete u bizantinskom obredu: *Euchologion to*
tnega, Romae, 1873, p. 139. ...-Usp. S. IGNATIUS M., *Smyrn.* 8, 1: ed.
FUNK, I, p. 282.

⁸⁰ Usp. Dj. ap. 8, 1; 14, 22—23; 20, 17, i passim.

" Oratio mozarabica: PL 96, 759 B.

" Usp. S. IGNATIUS M., *Smyrn.* 8, 1: ed. FUNK, I, p. 282.

« S. THOMAS, *Summa Theol.* III, q. 73, a. 3.

" Usp. S. AUGUSTINUS, *C Faustum*, 12, 20: PL 42, 265; *Serm.* 57,
7: PL 38, 389. itd.

» S. LEO M., *Serm.*: 63, 7: PL 54, 357 C.

^M *Traditio Apostolica Hippolyti*, 2—3: ed. BOTTE, pp. 26—30.

⁵⁷ Usp. riječi ispita na početku biskupske posvete, i Molitvu na kraju .
Mise iste posvete, iza Te Deum.

⁶⁸ BENEDICTUS XIV, Br. *Romana Ecclesia*, 5. listopada 1752, § 1:
BuUarium Benedicti XIV, t. IV, Romae, 1758, 21: »Epiſcopus Christi
typum gerit, Eiusque munere fungitur«. PIUS XII, Litt. Encyd. *Mystici*
Corporis, 1. c, p. 211: »Assignatos ſibi greges ſinguli ſingulos Christi
nomine paſcunt et regunt.«

» LEO XIII, Epist. Encyd. *Satis cognitum*, 29. lipnja 1886: ASS 28
(1895—96) p. 732. ISTI, Epist. *Officio sanctissimo*, 22. prosinca 1887:
ASS 20 (1887) p. 264. PIUS IX, Litt. Apost. ad Episcopos Germaniae,

12. ožujka 1875, i konzistorijalni nagovor, 15. ožujka 1875: DENZ 3112—3117, samo u novom izdanju.

•° CONC. VAT. I, Const. dogm. *Pastor Aeternus*, 3: DENZ. 1828 (3061). Usp. prijedlog ZINELLI: MANSI 52, 1114 D.

" Usp. S. IGNATIUS M., *Ad Ephes.* 5, 1: ed. FUNK, I, p. 216.

*« Usp. S. IGNATIUS M., *Ad Ephes.* 6, 1: ed. FUNK, I, p. 218.

•> Usp. CONC. TRID., Sess. 23. *De sacr. Ordinis*, cap. 2: DENZ. 958 (1765), i can. 6: DENZ. 966 (1776):

" Usp. INNOCENTIUS I, *Epist. ad Decentium*: PL 20, 554 A; MANSI 3, 1029; DENZ; 98 (215): »Presbvtteri, licet secundi sint sacerdotes, pontificatus tamen apicem non habent.« S. CYPRIANUS, *Epist.* 61, 3: ed. HARTEL, p. 696.

« Usp. CONC. TRID., 1. c, DENZ, 956a—968 (1763—1778), i posebno can. 7: DENZ, 967 (1777). PIUS XII, Const. Apost. *Sacramentum Ordinis*: DENZ: 2301 (3857—61).

M Usp. INNOCENTIUS I, 1. c. — S. GREGORIUS NAZ., *Apol.* II, 22: PG 39, 432 B. PS.—DIONYSIUS, *Eccl. Hier.* 1, 2: PG 3, 372 D.

" Usp. CONC. TRID., Sess. 22: DENZ. 940 (1743). PIUS XII, litt. Encycl. *Mediator Dei*, 20. studenoga 1947: AAS 39 (1947) p. 553: DENZ. 2300(3850).

"Usp. CONC. TRID., Sess. 22: DENZ. 938 (1739—40). CONC. VAT. II, Const. *De Sacra Liturgia*, n. 7 et n. 4, AAS 56 (1964), pp. 100—113.

•• Usp. PIUS XII, Litt. Encycl. *Mediator Dei*, 1. c, h. 67.

» Usp. S. CYPRIANUS, *Epist.* 11, 3: PL 4, 242 B; HARTEL, II, 2, p. 497. .»■■■■•

⁷¹ *Orio consecrationis sacerdotalis*, kod stavljanja odjeće.

⁷² *Ordo consecrationis sacerdotalis*, u predslavlju.

" Usp. S. IGNATIUS M., *Philad.* 4: ed. FUNK, I, p. 266. S. CORNELIUS I, apud. S. CYPRIANUM, *Epist.* 48, 2: HARTEL, III, 2, p. 610.

⁷⁴ *Constitutiones Ecclesiae aegyptiacae*, III, 2: ed. FUNK, *Didascalia*, II, p. 103. *Statuta Eccl. Ant.* 37—41: MANSI 3, 954.

« S. POLYCARPUS, *Ad PM.* 5,2: ed. FUNK, I p. 300: Krist se naziva »omnium diaconus factus«. Usp. *Didache*, 15, 1: ib., p. 32. S. IGNATIUS M., *Trall.* 2, 3: ib., p. 242. *Constitutiones Apostolicum*, 8 28, 4: ed. FUNK, *Didascalia*, I, p. 530.

IV glava -

¹ S. AUGUSTINUS, *Serm.* 340, 1: PL 38, 1483.

* Usp. PIUS XI, Litt. Encycl. *Quadragesimo anno*, 15. svibnja 1931: AAS 23 (1931) p. 221. s. PIUS XII, Nagovor *De quelle consolation*, 14. listopada 1951: ASS 43 (1951) p. 790 s.

* Usp. PIUS XII, Nagovor *Six ans se sont Scoulis*, 5. listopada 1957: AAS 49 (1957) p. 927. „

⁴ Iz *Predslavlja* na blagdan Krista Kralja.

⁸ Usp. LEO XIII, *Epist. iBacycl^e Immortale Dei*, 1; studenoga 1885: ASS 18 (1885) p. 166 ss., ISTI> Litt. Encycl. *Sapientiae christianae*, 10. siječnja 1890: ASS 22 (1889—90) p. 397 ss. PIUS XII, Nagovor *Atta vostra filiale*, 23. ožujka 1958: AAS 50 (1958) p. 220: »la legittima sana lairda dello Stato.«

* *Cod. Iur. Can.*, can. 682*

⁷ Usp. PIUS XII, Nagovor *De quelle consolation*, 1. c, p. 789: »Dans les batailles decisives, c'est parfois du front que partent les plus heureuses initiatives.« ISTI. Nagovor *L'importance de la presse catholique*, 17. veljače 1950: AAS 42 (1950) p. 256.

⁸ Usp. 1 Sol. 5, 19 i 1 Iv. 4, 1.

⁹ *Epist. ad Diognetum*, 6: ed. FUNK, I p. 400. Usp. S. IO. CHRYSOSTOMUS, *In Mt.* Hom 46 (47), p. 2: PG 58, 478, de fermento in massa.

V g l a v a

¹ Missale Romanum, *Gloria in excelsis*. Usp. *Lk.* 1, 35; *Mk.* 1, 24; *Lk.* 4, 34; *Iv.* 6, 69; (ho hagos tou Theou); *Dj.ap.* 3, 14; 4, 27 i 30; *Hebr.* 7, 26; 1 *Iv.* 2, 20; *Otkr.* 3, 7.

⁸ Usp. ORIGENES, *Comm. Rom.* 7, 7: PG 14, 1122 B. PS.—MACARIUS, *De Oratione*, 11: PG 34, 861 AB. S. THOMAS, *Summa Theol.* II—II, q. 184, a. 3.

⁸ Usp. S. AUGUSTINUS, *Retract.* II, 18: PL 32, 637 s. — PIUS XII, Litt. Encycl., *Mystici Corporis*, 29. lipnja 1943: AAS 35 (1943) p. 225.

* Usp. PIUS XI, Litt. Encycl. *Rerum omnium*, 26. siječnja 1923: AAS 15 (1923) p. 50 i pp. 59—60. Litt. Encycl. *Časti Connubii*, 31. prosinca 1930: AAS 22 (1930) p. 548. PIUS XII, Const. Apost. *Provida Mater*, 2. veljače 1947: AAS 39 (1947) p. 117. Nagovor *Annus sacer*, 8. prosinca 1950: AAS 43 (1951) pp. 27—28. Nagovor *Nel darvi*, 1. srpnja 1956: AAS 48 (1956) p. 574 s.

« Usp. S. THOMAS, *Summa Theol.* II—II, q. 184, a. 5 i 6. *De perf. vitae spir.*, c. 18. ORIGENES, *In Is.* Hom. 6, 1: PG 13, 239.

• Usp. S. IGNATIUS M., *Magn.* 13, 1: ed. FUNK, I, p. 241.

⁷ Usp. S. PIUS X, Nagovor *Haerent animo*, 4. kolovoza 1908: ASS 41 (1908) p. 560 s. *Cod. lur. Can.*, can. 124. PIUS XI, Litt. Encycl. *Ad catholici sacerdotii*, 20. prosinca 1935: AAS 28 (1936) p. 22 s.

⁸ *Ordo consecrationis sacerdotalis*, uvodni nagovor.

»Usp. S. IGNATIUS M., *Trali.* 2, 3: ed. FUNK, I, p. 244.

¹⁰ Usp. PIUS XII, Nagovor *Sous la maternelle protection*, 9. prosinca 1957: AAS 50 (1958) p. 36.

» PIUS XI, Litt. Encycl. *Časti Connubii*, 31. prosinca 1930: AAS 22 (1930) p. 548 s. Usp. S. IO. CHRYSOSTOMUS, *In Ephes*, Hom. 20, 2: PG 62, 136 ss.

« Usp. S. AUGUSTINUS, *Enchir.* 121, 32: PL 40, 288. S. THOMAS, *Summa Theol.* II—II, q. 184, a. 1. PIUS XII, Adhort. Apost. *Menti no-strae*, 23. rujna 1950: AAS 42 (1950) p. 660.

¹⁸ O savjetima uopće, usp. ORIGENES, *Comm. Rom.* X, 14: PG 14, 1275 B. S. AUGUSTINUS, *De S. Virginitate*, 15, 15: PL 40, 403. S. THOMAS, *Summa Theol.* I—II, q. 100, a. 2 C (na kraju); II—II, q. 44, a. 4, ad 3.

¹⁴ O uzvišenosti syetog djevičanstva, usp. TERTULLIANUS, *Exhort. Čast.* 10: PL 2, 925 C. S. CYPRIANUS, *Hab. Virg.* 3 i 22: PL 4, 443 B i 461 As. S. ATHANASIUS (?), *De Virg.*: PG 28, 252ss. S. IO. CHRYSOSTOMUS, *De Virg.*: PG 48, 533 ss.

¹⁵ O duhovnom *siromaštvu* usp. Mt. 5, 3 i 19, 21; Mk. 10, 21; Lk. 18, 22; o *poslušnosti* navodi se Kristov primjer Iv. 4, 34 i 6, 38; Fil. 2, 8—10; Hebr. 10, 5—7. Crkveni oci i utemeljitelji redova mnogo o tome pišu.

¹⁸ O stvarnom vršenju savjeta koje se ne nameće svima, usp. S. IO. CHRYSOSTOMUS, *In Matth.Hom.* 7, 7: PG 57, 81 s. S. AMBROSIUS, *De Viduis*, 4, 23: PL 16, 241 s.

VI glava

* Usp. ROSWEYDUS, *Vitae Patrum*, Antwerpiae, 1628. *Apophtegmata Vatum* PG 65. PALLADIUS, *Historia Lausiaca*: PG 34, 995 ss.: ed. C. BUTLER, Cambridge 1898 (1904). PIUS XI, Const. Apost. *Umbra-tilem*, 8. srpnja 1924: AAS 16 (1924) pp. 386—387. PIUS XII, Nagovor *Nous sommes heureux*, 11. travnja 1958: AAS 50 (1958) p. 283.*

* PAULUS VI, Nagovor *Magno gaudio*, 23. svibnja 1964: AAS 56 (1964) p. 566.

» Usp. *Cod. Iur. Can.*, c. 487 i 488, 4°. PIUS XII, Nagovor *Annus sacer*, 8. prosinca 1950: AAS 43 (1951) p. 27 s. PIUS XII, Const. Apost. *Provida Mater*, 2. veljače 1947: AAS 39 (1947) p. 120 ss.

* PAULUS VI, 1. c, p. 567.

⁵ Usp. S. THOMAS, *Summa Theol.* II—II, q. 184, a. 3 i q. 188, a. 2, S. BONAVENTURA, Opuse. XI, *Apologia Pauperum*, c. 3, 3: ed. Opera, Quaracchi, t. 8, 1898, p. 245 a.

* Usp. CONC. VAT. I, Schema *De Ecclēsia Christi*, cap. XV, i Adnot. 48: MANSI 51, 549 s. i 619 s. — LEO XIII, Epist. *Au milieu des consolations*, 23. prosinca 1900: ASS 33 (1900—01) p. 361. PIUS XII, Const. Apost. *Provida Mater*, 1. c, p. 114 s.

⁷ Usp. LEO XIII, Const. *Romanos Pontifices*, 8. svibnja 1881: ASS 13 (1880—81) p. 483. PIUS XII, Nagovor *Annus sacer*, 8. prosinca 1950: AAS 43 (1951) p. 28 s.

* Usp. PIUS XII, Nagovor *Annus sacer*, 1. c, p. 28. PIUS XII, Const. Apost. *Sedes Sapientiae*, 31. svibnja 1956: AAS 48 (1956) p. 355. PAULUS VI, 1. c, pp. 570—571.

• Usp. PIUS XII, Litt. Encycl. *Mystici Corporis*, 29. lipnja 1943: AAS 35 (1943) p. 214s.

¹⁰ Usp. PIUS XII, Nagovor *Annus sacer*, 1.c, p. 30. Nagovor *Sous la materneile proteetion*, 9. prosinca 1957: AAS 50 (1958) p. 39S.

VII glava

¹ CONC: FLORENTINUM, *Decretum pro Graecis*: DENZ. 693 (1305).

² Osim starijih isprava protiv svakog oblika zazivanja duhova od vre mena Aleksandra IV (27. rujna 1258), usp. Encycl. S.S.C.S. OFFICII, *De magnetismi abusu*, 4. kolovoza 1856: ASS (1856) pp. 177—178. DENZ. 1653—1654 (2823—2825); odgovor S.S.C.S. OFFICII, 24/travnja 1917: AAS 9 51917) p. 268. DENZ. 2182 (3642).

⁸ Neka se pogleda sintetično izlaganje te pavlovske nauke u: PIUS XII, Litt. Encycl. *Mystici Corporis*: AAS 35 (1943) p. 200 i passim.

* Usp. između ostaloga, S. AUGUSTINUS, *Enarr. in Ps.* 85, 24: VL 37, 1099. S. HIERONYMUS, *Liber contra Vigilantium*, 6: PL 23, 344. S. THOMAS, *In 4m Sent.*, d. 45, q. '3, a. 2. S. BONAVENTURA, *In 4m Sent.*, d. 45, a. 3, q. 2; itd.

- »Usp. PIUS XII, Litt. Encycl. *Mystici Corporis*: AAS 35 (1943) p. 245.
 • Usp. brojne natpise u rimskim katakombama.
 • Usp. GELASIUS I, Decretalis *De libris recipiendis*, 3: PL 59. 160, DENZ. 165 (353).
 • Usp. S. METHODIUS, *Symposion*, VII, 3: GCS (BONWETSCH), p. 74.
 » Usp. BENEDICTUS XV, *Decretum approbationis virtutum in Causa beatificationis et canonizationis Servi Dei Ioannis Nepomuceni Neumann*: AAS 14 (1922) p. 23; više nagovora PIJA XI o svecima. *Inviti ali' eroismo*. Discorsi... t. I—III. Romae 1941—1942, passim; PIUS XII *Discorsi e Radiomessaggi*, t. 10, 1949, pp. 37-43
¹⁰ Usp. PIUS XII, Litt. Encycl. *Mediator Dei*: AAS 39 (1947) p. 581.
 " Usp. *Hebr.* 13, 7; *Crkv.* 44-50; *Hebr.* 11, 3-40. Usp. također PIUS XII, Litt. Encycl. *Mediator Dei*: AAS 39 (1947) pp. 582—583.
 "Usp. CONC. VATICANUM I, Const. *De fide catholica*, cap. 3: DENZ. 1794 (3013).
 » Usp. PIUS XII, Litt. Encycl. *Mystici Corporis*: AAS 35 (1943) p. 216.
 " O zahvalnosti prema samim svecima, usp. E. DIEHL, *Inscriptiones latinae christianae veteres*, I, Berolini, 1925, nn. 2008, 2382 i passim.
¹⁵ CONC. TRIDENTINUM, Sess. 25, *De invocatione... Sanctorum*: DENZ. 984 (1821).
¹⁶ *Breviarium Romanum, Invitorium in fešto Sanctorum Omnium*.
 » Usp. npr. 2 Sol. 1, 10.
¹⁸ CONC. VATICANUM II, Const. *De Sacra Uturgia*, cap. 5, n. 104.
¹⁹ *Canon Missae Romanae*.
 » CONC. NICAENUM II, Act. VII: DENZ, 302 (600).
¹¹ CONC. FLORENTINUM, *Decretum pro Graecis*: DENZ. 693 (1304).
 «■ CONC. TRIDENTINUM, Sess. 25, *De invocatione, veneratione et reliquiis Sanctorum et sacris imaginibus*: DENZ. 984—988 (1821—1824); Sess. 25, *Decretum de Purgatorio*: DENZ. 983 (.1820); Sess. 6, *Decretum de iustificatione*, can. 30: DENZ. 840 (1580)¹
^M Iz Predslovlja odobrenog za neke biskupije.
 " Usp. S. PETRUS CANISIUS, *Catechismus Maior seu Summa Doctrinae christianae*, cap. III (ed. crit. F. STREICHER), Pars I, pp. 15-16, n. 44 i pp. 100-101, n. 49.
 "Usp. CONC. VATICANUM II, Const. *De Sacra Uturgia*, cap. 1, n 8.

VIII glava

¹ *Credo* u rimskoj misi: *Symbolum Constantinopolitaniim*: MANSI 3, 566. Usp. CONC. EPHESINUM, ib. 4, 1130 (uz to ib.»2, 665 i 4, 1071); CONC. CHALCEDONENSE, ib. 7, 111-116; CONC. CONSTANTINAPOLITANUM II, ib. 9, 375-396.

* *Canon Missae Romanae*

» S. AUGUSTINUS, *De S. Virginitate*, 6: PL 40, 399.

« Usp. PAULUS PP. VI, *Allocutio in Concilio*, 4. prosinca 1963: AAS .56 (1964) p. 37.

⁵ Usp. S. GERMANUS CONST., *Hom. in Annunt. Deiparae*: PG 98, 328 A; *In Dorm*: 2: col. 357. — ANASTASIUS ANTIOCH., *Serm. 2 de Annunt.*, 2: PG 89 1377 AB; *Serm.* 3, 2: col. 1388 C. — S. ANDREAS CRET., *Can. in B. V. Nat.*, 4: PG 97, 1321 B. *In B. V. Nat.*, 1: col. 812 A. *Hom. in dorm.* 1: col. 1068 C. — S. SOPHRONIUS, *Or. 2 in Annunt.*, 18: PG 87 (3), 3237 BD.

• S. IRENAEUS, *Adv. Haer.* III, 22,4: PG 7,959 A; HARVEY, 2,123, 'S. IRENAEUS, *lb.*; HARVEY, 2, 124.

» S. EPIPHANIUS, *Haer.* 78, 18; PG 42, 728 CD — 729 AB.

• S. HIERONYMUS, *Epist.* 22, 21: PL 22, 408. Usp. S. AUGUSTINUS, *Serm.* 51. 2, 3: PL 38, 335; *Serm.* 232, 2: col. 1108 — S. CYRILLUS HIEROS., *Catech.* 12, 15: PG 33, 741 AB — S. IO. CHRYSOSTOMUS, *In Ps.* 44, 7: PG. 55, 193. — S. IO. DAMASCENUS, *Hom. 2 in dorm. B. M. V.*, 3: PG 96 728.

" Usp. CONC. LATERANENSE godine 649, Can 3: MANSI 10, 1151. — S. LEO M., *Epist. ad Flav.*: PL 54, 759. — CONC. CHALCEDONENSE: MANSI, 7, 462. — S. AMBROSIUS, *De institut. virg.*: PL 16, 320.

" Usp. PIUS XII, *Litt. Encycl. Mystici Corporis*, 29. lipnja 1943. AAS 35 (1943) pp. 247—248.

« Usp. PIUS IX, *Bula Ineffabilis*, 8. prosinca 1854: *Acta Pii IX*, 1, I, p. 616; DENZ. 1641 (2803).

¹⁸ Usp. Pius XII. *Const. Apost. Munificentissimus*, 1. studenoga 1950: AAS 42 (1950); DENZ. 2333 (3903). Usp. S. IO. DAMASCENUS, *Enc. in dorm. Dei genitricis*, *Hom.* 2 i 3: PG 96, 721-761, osobito col. 728

B. — S. GERMANUS CONSTANTINOP., *In S. Dei gen. dorm. Sermo.* 1: PG 98 (6), 340-348; *Serm.* 3: col. 361. — S. MODESTUS HIER., *In dorm. SS. Deiparae*: PG 86 (2), 3277—3312.

¹⁴ Usp. PIUS XII, *Litt. Encycl. Ad coeli Reginam*, 11 listopada 1954*: AAS 46 (1954), pp. 633—636; DENZ. 3913 ss. Usp. S. ANDREAS CRET., *Hom. 3 in dorm. SS. Deiparae*: PG 97, 1089—1109. — S. IO. DAMASCENUS, *De fide orth.*, IV, 14: PG 94, 1153—1161.

¹⁸ Usp. KLEUTGEN, *preraden tekst De mysterio Verbi incarnati*, cap. IV: MANSI 53, 290. Usp. S. ANDREAS CRET., *In nat. Mariae*, sermo 4: PG 97, 865 A. — S. GERMANUS CONSTANTINOP., *In annunt. Deiparae*: PG 98, 321 BC. *In dorm. Deiparae*, III: col. 361 D. — S. IO. DAMASCENUS, *In dorm. B. V. Mariae*, *Hom.* 1, 8: PG 96, 712 BC — 713 A.

¹⁶ Usp. LEO XIII, *Litt. Encycl. Adiutricem populi*, 5. rujna 1895: ASS 15 (1895—96), p. 303. — S. PIUS X. *Litt. Encycl. Ad diem illum*, 2. veljače 1904: *Acta*, I, p. 154; DENZ. 1978 a (3370). — PIUS XI, *Litt. Encycl. Misericordissimus*, 8. svibnja 1928: AAS 20 (1928) p. 178. — PIUS XII, *Nuntius radioph.*, 13. svibnja 1946: AAS 38 (1946) p. 266.

» S. AMBROSIUS, *Epist.* 63: PL 16, 1218.

¹⁸ S. AMBROSIUS, *Expos. Lc. II*, 7: PL 15, 1555.

" Usp. PS. — PETRUS DAM, *Serm.* 63: PL 144, 861 AB. — GODEFRIDUS a S. VICTORE. *In nat. B. M.*, Ms. Pariš, Mazarine, 1002, fol. 109 r. — GERHOFUS REICH., *De gloria et honore Filii hominis*, 10: PL 194, 1105 AB.

*» S. AMBROSIUS, 1. c. i *Expos. Lc X*, 24—25: PL 15, 1810. — S. AUGUSTINUS, *In lo. Tr.* 13, 12: PL 35, 1499. Usp. *Serm.* 191, 2, 3: PL 38, 1010; itd. Usp, također VEN. BEDA, *In Lc. Expos*, I, cap. 2: PL 92. 330. — ISAAC DE STELLA, *Serm.* 51: PL 194, 1863 A.

‡»Sub tuum praesidium«
« CONC NICAENUM II, godine 787: MANSI 13, 378—379; DENZ.
302 (600—601). — CONC. TRID., sess. 25: MANSI 33, 171—172.
» Usp. PIUS XII. *Nuntius radioph.*, 24. Ustopada 1954: AAS 46 (1954)
p. 679. Litt. Encycl. *Ad coeli Reginam*, 11. listopada 1954: AAS 46 (1954) p.
637.
"Usp. PIUS XI, Litt. Encycl. *Ecclesiam Dei*, 12 studenoga 1923: AAS 15
(1923) p. 581. — PIUS XII, Litt. Encycl. *Fulgens corona*, 8. rujna 1953:
AAS 45 (1953) pp. 590—591.

DEKRET
O EKUMENIZMU

**PAULUS EPISCOPUS
SERVUS SERVORUM DEI
UNA CUM SACROSANCTI CONCILII PATRIBUS
AD PERPETUAM REI MEMORIAM**

**DECRETUM DE
OECUMENISMO**

Vroemium

1. UNITATIS REDINTEGRATIO inter universos Christianos promovenda unum est ex praecipuis Sacrae Oecumenicae Synodi Vaticanae Secundae propositis. Una enim atque unica a Christo Domino jondita est Ecclesia, plures tamen christianae Communiones sese ut Iesu Christi veram haereditatem hominibus proponunt; discipulos quidem Domini omnes se esse profitentur at diversa sentiunt et per diversas ambulant vias, ac si Christus Ipse divisus sit.¹ Quae sane divisio et aperte voluntati Christi contradicit et scandalo est mundo atque sanctissimae causae praedicandi Evangelium omni creaturae affert detrimentum.

Dominus vero saeculorum, qui propositum gratiae suae erga nos peccatores sapienter et patienter prosequitur, novissime in Christianos inter se disiunctos animi compunctionem et desiderium unionis abundantius effundere incepit. Qua gratia permulti ubique homines permoti sunt atque inter fratres quoque nostros seiunctos amplior in dies motus, Spiritus Sancti fovente gratia, exortus est ad omnium Christianorum unitatem restaurandam. Hunc autem unitatis motum, oecumenicum nuncupatum, participant qui Deum Trinum invocant atque Iesum confitentur Dominum et Salvatorem, nec modo singuli seiunctim, sed etiam in coetibus congregati, in quibus Evangelium audierunt quosque singuli Ecclesiam dicunt esse suam et Dei. Fere omnes tamen, etsi diverso modo, ad Ecclesiam Dei unam et visibilem adspirant, quae sit vere universalis et ad universum mundum missa ut mundus ad Evangelium convertatur et sic salvus fiat ad gloriam

PAVAO BISKUP
SLUGA SLUGU BOŽJIH
ZAJEDNO S OČIMA SVETOGA SABORA
NA TRAJAN SPOMEN

DEKRET
»UNITATIS REDINTEGRATIO«
o ekumenizmu

Uvod

1. Jedan od glavnih ciljeva Svetog ekumenskog sabora vatikan-skog II jest promicati obnovu jedinstva među svim kršćanima. Krist je Gospodin utemeljio jednu i jedincatu Crkvu, no više se kršćanskih zajednica ljudima predstavlja kao istinska baština Isusa Krista. Doduše, svi izjavljuju da su Gospodinovi učenici, ali misle različito i različitim putovima hode, kao da je sam Krist podijeljen.¹ Ta se razdijeljenost, očito, otvoreno protivi Kristovoj volji; ona je sablazan svijetu a najsvetijoj zadaći: propovijedanju evanđelja svakom stvoru, nanosi štetu.

No Gospodin vjekova, koji mudro i strpljivo nastavlja svoj mi-losni naum s nama grešnicima, od nekog je vremena stao u kršćane, međusobno razdijeljene, obilatije ulijevati duševnu muku i čežnju za jedinstvom. Ta je milost na svim stranama mnoge pokrenula te se i među odvojenom našom braćom, uz pomoć milosti Duha Svetoga, pojavilo i danomice se širi gibanje prema obnovi jedinstva svih kršćana. Sudjeluju pak u tom gibanju, što se zove ekumenskim, oni koji zazivaju Boga Trojednoga i ispovijedaju svoju vjeru u Krista Gospodina i Spasitelja, i to ne samo kao odvojeni pojedinci već i okupljeni u skupine u kojima su čuli evanđelje i koje pojedinci nazivaju svojom i Božjom Crkvom. Ipak svi oni nekako, mada na različite načine, teže prema Crkvi Božjoj, jednoj i vidljivoj, koja će biti uistinu sveopća i svemu svijetu poslana, da se svijet obrati evanđelju i da se tako na slavu Božju spasi.

Dei. Haec igitur Sacra Synodus ea omnia laeto animo considerans, cum iam doctrinam de Ecclesia dedaraverit, desiderio unitatis inter omnes Christi discipulos restaurandae permota, Catholicis omnibus proponere vult adiumenta, vias ac modos quibus ipsi possint huius divinae vocationi et gratiae respondere.

Caput I

DE CATHOLICIS OECUMENICIS PRINCIPIIS

2. In hoc apparuit caritas Dei in nobis, quod Filius Dei unigenitus a Patre in mundum missus est, ut homo factus totum genus humanum redimendo regeneraret atque in unum congregaret.* Qui antequam seipsum in ara crucis hostiam immaculatam offerret, Patrem pro creditis oravit, dicens: »ut omnes unum sint, sicut tu, Pater, in me, et ego in te, ut et ipsi in nobis unum sint; ut credat mundus quia tu me misisti« (Io. 17, 21), et in Ecclesia sua Eucharistiae mirabile sacramentum instituit, quo unitas Ecclesiae et significatur et efficitur. Discipulis suis novum mutui amoris mandatum dedit⁸ atque Paraclitum Spiritum promisit« qui, Dominus et vivificans, cum eis maneret in aeternum.

Exaltatus autem in cruce et glorificatus Dominus Iesus Spiritum promissum effudit, per quem Novi Foederis populum, qui est Ecclesia, in unitatem fidei, spei et caritatis vocavit et congregavit, sicut docet Apostolus: »Unum corpus et unus Spiritus sicut vocati estis in una spe vocationis vestrae. Unus Dominus, una fides, unum baptismum« (Eph. 4, 4-5). Etenim »quicumque in Christo baptizati estis, Christum induistis... Omnes enim vos unus estis in Christo Iesu« (Gal. 3, 27-28 gr.). Spiritus Sanctus, qui credentes inhabitat totamque replet atque regit Ecclesiam, miram illam communionem fidelium efficit et ita in omnes in Christo coniungit, ut Ecclesiae unitatis sit Principium. Iste divisiones gratiarum et ministeriorum operatur,* variis muneribus Ecclesiam Iesu Christi ad consummationem sanctorum in opus ministerii, in aedificationem corporis Christi« (Eph. 4, 12).

Ad hanc autem sanctam suam Ecclesiam ubique terrarum usque ad consummationem saeculi stabiliendam, Christus munus docendi, regendi et sanctificandi Collegio Duodecim operatus est.« Inter eos Petrum elegit, super quem post fidei confessionem Ecclesiam suam aedificare decrevit; cui regnum caelorum promisit⁹ atque, post suae dilectionis professionem, universas oves in fide confirmandas⁸ et in perfecta unitate pascendas commisit,* Ipso Christo Iesu summo angulari lapide¹⁰ et pastore animarum nostrarum¹¹ in aeternum manente.

Iesus Christus per Apostolorum eorumque successorum, nempe episcoporum cum Petri successore capite, fidelem Evangelii praedi-

Stoga se Sveti Sabor, imajući sve to na umu, raduje, te pošto je već izložio nauku o Crkvi i ganut čežnjom da se obnovi jedinstvo među svim Kristovim učenicima, želi svim katolicima predložiti sredstva, putove i načine da i oni mogu odgovarati ovom Božjem zovu i milosti.

I g l a v a KATOLIČKA

NAČELA EKUMENIZMA

Jedinstvo i jedincat ost Crkve ¹

2. Božja se ljubav prema nama pokazala u tome što je Otac poslao jedinorođenog Sina na svijet da, postavši čovjekom, otkupi, preporodi i u jedno skupi sav ljudski rod.² Prije no što će sama sebe prinijeti kao neokaljanu žrtvu na žrtveniku križa, pomolio se Ocu za vjerne govoreći: »Da svi budu jedno. Kao što si ti, Oče, u meni, i ja u tebi, tako neka i oni u nama budu jedno da svijet vjeruje da si me ti poslao (Iv 17, 21), a u svojoj je Crkvi ustanovio divni sa-kramenat euharistije, kojim se jedinstvo Crkve i naznačuje i ostvaruje. Svojim je učenicima dao novu zapovijed uzajamne ljubavi³ i obećao im Duha Parakleta,⁴ da on, Gospodin i oživljavatelj ostane s njima do vijeka.

A pošto je bio uzdignut na križ i proslavljen, Isus Gospodin izli obećanog Duha; po njem je pozvao i sabrao u jedinstvo vjere, nada-nja i ljubavi narod Novoga saveza, Crkvu, kao što Apostol uči: »Jedno tijelo i jedan Duh, kao što ste svojim pozivom pozvani samo k jednoj nadi; jedan Gospodin, jedna vjera i jedno krštenje (Ef 4, 45). »Jer svi koji ste u Krista kršteni, Krista ste obukli...; jer ste svi samo jedan u Kristu Isusu« (Gal 3, 27-28). Duh Sveti prebiva u vjernicima, ispunja svekoliku Crkvu i njome ravna; on je tvorac onog čudesnog zajedništva vjernika i sve ih tako prisno u Kristu povezuje da je on počelo jedinstva Crkve. Djelitelj je milosti i službi,⁵ bogateći raznovrsnim darovima Crkvu i Krista Isusa; »da pripravi svete za djelo službe, za izgradnju Kristova tijela« (Ef 4, 12).

Da bi svoju svetu Crkvu utvrdio po svoj zemlji sve do svršetka ovoga svijeta, Krist je zboru Dvanaestorice povjerio zadaću da poučava, ravna i posvećuje.⁶ Među njima je odabrao Petra; pošto je ovaj ispovjedio svoju vjeru, odlučio da na njemu sazida svoju Crkvu; obećao mu je ključeve kraljevstva nebeskog⁷ i, pošto je ispovjedio svoju ljubav, povjerio mu je sve svoje ovce da ih utvrđuje u vjeri⁸ i pase u savršenu jedinstvu,⁹ a da sam Krist do vijeka ostaje završni ugaoni kamen¹⁰ i pastir naših duša.¹¹

Isus Krist hoće da vjernim propovijedanjem evanđelja, dijeljenjem sakramenata i upravljanjem u ljubavi uz djelovanje Duha Sve-

cationem sacramentorumque administrationem, et per gubernationem in dilectione, Spiritu Sancto operante, populum suum crescere vult eiusque communionem perficit in unitate: in confessione unius fidei, in divini cultus communi celebratione, necnon in familiae Dei fraterna concordia.

Ita Ecclesia, unicus Dei grex, tamquam signum levatum in nationes,¹² Evangelium pascens ministrans toti generi humano,^{1*} peregrinatur in spe ad patriae supernae metam.^{1*}

Hoc "est unitatis Ecclesiae sacrum mysterium, in Christo et per Christum, Spiritu Sancto munerum varietatem operante. Huius mysterii supremum exemplar et principium est in Trinitate Personarum unitas unius Dei Patris et Filii in Spiritu Sancto.

3. In hac una et unica Dei Ecclesia iam a primordiis scissurae quaedam exortae sunt,^{1*} quas ut damnandas graviter vituperat Apostolus,¹⁸ posterioribus vero saeculis ampliores natae sunt dissensiones, et Communitates haud exiguae a plena communionem Ecclesiae catholicae seiunctae sunt, quandoque non sine hominum utriusque partis culpa. Qui autem nunc in talibus Communitatibus nascuntur et fide Christi imbuuntur, de separationis peccato argui nequeunt, eosque fraterna reverentia et dilectione amplectitur Ecclesia catholica. Hi enim qui in Christum credunt et baptismum rite receperunt, in quadam cum Ecclesia catholica communionem, etsi non perfecta, constituuntur. Profecto, ob discrepantias variis modis vigentes inter eos et Ecclesiam catholicam tum in re doctrinali et quandoque etiam disciplinari tum circa structuram Ecclesiae, plenae ecclesiasticae communionem opponuntur impedimenta non pauca, quandoque graviora, ad quaesuperanda tendit motus oecumenicus. Nihilominus, iustificati ex fide in baptismate, Christo incorporantur,¹⁷ ideoque christiano nomine iure decorantur et a filiis Ecclesiae catholicae ut fratres in Domino merito agnoscuntur.¹⁸

Insuper ex dementis seu bonis, quibus simul sumptis ipsa Ecclesia aedificatur et vivificatur, quaedam immo plurima et eximia exstare possunt extra visibilia Ecclesiae catholicae saepta: verbum Dei scriptum, vita gratiae, fides, spes et caritas, aliaque interiora Spiritus Sancti dona ac visibilia dementa: haec omnia, quae a Christoveniunt et ad Ipsum conducunt, ad unam Christi Ecclesiam iure pertineant.

Non paucae etiam christianae religionis actiones sacrae apud fratres a nobis seiunctos peraguntur, quae variis modis secundum diversam conditionem uniuscuiusque Ecclesiae vel Communitatis procul dubio vitam gratiae reapse generare possunt atque aptae dicendae sunt quae ingressum in salutis communionem pandant.

Proinde ipsae Ecclesiae¹⁹ et Communitates seiunctae, etsi defectus illas pati credimus, nequaquam in mysterio salutis significationem et

toga, što je sve povjerio apostolima i njihovim nasljednicima, biskupima s Petrovim nasljednikom na čelu — njegov narod raste, a sam dovršava njegovo zajedništvo u jedinstvu: u ispovijedanju jedne vjere, u zajedničkom svetkovanju bogoštovlja i u bratskoj slozi Božje obitelji.

Tako Crkva, jedinstveno Božje stado, kao znak dignut među narode,¹² namičući evanđelje mira svemu ljudskom rodu,¹⁸ u nadi putuje k cilju — u nebesku domovinu.¹⁴

To je sveti misterij jedinstva Crkve, u Kristu i po Kristu, dok je Duh "Sveti tvorac raznovrsnih darova. Vrhunski obrazac i počelo tog misterija jeste jedinstvo u Trojstvu osoba jednoga Boga Oca i Sina u Duhu Svetom.

Odnosi rastavljene braće s Kristovom Crkvom

3. U toj jednoj i jedincatoj Božjoj Crkvi već su od samog početka zinuile neke pukotine.¹⁵ Apostol ih žestoko kori kao vrijedne osude.¹⁶ U kasnijim pak stoljećima javili su se još veći razdori, i nemale su zajednice odvojene od punog zajedništva Crkve Katoličke, ponekad ne bez krivnje Jjudi na objema stranama. Oni koji se sada u takvim zajednicama rađaju i vjeru u Krista upijaju, ne mogu se okriviti za grijeh rastavljenosti, i Katolička ih Crkva grli s bratskim poštovanjem i ljubavlju. Jer oni koji vjeruju u Krista i koji" su ispravno primili krst, nalaze se u nekom, mada ne savršenom, zajedništvu s Katoličkom Crkvom. Dakako, zbog razilaženja koja na razne načine traju između njih i Katoličke Crkve, kako u doktrinalnim, a ponekad i disciplinarnim pitanjima tako i glede ustrojstva Crkve, mnoge se zapreke, ponekad i teže, protive punom crkvenom jedinstvu. Ekumensko gibanje teži da ih prevlada, Ipak se ti, vjerom opravdani u krštenju, pritjelovljuju Kristu,¹⁷ pa se zato s pravom rese kršćanskim imenom, a sinovi ih Katoličke Crkve zasluženo priznaju za braću u Gospodinu.¹⁸

Nadalje, od elemenata i dobara, od kojih se uzetih zajedno sama Crkva gradi i živi, neka od njih, pače mnoga i izvrsna, mogu opstojati i izvan vidljivih granica Katoličke Crkve: pisana Božja riječ, život milosti, vjera, nadanje i ljubav i drugi nutarnji darovi Duha Svetoga i vidljivi elementi; sve to, što proizlazi od Krista i k njemu vodi, s pravom pripada jedincatoj Kristovoj Crkvi.

U braće od nas odijeljene obavljaju se i mnogi čini kršćanske vjere koji na razne načine, nesumnjivo, već prema različitom položaju svake pojedine Crkve ili Zajednice* mogu zbiljski roditi život milosti i valja ih smatrati podesnima da otvore vrata u zajedništvo spasa.

Stoga te rastavljene Crkve¹⁹ i Zajednice, mada, vjerujemo, imaju nedostataka, nisu nipošto bez svoga značaja i težine u misteriju spa-

pondere exutae sunt. Iis enim Spiritus Christi uti non renuit tamquam salutis mediis, quorum virtus derivatur ab ipsa plenitudine gratiae et veritatis quae Ecclesiae catholicae concredita est.

Attamen fratres a nobis seiuncti, sive singuli sive Communitates et Ecclesiae eorum, unitate illa non fruuntur, quam Iesus Christus iis omnibus dilargiri voluit quos in unum corpus et in novitatem vitae regeneravit et convivicavit, quamque Sacrae Scripturae et veneranda Ecclesiae Traditio profitentur. Per solam enim catholicam Christi Ecclesiam, quae generale auxilium salutis est, omnis salutarium mediorum plenitudo attingi potest. Uni nempe Collegio apostolico cui Petrus praeest credimus Dominum commisisse omnia bona Foederis Novi, ad constituendum unum Christi corpus in terris, cui plene incorporentur oportet omnes, qui ad populum Dei iam aliquo modo pertinent. Qui populus, durante sua terrestri peregrinatione, quamvis in membris suis peccato obnoxius remaneat, in Christo crescit et a Deo, secundum Eius arcana consilia, suaviter ducitur, usquedum ad totam aeternae gloriae plenitudinem in caelesti Ierusalem laetus perveniat.

4. Cum hodie in pluribus orbis partibus, afflante Spiritus Sancti gratia, oratione, verbo et opere multi conatus fiant accedendi ad illam plenitudinem unitatis, quam Iesus Christus vult, haec Sancta Synodus cunctos fideles catholicos hortatur ut, signa temporum agnoscen-tes, operi oecumenico sollerter participant.

Per »motum oecumenicum« intelliguntur activitates et incepta, quae pro variis Ecclesiae necessitatibus et opportunitatibus temporum ad Christianorum unitatem fovendam suscitantur et ordinantur, ut sunt: primum, omnes conatus ad eliminanda verba, iudicia et opera, quae fratrum seiunctorum condicioni secundum aequitatem et veritatem non respondeant, ideoque mutuas cum ipsis rationes difficiliores reddant; dein, in conventibus Christianorum ex diversis Ecclesiis vel Communitatibus in spiritu religiosè ordinatis, »dialogus« inter peritos apte instructos inchoat, in quo unusquisque suae Communionis doctrinam profundius explicat eiusque characteres perspicue praesentat. Per hunc enim dialogum veriprem utriusque Communionis doctrinae vitaeque cognitionem et magis aequam aestimationem omnes acquirunt; tum etiam illae Communiones eam consequuntur amplio-rem collaborationem in quibusvis officiis ad bonum commune ab omni conscientia christiana postulatis, et in oratione unanimi, sicubi licet, conveniunt. Denique omnes suam fidelitatem voluntati Christi circa Ecclesiam examinant atque, ut oportet, opus renovationis nec non reformationis strenue agrediuntur.

Quae omnia, cum a fidelibus Ecclesiae catholicae sub pastorum vigilantia prudenter et patienter perficiuntur, ad bonum aequitatis et veritatis, concordiae et collaborationis, fraterni animi et unionis

senja. Jer Duh Kristov ne krati služiti se njima kao sredstvima spasenja, kojima snaga dotječe iz same punine milosti i istine što je povjerena Katoličkoj Crkvi.

Pa ipak, od nas rastavljena braća, bilo kao pojedinci bilo sabrani u svoje Zajednice i Crkve, ne uživaju onog zajedništva što ga je Isus Krist htio darovati svima onima koje je preporučio i skupno oživio u jedno tijelo i na novi život a Pisma ga i časna Predaja ispovijedaju. Samo se po katoličkoj Kristovoj Crkvi, koja je sveopće sredstvo spasenja, može dostići sva punina spasonosnih sredstava. Ta vjerujemo da je samo apostolskom Zboru na čelu s Petrom Gospodin povjerio sva dobra Novoga saveza, radi uspostavljanja jednoga Kristova tijela na zemlji kojemu valja da se potpuno pritijelove svi koji na neki način već pripadaju Božjem narodu. Taj narod, dok traje ovo njegovo zemaljsko putovanje, ostaje u svojim članovima, dakako, podložan grijehu, no u Kristu raste a Bog ga blago vodi prema svojim otajstvenim naumima, sve dok radostan ne stigne do sve punine vječne slave u nebeskom Jeruzalemu.

Ekumenizam

4. Budući da se danas, pod milosnim dahom Duha Svetoga, u mnogim stranama svijeta poduzimaju brojni pokušaji molitvom, riječju i djelom da se postigne ona punina jedinstva koju Isus Krist hoće, stoga ovaj Sveti Sabor potiče sve katoličke vjernike da se, spoznavši znakove vremena, radišno uključe u djelo ekumenizma.

Pod »ekumenskim gibanjem« razumijevaju se djelatnosti i pothvati što se, u skladu s raznim potrebama Crkve i okolnostima vremena, pokreću i usmjeruju prema promicanju kršćanskog jedinstva, kao što su: ponajprije svi pokušaji da se uklone riječi, sudovi i djela koji ni po pravdi ni po istini ne odgovaraju položaju rastavljene braće, pa otežavaju uzajamne odnose s njima; zatim u religioznom duhu upriličeni skupovi kršćana različitih Crkava ili Zajednica, »dijalog« među vrsno upućenim stručnjacima, u kojem svatko dublje izlaže nauku svoje zajednice i jasno pokazuje njezina obilježja. Takvim naime dijalogom svi stječu istinitiju spoznaju i pravičniji sud p naučavanju i životu jedne i druge Zajednice; tada ove Zajednice postižu i žive suradnju u svim služanjima što ih opće dobro iziskuje od svake kršćanske savjesti i, u okviru dopuštenoga, sastaju se na jednodušnu molitvu. Najzad, svi preispituju svoju vjernost Kristovoj volji glede Crkve te se, kako i treba, odlučno laćaju posla oko obnove i reforme.

Kad to vjernici Katoličke Crkve, pod budnim okom pastira, razborito i strpljivo vrše, sve to pridonosi i napretku pravičnosti i istine, sloge i suradnje, bratstva i sjedinjenosti; tako će se malo

conferunt; ut hac via paulatim, superatis obstaculis perfectam communionem ecclesiasticam impediens, omnes Christiani, in una Eucharistiae celebratione, in unius uniceque Ecclesiae unitatem congregentur quam Christus ab initio Ecclesiae suae largitus est, quamque inamissibilem in Ecclesia catholica subsistere credimus et usque ad consummationem saeculi in dies crescere speramus. Patet autem opus preparationis ac reconciliationis eorum singulorum, qui plenam communionem catholicam desiderant, ab oecumenico incepto natura sua distingui; nulla tamen adest oppositio, cum utrumque ex Dei mirabili dispositione procedat. Fideles catholici in actione oecumenica sine dubio de fratribus seiunctis solliciti sint oportet, pro illis orando, de rebus Ecclesiae cum illis communicando, primos gressus ad illos movendo. In primis vero ipsimet sincero attentoque animo ea perpendere debent, quae in ipsa Familia catholica renovanda et effidenda sunt, ut eius vita fidelius et clarius testimonium reddat de doctrina institutisque a Christo per Apostolos traditis.

Quamvis enim Ecclesia catholica omni a Deo revelata veritate et omnibus mediis gratiae ditata sit, tamen membra eius non omni quo par est fervore inde vivunt, ita ut vultus Ecclesiae fratribus a nobis seiunctis et universo muhdo minus affulgeat atque regni Dei incrementum retardetur. Quapropter Catholicis omnes ad perfectionem christianam tendere debent²⁰ atque, pro sua quisque condicione, eniti ut Ecclesia, humilitatem et mortificationem Iesu in corpore suo portans,²¹ de die in diem mundetur et renovetur, donec Christus eam sibi exhibeat gloriosam, non habentem maculam aut rugam.²²

In necessariis unitatem custodientes, omnes in Ecclesia, secundum munus unicuique datum, cum in variis formis vitae spiritualis et disciplinae, tum in diversitate liturgicorum rituum, immo et in theologica veritatis revelatae elaboratione, debitam libertatem servant; in omnibus vero caritatem colant. Hac enim agendi ratione ipsi veri nominis catholicitatem simul et apostolicitatem Ecclesiae in dies plenius manifestabunt.

Ex altera parte necessarium est Catholicos cum gaudio agnoscere et aestimare bona vere christiana, a communi patrimonio promanantia[^] quae apud fratres a nobis seiunctos inveniuntur. Divitias Christi et virtutum opera agnoscere in vita aliorum, qui pro Christo testimonium ferunt, quandoque usque ad sanguinis effusionem, aequum et salutare est: Deus enim semper mirabilis est et mirandus in operibus suis.

Neque est praetereundum, quaecumque Spiritus Sancti gratis in fratribus seiunctis efficiuntur, eadem ad nostram quoque aedificationem conferre posse. Quodcumque vere christianum est, nunquam germanis fidei bonis adversatur, immo semper efficere potest ut perfectius ipsum mysterium Christi et Ecclesiae attingatur.

pomalo prevladati smetnje što priječe puno crkveno zajedništvo, svi će se kršćani, u jedinstvenom euharistijskom slavlju, okupiti u jedinstvo jedne jedincate Crkve što ga je Krist svojoj Crkvi podario u početku a neizgubivo, kako vjerujemo, traje u katoličkoj Crkvi i nadamo se da danomice raste sve do svršetka svijeta. A jasno je da rad oko priprave i izmirenja onih pojedinaca koji žele puno katoličko zajedništvo nije po svojoj naravi isto što i ekumensko nastojanje; ipak tu nema nikakve opreke, jer oboje izvire iz čudesnog Božjeg određenja.

Katoličkim vjernicima valja bez sumnje u ekumenskom radu brizno misliti na rastavljenu braću; molit će za njih, govoriti s njima o stvarima Crkve, učiniti prema njima prve korake. Ponajpače pak moraju oni sami, iskreno i budno odvagnuti sve što samoj katoličkoj obitelji valja obnoviti i ostvariti, da joj život vjernije i jasnije posvjedoči nauku i ustanove što ih je Krist namro preko apostola.

Istina, premda je katoličkoj Crkvi dano sve blago Bogom objavljene istine i sva sredstva milosti, ipak njezini članovi ne žive od toga svim onim žarom koji bi pristajao. Stoga lice Crkve manje blista pred braćom od nas rastavljenom i pred svim svijetom a porast je Kraljevstva Božjeg usporen. Zato je svima katolicima težiti za kršćanskim savršenstvom;²⁰ svaki će se od njih iz švog stanja truditi da se Crkva, noseći na svom tijelu poniženje i smrtne patnje Isusove,²¹ danomice čisti i obnavlja, sve dok je Krist sebi ne predvede sjajnu, bez ljage i bez bore.²²

Sve i čuvajući jedinstvo u onomu što je nužno, svatko u Crkvi mora, već prema ulozi što mu je dana, sačuvati dužnu slobodu, kako u raznim oblicima duhovnoga života i stege tako u različitosti liturgijskih obreda, pače i u teološkoj razradbi objavljene istine; u svemu pak valja njegovati uzajamnu ljubav. Budu li tako postupali, oni će sve jasnije očitovati istinsko katolištvo i apostolstvo Crkve.

S druge strane, prijeko je potrebno da katolici radosno priznavaju i cijene doista kršćanske vrednote što proistječu iz zajedničke baštine a nahode se u naše rastavljene braće. Pravo je i spasonosno priznavati Kristova bogatstva i njegovu djelatnu moć u životu onih koji svjedoče za Krista, ponekad i lijući svoju krv. Jer Bog je čudesan i divan u svojim djelima.

Ne valja a da se ne rekne i ovo: sve što milost Duha Svetoga izvodi u našoj rastavljenoj braći to može biti i na našu izgradnju. Sto je god istinski kršćansko, to nikad nije protiv nepatvorenih vrednota vjere; može, naprotiv, uvijek učiniti da se potpunije dosegne sam misterij Krista i Crkve.

Attamen divisiones Christianorum impedimento Ecclesiae sunt, quod in ipsa ad effectum deducatur plenitudo catholicitatis sibi propriam in iis filiis, qui sibi quidem baptismo appositum, sed a sua plena communione seiuncti sunt. Immo et pro ipsa Ecclesia difficilius fit plenitudo catholicitatis sub omni respectu in ipsa vitae realitate exprimeret. Haec Sacra Synodus cum gaudio advertit participationem fidei catholicorum in actione oecumenica in dies augeri, eamque episcopis ubique terrarum commendat, ut eadem promoveatur solerter, et prudenter ab ipsis dirigatur.

Caput II DE

OECUMENISMI EXERCITIO

5. Ad totam Ecclesiam sollicitudo unionis instaurandae spectat, tam ad fideles quam ad pastores, et unumquemque secundum propriam virtutem afficit, sive in vita christiana quotidiana sive in theologis et historicis investigationibus. Haec cura fraternam coniunctionem inter omnes Christianos existentem iam quodammodo manifestat, atque ad plenam perfectamque unitatem secundum Dei benevolentiam conducit.

6. Cum omnis renovatio Ecclesiae¹ essentialiter in aucta fidelitate erga vocationem eius consistat, ea procul dubio ratio est cur motus versus unitatem contendant, Ecclesia in via peregrinans vocatur a Christo ad hanc perennem reformationem qua ipsa, qua humanum terrenumque institutum, perpetuo indiget; ita ut si quae, pro rerum temporumque adiunctis, sive in moribus, "sive in ecclesiastica disciplina, sive etiam in doctrinae enuntiandi modo — qui ab ipso deposito fidei sedulo distingui debet — minus accurate servata hinc, opportuno tempore recte debiteque instaurentur.

Haec igitur renovatio insigne obtinet momentum oecumenicum. Varii autem illi modi vitae Ecclesiae, per quos haec renovatio iam efficitur — ut sunt motus biblicus et liturgicus, praedicatio verbi Dei atque catechesis, laicorum apostolatus, vitae religiosae novae formae, matrimonii spiritualitas, doctrina et activitas Ecclesiae in re sociali — tamquam pignora et auspicia quaedam sunt habenda, quae futuros oecumenismi progressus fauste portendunt.

7. Oecumenismus veri nominis sine interiore conversione non datur. Etenim ex novitate mentis,² ex sui ipsius abnegatione atque ex caritatis liberrima effusione proficiscuntur et maturescunt desideria unitatis. Ideo a Spiritu divino imploranda nobis est gratia sincerae

Pa ipak razdjeljenost među kršćanima priječi Crkvu da ostvari puninu sebi vlastita katolištva u onim svojim sinovima koji joj, zacijelo, pripadaju krstom, no rastavljeni su od puna zajedništva. Pače i samoj Crkvi biva teže u svakom pogledu izraziti puninu katolištva u stvarnosti života.

Ovaj Sveti Sabor s radošću zapaža kako iz dana u dan raste učešće katoličkih vjernika u ekumenskom radu. Biskupima svega svijeta povjerava da ga radišno promiču i razborito njime ravnaju.

II g l a v a VRŠENJE

EKUMENIZMA

Sjedinjenje mora sve zanimati

5. Briga za obnovu jedinstva tiče se sveukupne Crkve, kako vjernika tako i pastira, i svakoga pojedinoga od njih obvezuje¹ prema njegovim mogućnostima, bilo to u svagdašnjem kršćanskom životu ili u teološkim i povijesnim istraživanjima. Ova briga, na neki način, očituje bratsku povezanost koja već postoji među svim kršćanima i vodi u puno i savršeno jedinstvo prema Božjoj dobrohotnosti.

Obnova Crkve

6. Budući da se svaka obnova Crkve²¹ bitno sastoji u sve većoj vjernosti njezinu pozivu, to je nesumnjivo razlog zašto ovo gibanje teži prema jedinstvu. Krist Crkvu u njenom hodu zove na onu ne prekidnu reformu koja joj je kao ljudskoj i zemaljskoj ustanovi trajno potrebna; prema tome, ako bi se, već prema prilikama, bilo u običajima bilo u crkvenoj stezi ili pak u načinu izricanja nauke (no taj način valja brižno lučiti od samog pologa vjere), štogod slabije obdržavalo, neka se to u zgodno vrijeme s dužnom ispravnošću obnovi.

Ova, dakle, obnova ima silnu važnost za ekumenizam. A one razne načine crkvenog života u kojima se ta obnova već zbiva valja smatrati nekim zalogom i znakom koji sretno navješćuje buduće korake ekumenizma; ti su načini: biblijski i liturgijski pokret, propovijedanje riječi Božje i kateheza, apostolat laika, novi oblici redovničkog života, duhovnost ženidbe, nauka i djelatnost Crkve na socijalnom polju.

Obraćanje srca

7. Nema pravog ekumenizma bez nutarnjeg obraćenja. Jer čežnja - za jedinstvom proizlazi i dozrijeva iz obnovljena duha,²⁴ iz samo-odricanja i sasvim nesputana izlivanja međusobne ljubavi. Stoga nam je zaklinjati božanskog Duha za milost iskrena odricanja, poni-

abnegationis, humilitatis et mansuetudinis in serviendo, atque fraternae in alios animi liberalitatis. »Obsecro itaque vos«, ait Apostolus gentium, »ego vinctus in Domino, ut digne ambuletis vocatione, qua vocati estis, cum omni humilitate et mansuetudine, cum patientia supportantes invicem in caritate, solliciti servare unitatem Spiritus in vinculo pacis« (Eph. 4, 1-3). Exhortatio haec illos praesertim spectat, qui ad sacrum ordinem eo consilio eveci sunt, ut continuetur missio Christi, qui inter nos »non venit ministrari, sed ministrare« (Mt. 20, 28).

De culpis etiam adversus unitatem valet testimonium S. Ioannis: »Si dixerimus quoniam non peccavimus, mendacem facimus eum, et verbum eius non est in nobis« (1 Io. 1, 10). Humili igitur prece veniam petimus a Deo et a fratribus seiunctis, sicut et nos dimittimus debitoribus nostris.

Meminerint omnes christifideles se Christianorum unionem eo melius promovere, immo eacercere, quo puriorem secundum Evangelium vitam degere studeant. Qup enim arctiore communionem cum Patre, Verbo et Spiritu unientur, eo intimius atque facilius mutuum fraternitatem augere valebunt.

8. Haec cordis conversio vitaeque sanctitas, una cum privatis et publicis supplicationibus pro Christianorum unitate, tanquam anima totius motus oecumenici existimandae sunt et merito oecumenismus spiritualis nuncupari possunt.

Sollemne enim est Catholicis frequenter ad illam orationem convenire pro Ecclesiae unitate, quam Salvator Ipse in pervigilio mortis a Patre flaganter precatus est: »ut omnes unum sint« (Io. 17, 21). In quibusdam peculiaribus rerum adiunctis, cuiusmodi sunt precationes quae »pro unitate« indicuntur, atque in oecumenicis conventionibus licitum est immo et optandum, ut Catholici cum fratribus seiunctis in oratione consocientur. Communes eiusmodi preces per se sane medium sunt gratiae unitatis impetrandae et genuina significatio vinculorum, quibus Catholici cum fratribus seiunctis adhuc coniunguntur: »Ubi enim sunt duo vel tres congregati in nomine meo, ibi sum in medio eorum« (Mt. 18, 20).

Attamen communicationem in sacris considerare non licet velut medium indiscretim adhibendum ad Christianorum unitatem restaurandam. Quae communicatio a duobus principiis praecipue pendet: ab unitate Ecclesiae significanda, et a participatione in mediis gratiae. Significatio unitatis plerumque vetat communicationem. Gratia procuranda quandoque illam commendat. De modo concreto agendi, attentis omnibus circumstantiis temporum, locorum et personarum, prudenter decernat auctoritas episcopalis localis, nisi aliud a conferentia episcopali, ad normam propriorum statutorum, vel a Sancta Sede statuatur.

znosti i blagosti u služenju kao i bratske plemenitosti prema drugima. Apostol naroda veli: »Zaklinjem vas ja sužanj u Gospodinu: sa svom poniznošću i blagošću, sa strpljivošću živite dostojno poziva kojim ste pozvani! Podnosite jedni druge u ljubavi; trudite se sačuvati jedinstvo duha svezom mira« (Ef 4, 1-3). Taj podstrek tiče se poglavito onih koji su promaknuti u sveti red, zato da se nastavlja poslanje Krista, koji nije došao među nas »da mu služe, nego da on služi« (Mt 20, 28).

Svjedočanstvo svetog Ivana vrijedi i za grijeh protiv jedinstva: »Reknemo li da nismo zgriješili, pravimo ga lašcem, i riječi njegove nema u nama« (1 Iv 1, 10). Stoga poniznom molitvom zatražimo oprostjenje od Boga i od rastavljene braće, kao što i mi otpuštamo našim dužnicima.

Neka svi vjernici imaju na umu da to bolje promiču, pače vrše jedinstvo kršćana, što se čišći život prema evanđelju trude provoditi. Jer, što se tješnijim zajedništvom sjedine s Ocem, Riječju i Duhom, to će prsnije i lakše moći uvećavati uzajamno bratstvo.

Zajednička molitva

8. Ovo obraćenje srca i ovu svetost života, zajedno s privatnim i javnim prošnjama za kršćansko jedinstvo, valja smatrati dušom svega ekumenskog gibanja i s pravom se mogu nazvati duhovnim ekumenizmom.

Običaj je katolika da se često saberu na molitvu za jedinstvo Crkve kojom je sam Spasitelj, u predvečerje smrti, žarko molio od Oca: »Da svi budu jedno« (Iv 17, 21). U nekim posebnim prigodama, kao što su molitve što se zakazuju »za jedinstvo«, i na ekumenskim skupovima, slobodno je, pače poželjno, da se katolici združuju u molitvi s rastavljenom braćom. Takve zajedničke prošnje doista su jako djelotvorno sredstvo da se izmoli milost jedinstva i prirodno označuju one veze koje još povezuju katolike s rastavljenom braćom: »Jer gdje su dvojica ili trojica sabrana radi mene, tu sam ja među njima« (Mt 18, 20).

No ipak ne valja *communicatio in sacris* smatrati sredstvom koje bi se bez daljnjeg moglo primjenjivati za obnovu kršćanskog jedinstva. Tim zajedništvovanjem ravnaju poglavito dva načela: da se naznači jedinstvo Crkve, i da se učestvuje u sredstvima milosti. Naznačivanje jedinstva ponajčešće zabranjuje to zajedništvovanje. Traženje milosti ga ponekad preporučuje. O konkretnom načinu postupanja neka, obazirući se na sve okolnosti mjesta, vremena i osoba, razborito odluči mjesni biskupski autoritet; osim ako biskupska konferencija; prema vlastitim statutima, ili Sveta Stolica ne odluče drugačije.

9. Fratrum seiunctorum animum cognoscere oportet. Ad hoc necessario requiritur studium, quod secundum veritatem et animo benevolente peragendum est. Catholici debito modo praeparati acquirant necesse est meliorem cognitionem doctrinae et historiae, vitae spiritalis et culturalis, psychologice religiosae et culturae, quae fratribus propria est. Ad id assequendum multum iuvant ex utraque parte conventus ad theologicas praesertim quaestiones tractandas, ubi unusquisque par cum pari agat, dummodo qui in illis partem habent sub praesulum vigilantia vere periti sint. Ex tali dialogo etiam clarius innotescet, quae sit revera Ecclesiae catholicae condicio. Hac via et seiunctorum fratrum mens melius cognoscetur eisque fides nostra aptius exponetur.

10. Sacrae theologiae institutiones et aliae disciplinae praesertim historicae tradantur oportet etiam sub aspectu oecumenico, *illi* tisque accuratius rerum veritati respondeant.

Multum enim interest futuros pastores et sacerdotes pollere theologia hoc modo adamussim elaborata, non polemica, in iis imprimis, quae fratrum seiunctorum erga Ecclesiam catholicam relationes spectant.

A sacerdotum enim formatione necessaria institutio ac formatio spiritualis fidelium et religiosorum quam maxime pendet.

Etiam Catholici in missionalia opera in iisdem terris ac alii Christiani incumbentes hodie praesertim cognoscant oportet quaestiones et fructus, quae ex oecumenismo in eorum apostolatu oriuntur.

11. Modus ac ratio fidem catholicam exprimendi nullatenus obstaculum fieri debet dialogo cum fratribus. Integra doctrina lucide exponatur omnino oportet. Nil ab oecumenismo tam alienum est quam ille falsus irenismus, quo puritas doctrinae catholicae detrimentum patitur et eius sensus genuinus et certus obscuratur.

Simul fides catholica et profundius et rectius explicanda est, modo et sermone qui etiam a fratribus seiunctis possit vere comprehendi.

Insuper in dialogo oecumenico theologi catholici, doctrinae Ecclesiae inhaerentes, una cum fratribus seiunctis investigationem peragentes de divinis mysteriis, cum veritatis amore, caritate et humilitate progredi debent. In comparandis doctrinis meminerint existere ordinem seu »hierarchiam« veritatum doctrinae catholicae, cum diversus sit earum nexus cum fundamento fidei christianae. Sic via sternetur qua per fraternam hanc aemulationem omnes incitentur ad profundiores cognitionem et clariorem manifestationem investigabilium divitiarum Christi.³

Uzajamno poznavanje među braćom

9. Valja upoznati duh rastavljene braće. Za to se nužno traži proučavanje, kojim se valja baviti po istini i s dobrohotnošću. Potrebno je da dobro pripremljeni katolici steknu bolje poznavanje naučavanja i povijesti, duhovnog i bogoštovnog života, religijske psihologije i kulture što su braći svojstveni. Da se to postigne mnogo pripomažu zajednički skupovi za raspravljanje poglavito teoloških pitanja, na kojima će svi nastupati na ravnoj nozi, samo neka su oni koji pod nadzorom biskupa na tim skupovima sudjeluju istinski stručnjaci. Iz takova će se dijaloga jasnije spoznati i kakav je uistinu položaj Katoličke Crkve. Ovim će se putem također bolje upoznati mišljenje rasta vljene braće i podesnije im se izložiti naša vjera.

Ekumenski odgoj

10. Teologija i druge znanstvene, osobito povijesne grane moraju se predavati i pod ekumenskim vidom, da bi sve točnije odgovarale stvarnoj istini.

Jer, jako je važno da budući pastiri i svećenici budu potkovani u ovako točno razrađenoj teologiji, ne polemički, osobito ne u onome što se tiče odnosa rastavljene braće prema Katoličkoj Crkvi.

Od svećeničkog naime odgoja u najvećoj mjeri zavisi nužna pouka i duhovni odgoj vjernika i redovnika.

I katolici—misionari koji rade u istim zemljama gdje i drugi kršćani neka se, poglavito danas, upoznaju s pitanjima i plodovima što za njihov aostolat proizlaze iz ekumenizma.

Način izražavanja i izlaganja nauke vjere

11. Način i sustav izlaganja katoličke vjere nikako ne smije postati zaprekom dijalogu s braćom. Svakako je potrebno jasno izlagati cjelovitu nauku. Ništa nije ekumenizmu tako tuđe kao onaj lažni irenizam koji šteti čistoći katoličke nauke i zamaćuje njezin pravi i siguran smisao.

Ujedno valja i dublje i ispravnije istumačiti katoličku vjeru, načinom i jezikom koji će doista moći razumjeti i rastavljena braća.

Osim toga katolički teolozi koji — prianjajući uz nauku Crkve" — zajedno s rastavljenom braćom poduzimaju istraživanja o božanskim otajstvima moraju postupati istinoljubivo, s ljubavlju i poniznošću. Kad uspoređuju nauke, neka ne smetnu s uma da postoji red ili »hijerarhija« istina katoličke nauke, jer je različita njihova povezanost s temeljem kršćanske vjere. Tako će se prokrčiti put kojim će u tom bratskom natjecanju svi biti poticani da dublje spoznaju i jasnije očituju neistraživa Kristova bogatstva.³⁵

12. Coram omnibus gentibus Christiani universi fidem in Deum unum et trinum, in Filium Dei incarnatum, Redemptorem et Dominum nostrum profiteantur et communi conatu in mutua aestimatione testimonium reddant spei nostrae, quae non confundit. Cum hodiernis temporibus in re sociali cooperatio latissime instauretur, omnes prorsus homines ad communem operam vocantur, potiore vero ratione illi, qui in Deum credunt; maxime autem omnes Christiani utpote Christi nomine insigniti. Omnium Christianorum cooperatio coniunctionem illam qua iam inter se uniuntur vivo modo exprimit atque Christi servi vultum in pleniorum lucem ponit. Cooperatio haec, in non paucis nationibus iam instaurata, magis magisque perficiatur oportet, in regionibus praesertim, ubi evolutio socialis vel technica peragitur, sive in dignitate personae humanae recte aestimanda, sive in bono pacis promovendo, sive in sociali Evangelii applicatione proseguenda, sive in scientiis et artibus spiritu christiano provehendis, sive etiam in cuiusvis generis remediis adhibendis contra nostrae aetatis aerumnas, cuiusmodi sunt fames et calamitates, analphabetismus et inopia, penuria habitationum et non aequa bonorum distributio. Hac cooperatione omnes qui in Christum credunt facile addiscere possunt, quomodo alii alios se invicem cognoscere et pluris aestimare queant atque ad unitatem Christianorum via sternatur.

Caput III

DE ECCLESIIS ET DE COMMUNITATIBUS ECCLESIALIBUS A SEDE APOSTOLICA ROMANA SEIUNCTIS

13. Ad duas praecipuas scissionum categorias inconsutilem unitatem Christi afficientium oculos-convertimus.

Primae earum in Oriente evenerunt, sive contestatione dogmaticarum formularum Conciliorum Ephesini et Chalcedonensis, sive, posteriore tempore, per solutionem ecclesiasticae communionis inter Patriarchatus orientales et Sedem Romanam.

Aliae dein, post amplius quattuor saecula, in Occidente ortae sunt ex eventibus qui sub nomine Reformationis communiter veniunt. Exinde a Sede Romana plures Communiones sive-nationales sive confessionales seiunctae sunt. Inter eas, in quibus traditiones et structurae catholicae ex parte subsistere pergunt, locum specialem tenet Communio anglicana.

Hae tamen diversae divisiones inter se valde differunt non solum ratione originis, loci et temporis, sed praesertim natura et gravitate quaestionum ad fidem et structuram ecclesiasticam pertinentium.

Suradnja s rastavljenom braćom

12. Neka svi kršćani pred svim narodima ispovijedaju vjeru u Trojednoga Boga, u utjelovljenoga Božjeg Sina, našeg otkupitelja i Gospodina i neka zajedničkim naporom, u uzajamnom poštovanju, posvjedočuju našu nadu koja ne iznevjerava. Budući da se u ova naša vremena uspostavlja najšira suradnja u sodjalnim pitanjima, svi su ljudi listom pozvani na taj zajednički rad, to više oni koji vjeruju u Boga, no najviše svi kršćani, jer ih resi Kristovo ime. Suradnja svih kršćana živo izražava onu vezu kojom su međusobno već sjedinjeni, i u punijem svjetlu pokazuju lice Krista služitelja. Ta suradnja već je u mnogim narodima uspostavljena i treba da se sve više usavršuje, poglavito u krajevima gdje se odvija socijalna i tehnička revolucija: bilo da je posrijedi ispravno cijenjenje dostojanstva ljudske osobe, promicanje mira, nastojanje oko socijalne primjene Evanđelja, unapređivanje znanosti i umjetnosti u kršćanskom duhu ili pak primjena mjera ma koje vrste protiv bijedi našega doba, kao što su glad i nesreće, nepismenost i neimaština, oskudica stanova i nepravilna razdioba dobara. U toj suradnji mogu svi koji vjeruju u Krista lako naučiti kako će jedni druge moći bolje upoznati i više cijeniti i kako da se prokrči put prema kršćanskom jedinstvu.

III glava

CRKVE I CRKVENE ZAJEDNICE RASTAVLJENE OD RIMSKE APOSTOLSKE STOLICE

Različna razdjeljenja

13. Naš se pogled okreće prema dvjema vrstama razdora što zadiru u nešivenu Kristovu haljinu.

Prvi su se od njih dogodili na Istoku, bilo zbog osporavanja dogmatskih obrazaca Efeškog i Kalcedonskog sabora ili, kasnije, kidanjem crkvenoga zajedništva između istočnih patrijarhata i Rimske Stolice.

Zatim su drugi, poslije više od četiri stoljeća, izbili na Zapadu iz događaji koji se općenito zovu reformacijom. Otad se od Rimske Stolice rastavilo više zajednica, nacionalnih i konfesionalnih. Među onima u kojih dijelom i dalje postoje katoličke predaje i strukture posebno mjesto pripada anglikanskoj zajednici.

No ipak se ta različita odjeljenja među sobom jako razlikuju, ne samo svojim postanjem, mjestom i vremenom, već poglavito naravi i težinom pitanja u pogledu vjere i strukture Crkve.

Quam ob rem, haec Sancta Synodus, nec condiciones diversas diversorum Coetuum christianorum parvipendens, neque superstites, non obstante divisione, nexus inter eos praeteriens, ad prudentem actionem oecumenicam exercendam sequentes considerationes proponere decernit.

I. De Ecclesiarum Orientalium peculiari consideratione

14. Ecclesiae Orientis et Occidentis per non pauca saecula suam propriam viam, fraterna tamen communione fidei et vitae sacramentalis coniunctae, secutae sunt, Sede Romana moderante communi consensu, si dissensiones circa fidem vel disciplinam inter eas orirentur. Sacrosanctae Synodo gratum est, inter cetera gravis momenti, omnibus in mentem revocare plures in Oriente florere particulares seu locales Ecclesias, inter quas primum locum tenent Ecclesiae Patriarchales, et ex quibus non paucae ab ipsis Apostolis ortum habere gloriantur. Proinde apud Orientales praevaluit, atque praevalet sollicitudo et cura servandi fraternas illas in fidei caritatisque communi necessitudines, quae inter Ecclesias' locales, ut inter sorores, vigere debent.

Praeterritendum pariter non est Ecclesias Orientis ab origine habere thesaurum, ex quo plura in rebus liturgicis, in traditione spirituali et in ordine iuridico Ecclesia Occidentis deprompsit. Neque illud parvi faciendum est fundamentalia dogmata christianae fidei de Trinitate et de Verbo Dei, ex Virgine Maria incarnato, in Conciliis Oecumenicis in Oriente celebratis definita esse. Ad hanc fidem servandam illae Ecclesiae multa et passae sunt et patiuntur.

Tradita autem ab Apostolis haereditas diversis formis et modis acceptata est et inde ab ipsis Ecclesiae primordiis hic et illic varie expressa ob diversitatem quoque ingenii et vitae conditionum. Quae omnia, praeter causas externas, propter defectum etiam mutuae comprehensionis et caritatis separationibus ansam praebuerunt.

Quamobrem Sacrosancta Synodus omnes <quidem, sed praesertim eos exhortatur qui in instaurationem plenae communionis optatae inter Ecclesias orientales et Ecclesiam catholicam ineumbere intendunt, ut debitam considerationem habeant de hac peculiari conditione nascentium crescentiumque Ecclesiarum Orientis et de indole relationum, quae inter eas et Sedem Romanam ante separationem vigebant atque effectam de his omnibus existimationem sibi efforment. Haec accurate servata ad dialogum intentum summopere conferent.

15. Omnibus quoque notum est quanto cum amore Christiani orientales liturgica Sacra peragant, praesertim celebrationem eucharisticam, fontem vitae Ecclesiae et pignus futurae gloriae, qua fideles

Stoga ovaj Sveti Sabor ne potcjenjuje različitost položaja raznih kršćanskih skupina niti mimoilazi veze što među njima još postoje usprkos razdijeljenosti, te je, radi izvršenja razborita ekumenskog rada, odlučio iznijeti sljedeće misli.

I. Poseban položaj istočnih Crkava

Poseban značaj i povijest Istočnjaka

14. Istočna i Zapadna Crkva slijedile su kroz mnoga stoljeća svaka vlastiti put, mada povezane bratskim zajedništvom vjere i sakramentalnog života. Ako bi se među njima pojavila neslaganja u pogledu vjere ili crkvene stege, Rimska je Stolica uz zajednički pristanak vodila/Svetom je Saboru, među ostalim vrlo važnim stvarima, milo podsjetiti na to da na Istoku cvjeta više posebnih ili mjesnih Crkava, među kojima prvo mjesto pripada patrijarškim Crkvama, od kojih se mnoge mogu podičiti da su potekle od samih apostola. Otuda je u Istočnjaka prevladavala i prevladava briga i nastojanje da se sačuvaju one bratske veze zajedništva vjere i ljubavi koje imaju važiti među mjesnim Crkvama kao među sestrama.

Ne valja smetnuti s uma ni to da Crkve Istoka od početka posjeduju blago iz kojega je Crkva Zapada više toga preuzela u bogoslužju, u duhovnoj predaji i u pravu. A ne valja potcijeniti ni to da su temeljne dogme kršćanske vjere o Trojstvu i Božjoj Riječi, utjelovljenoj iz Marije Djevice, definirane na ekumenskim saborima održanim na Istoku. Da bi sačuvale tu vjeru, one su Crkve mnogo toga pretrpjele i još trpe. *

Predajom primljena apostolska baština usvojena je različitim oblicima i na različite načine i od samih se početaka Crkve ovdje ili ondje različito tumačila zbog razlika u čudi i životnim uvjetima. Sve je to, pored vanjskih uzroka, dalo povoda razdvajanjima, zbog pomanjkanja uzajamnog razumijevanja i ljubavi.

Stoga ovaj Sveti Sabor potiče sve, no naročito one koji namjeravaju zauzeti se za obnovu željenog punog zajedništva između istočnih Crkava i Katoličke Crkve: neka poklone dužnu pozornost ovom posebnom položaju Crkava Istoka u njihovu rađanju i rastu, kao i naravi odnosa što su vladali između njih i Rimske Stolice prije raskola, te neka sebi o svemu tome stvore ispravan sud. Ako se na ovo brižno pripazi, bit će to silna korist za namjeravam dijalog.

Liturgijska i duhovna predaja Istočnjaka

15. Svakomu je poznato s koliko ljubavi istočni kršćani obavljaju svoju svetu liturgiju, osobito euharistijsko slavlje, izvor životu Crkve i zalag buduće slave, kojim vjernici, sjedinjeni s biskupom, imaju

cum episcopo uniti accessum ad Deum Patrem habentes per Filium Verbum incarnatum, passum et glorificatum, in effusione Sancti Spiritus, communionem cum Sanctissima Trinitate consequuntur, »divinae consortes naturae« (2 Pt. 1, 4) effecti. Proinde per celebrationem Eucharistiae Domini in his singulis Ecclesiis, Ecclesia Dei aedificatur et crescit,¹ et per concelebrationem communio earum manifestatur.

In cultu hoc liturgico Mariam semper Virginem, quam Oecumenica Synodus Ephesina sollemniter Deiparam Sanctissimam proclamavit ut vere et proprie Christus Filius Dei et Filius Hominis secundum Scripturas agnosceretur, Orientales pulcherrimis hvmnis magnificant et multos quoque Sanctos, inter quos Patres universalis Ecclesiae, collaudant.

Cum autem illae Ecclesiae, quamvis seiunctae, vera sacramenta habeant, praecipue vero, vi successionis apostolicae, Sacerdodum et Eucharistiam, quibus arctissima necessitudine adhuc nobiscum coniunguntur, quaedam communicatio in sacris, datis opportunis circumstantiis et approbante auctoritate ecclesiastica, non solum possibilis est sed etiam suadetur.

In Oriente quoque inveniuntur divitiae illarum traditionum spiritualium, quas praesertim monachismus expressit. Ibi enim inde a gloriosis Sanctorum Patrum temporibus floruit spiritualitas illa monastica, quae dein ad occidentales partes manavit et ex qua religiosum latinorum institutum tamquam e suo fonte originem duat ac deinceps horum vigorem identidem accepit. Quapropter enbce commendatur ut Catholici frequentius accedant ad has spirituales Patrum Orientalium divitias quae hominem totum ad divina contemplanda evehunt.

Ditissimum Orientalium patrimonium liturgicum et spirituale cognoscere, venerari, conservare et fovere omnes sciant maximi esse momenti ad plenitudinem traditionis christianae fideliter custodiendam et ad reconciliationem orientalium et occidentalium Christianorum perficiendam.

16. Praeterea a primis iam temporibus Ecclesiae Orientis disciplinas proprias a Sanctis Patribus atque Synodis, etiam Oecumenicis, sanctitas sequebantur. Cum autem unitati Ecclesiae minime obstat, immo decorem eius augeat et ad missionem eius implendam non parum conferat quaedam morum consuetudinumque diversitas, ut supra memoratur, Sacra Synodus, ad omne dubium tollendum, declarat Ecclesias Orientis, memores necessariae unitatis totius Ecclesiae, facultatem habere se secundum proprias disciplinas regendi, utpote indoli suorum fidelium magis congruas atque bono animorum consulendo aptiores. Perfecta huius traditionalis principii observantia, non semper quidem servata, ad ea pertinet quae ad unionem restaurandam tamquam praevia condicio omnino requiruntur.

pristup Bogu Ocu po Sinu — utjelovljenoj Riječi — koji je trpio i bio proslavljen, u izljevu Duha Svetoga. Tako ulaze u zajedništvo s presvetim Trojstvom i postaju »dionici božanske naravi« (2 Pt 1, 4). Uslijed toga, slavljenjem Gospodinove euharistije, u tim pojedinačnim Crkvama gradi se i raste Crkva Božja,²⁶ a koncelebracijom se očituje njihovo međusobno zajedništvo.

U tom liturgijskom bogoštovlju Istočnjađ prekrasnim himnima veličaju Mariju uvijek djevicu, koju je ekumenski sabor u Efezu svečano proglasio presvetom Bogorodicom, da bi se Krist, prema Pismima, istinski i pravo priznavao Božjim i Čovječjim Sinom; osim toga Istočnjaci slave i mnoge svece, među njima i Oce sveopće Crkve.

Budući pak da one Crkve, mada rastavljene, imaju prave sakramente a poglavito, i to snagom apostolskog nasljeđa, svećeništvo i euharistiju, kojima su s nama još povezane najtješnjom vezom, ne samo da je moguća nego se i preporučuje neka *communicatio in sacris*, ako su okolnosti pogodne i ako odobri crkvena vlast.

I na Istoku ima bogatstava onih duhovnih predaja Što su došle do izražaja naročito u monaštvu. Ondje je naime već u slavna vremena svetih Otaca cvjetala ona monaška duhovnost koja je potom prešla na Zapad i iz koje je, kao iz svog izvora, potekla ustanova latinskog redovništva, crpeći potom iz nje češće novu snagu. Stoga se toplo preporučuje katolicima da češće idu k tim bogatstvima istočnih Otaca, koja uzdižu svega čovjeka na razmatranje božanskih stvarnosti.

Neka svi znaju da je od najveće važnosti za vjerno očuvanje punine kršćanske predaje i za izmirenje istočnih i zapadnih Crkava poznavati, poštivati, čuvati i podupirati prebogatu liturgijsku i duhovnu baštinu Istočnjaka.

Posebna stega Istočnjaka

16. Osim toga istočne su Crkve već od prvih vremena slijedile vlastite stege što su ih bili potvrdili sveti Oci i sabori, pa i ekumenski. Stanovita raznolikost u običajima i navadama ne samo da ni najmanje ne stoji na putu jedinstvu Crkve već dapače uvećava njezin sjaj i, kao što je gore spomenuto, mnogo pridonosi ispunjenju njezina poslanja. Stoga Sveti Sabor želi ukloniti svaku sumnju te izjavljuje da istočne Crkve, svjesne nužnog jedinstva svekolike; Crkve, imaju pravo upravljati se prema vlastitim zakonima, jer su pogodniji za njihove vjernike i podesniji za dobro duša. Potpuno poštivanje ovog tradicionalnog načela, koje se, istina, nije uvijek poštivalo, jest jedan od nužnih preduvjeta za obnovu jedinstva.

17. Quae supra de legitima diversitate dicta sunt, eadem placet etiam de diversa theologica doctrinarum enuntiatione declarare. Etenim in veritatis revelatae exploratione methodi gressusque diversi ad divina cognoscenda et confitenda in Oriente et in Occidente adhibiti sunt. Unde mirum non est quosdam aspectus mysterii revelati quandoque magis congrue percipi et in meliorem lucem poni ab uno quam ab altero, ita ut tunc variae illae theologicae formulae non raro potius inter se compleri dicendae sint quam proponi. Ad traditiones theologicas authenticas Orientalium quod attinet, agnoscendum est eas eximio quidem modo in Sacris Scripturis radicatae esse, vita liturgica fovendi et exprimi, viva apostolica traditione scriptisque Orientalium Patrum ac spiritualium auctorum nutriri, ad rectam vitae institutionem, immo ad christianam veritatem plene contemplandam tendere.

Haec Sancta Synodus, gratias agens Deo quod multi orientales Ecclesiae catholicae filii, qui hoc patrimonium custodiunt et illud purius pleniusque vivere cupiunt, iam cum fratribus traditionem occidentalem colentibus in plena communione vivunt, declarat, totum hoc patrimonium spirituale ac liturgicum, disciplinare ac theologicum in diversis suis traditionibus ad plenam catholicitatem et apostolicitatem Ecclesiae pertinere.

18. Eas omnibus bene perspectis, haec Sacrosancta Synodus renovat id quod a Sacris praeteritis Conciliis nec non a Romanis Pontificibus declaratum est, nempe ad communionem et unitatem restaurandam vel servandam opus esse »nihil ultra imponere... peris quam... necessaria« (Act. 15, 28). Vehementer etiam exoptat ut ad eam paulatim consequendam omnes conatus esse intendat in variis institutis et formis vitae Ecclesiae, praesertim oratione et fraterno dialogo circa doctrinam et munus pastoralis urgentiores aetatis nostrae necessitates. Eodem modo pastoribus et fideiibus Ecclesiae catholicae commendat necessitates cum eis qui non iam in Oriente, sed procul a patria vitam degunt, ut fraterna collaboratio cum eis in spiritu caritatis et secluso omni spiritu contentiosae aemulationis crescat. Quod si hoc opus toto animo promoveatur, Sacrosancta Synodus sperat fore, ut sublato pariete occidentalem orientalemque Ecclesiam dividente, unica tandem fiat mansio angulari firmata lapide, Christo lesu, qui faciet utraque unum.⁸

II. De Ecclesiis et Communitatibus ecclesialibus in Occidente seiunctis

19. Ecclesiae et Communitates ecclesiales, quae vel in gravissimo illo rerum discrimine, quod in Occidente im ab exeunte medio aevo initium sumpsit, vel posterioribus temporibus ab Apostolica; Sede

Posebno obilježje Istočnjaka gledom na doktrinalna pitanja

17. Sto je gore rečeno o opravdanoj raznolikosti, valja ovdje izjaviti o različitom teološkom izricanju nauke. Na Istoku su i Zapadu naime kod istraživanja objavljene istine primjenjivani različiti putovi i pristupi za spoznaju i ispovijedanje božanskih otajstava. Nije stoga čudo da neke strane objavljenog misterija ponekad prikladnije shvaćaju i bolje osvjetljavaju jedni nego drugi, tako da za one razne teološke formule nerijetko valja prije reći da se međusobno dopunjuju negoli suprotstavljaju[^] što se tiče izvornih teoloških predaja, Istočnjaka, valja priznati da su one zaista izvrsno ukorijenjene u Pismima; da ih liturgijski život dalje gaji i izražava; da ih hrani živa apostolska predaja i spisi istočnih Otaca i duhovnih pisaca; da teže za ostvarenjem pravoga života, pače za punim promatranjem kršćanske istine.

Ovaj Sveti Sabor zahvaljuje Bogu što mnogi istočni sinovi Katoličke Crkve, koji tu baštinu čuvaju i žele je čišće i punije živjeti, već žive u punom zajedništvu s braćom zapadne predaje; on izjavljuje da svekolika ta duhovna i bogoslužna, disciplinarna i teološka baština u raznim svojim predajama pripada punom katolištvu i Napo-stolstvu Crkve.

Zaključak

18. Dobro razmotrivši sve to ovaj Sveti Sabor ponavlja ono što su izjavili prošli sveti sabori i rimski prvosvećenici: da bi se zajedništvo i jedinstvo obnovilo ili sačuvalo ne valja »stavljati... nikakva drugog tereta osim... potrebnih stvari« (Dj 15, 28). Nadalje, silno želi da se, radi postupnog ostvarenja tog jedinstva ubuduće poduzi maju svi pokušaji u raznim ustanovama i oblicima crkvenog života, poglavito molitvom i bratskim dijalogom o doktrini i o hitnijim potrebama pastoralne službe u naše vrijeme. Isto tako, preporučuje pastirima i vjernicima Katoličke Crkve povezanost s onima koji ne žive više na Istoku, nego daleko od svoje domovine, da bi rasla bratska suradnja s njima u duhu ljubavi i bez svakog traga svadljiva nadmetanja. A ako se to djelo bude svim srcem promicalo, Sveti se Sabor nada da će pasti zid što dijeli Istočnu i Zapadnu Crkvu, da će najzad biti samo jedna kuća, učvršćena ugaonim kamenom Kristom Isusom, koji će od obojega učiniti jedno.²⁷

II. O rastavljenim Crkvama i crkvenim zajednicama na Zapadu

"Poseban položaj tih zajednica

19. Crkve i crkvene zajednice koje su se rastavile od rimske Apostolske Stolice ili u onoj prevažnoj prekretnici što je na Zapadu započela već krajem srednjeg vijeka, ili pak u kasnija vremena, pove-

Romana separatae sunt, cum Ecclesia catholica peculiari affinitate ac necessitudine iunguntur ob diuturnam populi christiani vitam praeteritis saeculis in ecclesiastica communione peractam.

Cum hae vero Ecclesiae et Communitates ecclesiales propter diversitatem originis, doctrinae et vitae spiritualis non tantum a nobis, sed etiam inter se non parum differant, eas aequae describere opus perdifficile est, quod hic aggredi non intendimus.

Quamvis motus oecumenicus et desiderium pacis cum Ecclesia catholica nondum ubique invaluerint, spes nobis est fore ut in omnibus sensus oecumenicus et mutua aestimatio paulatim crescant. Attamen agnoscendum est inter has Ecclesias et Communitates atque Ecclesiam catholicam magni ponderis discrepantias adesse, non tantum indolis historicae, sociologicae, psychologicae, culturalis, sed imprimis interpretationis revelatae veritatis. Quo autem facilius, non obstantibus illis differentiis, dialogus oecumenicus instaurari possit, in sequentibus quaedam efferre volumus quae fundamentum huius dialogi atque incitamentum esse possunt ac debent.

20. Mens nostra eos imprimis Christianos respicit, qui Iesum Christum ut Deum ac Dominum et unicum mediatorem inter Deum et homines palam confitentur ad unius gloriam Dei, Patris et Filii

et Spiritus Sancti. Non leves scimus quidem existere discrepantias a doctrina catholicae Ecclesiae etiam de Christo Verbo Dei incarnato et de opere redemptionis, proinde de mysterio ministerioque Ecclesiae et munere Mariae in opere salutis. Laetamur tamen videntes fratres seiunctos in Christum tamquam fontem et centrum communionis ecclesiasticae intendere. Desiderio tacti unionis cum Christo compelluntur ad unitatem magis magisque quaerendam atque etiam ad testimonium fidei suae ubique apud gentes reddendum.

21. Sacrarum Scripturarum amor et veneratio ac prope cultus fratres nostros ad constans et sollers Sacrae Paginae studium adducunt: Evangelium »virtus enim Dei. est in salutem omni credenti, Iudaeo primum et Graeco« (Rom. 1, 16).

Spiritum Sanctum invocantes, in ipsis Sacris Scripturis Deum inquirunt quasi sibi loquentem in Christo, a Prophetis praenuntiato, Verbo Dei pro nobis incarnato. In iis vitam Ghristi contemplantur et ea quae Divinus Magister ad salutem hominum docuit et peregit, mysteria praesertim mortis eius et resurrectionis.

At cum Christiani a nobis seiuncti auctoritatem divinam Sacrorum Librorum affirmant, aliter ac nos — diversi quidem diverse — sentiunt de habitudine Scripturas inter et Ecclesiam, in qua secundum

zane su s Katoličkom Crkvom naročitom srodnošću i vezama, zbog duga života kršćanskog naroda u crkvenom zajedništvu tijekom prošlih stoljeća.

A budući da se te Crkve i crkvene zajednice zbog različita postanja, nauke i duhovnog života mnogo razlikuju ne samo od nas već i među sobom, preteško bi bilo pravo ih opisati, pa se toga ne mislimo ovdje laćati.

Mada ekumensko gibanje i želja za mirom s Katoličkom Crkvom nisu svagdje prevagnuli, mi se ipak nadamo da će pomalo u svima narasti ekumenski osjećaj i uzajamno štovanje.

No ipak valja priznati da između tih Crkava i zajednica i Katolićke Crkve ima vrlo krupnih nesuglasica, ne samo onih povijesne, sociološke, psihološke i kulturne naravi, već u prvom redu nesuglasja u tumaćenjima objavljene istine. A da bi se, usprkos tim razlikama, lakše mogao uspostaviti ekumenski dijalog, u ovom što slijedi želimo iznijeti nešto što može i mora biti temelj i poticaj ovom dijalogu.

Vjera u Krista

20. Mi imamo ponajprije u vidu one kršćane koji javno ispovije daju Isusa Krista kao Boga i Gospodina, jedinog posrednika između Boga i ljudi na slavu jednoga Boga, Oca, Sina i Duha Svetoga. Na ravno, znamo da ima ne malih odudaranja od nauke Katolićke Crkve, pa i od nauke o Kristu, utjelovljenoj Božjoj Rijeći i o djelu otkupljenja, zatim o misteriju i službi Crkve, o Marijinoj ulozi u djelu spasenja. Ipak se radujemo videći gdje rastavljena braća upiru oči u Krista kao u izvor i središte crkvenog zajedništva. Takla ih je želja za sjedinjenjem s Kristom i nagoni ih da sve više i više traže jedinstvo, kao i da svagdje pred narodima posvjedoće svoju vjeru.

Proučavanje Pisma

21. Ljubav i poštovanje i upravo kult prema Pismima navode našu braću na postojano i radišno proučavanje Svetih stranica: Evanđelje je doista »sila Božja za spasenje svakomu vjerniku, kako — u prvom redu — Židovu tako Grku« (Rim 1, 16). ..Zazivajući Duha Svetoga traže u Pismima Boga kao onoga koji im; govori u Kristu, Božjoj Rijeći za nas utjelovljenoj, koga su prekazali proroci, U njima promatraju Kristov život i ono što je božanski Učitelj na spas ljudima učio i učinio, poglavito otajstva njegove smrti i uskrsnuća.

No kad od nas rastavljeni kršćani ustvrđuju božanski ugled Svetih knjiga, oni drugaćije nego mi, i to svaki na svoj način, osjećaju odnos između Pisma i Crkve. Prema katolićkom vjerovanju, vjerodostojno

fidem catholicam magisterium authenticum peculiarem obtinet locum in verbo Dei scripto exponendo et praedicando.

Nihilominus Sacra Eloquia in ipso dialogo eximia sunt instrumenta in potenti manu Dei ad iUam unitatem adipiscendam, quam Salvator omnibus hominibus exhibet.

22. Baptismi sacramento, quandoaimque iuxta Domini institutionem rite confertur ac debita animi dispositione accipitur, homo vere Ghristo crucifixo et glorificato incorporatur atque ad vitae divinae consortium regeneratur iuxta illiid Apostoli: »consepulti ei in baptismo, in quo et resurrexistis per fidem operationis Dei, qui suscitavit illum a mortuis« (Col. 2, 12).»

Baptismus igitur vinculum unitatis sacramentale constituit vigens inter omnes qui per illum regenerati sunt. Attamen baptismus per se dumtaxat initium et exordium est, quippe qui totus in acquirendam tendit plenitudinem vitae iri Christo. Itaque baptismus ordinatur ad integram fidei professionem, ad integram incorporationem in salutis institutum, prout ipse Christus illud voluit, ad integram denique in communionem eucharisticam insertionem. Communitates ecclesiales a nobis seiunctae, quamvis deficiat earum plena nobiscum unitas ex baptismo profluens, et quamvis credamus illas, praesertim propter sacramenti Ordinis defectum, genuinam atque integram substantiam Mysterii eucharistici non servasse, tamen, dum in Sancta Coena mortis et resurrectionis Domini memoriam faciunt, vitam in Christi communione significari profitentur atque gloriosum Eius adventum expectant. Quapropter doctrina circa Gjenam Domini, cetera sacramenta et cultum ac Ecclesiae ministeria obiectum dialogi constituant oportet.

23. Christiana horum fratrum conversatio fide in Christum alitur, baptismatis gratia et verbo Dei audito fovetur. Manifestatur quidem in oratione privata, in meditatione biblica, in familiae christianae vita, in cultu communitatis ad laudem Dei congregatae. Ceteroquin cultus eorum nonnumquam elementa conspicua communis antiquae liturgiae prae se fert. Fides qua Ohristo creditur fructus edit in laude et gratiarum actione pro beneficiis divinitus acceptis; accedit vivus iustitiae sensus et sincera caritas in proximum. Haec autem operosa fides haud pauca etiam mstituta ad miseriam spiritualem et corporalem sublevandam, ad iuventutis educationem ezcolendam, ad sociales vitae condicibnes humaniores reddendas, ad pacem universim constabiliendam protulit.

Quod si inter Christianos multi non semper eadem ratione atque Catholici Evangelium in re morali intelligunt neque easdem solutiones diffidiorum hodiernae societatis quaestionum admittuntj nihilominus ut nos volunt verbo Christi ut fonti christianae virtutis haerere et

crkveno učiteljstvo ima u Crkvi posebno mjesto u izlaganju i propovijedanju pisane Božje riječi.

Pa ipak, božanske su riječi u samom dijalogu izvrsno oruđe moguće Božje ruke da se poluči ono jedinstvo što ga Spasitelj pruža svim ljudima.

Sakramentalni život

22. Kad se god, prema Gospodnjoj ustanovi, sakrament krsta ispravno dijeli i s dužnim raspoloženjem prima, njime se čovjek istinski pritijelovljuje Kristu raspetom i proslavljenom i preporuča se na udioništvo u božanskom životu, prema onoj Apostolovoj: »Suukopani s njim u krštenju, s njim ste i suoskrsnuli vjerom u snagu Boga koji ga uskrisi od mrtvih« (Kol 2, 12).²⁸

Krst je dakle sakramentalni vez jedinstva među svima koji su njime preporođeni. No ipak je krst po sebi početak i polazište, jer je on sav usmjeren na postizanje punine života u Kristu. Stoga krst smjera k cjelovitom ispovijedanju vjere, cjelovitom uklapanju u ustanovu spasenja kakvu je sam Krist htio i, konačno, k cjelovitom ucjepljenju u euharistijsko zajedništvo.

Zacijelo, od nas rastavljene crkvene zajednice nemaju s nama punog zajedništva što proistječe iz krsta, i mi vjerujemo da one, naročito zbog nedostatka sakramenta reda, nisu ušćuvala izvornu i cjelovitu suštinu euharistijskog misterija. Ipak one, kad na Svetoj večeri vrše spomen smrti i uskrsnuća Gospodinova, ispovijedaju da život znači biti u Kristovu zajedništvu, te iščekuju Kristov slavni dolazak. Stoga je potrebno da predmet dijaloga budu nauka o Gospodnjoj večeri, o ostalim sakramentima, bogoštovlju i crkvenim službama.

Život u Kristu

23. Kršćansko se suživljenje ove braće hrani vjerom u Krista, podržava ga milost krsta i slušanje Božje riječi. A očituje se u privatnoj molitvi, u razmatranju Biblije, u kršćanskom obiteljskom životu, u bogoštovlju zajednice sabrane da hvali Boga; Inače njihovo bogoštovlje sadrži ponekad znatne elemente zajedničkog starog bogoslužja.

Vjera kojom se Kristu vjeruje donosi plodove u hvaljenju i zahvaljivanju za 'dobročinstva primljena od Boga. K tom pridolazi živ osjećaj za pravdu i iskrenu ljubav prema bližnjemu. Ta je pak dje-latna vjera urodila i ne malim brojem ustanova za uklanjanje duhovne i tjelesne bijede, za promicanje odgoja mladeži, za čovječnije uvjete društvenog života, za učvršćenje posvudašnjeg mira.

A ako među kršćanima mnogi i ne shvaćaju evanđelje u ćudorednim pitanjima kao i katolici, niti dopuštaju ista rješenja za one teže probleme današnjega društva, oni ipak kao i mi hoće prijanjati uz Kristovu riječ kao izvor kršćanske jakosti i pokoravati se Apostolo-

apostolico oboedire praecepto: »Omne, quodcumque facitis in verbo aut in opere, omnia in nomine Domini Iesu Christi, gratias agentes Deo et Patri per ipsum« (Col. 3, 17). Hinc dialogus oecumenicus de morali Evangelii applicatione initium sumere potest.

24. Sic post breviter espositas condiciones, quibus exerceri contingit actio oecumenica et principia quibus moderanda est, fidenter oculos ad futura convertimus. Haec Sacrosancta Synodus hortatur fideles, ut a quavis levitate vel imprudenti zelo se abstineant, quae vero progressui unitatis nocere possint. Eorum enim oecumenica actio non potest esse nisi plene sincereque catholica, fidelis nempe veritatis, quam ab Apostolis et Patribus accepimus, et consentanea fidei, quam Ecclesia catholica semper professsa est, ac simul in eam plenitudinem tendens, qua Dominus decursu temporum Corpus Suum vult augeatur.

Haec Sacrosancta Synodus instanter exoptat ut filiorum Ecclesiae catholicae incepta cum inceptis fratrum seiunctorum coniuncta progrediantur, quin Providentiae viis ullum ponatur obstaculum et quin futuris Spiritus Sancti impulsionibus praediudicetur. Insuper se consciam esse declarat hoc sanetum propositum reconciliandi Christianos omnes in unitate unius uniceque Ecclesiae Christi humanas vires et dotes excedere. Quapropter spem suam in oratione Christi pro Ecclesia, in amore Patris erga nos, in virtute Spiritus Sancti penitus ponit. »Spes autem non confundit, quia caritas Dei diffusa est in Cordibus nostris per Spiritum Sanctum, qui datus est nobis« (Rom. 5,5).

Haec omnia et sin guta quae in hoc Decreto edicta sunt, placuerunt Sacrosancti Concilii Patribus* Et Nos, Apostolica a Christo Nobis tradita potestate, illa, una cum Venetabilibus Patribus, in Spiritu Sancto approbamus, decernimus ac statuimus. et quae ita synodaliter statuta sunt ad Dei gloriam promulgari iubemus.

Romae, apud S. Petrum
die XXI mensis Novembris anno MCMLXIV.

Ego PAULUS Catholicae Ecclesiae Episcopus
(Sequuntur Patrum subsignationes)

voj zapovijedi: »I što god htjednete reći ili učiniti, neka* sve bude u ime Gospodina Isusa! Po njemu zahvaljujte Bogu Ocu!« (Kol 3, 17). Odatle može započeti ekumenski dijalog o moralnoj primjeni evanđelja.

Zaključak

24. Pošto smo tako ukratko izložili uvjete u kojima se eto odvija ekumenski rad, i načela prema kojima se on mora ravnati, puni vjere okrećemo svoj pogled prema budućnosti. Ovaj Sveti Sabor potiče vjernike da se uzdrže od lakoumnosti i nerazborita žara, jer bi to moglo nanijeti štete napretku jedinstva. Njihov naime ekumenski rad može biti samo potpuno i iskreno katolički, a to znači vjeran istini što smo je primili od apostola i Otaca, suglasan s vjerom koju je Katolička Crkva uvijek ispovijedala; ujedno ima težiti za onom puninom kojom Gospodin hoće da se tijekom vremena uvećava njegovo Tijelo.

Ovaj Sveti Sabor silno želi da pothvati sinova Katoličke Crkve složno napreduju s pothvatima rastavljene braće, a da se putovima providnosti ne postavlja nikakva prepreka i da se ne nanosi šteta budućim poticajima Duha Svetoga. Osim toga, izjavljuje da je svjestan kako ovaj sveti cilj: izmirenje svih kršćana u jedinstvu jedne jedincate Crkve Kristove, nadilazi ljudske snage i sposobnosti. Stoga svu svoju nadu polaže u Kristovu molitvu za Crkvu, u Očevu ljubav prema nama, u silu Duha Svetoga: »A nada ne razočarava, jer je ljubav Božja izlivena u našim srcima po Duhu Svetom koji nam je dan« (Rim 5, 5).

Sve ovo, u cjelini i u pojedinostima, što je u ovom Dekretu određeno, prihvatile Oci Svetog Sabora. I mi -rr apostolskom vlašću od Krista nam predanom r— sve to, zajedno \$ časnim Očima u Dubu Svetom odobravamo, odlučujemo i određujemo te zapovijedamo da to što je saborski određeno na slavu Božju bude proglašeno.

U Rimu, kod Svetog Petra, dne 21. studenoga 1964.

Ja, PAVAO, biskup katoličke Crkve
(slijede potpisi Otaca)

BILJEŠKE

- . i Usp. 1 Kor 1, 13.
* Usp. 1 Iv 4, 9; Kol 1, 18—20; Iv 11, 52. ' Usp. Iv 13, 34.
* Usp. Iv 16, 7.
s Usp. 1 Kor 12, 4—11.
* Usp. Mt 28, 18—20; Iv 20, 21—23.
■' Usp. Mt 16, 19; Mt 18, 18.
⁸ Usp. Lk 22, 32. ⁸ Usp. Iv 21, 15—17.
¹⁰ Usp. Ef 2, 20.
¹ Usp. 1 Pt 2, 25; Konc. vat. I, Sjednica IV, Konst. *Pastor Aeternus*, CollLac 7, 482a.
*» Usp. Iz 11, 10—12.
" Usp. Ef 2, 17—18; Mk 16, 15.
» Usp. 1 Pt 1, ■ 3—9.
»Usp. 1 Kor 11, 18—19; Gal 1, 6—9; 1 Iv 2, 18—19.
¹⁸ Usp. 1 Kor 1, 11 sL; 11, 22.
¹⁷ Usp. Konc. firentin., Sjednica VIII, Dekr. *Exsultaie Deo*: MANSI 31, 1055A.
- ■ ■ / ■ ■ ' ' Usp. Sv. AUGUSTIN, *In Ps.32, Enarr. U*, 29; PL 36, 299.
¹⁹ Usp. Konc. later. IV, Konstitucija IV: MANSI 22, 990; Koncil lionski II, *Professio fidei Michaelis Palaeologi*: MANSI 24, 71E; Koncil firentin. Sjednica VI, Definicija *Laetentur caeli*: MANSI 31, 1026E.
[°] Usp. Jak 1, 4; Rim 12, 1—2.
* Usp. 2 Kor 4, 10; Fil 2, 5—8.
» Usp. Ef 5, 27.
»Usp. Koncil later. V, Sjednica XII, Konst. *Comituti*: MANSI 32, 988B-^C.
[«] Usp. Ef 4, 23.
²⁵ Usp. Ef 3, 8.
«• Usp. Sv. IVAN ZLATOUSTI, *In Ioannem Homelia XLVI*, PG 59, 260—262.
²⁷ Usp. Koncil firentin. Sjednica VI, Definicija *Laetentur caeli*: MANSI 31, 1026E.
²⁸ Usp. Rim 6, 4.

**DEKRET O ISTOČNIM
KATOLIČKIM CRKVAMA**

**PAULUS EPISCOPUS
SERVUS SERVORUM DEI
UNA CUM SACROSANCTI CONCILII PATRIBUS
AD PERPETUAM REI MEMORIAM**

**DECRETUM
DE ECCLESIIS ORIENTALIBUS
CATHOLICIS**

Prooemium

1. ORIENTALIUM ECCLESIARUM instituta, ritus liturgicos, traditiones ecclesiasticas atque vitae christianae disciplinam Ecclesia catholica magni facit. In eis enim, utpote veneranda antiquitate praeclearis, elucet ea quae ab Apostolis per Patres est traditio,¹ quaeque partem constituit divinitus revelati atque indivisi universae Ecclesiae patrimonii. Ecclesiarum igitur Orientalium, quae huius traditionis testes sunt vivi, sollicitudinem gerens, haec Sancta et Oecumana Synodus cupiens ut eadem floreant et novo robore apostolico concrediditum sibi munus absolvant, praeter ea quae ad universam spectant Ecclesiam, capita quaedam statuere decrevit, ceteris ad providentiam Synodorum orientalium nec non Sedis Apostolicae remissis.

De Ecclesiis Particularibus seu Ritibus

2. Sancta et catholica Ecclesia, quae est corpus Christi mysticum, constat ex fidelibus, qui eadem fide, iisdem sacramentis et eodem regimine in Spiritu Sancto organice uniuntur, quique in varios coetus hierarchia iunctos coalescentes, particulares Ecclesias seu ritus constituunt. Inter eas mirabilis viget communio, ita ut varietas in Ecclesia nedum eiusdem noceat unitati, eam potius declaret; Ecclesiae enim catholicae hoc propositum est, ut salvae et integrae maneant uniuscuiusque particularis Ecclesiae seu ritus traditiones, eademque pariter vult suam vitae rationem aptare variis temporum locorumque necessitatibus.²

**PAVAO BISKUP
SLUGA SLUGU BOŽJIH
ZAJEDNO S OČIMA SVETOGA SABORA
NA TRAJAN SPOMEN**

**DEKRET
»ORIENTALIUM ECCLESiarUM«
o istočnim katoličkim Crkvama**

UVOD

1. Katolička Crkva uvelike cijeni ustanove, liturgijske obrede, crkvene predaje i stegu kršćanskog života istočnih Crkava. Iz njih naime, budući da se mogu podičiti časnom starinom, odsijeva apostolska predaja¹ koja dolazi preko otaca i koja je dio Bogom, objavljene i nerazdijeljene baštine sveopće Crkve. Stoga je, zauzimajući se za istočne Crkve, žive svjedoke te baštine, želeći da cvatu i novom apostolskom snagom ispune zadaću koja im je povjerena, ovaj Sveti i ekumenski Sabor odlučio — osim onoga što se tiče sveopće Crkve — utvrditi nekoliko točaka, prepustivši ostalo brizi istočnih sinoda i Apostolske Stolice.

MJESNE CRKVE ILI OBREDI

Raznolikost obreda i jedinstvo

2. Sveta i katolička Crkva, koja je mistično tijelo Kristovo, sastoji se od vjernika koje u Duhu Svetome organski sjedinjuju ista vjera, isti sakramenti i isto poglavarstvo, i koji, urastajući u razne hijerarhijski povezane skupine, tvore mjesne Crkve ili obrede. Među njima vlada čudesno zajedništvo, tako da raznolikost u Crkvi ne samo da nije na štetu njezinu jedinstvu već ga pače očituje; Katolička, naime, Crkva ide za tim da se predaje svake pojedine mjesne Crkve ili obreda usčuvaju potpuno neokrnjene; ona jednako tako hoće oblike svog života prilagoditi raznim vremenskim i mjesnim potrebama.²

3. Huiusmodi particulares Ecclesiae, tum Orientis tum Occidentis, licet ritibus, ut aiunt, nempe liturgia, ecclesiastica disciplina et patrimonio spirituali partim inter se differant, aequali tamen modo conceduntur pastorali gubernio Romani Pontificis, qui Beato Petro in primatu super universam Ecclesiam divinitus succedit. Eaedem proinde pari pollent dignitate, ita ut nulla earum ceteris praestet ratione ritus, atque iisdem fruuntur iuribus et tenentur obligationibus, etiam quod attinet ad Evangelium praedicandum in universum mundum (cf. Me. 16, 15), sub moderamine Romani Pontificis.

4. Provideatur igitur ubique terrarum tuitioni atque incremento omnium Ecclesiarum particularium ac propterea constituentur parociae atque propria hierarchia, ubi id postulat bonum spirituale fidelium. Hierarchae vero variarum Ecclesiarum particularium in eodem territorio iurisdictionem obtinentes, curent, collatis consiliis in periodicis conventibus, unitatem actionis fovere, et, viribus unitis, communia adiuvere opera, ad bonum religionis expeditius promovendum et eleri disciplinam efficacius tuendam.⁸ Quicquid omnes et ascendentes ad ordines sacros bene instruantur de ritibus et praesertim de normis practicis in materiis interritualibus, imo et laici in institutione catechetica de ritibus eorumque normis doceantur. Omnes denique et singuli catholici, necnon baptizati cuiusvis Ecclesiae vel communitatis acatholicae ad plenitudinem communionis catholicae convenientes, proprium ubique terrarum retineant ritum eumque colant et pro viribus observent;⁴ salvo iure recurrendi ad Sedem Apostolicam in casibus peculiaribus personarum, communitatum, vel regionum, quae, uti suprema relationum interecclesialium arbitra, providebit necessitatibus in spiritu oecumenico, ipsa vel per alias auctoritates, datis opportunis normis, decretis vel rescriptis.

De spirituali Ecclesiarum Orientalium patrimonio servando

5. Historia, traditiones et plurima ecclesiastica instituta praeclare testantur quantopere de universa Ecclesia Orientales Ecclesiae merita spirituale non solum aestimatione debita et iusta laude prosequitur sed etiam tamquam patrimonium universae Oiristi Ecclesiae firmiter considerat. Quamobrem sollemniter declarat, Ecclesias Orientis sicut et Occidentis iure pollere et officio teneri se secundum proprias disciplinas peculiare regendi, utpote quae veneranda antiquitate commendentur, moribus suorum fidelium magis sint congruae atque ad bonum animarum consulendum aptiores videantur.

6. Sciant ac pro certo habeant omnes Orientales, se suos legitimos ritus liturgicos suamque disciplinam semper servare posse et debere,

Jednako je dostojanstvo svib obreda

3. Te se mjesne Crkve, i istočne i zapadne, međusobno, istina, dijelom razlikuju obredima, to jest bogoslužjem, crkvenom stegom i* duhovnom baštinom; one su ipak jednako povjerene duhovnom ravnaju rimskog prvosvećenika, koji je, po Božjoj volji, nasljednik Petrova prvenstva nad sveopćom Crkvom. One su dakle jednake-dostojanstvom, tako da se ni jedna od njih ne ističe nad ostalima na temelju obreda, ista su im prava i iste obveze, pa i gledom na popovijedanje evanđelja svemu svijetu (usp. Mk 16,15) pod ravnanjem rimskoga prvosvećenika.

Te razne obrede valja proučavati

4. Zato neka se svagdje u svijetu osigura zaštita i napredovanje svih mjesnih Crkava i neka se, nadalje, uspostave župe i vlastita hijerarhija, gdje to iziskuje duhovno dobro vjernika. A hijerarhijskih mjesnih Crkava što vrše jurisdikciju u istom kraju neka od vremena do vremena zajedno vijećaju i tako nastoje promicati jedinstvo akcije i udruženim snagama potpomagati zajedničke pothvate, kako bi se brže promicalo dobro vjere i učinkovitije branila stega klera.⁸ Neka se svi klerici i oni koji pristupaju svetim redovima dobro pouče o obredima i osobito o praktičnim normama u međuobredskim pitanjima; neka se pače i laicima, u okviru katehetske nastave, pruži pouka o obredima i njihovim normama. Najzad, svaki pojedini katolik i krštenik pripadnik svake nekatoličke Crkve ili zajednice neka, stupajući u puno katoličko zajedništvo, svagdje u svijetu zadrži svoj obred, neka ga njeguju i koliko je god moguće opslužuju,⁴ a ostaje netaknuto pravo utoka Apostolskoj Stolici u posebnim slučajevima* osoba, zajednica ili krajeva; ona će, kao vrhovni sudac u međucrkvanim odnosima, u ekumenskom duhu odgovarati potrebama, i to sama« ili preko drugih oblasti, donoseći potrebne norme, odredbe ili otpise."

VALJA ČUVATI DUHOVNU BAŠTINU ISTOČNIH CRKAVA

5. Povijest, predaje i premnoge crkvene ustanove bjelodano svjedoče koliko su istočne Crkve zaslužne po sveopću Crkvu.⁵ Zato Sveti Sabor ne samo da iskazuje dužnu cijenu i zasluženu hvalu toj crkvenoj baštini nego je i postojano smatra baštinom sveopće Kristove Crkve. Stoga svečano izjavljuje da Crkve i Istoka i Zapada imaju pravo i dužnost upravljati se prema svojim posebnim uredbama; jer ih resi časna starina, podesnije su običajima njihovih vjernika i podobnije su, čini se, pripomoći dobru duša.

Ne unositi nasumce promjene u obred

6. Neka svi istočnjaci znaju i budu sigurni da uvijek mogu i moraju čuvati svoje zakonite bogoslužne obrede i svoju stegu a da se

ac nonnisi ratione proptii et organici pr-ogressus mutationes inducendas esse. Haec omnia, igitur, maxima fidelitate ab ipsis Orientalibus observanda sunt; qui quidem harum rerum cognitionem in dies maiorem usumque perfectiorem acquirere debent, et, si ab iis ob temporum vel personarum adiuncta indebite defecerint; ad avitas traditiones redire satagant. Ili vero qui ratione sive muneris, sive apostolici ministerii frequens cum Orientalibus Ecclesiis aut cum earum fidelibus habeant commercium, in cognitione et cultu rituum, disciplinae, doctrinae, historiae atque indolis Orientalium accurate, pro gravitate officii quod gerunt, instituuntur.⁸ Religionibus vero et associationibus latini ritus, quae in regionibus orientalibus vel inter fideles orientales operari praestant, enixe commendatur, ut, ad maiorem apostolatus efficaciam, domos aut etiam provincias orientalis Titus, quantum fieri potest, constituant.

De Patriarchis Orientalibus

7. Ab antiquissimis temporibus in Ecclesia viget institutio patriarchalis, iam a primis Svnodis Oecumenicis agnita.⁸

Nomine vero Patriarchae orientalis venit episcopus, cui competit iurisdictio in omnes episcopos, haud exceptis metropolitibus, derum et populum proprii territorii vel ritus, ad normam iuris et salvo primatu Romani Pontificis.⁹

Ubi cumque Hierarcha alicuius ritus extra fines territorii patriarchalis constituitur, manet aggregatus hierarchiae patriarchatus eiusdem ritus ad normam iuris.

8. Patriarchae Ecclesiarum Orientalium, licet alii aliis tempore posteriores, omnes tamen aequales sunt ratione dignitatis patriarchalis, salva inter eos praecedentia honoris legitime statuta.¹⁰

9. Secundum antiquissimam Ecclesiae traditionem, singulari honore praeferendi sunt Ecclesiarum Orientalium Patriarchae, quippe qui suo quisque patriarchatui tamquam pater et caput praesint. Ideo statuit haec Sancta Synodus, ut eorum iura atque privilegia instaurantur, iuxta antiquas traditiones uniuscuiusque Ecclesiae et Synodorum Oecumenicarum decreta.¹¹

Haec autem iura et privilegia sunt illa, quae tempore unionis Orientis et Occidentis viguerunt, etsi ad hodiernas condiciones aliquantum aptanda sint. Patriarchae cum suis synodis superiorem constituunt instantiam pro quibusvis negotiis patriarchatus, non secluso constituendi novas eparchias atque nominandi episcopos sui

promjene smiju uvoditi samo radi njima svojstvenog i organskog: napretka. Istočnjaci dakle moraju sami sve ovo najvjernije čuvati; oni sve to moraju iz dana u dan bolje upoznavati i savršeniije vršiti. A ako su, zbog okolnosti vremena ili osoba, po nesreći ostali bez tga, neka ne propuste povratiti se djedovskim predajama. Oni pak koji, po svojoj dužnosti ili apostolskoj službi, često dolaze u doticaj s istočnim Crkvama i njihovim vjernicima, neka .— već prema važnosti dužnosti što je obnašaju — budu brižljivo upućeni u poznavanje i gajenje obreda, stege, nauke, povijesti i odlika istočnjaka.* A redovima i družbama latinskog obreda koji djeluju u istočnim krajevima ili među istočnim vjernicima, krepko se preporuča da poradi veće učinkovitosti apostolata, koliko se može, osnivaju kuće, pa i provincije istočnog obreda.⁷

ISTOČNI PATRIJARSI

Istočni patrijarsi

7. Ustanova patrijarha važi u Crkvi od najstarijih vremena: pri znaju je već prvi ekumenski sabori.⁸

Pod naslovom istočni patrijarh razumijeva se biskup kome pripada-jurisdikcija nad svim Jbiskupima, uključivši i metropolite, nad klerom i narodom vlastitog područja ili obreda, prema odredbama prava i ne krnjeći prvenstvo rimskog prvosvećenika.« ■

Gdje se god uspostavi hijerarh kojeg obreda van granica patri-jarhatskog područja, on ostaje pridružen hijerarhiji patrijarhata tog-obreda prema odredbama prava.

8. Patrijarsi istočnih Crkava, iako su neki mlađi od drugih, svi su oni jednaki po patrijarškom dostojanstvu, mada ostaje među njimat netaknuta zakonito utvrđena precedencija časti.¹⁰

čast i povlastice istočnih patrijarha

9. Prema prastaraj crkvenoj predaji, patrijarhe istočnih Crkava. ide posebna čast, budući da svaki svom patrijarhату predsjedja kac* otac i glava.

Stoga je ovaj Sveti Sabor odredio da se obnove njihova prava i povlastice prema starim predajama svake Crkve i odlukama eku-menskih sabora.¹¹

To su ona prava i povlastice koje su bile na snazi u vrijeme sje-dinjenja Istoka i Zapada, iako ih valja donekle prilagoditi današnjim prilikama.

Patrijarsi sa svojim sinodama tvore više nadležstvo za sve poslove-patrijarhata, ne isključivši ni pravo ustanovljavanja novih eparhija-i imenovanja novih episkopa svog obreda unutar granica patrijarhat-

ritus intra fines territorii patriarchalis, salvo inalienabili Romani Pontificis iure in singulis casibus interveniendi.

10. Quae de Patriarchis sunt dicta, valent etiam, ad notitiam iuris, de Archiepiscopis maioribus, qui universae cuidam Ecclesiae particulari seu ritui praesunt.¹²

11. Cum institutum patriarchale in Ecclesiis Orientalibus sit forma regiminis traditionalis, Sancta et Oecumenica Synodus exoptat ut, ubi opus sit, novi erigantur patriarchatus, quorum constitutio Synodo »Oecumenicae vel Romano Pontifici reservatur.¹⁸

De disciplina sacramentorum

12. Veterem disciplinam de sacramentis apud Orientales Ecclesias vigentem, itemque praxim quae ad eorum celebrationem et ministratorem spectat, Sancta Oecumenica Synodus confirmat et laudat, et, si casus ferat, exoptat ut eadem instauretur.

13. Disciplina de ministro Sacramentis inde ab antiquissimis temporibus apud Orientales vigens plene instauretur. Idcirco presbyteri hoc sacramentum conferre valent, adhibito Chrismate a patriarcha vel episcopo benedicto.¹⁴

14. Presbyteri omnes orientales hoc sacramentum, sive una cum "Baptismo sive separatim, valide conferre possunt omnibus fidelibus cuiusvis ritus, latino haud excluso, servatis ad licitatem praescriptis iuris tum communis tum particularis.¹⁵ Presbyteri quoque latini ritus, secundum facultates quibus gaudent circa ministratorem huius sacramenti, valent illud etiam fidelibus Ecclesiarum Orientalium ministrare, sine praeiudicio ritui, servatis quoad licitatem praescriptis iuris sive communis sive particularis.«

15. Fideles obligatione tenentur diebus dominicis et festis interesse divinae-liturgiae aut, iuxta praescripta vel consuetudinem proprii ritus, celebrationi divinarum laudum.¹⁶ Quo facilius fideles hanc obligationem adimplere valeant, statuitur tempus utile, pro hoc praecipuo adimplendo, decurrere inde a vespere vigiliae usque ad finem diei Dominicae vel festi.¹⁸ Enixè commendatur fidelibus, ut his diebus, imo frequentius ac vel etiam quotidie, Sacramentum Eucharistiae suscipiant.¹⁹

skog područja, ne dirajući u neotuđivo pravo rimskog prvosvećenika da intervenira u pojedinim slučajevima.

Ustanovljenje novih patrijarhata

10. što je rečeno o patrijarsima, to — prema odredbama prava — vrijedi i o višim arhiepiskopima, koji su na čelu cijele neke mjesne Crkve ili obreda.¹²

11. Budući da je ustanova patrijarha uobičajeni oblik upravljanja u istočnim Crkvama, Sveti i ekumenski Sabor želi da se, gdje bude potrebno, podižu novi patrijarhata; njihovo se ustanovljenje pridržava ekumenskom saboru ili rimskom prvosvećeniku.¹⁸

DISCIPLINA SAKRAMENATA

Obnoviti staru disciplinu sakramenata

12. Sveti Ekumenski Sabor potvrđuje i odobrava staru disciplinu sakramenata koja je na snazi u istočnim Crkvama, kao i praksu njihova svetkovanja i podjeljivanja; ako je potrebno, želi da se ta praksa obnovi.

Sv. potvrda

13. Neka se potpuno obnovi disciplina o djelatelu sakramenta sv. potvrde koja je kod istočnjaka na snazi od najstarijih vremena. Stoga prezbiteri mogu podjeljivati ovaj sakrament upotrijebivši krizmu što ju je blagoslovio patrijarh ili biskup.¹⁴

14. Svi istočni prezbiteri mogu valjano podijeliti ovaj sakrament, bilo zajedno s krstom bilo odvojeno, svim vjernicima, bilo kojeg obreda, ne izuzevši ni latinski, poštujući glede dopuštenosti propise kako općeg tako partikularnog prava.¹⁵ I svećenici latinskog obreda mogu ga, prema ovlastima koje uživaju u pogledu podjeljivanja ovog sakramenta, podijeliti također vjernicima istočnih Crkava, ne štetujući obredu, poštujući što se dopuštenosti tiče propise bilo općeg bilo partikularnog prava.¹«

Nedjeljna liturgija

15. Vjernici su obvezni nedjeljama i blagdanima sudjelovati u božanskoj liturgiji ili; prema propisima ili običaju svog obreda, svetkovanju božanskih pohvala.^{1*} Da bi vjernici lakše izvršili tu obvezu, određuje se da kao korisno vrijeme za izvršenje te zapovijedi teče od večernje uoči nedjelje ili blagdana do konca nedjelje ili blagdana.¹⁸ Žarko se preporučuje vjernicima da u tim danima, pače češće, pa i svaki dan, primaju svetu Euharistiju.¹⁹

16. Ob quotidianam permixtionem fidelium diversarum particularium Ecclesiarum in eadem regione vel territorio orientali, facultas presbyterorum cuiuscumque ritus excipiendi confessiones, a propriis Merarchis rite et sine ulla restrictione concessa, ad totum territorium extenditur concedentis necnon ad loca et fideles cuiuscumque ritus in eodem territorio, nisi hierarcha loci, quoad loca sui ritus, expresse renuerit.²⁰

17. Ut antiqua sacramenti Ordinis disciplina in Ecclesiis Orientalibus iterum vigeat, exoptat haec Sancta Synodus, ut institutum diaconatus permanentis, ubi in desuetudinem venerit, instauretur.*¹ Quoad subdiaconatum vero et Ordines inferiores eorumque iura et obligationes, ptovideat Auctoritas legislativa uniuscuiusque Ecclesiae particularis.^{2*}

18. Ad praecavenda matrimonia invalida, quando catholici orientales cum acatholicis orientalibus baptizatis matrimonium ineunt, et ad consulendum nuptiarum firmitati et sanctitati nec non domesticae paci, Sancta Synodus statuit formam canonicam celebrationis pro bis matrimoniis obligare tantum ad liceitatem; ad validitatem sufficere praesentiam ministri sacri, servatis aliis de iure servandis.²⁸

De culto divino

19. Dies festos pro omnibus Ecclesiis Orientalibus communes in poštenim constituere, transferre aut suppressere unius est Synodi Oecumenicae vel Sedis Apostolicae. Dies vero festos pro singulis Ecclesiis particularibus constituere, transferre aut suppressere, praeter Apostolicam Sedem, competit Synodis patriarchalibus aut archiepiscopalis, debita tamen ratione habita totius regionis ceterarumque Ecclesiarum particularium.*⁴

20. Donec perveniatur ad optatam inter omnes christianos conventionem de unico die, quo festivitas Paschatis ab omnibus celebretur, interim ad unitatem inter christianos in eadem regione, vel natione degentes fovendam, Patriarchis vel Supremis in loco Auctoritatibus ecclesiasticis committitur, ut, unanimi consensu et collatis consiliis cum iis quorum interest, de fešto Paschatis eadem die Dominica, celebrando conveniant.²⁵

Ispovijedanje

16. Zbog svakodnevna miješanja vjernika raznih mjesnih Crkava u istom kraju ili istočnjačkom području, prezbiterima ma kojeg obreda koji su od vlastitih hijerarha, propisno i bez ikakva ograničenja, dobili ovlast ispovijedanja, ta se ovlast proširuje na sveukupno područje onoga koji je daje, kao i na mjesta i vjernike svakoga obreda na istom području, ukoliko mjesni hijerarh, gl'edom na mjesto svog obreda, izrijeком ne uskrati odobrenje.²«

Sveti red

17. Da bi drevna stega sakramenta reda opet bila na snazi u istočnim Crkvama, ovaj Sveti "Sabor živo želi da se ustanova đakonata obnovi ondje gdje se bila izobičajila.²¹ što se pak podđakonata i nižih redova tiče, kao i njihovih prava i obveza, o tom neka se pobrine zakonodavna vlast svake pojedine mjesne Crkve.²«

Mješoviti brakovi

18. Kad katolici istočnog obreda sklapaju ženidbu s krštenim nekatolicima istočnog obreda, valja predusresti nevaljale brakove, po brinuti se za čvrstoću i svetost braka | za kućni mir; stoga ovaj Sveti Sabor određuje da kanonska forma za takve brakove obvezuje samo s obzirom na dopuštenost; za valjanost dostaje nazočnost posvećena* službenika — uz poštivanje ostaloga što po pravu valja poštivati.²⁸

BOGOŠTOVLJE

Svetkovine

19. Samo će na ekumenski koncil ili Apostolsku Stolicu spadati da ubuduće ustanovljuje, pomiče ili dokida svetkovine koje su zajedničke svim istočnim Crkvama. A što se tiče svetkovina za pojedine mjesne Crkve, njih imaju — osim Apostolske Stolice — ■ vlast ustanovljivati, pomicati ili dokidati patrijarške ili arhiepiskopske sinode, no imaju se pri tom obazirati na čitav kraj i na ostale mjesne Crkve.«*

Pasba

20. Dok se među svim kršćanima ne postigne željeni dogovor o jedinstvenu danu u koji će svi svetkovati Pashu, a da bi se u međuvremenu promicalo jedinstvo među kršćanima istoga kraja ili naroda, povjerava se briga patrijarsima i vrhovnim mjesnim crkvenim vlastima da se, u potpunoj suglasnosti i saslušavši mišljenje onih kojih se to tiče, slože o slavljenju Uskrsa na istu nedjelju.^{2*}

21. Singuli fideles extra regionem vel territorium proprii ritus versantes, quoad legem de temporibus sacris, ad disciplinam in loco ubi degunt vigentem se plene conformare possunt. In familiis mixti ritus hanc legem servare licet iuxta unum eundemque ritum.²⁶

22. Clerici et religiosi orientales celebrent iuxta propriae disciplinae praescripta et traditiones Laudes Divinas, quae inde ab antiqua aetate magno in honore fuerunt apud omnes Ecclesias Orientales.²⁷ Fideles quoque, exempla maiorum secuti, in Divinas Laudes pro viribus et devote ineumbant.

23. Ad Patriarcham cum Synodo vel ad Supremam cuiusque Ecclesiae Auctoritatem cum Consilio hierarcharum, ius pertinet moderandi usum linguarum in sacris actionibus liturgicis nec non, facta relatione ad Sedem Apostolicam, probandi versiones textuum in linguam vamaculam.²⁸

De conversatione cum fratribus Ecclesiarum seiunctarum

24. Ad Ecclesias Orientales, communionem cum Sede Apostolica Romana habentes, peculiare pertinet munus omnium christianorum unitatem, orientalium praesertim, fovendi, iuxta principia decreti huius S. Synodi »De Oecumenismo«, precibus imprimis, vitae exemplis, religiosa erga antiquas traditiones orientales fidelitate, mutua et meliore cognitione, collaboratione ac fraterna rerum animorumque aestimatione.²⁹

25. Ab Orientalibus seiunctis, in unitatem catholicam sub influxu gratiae Sancti Spiritus convenientibus, ne plus exigatur quam quod simplex fidei catholicae professio exigit. Et cum apud eos sacerdotium validum servatum sit, clericis orientalibus, in unitatem catholicam convenientibus, facultas est proprium Ordinem exercendi, iuxta normas a competente Auctoritate statutas.³⁰

26. Communicatio in sacris, quae unitatem Ecclesiae offendit aut formalem errori adhaesionem vel periculum aberrationis in fide, scandali et indifferentismi ineludit, lege divina prohibetur.³¹ Praxis

Sveta vremena

21. Pojedini vjernici koji borave izvan kraja ili područja svog obreda, mogu se glede zakona o svetim vremenima potpuno prilagoditi disciplini koja je na snazi u mjestu boravka. U obiteljima mješovitog obreda slobodno je taj zakon obdržavati po jednom obredu.²⁸

Božanske pohvale

22. Klerici i redovnici istočnog obreda obavljat će prema propisima i predajama vlastite discipline one božanske pohvale što su već od drevnih vremena bile u velikoj cijeni kod svih istočnih Crkava.^{2*} I vjernici će, slijedeći primjer predaka, pobožno i prema svojim mogućnostima sudjelovati u božanskim pohvalama.

Bogoslužni jezik

23. Patrijarhu i sinodi ili vrhovnoj vlasti svake Crkve s vijećem hijerarha pripada pravo da ravnaju uporabom jezika u svetim bogoslužnim činima, kao i da, izvijestivši Svetu Stolicu, odobrava prijevode tekstova na narodni jezik.²⁸

DODIRI S BRAĆOM RASTAVLJENIH CRKAVA

Promicanje jedinstva među kršćanima

24. Istočne Crkve koje su u zajednici s Apostolskom rimskom Stolicom imaju posebnu zadaću da promiču jedinstvo svih kršćana, poglavito onih istočnog obreda, u skladu s načelima Dekreta ovog Svetog Sabora o ekumenizmu, u prvom redu molitvom, primjerom života, savjesnom vjemošću prema starim istočnim predajama, boljim uzajamnim poznavanjem, suradnjom i bratskim poštivanjem prema stvarima i prema ljudima.²⁹

25. Od odijeljene istočne braće koja poticana milošću Duha Svetoga stupaju u katoličko zajedništvo, neka se ne zahtijeva ništa više od onoga što zahtijeva obična katolička ispovijed vjere. A budući da je u njih ušćevano valjano svećeništvo, klericima istočnog obreda koji stupe u katoličko zajedništvo slobodno je vršiti vlastiti red, u duhu s propisima koje utvrdi nadležna vlast.⁸⁰

Communicatio in sacris

26. *Communicatio in sacris* koja povređuje jedinstvo Crkve ili uključuje formalno prijanjanje uz zabludu ili pogibelj zastranjenja u vjeri, sablazni i indiferentizma, zabranjena je božanskim zakonom.³¹

vero pastoralis demonstrat, ad fratres orientales quod spectat, varia considerari posse et debere singularum personarum adiuncta, in quibus nec unitas Ecclesiae laeditur, nec pericula vitanda adsunt, sed necessitas salutis et bonum spirituale animarum urgent. Ideo Ecclesia catholica, pro temporum, locorum et personarum adiunctis, mitiorem saepe adhibuit et adhibet rationem agendi, salutis media et testimonium caritatis inter christianos omnibus praebens, per participationem in sacramentis aliisque in functionibus et rebus sacris. His attentis, Sancta Synodus, »ne impedito propter sententiae severitatem simul iis qui salvantur«³² et ad magis fovendam unionem cum Ecclesiis Orientalibus a nobis seiunctis, sequentem agendi rationem statuit.

27. Positis memoratis principiis, Orientalibus, qui bona fide seiuncti inveniuntur ab Ecclesia catholica, si sponte petant et rite sint dispositi, sacramenta Poenitentiae, Eucharistiae et Unctionis Infirmorum conferri possunt; imo, etiam catholicis eadem sacramenta licet petere ab iis ministris acatholicis, in quorum Ecclesia habentur valida sacramenta, quotiescumque id necessitas aut vera spiritualis utilitas suadeat, et accessus ad sacerdotem catholicum physice vel moraliter impossibilis evadat.⁸⁸

28. Item, positis iisdem principiis, communicatio in sacris functionibus, rebus et locis inter catholicos et fratres seiunctos orientales iusta de causa permittitur.⁸⁴

29. Haec mitior communicationis in sacris cum fratribus Ecclesiarum Orientalium seiunctarum ratio vigilantiae et moderamini hierarcharum locorum committitur, ut, collatis inter se consiliis, et, si casus ferat, auditis etiam hierarchis Ecclesiarum seiunctarum, opportunis efficacibusque praeceptis et normis christianorum moderentur conversationem.

Conclusio

30. Magnopere laetatur Sancta Synodus de fructuosa et actuosa collaboratione Orientalium et Occidentalium Ecclesiarum Catholicarum, simulque declarat: hae omnes iuris dispositiones pro praesentibus conditionibus statuuntur, in quibus Ecclesia catholica et Ecclesiae Orientales seiunctae ad plenitudinem communionis conveniunt.

Interim tamen omnes christiani, Orientales nec non Occidentales, enixe rogantur, ut ferventes atque assiduas, imo quotidianas preces Deo fundant ut, Sanctissima Deipara auxiliante, omnes unum fiant. Orent quoque, ut tot christianis cuiuscumque Ecclesiae, qui, strenue

No, pastoralna praksa dokazuje, gledom na istočnu braću, da se mogu i moraju uzimati u obzir različite okolnosti pojedinih osoba, okolnosti u kojima se ne povređuje jedinstvo Crkve niti ima pogibelji koje valja izbjeći, već se u njima potreba spasenja i duhovno dobro duša ne daju odlagati. Stoga je katolička Crkva, već prema okolnostima vremena, mjesta i osoba, često primjenjivala i primjenjuje blaži način postupka, pružajući svima među kršćanima sredstva spasenja i svjedočanstvo ljubavi, učesćem u sakramentima kao i u drugim svetim činima i svetinjama. Ne gubeći to iz vida, Sveti Sabor, »da ne bismo odviše krutim stanovištem bili zaprekom onima koji primaju spasenje«³² a da bi se jače promicalo jedinstvo s istočnim, od nas odijeljenim Crkvama, određuje da se postupa kako slijedi:

27. Na temelju spomenutih načela mogu se istočnjacima koji su u dobroj vjeri odijeljeni od katoličke Crkve, ako slobodno zatraže i ako su pravo raspoloženi, dijeliti sakramenti pokore, euharistije i bolesničkog pomazanja; smiju dapače i katolici zatražiti te sakramente od onih nekatoličkih službenika kojih Crkve imaju valjane sakramente, kad god to svjetuje potreba ili istinska duhovna dobrobit, a fizički je ili moralno nemoguć pristup katoličkom svećeniku.⁸³

28. Na temelju istih načela, ako ima opravdana razloga, isto se tako dopušta zajedničko sudjelovanje u svetim služenjima, stvarima i mjestima između katolika i rastavljene istočne braće.³⁴

29. Te blaže odredbe glede *communicatio in sacris* s braćom rastavljenih istočnih Crkava povjeravaju se budnosti i ravnanju mjesnih hijerarha. Oni će, posavjetovavši se međusobno, a ako zatreba saslušavši i hijerarhe rastavljenih Crkava, ravnati odnose među kršćanima podesnim i djelotvornim propisima i normama.

ZAKLJUČAK

30. Sveti se Sabor silno raduje plodovitoj i djelatnoj suradnji istočnih i zapadnih katoličkih Crkava i ujedno izjavljuje: sve se ove pravne odredbe donose za sadašnje uvjete, sve dok se Crkva Katolička i rastavljene Istočne Crkve ne nađu u punom zajedništvu.

Do tog pak časa žarko se prose svi kršćani, i istočni i zapadni, da Bogu upućuju goruće i ustrajne, pače svakodnevne molitve, kako bi uz pomoć presvete Bogorodice svi postali jedno. Neka se, nadalje, mole da punina okrepe i utjehe Duha Svetoga branitelja dotekne onim

profitentes Christi nomen, patiuntur et angustiantur, Spiritus Sancti Paracliti adfluat plenitudo confortationis et solatii.

Omnes caritate fraternitatis invicem diligamus, honore invicem praevenientes.⁸⁵

Haec omnia et singula quae in hoc Decreto edicta sunt, placuerunt Sacrosancti Concilii Patribus. Et Nos, Apostolica a Christo Nobis tradita potestate, illa, una cum Venerabilibus Patribus, in Spiritu Sancto approbamus, decernimus ac statuimus et quae ita synodaliter statuta sunt ad Dei gloriam promulgari iubemus.

Romae, apud S. Petrum
die XXI mensis Novembris anno MCMLXIV.

Ego PAULUS Catholicae Ecclesiae Episcopus
(Sequuntur Patrum subsignationes)

mnogobrojnim kršćanima svijju Crkava što podnose patnju i stisku'.
jer odvažno ispovijedaju Kristovo ime.

Ljubimo svi jedni druge bratskom ljubavlju, prednjačeći jedni drugima u odavanju časti (Rim 12,10).

Sve ovo u cjelini i u pojedinostima Sto je u ovom Dekretu određeno prihvatile Oci Svetoga Sabora. I mi — apostolskom vlašću od' Krista nam predanom — sve to, zajedno s' časnim Očima, u Dubu Svetom odobravamo, odlučujemo i određujemo te zapovijedamo da to- i/o je saborski određeno na slavu Božju bude proglašeno.

U Rimu, kod Sv. Petra, dne 21. studenoga 1964.

Ja, PAVAO, biskup katoličke Crkve
(slijede potpisi Otaca)

BILJEŠKE

¹ Usp. LAV XIII, Ap. pismo, *Orientalium dignitas*, 30. stud. 1894, ad Leonis XIII, Acta, XIV, 201—202.

* Usp. LAV IX, Pismo, *In tena pax*, an. 1053: »Ut enim«. INOCENT III, Koncil Lateranski IV, 1215, IV: »Licet Graecos«; Pismo, *Inter Quatuor*, 2. kolov. 1206: »Postulasti postmodum«. INOCENT IV, Pismo, •*Cum de cetero*, 27. kolov. 1247.; Pismo, *Sub catholicae*, 6. ožuj. 1254, Tivod. NIKOLA III, Instrukcija, *htud est memoriale*, 9. listop. 1278. LAV X, Ap. pismo, *Accepimus nuper*, .18. svib. 1521. PAVAO III, Ap. pismo, *Dudum*, 23. pros. 1534; PIO IV, Konst. *Romanus Pontifex*, 16. •velj. 1564, § 5. KLEMENT VIII, Konst. *Magnus Dominus*, 23. pros. 1595, § 10. PAVAO V, Konst. *Solet tircumspecta*, 10. pros. 1615. § 3. BENEDIKT XIV, Enc. posl. *Demandatam*, 24. pros. 1743, § 3; Enc. posl. *Allatae suttt*, 26. lip. 1755. §§ 3, 6—19, 32. PIO VI, Enc. pismo, *Catholicae communionis*, 24. svib. 1787. PIO IX, Pismo, *In suprema*, 6. ■siječ. 1848. § 3; Ap. pismo, *Bcclesiam Ckristi*, 26. stud. 1853; Konst. *Romani Pontificis*, 6. siječ. 1862. LAV XIII, Ap. pismo, *Praeclara*, 20. lip. 1894, br. 7; Ap. pismo, *Orientalium dignitas*, 30. stud. 1894, uvod; itd.

* Usp. PIO XII, Motu proprio *Cleri sanctitati*, 2. lip. 1957, kan. 4.

* PIO XII, Motu proprio *Cleri sanctitati*, 2. lip. 1957, kan. 8: »sine licentia Sedis Apostolicae«, nastavljajući praksu prethodnih stoljeća; isto ?to se tiče krštenih nekatolika u kanonu 11. stoji: »ritum quem malueriit amplecti possunt«; u predloženom tekstu na pozitivan se način izlaže •obred koji trebaju obdržavati svi i u svim zemljama.

³ Usp. LAV XIII, Ap. pismo, *Orientalium dignitas*, 30. stud. 1894; Ap. posl. *Praeclara gratulationis*, 20. lip. 1894. i dokumente u 2. priloženoj Mješci.

* Usp. BENEDIKT XV, Motu proprio *Orientis catholici*, 15. listop. 1917; PIO XI, Enc. pismo, *Rerum orientalium*, 8. ruj. 1928, itd.

⁷ Ovo gibanje obilno potvrđuje praksa Crkve kroz vrijeme Pija XI, Pija XII, Ivana XXIII.

⁸ Usp. Koncil nicejski I, kan. 6; Konstantinopolski I, kan. 2 i 3; Kal•cedonski, kan. 28 i 29; Konstantinopolski IV, kan. 17 i 21; Lateranski IV, lcan. 5 i 30; Firentinski, *Decr. pro Graecis*; itd.

•Usp. Koncil nicejski I, kan. 6; Konstantinopolski I, kan. 3; Konstantinopolski IV, kan. 17; PIO XII, Motu proprio *Cleri sanctitati*, kan. 216, § 2, 1°.

" NA EKUMENSKIM KONCILIMA: Nic. I, kan. 6; Konstantinop. I, kan. 3; Konstantinop. IV, kan. 21; Lateran. IV, kan. 5; Firent., *T>ecr. pro Graecis*; 6. srp. 1439. § 9. Usp. PIO XII, Motu proprio *Cleri sanctitati*, 2. lipnja 1957., kan. 219, itd.

¹²Usp. gore bilješka 8.
«Usp. Konc. efcš, kan. 8. KLEMENT VII, *Decet Romanum Ponti-ficem*, 23. veljače 1596. PIO VII, Ap. pismo *In universalis Ecclesiae*, 22. veljače 1807; PIO XII, *Motu proprio Cleri sanctitati*, 2. lipnja 1957., kan. 324—339; Kartagmska sinoda, 419., kan. 17.

¹³Usp. Kartagmski sinoda, 419, kan. 17 i 57; Kalcedonski, 451, kan. 12; Sv. INOCENT I, Pismo, *Et onus et honor*, 415: »Nam quid scisci-taris«; Sv. NIKOLA I, Pismo, *Ad consulta vestra*, 13. studenog 866: »A quo autem«; INOCENT III, Pismo, *Rex regum*, 25. veljače 1204; LAV XII, Ap. konst., *Petrus Apostolorum Princeps*, 15. kolovoza 1824; LAV XIII, Ap. pismo, *Christi Domini*, 1895; PIO XII, *Motu proprio Cleri sanctitati*, 2. lipnja 1957, kan. 159.

¹⁴Usp. INOCENT IV, Posl. *Sub catholicae*, 6. ožujka 1254, § 3. br. 4; Lionska sinoda II, 1274 (Ispovijest vjere Mihaela Paleologa Grguru X); EUGEN IV, na Firentinskom koncilu, konst. *Exsultate Deo*, 22. studenog 1439, § 11; KLEMENT VIII, Instr. *Sanctissimus*, 31. kolovoza 1595; BENEDIKT XIV, konst. *Etsi pastoralis*, 26. svibnja 1742, §2. br. 1, § 3. br. 1, itd.; Laodic. sinoda, 347—381, kan. 48; Sisen. sinoda Armenaca, 1342; Libanon, sinoda Maronita, 1736, P. II, pogl. III, br. 2, i ostale

¹⁵Usp. S. C. Š. OFFICII, Instr. (biskupu Scepusien.), 1783; S. C. de PROP. FIDE (pro Coptis), 15. ožuj. 1790, br. XIII; Dekr. 6. listop. 1863, C, a; S. C. pro ECCL. ORIENT., 1. svib. 1948; S. C. S. OFFICII, fesp. 22 apr. 1896, s pismom 19. svib. 1896.

¹⁶CIC, kan. 782, § 4; S. C. pro ECCL. ORIENT., Dekr. *de Sacramento Confirmationis administrando etiam fidelibus orientalibus a presby-teris latini ritus, qui hoc indulto gaudeant pro fidelibus sui ritus*, 1. svib. 1948.

¹⁷Usp. Laodicej. sinoda, 347—381, kan. 29; Sv. NIKEFOR CP, pogl. 14; Duinen. sin. Armenaca, 719, kan. 31; Sv. TEODOR STUDITA, govor 21; Sv. NIKOLA I, Pismo *Ad consulta vestra*, 13. stud. 866: »In quorum Apostolorum«; »Nosse cupitis«; »Quod interrogatis«; »Praeterea consultis«; »Si die Dominico«; i pokrajinske sinode.

¹⁸Nešto novo, barem tamo gdje je obaveza slušati sv. liturgiju; ostalo je spojeno uz liturgijski dan kod Istočnjaka.

¹⁹Usp. Apostolski kanoni, 8 i 9; Antiohij. sinoda, 341, kan. 2; TI-MOTEJ ALEKSANDRIJSKI, upit 3; INOCENT III. Konst. *Quia divinae*, 4. siječ. 1215; i mnoge novije pokrajinske sinode Istočnih Crkava.

²⁰Poštujući teritorijalnu jurisdikciju, kanon 'želi pomoći na dobro duša, pluralitetu jurisdikcija na istom' teritoriju.

²¹Usp. Konc. nic. I, kan. 18; Neocezarejska sinoda, 314—325, kan. 12; Sardiška sinoda, 343, kan. 8; Sv. LAV VEL. Pismo *Omnium quidem*, 13. siječ. 444; Konc. kalcedonski, kan. 6; Koncil konstantinopol. IV, kan. 23, 26; itd.

²²Mnoge Istočne Crkve subdakonat smatraju Nižim redom, međutim motu proprio Pija XII, *Cleri sanctitati*, propisuje mu obaveze Višeg reda. Kanon određuje da se vrati na staru disciplinu pojedinih Crkava u pitanju obaveza subdakona uz dokidanje općeg prava »Cleri sanctitati«.

²⁸Usp. PIO XII, *Motu proprio Crebrae allatae*, 22. velj. 1949, kan. 32, § 2, br. 5 (dopust patrijarsima da dispensiraju od forme); PIO XII., *Motu proprio Cleri sanctitati*, 2. siječ. 1957, kan. 267 (dopuštenje patrijarsima da saniraju u korijenu); S. C. S. OFFICII i S. C. Pro Eccl. Orient., 1957. udjeljuju vlast da dispensiraju od forme i saniraju u korijenu zbog manjka forme (na pet godina): »extra patriarchatus, Metro-politis, ceterisque Ordinariis locorum... qui nullum habent Superioran infra Sanctam Sedem«.

²⁴ Usp. Sv. LAV VEL., Pismo, *Quod saepissime*, 15. trav. 454: »Petitionem autem«; Sv. NIKEFOR CP, pogl. 13; Sinoda patrijarhe Sergija, .18. ruj. 1596, kan. 17; PIO VI, Ap. pismo *Assueto paterne*, 8. trav. 1775; itd.

²⁵ Usp. Konc. vat. II, Konst. *O svetoj liturgiji*, 4. pros. 1963.

²⁶ Usp. KLEMENT VIII, Instr. *Sanctissimus*, 31. kolov. 1595, § 6: »Si ipsi graeci«; S. C. S. OFFIai, 7. lipnja 1673, 1 i 3; 13. ožuj. 1727, 1; S. C. de Prop. Fide, Dekr. 18. kolov. 1913, art 33; Dekr. 14. kolov. 1914, art. 27; Dekr. 27. ožuj. 1916, art. 14; S. C. pro Eccl. Orient., Dekr. 1. ožuj. 1929, art. 36; Dekr. 4. svib. 1930, art. 41.

²⁷ Usp. Laodicejska sinoda, 347—381, kan. 18; Sin. Mar Issad Chal*daeorum, 410, kan. 15; S. Nerses Glaien. Armenorum, 1166; INOCENT IV, Posi. *Suh eatholicae*, 6. ožuj. 1254, § 8; BENEDIKT XIV, Konst. *Etsi pastoralis*, 26. svib. 1742, § 7, br. 5; Instr. *Eo quamvis tempore*, ■A. svib. 1745, §§ 42 % si.; i pokrajinske novije sinode: Armenaca (1911), Kopta (1898), Maronita (1736), Rumena (1872), Rutena (1891), Siraca (1888).

²⁸ Iz istočnjačke tradicije.

²⁸ Iz slijeda Bula ujedinjenja pojedinih istočnih katoličkih Crkava.⁸⁰ Koncilska obaveza za odijeljenu istočnu braću i za sve Redove bilo Ikojeg stupnja bilo božanskog bilo crkvenog prava.

³¹ Ova nauka važi i u odijeljenim Crkvama.

³² Sv. BAZILJE VEL., *Epistuta cartonica ad AmphUochium*, PG 32, -669B.

³³ Za osnovu mješovitosti smatra se: 1) valjanost sakramenata; 2) prava vjera i raspoloženje; 3) nužnost vječnog spasenja; 4) odsutnost vla stitog svećenika; 5) isključivanje opasnosti koje treba izbjegavati i for malnog pristajanja zabludi.

³⁴ Radi se o s. d. »Communicatione in sacris extrasacramentalis«. Koncil je za dopuštanje mješovitosti čuvajući ono što treba ostati.

**DEKRET O
PASTIRSKOJ SLUŽBI BISKUPA**

**PAULUS EPISCOPUS
SERVUS SERVORUM DEI
UNA CUM SACROSANCTI CONCILII PATRIBUS
AD PERPETUAM REI MEMORIAM**

**DECRETUM
DE PASTORALI EPISCOPORUM
MUNERE IN ECCLESIA**

Prooemium

L. CHRISTUS DOMINUS, Filius Dei vivi, qui venit ut salvum faceret populum suum a peccatis¹ utque omnes homines sanctificarentur, sicut Ipse missus est a Patre, ita et misit Apostolos suos, « quos ideo sanctificavit, tradens eis Spiritum Sanctum, ut et ipsi glorificarent Patrem super terram et homines salvos facerent, » in aedificationem Corporis Christi (Eph. 4, 12) quod est Ecclesia.

2. In hac Christi Ecclesia, Romanus Pontifex, ut successor Petri, cui oves et agnos suos pascendos Christus concredidit, suprema, plena, immediata et universali in curam animarum, ex divina institutione, gaudet potestate. Qui ideo, cum tamquam omnium fidelium pastor ad bonum commune Ecclesiae universae et ad bonum singularum Ecclesiarum procurandum missus sit, super omnes Ecclesias ordinariae potestatis obtinet principatum.

Episcopi autem et ipsi, positi a Spiritu Sancto, in Apostolorum locum succedunt ut animarum pastores,⁵ atque, una cum Summo Pontifice et sub Eiusdem auctoritate, ad Christi, aeterni Pastoris, opus perenne reddendum missi sunt.* Christus enim Apostolis eorumque successoribus dedit mandatum atque potestatem ut docerent omnes gentes, hominesque sanctificarent in veritate atque pascerent. Episcopi itaque, per Spiritum Sanctum qui datus est eis, veri et authentici effecti sunt fidei Magistri, Pontifices ac Pastores.⁵

**PAVAO BISKUP
SLUGA SLUGU BOŽJIH
ZAJEDNO S OČIMA SVETOGA SABORA
NA TRAJAN SPOMEN**

**DEKRET
»CHRISTUS DOMINUS« o
pastirskoj službi biskupa**

Uvod

1. KRIST GOSPODIN, Sin živoga Boga, došao je da spasi svoj narod od grijeha¹ i da sve ljude posveti. Kao Ota je njega samoga poslao Otac, tako je on poslao svoje apostole.² I zato ih je posvetio, predavši im Duha Svetoga, da i oni slave Oca na zemlji i spašavaju ljude »u izgrađivanju Kristova tijela«, koje je Crkva (Ef 4, 12).

Papa i biskupi nastavljaju Kristovo djelo

2. U-toj Kristovoj Crkvi rimski biskup je nasljednik Petra, kome je Krist povjerio da pase: njegove ovce i jaganjce. Zbog toga po Božjoj uredbi ima vrhovnu, punu, -neposrednu i opću dušobrižničku vlast. On je dakle pastir svih, vjernika, njegovo je poslanje da se brine za zajedničko dobro opće Crkve i za dobro pojedinih Crkvi. Stoga ima prvenstvo redovne vlasti nad svim Crkvama.

Međutim i biskupi su postavljeni od Duha Svetoga, i kao pastiri duša nasljednici su apostola.* Zajedno s"Vrhovnim Svećenikom i pod njegovim autoritetom poslani su da i kroz sva vremena nastavljaju djelo Krista, vječnog Pastira.* Krist je apostolima i njihovim nasljednicima dao zapovijed i vlast da naučavaju sve narode, da posvećuju ljude u istini i da vode stado. Biskupi su prema tome, po Duhu Svetomu koji im je dan, postali pravi i autentični učitelji vjere, svećenici i pastiri.⁵

3. Hoc suum episcopale munus, quod per consecrationem episcopalem susceperunt,⁸ Episcopi, sollicitudinis omnium Ecclesiarum participes, in communione et sub auctoritate Summi Pontificis exercent, ad magisterium et regimen pastorale quod attinet, omnes uniti in Collegio seu corpore quoad universam Dei Ecclesiam.

Uud exercent singuli quoad assignatas sibi dominici gregis partes, unusquisque Ecclesiae particularis sibi commissae cifram gerens aut quandoque aliqui coniunctim necessitatibus quibusdam diversarum Ecclesiarum communibus providentes. Quare Sacrosancta Synodus, attentis etiam condicionibus hominum consociationis, quae nostra hac aetate, ad novum fertur rerum ordinem,⁷ pressius determinare intendens pastorale Episcoporum munus, haec quae sequuntur statuit.

Caput I DE EPISCOPIS QUOAD

UNIVERSAM ECCLESIAM

I. Partes quas habent Episcopi quoad universam Ecclesiam

4. Episcopi, vi sacramentals consecrationis et hierarchica communione cum Collegii Capite atque membris, constituuntur membra Corporis episcopalis.¹ »Ordo autem Episcoporum, qui collegio Apostolorum in magisterio et regimine pastorali succedit, immo in quo corpus apostolicum continuo perseverat, una cum Capite suo Romano Pontifice, et numquam sine Hoc Capite, subiectum quoque supremae ac plenae potestatis in universam Ecclesiam existit, quae quidem potestas nonnisi consentiente Romano Pontifice exerceri potest.«² Haec vero potestas »sollemni modo in Concilio Oecumenico exercetur«³ ideo Sacrosancta Synodus decernit omnibus Episcopis, qui sint membra Collegii episcopalis, ius esse ut Concilio Oecumenico intersint.

»Eadem potestas collegialis ima cum Papa exerceri potest ab Episcopis in orbe terrarum degentibus, dummodo Caput Collegii eos ad catholici Episcopatus partes agens, simul significat omnes Episcopos in hierarchica communione sollicitudinis universae Ecclesiae participes esse.«⁶

5. Episcopi e diversis orbis regionibus selecti, modis et rationibus a Romano Pontifice statutis vel statuendis, Supremo Ecclesiae Pastori validiorem praestant adiutricem operam in Consilio, quod proprio nomine *Synodus Episcoporum** appellatur, quae quidem, utpote totius catholici Episcopatus partes agens, simul significat omnes Episcopos in hierarchica communione sollicitudinis universae Ecclesiae participes esse.⁸

3. Biskupi kao dionici brige za sve Crkve tu svoju biskupsku službu, koju su primili biskupskim posvećenjem,⁶ vrše u zajednici i pod autoritetom Vrhovnog Svećenika. Sto se tiče naučavanja i pastirskog vodstva čitave Crkve Božje svi su ujedinjeni u kolegiju ili tijelu. Oni tu službu vrše pojedinačno u dijelovima stada Gospodnjeg koji su im dodijeljeni, tako da svaki vodi brigu za mjesnu Crkvu koja mu je povjerena. Ponekad se neki od njih zajedno brinu za neke zajedničke potrebe svojih različitih Crkvi.

Imajući stoga pred očima prilike ljudskog društva, koje se u ovo naše vrijeme nalazi u snažnom, razvoju,⁷ Sveti je Sabor želio točnije odrediti pastirsku službu biskupa pa je odlučio sljedeće.

I g l a v a

BISKUPI I OPĆA CRKVA

I. ULOGA BISKUPA U OPĆOJ CRKVI

Kolegijalna služba biskupa

4. Biskupi postaju snagom sakramentalnog posvećenja i hijerarhijskog zajedništva s glavom i drugim članovima kolegija članovi biskupskog zbora.¹ »Red biskupa u učiteljstvu i pastirskoj upravi nasljeđuje kolegij apostola; štoviše, u biskupskom redu apostolski zbor neprestano traje, također je, skupa sa svojom glavom, rimskim biskupom, a nikad bez te glave, subjekt vrhovne i potpune vlasti u cijeloj Crkvi. Ta se vlast može vršiti samo uz pristanak rimskog biskupa.«² Ona se na »svečan način vrši na općem saboru.«* Stoga Sveti Sabor određuje da svi biskupi, koji su članovi biskupskog kolegija, imaju pravo da sudjeluju na općem saboru. »Tu kolegijalnu vlast mogu vršiti zajedno s papom biskupi koji borave po cijelom svijetu ukoliko ih glava kolegija pozove na kolegijalni čin ili bar odobri ili slobodno prihvati zajedničku akciju raspršenih biskupa, tako da to bude pravi kolegijalni čin.«⁴

Savjet ili sinoda biskupa

5. Biskupi, izabrani iz različitih krajeva svijeta, pružaju vrhovnom pastiru Crkve još djelotvorniju pomoć u vijeću koje se zove *Sinoda Biskupa** i to na način kako ga je odredio ili će ga odrediti sam rimski svećenik. Budući da sinoda predstavlja čitav katolički episkopat, ona pokazuje da svi biskupi u hijerarhijskoj zajednici su djeluju u brizi za opću Crkvu.⁶

6. Episcopi, qua legitimi Apostolorum successores et Collegii episcopalis membra, inter se coniunctos semper se sciant atque omnium Ecclesiarum sollicitos sese exhibeant, cum ex Dei institutione et praecepto apostolici muneris unusquisque Ecclesiae una cum ceteris Episcopis sponsor sit.⁷ Praesertim solliciti sint de illis orbis terrarum regionibus in quibus verbum Dei nuntiatum nondum est aut in quibus, praecipue ob parvum sacerdotum numerum, christifideles in periculo versantur a vitae christianae mandatis discedendi, immo et ipsam fidem amittendi.

Quare omnibus viribus satagant ut evangelizationis et apostolatus opera a fidelibus alacriter sustineantur et promoveantur. Insuper curare studeant ut apti praeparentur sacrorum administri necnon auxiliares tum religiosi tum laici .pro missionibus atque regionibus cleri penuria laborantibus. Curent etiam ut, quantum possibile sit, aliqui ex suis sacerdotibus praedictas missiones vel dioeceses adeant, ibidem sacrum ministerium in perpetuum aut saltem ad praefinitum tempus peracturi.

Prae oculis habeant praeterea Episcopi irt*usu bonorum ecclesiasticorum rationem quoque esse habendam: necessitatum non tantum suae dioecesis sed et aliarum particularium Ecclesiarum, quippe quae unius Ecclesiae Christi sint partes. Attendant denique ad calamitates pro viribus sublevandas, quibus aliae dioeceses vel regiones laborant.

7. Maadme illos Sacrorum Antistites, qui propter nomen Oiristi calumniis et angustiis vexantur, in carceribus detinentur, vel suo ministerio prohibentur, fraterno amplectantur animo eosque germana actiosa cura prosequantur, ut eorum dolores precatione et opera Confratrum leniantur et mulceantur.

II. Episcopi et Apostolica Sedes

8. a) Episcopis, ut Apostolorum successoribus, in diocesibus ipsius commissis~per se omnis competit potestas ordinaria, propria ac immediata, quae ad exercitium eorum muneris pastoralis requiritur, firma semper in, omnibus potestate quam, vi muneris sui, Romanus Pontifex habet sibi vel alii Auctoritati causas reservandi.

b) Singulis Episcopis dioecesanis facultas fit a lege generali Ecclesiae in casu particulari dispensandi fideles in quos ad normam iuris

Biskupi sudjeluju u brizi za sve Crkve

6. Kao zakoniti nasljednici Apostola i članovi biskupskog' kolegija, neka se biskupi trude da budu međusobno povezani i neka pokažu da* im je na srcu briga za sve Crkve. Po Božjoj uredbi i za htjevu apostolske službe svaki pojedini biskup je suodgovoran zajedno s ostalim biskupima za Crkvu.⁷ Osobito treba da se brinu 2a one krajeve zemlje u kojima još nije naviještena riječ Božja ili u kojima se vjernici — napose zbog malog broja svećenika — nalaze i opasnosti da se iznevjere zapovijedima kršćanskog života, pa čak i da izgube samu vjeru. Neka stoga svim silama uznastoje da vjernici radosno potpomažu i promiču djelo evangelizacije i apostolata. Neka se, nadalje, nastoje pobrinuti da se za misije i krajeve u kojima nema dovoljno svećenika, pripreme prikladni sveti službenici i po moćnici, i to redovnici i laici. Neka se također pobrinu da — koliko god je moguće — u spomenute misije ili biskupije pošalju i neke od svojih svećenika, koji će ondje obavljati svetu službu doživotno ili barem kroz određeno vrijeme.

Osim toga, neka biskupi imaju na umu da pri upotrebi crkvenih dobara moraju voditi brigu ne samo o svojoj biskupiji nego i o drugim mjesnim Crkvama, jer su i one dijelovi Kristove Crkve. Konačno, neka nastoje da, prema svojim mogućnostima, ublažuju bijedu što je trpe druge biskupije ili krajevi.

Djelotvorna ljubav prema progonjenim biskupima

7. Iznad svega neka bratskim srcem i djelotvornom brigom budu povezani s onim biskupima koji poradi Kristova imena trpe nevolje i krive optužbe, koji se nalaze u zatvorima ili im je onemogućeno da obavljaju svoju službu. Tako će molitvom i djelom olakšati i ublažiti boli svoje subraće.

II. BISKUPI I APOSTOLSKA STOLICA

Vlast biskupa u njihovoj vlastitoj biskupiji

8. a) Biskupima, kao apostolskim nasljednicima, pripadaju po sebi u biskupijama koje su im povjerene sva, redovita, vlastita i neposredna vlast koja se traži za izvršavanje njihove pastirske službe. Međutim, vlast koju — po svojoj službi — ima papa da neke slučajeve pridrži sebi ili kojoj drugoj : vlasti ostaje uvijek \ u svemu ne-taknuta.

b) Pojednim dijecezanskim biskupijama poujejuje se oviasv da u pojedinom slučaju daju oprost od općeg crkvenog zakona vjerni-

exercent auctoritatem, quoties id ad eorum bonum spirituale conferre iudicent, nisi a Suprema Ecclesiae Auctoritate specialis reservatio facta fuerit.

9. In exercenda suprema, plena et immediata potestate in universam Ecclesiam, Romanus Pontifex utitur Romanae Curiae Dicasteriis, quae proinde nomine et auctoritate illius munus suum explent in bonum Ecclesiarum et in servitium Sacrorum Pastorum.

Exoptant autem Sacrosancti Concilii Patres ut haec Dicasteria, quae quidem Romano Pontifici atque Ecclesiae Pastoribus eximum praebuerunt auxilium, novae ordinationi, necessitatibus temporum, regionum ac Rituum magis aptatae, subidantur, praesertim quod spectat eorundem numerum, nomen, competentiam propriamque procedendi rationem atque inter se laborum coordinationem.⁸ Exoptant pariter ut, ratione habita muneris pastoralis Episcoporum proprii, Legatorum Romani Pontificis officium pressius determinetur.

10. Praeterea cum eadem Dicasteria ad universalis Ecclesiae bonum sint constituta, optatur ut eorum Membra, Officiales et Consultores, necnon Legati Romani Pontificis, quantum fieri potest, ex diversis Ecclesiae regionibus magis assumantur, ita ut catholicae Ecclesiae offida seu organa centralia indolem vere universalem prae se ferant.

In votis quoque est ut inter Dicasteriorum Membra cooptentur etiam aliqui Episcopi praesertim dioecesani, qui mentem, optata ac necessitates omnium Ecclesiarum Summo Pontifici plenius referre valeant.

Denique perutile esse censent Concilii Patres si eadem Dicasteria laicos, virtute, scientia et experientia praestantes, magis audiant, ita ut et ipsi in rebus Ecclesiae partes sibi congruentes habeant.

Caput II

DE EPISCOPIS QUOAD ECCLESIAS PARTICULARES SEU DIOECESIS

I. Episcopi Dioecesani

11. Dioecesis est Populi Dei portio, quae Episcopo cum cooperatione presbyterii pascenda concreditur, ita ut, pastori suo adhaerens ab eoque per Evangelium et Eucharistiam in Spiritu Sancto congregata, Ecclesiam particularem constituat, in qua vere inest et operatur Una Sancta Catholica et Apostolica Christi Ecclesia.

cima nad kojima u okviru prava vrše svoju vlast, kad god smatraju da je to za njihovo duhovno dobro, osim ako vrhovna crkvena vlast nije to pravo pridržala za sebe.

Uredi Rimske kurije

9. Izvršavajući vrhovnu, punu i neposrednu vlast nad cijelom Crkvom, rimski se veliki svećenik služi uredima Rimske kurije. Ti uredi, prema tome, obavljaju svoje poslove u njegovo ime i pod njegovim autoritetom, na dobro Crkava i na službu posvećenih pastira.

Oci Svetog Sabora, međutim, žele da se u tim uredima, koji su, istina, rimskom biskupu i pastirima Crkve pružili veliku pomoć — provede nova organizacija, koja će više odgovarati potrebama vremena, krajeva i obreda, napose u pogledu njihova broja, naziva, nadležnosti, načina rada i međusobnog usklađivanja poslova.⁸ Isto tako Oci žele da se — imajući na umu vlastitu pastirsku službu biskupa — jasnije i točnije odredi služba papinskog legata.

Članovi i službenici ureda Rimske kurije

10. Ti su uredi osnovani za dobro čitave Crkve. Zbog toga se, nadalje, izražava želja da se njihovi članovi, službenici i savjetnici, kao i legati rimskog biskupa — koliko je to moguće — što više uzimaju iz raznih krajeva Crkve, da bi na taj način uredi, odnosno središnji organi, zaista odražavali univerzalno obilježje Crkve.

Izražava se, nadalje, želja da se među članove ureda biraju i neki od biskupa, osobito dijecezanskih, kako bi oni bili u stanju da vrhovnom svećeniku potpunije iznesu mišljenja, želje i potrebe svih Crkvi.

Konačno, saborski oci drže da bi bilo veoma korisno kad bi se ti uredi više savjetovali sa laicima koji se ističu krepošću, znanjem i iskustvom. Tako će oni imati u crkvenim poslovima udio koji im pripada.

II g l a v a BISKUPI I

POSEBNE CRKVE ILI BISKUPIJE

I. DIJECEZANSKI BISKUPI

Pojam biskupije i zadaća biskupa u biskupiji

11. Dijeceza je dio Božjeg naroda koji je povjeren biskupu na pastirsku brigu, dakako uz suradnju prezbiterija. Ukoliko je povezana sa svojim pastirom i skupljena od njega po Evanđelju i Euharistiji u Duhu Svetom, ona tvori mjesnu Crkvu, u kojoj je doista prisutna i djeluje jedna sveta, katolička i apostolska Kristova Crkva.

Singuli Episcopi, quibus Ecclesiae particularis cura commissa est, sub auctoritate Summi Pontificis, tamquam proprii, ordinarii et immediati earum pastores, oves suas in nomine Domini pascunt, munus docendi, sanctificandi et regendi in eas exercentes. Ipsi tamen agnoscant iura, quae sive Patriarchis sive aliis hierarchicis Auctoritatibus legitime > competunt.*

Ad suum autem apostolicum munus intendant Episcopi ut Christi testes coram omnibus hominibus, non solum iis providentes qui iam Principem Pastorum sequuntur, sed iis quoque toto animo sese devotentes qui a via veritatis quoquo modo deflexerunt aut Christi Evangelium et misericordiam salutiferam ignorant, donec »in omni bonitate et iustitia et veritate« (Eph. 5, 9) tandem omnes ambulent.

12. In exercendo suo munere docendi, Christi Evangelium hominibus annuntient, quod inter praecipua Episcoporum munera eminet,² eos in Spiritus fortitudine ad fidem vocantes aut in fide viva confirmantes; integrum Christi mysterium ipsis proponant, illas nempe veritates quarum ignorantia, Christi ignorantia est, itemque viam quae divinitus revelata est ad glorificationem Dei atque eo ipso ad beatitudinem aeternam consequendam.*

Ostendant insuper res ipsas terrestres et humana instituta secundum Dei Creatoris consilium, ad hominum salutem quoque ordinari et ideo ad aedificationem Corporis Christi non parum conferre posse.

Edoceant ideo quanti, iuxta doctrinam Ecclesiae, aestimanda sit persona humana, cum sua libertate et ipsa corporis vita; familia eiusque unitas et stabilitas, prolisque procreatio et educatio; civile consortium cum suis legibus et professionibus; labor et otia, artes et technica inventa; paupertas et opum affluentia; rationes denique exponant quibus solvendae sunt de bonorum materialium possessione, incremento ac recta distributione, de pace et bello, de fraternitatem omnium populorum conversatione gravissimae quaestiones.⁴

13. Doctrinam christianam proponant ratione temporum necessitatibus aptata, quae scilicet respondeat difficultatibus et quaestionibus quibus maxime homines premuntur et anguntur; eadem doctrinam quoque tueantur, ipsos fideles docentes illam defendere et propagare. In eadem tradenda, materiam Ecclesiae sollicitudinem comprobent erga omnes homines, sive fideles sive non fideles, et peculiari cura prosequantur pauperes et tenuiores, quos evangelizare misit eos Dominus-

ii

Cum Ecclesiae sit cum humana societate, in qua vivit, ad colloquium venire,⁵ Episcoporum imprimis est officium ut homines adeant et colloquia cum eisdem petant ac promoveant. Quae salutis colloquia, ut semper veritas cum caritate, intelligentia cum amore cōpu-

Pojedini biskupi kojima je povjerena briga za mjesnu Crkvu, pasu pod autoritetom vrhovnog svećenika svoje stado u ime Gospodinovo kao njihovi vlastiti, redovni i neposredni pastiri, izvršujući nad njima učiteljsku, posvetiteljsku i upravnu službu. Međutim, oni treba da priznaju prava koja zakonito pripadaju patrijarsima ili drugim hijerarhijskim vlastima.¹

Svoju apostolsku službu, treba da biskupi obavljaju kao Kristovi svjedoci pred svim ljudima. Ne smiju se brinuti samo za one koji već slijede prvog pastira, nego se moraju također posvetiti svom dušom i onima koji su bilo kako skrenuli s puta istine ili ne poznaju Kristova Evanđelja ni njegova spasonosna milosrđa, sve dok napokon svi ne budu hodali »u dobroti, pravednosti i istini (Ef 5, 9).

Zadaća naučavanja

12. Izvršavajući svoju zadaću naučavanja treba da ljudima navješćuju Kristovo Evanđelje, — to je jedna od prvotnih zadaća biskupske službe.² U sili Duha oni treba da pozivaju ljude k vjeri ili da ih utvrđuju u živoj vjeri. Neka im izlažu čitav misterij Krista, naime one istine kojih nepoznavanje znači nepoznavanje Krista. Isto tako treba da im pokažu vječno blaženstvo.⁸

Neka, osim toga, pokažu da su po planu Boga Stvoritelja i sama zemaljska dobra i ljudske ustanove određene na spasenje ljudi te da, prema tome, uvelike mogu pridonijeti izgradnji Kristova Tijela.

Neka stoga uče koliko treba prema nauci Crkve cijeniti ljudsku osobu s njezinom slobodom i samim tjelesnim životom: obitelj, njezino jedinstvo i čvrstoću, rađanje i odgoj djece; građansko društvo s njegovim zakonima i zvanjima; rad i odmor, umjetnost i tehnička dostignuća; siromaštvo i blagostanje. Neka, konačno, izlažu načela kako treba da se riješe teška i važna pitanja vlasništva, sticanja i pravedne raspodjele materijalnih dobara, mira i rata te bratskih odnosa među svim narodima.⁴

Kako danas izlagati kršćansku nauku

13. Kršćansku nauku neka izlažu na način prilagođen potrebama vremena, tj. na način koji odgovara teškoćama i pitanjima koja najviše opterećuju i muče ljude. Tu nauku neka također štite poučavajući same vjernike kako da je brane i promiču. Iznoseći je, treba da pokažu kako Crkva vodi majčinsku brigu za sve ljude, bili oni vjernici ili nevjernici, a s posebnom brigom neka prate siromašne i slabe, kojima ih je poslao Gospodin da im propovijedaju Evanđelje.

Budući da Crkva ima zadaću da uspostavi dijalog s ljudskim društvom u kojem živi,⁵ dužnost je u prvom redu biskupa da prilaze ljudima te da traže i promiču dijalog s njima, kako bi istina bila uvijek povezana s dobrotom, razumijevanje s ljubavlju. Ti spasonosni

lentur, perspicuitate sermonis simul ac humilitate et lenitate praesent oportet, itemque debita prudentia iuncta tamen cum fiducia, quippe quae amicitiam cum foveat animos coniungere nata sit.⁸

Varia media ad doctrinam christianam annuntiandam adhibere satagant in hodierno tempore quae praesto sunt, videlicet imprimis praedicationem atque catechetica institutionem, quae quidem semper principem tenent locum, sed et propositionem doctrinae in scholis, in academiis, conferentiis et coadunationibus omnis generis, necnon eiusdem diffusionem declarationibus publicis occasione quorundam eventuum factis, prout variisque instrumentis communicationis socialis, quibus ad Christi Evangelium nuntiandum uti omnino oportet.⁷

14. Invigilent ut catechetica institutio, quae eo tendit ut in hominibus fides, per doctrinam illustrata, viva fiat atque explicita et operosa, cum pueris et adolescentibus, tum iuvenibus, tum etiam adultis sedula cura tradatur; ut in eadem tradenda serventur aptus ordo atque methodus conveniens non tantum materiae de qua agitur, sed et indoli, facultatibus et aetati necnon vitae condicionibus auditorum, ut eadem institutio innitatur Sacra Scriptura, Traditione, Liturgia, Magisterio vitae Ecclesiae.

Curent praeterea ut catechetae ad munus suum rite praeparantur, ita ut Ecclesiae doctrinam plane cognoscant, necnon et leges psychologicae et disciplinas paedagogicas theoretice et practice addiscant.

Satagant etiam ut institutio catechumenorum adultorum restituatur aut melius adaptetur.

15. In exercendo suo munere sanctificandi memores sint Episcopi se ex hominibus assumptos esse et pro hominibus constitui, in iis quae sunt ad Deum, ut offerant dona et sacrificia pro peccatis. Episcopi enim plenitudine Sacramenti Ordinis gaudent et ab ipsis in exercenda sua potestate pendent tum presbyteri, qui quidem, ut Ordinis episcopalis providi sint cooperatores, et ipsi consecrati sunt veri Novi Testamenti sacerdotes, tum diaconi, qui ad ministerium ordinati populo Dei in communione cum Episcopo eiusque presbyterio inserviunt; ipsi itaque Episcopi praecipui sunt dispensatores mysteriorum Dei, sicut et totius vitae liturgicae in Ecclesia sibi commissa moderatores, promotores atque custodes.⁸

lugiter itaque adnitantur ut christifideles paschale mysterium penitus cognoscant et vivant, per Eucharistiam, ita ut unum arctissimum efficiant Corpus in unitate caritatis Christi;⁹ »orationi et ministerio verbi instantes« (Act. 6, 4), laborem inpendant ut omnes

dijalozi moraju se isticati jasnoćom govora a istodobno i poniznošću i blagošću. Isto tako ti dijalozi moraju biti prožeti potrebnom razboritošću, povezanom s povjerenjem koje unapređuje prijateljstvo i tako upravo doprinosi da se duhovi ujedinjuju.«

U naviještanju kršćanske nauke neka se nastoje služiti različitim sredstvima koja im u današnje vrijeme stoje na raspolaganju, i to prvenstveno propovijedanjem i katehezom, što uvijek dolazi na prvo mjesto, ali i izlaganjem nauke u školama, akademijama, na konferencijama i sastancima svake vrste; konačno, javnim izjavama u određenim prilikama, štampom i drugim sredstvima društvenih komunikacija kojima se bezuvjetno treba služiti pri naviještanju Kristova Evanđelja.⁷

Katehetska poduka

14. Katehetska poduka ide za tim da vjera u ljudima preko poučavanja postane živa, svjesna i djelotvorna. Biskupi neka bdiju da se ta pouka s najvećom pomnjom i brigom pruži kako djeci i adolescentima, tako mladeži i odraslima; da se pri tom proučavanju pazi da prikladan rasporedaj i metoda koja je pogodna ne samo s obzirom na gradivo koje se obrađuje nego i s obzirom na prirodne dispozicije, sposobnosti i dob i na životne okolnosti slušača. Konačno, neka paze da se to proučavanje oslanja na Sveto pismo, predaju, liturgiju, učiteljstvo i na život Crkve.

Osim toga neka se brinu da se vjeroučitelji za svoju službu posebno pripreme, tako da temeljito poznaju nauku Crkve i da se teoretski i praktički pouče o psihološkim zakonima i granama pedagogije. Neka uznastoje i oko toga da se ponovno uvede ili učini prikladnijim poučavanje odraslih katekumena.

Služba posvećivanja

15. Pri izvršavanju svoje zadaće posvećivanja neka biskupi imaju na pameti da su od ljudi uzeti i da su postavljeni za ljude, u onome što se tiče službe Božje, da prinose darove i žrtve za grijeh. Biskupi, naime, imaju puninu sakramenta reda. O njima pri izvršavanju svoje vlasti ovise i prezbiteri, koji su baš zato i sami posvećeni za svećenike Novoga saveza da bi bili brižni suradnici biskupskoga reda, i đakoni, koji su zaređeni da služe Božjem narodu u zajednici s biskupom i njegovim prezbiterijem. Prema tome, biskupi su glavni djelitelji Božjih tajni, a isto tako i vođe, promicatelji i čuvari svega liturgijskog života u Crkvi koja im je povjerena.⁸ Neka stoga neprestano nastoje da vjernici po Euharistiji dublje spoznaju i proživljuju pashalni misterij, tako da tvore samo jedno tijelo, usko povezano u jedinstvu Kristove ljubavi.⁹ »Posvećujući se molitvi i službi propovijedanja« (Dj 4,-6), neka nastoje da svi koji su povjereni njihovoj brizi budu

quorum cura sibi est commissa unanimi sint in oratione¹⁰ utque Sacramentorum receptione in gratia crescant ac fideles Domino sint testes.

Qua perfectores, Episcopi clericorum suorum, religiosorum et laicorum sanctitatem, secundum suam cuiusque peculiarem vocationem, promovere studeant,¹¹ memores quidem se teneri ad exemplum sanctitatis praebendum, in caritate, humilitate et vitae simplicitate. Ita Ecclesias sibi concreditas sanctificent ut in eisdem universae Christi Ecclesiae sensus plene effulgeat. Idcirco vocationes sacerdotales ac religiosas quam maxime foveant, speciali cura vocationum missionarium adhibita.

16. In exercendo suo munere patris ac pastoris, sint Episcopi in medio suorum sicut qui ministrant,^{1*} boni pastores qui cognoscunt suas oves quosque et ipsae cognoscunt, veri patres qui spiritu dilectionis et sollicitudinis erga omnes praestant, quorumque auctoritati divinitus videm collatae omnes grato animo sese subiciunt. Integram sui gregis familiam ita congregent atque efforment ut omnes, officiorum suorum conscii, in communione caritatis vivant et operentur.

Quae ut efficaciter facere valeant, Episcopi, »ad omne opus bonum parati« (2 Tim. 2, 21) et »omnia sustinentes propter electos« (2 Tim. 2, 10) vitam suam ita ordinent oportet, ut necessitatibus temporum accommodata sit.

Sacerdotes, quippe qui munera et sollicitudinem ipsorum pro parte suscipiant et cura cotidiana tam studiose exerceant, peculiari semper caritate amplectantur, eosdem ut filios et amicos haberites^{1*} ideoque ad eos audiendos parati atque confidenti cum eisdem consuetudine, integrum opus pastorale totius dioecesis promovere studeant.

*

Solliciti sint eorum condicionum spiritualium, intellectualium et materialium ut hi sancte pieque vivere atque ministerium suum fideliter ac fructuose adimplere valeant. Quare institutiones foveant et peculiare conventus instaurent, in quibus sacerdotes aliquoties congregentur tum ad longiora peragenda exercitia spiritualia in vitae suae renovationem tum ad altiorem acquirendam cognitionem ecclesiasticarum disciplinarum, praesertim Sacrae Scripturae et theologiae, socialium maioris momenti quaestionum, necnon novarum actionis pastoralis rationum. Operosa misericordia prosequantur sacerdotes qui in periculo quoquo modo versantur aut in quibusdam defecerunt.

Fidelium bono ut pro sua cuiusque condicione aptius consulere queant, eorundem necessitates, in socialibus in quibus vivunt adiunctis, rite cognoscere satagant, aptis ideo adhibitis instrumentis, praesertim investigationis socialis. Erga omnes sollicitos se praebeant cuius-

jednodušni u molitvi¹⁷? i da primanjem sakramenata rastu u milosti i budu vjerni svjedoci Gospodinu.

Kao učitelji savršenosti, neka se biskupi trude da promiču svetost svojih prezbitera, redovnika i laika, i to prema, posebnom zvanju svakoga od njih,¹¹ imajući na pameti da su upravo oni dužni ljubavlju, poniznošću i jednostavnošću života davati primjer svetosti. Neka tako posvećuju Crkve koje su im povjerene, 4a. u njima blista duh opće Kristove Crkve. Zbog toga neka promiču štup im je više moguće svećenička i redovnička zvanja, a posebnu brigu neka obrate misijskim zvanjima.

Biskupska pastirska služba

16. Pri izvršavanju svoje službe oca i pastira neka biskupi budu među svojim vjernicima kao oni koji služe,¹² dobri pastiri koji poznaju svoje ovce a čije ovce poznaju njih, pravi očevi koji prednjače duhom ljubavi i brige prema svima i čijoj se od Boga danoj vlasti svi dobrovoljno podvrgavaju. Čitavu obitelj svoga stada neka tako okupljaju i odgajaju da svi — svjesni svojih dužnosti — žive i djeluju u zajedništvu ljubavi.

Da bi to mogli djelotvorno izvesti, biskupi moraju biti ~ »pravni za svako dobro djelo« (2 Tim 2, 21) »sve podnoseći poradi izabranih« (2 Tim 2, 10) te moraju tako urediti svoj život da odgovara zahtjevima našega vremena.

Posebnu ljubavlju neka susreću svećenike, kao one koji dijelom preuzimaju njihove zadaće i brige i koji ih svakodnevno revno izvršuju. Njih treba da smatraju kao sinove i prijatelje.¹⁸ Neka zato budu spremni da ih saslušaju i da u povjerljivu saobraćaju s njima promiču sveukupno pastoralno djelo čitave biskupije.

Biskupi se moraju brinuti za duhovno, intelektualno i materijalno dobro svojih svećenika, da bi oni mogli sveto i pobožno živjeti te svoju službu obavljati vjerno i plodonosno. Zato neka podupiru ustanove i upriličuju posebne sastanke na kojima će se svećenici povremeno sastajati da bi mogli obaviti dulje duhovne vježbe za obnovu svoga života, kao i da bi stekli dublje znanje u crkvenim disciplinama, posebno u Svetom pismu i teologiji te u važnijim socijalnim pitanjima i novim metodama pastoralnog djelovanja. Djelotvornim milosrdem neka se zauzimaju za one svećenike koji se nalaze bilo u kakvoj pogibelji ili su u nečemu pogriješili. Da bi se mogli što uspješnije brinuti za dobro vjernika prema njihovim prilikama, neka se biskupi potrudu da točno upoznaju njihove potrebe u socijalnim prilikama u kojima žive i neka za to upotrijebe prikladne metode, osobito metodu sociološkog ispitivanja (ankete). Neka se interesiraju

cumque sunt aetatis, condidonis vel nationis, tum incolas, tum advenas et peregrinos. In hac pastorali sollicitudine exercenda fidelibus suis in rebus Ecclesiae partes ipsis congruentes servant, eorundem officium et ius quoque agnoscentes active adlaborandi ad aedificationem mystici Corporis Christi.

Fratres seiunctos amore prosequantur, fidelibus etiam commendantur ut erga eos magna cum humanitate et caritate se gerant, oeconomismum quoque, ut ab Ecclesia-intelligitur, foventes.^{1*} Etiam non baptizatos cordi habeant, ut et ipsis caritas eluceat Christi Iesu, Cuius coram omnibus testes sunt Episcopi.

17) Varias foveantur apostolatus rationes, atque in universa dioecesi, vel in eiusdem peculiaribus regionibus, omnium operum apostolatus, sub moderamine Episcopi, coordinatio atque intima coniunctio, qua quidem omnia incepta atque instituta, catechetica, missionalia, caritativa, socialia, familiaria, scholastica, atque quaelibet alia finem pastorem persequentia, ad concordem redigantur actionem, qua simul clarius dioecesis unitas eluceat.

Sedulo urgeatur officium quo tenentur fideles ad apostolatam pro sua quisque conditione et aptitudine exercendum, atque ipsis commendetur ut varia opera laicorum apostolatus, et praesertim Actionem Catholicam, participant aut iuvent. Associationes quoque promoveantur vel foveantur quae finem supernaturalem directe aut indirecte prosequuntur, ad perfectiorem scilicet vitam assequendam, aut ad Christi Evangelium omnibus annuntiandum, aut ad doctrinam christianam vel incrementum cultus publici promovendum, aut ad fines sociales persequendos aut ad pietatis vel caritatis opera exercenda.

Apostolatus formae rite accommodentur necessitatibus hodiernis, attentis hominum condicionibus, non solum spiritualibus et moralibus, sed etiam socialibus, demographicis et economicis. Ad quod efficaciter et fructuose assequendum, magnopere conferunt investigationes sociales et religiosas, per officia sociologiae pastorales, quae enixe commendantur.

18. Peculiaris sollicitudo habeatur fidelium, qui ob vitae conditionem communi ordinaria parochorum cura pastorali non satis frui valent. aut eadem penitus carent, uti sunt quamplurimi migrantes, exsules et profugi, maritimi sicut et aeronavigantes, nomades aliique id genus. Aptae methodi pastorales promoveantur ad vitam spiritualem fovendam eorum qui relaxationis causa ad tempus alias regiones petunt.

za sve bez obzira na dob, stalež i narodnost, za starosjedioce, pridošlice i strance. U izvršavanju te pastirske brige neka i svojim vjernicima ostave onaj dio posla koji u stvarima Crkve spada na njih i neka im priznaju dužnost i pravo da aktivno sudjeluju u izgradnji mističnog Tijela Kristova. Biskupi moraju ljubiti odijeljenu braću te i svojim vjernicima preporučivati da ih susreću prijateljski i s ljubavlju, a treba da podupiru i ekumenizam kako ga shvaća Crkva.¹⁴ Neka im na srcu budu i nekršćani, da i njima zasja ljubav Isusa Krista, za koga biskupi svjedoče pred svim ljudima.

Posebni oblici apostolata

17. Treba da se promiču različiti oblici apostolata. Osim toga, u čitavoj biskupiji i njezinim posebnim područjima treba da se pod biskupovim vodstvom koordiniraju i tijesno povezu sva djela apostolata. Tako će se zahvatiti u jedinstvenu akciju svi pothvati i usta nove koje se odnose na katehezu, misije, karitativnu djelatnost, socijalna pitanja, obitelji, škole i na sve druge ustanove koje imaju bilo kakav pastoralni cilj. Time se ujedno jasnije očituje i jedinstvo biskupije. ■ ■ ' ■ ■ ' . ■ ■

Potrebno je neprestano naglašavati dužnost koja obavezuje vjernike, da svatko vrši apostolat prema svojim prilikama i sposobnostima. Neka im se preporučuje da sudjeluju i pomažu u različitim djelima laičkog apostolata, a posebno u katoličkoj akciji. Potrebno je, nadalje, promicati ili unapređivati društva koja izravno ili neizravno idu za nadnaravnim ciljem, tj. koja idu za tim da se provodi savršeniji život, da se svima naviješta Kristovo Evanđelje, da se promiče kršćanska nauka ili da se razvija javno bogoštovlje, da se ostvare socijalni ciljevi ili da se vrše djela pobožnosti i ljubavi. Takvi oblici apostolata treba da se potpuno prilagode zahtjevima današnjeg vremena. Pri tome se moraju imati pred očima ne samo duhovne i moralne nego i socijalne, demografske i ekonomske prilike ljudi. Da bi se taj cilj uspješno i plodonosno postigao, od velike su pomoći sociološka i religiozna istraživanja instituta pastoralne sociologije. Oni se vrlo topla preporučuju.

Posebna briga za neke skupine vjernika

18. Posebnu brigu treba voditi o vjernicima koji zbog svojih životnih prilika nisu u mogućnosti da se dovoljno koriste redovitim i općom pastirskom službom župnika ili su posve bez nje. Ovamo možemo ubrojiti brojne emigrante, prognanike i izbjeglice, "pomorce i avijatičare, nomade i druge slične skupine ljudi. Prikladne pastoralne metode potrebno je razvijati i za duhovno dobro turista koji odlaze na neko vrijeme u druge krajeve.

Episcoporum Conferentiae, praesertim Nationales, . urgentioribus quaestionibus ad praedictos spectantibus; sedulo studeant, \et aptis instrumentis ac institutionibus spirituali edrum curae, concordi voluntate viribusque unitis consulant atque faveant, attentis in primis normis ab Apostolica Sede statutis¹« vel statuendis, temporum, locorum et personarum condicionibus apte accommodatis.

19. In suo apostolico munere obeuhdo, quod animarum salutem intendit, Episcopi per se plena ac perfecta gaudent libertate atque independentia a quacumque civili potestate; Quare non licet eorum muneris ecclesiastici exercitium directe vel indirecte impedire neve eos prohibere quominus cum Apostolica Sede aliisque Auctoritatibus ecclesiasticis et cum suis subditis libere communicent.

Profecto Sacri Pastores, dum in spiritualem sui gregis curam incumbunt, reapse sociali quoque et civili profectui ac prosperitati consulunt, actuosam in hunc finem cum publicis auctoritatibus, pro sui officii ratione et sicut Episcopos decet, operam consociantes atque iustis legibus oboendentiam et legitime constitutis potestatibus reverentiam suadentes.

20. Cum apostolicum Episcoporum munus sit a Christo Domino institutum atque spiritualem et supernaturalem finem prosequatur, Sacrosancta Gecumenica Synodus declarat ius nominandi et instituendi Episcopos esse competenti Auctoritati ecclesiasticae proprium, peculiare et per se exclusivum.

Quapropter ad Ecclesiae libertatem rite tuendam et ad christifidelium bonum aptius et expeditius promovendum in votis est Sacrosancti G>ncilii ut in posterum nulla amplius dvilibus Auctoritatibus concedantur iura aut privilegia electionis, nominationis, praesehtationis vel designationis ad Episoopatus offidum; civiles vero Auctoritates, quarum obsequentem erga Ecclesiam voluntatem Sacrosancta Synodus grato animo agnoscit plurimique facit, humanissime rogantur ut praedictis iuribus vel privilegiis, quibus in praesens pacto aut consuetudine fruuntur, consiliis cum Apostolica Sede initis, sua sponte renuntiare velint.

21. Cum Igitur pastorale Episcoporum munus tanti sit momenti tantaeque gravitatis, Episcopi dioecesani aliique in iure ipsis aequiparati, si, ob ingravescentem aetatem aliamve gravem causam, implendo suo officio minus apti evaserint, enixe rogantur ut, vel sua ipsi sponte

Biskupske konferencije, osobito one unutar pojedinih zemalja, treba da brižno proučavaju urgentnija pitanja koja se tiču spomenutih kategorija vjernika. Prikladnim sredstvima i ustanovama neka se zajednički i složno pobrinu za duhovno dobro tih vjernika. Pri tome treba da prije svega imaju na umu smjernice što ih je izdala¹⁵ ili će ih izdati Apostolska Stolica, i da ih na zgodan način prilagode okolnostima vremena, mjesta i osoba.

Sloboda biskupa i njihovi odnosi s državnim vlastima

19. Pri izvršavanju svoje apostolske službe, koja ide za spasenjem duša, biskupi po sebi uživaju potpunu i neograničenu slobodu i ne ovisnost od bilo koje građanske vlasti. Stoga nije dopušteno bilo izravno ili neizravno ometati vršenje njihove crkvene službe, niti onemogućivati im slobodnu komunikaciju s Apostolskom Stolicom ili drugim crkvenim vlastima i njihovim podložnicima.

Time samim što se trude oko duhovnog dobra svoga stada, biskupi stvarno rade i za socijalni i građanski napredak i blagostanje. Tome doprinose time što, u okviru svoje službe, i kako dolikuje biskupima, surađuju aktivno s javnim vlastima, te svoje vjernike potiču na poslušnost pravednim zakonima i na poštivanje zakonito postavljenih vlasti.

Sloboda u imenovanju biskupa

20. Budući da je apostolsku službu biskupa ustanovio Isus Krist te ona ima duhovni i nadnaravni cilj, sveti Opći Sabor izjavljuje da je imenovanje i postavljanje biskupa vlastito, posebno i po sebi isključivo pravo nadležne crkvene vlasti.

I zato, da bi se na pravi način zaštitila sloboda Crkve te da bi se na zgodniji i djelotvorniji način unapređivalo dobro vjernika, želja je svetog Sabora da se ubuduće građanskim vlastima više ne ustupaju nikakva prava ili povlastice pri izboru, imenovanju, predlaganju ili određivanju osobe za biskupsku službu. One pak građanske vlasti čiju blagonaklonost prema Crkvi sveti Sabor sa zahvalnošću priznaje i uvelike cijeni, toplo se umoljavaju da se po dogovoru s Apostolskom Stolicom svojevolumeno odreknu spomenutih prava i povlastica koje danas uživaju bilo po ugovoru bilo po običaju.

Zahvala biskupa na njihovoj službi

21. Budući da je pastirska služba biskupa toliko značajna i važna, .usrdno se umoljavaju dijecezanski biskupi i drugi koji su pravno s njima izjednačeni, da se, bilo svojevolumeno bilo pozvani od nadležne vlasti, sami odreknu svoje službe ako zbog poodmakle dobi ili kojeg

vel a competenti Auctoritate invitati, renuntiationem ab officio exhibeant. Competens autem Auctoritas, si illam acceptaverit, et de congruenti renuntiantium sustentatione et de peculiaribus iuribus iisdem recognoscendis providebit.

II. Dioecesium Circumscriptio

22. Ad proprium dioecesis finem consequendum, oportet ut Ecclesiae natura in populo Dei ad ipsam dioecesim pertinente perspicue manifestetur; ut Episcopi munera sua pastoralia in iisdem efficaciter explere valeant; ut denique populi Dei saluti quam perfectissime fieri potest ministretur.

Id autem postulat sive congruentem finium territorialium dioecesium circumscriptionem, sive clericorum opumque distributionem rationi consentaneam atque apostolatus exigentiis accommodatam.

Quae omnia non solum clericorum et christifidelium, quorum drecte interest, verum etiam et totius catholicae Ecclesiae in bonum cedunt.

Itaque, ad dioecesium circumscriptiones quod attinet, decernit Sacrosancta Synodus ut, quatenus animarum bonum id exigat, quamprimum ad congruam recognitionem prudenter deveniatur, eas dividendo vel dismembrando vel uniendo, aut ipsarum fines mutando vel episcopalium sedium aptiorem locum determinando, aut denique, praesertim si de dioecesibus agatur quae ex maioribus urbibus constant, eas nova interna ordinatione disponendo.

23. In dioecesium circumscriptionibus recognoscendis in tuto ponatur praeprius uniuscuiusque dioecesis unitas organica, quoad personas, officia, instituta, ad instar corporis apte viventis. Singulis vero in casibus, omnibus adiunctis accurate perpensis, prae oculis habeantur criteria generaliora quae sequuntur.

1) In circumscriptione dioecesana definienda ratio, quantum fieri poterit, habeatur varietatis compositionis populi Dei, quae multum conferre potest ad pastorem curam aptius exercendam; simulque curetur ut huius populi conglobationes jlemographicae, cum civilibus officiis institutisque socialibus quae structuram ipsius organicam efficiunt, in unum, quantum fieri poterit, serventur. Qua de causa uniuscuiusque dioecesis territorium non nisi continuum pateat. .,

Attendantur etiam, si casus ferat, ad fines circumscriptionum civilium, atque ad peculiarium personarum locorumve adiuncta, v.g. psychologica, oeconomica, geographica, historica.

drugog važnog razloga više ne bi bili sasvim u stanju da obavljaju svoju službu. Nadležna će se pak vlast, ukoliko tu ostavku prihvati, pobrinuti za dostojno uzdržavanje onih koji su se odrekli službe kao i zato da im se priznaju njihova posebna prava.

II. GRANICE BISKUPIJE

Potreba da se odrede nove granice biskupija

22. Da bi biskupija mogla ostvarivati svoju vlastitu svrhu, ponaj prije je potrebno da Božji narod koji pripada biskupiji jasno očituje narav Crkve; zatim, da biskupi mogu u biskupiji uspješno izvršavati svoju pastirsku službu, i konačno, da se što je moguće bolje omogući spasenje Božjeg naroda.

To, međutim, zahtijeva da se prikladno odrede granice biskupijskih područja te da se izvrši racionalna raspodjela svećenstva i finansijskih sredstava prilagođena potrebama apostolata. Sve to ide u korist ne samo svećenstva i vjernika kojih se to izravno tiče nego i čitave Katoličke Crkve.

I zato s obzirom na granice* biskupija Sveti Sabor određuje da se — ukoliko to traži dobro duša — što prije razborito pristupi reviziji. Pri tome je potrebno da se biskupije podijele, cijepaju ili spajaju, ili da se promijene njihove granice, ili da se prenese sjedište biskupije na zgodnije mjesto. Potrebno je, konačno, da se — osobito ako se radi o biskupijama koje su sastavljene od većih gradova — provede nova unutarnja organizacija.

Pravila kojih se pri tome treba držati

23. Pri preuređivanju novih biskupijskih granica mora se prije svega osigurati organsko jedinstvo svake pojedine biskupije s obzirom na osobe, službe i ustanove, da se stvori zdrav i za život sposoban organizam. Međutim u pojedinim slučajevima, pošto se brižljivo ispituju sve okolnosti, treba imati pred očima slijedeća općenitija pravila:

1) Pri određivanju biskupijske granice neka se — koliko je moguće — vodi briga o raznolikom sastavu Božjeg naroda, jer to može uvelike doprinijeti uspješnijem izvršavanju pastirske službe; ujedno treba nastojati da se — koliko je moguće — sačuva jedinstvo demografskih skupina toga naroda s građanskim uredima i socijalnim institucijama koje sačinjavaju, njegovu organsku strukturu. I zato treba da teritorij svake pojedine biskupije bude jedinstven.

Neka se pripazi, ako bude takav slučaj, i na raspodjelu teritorija unutar države, kao i na specijalne osobine ljudi i mjesta koje su npr. psihološke, ekonomske, geografske ili historijske naravi.

2) Amplitudo territorii dioecesanii eiusve incolarum numerus talis sit generatim ut, ex una parte, ipse Episcopus, licet ab aliis adiutus, pontificalia exercere visitationesque pastorales congrue peragere valeat, omnia apostolatus opera in dioecesi rite moderari atque coordinare, sacerdotes suos praesertim cognoscere, neenon et religiosos et laicos rationem aliquam in dioecesanis inceptis habentes; ex altera vero parte, sufficiens ac idoneus praebetur campus in quo sive Episcopus sive clerici, omnes suas vires in ministerium, prae oculis habitate universalis Ecclesiae necessitatibus, utiliter impendere possint.

3) Quo denique aptius salutis ministerium in dioecesi exerceri possit, pro regula habeatur ut unicuique dioecesi clerici, numero et idoneitate saltem sufficientes, praesto sint pro rite pascendo populo Dei; officia, instituta et opera ne desint quae Ecclesiae particularis propria sunt, quaeque pro eius apto regimine et apostolatu necessaria usu comprobantur; opes denique ad personas et instituta sustentanda aut iam adsint aut saltem prudenter praevideantur aliunde non defuturae.

Hunc quoque in finem, ubi sint fideles diversi Ritus, eorum spiritualibus necessitatibus Episcopus dioecesanus provideat sive per sacerdotes aut paroecias eiusdem Ritus, sive per Vicarium Episcopalem aptis facultatibus instructum et, si casus ferat, etiam eharactere episcopali ornatum, sive per seipsum diversorum Rituum Ordinarii munere fungentem. Quod si haec omnia, ob rationes peculiarias, iudicio Apostolicae Sedis, fieri non possint, Hierarchia propria pro diversitate Rituum constituatur.¹⁸

Item, in similibus circumstantiis, diversi sermonis fidelibus provideatur sive per sacerdotes aut paroecias eiusdem sermonis, sive per Vicarium Episcopalem sermonem bene callentem et etiam, si casus ferat, eharactere episcopali ornatum, sive denique alia opportuniore ratione.

24. Ad dioecesium immutationes aut innovationes ad normam nn. 22-23 inducendas quod attinet, salva disciplina Ecclesiarum Orientalium, expedit ut competentes Conferentiae Episcopales haec negotia pro suo quaeque territorio examini subiciant — ope etiam adhibita peculiaris Commissionis Episcopalis, si id opportunum videatur, at semper auditis praesertim Episcopis provinciarum vel regionum quarum interest — et deinde sua consilia et vota Apostolicae Sedi proponant.

2) Veličina biskupijskog teritorija i broj njegovih stanovnika neka po pravilu odgovara ovim uvjetima. S jedne strane da sam biskup, makar i uz pomoć drugih, može izvršavati pontifikalne obrede, bez poteškoća obavljati pastirske pohode, pravilno voditi i usklađivati sva djela apostolata u biskupiji; a osobito da može poznavati svoje svećenike, redovnike i laike koji sudjeluju u biskupijskim poslovima. S druge pak strane neka teritorij biskupije bude dovoljno veliko i prikladno polje na kojem će i biskup i svećenici moći korisno upotrijebiti sve svoje sile u službi, a pri tome ne smiju izgubiti s vida potrebe opće Crkve.

3) Konačno, da bi se služba spasenja mogla u biskupiji što bolje obavljati vrijede slijedeća pravila: svaka biskupija treba da ima brojčano i po sposobnosti dovoljno svećenika da mogu kako treba urediti duhovnu pastvu Božjeg naroda; isto tako neka nijedna mjesna Crkva ne bude bez svojih vlastitih ureda, ustanova i djela i svega onoga što se običajem pokazalo korisnim za njezino uspješno vodstvo i apostolat. Konačno, treba da već postoje ili bar da se odnekuda razborito osiguraju materijalna sredstva za uzdržavanje personala i ustanova.

S istog razloga neka se dijecezanski biskup, tamo gdje su vjernici različitog obreda, pobrine za njihove duhovne potrebe. To može učiniti, tako da se pobrine za svećenike ili župe istoga obreda, ili da se postavi biskupski vikar sa svim potrebnim ovlastima, pa — ako je potrebno — da primi i biskupsko posvećenje. On sam može također vršiti službu ordinarija različitih obreda. Ako sve to, po sudu Apostolske Stolice, ne bi bilo moguće, neka se uspostavi za različite obrede posebna hijerarhija.¹«

Isto se tako, u sličnim okolnostima, treba pobrinuti za duhovno dobro vjernika različitih jezika, bilo preko svećenika ili, župa istog jezika bilo postavljanjem biskupskog vikara koji dobro vlada tim jezikom. Ako je potrebno neka taj bude posvećen za biskupa, a može se pobrinuti i na bilo koji drugi zgodniji način.

' Tražiti mišljenje biskupskih konferencija

r 24. Korisno je da sva ta pitanja u pogledu preuređenja ili osnivanja biskupija u smislu broja 23—24 svestrano razmotre nadležne biskupske konferencije, svaka za svoje područje. Ako je zgodno, može se osnovati i posebna biskupska komisija, i nakon što se saslušaju u prvom redu biskupi dotičnih pokrajina i krajeva o kojima se radi, neka svoje mišljenje i prijedloge iznesu Apostolskoj Stolici. Pri tome neka se ne dira u disciplinu Istočnih Crkvi.

III. EPISCOPI DIOECESANI IN MUNERE PASTORALI COOPERATORES

1) *Episcópi Coadiutores et Auxiliares*

25. In regendis dioecibus, pastorali Episcoporum muneri ita provideatur, ut bonum dominici gregis semper sit suprema ratio. Quod bonum ut debite procuretur, haud raro Episcopi Auxiliares constituendi sunt, eo quod Episcopus dioecesanus, vel ob nimiam dioecesis amplitudinem aut nimium incolarum numerum, vel ob peculiaria apostolatus adiuncta aut alias diversae naturae causas, nequit per semetipsum omnia episcopalia munia, sicut animarum erigit bonum, adimplere. Imo et aliquando peculiaris necessitas postulat ut in ipsius Episcopi dioecis adiutorium constituatur Episcopus Coadiutor. Qui Episcopi Coadiutores et Auxiliares ita congruentibus facultatibus instruendi sunt, ut, salva semper unitate dioecisanim regiminis necnon Episcopi dioecis auctoritate, eorum actio efficacior reddatur et dignitas, Episcoporum propria, magis in tuto ponatur.

Iamvero Episcopi Coadiutores et Auxiliares, eo quod in partem sollicitudinis Episcopi dioecis vocati sunt, ita munus suum exercent, ut in omnibus negotiis unanima consensione cum ipso procedant. Praeterea obsequium et reverentiam semper exhibeant Episcopo dioecisano, qui et ipse Episcopos Coadiutores vel Auxiliares fraterne diligat atque existimatione prosequatur.

26. Bono animarum id exigente, ne renuat Episcopus dioecis a competenti Auctoritate unum pluresve Auxiliares expostulare, qui nempe sine iure successionis pro dioecesi constituuntur.

Quodsi in Litteris nominationis provisum non fuerit, Episcopus dioecis Auxiliarem vel Auxiliares suos constituat Vicarios Generales vel saltem Vicarios Episcopales, a sua auctoritate dumtaxat dependentes quos ipse, in perpendendis causis maioris momenti praesertim indolis pastoralis, consulere velit.

Nisi aliud a competenti Auctoritate statutum fuerit, cum Episcopi dioecis munere non exspirant potestates et facultates quibus Episcopi Auxiliares a iure instructi sunt. Optandum quoque est, ut, sede vacante, magis dioecis regendi, nisi aliud graves rationes suadeant, committatur Episcopo Auxiliari vel, ubi plures sunt, uni ex Auxilia-

III. SURADNICI DIJECEZANSKOG BISKUPA U NJEGOVOJ PASTIRSKOJ SLUŽBI

1. KOADJUTORI I POMOĆM BISKUPI

Pravila kojih se treba držati pri postavljanju pomoćnih biskupa i koadjutora

25. Pri upravljanju biskupijama neka biskupi u svojoj pastirskoj službi tako postupaju da dobro Gospodnjeg stada uvijek bude vrhovno pravilo. Da bi se to duhovno dobro osiguralo kako treba, češće će biti potrebno da se postave pomoćni biskupi, zbog toga što dijecezanski biskup ne može sam ispunjati sve svoje biskupske službe kako to traži dobro duša, bilo to zbog prevelike prostranosti biskupije, bilo zbog prevelikog broja stanovnika, ili zbog posebnih okolnosti apostolata ili zbog kakvih drugih razloga. Štoviše, katkada i posebna potreba traži da se kao pomoć dijecezanskom biskupu postavi koadjutor. Tim biskupima-koadjutorima i pomoćnim biskupima treba dati takve odgovarajuće ovlasti da — pazeći uvijek na jedinstvo biskupijske uprave i na vlast dijecezanskog biskupa — njihovo djelovanje bude što uspješnije i da se njihovo biskupsko dostojanstvo što bolje osigura. Nadalje, budući da su biskupi koadjutori i pomoćni biskupi pozvani da snose dio briga dijecezanskog biskupa, neka svoju službu obavljaju tako da u svim poslovima postupaju sporazumno s njime. Osmr toga neka dijecezanskom biskupu uvijek iskazuju poslušnost i poštovanje, a on sa svoje strane treba da biskupima-koadjutorima i pomoćnim biskupima bratski ljubi i poštuje.

Ovlasti pomoćnih biskupa i koadjutora

26. Kada to traži dobro duša, neka se dijecezanski biskup ne ustručava da od nadležne vlasti zamoli da imenuje u biskupiji jednog ili više pomoćnih biskupa bez prava nasljedstva. Ako se ne bude predvidio već u pismu imenovanja, neka dijecezanski biskup svoga pomoćnog biskupa, odnosno svoje pomoćne biskupe postavi za generalne vikare ili bar za biskupske vikare, koji su dakako ovisni samo o njegovoj vlasti. S njima neka se savjetuje pri rješavanju važnijih pitanja, osobito pitanja pastoralne naravi.

Ako nadležna vlast drugačije ne odredi, sa službom dijecezanskog biskupa ne prestaju ovlasti i povlastice koje po samom pravu imaju pomoćni biskupi. Poželjno je također, osim ako ozbiljni razlozi ne traže drugačije, da se — u slučaju ispražnjenosti biskupske stolice — služba uprave biskupije povjeri pomoćnom biskupu, ili jednomu od njih ako ih ima više.

ribus, Episcopus Coadiutor, qui nempe cum iure successione nominatur, ab Episcopo dioecesano Vicarius Generalis semper constituatur. Eidem autem pleniores facultates in casibus particularibus a competenti Auctoritate concedi poterunt.

Ut quam maxime praesenti ac futuro dioecesis bono faveatur, Episcopus Coadiutus et Coadiutor in rebus maioris momenti muti se consulere ne omittant;

2) Curia atque Consilia Dioecesana

27. Eminens in Curia dioecesana est officium Vicarii Generalis. Quoties autem rectum dioecesis regimen id requirat, constitui possunt ab Episcopo unus aut plures Vicarii Episcopales, qui nempe ipso iure, in determinata dioecesis parte aut in certo negotiorum genere aut quoad fideles determinati Ritus, ea gaudent potestate, quam ius commune Vicario Generali tribuit.

Inter Episcopi cooperatores in regione dioecesis, illi presbyteri, quoque enumerantur qui eius senatum consiliumve constituunt, ut sunt capitulum cathedrale, consultorum coetus vel alia consilia, secundum diversorum locorum circumstantias vel indolem. Haec instituta, praesertim capitula cathedralia, novae ordinationi, quatenus opus sit, necessitatibus hodiernis aptatae, subiciantur.

Sacerdotes et laici, quid ad Curiam dioecesanam pertinent, sciant se pastoralis Episcopi ministerio adiutricem operam praestare.

Curia dioecesana ita ordinetur ut aptum instrumentum Episcopo fiat, non tantum ad dioecesim administrandam, sed etiam ad opera apostolatus exercenda.

Valde optandum est ut in unaquaque dioecesi peculiare instituantur Consilium pastorale, cui Episcopus dioecesanus ipse praesit et in quo clerici, religiosi et laici, specialiter, delecti, partes habeant. Huius Consilii erit, ea quae ad pastoralia opera spectant, investigare et perpendere atque de eis practicas expromere conclusiones.

3) Clerus dioecesanus

28. Omnes quidem presbyteri sive dioecesani sive religiosi, unum sacerdotium Christi cum Episcopo participantet exercent, ideoque Ordinis episcopalis providi cooperatorum constituuntur. In animarum autem cura procuranda primas partes habent sacerdotes dioecesani, quippe qui, Ecclesiae particulari incardinati vel addicti, eiusdem

Biskupa koadjutora, tj. koji je imenovan š pravom nasljedstva, neka dijecezanski biskup uvijek postavi za generalnog vikara. Nadležna vlast može mu u posebnim slučajevima dati i veće ovlasti.

Da bi se što bolje osiguralo i sadašnje i buduće dobro biskupije, neka biskup koji je dobio koadjutora i biskup koadjutor nastoje da se međusobno posavjetuju u važnijim pitanjima.

2. KURIJA I BISKUPIJSKA VIJEĆA,

Uređenje biskupijske kurije i stvaranje pastoralnog vijeća

27. U biskupijskoj kuriji je od posebne važnosti služba generalnog vikara. Međutim, kad god to zahtijeva pravilna uprava biskupije, biskup može postaviti jednog ili više biskupskih vikara koji, po samom pravu, imaju u određenom dijelu biskupije, ili u nekoj vrsti poslova, ili među vjernicima stanovitog obreda onu vlast koju opće pravo daje generalnom vikaru.

Među biskupovim suradnicima u upravi biskupije treba spomenuti i one svećenike koji čine njegov senat ili savjet, kao što su katedralni kaptol, grupa savjetnika ili druga vijeća, već prema okolnostima ili značenju raznih mjesta. Neka se tim ustanovama, napose katedralnim kaptolima, dade koliko je potrebno novi oblik uređenja, koji će biti prilagođen potrebama današnjeg vremena.

Svećenici i laici koji spadaju u dijecezansku kuriju treba da znaju da oni pomažu u pastirskoj službi biskupa.

Biskupijska kurija neka se tako uredi da bude prikladno sredstvo biskupu ne samo za administraciju biskupije nego i za izvršavanje djela apostolata.

Vrlo je poželjno da se u svakoj biskupiji osnuje posebno pastoralno vijeće, kojemu neka bude na čelu sam dijecezanski biskup i u kojem neka sudjeluju posebno izabrani svećenici, redovnici i laici. Zadaća je toga vijeća da istražuje i ispituje sve što se odnosi na pastoralni rad te donosi o tome praktične zaključke,

3. DIJECEZANSKI KLER

Dijecezanski svećenici

28. Svi svećenici, dijecezanski kao i redovnički, dionici su s biskupom jednog Kristova svećeništva i s njime ga izvršavaju. I zato su postavljeni za brižljive suradnike biskupskog reda. U dušobrižničkom djelovanju prvo mjesto zauzimaju dijecezanski svećenici jer se oni —* inkardinirani ili pripojeni mjesnoj Crkvi" —• potpuno stavljaју

servitio plene sese devoveant ad unam dominici gregis portionem pascendam; quare unum constituunt presbyterium atque unam familiam, cuius pater est Episcopus. Qui, ut ministeria sacra inter sacerdotes suos aptius et aequius disponere valeat, necessaria libertate gaudere debet in officiis vel beneficiis conferendis, suppressis proinde iuribus seu privilegiis, quae eadem libertatem quoquo modo coarcent.

Necessitudines Episcopum inter et sacerdotes dioecesanos vinculis potissimum supernaturalis caritatis inniti debent, ita quidem ut sacerdotum voluntatis consociatio cum Episcopi voluntate pastorem eorumdem actionem reddat uberiores. Quare, ut animarum servitium magis magisque promoveatur, Episcopus sacerdotes ad colloquium, commune quoque, de re praesertim pastorali, vocare velit, non tantum data occasione, sed etiam, quantum fieri possit, stans temporibus.

Praeterea, omnes sacerdotes dioecesani uniti inter se sint ideoque boni spiritualis universae dioecesis sollicitudine urgeantur; insuper, memores bona, quae occasione officii ecclesiastici sibi comparant, cum munere sacro cohaerere, necessitatibus materialibus quoque dioecesis, iuxta Episcopi ordinationem, pro viribus liberaliter subveniant.

29. Proximiores Episcopi cooperatores sunt Uli etiam sacerdotes, quibus munus pastorale aut apostolatus opera indolis supraparochialis ab ipso committuntur, sive quoad determinatum dioecesis territorium, sive quoad speciales fidelium coetus, sive quoad peculiare actionis genus.

Eximiam quoque adiutricem operam praestant sacerdotes, quibus ab Episcopo diversa munera apostolatus, sive in scholis sive in aliis institutis aut associationibus, conceduntur. Etiam illi sacerdotes, qui operibus supradioecesanis sunt addicti, cum praedara apostolatus opera exercent, peculiari sollicitudini commendantur praesertim Episcopi in cuius dioecesi commorantur.

30. Praedpua autem ratione Episcopi cooperatores sunt parochi, quibus, tamquam pastoribus propriis^ animarum cura committitur in determinata dioecesis parte sub illius auctoritate.

1) In hac autem cura gerenda parochi, cum suis adiutoribus ita munus docendi, sanctificandi et regendi adimpleant, ut fideles atque communitates paroedales, tum dioecesis tum totius Ecclesiae universalis membra revera se sentiant. Quapropter, cum aliis parochis colla-

u njezinu službu da pasu jedan dio Gospodnjeg stada. Zbog toga oni čine jedan prezbiterij i jednu obitelj, kojoj je otac biskup. Da bi mogao što prikladnije i pravilnije podijeliti službe među svoje svećenike, biskup mora imati potrebnu slobodu pri podjeljivanju službi ili nadarbina. Zbog toga se dokidaju sva prava i povlastice koje tu slobodu bilo na koji način ograničavaju.

Odnosi između biskupa i dijecezanskih svećenika moraju se temeljiti u prvom redu na vezama nadnaravne ljubavi tako da skladnošću volje svećenika s voljom biskupa njihovo pastoralno djelovanje postane plodonosnije. Zbog toga, da bi se dušobrižnička služba što više unaprijedila, neka biskup poziva svećenike na razgovor pojedinačno a i zajedno s drugim svećenicima. Taj razgovor neka se odnosi posebno na pastoralna pitanja, a neka se vodi ne samo kad se za to pruži prilika nego — ukoliko je moguće — i u određenim vremenskim rokovima.

Osim toga, neka svi dijecezanski svećenici budu ujedinjeni među sobom i neka se osjećaju odgovornima za duhovno dobro čitave biskupije. Štoviše — imajući na pameti da su materijalna dobra što ih primaju prigodom vršenja svoje crkvene službe povezana s njihovom svetom službom — neka velikodušno i prema svojim mogućnostima potpomažu i u materijalnim potrebama biskupije i skladu s biskupovim odredbama.

Svećenici koji rade na djelima iznad župskog značenja

29. Među bliže biskupove suradnike spadaju i oni svećenici kojima on povjeri pastoralnu službu ili djela apostolata koja su iznad župskog značenja, kao što su djela na određenom teritoriju biskupije, ili među posebnim skupinama vjernika, ili neki posebni oblik djelovanja.

Vrlo važnu pomoć pružaju i oni svećenici kojima biskup povjeri različite službe apostolata, bilo u školama bilo u drugim ustanovama ili društvima. Konačno, i svećenici kojima su povjereni interdijecezanski poslovi — budući da izvršuju vrlo važna djela apostolata — zaslužuje osobitu pažnju osobito onog biskupa u čijoj biskupiji borave.

Župnici

30. Župnici su na poseban način biskupovi suradnici. Njima je pod biskupovim autoritetom ali kao vlastitim pastirima povjerena dušobrižnička služba u određenom dijelu biskupije.

1) U toj svojoj dušobrižničkoj djelatnosti neka župnici sa svojim pomoćnicima tako ispunjavaju svoju službu naučavanja, posvećivanja i upravljanja, da se vjernici i župske zajednice uistinu osjećaju članovima biskupije i opće Crkve. Neka stoga surađuju s ostalim žup-

borent necnon .cum sacerdotibus, qui munus pastorale in territorio exercent (uti sunt e. g. Vicarii Foranei, Decani), vel operibus indolis supraparoecialis sunt addicti, ut cura pastoralis in dioecesi unitate non careat atque efficacior reddatur.

Praeterea cura animarum spiritu missionali semper informetur, ita ut ad omnes in paroecia degentes, debito modo, se extendat. Quodsi parochi quosdam personarum coetus attingere nequeant, alios, etiam laicos, in proprium adiutorium vocent, qui sibi auxilium praestent in iis quae ad apostolatam speant.

Ad eandem vero animarum curam efficacioram reddendam, vita communis sacerdotum, praesertim eidem paroeciae addictorum, enixe commendatur, quae, dum actionem apostolicam fovet, caritatis et unitatis exemplum fidelibus praebet.

2) In exsequendo munere magisterii, parochorum est: verbum Dei praedicare omnibus christifidelibus, ut hi in fide, spe et caritate radicati, in Christo crescant et communitas christiana illud testimonium caritatis leddat, quod Dominus commendavit;¹⁷ itemque catechetica instructione fideles ad plenam mysterii salutis cognitionem ducere, unicuique aetati accommodatam. Ad hanc autem instructionem tradendam non solum religiosorum auxilium quaerant, sed etiam laicorum cooperationem, erecta quoque Confraternitate Doctrinae Christianae.

In perficiendo opere sanetificationis, curent parochi ut celebratio Eucharistici Sacrificii centrum sit et culmen totius vitae communitatis christianae; itemque adlaborent ut fideles spiritu pabulo pascantur per devotam et frequentem Sacramentorum receptionem atque per consciam et actuosam in Liturgia participationem. Meminerint etiam parochi quam maxime sacramentum Poenitentiae ad vitam christianam fovendam conferre; quare faciles se praebeant ad fidelium confessiones audiendas, advocatis ad hoc, si opus fuerit, aliis etiam sacerdotibus, qui varias linguas calleant.

In officio pastoris adimplendo, imprimis curent parochi proprium gregem cognoscere. Cum autem omnium ovium sint ministri, vitae christianae inerementum foveant tum in singulis fidelibus, tum in familiis, tum in associationibus praesertim apostolatu addictis, tum in universa communitate paroeciali. Domos igitur et scholas visitent, prout pastorale munus id exigat; adolescentibus et iuvenibus studiose prospiciant; pauperes et infirmos paterna caritate prosequantur; peculiarem denique curam de opificibus • habeant atque adlaborent ut fideles operibus apostolatus auxilium praestent.

3) Vicarii paroeciales tamquam parochi cooperatores, praestantem et actuosam operam quotidie impendunt in ministerio pastorali sub parochi auctoritate exercendo. Quare inter paroehum eiusque vicarios fraterna habeatur conversatio, mutua caritas et reverentia sem-

nicima li sa svećenicima koji obavljaju pastoralnu službu na tom području (kao što su na primjer dekani) ili s onima koji se bave djelima iznadžupskog značenja, da bi tako dušobrižništvo u biskupiji: bilo jedinstveno i što uspješnije.

Osim toga neka dušobrižništvo ; uvijek bude prožeto misijskim duhom, tako da se na prikladan način proteže na sve koji borave u župi. Ako župnici ne mogu svojim djelovanjem zahvatiti neke skupine osoba, neka pozovu sebi u pomoć druge, pa i laike, da im pomognu u apbstolatu.

A da bi dušobrižnička služba bila što uspješnija, toplo se preporuča zajednički život svećenika, osobito onih koji rade u istoj župi; Takav život pospješuje apostolsko djelovanje i vjernicima pruža primjer ljubavi i jedinstva.

2) Da bi ispunili svoju učiteljsku službu, župnici treda da propovijedaju riječ Božju svima vjernicima, da oni — ukorijenjeni u vjeri, ufanju i ljubavi — rastu u Kristu i da kršćanska zajednica pruži ono svjedočanstvo ljubavi koje je Gospodin preporučio,^{1*} Isto su tako dužni da katehetskom poukom vode vjernike k punom poznavanju misterija spasenja kako to odgovara dobi svakog pojedinca. A za to poučavanje neka potraže ne samo pomoć redovnika nego i suradnju laika osnivajući bratovštine kršćanskog nauka.

Pri ispunjavanju svoje službe posvećivanja neka župnici nastoje da svetkovanje euharistijske žrtve bude središte i vrhunac svega života kršćanske zajednice. Isto tako neka se trude da vjernicima pruže duhovnu hranu potičući ih da pobožno i često primaju sakramente te da svjesno i aktivno sudjeluju u liturgiji. Meka župnici imaju na pameti i to da je sakrament pokore od velike važnosti za napredak kršćanskog života. Zbog toga neka uvijek budu pripravni da saslušaju ispovijedi vjernika i neka za to, bude li potrebno, pozovu druge svećenike koji znaju više različitih jezika.

U ispunjavanju pastirske službe neka župnici prije svega nastoje da upoznaju svoje stado. A kako su oni službenici svih ovaca, neka nastoje oko porasta kršćanskog života i kod pojedinih vjernika, i u obiteljima i u čitavoj Župskoj zajednici. Neka stoga posjećuju kuće i škole, kako to zahtijeva pastirska služba; neka se brižno zanimaju za djecu i mladež; siromahe i bolesnike neka susreću očinskom ljubavlju. Konačno, posebnu brigu neka posvećuju radnicima i neka porade oko toga da vjernici pruže svoj udio u djelima apostolata.

j) Župski vikari (kapelani) kao župnikovi suradnici danonice pridonose značajnu i djelotvornu pomoć pastoralnoj službi, koju treba da izvršuju pod autoritetom župnika; Stoga treba da između župnika i njegovih vikara vladaju bratski odnosi, međusobna ljubav i pošto-

per vigeat iidemque consiliis, auxilio et exemplo sese invicem adiuvent, paroeciali curae concordi voluntate communique studio providentes.

31. In iudicio efformando de sacerdotis idoneitate ad aliquam paroeciam regendam, Episcopus rationem habeat, non solum de illius doctrina, sed etiam de pietate, zelo apostolico, ceterisque dotibus ac qualitatibus, quae ad curam animarum rite exercendam requiruntur.

Praeterea cum muneris paroecialis tota ratio sit bonum animarum, quo facilius et aptius Episcopus ad provisionem paroeciarum procedere valeat, suppressantur, salvo iure Religiosorum, quaelibet iura praesentationis, nominationis vel reservationis, necnon, ubi existat, lex concursus, sive generalis sive particularis. Parochi vero in sua quisque paroecia ea gaudeant stabilitate in officio, quam animarum bonum requirat. Quare, abrogata distinctione inter parochos amovibiles et inamovibiles, recognoscatur et simplicior reddatur modus procedendi in translatione et amotione parochorum, quo Episcopus, servata quidem naturali et canonica aequitate, aptius necessitatibus boni animarum providere possit.

Parochi autem, qui ob ingravescentem aetatem aliamve gravem causam, ab officio rite et fructuose adimplendo impediuntur, enixe rogantur ut sua ipsi sponte, aut ab Episcopo invitati, officii renuntiationem faciant. Episcopus renuntiantibus congruam sustentationem provideat.

32. Eadem denique salus animarum causa sit, qua determinehtur aut recognoscantur paroeciarum erectiones aut suppressiones, aliaeve huiusmodi innovationes, quas quidem Episcopus propria auctoritate peragere poterit.

4) Religiosi

33. Omnibus Religiosis, quibus in iis quae sequuntur sodales accensentur ceterorum Institutorum consilia evangelica profitentes, iuxta propriam cuiusque vocationem, officium incumbit impense diligenterque adlaborandi ad aedificationem et incrementum totius mystici Corporis Christi et in bonum Ecclesiarum particularium.

Hos ver6 fines promovere tenentur imprimis oratione, poenitentiae operibus et propriae vitae exemplo, in quorum aestimatione et studio ut iugiter crescant, Sacrosancta haec Synodus eos magnopere hortatur. At, ratione habita indolis uniuscuiusque Religionis propriae, ad externa quoque apostolatus opera impensius accedant.

vanje. Neka se župnik i kapelan međusobno pomažu savjetom, suradnjom i primjerom; neka se složno i zajedničkim naporom brinu za župu.

Imenovanje, premještanje i zahvala na službi*

31. Kada želi prosuditi prikladnost svećenika da Upravlja nekom župom, biskup neka vodi brigu ne samo o -njegovoj učenosti nego i o njegovoj pobožnosti, apostolskom žaru i drugim odlikama i svojstvima koja se traže za pravilno izvršavanje dušobrižničke službe,

Osim toga, budući da je osnovni smisao župnikove službe dobro duša, potrebno je da biskup ima mogućnost da lakše i prikladnije popunjava župe. Stoga neka se dokinu — ne dirajući u prava redovnika — sva prava predlaganja, imenovanja ili pridržaja, isto tako i, gdje postoji, zakon natječaja bilo općeg bilo partikularnog.

Svaki župnik u svojoj župi treba da ima onu stalnost u službi koju traži dobro duša. Neka se stoga dokinu razlike između župnika koji se mogu premjestiti i onih koji se ne mogu, neka se preuredi i pojednostavni način postupka pri premještanju i maknuću župnika kako bi se biskup mogao bolje brinuti za potrebe dobra duša, pridržavajući se, dakako, naravne i kanonske pravičnosti.

Župnici koji zbog poodmakle dobi ili kojeg drugog ozbiljnog razloga *više nisu u stanju da svoju službu izvršuju pravilno i; uspješno, lijepo se umoljavaju da se sami od svoje volje ili na biskupov poziv zahvale na službi. Biskup treba da se pobrine za dolično uzdržavanje onih koji su se zahvalili na službi.

Osnivanje i dokidanje župa

32. Konačno, spasenje župa neka bude jedini motiv svih odredaba ili izmjena pri osnivanju ili dokidanju župa, kao i drugih sličnih promjena koje biskup može provesti svojom vlastitom vlašću. - >

4. REDOVNICI

Redovnici i djela apostolata

33. Svi redovnici — a među njih se uključuju i članovi: ostalih ustanova koje slijede evanđeoske savjete — dužni su svaki prema svom pozivu živo i marljivo raditi na izgradnji i porastu cijelog otajstvenog Tijela Kristova i na dobro mjesnih Crkava. •

Te su ciljeve dužni promicati prije svega "Woiirv6m, crnima jioKorc i primjerom vlastitog života. Ovaj Sveti Sabor ih svom dušom potiče da ta duhovna djela sve više cijene i da u njima nastoje neprestano napredovati. Ali također, imajući pred očima vlastitu narav svakog pojedinog reda, neka se zalaganjem daju i na vanjska djela apostolata;

34. Religiosi sacerdotes, qui in presbyteratus officium consecrantur ut sint et ipsi providi cooperatores Ordinis episcopalis, hodie adhuc maiori auxilio Episcopis esse valent, pro ingravescente animarum necessitate. Ideo vera quadam ratione ad clerum dioecesis pertinere dicendi sunt, quatenus in cura animarum atque apostolatus operibus exercendis partem habent sub sacrorum Praesulum auctoritate. Etiam alii sodales, sive viri sint sive mulieres, qui et ipsi peculiari ratione ad familiam dioecesanam pertinent, magnum auxilium sacrae Hierarchiae afferunt, atque in dies, auctis apostolatus necessitatibus, magis magisque afferre possunt ac debent.

35. Ad hoc autem ut apostolatus opera in singulis dioecesibus concorditer semper exercentur atque unitas dioecesanæ disciplinae sarta tecta servetur, haec principia fundamentalia statuuntur:

1) Episcopos, utpote Apostolorum successores, Religiosi omnes devoto semper obsequio ac reverentia prosequantur. Praeterea quoties ad apostolatus opera legitime vocantur ita munia sua exercere tenentur ut Episcopis auxiliatores adsint et subsint.¹⁸ Quin immo Religiosi Episcoporum postulationibus yodsque prompte ac fideliter obsecundent ut ampliores partes in salutis humanae ministerium suscipiant, salva Instituti indole et secundum Constitutiones, quae, si necesse sit, ad hunc finem accommodentur, inspectis huius Decreti Concilii principiiis. Praesertim, attentis urgentibus animarum necessitatibus atque cleri dioecesani penuria, Instituta religiosa, quae vitae mere contemplativae non addicuntur, ab Episcopis advocari possunt ut in variis ministeriis pastoralibus operam adiutricem impendant, inspecta tamen propria cuiusque Instituti indole; quani operam ut praeſtent, in paroeciis quoque suscipiendis etiam ad tempus, Superiores pro viribus faveant.

2) Religiosi autem, in externum apostolatium immissi, spiritu religionis propriae imbuti sint, atque fideles permaneant regulari observantiae et subiectioni erga proprios Superiores; quam obligationem ipsi Episcopi urgere ne omittant.

3) Exemptio, qua Religiosi ad Summum Pontificem vel ad aliam ecclesiasticam Auctoritatem advocantur et ab Episcoporum iurisdictione subducuntur, ordinem Institutorum internum potissimum respicit, quo melius in iisdem omnia sint inter se apta et conneza atque incremento et perfectioni religiosae conversationis consulatur;¹⁹ necnon ut de illis disponere possit Summus Pontifex in bonum Ecclesiae universae,⁸⁰ alia vero competens Auctoritas in bonum Ecclesiarum propriae iurisdictionis. Haec autem exemptio non impedit quominus

Redovnici suradnici biskupa u djelima apostolata

34. Redovnički svećenici, koji se posvećuju za svećeničku službu da i oni budu brižljivi suradnici biskupskog reda, danas mogu biskupima biti od još veće pomoći poradi povećanih potreba duša. Zato treba naglasiti kako na neki način pripadaju dijecezanskom kleru, ukoliko sudjeluju u dušobrižničkoj službi i u djelima apostolata pod vlašću biskupa.

Isto tako ostali članovi, kako muški tako ženski, koji također na poseban način pripadaju obitelji dijeceze, pružaju hijerarhiji veliku pomoć i danomice, kako se povećavaju potrebe apostolata, mogu i moraju sve više pomagati.

Načela o apostolatu redovnika u pojedinim biskupijama

35. A da bi se djela apostolata u pojedinim biskupijama uvijek složno provodila i da bi se sačuvalo nepovrijeđeno jedinstvo dijecezanske discipline, postavljaju se ova osnovna načela:

1) Neka svi redovnici susreću biskupe kao nasljednike apostola odanom uslužnošću i štovanjem. Osim toga, kad god su zakonito pozvani na apostolsku djelatnost, moraju svoje dužnosti tako ispunjavati da biskupima budu pomagači i da im budu podložni.^{1*} Što više, neka se redovnici odazivaju zahtjevima i željama biskupa spremno i vjerno, pa da preuzmu veći dio u službi ljudskog spasenja, a da to bude u skladu s naravi redovničke zajednice i prema konstitucijama, a one neka se, ako treba, a tu svrhu prilagode, imajući u vidu načela ovoga Dekreta.

Imajući napose u vidu goruće potrebe duša i nestašicu dijecezanskog klera, biskupi mogu pozvati redovničke ustanove, koje se ne posvećuju Čisto kontemplativnom životu, da mu pruže pomoć u različitim pastirskim službama, gledajući ipak na narav pojedine redovničke ustanove. Neka poglavari prema mogućnostima nastoje ovu pomoć pružati pa i kad se radi o povremenom preuzimanju župa.

2) A redovnici koji su uključeni u vanjski apostolat neka budu prožeti duhom vlastitog reda i neka ostanu vjerni redovničkom opsluživanju i podložnosti prema vlastitim poglavarima. I sami biskupi neka ne propuste poticati redovnike na ovu obavezu.

3) Izuzetost, po kojoj su redovnici podložni vrhovnom svećeniku ili spadaju pod koju drugu crkvenu oblast pa su izuzet od jurisdikcije biskupa, ima osobito u vidu unutrašnje uređenje ustanova, kako bi u njima sve bilo što bolje međusobno usklađeno i povezano te tako bilo što bolje u prilog razvoja i savršenstva redovničkog života.¹⁸ Izuzetost također omogućava da vrhovni svećenik može s njima raspolagati na dobro cijele Grkve,²⁰ a draga mjerodavna oblast na dobro Grkve vlastite jurisdikcije.

Religiosi in »ingulis dioecesibus Episcoporum iurisdictioni subsint ad normam iuris, prout horum pastorale munus perfungendu in et animarum rite ordinanda curatio requirunt.²¹

4) Omnes Religiosi, exempti et non exempti, Ordinariorum locorum potestati subsunt in iis quae ad publicum exercitium cultus divini, salva quidem Rituum diversitate, ad curam animarum, ad sacram praedicationem populo tradendam, ad christifidelium, praesertim puerorum, religiosam et moralem educationem, catechetica institutionem et Hurgicam efformationem atque ad status clericalis decorem spectant necnon ad varia opera in iis quae sacri apostolatus exercitium respiciunt. Religiosorum quoque scholae catholicae Ordinariis locorum subsunt ad earum generalem ordinationem et vigilantiam quod attinet, firmo tamen iure Religiosorum quoad earumdem moderamen. Pariter Religiosi tenentur servare ea omnia quae Episcoporum Concilia aut Conferentiae ab omnibus servanda legitime edixerint.

5) Inter varia Instituta religiosa atque inter eadem et clerum dioecesanum, ordinata foveatur cooperatio. Arcta insuper habeatur omnium operum et actionum apostolicarum coordinatio, quae maxime pendet a supernaturali animorum et mentium habitu, in caritate radicato et fundato. Hanc autem coordinationem curare Apostolicae Sedi competit pro universa Ecclesia; sacris vero Pastoribus in sua cuiusque dioecesi; Patriarchalibus demum Synodis et Episcoporum Conferentiis in proprio territorio.

Episcopi vel Episcoporum Conferentiae et Superiores religiosi vel Conferentiae Superiorum Maiorum, pro operibus apostolatus quae a Religiosis exercentur, praevis consiliis mutuo inter se collatis procedere velint.

6) Ad fovendas concorditer et fructuose mutuas relationes inter Episcopos et Religiosos, statis temporibus et quoties id opportunum videbitur, Episcopi et Superiores religiosi convenire velint ad negotia tractanda, quae universim ad apostolatum in territorio pertinent.

Caput III

DE EPISCOPIS *in* COMMUNE PLURIUM ECCLESiarUM BONUM COOPERANTIBUS

I. Synodi, Concilia et praesertim Episcoporum Conferentiae

36. Inde a prioribus Ecclesiae saeculis Episcopi, peculiaribus quidem Ecclesiis praepositi, communionem fraternae caritatis atque studio permoti universalis missionis Apostolis traditae, vires ac voluntates suas consociaverunt ad bonum tum commune tum singularum Ecclesiarum provehendum. Hac ratione sive Synodi, sive Concilia provincialia, sive demum Concilia plenaria constituta fuerunt

Ta izuzetost ne priječi da redovnici u pojedinim dijecezama budu podvrgnuti jurisdikciji biskupa prema odredbi prava, kako to iziskuju njihova pastirska služba i pravilno uređena dušobrižnička služba.²¹

4) Svi izuzeti i neizuzeti redovnici podložni su vlasti mjesnih ordinarija u onomu što se odnosi na izvršavanje javnog bogoštovlja, osvrćući se na raznolikost obreda: na dušobrižništvo, na sveto propovijedanje puku, na vjerski i moralni odgoj vjernika a napose djece; na katehetsku pouku i liturgijsko obrazovanje; na dostojanstvo kleričkog staleža kao i na različita djela koja se odnose na vršenje svetog apostolata. I redovničke katoličke škole podvrgnute, su mjesnim ordinarijima s obzirom na općenito uređenje i nadzor, ali tako da redovnici imaju pravo upravljanja. I redovnici su isto tako dužni obdržavati sve što biskupski sastanci ili konferencije odrede da svi imaju obdržavati.

5) Između pojedinih redovničkih ustanova, zatim između njih i dijecezanskog klera neka se podržava uređena suradnja. Neke se osim toga tijesno usklade sva apostolska djela i pothvati; a to najviše ovisi o nadnaravnom stanju srдца i duša, ukorijenjenom i utemeljenom u ljubavi. Na Apostolsku Stolicu spada da se brine za ovo usklađivanje u cijeloj Crkvi, a na svete pastire da se brinu za usklađivanje svaki u svojoj dijecezi, a na patrijarhalne sinode i Biskupske konferencije da se za to brinu na vlastitom području.

Biskupi ili biskupske konferencije, odnosno redovnički starješine ili konferencije viših redovničkih poglavara s obzirom na djela apostolata što ih vrše redovnici, neka se prethodno uzajamno savjetuju i prema tome postupaju. ,

6) Da bi se složno i plodonosno podržavali međusobni odnosi između biskupa i redovnika neka se u određenim rokovima, i kad god se to bude smatralo potrebnim, biskupi i redovnički poglavari sastanu da* raspravljaju o stvarima koje se općenito tiču apostolata na njihovu području.

III glava

SURADNJA BISKUPA NA ZAJEDNIČKOM DOBRU VIŠE CRKAVA

I. SINODE, SABORI I, POSEBNO, BISKUPSKE KONFERENCIJE

Sinode i pojedini sabori

36. Već od prvih stoljeća Crkve zajedništvo bratske ljubavi i briga za sveopće poslanje koje je povjereno apostolima poticalo je biskupe postavljene na čelo mjesnim Crkvama da udruže svoje sile i svoje volje s ciljem da se unaprijedi opće dobro i dobro pojedinih Crkava. Zbog toga su ustanovljene sinode, provincijalni sabori i ko-

in quibus Episcopi aequalem pro variis Ecclesiis Statuerunt rationem servandam tum in fidei veritatibus docendis tum in disciplina ecclesiastica ordinanda.

Exoptat haec Sancta Oecumenica Synodus ut veneranda Synodorum et Conciliorum instituta novo vigeant robore, quo aptius et efficacius fidei incremento disciplinaeque conservationi in variis Ecclesiis, pro temporum adiunctis, provideatur.

37. Hodiernis potissimum temporibus Episcopi haud raro munus suum apte ac fructuose adimplere non valent nisi cum aliis Episcopis arctiorem in dies suam concordem atque coniunctiorem operam efficiant. Cuiusmodi Episcoporum Conferentiae — pluribus in nationibus iam constitutae — praeclara ediderint uberius apostolatus argumenta, Sacrosancta haec Synodus summopere expedire censet, ut ubique terrarum eiusdem nationis seu regionis Episcopi in unum coetum confluant, statis temporibus simul convenientes, ut communicatis prudentiae et experientiae luminibus, collatisque consiliis sancta fiat ad commune Ecclesiarum bonum virium conspiratio. Propterea de Episcoporum Conferentiis haec quae sequuntur statuit.

38. 1) Est Episcoporum Conferentia veluti coetus in quo iacrorum Antistites cuiusdam nationis vel territorii munus suum pastorale coniunctim exercent ad maius bonum, quod hominibus praebet Ecclesia, provehendum, praesertim per apostolatus formas et rationes concurrentibus aetatis adiunctis apte compositas.

2) Omnes Ordinarii locorum cuiuscumque ritus, Vicariis Generalibus exceptis, Coadiutores, Auxiliares alique Episcopi titulares peculiari munere vel ab Apostolica Sede vel ab Episcoporum Conferentiis mandato fungentes ad Episcoporum Conferentiam pertinent. Ceteri Episcopi titulares necnon, ob singulare quod obeunt in territorio officium, Legati Romani Pontificis non sunt de iure membra Conferentiae. *

Ordinariis locorum necnon Coadiutoribus competit suffragium deliberativum. Auxiliariis aliisque Episcopis, quibus ius est Conferentiae interesse, suffragium deliberativum aut consultivum decernunt statuta Conferentiae.

3) Quaelibet Conferentia Episcoporum sua conficiat statuta, ab Apostolica Sede recognoscenda, in quibus — praeter alia media * — officia provideantur quae fini consequendo efficacius consulant, e. g. Consilium permanens Episcoporum, Commissiones Episcopales S^{yn}od^{ali} t^{er}ri^{torii} Generalis.

načno plenarni sabori na kojima su biskupi donosili za različite Crkve jedinstvene odredbe o poučavanju vjerskih istina i o uređenju crkvene discipline.

Ovaj opći Sabor želi da časna ustanova sinoda i sabora ponovno oživi te da na taj način prema konkretnim prilikama što prikladnije i uspješnije poradi za porast vjere i za čuvanje discipline u različitim Crkvama.

Važnost biskupskih konferencija

37. Napose u današnje vrijeme biskupi vrlo teško mogu svoju službu dobro i plodno obavljati ako danomice ne budu uvijek sve složnije i povezanije surađivali jedni s drugima. Budući da su biskupske konferencije — koje su već ustanovljene u mnogim narodima — pružile značajne dokaze plodnijeg apostolata, ovaj Sveti Sabor smatra vrlo korisnim da svuda po svijetu biskupi istoga naroda ili područja ustanove jednu skupštinu i da se u određenim rokovima sastaju pa da izmjenjuju misli i iskustva i međusobno se posavjetuju. Tako će se stvoriti sveta suradnja na zajedničko dobro Crkava. Zbog toga Sveti Sabor o biskupskim konferencijama određuje slijedeće:"

Pojam, sastav, nadležnost i suradnja konferencija

38. — 1) Biskupske su konferencije neka vrsta skupštine na kojoj sveti pastiri nekog naroda ili područja zajedno izvršavaju svoju pastirsku službu da bi tako promicali veće dobro koje ljudima pruža Crkva, osobito pomoću Onih oblika i metoda apostolata koji više odgovaraju sadašnjim prilikama.

2) Među članove biskupskih konferencija spadaju svi mjesni ordinariji bilo kojeg obreda (izuzevši generalne vikare), koadjutori, po moćni biskupi i drugi naslovni biskupi koji vrše neku posebnu službu koju im je povjerila Sveta Stolica ili biskupske konferencije. Ostali naslovni biskupi, kao i legati rimskog biskupa — zbog posebne službe koju obavljaju na tom području — ne spadaju pravno među članove konferencija.

Na konferencijama mjesni ordinarij kao i koadjutori imaju pravo odlučivanja. Statuti biskupskih konferencija određuju da li pomoćni i drugi biskupi koji imaju pravo da prisustvuju biskupskim konferencijama imaju pravo odlučivanja ili savjetovanja.

3) Svaka biskupska konferencija treba da izradi svoj statut koji mora potvrditi Apostolska Stolica. Neka se u njima —među ostalim — predvide i ustanove koje će omogućiti da se uspješnije postigne cilj konferencije, kao na primjer stalni savjet biskupa, biskupske komisije, generalni sekretarijat.

4) Decisiones Conferentiae Episcoporum, dummodo legitime et per duas saltem ex tribus partibus suffragiorum Praesulum, qui voto deliberativo fruentes ad Conferentiam pertinent, prolatae fuerint et ab Apostolica Sede recognitae, vim habeant iuridice obligandi in casibus dumtaxat in quibus autem ius commune id praescripserit aut peculiare Apostolicae Sedis mandatum, motu proprio aut ad petitionem ipsius Conferentiae datum, id statuerit.

5) Ubi peculiaria adiuncta id postulent, Episcopi plurimum notionum, Apostolica Sede approbante, unam constituerunt Conferentiam constituere.

Foveantur super rationes inter Conferentias Episcopales diversarum nationum ad maius bonum promovendum ac tuendum.

6) Enixe commendatur ut Praesules Orientalium Ecclesiarum, in disciplina propriae Ecclesiae in Synodiis promovenda et ad opera in bonum religionis efficacius fovenda, rationem etiam habeant boni communis totius territorii, ubi plures Ecclesiae diversorum rituum exstant, consiliis in conventibus interritualibus collatis, iuxta normas a competenti Auctoritate statuendas.

II. Provinciarum ecclesiasticarum circumscriptio et regionum ecclesiasticarum erectio

39. Animarum bonum non dioecesium tantum sed provinciarum quoque ecclesiasticarum aptam expostulat circumscriptionem, immo et regionum ecclesiasticarum suadet erectionem, ita ut apostolatus necessitatibus iuxta socialia et localia adiuncta melius provideatur, atque faciliores fructuosioresque reddantur Episcoporum relationes sive inter se sive cum Metropolitibus et cum ceteris eiusdem nationis Episcopis, necnon et Episcoporum cum civilibus Auctoritatibus.

40. Itaque, ad memoratos fines consequendos, Sacrosancta Synodus haec statuenda decernit:

1) Provinciarum ecclesiasticarum circumscriptiones opportune recognoscantur et iura ac privilegia Metropolitanarum novis aptisque normis definiantur.

2) Pro regula habeatur ut omnes dioeceseis alieque territoriales circumscriptiones quae in dioecesibus aequiparantur alicui provinciae ecclesiasticae, adscribantur. Proinde dioeceseis quae nunc Apostolicae Sedi immediate sint subiectae quaeque in ulli alii uniantur, aut in novam provinciam ecclesiasticam, si id fieri possit, sunt simul componenda aut illi provinciae aggregandae, quae vicinior seu opportunior sit, et iuri metropolitico Archiepiscopi sunt subiciendae ad normam iuris communis.

4) Odluke biskupskih konferencija, ukoliko su donesene zakonito i dvotrećinskom većinom glasovi onih biskupa koji na konferencijama imaju pravo odlučivanja, te ako ih odobri Sveta Stolica, pravno obvezuju samo u onim slučajevima koje predviđa opće pravo ili posebna odredba Apostolske Stolice donesena njezinom vlastitom pobudom ili na molbu samih biskupskih konferencija.

5) Ako to zahtijevaju posebne prilike, moći će biskupi različitih naroda uz odobrenje Svete Stolice ustanoviti jednu biskupsku konferenciju. Osim toga, neka se razvijaju odnosi između biskupskih konferencija različitih naroda radi promicanja i zaštite većeg dobra.

6) Toplo se preporučuje prelatima istočnih Crkava kad na sinodi promiču disciplinu svoje vlastite Crkve i kad potiču na djelatnosti koje su za dobro vjere, da imaju u vidu i zajedničko dobro čitavog područja tamo gdje postoji više Crkava različitih obreda; o tome će se posavjetovati na međuobrednim sastancima, prema načelima koja treba da odredi nadležna vlast.

II. GRANICE CRKVENIH PROVINCIIJA I USPOSTAVA CRKVENIH POKRAJINA

Načela za reviziju granica

39. Dobro duša zahtijeva da se prikladno odrede granice ne samo biskupija nego i crkvenih pokrajina. Štoviše, zahtijeva i uspostavljanje crkvenih pokrajina, da se tako bolje osiguraju potrebe apostolata u skladu s društvenim i mjesnim prilikama, kao i da se olakšaju i da budu plodniji odnosi biskupa međusobno, s metropolitama, s ostalim biskupima istoga naroda pa i odnosi biskupa s građanskim vlastima.

Pravila kojih se treba držati

40. Stoga Sveti Sabor, da bi se postigli spomenuti ciljevi određuje da se provede slijedeće:

1) Potrebno je da se nanovo ispitaju granice crkvenih provincija i neka se prikladnim i novim normama odrede prava i povlastice metropolita.

2) Neka se uzme kao pravilo da se sve biskupije i druge teritorijalne jedinice koje se pravno izjednačuju s biskupijama pripoje jednoj crkvenoj provinciji. Neka se stoga biskupije koje su sada neposredno pripojene Svetoj Stolicu i koje nisu sjedinjene ni s jednom drugom biskupijom, ili spoje, ako je moguće, u jednu novu crkvenu pokrajinu, ili neka se pripoje onoj crkvenoj¹ pokrajini koja im je bliza ili prikladnija te neka se podvrgnu metropolitanskom pravu nadbiskupa u smislu općeg prava.

3) Ubi utilitas id suadet, provinciae ecclesiasticae in regiones ecclesiasticas componantur, quarum ordinatio iure est statuenda.

41. Expediit ut competentes Episcoporum Conferentiae quaestionem de huiusmodi provinciarum circumscriptione aut regionum erectione examini subiciant, iuxta normas iam de dioecesium circumscriptione in nn. 23 et 24 statutas, et consilia ac vota sua Apostolicae Sedi proponant.

III. Episcopi munere interdibecano fungentes

42. Cum necessitates pastorales magis magisque requirant ut quaedam pastoralia munia concorditer regantur et promoveantur, expediit ut in servitium omnium vel plurium dioecesium alicuius determinatae regionis aut nationis nonnulla constituentur officia, quae etiam Episcopis committi possunt.

Commendat autem Sancta Synodus ut inter Praelatos seu Episcopos, his muneribus perfungentes, et Episcopos dioecesanos atque Conferentias Episcopales fraterna semper vigeat communio et animorum in sollicitudine pastoralis conspiratio, cuius rationes etiam iure communi definiantur oportet.

43. Cum spirituali militum curae, ob peculiare eorumdem vitae condiciones, eximia debeat sollicitudo, in unaquaque natione erigatur, pro viribus, Vicariatus Casfrensis. Tum Vicarius tum cappellani in concordia cum Episcopis dioecesanis cooperatione huic difficili operi impense se devoteant.

Quare Episcopi dioecesani Vicario Casttensi concedant numero sufficienti sacerdotes huic gravi muneri aptos simulque faveant inceptis ad bonum spirituale militum provehendum*

Mandatum generale

44. Decernit Sacrosancta Synodus, ut in recognoscendo Gxlice Iuris Canonici aptae definiantur leges, ad normam principiorum quae in hoc Decreto statuuntur, perpensis etiam animadversionibus quae vel a Commissionibus vel a Patribus Conciliaribus prolatae sunt.

Decernit insuper Sancta Synodus ut Directoria generalia de cura animarum conficiantur in usum tum Episcoporum tum parochorum, ut certae ipsis praebeantur rationes ad prnriim munus pastorale facilius aptiusque obeundum.

3) Gdje se to čini korisnim, neka se crkvene provincije rasporede u crkvena područja. Njihovo uređenje treba pravno odrediti.

Potrebno je tražiti mišljenje biskupskih konferencija

41. Preporuča se da nadležne biskupske konferencije razmotre pitanje takvog razgraničenja provincija ili uspostave područja i to prema smjernicama koje su već date pod br. 23 i 24 za granice biskupija i neka svoje mišljenje i odluku iznesu Apostolskoj Stolici.

III. BISKUPI U INTERDIJECEZANSKOJ SLUŽBI

Osnivanje posebnih ureda i suradnja s biskupima

42. Budući da pastoralne potrebe sve više zahtijevaju da se neke pastoralne dužnosti zajednički vode i unapređuju, dobro je da se za službu svih ili više biskupija određene pokrajine ili naroda osnuju neke službe koje se mogu povjeriti i biskupima.

Ovaj Sveti Sabor preporučuje da među prelatima ili biskupima koji obavljaju te službe i dijecezanskim biskupima i biskupskim konferencijama uvijek vlada bratska sloga i jednodušnost u pastoralnim pothvatima. Smjernice za to treba odrediti općim pravom.

Vikarijat za vojsku

43. Budući da dušobrižništvo vojnika, zbog posebnih okolnosti njihova života, zahtijeva posebnu brigu, neka se, prema mogućnosti u svakom narodu osnuje vojni vikarijat. Vikar i njegovi pomoćnici neka se u zajedničkoj suradnji s dijezanskim biskupima neumorno po svete tom teškom poslu.¹

Dijecezanski biskupi neka zato dadu vojnom vikaru dovoljan broj svećenika koji su prikladni za tu tešku službu i ujedno neka podupiru sve pothvate za unapređenje duhovnog dobra vojnika.²

OPĆA NAREDBA

44. Sveti Sabor određuje da se pri reviziji Zakonika crkvenog prava donesu prikladni zakoni u skladu s načelima koja su iznesena u ovom Dekretu, te da se uzmu u obzir i primjedbe što su ih iznijele komisije i saborski oci.

Sveti Sabor, osim toga, određuje da se izrade opći direktoriji o dušobrižništvu za potrebu biskupa i župnika s ciljem da im se time pruže sigurna pravila kako bi lakše i bolje mogli obavljati svoju pastirsku službu.

Conficiantur etiam tum speciale Directorium de cura pastorali peculiarium fidelium coetuum pro diversis singularum nationum vel regionum adiuntis, tum Directorium de catechetica populi christiani institutione, in quo agatur de fundamentalibus eiusdem institutionis principiis et ordinatione deque elaboratione librorum ad rem pertinentium. In iis vero Directoriis conficiendis ratio item habeatur animadversionum quae sive a Commissionibus sive a Patribus Generalibus exhibitae sunt.

Haec omnia et singula quae in hoc Decreto edicta sunt, placuerunt Sacrosancti Concilii Patribus. Et Nos, Apostolica a Christo Nobis tradita potestate, illa, una cum Venerabilibus Patribus, in Spiritu Sancto approbamus, decernimus ac statuimus et quae ita synodaliter statuta sunt ad Dei gloriam promulgari iubemus.

Romae, apud S. Petrum
die XXVIII mensis octobris anno MCMLXV.

Ego PAULUS Catholicae Ecclesiae Episcopus
(Sequitur Patrum subsignationes)

Neka se prema različitim prilikama pojedinih naroda ili krajeva sastave specijalni direktoriji o dušobrižništvu posebnih grupa vjernika, kao i direktorij o katehetskoj pouci kršćanskog puka u kojem će se iznijeti temeljna načela i sama organizacija te pouke kao i načela o izradi vjeronaučnih knjiga.

Isto tako i pri sastavljanju tih direktorija treba imati na umu primjedbe što su ih iznijele komisije ili saborski oci.

Sve ovo u cjelini i u pojedinostima što je u ovom Dekretu određeno prihvatile oci Svetoga Sabora. I Mi, apostolskom vlašću od Krista nam predanom, sve to zajedno s časnim Očima u Duhu Svetome odobravamo, odlučujemo i određujemo te zapovijedamo da to što je saborski određeno na slavu Božju bude proglašeno.

U Rimu, kod Svetog Petra, dne 28. listopada 1965.

Ja, PAVAO, biskup katoličke Crkve
(slijede potpisi Otaca)

BILJEŠKE

Uvod

- » Usp. Mt 1, 21.
* Usp. Iv 20, 21.
* Usp. I vat. konc, Sjed. IV, Dogm. konst. I *De Ecclesia Christi*, gl. 3. — Denz 1828 (3061).
* Usp. I Vat. konc, Sjed. IV, Dogm. konst. *De Ecclesia Christi*, Uvod, Denz. 1821 (3050).
⁵ Usp. II vat. konc, Dogm. konst. *de Ecclesia*, gl. III, br. 21, 24, 25: AAS 57 (1965) 24—25, 29—31.
⁸ Usp. II. vat. konc, Dogm. konst. *de Ecclesia*, gl. III, br. 21: AAS 57 (1965) 24—25.
⁷ Usp. IVAN XXIII, Apostol, konst. *Humanae salutis*, 25. XII 1961: AAS 54 (1962) 6.

I glava

- ¹ Usp. II vat. konc, Dogm. konst. *de Ecclesia*, gl. III. br. 22: AAS 57 (1965) 25—27.
* Usp. II vat. konc, Dogm. konst. *de Ecclesia*, n. mj.⁴
* Usp. II vat. konc, Dogm. konst. *de Ecclesia*, n. mj.
Usp. II vat. konc, Dogm. konst. *de Ecclesia*, n. mj.
⁸ Usp. PAVAO VI, Motu Proprio *Apostolica Sollicitudo*, 15. rujna 1965.
⁶ Usp. II vat. konc, Dogm. konst. *de Ecclesia*, gl. III, br. 23: AAS 57 (1965) 27—28.
⁷ Usp. PIO XII, Enc. *Fidei donum*, 21. travnja 1957; AAS 49 (1957) 237 si; usp. i: BENEDIKT XIV, Apostol, pismo *Maximum illud*, 30. studenog 1919: AAS 11 (1919) 440; PIO XI, Enc. *Rerum Ecclesiae*, 28. veljače 1926: AAS 18 (1926) 68.
⁸ Usp. PAVAO VI, *Nagovor* kardinalima, dostojanstvenicima, prela tima i ostalim službenicima Rimske kurije, 21. rujna 1963: AAS 55 (1963) 793 si.

II glava

- ¹ Usp. II vat. konc, Dekr. *De Ecclesiis Orientibus Catholicis*, 21. studenoga 1964, br. 7—11: AAS 57 (1965) 79—80. -
¹ Usp. Konc Trid., Sjed. V, Dekr. *de reform.*, gl. 2, Mansi 33, 30; Sjed. XXIV, Dekr. *de reform.*, c. Mansi 33, 159 [Usp. II vat. konc Dogm. konst. *de Ecclesia*, gl. III, br. 25: AAS 57 (1965) 29 si]

- ⁸ Usp. II vat. konc, Dogm. konst. *de Ecclesia*, gl. III, br. 25: AAS 57 (1965) 29—31.
- Usp. IVAN XXIII, Enc. *Pacem in tenis*, 11. travnja 1963. passim: AAS 55 (1963) 257—304.
 - » Usp. PAVAO VI, Enc. *Ecclesiam Suam*, 6. kolovoza 1964: AAS 56 (1964) 639.
 - Usp. PAVAO VI, Enc. *Ecchsiam Suam*, 6. kolovoza 1964: AAS 56 (1964) 644—645.
- ⁷ Usp. II vat. konc, Dekr. *De instrumentis communicationis socialis*, 4. prosinca 1963: AAS 56 (1964) 145—153. *
- ⁸ Usp. II vat. konc, Konst. *De Sacra Liturgia*, 4. prosinca 1963: AAS 56 (1964) 97 si; PAVAO VI, Motu proprio *Sacram Liturgiam*, 25. siječnja 1964: AAS 56 (1964) 139 si.
- Usp. PIO XII, Enc. *Mediator Dei*, 20. studenog 1947: AAS 39 (1947) 251 si; PAVAO VI, Enc. *Mysterium fidei*, 3. rujna 1965.
- ¹⁰ Usp. Dj 1, 14 i 2, 46. j
- Usp. II vat. konc, Dogm. Jconst. *de Ecclesia*, gl. VI, br. 44—45; AAS 57 (1965) 50—52.
- ¹² Usp. Lk 22, 26—27
- " Usp. Iv 15, 15.
- ¹⁴ Usp. II vat. konc, Dekr. *de Oecumenismo*, 21. studenog 1964: AAS 57 (1965) 90—107. !
- ¹⁵ Usp. SV. PIO X, Motu proprio *Iampridem*, 19. ožujka 1914: AAS 6 (1914) 174. si; PIO XII, Ap. Konst. *Exsul Familia*, 1. kolovoza 1952: AAS 44. (1952) 652 si; *Ueges Operis Apostolatus Mariš*, auctoritate Pii XII conditae, 21. studenog 1957: AAS 50 (1958) 375 si.
- ¹⁶ Usp. II vat. konc, Dekr. *de Ecclesiis Orientalibus Catholicis*, 21. studenog 1964, br. 4: AAS 57 (1965) 77.
- " Usp. Iv 13, 35.
- ¹⁸ Usp. PIO XII, Nagovor od 8. siječnja 1950: AAS 43 (1951) 28; usp. i PAVAO VI, Nagovor od 23. svibnja 1964: AAS 56 (1964) 571.
- ¹⁸ Usp. LAV XIII, Ap. konst. *Romanos Pontifices*, 8. svibnja 1881: Acta Leonis XIII, vol. II (1882) 234.
- *> Usp. PAVAO VI, Nagovor od 23. svibnja. 1964: AAS 56 (1964) 570—571.
- ²¹ Usp. PIO XII, Nagovor od 8. prosinca 1950; n. mj.

III glava

- ¹ Usp. Sv. Kongregacija Consistorialis: *Instructio de Viceriis Castrensisibus*, 23. travnja 1951: AAS 43 (1951) 562—565; *Formula servanda relatione de statu Vicariatus Castrensis conficienda*, 20. listopada 1956: AAS 49 (1957) 150—163; *De Sacrorum Liminum Visitatione a Vicariis Castrensisibus peragenda*, 28. veljače 1959: AAS 51 (1959) 272—74; Dekr. *Facultas audiendi confessiones militum Cappellanis extenditur*, 27. studenog 1960j AAS 53 (1961) 49—50. Usp. također Sv. kongf. de Religiosis, *Instructio de Cappellanis militum religiosi* 2. veljače 1955: AAS 47 (1955) 93—97.
- ² Usp. Sv. kongr. Consistorialis: *Epistula ad Em. mos. pp. DD. Cardinales atque Exc mos. pp. DD. Archiepiscopos, Episcopos, ceterosque Ordinarios Hispanicae Ditionis*, 21. lipnja 1951: AAS 43 (1951) 566.

DEKRET
O PRILAGOĐENOJ OBNOVI
REDOVNIČKOG ŽIVOTA

**PAULUS EPISCOPUS
SERVUS SERVORUM DEI
UNA CUM SACROSANCTI CONCILII PATRIBUS
AD PERPETUAM REI MEMORIAM**

**DECRETUM DE ACCOMMODATA
RENOVATIONE VITAE RELIGIOSAE**

1. PERFECTAE CARITATIS per consilia evangelica prosecutionem Sacrosancta Synodus praevidere ostendit, in Constitutione cui initium est »Lumen gentium«, a Divini Magistri doctrina et exemplis originem ducere et tamquam praeclarum signum Regni caelestis apparere. Nunc vero, de vita ac disciplina institutorum, quorum sodales castitatem, paupertatem et oboedientiam profitentur, intendit agere eorumque necessitatibus, prout tempora nostra suadent, providere.

Inde ab exordiis quidem Ecclesiae fuerunt viri ac mulieres, qui per praxim consiliorum evangelicorum Christum maiore cum libertate sequi pressiusque imitari intenderunt et suo quisque modo vitam Deo dicatam duxerunt, et quibus multi, Spiritu Sancto afflante, vel vitam solitariam degerunt vel familias religiosas suscitaverunt, quas Ecclesia sua auctoritate libenter suscepit et adprobavit. Unde e consilio divino mirabilis varietas coetuum religiosorum succrevit, quae valde contulit, ut Ecclesia, non solum ad omne opus bohū instructa (cf. 2 Tim. 3, 17) et ad opus ministerii ih aedificationem Corporis Christi (cf. Eph. 4, 12) parata sit, sed etiam variis donis filiorum suorum decorata appareat sicut sponsa ornata viro suo (cf. Apoc. 21, 2) per eam innotescat multiformis sapientia Dei (cf. Eph. 3, 10).

In tanta autem donorum varietate omnes, qui ad praesens consiliorum evangelicorum a Deo vocantur eademque fideliter profitentur, Domino se peculiariter devovent, Christum sequentes, qui virgo et pauper (cf. Mt 8, 20; Lc. 9, 58) per oboedientiam usque ad mortem Crucis (cf. Phil. 2, 8) hemines redemit et sanctificavit. Ita caritate

PAVAO BISKUP
SLUGA SLUGU BOŽJIH
ZAJEDNO S OČIMA SVETOGA SABORA
NA TRAJAN SPOMEN

DEKRET
»PERFECTAE CARITATIS«
o prilagođenoj obnovi redovničkog života

Uvod

1. Nastojanje oko savršene ljudoavi po evanđeoskim savjetima proistječe iz nauke i primjera božanskog Učitelja, a pojavljuje se kao sjajan znak nebeskog kraljevstva. To je već priječ pokazao Sveti Sabor u svojoj konstituciji koja nosi naslov *Lumen gentium* — Svjetlo naroda, a sada "hoće da progovori o životu i disciplini onih ustanova kojih članovi zavjetuju čistoću, siromaštvo i poslušnost, da se pobrine za njihove potrebe prema zahtjevima današnjih vremena.

Već je od početka Crkve bilo muževa i žena koji su ostvarivanjem evanđeoskih savjeta nastojali u većoj slobodi slijediti Krista i izraziti ga nasljedovati. Svatko je od njih na svoj način provodio život Bogu posvećen. Mnogi su između njih po nadahnuću Duha Svetoga ili provodili samotani život ili su osnivali redovničke obitelji, koje je Crkva svojom vlašću rado prihvaćala i odobrivala. Tako je po božanskom naumu razrasla divna raznolikost redovničkih zajednica, koja je mnogo pridonijela tome da Crkva bude ne samo¹ spremna za svako dobro djelo (usp. 2 Tim 3, 17) i pripravna za djelo služenja u izgradnji tijela Kristova (usp. Ef 4, 12) nego i da različitim darovima svojih sinova bude urešena poput Zaručnice koja je nakićena za svoga Zaručnika (usp. Otk 21 2), te se tako po njoj očituje mnogovrsna mudrost Božja (usp. Ef 3, 10).

U tolikoj raznolikosti darova, svi koje je Bog pozvao na ostvarivanje evanđeoskih savjeta i koji ih vjerno izvršuju, Bogu se posebno posvećuju zato da bi slijedili Krista koji je — čist i siromašan (usp. Mt 8, 20; Lk 9, 58) — po poslušnosti do smrti na križu (Fil 2, 8) spasio i posvetio ljude. Potaknuti ljubavlju, koju Duh

impulsi, quam Spiritus Sanctus in cordibus eorum diffundit (cf. Rom. 5, 5), magis magisque vivunt Christo et corpori Eius quod est Ecclesia (cf. Col. 1, 24). Quo ferventius ergo tali sui donatione quae totam vitam complectitur, Christo coniunguntur, eo uberius fit vita Ecclesiae et apostolatus eius vegetius fecundatur.

Ut autem praestans valor vitae per consiliorum professionem consecratae eiusque necessarium munus in praesentis temporis adiunctis ad maius Ecclesiae bonum cedat, haec Sacra Synodus sequentia statuit, quae non nisi principia generalia respiciunt accommodatae renovationis vitae ac disciplinae religionum atque, propria indole servata, societatum vitae communis sine votis et institutorum saecularium. Normae vero particulares pro eorundem congrua expositione et applicatione post Concilium a competenti auctoritate statuendae sunt.

2. Accommodata renovatio vitae religiosae simul complectitur et continuum reditum ad omnes vitae christianae fontes primigeniamque institutorum inspirationem et adaptationem ipsorum ad mutatas temporum condiciones. Quae renovatio, sub impulsu Spiritus Sancti et Ecclesiae duce, promovenda est secundum principia quae sequuntur:

a) Cum vitae religiosae ultima norma sit Christi sequela in Evangelio proposita, haec ab omnibus institutis tamquam suprema regula habeatur.

b) In ipsum Ecclesiae bonum cedit ut instituta peculiarem suam indolem ac vim habeant. Ideo fideliter agnoscantur et servantur Fundatorum spiritus propriaque proposita, necnon sanae traditiones, quae omnia cuiusque instituti patrimonium constituunt.

c) Omnia instituta vitam Ecclesiae participant, eiusque inchoata et proposita ut in re biblica, liturgica, dogmatica, pastorali, oecumenica, missionali et sociali, iuxta propriam suam indolem, sua foveant et pro viribus foveant.

d) Instituta, de hominum temporumque condicionibus deque Ecclesiae, necessitatibus, congruam cognitionem apud sodales suos promoveant; ita ut mundi huius aetatis adiuncta in lumine fidei sapienter diiudicantes, atque zelo apostolico exardescens, efficacius hominibus subvenire valeant.

e) Cum vita religiosa ante omnia ad hoc ordinetur ut sodales Christum sequantur et Deo uniantur per professionem consiliorum evangelicorum, serio perpendendum est optimas accommodationes ad necessitates temporis nostri peractas effectum non sortiri, nisi animentur renovatione spirituali, cui semper etiam in operibus externis promovendis primae partes tribuendae sunt.

Sveti razlijeva u njihovim srcima (usp. Rim 5, 5), oni sve više žive Kristu i njegovu tijelu, Crkvi <(usp. Kol 1, 24). Stoga, što se oni po predanju samih sebe koje obuhvaća cijeli život čvršće s Kristom sjedinjuju, to je bogatiji život Crkve i plodniji njezin apostolat.

Da izvanredna vrijednost toga života, posvećenog zavjetovanjem savjeta, i njegova nužna uloga u-suvremenom svijetu bude na još veću korist Crkve, ovaj Sveti Sabor donosi ove odredbe. One se odnose samo na opća načela prilagođene obnove života i stege redova i družba zajedničkog života bez zavjeta, kao i svjetovnih ustanova, čuvajući pri tom njihovu vlastitu narav. Posebne smjernice za ispravno tumačenje i primjenu tih općih načela odredit će nadležna vlast poslije Sabora.

Opća načela prilagođene obnove

2. Prilagođena obnova redovničkog života treba da jednako obuhvati: s jedne strane neprestano vraćanje na izvore svakog kršćanskog života kao i na izvorni duh redovničkih ustanova, a s druge strane njihovo prilagođivanje promijenjenim prilikama vremena. Tu obnovu treba izvršiti pod utjecajem Duha Svetoga i pod vodstvom Crkve prema slijedećim načelima:

a) Vrhovno je pravilo redovničkog života: slijediti Krista kako je to izloženo u Evanđelju. To ima važiti kao vrhovno načelo svim redovničkim ustanovama.

b) Dobro je za Crkvu da ustanove imaju svoju posebnu narav i vlastitu zadaću. Stoga neka sve one dobro upoznaju i vjerno slijede duh osnivača i njegove posebne nakane kao i zdrave tradicije, što sve sačinjava baštinu svake pojedine redovničke ustanove.

c) Sve ustanove neka učestvuju u životu Crkve i neka prema svojoj vlastitoj naravi prihvate kao nešto svoje te svim silama promiču njezine pothvate i ciljeve na biblijskom, liturgijskom, dogmat-skom, pastoralnom, ekumenskom, misijskom i socijalnom području.

d) Neka se ustanove zalažu da njihovi članovi steknu primjereno poznavanje prilika ljudi i vremena kao i potreba Crkve, tako da u svjetlu vjere s razumijevanjem prosuđuju okolnosti suvremenog svijeta te goreći apostolskim žarom uzmognu što uspješnije ljudima pritijecati u pomoć.

e) Budući da je redovnički život prije svega određen za to da njegovi članovi slijede Krista te se zavjetovanjem evanđeoskih savjeta s Bogom sjedine; sa svom ozbiljnošću valja uočiti da i najbolje prilagođivanje potrebama današnjeg vremena neće biti uspješno ako ne bude prodahnuto duhovnom obnovom, kojoj i u vanjskom djelovanju uvijek treba davati prvenstvo.

3. Ratio vivendi, orandi et operandi hodiernis sodalium conditionibus physicis et psychicis, necnon, prout ab indole cuiusque instituti requiritur, apostolatus necessitatibus, culturae exigentiis, circumstantiis socialibus et oeconomicis, ubique, praesertim in missionum locis, apte conveniat.

Secundum eadem criteria examini quoque subiiciatur regiminis ratio institutorum.

Quapropter constitutiones, »directoria«, libri usuum, precum et caeremoniarum aUique id genus codices, congruenter recognoscantur atque, iis praescriptis suppressis quae obsoleta sint, documentis huius Sacrae Synodi aptentur.

4. Efficax renovatio et recta accommodatio obtineri nequeunt nisi cooperantibus omnibus instituti sodalibus.

Normas autem accommodatae renovationis statuere et leges ferre, necnon sufficienti prudentique experientiae locum dare, competentium tantum auctoritatum est, praesertim capitulorum generalium, salva, quatenus necessaria sit, approbatione Sanctae Sedis aut Ordinariorum locorum, ad normam iuris. Superiores vero, in his quae ad totius instituti sortes spectant, sodales suos apto modo consulant et audiant. Pro accommodata renovatione monasteriorum monialium, vota et consulta etiam a consensibus foederationum aut ab aliis conventibus legitime convocatis obtineri poterunt.

Meminerint tamen omnes spem renovationis ponendam esse magis in diligentiore regulae et constitutionum observantia quam in multiplicandis legibus.

5. Cuiusvis instituti sodales mente recolant imprimis se puiessiuue consiliorum evangelicorum vocationi divinae responsum dedisse, ita ut, non solum peccato mortui (cf.- Rom. 6, 11) sed etiam mundo renuntiantes, soli Deo vivant. Totam enim vitam suam Eius famulatus mancipaverunt, quod quidem constituit peculiarem quamdam consecrationem, quae in baptismatis consecratione intime radicatur eamque plenius exprimit. —

Cum autem haec suiipsius donatip. ab Ecclesia suscepta sit, eius etiam servitio sese sciant addictos. Qui Dei famulatus exerditium virtutum in eis urgere ac fovere debet, praesertim humilitatis et oboedientiae, fortitudinis et castitatis, quibus Christi exinanitio (cf. Phil. 2, 7-8) simulque Eius vita in spiritu (cf. Rom. 8, 1-13) participantur.

Praktične smjernice za prilagođenu obnovu

3. Način života, molitve i rada neka se svagdje, a napose u mi-sijskim krajevima, primjereno uskladi s današnjim fizičkim i psihičkim sposobnostima članova; a prema zahtjevima naravi svake pojedine ustanove neka se uskladi s potrebama apastolata, sa zahtjevima kul ture, s društvenim i ekonomskim okolnostima.

Prema istim mjerilima neka se preispita i sam način upravljanja u pojedinim redovničkim ustanovama.

Stoga neka se na prikladan način preispitaju konstitucije, direk-toriji, običajnici, molitvenici, ceremonijali kao i ostali zbornici te vrste; neka se dokinu zastarjeli propisi, a ostalo uskladi s doku-mentima ovog Svetog Sabora.

Kome pripada provođenje prilagođene obnove

4. Uspješna se obnova i ispravno prilagođivanje neće postići ako na tom ne budu surađivali svi članovi pojedine ustanove.

Na nadležnu vlast, osobito na generalne kapitule, spada odrediti smjernice i donositi zakone za obnovu i prilagođivanje te predvidjeti vrijeme za dostatne i razborite pokuse, dakako, ukoliko je potrebno, uz odobrenje Svete Stolice ili ordinarija, već prema propisu prava. U onim stvarima koje se odnose na cijelu ustanovu, neka poglavari prikladno upitaju za savjet i saslušaju svoje članove.

Za prilagođenu obnovu samostana kkuzurnih redovnica mogu se prikupiti želje i prijedlozi i od skupštine njihovih saveza ili kakvih drugih zakonitih sastanaka.

Neka kod toga svi imaju na pameti da nadu u uspjeh obnove treba postavljati više u savjesnije obdržavanje pravili i konstitucija nego u pomnožavanje zakona.

Zajednički elementi svim oblicima redovničkog Života

5. Članovi.bilo koje redovničke ustanove neka u prvom redu budu svjesni da su se zavjetovanjem evanđeoskih savjeta odazvali božanskom pozivu, da tako — ne samo mrtvi grijehu (usp. Rim 6, 11) nego i odričući se svijeta —■ žive Bogu jedinom. Cijeli su svoj život stavili na raspolaganje njegovoj službi. To, im daje neku posebnu posvetu, a ta ima svoje duboko korijenje u krsnoj posveti, koju potpunije izražava.

Budući'da je Crkva primila ovo njihovorpredanje samoga sebe, neka budu svjesni da su i njoj dužni služiti

>

To što su se posvetili službi Božjoj treba da ih neodoljivo potiče na trajno vršenje kreposti, osobito poniznosti i poslušnosti, odvažno-sti i čistoće, po kojima postaju dionici-Kristova poniženja (usp Fil 2, 7-8), a ujedno i njegova života u Duhu (usp. Rim 8, 1-13).

Religiosi ergo, suae professioni fideles, omnia propter Christum dimittentes (cf. Me. 10, 28), Ipsum tamquam unum necessarium (cf. Lc. 10, 42) sequantur (cf. Mt. 19, 21), Eius verba audientes (cf. Lc. 10, 39), de iis quae Eius sunt solliciti (cf. 1 Cor. 7, 32),

Quapropter cuiuslibet instituti sodales, Deum prae omnibus et unice quaerentes, contemplationem, qua Ei mente et corde adhaereant, cum amore apostolico, quo operi Redemptionis adsociari Regnumque Dei dilatari nitantur, coniungant oportet.

6. Qui evangelica consilia profitentur Deum qui nos prior dilexit (cf. 1 Io. 4, 10) ante omnia quaerant ac diligant et in omnibus »cum amore apostolico, quo operi Redemptionis adsociari Regnumque Deo (cf. Col. 3, 3), unde profluit et urgetur proximi dilectio in salutem mundi Ecclesiaeque aedificationem. Hac caritate etiam ipsa praxis consiliorum evangelicorum animatur et regitur.

Quapropter institutorum sodales spiritum orationis et orationem ipsam, haurientes e germanis spiritualitatis christianae fontibus assiduo studio colant. Imprimis vero Sacram Scripturam quotidie prae manibus habeant, ut divinarum scripturarum lectione et meditatione »eminentem scientiam Iesu Christi« (Phil. 3, 8) ediscant. Sacram Liturgiam, praesertim sacrosanctum Eucharistiae mysterium, ad mentem Ecclesiae corde et ore peragant atque ex hoc ditissimo fonte vitam spiritualem alant.

Ita ih mensa divinae Legis et sacri altaris refeeti Christi membra fraterne ament, pastores spiritu filiali reverentur atque diligant; magis magisque vivant et sentiant cum Ecclesia eiusque missioni totaliter se devoteant.

7. Instituta quae integre ad contemplationem ordinantur, ita ut eorum sodales in solitudine ac silentio, in assidua prece et alacri poenitentia soli Deo vacent, in Corpore Christi mystico, in quo »omnia... membra non eundem actum habent« (Rom. 12, 4); quantumvis actiosi apostolatus urgeat necessitas, praeclaram partem semper retinent. Deo enim eximium laudis sacrificium, offerunt, populum Dei sanctitatis uberrimis fructibus collustrant atque exemplo movent necnon arcana fecunditate apostolica dilatant. Ita Ecclesiae decus exstant et caelestium scabra gratiarum. At eorum ratio vivendi secundum praedicta principia et criteria accommodatae renovatiohiscognoscitufi^ntissime tamen servatis eorum a mundo secessu atque vitalitateralativae exercitiis propriis.

Redovnici, dakle, vjerni svojem zavjetovanju — odričući se svega poradi Krista (usp. Mk 10, 28) ■— neka nasljeđuju njega kao ono jedino potrebno (usp. Lk 10, 42; Mt 19,21); slušajući njegove riječi (usp. Lk 10, 39) neka budu zauzeti za ono što je njegovo (usp. 1 Kor 7, 32):.

Stoga članovi bilo koje ustanove, jer prije svega i samo Boga traže, treba da spajaju kontemplaciju po kojoj se umom i srcem s njime sjedinjuju, s apostolskom ljubavlju koja ih goni da se suradnjom uključe u djelo otkupljenja i šire kraljevstvo Božje.

Prvenstvo duhovnog života

6. Koji zavjetuju evanđeoske savjete neka iznad svega traže i ljube Boga koji rias je prvi ljubio (usp. 1 Iv 4, 10), i neka u svim životnim okolnostima njeguju život s Kristom u Bogu sakriven (usp. Kol 3, 3). Odatle izvire i svim žarom pokreće ljubav prema bližnjemu za spasenje svijeta i za izgradnju Crkve. Ta ljubav treba da oživljava i upravlja cjelokupno provođenje evanđeoskih savjeta.

Neka zato svi članovi ustanova neprestanim marom njeguju duh molitve i samu molitvu, crpući iz pravih izvora kršćanske duhovnosti. Neka u prvom redu svakog dana imaju u rukama Sveto pismo, da čitanjem i razmatranjem božanskog Pisma nauče »nenadmašivo znanje —[^] Isusa Krista« (Fil 3, 8). Neka u duhu Crkve srcem i ustima obavljaju sv. liturgiju, osobito presveto otajstvo euharistije, i neka iz toga najbogatijeg izvora hrane svoj duhovni život.

Tako — okrijepljeni za stolom božanskog Zakona i svetog oltara — neka bratskom ljubavlju ljube udove Kristove, a sinovskim srcem poštuju i ljube pastire; neka sve više i više žive i osjećaju s Crkvom i neka se potpuno stave u službu njezina poslanja.

Kontemplativne ustanove

7. Ustanove, koje su usmjerene samo na kontemplaciju, tako da se njihovi članovi u samoći i šutnji, u neprestanoj molitvi i radosnoj pokori bave samo Bogom, uvijek u mističnom tijelu Kristovu,, u kojem »svi udovi nemaju iste službe« (Rim 12, 4), zauzimaju istaknut položaj, ma koliko bila velika potreba aktivnog apostolata. Oni prinose Bogu izvrsnu žrtvu hvale, a narod Božji rasvjetljuju bogatim plodovima svetosti, primjerom ga potiču i otajstvenom apostolskom plodnošću promiču njegov porast. Tako su oni ures Crkve i izvor nebeskih milosti. No neka se i njihov način života preispita prema spomenutim načelima i mjerilima prilagođene obnove, ali ipak tako da se svom pomnjom sačuva njihova odvojenost od svijeta i vježbe svojstvene kontemplativnom životu.

8. Permulta sunt in Ecclesia instituta, vel clericalia vel laicalia, variis apostolatus operibus dedita, quae donationes habent secundum gratiam quae data est eis, differentes: sive ministerium in ministrando, sive qui docet in doctrina, qui exhortatur in exhortando, qui tribuit in simplicitate, qui miseretur in hilaritate (cf. Rom. 12. 5-8). »Divisiones vero gratiarum sunt, idem autem Spiritus« (1 Cor. 12, 4). In istis institutis, ad ipsam naturam vitae religiosae pertinet actio apostolica et benefica utpote sanctum ministerium et opus caritatis proprium ab Ecclesia ipsis commissum eiusque nomine exercendum. Proinde tota vita religiosa sodalium spiritu apostolico imbuatur, tata vero actio apostolica religioso spiritu informetur. Ut igitur sodales vocationi suae ad Christum sequendum imprimis respondeant, ac ipsi Christo in Eius membris deserviant actio eorum apostolica ex intima cum Ipso unione procedat oportet. Inde fit ut caritas ipsa erga Deum et proximum foveatur.

Quapropter instituta illa observantias suas atque usus cum requisitis apostolatus, cui dedicantur, apte componant. Cum autem vita religiosa apostolicis operibus dedita formas multiplices induat, necesse est ut accommodata eius renovatio huiusmodi diversitatis rationem habeat, atque ut apud varia instituta sodalium vita in servitium Christi propriis eorum congruisque mediis sustentetur.

9. Fideliter servetur atque magis in dies elucescat in suo germano spiritu tum in Oriente tum in Occidente venerabile vitae monasticae institutum, quod praeclara merita longo saeculorum cursu in Ecclesia et in humana consortione sibi acquisivit. Monachorum praecipuum officium est divinae Maiestati humile simul ac nobile servitium praestare intra septa monasterii, sive in umbratili vita integre se divino cultui dedicent sive aliqua apostolatus vel christianae caritatis opera legitime assumpserint. Servata igitur indole propriae institutionis, antiquas beneficas traditiones renovent easque hodiernis animarum necessitatibus ita accommodent ut monasteria veluti seminaria sint aedificationis populi christiani.

Item religiones quae ex regula vel instituto vitam apostolicam intime coisociant offido choralis observantiisque monasticis, ita rationem vivehdi cum apostolatus sibi convenientis exigentiis componant ut suam formam vitae fideliter servent utpote quae eximio Ecclesiae bono cedat.

10. Vita religiosa laicalis, tam pro viris quam pro mulieribus, statim in se completum professionis consiliorum evangelicorum constituit.

Ustanove posvećene apostolskom životu

8. U Crkvi ima vrlo mnogo redovničkih, i kleričkih i laičkih, ustanova koje se posvećuju različitim djelima apostolata. Prema milosti koja im je dana, one imaju različite darove: dar posluživanja, da služe; dar poučavanja, da poučavaju; dar rješavanja, da tješe; dar dijeljenja, da daju darežljivo; dar djela milosrđa, da ga čine radosno (usp. Rim 12, 5-8). »Milosni su darovi različiti, ali je isti Duh (1 Kor 12, 4).«

U tim ustanovama apostolska i dobrotvorna djelatnost spada na samu narav redovničkog života, jer im je to njihovo sveto služenje i djelo ljubavi povjerila sama Crkva, da ga u njezino ime izvršuju. Stoga treba da cjelokupni redovnički život članova bude prožet apostolskim duhom, a sva apostolska djelatnost oblikovana redovničkim duhom. Zato da članovi u prvom redu odgovore svom pozivu — to jest da nasljeđuju Krista i služe samome Kristu u njegovim udovima — njihova apostolska djelatnost treba da proizlazi iz intimnog jedinstva s njim. Odatle raste i ljubav prema Bogu i bližnjemu.

Neka zato ustanove zgodno usklade svoja opsluživanja i običaje sa zahtjevima apostolata kojemu se posvećuju. A budući da redovnički život, posvećen apostolskoj djelatnosti, ima raznovrsne oblike, potrebno je da se kod prilagođene obnove računa s tim raznolikostima i da se život članova u službi Kristovoj podržava u različitim ustanovama sredstvima njima svojstvenim i primjerenim.

Treba sačuvati monaški i samostanski život

9. Neka se i na Istoku i na Zapadu vjerno čuva i neka se dano mice sve više u svom izvornom duhu razvija časna ustanova monaškog života, koja je kroz dugi tijek vjekova stekla slavne zasluge u Crkvi i ljudskom društvu. Glavna je služba monaha da unutar samo stanskih zidova vrše poniznu i plemenitu službu božanskom Veličanstvu, bilo da se u skrovitom životu sasvim posvećuju bogoštovlju, bilo da su zakonito preuzeli neka djela apostolata ili kršćanske ljubavi. Čuvajući, dakle, narav vlastite ustanove neka obnove stare dobre tradicije i neka ih tako prilagode današnjim potrebama duša da samo stani budu rasadišta za izgradnju kršćanskog naroda.

Isto tako redovi koji na temelju pravila ili svoga ustrojstva tijesno združuju apostolski život s korskom službom i monaškim opsluživanjem, neka tako usklade način života sa zahtjevanom apostolata koji im je svojstven da vjerno sačuvaju svoj oblik života, jer i on pridonosi osobitom dobru Crkve.

Laički redovnički život

10. Laički redovnički život, i muški i ženski, predstavljaju u sebi potpun stalež zavjetovanja evanđeoskih savjeta. I budući da je tako

Quapropter illam, muneri pastorali Ecclesiae in erudienda iuventute, in aegrotis curandis aliisque ministeriis explendis tam ut Uem, Sacra Synodus magni faciens, sodales in sua vocatione confirmat eosque ut hodiernis exigentiis vitam suam accommodent hortatur.

Sacra Synodus declarat nihil obstare quominus in religionibus Fratrum, firma manente earum indole laicali, ex dispositione Capituli generalis, ad subveniendum necessitatibus ministerii sacerdotalis in suis domibus, aliqui sodales sacris Ordinibus initientur.

11. Instituta saecularia, quamvis non sint instituta religiosa, veram tamen et completam consiliorum evangelicorum professionem in saeculo ab Ecclesia recognitam secumferunt. Quae professio viris ac mulieribus, laicis et clericis in saeculo degentibus, consecrationem confert. Proinde iidem totalem suipsius Deo dedicationem in caritate perfecta praecipue intendant et ipsa instituta propriam ac peculiarem indolem, saecularem scilicet, servent ut apostolatam in saeculo ac veluti ex saeculo, ad quem exercendum orta sunt, efficaciter et ubique adimplere valeant.

Probe tamen sciant se tantum munus obire non posse, nisi sodales accurate in rebus divinis et humanis ita instituantur, ut revera fermentum sint in mundo ad robur et incrementum Corporis Christi. Moderatores ergo serio curent de institutione praesertim spirituali sodalibus impertienda necnon de ulteriore formatione promovenda.

12. Castitas »propter regnum caelorum« (Mt., 19, 12), quam religiosi profitentur, tamquam eximium gratiae donum aestimanda est. *Cot* enim hominis singulari modo liberat (cf. 1 Cor. 7, 32-35), ut magis accendatur caritate erga Deum et homines universos, ideoque est peculiare signum bonorum caelestium necnon medium aptissimum quo religiosi alacriter servitio divino operibusque apostolatus sese dedicent. Sic ipsi coram omnibus Christifidelibus mirabile illud evocant connubium a Deo conditum, et in futuro saeculo plene manifestandum quo Ecclesia unicum sponsum Christum habet.

Oportet ergo ut religiosi, professionem suam fideliter servare studentes, verbis Domini credant et, Deo confisi, de propriis viribus ne praesumant, mortificationem seorsumque custodiam adhibeant. Media quoque naturalia ne omittant, quae mentis et corporis sanitati favent. Ita fit ut falsis doctrinis, quae continentiam, perfectam tamquam impossibilem vel humano profectui nocivam ostendant, non moveantur, et omnia quae castitatem in periculum deducunt, instinctu quodam spirituali, respuant. Meminerint insuper

koristan za pastirsku zadaću Crkve u odgoju mladeži, u dvorbi bolesnika i u drugim vrstama služenja, Sveti Sabor ga vrlo cijeni a njegove članove utvrđuje u njihovu zvanju i potiče da prilagode svoj život suvremenim potrebama.

Sveti Sabor izjavljuje da nema zapreke te neki članovi laičkih redova, a da im se time ne mijenja njihov laički značaj, po odluci svojih generalnih kapitula prime svete redove, da bi se u njihovim kućama osigurala potrebna-svećenička služba.

Svjetovne ustanove

11. Svjetovne ustanove, iako nisu redovničke, ipak imaju značaj pravog i potpunog po Crkvi odobrenog zavjetovanja evanđeoskih savjeta u svijetu. To zavjetovanje daje posebno posvećenje muškarcima i ženama, laicima i klericima koji se nalaze u svijetu. Stoga neka svi oni osobito nastoje oko posvemašnjeg predanja samog sebe službi Božjoj po savršenoj ljubavi, a njihove ustanove neka čuvaju svoju vlastitu i posebnu narav, to jest svjetovnu, da bi tako uspješno i svagdje — u svijetu i kao iz svijeta — mogli provoditi apostolat, radi čega su i osnovani.

Neka pak dobro znadu da takav zadatak neće moći izvršiti ako članovi ne budu brižljivo poučeni u božanskim i ljudskim stvarima, kako bi doista postali kvascem svijeta za jačanje i porast tijela Kristova. Neka se, dakle, poglavari ozbiljno brinu, da se članovima dadne izobrazba, osobito duhovna, koju treba daljnjim obrazovanjem unapređivati.

Čistoća

12. Treba cijeliti kao izvanredan dar milosti čistoću »radi kraljevstva nebeskoga« (Mt 19, 12), koju zavjetuju redovnici. Ona na poseban način oslobađa čovjekovo srce (usp. 1 Kor 7, 32-35), da se rasplamsa većom ljubavlju prema Bogu i svim ljudima. Zato je ona osobit znak nebeskih dobara i najprikladnije sredstvo po kojem se redovnici nesebično posvećuju božanskoj službi i djelima apostolata. Tako oni svim vjernicima dozivaju u pamet onu divnu, po Bogu zasnovanu ženidbu koja će se potpuno očitovati istom u budućem životu a po kojoj Crkva ima jedinoga Zaručnika — Krista.

Treba, dakle, da redovnici vjerno čuvajući svoj zavjet vjeruju riječima Gospodnjim; ufajući se u Božju pomoć neka se ne uzdaju u svoje sile, nego neka se mrtve i neka bdiju nad svojim osjetilima. Neka ne propuštaju ni naravna sredstva koja koriste zdravlju duše i tijela. Tako se neće dogoditi da podlegnu utjecaju lažnih naučavanja koja hoće da je potpuna uzdržljivost nemoguća i čovječjem razvitku škodljiva, nego će po nekom duhovnom nagonu odbaciti sve što čistoću dovodi u opasnost. Osim toga, neka imaju na pameti svi, a

omnes, praesertim Superiores, castitatem securius servari cum iher sodales vera dilectio fraterna in vita communi viget. Cum observantia continentiae perfectae profundiores naturae humanae indinationes intime attingat, candidati ad professionem castitatis ne accedant neve admittantur, nisi post probationem vere sufficientem -et cum debita maturitate psychologica et affectiva. Ipsi non solum de periculis castitati occurrentibus moneantur, sed ita instruantur ut coelibatum Deo dicatum etiam in bonum integrae personae assumant.

13. Paupertas voluntaria propter Christi sequelam cuius est signum praesertim hodie multum aestimatum, a religiosis diligenter excolatur atque, si opus sit, novis etiam formis exprimatur. Per eam participatur paupertas Christi, qui propter nos egenus factus est, cum esset dives, ut illius inopia nos divites essemus (cf. 2 Cor. 8, 9; Mt. 8, 20).

Ad paupertatem autem religiosam quod attinet, haud sufficit in usu bonorum Superioribus subiici, sed oportet ut sodales re et spiritu sint pauperes, thesauros in caelo habentes (cf. Mt. 6, 20).

In suo quisque officio communi legi laboris se sentiant obnoxios, atque, dum ita res victui operibusque eorum necessariae comparantur, omnem indebitam sollicitudinem proiciant et Patris caelestis Providentiae sese committant (cf. Mt. 6, 25).

Congregationes religiosae suis constitutionibus permittere possunt ut sodales bonis patrimonialibus acquisitis vel acquirendis renuntient.

Instituta ipsa, ratione habita' singulorum locorum, testimonium paupertatis quasi collectivum reddere satagant et libenter ex propriis bonis aliquid conferant ad alias Ecclesiae necessitates et egenorum sustentationem, quos religiosi omnes in visceribus Christi diligunt (cf. Mt. 19, 21; 25, 34-46; Iac. 2, 15-16; 1 Io. 3, 17). Institutorum provinciae ac domus aliae cum aliis in bonis temporalibus communicent, ita ut illae quae plus habent alias adiuvent quae egestatem patiuntur.

Quamvis instituta, salvis regulis et constitutionibus, ius habeant possidendi omnia necessaria ad vitam temporalem et opera, omnem tamen speciem luxus, immoderati lucri ac bonorum cumulationis vitent.

14. Religiosi per professionem obedientiae plenam propriae voluntatis dedicationem veluti sacrificium sui Deo offerunt, et per illud

osobito poglavari, da se čistoća sigurnije čuva kad među članovima u zajedničkom životu vlada prava bratska ljubav.

Budući da opsluživanje savršene uzdržljivosti duboko zasijeca u sklonosti ljudske naravi, neka pripravnici polažu zavjet čistoće i neka im se zavjetovanje dopušta istom nakon uistinu dovoljne kušnje i samo ako imaju potrebnu duševnu i osjećajnu zrelost. Nije dosta upozoriti ih samo na opasnosti kojima je izložena čistoća, nego ih treba poučiti da Bogu posvećen celibat prihvate i kao dobro za razvoj cjelovite osobe.

Siromaštvo

13. Dragovoljno siromaštvo poradi nasljedovanja Krista — jer je ono njegov znak, a danas se osobito cijeni — neka redovnici brižljivo njeguju i, ako je potrebno, neka ga izraze u novim oblicima. Po njemu učestvuju u Kristovu siromaštvu, koji radi nas, iako je bio bogat, postade siromašan, da se njegovim siromaštvom mi obogaćimo (2 Kor 8, 9; Mt 8, 20).

U redovničkom siromaštvu nije dosta samo to da netko u upotrebi dobara bude ovisan o poglavarima, nego je potrebno da članovi budu siromašni i stvarno i u duhu, imajući svoje blago na nebu (usp. Mt 6, 20).

Neka se svi u svojoj službi osjećaju obvezanima zajedničkim zakonom rada; dok tako pribavljaju sebi sredstva potrebna za život i svoje djelovanje, treba da odbace svaku pretjeranu brigu, povjeravajući se providnosti nebeskog Oca (Mt 6, 25).

Redovničke družbe mogu dopustiti u svojim konstitucijama da se članovi odreknu baštinskih dobara bilo već stečenih ili onih koje bi mogli steći.

Same redovničke ustanove, primjereno prilikama t^h jedinih mjesta, neka nastoje dati kolektivno svjedočanstvo siromaštva i neka od vlastitih dobara rado nešto pridonose za druge potrebe Crkve i za uzdržavanje siromaha, koje svi redovnici moraju ljubiti srcem Kristovim (usp. Mt 19, 21; 25, 34-46; Jk 2, 15-16; 1 Iv 3, 17).

Neka provincije i kuće pojedinih ustanova jedne s drugima uzajamno dijele svoja vremenita dobra tako da one koje imaju više pomažu drugima koje trpe oskudicu.

Iako ustanove, obazirući se na pravilo i konstitucije, imaju pravo posjedovati sve potrebno za vremeniti život i djelovanje, neka ipak izbjegavaju svaku, pa-4 prividnu raskoš, neumjereni dobitak i gomilanje dobara.

Poslušnost

14. Po zavjetu poslušnosti redovnici prinose Bogu kao žrtvu sa mih sebe potpuno posvećenje vlastite volje i time se stalnije i sigur-

constantius et securius divinae voluntati salvificae uniuntur. Inde ed exemplum Iesu Christi, qui venit ut faceret voluntatem Patris (cf. Io. 4, 34; 5, 30; Hebr. 10, 7; Ps. 39, 9), et »formam servi accipiens« (Phil. 2, 7) ex iis, quae passus est, didicit oboedientiam (cf. Hebr. 5, 8), religiosi, Spiritu Sancto movente, Superioribus, vices Dei gerentibus, in fide sese subiiciunt et per eos ad omnium in Christo fratrum ministerium ducuntur, sicut ipse Christus ob suam erga Patrem submissionem fratribus ministravit et animam suam posuit redemptionem pro multis (cf. Mt. 20, 28; Io. 10, 14-18). Ita, Ecclesiae servitio arctius devinciuntur et in mensuram aetatis plenitudinis Christi (cf. Eph. 4, 13) pervenire contendunt.

Sodales ergo in spiritu fidei et amoris erga Dei voluntatem Superioribus suis ad normam regulae et constitutionum humile praestent obsequium, vires intelligentiae et voluntatis necnon naturae et gratiae dona in praeceptorum executione et in expletione munerum sibi commissorum conferendo, scientes se ad aedificationem Corporis Christi secundum Dei propositum operam praestare. Sic oboedientia religiosa, rursus dignitatem personae humanae minuit, illam, ampliata libertate filiorum Dei, ad maturitatem adducit.

Superiores verb, rationem pro animabus sibi commissis reddituri (cf. Hebr. 13, 17), voluntati Dei in munere explendo dociles, in spiritu servitii pro fratribus auctoritatem exercent, ita ut caritatem qua Deus illos diligit exprimant. Subditos regant qua filios Dei et cum respectu personae humanae, illorum voluntariam subiectionem promoventes. Ideoque speciatim debitam eis libertatem relinquunt quoad poenitentiae sacramentum et conscientiae moderamen. Sodales eorum perducant ut in muneribus obeundis et in inceptis suscipiendis activa atque responsabili oboedientia cooperentur. Itaque Superiores libenter sodales, audiant necnon eorum conspirationem ad bonum instituti et Ecclesiae praeoveant, firma tamen sua auctoritate decernendi et praecipendi quae agenda sunt.

Capitula et consilia fideliter munus sibi commissum in regimine expleant, atque suo quaeque modo sodalium omnium pro bono totius communitatis participationem et curam exprimant.

15. Vita in communi agenda, ad exemplum primaevae Ecclesiae in qua multitudo credentium erat cor unum et anima una (cf. Act. 4, 32), evangelica doctrina, Sacra Liturgia et praesertim Eucharistia refecta, in oratione et communione eiusdem spiritus perseveret (cf. Act. 2, 42). Religiosi, ut membra Christi, in fraterna conversatione honore se invicem praeveniant (cf. Rom. 12, 10), alter alterius onera portantes (cf. Gal. 6, 2). Caritate enim Dei in cordibus per Spiritum Sanctum diffusa (cf. Rom. 5, 5), communitas ut vera familia, in

nije sjedinjuju s božanskom spasiteljskom voljom. Zato — po primjeru Isusa Krista, koji je došao da vrši volju Očevu (usp. Iv 4, 34; 5, 30; Heb 10, 7; Ps 39, 9) te se »uzevši oblik sluge« (Kl 2, 7) po mucu naučio pokornosti (usp. Heb 5, 8) — redovnici se na poticaj Duha Svetoga u duhu vjere pokoravaju poglavarima, koji zamjenjuju Boga. Time se pod njihovim vodstvom stavljaju u službu svojoj braći u Kristu, kao što je i sam Krist, po svojoj pokornosti Ocu, poslužio braći i život svoj dao kao otkupninu za mnoge (usp. Mt 20, 28; Iv 10, 14-18). Tako se tješnjom vezom uključuju u službu Crkvi i nastoje doseći mjeru dobi punine Kristove (usp. Ef 4, 13).

Neka dakle članovi, u duhu vjere i ljubavi prema volji Božjoj, iskazuju dužnu poslušnost svojim poglavarima, kako propisuju pravilo i konstitucije. Neka ulažu snage razuma i volje, darove naravi i milosti u izvršenje zapovijedi i u ispunjavanje dužnosti koje su im povjerene, znajući da prema planu Božjem sudjeluju u izgradnji tijela Kristova. Tako redovnička poslušnost nipošto ne umanjuje dostojanstvo ljudske osobe, nego je, povećanom slobodom djece Božje, dovodi do zrelosti.

Poglavari opet, jer će polagati račun za povjerene im duše (usp. Heb 13, 17), neka u ispunjavanju svoje dužnosti budu poučljivi volji Božjoj i neka izvršavaju vlast u duhu služenja braći, da im tako očituju ljubav kojom ih Bog ljubi. Neka upravljaju podložnicima kao sinovima Božjim, poštujući ljudsku osobu i promičući njihovo dragovoljno podvrgavanje. Stoga neka im osobito ostave potrebnu slobodu s obzirom na sakrament pokore i vodstvo savjesti. Neka svoje članove dovedu do toga da u izvršavanju dužnosti i u preuzimanju pothvata sudjeluju svojom aktivnom i odgovornom poslušnošću. Stoga neka poglavari — premda im uvijek ostaje netaknuta vlast odlučiti i zapovjediti ono što treba da se uradi — rado saslušaju svoje članove i neka im omoguće da pruže svoju udruženu suradnju za dobro svoje ustanove i Crkve.

Kapituli i savjetodavna tijela neka vjerno izvršuju povjeren im zadatak u upravljanju i neka u njima na svoj način dođe do izražaja sudjelovanje i briga svih članova za dobro cijele zajednice.

Zajednički život

15. Po primjeru prve Crkve, u kojoj je mnoštvo vjernika bilo jednog srca i jedne duše (usp. Dj 4, 32), neka se u molitvi i jedno-dušnoj zajednici (usp. Dj 2, 42) ustrajno njeguje zajednički život hranjen evanđeoskom naukom, liturgijom, a osobito euharistijom. Neka redovnici kao Kristovi udovi u bratskom saobraćaju jedan drugoga s poštovanjem pretječu (usp. Rim 12, 10), noseći bremena jedan drugoga (usp. Gal 6, 2). Ljubavlju Božjom; koja je po Duhu Svetom razlivena u srcima (usp. Rim 5, 5), zajednica kao prava obitelj,

nomine Domini congregata, Eius praesentia gaudet (cf. Mt. 18, 20). Caritas.. autem plenitudo legis est (cf. Rom. 13, 10) ac vinculum perfectionis (cf. Col. 3, 14), eaque scimus quoniam translati sumus de morte ad vitam (cf. 1 Io. 3, 14). Immo fratrum unitas Christi adventum manifestat (cf. Io. 13, 35; 17, 21) magnaue virtus apostollica ex ea manat. Ut autem inter sodales intimius sit vinculum fraternitatis, Uli qui conversi, cooperatores vel alio nomine vocantur, vitae et communitatis operibus arcte coniungantur. Nisi rerum adiuncta aliud vere suadeant, curandum est ut in institutis mulierum ad unum genus sororum perveniatur. Tunc illa personarum tantum retineatur diversitas, quam diversorum operum distincto exigit ad quae sorores vel speciali Dei vocatione vel speciali aptitudine destinentur.

Virorum autem monasteria et instituta non mere laicalia pro indole sua clericos et laicos, ad normam constitutionum, admittere possunt, pari ratione paribusque iuribus et obligationibus, salvis iis quae ex ordine sacro proveniunt.

16. Clausura papalis pro monialibus vitae unice contemplativae firma maneat sed iuxta temporum locorumque condiciones, iisque usibus sublatis qui obsoleti sint, accommodetur, auditis ipsorum monasteriorum' votis.

Aliae vero moniales operibus externis apostolatus ex instituto deditae a clausura papali eximantur, ut concredita sibi munera apostolatus melius adimplere valeant, servata tamen clausura ad normam constitutionum.

17. Habitus religiosus, utpote signum~ consecrationis, sit simplex ac modestus, pauper simul et decens, insuper valetudinis requisitis consentaneus et temporum locorumque adiunctis necnon ministerii necessitatibus accommodatus. Habitus autem tam virorum quam mulierum, qui iis normis non congruit, immutandus est.

Institutorum accommodata renovatio a sodalium institutione maxime pendet. Ideo et ipsi sodales non clerici ac religiosae apostolatus operibus immediate post noviciatum ne destinentur, sed eorum institutio religiosa et apostolica, doctrinalis et technica, titulis etiam congruentibus pbtentis, in aptis domibus convenienter protrahatur.

sabrana u Božje ime, uživa njegovu nazočnost (usp. Mt 18, 20)= A ljubav je punina zakona (usp. Rim 13, 10), i veza savršenstva (usp. Kol 3, 14); po njoj znamo da smo preneseni iz smrti u život (usp. 1 Iv 3, 12). Štoviše, jedinstvo braće očituje Kristov dolazak (usp. Iv 13, 35; 17, 21) i iz njega izvire velika apostolska snaga.

A da među članovima bude što dublja veza bratstva, treba one koji se zovu konverzi, pomoćnici ili kojim drugim imenom, čvršće povezati sa životom i djelovanjem zajednice. Ako stvarne okolnosti doista drugačije ne iziskuju, treba se pobrinuti da se u ženskim ustanovama uvede jednovrsnost među sestrama. Zadržat će se samo ona razlika među osobama koju zahtijevaju različiti poslovi za koje su sestre određene posebnim Božjim pozivom ili posebnom prikladnošću.

Muški samostani i ustanove koje nisu čisto laičke, mogu prema svojoj naravi i prema konstitucijama podjednako primati klerike i laike s jednakim pravima i dužnostima, osim u onom što proizlazi iz svetog reda,

Klauzura redovnica

16. Papinska klauzura neka ostane na snazi za redovnice koje se posvećuju samo kontemplativnom životu, ali — pošto se sasluša želja njihovih samostana -f- neka bude usklađena s prilikama mjesta i vremena, a zastarjeli običaji neka se dokinu.

Druge redovnice, koje se prema Pravilu bave vanjskim djelima apostolata, neka se izuzmu od papinske klauzure, kako bi mogle bolje ispuniti povjerene dužnosti apostolata, sačuvavši ipak klauzuru koju propisuju njihove konstitucije.

Redovničko odijelo

17. Redovničko odijelo, jer je znak posvećenja, neka bude jedno stavno i čedno, istovremeno siromašno i dolično; neka odgovara zahtjevima zdravlja i prilikama vremena i mjesta i neka bude prilagođeno potrebama službe. Neke se zato promijeni odijelo i muških i ženskih redova koje nije u skladu s propisima.

Odgov članova

18. Prilagođena obnova ustanova najviše ovisi o odgoju članova. Stoga¹ neka se ni oni članovi koji nisu klerici, a ni redovnice, ne određuju odmah poslije novicijata za apostolsku djelatnost; njihovo redovničko i apostolsko,* teoretsko i tehničko obrazovanje neka se nastavi u kućama za to podesnima; neka im se dade prilika da postignu odgovarajuća osposobi jenja.

Ne vero vitae religiosae ad nostri temporis exigentias adaptatio sit raere externa, neve illi qui externo apostolatu ex instituto vacanti muneri suo implendo impares inveniuntur, iuxta cuiusque intellectua-lem dotem et personalem indolem, de vigentibus hodiernae vitae socialis moribus rationibusque sentiendi et cogitandi, congruenter instruantur. Institutio per harmonicam elementorum suorum fusionem, ita peragatur ut ad unitatem vitae sodalium conferat.

Per totam autem vitam sodales intendant hanc culturam spiri-tualem, doctrinalem et technicam sedulo perficere, et Superiores, pro viribus, opportunitatem, adiumenta et tempus ad hoc eis procurent.

Officium quoque est Superiorum curare ut Moderatores, Magistri spiritus et Professores optime seligantur et sedulo praeparentur.

19. In novis institutis condendis, necessitas vel saltem magna utilitas necnon inerementi possibilitas serio ponderandae sunt, ne ineaute oriantur instituta inutilia aut sufficienti vigore non praedita. Pecuniari ratione in novellis Ecclesiis formae vitae religiosae promo-veantur et excolantur quae indolis morumque incolarum necnon loci consuetudinum et condicionum rationem habeant.

20. Instituta, opera propria fideliter retineant et adimpleant atque, attenta utilitate universae Ecclesiae et dioecesium, temporum locorum necessitatibus ea accommodent, opportunis ac etiam novis mediis adhibitis, illis autem relietis operibus, quae instituti spiritui et germanae indoli hodie minus sint consentanea.

Spiritus missionalis in institutis religiosis omnino servetur et pro cuiusque eorum indole aptetur condicionibus hodiernis, ita ut praedi-catio Evangelii apud omnes geutes efficacior fiat.

21. Instituta vero et monasteria quae, auditis Ordinariis locorum quorum intersit, iudicio Sanctae Sedis non praebeant fundatam spem ut ulterius floreat, prohibeantur ne in postenim novicios recipiant et, si fieri possit, alii instituto vel monasterio vegetiori, quod fine et spiritu haud multum differat, uniantur.

Da ne bi prilagođivanje redovničkog života potrebama našega vremena bilo samo izvanjsko i da ne bi oni, koji se prema ustrojstvu svoje ustanove posvećuju izvanjskom apostolatu bili nesposobni za izvršenje svoga zadatka, treba ih prema intelektualnoj nadarenosti i osobnoj sklonosti primjereno poučiti o shvaćanjima i načinu osjećanja i mišljenja današnjeg društvenog života. Odgoj neka bude takav da se svi njegovi elementi skladno slijevaju te pridonose životnom jedinstvu svih članova.

Neka članovi nastoje tijekom cijelog života marljivo usavršavati tu duhovnu, teoretsku i tehničku kulturu, a poglavari neka im prema mogućnostima dadu za to priliku, pomagala i potrebno vrijeme.

Dužnost je također poglavara da se brinu kako bi se što bolje odabrali i pomno pripremili budući poglavari, duhovnici i profesori.

Osnivanje novih redovničkih ustanova

19. Kad se osnivaju nove ustanove, treba ozbiljno procijeniti da li su potrebne ili barem vrlo korisne i da H imaju mogućnost razvoja, da ne bi bezrazložno nastajale beskorisne ustanove ili koje nemaju dovoljno životne snage. S posebnom pažnjom neka se promiču i u mladim Crkvama odnjeguju takvi oblici redovničkog života koji su prilagođeni značaju i načinu života tamošnjih stanovnika, običajima i prilikama mjesta.

O djelatnostima koje treba zadržati, prilagoditi ili napustiti

20. Neka ustanove vjerno zadrže i razvijaju vlastitu djelatnost i neka je, imajući pred očima korist cijele Crkve i biskupija, prilagode potrebama vremena i mjesta. Neka u tom upotrijebe prikladna, ta kođer i nova sredstva, a neka napuste one djelatnosti koje su danas manje u skladu s duhom i istinskom naravi njihove ustanove.

Neka se svakako u redovničkim ustanovama čuva misijski duh i neka ga svaka prema svojoj naravi prilagodi današnjim prilikama, da propovijedanje evanđelja među svim narodima bude što uspješnije.

Redovničke ustanove i samostani koji propadaju

21. Redovničkim ustanovama i samostanima koji po sudu Svete Stolice, pošto se saslušaju mjesni ordinariji, ne pružaju osnovanu nadu da bi se dalje mogli razvijati, treba zabraniti da ubuduće pri« maju novake. Ako je moguće, neka se sjedine s drugom ustanovom ili sa životnijim samostanom koji se po duhu i svrsi od njih mnogo ne razlikuje.

22. Instituta et monasteria sui iuris, pro rei opportunitate et approbante Sancta Sede, inter se promoveant foederationes, si quodammodo ad eandem familiam religiosam pertinent, aut uniones, si fere pares habent constitutiones et usus eodemque animantur spiritu, praesertim cum nimis sunt exigua, aut associationes, si iisdem vel similibus operibus externis incumbunt.

23. Favendum est conferentiis seu consiliis Superiorum maiorum a Sancta Sede erectis, quae valde conferre possunt ad finem singulorum institutorum plenius assequendum, ad efficaciorum conspirationem in bonum Ecclesiae fovendam, ad Evangelii operarios in determinato territorio aequiore modo distribuendos, necnon ad communia religiosorum negotia pertractanda, congrua instaurata coordinatione et cooperatione cum Conferentiis episcopalibus quad exercitium apostolatus.

Huiusmodi autem conferentiae etiam pro institutis saecularibus institui possunt.

24. Sacerdotes educatoresque christiani seria conamina adhibeant ut vocationibus religiosis, congruenter et accurate selectis, novum detur incrementum Ecclesiae necessitatibus plane respondens. Etiam in praedicatione ordinaria saepius agatur de consiliis evangelicis et de statu religioso amplectendo. Parentes filios suos christianis moribus educando, vocationem religiosam in eorum cordibus excolant ac tueantur. Institutis autem fas est sui notitiam, ad vocationes fovendas, divulgare atque candidatos quaerere, dummodo hoc fiat cum debita prudentia et servatis normis a Sancta Sede et Ordinario loci traditis.

Meminerint vero sodales exemplum propriae vitae optimam commendationem esse sui instituti et invitationem ad vitam religiosam capessendam.

25. Instituta pro quibus hae accommodatae renovationis normae statuuntur, prompto animo suae divinae vocationi et muneri suo in Ecclesia hisce temporibus respondeant. Magni enim facit Sacra Synodus genus eorum vitae, virginalis, pauperis et oboedientis, cuius Ipse Christus Dominus est exemplar firmamque spem in opera eorum abscondita et aperta tam fecunda collocat. Religiosi ergo omnes fidei integritate, caritate erga Deum et proximum, amore crucis necnon

Savezi redovničkih ustanova

22. Ustanove i samostojni samostani neka prema prilikama i uz odobrenje Svete Stolice promiču: uzajamne saveze ■— ako na neki način pripadaju istoj obitelji; unije — ako imaju gotovo jednake konstitucije i običaje te rade u istom duhu, napose ako su premaleni; udruženja — ako se bave istom ili sličnom vanjskom djelatnošću.

Konferencije viših poglavara

23. Treba podupirati konferencije ili vijeća viših poglavara koje ustanovi Sveta Stolica. One mogu mnogo pridonijeti tome da poje dine ustanove potpunije ostvare svoje ciljeve, da dođe do što uspješnije zajedničke suradnje na dobro Crkve i da se na određenom području pravilnije raspodijele evanđeoski radnici te da se rasprave zajednički redovnički poslovi. Kod toga treba s obzirom na apostolat uspostaviti primjereno usklađivanje i suradnju s biskupskim konferencijama.

Takve se konferencije mogu ustanoviti i za svjetovne ustanove.

Redovnička zvanja

24. Svećenici i kršćanski odgojitelji neka ozbiljno nastoje da zgodno i brižljivo probranim redovničkim zvanjima pribave Crkvi takav prirast koji zaista odgovara njezinim potrebama. Neka i u redovitom propovijedanju češće govore o evanđeoskim savjetima i prihvaćanju redovničkog staleža. NeKa roditelji, odgajajući svoju djecu u kršćanskom životu, njeguju i čuvaju u njihovim srcima redovničko zvanje. *

Ustanove imaju pravo da, s obzirom na njegovanje zvanja, šire poznavanje vlastite ustanove te skupljaju kandidate; samo neka se to obavlja s potrebnom razboritošću i pazeći na smjernice Svete Stolice i mjesnog ordinarija.

Neka članovi pojedinih ustanova imaju na pameti da je primjer vlastitog života najbolja preporuka njihove ustanove i poziv da se prigrlu redovnički život.

Zaključak

25. Neka ustanove, za koje se izdaju ova pravila prilagođene obnove, odgovaraju spremnim duhom svom božanskom pozivu i svom zadatku u suvremenoj Crkvi. Sveti Sabor vrlo cijeni način njihova djevičanskog, siromašnog i poslušnog života, kojemu je uzor sam Krist Gospodin, i stavlja čvrsto pouzdanje u njihova tako plodna, skrovita i javna djela. Neka svi redovnici svojom cjelovitom vjerom, ljubavlju prema Bogu i bližnjemu, ljubavlju prema križu i nadom u buduću

spe futurae gloriae, Christi bonum nuntium in toto mundo diffundant, ut testimonium eorum ab omnibus conspiciatur et Pater noster, qui in caelis est, glorificetur (cf. Mt. 5, 16). Ita deprecante suavissima Deipara Virgine Maria, »cuius vita omnium est disciplina«,¹ ampliora quotidie incrementa capient ac uberiores salutare afferent fructus.

Haec omnia et singula quae in hoc Decreto. edicta sunt, placuerunt Sacrosancti Concilii Patribus. Et Nos, Apostolica a Christo nobis tradita potestate, illa, una cum Venerabilibus Patribus, in Spiritu Sancto approbamus, decernimus ac statuimus et quae ita synodaliter statuta sunt ad Dei gloriam promulgari iubemus.

Romae, apud S. Petrum die XXVIII mensis octobris anno
MCMLXV

Ego PAULUS Catholicae Ecclesiae Episcopus
(Sequuntur Patrum subsignationes)

slavu šire po cijelom svijetu Kristovu dobru vijest, da svi vide njihovo svjedočanstvo i slave Oca našega koji je na nebesima (usp. Mt 5, 16). Neka po zagovoru preslatke Bogorodice Djevice Marije — »jer je njezin život svima uzor« — svakodnevno rastu i donose sve obilnije spasonosne plodove.

Sve ovo, u cjelini i u pćjedinostima, Sto je u ovom Dekretu određeno, prihvatile Oci Svetog Sabora. I Mi — apostolskom vlašću od Krista nam predanom sve to, zajedno s časnim očima u Duhu Svetom odobravamo, odlučujemo i određujemo te zapovijedamo da to Sto je saborski određeno na slavu božju bude proglašeno.

U Rimu, kod Svetoga Petra, 28. listopada 1965.

Ja, PAVAO, biskup katoličke Crkve
(slijede potpisi Otaca)

BILJEŠKE

* Sv. AMBROZIJE, *O djevičanstvu*, 1. II, gl. II, br. 15.

DEKRET
O ODGOJU I OBRAZOVANJU
SVEĆENIKA

PAULUS EPISCOPUS
SERVUS SERVORUM DEI
UNA CUM SACROSANCTI CONCILII PATRIBUS
AD PERPETUAM REI MEMORIAM

DECRETUM DE
INSTITUTIONE SACERDOTALI

Prooemium

OPTATAM TOTIUS Ecclesiae renovationem probe noscens Sancta Synodus a sacerdotum ministerio, Christi spiritu animato, magna ex parte pendere,¹ gravissimum institutionis sacerdotalis momentum proclamat, eiusque primaria quaedam principia declarat, quibus confirmentur leges iam saeculorum usu probatae in easque nova inducantur, quae huius Sancti Concilii Constitutionibus et Decretis necnon mutatis temporum rationibus respondeant. Quae sacerdotalis conformatio ob ipsam catholici sacerdotii unitatem, omnibus sacerdotibus utriusque cleri et cuiusvis ritus necessaria est; ideoque haec praescripta, quae clerum dioecesanum, directe respiciunt, congrua congruis referendo, omnibus accommodanda sunt.

I. De sacerdotalis institutionis ratione in singulis nationibus ineunda

1. Cum in tanta gentium regionumque diversitate nonnisi generales leges ferri possint, in singulis nationibus vel ritibus peculiaris »Sacerdotalis Institutionis~Ratio« ineatur, ab Episcoporum Conferentiis statuenda,² certis temporibus recognoscenda atque ab Apostolica Sede approbanda, qua leges universales ad peculiaris locorum temporumque adiuncta accommodentur, ut sacerdotalis institutio semper congruant pastoralibus necessitatibus illarum regionum in quibus ministerium exercendum sit.

PAVAO BISKUP
SLUGA SLUGU BOŽJIH
ZAJEDNO S OČIMA SVETOGA SABORA
NA TRAJAN SPOMEN

DEKRET
»OPTATAM TOTIUS«
o odgoju i obrazovanju svećenika

Uvod

Željena obnova čitave Crkve velikim dijelom ovisi o svećeničkoj službi koju oživljava Kristov duh,* toga je svjestan ovaj Sveti Sabor. Stoga ističe odlučnu ulogu odgoja svećenika i donosi neka osnovna načela. Njima se potvrđuju vjekovima već prokušani zakoni i uvode novine koje će odgovarati konstitucijama i dekretima ovog Svetog Sabora i promijenjenim prilikama našeg vremena. Zbog jedinstva katoličkog svećenstva, taj je odgoj potreban svim svećenicima, i svjetovnim i redovničkim, pripadali ma kojem obredu. Zbog toga neka se ovi propisi, koji se izravno odnose na dijecezanske svećenike, na odgovarajući način, prilagode svima.

I. UREDBA ODGOJA SVEĆENIKA KOD POJEDINI
NARODA

1. Tolika je razlika između pojedinih naroda i krajeva da je moguće donijeti samo opće zakone. Zato treba za svaki pojedini narod ili obred uvesti posebnu uredbu odgoja svećenika koju će utvrditi biskupske konferencije* i Sveta Stolica odobriti a valja je od vremena do vremena preispitati. Njome će se zakoni što za sve vrijede prilagoditi posebnim okolnostima mjesta i vremena, da bi odgoj svećenika uvijek bio u skladu s pastoralnim potrebama pojedinih krajeva u kojima će oni vršiti svoju službu.

II. De vocationibus sacerdotalibus instantius fovendis

2. Fovendarum vocationum officiums ad totam christianam communitatem pertinet, quae imprimis vita plene christiana id provehere debet; maxime in id conferunt tum familiae, quae, spiritu fidei, caritatis et pietatis animatae, veluti primum seminarium fiunt, tum paroeciae quarum uberem vitam ipsi adolescentes participant. Magistri atque omnes qui puerorum iuvenumque institutionem quovis modo curant, praecipue Consociationes Catholicae, adolescentes sibi concreditos ita excolere studeant ut vocationem divinam percipere et libenter sequi valeant. Omnes sacerdotes zelum apostolicum in fovendis vocationibus quam maxime ostendant et propria ipsorum vita humili, operosa, laeto animo peracta, necnon mutua sacerdotali caritate et fraterna operae consortione, adolescentium animos ad sacerdotium trahant.

Episcoporum autem est in vocationibus provehendis gregem suum excitare arctamque omnium virium laborumque curare coniunctionem; eos vero quos ipsi ad sortem Domini vocatos iudicaverint, ut patres, nullis parcentes sacrificiis adiuvere.

Haec actuosa ad vocationes fovendas universi populi Dei conspiratio Divinae Providentiae actioni respondet, quae hominibus ad Christi Sacerdotium hierarchicum participandum divinitus electis congruas dotes tribuit eosque sua gratia adiuvat, dum legitimis Ecclesiae ministris committit ut idoneitate agnita, candidatos qui tantum munus recta intentione et plena libertate petierint, comprobatos vocent et Sancti Spiritus sigillo Dei cultui et Ecclesiae servitio consecrent.*

Sancta Synodus tradita quidem communis cooperationis subsidia imprimis commendat uti sunt instans oratio, christiana paenitentia necnon in dies altior christifidelium institutio, sive praedicatione et catechesi sive etiam variis communicationis socialis instrumentis impertienda, qua quidem necessitas, natura et praestantia vocationis sacerdotalis declarentur. Insuper mandat ut Opera vocationum, secundum pontificia ad rem documenta, in singularum dioecesium, regionum vel nationum ambitu iam constituta vel ineunda, universam fovendarum vocationum pastorem actionem, nullis opportunis auxiliis posthabitis quae nodierna doctrinae psychologicae et sociologicae utiliter protulerint, methodice et cohaerenter disponant atque pari discretionem ac zelo promoveant.⁵

Opus vero fovendarum vocationum fines singularum dioecesium, nationum, familiarum religiosarum atque rituum dilatato corde transcendat oportet atque ad universalis Ecclesiae necessitates respiciens illis praecipue regionibus auxilium afferat, in quibus ad Domini vineam instantius operarii advocantur.

II. USTRAJNIJE PROMICANJE SVEĆENIČKIH ZVANJA

2. Dužnost promicanja svećeničkih zvanja³ spada na svu kršćansku zajednicu, a to joj je činiti ponajprije punim kršćanskim životom. Ovome najviše pridonose kako obitelji, koje oživljene duhom vjere, ljubavi i pobožnosti djeluju kao prvo sjemenište, tako i župe u čijem plodnom životu sami mladi sudjeluju. Učitelji i svi oni koji se na bilo koji način brinu oko odgoja dječaka i mladića, a poglavito katolička udruženja, trebaju se truditi da tako utječu na razvoj mladih koji su im povjereni da bi mogli osjetiti Božji poziv i rado ga slijediti. Neka svi svećenici pokažu što je moguće veću apostolsku revnost u promicanju zvanja; neka svojim osobnim, skromnim, radnim, radosnim životom kao i uzajamnom svećeničkom ljubavlju i bratskom suradnjom u radu privlače srca mladih prema svećeništvu.

Dužnost je biskupa da potiču svoje vjernike na rad u promicanju zvanja i da osiguraju tijesnu povezanost svih snaga i napora. A one koje smatraju pozvanima u službu Gospodinu treba da očinski potpomažu ne žaleći pri tom nikakvih žrtava. ■ ,•

Takva djelatna jednodušnost svega Božjeg naroda u promicanju zvanja odziva se djelovanju Božje providnosti, koja osobama što ih Bog odabire da budu dionici hijerarhijskog svećeništva Kristova udje ljuje odgovarajuće darove i pomaže ih svojom milošću, a zakonitim službenicima Crkve Bog povjerava zadatak da pripravnike koji u ispravnoj namjeri i punoj slobodi zatraže tako veliku službu, uvi djevši njihovu podobnost, provjere, pozovu i pečatom Duha Svetoga posvete za bogoštovlje i službu Crkvi.⁴

Sveti sabor preporuča u prvom redu već provjerena sredstva takove suradnje sviju, a to su žarka molitva, kršćanska pokora ali i svakim danom produbljivan odgoj vjernih kršćana, koji se postiže bilo propovijedanjem i katehezom ili i uporabom raznih sredstava društvenog saobraćaja i to tako što će se razjašnjavati potreba, narav i vrsnoća svećeničkog poziva. Osim toga nalaže Djelima za zvanja što su u skladu s odgovarajućim papinskim dokumentima u krilu pojedinih biskupija, krajeva i naroda već uspostavljena ili ih treba još uspostaviti, da sav pastoralni rad oko promicanja svećeničkih zvanja uredi metodički i suvislo i da ga s jednakom obzirnošću i žarom promiču, ne zanemarujući pri tom nijedno od prikladnih pomagala što su ih korisno iznašle današnja psihologija i sociologija,⁸

Treba da Djelo promicanja zvanja širokogrudno prelazi granice pojedinih biskupija, naroda, redovničkih obitelji i obreda te, imajući u vidu potrebe opće Crkve, pruži svoju pomoć osobito onim krajevima u kojima su za Gospodnji vinograd radnici hitnije potrebni.

3. In Seminariis Minoribus ad germina vocationis excolenda erectis alumni peculiari religiosa conformatione, imprimis apta moderatione spirituali, ad Christum Redemptorem generoso animo et puro corde sequendum componantur. Sub paterno superiorum moderamine, parentibus opportune cooperantibus, vitam ducant quae adolescentium aetati, spiritui et evolutioni conveniat, et sanae psychologiae normis plene aptetur, congrua rerum humanarum experientia et consuetudine cum propria familia non praetermissis.⁶ Ea praeterea quae in sequentibus de Seminariis Maioribus statuuntur, quatenus fini et rationi Seminarii Minoris conveniunt, ipsi quoque accommodentur. Studia ab alumnis peragenda sic ordinentur oportet ut ipsi ea sine incommodo alibi prosequi possint, si alium vitae statim amplectantur.

Pari cura foveantur etiam germina vocationis adolescentium et iuvenum in peculiaribus Institutis quae pro locorum adiunctis Seminariorum Minorum quoque fini inserviunt, hecnon eorum qui sive in aliis scholis sive ceteris educationis mediis instituuntur; ac sedulo promoveantur Instituta aliaque incoepa pro iis qui maiore aetate divinam sequuntur vocationem.

III. De Seminariorum Maiorum ordinatione

4. Seminaria Maiora ad sacerdotalem conformationem necessaria sunt. In eis integra alumnorum institutio eo tendere debet ut ad exemplar Domini Nostri Iesu Christi, Magistri, Sacerdotis et Pastoris, veri animarum pastores ipsi formentur;⁷ praeparentur ergo ad ministerium verbi: ut verbum Dei revelatum semper melius intelligant, meditantes possideant, lingua et moribus expriment; ad ministerium cultus et sanctificationis: ut orantes et sacras liturgicas celebrationes peragentes opus salutis per Sacrificium eucharisticum et Sacramenta exerceant; ad ministerium Pastoris: ut sciant repraesentare hominibus Christum, qui »non venit, ut ministraretur ei, sed ut ministraret et daret animam suam redemptionem pro multis« (Me. 10, 45; cf. Io. 13, 12-17) et ut, omnium facti servi, plures lucrifaciant (cf. 1 Gor. 9, 19).

Quare omnes institutionis rationes, spiritualis, intellectualis, disciplinaris, consociata "actione ad hunc finesi pastoralementur, eique assequendo sedulam concordemque operam navent omnes moderatores et magistri, Episcopi auctoritati fideliter obsequentes.

Odgaj i obrazovanje u malim sjemeništima

3. U malim sjemeništima, koja su ustanovljena da se u njima gaje klice zvanja, neka naročit vjerski odgoj, a ponajpače podesno duhovno vodstvo, pripravi pitomce da slijede Krista Otkupitelja ne sebično i čista srca. Pod očinskim ravnanjem starješina, uz prikladnu suradnju roditelja, neka provode život, koji će se slagati s mladenačkom dobi, mladenačkim duhom i razvitkom i neka se taj život po svema prilagodi zahtjevima zdrave psihologije, ne zanemarujući odgo varajuće iskustvo iz života ljudi i povezanost s vlastitom obitelji.⁶ Osim toga, ono što se određuje u slijedećim poglavljima o velikim sjemeništima, ukoliko odgovara svrsi i naravi malog sjemeništa, neka se i u njemu primijeni, školovanje učenika treba tako urediti da ga učenici mogu nastaviti drugdje bez ikakve teškoće, ukoliko odaberu drugi životni poziv.

Jednaku brigu treba posvetiti »njegovanju klice zvanja kod dječaka i mladića u posebnim zavodima, koji u nekim krajevima služe i kao mala sjemeništa, a tako i onima koji se odgajaju u drugim školama ili drugim odgojnim sredstvima; s naročitom brigom neka se unapređuju ustanove i drugi pothvati namijenjeni onima koji u odraslijoj dobi odaberu svećenički poziv.

III. UREĐENJE VELIKIH SJEMENIŠTA

Pastoralni odgoj

4. Velika su sjemeništa neophodna za izobrazbu svećenika. Sav odgoj pitomaca u njima treba da ide za tim da se oni izgrade kao pravi pastiri duša po uzoru našega Gospodina Isusa Krista, Učitelja, Svećenika i Pastira.⁷ Stoga neka se pripreme za službu riječi: da objavljenu Božju riječ sve više i više razumiju, razmišljajući posje duju, riječju i činom očituju. Neka se pripreme za službu bogoslužja i posvećivanja: da bi molitvom i slavljenjem svetog bogoslužja po euharistijskoj žrtvi i sakramentima ostvarivali djelo spasenja. Neka se pripreme za službu pastira: da bi znali ljudima predstavljati Krista koji »nije došao da mu služe nego da on služi i da dadne život svoj kao otkup mjesto svih« (Mk 10, 45; usp.Iv_13, 12-17), i da bi postali sluge svima kako bi mnoge pridobili (usp. 1 Kor: 9, 19). /

Stoga se moraju prema tom pastoralnom cilju zajednički usmjeriti svi programi duhovnog, intelektualnog i disciplinskog odgoja. Svi starješine i profesori trebaju, slušajući vjerno biskupsku vlast, savjesno i skladno udružiti svoje napore prema tom cilju.

5. Cum alumnorum institutio et a sapientibus legibus et maxime quidem ab idoneis educatoribus pendeat, Seminariorum moderatores et magistri ex optimis viris seligantur⁸ atque solida doctrina, congrua experientia pastoralis et peculiari institutione spirituali et paedagogica diligenter praeparentur. Instituta igitur ad hunc finem assequendum vel saltem cursus apta ratione disponendi necnon Moderatorum Seminariorum conventus statutis temporibus celebrandi promoveantur oportet.

Moderatores vero et magistri persentiant quantopere a suis ipsorum cogitandi agendique ratione pendeat alumnorum formationis exitus; sub Rectoris duetu arctissimam. spiritus et actionis consortionem ineant atque inter semetipsos et cum alumnis eam familiam constituent quae Domini orationi »Ut sint unum« (Io. 17, 11) irrespondeat et in alumnis propriae vocationis gaudium nutriat. Episcopus autem assidua praedilectionis cura animet eos qui in Seminario laborant ac ipsis alumnis se demonstret verum in Christo Patrem. Omnes denique sacerdotes cor dioecesis Seminarium considerent eique propriam adiutricem operam libenter praestent.'

6. Vigilandi cura, pro singulorum aetate eorumque progressu, inquiratur de candidatorum recta intentione ac libera voluntate, de idoneitate spirituali, morali et intellectuali, de congrua physica et psychica valetudine, consideratis quoque dispositionibus a familia forsam transmissis. Expendatur quoque candidatorum capacitas sacerdotalia onera ferendi et officia pastoralia exercendi.¹⁰ In universa autem alumnorum selectione et probatione debita semper adhibeatur animi firmitas etiamsi lugenda sit sacerdotum penuria, U cum Deus Ecclesiam suam ministris carere non sinat, si digni promoveantur, non idonei tempestive ad alia munera obeunda paterne dirigantur atque iuventur ut vocationis suae christianae conscii, alacriter apostolatam laicalem ineant.

7. Ubi singulae dioeceses proprio Seminario rite instruendo impares sint, erigantur ac foveantur Seminaria pluribus dioecesibus vel universae regioni vel nationi communia, ut solidae alumnorum institutioni, quae in hac re suprema lex est habenda, efficacione ratione consulatur. Haec vero Seminaria, si regionalia sint vel nationalia, regantur iuxta statuta ab Episcopis quorum interest¹² condita et ab Apostolica Sede probata.

In Seminariis autem ubi multi sunt alumni, retenta regiminis et scientificae institutionis unitate, alumni apta ratione distribuantur in coetus mindres ut singulorum conformationi persōnali melius provideatur.

Poglavari

5. Budući da odgoj pitomaca ovisi i o razumnim propisima a najviše o prikladnim odgojiteljima, treba za odgojitelje i profesore izabrati između njih najboljih⁸ i treba da se brižljivo pripreme temeljitim studijem, odgovarajućim pastoralnim iskustvom i naročitom duhovnom i pedagoškom formacijom. Zbog toga treba uvesti usta nove koje služe tom cilju ili barem dobro organizirane tečajeve kao i redovite sastanke sjemenišnih starješina.

Starješine i profesori, naime, trebaju biti duboko svjesni u kolikoj mjeri uspjeh odgoja ovisi o njihovom načinu mišljenja i djelovanja; neka pod vodstvom rektora stvore najužu zajednicu duha i djela te čine međusobno i sa svojim studentima onu obitelj koja odgovara Gospodnjoj molitvi »da oni budu jedno« (Iv 17, 11) i u pitomcima hrani radost vlastitog poziva. Neka biskup neprestanom brigom punom ljubavi bodri one koji rade u sjemeništu, a prema samim pitomcima neka se pokaže pravim ocem u Kristu. Napokon, neka svećenici u sjemeništu vide srce biskupije i rado mu pružaju svoju pomoć.⁹

6. U skladu s dobi i stupnjem razvitka pojedinaca, neka se budno i brižno ispita prava nakana i sloboda odluke kandidata, njihova duhovna, moralna i intelektualna prikladnost, odgovarajuće tjelesno i duševno zdravlje, promotrivši i od obitelji, možda naslijeđene dispozicije. Neka se ujedno procijeni sposobnost kandidata da nosi terete svećeništva i vrši pastoralne zadatke,¹⁰ U svem tom izboru i ispiti vanju pitomaca potrebno je uvijek postupati s dužnom čvrstoćom, pa makar se trebalo tužiti na manjak svećenika,¹¹ jer Bog ne dopušta da njegova Crkva ostane bez službenika a*ko se dostojni prihvate a neprikladni očinski pravovremeno usmjere u druga zvanja te po mognu da se, svjesni svog kršćanskog poziva, živo posvete laičkom apostolatu.

Interdijecezanska sjemeništa

7. Tamo gdje pojedine biskupije nisu u stanju dobro urediti vlastito sjemenište, neka se osnuju i unapređuju zajednička sjemeništa za više biskupija ili za cijelu pokrajinu ili za naciju da bi se na dje lotvorniji način postigla solidna izobrazba pitomaca, što u toj stvari mora biti najviši zakon. A ta sjemeništa, ako su pokrajinska ili nacionalna, neka se upravljaju po statutima koje su odredili zainteresirani biskupi¹² a odobrila ih Sveta Stolica.

U sjemeništima u kojima je mnogo pitomaca, zadržavši jedinstvo uprave i znanstvene izobrazbe, neka se pitomei na zgodan način raspodijele u manje grupe da bi se bolje zbrinuo osobni odgoj pojedinca.

IV. De institutione spirituali impensius excolenda

8. Institutio spiritualis cum doctrinali et pastorali arcte connectatur et, direttore spiritus praedpue adiuvante,¹⁸ ita impertiatur, ut alumni cum Patre per Filium Eius Iesum Christum in Špiritu Sancto familiari et assidua societate vivere discant. Per sacram ordinationem Christo Sacerdoti configurandi, etiam intima totius vitae consortione, ut amici, Ei adhaerere assuescant.¹⁴ Eius Mysterium Paschale ita vivant ut in illud initiare sciant plebem šibi committendam. Christum quaerere edoceantur in verbi Dei fideli meditatione, in auctuosa cum sacrosanctis Ecclesiae Mysteriis communicatione, imprimis in Eucharistia et in officio divino;¹⁵ in Episcopo, qui eos mittit et in hominibus ad quos mittuntur praesertim pauperibus, parvulis, infirmis, peccatoribus et incredulis. Beatissimam Virginem Mariam, quae a Ghristo Iesu in cruce moriente discipulo data est uti mater, filiali fiducia diligant et colant.

Enixe foveantur pietatis exercitia venerando Ecclesiae usu commendata; curandum vero est ne formatio spiritualis in iis solis consistat nec solum affectum religiosum excolat. Discant potius alumni secundum formam Evangelii vivere, in fide, spe et caritate firmari, ut in earum exercitio spiritum orationis šibi acquirant,¹⁶ vocationis suae robur et munimen consequantur, ceterarum virtutum vigorem obtineant et zelo omnes homines Christo lucrifadendi crescant.

9. Mysterio Ecclesiae ab Tiac Sancta Synodo praecipue illustrato alumni ita imbuantur ut Christi Vicario humili et filiali caritate jdevincti atque, sacerdotio aucti, proprio Episcopo tamcjua m fidi cooperatores adhaerentes et sociam cum fratribus operam praestantes, testimonium exhibeant illius unitatis qua homines ad Christum attrahuntur.¹⁷ Dilatato corde participare discant in totius Ecclesiae vita secundum illud S. Augustini: »Quantam quisque amat Ecclesiam Christi, tantum habet Spiritum Sanctum«.¹⁸ Qarissime intelligant alumni, se non dominatui nec honoribus destinari, sed totos servitio Dei et pastoralis ministerio mancipari. Peculiari sollicitudine in sacerdotali oboedientia, in pauperis vitae ratione et in sili abnegandi špiritu ita excolantur,¹⁹ ut etiam ea quae licita sunt, sed non expediunt, prompte, abdicare et Christo crucifko se conformare assuescant.

De oneribus ab ipsis suscipiendis alumni reddantur certiores, nulla vitae sacerdotalis difficultate reticita; ne tamen in futura operositate periculi rationem fere unice conspiciant, sed potius ad vitam spiritualem ex ipsa eorum pastoralis actione quam maxime roborandam conformentur.

IV. BRIGA ZA SOLIDNIJI DUHOVNI ODGOJ

8. Duhovni odgoj mora tijesno biti povezan sa znanstvenim i pastoralnim i, uglavnom uz pomoć duhovnika,¹⁵ mora se udijeliti tako da pitomci nauče živjeti u prisnom i stalnom zajedništvu s Ocem po njegovu Sinu Isusu Kristu u Duhu Svetome. Po svetom ređenju morat će se upriličiti Kristu svećeniku. Neka se navikavaju da kao prijatelji u uskom zajedništvu čitava života budu s njime povezani.^{1*} Neka tako proživljavaju vazmeno otajstvo da u nj znadnu uvoditi narod koji će im biti povjeren. Treba ih poučiti da traže Krista u vjernom razmatranju Božje riječi, u djelotvornom sudjelovanju u svetim otajstvima Crkve, osobito u euharistiji i božanskom časoslovu,¹⁵ u bi skupu koji ih šalje i u ljudima, kojima su poslani, naročito u siromašnima, djeci, bolesnima, grešnicima i nevjernicima. Neka sinovskim pouzdanjem ljube i štiju Blaženu Djevicu Mariju koju je Isus Krist umirući na križu dao učeniku za majku.

Neka se brižno njeguju one vježbe pobožnosti koje preporuča poštovanja vrijedno iskustvo Crkve, Treba se pobrinuti da se duhovna izgradnja ne sastoji samo u tim vježbama i da ne gaji samo religiozni osjećaj. Pitomci neka radije uče živjeti prema uzoru evanđelja, jačati u vjeri, nadi i ljubavi, da njihovim vršenjem steknu duh molitve,¹⁶ postignu snagu i sigurnost svoga* zvanja, zadobiju zrelost ostalih kreposti, porastu u revnosti da sve ljude privedu Kristu.

Odgoj crkvenog duha

9. Pitomci neka se tako natope otajstvom Crkve, kako ga je poglavito ovaj Sveti Sabor osvjetlio, da poniznom i sinovskom lju bavi vezani uz Kristova namjesnika, i — postavši svećenici — pri nčaju uz vlastita biskupa kao vjerni suradnici i složno radeći s braćom svjedoče o onom jedinstvu kojim se ljudi privlače Kristu.¹⁷ Neka uče svim srcem sudjelovati u životu cijele Crkve prema riječima svetoga Augustina: »Onoliko netko ima Duha Svetoga koliko ljubi Kristovu Crkvu.«¹⁸ Neka bude pitomcima sasvim jasno da nisu nami jenjeni za vladanje i časti, nego su određeni posvema u službu Bogu i pastoralnom služenju. Posebnom brigom neka se odgajaju u sveće ničkoj poslušnosti, provođenju siromašna života i u duhu odricanja samog sebe,¹⁹ da se tako naviknu spremno se odreći i onoga što je slobodno ali nije od koristi i da se upriličie rassetom Kristu.

Pitomci se imaju upoznati s obvezama koje će preuzeti a da se ne zataji ni jedna teškoća svećeničkog života. Neka ipak u svom budućem radu ne vide gotovo isključivo, opasnosti, nego neka se radije tako odgoje da duhovni život što više crpi snagu iz samog njihova pastoralnog rada.

10. Alumni qui secundum proprii ritus sanctas firmasque leges venerandam coelibatus sacerdotalis traditionem sequuntur, diligenti cura educantur ad hunc statum, in quo societati coniugali propter regnum coelorum renuntiantes (cf. Mat. 19, 12), Domino adhaerent amore indiviso²⁰ novo Foederi intime congruente, futuri saeculi resurrectionis testimonium exhibent (cf. Lc. 20, 36)²¹ et aptissimum consequuntur auxilium ad eam perfectam caritatem continuo exercendam, qua in ministerio sacerdotali omnia omnibus fieri valeant.²² Alte persentiant quam grato animo ille status suscipi debeat non quidem solum ut lege ecclesiastica praeceptus, sed ut pretiosum donum²³ humiliter impetrandum, cui gratia Spiritus Sancti excitante et adiuvante, libere et generose respondere properent. Officia et dignitatem christiani matrimonii, quod amorem inter Christum et Ecclesiam repraesentat (cf. Eph. 5, 22-33), alumni debite cognoscant; respiciant autem virginitatis Christo consecratae praecellentiam,²³ ita ut optione mature deliberata ac magnanimi, integra corporis et animi deditio Domino se devoteant.

De periculis quae eorum castitati maxime in praesentis temporis societate occurrunt, moneantur;²⁴ aptis praesidiis divinis humanisque adiuti, matrimonii renuntiationem ita integrare addiscant ut ipsorum vita et operositas ex coelibatu non modo ullum patiantur detrimentum, sed potius ipsi altius animi corporisque dominium pleniorisque maturitatis, profectum acquirant atque Evangelii beatitudinem perfectius percipiant.

11. Christianae educationis normae sancte serventur, et recentioribus sanae psychologiae et paedagogiae inventis rite compleantur. Institutione igitur sapienter ordinata in alumnis excolenda est etiam debita maturitas humana, praecipue comprobata in quadam animi stabilitate, in facultate ferendi ponderatas decisiones atque in recta de eventibus et hominibus iudicandi ratione. Alumni propriam indolem recte componere assuescant; ad animi fortitudinem formentur et in universum illas virtutes aestimare discant quae inter, homines pluris fiunt et Christi ministerium commendant,²⁵ cuiusmodi sunt animi sinceritas, assidua iustitiae cura, promissis servata fides, in agendo urbanitas, in colloquendo modestia cum caritate coniuncta.

Vitae Seminarii disciplina aestimanda est non solum validum vitae communis caritatisque praesidium, sed totius institutionis necessaria pars ad sui dominium acquirendum, ad solidam personae maturitatem promovendam ceterasque animi dispositiones efformandas quae ordinata et fructuosam Ecclesiae operositatem maxime iuvant. Ita tamen exerceatur ut fiat alumnorum interna aptitudo qua auctoritas superiorum ex intima persuasionem seu propter conscientiam (cf. Rom.

Odgoj za čistoću

10. Neka se pitomci, koji prema svetim i čvrstim zakonima svog vlastitog obreda slijede časnu predaju svećeničkog celibata, brižno odgajaju za takvo slanje u kojem odrekavši se bračne zajednice radi Božjeg kraljevstva (usp. Mt 19, 12) prianjaju uz Gospodina nepodijeljenom ljubavlju,² « što vrlo dobro odgovara Novom savezu, svjedoče o uskrsnuću budućeg svijeta (usp. Lk 20, 36)²¹ i primaju vrlo prikladnu pomoć za trajno izvršavanje one savršene ljubavi po kojoj će u svećeničkoj službi moći svima biti sve.²² Trebaju duboko postati svjesni s kakvom se zahvalnošću ima prihvatiti to stanje, j ne samo kao propis Crkvenog zakona već kao dragocjen Božji dar koji treba ponizno isprositi, kojemu neka nastoje odgovoriti uz pobudu i pomoć milosti Duha Svetoga slobodno i velikodušno. Pitomci neka na dužan način upoznaju dužnosti i dostojanstvo kršćanskog braka, koji predstavlja ljubav između Krista i Crkve (usp. Ef 5, 22-33). Neka dođu do spoznaje prednosti Kristu posvećenog djevičanstva,² tako da se posvema dušom i tijelom predadu Gospodinu nakon zrelo promišljenog i velikodušnog izbora.

Neka se upozore na opasnosti koje osobito u današnje vrijeme prijete čistoći;²⁴ neka potpomognuti božanskim i ljudskim sredstvima nauče tako usvojiti odricanje od ženidbe da njihov celibat ne samo ne bi nikako štetio njihovu životu i radu, već da postignu još veću vlast nad svojim srcem i tijelom, puniju zrelost i savršenije shvate blaženstvo evanđelja.

Odgoj za ljudsku zrelost

11. Neka se savjesno obdržavaju načela kršćanskog odgoja i neka se prikladno upotpune novijim spoznajama zdrave psihologije i pedagogije. Mudro raspoređenim odgojem neka se kod pitomaca razvija i dužna ljudska zrelost, koja se poglavito posvjedočuje stanovitim postojanošću duha, sposobnošću donošenja odvagnutih odluka i ispravnim sudom o događajima i ljudima. Neka se bogoslovi privikavaju na to da usklađuju svoju ćud; neka se odgoje da budu jaki duhom i neka općenito nauče cijeniti one kreposti do kojih ljudi više drže i koje preporučuju Kristova slugu²⁵ kao što su: iskrenost, stalna briga za pravdu, vjernost obećanjima, ugladenost u odnosima, u govoru, čednost povezana s ljubaznošću.

Disciplinu sjemenišnog života treba smatrati ne samo djelotvornom zaštitom zajedničkog života i međusobne ljubavi već nužnim dijelom cjelokupnog odgoja u svrhu postizavanja vlasti nad samim sobom, za razvoj temeljitije zrelosti osobe i za izgradnju drugih vlastitosti duha koje vrlo mnogo pomažu sređenom i plodnom radu u Crkvi. Neka se ona tako provodi da pitomci steknu nutarnju sposobnost da prihvate autoritet starješina na osnovi svog unutarnjeg

13, 5) et propter supernaturales rationes suscipiatur. Disciplinae vero normae iuxta alvinnorum aetatem ita applicentur ut ipsi, dum gradatim sibimetipsis moderari addiscant, libertate sapienter uti, sponte naviterque agere²⁸ et cum confratribus et laicis sociam praestare operam assuescant.

Tota Seminarii ratio, pietatis et silentii studio atque mutui adiutorii sollicitudine perfusa, ita ordinetur oportet ut iam quaedam initiatio sit futurae vitae a sacerdote ducendae.

12. Ut spiritualis institutio solidiore ratione innitatur et alumni vocationem optione mature deliberata amplectantur, Episcoporum erit congruum instaurare temporis intervallum pro impensiore tirocinio spirituali. Eorundem quoque erit opportunitatem perpendere quandam studiorum interruptionem statuendi vel aptum tirocinium pastorale disconendi ut sacerdotii candidatorum probationi satius consulatur. Pro singularum regionum condicionibus Episcoporum pariter erit decernere de protrahenda aetate a iure communi in praesenti pro sacris ordinibus expostulata necnon deliberare de opportunitate statuendi ut alumni, expleto cursu theologico, per congruum tempus diaconalem exercent ordinem, antequam ad sacerdotium promoveantur.

V. De studiis ecclesiasticis tecognoscendis

13. Antequam sacrorum alumni studia proprie ecclesiastica aggrediantur, ea humanistica et scientifica institutione orrientur, qua iuvenes in sua cuiusque natione superiora studia inire valeant; ac praeterea eam linguae latinae cognitionem acquirant, qua tot scientiarum fontes et Ecclesiae documenta intelligere atque adnibere possint.²⁷ Studium linguae liturgicae unicuique ritui propriat necessarium habeatur, cognitio vero congrua linguarum Sacrae Scripturae et Traditionis valde foveatur.

14. In ecclesiasticis studiis recognoscendis eo imprimis spectandum est ut disciplinae philosophicae et theologicae aptius componantur et concordi ratione conspirent ad alumnorum mentibus magis magisque aperiendum Mysterium Oiristi quod totam generis humani historiam afficit, in Ecclesiam iugiter influit et ministerio sacerdotali praecipue operatur.⁸⁸

Ut haec visio ab institutionis limine cum alumniis communicetur, studia ecclesiastica inchoentur cursu introductorio peir congruum tempus protrahendo. In hac studiorum initiatione Mysterium salutis ita proponatur ut alumni studiorum ecclesiasticorum sensum, ordinem

uvjerenja ili zbog savjesti (usp. Rim 13, 5) i zbog nadnaravnih razloga. Pravila discipline neka se tako primjenjuju prema dobi pitomaca da se oni naviknu, dok postepeno uče sami vladati sobom, razborito se služiti slobodom, djelovati iz vlastite pobude i slobodne odluke²⁶ te sa subraćom i laicima surađivati. - Sav sjemenišni pogon, prožet nastojanjem oko pobožnosti i šutnje te brigom za uzajamnu pomoć, neka se usmjeri tako da bude već neka inicijacija u budući život svećenika.

12. Da bi duhovni odgoj dobio solidnije temelje i pitomci prihvatili zvanje zrelo promišljenom odlukom, stvar je biskupa da odrede neki primjereni vremenski razmak za temeljitiju duhovnu pripravu. Na njih također spada da procijene da li je zgodno prekinuti za neko vrijeme studije ili dati priliku za odgovarajuću pastoralnu pripremu da bi se bolje ispitalo da li je pripravnik prikladan za svećeništvo. Biskupi mogu također odrediti prema okolnostima svakog kraja hoće li povisiti dob koja je prema sadašnjem općem pravu određena za ređenje i odlučiti da li je zgodno da bogoslovi nakon završenog teološkog studija na neko vrijeme vrše službu đakona prije nego budu zaređeni za svećenike.

V. OBNOVA CRKVENIH STUDIJA

Humanistička kultura

13. Prije nego sjemeništarci započnu u pravom smislu crkveni studij, treba da steknu humanističku i znanstvenu izobrazbu koja u pojedinim zemljama osposobijuje mladiće da mogu preći na visoke škole; osim toga trebaju vladati latinskim jezikom koji će im omogućiti da razumiju i da se služe tolikim znanstvenim vrelima i crkvenim dokumentima.²⁷ Neophodan je studij liturgijskog jezika vlastitog svakom obredu, a treba vrlo promicati primjereno poznavanje jezika kojima je pisano Sveto pismo i predaja.

Studij usmjeriti na misterij Krista

14. Kod obnove crkvenih studija treba u prvom redu nastojati da se bolje usklade filozofski i teološki predmeti i da skladno pridonose da se u dušama pitomaca sve više otkriva otajstvo Krista koji zahvaća čitavu povijest ljudskoga roda, koji neprestano utječe na Crkvu i koji poglavito djeluje po svećeničkoj službi.²⁸

Da bi se takav pogled na stvar od samog početka školovanja saopćio pitomcima, crkvene studije treba započeti Uvodnim tečajem koji će trajati određeno vrijeme. U tom uvodu u studij neka se otajstvo spasenja tako izlaže da studenti uoče smisao, raspored i pasto-

eorumque finem pastoralan conspiciant simulque ad propriam vitam universam fide fundandam et penetrandam iuventur atque in vocatione deditone personali et laeto animo amplectenda firmentur.

15. Philosophicae disciplinae ita tradantur ut alumni imprimis ad solidam et cohaerentem hominis, mundi et Dei cognitionem acquirendam manuducantur, innixe patrimonio philosophico perenniter valido²⁹ ratione quoque habita philosophicarum investigationum progredientis aetatis, praesertim earum quae in propria natione maiorem influxum exercent, necnon recentioris scientiarum progressus, ita ut alumni hodiernae aetatis indole recte percepta ad colloquium cum hominibus sui temporis opportune praeparentur.⁸⁰ Historia philosophiae ita tradatur ut alumni, dum variorum svstematum principia nitima attingunt, ea quae ibi vera probantur teneant, errorum radices detegere eosque refellere valeant.

In ipsa docendi ratione excitetur in alumni amor veritatis rigor rose quaerendae, observandae, demonstrandae simul cum honesta agnitione limitum cognitionis humanae. Sedulo attendatur ad necessitudinem inter philosophiam et vera problemata vitae necnon quaestiones quae alumnorum mentes movent; ipsi quoque adiuventur ad perspiciendos nexus qui intercedunt inter argumenta philosophica et mvstera salutis quae in theologia superiore lumine fidei considerantur.

16. Disciplinae theologiae, in lumine fidei, sub Ecclesiae Magisterii duetu⁹¹ ita tradantur ut alumni doctrinam catholicam ex divina Revelatione acurate hauriant, profunde penetrent, propriae vitae spiritualis reddant alimentum³² eamque in ministerio sacerdotali annuntiare, exponere atque tueri valeant.

Sacrae Scripturae studio, quae universae theologiae veluti anima esse debet,^{3*} peculiari diligentia alumni instituantur; congrua introductione praemissa, in exegeseos methodum acurate initientur, maxima divinae Revelationis themata perspiciant et in Sacris Libris quotidie legendis et meditandis incitamentum et nutrimentum recipiant.³⁴

Theologia dogmatica ita disponatur ut ipsa themata biblica primum proponantur; quid Patres Ecclesiae Orientis et Occidentis ad singulas Revelationis veritates fideliter »transmittendas et enucleandas contulerint necnon ulterior dogmatis historia — considerata quoque ipsius relatione ad generalem Ecclesiae historiam — alumni aperiantur;⁸⁵ deinde ad mysteria salutis integre quantum fieri potest illustranda, ea ope speculationis, S. Thoma magistro, intimius penetrare eorumque nexum perspicere alumni addiscant;⁸⁶ eademque semper in actionibus liturgicis³⁷ et universa Ecclesiae vita praesentia et operantia agnoscere dpceantur; atque humanorum problematum solutiones

ralno usmjerenje crkvenih studija, i da im to ujedno pomogne da sav svoj život zasnuju na vjeri i njome prožmu, te da se učvrste da prihvate svoje zvanje s osobnim predanjem i radosna srca.

Filozofija

15. Filozofske predmete treba tako predavati da se studenti dovedu do temeljite i suvise spoznaje čovjeka, svijeta i Boga, oslanjajući se na trajno vrijednu filozofsku baštinu,²⁹ a uzevši u obzir i novija filozofska istraživanja, posebno ona koja imaju veći utjecaj u njihovoj zemlji, te noviji razvoj znanosti, tako da se pitomci pravo shvativši značaj današnjeg vremena, uspješno pripreve na dijalog s ljudima svoga vremena.«*

Povijest filozofije ima se tako predavati da studenti shvate osnovna načela različitih sustava, da ono što u njima uoče kao istinito zadrže, a da budu u stanju korijenje zabluda razotkriti i zabaciti.

Sam način predavanja neka kod studenata budi ljubav prema temeljitom istraživanju, opažanju i izlaganju istine, a također i pošteno priznavanje granica ljudske spoznaje. Osobito neka se pazi na vezu između filozofije i stvarnih životnih problema kao i na pitanja koja uzbuđuju duše studenata. Treba im također pomoći da zapaze povezanost što postoji između filozofske misli i otajstava spasenja koja se u teologiji promatraju u višem svjedu vjere.

Teologija

16. Teološki se predmeti imaju predavati u svjetlu vjere pod vodstvom crkvenog učiteljstva,³¹ tako da studenti vjerno crpe kao ličku nauku iz božanske objave, duboko prodru u nju, učine je hranom svog duhovnog života³² i da uzmognu u svećeničkoj službi tu nauku naviještati, izlagati i braniti.

S naročitom brigom neka se pitomci izobrazu u proučavanju Svetoga pisma, koje mora biti duša čitave teologije.⁸⁸ Nakon primjernog uvoda neka se potanko upute u način tumačenja (egzegezu), neka upoznaju najvažnije teme božanske objave i neka u dnevnom čitanju i razmišljanju o Svetim knjigama nađu poticaj i hranu.³⁴

Neka se dogmatska teologija tako rasporedi da se najprije izlože biblijske teme. Pitomcima treba pokazati što su oci Istočne i Zapadne Crkve doprinijeli vjernom prenošenju i razumijevanju pojedinih objavljenih istina, a tako i daljnja povijest dogme, imajući također u vidu odnos te povijesti dogme prema općoj crkvenoj povijesti.⁸⁵ Da bi se zatim što je moguće cjelovitije rasvijetlila otajstva spasenja pitomci neka nauče da u njih pod učiteljem svetim Tomom pomoću spekulacije dublje prodru i shvate njihovu povezanost.⁸⁶ Treba ih naučiti da prisutnost i djelotvornost tih otajstava uoče u bogoštovnim činima⁸⁷ i u čitavom životu Crkve. Neka nadalje nauče tražiti

sub Revelationis luce quaerere, eius aeternas veritates mutabili rerum humanarum conditioni applicare easque modo coaevis hominibus accommodato communicare discant.⁸ «

Item ceterae theologicae disciplinae ex vividiore cum Mysterio Christi et historia salutis contactu instaurentur. Specialis cura impendatur Theologiae morali perficiendae, cuius scientifica expositio, doctrina S. Scripturae magis nutrita, celsitudinem vocationis fidelium in Christo illustret eorumque obligationem in caritate pro mundi vita fructum ferendi. Similiter in iure canonico exponendo et in historia ecclesiastica tradenda respiciatur ad Mysterium Ecclesiae, secundum Constitutionem dogmaticam »De Ecclesia« ab hac S. Synodo promulgatam. Sacra Liturgia quae primus, isque necessarius fons spiritus vere christiani habenda est, doceatur ad mentem articulorum 15 et 16 Constitutionis de Sacra Liturgia.⁸⁰

Variarum regionum condicionibus opportune consideratis, manducantur alumni ad plenius cognoscendas Ecclesias et Communitates ecclesiales a Sede Apostolica Romana seiunctas, ut unitatis reintegrationi inter universos Christianos secundum huius S. Synodi praescripta promovendae conferre valeant.⁴⁰

Introducantur etiam ad alias religiones cognoscendas in singulis regionibus magis vulgatas, quo melius id quod boni et veri, Deo disponente, habent, agnoscant, errores refellere discant et plenum veritatis lumen non habentibus communicare valeant.

17. Cum vero doctrinalis institutio non ad meram notionum communicationem, sed ad veram intimamque alumnorum formationem tendere debeat, methodi didacticae recognoscantur tum ad praelectiones, colloquia et exercitationes quod attinet, tum quoad alumnorum studium sive privatum sive in parvis coetibus excitandum. Totius institutionis unitas ac soliditas sedulo curetur, vitata nimia disciplinarum et lectionum multiplicatione atque iis quaestionibus omissis, quae vix ullum momentum retinent vel quae ad altiora academica studia remittenda sunt.

18. Episcoporum erit curare ut iuvenes indole, virtute et ingenio apti ad peculiaria Instituta, Facultates vel Universitates mittantur ut in scientiis sacris necnon in aliis quae opportuna videantur, sacerdotes praeparantur altiore ratione scientifica instructi, qui variis apostolatus necessitatibus satisfacere valeant; eorum vero institutio spiritualis et pastoralis, maxime si sacerdotio nondum sint aucti, nullo modo negligatur.

rješenje ljudskih problema u svjetlu objave, primjenjivati vječne istine na promjenljive uvjete ljudskih zbivanja i takve istine saopćavati na način prilagođen suvremenom čovjeku.⁸⁸

Isto tako treba obnoviti sve ostale teološke predmete u življenju dodiru s otajstvom Krista i povijesti spasenja. Naročitu pažnju treba posvetiti usavršavanju moralne teologije. Znanstveno izlaganje tog predmeta treba temeljitije hraniti naukom Svetog pisma. Ona treba rasvijetliti uzvišeni poziv vjernika u Kristu i njihovu obavezu da u ljubavi donesu plod za život svijeta. Isto tako u izlaganju kanonskog prava i predavanju crkvene povijesti treba imati u vidu otajstvo Crkve u skladu s Dogmatskom uredbom o Crkvi koju je proglasio ovaj Sveti Sabor. Sveto bogoslužje koje treba smatrati prvotnim i neophodnim izvorom istinskog kršćanskog duha treba poučavati u skladu s 15. i 16. članom Uredbe o svetom bogoslužju.⁸⁹

Svrshodno vodeći računa o prilikama u pojedinim krajevima treba pitomce voditi do potpunijeg poznavanja Crkava i crkvenih zajednica odijeljenih od Rimske apostolske stolice kako to propisuje ovaj Sveti Sabor.⁴⁰

Također ih treba uvesti u poznavanje drugih religija koje su više raširene u dotičnoj zemlji kako bi što bolje priznali dobro i istinito što po Božjoj providnosti one posjeduju i naučili pobijati zablude te puninu svjetla istine saopćavati onima koji ga ne posjeduju.

Didaktičke metode

17. Budući da znanstveni odgoj ne smije biti usmjeren na puko saopćavanje pojmova, nego na istinsko unutarnje oblikovanje pitomaca, treba preispitati metode poučavanja. To vrijedi za predavanja, kolokvije i seminarske vježbe, kao i za buđenje samostalnog rada kod pitomaca, bilo pojedinačno bilo u malim skupinama. Neka se savjesna vodi briga o jedinstvu i solidnosti svega odgoja. Zbog toga treba izbjegavati pretjerano nagomilavanje predmeta i predavanja te izostaviti pitanja koja nemaju gotovo nikakva značenja ili koja treba ostaviti za viši akademski studij.

Viši studij

18. Biskupi se imaju brinuti da se mladi ljudi koji su po karakteru, kreposti i nadarenosti prikladni pošalju u posebne ustanove, fakultete ili sveučilišta da se pripreme svećenici s višom znanstvenom spremom u svetim znanostima i u drugima koje se čine prikladnima da bi mogle zadovoljiti raznolikim potrebama apostolata. Neka se nikako ne zanemari njihov duhovni i pastoralni odgoj, naročito ako još nisu zaređeni za svećenike.

VI. De institutione stricte pastorali promovenda

19. Pastoralis illa sollicitudo quae integram prorsus alumnorum institutionem informare debet,⁴¹ postulat etiam ut ipsi diligenter instruantur in iis quae peculiari ratione ad sacrum ministerium spectant, praesertim in catechesi et praedicatione, in cultu liturgico et sacramentorum administratione, in operibus caritatis, in officio occurrendi errantibus et incredulis, et in ceteris pastoralibus muneribus. Accurate instituantur in animarum moderandarum arte, qua universos Ecclesiae filios imprimis ad vitam christianam plene consciam et apostolicam atque ad sui status officia implenda conformare valeant; pari sollicitudine adiuvari discant religiosos et religiosas ut in propriae vocationis gratia perseverent et secundum variorum Institutorum spiritum proficiant.⁴²

In universum in alumnis congruae aptitudines excolantur, quae maxime ad dialogum cum hominibus conferunt, uti sunt capacitas alios audiendi et ad varia necessitudinis humanae adiuncta animum aperiendi in spiritu caritatis.⁴³

20. Subsidiis quoque uti edoceantur quae disciplinae sive paedagogicae, sive psychologicae, sive sociologicae⁴⁴ affere valent, iuxta rectas methodos et Auctoritatis Ecclesiasticae normas. Item ad apostolicam laicorum actionem excitandam ac fovendam accurate instruantur,⁴⁵ necnon ad varias efficacioresque apostolatus formas promovendas; atque eo spiritu vere catholico imbuantur, quo propriae dioecesis, nationis vel ritus fines transcendere et totius Ecclesiae necessitates iuvare assuescant, animo parati ad Evangelium ubique praedicandum.⁴⁹

21. Cum vero opus sit ut alumni apostolatus exercendi artem non tantum theoretice, sed etiam practice addiscant atque propria responsabilitate et consociata opera agere valeant, iidem iam per studiorum curriculum, feriarum quoque tempore, praxi pastorali initientur per opportunas exercitationes; quae vero pro alumnorum aetate ac locorum condicione, prudenti Episcoporum iudicio, methodice et sub virorum in re pastorali peritorum duetu fieri debent, praepollente supernaturalium auxiliorum vi semper memorata.⁴⁷

VII. De institutione post studiorum curriculum perficienda

22. Cum sacerdotalis institutio, ob recentioris potissimum societatis rerum adiuncta, etiam studiorum in Seminariis curriculo absoluto prosequenda atque perficienda sit.⁴⁸ Conferentiarum Episcoporum erit in singulis nationibus aptiora media adhibere, cuiusmodi sunt pasto-

VI. O UNAPREĐENJU UŽEG PASTORALNOG ODGOJA

19. Pastoralna briga koja treba prožimati čitav odgoj pitomaca⁴¹ zahtijeva da se pomno pouče u onome što se na poseban način odnosi na svećeničku službu, poglavito na katehezu i propovjedništvo, na bogoštolje i dijeljenje sakramenata, na karitativni rad, na službu pomaganja zalutalima i nevjernicima i na ostale dušobrižničke zadatke. Brižno se trebaju odgajati u umijeću duhovnog vodstva* da bi mogli sve sinove Crkve voditi u prvom redu k posve svjesnom i apostolskom kršćanskom životu te ispunjavanju dužnosti njihova zvanja. Jednakom brigom treba ih naučiti pomagati redovnicima i redovnicama da ustraju u milosti svoga poziva i napreduju u duhu zajednice kojoj pripadaju.⁴²

Općenito kod pitomaca treba razvijati sposobnosti koje najviše pridonose dijalogu s ljudima kao što je sposobnost da druge saslušaju i da svoje srce otvore u duhu ljubavi različitim okolnostima ljudske solidarnosti.⁴⁸

20. Neka se pouče također kako će se služiti pomoćnim sredstvima koja im pruža pedagogija, psihologija i sociologija⁴⁴ prema ispravnim metodama i u skladu s odredbama crkvene vlasti. Nadalje, neka se pomno odgoje da bude i unapređuju apostolsku djelatnost ^ laika^{4*} te da promiču različite i uspješnije oblike apostolata. Neka se prožmu istinskim katoličkim duhom da se tako nauče nadići granice vlastite biskupije, nacije ili obreda i pomažu potrebama čitave Crkve uvijek duhom spremni bilo gdje naviještati evanđelje.⁴⁶

21. Međutim, nije dosta da se pitomci samo teoretski upute u umijeće apostolskog rada nego i praktički. Oni trebaju biti sposobni obavljati svoj rad na vlastitu odgovornost i povezanost s drugima.. Zbog toga, već za vrijeme svoga studija, kao i preko praznika treba da se prikladnim vježbama uvedu u pastoralni rad. Te vježbe treba izvoditi metodički i pod vodstvom osoba iskusnih u pastoralnom radu prema razboritom sudu biskupa u skladu s dobi pitomaca i mjesnim prilikama. Treba uvijek držati na pameti kako je pri tom nadnaravna pomoć od odlučujućeg značenja.⁴⁷

VII. DALJNJE USAVRŠAVANJE NAKON ZAVRŠENIH' STUDIJA

22. Zbog prilika u suvremenom društvu mora se svećenički odgoj nastaviti, upotpunjavati i nakon završenih studija u sjemeništu.⁴⁸ Zbog toga moraju biskupske konferencije primijeniti u pojedinim zemljama uspješnija sredstva koja vode tom cilju, kao što su pastoralni insti-

ralia Instituta cum paroeciis opportune selectis cooperantia, conventus statis temporibus cogendi et accommodatae exercitationes quarum ope iunior clerus sub aspectu spiritali, intellectuali et pastorali in sacerdotalem vitam atque apostolicam operositatem gradatim introducatur easque in dies magis renovare ac fovere valeat.

Conclusio

Huius Sanctae Synodi Patres, opus a Concilio Tridentino inchoatum prosequentes, dum Seminariorum moderatoribus et magistris fidenter concredunt munus futuros Christi sacerdotes efformandi in spiritu renovationis ab hac Sacrosancta Synodo promotae, eos qui ad sacerdotale ministerium se praeparant, vehementer hortantur ut ipsi spem Ecclesiae animarumque salutem sibi committi persentiant atque huius Decreti normas libenti animo suscipientes, fructus qui semper maneant, uberrimos afferant..

Haec omnia et singula quae in boe Deere to edicta sunt, placuerunt Sacrosancti Concilii Patribus. Et Nos, ApostoUca a Christo Nobis tradita potestate, illa una cum Venerabilibus Patribus, in Špiritu Sancto approbamus, decernimus ac statuimus et quae ita synodaliter statuta sunt ad Dei gloriam promulgari iubemus.

Rbmae, apud S. Petrum
die XXVIII mensis octobris anno MCMLXV. "

Ego PAULUS Catholicae Ecclesiae Episcopus
(Sequuntur Patrum subsignationes)

tuti koji surađuju s prikladno odabranim župama, zatim sastanci koji se imaju održavati u određeno vrijeme i prikladne vježbe pomoću kojih će se mladi svećenici u duhovnom, intelektualnom i pastoralnom pogledu postepeno uvoditi u svećenički život i apostolsku djelatnost te ih iz dana u dan sve više obnavljati i gajiti.

ZAKLJUČAK

Nastavljajući djelo započeto na Tridentskom koncilu Oci ovog Svetog Sabora s pouzdanjem povjeravaju poglavarima i profesorima sjemeništa zadatak da odgajaju buduće Kristove svećenike u duhu one obnove koju traži ovaj Sveti Sabor. Ujedno one koji se pripremaju na svećeničku službu žarko potiču da budu svjesni kako im je povjerena nada Crkve i spas ljudi. Prihvaćajući spremna srca odredbe ovog dekreta neka donesu obilne plodove koji ostaju zauvijek.

Sve ovo, u cjelini i u pojedinostima, što je u ovom Dekretu određeno, prihvatiše Oci Svetog Sabora. I mi — apostolskom vlašću od Krista nam predanom sve to, zajedno s časnim očima u Duhu Svetom odobravamo, odlučujemo i određujemo te zapovijedamo da to što je saborski određeno na slavu Božju bude proglašeno.,

U Rimu, kod Svetog Petra, dana 28. listopada 1965.

Ja, PAVAO, biskup katoličke Crkve
(slijede potpisi Otaca)

BILJEŠKE

¹ Koliko ovisi napredak čitavog Božjeg naroda o svećeničkoj službi koju je Krist htio, očito je iz riječi kojima je Gospodin apostole, njihove nasljednike i suradnike učinio vjesnicima Evanđelja, vodama novog izabra nog naroda i djelateljima Božjih tajna. To također potvrđuju spisi Otaca i svetaca, kao i mnogi dokumenti papa. Usp. u prvom redu:

Sv. PIO X, Nagovor kleru *Haerent animo*, 4. kolovoza 1908; S. Pio X Acta, IV, 237—264.

PIO XI, Enc. pis. *Ad catholici Sacerdotii* 20. prosinca 1935, AAS 28 (1936), osobito 37—52.

PIO XII, Apostolska poruka *Renti Nostrae*, 23. rujna 1950, AAS 42 (1950), 657—702.

IVAN XXIII, Enc. pis. *Sacerdotii Nortri primordia*, 1. kolovoza 1959, AAS 51 (1959), 545—579.

PAVAO VI, Apostolsko pismo *Summi Dei Verbum*, 4. studenoga 1963, AAS 55 (1963), 979—995.

² Sveukupni svećenički odgoj, tj. uređenje sjemeništa, duhovni odgoj, program studija, zajednički život i disciplina pitomaca, pastoralne vježbe trebaju se prilagoditi okolnostima različitih mjesta. To prilagodavanje u osnovnim načelima mora se izvesti prema normama koje će donijeti za svjetovni kler biskupske konferencije, a na prikladan način nadležni pogla vari za redovnički kler (S. Congr. de Religiosis, Apost. konst. *Sedes Sapientiae*, i njoj pridodani *Statuta Generalia*, art. 19, drugo izd. Rim. 1957, 38). V

⁸ Među najtežim iskušenjima s kojima se danas bori Crkva gotovo posvuda jest mali broj zvanja.

Usp. PIO XII, Apostolska poruka *Menti Nostrae*: »... broj svećenika kako u katoličkim zemljama tako i u misijama vrlo je često nerazmjeran s povećanim potrebama« AAS 42, (1950) 682.

IVAN XXIII: »... pitanje svećeničkih i redovničkih zvanja i svagdanja briga Pape..., uzdah je njegove molitve i žarka čežnja njegove duše« (Govor na I. međunarodnom kongresu o zvanjima u stalež savršenstva, 16. prosinca 1961, AAS 54 (1962) 33.

⁴ PIO XII, Apost. konst. *Sedes Sapientiae*, 31. svibnja 1956, AAS 48 (1956) 357.

PAVAO VI, Apost. pismo *Summi Dei Verbum*, 4. studenog 1963, AAS 55 (1963) 984 si.

⁵ Usp. osobito PIO XII, Motu proprio *Cum nobis* o osnivanju Djela za svećenička zvanja pri Sv. Kongregaciji za sjemeništa i sveučilišta, 4. studenoga 1941, AAS 33 (1941) 479; s priloženim Statutima i pravilima

koje je proglasila ta Kongregacija 8. rujna 1943. Motu proprio *Cum supremae* o »posebnom papinskom Djelu za redovnička zvanja«, 11. veljače 1955, AAS 47 (1955) 226; s priloženim Statutima o pravilima koja je proglasila Sv. Kongregacija za redovnike (ondje, str. 298—301); II vatikanski Koncil, Dekret o prilagođenoj obnovi redovničkog života, *Perfectae caritatis* 24; Dekret o pastirskoj službi biskupa u Crkvi, *Christus Domittus*, 15.

• Usp. PIO XII, Apostolska poruka *Menti Nostrae*, 23. rujna 1950, AAS 42 (1950) 685.

⁷ Usp. II vatikanski koncil, Dogm. konst. o Crkvi *Lumen Gentium*, 28: AAS 57 (1965) 34.

⁸ Usp. PIO XI, *Ad Catholici Sacerdotii*, 20. prosinca 1935, AAS 28 (1936) 37: »Prije svega pomnjivo treba izabrati poglavare i učitelje... U takve svete zavode stavite svećenike uvelike urešene krepošću; ne ustručavajte se povući ih s dužnosti koje su naizgled važnije ali koje se stvarno ne mogu uspoređivati s tim važnim i nezamjenjivim zadatkom.« Pio XII ponovo ističe načelo da treba izabrati najbolje i to u Apostolskom pismu upućenom biskupima Brazila 23. travnja 1947.; *Discorsi e radiomessaggi* IX, 579-580

⁹ O općoj dužnosti pomaganja sjemeništa usp. PAVAO VI, Apost. pismo *Summi Dei Verbum*, 4. studeni 1963: AAS 55 (1963) 984.

¹⁰ Usp. PIO XII Apostolska poruka *Menti Nostrae* od 23. rujna 1950, AAS 42 (1950) str. 684; Sv. Kongregacija o Sakramentima, okružno pismo *Magna equidem* mjesnim biskupima, od 27. prosinca 1935, 10. Za redovnike usp. *Statuta Generalia* dodata apostolskoj konstituciji *Sedes Sapientiae* od 31. svibnja 1956, Cl. 33.

PAVAO VI, Apost. pismo *Summi Dei Verbum* od 4. studenoga 1963, AAS 55 (1963) 987 si.

¹¹ Usp. PIO XI, enc. pismo *Ad Catholici Sacerdotii*, od 20. pros. 1935, AAS 28 (1936) 41.

¹² Određuje se, da kod sastavljanja statuta pokrajinskih ili nacionalnih sjemeništa učestvuju svi biskupi koji se njima koriste, i dokida se kanonski propis 1357 § 4. CIC.

¹³ Usp. PIO XII, apostolska poruka *Menti Nostrae*, 23. rujna 1950: AAS 42 (1950) 674; Sv. kongr. za sjemeništa i sveučilišta *La Formazione spirituale dei candidati al sacerdozio*, Citta dei Vaticano 1965.

¹⁴ Usp. PIO X, Poruka kleru *Haerent Animo* od 4. kolovoza 1908; Sv. PIJA X *Acta* IV, str. 242-244; — PIO XII, Apost. poruka *Menti Nostrae* od 23. rujna 1950, AAS 42 (1950), str. 659-661; IVAN XXIII, Enc. pis. *Sacerdotii Nostri Primordia*, 1. kol. 1959; AAS 51 (1959) 550.

» Usp. PIO XII, Enc. pis. *Mediator Dei*, 20. stud. 1947: AAS 39 (1947) 547 i 572; IVAN XXIII, Apost. por. *Sacrae Laudis*, 6. siječ. 1962: AAS 54 (1962) 69; Konc. vat. II, Konst. o sv. liturgiji *Sacrosanctum Concilium*, 16 i 17: AAS 56 (1964) 104; Sv. Kongregacija obreda *Instructio ad executionem Constitutionis de Sacra liturgia recte ordinandam*, 26. rujna 1964. 14—17: AAS 56 (1964) 880 si.

¹⁸ Usp. IVAN XXIII, Enc. pismo, *Sacerdotii Nostri Primordia*, AAS 51 (1959) 559 si.

¹⁷ Usp. Konc. vat. II Dogm. kons. o Crkvi, *Lumen Gentium*, br. 28. AAS 57 (1965) 35. sir.

" Sv. AUGUSTIN, *In Ioannem tract.* 32, 8: PL 35, 1646.

»Usp. PIO XII, Apost. poruka, *Menti Nostrae*, AAS 42 (1950) 662, si. 685, 690; IVAN XXIII, Enc. pismo, *Sacerdotii Nostri Primordia*, AAS 51 (1959) 551-553, 556. si.—. PAVAO VI, enc. pismo *Ecclesiam suam* 6. kolovoza 1964: AAS 56 (1964) 634 si.; II vatikanski konc. Dogm. konst. o Crkvi, *Lumen Gentium*, osobito br. 8, AAS 57 (1965) 12.

- ²⁰ Usp. PIO XII, Enc. pismo, *Sacra Virginitas* od 25. ožujka 1954. AAS 46 (1954) 165 si.
- ²¹ Usp. Sv. CIPRIJAN, *De habitu virginum*, 22: PL 4, 475. — Sv. AMBROZIJE, *De virginibus*, I. 8, 52: PL 16, 202. si.
- ²² Usp. PIO XII, Apost. poruka *Menti Nostrae*, AAS 42 (1950) 663.
- ²³ Usp. PIO XII, Enc. pismo, *Sacra Virginitas*, nav. mj. 170-174.
- ²⁴ Usp. PIO XII, Apost. poruka, *Menti Nostrae*, nav. mj. str. 664 i 690.
- ²⁵ Usp. PAVAO VI, Apost. pismo, *Summi Dei Verbum*, od 4. stud. 1963, AAS 55 (1963) 991.
- ²⁶ Usp. PIO XII, Apost. poruka, *Menti Nostrae*, nav. mj. str. 686.
- ²⁷ Usp. PAVAO VI, Apost. pismo, *Summi Dei Verbum*, nav. mj. str. 993.
- ²⁸ Usp. Konc. vat. II, Dogm. konst. o Crkvi *Lumen Gentium*, br. 7 i 28: AAS 57 (1965) 9—11; 33.
- ²⁹ Usp. PIO XII, Enc. pismo, *Humani Generis*, od 12. kolovoza 1950, AAS 42 (1950) 571—575.
- ³⁰ Usp. PAVAO VI, Enc. pismo, *Ecclesiam suam*, 6. kolovoza 1964. AAS 56 (1964) 673 si.
- ³¹ Usp. PIO XII, Enc. pismo, *Humani Generis*, 12. kolovoza 1950. AAS 42 (1950) 567—569; Govor *Si diligis* od 3.1. svibnja 1954. AAS 46 (1954) 314; si; PAVAO VI, Govor održan na Papinskom sveučilištu Gregorijani 12. ožujka 1964. AAS 56 (1964) 364 si. Konc. vat. II, Dogm. kons. o Crkvi, *Lumen Gentium*, br. 25, AAS 57 (1965), str. 29-31.
- ³² Usp. Sv. BONAVENTURA, *Itinerarium mentis in Deum*, Prol. br. 4: »Neka nitko ne misli da je dostatno čitanje bez unutarnjeg žara, razmišljanje bez pobožnosti, istraživanje bez divljenja, ogledanje bez ushićenosti, radinost bez poštovanja, znanje bez ljubavi, umna darovitost bez poniznosti, proučavanje bez božanske milosti, prodornost uma bez božanski nadahnute mudrosti.« (S. BONAVENTURA, *Opera Omnia*, V, Quaracchi 1891, str. 296).
- ³³ Usp. LAV XIII, Enc. pismo, *Providentissimus Deus*, od 18. studenoga 1893. ASS 26 (1893-94) 283.
- ³⁴ Usp. Papinska biblijska komisija, *Instructio de Sacra Scriptura recte docenda*, 13. svibnja 1950, AAS. 42 (1950) 502.
- ³⁵ Usp. PIO XII, Enc. pismo; *Humani Generis*, 12. kolovoza 1950. AAS 42 (1950) 568. si.: »...teološke discipline neka se uvijek pomlađuju proučavanjem biblijskih vrela; jer, kako iskustvo potvrđuje, spekulacija koja zanemaruje dublje istraživanje vjerskog poklada postaje besplodna...«
- ³⁶ Usp. PIO XII, Govor pitomcima sjemeništa, 24. lipnja 1939. AAS 31 (1939) str. 247. »Time što se nauka Sv. Tome preporučuje, ne isključuje se natjecanje... u istraživanju istine, nego se, dapače, potiče i sigurno usmjeruje.« PAVAO VI, Govor održan na Papinskom sveučilištu Gregorijani 12. ožujka 1964, AAS, 56 (1964) 365: »Neka učitelji s poštovanjem slušaju glas naučitelja Crkve, među kojima glavno mjesto zauzima Veliki Akvinac; tolika je snaga uma Anđeoskog naučitelja, tako iskrena ljubav prema istini i takva mudrost u istraživanju najdubljih istina, njihovu rasvjetljavanju i povezivanju veoma prikladnim vezama jedinstva, da njegova nauka predstavlja najprikladnije sredstvo ne samo za sigurno postavljanje temelja vjere, nego također za korisno i sigurno stjecanje plodova zdravog napretka.« — Usp. također Govor na VI međunarodnom Tomističkom kongresu, 10. rujna 1965. AAS 57 (1965) 788—792.
- ³⁷ Usp. Konc. vat. II, Konst. o svetom bogoslužju, *Sacrosanctum Concilium*, br. 7 i 16, AAS 56 (1964) 100. si., i 104 si.
- ³⁸ Usp. PAVAO VI, Enc. pismo, *Ecclesiam suam*, 6. kolovoza 1964. AAS 56 (1964) 640.

³⁹ Usp. Konc. vat. II, Konst. o svetom bogoslužju, *Sacrosanctum Concilium*, br. 10, 14, 15 i 16; Sv. Kongregacija obreda, *Instructio ad executionem Constitutionis de Sacra Liturgia recte ordinandam*, 26. rujna 1964, br. 11 i 12: AAS 56 (1964) 879 si.

⁴⁰ Usp. Konc. vat. II, Dekret o ekumenizmu, *Unitatis redintegratio*, br. 1, 9, 10: AAS 57 (1965) 90 i 98 si.

⁴¹ Savršen se lik pastira može izvesti iz nedavno objavljenih papinskih dokumenata koji posebno govore o životu, osobinama i odgoju svećenika, naročito:

Sv. PIO X, Nagovor kleru, *Haerent animo*, Sv. PIJA X, *Acta*, IV, str. 237 si.

PIO XI, Enc. pismo, *Ad catholici Sacerdotii*, AAS 28 (1936) 5 si.

PIO XII, Apost. poruka, *Menti Nostrae*, AAS 42 (1950) str. 657 si.

IVAN XXIII, Enc. pismo, *Sacerdotii Nostri primordia*, AAS 51 (1959), 545 si.

PAVAO VI, Apost. pismo, *Summi Dei Verbum*, AAS 55 (1963) 979 si.

Mnogo se toga o pastoralnom odgoju također nalazi u enc. pismima *Mystici Corporis* (1943), *Mediator Dei* (1947), *Evangelii Praecones* (1951), *Sacra Virginitas* (1954), *Musicae Sacrae Disciplina* (1955) *Princeps Pastorum* (1959); također u apost. konstituciji za redovnike, *Sedes Sapientiae* (1956). PIO XII, IVAN XXIII i PAVAO VI u svojim govorima sje-meništarcima i svećenicima također više puta osvjetljaju lik dobrog pastira.

⁴² O značenju stanja koje se zasniva na zavjetima prema evanđeoskim savjetima usp. Konc. vat. II, Dogm. konst. o Crkvi, *Lumen Gentium*, gl. VI, AAS 57 (1965), str. 49-53. Dekret o prilagođenoj obnovi redovničkog života, *Perfectae caritatis*.

⁴³ Usp. PAVAO VI, Enc. pismo, *Ecclesiam suam*, 4. kolovoza 1964, AAS 56 (1964) mjestimično, a osobito str. 635 si. i 640 si. ■

⁴⁴ Usp. osobito IVAN XXIII, Enc. pismo, *Mater et Magistra*, od 15. svibnja 1961, AAS 53 (1961) 401 si.

⁴⁵ Usp. napose Konc. vat. II, Dogm. konst. o Crkvi, *Lumen Gentium* br. 33, AAS 57 (1965), str. 39.

⁴⁶ Usp. Konc. vat. II, Dogm. konst. o Crkvi, *Lumen Gentium* br. 17, AAS 57 (1965), str. 20. si.

⁴⁷ Mnogobrojni papinski dokumenti upozoravaju na opasnost zanemaraivanja nadnaravnog cilja u pastoralnom radu i, barem praktički, omalovažavanja nadnaravne pomoći; usp. osobito dokumente navedene u bilj. 41.

⁴⁸ Noviji dokumenti Sv. Stolice potiču na posebnu pažnju prema mladomisnicima; treba napose spomenuti:

PIO XII, Motu Proprio, *Quandoquidem*, 2. travnja 1949, AAS 41 (1949), 165—167; Apost. poruka, *Menti Nostrae*, 23. rujna 1950, AAS 42 (1950) Apost. konst. (za redovnike), *Sedes Sapientiae*, od 31. svibnja 1956. i priloženi Generalni Statuti; Govor svećenicima »Convictus Bar-cinonensis« 14. lipnja 1957, *Discorsi e radiomessaggi*, XIX, str. 271—273.

PAVAO VI, Govor svećenicima zavoda »Gian Matteo Giberti« verpske biskupije, 11. ožujka 1964, *L'Osservatore Romano*, 13. ožujka 1964.

**DEKLARACIJA O
KRŠĆANSKOM ODGOJU**

**PAULUS EPISCOPUS
SERVUS SERVORUM DEI
UNA CUM SACROSANCTI CONCILII PATRIBUS
AD PERPETUAM REI MEMORIAM**

**DECLARATIO DE
EDUCATIONE CHRISTIANA**

GRAVISSIMUM EDUCATIONIS momentum in vita hominis eiusque influxum semper maiorem in sociale huius aetatis progressum Sancta Oecumenica Synodus attente perpendit.¹ Re quidem vera iuvenum educatio, immo adultorum quoque continua cjuaedam institutio, cum faciliior tum urgentior redditur temporis nostri adiunctis. Homines enim propriae dignitatis et officii plenius conscii, vitam* sociale ac praesertim oeconomicam et politicam actuosius in dies participare praeoptant;² mirabiles artis technicae et inquisitionis scientificae progressus, nova communicationis socialis subsidia opportunitatem praebent hominibus, maiore interdum temporis spatio ab occupationibus liberi fruentibus, facilius ad patrimonium mentis animique culturae accedendi atque arctiore tum coetuum tum ipsorum populorum necessitudine mutuo se complendi. Proinde ubique conatus fiunt ad opus educationis magis magisque promovendum; hominum, et peculiariter puerorum atque parentum, iura primaria educationem respicientia declarantur et publicis documentis consignantur;⁸ alumnorum numero celeriter crescente, late multiplicantur et perficiuntur scholae atque alia educationis instituta conduntur; novis experimentis excoluntur educationis et instructionis methodi; magni quidem ponderis peraguntur nisus ad eas omnibus hominibus procurandas, licet permulti pueri et iuvenes institutione etiam fundamentali adhuc priventur et tot alii apta educatione, in qua simul veritas et caritas excoluntur, careant. Cum vero Sancta Mater Ecclesia ad mandatum implendum a divino suo Conditore acceptum, mysterium nempe salutis omnibus hominibus nuntiandi et omnia instaurandi in

**PAVAO BISKUP
SLUGA SLUGU BOŽJIH
ZAJEDNO S OČIMA SVETOGA SABORA
NA TRAJAN SPOMEN**

**DEKLARACIJA
»GRAVISSIMUM EDUCATIONIS«
o kršćanskom odgoju**

Proslov

Sveti ekumenski Sabor je pažljivo razmotrio veoma važno značenje odgoja u ljudskom društvu i životu i njegov sve veći utjecaj na društveni napredak našeg doba.¹ Doista, odgoj mladeži, čak i neko trajno obrazovanje odraslih, u današnjim prilikama postaje i lakše i hitnije. Ljudi naime postavši sve svjesniji vlastitog dostojanstva i zadatka žele iz dana u dah aktivnije sudjelovati u društvenom a napose ekonomskom i političkom životu.² Zapanjujući napredak tehnike i znanstvenog istraživanja te nova sredstva društvenog saobraćaja omogućuju ljudima više slobodnog vremena, da lakše pristupe duhovno-kulturnoj baštini i da se tješnjom povezanošću skupina i naroda međusobno dopunjuju.

Stoga se svugdje javljaju nastojanja, da se odgoj što više unaprijedi. Javnim dokumentima se proglašavaju i zajamčuju osnovna prava ljudi na odgoj, a posebno prava djece i roditelja.³ Budući da broj učenika naglo raste, posvuda se umnožavaju i usavršavaju škole i osnivaju druge odgojne ustanove. Novim se eksperimentima usavršavaju metode odgoja i obrazovanja. Poduzimaju se, doduše, veliki naponi da one budu pristupačne svim ljudima, iako mnoga djeca i mladići još uvijek nemaju ni osnovne pouke, a ni toliki drugi nemaju prikladnog odgoja, kojim se u isti mah razvijaju istina i ljubav.

Sveta Majka Crkva ■— da ispuni \nalog koji je primila od svog božanskog Utemeljitelja, naime da navješćuje tajnu spasenja svim

Christo, integram hominis vitam etiam terrenam quatenus cum vocatione coelesti connexam curare debeat,⁴ in educationis progressu atque amplificatione partes suas habet. Proinde S. Synodus de educatione christiana praesertim in scholis fundamentalia quaedam principia declarat, quae a speciali post Concilium Commissione fusius evolvenda erunt atque ab Episcoporum Conferentiis ad diversas regionum condiciones applicanda.

1. Omnibus hominibus cuiusvis stirpis, conditionis et aetatis utpote dignitate personae pollentibus, ius est inalienabile ad educationem,⁵ proprio fini respondentem,⁶ propriae indoli, sexus differentiae, culturae patriisque traditionibus accommodatam et simul fraternae cum aliis populis consortioni apertam ad veram unitatem et pacem in terris fovendam. Vera autem educatio prosequitur formationem personae humanae. in ordine ad finem eius ultimum et simul ad bonum societatum, quarum homo membrum exstat et in quarum officiis, adultus effectus, partem habebit.

Pueri igitur et adolescentes, ratione habita progressus scientiae psychologicae, paedagogicae et didacticae adiuventur oportet ad dotes physicas, morales et intellectuaks harmonice evolvendas, ad gradatim acquirendum perfectiorem sensum responsabilitatis in propria vita continuo nisu recte excolenda et in vera libertate prosequenda, obstaculis magno et constanti animo superatis. Positiva et prudenti educatione sexuali progrediente aetate instituantur. Praeterea ad vitam socialem partitipandam ita conformentur ut, instrumentis necessariis et opportunis rite instructi, in varios humanae communitatis coetus actuose sese inserere valeant, colloquio cum aliis aperiantur communicque bono provehendo operam libenter navent.

Similiter Sancta Synodus declarat pueris ac adulescentibus ius esse ut in valoribus moralibus recta conscientia aestimandis et adhaesione personali amplectendis necnon in Deo perfectius cognoscendo et diligendo instimulentur. Ideoque enixe rogat omnes qui vel populorum regimen tenent vel educationi praesunt, ut curent ne umquam iuventus hoc sacro iure privetur. Filios autem Ecclesiae exhortatur ut generoso animo operam praestent in universo educationis campo, praesertim hunc in finem ut congrua educationis et instructionis beneficia ad omnes ubique terrarum citius extendi possint.⁷

2. Omnibus christianis, quippe qui, per regenerationem ex aqua et Spiritu Sancto nova creatura effecti,* filii Dei nominentur et sint, ius est ad educationem christianam. Quae quidem non solum maturitatem humanae personae modo descriptam prosequitur, sed eo principaliter spectat ut baptizati dum in cognitionem mysterii salutis

ljudima i da sve obnovi u Kristu — mora voditi brigu o cijelom ljudskom životu, pa i o zemaljskom ukoliko je povezan s nebeskim pozivom.⁴ Stoga Crkva ima svoj udio u unapređivanju i proširivanju odgoja. Zato Sveti Sabor proglašava neka osnovna načela o kršćanskom odgoju, naročito u školama, koja će posebna pokoncilaska komisija šire obraditi a biskupske konferencije primijeniti na prilike pojedinih krajeva.

Opte pravo na odgoj i njegov pojam

1. Svi ljudi, bilo kojeg porijekla, položaja i dobi, imaju na temelju dostojanstva svoje osobe neotuđivo pravo na odgoj⁵ koji odgovara njihovu životnom cilju,⁶ osobnoj sposobnosti, razlici spolova, i koji je prilagođen domovinskoj kulturi i predajama, te je ujedno otvoren za bratsko partnerstvo s drugim narodima radi promicanja pravog jedinstva i mira na zemlji. Pravi odgoj ide za izgradnjom ljudske osobe u vidu njezine konačne svrhe i ujedno u vidu dobrobiti društva kojega je čovjek član i u čijim će funkcijama kao odrasli čovjek sudjelovati.

Djecu i mladiće treba potpomagati — uzevši u obzir napredak psihologije, pedagogike i didaktike — da skladno razvijaju svoje fizičke, moralne i intelektualne sposobnosti, kako bi postepeno postigli savršeniji osjećaj odgovornosti da svoj život neprestanim naporom pravilno usavršavaju i idu za pravom slobodom, hrabro i odlučno svladavajući zapreke. Prema dobi razvoja neka im se daje pozitivan i pametan seksualni odgoj. Osim toga neka se za učestvovanje u društvenom životu tako odgajaju da bi se mogli — pravilno poučeni potrebnim i prikladnim sredstvima — aktivno uklopiti u različite grupe ljudske zajednice, otvoriti se za dijalog s drugima i rado se dati na posao oko promicanja zajedničkog dobra.

Isto tako Sveti Sabor proglašuje da djeca i mladež imaju pravo na posebnu pomoć da bi ispravnom savješću mogli prosuđivati moralne vrednote i prihvatiti ih osobnom odlukom, kao i na to, da sve savršenije upoznaju i ljube Boga. Stoga usrdno moli sve one koji vladaju narodima ili su zaduženi za odgoj, da se brinu da mladež ne bude nikada lišena ovog svetog prava. A sinove Crkve potiče da se velikodušno zalažu na čitavom području odgoja, naročito oko toga da se velike blagodati odgoja i obrazovanja što prije prošire na sve ljude cijeloga svijeta.⁷

Kršćanski odgoj

2. Svi kršćani, budući da su preporođenjem iz vode i Duha Sve toga postali novo stvorenje⁸ te se nazivaju i jesu sinovi Božji, imaju pravo na kršćanski odgoj. On ide samo za tim da kršćani, dok se postepeno upućuju u spoznaju misterija spasenja, postaju svakim

gradatim introducuntur, accepti fidei doni in dies magis conscii fiant; Deum Patrem in spiritu et veritate adorare (cf. Io. 4, 23) praeprimis in actione liturgica addiscant, ad propriam vitam secundum novum hominem in iustitia et sanctitate veritatis (Eph. 4, 22-24) gerendam conformentur; ita quidem occurrant in virum perfectum, in aetatem plenitudinis Christi (cf. Eph. 4, 13) et augmento corporis mystici operam praestent. Iidem insuper suae vocationis conscii tum spei quae in eis est (cf. 1 Petr. 3,15),. testimonium exhibere tum christianam mundi conformationem adiuvere consuescant, qua naturales valores in completa hominis a Christo redempti consideratione assumpti, ad totius societatis bonum conferant.⁹ Quare haec S. Synodus animarum Pastoribus gravissimum recolat officium omnia. disponendi ut hac educatione christiana omnes fideles fruantur, praeprimis iuvenes qui spes sunt Ecclesiae.¹⁰

3. Parentes, cum vitam filiis contulerint, prolem educandi gravissima obligatione tenentur et ideo primi et praecipui eorum educatores agnoscendi sunt.¹¹ Quod munus educationis tanti ponderis est ut, ubi desit, aegre suppleri possit. Parentum enim est talem familiae ambitum amore, pietate erga Deum et homines animatum creare qui integrae filiorum educationi personali et sociali faveat. Familia proinde est prima schola virtutum socialium quibus indigent omnes societates. Maxime vero in christiana familia, matrimonii sacramenti gratia et officio ditata, filii iam a prima aetate secundum fidem in baptismo receptam Deum percipere et colere atque proximum diligere doceantur oportet; ibidem primam inveniunt experientiam et sanae societatis humanae et Ecclesiae; per familiam denique in civilem hominum consortionem et in populum, Dei sensim introducuntur. Persentiant igitur parentes quanti momenti sit familia vere christiana pro vita et progressu ipsius populi Dei.¹²

Educationis impertiendae munus primario familiae .competens totius societatis auxiliis indiget. Praeter igitur iura parentum ceterorumque quibus ipsi partem in munere educationis concedunt, certa cuiusmodi officia et iura competunt societati civili, quatenus eius est ea ordinare quae ad bonum commune temporale requiruntur. Ad eius munera pertinet educationem iuventutis pluribus modis provehere: parentum scilicet aliorumque qui in educatione partes habent officia et iura tueri eisque adiumenta praebere; iuxta subsidiarii officii principium, deficientibus parentum aliarumque societatum inchoatis, educationis opus, attentis quidem parentum votis; perficere; insuper, quatenus bonum commune postulat, scholas et instituta propria condere.¹³

danom sve svjesniji dara vjere što su ga primili. Neka se nauče u duhu i istini klanjati Bogu Ocu (usp. Iv 4, 23) ponajprije u liturgijskom činu i oblikovati svoj život po novom čovjeku u pravdi i istinskoj svetosti (Ef 4, 22-24). Neka se tako izgrađuju u savršenog čovjeka, do dobi Kristove punine (Ef 4, 13), i pomažu u izgradnji Mističnog Tijela,

Osim toga neka, svjesni svog poziva, uče svjedočiti za nadu koja je u njima (1 Pt 3, 15) i pomagati kršćanski preporod svijeta; pri tome naravne vrednote, ugrađene u cjeloviti pojam čovjeka koga je Krist otkupio, trebaju služiti dobru čitavog društva.⁹ Zato ovaj Sveti Sabor povjerava pastirima vjernika veoma odgovornu dužnost da sve učine kako bi se tim kršćanskim odgojem obogatili svi vjernici, a osobito mladež, koja je nada Crkve.¹⁰

Odgovorni za odgoj

3. Budući da roditelji daju djeci život, oni imaju vrlo tešku obavezu da ih odgajaju, i zato ih treba priznati kao prve i povlaštene odgojitelje svoje djece.¹¹ Odgojna uloga roditelja je takve važnosti, da se teško može čim drugim zamijeniti. Na njima je da stvore takav obiteljski ambijent — prožet ljubavlju i odanošću prema Bogu i ljudima — koji će pogodovati punom osobnom i društvenom razvoju djece. Obitelj je stoga prva škola onih društvenih kreposti koje su potrebne svakom društvu. Posebno u kršćanskoj obitelji, koja je obogaćena milošću i zadatkom sakramenta ženidbe, treba odgajati djecu od najranije mladosti po vjeri, koju su primila na krštenju, da Boga spoznaju i štiju a bližnjega da ljube. U obitelji djeca stječu prvo iskustvo o zdravoj ljudskoj zajednici i o Crkvi; po njoj, napokon, postepeno ulaze u ljudsku zajednicu i u Božji narod. Neka roditelji ozbiljno shvate kako prava kršćanska obitelj imade važno značenje za život i napredak Božjeg naroda.¹²

Ovoj odgovornoj ulozi odgoja, koja prvenstveno spada na obitelj, potrebna je pomoć cijelog društva. Osim prava roditelja i onih kojima roditelji povjeravaju jedan dio odgoja, i država ima stanovite dužnosti i prava, ukoliko na nju spada da se brine za zajedničko vremenito dobro. Njezin je zadatak da na različite načine promiče odgoj mladeži: da štiti dužnosti i prava roditelja i onih koji imaju udio u odgoju te da im pruža pomoć; da prema principu supsidijarnosti, u slučaju da inicijative roditelja i drugih zajednica nisu dostatne, uzme u vlastite ruke stvar odgoja — poštujući želje roditelja; napokon, ukoliko to zahtijeva opće dobro, da osniva vlastite škole i institute.¹⁸

Singulari demum ratione officium educandi ad Ecclesiam spectat, non solum quia humana quoque societas educationis tradendae capax agnoscenda est, sed maxime quia munus habet viam salutis omnibus hominibus annuntiandi, credentibus vitam Christi communicandi.. eosque continua sollicitudine adiuvandi ut ad huius vitae plenitudinem pervenire valeant.¹⁴ His igitur filiis suis tanquam Mater eam praestare Ecclesia tenetur educationem, qua tota eorum vita spiritu Christi imbuatur, simul autem omnibus populis suam operam praebet ad promovendam integram personae humanae perfectionem, ad bonum quoque societatis terrestris atque ad aedificationem mundi humanius configurandi.¹⁶

4. In munere suo educationis explendo Ecclesia de omnibus aptis subsidiis sollicita, praecipue de eis curat quae ipsi sunt propria, quorum primum est institutio catechetica¹⁶ quae fidem illuminat et roborat, vitam secundum spiritum Christi nutrit, ad mysterii liturgici consciam et actuosam participationem conducit¹⁷ atque ad actionem apostolicam excitat. Ecclesia magni facit et suo spiritu penetrare et elevare quaerit cetera quoque auxilia, quae ad commune hominum patrimonium pertinerent quaeque ad animos excolendos hominesque formandos magnopere conferunt, uti sunt communicationis socialis instrumenta,¹⁸ multiplices animi corporisque exercitationum coetus, iuvenum consociationes atque praesertim scholae.

5. Inter omnia educationis instrumenta peculiare momentum habet schola,¹⁹ quae vi suae missionis dum facultates intellectuales assidua cura excolit, recte iudicandi capacitatem evolvit, in patrimonium culturae a generationibus praeteritis acquisitum introducit, sensum valorum promovet, vitam professionalem praeparat, inter alumnos diversae indolis et condicionis amicalem consortionem pariens mutuam se comprehendendi dispositionem fovet; insuper velut quoddam centrum constituit cuius operositatem et profectum una participare debent familiae, magistri, varii generis consociationes vitam culturalem, civicam, religiosam promoventes, societas civilis, et tota communitas humana.

Pulchra igitur et gravis quidem ponderis est vocatio illorum omnium qui parentes in eorundem officio implendo iuvantes et communitatis humanae vices gerentes, munus educandi in scholis suscipiunt; quae vocatio peculiare mentis et cordis dotes, diligentissimam praeparationem, continuam renovationis et adaptationis promptitudinem expostulat.

6. Parentes quibus primum et inalienabile officium et ius est filios educandi, in scholis eligendis vera libertate gaudeant oportet. Potestas

S posebnog razloga dužnost odgoja pripada Crkvi, ne samo zato što joj se kao određenoj zajednici ljudi mora priznati pravo na odgoj, nego prvenstveno zato što ima zadatak da svim ljudima naviješta put spasenja, da vjernicima priopćuje Kristov život i da trajno vodi brigu o tome da dođu do punine tog života.^{1*} Crkva je kao Majka dužna svojoj djeci dati takav odgoj po kojem će cijeli njihov život biti prožet Kristovim duhom, a svim ljudima pruža pomoć za izgradnju potpune ljudske osobe, za dobrobit -ljudskog društva i za izgradnju humanijeg svijeta.¹⁵

Različite metode kršćanskog odgoja

4. Ispunjujući svoju odgovornu službu odgoja Crkva vodi brigu o svim prikladnim sredstvima, posebno o onima koja su joj vlastita, a među prvima o katehizaciji.¹⁶ Katehetska pouka prosvjetljuje i učvršćuje vjeru, hrani život Kristovim duhom, vodi k svjesnom i aktivnom sudjelovanju u liturgijskom misteriju¹⁷ i potiče na apostolsko djelovanje. Crkva visoko cijeni i nastoji svojim duhom prožeti i usavršiti ostala sredstva koja pripadaju zajedničkoj baštini čovječanstva a koja mnogo pomažu izgradnji duha i odgoju ljudi, kao što su sredstva društvenog saobraćaja,¹⁷ mnogovrsna udruženja za kulturu duha i tijela, organizacije mladih a posebno škole.

Značenje škole

5. Između svih odgojnih sredstava posebnu važnost ima škola.¹⁸ Ona snagom svoje misije neumorno ide za tim da izgrađuje intelektualne sposobnosti, razvija pravilno rasuđivanje, uvodi u kulturnu baštinu koja je primljena od prošlih generacija, razvija smisao za vrednote i sprema za profesionalni život. Među učenicima različitih sposobnosti i društvenog položaja škola uspostavlja prijateljski odnos i stvara dispoziciju za bolje međusobno razumijevanje. Osim toga škola predstavlja na neki način centar u čijem naporu i uspjehu trebaju sudjelovati: obitelji, učitelji, svakovrsne ustanove koje promiču kulturni, građanski i vjerski život te država i cijelo ljudsko društvo.

Doista imaju lijepo a i odgovorno zvanje oni koji pomažu roditeljima u njihovoj službi i predstavljaju ljudsku zajednicu prihvaćajući odgojiteljsku službu u školama. Ovo zvanje zahtijeva posebne kvalitete duha i srca, brižnu pripravu i trajnu spremnost na obnovu i prilagođivanje, s

Dužnosti i prava roditelja

6. Roditelji, koji imaju prvu i neotuđivu dužnost i pravo odgajati djecu, trebaju biti potpuno slobodni u izboru škole. Javna vlast,

publica igitur cuius est civium libertates tueri et defendere, iustitiae distributivae consulens curare debet, ut subsidia publica ita erogentur ut parentes pro filiis suis scholas, secundum conscientiam suam, vere libere selegere valeant.²⁰

Ceterum rei publicae est providere ut omnes cives ad congruam culturae participationem accedere valeant atque ad officia et iura civilia exercenda debite praeparentur. Ipsa igitur res publica ius puerorum ad adaequatam educationem scholarum tutari, magistrorum capacitati studiorumque praestantiae vigilare, alumnorum sanitati consulere atque in genere integrum scholarum opus promovere debet, principio subsidiarii officii prae oculis habito et ideo quovis excluso scholarum monopolio, quod nativis humanae personae iuribus, ipsius quoque culturae profectui et divulgationi, pacificae civium consortionis necnon pluralismo in permultis societatibus hodie vigendi adversatur.²¹

Christifideles vero S. Synodus hortatur ut sive ad aptas educationis methodos studiorumque rationem inveniendas, sive ad magistros efformandos qui iuvenes recte educare valeant, auxiliatricem operam ultro praestent atque, parentum praesertim consociationibus, universum scholae munus et praecipue educationem moralem in ea tradendam suis adiumentis prosequantur.²²

7. Gravissimum praeterea officium persentiens moralem et religiosam educationem omnium suorum filiorum sedulo curandi, Ecclesia peculiari suo affectu et adiutorio praesens sit oportet iis plurimis qui in scholis non catholicis instituuntur; tum per testimonium vitae eorum qui eos docent et moderantur, tum per condiscipulorum apostolicam actionem,²⁸ tum maxime per ministerium sacerdotum et laicorum qui eis doctrinam salutis tradunt, ratione aetati et adiunctis accommodata et spirituale auxilium praebent opportunis incoeptis pro rerum temporumque condicione.

Parentibus autem grave replit officium quod eis competit omnia disponendi vel etiam exigendi ut filii sui illis auxiliis frui possint et formatione christiana harmonico gressu cum profana progrediantur. Propterea Ecclesia illas auctoritates et societates civiles dilaudat, quae pluralismi hodiernae societatis ratione habita et debitae libertati religiosae consulentes, familias adiuvant ut educatio filiorum in omnibus scholis secundum propria familiarum principia moralia et religiosa impertiri possit.²⁴

>

8. Ecclesiae praesentia in scholarum campo postenditur peculiari ratione per scholam catholicam. Ea quidem non minus quam aliae scholae fines culturales et humanam iuvenum formationem prosequitur. Proprium autem illius est communitatis scholaris ambitum, spi-

koja ima dužnost štiti i braniti slobodu građana — imajući u vidu pravednu raspodjelu dobara — treba bdjeti da se državna subvencija školama tako razdijeli kako bi roditelji mogli svojoj djeci po savjesti zaista slobodno izabrati škole.⁸⁰

Uostalom, dužnost je države da svim građanima omogući odgovarajuće učešće u kulturi i da se dolično sprema za obavljanje svojih građanskih dužnosti i prava. Sama država treba štiti pravo djece na doličan odgoj, bdjeti nad sposobnošću učitelja i kvalitetom studija. Ona se mora brinuti za zdravlje učenika i uopće promicati cijeli prosvjetni rad, imajući pred očima princip supsidijarnosti; stoga neka isključi svaki monopol na škole, koji se protivi naravnim pravima ljudske osobe, napretku i -širenju kulture, miroljubivoj zajednici građana i pluralizmu koji postoji u mnogim današnjim državama⁸¹

Sveti Sabor potiče kršćane da svesrdno pomažu one koji nastoje pronaći prikladne metode odgoja i nastavne planove ili izgrađuju učitelje koji će biti sposobni odgajati mladež. Vjernici neka po udruženjima roditelja nadasve podupiru cijeli rad škole, a posebno moralni odgoj koji joj je povjeren.^{22*}

Moralni i religiozni odgoj u sve Škole

"7.. Crkva treba biti prisutna svojom ljubavlju i pomoći i među onima koji se odgajaju u nekatoličkim školama, jer je svjesna veoma ozbiljne dužnosti da mora bdjeti nad moralnim i vjerskim odgojem sve svoje djece. Tu će biti prisutna životnim svjedočenjem onih koji djecu uče i vode, apostolskim radom učenika²¹ i pogotovu službom svećenika i laika koji im predaju nauku spasenja, primjereno njihovoj dobi i prilikama i ujedno im pružaju duhovnu pomoć prikladnim sredstvima već prema okolnostima vremena i mjesta.

Crkva podsjeća roditelje na njihovu tešku dužnost da sve urede, pa i zahtijevaju, da im se djeca mogu tim sredstvima okoristiti, kako bi mogla jednako napredovati i u kršćanskom i u profanom obrazovanju. Zato Crkva visoko cijeni one vlasti i građanska udruženja koja, zbog pluralizma današnjeg društva i zbog potrebne vjerske slobode, pomažu obiteljima da mogu u svim školama svojoj djeci osigurati odgoj usklađen s njihovim moralnim i vjerskim načelima.²⁴

Katoličke Škole

8. Prisutnost Crkve na području škola očituje se posebno u katoličkoj školi. Ona ništa manje ne teži za kulturnim obrazovanjem i ljudskim razvojem mladeži negoli druge škole. Njezin je poseban zadatak da u školskoj zajednici stvara ambijent koji će biti prožet

ritu evangelico libertatis et caritatis animatum creare, adolescentes adiuvare ut in propria persona evolvenda una simul crescant secundum novam creaturam quae per baptismum effecti sunt, atque universam culturam humanam ad nuntium salutis postrema ordinare ita ut cognitio quam alumni de mundo, vita et homine gradatim acquirunt, fide illuminetur.²⁵ Ita quidem schola catholica, dum progredientis aetatis condicionibus sicut oportet se aperit, suos alumnos ad civitatis terrestres bonum efficaciter provehendum educat et ad servitium pro Regno Dei diffundendo praeparat, ut exemplaris et apostolicae vitae exercitio salutare veluti fermentum humanae communitatis efficiantur.

Schola catholica igitur cum ad Populi Dei missionem explendam tantopere conferre et dialogo inter Ecclesiam et hominum communitatem, in ipsorum mutuam beneficium, inservire valeat, nostris quoque rerum adiunctis suum gravissimum retinet momentum. Quare haec S. Synodus ius Ecclesiae scholas cuiusvis ordinis et gradus Ubere condendi atque regendi, in plurimis Magisterii documentis iam declaratum,²⁸ denuo proclamat, in memoriam revocans huiusmodi iuris exercitium libertati quoque conscientiae et parentum iuribus tuendis necnon ipsius culturae profectui summopere conferre.

Meminerint autem Magistri se quam maxime esse auctores ut schola catholica sua proposita et inchoata ad rem deducere valeat.²⁷ Peculiari ergo iidem praeparantur sollicitudine ut scientia tum profana tum religiosa idoneis titis comprobata sint praediti et arte educandi progredientis aetatis inventis congruente ditati. Cari tate sibi vicissim et discipulis devincti atque spiritu apostolico imbuti, tam vitam quam doctrinam testimonium exhibeant unico Magistro Christo. Sociam, imprimis cum parentibus praestent operam; una cum ipsis debitam in universa educatione habeant rationem discriminis sexus et finis proprii utriusque sexui in familia et in societate a divina providentia praestituti; personalem ipsorum alumnorum actionem excitare satagent eosque, absoluto curriculo scholari, consilio, amicitia, peculiaribus quoque conditis associationibus vero spiritu ecclesiali ditatis prosequi pergant. Horum magistrorum ministerium veri nominis apostolatum, nostris quoque temporibus maxime congruentem et necessarium S. Synodus declarat, simulque verum servitium societati praestitum. Parentibus vero catholicis officium memorat liberos suos concredendi, quando et ubi possunt, scholis catholicis, eas pro viribus sustinendi et cum eis in bonum filiorum suorum collaborandi.²⁸

9. Huic scholae catholicae imagini omnes scholae ab Ecclesia (in huiusmodi ratione dependentes pro viribus conformentur oportet, licet schola catholica pro locorum adiunctis varias formas induere possit.²⁹

duhom evanđeoske slobode. Ona pomaže mladim ljudima da u izgradnji svoje osobnosti rastu u duhu novoga stvorenja, što su postali na krštenju. Konačno, usmjerava cijelu ljudsku kulturu prema poruci spasenja, tako da svjedo vjere obasjava spoznaje o svijetu, životu i čovjeku, koji učenici postepeno stječu.« I tako katolička škola, otvarajući se adekvatno zahtjevima novog vremena, odgaja svoje učenike kako će uspješno promicati dobro zemaljske zajednice i u isto vrijeme pripravlja ih za službu širenja Božjeg Kraljevstva da živeći uzornim apostolskim životom postanu kao spasonosni kvasac ljudskog društva.

Budući da katolička škola može toliko pridonijeti izvršenju misije Božjeg naroda i koristiti dijalogu između Crkve i ljudske zajednice na njihovo obostrano dobro, ona i u današnje vrijeme ima veoma važno značenje. Radi toga ovaj Sveti Sabor ponovno proglašava da Crkva ima pravo slobodno osnivati škole bilo koje vrste ili stupnja i njima upravljati, kao što je već proglašeno u mnogim dokumentima njezinog Učiteljstva^{2*} dozivajući na taj način u pamet da ostvarenje tog prava mnogo pridonosi zaštiti slobode savjesti i roditeljskog prava a također i samom kulturnom napretku.

Neka učitelji budu svjesni toga kako u najvećoj mjeri o njima ovisi koliko će katolička Škola ostvariti svoje planove i inicijative.²⁷ Zato moraju nastojati da steknu i svjetovno i vjersko znanje, ovjereno odgovarajućim titulama, i da raspolažu odgojnim metodama suvremene pedagogike. Povezani ljubavlju međusobno i s učenicima te prožeti apostolskim duhom, neka svjedoče i životom i naukom za jednog Učitelja — Krista. Naročito trebaju surađivati s roditeljima. Zajedno s njima neka u cjelokupnom odgoju vode brigu o razlici spolova i o vlastitom cilju pojedinog spola u obitelji i društvu, kako to određuje božanska providnost. Neka učenike potiču na osobni rad i nakon završetka studija neka im pomažu savjetom i prijateljstvom i osnivanjem posebnih organizacija prožetih istinskim crkvenim duhom. Sveti Sabor izjavljuje, da je služba ovih učitelja pravi apostolat, koji je u naše vrijeme veoma koristan i potreban a ujedno predstavlja pravo služenje društvu.

Katoličke roditelje upozorava, da svoju djecu po mogućnosti daju na odgoj u katoličke škole, koje trebaju uzdržavati prema svojim silama i s njima surađivati na dobro svoje djece.⁸⁸

Različite vrste katoličkih Škola

9. Prema ovom idealu katoličke škole, treba po mogućnosti uskladiti sve škole koje na bilo koji način ovise o Crkvi, iako katolička škola može poprimiti različite oblike prema prilikama mjesta.²⁸ Crkva

Carissimas sane sibi habet Ecclesia etiam scholas catholicas quae in novarum ecclesiarum praesertim territoriis ab alumnis quoque non catholicis frequentantur.

Ceterum in scholis catholicis constituendis et ordinandis progredientis aetatis necessitatibus consulendum est. Propterea, dum fovendae manent scholae quae inferioris et medii ordinis sunt atque educationis fundamentum constituunt, magni quoque faciendae sunt illae quae ab hodiernis condicionibus peculiari ratione requiruntur, ut sunt scholae quae professionales³⁰ et technicae nuncupantur, instituta erudiendis adultis, socialibus auxiliis provehendis necnon iis, qui ob naturae defectum peculiari cura indigent, destinata atque scholae in quibus magistri tum pro institutione religiosa tum pro aliis educationis formis praeparantur.

Sancta Synodus Ecclesiae Pastores necnon omnes christifideles vehementer hortatur ut, nullis praetermissis sacrificiis, scholas catholicas adiuvent in earundem munere in dies perfectius explendo et praepremis in curandis necessitatibus eorum qui bonis temporalibus sunt pauperes vel familiae adiutorio et affectu privantur vel a dono fidei sunt alieni.

10. Altioris ordinis pariter scholas, praesertim Universitates et Facultates Ecclesia sedula prosequitur cura. Quin etiam in iis quae ab ipsa dependet, organica ratione intendit ut singulae disciplinae propriis prindpiis, propria methodo atque propria inquisitionis scientificae libertate ita excolantur, ut profundior in dies earum intelligentia obtineatur et, novis progredientis aetatis quaestionibus ac investigationibus accuratissime consideratis, altius perspiciatur quomodo fides et ratio in unum verum conspirent, Ecclesiae Doctorum, praesertim S. Thomae Aquinatis vestigia premendo.⁸¹ Ita quidem veluti publica, stabilis atque universalis praesentia efficiatur mentis christianae in toto culturae altioris promovendae studio atque horum institutorum alumni formentur homines doctrina vere praestantes, gravioribus officiis in societate obeundis parati atque fidei in mundo testes.^{3?}

In Universitatibus Catholicis in quibus nulla Facultas S. Theologiae exstet, Institutum habeatur vel Cathedra S. Theologiae, in qua lectiones laicis quoque alumnis accommodatae tradantur. Cum scientiae per investigationes peculiare altioris scientifici momenti praecipue proficiant, in Universitatibus et Facultatibus catholicis Instituta maxime foveantur, quae primario investigationi scientificae promovendae inserviant.

Sancta Synodus valde commendat ut Universitates et Facultates catholicae in diversis terrae partibus convenienter distributae, promoveantur, ita tamen ut non huntierb, sed doctrinae studio eniteant; eorumque aditus facile pateat alumniŝ maioris spei, etsi tenuioris fortunae, iis praesenim qui e novis adveniant nationibus.

gaji posebne simpatije prema onim katoličkim školama, naročito na teritoriju mladih Crkava koje pohađaju i učenici nekatolici.

Uostalom, pri osnivanju i vođenju katoličkih škola treba voditi računa o potrebama današnjeg doba. Zato, dok se i dalje mora voditi briga o osnovnim i srednjim školama, koje postavljaju temelj odgoja, posebnu pozornost treba posvetiti i onim školama, koje su u današnje doba sve potrebnije, kao što su profesionalne⁹⁰ i tehničke škole, instituti za formaciju odraslih, za promicanje socijalne pomoći i instituti za one koji zbog prirodnog defekta trebaju posebnu pomoć, škole za spremanje učitelja za vjersku pouku i za druge oblike odgojne djelatnosti.

Sveti Sabor uvelike potiče pastire Crkve i sve vjernike da pomažu katoličke škole ne bojeći se nikakvih žrtava, kako bi što bolje ispunile svoj zadatak, te da se posebno zauzimaju za siromašne, za one koji su lišeni obiteljske ljubavi i oslona ili su daleko od milosti vjere.

Katolički fakulteti i sveučilišta

10. Isto se tako pomnjivo Crkva brine za visoke škole, naročito za sveučilišta i fakultete. Štoviše, u onima koje o njoj ovise sistematski nastoji da se pojedine discipline razvijaju prema Mastitim principima, vlastitom metodom i sa slobodom koja je potrebna za znanstveno istraživanje. Tako se njihove spoznaje sve više produbljuju, i uzevši najsavjesnije u obzir nova pitanja i rezultate istraživanja današnjice uviđa se kako teže za jednom istinom. U tome te škole slijede stope crkvenih učitelja, posebno svetog Tome Akvinskog.*¹ Promičući viši stupanj kulture kršćanski će duh tako biti javno, trajno i opće prisutan a učenici ovih instituta postat će zaista ljudi znanosti, spremni da u društvu preuzmu važne službe a u svijetu da budu svjedoci vjere.⁸²

c

Na katoličkim sveučilištima gdje nema teološkog fakulteta treba da postoji institut ili katedra teologije, gdje će se držati predavanja koja mogu slijediti i laici. Budući da znanosti napreduju naročito specijalnim istraživanjima strogo znanstvenog karaktera, na katoličkim sveučilištima i fakultetima treba nadasve gajiti institute koji će služiti prvenstveno promicanju znanstvenog istraživanja.

Sveti Sabor veoma preporuča da se katolička sveučilišta i fakulteti primjereno rasporede po različitim krajevima svijeta i da se ne ističu brojem nego znanstvenim radom. Neka njihova, vrata budu otvorena nadarenima studentima, makar bili i siromašni, a napose onima koji dolaze iz novonastalih nacija.

Quandoquidem sors societatis et ipsius Ecclesiae eum iuvenum altiora studia excolentium profectu intime connectitur.⁸⁸ Ecclesiae Pastores non tantum impensam habeant curam de vita spirituali alumnorum qui Universitates Catholicas frequentant; sed de formatione spirituali omnium filiorum suorum solliciti, inter Episcopos consiliis opportune collatis, provideant ut etiam apud Universitates non catholicas convictus et centra universitaria catholica habeantur, in quibus sacerdotes, religiosi et laici, accurate selecti et praeparati, iuventuti universitariae spirituale et intellectuale adiutorium praebent permanens. Iuvenes autem melioris ingenii sive catholicarum sive aliarum Universitatum, qui ad docendum et investigandum apti videantur, peculiari cura excolantur et ad magisteria suscipienda promoveantur.

11. A scientiarum sacrarum Facultatum operositate plurimum exspectat Ecclesia.⁸⁴ Ipsi enim conceditur gravissimum officium proprios alumnos praeparandi non solum ad ministerium sacerdotale sed maxime sive ad docendum in superiorum studiorum ecclesiasticorum sedibus sive ad disciplinas propria ope promovendas sive ad magis ardua apostolatus intellectualis munera suscipienda. Ipsarum Facultatum item est varias sacrarum disciplinarum regiones altius pervestigare ita ut profundior in dies Sacrae Revelationis intellectus obtineatur, patrimonium sapientiae christianae a maioribus traditum plenius aperiat, dialogus cum fratribus seiunctis et cum non christianis promoveatur atque quaestionibus a doctrinarum progressu exortis respondeatur.⁸⁵

Quare ecclesiasticae Facultates, propriis ipsarum legibus opportune recognitis, scientias sacras et cum sacris connexas impense promoveant et recentioribus quoque methodis et auxiliis adhibitis, ad altiores investigationes auditores instituant.

12. Cum cooperatio, quae in ordine dioecesano, nationali et internationali altius in dies urgetur et invalescit, etiam in re scholastica maxime sit necessaria, omni ope curandum est ut inter scholas catholicas apta foveatur coordinatio, atque inter easdem ceterasque scholas provehatur collaboratio, quam universae hominum communitatis bonum requirit.⁸⁶ Ex maiore coordinatione sociaque opera praecipue in Institutorum academicorum ambitu uberiores fructus percipientur. In omni igitur Universitate variae Facultates mutuam sibi, prout obiectum siverit, praestent operam. Ipsae quoque Universitates mutua inter sese operae coniunctione conspirent, conventus interna-

Budući da je sudbina društva i same Crkve tijesno povezana s razvojem studenata viših škola,⁸⁸ neka crkveni pastiri „ne vode brigu o duhovnom životu studenata samo na katoličkim sveučilištima. Vodeći brigu o duhovnoj formaciji sve svoje djece, neka se —uz svrsishodno savjetovanje s biskupima — pobrinu da i uz nekatolička sveučilišta postoje katolički sveučilišni domovi i centri, u kojima će pažljivo izabrani i spremljeni svećenici, redovnici i laici pružati trajnu duhovnu i intelektualnu pomoć sveučilišnoj mladeži. Darovitije studente, bilo na katoličkim ili drugim sveučilištima, koji pokazuju i istraživačke sposobnosti, treba posebno izobraziti i osposobiti za preuzimanje nastavničke službe.

Teološki fakulteti

11. Crkva mnogo očekuje od djelatnosti teoloških fakulteta.³⁴ Njima povjerava veoma odgovornu dužnost, da spremaju svoje studente ne samo za svećeničku službu nego osobito da preuzmu službu predavača na katedrama viših crkvenih studija, da samostalnim radom unapređuju znanost ili da preuzmu odgovornije službe intelektualnog apostolata. Ovi fakulteti trebaju vršiti temeljita istraživanja na raznim područjima teologije, tako da bi se došlo do sve dubljeg razumijevanja Objave, da bi se što potpunije otkrila baština kršćanske mudrosti naslijeđena od otaca, da bi se promicao dijalog s odijeljenom braćom i s nekršćanima te da bi se našao odgovor na pitanja koja postavlja napredak znanosti.⁸⁵

Zato neka crkveni fakulteti, izvršivši potrebnu reformu svojih zakona, energično promiču teološke znanosti i one koje su s njima povezane. Primjenjujući suvremene metode i pomoćna sredstva neka svoje slušatelje uvode u dublja istraživanja.

Neophodnost usklađenosti na području školstva

12. Budući da je suradnja na dijecezanskom, nacionalnom i internacionalnom planu svakim danom sve hitnija i realnija, a i u školstvu se pokazuje veoma potrebna, svim silama treba nastojati da se katoličke škole svrsishodno koordiniraju te da se promiče suradnja između njih i drugih škola. Takvu suradnju traži dobro cijele ljudske zajednice.^{86*}

Jača koordinacija i zajednički rad, napose na području akademskih instituta, urodit će i obilnijim plodom. Neka na svakom sveučilištu fakulteti pružaju jedni drugima međusobnu pomoć, koliko to dopušta njihova narav. Neka i sama sveučilišta stupe u užu suradnju zajednički organizirajući internacionalne kongrese, podjeljujući među

tionales una simul promovendo, scientificas pervestigationes intersese distribuendo, iriventa vicissim communicando ac magistros ad tempus permutando inter se ceteraque quae ad maiorem adiutricem operam conferunt provehendo.

G>nclusio

S. Synodus ipsos iuvenes enhce hortatur ut praestantiae muneris edueandi conscii, ad illud suscipiendum generoso animo sint parati, in illis praesertim regionibus in quibus ob magistrorum inopiam iuventutis educatio in discrimine est.

Eadem S. Synodus, dum gratissimam se profitetur erga sacerdotes, religiosos, religiosas et laicos, qui evangelica sui deditione in praecellens educationis et scholarum cuiusvis generis et gradus opus incumbunt, eos hortatur ut in suscepto munere generose perseverent atque in alumnis spiritu Christi inbuendis, in paedagogica arte et in scientiarum studio ita excellere nitantur ut non solum internam Ecclesiae renovationem promoveant, sed eius beneficam praesentiam **in** mundo hodierno praesertim intellectuali servent et augeant.

Haec omnia et singula quae in hac Declaratione edicta sunt, placuerunt Sacrosancti Concilii Patribus. Et Nos, Apostolica a Christo Nobis tradita potestate, illa, una cum Venerabilibus Patribus, in Spiritu Sancto approbamus, decernimus ac statuimus et quae ita synodallyter statuta sunt ad Dei gloriam promulgari iubemus.

Romae, apud S. Petrum
die XXVIII mensis octobris anno MCMLXV.

Ego PAULUS Catholicae Ecclesiae Episcopus
(Sequuntur Patrum subsignationes)

sobom razna područja znanstvenog istraživanja, priopćavajući jedna drugima svoja otkrića, razmjenjujući povremeno među sobom profesore i razvijajući sve inicijative koje mogu doprinijeti većoj međusobnoj suradnji.

ZAKLJUČAK

Sveti Sabor ozbiljno potiče mlade ljude da budu svjesni golemo značenja odgojne službe te budu spremni preuzeti je velikodušno, posebno u onim krajevima u kojima je ona u krizi zbog nedostatka učitelja.

Sveti Sabor zahvaljuje svećenicima, redovnicima, redovnicama i laicima koji se evanđeoskim samoprijegom posvećuju uzvišenoj službi odgoja i rada u školama bilo koje vrste ili stupnja. Potiče ih da velikodušno ustraju u preuzetoj službi i da se u pedagoškom umijeću i znanstvenom radu toliko ističu u formiranju učenika Kristovim duhom da bi promicali ne samo unutarnju obnovu Crkve nego da bi sačuvali i proširili njezinu blagotvornu prisutnost u suvremenom svijetu, napose među intelektualcima.

Sve ovo u cjeVni i u pojedinostima Jto je u ovoj deklaraciji određeno pribvatise oci presvetoga Sabora. I mi — apostolskom vlašću od Krista nam predanom — sve to, zajedno s časnim očima, u Dubu Svetom odobravamo, odlučujemo i određujemo te zapovijedamo da to što je saborski određeno na slavu Božju bude proglašeno.

U Rimu, kod Sv. Petra, dne 28. listopada godine 1965.

Ja, PAVAO, biskup katoličke Crkve
(slijede potpisi Otaca)

BILJEŠKE

¹ Među mnogim dokumentima koji govore o važnosti odgoja posebno vidi: BENEDICTUS XV, Ep. Apost. *Communes Litteras*, 10 apr. 1919: AAS 11 (1919) str. 172.

PIUS XI, Litt. Encycl. *Divini Illius Magistri*, 31 dec. 1929: AAS 22 (1930) str. 49—86.

PIUS XII, Alloc. ad Iuvenes A. C. I., 20 apr. 1946: *Discorsi e Radiomessaggi VIII*, str. 53—57.

— Alloc. ad Patres familias Galliae, 18 sept. 1951: *Discorsi e Radiomessaggi XIII*, str. 241—245.

IOANNES XXIII, Nuntius tricesimo exacto anno ex quo Litt. Encycl. *Divini Illius Magistri* editae sunt, 30 dec. 1959: AAS 52 (1960) str. 57—59.

PAULUS VI, Allocutio ad sodales F. I. D. A. E. (Federazione Istituti Dipendenti dali' Autorita Ecclesiastica), 30 dec. 1963: *Encicliche e Discorsi di S. S. Paolo VI I*, Roma 1964, str. 601—603.

Povrh toga treba pogledati *Acta et Documenta Concilio Oecumenico Vaticano II apparando, series I, Antepreparatoria*, vol. III, str. 363—364, 370—371, 373—374.

* Usp. IOANNES XXIII, Litt. Encycl. *Mater et Magistra 15 maii 1961*: AAS 53 (1961) str. 413, 415—417, 424.

— Litt. Encycl. *Pacem in tenis*, 11 apr. 1963: AAS 55 (1963) str. 278 si.

* Usp. Opću deklaraciju o ljudskim pravima (Declaration des droits de F homme) što ju je 10. prosinca 1948. izglasala Generalna skupština Ujedinjenih Naroda; usp. i Declaration des droits de F enfant, 20 nov. 1959; Protocole additionnel a la convention de sauvegarde des droits de F homme et des liberte*s fondamentales, Pariš, 20 marš 1952; o navedenoj Općoj deklaraciji o ljudskim pravima usp. IOANNES XXIII, Litt. Encycl. *Pacem in tenis*, 11 apr. 1963: AAS 55 (1963) str. 295 si.

* Usp. IOANNES XXIII, Litt. Encycl. *Mater et Magistra*, 15 maii 1961: AAS 53 (1961) str. 402.

CONC. VAT. II, Constitutio Dogmatica *De Ecclesia*, n. 17: AAS 57 (1965) str. 21; Schema Constitutionis Pastoralis *De Ecclesia in mundo huius temporis* (1965), passim.

⁵ PIUS XII, Nuntius radiophonicus datus 24 dec. 1942: AAS 35 (1943) str. 12, 19.

IOANNES XXIII, Litt. Encycl. *Pacem in tenis*, 11 apr. 1963: AAS 55 (1963) str. 259 si. Usp. i Deklaracije o čovjekovim pravima spomenute u bilješci 3.

* Usp. PIUS XI, Litt. Encycl. *Divini Illius Magistri*, 31 dec. 1929: AAS 22 (1930) str. 50 si.

- ⁷ Usp. IOANNES XXIII, Litt. Encycl. *Mater et Magistra* 15, maii 1961: AAS 53 (1961) str. 441.
- ⁸ Usp. PIUS XI, Litt. Encycl. *Divi Illius Magistri*, n. mj. str. 83.
» Usp. CONC. VAT. II, Constitutio dogm. *De Ecclesia*, br. 36: AAS 57 (1965) str. 41 si.
- ¹⁰ Usp. GONC. VAT. II, Schema Decreti *De Apostolatu Laicorum*, (1965) br. 12.
- ¹¹ Usp. PIUS XI, Litt. Encycl. *Divini Illius Magistri*, n. mj. str. 59 si; Litt. Encycl. *Mit brennender Sorge*, 14 martii 1937: AAS 29 (1937) str. 164 si.
- PIUS XII, Allocutio ad primum congressum nationalem Consociationis Italicae Magistrorum catholicorum (A.I.M.C.), 8 sept. 1946: *Discorsi e Radiomessaggi VIII*, str. 218.
- ¹⁸ Usp. CONC. VAT. II, Constitutio dogmatica *De Ecclesia*, br. 11 i 35: AAS 57 (1965) str. 16, 40 si.
- ¹⁸ Usp. PIUS XI, Litt. Encycl. *Divini Illius Magistri*, n. mj. str. 63 sL
- PIUS XII, Nuntius radiophonicus datus 1 iunii 1941; AAS 33 (1941) str. 200; Allocutio ad primum Congressum nationalem Consociationis Italicae Magistrorum catholicorum, 8 sept. 1946: *Discorsi e Radiomessaggi VIII*, str. 218.
- O prindpu supsidijarnosti usp. IOANNES XXIII, Litt. Encycl. *Pacem in terris*, 11 apr. 1963: AAS 55 (1963) str. 294.
- ¹⁴ Usp. PIUS XI, Litt. Encycl. *Divini Illius Magistri*, n. mj., str. 53 si, 56 si.
— Litt. Encycl. *Non abbiamo bisogno*, 29 iunii 1931: AAS 23 (1931) str. 311 si.
- PIUS XII, Litt. Secretariae Status ad XXVIII Hebdomadam Soc. Ital. 20 sept. 1955: *L'Osservatore Romano*, 29. sept. 1955.
- ¹⁵ Crkva hvali one dvilne, mjesne, narodne i međunarodne vlasti koje, svjesne gorućih potreba današnjeg vremena, nastoje svim silama da svi narodi postanu dionid potpunijeg odgoja i ljudske kulture. Usp. PAULUS VI, Allocutio coram Foederatarum Nationum Coetu generali, 4 oct. 1965: *L'Osservatore Romano*, 6 oct. 1965.
- " Usp. PIUS XI, Motu proprio *Orbem Catholicum*, 29 iunii 1923: AAS 15 (1923) str. 327—329; Decretum *Provide sane*, 12 ian. 1935: AAS 27 (1935) str. 145—152. CONC. VAT. II, Decretum *De pastoralis Episcoporum munere in Ecclesia*, br. 13 i 14.
- ". Usp. CONC. VAT. II, Constit. *De sacra Uturgia*, br. 14: AAS 56 (1964) str. 104.
- ¹⁸ Usp. CONC. VAT. II, Decretum *De instrumentis communicationis* jocra/ii, br. 13. i 14: AAS 56 (1964) str. 149.
- ¹⁹ Usp: PIUS XI, *Utt. Encycl. Divini Illius Magistri*, n. mj., str. 76: PIUS XII, Allocutio ad Assodationem Magistrorum Catholicorum Bavariae, 31 dec. 1956: *Discorsi e Radiomessaggi XVIII*, str. 746.
- «• Usp. CONC. PROV. CINCINNATENSE III, a. 1861: Collatio La-censis, III, col. 1240, c/d; PIUS XI, Litt. Encycl. *Divini Illius Magistri*, n. mj., str. 60, 63 si.
- ²¹ Usp. PIUS XI, Litt. Encycl. *Divini Illius Magistri*, n. mj., str. 63: Litt. Encycl. *Non abbiamo bisogno*, 29 iunii 1931: AAS 23 (1931) str. 305.
- PIUS XII, Litt. Secretariae Status ad XXVIII Hebdomadam Soc. Ital., 20 sept. 1955: *L'Osservatore Romano*, 29 sept. 1955.
- PAULUS VI, Allocutio ad Associationem Christianam Operariorum Italiae (A. C. L. I.), 6 oct. 1963: *Encicliche e Discorsi di Paolo VI I*, Roma 1964, str. 230.

²² Usp. IOANNES XXIII, Nuntius tricesimo exacto anno ex quo Litt. Encycl. *Divini Illius Magistri* editae sunt, 30 dec. 1959: AAS 52 (1960) str. 57.

²⁸ Crkva mnogo drži do apostolskog djelovanja koje u tim školama mogu vršiti katolički učitelji i učenici. Usp. CONC. VAT. II, Schema Decreti *De Apostolatu Laicorum* (1965), br. 12 i 16.

²⁴ Usp. CONC. VAT. II, Schema Declarationis *De Libertate Religiosa* (1965), br. 5.

" Usp. CONC. PROV. WESTMONASTERIENSE I, a. 1852: Collatio Lacensis ili, col. 1334, a/b — PIUS XI, Litt. Encycl. *Divini Illius Magistri*, n. mj., str. 77 si.

— PIUS XII, Allocutio ad Associationem Magistrorum Catholicorum Bavariae, 31 dec. 1956: *Discorsi e Radiomessaggi XVIII*, str. 746. — PAULUS VI, Allocutio ad sodales F. I. D. A. E. (Federazione Istituti Dipendenti dali' Autorita Ecclesiastica), 30 dec. 1963: *Encicliche e Discorsi di Paolo VI I*, Roma 1964, str. 602 si.

²⁶ Usp. naročito dokumente navedene pod bilj. 1; osim toga ovo pravo Crkve proglašuju mnogi pokrajinski sabori i najnovije deklaracije brojnih biskupskih konferencija.

²⁷ Usp. PIUS XI, Litt. Encycl. *Divini Illius Magistri*, n. mj., str. 80 si. — PIUS XII, Allocutio ad Consociationem (U. C. I. I. M.), 5 sept. 1959: *Discorsi, Messaggi, Coll'oqui I*, Roma 1960, str. 427—431.

²⁸ Usp. PIUS XII, Allocutio ad Consociationem Cathol. Italicam Magistrorum scholarum secundariarum (U. C. I. I. M.), 5 ian. 1954, n. mj., str. 555.

²⁹ Usp. PAULUS VI, Allocutio ad Offidum Internationale Educationis Catholicae (O. I. E. C.), 25 febr. 1964: *Encicliche e Discorsi di Paolo VI II*, Roma 1964, str. 232.

⁸⁰ Usp. PAULUS VI, Allocutio ad Associationem Christianam Operariorum Italiae (A. C. L. I.), 6. oct. 1963: *Encicliche e Discorsi di Paolo VI I*, Roma 1964, str. 229.

⁸¹ Usp. PAULUS VI, Allocutio coram VI Congressu Thomistico Internationali, 10 sept. 1965: *L'Osservatore Romano*, 13—14 sept. 1965.

⁸² Usp. PIUS XII, Allocutio ad magistros et alumnos Institutorum Superiorum Catholic. Galliae, 21 sept. 1950: *Discorsi e Radiomessaggi XII*, str. 219—221; Litterae ad XXII Congressum »Pax Romana«, 12 aug. 1952: *Discorsi e Radiomessaggi XIV*, str. 567—569. — IOANNES XXIII, Allocutio ad Foederationem Universitatum Catholicarum, 1 apr. 1959: *Discorsi, Messaggi, Colloqui I*, Roma, 1960, str. 226—229. — PAULUS VI, Allocutio ad Senatum Academicum Universitatis Catholicae Mediolanensis 5 apr. 1964: *Encicliche e Discorsi di Paolo VI II*, Roma 1964, str. 438—443.

⁸⁸ Usp. PIUS XII, Allocutio ad Senatum Academicum et alumnos Universitatis Romanae, 15 iunii 1952: *Discorsi et Radiomessaggi XIV*, str. 208: »Upravljanje sutrašnjim društvom položeno je u prvom redu u duh i srce današnjih sveučilištaraca«.

⁸⁴ Usp. PIUS XI, Constitutio Apostolica *Deus Scientiarum Dominus*, 24 maii 1931: AAS 23 (1931) str. 245—247.

>,* Usp. PIUS XII, Litt. encycl. *Humani Generis*, 12 aug. 1950: AAS 42 (1950) str. 568 sl., 578.— PAULUS VI, Litt. Encycl. *Ecclesiam Suam*, Pars III, 6 aug. 1964: AAS 56 (1964) str. 637—659. — CONC. VAT. II, Decretum *De Oecumenismo*: AAS 57 (1965) str. 90—107.

!*" Usp. IOANNES XXIII, Litt. Encycl. *Pacem in tenis*, 11 apr. 1963: AAS 55 (1963) str. 284 i passim.

DEKLARACIJA
O ODNOSU CRKVE PREMA
NEKRŠĆANSKIM RELIGIJAMA

**PAULUS EPISCOPUS
SERVUS SERVORUM DEI
UNA CUM SACROSANCTI CONCILII PATRIBUS
AD PERPETUAM REI MEMORIAM**

**DECLARATIO
DE ECCLESIAE HABITUDINE AD RELIGIONES
NON-CHRISTIANAS**

1. NOSTRA AETATE, in qua genus humanum in dies arctius unitur et necessitudines inter varios populos augentur, Ecclesia attentius considerat quae sit sua habitudo ad religiones non-christianas. In suo munere unitatem et caritatem inter homines, immo et inter gentes, fovendi ea imprimis hic considerat quae hominibus sunt communia et ad mutuuum consortium ducunt.

Una enim communitas sunt omnes gentes, unam habent originem, cum Deus omne genus hominum inhabitare fecerit super universam faciem terrae,¹ unum etiam habent finem ultimum, Deum, cuius providentia ac bonitatis testimonium et consilia salutis ad omnes se extendunt,² donec uniantur electi in Civitate Sancta, quam claritas Dei illuminabit, ubi gentes ambulabunt in lumine eius.⁸ Homines a variis religionibus responsum exspectant de reconditis condicionis humanae aenigmatibus, quae sicut olim et hodie corda hominum intime commovent: quid sit homo, quis sensus et finis vitae nostrae, quid bonum et quid peccatum, quem ortum habeant dolores et quem finem, quae sit via ad veram felicitatem obtinendam, quid mors, iudicium et retributio post mortem, quid demum illud ultimum et ineffabile mysterium quod nostram existentiam amplectitur, ex quo ortum sumimus et quo tendimus.

2. Iam ab antiquo usque ad tempus hodiernum apud diversas gentes invenitur quaedam perceptio illius arcanae virtutis, quae cursui

PAVAO BISKUP
SLUGA SLUGU BOŽJIH
ZAJEDNO S OČIMA SVETOGA SABORA
NA TRAJAN SPOMEN

DEKLARACIJA
»NOSTRA AETATE«
o odnosu Crkve prema nekršćanskim religijama

Uvod

1. U naše vrijeme, kad se ljudski rod iz dana u dan sve uže sjedinjuje i kada rastu međusobne veze između različitih naroda, i Crkva pažljivo promatra u kakvom odnosu stoji prema nekršćanskim religijama. Na osnovi svoje zadaće da promiče jedinstvo i ljubav među ljudima a također i među narodima, ona prije svega svraća svoju pozornost na ono što je ljudima zajedničko i što ih vodi do među sobnog zajedništva.

Svi su naime narodi jedna zajednica; imaju isti iskon, jer je Bog sav ljudski rod nastanio po svojoj površini zemaljskoj;¹ svima je posljednji cilj Bog, čija se providnost i svjedočanstvo dobrote, a i naum spasenja protežu na sve,² dok se ne sjedine izabrani u svetom gradu koji će osvjetliti Božji sjaj, gdje će narodi hoditi u njegovu svjetlu.⁸ Ljudi očekuju od različitih religija odgovor o skrivenim zagonetkama ljudske egzistencije koje, kao nekada tako i danas, duboko uzbuđuju ljudska srca: što je čovjek, što je smisao i cilj našega života, što je dobro a što je grijeh, odakle boli i zašto, koji put vodi do istinske sreće, što je smrt, sud i nagrada nakon smrti i što je napokon onaj konačni i neizrecivi misterij koji obuhvaća našu egzistenciju i odakle smo došli i kamo idemo?

Različne vjeroispovijesti

2. Već od najstarijih pa sve do današnjih vremena nalazimo kod različitih naroda neko zamjećivanje one tajanstvene moći koja je pri-

rerum et eventibus vitae humanae praesens est, immo aliquando agnitione Summi Numinis vel etiam Patris. Quae perceptio atque agnitione vitam earum intimo sensu religioso penetrant. Religiones vero cum progressu culturae connexae subtilioribus notionibus et lingua magis exculta ad easdem quaestiones respondere satagunt. Ita in Hinduismo homines mysterium divinum scrutantur et exprimunt inexhausta fecunditate mythorum et acutis conatibus philosophiae, atque liberationem quaerunt ab angustiis nostrae condicionis vel per formas vitae asceticae vel per profundam meditationem vel per refugium ad Deum cum amore et confidentia. In Buddhismo secundum varias eius formas radicalis insufficientia mundi huius mutabilis agnoscitur et via docetur qua homines, animo devoto et confidente, sive statum perfectae liberationis acquirere, sive, vel propriis conatibus vel superiore auxilio innixi, ad summam illuminationem pertingere valeant. Sic ceterae quoque religiones, quae per totum mundum inveniuntur, inquietudini cordis hominum variis modis occurrere nituntur proponendo vias, doctrinas scilicet ac praecepta vitae, necnon ritus sacros.

Ecclesia catholica nihil eorum, quae in his religionibus vera et sancta sunt, reicit. Sincera cum observantia considerat illos modos agendi et vivendi, illa praecepta et doctrinas, quae, quamvis ab iis quae ipsa tenet et proponit in multis discrepent, haud raro referunt tamen radium illius Veritatis, quae illuminat omnes homines. Annuntiat vero et annuntiare tenetur indesinenter Christum, qui est »via et veritas et vita« (Io. 14, 6), in quo homines plenitudinem vitae religiosae inveniunt, in quo Deus omnia Sibi reconciliavit.*

Filios suos igitur hortatur, ut cum prudentia et caritate per colloquia et collaborationem cum aequalibus aliarum religionum, fidem et vitam christianam testantes, illa bona spiritualia et moralia necnon illos valores socio-culturales, quae apud eos inveniuntur, agnoscant, servent et promoveant.

3. Ecclesia cum aestimatione quoque Muslimos respicit qui unicum Deum adorant, viventem et subsistentem, misericordem et omnipotentem, Creatorem caeli et terrae,⁵ homines allocutum, cuius occultis etiam decretis toto animo se submittere student, sicut Deo se submitit Abraham ad quem fides islamica libenter sese refert. Iesum, quem quidem ut Deum non agnoscunt, ut prophetam tamen venerantur, matremque eius virginalem honorant Mariam et aliquando eam devote etiam invocant. Diem insuper iudicii expectant cum Deus omnes homines resuscitados remunerabit. Exinde vitam moralem aestimant et Deum maxime in oratione, elemosinis et ieiunio colunt.

Quodsi in decursu saeculorum inter Christianos et Muslimos non paucae dissensiones et inimicitiae exortae sint, Sacrosacra Svuodus omnes exhortatur, ut, praeterita obliviscente se ad comprehensionem

sutna tokovima svijeta i događajima čovječjeg života, a ponekad dapače priznavanje najvišeg božanstva ili također Oca. To zamjećivanje i priznavanje prožima njihov život dubokim religioznim smislom. A religije, ako su povezane s napretkom kulture, nastoje raščlanjenijim pojmovima i profinjenijim jezikom odgovoriti na ista pitanja. Tako u hinduizmu ljudi istražuju i izražavaju Božji misterij neiscrpivom plodnošću mitova i oštroumnim pokušajima filozofije, a traže oslobođenje od tjeskobe naše egzistencije ili oblicima asketskog života, ili dubokim razmatranjem ili se utječu Bogu u ljubavi i pouzdanju. U budizmu se, već* prema njegovim različitim oblicima, priznaje korjenita nedostatnost ovoga promjenljivoga svijeta te se naučava put kojim će ljudi pobožno i s pouzdanjem postići bilo stanje savršenog oslobođenja ili će uspjeti, svojim vlastitim snagama ili višnjom, pomoći, doprijeti do vrhunskog rasvjetljenja. Tako i ostale religije širom svega svijeta nastoje različitim načinima priteći u pomoć nemiru ljudskoga srca predlažući putove, tj. nauke i zapovijedi života i svete obrede.

Katolička Crkva ne odbacuje ništa što li tim religijama ima istinita i sveta. S iskrenim poštovanjem promatra te načine djelovanja i življenja, te zapovijedi i nauke koje, premda se u mnogome razlikuju od onoga što ona sama drži i naučava, ipak nerijetko odražavaju zraku one Istine što prosvjetljuje .sve ljude. Ali ona bez prekida naviješta i dužna je naviještati Krista, »koji je put, istina i život« (Iv 14.,6), u kome ljudi nalaze puninu religioznog života, u kome je Bog sve sa sobom pomirio.⁴

Ona stoga bodri svoje sinove da razborito i s ljubavlju putem razgovora i suradnje sa sljedbenicima ostalih religija, svjedočeći kršćansku vjeru i život, priznaju, čuvaju i promiču ta duhovna i moralna dobra kao i te socijalno-kulturne vrednote.

Islamska vjeroispovijest

3. Crkva gleda s poštovanjem i muslimane, koji se klanjaju jedi nomu Bogu, živome i subzistentnome, milosrdnom i svemogućem, stvoritelju neba i zemlje,⁵ koji je govorio ljudima. Oni se svom dušom nastoje podložiti njegovim skrovitim odlukama, kao što se Abraham, na koga se islamska vjera rado, poziva, podložio Bogu. Oni Isusa, istina, ne priznaju Bogom, ali ga ipak časte kao proroka, a također i njegovu djevičansku majku Mariju. Nju ponekad i pobožno zazivaju. Osim-toga iščekuju dan suda, kad će Bog naplatiti svim uskrslim ljudima. Zato cijene moralni život, a Boga štitiju napose molitvom, milostinjom i postom. < <

Budući da je tijekom stoljeća između kršćana i muslimana dolazilo do čestih sukoba i neprijateljstava, Sveti Sabor poziva: sve da se, zaboravivši što je bilo, iskreno trude oko međusobnog razumije-

mutuam sincere exercent et pro omnibus hominibus iustitiam socialem, bona moralia necnon pacem et libertatem communiter tueantur et promoveant.

4. *Mysterium Ecclesiae perscrutans, Sacra haec Synodus meminit vinculi, quo populus Novi Testamenti cum stirpe Abrahae spiritualiter coniunctus est.*

Ecclesia enim Christi agnoscit fidei et electionis suae initia iam apud Patriarchas, Moysen et Prophetas, iuxta salutare Dei mysterium, inveniri. Confitetur omnes Christifideles, Abrahae filios secundum fidem,⁶ in eiusdem Patriarchae vocatione includi et salutem Ecclesiae in populi electi exitu de terra servitutis mystice praesignari. Quare nequit Ecclesia oblivisci se per populum illum, quocum Deus ex ineffabili misericordia sua Antiquum Foedus inire dignatus est, Revelationem Veteris Testamenti accepisse et nutriri radice bonae olivae, in quam inserti sunt rami oleastri Gentium.⁷ Credit enim Ecclesia Christum, Pacem nostram, per crucem Iudaeos et Gentes reconciliasse et utraque in Semetipso fecisse unum.

Semper quoque prae oculis habet Ecclesia verba Apostoli Pauli de cognatis eius, »quorum adoptio est filiorum et gloria et testamentum et legislatio et obsequium et promissa, quorum patres et ex quibus est Christus secundum carnem« (Rom. 9, 4-5), filius Mariae Virginis. Recordatur etiam ex populo iudaico natos esse Apostolos, Ecclesiae fundamenta et columnas, atque plurimos illos primos discipulos, qui Evangelium Christi mundo annuntiaverunt.

Teste Sacra Scriptura, Ierusalem tempus visitationis suae non cognovit,⁹ atque Iudaei magna parte Evangelium non acceperunt, immo non pauci diffusioni eius se opposuerunt.¹⁰ Nihilominus, secundum Apostolum, Iudaei Deo, cuius dona et vocatio sine poenitentia sunt, adhuc carissimi manent propter Patres.¹¹ Una cum Prophetis eodemque Apostolo Ecclesia diem Deo soli notum expectat, quo populi omnes una voce Dominum invocabunt et »servient ei umero uno« (Soph. 3, 9).«

Cum igitur adeo magnum sit patrimonium spirituale Christianis et Iudaeis commune, Sacra haec Synodus mutuam utriusque cognitionem et aestimationem, quae praesertim studiis bilicis et theologicis atque fraternis colloquiis obtinetur, fovere vult et commendare.

Etsi auctoritates Iudaeorum cum suis asecclis mortem Christi urserunt,¹¹ tamen ea quae in passione Eius perpetrata sunt nec omnibus indistincte Iudaeis tunc viventibus, nec Iudaeis hodie impunitari possunt. Licet autem Ecclesia sit novus populus Dei, Iudaei

vanja i da zajednički štite i promiču socijalnu pravdu, čudoredna dobra, mir i slobodu za sve ljude,

Židovska vjeroispovijest

4. Istražujući misterij Crkve, ovaj se Sveti Sabor sjeća veze kojom je narod Novoga saveza duhovno povezan s rodom Abrahamovim.

Kristova Crkva priznaje da se počeci njezine vjere i izabranja, po spasonosnom Božjem otajstvu, nalaze već kod patrijarha, Mojsija i prorokS. Ona ispovijeda da su svi vjemici-kršćani, Abrahamovi sinovi po vjeri,* uključeni u pozvanje istog patrijarhe i da se spas Crkve mistično predoznačuje u izlasku izabranog naroda iz zemlje ropstva. Stoga Crkva ne može zaboraviti da je po onom narodu, s kojim se Bog udostojio iz svog neizrecivog milosrđa sklopiti Stari savez, primila objavu Staroga zavjeta i da je hrani korijen dobre masline u koju su ucijepljene grane-divljake naroda.⁷ Jer Crkva vjeruje da je Krist, naš mir, križem pomirio Židove i pogane i oboje u sebi učinio jednim.⁸

Crkva ima također neprestano pred očima riječi apostola Pavla o svojim sunarodnjacima, kojima »pripada: posinjenje i Slava, Savezi i zakonodavstvo, bogoštovlje i obećanja; njihovi su patrijarsi, od kojih potječe Krist po tijelu« (Rim 9, 4-5), sin Djevice Marije. Sjeća se također da apostoli, temelji i stupovi Crkve, a i mnogi od onih prvih učenika koji su navijestili Kristovo evanđelje svijetu potječu od židovskog naroda.

Kako svjedoči Sveto pismo, Jeruzalem nije spoznao vrijeme svog pohoda,⁹ i Židovi velikim dijelom nisu primili evanđelja, dapače mnogi su se suprotstavili njegovu širenju.¹⁰ Usprkos tomu, prema Apostolu, Židovi ostaju sveudilj vrlo dragi Bogu, čiji su nepožaljeni dar i pozvanje, zbog otaca.¹¹ Zajedno s prorocima i s istim apostolima očekuju dan, koji je znan samo Bogu, u koji će svi narodi jednim glasom zazivati Gospodina i »služiti¹ mu jednodušno« (Sef 3, 9).«

Kad je dakle kršćanima i Židovima zajednička tako velika duhovna baština, ovaj Sveti Sabor želi gajiti i preporučiti međusobno pozna* vanje i poštivanje jednih i drugih, koje se zadobiva osobito biblijskim i teološkim studijem i bratskim razgovorima.

Premda su židovske vlasti sa svojim sljedbenicima insistirale na Kristovoj smrti,« ipak se ono što je u njegovoj mucijerini počinjeno ne može računavati niti svim Židovima bez razlike koji su tada živjeli, niti današnjim Židovima. Iako je Crkva novi Božji narod, neka se

tamen neque ut a Deo reprobati neque ut maledicti exhibeantur, quasi hoc ex Sacris Litteris sequatur. Ideo curent omnes ne in catechesi et in verbi Dei praedicatione habenda quidquam doceant, quod cum veritate evangelica et spiritu Christi non congruat.

Praeterea, Ecclesia, quae omnes persecutiones in quosvis homines reprobat, memor communis cum Iudaeis patrimonii, nec rationibus politicis sed religiosa caritate evangelica impulsam, odia, persecutiones, antisemitis manifestaciones, quovis tempore et a quibusvis in Iudaeos habita, deplorat.

Ceterum Christus, uti semper tenuit et tenet Ecclesia, propter peccata omnium hominum voluntarie passionem suam et mortem immensa caritate obiit, ut omnes salutem consequantur. Ecclesiae praedicantis ergo est annuntiare crucem Christi tamquam signum universalis Dei amoris et fontem omnis gratiae.

5. Nequimus vero Deum omnium Patrem invocare, si erga quosdam homines, ad imaginem Dei creatos, fraterne nos gerere renuimus. Habitudo hominis ad Deum Patrem et habitudo hominis ad homines fratres adeo connectuntur, ut Scriptura dicat: »qui non diligit, non novit Deum« (1 Io. 4, 8).

Fundamentum ergo tollitur omni theoriae vel praxi quae inter hominem et hominem, inter gentem et gentem, discrimen quoad humanam dignitatem et iura exinde dimanantia inducit.

Ecclesia igitur quamvis hominum discriminationem aut vexationem stirpis vel coloris, condicionis vel religionis causa factam tamquam a Christi mente alienam, reprobat. Proinde, Christifideles Sacra Synodus, vestigia Sanctorum Apostolorum Petri et Pauli premens, ardentem obsecrat ut »conversationem___ inter gentes habentes bonam« (1 Pt. 2, 12), si fieri potest, quod in eis est cum omnibus hominibus pacem habeant,¹⁴ ita ut vere sint filii Patris qui in caelis est.¹⁵

Haec omnia et singula quae in hac Declaratione edicta sunt, placuerunt Sacrosancti Concilii Patribus. Et Nos, Apostolica a Christo Nobis tradita potestate, Ma, una cum Venerabilibus Patribus, in Spiritu Sancto approbamus, decernimus ac statuimus et quae ita synodaliter statuta sunt ad Dei gloriam promulgari iubemus.

Romae, apud S. Petrum, die XXVIII mensis octobris anno
MCMLXV

Ego PAULUS Catholicae Ecclesiae Episcopus
(Sequuntur Patrum subsignationes)

ipak Židovi ne prikazuju kao da su od Boga odbačeni i prokleti, kao da bi to proizlazilo iz Svetoga pisma. Stoga neka svi paze da u katehezi i u propovijedanju Božje riječi ne naučavaju nešto što se ne bi slagalo s evanđeoskom istinom i Kristovim duhom.

Stoga Crkva, koja osuđuje sve progone protiv bilo kojih ljudi, sjećajući se zajedničke baštine sa Židovima, potaknuta religioznom evanđeoskom ljubavlju a ne političkim motivima, žali mržnju, progone, očitovanja antisemitizma kojima su u bilo koje vrijeme i s bilo koje strane Židovi bili pogođeni.

Uostalom Krist je, kako je Crkva uvijek držala i drži, pretrpio svoju muku i smrt dobrovoljno, neizmjernom ljubavlju, zbog grijeha svijui ljudi, da bi svi postigli spasenje. Dužnost je dakle Crkve kad propovijeda da naviješta Kristov križ kao znak opće Božje ljubavi i izvor sve milosti.

Sveopće bratstvo

5. Ne možemo naime zazivati boga, Oca svijui, aico otklanjamo da se bratski ponašamo prema nekim ljudima, stvorenima na Božju sliku. Odnos se čovjeka prema Bogu Ocu s odnosom čovjeka prema ljudskoj braći tako povezuje da Pismo kaže: »Tko ne ljubi, iiii upoznao Boga« (1 Iv 4, 8).

Time se uklanja temelj svakoj teoriji ili praksi koja izmetu čovjeka i čovjeka, između naroda i naroda uvodi diskriminaciju u ljudskom dostojanstvu i u pravima koja odatle proizlaze.

Crkva dakle osuđuje svaku diskriminaciju. Ljudi koja se provodi zbog rase ili boje, društvenog položaja ili religije kao stranu Kristovu duhu. Zato Sveti Sabor idući tragovima svetih apostol« Petrai Pavla, žarko zaklinje kršćane-vjernike da »vladajući se lijepo među poganima« (1 Pt 2, 12), ako je moguće, koliko je do njih, žive u miru sa svim ljudima,¹⁴ tako da budu doista sinovi Oca koji je na nebesima.¹⁵

Sve ovo u cjelini i u pojedinostima što je u ovoj Deklaraciji određeno prihvatitše oci Svetoga Sabora, i mi apostolskom vlašću, od Krista nam predanom, sve to zajedno s časnim očima u Duhu Svetome odobravamo, odlučujemo i određujemo te zapovijedamo da to što je saborski određeno na slavu Božju bude proglašeno.

U Rimu, kod Sv. Petra, dne 28. listopada 1965.

Ja, PAVAO, biskup katoličke Crkve
(slijede potpisi Otaca)

BILJEŠKE

- '» Usp. Dj 17, 26.
- Usp. Mudr 8, 1; Dj 14, 17; Rim 2, 6-7; 1 Tim 2, 4.
- » Usp. Dj 21, 23 si.
- « Usp. 2 Kor 5, 18-19.
- »Usp. Sv. GRGUR VII, *Epist. III, 21 Anaziru (Al-Nasir), kralju Mauretaniie, izd. E. Caspar u MGH, Ep. sel. II, 1920, I str. 288, 11-15; Pl 148, 451 A.*
- Usp. Gal 3, 7.' *
- »Usp. Rim 11, 17-24.
- « Usp. Ef 2, 14-16.
- Usp. Lk 19, 44.
- »• Usp. Rim 11, 28.
- " Usp. Rim 11, 28—29; KONG. VAT. II, *Dogm. Kbnst. o Crkvi, Lumen Gentium, AAS 57 (1965), br. 1, str. 20.*
- »« Usp. I2 66, 23; Ps 65, 4; Rim U, 11-32.
- »Usp. Ivl9,6.
- *« Usp. Rim I£ 18.
- "Usp. Mt 5, 45.

**DOGMATSKA KONSTITUCIJA
O BOŽANSKOJ OBJAVI**

PAULCS EPISCOPUS
ŠERVUS SERVORUM DEI
UNA CUM SACROSANCTI CONCILII PATRIBUS
AD PERPETUAM REI MEMORIAM

CONSTITUTIO DOGMATICA DE DIVINA REVELATIONE

Prooemium

1. DEI VERBUM religiose audiens et fidenter proclamans, Sacrosancta Synodus verbis S. Ioannis obsequitur dicentis: »Adnuntiamus vobis vitam aeternam, quae erat apud Patrem et apparuit nobis: quod vidimus et audivimus adnuntiamus vobis, ut et vos societatem habeatis nobiscum, et societas nostra sit cum Patre et cum Filio eius Iesu Christo« (1 Io. 1, 2-5), Propterea, Ojnci Horum Tridentini et Vaticani I inhaerens vestigiis, genuinam de divina revelatione ac de eius transmissione doctrinam proponere intendit, ut salutis praeconio mundus universus audiendo credat, credendo speret, sperando amet. V

C a p u t I DE IPSA

REVELATIONE

2. Placuit Deo in sua bonitate et sapientia Seipsum revelare et notum facere sacramentum voluntatis suae (cf. Eph. 1, 9), quo homines per Oiristum, Verbum carnem factum, in Špiritu Sancto accessum habent ad Patrem et divinae naturae consortes efficiuntur (cf. Eph. 2, 18; 2 Petr. 1, 4). Hac itaque revelatione Deus invisibilis (cf. Gol. 1, 15; 1 Tim. 1, 17) ex abundantia caritatis suae homines tamquam amicos alloquitur (cf. Ex. 33, 11; Io. 15, 14-15) et cum eis conversatur (cf. Bar. 3, 38), ut eos ad societatem Secum invitet

**PAVAO BISKUP
SLUGA SLUGU BOŽJIH
ZAJEDNO S OČIMA SVETOGA SABORA
NA TRAJAN SPOMEN**

**DOGMATSKA KONSTITUCIJA
»DEIVERBUM« o
božanskoj objavi**

Proslov

1. BOŽJU RIJEČ pobožno slušajući i vjerno je proglašavajući Sveti sabor slijedi sv. Ivana koji veli: »Navješćujemo Vam život vječni, koji bijaše kod Oca i pokazao se nama: što smo vidjeli i čuli navješćujemo vama, da i vi imate s nama zajedništvo, a zajedništvo naše je s Ocem i sa Sinom njegovim Isusom Kristom« (.1 Iv 1, 2-3). Stoga, idući stopama Koncila tridentinskog i Prvog vatikanskog, Sabor hoće iznijeti pravu nauku o Božjoj objavi i njezinu prenošenju* da sav svijet navještaj spasenja čuje i vjeruje, vjeruje i ufa se, ufa se i ljubi.'

I glava

STVARNOST OBJAVE

Narav i predmet objave

2. U svojoj dobroti i mudrosti odlučio je Bog da objavi Sebe i da saopći Otajstvo svoje volje (usp. Ef .1, 9) kojim ljudi po Kristu, Riječi koja tijelo postade, u Duhu Svetom imaju pristup k Ocu i po staju zajedničari božanske naravi (usp. Ef 2, 18; 2 Pt 1, 4). I tako, ovom objavom nevidljivi Bog (usp. Kol¹, 15; 1 Tim 1, 17) u bujici svoje ljubavi zapodijeva razgovor s ljudima kao prijateljima (usp. Izl 33, 11; Iv 15, 14-15) i s njima druguje (usp. Bar 3, 38) da ih pozove u zajedništvo sa sobom i da ih u nj prigrlji.

ia eamque suscipiat. Haec revelationis oeconomia fit gestis vcrbisque intrinsece inter se connexis, ita ut opera, in historia saiuu* a Deo patrata, doctrinam et res verbis significatas manifestent ac corroborent, verba autem opera proclamant et mvsterium in eis contentum elucident. Intima autem per hane revelationem tam de *Tko* quam de hominis salute veritas nobis in Christo illucescit, qui mediator simul et plenitudo totius revelationis existit.²

3. Deus, per Verbum omnia cfeans (cf. Io. 1, 3) et conservans, in rebus creatis perenne sui testimonium hominibus praebet (cf. Rom. 1, 19-20) et, viam salutis supernae aperire iritendens, insuper protoparentibus inde ab initio Semetipsum manifestavit. Post eorum autem lapsum eos, redemptione promissa, in spem salutis erexit (cf. Gen. 3, 15) et sine intermissione generis humani curam egit, ut omnibus qui secundum patientiam boni operis salutem quaerunt, vitam aeternam daret (cf. Rom. 2, 6-7). Suo autem tempore Abraham vocavit, ut faceret eum in gentem magnam (cf. Gen. 12, 2-3), quam post Patriarchas per Moysen et Prophetas erudit ad se solum Deum vivum et verum, providum Patrem et iudicem iustum agnoscendum, et ad promissum Salvatorem expectandum, atque ita per saecula viam Evangelio praeparavit.

4. Postquam vero multifariam multisque modis Deus locutus est in Prophetis, »novissime diebus istis locutus est nobis in Filio« (Hebr. 1, 1-2). Misit enim Filium suum, aeternum scilicet Verbum, qui omnes homines illuminat, ut inter hbmnes habitaret iisque intima Dei enarraret (cf. Io. 1, 1-18). Iesus Christus ergo, Verbum caro factum, »homo ad homines« missus,⁸ »verba Dei loquitur« (Io. 3, 34), et opus salutare consummat quod dedit ei Pater faciendum (cf. Io. 5, 36; 17, 4). Quapropter Ipse, quem qui videt, videt et Patrem (cf. Io. 14, 9), tota Suiipsius praesentia ac manifestatione, verbis et operibus, signis et miraculis, praesertim autem morte sua et gloriosa ex mortuis resurrectione, misso tandem Spiritu veritatis, revelationem complendo perficit ac testimonio divino confirmat, Deum nempe nobiscum esse ad nos ex peccati mortisque tenebris liberandos et in aeternam vitam resuscitandos.

Oeconomia ergo christiana, utpote foedus novum et definitivum, numquam praeteribit, et nulla iam nova revelatio publica expcctanda est ante gloriosam manifestationem Domini nostri Iesu Christi (cf. 1 Tim. 6, 14 et Tit. 2, 13),

Taj brižljivi rasporedaj objave ostvaruje se zahvatima i riječima, iznutra među sobom povezanim, tako da djela koja je Bog u povijesti spasenja izveo pokazuju i potkrepljuju nauku i stvari. Što ih riječi označuju, a riječima se proglašuju djela i osvjetljuje misterij u njima sadržan. Po toj nam je objavi dubina istine o Bogu i o čovjekovu spasenju u punom svjetlu zasjala u Kristu koji je ujedno i posrednik i punina sve objave.²

Priprava evanđeoske objave

3. Bog, koji po Riječi sve stvara (usp. Iv 1, 3) i uzdržava, pruža ljudima u stvorenjima trajno svjedočanstvo o sebi (usp. Rim 1, 19-20). Hoteći pak da otvori put višnjeg spasenja, on je povrh toga već od početka praroditeljima otkrio samog sebe. A po njihovu padu on ih je, obećavši otkupljenje, podigao dajući im nadu u spasenje (usp. Post 3, 15); ne sustajući vodio je brigu za ljudski rod da svima koji, ustrajni u dobrim djelima, traže spasenje dade život vječni (usp. Rim 2, 6-7). A u svoje vrijeme pozva Abrahama da ga učini velikim narodom (usp. Post 12, 2). Taj je narod, nakon patrijarha, po Mojsiju i prorocima poučavao da upozna Njega, jedinoga Boga živoga i istinskoga, brižljivog Oca i pravednog suca, i da išče kuje obećanog Spasitelja. I tako je kroz vjekove pripravio put Evanđelju.

Krist dovršuje objavu

4. A pošto je u mnogo navrata i na različite načine Bog govorio u prorocima, »konačno, u ove dane, progovori nama u Sinu« (Heb 1, 1-2). Posla naime svoga Sina, vječnu Riječ, koji prosvjetljuje sve ljude da se među ljudima nastani i da ih uputi u najnutarnije tajnosti Božje (usp. Iv 1, 1-18). Dakle, Isus Krist, Riječ utjelovljena, kao »jedan od ljudi k ljudima« poslan,³ »riječi Božje govori« (Iv 3> 34) i dovršuje spasiteljsko djelo koje mu dade Otac da ga izvede (usp. Iv 5, 36; 17, 4). Stoga, jer tko njega vidi, vidi i Oca (usp. Iv 14, 9) — sveukupnom svojom prisutnošću i pojavom, riječima i djelima, znacima i čudesima, a osobito svojom smrću i slavnim uskrnućem od mrtvih i konačno poslanjem Duha istine — On objavi daje puninu i dovršava je te božanskim svjedočanstvom potvrđuje: Bog je s nama da nas iz tmina grijeha i smrti oslobodi i na vječni život uskrisi.

Kršćanski, dakle, rasporedaj spasenja (ekonomija), kao novi i konačni savez, nikada neće minuti: nemamo više očekivati nikakvu javnu objavu prije nego se u slavi pojavi naš Gospodin Isus Krist (usp. 1 Tim 6, 14 i Tit 2, 13).

5. Deo revelanti praestanda est *oboeditio fidei* (cf. Rom. 16, 26; coll. Rom. 1, 5; 2 Cor. 10, 5-6), qua homo se totum libere Deo committit »plenum revelanti Deo intellectus et voluntatis obsequium« praestando⁴ et voluntarie revelationi ab Eo datae assentiendo. Quae fides ut praebetur, opus est praeveniente et adiuvante gratia Dei ■ et internis Spiritus Sancti auxiliis, qui cor moveat et in Deum convertat, mentis oculos aperiat, et det »omnibus suaviter in con-sentiendo et credendo veritati«.⁵ Quo vero profundior usque evadat revelationis intelligentia, idem Spiritus Sanctus fidem iugiter per dona sua perficit.

6. Divina revelatione Deus Seipsum atque aeterna voluntatis suae •decreta circa hominum salutem manifestare ac communicare voluit, . »ad participanda scilicet bona divina, quae humanae mentis intelligentiam omnino superant«.⁶

Confitetur Sacra Synodus, »Deum, rerum omnium principium et finem, naturali humanae rationis lumine e rebus creatis certo cognosci posse« (cf. Rom. 1, 20); eius vero revelationi tribuendum esse docet, »ut ea, quae in rebus divinis humanae rationi per se impervia non sunt, in praesenti quoque generis humani conditione ab omnibus •expedite, firma certitudine et nullo admixto errore cognosci possint«.⁷

Caput II

DE DIVINAE REVELATIONIS TRANSMISSIONE

7. Quae Deus ad salutem cunctarum gentium revelaverat, eadem benignissime disposuit ut in aevum integra pennerent omnibusque generationibus transmitterentur. Ideo Christus Dominus, in quo summi Dei tota revelatio consummatur (cf. 2 Cor. 1, 20 et 3, 16=4, ♦6), mandatum dedit Apostolis ut Evangelium, quod promissum ante per Prophetas Ipse adimplevit et proprio ore promulgavit, tamquam fontem omnis et salutaris veritatis et morum disciplinae omnibus praedicarent,¹ eis dona divina communicantes. Quod quidem fideliter factum est, tum ab Apostolis, qui in praedicatione orali, exemplis •et institutionibus ea tradiderunt quae sive ex ore, conversatione et operibus Christi acceperant, sive a Spiritu Sancto suggerente didicerant, tum ab illis Apostolis virisque apostolicis, qui, sub inspiratione eiusdem Spiritus Sancti, nuntium salutis scriptis mandaverunt.*

Ut autem Evangelium integrum et vivum iugiter in Ecclesia servaretur, Apostoli successores reliquerunt Episcopos, ipsis »suum ipsorum locum magisterii tradentes«.⁸ Haec igitur Sacra Traditio et Sacra

Objavu prihvatiti vjerom

5. Bogu objavitelju treba odgovoriti »poslušnom vjerom« (Rim 16, 26; usp. Rim 1, 6; 2 Kor 10, 5-6) kojom čovjek čitava sebe slobodno Bogu izručuje stavljajući na raspolaganje »Bogu objavitelju potpuno i odano služenje uma i volje«⁴ i dajući slobodan pristanak objavi koju je On dao. A da uzvjerujemo, treba nam Božja milost, koja predusreće i potpomaže, i iznutrašnja pomoć Duha Svetoga da srce pokrene i k Bogu ga obrati, otvori oČiduši i dadne »svima ugodnost pristanka i vjerovanja istini«.⁵ A da objavu neprestano sve dublje pronicemo, isti Duh Sveti vjeru sveudilj usavršuje svojim darovima.

Objavljene istine

6. Božanskom je objavom Bog htio, skupa s vječnim odlukama svoje volje o spasenju ljudi, samoga sebe otkriti i saopćiti »da imamo udjela u božanskim dobrima koja posvema premašuju ljudski razum«.⁸

Izjavljuje Sveti sabor: »Bog — počelo i svrha svih stvari — može se iz stvorenja sa sigurnošću spoznati prirodnim svjetlom ljudskog razuma« (usp. Rim 1, 20); a naučava: njegovoj objavi treba pripisati »što, i u sadašnjem položaju ljudskog roda, mogu božanske stvari koje ljudskom razumu nisu po sebi nedohvatne spoznati svi, lako, s čvrstom sigurnošću i bez primjese ikakve zablude«.⁷

II g l a v a

PRENOŠENJE BOŽANSKE OBJAVE

Apostoli i njihovi nasljednici, misionari evanđelja

7. Bog je predobrostivo uredio da ono isto, što je objavio za spasenje svih naroda, ostane dovijeka neiskvarenoj da se prenosi svim naraštajima. Stoga je Krist Gospodin, u kom se dovršuje sva objava Višnjeg Boga (usp. 2 Kor 1, 30; 3, 16—4, 6), dao apostolima nalog da Evanđelje, koje je — unaprijed obećano po prorocima — On sam ispunio i svojim ustima proglasio — propovijedaju svima kao vrelo svekolike i spasonosne istine i reda života⁸ uvodeći ih u zajedništvo božanskih darova. To su oni vjerno izvršili: i apostoli koji usmenim propovijedanjem, primjerima i ustanovama predadoše ono što su ili primili iz usta, drugovanja i djela Kristovih, ili naučili pod utjecajem Duha Svetoga; a i oni apostoli i apostolski muževi koji su, nadahnuti istim Duhom Svetim, poruku spasenja pismeno izručili.⁹

A da se Evanđelje u Crkvi bez prekida čuva neiskvareno i živo, apostoli su kao nastavljače ostavili biskupe, njima »predajući svoje vlastito učiteljsko mjesto«.¹⁰ Ta dakle Sveta predaja i Sveto pismo

utriusque Testamenti Scriptura veluti speculum sunt in quo Ecclesia in terris peregrinans contemplatur Deum, a quo omnia accipit, usquedum ad Eum videndum facie ad faciem sicuti est perducatur (cf. 1 Io. 3, 2).

8. Itaque praedicatio apostolica, quae in inspiratis libris speciali modo exprimitur, continua successione usque ad consummationem temporum conservari debebat. Unde Apostoli, tradentes quod et ipsi acceperunt, fideles monent ut teneant traditiones quas sive per sermonem sive per epistulam didicerint (cf. 2 Thess. 2, 15), utque pro semel sibi tradita fide decertent (cf. Iud. 3).^{*} Quod vero ab Apostolis traditum est, ea omnia complectitur quae ad Populi Dei vitam sancte ducendam fidemque augendam conferunt, sicque Ecclesia, in sua doctrina, vita et cultu, perpetuat cunctisque generationibus transmittit omne quod ipsa est, omne quod credit.

Haec quae est ab Apostolis Traditio sub assistentia Spiritus Sancti in Ecclesia proficit:⁵ crescit enim tam rerum quam verborum traditorum perceptio, tum ex contemplatione et studio credentium, qui ea conferunt in corde suo (cf. Lc. 2, 19 et 51), tum ex intima spiritalium rerum quam experiuntur intelligentia, tum ex praeconio eorum qui cum episcopatus. successione charisma veritatis certum acceperunt. Ecclesia scilicet, volventibus saeculis, ad plenitudinem divinae veritatis iugiter tendit, donec in ipsa consummentur verba Dei.

Sanctorum Patrum dicta huius "Traditionis vivificam testificantur praesentiam, cuius divitiae in praxim vitamque credentis et orantis Ecclesiae transfunduntur. Per eandem Traditionem integer Sacrorum Librorum canon Ecclesiae innotescit, ipsaeque Sacrae Litterae in ea penitus intelliguntur et indesinenter actuosae redduntur; sicque Deus, qui olim locutus est, sine intermissione cum dilecti Filii sui Sponsa colloquitur, et Spiritus Sanctus, per quem viva vox Evangelii in Ecclesia, et per ipsam in mundo resonat, credentes in omnem veritatem inducit, verbumque Christi in eis abundanter inhabitare facit (cf. Col. 3, 16).

9. Sacra Traditio ergo et Sacra Scriptura arcte inter se connectuntur atque communicant. Nam ambae, ex eadem divina scaturigine promanantes, in unum quodammodo coalescunt et in eundem finem tendunt. Etenim Sacra Scriptura est locutio Dei quatenus divino afflante Spiritu scripto consignatur; Sacra autem Traditio verbum Dei, a Domino et a Spiritu Sancto Apostolis concredendum, successoribus eorum integre transmittit, ut illud, praevalente Spiritu veritatis, praeconio suo fideliter servent, exponant atque diffundant;

obaju zavjeta jesu kao ogledalo u kojem Crkva, dok putuje zemljom promatra Boga od kojeg sve prima, dok ne bude dovedena da ga licem u lice gleda kakav jest (usp. 1.Iv 3, 2).

Sveta predaja

8. Apostolska propovijed, koja je na osobit način izražena u nadahnutim knjigama, morala se neprekinutim nastavljanjem sačuvati sve do dovršenja vremena. Stoga apostoli, predajući ono što su i sami primili, opominju vjernike da drže predaje koje su naučili ili iz govora ili iz poslanice (usp. 2 Sol 2, 15) i da se bore za vjeru koja im je jednom predana (usp. Jd 3).¹¹ A ono što su apostoli predali obuhvaća sve što koristi za svet život Božjega naroda i za rast nje gove vjere. I tako Crkva u svom naučavanju, životu i bogoštovlju postojano održava i svim naraštajima prenosi sve što ona jest, sve što vjeruje.

Ta Predaja koja potječe od apostola uz prisutnost Duha Svetoga u Crkvi napreduje,¹² raste naime zapažanje kako predanih stvari tako i riječi: na temelju razmatranja i proučavanja onih koji vjeruju i o tom u svom srcu razmišljaju (usp. Lk 2, 19 i 51); zatim, na temelju u srcu doživljena razumijevanja duhovnih stvari; a i na temelju na-vješćivanja onih koji su s nasljedstvom biskupstva primili i pouzdan milosni dar istine. Crkva naime tijekom stoljeća stalno teži k punini božanske istine dok se u njoj ne dovrše Božje riječi.

Naučavanje Svetih Otaca svjedoči o životvornoj prisutnosti te Predaje: njezino se bogatstvo slijeva u praksu i život Crkve vjernice i moliteljice. Po istoj Predaji Crkva dolazi do poznavanja cjeline kانونa Svetih knjiga; po njoj se samo Sveto pismo u Crkvi prodornije shvaća i biva bez prestanka djelotvorno. Tako Bog, koji je jednoć progovorio, bez prekida razgovara sa Zaručnicom svoga ljubljenog Sina; i Duh Sveti, po kojem se živa riječ Evandjelja razliježe u Crkvi i po njoj u svijetu, uvodi svoje vjerne u svu istinu te čini da u njima obilno stanuje riječ Kristova (usp. Kol 3, 16).

Odnosi između Pisma i predaje

9. Sveta predaja i Sveto pismo usko su dakle međusobno povezani i združeni. Oboje naime proistječe iz istog božanskog vrutka i na neki se način uzajamno hraneći k istom cilju smjeraju. Naime, Sveto pismo je "Božji govor, jer je pod dahom Duha Svetog pismom ustaljen; a Sveta predaja riječ Božju, koju Krist Gospodin i Duh Sveti povjeriše apostolima, cjelovito prenosi njihovim nasljednicima da je oni— vođeni svjetlom Duha istine — svojim navješćivanjem vjerno čuvaju, izlažu i šire. To je razlog da Crkva, svoju sigurnost

quo fit ut Ecclesia certitudinem suam de omnibus revelatis non per solam Sacram Scripturam hauriat. Quapropter utraque pari pietatis affectu ac reverentia suscipienda et veneranda est.⁶

10. Sacra Traditio et Sacra Scriptura unum verbi Dei sacrum depositum constituunt Ecclesiae commissum, cui inhaerens tota plebs sancta Pastoribus suis adunata in doctrina Apostolorum et communi-
one, fractione panis et orationibus iugiter perseverat (cf. Act. 2, 42 gr.), ita ut in tradita fide tenenda, exercenda profitendaque singularis fiat Antistitum et fidelium conspiratio.⁷

Munus autem authentice interpretandi verbum Dei scriptum vel traditum⁸ soli vivo Ecclesiae Magisterio concreditum est,⁹ cuius auctoritas in nomine Iesu Christi exercetur. Quod quidem Magisterium non supra verbum Dei est, sed eidem ministrat, docens non nisi quod traditum est, quatenus illud, ex divino mandato et Spiritu Sancto assistente, pie audit, sancte custodit et fideliter exponit, ac ea omnia ex hoc uno fidei deposito haurit quae tamquam divinitus revelata credenda proponit.

Patet igitur Sacram Traditionem, Sacram Scripturam et Ecclesiae Magisterium, iuxta sapientissimum Dei consilium, ita inter se connecti et consociari, ut unum sine aliis non consistat, omniaque simul, singula suo modo sub actione unius Spiritus Sancti, ad animarum salutem efficaciter conferant.

Caput III

DE SACRAE SCRIPTURAE DIVINA INSPIRATIONE ET DE EIUS INTERPRETATIONE

11. Divinitus revelata, quae in Sacra Scriptura litteris continentur et prostant, Spiritu Sancto afflante consignata sunt. Libros enim integros tam Veteris quam Novi Testamenti, cum omnibus eorum partibus, sancta Mater Ecclesia ex apostolica fide pro sacris et canonicis habet, propterea quod, Spiritu Sancto inspirante conscripti (cf. Io. 20, 31; 2 Tim. 3, 16; 2 Pt. 1, 19-21; 3, 15-16), Deum habent auctorem, atque ut tales ipsi Ecclesiae traditi sunt.* In sacris vero libris conficiendis Deus homines elegit, quos facultatibus ac viribus suis utentes adhibuit,* ut Ipso in illis et per illos agente,⁸ ea omnia' eaque sola, quae Ipse vellet, ut veri auctores scripto traderent.⁴ Cum ergo omne id, quod auctores inspirati seu hagiographi asserunt, retineri debeat assertum a Spiritu Sancto, inde Scripturae libri veritatem,

o svim objavljenim stvarima ne crpi samo iz Svetoga pisma.' Zato oboje valja primati i častiti jednakim čuvstvom pobožnosti i štovanja.⁸

Odnosi predaje i Pisma prema svojoj Crkvi i učiteljstvu

10. Sveta predaja i Sveto pismo sačinjavaju jedan sveti poklad riječi Božje povjerene Crkvi: pristanjući uza nj, sav je sveti puk — sabran oko svojih pastira — sveudilj postojan u nauci apostolskoj i zajedništvu, u lomljenju kruha i molitvama (usp. Dj 2, 42 grčki) tako da nastaje jedinstvena istodušnost predstojnika i vjernika u držanju, izvršivanju i ispovijedanju predane vjere.^{15*}

A zadaća vjerodostojno tumačiti pisanu ili predanu riječ Božju¹⁵ povjerena je samo živom crkvenom učiteljstvu:¹⁶ ono to dostojanstvo vrši snagom imena Isusa Krista. To učiteljstvo, dakako, nije iznad riječi Božje, nego riječi Božjoj služi učeći samo ono što je predano: time što — po božanskom nalogu i uz prisutnost Duha Svetoga — to odano sluša, kao svetinju čuva i vjerno izlaže te iz ovog jednog poklada vjere crpi sve ono što kao Bogom objavljeno predlaže na vjerovanje.

Očevidno su, dakle — po premudroj Božjoj odluci — Sveta predaja, Sveto pismo i crkveno učiteljstvo tako uzajamno povezani i združeni te jedno bez drugih ne može opstati, a sve zajedno — svako na svoj način — pod djelovanjem jednog Duha Svetoga uspješno pridonosi spasenju duša.

III g l a v a

O BOŽANSKOM NADAHNUĆU SVETOGA PISMA I KAKO SVETO PISMO TREBA TUMAČITI

Nadahnutost i istina u Pismu

11. Sve od Boga objavljeno, što nam se u Svetom pismu slovom čuva i daje, pismeno je utvrđeno dahom Duha Svetoga. Jer, knjige i Starog i Novog zavjeta u cjelini, sa svim njihovim dijelovima, sveta Majka Crkva na temelju apostolske vjere drži svetima i kanonskima zato što — po nadahnuću Duha Svetog napisane (usp. Iv 20, 31; 2 Tim 3, 16; 2 Pt 1, 19-21; 3, 15-16) — imaju Boga za auktora i kao takve su samoj Crkvi predane.¹⁷ A pri sastavljanju svetih knjiga Bog je izabrao ljude koje je, u djelatnosti njihovih sposobnosti i moći upotrijebio,¹⁸ da — njegovim djelovanjem u njima i po njima^{1*} — kao pravi auktori pismeno predaju sve ono i samo ono[^] što on hoće.**

• Budući da sve ono, dakle, " što nadahnuti pisci ili hagiografi izjavljuju valja držati izjavljenim od Duha Svetoga, mora se dosljedno

quam Deus nostrae salutis causa Litteris Sacris consignari voluit, firmiter, fideliter et... sine." errore docere profitendi sunt.⁵ Itaque »omnis Scriptura divinitus inspirata et utilis ad docendum, ad arguendum, ad corripiendum, ad erudiendum in iustitia: ut perfectus sit homo Dei, ad omne opus bonum instructus« (2 Tim. 3, 16-17 gr.).

12. Cum autem Deus in Sacra Scriptura per homines more hominum locutus sit,⁴ interpret Sacrae Scripturae, ut perspiciat, quid Ipse nobiscum communicare voluerit, attente investigare debet, quid hagiographi reapse significare intenderint et eorum verbis manifestare Deo placuerit.

Ad hagiographorum intentionem eruendam inter alia etiam *genera litteraria* respicienda sunt.

Aliter enim atque aliter veritas in textibus vario modo historicis, vel prophetis, vel poeticis, vel in aliis dicendi generibus proponitur et exprimitur. Oportet porro ut interpret sensum inquirat, quem in determinatis adiunctis hagiographus, pro sui temporis et suae culturae condicione, ope generum litterariorum illo tempore adhibitorum exprimere intenderit et espresserit.⁷ Ad recte enim intelligendum id quod sacer auctor scripto asserere voluerit, rite attendendum est tum ad suetos illos nativos sentiendi, dicendi, narrandi modos, qui temporibus hagiographi vigeant, tum ad illos qui illo aevo in mutuo hominum commercio passim adhiberi solebant.⁸

Sed, cum Sacra Scriptura, eodem Spiritu quo scripta est etiam legenda et interpretanda sit,⁹ ad recte sacrorum textuum sensum eruendum, non minus diligenter respiciendum est ad contentum et unitatem totius Scripturae, ratione habita vitae totius Ecclesiae Traditionis et analogiae fidei. Exegetarum autem est secundum has regulas ad laborandum ad Sacrae Scripturae sensum penitus intelligendum et exponendum, ut quasi praeparato studio, iudicium Ecclesiae maturetur. Cuncta enim haec, de ratione interpretandi Scripturam, Ecclesiae iudicio ultime subsunt, quae verbi Dei servandi et interpretandi divino fungitur mandato et ministerio.¹⁰

13. In Sacra Scriptura ergo manifestatur, salva semper Dei veritate et sanctitate, aeternae Sapientiae admirabilis *condescensio*, »ut discamus ineffabilem Dei benignitatem, et quanta sermonis attemperatione usus sit, nostrae naturae providentiam et curam habens«.¹¹ Dei enim verba, humanis linguis expressa, humano sermone assimilata facta sunt, sicut olim, Aeterni Patris Verbum, humanae infirmitatis assumpta carne, hominibus simile factum est.

ispovijedati da knjige Pisma čvrsto, vjerno i bez zablude naučavaju istinu koju htjede Bog da radi našeg spasenja bude zapisana u Svetom pismu.²¹ I tako je »svako Pismo Bogom nadahnuto i korisno za poučavanje, karanje, ispravljanje i odgajanje u pravednosti da čovjek Božji bude savršen, za svako dobro djelo opremljen« (2 Tim 3, 16-17 grčki).

Kako se ima tumačiti Pismo

12. A budući da je Bog u Svetom pismu govorio po ljudima na ljudski način,^{2*} to tumačitelj Svetog pisma, da bi proniknuo ono što nam je Bog htio priopćiti, mora pažljivo istraživati što su hagiografi stvarno htjeli reci i što je Bog odlučio njihovim riječima otkriti.

Da na vidjelo izade namjera hagiografa, treba se među ostalim obazirati i na »književne vrste«. Istina se, naime, drugačije i drugačije iznosi i izražava u tekstovima koji su ili — na različit način — povišesni, ili proročki, ili pjesnički, ili u drugim vrstama govora. Tumač nadalje mora istraživati smisao što ga je hagiograf kanio izraziti i izrazio u određenim okolnostima, prema prilikama svoga vremena i svoje kulture, pomoću književnih vrsta koje su se upotrebljavale u ono vrijeme.^{2*}

Da ispravno razumijemo ono što je sveti pisac svojim spisom htio reći, potrebno je svratiti dužnu pozornost s jedne strane na uobičajene one osobite načine shvaćanja, izražavanja i propovijedanja koji su u doba pojedinog hagiografa bili na snazi, a s druge strane na one načine koji su se u ono doba obično upotrebljavali u uzajamnom ljudskom saobraćanju.^{2*}

No budući da Sveto pismo treba čitati i tumačiti istim Duhom u kojem je napisano,²⁵ mora se za ispravno pronicanje smisla svetih tekstova s ne manje brižljivosti gledati na sadržaj i jedinstvo svega Pisma, obazirući se na živu Predaju cijele Crkve i na analogiju vjere. A tumači su pozvani da po tim istim pravilima rade na dubljem razumijevanju i izlaganju smisla Svetoga pisma da kao iz prethodnih pripravnih proučavanja sazre sud Crkve. Sve naime to što je u. vezi s tumačenjem Pisma podliježe konačno sudu Crkve, koja obavlja božansko poslanje i službu čuvanja i tumačenja riječi Božje.^{2*}

»Snishodljivost« božanske Mudrosti

13. U Svetom pismu dakle — bez povrede Božje istine i svetosti — očituje se čudesna »susretljivost« vječne Mudrosti, »da upoznamo neizrecivu Božju dobrohotnost i koliko je prilagođivanje govora po kazao Bog u providnosti i brizi za našu narav«. ²¹ Jer, riječi Božje, izrečene ljudskim jezicima, postadoše slične ljudskom govoru, kao što jednoć Riječ Vječnog Oca, uzevši slabo ljudsko tijelo, postade slična ljudima.

Caput IV DE VETERE

TESTAMENTO

14. Amantissimus Deus totius humani generis salutem sollicitè intendens et praeprans, singulari dispensatione populum sibi elegit, cui promissiones concrederet. Foedere enim cum Abraham (cf. Gen. 15, 18) et cum plebe Israel per Moysen (cf. Ex. 24, 8) inito, populo sibi acquisito ita se tamquam unicum Deum verum et vivum verbis ac gestis revelavit, ut Israel, quae divinae essent cum hominibus viae experiretur, easque, ipso Deo per os Prophetarum loquente, penitus et clarius in dies intelligeret atque latius in gentes exhlberet (cf. Ps. 21, 28-29; 95, 1-3; Is. 2, 1-4; Ier. 3, 17). Oeconomia autem salutis ab auctoribus sacris praenuntiata, enarrata atque expli-cata, ut verum Dei verbum in libris Veteris Testamenti exstat; qua-propter hi libri divinitus inspirati perennem valorem servant: »Quae-cumque enim scripta sunt, ad nostram doctrinam scripta sunt, ut per patientiam et consolationem Scripturarum spem habeamus« (Rom. 15,4).

15. Veteris Testamenti oeconomia ad hoc potissimum disposka >erat, ut Christi universorum redemptoris Regnique Messianici adventum praepraret, prophetice nuntiaret (cf. Lc. 24, 44; Io. 5, 39; I.Pt. 1, 10) et variis typis significaret (cf. 1 Cor. 10, 11). Veteris autem Testamenti libri, pro condicione humani generis ante tempora Instauratae a Christo salutis, Dei et hominis cognitionem ac modos quibus Deus iustus et misericors cum hominibus agit, omnibus manifestant. Qui libri, quamvis etiam imperfecta et temporaria contineant, - veram tamen paedagogiam divinam demonstrant.¹ Unde iidem libri, qui vivum sensum Dei exprimunt, in quibus sublimes de Deo dpctri-nae ac salutaris de vita hominis sapientia mirabilesque precum the-«auri reconduntur, in quibus tandem latet mysterium salutis nostrae, a Christifidelibus devote accipendi sunt.

16. Deus igitur librorum utriusque Testamenti inspirator et auctor, ita sapienter disposuit, ut Novum in Vetere lateret et in Novo "Vetus pateret.² Nam, etsi Christus in sanguine sud~Novum Foedus condidit (cf. Luc. 22, 20; 1 Cof. 11, 25), libri tamen Veteris Testamenti integri in praeconio evangelico assumpti,³ in Novo Testamento •significationem suam completam acquirunt et ostendunt (cf. Mt. 5, 17; Lc. 24, 27; Rom. 16, 25-26; 2 Cor. 3, 14-16), Uludque vicissim illuminant et explicant

IV glava

STARI ZAVJET

Povijest spasenja u knjigama Staroga zavjeta

14. Preljubeljivi Bog — brižljivo namjeravajući i pripravljavajući spasenje svega ljudskog roda — jedinstvenim je raspoređajem izabrao sebi narod kojemu će povjeriti obećanja.* Sklopivši savez s Abrahamom (usp. Post 15, 18) i, po Mojsiju, s pukom izraelskim (usp. Izl 24, 8), On je riječima i zahvatima tako sebe objavio narodu, svojoj svojini, kao jedincatog Boga, istinskoga i živoga, te je Izrael stekao iskustvo o tom koji su Božji putovi s ljudima. Te je putove Izrael, jer mu je Bog sam govorio po ustima prorokž, iz dana u dan sve dublje i jasnije razumijevao i među ostale narode širio (usp. Ps 21, 28-29; 95, 1-3; Iz 2, 1-4; Jr 3, 17). A raspoređaj spasenja, po svetim piscima unaprijed naviješten, ispriopovijedan i razvijen, nalazi se kao prava Božja riječ u knjigama Starog zavjeta; zato te knjige, Bogom nadahnute, čuvaju neprolaznu vrijednost: »Jer, što je unaprijed napisano, pisano je-na pouku nama, da imamo nadu po strpljivosti i utjehi Pisma« (Rim 15, 4).

Važnost Staroga zavjeta za kršćane

15. Starozavjetni raspoređaj bijaše prvenstveno tome usmjeren da pripravi, proročki navijesti (usp. Lk 24, 44; Iv 5, 39; 1 Pt 1, 10) i različitim praslukama naznači (usp. 1 Kor 10, 11) dolazak sveopćeg. otkupitelja i mesijanskog Kraljevstva. Knjige pak Staroga zavjeta pokazuju svima — kako je to odgovaralo stanju ljudskog roda prije vremena kad je Krist uspostavio spasenje — spoznaju Boga i čovjeka i načine kako pravedni i milosrdni Đog postupa s ljudima. Makar te knjige sadržavale također što nesavršeno i privremeno, one ipak' očituju istinski božanski odgojni postupak.²⁸ Stoga Kristovi vjerni treba da boguodano prihvate te knjige, koje izražavaju živu svijest o Bogu, u kojima su pohranjeni uzvišeni nauci o Bogu i spasonosna mudrost o životu čovjekovu i čudesno blago molitava, u kojima se napokon krije Misterij našeg spasenja.

Jedinstvo obaju zavjeta

16. Bog, dakle, nadahnitelj i začetnik knjiga obaju Zavjeta, tako je mudro raspoređio da je Novi zavjet u Starom sakriven, a u Novom Stari otkriven.²« Naime, iako je Krist u svojoj Krvi sazdao Novi zavjet (usp. Lk 22, 20; 1 Kor 11, 25), ipak knjige Staroga zavjeta — preuzete u cijelosti u evanđeoskom navještaju⁸⁰ — dobivaju i po kazuju svoje puno značenje u Novom zavjetu (usp. Mt 5, 17; Lk 24, 27; Rim 16, 25-26.; 2 Kor 3, 14-16) dok ga za uzvrat osvjetljuju i tumače.

Caput V DE NOVO

TESTAMENTO

17. Verbum Dei, quod virtus Dei est in salutem omni credendi (cf. Rom. 1, 16), in scriptis Novi Testamenti praecellenti modo praesentatur et vim suam exhibet. Ubi enim venit plenitudo temporis (cf. Gal. A, 4), Verbum caro factum est et habitavit in nobis plenum gratiae et veritatis (cf. Io. 1, 14). Christus Regnum Dei in terris instauravit, factis et verbis Patrem suum ac Seipsum manifestavit, atque morte, resurrectione et gloriosa ascensione missioneque Spiritus Sancti opus suum complevit. Exaltatus a terra omnes ad Seipsum trahit (cf. Io. 12, 32, gr.), Ipse qui solus verba vitae aeternae habet (cf. Io. 6, 68). Hoc autem mysterium aliis generationibus non est patefactum sicut nunc revelatum est sanctis Apostolis Eius et Prophetis in Spiritu Sancto (cf. Eph. 3, 4-6, gr.), ut Evangelium praedicarent, fidem in Iesum Christum ac Dominum excitarent et Ecclesiam congregarent. Quarum rerum scripta Novi Testamenti exstant testimonium perenne atque divinum.

18. Neminem fugit inter omnes, etiam Novi Testamenti Scripturas, Evangelia merito excellere, quippe quae praecipuum testimonium. sint de Verbi Incarnati, Salvatoris nostri, vita atque doctrina.

Quattuor Evangelia, originem apostolicam habere Ecclesia semper et ubique tenuit ac tenet. Quae enim Apostoli ex mandato Christi praedicaverunt, postea divino afflante Spiritu, in scriptis, ipsi et apostolici viri nobis tradiderunt, fidei fundamentum, quadriforme nempe Evangelium, secundum Matthaeum, Marcum, Lucam et Ioannem.¹

19. Sancta Mater Ecclesia firmiter et constantissime tenuit ac tenet quattuor recensita Evangelia, quorum historicitatem incunctanter affirmat, fideliter tradere quae Iesus Dei Filius, vitam inter homines degens, ad aeternam eorum salutem reapse fecit et docuit, usque in diem qua assumptus est (cf. Act. 1, 1-2). Apostoli quidem post ascensionem Domini, illa quae Ipse dixerat et fecerat, auditoribus ea pleniore intelligentia tradiderunt, qua ipsi, eventibus gloriosis Christi instructi et lumine Spiritus veritatis* edocti, fruebantur.¹ Auctores autem sacri-quattuor Evangelia conscripserunt, quaedam e multis aut ore aut iam scripto traditis seligentes, quaedam in synthesim redigentes, vel statui ecclesiarum attendendo explanantes, formam denique praeconii retinentes, ita semper ut vera et sincera de Iesu nobiscum communicarent.* Illa enim intentione scripserunt, sive

NOVI ZAVJET

Odličje Novoga zavjeta

17. Riječ Božja, spasiteljska sila Božja svakome koji uzvjeruje (usp. Rim 1, 16), u spisima je Novog zavjeta na istaknut način prisutna i iskazuje svoju moć. Kad je naime došla punina vremena (usp. Gal 4, 4), Riječ tijelo postade i — puna milosti i istine — nastani se u nama (usp. Iv 1, 14). Krist je uspostavio Kraljevstvo Božje na zemlji, djelima je i riječima otkrio svoga Oca i samoga sebe, i djelo je svoje dovršio smrću; uskrsnućem i slavnim uzašašćem i poslanjem Duha Svetoga. Uzdignut sa zemlje sve k sebi privlači (usp. Iv 12, 32 grčki) — On koji jedini ima riječi vječnoga života (usp. Iv 6, 68). A taj Misterij ne bijaše razotkrit drugim naraštajima kao što je sada bio otkriven svetim njegovim apostolima i prorocima u Duhu Svetom (usp. Ef 3, 4-6 grčki) da propovijedaju Evanđelje, da pobude vjeru u Isusa, Krista i Gospodina, i da sabiru Crkvu. Za sve to spisi Novog zavjeta stoje kao trajno i božansko sveto ^anstvo.

Apostolsko podrijetlo Evanđelja

18. Nikome ne može izbjeći da među svim Pismima, pa i onima Novog zavjeta, Evanđeljima pripada prvenstvo, jer su ona poglavito svjedočanstvo o životu i nauci Riječi utjelovljene, našega Spasitelja.

Četiri Evanđelja imaju apostolsko podrijetlo: to je Crkva uvijek i posvuda držala i drži. Jer ono što su apostoli po nalogu Kristovu propovijedali, to su poslije pod dahom božanskoga Duha oni sami i apostolski muževi nama pismeno predali: temelj vjere — četveroliko Evanđelje po Mateju, Marku, Luki i Ivanu.³¹

Povijesni značaj Evanđelja

19. Sveta Majka Crkva čvrsto je i s najvećom postojanošću držala i drži da četiri navedena Evanđelja, kojih povijesnost bez sustezanja tvrdi, vjerno predaju ono što je Isus, Sin Bcžji, dok je živio među ljudima, za njihovo vječno spasenje zaista učinio i učio sve do dana kad je bio uzet (usp. Dj 1, 1-2). Apostoli su dakako, poslije Gospođinova uzašašća, ono što je On bio rekao i učinio predali svojim slušateljima s onim punijim razumijevanjem koje su sami — poučeni slavnim događajima Kristovim i svjetlom Duha istine^{8*} — uživali.⁸⁸ A sveti su pisci napisali četiri Evanđelja tako da su — iz mnoštva onog što je bilo usmeno ili već i pismeno predano ■ — neke stvari probrali, a nešto saželi ili — s obzirom na prilike u Crkvama — razvili. Oni su u svemu tome, napokon, zadržali oblik navještaja, ali uvijek tako da nam priopće nepatvorenu istinu o Isusu.⁸⁴ Jer — pisali

ex sua propria memoria et recordatione, sive ex testimonio illorum »qui ab initio ipsi viderunt et ministri fuerunt sermonis«, ut cognoscamus eorum verborum de quibus eruditi sumus, »veritatem« (cf. Lc. 1, 2-4).

20. Novi Testamenti canon praeter quattuor Evangelia etiam epistulas sancti Pauli aliaque scripta apostolica Spiritu Sancto inspirante exarata continet, quibus, ex sapienti Dei consilio, ea quae sunt de Christo Domino confirmantur, genuina Eius doctrina magis magisque declaratur, salutifera virtus divini operis Christi praedicatur, Ecclesiae initia ac admirabilis diffusio narrantur eiusque consummatio gloriosa praenuntiatur. '

Apostolis enim suis Dominus Iesus sicut promiserat affuit (cf. Mt. 28, 20) et iis Paraclitum Spiritum misit, qui eos in plenitudinem veritatis induceret (cf. Io. 16, 13).

Caput VI DE SACRA

SCRIPTURA IN VITA ECCLESIAE

21. Divinas Scripturas sicut et ipsum Corpus dominicum semper venerata est Ecclesia, cum, maxime in sacra Liturgia, non desinat ex men^a tam verbi Dei quam Corporis Christi panem vitae sumere atque fidelibus porrigere. Eas una cum Sacra Traditione semper ut supremam fidei suae regulam habuit et habet, cum a Deo inspiratae et semel pro semper litteris consignatae, verbum ipsius Dei immutabiliter impertiant, atque in verbis Prophetarum Apostolorumque vocem Spiritus Sancti personare faciant. Omnis ergo praedicatio ecclesiastica sicut ipsa religio christiana Sacra Scriptura nutriatur et regatur oportet. In saais enim libris Pater qui in caelis est filiis suis peramanter occurrit et cum eis sermonem confert; tanta autem verbo Dei vis ac virtus inest, ut Ecclesiae sustentaculum ac vigor, et Ecclesiae filius fidei robur, animae cibus, vitae spiritualis fons purus et perennis extet. Unde de Sacra Scriptura excellenter valent dicta: »Vivusest enim sermo Dei et efficax« (Hebr. 4, 12), »qui potens est aedificare et dare hereditatem in sanctificatis omnibus« (Act. 20, 32; cf. I Thess. 2, 13).

22. Christifidelibus aditus ad Sacram Scripturam late pateat oportet. Qua de causa Ecclesia inde ab initiis graecam illam antequam

oni iz vlastitog pamćenja i sjećanja, ili na temelju svjedočanstva onih »koji su od početka bili očevici i postali sluge Riječi« — pisali su s tom nakanom da upoznamo »istinu« onih riječi o kojima smo poučeni (usp. Lk 1, 3-4).

Drugi spisi Novoga zavjeta

„20. Npvozavjetni kanon sadrži osim četiri Evandjelja također poslanice sv. Pavla i druge apostolske spise napisane pod nadahnućem Duha Svetoga. Ti spisi, po mudroj Božjoj osnovi, potvrđuju ono što se odnosi na Krista Gospodina, sve većma i većma razjašnjuju nepatvorenu njegovu nauku, proglašuju spasiteljsku silu božanskog djela Kristova, pripovijedaju početke i čudesno širenje Crkve i predskazuju njezino dovršenje u slavi.

Jer, Gospodin Isus — kako bijaše obećao — stajao je uz svoje apostole (usp. Mt 28, 20) i poslao im Duha Tješitelja da ih uvodi u puninu istine (usp. Iv 16, 13).

VI glava SVETO

PISMO U ŽIVOTU CRKVE

Crkva časti Pisma

21. Crkva je uvijek častila božanska Pisma slično kao i samo Gospodinovo Tijelo, budući da — osobito u svetoj liturgiji — ne prestaje uzimati i pružati vjernicima kruh života tako sa stola riječi Božje kako sa stola Tijela Kristova. Ta božanska Pisma, zajedno sa Svetom predajom, uvijek bijahu i jesu Crkvi vrhovno pravilo njezine vjere, jer — Bogom nadahnuta i jednom zauvijek pismom ustaljena — nepromjenljivo saopćuju riječ samoga Boga i čine da se u riječima proroka i apostola ori glas Duha Svetoga. Sve, dakle, crkveno propovijedanje — kao i sama kršćanska religija — treba da se hrani i upravlja Svetim pismom. U svetim knjigama, naime, Otac nebeski s velikom ljubavlju dolazi u susret svojim sinovima i s njima razgovara. A tolika je sila i moć u riječi Božjoj da je ona uporište i životna snaga Crkvi, a sinovima Crkve ona je jedrina vjere, hrana duši, čisto i nepresušno vrelo duhovnoga života. Stoga za Sveto pismo izvrsno vrijede riječi: »živa je uistinu Božja riječ i djelotvorna« (Heb 4, 12) »koja ima moć da gradi i daje svima baštinu među posvećenima« (Dj 20, 32; usp. 1 Sol2, 13).

Prijevod i neka budu prikladni i ispravni

22. Kristovim vjernicima treba da bude širom otvoren pristup k Svetom pismu. S toga je razloga Crkva već od početka usvojila

Veteris Testamenti versionem a LXX viriŝ nuncupatam ut suam suscepit; alias vero versiones orientales et versiones latinas, praecipue illam quam Vulgatam vocant, semper in honore habet. Cum autem. verbum Dei omnibus temporibus praesto esse debeat, Ecclesia materna sollicitudine curat, ut aptae ac rectae exarentur in varias linguas versiones, praesertim ex primigenis Sacrorum Librorum textibus. Quae si, data opportunitate et annuente Ecclesiae auctoritate, conficiantur communi etiam cum fratribus seiunctiŝ nisu, ab omnibus christianis adhiberi poterunt.

23. Verbi incarnati Sponsa, Ecclesia nempe, a Sancto Špiritu edocta, ad profundiorum in .dies Scripturarum Sacrarum intelligentiam assequendam accedere satagit, ut filios suos divinis elocjuiis indenter pascat; quapropter etiam studium sanctorum Patrum tum Orientis tum Occidentis et sacrarum Liturgiarum rite fovet. Exegetae autem catholici, alique Sacrae Theologiae cultores, collatis sedulo viribus, operam dent oportet, ut sub vigilantia Sacri Magisterii, aptis subsidiis divinas Litteras ita investigent et proponant, ut quam pluri- rimi divini verbi administri possint plebi Dei Scripturarum pabulum fructuose suppeditare, quod mentem illuminet, firmet voluntates, hominum corda ad Dei amorem accendat.¹ Sacra Synodus Ecclesiae filiiŝ, biblicarum rerum cultoribus, animum addit, ut opus feliciter susceptum, renovatis in dies viribus, omni studio secundum sensum Ecclesiae exsequi pergant.²

24. Sacra Theologia in verbo Dei scripto, una cum Sacra Traditione, tamquam ih perenni fundamento innititur, in eoque ipsa firmissime roboratur semperque juvenescit, omnem veritatem in mysterio Čristi conditam sub lumine fidei perscrutando. Sacrae autem Scripturae verbum Dei continent¹ et, quia inspiratae, vere verbum¹ Dei sunt; ideoque Sacrae Paginae studium sit veluti anima Sacrae Theologiae.³ Eodem autem Scripturae verbo etiam ministerium verbi, pastoralis nempe praedicatio, catechesis omnisque instructio christiana, in qua homilia liturgica eximium locum habeat oportet, salubriter nutritur sancteque virescit.

25. Quapropter clericos omnes, imprimis Oiristi sacerdotes ceterosque qui ut diaconi vel catechistae ministerio verbi legitime instant, assidua lectione sacra atque exquisito studio in Scripturis haerere necesse est, ne quis eorum fiat »verbi Dei inanis forinsecus praedicator, qui non est intus auditor«,⁴ dum verbi divini amplissimas divi-

onaj grčki, najstariji prijevod Staroga zavjeta koji nosi ime po Sedamdesetorici muževa; a uvijek je u časti držala druge istočne i latinske prijevode, osobito onaj koji zovu Vulgatom. A budući da Božja riječ mora svim vremenima biti dostupna, Crkva se materinskom zauzeću brine da se prirede prikladni i ispravni prijevodi na različite jezike, prvenstveno iz izvornih tekstova Svetih knjiga. Ako se takvi prijevodi — u danoj prilici i uz pristanak Crkvenog auktoriteta — prirede zajedničkim trudom također s rastavljenom braćom, moći će se njima služiti svi kršćani.

Apostolski angažman učenjaka

23. Zaručnica utjelovljene Riječi, to jest Crkva — jer je Duh Sveti poučava — sve ulaže kako bi, iz dana u dan sve dublje, dosegla razumijevanje Svetog pisma pa da svoje sinove bez prestanka pase božanskim riječima; s tog istog razloga primjereno njeguje proučavanje svetih Otaca, kako istočnih tako zapadnih, i svetih liturgija. A katolički egzegete i drugi proučavatelji svete teologije treba da se, pomno ujedinjujući sile, trude kako bi — pod budnim okom Svetog učiteljstva — uz prikladna pomoćna sredstva tako istraživali i iznosili božanska Pisma da što veći broj službenika božanske riječi uzmogne puku Božjemu s plodovitošću pružati hranu Pismama koja rasvjetljuje duh, učvršćuje volju i srca ljudska raspaljuje na ljubav Božju.⁸⁵ Sveti sabor bodri sinove Crkve koji obrađuju biblijska pitanja, da, danomice obnavljajući polet, svestranim proučavanjem u skladu sa shvaćanjem Crkve i dalje ustraju na sretno poduzetu poslu.⁸⁸

Važnost Pisma za teologiju

24. Sveta teologija ima svoje uporište u pisanoj riječi Božjoj, **koja** joj je — zajedno sa Svetom predajom — trajan temelj: u njoj teologija nalazi svoju čvrstu jedrinu i uvijek se pomlađuje tim što u svjedu vjere pretražuje svu istinu sazdanu u Misteriju Krista. Sveto pismo sadrži riječ Božju i — jer je nadahnuto — zaista i jest riječ Božja: zato i treba da proučavanje svetih stranica bude kao duša svete teologije.⁸⁷ Iz iste riječi Pisma crpe zdravu hranu i sveto se osvježuje i služba riječi, to jest pastoralna propovijed, kateheza i svaka kršćanska obuka, u kojoj liturgijska homilija treba da zauzme izuzetno mjesto.

Preporučuje se čitanje Pisma

25. Stoga svi klerici, u prvom redu Kristovi svećenici i ostali koji kao đakoni ili katehisti zakonito djeluju u službi riječi; moraju pripremati uz Pisma neumornim svetim čitanjem i brižljivim proučavanjem, tako da nitko od njih ne postane »jalov propovjednik Božje riječi izvana jer je ne sluša iznutra«⁸⁸ dok mora, posebno u svetoj liturgiji,

tias, speciatim in sacra Liturgia, cum fidelibus sibi commissis communicare debet. Parker Sancta Synodus christifideles omnes, praesertim sodales religiosos, vehementer peculiariterque exhortatur, ut frequenti divinarum Scripturarum lectione »eminentem scientiam Iesu Christi« (Phil. 3, 8) ediscant. »Ignoratio enim Scripturarum ignoratio Christi« est. Libenter igitur ad sacrum textum ipsum accedant, sive per sacram Liturgiam divinis eloquiis confertam, sive per piam lectionem, sive per institutiones ad id aptas aliaque subsidia, quae approbantibus et curantibus Pastoribus Ecclesiae ubique nostro tempore laudabiliter diffunduntur. Meminerint autem orationem concomitari debere Sacrae Scripturae lectionem, ut fiat colloquium inter Deum et hominem; nam »illum alloquimur, cum oramus; illum audimus, cum divina legimus oracula«.⁶

Sacris autem Antistitibus, »apud quos est apostolica doctrina«,⁷ fideles sibi commissos ad rectum divinarum librorum usum, praesertim Novi Testamenti et imprimis Evangeliorum, opportune instituere competit per sacrorum textuum versiones, quae necessariis et vere sufficientibus explicationibus instructae sint, ut tuto ac utiliter Ecclesiae filii cum Scripturis Sacris conversentur earumque spiritu imbuantur. . . ;

Insuper editiones Sacrae Scripturae, aptis instructae adnotationibus, ad usum etiam non-christianorum eorundemque conditionibus accommodatae, conficiantur, quas quoquomodo sive animarum Pastores sive Christiani cuiuscumque status spargere sapienter curent.

26. Ita ergo lectione et studio Sacrorum Librorum »sermo Dei currat et clarificetur« (2 Thess. 3, 1), thesaurusque revelationis, Ecclesiae concreditus, magis magisque corda hominum impleat. Sicut ex assidua frequentatione mysterii Eucharistiae Ecclesiae vita incrementum suscipit, ita novum spiritualis vitae impulsus sperare licet ex adaucta veneratione verborum Dei, quod »manet in aeternum« (Is. 40, 8; 1 Pt. 1, 23-25).¹

Haec omnia et singula quae in hac Constitutione dogmatica edicta sunt, placuerunt Sacrosancti Concilii Patribus. Et Nos, Apostolice a Christo Nobis tradita potestate, Ma, una cum Veterabilibus Patribus, in Spiritu Sancto approbamus, decernimus ac statuimus et quae ita synodaliter statuta sunt ad Dei gloriam promulgari iubemus.

Romae, apud S. Petrum
die XVIII mensis novembris, anno MCMLXV*

Ego PAULUS Catholicae Ecclesiae Episcopus
(Sequuntur Patrum subsignationes)

neizmjerne bogatstva riječi Božje dijeliti s vjernicima koji su mu povjereni. Jednako i sve Kristove vjerne, a osobito članove redovničkih družbi, Sveti sabor jako i sasvim posebno potiče da učestalom čitanjem božanskih Pisama izuče »najuzvišenije znanje — Isusa Krista« (Fil 3, 8). Jer »ne poznavati Pisma to je ne poznavati Krista.«³⁹ Neka, dakle, rado pristupaju samom svetom tekstu: bilo preko svete liturgije, krcate božanskim riječima, bilo preko boguodana čitanja, bilo preko prikladnih ustanova i drugih pomagala koja se u naše vrijeme s odobrenjem i brigom crkvenih pastira posvuda hvalevrijedno šire. A neka drže u pameti da čitanje Svetoga pisma treba, da prati molitva: da ono postane razgovor između Boga i čovjeka. Jer, »Njemu govorimo kad molimo, Njega slušamo kad čitamo božanske poruke.«⁴⁰

A Sveti predstojnici, »kod kojih je apostolsko naučavanje«^{*1} pozvani su da vjernike koji su im povjereni prikladno uvedu kako će se pravo služiti svetim knjigama.— osobito Novim zavjetom, prvenstveno Evanđeljima — pomoću prijevoda svetih tekstova. Ti prijevodi neka budu opremljeni nužnim i zaista dovoljnim tumačenjima tako da sinovi Crkve sa sigurnošću i korišću prijateljuju sa Svetim pismima i njihovim se duhom napajaju.

Povrh toga neka se prirede izdanja Svetoga, pisma s, prikladnim bilješkama i za upotrebu nekršćanima, prilagođena njihovim okolnostima. Takva izdanja neka i pastiri duša i kršćani bilo kojeg staleža mudro uznastoje širiti na svaki mogući način.

Zaključak

26. Tako dakle neka po čitanju i proučavanju Svetih knjiga »Riječ Božja trči i proslavlja se« (2 Sol 3, 1) i neka blago objave, Crkvi povjereni, sve većma napunja srca ljudi. Kao što život Crkve raste iz sveudiljna skupnog obavljanja euharistijskog misterija, tako se smijemo nadati novom poletu duhovnog života iz sve većeg čašćenja riječi Božje koja »ostaje zauvijek« (Iz 40, 8; usp. 1 Pt 1, 23-25).

Sve ovo u cjelini i u pojedinostima što je u ovom Dekretu određeno prihvatite oci Svetoga Sabora. I Mi, apostolskom vlašću od Krista nam predanom, sve to zajedno s časnim očima u Duhu Svetome odobravamo, odlučujemo i određujemo te zapovijedamo da to što je saborski određeno na slavu Božju bude proglašeno.

U Rimu, kod Sv. Petra, dne 18. studenoga godine 1965.

Ja, PAVAO, biskup katoličke Crkve
(slijede potpisi Otaca)

EX ACTIS SS. OECUMENICI CONCILII VATICANI II

NOTIFICATIO

Facta ab exc.mo Sectarario Generali Ss. Concilii in Congregatione
Generali CLXXI diei XV nov. MCMLXV

Quaesitum est quaenam esse debeat *qualificatio theologica* doctrinae, quae in Schemate Constitutionis dogmaticae *de Divina Revelatione* exponitur et suffragationi subicitur.

Htiic quaesito Commissio de doctrina fidei et mbrum hane dedit responsonem iuxta suam *Declarationem* diei 6 martii 1964:

»Ratione habita moriŝ conciliaris ac praesentis Concilii finiŝ pastoralis, haec S. Synodus ea tantum de rebus fidei vel morum ab Ecclesia tenenda definit quae ut talia aperte ipsa deelaraverit«.

»Cetera autem, quae S. Svnodus proponitj utpote Supremi Ecclesiae Magisterii doctrinam, omnes ac singuli christifideles excipere et ampleeti debent iuxta ipsius S. Synodi mentem, quae sive ex subiecta • materia sive ex dicendi ratione innotescit, secundum normas theologicae interpretationis«.

m PERICLES FELIGI
Archiepiscopus tit. Samosatensis
Ss. Concilii Secretarius Generalis

BILJEŠKE

- * Usp. Sv. AUGUSTIN, *De catechizandis rudibus*, gl. 4, 8; PL 40, 316.
- * Usp. Mt 11, 27; Iv 1, 14 i 17; 14, 6; 17, 1-3; 2 Kor 3, 16 i 4, 6; Ef 1, 3-14.
- * *Epist. ad Diognetum*, 7, 4: FUNK, *Patres Apostolici*, I, 403.
- ⁴ Konc. vat. I, Konst. dogm. o katoličkoj vjeri, *Dei Filius*, pogl. 3: Denz. 1789 (3008).
- ⁶ Konc. Araus. II, kan. 7: Denz. 180 (377); Konc. vat. I, *nav. mj.*: Denz. 1791 (3010).
- * Konc. vat. I, Dogm. konst. o kat. vjeri, *Dei Filius*, pogl. 2: Denz. 1786 (3005).
- * *Isto mj.*: Denz. 1785 i 1786 (3004 i 3005).
- ⁸ Usp. Mt 28, 19-20 i Mk 16, 15, -Konc. trid. Dekret, *De canonicis Scripturis*: Denz. 783 (1501).
- * Usp. Konc. trid. *nav. mj.*; Konc. vat. I, Dogm. konst. o katoličkoj vjeri, *Dei Filius*, pogl. 2: Denz. 1787 (3006).
- " SV. IRENEJ, *Adv. Haer.*, III, 3, 1: PG 7, 848; HARVEY, 2, 9.
- ¹¹ Usp. Konc. nic. II: Denz 303 (602). Konc. Konstant. IV, sjed. X, kan. 1: Denz 336 (650—652).
- ** Usp. Konc. vat. I, Dogm. kons. b katoličkoj vjeri, *Dei FUIus*, pogl. 4: Denz. 1800 (3020).
- ^a Konc. trid., Dekret, *De canonicis Scripturis*: Denz. 783 (1501).
- ** Usp. PIO XII, konst. aposti *Munificentissimus Deus*, 1. stud. 1950: AAS 42 (1950) 756, koristeći riječi sv. CIPRUANA, *Epist.* 66, 8: CSEL 3, 2, 733: »Ecclesia plebs Sacerdoti adunata et Pastori suo grex adhaerens«.
- ¹⁹ Usp. Konc. vat. I, Dogm. konst. o katoličkoj vjeri, *Dei Filius*, pogl. 3: Denz. 1792 (3011).
- " Usp. PIO XII, Enc. pismo *Humani Generis*, 12. kolov. 1950: AAS 42 (1950), 568—569: Denz. 2314 (3886).
- ¹⁷ Usp. Konc. vat. I, Dogm. konst. o kat. vjeri, *Dei FUIus*, pogl. 2: Denz. 1787 (3006). Papinska biblijska komisija, *Dekr.* 18. lipnja 1915: Denz. 2180 (3629): EB 420. S.S.CS. Officii, *Epist.* 22. pros. 1923: EB 556.
- " Usp. PIO XII, Enc. pismo, *Divino afflante*, 30. rujna 1943: AAS 35 (1943) 314; EB 556.
- " U i *po* čovjeku: usp. Heb 1, 1 i 4, 7 (*u*): 2 Sam 23, 2; Mt 1, 22 i *passim (po)*; Konc. vat. I.: *Schema de doctr. cath.*, bilj. 9: *Goli.* Lac. VII, 522.
- *^o LAV XIII, Enc. pismo, *Providentissimus Deus*, 18. stud. 1893: Denz. 1952 (3293); EB 125.

- ²» Usp. Sv. AUGUSTIN, *De Gen. ad litt.*, 2, 9, 20: PL 34, 270—271; CSEL 28, 1, 46—47 i *Epist.* 82, 3: PL 33, 277; CSEL 34, 2, 354. — Sv. TOMA, *De Ver.*, q. 12, a. 2, C. — Konst. trid., Dekr. *De canonicis Scripturis.*: Denz. 783 (1501). — Lav XIII, Enc. Pismo, *Providentissimus Deus*: EB 121, 124, 126—127. — PIO XII, Enc. pismo, *Divino afflante*: EB 539.
- « Usp. Sv. AUGUSTIN, *De Civ. Dei*, XVII, 6, 2: PL 41, 537; CSEL 40, 2, 228.
- ²³ Usp. Sv. AUGUSTIN, *De Doctr. Christ.*, III, 18, 26: PL 43, 75-76; CSEL 80, 95.
- « Usp. PIO XII, *n. mj.*: Denz. 2294 (3829—3830); EB 557—562.
- ²⁵ Usp. BENEDIKT XV, enc. pismo, *Spiritus Paraclitus*, 15. rujna 1920: EB 469. — Sv. JERONIM, *In Gal.* 5, 19—21: PL 26, 417 A.
- ²⁶ Usp. Konc. vat. I, Dogm. konst, o kat. vjeri, *Dei Filius*, pogl. 2: Denz. 1788 (3007).
- ²⁷ Sv. IVAN ZLATOUSTI, I« *Gen.* 3, 8 (hom. 17, 1): PG 53, 134. »Attemperatio« grčki *synkatdbasis*.
- ²⁸ Usp. PIO XI, Enc. pis: *Mit brennender Sorge*, 14. ožujka 1937: AAS 29 (1937) 151.
- ²⁹ Sv. AUGUSTIN, *Quaest. in Hept.* 2, 73: PL 34, 623.
- ³⁰ Usp. Sv. IRENEJ, *Adv. Haer.*, III, 21, 3: PG 7, 950; (= 25, 1) HARVEY, 2, 115. Sv. CIRIL JERUZ., *Catech.*, 4, 35: PG 33, 497. TEODOR MOPS., *In Sopb.*, 1, 4i6: PG 66, 452 D—453 A.
- « Usp. Sv. IRENEJ, *Adv. lider.*, III, 11, 8: PG 7, 885; izd. SAG-NARD, 194.
- " Usp. Iv 14, 26; 16, 13.
- ³³ Usp. Iv 2, 22; 12, 16; 14., 26; 16, 12—13; 7, 39.
- ³⁴ Usp. Instrukcija, *Sancta Mater Ecclesia*, papinskog savjeta za promicanje biblijskih studija: AAS 56 (1964) 715.
- ³⁵ Usp. PIO XII, Enc. pis. *Divino afflante*, 30. rujna 1943: EB 551, 553, 567. Pap. Bibl. Kom., *Instructio de S. Scriptura in Clericorum Seminariis et Religiosorum Collegiis recte docenda*, 13. svib, 1950: AAS 42 (1950) 495—505.
- *» Usp. PIO XII, *ondje*: EB 569.
- ³⁷ Usp. LAV XIII, Enc. pis. *Providentissimus Deus*: EB 114; BENEDIKT XV, Enc. pis. *Spiritus Paraclitus*, 15. rujna 1920: EB 483.
- ³⁸ Sv. AUGUSTIN, *Serm.* 179, 1: PL 38, 966.
- *» Sv. JERONIM, *Comm. in Is.*, Prol.: PL 24, 17. — Usp.' BENEDIKT XV, Enc. pis. *Spiritus Paraclitus*: EB.475—480. — PIO XII, Enc. pis. *Divino- afflante*; EB 544.
- ⁴⁹ Sv. AMBROZ, *De officiis ministrorum*, I, 20, 88: PL 16, 50.
- « Sv. IRENEJ, *Adv. Haer.*, IV\ 32, 1: PG 7, 1071; (-49, 2> HAR-VEY, 2, 255.

DEKRET O
APOSTOLATU LAIKA

**PAULUS EPISCOPUS
SERVUS SERVORUM DEI
UNA CUM SACROSANCTI CONCILII PATRIBUS
AD PERPETUAM REI MEMORIAM**

**DECRETUM DE
APOSTOLATU LAICORUM**

Prooemium

1. APOSTOLICAM ACTUOSITATEM populi Dei impensio-
reddere volens,¹ Sacrosancta Synodus sollicite se vertit ad christifideles
laicos, quorum partes in missione Ecclesiae proprias et omnino neces-
sarias iam aliis in locis commemoravit.² Apostolatus enim laicorum,
ex ipsa eorum christiana vocatione promanans, numquam potest in
Ecclesia deficere. Quam spontanea fuerit huiusmodi actuositas in
primordiis Ecclesiae, quamque frugifera, ipsae Sacrae Litterae lucu-
lenter demonstrant (cf. Act. 11, 19-21; 18, 26; Rom. 16, 1-16; Phil. 4,
3).

Nostra autem tempora non minorem exigunt zelum laicorum, im-
mo condiciones hodiernae omnino impensio- et latiore-
apostolatum eorum. Augescens enim in dies numerus hominum, scien-
tiarum atque technicarum artium progressus, arctiores inter homines
necessitudines non solum in immensum dilatarunt apostolatus laico-
rum spatia, magna ex parte ipsis tantum aperta, verum etiam nova
suscitarunt problemata quae eorum sollertem curam studiumque ex-
postulant. Eo urgehtior huiusmodi apostolatus redditur quatenus
autonomia multarum provinciarum vitae humanae plurimum, uti par
est, succrevit, aliquando cum quadam abscissione ab ordine ethico ac
religioso et gravi discrimine vitae christianae. Insuper multis in
regionibus in quibus sacerdotes admodum pauci sunt vel, ut quando-
que accidit, debita ministerii libertate privantur, sine laicorum opera
Ecclesia vix posset praesens et actiosa esse. Huius multiplicis urgen-

PAVAO BISKUP
SLUGA SLUGU BOŽJIH
ZAJEDNO S OČIMA SVETOGA SABORA
NA TRAJAN SPOMEN

DEKRET
»APOSTOLICAM ACTUOSITATEM«
o apostolatu laika

Uvod

1. U želji da pojača apostolsku djelatnost Božjega naroda,¹ Sveti se Sabor sa svom skrbi obraća svim kršćanima laicima; njihov vlastiti, sasvim nuždan udio u poslanju Crkve već je spomenuo na drugim mjestima;* naime,, apostolat laika, koji proizlazi već iz samog njihovog kršćanskog poziva, nikad ne smije u Crkvi izostati. Koliko je ta djelatnost u prvim počecima Crkve bila samonikla i plodonosna, jasno dokazuje samo Sveto pismo (usp. Dj 11, 19-21; 18, 26; Rim 16, 1-16; Fil4,3).

Naševrijeme ne zahtijeva manju revnost laika, štoviše, današnje prilike iziskuju da njihov apostolat bude intenzivniji i prostraniji. Iz dana u dan rastući broj ljudi, napredak znanosti i tehnike, uže međuljudske veze ne samo da su u beskraj proširile prostore laičkog apostolata, Tcoji su velikim dijelom samo njima otvoreni, nego je to proizvelo i nova pitanja koja traže njihovu stručnu skrb i zauzimanje. Taj apostolat postaje to urgentiji što je uvelike narasla autonomija mnogih područja ljudskoga života, i to s pravom, ponekad uz stanovito udaljavanje od etničkog i religioznog reda te uz tešku krizu kršćanskog života. Povrh toga, u mnogim krajevima u kojima su svećenici vrlo rijetki ili su, kako še katkada događa, lišeni dužne slobode u svojoj službi, Crkva bi bez rada laika jedva mogla biti prisutna i djelovati.

tisque necessitatis signum est evidens operatio Spiritus Sancti laicos hodie magis magisque propriae responsabilitatis conscios reddentis eosque ad servitium Christi et Ecclesiae ubique incitantis.*

Hoc in decreto Concilium apostolatus laicorum naturam, in dolo et varietatem illustrare intendit, necnon principia fundamentalia enuntiare instructionesque pastorales tradere ad eiusdem efficacius exercitium; quae omnia tamquam normae habeantur in recognoscendo iure canonico quod ad laicorum apostolatum attinet.

Caput I

DE VOCATIONE LAICORUM AD APOSTOLATUM

2. Ad hoc nata est Ecclesia ut regnum Christi ubique terrarum dilatando ad gloriam Dei Patris, omnes homines salutaris redemptionis participes efficiat,¹ et per eos mundus universus re vera ad Christum ordinetur. Omnis navitas Corporis Mystici hunc in finem directa apostolatus dicitur quem Ecclesia per omnia sua membra, variis quidem modis, exercet; vocatio enim christiana, natura sua, vocatio quoque est ad apostolatum. Sicut in viventis corporis compage, nullum membrum mere passive sese gerit, sed simul cum vita corporis eiusdem operositatem quoque participat, sic in corpore Christi, quod est Ecclesia, totum corpus »secundum operationem in mensuram uniuscuiusque membri, augmentum corporis facit« (Eph. 4, 16). Quinimmo tanta est in hoc corpore connexio et membrorum compactio (cf. Eph. 4, 16), ut membrum quod ad augmentum corporis secundum suam mensuram non operatur, nec Ecclesiae nec sibi prodesse dicendum sit. Est in Ecclesia diversitas ministerii, sed unitas missionis. Apostolis eorumque successoribus a Christo collatum est munus in ipsius nomine et potestate docendi, sanctificandi et regendi. At laici, muneris sacerdotalis, prophetici et regalis Christi participes effecti, suas partes in missione totius populi Dei implent in Ecclesia et in mundo.² Apostolatum reapse exercent sua operositate ad evangelizationem ac sanctificationem hominum et ad rerum temporalium ordinem spiritu evangelico perfundendum ac perficiendum, ita ut eorum operositas in hoc ordine testimonium Christi manifeste perhibeat et ad salutem hominum inserviat. Cum vero laicorum statui hoc sit proprium ut in medio mundi negotiorumque saecularium vitam agant, ipsi a Deo vocantur ut, spiritu christiano ferventes, fermenti instar in mundo apostolatum suum exercent.

3. Laici officium et ius ad apostolatum obtinent ex ipsa sua cum Christo Communionis unione. Per Baptismum enim communi Christi mystico

Očit je znak te mnogostruke i urgentne nužde djelovanje Duha Svetoga koji laike danas sve više čini svjesnima vlastite odgovornosti te ih svuda potiče na službu Kristu i Crkvi.⁸

U ovom dekretu Koncil kani osvjetliti narav, značaj i raznovrsnost apostolata laika te iznijeti osnovna načela i pružiti pastoralne upute za uspješnije njegovo vršenje; neka sve ovo služi kao norma u reviziji kanonskog prava što se tiče apostolata laika.

I g l a v a

POZIV LAIKA NA APOSTOLAT

Učešće laika u poslanju Crkve

2. Crkva se rodila zato da šireći posvuda na zemlji kraljevstvo Kristovo na slavu Boga Oca, sve ljude učini dionicima spasonosnog otkupljenja,⁴ i da se po njima sav svijet doista upravi ka Kristu. Svaka djelatnost mističnog Tijela usmjerena prema tom cilju zove se apostolat, koji Crkva vrši svim svojim udovima, dakako na različite načine; kršćanski je naime poziv po svojoj prirodi također i poziv na apostolat. Kako u tkivu živoga tijela nijedno udo nije naprosto pasivno, nego zajedno sa životom tijela sudjeluje i u njegovoj djelatnosti, tako i u Kristovu Tijelu, koje je Crkva, čitavo tijelo, »prema djelotvornosti što je svakom pojedinom dijelu odmjerena, ostvaruje rast tijela« (Ef 4, 16). Štoviše, tolika je u tom tijelu povezanost i sraslost udova (usp. Ef 4, 16) da se za udo koje ne djeluje prema svojoj mjeri na rast tijela mora reći da nije od koristi ni Crkvi ni sebi.

U Crkvi postoji različitost službi, no i jedinstvo poslanja. Krist je podijelio apostolima i njihovim nasljednicima službu da u njegovo ime i njegovom vlašću uče, posvećuju i upravljaju. No i laici, budući da su učesnici svećeničke, proročke i kraljevske vlasti Kristove, vrše svoj udio u poslanju svega naroda Božjega u Crkvi i u svijetu.⁵ Oni doista vrše apostolat svojom djelatnošću u evangelizaciji i posvećivanju ljudi, u prožimanju i usavršavanju vremenitoga reda evanđeoskim duhom, tako da njihova djelatnost u tom redu očito svjedoči Krista i služi na spas ljudi. Kako je položaju laika vlastito da žive posred svijeta i svjetovnih poslova, to su oni od Boga pozvani da, ražareni kršćanskim duhom, vrše svoj apostolat u svijetu poput kvasca.

Osnova laičkog apostolata

3. Laici stječu dužnost i pravo na apostolat iz samog svog sjedi njenja s Kristom glavom. Njih, koji su po krstu ucijepljeni u mistično

inserti, per Confirmationem virtute Spiritus Sancti roborati, ad apostolatam ab ipso Domino deputantur. In regale sacerdotium et gentem sanctam (cf. 1 Pt. 2, 4-10) consecrantur, ut per omnia opera spirituales offerant hostias et ubique terrarum Christo testimonium perhibeant. Sacramentis autem, praesertim SS. Eucharistia, communicatur et alitur illa caritas quae veluti anima est totius apostolatus.³

Apostolatus in fide, spe et caritate exercetur quas Spiritus Sanctus in cordibus omnium Ecclesiae membrorum diffundit. Immo praecepto caritatis, quod est maximum mandatum Domini, omnes christifideles urgentur ad procurandam gloriam Dei per adventum regni eius, et vitam aeternam omnibus hominibus ut cognoscant solum Deum verum et quem misit Iesum Christum (cf. Io. 17, 3).

Omnibus igitur christifidelibus onus praeclarum imponitur adlaborandi ut divinum salutis nutritium ab universis hominibus ubique terrarum cognoscatur et accipiatur.

Ad hunc apostolatam exercendum Spiritus Sanctus, qui populi Dei sanctificationem per ministerium et sacramenta operatur, fidelibus peculiaria quoque tribuit dona (cf. 1 Cor. 12, 7), ea »dividens singulis prout vult« (1 Cor. 12, 11), ut »unusquisque, sicut accepit gratiam, in alterutrum illam administrantes« sint et ipsi »sicut boni dispensatores multiformis gratiae Dei« (1 Pt. 4, 10), in aedificationem totius corporis in caritate (cf. Eph. 4, 16). Ex horum charismatum, etiam simpliciorum, acceptione, pro unoquoque credentium ius et officium oritur eadem in bonum hominum et aedificationem Ecclesiae exercendi in Ecclesia et in mundo, in libertate Spiritus Sancti, qui »ubi vult spirat« (Io. 3, 8), et simul in communionem cum fratribus in Christo, maxime cum pastoribus suis, quorum est de eorum germana natura et ordinato exercitio iudicium ferre, non quidem ut Spiritum extinguant sed ut omnia probent et quod bonum est teneant (cf. 1 Thess. 5, 12. 19.²¹)⁴

4. Cum Christus missus a Patre totius apostolatus Ecclesiae fons et origo sit, patet iecunditatem apostolatus laicorum pendere ex ipso cum Christo vitali unionem, dicente Domino: »Qui manet in me et ego in eo, hic fert fructum multum, quia sine me nihil potestis facere« (Io: 15, 5). Haec vita intimae unionem cum Christo in Ecclesia alitur sub⁴ spiritualibus, quae omnibus fidelibus sunt communia, praesertim actuosa participationem Sacrae Liturgiae,* ita a laicis adhibenda ut hi, dum ipsa mundi officia in ordinariis vitae condicionibus recte adimplent, unionem cum Christo a vita sua non separent, sed suum opus iuxta voluntatem Dei exercentes in ipsa percrecant. Hac via laici alacri et laeto animo in sanctitate progrediantur oportet, difficultates in prudentia et patientia superare satagentes.⁸ Neque

Tijelo Kristovo, po potvrđi ojačani snagom Duha Svetoga, sam Gospodin dodjeljuje apostolatu. Posvećuju se u kraljevsko svećenstvo i u sveti narod (usp. 1 Pt 2, 4-10) da svim svojim djelima prinose duhovne žrtve i posvuda svjedoče za Krista. Sakramentima, a naročito u presvetoj euharistiji, podjeljuje se i hrani ljubav, koja je — rekli bismo — duša svega apostolata.⁶

Apostolat se vrši u vjeri, nadi i ljubavi, koje Duh Sveti razlijeva srcima svih članova Crkve. Štoviše, zapovijed ljubavi, koja je najveći Gospodinov nalog, sili sve kršćane da rade za slavu Božju, koja se ostvaruje dolaženjem njegova kraljevstva, a tako i za vječni život svih ljudi, kako bi spoznali: jedinoga pravoga Boga i onoga koga je poslao — Isusa Krista (usp. Iv 17, 3).

Svim je kršćanima časno breme da porade kako bi božansku poruku spasa spoznali i primili svi ljudi posvuda na zemlji.

Za vršenje tog apostolata Duh Sveti, koji pomoću službi i sakramenata izvodi posvećenje naroda Božjega, daje vjernicima još i posebne darove (usp. 1 Kor 12, 7) »razdjeljujući svakome kako hoće« (1 Kor 12, 11) da »svaki milošću kakvu je primio služeći jedan drugoga« bude i sam »kao dobar upravitelj mnogovrsne Božje milosti« (1 Pt 4, 10) da bi se čitavo tijelo izgradilo u ljubavi (usp. Ef 4, 16). Iz primitka tih karizmi, makar i skromnijih, svakom se vjerniku rada pravo i dužnost da se njima koristi, u Crkvi i u svijetu, na dobro ljudi i izgradnje Crkve, u slobodi Duha Svetoga, koji »puše gdje god hoće« (Iv 3, 8), i ujedno u zajedništvu s braćom u Kristu, a ponajviše sa svojim pastirima, koji imaju prosuditi o njihovoj ne-patvorenosti i ispravnom korištenju, no ne da gase Duha, već da sve provjere, i što je dobro zadrže (usp. 1 Sol 5, 12j 19, 21).*

Duhovnost laika u redu apostolata

4. Budući da je Krist, koji je poslan od Oca, vrelo i ishodište sveg apostolata Crkve, jasno je da plodnost laičkog apostolata ovisi o njihovu životnom sjedinjenju s Kristom, jer Gospodin kaže: »Tko ostaje u meni i ja u njemu, rodi mnogo roda. Jer bez mene ne možete ništa učiniti« (Iv 15, 5). Taj se život intimnog sjedinjenja s Kristom u Crkvi hrani duhovnim pomoćima, koje su zajedničke svim vjernicima, osobito aktivnim sudjelovanjem u svetoj liturgiji.[®] Te će pomoći laici tako upotrebljavati da sjedinjenje s Kristom ne odijele od svoga života — <jek u redovitim okolnostima života ispravno obavljaju same svjetovne poslove — nego da, vršeći svoj posao prema Božjoj volji, u samom sjedinjenju rastu. Laici treba da tim putem spremno i radosno napreduju u svetosti, trudeći se da teškoće nadvladaju u razboritosti i strpljivosti.« Pa ni obiteljske brige, ni drugi

curae familiares neque alia negotia saecularia extranea debent esse a spiritali vitae ratione, iuxta illud Apostoli: »Omne quodcumque facitis in verbo aut in opere., omnia in nomine Domini Iesu Christi, gratias agentes Deo et Patri per ipsum« (G>1. 3, 17).

Tališ vita continuum exercitium fidei, spei et caritatis exposcit.

Lumine fidei et meditatione verbi Dei solum potest aliquis semper et ubique dignoscere Deum in quo »vivimus et movemur et sumus« (Act. 17, 28), in omni eventu quaerere eius voluntatem, Christum intueri in omnibus hominibus, sive propinqui sint sive extranei, de vera significatione et pretio rerum temporalium in seipsis et in ordine ad finem hominis recta iudicia ferre.

Qui hanc habent fidem, in spe revelationis filiorum Dei vivunt memores crucis et resurrectionis Domini.

In peregrinatione huius vitae, cum Christo in Deo absconditi et a servitute divitiarum liberi, dum ad illa bona quae in aeternum manent intendunt, generoso animo totos se dedicant ad regnum Dei dilatandum et ad ordinem rerum temporalium spiritu christiano in-formandum et perficiendum. Inter. adversa huius vitae in spe for-titudinem inveniunt existimantes quod »non sunt condignae passionibus huius temporis ad futuram gloriam, quae revelabitur in nobis« (Rom. 8, 18).

Caritate quae ex Deo est impulsus, ad omnes, maxime autem ad domesticos fidei, bonum operantur (cf. Gal. 6, 10), deponentes »omnem malitiam et omnem dolum et simulationes et invidias et omnes detractiones« (1 Pt. 2, 1) et sic ad Christum homines trahentes. Caritas autem Dei quae »diffusa est in cordibus nostris per Spiritum Sanctum, qui datus est nobis« (Rom. 5, 5), reddit laicos capaces spiritum Beatitudinum reapere. exprimendi in vita sua. Iesum pauperem secuti, bonorum temporalium nec inopia deiciuntur nec copia inflantur; Christum humilem imitati, non efficiuntur inanis gloriae cupidi (cf. Gal. 5, 26), sed placere Deo magis quam hominibus student, semper parati propter Christum omnia relinquere (cf. Lc. 14, 26) et persecutionem pati propter iustitiam (cf. Mt. 5, 10), memores verbi Domini: »Si quis vult post me venire, abneget se-metipsum et tollat crucem suam et sequatur me« (Mt. 16, 24). Christianam amicitiam inter se colentes, adiutorium in quacumque necessitate sibi invicem praebent.

Haec laicorum spiritalis vitae ratio notam peculiarem assumere debet ex statu m'atrimonii et familiae, coelibatus vel viduitatis, ex condicione infirmitatis, ex activitate professionali et sociali. Ne desinant ergo qualitates et dotes his condicionibus congruentes sibi collatas assidue excolere, propriisque uti donis a Spiritu Sancto acceptis.

Praeterea laici, qui suam vocationem secuti, nomen dederunt alicui ex associationibus vel institutis quae ab Ecclesia approbata sunt, pa-

svjetovni poslovi, ne smiju OJU; irvan okvira duhovnog života, prema onoj Apostolovoj riječi: »I što god htjednete reći ili učiniti, neka sve bude u ime Gospodina Isusa! Po njemu zahvaljujte Bogu, Ocu!« (Kol 3, 17).

Takav život zahtijeva neprestanu vjeru, ufanje i ljubav.

Samo svjetlom vjere i razmatranjem Božje riječi moći će se uvijek i posvuda razaznati Boga u kojemu »živimo, mičemo se i jesmo« (Dj 17, 28), u svakom događaju tražiti njegovu volju, vidjeti Krista u svim ljudima, bliskima i tuđincima, ispravno suditi o pravom značenju i vrijednosti vremenitih dobara u njima samima i u odnosu prema čovjekovu cilju.

Koji imaju tu vjeru, žive u nadi u objavljenje sinova Božjih, spominjući se križa i uskrsnuća Gospodinova.

Na proputovanju ovim životom, skriveni s Kristom u Bogu i slobodni robovanja bogatstvu te pozorni na ona dobra koja uvijek ostaju, oni se, putujući kroz ovaj život, velikodušno i potpunoma posvećuju širenju Božjega kraljevstva te oblikovanju i usavršavanju vremenitog reda u kršćanskom duhu. U nedaćama ovoga života nalaze jakost u nadi, uvjereni da »patnje današnjega vremena nisu dostojne usporedbe sa slavom koja će se objaviti u nama« (Rim 8., 18).

Nagnani ljubavlju, koja dolazi od Boga, neka čine dobro svima, a najviše domaćima u vjeri (usp. Gal 6, 10), odbacivši »svaku vrstu zloće i svaku vrstu lukavštine, licemjerja, zavisti i svaku vrstu klevetanja« (1 Pt 2,1). Tako će ljude privući Kristu. A ljubav Božja, koja »je izlivena u našim srcima po Duhu Svetomu koji nam je dan« (Rim 5, 5), osposobljuje laike da doista izraze u svom životu duh Blaženstava. Slijedeći Isusa siromašnoga, neka se zbog oskudice u vremenitim dobrima ne obeshrabre niti zbog obilja ne nadmu; nasljeđujući poniznoga Krista, neka ne teže za taštom slavom (usp. Gal 5, 26), nego neka nastoje svidjeti se više Bogu nego ljudima, spremni da uvijek radi Krista sve ostave (usp. Lk 14, 26) i podnesu progonstvo radi pravde (usp. Mt 5, 10), spominjući se riječi Gospodinove: »Ako, dakle, tko hoće ići za mnom, neka se odreče samog sebe i neka me slijedi!« (Mt 16, 24). Njegujući međusobno kršćansko prijateljstvo uzajamno sebi pomažu u svakoj potrebi.

Ova laička duhovnost treba da poprimi posebno obilježje već prema bračnom i obiteljskom stanju, celibatu ili udovištvu, bolesti, profesionalnoj i socijalnoj -djelatnosti. Neka, dakle, ne prestanu trajno njegovati sposobnosti i talente kojima su obdareni a koji odgovaraju tim stanjima i služiti se vlastitim darovima koje su primili od Duha Svetoga.

Osim toga laici koji su se, slijedeći svoj poziv, učlanili u neke* udruženje ili ustanovu koje je Crkva odobrila, neka se trude da

riter peculiarem notam vitae spiritualis ipsis propriam fideliter induere conantur.

Maghi quoque faciant professionalem peritiam, sensum familiarem et civicum atque illas virtutes quae ad sociales consuetudines pertinent, scilicet probitatem, spiritum iustitiae, sinceritatem, humanitatem, animi fortitudinem, sine quibus nec vera vita christiana consistere potest.

Huiusmodi vitae spiritualis et apostolicae perfectum exemplar est Beatissima Virgo Maria, Regina Apostolorum, quae, dum in terris vitam ageret omnibus communem, familiari cura et laboribus plenam, intime semper cum Filio suo coniungebatur et operi Salvatoris singulari prorsus modo cooperata est; nunc autem in caelum assumpta »materna sua caritate de fratribus Filii sui adhuc peregrinantibus necnon in periculis et angustiis versantibus curat, donec ad felicem patriam perducantur«. * Hanc devotissime colant omnes suamque vitam atque apostolatatum eius maternae curae commendent.

C a p u t II DE FINIBUS

ASSEQUENDIS

5. Opus redemptionis Christi, dum homines salvandos de se speetat, totius quoque ordinis temporalis instaurationem coplectitur. Unde Eéclesiae missio non solum est nuntium Christi et gratiam eius hominibus afferendi, sed et špiritu evangelico rerum temporalium ordinem perfundendi et perficiendi. Laici ergo, hanc Eéclesiae missionem exsequentes, apostolatatum suum exercent tam in Ecclesia quam in mundo, tam in ordine spirituali quam in ordine temporali: qui ordines, etsi distinguuntur, in unico consilio Dei ita sunt connexi ut ipse Deus intendat, in Christo, totum mundum reassumere in novam creaturam, inchoative. his in terris, plene in ultimo die. In utroque ordine laicus, qui est simul fidelis et civis, una conscientia christiana continenter dud debet.

6. Missio Eéclesiae salutem hominum speetat, fide in Christum - et gratia eius consequendam. Apostolatatum ergo Ecclesiae, omniumque membrorum eius, imprimis ducitur ad nuntium Christi verbis et factis mundo patefaciendum gratiamque eius communicandam. Hoc principaliter lit per ministerium verbi et sacramentorum, specialiter modo elerbit commissum, in quo et laici habent suas magni momenti partes adimplendas, ut sint »cooperatores... veritatis« (3 Io. 8). Hoc potissimum in ordine apostolatatum laicorum et ministerium pastorale mutuo se complent.

vjerno usvoje posebno obilježje duhovnosti koje je tim ustanovama svojstveno.

Neka visoko cijene profesionalnu spremu, smisao za obitelj i društvo, i one kreposti koje spadaju u društveno općenje, to jest: poštenje, duh pravednosti, iskrenost, čovječnost, hrabrost, bez kojih nema ni pravog kršćanskog života.

Savršen uzor ovakvog duhovnog i apostolskog života jest Blažena Djevica Marija, Kraljica apostola, koja je, dok je na zemlji slično svima nama provodila život pun obiteljskih briga i napora, uvijek bila intimno povezana sa svojim Sinom i na sasvim je poseban način surađivala u Spasiteljevu djelu; sada pak, na nebo uznesena, »brine se svojom majčinskom ljubavi za braću svoga Sina koja još putuju zemljom u opasnostima i tjeskobama, dok ne budu dovedeni u sretnu domovinu«. *• Neka je najodanije svi štiju i neka povjere svoj život i apostolat njezinoj majčinskoj brizi.

II glava

CILJEVI

Uvod

5. Kristovo djelo otkupljenja samo po sebi ide za spasom ljudi, no u isti mah obuhvaća i izgradnju sveukupnog vremenitog reda. Odatle je misija Crkve ne samo ljudima donositi vijest o Kristu i njegovu milost, nego također prožeti i usavršiti vremeniti red evanđeoskim duhom. Laici, dakle, ispunjavajući ovu misiju Crkve-izvršuju svoj apostolat kako u Crkvi tako u svijetu, kako u duhovnom tako i u vremenitom redu: ta dva reda, iako se razlikuju, u jedin stvenom Božjem planu tako su povezana da sam Bog hoće sav svijet u Kristu učiniti sebi novim stvorenjem, početno ovdje na zemlji, a potpuno u posljednji dan. U jednom i drugom redu. laika, koji je ujedno vjernik i građanin, treba da stalno vodi jedino kršćanska savjest.

Apostolat evangelizacije i posvećivanja

6. Poslanje Crkve ide za spasom ljudi koji se ima postići vjerom u Krista i njegovom milošću. Apostolat Crkve i svih njezinih članova, dakle, usmjeren je u prvom redu k tome da se Kristova vijest otkriva svijetu riječima i djelima i da se saopćuje njegova milost. To prvotno biva po službi riječi i sakramenata — povjerenoj posebno kleru — u kojoj i laici imaju ispuniti svoju važnu ulogu da budu »suradnici istine« (3 Iv 8). U tom se redu apostolat laika i pastoralna služba uzajamno najviše upotpunjuju.

Innumerae patent laicis occasiones ad apostolatam evangelizationis et sanctificationis exercendum. Ipsum testimonium vitae christianae et opera bona spiritu supernaturali exercita, vim habent attrahendi homines ad fidem et ad Deum; dicit enim Dominus: »Sic luceat lux vestra coram hominibus ut videant opera vestra bona et glorificent Patrem vestrum qui in caelis est« (Mt. 5, 16).

Apostolatus tamen huiusmodi non in solo vitae testimonio consistit; verus apostolus quaerit occasiones Christum verbis annuntiandi sive non credentibus ad eos adducendos ad fidem, sive fidelibus ad eos instruendos, confirmandos et ad fervidiorem vitam excitandos; »caritas enim Christi urget nos« (2 Cor. 5, 14), et in corde omnium debent resonare illa verba Apostoli: »Vae enim mihi est, si non evangelizavero« (1 Cor. 9, 16).i

Cum autem hac nostra aetate novae quaestiones oriantur, et gravissimi grassentur errores qui religionem, ordinem moralem et ipsam societatem humanam funditus evertere nituntur, haec Sancta Synodus ex corde hortatur laicos, iuxta cuiusque ingenii dotes et doctrinam, ut secundum mentem Ecclesiae, suas diligentius expleant partes in principiis christianis enucleandis, defendendis et rite applicandis ad problemata huius aetatis.

7. Circa mundum vero consilium Dei est, ut homines concordiam animo ordinem rerum temporalium instaurent iugiterque perficiant.

Omnia quae efficiunt ordinem temporalem, videlicet bona vitae et familiae, cultura, res oeconomicae, artes et professiones, communitatis politicae instituta, relationes internationales et alia huiusmodi eorumque evolutio et progressus, non solum subsidia sunt ad finem ultimum hominis, sed et proprium habent valorem, a Deo eis insitum, sive in seipsis considerata, sive uti partes universi ordinis temporalis: »viditque Deus cuncta quae fecerat, et erant valde bona« (Gen. 1, 31). Haec eorum naturalis bonitas specialem quandam dignitatem - accipit ex eorum relatione cum persona humana in cuius servitium creata. Tandem placuit Deo omnia, tam naturalia quam supernaturalia, in Christo Iesu in unum colligere »ut sit in omnibus ipse primatum tenens« (Col. 1, 18). Haec tamen destinatio non modo non privat ordinem temporalem sua autonomia, suis propriis finibus, legibus, subsidiis, momento pro hominum bono, sed potius perficit in sua vi et praestantia propria simulque adaequat integritati hominis super terram.

Decursu historiae, rerum temporalium usus gravibus foedatus est vitiis, quia homines, originali labe affecti, in plures saepe lapsi sunt errores circa verum Deum, naturam hominis et principia legis moralis: unde mores et institutiones humanae corruptae, et ipsa persona humana non raro conculcata. Nostris quoque diebus, non pauci.

Laicima se pružaju bezbrojne prilike za apostolat evangelizacije i posvećivanja. Samo svjedočanstvo kršćanskog života i dobra djela koja su izvršena vrhunaravnim duhom imaju moć da privuku ljude k vjeri i Bogu; kaže naime Gospodin: »Vaše svjetlo neka tako zasja pred ljudima da vide vaša djela ljubavi te slave vašeg Oca nebeskog.« (Mt5, 16).

Taj se apostolat ipak ne sastoji samo u svjedočanstvu života. Pravi apostolat traži prilike da Krista navješćuje riječima, bilo onima koji ne vjeruju, da se privedu k vjeri, bilo vjernicima da se pouče, učvrste i potaknu na gorljivi život; »Ljubav nas Kristova nagoni« (2 Kor 5, 14), i u srcu svijeta treba da odjekuju one riječi Apostolove: »Jao meni ako ne propovijedam Radosne vijesti« (1 Kor 9, 16).¹¹

Budući da se u ovo naše vrijeme rađaju nova pitanja i šire teške zablude koje nastoje potpuno izvrnuti religiju, moralni red i samo ljudsko društvo, — ovaj Sveti Sabor zdušno stavlja laicima na srce da svatko prema svom talentu i naobrazbi zauzetije izvrši u duhu Crkve svoj dio u razradi, obrani i pravilnoj primjeni kršćanskih načela na probleme današnjeg vremena.

KrUansko oživljavanje vremenitog reda

7. što se tiče svijeta, Božja je volja da ljudi postojeći vremeniti red jednodušno obnavljaju i stalno usavršavaju.

Sve što sačinjava vremeniti red, kao što su dobra života i obitelji, kultura, ekonomija, umijeća i struke, ustanove, političke zajednice, međunarodni odnosi i slično, kao što i njihov razvitak i napredak, — nisu tek pomagala za posljednji čovjekov cilj nego imaju i svoju vlastitu vrijednost, koju je Bog u njih položio, bilo da ih gledamo u njima samima ili kao dijelove sveukupnog vremenitog reda: »I vidje Bog sve što je učinio, i bijaše dobro« (Post 1, 31). Ta njihova naravna dobrotu poprima neko posebno dostojanstvo po njihovu odnosu s ljudskom osobom, na čiju su službu stvoreni. Napokon, svidjelo se Bogu sve— narav i nadnarav — sabrati u jedno u Kristu Isusu »da u svemu bude prvi« (Kol 1, 18). Ta namjera ne samo da ne lišava vremeniti red njegove autonomije, njegovih vlastitih ciljeva, zakona, pomagala, važnosti za ljudsko dobro, nego ga dapače usavršuje u njegovoj snazi i vlastitoj odličnosti i ujedno ga podešava cjelovitom čovjekovu pozivu na zemlji.

Tokom povijesti upotreba vremenitih dobara bila je uprljana teškim neurednostima, jer su ljudi, načeti istočnim grijehom, upadali često u veoma mnoge zablude glede Boga, ljudske naravi i načela moralnoga zakona: odatle izopačenost u ponašanju i ljudskim ustanovama i nerijetko gaženje same ljudske osobe. I u naše dane mnogi,

disciplinarum naturalium et technicarum artium progressibus plus aequo fidentes, in rerum temporalium veluti idololatriam declinant, potius earum servi effecti quam domini.

Totius Ecclesiae est ad hoc operam navare, ut homines capaces reddantur universum ordinem rerum temporalium recte instituendi et ad Deum per Christum ordinandi. Ad Pastores spectat principia circa finem creationis et usum mundi clare enuntiare, auxilia moralia et spiritualia praestare, ut ordo rerum temporalium in Christo instauratur.

Laicos autem oportet ordinis temporalis instaurationem tamquam proprium munus assumere et in eo, lumine Evangelii ac mente Ecclesiae ductos et caritate christiana actos, directo et modo de ini to agere; qua cives cum civibus, specifica peritia et et propria responsabilitate cooperari; ubique et in omnibus iustitiam regni Dei quaerere. Ita instaurandus est ordo temporalis ut, propriis eiusdem legibus integre servatis, ulterioribus vitae christianae principiis conformis reddatur, variisque locorum, temporum et populorum, condicionibus aptatus. Inter opera huiusmodi apostolatus eminent actio sodalis christianorum, quam hodie ad totam provinciam temporalem, etiam ad culturam, sese extendere cupit Sancta synodus.*

8. Dum omne exercitium apostolatus a caritate originem et vim ducere debet, aliqua opera natura sua apta sunt ut convertantur in ipsius caritatis vividam expressionem; quae Christus Dominus suae messianicae missionis signa esse voluit (cf*. Mt. 11, 4-5).

Maximum mandatum in lege est diligere Deum ex toto corde et proximum suum sicut seipsum (cf. Mt. 22, 37-40). Hoc vero mandatum caritatis erga proximum Christus proprium fecit novaque significatione ditavit, dum seipsum idem ac fratres tamquam obiectum caritatis esse voluit, dicens: »quamdiu fecistis uni ex his fratribus meis minimis, mihi fecistis« (Mt. 25, 40). Ipse enim, assumendo naturam humanam, totum genus humanum supernaturali quadam solidaritate in familiam sibi colligavit, et ut signum suorum discipulorum constituit caritatem his verbis: »In hoc cognoscerit omnes quia discipuli mei estis, si dilectionem habueritis ad invicem« (Io. 13, 35).

At Sancta Ecclesia, sicut in suis primordiis Cenae Eucharisticae iungens »agapen« se totam caritatis vinculo circa Christum unitam manifestabat, sic omni tempore hoc dilectionis, signo dignoscitur, et, dum gaudet de aliorum inceptis, caritatis opera **ut suum** officium et ius, quod abalienari nequit, vindicat. Quapropter misericordia erga egenos et infirmos atque sic dicta opera caritativa et mutui auxilii ad sublevandas oranimodas necessitates humanas, praecipuo in honore habentur ab Ecclesia.*

prekomjerno se pouzdavajući u napredak prirodnih znanosti i tehnike, kao da naginju idolatriji vremenitih dobara postavši im više sluge negoli gospodari.

Sva je Crkva danas dužna poraditi oko toga da ljudi postanu sposobni ispravno uspostaviti svekoliki vremeniti red i upraviti ga po Kristu k Bogu. Zadaća je pastira da jasno iznesu načela o cilju stvorenja i korištenja svijeta, da pruže moralne i duhovne pomoći, kako bi se u Kristu uspostavio vremeniti red.

Laici pak treba da preuzmu obnovu vremenitog reda kao svoju zadaću i da u njemu, vođeni svjetlom evanđelja i duhom Crkve, pokretani kršćanskom ljubavlju djeluju neposredno i konkretno; da kao građani s građanima surađuju prema specifičnoj stručnosti i na vlastitu odgovornost; da posvuda i u svemu traže pravdu Božjega kraljevstva. Vremeniti red mora biti tako obnovljen da se, zadržavši u potpunosti svoje vlastite zakone, uskladi s daljnjim načelima kršćanskog života, pošto se prilagodio različitim prilikama mjesta, vremena i naroda. Među djelima ovakvog apostolata naročito se ističe socijalna djelatnost kršćana, za koju Sveti Sabor želi da se ona danas protegne na čitavo područje vremenitoga, također na kulturu.¹²

Karitativna djelatnost

8. Svako vršenje apostolata mora izvirati iz ljubavi te odatle crpsti svoju snagu. No neka su djela već po svojoj naravi prikladna da postanu živi izraz same ljubavi. Krist Gospodin je htio da ona budu znakovi njegova mesijanskog poslanja (usp. Mt 11, 4-5).

Najveća je zapovijed u zakonu: ljubiti Boga svim srcem a bližnjega svoga kao samoga sebe (usp. Mt 22* 37-40). Krist je tu zapovijed prema bližnjemu učinio vlastitom i obogatio je novim značenjem, želeći da on sam bude isti predmet ljubavi kao i braća kad je rekao: »Meni ste učinili koliko ste učinili jednomu od ove moje najmanje braće« (Mt 25, 40). On je naime, uzevši ljudsku narav, nekom vrhunaravnom solidarnošću sebi u obitelj povezao sav ljudski rod i ljubav postavio da bude znak njegovih učenika po ovim riječima: »Ako imadnete ljubavi jedan prema drugome, po tom će svi upoznati da ste moji učenici.« (Iv 13, 35).

Kao što je sveta Crkva u svojim prvim počecima pridruživala »agapu« euharistijskoj večeri te se očitovala da je sva sjedinjena vezom ljubavi oko Krista, tako se po tom znaku ljubavi u sva vremena raspoznaje. Dok se raduje tuđim pothvatima, prisvaja djela ljubavi kao svoju službu i neotuđivo pravo. Zato Crkva drži u velikoj časti milosrđe prema siromasima i bolesnima, karitativna djela, i djela uzajamne pomoći da se ublaže svakovrsne/ljudske nevolje.^{1*}

Quae actiones et opera praesenti tempore, communicationis instrumentis expeditioribus factis, distantia inter homines quodammodo evicta et mundi universi incolis quasi unius familiae membris redditis, multo urgentiora et universaliora facta sunt. Actio caritativa hodie omnes omnino homines et universas necessitates complecti potest et debet. Ubicumque versantur qui cibo potuque, vestitu, domo, medicini?, opere, instructione, facultatibus ad vitam vere humanam ducendam necessariis carent, aerumnis vel infirma valetudine cruciantur, exilium vel carcerem patiuntur, ibi eos christiana caritas debet quaerere et invenire, impensa cura solari et praestitis auxiliis sublevare. Quae obligatio praeprimis imponitur singulis hominibus et populis in rebus prosperis constitutis.⁴

Quo huiusmodi caritatis exercitium omni exceptione maius sit et tale appareat: in proximo consideretur imago Dei ad quam creatus est, et Christus Dominus cui re vera offertur quidquid indigenti donatur; libertas et dignitas personae auxilium accipientis maxima humanae respiciatur; puritas intentionis non maculetur ulio pro-priae utilitatis quaestu vel dominandi studio;⁵ exigentiis iustitiae praeprimis satisfiat, ne tamquam caritatis dona offerantur quae iustitiae titulo iam debentur; causae malorum, non solum effectus, tollantur; ita ordinetur auxilium ut accipientes paulatim a dependentia externa liberentur sibi que sufficientes evadant.

Laici ergo magni faciant et pro viribus adiuvent opera caritatis et incepta assistentiae socialis sive privata sive publica, etiam internationalia, quibus efficax auxilium singulis hominibus et populis in necessitate versantibus fertur, cooperantes in hoc cum omnibus bonae voluntatis hominibus.⁶

Caput III

DE VARIIS APOSTOLATUS CAMPIS

9. Laici suum exercent multiplicem apostolatam tam in Ecclesia quam in mundo. In utroque hoc ordine varii patent campi apostolicae actuositatis, quorum principaliores hic commemorare volumus; hi sunt: communitates Ecclesiae, familia, iuvenes, ambitus socialis, ordines nationalis et internationalis. Cum autem nostris diebus mulieres magis magisque partes activas habeant in tota societatis vita, magni momenti est amplior earum participatio etiam in variis campis apostolatus Ecclesiae.

10. Utpote participes muneris Christi sacerdotis, prophetae et regis, laici suas partes activas habent in Ecclesiae vita et actione.

Danas kada raspoložemo bržim sredstvima komunikacije, kad su na neki način prevladane udaljenosti među ljudima, i kada su stanovnici svega svijeta postali kao članovi jedne obitelji, te su akcije i djela postala još urgentnija i općenitija. Karitativna djelatnost danas može i treba obuhvatiti sve ljude i sve ljudske potrebe. Posvuda ima ljudi kojima nedostaju hrana i piće, odjeća, stan, lijekovi, rad, pouka, nužno potrebna sredstva za doista ljudski život, koje tare bijeda ili slabo zdravlje, trpe progonstvo ili su u tamnici, — tu ih kršćanska ljubav treba tražiti i naći, zauzetom skrbi tješiti i pružanjem pomoći pridići. To je dužnost u prvom redu pojedinih dobro stojećih ljudi i naroda.¹⁴

Da takovo iskazivanje ljubavi bude iznad svakog sumnjičenja i da se kao takva vidi, neka se u bližnjemu gleda slika Božja na koju je stvoren i Krist Gospodin komu se zapravo prikazuje što se god daje potrebitome; neka se najvećom čovječnošću poštuje sloboda i dostojanstvo osobe koja prima pomoć; neka se čistoća nakane ne uprlja nikakvim traženjem vlastite koristi ili težnjom za gospodva-njem.¹⁵ Neka se u prvom redu zadovolje zahtjevi pravde da se ne daje kao dar ljubavi ono što se već duguje na osnovi pravednosti. Neka se uklone uzroci zala, a ne samo posljedice. Neka se pomoć tako organizira da se oni koji je primaju pomalo oslobode od izvanjske zavisnosti i postanu sami sebi dostatni.

Neka dakle laici smatraju važnim i neka prema svojim silama podupiru karitativna djela i" pothvate socijalne skrbi bilo privatne bilo javne, također i međunarodne koji uspješno pomažu pojedinim ljudima i narodima u nuždi; neka u tom suraduju sa svim ljudima dobre volje.¹⁶

III glava RAZNA

PODRUČJA APOSTOLATA

Uvod

9. Laici svoj mnogostruki apostolat izvršavaju u Crkvi i u svijetu. U jednom i u drugom slučaju otvorena su im različita polja apostolske djelatnosti. Ovdje želimo spomenuti samo glavna: crkvene zajednice, obitelji, omladina, društvena sredina, nacionalne i međunarodne organizacije. Budući da u naše dane žene sve više i više aktivno sudjeluju u cjelokupnom društvenom životu, veoma je važno da se proširi njihovo sudjelovanje i na ravnovrsnim područjima apostolata Crkve.

Crkvene zajednice

10. Sudjelujući u Kristovoj svećeničkoj, proročkoj i kraljevskoj službi, laici imaju svoj aktivni udio u životu i djelatnosti Crkve.

Intra communitates Ecclesiae eorum actio tam necessaria est ut sine ea ipse pastorum apostolatus plenum suum effectum assequi plerumque nequeat. Verae enim apostolicae mentis laici, ad modum illorum virorum et mulierum qui Paulum in Evangelio adiuvabant (cf. Act. 18, 18. 26; Rom. 16, 3), supplent quod suis fratribus deest, et reficiunt spiritum tam pastorum quam reliqui populi fidelis (cf. 1 Cor. 16, 17-18). Ipsi enim, actuosa participatione vitae liturgicae suae communitatis nutriti, sollicite partes agunt in eiusdem operibus apostolicis; homines longe fortasse versantes, ad Ecclesiam adducunt; in verbo Dei tradendo, praesertim catechetica institutione, impense cooperantur; oblata sua peritia curam animarum et etiam administrationem bonorum Ecclesiae efficaciorum reddunt.

Paroecia exemplum perspicuum apostolatus communitarii praebet, omnes quotquot ibi invenit diversitates humanas in unum congregans et Ecclesiae universalitati inserens.* Assuescant laici intime cum sacerdotibus suis uniti in paroecia operari;* problemata propria ac mundi et quaestiones ad salutem hominum spectantes, collatis consiliis examinanda et solvenda, ad communitatem Ecclesiae afferre; omnique incepto apostolico et missionali suae familiae ecclesiasticae adiutricem operam pro viribus navare.

¶ G>lant iugiter sensum dioecesis, cuius paroecia velut cellula est, prompti semper, ad invitationem Pastoris sui, suas quoque vires inceptis dioecesanis adicere. Immo, ut respondeant necessitatibus urbium et regionum ruralium,* suam cooperationem non intra fines paroeciae vel dioecesis circumscriptam retineant, sed ad campos interparoecialem, interdioecesanum, nationalem vel internationalem extendere satagant, eo vel magis quia crebrescens in dies migratio populorum, mutuae necessitudinis augmentatio et communicationum facilitas, iam non sinunt ullam partem societatis in se clausam manere. Ita de necessitatibus populi Dei in toto orbe terrarum dispersi solliciti sint. Imprimis sua reddant opera missionalia, auxilia materialia vel etiam personalia praestant. Offidum et honor enim est christianorum Deo restituere partem bonorum quae ab Eo accipiunt.

11. Cum Conditor omnium constituerit coniungale consortium exordium et fundamentum societatis humanae, idque gratia sua reddiderit sacramentum magnum in Christo et in Ecclesia (cf. Eph. 5, 32), apostolatus coniugum et familiarum singulare habet momentum tam pro Ecclesia quam pro societate civili.

Goniuges christiani sibi invicem, filiis suis ceterisque familiaribus, gratiae cooperatores sunt et fidei testes. Filiis suis ipsi sunt primi fidei praecones et educatores; verbo et exemplo eos ad vitam christianam et apostolicam formant, in eorum vocatione seligenda pru-

U crkvenim zajednicama njihova je djelatnost toliko potrebna da bez nje ni apostolat pastira, u većini slučajeva, ne može postići svoj puni učinak. Laici pravog apostolskog duha, ugledajući se na one muževe i žene koji su Pavlu pomagali u naviještanju evanđelja (usp. Dj 18, 18-26; Rim 16, 3), u stvari pomažu svojoj braći te podižu duh i pastira i ostalog vjernog naroda (usp. 1 Kor 16, 17-18). Hranjeni aktivnim sudjelovanjem u liturgijskom životu svoje zajednice, sa žarom se posvećuju njezinim apostolskim pothvatima; privode k Crkvi ljude koji su možda daleko od nje; gorljivo surađuju u predavanju Božje riječi, osobito katehetskom poukom. Svojom stručnošću pomažu da bolje uspijeva dušobrižništvo, a također i administracija crkvenih dobara.

Župa pruža uzoran primjer apostolata zajednice time što ujedinjuje sve različitosti ljudi koji se u njoj nalaze i ugrađuje ih u sveopćenitost Crkve.¹⁷ Potrebno je da se laici priviknu raditi u župi usko povezani sa svojim svećenicima;¹⁸ trebaju pred zajednicu Crkve iznositi svoje vlastite probleme, a isto tako i svjetske probleme te pitanja koja se odnose na spas ljudi, da se pretresaju i rješavaju na osnovi mišljenja svijeta. Prema svojim mogućnostima neka pomažu svojoj crkvenoj obitelji u svakom apostolskom i misionarskom pothvatu.

Neka stalno gaje osjećaj za biskupiju, u kojoj je župa kao jedna stanica, uvijek pripravnici da na poziv svog pastira posvete svoje snage biskupijskim inicijativama, štoviše, da bi odgovorili potrebama gradskih i seoskih područja,¹⁹ ne mogu ograničavati svoju suradnju samo unutar župe ili biskupije, nego se moraju truditi da je prošire i na međužupski, međubiskupijski, nacionalni i međunarodni plan, pogotovu zbog sve učestalije migracije naroda, porasta međusobne ovisnosti, olakšanih komunikacija, što sve skupa ne dopušta da ijedan dio društva ostane zatvoren u sebe. Tako neka budu zabrinuti potrebama Božjeg naroda širom cijelog svijeta. Misijska djelovanja neka prvenstveno shvate kao svoja, surađujući u njima materijalno i osobno. Kršćanima je dužnost i čast uzvraćati Bogu dio dobara što ih od njega primaju.

Obitelj

11. Budući da je Stvoritelj svega ustanovio bračnu zajednicu kao izvor i temelj ljudskog društva i svojom je milošću učinio velikim sakramentom u odnosu na Krista i Crkvu (usp. Ef 5, 32), apostolat bračnih drugova i obitelji ima posebno značenje i za Crkvu i za civilno društvo; "■ ■ ●■■"

Kršćanski supružnici jedno drugome, svojoj djeci i ostalim članovima svoje obitelji suradnici su milosti i svjedoci vjere. Oni su svojoj djeci prvi prenosioci vjere i odgojitelji; riječju i primjerom odgajaju ih za kršćanski apostolski život, razborito im pomažu u izboru nji-

denter eos adiuvant et vocationem sacram, in eis forte detectam, omni cura fovent.

Coniugum semper officium fuit, hodie vero maxima apostolatus eorum pars est: indissolubilitatem et sanctitatem vinculi matrimonialis vita sua manifestare et probare; ius et officium prolem christiane educandi, genitoribus et tutoribus inditum, strenue affirmare; dignitatem et legitimam autonomiam familiae defendere. Cooperentur igitur ipsi ceterique christifideles, cum hominibus bonae voluntatis, ut in civili legislatione haec iura sarta serventur; in moderanda societate ratio habeatur necessitatum familiarum quod ad habitationem, educationem puerorum, condicionem laboris, securitatem socialem et tributa pertinet; in migrationibus ordinandis convictus domesticus omnino in ruto ponatur.⁴

Hanc familia ipsa missionem divinitus accepit ut sit prima et vitalis cellula societatis. Quam missionem adimplebit, si per mutuum membrorum pietatem et orationem in communi Deo factam, tamquam domesticum sanctuarium Ecclesiae se exhibeat; si tota familia in cultum liturgicum Ecclesiae se inserat; si denique, familia actuosam hospitalitatem praestet, iustitiam aliaque bona opera in servitium omnium fratrum necessitate laborantium promoveat. Inter varia opera apostolatus familiaris sequentia enumerare licet: infantes derelictos in filios adoptare, advenas benigne excipere, seholis moderandis adiutricem operam navare, adolescentibus consilio et opibus adesse, sponso ut melius sese ad matrimonium praeparent adiuvere, ad catechesim operam praestare, coniuges et familias in discrimine materiali vel morali versantes sustentare, senibus non solum necessaria providere, sed etiam progressus oeconomici aequos fructus procurare.

Semper et ubique, sed peculiari modo in regionibus in quibus prima Evangelii sparguntur semina, vel Ecclesia in suis primordiis existit, vel in aliquo gravi discrimine versatur, familiae christianae, tota vita sua Evangelio cohaerentes ac matrimonii christiani exemplum praebentes, pretiosissimum Christi testimonium mundo perhibent.⁵

Ut fines sui apostolatus facilius attingere valeant, opportunum esse potest ut familiae in aliquos coetus congregentur.⁸

12. Iuvenes maximi momenti vim exercent in hodierna societate.⁷ Eorum vitae adiuncta, habitus mentis necnon ipsae necessitudines cum propria familia sunt admodum mutata. Saepe ad novam condicionem socialem et oeconomicam nimis celeriter transeunt. Dum autem in dies momentum eorum sociale et etiam politicum crescit, quasi impares videntur oneribus novis apte suscipiendis.

Hoc eorum adauctum in societate pondus consimilem ab eis exigit actuositatem apostolicam, sed et ipsa eorum naturalis indoles ad ean-

liova zvanja, i ukoliko u njima otkriju sakralno zvanje, trebaju ga brižno podržavati.

Uvijek je bila dužnost suprugS, a danas glavni dio njihova apostolata, svojim životom pokazivati i javno svjedočiti nerazrješivost i svetost bračne veze; odlučno se boriti za pravo, koje pripada roditeljima i skrbnicima, da kršćanski odgajaju svoju djecu; braniti dostojanstvo i zakonitu autonomiju obitelji. Roditelji i svi vjernici neka surađuju s ljudima dobre volje da ta prava budu potpuno zaštićena u civilnom zakonodavstvu; da državna uprava vodi računa o stambenim zahtjevima obitelji, o odgoju djece, o uvjetima rada, o socijalnoj sigurnosti i porezu, a u slučaju migracija, da bude potpuno zaštićen zajednički obiteljski život.²⁰

C*vu misiju, da bude prva i životna stranica društva, obitelj je primila od Boga. Tu će misiju ispuniti ako se članovi, uzajamnom nježnošću i zajedničkom molitvom Bogu, pokažu kao domaće svetište Crkve, ako se sva obitelj uključi u liturgijski kult Crkve, napokon, ako obitelj rado pruža gostoprimstvo te promiče pravdu i druga dobra djela na korist sve braće koja su u nuždi. U raznovrsna djela obiteljskog apostolata neka bude dopušteno navesti ova: posvajati napuštenu djecu, ljubavno primati pridošlice, pomagati djelovanje škola, pružati savjet i pomoć omladini, pomoći zaručnicima da se što bolje pripreve za ženidbu, ponuditi se za rad u katehiziranju, podupirati one supruge i obitelji koje se nalaze u materijalnoj ili moralnoj krizi, pribaviti starcima ne samo najnužnije nego i sve plodove ekonomskog razvoja.

Kršćanske obitelji koje svim svojim životom prigrljuju evanđelje i pružaju primjer kršćanskog braka uvijek i svugdje, a naročito u krajevima u kojima se tek pojavljuje prvo sjeme evanđelja, ili u kojima je Crkva tek na počecima ili se sukobljava s mnogim teškoćama, pružaju svijetu dragocjeno svjedočanstvo za Krista.²¹

Da bi što lakše postizavale cilj svoga apostolata, moglo bi biti korisno da se obitelji udružuju.²²

Omladina

12. Omladina ti današnjem društvu znači važnu snagu.⁸⁸ Njihove životne okolnosti, način mišljenja i odnosi s njihovim obiteljima potpuno su se izmijenili. Cesto vrlo brzo prelaze u nove socijalne i ekonomske uvjete. Budući da iz dana u dan raste njihova društvena i politička važnost, izgledaju nekako nejaki da bi mogli prikladno ponijeti težinu novih bremena.

Ovaj porast njihove društvene važnosti zahtijeva od njih odgovarajuću apostolsku djelatnost, za koju ih rašpoložuje i njihov pri-

dem eos disponit. Maturescente consdentia propriae personali tatis, ardore vitae atque profluente navitate impulsu, propriam responsabilitatem assumunt, in vita sociali et culturali suas partes agere cupiunt: qui zelus si špiritu Christi imbuitur ac oboedientia et amore erga Ecclesiae pastores animatur, uberrimos exinde fructus sperari licet. Ipsi debent fieri primi et immediati apostoli iuvenum, apostolatam inter seipsos per seipsos exercentes, ratione habita ambitus socialis ubi vivunt.⁸

Curent adulti cum iuvenibus amicale colloquium instituere quod permittat utrique parti, aetatis distantia superata, mutuo sese cognoscere atque divitias cuique proprias in vicem communicare. Exemplo primum et, data occasione, prudenti consilio validoque auxilio adulti iuventutem ad apostolatam stimulent. Iuvenes vero erga adultos reverentiam ac fiduciam nutriant; et, licet naturaliter sint ad novitates inclinati, laudabiles tamen traditiones debite aestiment.

Pueri quoque propriam habent apostolicam actuositatem. Secundum vires suas veri sunt testes viventes Christi inter socios.

13. Apostolatus in ambitu sociali, scilicet studium špiritu christiano informandi mentem et mores, leges et structuras communitatis in qua aliquis vivit, adeo laicorum munus onusque est ut ab aliis numquam debite expleri valeat. Hoc in campo laici possunt apostolatam similis erga similem exercere. Ibi vitae testimonium per verbi testimonium complent.⁹ Ibi in campo vel laboris, vel professionis, vel studii, vel incolatus, vel otii, vel consortionis, fratribus adiuvandis aptiores existunt.

Hanc Ecclesiae missionem in mundo laici adimplent ante omnia illa cohaerentia vitae cum fide qua lux mundi efficiuntur; probitate sua in quovis negotio, qua orfmes ad amorem veri et boni, et tandem ad Christum et Ecclesiam alliciunt; čari ta te fraterna qua participes facti condicionum vitae, laborum, dolorum et aspirationum fratrum, omnium corda sensim sine sensu ad gratiae salutaris operationem disponunt; plena illa conscientia suarum partium in aedificanda societate, qua navitatem suam domesticam, socialem, prbfessionalem, christiana magnanimitate adimplere satagunt. I ta ipsorum modus agendi paulatim penetrat ambitum vitae et laboris. Apostolatus hic omnes amplecti debet quotquot ibi inveniuntur, neque ullum excludere bonum spirituale vel temporale quod eis faciendi copia est. Sed veri apostoli, hac actione sola non contenti, animos intendunt

rodni karakter. Dok im dozrijeva svijest o njihovoj vlastitoj osobnosti, potaknuta prirodnim žarom i nesuzdrživom aktivnošću, oni preuzimlju vlastitu odgovornost te u društvenom i kulturnom životu žele uraditi svoj dio. Ukoliko je taj žar prožet Kristovim duhom i voden ljubavlju i poslušnošću pastirima Crkve, ima nade da će iz njega uroditi najobilniji plodovi. Mladi moraju biti prvi i izravni apostoli mladih izvršavanjem apostolata među njima i preko njih, vodeći računa o socijalnoj sredini, u kojoj žive.²⁴

Odrasli se moraju potruditi da s mladima povedu prijateljske dijaloge koji će i jednima i drugima omogućiti, nadilazed razlike u dobi, da se međusobno upoznaju i komuniciraju svoja vlastita bogatstva. Najprije primjerom, a u elanom času pametnim savjetom i korisnom pomoći, odrasli stimuliraju omladinu na apostolat. Mladi trebaju razvijati povjerenje i poštovanje prema starijima, i makar su po prirodi usmjereni k novinama, treba da znaju cijeniti vrijedne tradicije.

Također i djeca imaju svoju apostolsku djelatnost, koja je njima vlastita. U granicama svojih sposobnosti ona su među svojim drugovima pravi svjedoci živoga Krista.

Socijalna sredina

13. Apostolat u socijalnoj sredini povjerenje je i obaveza laicima da kršćanskim duhom prožmu mentalitet i navike, zakone i strukture zajednica u kojima žive. Taj apostolat ne može nitko drugi mjesto njih ispuniti. Na tom području mogu laici, koji su u jednakim uvjetima, sprovoditi apostolat jedni među drugima. U tom slučaju oni svjedočenje životom dopunjuju svjedočenjem riječju.⁸⁵ Upravo na zajedničkom radnom mjestu, u istom zvanju, studiju, mjestu stanovanja, odmoru i društvu imaju laici najbolju priliku da pomognu svojoj braći.

Ovu misiju Crkve u svijetu laici ispunjavaju prije svega usklađivanjem svoga života s vjerom, koja ih čini svjetlom svijeta; zatim svojim poštenjem u svim djelovanjima, kojim sve ljude pobuđuju da ljube istinitost i dobro i tako ih potiču da pristupe Kristu i Crkvi; zatim bratskom ljubavlju, kojom sudjeluju u uvjetima života, radu, bolima i stremljenjima braće, raspoložuju srca sviju za djelovanje spasonosne milosti. Konačno, zbog pune svijesti svoga udjela u izgradnji društva, neka se trude da kršćanskom velikodušnošću ispunjavaju svoje obiteljske, društvene i profesionalne zadatke. Tako će njihov način rada malo-pomalo prožeti ambijent njihova života i rada.

Ovaj apostolat mora obuhvatiti sve s čime se susretne i ne smije isključiti ni jedno dobro, bilo duhovno bilo vremenito* za koje su laici u mogućnosti da ga čine. Ali pravi apostoli ne zadovoljavaju

ad Christum etiam verbis proximo annuntiandum. Multi enim homines nonnisi per vicinos laicos possunt Evangelium audire et Christum agnoscere. \

14. Immensus patet apostolatus campus in ordine nationali et internationali, ubi laici potissimum sunt sapientiae christianae administrati. In pietate erga nationem et in fideli impletione officiorum civiliuni catholici obligatos se sentiant ad verum bonum commune promovendum, et sic pondus suae opinionis valere faciant ut potestas civilis iuste exerceatur ac leges praeceptis moralibus bonoque communi respondeant. Catholici rerum publicarum periti et, uti par est, in fide et doctrina christiana firmati, ne recusent negotia publica gerere, cum per ea digne gesta bono communi consulere et simul Evangelio viam sternere possint.

Studeant catholici cooperari cum omnibus bonae voluntatis hominibus ad promovenda quaecumque sunt vera, quaecumque iusta, quaecumque sancta, quaecumque amabilia (cf. Phil. 4, 8). Colloquium habeant cum eis, prudentia et humanitate eos praevenientes, investigationemque instituant circa instituta socialia et publica secundum Evangelii spiritum perficienda.

Inter signa nostri temporis speciali notaru dignus est crebescens ille et ineluctabilis sensus solidaritatis omnium populorum, quem sollicitate promovere et in sincerum et verum fraternitatis affectum convertere apostolatus lakorum munus est. Insuper laici conscii esse debent campi internationalis et quaestionum ac solutionum sive doctrinalium sive practicarum quae in illo oriuntur, praesertim quoad gentes ad progressum nitentes.¹⁰

Meminerint omnes qui in alienis nationibus laborant vel eis auxilium praestant, relationes inter populos verum commercium fraternum esse debere, in quo utraque pars dat simul et accipit. Qui vero operum internationalium causa vel negotii vel otii, iter faciunt, recordentur se esse ubique etiam praecones itinerantes Christi, et ut tales in veritate sese gerant.

Caput IV DE VARIIS

APOSTOLATUS MODIS

15. Laici suam actionem apostolicam exercere possunt vel ut singuli vel in variis communitatibus aut associationibus coadunati.

se samo ovom akcijom, nego se brinu da i riječju naviještaju Krista onima koji ih okružuju. Mnogi naime ljudi mogu čuti evanđelje i upoznati Krista jedino preko laika s kojima dolaze u doticaj.

Narodni i međunarodni plan

14. Neizmjereno je područje apostolata na nacionalnom i među narodnom planu na kojem su laici najvrjedniji službenici kršćanske mudrosti. Katolici se moraju smatrati obaveznima da u odanosti prema naciji i u savjesnom ispunjavanju svojih građanskih dužnosti promiču zajedničko dobro; to moraju tako ozbiljno činiti da građanska vlast računa s njihovim mišljenjem i tako bude pomognuta da se pravedno izražava, i da zakoni budu u skladu s moralnim zapovijedima i zajedničkim dobrom. Katolici koji su vješti za javne društvene dužnosti i upućeni u vjeri i kršćanskoj nauci kako odgovara, neka ne odbijaju obnašanje državnih službi, jer po njima, ako ih sposobno obavljaju, mogu pomoći zajedničkom dobru i ujedno utirati put evanđelju.

Katolici se moraju truditi da surađuju sa svim ljudima dobre volje na promicanju svega što je istinito, pravedno, sveto, dostojno ljubavi (usp. Fil 4, 8). S njima moraju ući u dijalog prilazeći im s razboritošću i humanošću, i trebaju istraživati kako da socijalne i političke ustanove usavrše prema duhu evanđelja.

Između znakova našeg vremena treba posebno istaći nesavladivi i stalno rastući osjećaj solidarnosti svih naroda, koji apostolat laika mora razviti i preobraziti u iskrenu i zbiljsku želju za bratstvom. Štoviše, laici moraju biti svjesni postojanja i međunarodnog područja i pitanja, odnosno rješenja, bilo doktrinalnih bilo praktičnih, koja se na njemu pojavljuju, posebno u odnosu na zemlje u razvoju.²⁶

Svi koji rade u tuđim zemljama, ili im pružaju pomoć, trebaju imati na pameti da odnosi među narodima moraju biti prava bratska Tazmjena u kojoj obje strane u isti mah i daju- i primaju. Oni dakle koji putuju u inozemstvo, bilo zbog posla bilo zbog odmora, neka imaju na umu da su svugdje putujući vjesnici Kristovi i neka se zaista tako vladaju.

IV g l a v a

RAZNI NAČINI APOSTOLATA

Uvod

15. Laici mogu svoje apostolsko djelovanje vršiti pojedinačno ili pak okupljeni \ u različite zajednice ili udruženja.

16. Apostolatus a singulis peragendus, ex fonte vitae vere christianae abundanter profluens (cf. Io. 4, 14), praeordium est et condicio omnis apostolatus laicorum, etiam consociati, nec quidquam pro eo substitui potest.

Ad huiusmodi apostolatum, semper et ubique proficuum, sed *m* quibusdam adiunctis unice aptum et possibilem, omnes laici, cuiusvis conditionis, vocantur eoque obligantur, etsi deest eis occasio vel possibilitas in associationibus cooperandi.

Multae sunt apostolatus formae quibus laici Ecclesiam aedificant atque mundum sanctificant et in Christo animant.

Peculiaris forma apostolatus singulorum et signum nostris quoque temporibus accommodatissimum, Christum in fidelibus suis viventem manifestans, est testimonium totius vitae laicalis e fide, spe et caritate emanantis. Apostolatu verbi autem, in quibusdam adiunctis omnino necessario, laici Christum annuntiant, eiusdem doctrinam enucleant, diffundunt secundum suam cuiusque condicionem ac peritiam, et eam fideliter profitentur.

Cooperantes insuper, utpote cives huius mundi in his quae ad ordinem temporalem aedificandum et gerendum pertinent, oportet ut laici in vita familiari, professionali, culturali et sociali rationes agenda altiores in lumine fidei quaerant aliisque, occasione data, patefaciant, conscii se sic Dei creatoris, redemptoris et sanctificatoris cooperatores fieri, laudemque Ei praestare.

Denique laici suam vitam caritate vivificent et, pro facultate, operibus exprimant.

Meminerint omnes, cultu publico et oratione, paenitentia et laborum aerumnarumque vitae libera acceptatione, qua Christo patienti conformes efficiuntur (cf. 2 *Got.* 4, 10; Col. 1, 24), se omnes homines attingere et ad totius mundi salutem conferre posse.

17. Magna necessitate hic apostolatus singulorum urget in illis regionibus in quibus graviter impeditur libertas Ecclesiae. In his difficillimis adiunctis laici vicem, pro facultate, sacerdotum supplentes, ipsam suam libertatem et aliquando vitam in discrimen ponentes, eos qui circa ipsos sunt christianam docent doctrinam, ad vitam religiosam ac mentem catholicam instituunt, ad sacramenta frequenter suscipienda pietatemque praesertim eucharisticam colendam inducunt.¹ Sacrosancta Synodus, dum ex imo corde gratias agit Deo, qui, nostris etiam temporibus, heroicæ fortitudinis laicos in medio persecutionum suscitare non desinit, eos paterno affectu ac grato animo complectitur.

Važnost i mnogostrukost pojedinačnog apostolata

16. Apostolat što ga svatko mora vršiti i koji obilno izvire iz istinskog kršćanskog života (usp. Iv 4, 14) počelo je i uvjet svakog apostolata laika, pa tako i zajedničkog apostolata, i ništa ga ne može nadomjestiti.

Svi laici bilo kojeg položaja, pa makar i ne imali prilike ili mogućnosti da surađuju udruženo, pozvani su i obavezani na ovakav apostolat, koji je uvijek i svugdje plodan, a u nekim uvjetima jedino prikladan i moguć.

Mnogi su oblici apostolata kojima laici izgrađuju Crkvu, svijet posvećuju i u Kristu oživljuju.

Osobito oblik pojedinačnog apostolata i najpodesniji znak za naša vremena, kojim se Krist u svojim vjernicima očituje živ, jest svjedočanstvo cjelokupnog laikova života koje je nadahnuto vjerom, nadom i ljubavlju. Apostolatom riječi, koji je u nekim okolnostima veoma nuždan, laici naviještaju Krista, obrazlažu njegovu nauku, šire je svatko prema svome stanju, svojim sposobnostima, i s vjernošću je ispovijedaju.

K tome, surađujući kao građani ovoga svijeta u svemu što se tiče izgradnje i upravljanja vremenitog poretka, laici neka u obiteljskom, profesionalnom, kulturnom ili društvenom životu traže više razloge djelovanja u svjetlu vjere i neka to drugima u danoj zgodi očituju, svjesno da su na taj način suradnici Boga stvoritelja, otkupitelja i posvetitelja, i da ga tako slave.

Jednom riječju, laici trebaju svoj život prožeti ljubavlju i djelima je izražavati prema svojim sposobnostima.

Svi trebaju imati na pameti da slobodnim prihvaćanjem javnog kulta i molitve, pokore, rada i napora života, kojima postaju slični trpećem Kristu (usp. 2 Kor 4, 10; Kol 1, 24), mogu doseći sve ljude i pridonijeti spasu čitavog svijeta.

Pojedinačni apostolat u posebnim okolnostima

17. Ovaj apostolat pojedinaca naročito je potreban i hitan u krajevima gdje je sloboda Crkve ozbiljno ugrožena. U takvim vrlo teškim uvjetima laici, u onome što mogu, nadomještaju svećenike, izlažu Opasnosti svoju slobodu, a katkad i svoj život; poučavajući u kršćanskoj doktrini one koji ih okružuju, osposobljavaju ih za religiozan život i katolički duh, uvode u štovanje i često primanje sakramenata, osobito euharistije.*⁷ Koncil iz dna srca zahvaljuje Bogu — koji ni u naše vrijeme ne prestaje podizati laike herojske odvažnosti usred progonstava — okružuje ih svojim očinskim osjećanjem i izražava im svoje priznanje.

Apostolatus singulorum specialem habet campum in regionibus ubi catholici sunt pauci et dispersi. Ibi laici, qui solummodo ut singuli apostolatum exercent, sive ob causas supra dictas, sive ob rationes speciales etiam ex propria navitate professionali exortas, opportune tamen ad colloquium conveniunt in minoribus coetibus sine ulla strictiore institutionis vel organizationis forma, ita ut semper appareat signum communitatis Ecclesiae coram aliis, tamquam verum amoris testimonium. Hoc modo, per amicitiam et communicationem experientiae, sese mutuo spiritualiter adiuvantes confirmantur ad incommoda vitae et actionis nimis segregatae superanda atque ad fructus uberiores apostolatus ferendos.

18. Christifideles ut singuli ad apostolatum exercendum in variis suae vitae condicionibus vocati sunt; meminerint tamen hominera natura sua sociale esse et Deo placuisse credentes in Christum in populum Dei (cf. 1 Pt. 2, 5-10) et in unum corpus coadunare (cf. 1 Cor. 12, 12). Apostolatus consociatus ergo exigentiae christifidelium tam humanae quam christianae feliciter respondet simulque signum prae se fert communionis et unitatis Ecclesiae in Christo qui dixit: »Ubi enim sunt duo vel tres congregati in nomine meo, ibi sum in medio eorum« (Mt. 18, 20). Quapropter christifideles apostolatum suum exercent, in unum conspirantes.* Sint apostoli tam in suis communitatibus familiaribus, quam in paroeciis et dioecesibus*, quae ipsae exprimunt indolem communitariam apostolatus, atque in liberis coetibus in quos se congregare statuerint.

Apostolatus consociatus magni momenti est etiam eo quod, sive in communitatibus Ecclesiae sive in variis ambitibus, apostolatus saepe postulat ut actione communi impleatur. Consociationes enim pro actionibus apostolatus communibus erectae sua membra fulciunt et ad apostolatum formant, eorumque operam apostolicam recte disponunt et moderantur, ut multo uberiores exinde sperari liceat fructus quam si singuli seiunctim agant.

In praesentibus vero adiunctis, pernecesse est ut in ambitu navitatis laicorum consociata et organizata forma apostolatus roboretur; etenim arcta virium coniunctio sola valet et ad omnes apostolatus hodierni fines plene assequendos et eius bona valide defendenda.* Qua in re peculiari modo interest ut apostolatus etiam mentes communes et sociales condiciones eorum, ad quos convertitur, attingat; secus pressioni sive opinionis publicae sive institutionum saepe impares erunt.

19. Magna invenitur varietas in apostolatus consociationibus;* aliae finem generalem apostolicum Ecclesiae sibi proponunt; aliae modo particulari fines evangelizationis et sanctificationis; aliae fines

Apostolat pojedinaca ima svoje zasebno polje rada u krajevima gdje su katolici malobrojni i raspršeni. Laici, u okolnostima kad vrše apostolat samo kao pojedinci, bilo zbog gore navedenih razloga ili pak zbog posebnih razloga koji katkad proizlaze iz profesionalne aktivnosti, mogu se korisno okupljati u male skupine bez ikakve strože organizacije ili institucije, tako da se uvijek pred drugima očituje znak zajedništva Crkve kao svjedočanstvo prave ljubavi. Na taj se način međusobno duhovno pomažu prijateljstvom i izmjenjivanjem iskustava, očvršćuju da nadvladaju teškoće odvojenog života i djelovanja i donose što obilatije plodove.

Važnost udruženog oblika apostolata

18. Svaki pojedini kršćanin pozvan je da apostolski djeluje u različitim uvjetima svoga života; ipak treba imati na umu da je čovjek po svojoj naravi socijalan i da se Bogu sviđelo sve one koji vjeruju u Krista okupiti u narod Božji (usp. 1 Pt 2, 5-10) i u jedno tijelo (usp. 1 Kor 12, 12). Udruženi apostolat izvrsno odgovara ljudskom i kršćanskom položaju vjernika i ujedno je znak zajedništva i jedinstva Crkve u Kristu, koji je rekao: »Jer gdje su dvojica ili trojica sabrana radi mene, tu sam ja među njima« (Mt 18, 20).

Stoga kršćani trebaju apostolski djelovati u duhu jedinstva.²⁸ Neka budu apostoli u svojem obiteljima, u župskim i biskupijskim zajednicama, koje također iskazuju komunitarni značaj apostolata, i u slobodnim društvima u koja se odluče okupiti.

Udruženi je apostolat vrlo važan i zbog toga što apostolat, bilo u crkvenim zajednicama bilo u nekim drugim sredinama, najčešće zahtijeva da bude ostvaren zajedničkim zalaganjem. Udruženja koja su ustanovljena u svrhu zajedničkog apostolskog djelovanja podupiru svoje članove, pripremaju ih za apostolat i tako vode i upravljaju njihovom apostolskom djelatnošću da ima nade u mnogo bolje rezultate nego ako pojedinci djeluju odvojeno.

U sadašnjim povoljnim prilikama sasvim je nužno da se tamo gdje djeluju laici razvija udruženi i organizirani oblik apostolata; naime, jedino se čvrstim povezivanjem snaga mogu potpunoma postići ciljevi suvremenog apostolata i valjano obraniti njegove vrijednosti.²⁹ Stoga je osobito važno da apostolat pogađa opći mentalitet i socijalne uvjete onih kojima se bavi, inače će često ostati nesposoban da se odupre pritisku javnog mnijenja i ustanova.

Mnogostrukost udruženog oblika apostolata

19. Postoji velika raznolikost među udruženjima za apostolat:^{8*} neka še opredjeljuju za opći cilj apostolata Crkve, neka za ciljeve naviještahja evanđelja i posvećivanja pod jednim posebnim vidom,

animationis christianae ordinis temporalis persequuntur; aliae speciali modo per opera misericordiae et caritatis testimonium Christi praebent.

Inter has consociationes illae imprimis considerandae sunt quae intimiorem unitatem inter vitam practicam membrorum et eorum fidem fovent atque extollunt. Consociationes non sunt sibi ipsis finis, sed missioni Ecclesiae circa mundum adimplendae inservire debent; earum vis apostolica e conformitate. cum finibus Ecclesiae pendet atque e singulorum membrorum totiusque associationis testimonio christiano et spiritu evangelico.-

Universale autem munus missionis Ecclesiae, spectato simul progressu institutorum et impellente cursu societatis hodiernae, requirit ut incepta apostolica catholicorum magis magisque perficiant formas consociatas in campo internationali. Organizationes Internationales Catholicae finem suum melius consequuntur, si coetus qui in illis coadunantur eorumque membra intimius eisdem uniuntur.

Debita cum auctoritate ecclesiastica relatione servata,⁵ ius est laicis consociationes condere⁸ et moderari conditisque nomen dare. Vitanda tamen est virium dispersio quae tunc contingit, si promoventur sine sufficienti ratione novae associationes et opera, vel si retinentur ultra vitam utilem associationes sive methodi obsoletae; nec semper opportunum erit formas quae in alia natione instituuntur, ad alias sine discrimine transferre.⁷

20. Abhinc non pauca decennia, pluribus in nationibus, laici, magis in dies apostolatus sese devoverites, in varias formas actionum et consociationum sese congregarunt quae, actionem cum Hierarchia servantem coniunctionem, fines proprie apostolicos persecutae sunt et persequuntur. Inter has vel etiam similes antiquiores institutiones eae praesertim commemorandae sunt quae, etsi diversarationes operandi sequebantur, uberrimos tamen fructus regno Christi attulerunt, quaeque a Summis Pontificibus et a multis Episcopis merito commendatae atque promotae, ab eis nomen Actionis Catholicae acceperunt, et saepissime ut cooperatio laicorum in apostolatu hierarchico describebantur.⁸

Hae apostolatus formae sive nomen Actionis Catholicae habeant sive aliud, quae nostris temporibus pretiosum apostolatum exercent, sequentium notarum concursu et cumulata acceptione constituuntur:

a) Finis immediatus huiusmodi organizationum finis apostolicus Ecclesiae est, scilicet in ordine ad homines evangelizandos et sanctificandos eorumque conscientiam christiane efformandam ita ut varias communitates variosque ambitus spiritu Evangelii imbuere valeant;

neka se brinu za to da bi kršćanski nadahnula vremeniti poredak, neka pak na poseban način svjedoče za Krista djelima milosrđa i ljubavi.

Među ovim udruženjima treba na prvom mjestu zapaziti ona koja daju prednost i veću cijenu najtješnjem jedinstvu praktičnog života članova i njihove vjere. Udruženja nisu sama sebi cilj, nego moraju služiti ispunjenju misije Crkve prema svijetu, njihova apostolska vrijednost ovisi o njihovoj usklađenosti s ciljevima Crkve, o kršćanskom svjedočenju i evanđeoskom duhu svakog pojedinog člana i cijelog udruženja.

Univerzalna misija Crkve, uz istovremeni razvitak institucija i uz pritisak evolucije suvremenog društva, zahtijeva da apostolski pothvati katolika sve više i više razvijaju oblike udruživanja na međunarodnom planu. Međunarodne katoličke organizacije lakše će postići svoj cilj ako ona udruženja koja su u njih učlanjena i njihove članove tješnje uza se povezu.

Čuvajući dužnu vezu s crkvenim autoritetom,⁸¹ laici imaju pravo osnivati udruženja,⁸² voditi ih i pristupati onima koja postoje. Neka izbjegavaju mrvljenje sila do kojeg dolazi ako se bez dovoljnog razloga promiču nova udruženja i pothvati, ili ako se čuvaju društva koja su za život postala beskorisna i metode već nadiđene. Nije također uvijek korisno organizacijske oblike apostolata koji su izrasli u jednom narodu prenositi bez ikakve razlike među druge.⁸⁸

Katolička akcija

20. Prošlo je već nekoliko desetljeća kako su se u mnogim zemljama laici, koji se iz dana u dan sve više posvećuju apostolatu, okupili u različita djela i udruženja, a ta su djela i udruženja, tijesno povezana s hijerarhijom, postizala i još postižu apostolske ciljeve u pravom smislu. Među ovim i sličnim starijim udruženjima treba posebno spomenuti ona koja su, mada slijede različite metode rada, Kristovu kraljevstvu ipak donijela obilne plodove, a koja su pape i mnogobrojni biskupi s pravom preporučivali i promicali, te ih nazivali Katolička akcija i vrlo ih često opisivali kao suradnju laika u hijerarhijskom apostolatu.⁸⁴

Ovi oblici apostolata, bilo da se zovu Katolička akcija ili drukčije, ostvaruju u naše vrijeme dragocjen apostolat, a sastoje se iz ovih elemenata koji ih obilježuju:

a) neposredni je cilj ovih organizacija apostolski cilj Crkve da ljudima naviješta evanđelje, da ih posvećuje i tako usmjeri njihovu kršćansku svijest da budu sposobni u različite zajednice i različite ambijente unijeti duh evanđelja;

b) Laici, cooperantes iuxta modum proprium cum Hierarchia, suam experientiam afferunt et responsabilitatem assumunt in iis organizationibus moderandis, in condicionibus perpendendis in quibus actio pastoralis Ecclesiae exercenda sit, atque in elaboranda et exsequenda ratione rerum agendarum;

c) Laici agunt uniti ad instar organici corporis, ita ut aptius Ecclesiae communitas significetur et efficacior evadat apostolatus;

d) Laici, sive sponte sese offerentes, sive invitati ad actionem et directam cooperationem cum apostolatu hierarchico, agunt sub superiore moderamine ipsius Hierarchiae, - quae potest hanc cooperationem etiam per explicitum mandatum sancire.

Organizationes in quibus hae notae simul sumptae iudicio Hierarchiae reperiuntur, Actio Catholica censendae sunt, etsi ob locorum ac populorum exigentias, varias formas et nomina assumunt.

Sacrosanctum Concilium has institutiones, quae necessitatibus apostolatus Ecclesiae, apud multas gentes, ceirte respondent, enixe commendat: sacerdotes et laicos qui in ipsis adlaborant invitat, ut notas supra commemoratas magis magisque ad effectum adducant et cum omnibus aliis apostolatus formis semper fraterne in Ecclesia cooperentur.

21. Omnes consociationes apostolatus recte aestimandae sunt; eae vero quas Hierarchia secundum temporum necnon locorum necessitates laudaverit vel commendaverit vel ut urgentiores instituendas decreverit, a sacerdotibus, religiosis et a laicis plurimi faciendae atque secundum modum uniuscuiusque promovendae sunt. Inter illas vero hodie praesertim recensendae sunt consociationes vel coetus internationales catholicorum.

22. Speciali honore et commendatione in Ecclesia digni sunt laici, sive caelibes sive matrimonio iuncti, qui perpetuo aut ad tempus servitio institutionum earumque operum seipsos, sua peritia professionalis, devovent. Eidem magno gaudio est quod in dies numerus laicorum augetur, qui proprium ministerium praebent associationibus et operibus apostolatus, sive, intra fines suae nationis sive in campo internationali sive praesertim in catholicis communitatibus missionum et ecclesiarum liovellarum.

Pastores Ecclesiae hos laicos libenter et grato animo fecipiant, curent ut eorum condicio exigentiis iustitiae, aequitatis et caritatis quam maxime satisfaciat, praesertim quoad honestam eorum familiarumque sustentationem, ipsique necessaria institutione, spirituali solamine et incitamento gaudeant.

b) laici, surađujući s hijerarhijom na sebi svojstven način, pridonose svoje iskustvo i imaju odgovornost u vođenju tih organizacija, pri ocjenjivanju uvjeta u kojima treba vršiti pastoralnu akciju Crkve, a tako i u izrađivanju i provođenju svog programa rada;

c) laici trebaju raditi ujedinjeno poput organiziranog tijela; time se najjasnije očituje jedinstvo Grkve a sam apostolat biva uspješniji;

d) laici, bilo da se sami dragovoljno dadu na apostolat, bilo da su pozvani na djelovanje i neposrednu suradnju s hijerarhijskim apostolatom, djeluju pod vrhovnim vodstvom same hijerarhije, koja ovu suradnju može potvrditi i izričitim mandatom.

Organizacije u kojima se, po sudu hijerarhije, obistinjuju sva ova obilježja skupno, mogu se smatrati Katoličkom akcijom, iako prema potrebama mjesta i narodi mogu imati različite oblike i nazive.

Koncil preporučuje ovakve organizacije, koje u mnogim zemljama zaista odgovaraju potrebama apostolata Crkve, i poziva svećenike i laike koji u njima djeluju da spomenute oznake sve više realiziraju i uvijek bratski surađuju s ostalim oblicima apostolata u Crkvi.

Procjena udruženja

21. Sva udruženja za apostolat treba pravo cijeliti; ona pak što ih hijerarhija prema potrebama vremena i mjesta pohvali ili preporučiti, ili odredi da se kao hitno potrebna ustanove, treba da svećenici, redovnici i laici uvelike cijene te da ih svatko na svoj način promiče. Među ta spadaju danas ponajprije međunarodna udruženja i skupovi katolika.

Laici privrženi službi Crkve u posebnom svojstvu

22. U Crkvi su vrijedni posebne časti i priznanja oni laici, bili celibatarci ili oženjeni, koji se stalno ili privremeno svojom profesionalnom stručnošću predaju na službu ustanova i njihovog rada. Isto tako velika je radost što iz dana u dan raste broj laika koji svoje služenje, pružaju udruženjima i djelima apostolata i to unutar granica svog naroda ili pak na međunarodnom planu ili napose u misijskim katoličkim zajednicama i Crkvama koje se tek rađaju.

Pastiri Crkve trebaju rado i sa zahvalnošću prihvatiti te laike, brinuti se da njihov položaj, koliko je najviše moguće, odgovara zahtjevima pravednosti, jednakosti i ljubavi, naročito što se tiče izvora za održavanje njih i njihovih obitelji, brinući se ujedno i za njihovu neophodnu naobrazbu, duhovnu podršku i poticanje.

Caput V

DE ORDINE SERVANDO

23. Laicorum apostolatus, sive a singulis sive a consociatis christifidelibus exerceatur, recto ordine insertus esse debet in apostolatum totius Ecclesiae; immo coniunctio cum eis, quos Spiritus Sanctus posuit regere Ecclesiam Dei (cf. Act. 20, 28), elementum essenziale apostolatus christiani est. Non minus necessaria est cooperatio inter varia apostolatus incepta, congrue ab Hierarchia ordinanda.

Etenim ad promovendum spiritum unitatis, ut in toto apostolatu Ecclesiae splendeat caritas fraternitatis, fines communes obtineantur ac perniciosae aemulationes vitentur, exigitur omnium formarum apostolatus in Ecclesia mutua aestimatio et — servata uniuscuiusque propria indole — apta coordinatio.¹ Quod maxime convenit, cum peculiaris actio in Ecclesia requirit harmoniam et cooperationem apostolicam utriusque cleri, religiosorum et laicorum.

24. Hierarchiae est laicorum apostolatum fovere, principia et subsidia spiritualia praebere, eiusdem apostolatus exercitium ad bonum commune Ecclesiae ordinare atque, ut doctrina et proderent, invigilare.

Varios quidem modos relationum ad Hierarchiam apostolatus laicorum admittit secundum varias eiusdem apostolatus formas et obiecta.

Plurima enim inveniuntur in Ecclesia incepta apostolica quae laicorum libera electione constituuntur et eorum prudenti iudicio reguntur. Huiusmodi inceptis in quibusdam adiunctis missio Ecclesiae melius impleri potest, et proinde ipsa non raro ab Hierarchia laudantur vel commendantur.¹ Numquam autem inceptum nomen catholicum sibi vindicet, nisi consensus accesserit legitimae auctoritatis ecclesiasticae.

Quaedam laicorum apostolatus formae, variis quidem modis, ab Hierarchia explicite agnoscuntur.

Potest insuper ecclesiastica auctoritas, propter eadentias boni communis Ecclesiae, ex consociationibus et inceptis apostolicis immediate finem spirituales intendentibus, aliqua eligere et particulari modo promovere in quibus specialem assumit responsabilitatem. Ita Hierarchia, apostolatum iuxta adiuncta diversimode ordinans, aliquam eius formam cum suo proprio munere apostolico arctius coniungit, servata tamen utriusque propria natura et distinctione, nec proinde laicorum ablata necessaria facultate sua sponte agendi. Qui actus Hierarchiae in variis documentis ecclesiasticis mandatum appellatur. Denique Hierarchia laicis munia quaedam committit, quae propius cum officiis pastorum coniuncta sunt, ut in propositione doctrinae christianae, in quibusdam actibus liturgicis, in cura animarum. Vi

O REDU KOJI TREBA OBDRŽAVATI

Uvod

23. Apostolat laika, bilo pojedinaca bilo udruženih vjernika, treba da se uklopi na svoje pravo mjesto u apostolatu čitave Crkve; bitni elemenat kršćanskog apostolata jest povezanost s onima koje je Duh Sveti postavio da vode Crkvu Božju (usp. Dj 20, 28). Jednako je važna i suradnja među ravnovrsnim apostolskim inicijativama, koje hijerarhija treba skladno voditi.

Da bi se promicao duh jedinstva i da bi u cijelom apostolatu Crkve odsijevala bratska ljubav, te se postizali zajednički ciljevi a izbjegla štetna nadmetanja, nužna je odgovarajuća koordinacija i uzajavno poštivanje svih oblika apostolata u Crkvi, čuvajući vlastita svojstva svakoga od njih.**

To je naročito važno kada neka posebna akcija u Crkvi traži apostolski sklad i suradnju sviju, klera, redovnika i laika.

Odnosi s hijerarhijom

24. Hijerarhija mora njegovati apostolat laika, davati mu načela i duhovnu pomoć, uređivati. vršenje tog apostolata na opće dobro Crkve i bdjeti da se poštuje doktrina i red.

Apostolat laika može imati različite načine odnosa s hijerarhijom, već prema raznim oblicima i objektima apostolata.

U Crkvi ima mnogo apostolskih inicijativa koje nastaju slobodnim izborom laika i koje oni mudro vode. U određenim uvjetima misija se Crkve može bolje ispuniti ovakvim inicijativama, i zato ih hijerarhija nerijetko kvali ili preporučuje.** Ali nijedna inicijativa ne može pretendirati da se zove katolička ako ne uslijedi suglasnost zakonitog crkvenog autoriteta.

Neki oblici laičkog apostolata na različite su načine od hijerarhije izričito priznati. Osim toga, crkveni autoritet može radi zahtjeva zajedničkog dobra Crkve izabrati i na poseban način promicati neka udruženja i apostolske inicijative koje imaju neposredni duhovni cilj a za koje preuzima posebnu odgovornost. Hijerarhija, organizirajući apostolat na razne načine, već prema okolnostima, poneki njegov oblik uže povezuje sa svojom vlastitom apostolskom službom, čuvajući dakako vlastite naravi i razliku jednog i drugog apostolata i ne oduzimajući time laicima potrebnu mogućnost da rade spontano. Taj postupak hijerarhije naziva se u različitim crkvenim dokumentima »mandat«.

Hijerarhija povjerava laicima i neke zadatke koji su više vezani uz službu pastira: tako izlaganje kršćanske doktrine, neke liturgijske

huius missionis laici quoad muheris exercitium plene subduntur superiori ecclesiasticae moderationi. Quod attinet ad opera et institutiones ordinis temporalis, munus ecclesiasticae Hierarchiae est docere et authentice interpretari principia moralia in rebus temporalibus sequenda; ipsi etiam fas est iudicare, omnibus rite perpensis et auxilio adhibito peritorum, de conformitate talium operum et institutionum cum principiis moralibus et decernere de eis quae ad ordinis supernaturalis bona custodienda et promovenda requiruntur.

25. Prae oculis habeant Episcopi, parochi, ceterique sacerdotes utriusque cleri, ius et officium exercendi apostolatam esse commune omnibus fidelibus sive clericis sive laicis, et in aedificatione Ecclesiae etiam laicos proprias partes habere. Quapropter fratrem cum laicis operentur in Ecclesia et pro Ecclesia, specialemque curam habeant laicorum in eorum operibus apostolicis.*

Diligenter seligantur sacerdotes apostolatus laicorum specialibus formis iuvandis idonei et apte formati.* Qui vero huic ministerio vacant, missione accepta ab Hierarchia, hanc repraesentant in sua actione pastorali; congruas laicorum relationes cum ipsa foveant, semper spiritui et doctrinae Ecclesiae fideliter inhaerentes; seipsum in alenda vita spirituali et sensu apostolico consociationum catholicarum sibi commissarum impendant; earum apostolicae operositati sapienti suo consilio adsint atque incepta foveant. Continuo cum laicis instituto colloquio, attente inquirant quae sint formae ad magis frugiferam reddendam apostolicam actionem; spiritum unitatis intra ipsam consociationem et eam inter et cetera promoveant.

Religiosi demum, sive fratres sive sorores, opera apostolica laicorum aestiment; secundum spiritum et normas suorum institutorum, operibus laicorum promovendis libenter se devoveant;⁶ munera sacerdotalia sustinere, adiuvere, complere studeant.

26. In dioecesisibus, in quantum fieri potest, habeantur consilia quae operam apostolicam Ecclesiae, sive in campo evangelizationis et sanetificationis sive in campo caritativo, sociali et aliis, adiuvent, cooperantibus convenienter clericis et religiosis cum laicis. Haec consilia poterunt variarum laicorum consociationum et inceptorum mutuae coordinationi inservire, salva uniuscuiusque indole propria et autonomia.⁷

Huiusmodi consilia habeantur, si fieri potest, etiam in ambitu paroeciali vel interparoeciali, interdioecesano, necnon in ordine nationali vel internationali.⁸

Constituatur insuper apud Sanctam Sedem peculiaris aliquis secretariatus in servitium et impulsam apostolatus laicorum, tamquam centrum, quod aptis instrumentis nuntia de variis inceptis apostolicis laicorum suppeditet, investigationibus de hodiernis quaestionibus in

čine, brigu za duše. Snagom te misije laici su u izvršavanju ovih zadataka potpuno podređeni višem crkvenom vodstvu.

U onom što se tiče vremenitih djela i ustanova zadatak je crkvene hijerarhije da naučava i autentično tumači moralne principe kojih se treba držati u vremenitim stvarima; na nju također spada i da sudi, pošto sve pravo ispita, uz pomoć stručnjaka, o skladu takvih djela i ustanova s moralnim principima te da se izjasni o onome što je nužno da bi se sačuvala i promicala nadnaravna dobra

Podrška klera laičkom apostolatu

25. Biskupi, župnici i ostali svećenici obojega klera trebaju uvijek imati pred očima da je pravo i dužnost svih vjernika, bilo klerika bilo laika, djelovati apostolski, i da u izgradnji Crkve laici imaju svoj posebni udio.³⁷ Stoga trebaju s laicima bratski raditi u Crkvi i za Crkvu i podržavati ih u njihovim apostolskim djelima.⁸⁸

Trebaju brižljivo odabrati svećenike koji su prikladni i dobro pripremljeni da pomažu laicima u posebnim oblicima apostolata.⁸⁸ Oni koji izvršavaju tu službu, primivši misiju od hijerarhije, nju i predstavljaju u svom pastoralnom djelovanju; trebaju s laicima podržavati prikladne veze ostajući uvijek vjerni duhu i doktrini Crkve; trebaju se trošiti u hranjenju duhovnog života i apostolskog duha katoličkih organizacija koje su im povjerene; trebaju asistirati njihovom apostolskom djelovanju svojim razboritim savjetom i podržavati njihove inicijative. Neka stalnim dijalogom pažljivo s laicima istražuju u kojim bi formama apostolsko djelovanje bilo najplodnije; neka promiču duh jedinstva unutar same organizacije te između nje i ostalih organizacija.

Redovnici, napokon, bilo braća bilo sestre, neka cijene apostolska djela laika i neka se rado posvete razvijanju apostolata laika; već prema duhu i zakonima svojih ustanova,⁴⁰ neka se trude da podržavaju, pomažu i dopunjuju zadatke svećenika.

Neka sredstva za uzajamnu suradnju

26. Ukoliko je moguće, neka u dijecezama postoje vijeća koja će uz suradnju klerika i redovnika s laicima pomagati apostolske pot hvate Crkve, bilo u naviještanju evanđelja i posvećivanju, bilo na karitativnom, socijalnom ili drugim područjima. Ova vijeća mogu poslužiti za-uzajamnu koordinaciju različitih laičkih udruženja i inicijativi priznavajući posebnost i autonomiju.⁴¹

Ova bi vijeća trebala, ako je moguće, postojati na župskom, međужupskom, međubiskupijskom, nacionalnom i međunarodnom planu.⁴²

Osim toga, neka se pri Svetoj Stolici ustanovi jedan sekretarijat u službi i za poticaj apostolata laika; taj bi sekretarijat bio kao centar koji bi imao sredstva da opskrbljuje informacijama različitim apostolskim inicijativama laika, koji bi se posvećivao proučavanju pitanj

hoc campo orientibus studeat et suis consiliis Hierarchiae et laicis in operibus apostolicis adsistat. In hoc secretariatu varii motus et incepta apostolatus laicorum in universo mundo existentia suas partes habeant, cooperantibus cum laicis etiam clericis et religiosis.

27. Commune veluti patrimonium evangelii communeque inde consequens christiani testimonii officium commendant et saepe exigunt cooperationem catholicorum cum aliis christianis, a singulis et a communitatibus Ecclesiae exercendam, sive in actionibus sive in consociationibus, in campo nationali vel internationali.⁹

Communes valores humani similem quoque cooperationem christianorum, apostolicos fines prosequentium, cum eis haud ratiopostulant, qui riomen christianum non profitentur, sed hos valores agnoscunt.

Hac cooperatione dinamica et prudenti,¹⁰ quae magni momenti in activitatibus temporalibus est, laici testimonium praebent Christo, Salvatori mundi, et unitati familiae humanae.

Caput VI DE FORMATIONE

AD APOSTOLATUM

28. Apostolatus plenam efficaciam attingere potest solummodo multifor mi et integra formatione; quam exigunt non solum continuus spiritualis et doctrinalis profectus ipsius laici, sed et varia adiuncta rerum, personarum et officiorum ad quae navitas eius accommodanda est. Haec formatio ad apostolatum iis fundamentis inniti debet quae ab hoc Sacrosancto Concilio in aliis locis asserta et declarata sunt.¹ Praeter formationem omnibus christianis communem, ob varietatem personarum et adiunctorum, non paucae apostolatus formae specificam quoque et peculiarem formationem requirunt.

29. Cum laici suo modo missionem Ecclesiae participant, formatio eorum apostolica ab ipsa indole saeculari et propria laicatus, eiusque spiritualis vitae ratione notam specialem accipit

Formatio ad apostolatum formationem integram quandam humanam uniuscuiusque ingenio condicionibusque accommodatam supponit. Laicus enim, mutadum huius, temporis bene cognoscens, membrum propriae societatis eiusque culturae aptatum esse debet.

koja se danas pojavljuju na tom području te svojim savjetima pomagao hijerarhiji i laicima u apostolskim djelima. U tom bi sekretarijatu, uz suradnju klerika i redovnika s laicima, sudjelovali i različiti pokreti i inicijative laičkog apostolata koji postoje po cijelom svijetu.

Suradnja s ostalim kršćanima i s nekršćanima

27. Zajednička evanđeoska baština, a odatle i zajednička dužnost kršćanskog svjedočenja preporučuju, a često * i zahtijevaju suradnju katolika s drugim kršćanima; i pojedinci i crkvene zajednice mogu tu suradnju ostvarivati bilo u zajedničkim akcijama, bilo među udruženjima na nacionalnom ili međunarodnom planu.^{4*}

Općeljudske vrednote također iziskuju suradnju kršćana, koji slijede apostolske ciljeve, s onima koji ne nose kršćanskog imena, ali poštuju te vrednote.

S ovom dinamičnom i razboritom suradnjom,⁴⁴ koja je veoma važna u vremenitim aktivnostima, laici daju svjedočanstvo za Krista, spasitelja svijeta, i za jedinstvo ljudske obitelji.

VI glava

FORMIRANJE ZA APOSTOLAT

Potreba formiranja za apostolat

28. Apostolat može postići punu uspješnost jedino na osnovi mnogostrukog i potpunog formiranja. To zahtijevaju ne samo neprekidan duhovni i doktrinarni razvoj samog laika nego i različite okolnosti stvari, osoba i služba, kojima se njihovo djelovanje mora prilagoditi. Ovo formiranje za apostolat treba da se osniva na onim temeljima koje je Koncil na drugim mjestima usvojio i proglasio;⁴⁵ Osim formiranja, zajedničkog svim kršćanima, mnogi oblici apostolata zbog raznolikosti osoba i okolnosti zahtijevaju specifično i posebno formiranje.

Načela formiranja laika za apostolat

29. Budući da laici na svoj način sudjeluju u misiji Crkve njihovo apostolsko formiranje zadobiva specifično obilježje zbog same svjetovne naravi, koja je laikatu vlastita, i njima odgovarajućeg duhovnog života.

'/' Formiranje za apostolat pretpostavlja cjelovitu ljudsku formaciju prilagođenu čudi i uvjetima života svakog pojedinca« Laik se uostalom mora, poznavajući dobro suvremeni svijet, potpuno uključiti u svoju društvenu sredinu i njezinu kulturu.

Imprimis autem laicus discat implere Christi et Ecclesiae missionem, ex fide in divino mysterio creationis et redemptionis vivens, motus Spiritu Sancto populum Dei vivificante, qui omnes homines impellit ad Deum Patrem diligendum atque mundum et homines in Ipso. Quae formatio ut fundamentum et condicio cuiusvis apostolatus fructuosi considerari debet.

Praeter formationem spiritualem, requiritur solida institutio doctrinalis, et quidem theologica, ethica, philosophica, secundum diversitatem aetatis, condicionis et ingenii. Momentum etiam culturae generalis una cum formatione practica et technica minime negligatur.

Ad bonas relationes humanas colendas oportet ut valores vere humani foveantur, imprimis ars fraterne convivendi atque cooperandi, necnon colloquium instituendi.

Quoniam vero formatio ad apostolatum non potest in sola instructione theoretica consistere, gradatim quidem et prudenter, laicus inde ab initio formatorum suae discat omnia sub lumine fidei aspicere, iudicare et agere, per actionem seipsum cum aliis efformare ac perficere, et sic in operosum servitium Ecclesiae ingredi.* Quae formatio, semper perficienda propter personae humanae crescentem maturitatem et propter evolutionem problematum, altiore in dies cognitionem et aptatam actionem postulat. In omnibus formationis exigentiis explendis semper unitas et integritas personae humanae prae oculis habenda est, ita ut eius harmonia et aequilibrium salvetur et augeatur.

Hoc modo laicus penitus et naviter sese inserit in ipsam realitatem ordinis temporalis suamque partem in eius gerendis rebus efficaciter suscipit, simulque tamquam vivum membrum et testis Ecclesiae eandem in sinu rerum temporalium praesentem et actuosam reddit.³

30. Formatio ad apostolatum a prima puerorum institutione incipere debet. Peculiari autem modo initiuntur apostolatu adolescentes et iuvenes atque hoc spiritu imbuantur: Per totam vitam haec formatio perficienda est prout nova suscepta munera requirunt. Patet igitur eos ad quos spectat educatio christiana, officio quoque formationis ad apostolatum devinciri.

Parentum est in familia filios suos ab ipsa pueritia disponere ad agnoscendum amorem Dei erga universos homines, illosque gradatim, praeiertim exemplo, docete. sollicitudinem de proximi necessitatibus tam materialibus quam spirituales. Tota ergo familia eiusque communis vita quasi tirocinium apostolatus evadat.

Pueri insuper educandi sunt ut, fines familiae transcendentis, communitatibus tam ecclesiasticis quam temporalibus animum pandant. In locali communitate paroeciae ita assumantur, ut in ea conscientiam acquirant se viva et activa membra esse populi Dei. Sacerdotes autem

Ali u prvom redu laik treba naučiti da ispunjava misiju Krista i Crkve živeći po vjeri božanski misterij stvaranja i otkupljenja, pokretan Duhom Svetim koji oživljava Božji narod i potiče sve ljude da ljube Boga Oca, a u njemu svijet i ljude. Ovo se formiranje mora smatrati temeljem i uvjetom za bilo koji plodan apostolat.

Osim duhovnog formiranja traži se i solidna doktrinarna pouka, u teologiji, etici, filozofiji, već prema razlici u dobi, uvjetima života i talentu. Ne smije se nimalo zapostaviti važnost opće kulture uz praktično i tehničko formiranje.

Da bi se pospješili dobri ljudski odnosi, treba favorizirati istinske ljudske vrijednosti, u prvom redu vještinu bratskog života i suradnje, da se tako s drugima uspostavi dijalog.

Budući da se formiranje za apostolat ne može sastojati samo u teoretskom poučavanju, neka se stoga postepeno i razborito već od početka formiranja uče stvari promatrati, suditi i djelovati u svijetlu vjere, akcijom se usavršavati i formirati sebe skupa s drugima i tako ući u aktivnu službu Crkve.⁴⁶ To formiranje, koje treba neprekidno usavršavati zbog stalnog rasta zrelosti ljudske osobe i evolucije problema, iz dana u dan zahtijeva sve veće znanje i primjerenu akciju. U ispunjavanju zahtjeva formacije treba uvijek imati u vidu jedinstvo i integritet ljudske osobe tako da se njezina skladnost i uravnoteženost čuvaju i povećavaju.

Na taj se način laik duboko i aktivno ukorjenjuje u samu vremenitu realnost i uspješno preuzima svoj udio u njezinu odvijanju te ujedno kao živ član i svjedok Crkve usred vremenitih stvarnosti čini Crkvu prisutnom i djelatnom.^{4*}

čija je sve dužnost formirati za apostolat

30. Formiranje za apostolat treba početi već prvom poukom djece. Na poseban način treba u apostolat upućivati dječake, djevojčice i omladinu da ih prožme ovaj duh. Ova priprava za apostolat treba da se odvija čitavog života, već prema tome kako nove preuzete dužnosti zahtijevaju. Jasno je, dakle, da oni na koje spada kršćanski odgoj imaju dužnost preuzeti na sebe i formiranje za apostolat.

Dužnost je roditelja da u samoj obitelji svoju djecu već od djetinjstva uče spoznavanju Božje ljubavi prema svim ljudima te da ih postupno, osobito primjerom, uče da misle i na potrebe bližnjega, bilo materijalne bilo duhovne. Cijela dakle obitelj i njezin zajednički život treba da djeluju kao rasadište apostolata.

Djecu treba tako odgajati da, nadilazeći okvire obitelji, otvore duh prema zajednicama, crkvenim i civilnim. U mjesnoj zajednici župe treba ih tako prihvatiti da u njoj steknu svijest da su živi i aktivni članovi Božjega naroda. Svećenici trebaju, u katehezi, službi

in catechesi et ministerio verbi, in moderatione animarum, necnon in aliis ministeriis pastoralibus formam ad apostolatam prae oculis habeant.

Scholarum quoque, collegiorum aliarumque institutionum catholicarum formationi inservientium est in iuvenibus sensum catholicum et actionem apostolicam fovere. Quae formatio si deficit, vel quia illas scholas iuvenes non frequentant, vel alia de causa, eo magis de ea curent parentes et animarum pastores et consociationes apostolicae. Magistri vero et educatores qui vocatione sua et officio formam egregiam apostolatus laicorum exercent, doctrina necessaria et arte paedagogica imbuti sint, quibus hanc institutionem efficaciter tradere valeant.

Coetus et consociationes item laicorum, sive apostolatam sive alios fines supernaturales intendant, pro fine et modulo suo formationem ad apostolatam sedulo et assidue fovere debent.⁴ Ipsae sunt saepe via ordinaria congruentis formationis ad apostolatam. In ipsis enim habetur formatio doctrinalis, spiritualis et practica. Sodales earum cum sociis vel amicis in parvis coetibus methodos et fructus suae navitatis apostolicae perpendunt et rationem vitae suae cotidianae cum Evangelio comparant.

Huiusmodi formatio ita ordinanda est ut ratio habeatur totius apostolatus laicorum, qui non tantum inter coetus ipsos consociationum, sed in omnibus etiam adiunctis per totam vitam est exercendus, praesertim professionalem et socialem. Immo unusquisque ad apostolatam seipsum naviter praeparare debet, quod magis urget in adulta aetate. Progrediente enim aetate melius animus panditur atque ita unusquisque diligentius detegere potest talenta quibus Deus animam suam ditavit illaque charismata efficacius exercere quae ei a Spiritu Sancto in bonum fratrum suorum collata sunt.

31. Variarum formarum apostolatus peculiariter congruentem formationem quoque expostulant.

a) Quoad apostolatam ad homines evangelizandos et sanctificandos, laici specialiter formandi sunt ad colloquium instaurandum cum aliis, credentibus vel non credentibus, ad nuntium Christi omnibus manifestandum.⁵

Cum autem nostris temporibus otversi generis materialismus late ubique, etiam inter catholicos, diffundatur, laici tantum diligentius doctrinam catholicam ediscant, ea peculiariter capita quae in controversiam vocantur, sed etiam contra quamlibet formam materialismi exhibeant testimonium vitae evangelicae.

b) Quoad instauracionem christianam ordinis rerum temporalium, laici edoceantur de vera significatione et valore bonorum temporalium,

rijeci, vođenju duša i u ostalim pastoralnim službama, imati u vidu formiranje za apostolat.

Isto tako i škole, zavodi i druge katoličke ustanove koje služe formiranju imaju zadatak da u mladima njeguju katolički duh i apostolsku akciju. Ukoliko takvo formiranje bude nedostajalo, bilo zbog toga što mladi ne pohađaju takve škole, bilo zbog nekog drugog razloga, utoliko se više za to moraju brinuti roditelji, dušobrižnici i apostolska udruženja. Učitelji pak i odgojitelji, koji svojim pozivom i službom ostvaruju izvrstan oblik laičkog apoštolata, trebaju biti opskrbljeni dužnom doktrinom i pedagoškom spremom da bi na taj način mogli uspješno predavati taj odgoj.

Razne grupe i udruženja laika, bilo da se posvećuju apostolatu ili nekim drugim nadnaravnim ciljevima, moraju prema vlastitom cilju marljivo i ustrajno raditi na formiranju za apostolat.⁴⁸ Ta udruženja su često normalni put prikladne formacije za apostolat. U njima postoji mogućnost za doktrinarnu, duhovnu i praktičnu formaciju. Njihovi članovi, okupljeni s drugovima ili prijateljima u mala društva, neka ispitaju metode i uspjehe svog djelovanja u apostolatu i uspoređuju način svog svakidašnjeg života s evanđeljem.

Ovo formiranje treba tako urediti da se uvijek ima, u vidu cjelokupni apostolat laika, koji se ne izvršava samo u krugu grupa i udruženja nego i u svim uvjetima cijeloga života, osobito profesionalnog i društvenog. Štoviše, svaki se mora sam pripremati za apostolat, što je osobito važno za odrasle. Napredujući u dobi duh se sve više otvara tako da svaki pojedinac biva sve sposobniji otkrivati talente kojima ga je Bog obdario i tako se djelotvornije služiti karizmama koje su mu udijeljene na korist braće.

Prilagođivanje formiranja različitim oblicima apoštolata

31. Raznovrsni oblici apoštolata iziskuju odgovarajuću posebnu formaciju:

a) Što se tiče apoštolata naviještanja evanđelja i posvećivanja ljudi, laici trebaju biti posebno pripremljeni da bi mogli uspostaviti dijalog s drugima, bilo s vjernicima, bilo s onima koji ne vjeruju, da svima očitaju Kristovu vijest.^{4*}

Budući da se u naše vrijeme posvuda šmmaterijalkam u različitim oblicima, čak i među katolicima, laici moraju marljivije učiti ne samo katoličku doktrinu,; najročito u odnosu ni najkoritrbrvertiije točlce, nego i da nasuprbt svim' oblicima materijalizma pruže svjedočanstvo evanđeoskog života.!

... b) što se tiče kršćanskog preuređenja vremenitih stvari, laici moraju biti poučeni u pravom značenju vrijednosti vremenitih dobara,

tum in se ipsis, tum ad omnes fines personae humanae quod attinet; exercentur in recto usu rerum et organizatione institutionum, semper attendentes ad bonum commune iuxta principia doctrinae moralis et socialis Ecclesiae. Socialis doctrinae imprimis principia eiusque conclusiones ita laici addiscant, ut capaces reddantur, tum ad operam pro parte sua praestandam doctrinae progressui, tum ad eadem singulis casibus rite applicanda.⁶

c) Cum caritatis et misericordiae opera praeclarissimum testimonium christianae vitae efferant, formatio apostolica ad haec quoque exercenda adducere debet, ut discant christifideles ab ipsa pueritia fratribus compati eiusque indigentibus generoso animo subvenire.⁷

32. Laicis apostolatus dedit iam exstant multa subsidia, scilicet sessiones, congressus, recollectiones, exercitia - spiritualia, frequentes conventus, conferentiae, libri, commentaria, ad altiorem cognitionem Sacrae Scripturae et doctrinae catholicae consequendam, ad vitam spiritualem alendam necnon ad mundi condiciones dignoscendas et aptas methodos inveniendas et excolendas.⁸

Quae formationis subsidia rationem habent variarum formarum apostolatus in ambitibus ubi exercetur.

Hunc in finem etiam erecta sunt centra vel instituta superiora quae optimos fructus iam dederunt.

Sacrosanctum Concilium laetatur de huius generis inceptis iam in quibusdam partibus florentibus et exoptat ut aliis etiam in locis, ubi necessaria fuerint, promoveantur.

Centra insuper documentationis et studiorum non solum in re theologica, sed etiam in materia anthropologica, psychologica, sociologica, methodologica, quo melius foveantur laicorum ingenii facultates, virorum mulierumque iuvenum et adultorum, pro omnibus apostolatus campis erigantur.

ADHORTATIO

33. Sacrosanctum igitur Concilium omnes laicos in Domino obtestatur ut hoc Christi, hac hora se instantius invitanti, et impulsui Spiritus Sancti libenter, generoso animo prompto corde respondeant. "Speciali modo hanc appellationem ad se directam esse sentiant iuniores, eamque accipiant cum alacritate et magnanimitate. Ipse enim Dominus omnes laicos per hanc Sanctam/Synodum iterato invitat ut intimius in dies sibi iungantur et quae ipsius sunt, tamquam propria sentientes (cf. Phil. 2, 5), in eiusdem salvifica missione consocientur; eosque denuo mittit in omnem civitatem et locum quo ipse venturus est (cf. Lc. 10, 1); ut variis formis et modis unius apostolatus Ec-

i to u njima samima, a tako i u odnosu prema svim ciljevima ljudske osobe; trebaju se vježbati u ispravnom služenju stvarima i organiziranju ustanova, imajući uvijek u vidu opće dobro prema principima moralne i socijalne nauke Crkve. Laici trebaju tako poznavati načela i zaključke socijalne nauke da postanu sposobni sa svoje strane doprinostiti napretku nauke, a isto tako pravilno je primjenjivati u pojedinim slučajevima.⁵⁰

c) Budući da djela ljubavi i milosrđa predstavljaju najodličnije svjedočanstvo kršćanskog života, formiranje za apostolat mora usmjeravati k ostvarivanju takvih djela, da se kršćani već od djetinjstva nauče dijeliti trpljenje svoje braće i velikodušno im pomagati kada su u potrebi.⁵¹

Sredstva

32. Laicima koji se posvete apostolatu već stoje na raspolaganju mnoga sredstva: sjednice, kongresi, rekolekcije, duhovne, vježbe, česti susreti, konferencije, knjige i komentari koji im omogućuju da prođube poznavanje Svetog pisma i katoličke nauke, a isto tako da se napajaju u duhovnom životu, da upoznaju uvjete života u svijetu te pronalaze i koriste se najprikadnijim metodama.⁵²

Ta sredstva formiranja zavise od različitih oblika apostolata u ambijentu u kojem se apostolat ostvaruje.

U tu svrhu osnovani su viši centri i instituti, koji su već dali veoma dobre rezultate.

Koncil se raduje inicijativama ove vrste, koje su se već razmahale u nekim krajevima, pa želi da se promiču i u drugim mjestima gdje su potrebite.

Osim toga, treba da se na svim područjima apostolata osnivaju centri za dokumentaciju i proučavanje ne samo teologije nego i antropologije, psihologije, sociologije, metodologije, u kojima će se bolje razvijati sposobnosti laika, muškaraca i žena, omladine i mladeži.

POTICAJ

33. Sveti dakle Sabor zaklinje u Gospodinu sve laike da se složno, velikodušno i spremno odazovu glasu Kristovu, koji ih u ovaj čas usrdno poziva, i potiču Duha Svetoga. Ovaj poziv posebno je upravljen onima koji se osjećaju mladi i koji ga prihvaćaju sa žarom i velikodušno. Sam Gospodin ovim Koncilom iznova poziva sve laike da se iz dana u dan tješnje povezuju uz ono što je njegovo i da to osjećaju kao svoje (usp. Fil 2, 5), da se udružuju u njegovoj spasiteljskoj misiji; ponovno ih šalje u svaki grad i mjesto kamo će sam doći (usp. Lk 10, 1); da se u različitim oblicima i načinima jednog te istog apostolata Crkve, koji treba neprekidno prilagođavati

clesiae, novis necessitatibus temporum continenter aptandi, cooperatores ei se exhibeant, abundantes in opere Domini semper, scientes quod labor eorum non est inanis in Domino (cř. 1 Cor. 15, 58).

Haec omnia et singula quae in boe Decreto edicta sunt, placuerunt Sacrosancti Concilii Patribus. Et Nos, Apostolica a Christo Nobis tradita potestate, illa, una cum Venerabilibus Patribus, in Špiritu Sancto approbamus, decernimus ac statuimus et quae ita synodaliter statuta sunt ad Dei gloriam promulgari iubemus.

Romae, apud S. Petrum, die XVIII mensis novembris anna
MCMLXV.

Ego PAULUS Catholicae Ecclesiae Episcopus
(Sequuntur Patrum subsignationes)

novim potrebama vremena, pokažu. njegovim suradnicima i uvijek mnogo rade u djelu Gospodnjem, svjesni da im trud u Gospodinu nije uzaludan (usp. 1 Kor 15, 58).

Sve ovo u cjelini i u pojedinostima što je u ovom Dekretu određeno prihvatile oči Svetoga Sabora. I Mi> apostolskom vlašću od Krista nam predanom, sve to zajedno s časnim Očima u Dubu Svetome odobravamo, odlučujemo i određujemo te zapovijedamo da to što je saborski određeno na slavu Božju bude proglašeno.

U Rimu, kod Sv. Petra, dne 28. listopada 1965.

Ja, PAVAO, biskup katoličke Crkve
(slijede potpisi Otaca)

BILJEŠKE

¹ Usp. IVAN XXIII, Apost. konst. *Humanae Salutis*, 25. prosinca 1961. AAS 54 (1962), 7—10.

* Usp. Konc. vat. II, Dogm. konst. O Crkvi *Lumen gentium*, br. 331: AAS 57 (1965), 39 si.; usp. također konst. o svetoj liturgiji *Sacrosanctum Concilium*, br. 26—40: AAS 56 (1964), 107—111 usp. Dekr. o sredstvima društvenog saobraćanja *Inter mirifica* AAS 56 (1964), 145—153; usp. Dekr. o ekumenizmu *Unitatis redintegratio*: AAS 57 (1965), 90—107; usp. Dekr. o pastirskoj službi biskupa *Christus Dominus*, br. 16, 18; usp. Deklaracija o kršćanskom odgoju *Gravissimum educationis*, br. 3, 5, 7; usp. Dekr. o misijskoj djelatnosti Crkve *Ad gentes*, br. 15, 21, 41; usp. Dekr. o službi i životu prezbitera *Presbyterorum Ordinis*, br. 9.

» Usp. PIO XII, Nagovor kardinalima, 18. veljače 1946: AAS 38 (1946), 101—102; isti, Govor mladim katoličkim radnicima, 25. kolovoza 1957; AAS 49 (1957), 843.

• Usp. PIO XI, Enc. *Rerum Ecclesiae*: AAS 18, (1926), 65.

⁶ Usp. Konc. vat. II, Dogm. konst. o Crkvi *Lumen gentium*, br. 31: AAS 57 (1965), 37.

• Usp. n. dj. br. 33; usp. također br. 10.

⁷ Usp. n. dj. br. 12.

⁸ Usp. Konc. vat. II, Dogm. konst. o svetoj liturgiji *Sacrosanctum Concilium*, br. 11: AAS 56 (1964), 102—103.

• Usp. Konc. vat. II, Dogm. konst. o Crkvi *Lumen gentium*, br. 32: AAS 57 (1965), 38; usp. također br. 40—41.

¹⁰ N. dj. br. 62; usp. također br. 65.

" Usp. PIO XI, Enc. *Ubi arcano*, 23. prosinca 1922: AAS 14 (1922), 659; PIO XII, Enc. *Summi pontificatus*, 20. listopada 1939; AAS 31 (1939), 442—443.

" Usp. **Lav XIII**, Enc. *Rerum Novarum*: AAS 23 (1890—91), 647; **PIO XI**, Enc. *Quadragesimo anno*: AAS 23 (1931), 190; **PIO XII**, *Nuntius radiophonicus*, 1. lipnja 1941: AAS 33 (1941), 207.

" Usp. IVAN XXIII, Enc. *Mater et Magistra*: AAS 53 (1961), 402.

" Usp. n. dj. 440—441.

" Usp. n. dj. 442—443.

¹⁹ Usp. PIO XII, Nagovor za »*Pax Romana M. I. I. C.*«, 25. travnja 1957: AAS 49 (1957), 298—299; i naročito IVAN XXIII, Skupštini vijeća »*Food and Agriculture Organisation*« (F. A. O.), 10. studenog 1959: AAS 51 (1959), 856, 866.

¹⁷ Usp. sv. PIO X, Apost. pismo *Creationis duarum novarum paroeciarum*, 1. lipnja 1905: AAS 38 (1905), 65—67; PIO XII, Nagovor vjernicima župe Sv. Sabe, 11. siječnja 1953: *Discorsi e radiomessaggi di S. S.*

Pio XII, 14 (1952—1953), 449—454; IVAN XXIII, Nagovor kleru i vjernicima iz biskupije Albano, 26. kolovoza 1962; AAS 54 (1962), 656—660.

»⁸ Usp. LAV XIII, Nagovor, 28. siječnja 1894: Acta 14 (1894), 424—25.

¹⁸ Usp. PIO XII, Nagovor župnicima itd., 6. veljače 1951: *Discorsi e radiomessaggi di S. S. Pio XII*, 12 (1950—1951) 437—443; 8. ožujka 1952: m dj. 14 (1952—1953) 5—10; 27. ožujka 1953: n. dj. 15 (1953—1954) 27—35; 28. veljače 1954: n. dj. 585—590.

⁴⁰ Usp. PIO XI, Enc. *Casti Connubii*: AAS 22 (1930) 554; PIO XII, *Nuntius radiophonicus*, 1. siječnja 1941: AAS 33 (1941) 203; isti, *Delegati? od Conventum Unionis Internationalis sodalitatum ad jura jamUiae tuenda*, 20. rujna 1949: AAS 41 (1949) 552; isti *Ad patresfamilias e Gallia Romam peregrinantes*, 18. rujna 1951: AAS 43 (1951), 731; isti, *Nuntius radiophonicus in Natali Domini 1932*: AAS 45 (1953) 41; IVAN XXIII, Enc. *Mater et Magistra*, 15. svibnja 1961: AAS 53 (1961) 429, 439.

⁸¹ Usp. PIO XII, Enc. *Evangelii Praecones*, 2. lipnja 1951: AAS 43 (1951), 514.

** Usp. **PIO XII**, *Delegatis ad Conventum Unionis Internationalis sodalitatum ad jura familiae tuenda*, 20. rujna 1949: AAS 41 (1949) 552.

²⁸ Usp. sv. **PIO X**, *Alloc. ad catholicam Associationem Juventutis Gallicae de pietate, scientia et actione*, 25. rujna 1904: AAS 37 (1904—1905) 296—300.

¹⁴ Usp. PIO XII, Poslanica *Dans quelques semaines*, ad archiepiscopum **Marianopolitanum**: *de conventibus a juvenibus operariis christianis canadiensibus indictis*, 24. svibnja 1947: AAS 39 (1947) 257; *Nuntius radiophonicus ad J. O. C. Bruxelles*, 3. rujna 1950: AAS 42 (1950) 640—641.

» Usp. PIO XI, Enc. *Ouadragesimo anno*, 15. svibnja 1931: AAS 23 (1931) 225—226.

*[>] Usp. IVAN XXIII, Enc. *Mater et Magistra*, 15. svibnja 1961: AAS 53 (1961) 488—550.

⁸⁷ Usp. **Alloc. ad I Conventum ex omnibus gentibus laicorum apostolatui provehendo**, 14. listopada 1951: AAS 43 (1951) 788.

» Usp. PIO XII n. dj. 787—788.

*• Usp. PIO XII, Enc. *Le pelerinage de Lourdes*, 2. srpnja 1957: AAS 49 (1957), 615.

⁸⁰ Usp. **PIO XII**, **AUoc. ad Consilium Foederationis internationalis virorum catholicorum**, 8. prosinca 1956: AAS 49 (1957), 26—27.

⁸¹ Usp. poglavlje V, br. 24.

⁸⁸ Usp. S. C. Concilii, *Resolutio Corrienten*, 13. studenog 1920: AAS 13 (1921), 139.

⁸⁸ Usp. IVAN XXIII, Enc. *Princeps Pastorum*, 10. prosinca 1959: AAS 51 (1959), 856.

⁸⁴ Usp. PIO XI, Posl. *Quae Nobis*, kardinalu Bertramu, 13. studenog 1928: AAS 20 (1928), 385; usp. također PIO XII, *Alloc. ad A. C. Italicam*, 4. rujna 1940: AAS 32 (1940), 362.

⁸⁵ Usp. PJO XI, Enc. *Quamvis Nostra*, 30. travnja 1936: AAS 28 (1936), 160—161.

⁸⁸ Usp. S. C. Concilii, *Resolutio Corrienten*, 13. studenog 1920: AAS 13 (1921), 137—140.

⁸⁷ Usp. **PIO XII**, **Alloc. ad II Conventum ex Omnibus Gentibus Laicorum Apostolatui provehendo**, 5. listopada 1957: AAS 49 (1957), 927.

⁸⁸ Usp. Konc. vat. II, Dogm. konst. *O Crkvi Lumen gentium*, br. 37: AAS 57 (1965), 42-43.

- ⁸⁹ Usp. Pio XII, Apost. nagovor *Menti Nostrae*, 23. rujna 1950: AAS 42 (1950), 660.
- ⁴⁰ Usp. Konc. vat. II, Dekr. O prilagodenoj obnovi redovničkog života *Perfectae caritatis*, br. 8.
- « Usp. BENEDIKT XIV, *De Synodo Dioecesana*, 1. III, P. IX, br. VII—VIII: Opera omnia in tomos XVII distributa, tom. XI (Prati, 1844), 76—77.
- « Usp. PIO XI, Enc. *Quamvis Nostra*, 30. travnja 1936: AAS 28 (1936), 160—161.
- ⁴⁸ Usp. Ivan XXIII, Enc. *Mater et Magistra*, 15. svibnja 1961: AAS 53 (1961), 456—457; usp. Konc. vat. II, Dekr. o ekumenizmu *Unitatis redintegratio*, br. 12: AAS 57 (1965), 99—100.
- ⁴⁴ Usp. n. dj. isto mjesto; usp. također Dogm. konst. o Crkvi *Lumen gentium*, br. 15: AAS 57 (1965), 19[^]-20.
- ⁴⁵ Usp. Konc. vat. II, Dogm. konst. o Crkvi *Lumen gentium*, poglavlja II, IV, V: AAS 57 (1965), 12—21; 37—49; usp. također Dekr. o ekumenizmu *Unitatis redintegratio*, br. 4, 6, 7, 12: AAS 57 (1965), 94, 96, 97, 99, 100; usp. također gore br. 4.
- ⁴⁸ Usp. PIO XII, Alloc. *Ad I Conferentia internationale »boy-scouts«*, 6. lipnja 1952: AAS 44 (1952), 579—580; IVAN XXIII, Enc. *Mater et Magistra*, 15. svibnja 1961: AAS 53 (1961) 456.
- ⁴⁷ Usp. Konc. vat. II, Dogm. konst. o Crkvi *Lumen gentium*, br. 33: AAS 57 (1965), 39.
- ⁴⁸ Usp. IVAN XXIII, Enc. *Mater et Magistra*, 15. svibnja 1961: AAS 53 (1961), 455.
- ⁴⁹ Usp. PIO XII, Enc. *Sertum laetitiae*, 1. studenog 1939: AAS 31 (1939), 635—644; usp; isti *Ad »laureati« AcLCatb. Ital.* 24. svibnja 1953.
- ⁵⁰ Usp. PIO XII, Alloc. *ad Congressum Universale Foederationis Mundialis Juventutis Femineae Catholicae*, 18. travnja 1952: AAS 44 (1952), 414—419. Usp. Isto Alloc. *ad Associationem Christianam Operariorum Italiae* (ACLI), 1. svibnja 1955: AAS 47 (1955), 403—404.
- ⁸¹ Usp. PIO XII, *Ad Delegatos Conventus Sodalitatum Caritatis*, 27. travnja 1952; AAS 44 (1952), 470-471.
- » Usp. IVAN XXIII, Enc. *Mater et Magistra*, 15. svibnja 1961: AAS 53 (1961), 454.

DEKLARACIJA 0
VJERSKOJ SLOBODI

**PAULUS EPISCOPUS
SERVUS SERVORUM DEI
UNA CUM SACROSANCTI CONCILII PATRIBUS
AD PERPETUAM REI MEMORIAM**

**DECLARATIO DE
LIBERTATE RELIGIOSA**

**De mre personae et communitatum
ad libettatem socialem et civilem
in *te* religiosa**

1. DIGNITATIS HUMANAE personae homines hac nostra aetate magis in dies conscii fiunt,¹ atque numerus eorum crescit qui exigunt, ut in agendo homines proprio suo consilio et libertate responsabili fruantur et utantur, non coercitione commoti, sed officii conscientia dueti. Itemque postulant iuridicam delimitationem potestatis publicae, ne fines honestae libertatis et personae et associationum nimis circum scribantur. Quae libertatis exigentia in societate humana ea maxime respicit quae sunt animi humani bona, imprimis quidem ea quae liberum in societate religionis exercitium speetant. Ad has animorum appetitiones diligenter attendens, sibi que proponens deelarare quantum sint veritati et iustitiae conformes, haec Vaticana Synodus sacram Ecclesiae traditionem doctrinamque scrutatur, ex quibus nova semper cum veteribus congruentia profert.

Primum itaque profitetur Sacra Svnodus Deum Ipsum viam generi humano notam fecisse per quam, Ipsi inserviando, homines in Christo salvi et beati fieri possint. Hane unicam veram Religionem subsistere credimus in catholica et apostolica Ecclesia, cui Dominus Iesus munus coneredidit eam ad universos homines diffundendi, dicens Apostolis: »Euntes ergo docete omnes gentes baptizantes eos in nomine Patris et Filii et Spiritus Sancti, docentes eos servare omnia quaecumque mandavi vobis« (Mt. 28, 19-20). Homines vero cuneti

PAVAO BISKUP
SLUGA SLUGU BOŽJIH
ZAJEDNO S OČIMA SVETOGA SABORA
NA TRAJAN SPOMEN

DEKLARACIJA
»DIGNITATIS HUMANAЕ«
o vjerskoj slobodi

O pravu osobe i zajednica na društvenu i građansko slobodu u
vjerskoj stvari

Uvod

1. Dostojanstvo ljudske osobe u ovo naše doba iz dana u dan sve više prodire u svijest ljudi,¹ i raste broj onih koji zahtijevaju da ljudi mogu imati i služiti se vlastitom odlukom i odgovornom slobodom u svom djelovanju, ne pod pritiskom, nego svjesni svoje dužnosti. Isto tako zahtijevaju da se javnoj vlasti postave pravne granice kako se ne bi previše sužavala područja časne slobode bilo da se radi o pojedincu ili zajednicama. Ta se potreba slobode u ljudskom društvu najviše odnosi na dobra ljudskoga duha, u prvom redu na ono što se tiče slobodnog ispovijedanja religije u društvenoj zajednici. Pažljivo prosuđujući ove težnje duha i nastojeći objasniti koliko su u skladu s istinom i pravdom, ovaj Vatikanski sabor ispituje svetu, predaju i nauku Crkve iz kojih iznosi novo u stalnom skladu sa starim. ", .'

Stoga, v ponajprije izjavljuje Sveti Sabor da je sam Bog objavio ljudskom, rodu put po kojemu se — Njemu služeći — ljudi mogu u Kristu spasiti i posvetiti. Vjerujemo da ta jedina, prava religija postoji u katoličkoj i apostolskoj Crkvi kojoj je Gospodin Isus povjerio zadaću da je raširi, među sve ljude, kad je rekao, apostolima: »Idite dakle i naučavajte, sve narode krsteći ih u ime Oca i Sina i Duha Svetoga, učeći ih da drže, sve što god sam vam zapovjedio« (Mt 28,

tenentur veritatem, praesertim in iis quae Deum Eiusque Ecclesiam respiciunt, quaerere eamque cognitam amplecti ac servare.

Parker vero profitetur Sacra Synodus officia haec hominum conscientiam tangere ac vincire, nec aliter veritatem sese imponere nisi vi ipsius veritatis, quae suaviter simul ac fortiter mentibus illabitur. Porro, quum libertas religiosa, quam homines in exsequendo officio Deum colendi exigunt, immunitatem a coercitione in societate civili respiciat, integram relinquit traditionalem doctrinam catholicam de morali hominum ac societatum officio erga veram religionem et unicam Christi Ecclesiam. Insuper, de hac libertate religiosa agens, Sacra Synodus recentiorum Summorum Pontificum doctrinam de inviolabilitate humanae personae iuribus necnon de iuridica ordinatione societatis evolvere intendit.

I. Libertatis religiosae **ratio** generalis

2. Haec Vaticana Synodus declarat personam humanam ius habere ad libertatem religiosam. Huiusmodi libertas in eo consistit, quod omnes homines debent immunes esse a coercitione ex parte sive singulorum sive coetuum socialium et cuiusvis potestatis humanae, et ita quidem ut in re religiosa neque aliquis cogatur ad agendum contra suam conscientiam neque impediatur, quominus iuxta suam conscientiam agat privatim et publice, vbi solus vel aliis consociatus, intra debitos limites. Insuper declarat ius ad libertatem religiosam esse revera fundatum in ipsa dignitate personae humanae, qualis et verbo Dei revidetur et ipsa ratione cognoscitur.² Hoc ius personae humanae ad libertatem religiosam in iuridica societatis ordinatione ita est agnoscendum, ut ius civile evadat.

Secundum dignitatem suam homines cuncti, quia personae sunt, ratione scilicet et libera voluntate praediti ideoque personali responsabilitate aucti, sua ipsorum natura impelluntur necnon morali tenentur obligatione ad veritatem quaerendam, illam imprimis quae religionem spectat. Tenentur quoque veritati cognitae adhaerere atque totam vitam suam iuxta exigentias veritatis ordinare. Huic autem obligationi satisfacere homines, modo suae propriae naturae consentaneo, non possunt nisi libertate psychologica simul atque immunitate a coercitione externa fruantur. Non ergo in subiectiva personae dispositione, sed in ipsa eius natura ius ad libertatem religiosam fundatur. Quamobrem ius ad hanc immunitatem perseverat etiam in iis qui obligationi quaerendi veritatem deque adhaerendi non satisfaciunt; eiusque exercitium impediri nequit dummodo iustus ordo publicus servetur.

19-20). A svi su ljudi dužni istinu, osobito u onome što se odnosi na Boga i njegovu Crkvu, tražiti i, pošto je upoznaju, prihvatiti je i ostati joj vjerni.

Isto tako izjavljuje Sveti Sabor da te dužnosti pogađaju i vežu ljudsku savjest, i da se istina ne nameće drugačije nego snagom same istine koja u isti čas i blago i snažno ulazi u dušu. Nadalje, budući da se vjerska sloboda, koju ljudi zahtijevaju za vršenje dužnosti šovanja Boga, odnosi na slobodu od pritiska u građanskom društvu, ostavlja ona netaknutu tradicionalnu katoličku nauku u moralnoj dužnosti ljudi i društava prema pravoj religiji i jedinog Kristovog Crkvi. Osim toga, raspravljajući o ovoj vjerskoj slobodi, Sveti Sabor namjerava dalje razviti nauku novijih papa o nepovredivim pravima ljudske osobe i o pravnom uređenju društva.

I. OPĆE NAČELO VJERSKE SLOBODE

Predmet i temelj vjerske slobode

2. Ovaj Vatikanski sabor izjavljuje da ljudska osoba ima pravo na vjersku slobodu. Takva se sloboda sastoji u tome što svi ljudi moraju biti slobodni od pritiska bilo pojedinaca bilo društvenih skupina ili bilo koje ljudske vlasti, i to tako da u vjerskoj stvari nitko ne bude primoravan da radi protiv svoje savjesti ni sprečavan da radi po svojoj savjesti, privatno i javno, bilo sam bilo udružen s drugima, unutar dužnih granica. Osim toga izjavljuje da pravo na vjersku slobodu ima uistinu svoj temelj u samom dostojanstvu ljudske osobe kako je poznajemo i iz objavljene Božje riječi i iz samoga razuma.² To pravo ljudske osobe na vjersku slobodu treba tako priznati u pravnom uređenju društva da ono postane građansko pravo.

Po svom su dostojanstvu svi ljudi, jer su osobe, to jest obdareni razumom i slobodnom voljom, i po tome osobnom odgovornošću, gonjeni vlastitom naravi i vezani moralnom obavezom da traže istinu, u prvom redu onu koja se tiče religije. Dužni su također da prionu uz istinu kad je jednom spoznaju, i da sav svoj život uređuju prema zahtjevima istine. A toj obavezi ljudi ne mogu udovoljavati, na način koji odgovara njihovoj naravi, ako ne uživaju psihološku slobodu i u isti čas slobodu od izvanjskog pritiska. Ne temelji se dakle pravo na vjersku slobodu na subjektivnom raspoloženju osobe, nego na samoj njezinoj naravi. Zato pravo na tu slobodu ostaje i onima koji ne udovoljavaju obavezi da traže istinu i da uz nju prijanjaju; i vršenje toga prava ne može se priječiti dokle god se poštuje pravedni javni poredak.

3. Quae clarius adhuc patent consideranti supremam humanae vitae normam esse ipsam legem divinam, aeternam, obiectivam atque universalem, qua Deus consilio sapientiae et dilectionis suae mundum universum viasque communitatis humanae ordinat, dirigit, gubernat. Huius suae legis Deus hominem participem reddit, ita ut homo, providentia divina suaviter disponente, veritatem incommutabilem magis magisque agnoscere possit.* Quapropter unusquisque officium ideoque et ius habet veritatem in re. religiosa quaerendi ut sibi, mediis adhibitis idoneis, recta et vera conscientiae iudicia prudenter efformet.

Veritas autem inquirenda est modo dignitati humanae personae eiusque naturae sociali proprio, libera scilicet inquisitione, ope magisterii seu institutionis, communicationis atque dialogi, quibus alii alii exponunt veritatem quam invenerunt vel invenisse putant, ut sese invicem in veritate inquirenda adiuvent; veritati autem cognitae firmiter adhaerendum est assensu personali.

Dictamina vero legis divinae homo percipit et agnoscit mediante conscientia sua; quam tenetur fideliter sequi in universa sua activitate, ut ad Deum, finem suum, perveniat. Non est ergo cogendus, ut contra suam conscientiam agat. Sed neque impediendus est, quominus iuxta suam conscientiam operetur, praesertim in re religiosa. Exercitium namque religionis, ex ipsa eius indole, consistit imprimis in actibus internis voluntariis et liberis, quibus homo sese ad Deum directe ordinat: huiusmodi actus a potestate mere humana nec unperari nec prohiberi possunt.⁴ Ipsa autem socialis hominis natura exigit, ut homo internos religionis actus externe exprimat, cum aliis in re religiosa communicet, suam religionem modo communitario profiteatur.

Iniuria ergo humanae personae et ipsi ordini hominibus a Deo statuto fit, si homini denegetur liberum in societate religionis exercitium, iusto ordine publico servato.

Praeterea actus religiosi, quibus homines privatim et publice sese ad Deum ex animi sententia ordinant, natura sua terrestrem et temporalem rerum ordinem transcendunt. Potestas igitur civilis, cuius finis proprius est bonum commune temporale curare, religiosam quidem civium vitam agnoscere eique favere debet, sed limites suos excedere dicenda est, si actus religiosos dirigere vel impedire praesumat.

4. Libertas seu immunitas a coercitione in re religiosa, quae singulis personis competit, etiam ipsis in communi agentibus agnoscenda est. Communitates enim religiosas a sociali natura rum hominis rum ipsius religionis requiruntur.

Vjerska sloboda i odnos čovjeka prema Bogu

3. Sve je to još očitije onome koji uzima u obzir da je vrhovno pravilo ljudskog života sam božanski zakon, vječni, objektivni i sve opći, po kojemu Bog, po odluci svoje mudrosti i ljubavi, uređuje, ravna i upravlja sav svijet i putove ljudske zajednice. Bog čini čovjeka dionikom toga svoga zakona, tako da čovjek, po sretnom rasporedu božanske providnosti, može sve više i više prihvaćati nepromjenljivu istinu.³ Stoga svatko ima dužnost a po tom i pravo da traži istinu u vjerskoj stvari, da sebi, upotrijebivši prikladna sredstva, razborito izgradi ispravne i istinite sudove savjesti.

A istinu treba tražiti na način svojstven dostojanstvu ljudske osobe i njezinoj društvenoj naravi, naime slobodnim istraživanjem, uz pomoć učiteljstva ili obuke, izmjene mišljenja i dijaloga po kojima jedni drugima izlažu istinu koju su našli ili misle da su našli, da bi se međusobno pomagali u traženju istine; a uz spoznatu istinu treba da čvrsto prionu osobnim pristankom.

A naredbe božanskog zakona čovjek prima i prihvaća posredstvom svoje savjesti; nju mora vjerno slijediti u svemu svome djelovanju, da dođe do Boga, svoga cilja. Ne smije se dakle siliti da radi protiv svoje savjesti, ali se ne smije ni priječiti da radi po svojoj savjesti, osobito u vjerskoj stvari. Ostvarivanje religije, po samoj njezinoj naravi, sastoji se naime ponajprije u unutarnjim dragovoljnim i slobodnim činima kojima čovjek sebe izravno usmjeruje prema Bogu: takve čine ne može čisto ljudska vlast ni naređivati ni zabranjivati.⁴ A sama društvena narav čovjeka traži da čovjek unutarnje vjerske čine izrazi na izvanjski način, da u vjerskoj stvari saobraća s drugima, da svoju religiju ispovijeda na društveni način.

Nepravda se dakle čini ljudskoj osobi i samom poretku od Boga određenom ako se čovjeku uskraćuje slobodno vršenje religije u društvu dok se čuva pravedni javni poredak.

Osim toga, vjerski čini kojima se ljudi privatno i javno po svojem uvjerenju usmjeruju prema Bogu, po svojoj naravi nadilaze zemaljski i vremeniti red stvari. Stoga građanska vlast, kojoj je svojstven cilj da se brine za vremenito opće dobro, treba doduše da priznaje vjerski život građana i da ga podupire, ali treba reći da ona prekoračuje svoje granice ako si prisvaja pravo da upravlja vjerskim činima ili da ih priječi.

Sloboda vjerskih zajednica

4. Sloboda ili izuzetost od pritiska u vjerskoj stvari koja pripada pojedinim osobama treba da im se priznaje i kad djeluju u zajednici s drugima. Vjerske naime zajednice zahtijeva društvena narav i čovjeka i same religije,

His igitur communitatibus, dummodo iustae exigentiae ordinis publici non violentur, iure debetur immunitas, ut secundum proprias normas sese regant, Numen supremum cultu publico honorent, membra sua in vita religiosa exercenda adiuvent et doctrina sustentent atque eas institutiones promoveant, in quibus membra cooperentur ad vitam propriam secundum sua principia religiosa ordinandam.

Communitatibus religiosis pariter competit ius, ne mediis legalibus vel actione administrativa potestatis civilis impediatur in suis propriis ministris seligendis, educandis, nominandis atque transferendis, in communicando cum auctoritatibus et communitatibus religiosis, quae in aliis orbis terrarum partibus degunt, in aedificiis religiosis erigendis, necnon in bonis congruis acquirendis et fruendis.

Communitates religiosae ius etiam habent, ne impediatur in sua fide ore et scripto publice docenda atque testanda. In fide autem religiosa disseminanda et in usibus inducendis abstinendum semper est ab omni actionis genere, quod coercionem vel suasionem inhonestam aut minus rectam sapere videatur, praesertim quando de rudioribus vel de egenis agitur. Taliŝ modus agendi ut abusus iuris proprii et laesio iuris aliorum considerari debet.

Praeterea ad libertatem religiosam spectat, quod communitates religiosae non prohibeantur libere ostendere singularem suae doctnae virtutem in ordinanda societate ac tota vivificanda activitate humana'. Tandem in sociali hominis natura atque in ipsa indole religionis fundatur ius quo homines, suo ipsorum sensu religioso moti, libere possunt conventus habere vel associationes educativas, culturales, caritativas, sociales constituere.

5. Cuique familiae, utpote quae est societas proprio ac primordiali iure gaudens, competit ius ad libere ordinandam religiosam vitam suam domesticam sub moderatione parentum. His autem competit ius ad determinandam rationem institutionis religiosae suis liberis tradendae, iuxta suam propriam religiosam persuasionem. Itaque a civili potestate agnoscendum est ius parentum deligendi, vera cum libertate, scholas vel alia educationis media, neque ob hanc electionis libertatem sunt eis iniusta onera sive directe sive indirecte imponenda. Praeterea iura parentum violantur, si liberi ad frequentandas lectiones seholares cogantur quae parentum persuasioni religiosae non correspondeant, vel si unica imponatur educationis ratio, ex qua formatio religiosa omnino excludatur.

6. Cum societatis commune bonum, quod est summa earum vitae socialis condicionum, quibus homines suam ipsorum perfectionem

Ovim dakle zajednicama, dokle god se ne vrijeđaju pravedni zahtjevi javnog poretka, pripada po pravu sloboda da sobom upravljaju po vlastitim pravilima, da vrhovno božanstvo štiju javnim kultom, da svoje članove pomažu u vršenju vjerskog života i podržavaju ih poukom, i da promiču one ustanove u kojima bi članovi surađivali u uređivanju vlastitog života prema svojim vjerskim načelima,

Vjerskim zajednicama isto tako pripada pravo da ne budu sprečavane zakonskim sredstvima ili administrativnom akcijom građanske vlasti u odabiranju, odgajanju, imenovanju i premještanju svojih vlastitih službenika, u saobraćaju s vjerskim poglavarima i zajednicama koje se nalaze u drugim krajevima svijeta, u podizanju vjerskih zgrada te u stjecanju i uživanju prikladnih dobara.

Vjerske zajednice imaju također pravo da ne budu smetane da javno naučavaju i očituju svoju vjeru usmeno i pismeno. Ali u širenju vjere i uvođenju vjerskih običaja treba se uvijek uzdržavati od svakog načina djelovanja za koji bi se moglo činiti da odiše pritiskom ili nečasnim ili manje poštenim nagovaranjem, osobito kad se radi o neukima ili siromašnima. Takav način djelovanja treba smatrati zloupotrebom vlastitog prava i povredom prava drugih.

Osim toga vjerska sloboda zahtijeva da vjerske zajednice ne budu sprečavane da slobodno pokazuju posebnu snagu svoje nauke u uređivanju društva i u oživljavanju svake ljudske djelatnosti. Napokon se na društvenoj naravi čovjekovoj i na samoj naravi religije temelji pravo po kojemu se ljudi, potaknuti vlastitim vjerskim osjećajem, slobodno mogu sastajati ili osnivati odgojna, kulturna, karitativna i socijalna društva.

Vjerska sloboda obitelji

5. Svakoj obitelji — budući da je ona društvo koje ima vlastito i iskonsko pravo — pripada pravo da slobodno uređuje svoj vjerski život u kući pod ravnanjem roditelja. A ovima pripada pravo da određuju kakva će se vjerska pouka davati njihovoj djeci, prema vlastitom vjerskom uvjerenju. Stoga građanska vlast mora priznati pravo roditelja da biraju, u istinskoj slobodi, škole ili druga odgojna sredstva, i ne smiju im se zbog ove slobode izbora nametati nepravedni tereti bilo izravno ili neizravno. Osim toga se povređuju prava roditelja ako se djeca prisiljavaju da polaze školska predavanja koja ne odgovaraju vjerskom uvjerenju roditelja, ili ako se nameće jedino takav način odgoja iz kojega se isključuje svako vjersko obrazovanje.

Briga za vjersku slobodu

6. Budući da se opće dobro društva — a to je zbroj onih okolnosti društvenog života koje ljudima omogućuju da potpunije i lakše

possunt plenius atque expeditius consequi, maxime in humanae personae servatis iuribus et officiis consistat,⁵ cura iuris ad libertatem religiosam tum ad cives tum ad coetus sociales tum ad potestates civiles tum ad Ecclesiam aliasque communitates religiosas spectat, modo unicuique proprio, pro eorum erga bonum commune officio.

Inviolabilia hominis iura tueri ac promovere ad cuiusvis potestatis civilis officium essentialiter pertinet.⁶ Debet igitur potestas civilis per iustas leges et per alia media apta efficaciter suscipere tutelam libertatis religiosae omnium civium, ac propitias suppeditare conditiones ad vitam religiosam fovendam, ut cives revera religionis iura exercere eiusdemque officia adimplere valeant et ipsa societas fruatur bonis iustitiae et pacis, quae proveniunt ex fidelitate hominum erga Deum eiusque sanctam voluntatem.⁷

Si attentis populorum circumstantiis peculiaribus uni communitati religiosae specialis civilis agnitio in iuridica civitatis ordinatione tribuitur, necesse est ut simul omnibus civibus et communitatibus religiosis ius ad libertatem in re religiosa agnoscatur et observetur.

Denique a potestate civili providendum est, ne civium aequalitas iuridica, quae ipsa ad commune societatis bonum pertinet, unquam sive aperte sive occulte laedatur propter rationes religiosas, neve inter eos discriminatio fiat.

Hinc sequitur nefas esse potestati publicae, per vim vel metum aut alia media civibus imponere professionem aut reiectionem cuiusvis religionis, vel impedire quominus quisquam communitatem religiosam aut ingrediatur aut relinquat. Eo magis contra voluntatem Dei et contra sacra personae et familiae gentium iura agitur, quando vis quocumque modo adhibeatur ad religionem delendam vel cohibendam sive in toto genere humano sive in aliqua regione sive in determinato coetu.

7. Ius ad libertatem in re religiosa exercetur in societate humana, ideoque eius usus quibusdam normis moderantibus obnoxius est.

In usu omnium libertatum observandum est principium morale responsabilitatis personalis et socialis: in iuribus suis exercendis singuli homines coetusque sociales lege morali obligantur rationem habere et iurium aliorum et suorum erga alios officiorum et boni omnium communis. Cum omnibus secundum iustitiam et humanitatem agendum est.

Praeterea cum societas civilis ius habet sese protegendi contra abusus qui haberi possint sub praetextu libertatis religiosae, praecipue ad potestatem civilem pertinet huiusmodi protectionem praestare; quod tamen fieri debet non modo arbitrario aut uni parti inique favendo, sed secundum normas iuridicas, ordini morali obiectivo

postignu svoju vlastitu savršenost — u najvećoj mjeri sastoji u zaštiti prava i dužnosti ljudske osobe,⁵ to briga oko prava na vjersku slobodu spada jednako na građane, na društvene skupine, na građanske vlasti, na Crkvu i na druge vjerske zajednice, svima na način koji im je svojstven, već prema njihovoj dužnosti prema općem dobru.

Štititi i promicati nepovrediva prava čovjekova bitno spada u dužnost svake građanske vlasti.⁶ Stoga građanska vlast mora, pravednim zakonima i drugim prikladnim sredstvima; djelotvorno preuzeti zaštitu vjerske slobode svih građana i pružiti povoljne uvjete za gajenje vjerskog života, da građani uistinu mogu vršiti svoja vjerska prava i ispunjavati vjerske dužnosti, a samo društvo da uživa plodove pravde i mira koji proizlaze iz vjernosti ljudi prema Bogu i njegovoj svetoj volji."

Ako se, uzevši u obzir posebne okolnosti naroda, jednoj vjerskoj zajednici dade posebno građansko priznanje u pravnom poretku države, nužno je da se ujedno svim građanima i vjerskim zajednicama prizna pravo na slobodu u vjerskoj stvari i da se ono poštuje.

Napokon se građanska vlast mora brinuti da se pravna jednakost građana koja i sama pripada općem dobru društva, nikada ne povrijedi bilo otvoreno bilo prikriveno zbog vjerskih razloga, i da se među njima ne čini nikakva diskriminacija.

Odatle slijedi da javnoj vlasti nije dopušteno da građanima silom ili strašenjem ili drugim sredstvima nameće ispovijedanje ili odbacivanje bilo koje religije ili da priječi da tko stupi u vjersku zajednicu ili je napusti. A još se više radi protiv Božje volje i svetih prava osobe i obitelji naroda kad se na bilo koji način primjenjuje sila da se religija uništi ili spriječi bilo u cijelom ljudskom rodu, bilo u nekom kraju, bilo u određenoj skupini.

Granice vjerske slobode

7. Pravo na slobodu u vjerskoj stvari provodi se u ljudskom društvu, zato je služenje tim pravom podvrgnuto nekim pravilima koja ga svode na pravu mjeru.

Kod upotrebe svake slobode treba paziti na moralno načelo osobne i društvene odgovornosti: u vršenju svojih prava pojedini ljudi i društvene skupine vezani su moralnim zakonom da se obaziru i na prava drugih i na svoje dužnosti prema drugima i na opće dobro svih. Sa svima treba postupati po pravdi i čovječnosti.

Osim toga, budući da građansko društvo ima pravo da se brani protiv zloupotreba koje bi se mogle pojaviti pod izlikom vjerske slobode, građanska je vlast u prvom redu dužna da pruži takvu obranu; ali to ne smije raditi samovoljno ili nepravedno u prilog jednoj strani, nego po pravnim normama, koje su u skladu s objek-

conformes, quae postulantur ab efficaci iurium tutela pro omnibus civibus eorumque pacifica compositione, et a sufficienti cura istius honestae pacis publicae quae est ordinata conviventia in vera iustitia, et a debita custodia publicae moralitatis. Haec omnia partem boni communis fundamentalem constituunt et sub ratione ordinis publici veniunt. Ceterum servanda est integrae libertatis consuetudo in societate, secundum quam libertas debet quam maxime homini agnosci, nec restringenda est nisi quando et prout est necessarium.

8. Nostrae aetatis homines varia ratione premuntur et in periculum veniunt ne proprio libero consilio destituantur. Ex altera autem parte non pauci ita propensi videntur, ut specie libertatis omnem subiectionem reiciant ac debitam oboedientiam parvi faciant.

Quapropter haec Vaticana Synodus omnes hortatur, praesertim vero eos qui curam habent alios educandi, ut homines formare satagant, qui ordini morali obsequentes legitimae auctoritati oboediant et genuinae libertatis amatores sint; homines nempe, qui proprio consilio res in luce veritatis diiudicent, activitates suas cum sensu responsabilitatis disponant, et quaecumque sunt vera atque iusta prosequi nitantur, operam suam libenter cum ceteris consociando. Religiosa igitur libertas etiam ad hoc inservire et ordinari debet, ut homines in suis ipsorum officiis adimplendis in vita sociali maiore cum responsabilitate agant.

II. Libertas religiosa sub luce Revelationis

9. Quae de iure hominis ad libertatem religiosam declarat haec Vaticana Synodus, fundamentum habent in dignitate personae, cuius exigentiae rationi humanae plerumque innotuerunt per saeculorum experientiam. Immo haec doctrina de libertate radices habet in divina Revelatione, quapropter eo magis a Christianis sancte servanda est. Quamvis enim Revelatio non expresse affirmet ius ad immunitatem ab externa coercitione in re religiosa, tamen humanae personae dignitatem in tota eius amplitudine patefacit, observantiam Christi erga hominis libertatem in exsequendo officio credendi verbo Dei demonstrat, atque de spiritu nos edocet, quem discipuli tales Magistri debent in omnibus agnoscere et sequi. Quibus omnibus principia generalia illustrantur super quae fundatur doctrina huius Declarationis de libertate religiosa. Praesertim libertas religiosa in societate plene est cum libertate actus fidei christianae congrua.

tivnim moralnim poretkom, a koje traži djelotvorna zaštita prava za sve građane i za njihovo miroljubivo slaganje, i dovoljna briga oko toga poštenog javnog mira koji se sastoji u sređenom zajedničkom životu u istinskoj pravdi, i dužna zaštita javnog ćudoređa. Sve to sačinjava temeljni dio općeg dobra i ulazi u sklop javnog reda. Uostalom, treba ćuvati obićaj potpune slobode u društvu, i po tom obićaju mora se ćovjeku priznati sloboda u najvećoj mjeri i smije se ogranićiti samo kada i koliko je nužno.

Odgoj za izvršavanje slobode

8. Ljudi našeg vremena izloženi su svakoj vrsti pritiska i dolaze u opasnost da budu lišeni vlastitog slobodnog suda. Ali s druge strane ima prilićan broj onih koji su naoko veoma skloni da pod izlikom slobode zabacuju svaku podloćnost i da premalo cijene dućnu poslušnost.

Stoga ovaj Vatikanski sabor potiće sve, a osobito one koji se brinu za odgoj drugih, da nastoje odgojiti ljude koji će, podlaćući se moralnom redu, slušati zakonitu vlast i kojima će na srcu biti istinska sloboda; ljude naime koji će vlastitim sudom prosuđivati stvari u svjetlu istine, svoja djelovanja obavljati s" osjećajem odgovornosti i nastojati da slijede što god je istinito i pravo, rado surađujući s drugima.

Vjerska dakle sloboda mora slućiti i usmjeravati se i na to da ljudi u ispunjavanju svojih vlastitih dućnosti u društvnom životu rade s većom odgovornosti.

II. VJERSKA SLOBODA U SVJETLU OBJAVE

Korijeni vjerske slobode u Objavi

9. Što o ćovjekovu pravu na vjersku slobodu izjavljuje ovaj Vatikanski sabor, ima svoj temelj u dostojanstvu osobe, ćije je zahtjeve ljudski razum iskustvom kroz stoljeća sve punije upoznao, štoviše, ta nauka o slobodi ima korijenje u boćanskoj Objavi, i zato je kršćani moraju to svetije obdržavati. Iako naime Objava ne govori izrićito o pravu na slobodu od izvanjskog pritiska u vjerskoj stvari, ipak otkriva dostojanstvo ljudske osobe u svoj njezinoj širini, pokazuje koliko je Krist cijenio ljudsku slobodu u ispunjavanju dućnosti da se vjeruje Boćjoj rijeći, i ući nas duhu koji ućenici takva Ućitelja moraju priznati i slijediti u svemu. Sve to osvjetljuje opća naćela na kojima se temelji nauka ove Deklaracije o vjerskoj slobodi. Osobito je vjerska sloboda u društvu u potpunom skladu sa slobodom ćina kršćanske vjere.

10. Caput est ex praecipuis doctrinae catholicae, in verbo Dei contentum et a Patribus constanter praedicatum,⁸ hominem debere Deo voluntarie respondere credendo; invitum proinde neminem esse cogendum ad amplectendam fidem.⁹ Etenim actus fidei ipsa sua natura voluntarius est, cum homo, a Christo Salvatore redemptus et in adoptionem filiorum per Iesum Christum vocatus,¹⁰ Deo Sese revelanti adhaerere non possit, nisi Patre eum trahente¹¹ rationabile liberumque Deo praestiterit fidei obsequium. Indoli ergo fidei plene consonum est ut, in re religiosa, quodvis genus coercionis ex parte hominum excludatur. Ac proinde ratio libertatis religiosae haud parum confert ad illum rerum statum fovendum, in quo homines expedite possint invitari ad fidem christianam, illam sponte amplecti atque eam in tota vitae ratione actuose confiteri.

11. Deus quidem homines ad inserviendum Sibi in spiritu et veritate vocat, unde ipsi in conscientia vincuntur, non vero coercentur. Rationem enim habet dignitatis personae humanae ab Ipso conditae, quae proprio consilio duci et libertate frui debet. Hoc autem summe apparuit in Christo Iesu, in quo Deus Seipsum ac vias suas perfecte manifestavit. Etenim Christus, qui Magister et Dominus est noster,¹² idemque mitis et humilis corde,¹³ discipulos patienter allexit et invitavit.¹⁴ Miraculis utique praedicationem suam suffulsit et confirmavit, ut fidem auditorum excitaret atque comprobaret, non ut in eos coercionem exerceret.¹⁵ Incredulitatem audientium certe exprobravit, sed vindictam Deo in diem iudicii relinquendo.¹⁶ Mittens Apostolos in mundum dixit eis: »Qui crediderit et baptizatus fuerit salvus erit; qui vero non crediderit condemnabitur« (Mc. 16, 16). Ipse vero, agnoscens zizaniam cum tritico seminatam, iussit sinere utraque crescere usque ad messeni quae fiet in consummatione saeculi.¹⁷ Nolens esse Messias politicus et vi dominans,¹⁸ maluit se dicere Filium Hominis qui venit »ut ministraret et daret animam suam redemptionem pro multis« (Mc. 10, 45). Sese praebuit ut perfectum Servum Dei,¹⁹ qui »harundinem quassatam non confringet et linum fumigans non extinguet« (Mt. 12, 20). Potestatem civilem eiusque iura agnovit, iubens census dati Caesari, clare autem monuit servanda esse iura superiora Dei: »Reddite ergo quae sunt Caesaris Caesari, et quae sunt Dei Deo« (Mt. 22, 21). Tandem in opere redemptionis in eruce complendo, quo salutem et veram libertatem hominibus acquireret, revelationem suam perfecit. Testimonium enim perhibuit veri tati,²⁰ eam tamen contradicentibus vi imponere noluit. Regnum enim eius non percutiendo vindicatur,²¹ sed stabilitur testificando et audiendo veritatem, crescit autem amore, quo Christus exaltatus in eruce homines ad Seipsum trahit.²²

Sloboda čina vjere

10. Jedno je od osobitih poglavlja katoličke nauke, a koje je sa držano u Božjoj riječi i koje Oci stalno propovijedaju,⁸ da Čovjek mora Bogu dragovoljno odgovoriti vjerom; stoga se nikoga ne smije siliti da prihvati vjeru protiv volje.⁹ Jer čin je vjere po samoj svojoj naravi dragovoljan, budući da čovjek, otkupljen po Kristu Spasitelju i po Isusu Kristu pozvan u posinaštvo djece,¹⁰ ne može prionuti uz Boga koji se objavljuje, osim ako, povučen od Oca,¹¹ prinese Bogu razumnu i slobodnu poslušnost vjere. Potpuno je dakle u skladu s prirodom vjere da se u vjerskoj stvari isključi svaka vrsta pritiska sa strane ljudi. I stoga načelo vjerske slobode znatno pridonosi tome da se razvije onakvo stanje stvari u kojem, se ljudi mogu nesmetano pozivati kršćanskoj vjeri, nju svojevolumno prihvaćati i u cijelom je načinu života revno ispovijedati.

Postupak Krista i apostola¹

11. Bog doduše zove ljude da Mu služe u duhu i istini, i zato ih taj poziv veže u savjesti, ali ih ne sili. Bog naime gleda na dostojanstvo ljudske osobe koju je sam stvorio i koja mora biti vodena vlastitom odlukom i uživati slobodu. A to se najviše pokazalo u Isusu Kristu, u kome je Bog savršeno očitovao Sebe i svoje putove. Jer Krist, koji je naš Učitelj i Gospodin,¹² i ujedno blag i ponizan srce,¹³ strpljivo je pridobivao i pozivao učenike.¹⁴ On je, istina, čudesima podupirao i potvrđivao svoje propovijedanje, ali samo da pobudi i pojača vjeru slušalaca, a ne da na njih vrši pritisak.¹⁵ I nevjeru je slušalaca doduše korio, ali je Bogu ostavljao osvetu za Sudnji dan.¹⁸ Šaljući apostole u svijet rekao im je: »Tko bude vjеровao i pokrstio se, spasit će se; tko ne bude vjerovao osudit će* se« (Mk 16, 16). A sam je, videći da je s pšenicom posijan kukolji za povjedio da se pusti da oboje rastu do žetve koja će biti ni-koncu svijeta.« Nije htio biti politički Mesija i koji vlada silom,¹⁶ nego se volio nazivati Sinom čovječjim koji je došao »da služi i dade svoj život kao otkupninu za mnoge« (Mk 10, 45). Pokazao se savršenim Slugom Božjim,¹⁷ koji »stučene trske neće slomiti, ni stijenja što se dimi neće ugasiti« (Mt 12, 20). Građansku je vlast i njezina prava priznavao, naređujući da se porez dade caru, ali je jasno podsjetio da treba štovati veća Božja prava: »Dajte dakle caru carevo, a Bogu Božje« (Mt 22, 21). Napokon je dovršujući na križu djelo otkupljenja kojim je imao ljudima pribaviti spasenje i pravu slobodu za vršio svoju objavu. Dao je naime svjedočanstvo za istinu,²⁰ ali je nije htio silom nametnuti onima koji su se protivili. Kraljevstvo se naime njegovo ne brani udaranjem,²¹ nego se učvršćuje svjedočenjem i slušanjem istine, a raste ljubavlju kojom Krist* na križ podignut ljude privlači k Sebi.²²

Apostoli, Christi verbo et exemplo edocti, eandem viam secuti sunt. Ab ipsis Ecclesiae exordiis discipuli Christi adlaborarunt, ut homines ad Christum Dominum confitendum converterent, non actione coercitiva neque artificidis Evangelio indignis, sed imprimis virtute verbi Dei.*» Fortiter omnibus nuntiabant propdsitum Salvatoris Dei, »qui omnes homines vult salvos fieri et ad agnitionem veritatis venire« (1 Tim. 2, 4); simul autem verebantur debiles etiamsi in errore versabantur, siq ostendentes quomodo »unusquisque nostrum pio se rationem reddet Deo« (Rom. 14, 12)^u et in tantum teneatur conscientiae suae oboedire. Sicuti Christus, Apostoli intenti. semper fuerunt ad testimonium reddendum veritati Dei, abundantius audentes coram populo et principibus loqui »verbum Dei cum fiducia« (Act. 4, 31).²⁵ Firma enim fide tenebant ipsum Evangelium revera esse virtutem Dei in salutem omni credenti." Omnibus ergo spretis »armis carnalibus«,^{2^} esemplum mansuetudinis et modestiae Christi sequentes, verbum Dei praedicaverunt plene confbi divina huius verbi virtute ad potestates Deo adversas destruendas*⁸ atque homines ad fidem et obsequium Christi reducendos.*« SicUt Magister ita et Apostoli auctoritatem legitimam civilem agnoverunt: »Non est enim potestas nisi a Deo »docet Apostolus, qui exinde iubet: »Omnis anima potestatibus sublimioribus subdita sit; ...qui resistit potestati, Dei ordinationi resistit« (Rom. 13, 1-2).^M Simul autem non timuerunt contradicere potestati publicae se sanctae Dei voluntati opponenti: »Oboedire oportet Deo magis quam hominibus« (Act. 5, 29).⁵¹ Hanc viam secuti sunt innumeri martvres et fideles per saecula et per orbem.

12. Ecclesia igitur, evangelicae veritati fidelis, viam Christi et Apostolorum sequitur .quando rationem libertatis religiosae tamquam dignitati hominis et Dei revelationi consonam agnoscit eamque fovet. Doctrinam a Magistro et ab Apostolis acceptam, decursu temporum, custodivit et tradidit. Etsi in vita Populi Dei, per vicissitudines historiae humanae peregrinantis, interdum exstitit modus agendi spiritali evangelico minus conformis, immo contrarius,, semper tamen mansit Ecclesiae doctrina neminem esse ad fidem cogendum.

'Evangelicum fermentum in mentibus hominum sic diu estⁱ opertatum atque multum contulit, ut homines temporum decursu latius aghoscerent dignitatem persbnae suae et maturesceret persuasio in re religiosa ipsam immunem servandam esse in divitate a quacumque humana coercitione.

13. Inter ea quae ad bonum Ecclesiae, immo ad bonum ipsius terrena civitatis spectant et ubique semperque servanda sunt atque

Apostoli su, poučeni Kristovom riječi i primjerom, slijedili isti put. Od samih početaka Crkve Kristovi učenici su se trudili kako bi obratili ljude da ispovijedaju Krista' kao Gospodina, ne prisiljavanjem ni umijećima nedostojnim Evanđelja, nego u prvom redu silom Božje riječi.²⁸ Hrabro su navješćivali svima odluku Boga Spasitelja »koji hoće da se svi ljudi spase i da dođu do poznavanja istine« (1 Tim 2, 4); ali su ujedno poštivali slabe makar bili u zabludi, pokazujući time kako će »svaki od nas dati *Bogu račun za sebe« (Rim 14, 12)^u i kako je utoliko dužan slušati svoju savjest. Kako je Krist, tako su i apostoli bili uvijek spremni da dadu svjedočanstvo za Božju istinu usuđujući se pred narodom i prvacima obilnije navješćivati »Božju riječ s pouzdanjem« (Dj 4, 31).²⁵ čvrstom su naime vjerom držali da je samo Evanđelje uistinu sila Božja za spasenje svakome koji vjeruje.²⁶ Prezrevši dakle sve »tjelesno oružje«,²⁷ a slijedeći primjer Kristove blagosti i čednosti, propovijedali su Božju riječ potpuno se pouzdavajući u božansku snagu ove riječi da ona može Bogu protivne vlasti skršiti²⁸ a ljude dovesti k vjeri i poslušnosti Kristu.²⁹ Kako je Učitelj, tako su i apostoli priznavali zakonitu građansku vlast: »Nema naime vlasti' nego od Boga«, liči' Apostol, koji stoga naređuje: »Svaka duša neka'bude podložna višim vlastima; ... tko se protivi vlasti, protivi se naredbi Božjoj« (Rim 13, 1-2).^M Ali u isti čas nisu se bojali' usprotiviti javnoj vlasti koja se protivila svetoj volji Božjoj: »Više se treba pokoravati Bogu nego ljudima« (Dj 5, 29).⁸¹ Taj su put slijedili bezbrojni mučenici i vjernici u sva vremena i po svem svijetu!

Crkva nasljeduje Krista i apostole

12. Crkva dakle, vjerna evahđećskoj istini, slijedi put Krista i Apostola kad načelo vjerske slobode priznaje kao sukladno s čovjekovim dostojanstvom i Božjom objavom; i'kad to načelo promiče. Nauku primljenu od Učitelja i. od Apostola * čuvala je i predavala tijekom vremena. Iako je u životu Božjega naroda, koji je putovao kroz promjenljiva zbivanja ljudske povijesti, bilo katkada postupaka koji su bili manje u skladu s evanđeoskim duhom, čak i protivni njemu, ipak je uvijek ostala nauka Crkve, da se nitko ne smije prisiljavati na vjeru.

Evanđeoski je kvasac u ljudskim dušama tako dugo djelovao i mnogo pridonio tome da su ljudi tijekom vremena šire i bolje upoznivali i priznavali dostojanstvo ljudske osobe i da je sazrelo uvjerenje da je u vjerskoj stvari treba čuvati nepovredivu u državi od svakog ljudskog pritiska.:

Sloboda Crkve

13.; Između onoga što se odnosi na dobro Crkve, štoviše i na blagostanje same zemaljske države, i što svagdje i uvijek treba čuvati

ab omni iniuria defendenda, illud certe praestantissimum est, ut Ecclesia tanta perfruatur agendi libertate, quantam salus horarum curanda requirat.⁸² Haec enim libertas sacra est, qua Unigenitus Dei Filius ditavit Ecclesiam acquisitam sanguine suo. Ecclesiae sane adeo propria est, ut qui eam impugnant, iidem contra Dei voluntatem agant. Libertas Ecclesiae est principium fundamentale in relationibus inter Ecclesiam et potestates publicas totumque ordinem civilem.

In societate humana et coram quavis potestate publica Ecclesia sibi vindicat libertatem, utpote auctoritas spiritualis, a Christo Domino constituta, cui ex divino mandato incumbit officium eundi in mundum universum et Evangelium praedicandi omni creaturae.⁸⁸ Libertatem pariter sibi vindicat Ecclesia prout est etiam societas hominum qui iure gaudent vivendi in societate civili secundum fidei christianae praescripta.*⁴

. Iamvero si viget ratio libertatis religiosae non solum verbis proclamata neque solum legibus sancita, sed etiam cum sinceritate in praxim deducta, tunc demum Ecclesia stabilem obtinet et iuris et facti condicionem ad necessariam in missione divina exsequenda independentiam, quam auctoritates ecclesiasticae in societate presse presiusque vindicarunt.« Simulque Christifideles, sicut et ceteri homines, iure civili gaudent ne impediuntur in vita sua iuxta conscientiam agenda. G)ncordia igitur viget inter libertatem Ecclesiae et libertatem illam religiosam, quae omnibus hominibus et communitatibus est tanquam ius agnoscenda et in ordinatione iuridica sancienda.

14. Ecclesia catholica, ut divino obtemperet mandato: »docete omnes gentes« (Mt. 28, 19), impensa cura adlaborare debet »ut sermo Dei currat et darificetur« (2 Thess. 3, 1).

Enbce igitur rogat Ecclesia, ut a fillis suis primum omnium fiant »obsecrationes, orationes, postulationes, gratiarum actiones pro omnibus hominibus ... Hoc enim bonum est et acceptum coram Salvatore nostro Deo, qui omnes homines vult salvos fieri et ad agnitionem veritatis venire« (1 Tim. 2, 1-4).

(christifideles autem in sua efformanda conscientia diligenter attendere debent ad sacram certamque Ecclesiae doctrinam.⁸⁹ Oiristi enim voluntate Ecclesia catholica magistra est veritatis, eiusque munus est, ut Veritatem quae Christus est enuntiet atque authentice doceat, simulque principia ordinis moralis, ex ipsa: natura humana profluentia, auctoritate sua declaret atque confirmet. Insuper Christianij in sapientia ambulantes ad eos qui foris sunt, »in Spiritu Sancto, in caritate non ficta, in verbo veritatis« (2 Cor. 6, 6-7), lumen vitae cum omni fiducia^{8*} et fortitudine apostolica, ad sanguinis usque effusionem, diffundere satagant.

i od svake nepravde braniti, svakako je najvažnije to da bi Crkva uživala toliku slobodu koliku zahtijeva briga oko spasa ljudi.³² Ta je naime sloboda sveta, kojom je Jedinotodeni Sin Božji obdario svoju Crkvu stečenu svojom krvlju. Ona je toliko svojstvena Crkvi da oni koji nju napadaju rade protiv Božje volje. Sloboda Crkve je osnovno načelo u odnosima između Crkve i javnih vlasti i cijeloga građanskog poretka.

U ljudskom društvu i pred svakom javnom vlašću Crkva zahtijeva pravo na slobodu, kao duhovna vlast, ustanovljena od Gospodina Krista, i ona ima po božanskoj zapovijedi dužnost da ide po svem svijetu i da propovijeda Evanđelje svakom stvorenju.*« Crkva jednako zahtijeva slobodu jer je ona i društvo ljudi koji imaju pravo živjeti u građanskom društvu prema propisima kršćanske vjere.³⁴

Pa ako je negdje na snazi vjerska sloboda ne samo riječima proglašena i ne samo zakonima potkrijepljena nego i iskreno u život provedena, tada tek Crkva dobiva stalni pravni i činjenični položaj za nužnu neovisnost u izvršivanju božanskoga poslanstva, neovisnost koju su crkvene vlasti u društvu uporno i sve upornije tražile.*⁵ Ujedno kršćani, kao i drugi ljudi, imaju građansko pravo da ne budu sprečavani da provode svoj život prema svojoj savjesti. Postoji dakle sklad između slobode Crkve i one vjerske slobode koju treba svim ljudima i zajednicama priznati kao pravo i u pravnom je- poretku zakonima uglaviti.

Poslanje Crkve

14. Katolička Crkva, da izvrši zapovijed: »Učite sve narode« (Mt 28, 19), mora velikim marom nastojati »da Božja riječ trči i da se proslavi« (2 Sol 3,1).

Stoga Crkva vruće moli svoje sinove da se prije svega čine »prošnje, molitve, zagovori, zahvale za sve ljude... Ovo je dobro i ugodno pred Spasiteljem našim Bogom, koji hoće da se svi ljudi spase i dođu do spoznaje istine« (1 Tim 2, 1-4).

A kršćani u oblikovanju' svoje savjesti treba da brižno paze na svetu i sigurnu nauku Crkve.*⁶ Po Kristovoj je naime volji Katolička Crkva učiteljica istine, i njezina je zadaća da Istinu, koja je Krist, navješćuje i autentično uči, a ujedno da i načela moralnog reda, što proistječu iz same ljudske naravi, svojim ugledom objavljuje i potvrđuje. Osim toga, neka kršćani, pristupajući u mudrosti k onima koji su vani, »u Duhu Svetomu, u ljubavi nehinjenoj, u riječi istine« (2 Kor 6.; 6-7), nastoje proširiti svjetlo života sa svim pouzdanjem*⁷ i apostolskom hrabrošću sve do prolijevanja krvi.

Etenim discipulus erga Christum Magistrem gravi adstringitur officio, veritatem ab Eo receptam plenius in dies cognoscendi, annuntiandi fideliter, strenueque defendendi, exclusis mediis spiritui evangelico contrariis. Simul tamen caritas Christi urget eum, ut amanter prudenter patienter agat cum hominibus, qui in errore vel ignorantia circa fidem versantur.⁸⁸ Respicendum igitur est tum ad officia erga Christum Verbum vivificans quod praedicandum est, tum ad humanae personae iura, tum ad mensuram gratiae a Deo per Christum tributam homini, qui ad fidem sponte accipiendam et profitendam invitatur.

15. Constat igitur praesentis aetatis homines optare ut libere possint religionem privatim publiceque, profiteri, immo libertatem religiosam in plerisque Constitutionibus iam ut ius civile declarari et documentis internationalibus sollemniter agnosci.⁸⁹

At non desunt regimina in quibus, etsi in eorum Constitutione libertas cultus religiosi agnoscitur, tamen ipsae publicae potestates conantur cives a religione profitenda remove et communitatibus religiosis vitam perdiffidlem ac perditantem reddere.

Haec fausta huius temporis signa laeto animo salutans, haec vero deploranda facta cum maerore denuntians, Sacra Synodus Catholicos hortatur, exorat autem homines universos, ut perattente considerent quantum libertas religiosa necessaria sit in praesenti potissimum familiae humanae condicione.

Manifestum est enim cunctas gentes magis in dies unum fieri, homines diversae culturae et religionis arctioribus inter se devinciri rationibus, augeri denique conscientiam propriae cuiusque responsabilitatis. Proinde ut pacificae relationes et concordia in genere humano instaurentur et firmentur, requiritur ut ubique terrarum libertas religiosa efficaciter iuridica muniatur atque observentur suprema hominum officia et iura ad vitam religiosam libere in societate duendam.

Faxit Deus et Pater omnium ut familia humana, diligenter servata libertatis religiosae ratione in societate, per gratiam Christi et virtutem Spiritus Sancti adducatur ad sublimem illam ac perennem libertatem gloriae filiorum Dei (Rom. 8, 21).

Haec omnia et singula quae in hac Declaratione edicta sunt, placuerunt Sacrosancti Concilii Patribus. Et Nos, Apostolica a Christo Nobis tradita potestate, illa, una cum Venerabilibus Patribus, in Spiritu Sancto approbamus, decernimus ac statuimus et quae ita synodallyter statuta sunt ad Dei gloriam promulgare iubemus.

Romae, apud S. Petrum, die VII mensis
decembris anno MCMLXV.

Ego PAULUS Catholicae Ecclesiae Episcopus
(Sequuntur Patrum subsignationes) ~

Učenik naime ima prema Kristu Učitelju tešku obavezu da istinu od Njega primljenu iz dana u dan sve potpunije upozna, vjerno navješćuje, odlučno brani, isključivši sredstva protivna evanđeoskom duhu. Ujedno ga Kristova ljubav goni da se s ljubavlju, mudrošću i strpljivošću odnosi prema ljudima koji su u zabludi ili neznanju s obzirom na vjeru.³⁸ Treba dakle paziti ne samo na obaveze prema Kristu Riječi koja oživljava i koju treba propovijedati, nego i na prava ljudske osobe i na mjeru milosti koju je Bog po Kristu dao čovjeku, koji prima poziv da vjeru dragovoljno prihvati i ispovijeda.

Zaključak

15. Očito je dakle da ljudi današnjega vremena žele da bi mogli slobodno religiju privatno i javno ispovijedati; činjenica je, štoviše, da se vjerska sloboda u mnogim ustavima već deklarira kao građansko pravo i da se međunarodnim ispravama svečano priznaje.**

Ali ima država u kojima, premda se u njihovim ustavima priznaje sloboda vjerskoga kulta, ipak same javne vlasti pokušavaju građane otkloniti od ispovijedanja religije i vjerskim zajednicama učiniti život previše teškim i nesigurnim.

Pozdravljajući radosnom dušom one sretne "znakove ovoga vremena, a iznoseći s tugom ove žalosne činjenice, Sveti sabor potiče katolike, a sve ljude moli da veoma pažljivo promotre koliko je potrebna vjerska sloboda osobito u sadašnjem stanju ljudske obitelji.

Očito je naime da svi narodi iz dana u dan postaju sve više jedno, da se ljudi različite kulture i religije među sobom sve tješnje povezuju, i da napokon raste svijest odgovornosti svakog pojedinca. Stoga, da bi se uspostavili i učvrstili miroljubivi odnosi i sloga u ljudskom rodu, traži se da se svagdje na svijetu vjerska sloboda djelotvornom pravnom zaštitom uglati i da se poštuju najuzvišenije dužnosti i prava ljudi da slobodno provode vjerski život u društvu.

Dao Bog i Otac sviju da ljudska obitelj, brižno čuvajući načelo vjerske slobode u društvu, po milosti Kristovoj i sili Duha Svetoga bude dovedena k onoj uzvišenoj i trajnoj »slobodi slave sinova Božjih« (Rim 8,21).

Sve ovo u cjelini i u pojedinostima što je u ovoj Deklaraciji određeno prihvatit će Oci Svetoga Sabora. I Mi, apostolskom vlašću od Krista nam predanom, sve to zajedno s lasmm Odma ^Vubu Spetome odobravamo, odlučujemo i određujemo te zapovijedamo 4a to što je saborski određeno na slavu Boiju bude proglašeno*

U Rimu, kod Sv. Petra, dne 7. prosinca 1965;

Ja, PAVAO, biskup' katoličke frcv^-
(slijede potpisi Otaca)

BILJEŠKE

¹ Usp. IVAN XXIII, Enc. pis. *Pacem in terris*, 11* travnja 1963: AAS 55 (1963) 279; *ondje*, 265; PIO XII, *Nuntius radiophonicus*, 24. prosinca 1944: AAS 37 (1945) 14.

* Usp. IVAN XXIII, Enc. pis. *Pacem in terris*, 11. trav. 1963: AAS 55 (1963) 260—261; PIO XII, *Nuntius radiophonicus*, 24. pros. 1942: AAS 35 (1943) 19; PIO XI, Enc. pis. *Mit hrennender Sorge*, 14. ožuj. 1937: AAS 29 (1937) 160; LAV XIII, Enc. pis. *Libertas praestantissimum*, 20. lipnja 1888: Acta Leonis XIII, 8 (1888) 237—238.

* Usp. Sv. TOMA, *Summa theologica*, I—II, q. 91, a. 1; q. 93, a. 1—2.

* Usp. IVAN XXIII, Enc. pis. *Pacem in terris*, 11. trav. 1963: AAS 55 (1963) 270; PAVAO VI, *Nuntius radiophonicus*, 22. pros. 1964: AAS 57 (1965) 181—182; Sv. TOMA, *Summa theologica*, I—II, q. 91, a. 4c.

« Usp. IVAN XXIII, Enc. pis. *Mater et Magistra*, 15. svib. 1961: AAS 53 (1961) 417; Isto, Enc. *Pacem in terris*, 11. trav. 1963: AAS 55 (1963) 273.

* Usp. IVAN XXIII, Enc. pis. *Pacem in terris*, 11. trav. 1963: AAS 55 (1963) 273—274; PIO XII, *Nuntius radiophonicus*, 1. lipnja 1942: AAS 33 (1942) 200.

⁷ Usp. LAV XIII, Enc. pis. *Immortale Dei*, 1. stud. 1885: AAS 18 (1885) 161.

⁸ Usp. LAKTANCIJE, *Divinarum Institutionum*, Lib. V, 19: CSEL 19, 463—464; PL 6, 614 i 616 (pogl. 20); Sv. AMBROZIJE, *Epistola ad Valentinianum Imp.*, Ep.' 21: PL 16, 1005; Sv. AUGUSTIN, *Contra litteras Petiliani*, Knjiga II, pogl. 83: CSEL 52, 112; PL 43, 315; usp. C. 23, q. 5, c. 33 (izd. Friedberg, stup. 939); Isto, Ep. 23: PL 33, 98; Isto, Ep. 34: PL 33, 132; Isto Ep. 35 PL 33, 135; Sv. GRGUR VELIKI, *Epistola ad Virgilium et Theodorum Episcopos Massiliae Galliarum*, Registrum Epistolarum, I, 45: MGH Ep. 1, p. 72; PL 77, 510—511 (knjig. I, 47); Isto, *Epistola ad Johannem Episcopum Constantinopolitanum*, Registrum Epistolarum, III, 52: MGH Ep 1, 210; PL 77, 649 (knj. III, 53); usp. D. 45, c. 1 (izd. Friedberg, stup. 160); Konc. tolet. IV, k. 57: MANSI 10, 633; usp. D. 45, k. 5 (izd. Friedberg, stup. 161—162); KLEMENT III: X., V, 6, 9: izd. Friedberg, stup. 774; INOCENT III, *Epistola ad Arelatensem Archiepiscopum*, X, III, 42, 3: izd. Friedberg, stup. 646.

» Usp. CIC, kan. 1351; PIO XII, *Allocutio ad Praelatos Auditores caeterosque officiales et administros Tribunalis S. Romanae Rotae*, 6. listop. 1946: AAS 38 (1946) 394; Isto, Enc. pis. *Mystici Corporis*, 29. lipnja 1943: AAS (1943) 243.

«• Usp. Ef 1, 5.
 » Usp. Iv 6, 44.
 » Usp. Iv 13, 13.
 «. Usp. Mt 11, 29.
 " Usp. Mt 11, 28-30; Iv 6, 67-68.
 » Usp. Mt 9, 28-29; Mk 9, 23-24; 6, 5-6; PAVAO VI, Enc. pis. *Ecclesiam suam*, 6. kolov. 1964: AAS 56 (1964) 642—643.
 " Usp. Mt 11, 20-24; Rim 12, 19-20; 2 Sol 1, 8.
 » Usp. Mt 13, 30. 4042.
 « Usp. Mt 4, 8-10; Iv 6, 15.
 " Usp. Iz 42, 1-4.
 *> Usp. Iv 18, 37.
 " Usp. Mt 26, 51-53; Iv 18, 36.
 « Usp. Iv 12, 32.
 " Usp. 1 Kor 2, 3-5; 1 Sol 2, 3-5.
 *« Usp. Rim 14, 1-23; 1 Kor 8, 9-13; 10, 23-33.
 « Usp. Ef 6, 19-20.
 *> Usp. Rim 1, 16.
 " Usp. 2 Kor 10, 4; 1 Sol 5, 8-9.
 «• Usp. Ef 6, 11-17.
 » Usp. 2 Kor 10, 3-5.
 *» Usp. 1 Pt 2, 13-17.
 « Usp. Dj 4, 19-20.
 « Usp. LAV XIII, Pismo *Officio sanctissimo*, 22. pros. 1887: AAS 20 (1887) 269; Isto, Pismo *Ex litteris*, 7. travnja 1887: AAS 19 (1887) 465.
 » Usp. Mk 16, 15; Mt 28, 18-20; PIO XII, Enc. pis. *Summi Pontificatus*, 20. listop. 1939: AAS 31 (1939) 445-446.
⁸⁴ Usp. PIO XI, Pismo *Firmissimam constantiam*, 28. ožuj. 1937: AAS 29 (1937) 196.
 » Usp. PIO XII, *Allocutio Ci riesce*, 6. pros. 1953: AAS 45 (1953) 802.
 » Usp. PIO XII, *Nuntius radiophonkus*, 23. ožuj. *1952: AAS 44 (1952) 270-278.
 » Usp. Dj 4, 29.
 » Usp. IVAN XXIII, Enc. pis. *Pacem in tenis*, 11. trav. 1963: AAS 55 (1963) 299-300.
 »• Usp. IVAN XXIII, Enc. pis. *Pacem in terris*, 11. trav. 1963: AAS 55 (1963) 295-296.

**DEKRET O MISIJSKOJ
DJELATNOSTI CRKVE**

**PAULUS EPISCOPUS
SERVUS SERVORUM DEI
UNA CUM SACROSANCTI CONCILII PATRIBUS
AD PERPETUAM REI MEMORIAM**

**DECRETUM
DE ACTIVITATE
MISSIONALI ECCLESIAE**

1. AD GENTES DIVINITUS missa ut sit »universale salutis sacramentum«¹ Ecclesia ex intimis propriae catholicitatis exigentiis, mandato sui Fundatoris oboediens,² Evangelium omnibus hominibus nuntiare contendit. Ipsi enim Apostoli, in quibus Ecclesia est condita, vestigia Christi sequentes, »praedicaverunt verbum veritatis et genuerunt Ecclesias<c.>» Eorum successorum officium est hoc opus perenne reddere, ut »sermo Dei currat et clarificetur« (2 Thess. 3, 1) et Regnum Dei ubique terrarum annuntietur et instauretur.

In praesenti autem rerum ordine, ex quo nova exsurgit humanitatis condicio, Ecclesia, sal terrae et lux mundi,⁴ urgentius vocatur ad omnem creaturam salvandam et renovandam, ut omnia in Christo instaurentur, et in Ipso homines unam familiam unumque populum Dei constituent.

Quare haec Sancta Synodus, dum ob praedara opera per generosam totius Ecclesiae industriam peracta Deo gratias agit, missionalis activitatis principia delineare, et vires omnium fidelium colligere cupit, ut populus Dei, per angustam viam crucis procedens, regnum Christi, Domini et conspensoris saeculorum,⁵ ubique diffundat eique adveniendi vias paret.

PAVAO BISKUP
SLUGA SLUGU BOŽJIH
ZAJEDNO S OČIMA SVETOGA SABORA
NA TRAJAN SPOMEN

DEKRET
»AD GENTES«
o misijskoj djelatnosti Crkve

UVOD

1. Crkva je od Boga poslana svim narodima da bude »univerzalni sakrament spasenja«. Ona nastoji iz najdubljih zahtjeva svog katoliciteta i slušajući nalog svoga Utemeljitelja (usp. Mk 16, 16) naviještati evanđelje svim ljudima. Sami su naime apostoli, na kojima je Crkva utemeljena, idući stopama Kristovim, »naviještali riječ istine i zasnivali Crkve«* Dužnost je njihovih nasljednika vršiti ovo djelo neprekidno, da »riječ Gospodnja nastavi trčati i proslavljati se« (2 Sol 3, 1) i da se Božje kraljevstvo posvuda na zemlji naviješta i uspostavlja.

U današnjim prilikama iz kojih za čovječanstvo niče nov način života i, pred Crkvom koja je sol zemlje i svjetlo svijeta (usp. Mt 5, 13-14) —sve je neodložniji poziv na spašavanje i obnovu svega stvočenja, da se sve obnovi u Kristu i da u njemu ljudi sazdaju jednu obitelj i jedan Božji narod.

Stoga ovaj Sveti Sabor, zahvaljujući Bogu za predivna djela koja su dosada učinjena plemenitim nastojanjem cijele Crkve, želi u glavnim crtama prikazati načela misijske djelatnosti i udružiti snage svih vjernika da bi Božji narod stupajući uskom stazom križa posvuda rasprostranio kraljevstvo Krista, Gospodara i Proziratelja vjekova (usp. Sir 39, 19) te utkao putove njegovu dolasku

Caput I DE PRICIPIS

DOCTRINALIBUS

2. Ecclesia peregrinans natura sua missionaria est, cum ipsa ex missione Filii missioneque Spiritus Sancti originem ducat secundum Propositum Dei Patris.«

Hoc autem Propositum ex »fontali amore« seu caritate Dei Patris profluit, qui, cum sit Principium sine Principio, ex quo Filius gignitur et Spiritus Sanctus per Filium procedit, ex nimia et misericordi benignitate sua libere creans et insuper gratiose vocans nos ad Secum communicandum in vita et gloria, bonitatem divinam liberaliter diffudit ac diffundere non desinit, ita ut qui conditor est omnium, tandem fiat »omnia in omnibus« (1 Cor. 15, 28), gloriam suam simul et beatitudinem nostram procurando. Placuit autem Deo homines non tantum singulatim, quavis mutua connexione seclusa, ad vitae Suae participationem vocare, sed eos in populum constituere, in quo filii sui, qui erant dispersi, in unum congregarentur.⁷

3. Hoc universale Dei propositum pro salute generis humani perficitur non solum modo quasi secreto in mente hominum vel per incepta, etiam religiosa, quibus ipsi multipliciter Deum quaerunt, »si forte attrecent eum aut inveniunt quamvis nonlonge sit "ab unoquoque nostrum« (Act. 17, 27): haec enim incepta indigent illuminari et sanari, etsi, ex benigno consilio providentis Dei, aliquando pro paedagogia ad Deum verum vel praeparatione evangelica possint haberi.⁸ Deus autem ad pacem seu communionem Secum stabiliendam fraternamque societatem inter homines, eosque peccatores, componendam, in historiam hominum novo et definitivo modo intrare decrevit mittendo Filium suum in carne nostra, ut homines per Illum eriperet de po testa te tenebrarum ac Satanae⁹ et in Eo mundum Sibi reconciliaret.¹⁰ Illum ergo, per quem fecit et saecula," constituit haeredem universorum, ut in Illo omnia instauraret.¹²

Christus enim Iesus missus est in mundum verus mediator Dei et hominum. Cum Deus sit, »in ipso inhabitat omnis plenitudo divinitatis corporaliter« (CJol. 2, 9); secundum humanam autem naturam, novus Adam, renovatae humanitatis caput constituitur, »plenus gratiae et veritatis«, (Io. 1, 14). Itaque per vias verae Incarnationis processit Filius Dei ut homines divinae naturae participes faceret, propter nos egenus factus cum esset dives, ut illius inopia nos divites essemus.^{1*} Filius Hominis non venit ut sibi ministraretur, sed ut ipse ministraret et daret animam suam redemptionem pro multis, id est pro omnibus.^{1*} Sancti Patres constanter proclamant non esse sanatum quod assumptum a Christo non fuerit.¹⁵ Assumpsit vero integram humanam na-

I g l a v a

DOKTRINALNA NAČELA

Božanski plan spasenja

2. Crkva u hodu jest »misionarska« po svojoj naravi, jer potječe iz slanja Sina i slanja Duha Svetoga po odluci Boga Oca.*

Ova pak odluka proistječe iz »izvirne ljubavi«, to jest iz ljubavi Boga Oca. Budući da je on Počelo bez Počela, iz kojega se Sin rada i Duh Sveti po Sinu proizlazi, darežljivo je, razdao božansku dobrotu i neprestano je dijeli time što nas iz silne i milosrdne svoje dobrohotnosti slobodno stvara i povrh toga milostivo zove da s njim učestvujemo u životu i slavi, tako da on koji je tvorac svega bude napokon »sve u svemu« (1 Kor 15, 28) ostvarujući ujedno i svoju slavu i naše blaženstvo. A Bogu se svidjelo da ljude pozove na sudi-oništvo u svom životu ne samo pojedinačno, bez ikakve međusobne povezanosti, nego je htio da ih učini narodom u kome će se njegovi sinovi koji su bili raspršeni sabrati u jedno (Iv 11, 52).

Poslanje Sina

3. Ovaj sveopći Božji naum o spasu čovječanstva; ne ostvaruje se samo nekako skriveno u duši ljudi ili nastojanjima, makar i vjerskima, kojima ljudi na mnogo načina traže Boga ne bi li ga možda napipali i našli, premda nije daleko ni od jednoga od nas (usp. Dj 17, 27); ova nastojanja trebaju rasvjetljenje i okrepu, premda prema dobro stivoj odluci providnosnog Boga mogu ponekad služiti kao odgojni put k pravome Bogu ili kao evanđeoska priprava.⁴ Bog je odlučio ući u ljudsku povijest na nov i konačan način da uspostavi mir i zajed ništvo između sebe i ljudi i da uredi bratsko drugovanje među ljudima, o to grešnicima, šaljući svoga Sina u našem tijelu, da po njemu istrigne ljude od vlasti tame i sotone (usp. Kol 1, 13; Dj 10, 38) i da u njemu pomiri svijet sa sobom (usp. 2 Kor 5, 19) v Njega je dakle, po kome je i stvorio svijet,« postavio baštinikom svega, da u njemu sve obnovi (usp. Ef 1,10). -:«

Isus Krist je naime poslan na svijet kao pravi posrednik između Boga i ljudi. Budući da je on Bog, »u njemu tjelesno stanuje sva punina božanstva« (Kol 2, 9); a po ljudskoj naravi on je postavljen kao novi Adam za glavu obnovljenog čovječanstva; »pun milosti i istine« (Iv 1, 14). Stoga je Sin Božji pošao putovima zbiljskog Utjelovljenja da ljude učini dionicima božanske naravi. Poradi nas postade siromašan, premda je bio bogat, da po njegovu sirćmaštvu budemo bogati (usp. 2 Kor 8, 9). Sin Čovječji nije došao da njemu služe, nego da on služi i da dade život svoj ii'otkup za mnoge, tj. za sve (usp. Mk 10, 45). Sveti Od neprestano proklamiraju da nije ozdravljenp što nije od Krista preuzeto.*; i A preuzeo je svu ljudsku

turam qualis apud nos miseros et pauperes invenitur, absque tamen peccato.¹⁶ De seipso enim dixit Christus, »quem Pater sanctificavit et misit in mundum« (Io. 10, 36): »Spiritus Domini super me, propter quod unxit me, evangelizare pauperibus misit me, sanare contritos corde, praedicare captivis remissionem et caecis visum« (Lc. 4, 18), et rursus: »Venit Filius hominis quaerere et salvum facere quod perierat« (Lc. 19, 10).

Quod autem semel a Domino praedicatum est vel in Ipso pro salute generis humani actum, usque ad ultimum terrae¹⁷ proclamandum et disseminandum est, incipiendo ab Hierosoh/ma,¹⁸ ita ut quod semel pro omnibus patratum fuit ad salutem, in universis decursu temporum effectum suum consequatur.

4. Ad hoc autem perficiendum misit Christus Spiritum Sanctum a Patre, qui saliferum opus suum intus operaretur ecclesiamque ad propriam dilatationem moveret. Procul dubio Spiritus Sanctus iam in mundo operabatur antequam Christus glorificaretur.¹⁹ Die tamen Pentecostes in discipulos supervenit, ut cum eis maneret in aeternum,²⁰ Ecclesia coram multitudine publice manifestata est, diffusio Evangelii inter gentes per praedicationem exordium sumpsit, et tandem praesignata est unio populorum in fidei catholicitate, per Novi Foederis Ecclesiam, quae omnibus linguis loquitur, in caritate omnes linguas intelligit et amplectitur, et sic dispersionem Babelicam superat.²¹ A Pentecoste enim inceperunt »actus Apostolorum«, sicut superveniente Spiritu Sancto in Virginem Mariam conceptus fuerat Christus et eodem Spiritu Sancto in Ipsum orantem descendente Christus actus fuerat ad opus ministerii sui.²² Ipse autem Dominus Iesus, priusquam vitam suam libere pro mundo poneret, ita apostolicum ministerium disposuit et Spiritum Sanctum mittendum promisit, ut ambo consociarentur in opere salutis ubique et semper ad effectum adducendo.²³ Spiritus Sanctus Ecclesiam totam per omnia tempora »in communione et ministracione unificat, diversis donis hierarchicis et charismaticis instruit«,²⁴ ecclesiastica instituta quasi anima eorum vivificando²⁵ et eundem missionis animum, quo ipse Christus actus fuerat, in cordibus fidelium instillando. Aliquando etiam actionem apostolicam visibiliter praevenit.²⁶ sicut eam variis modis indesinenter comitatur et dirigit.²⁷

r 5. Dominus Iesus, inde ab initio »vocavit ad Se quos voluit Ipse... et fecit ut essent duodecim cum IUo et ut mitteret eos praedicare« (Me. 3, 13).²⁸ Sic Apostoli fuerunt novi Israel germina simulque sacrae hierarchiae origo. Deinde, cum semel, morte et resurrectione sua, comprehensisset in seipso mysteria salutis nostrae et reno-

narav kakva je ona u ljasku bijednih i siromašnih, osim u grijehu (usp. Heb 4, 15; 9, 28). O -samome sebi rekao je Krist, kojega je Otac posvetio i poslao na svijet (usp. Iv 10, 36): »Na meni je Duh Gospodnji, jer me pomazao i poslao da donesem Radosnu vijest siromasima, da izliječim potištene, da navijestim oslobođenje zarobljenicima i vraćanje vida slijepcima« (Lk 4, 18). I opet: »Sin je Čovječji došao da traži i spasi što je izgubljeno« (Lk 19, 10).

Što je pak jednoć Gospodin propovijedao ili što je u njemu učinjeno za spas ljudskog roda, ima se naviještati i sijati sve do kraja zemlje (Dj 1, 8), počevši od Jeruzalema (usp. Lk 24, 47). Tako da ono što se jedanput za spasenje svijeta izvelo postigne tijekom vremena svoj učinak u svima.

Poslanje duha Svetoga

4. Da se pak ovo izvrši, poslao je Krist Duha Svetoga od Oca, da bi iznutra ostvarivao njegovo spasiteljsko djelo i pokretao Crkvu na širenje. Duh je Sveti bez suradnje djelovao u svijetu već prije negoli je Krist bio proslavljen.⁷ Ipak je, Duhove sišao na apostole, da ostane s njima zauvijek (usp. Iv 14, 16); Crkva se pred mnoštvom očitovala javno, propovijedanjem je otpočelo širenje evanđelja među narodima. Tu je napokon predoznačeno objedinjavanje naroda u katolicitetu *vjerno* Crkvi Novoga saveza, koja govori svim jezicima, koja u svim jezicima razumije sve jezike i na taj način nadvladava babilonsko rasulo.⁸

Od Duhova naime otpočeo je »djela apostolska«, kao što je Krist začeo silaskom Duha Svetoga nad Djevicu Mariju i kao što je Krist uveden u djelo svoje službe silaskom istoga Duha Svetoga na njega dok se molio.« A sam Gospodin Isus, prije nego je dragovoljno žrtvovao svoj život za svijet, tako je uredio apostolsku službu i obećao poslati Duha Svetoga, da se oboje združi na djelo da ga uvijek i posvuda učine plodnim.¹⁰ Cjelokupnu Crkvu kroz sva vremena Duh Sveti »ujedinjuje u zajednici i služanju, daje joj različite hijerarhijske i karizmatičke darove.«¹¹ On poput duše oživljuje crkvene ustanove¹² i ulijeva u srca vjernika isti duh poslanja koji je pokretao samoga Krista. Gdje kada također vidljivo pretječe apostolsko djelovanje,^{1*} kao što to djelovanje neprestano raznoliko prati i upravlja.^{1*}

Poslanje Crkve

5. A sve od početka Gospodin Isus »pozva k sebi one koje odabra i postavi Dvanaesticu da ga prate, da ih šalje da propovijedaju« (Mk 3, 13; usp. Mt 10, 1-42). Tako postadoše apostoli klice novog Izraela a ujedno i ishodište svete hijerarhije. Zatim kad je jednom zauvijek svojom smrću i uskrsnućem izvršio u sebi misterije našega

vationis universorum, Dominus omnem potestatem adeptus in caelo et in terra,²⁹ priusquam assumeretur in caelum,³⁰ Ecclesiam suam ut sacramentum salutis fundavit, apostolosque in universum mundum misit sicut et ipse missus fuerat a Patre,³¹ mandans eis: »Euntes ergo docete omnes gentes, baptizantes eos in nomine Patris, et Filii, et Spiritus Sancti, docentes eos servare omnia quaecumque mandavi vobis« (Mt. 28, 19-20). »Euntes in mundum universum praedicate evangelium omni creaturae. Qui crediderit et baptizatus fuerit, salvus erit; qui vero non crediderit, condemnabitur« (Mc. 16, 15). Inde Ecclesiae officium ineumbit propagandi fidem salutemque Christi, tum virtute expressi mandati, quod ab ApostoUs haereditavit Ordo Episcoporum cui assistunt Presbyteri, una cum Successore Petri Ecclesiaeque Summo Pastore, tum virtute vitae quam membris suis influit Christus, »ex quo totum corpus compactum et connexum per omnem iuncturam subministrationis, secundum operationem in mensuram uniuscuiusque membri, augmentum corporis facit in aedificationem sui in caritate« (Eph. 4, 16). Missio ergo Ecclesiae adimpletur operatione qua, mandato Christi oboediens et Spiritus Sancti gratia caritateque mota, omnibus hominibus vel gentibus pleno actu praesens fit, ut eos, exemplo vitae et praedicatione, sacramentis ceterisque gratiae mediis ad fidem, libertatem et pacem Christi adducat, ita ut eis via libera ac firma pateat ad plene participandum mysterium Christi.

Cum haec missio continuet et per decursum historiae explicet missionem ipsius Christi, qui evangelizare pauperibus missus est, eadem via, instigante Spiritu Christi, Ecclesia procedere debet ac ipse Christus processit, via nempe paupertatis, oboedientiae, servitii et sui ipsius immolationis usque ad mortem, ex qua per resurrectionem suam victor processit. Nam sic in spe ambulaverunt omnes Apostoli, qui tribulationibus multis et passionibus adimpleverunt ea quae desunt passionum Christi pro corpore eius quod est Ecclesia.⁹³ Saepe etiam semen fuit sanguis christianorum.⁹⁴*

6. Hoc munus, ab Ordine Episcoporum, cui praest Successor Petri, orante et; cooperante, tota Ecclesia, adimplendum, unum idemque existit, ubique et in omni condicione, licet non eodem pro rerum condicione modo exerceatur. Differentiae proinde, quae in hac Ecclesiae activitate agnoscendae sunt, non sumuntur ex intima natura ipsius missionis, sed ex condicionibus in quibus missio haec exercetur. ab Ecclesia) sive etiam a populis, a coetibus vel ab hominibus ad quos missio dirigitur. Ecclesia enim, quamvis de se totalitatem seu plenitudinem mediorum salutis comprehendat, nec semper nec statim secundum omnia agit nec agere potest, sed initia et gradus in actione sua experitur, qua propositum

spasenja i obnove svega, Gospodin, koji je dobio svu vlast na nebu i na zemlji (usp. Mt 28, 18) — prije nego će biti uzet na nebo (usp. Dj 1, 11) — osnovao je svoju Crkvu kao sakrament spasenja i poslao apostole po svemu svijetu, kao što je i Otac poslao njega (usp. Iv 20, 21), dajući im nalog: »Zato idite i učinite sve narode učenicima mojim! Krstite ih u ime Oca i Sina i Duha Svetoga! Učite ih da vrše sve što sam vam zapovjedio!« (Mt 28, 19-20). »Idite po svem svijetu i propovijedajte Radosnu vijest svakom stvorenju! Tko bude vjerovao i pokrstio se, spasit će se; tko ne bude vjerovao, osudit će se« (Mk 16, 15-16...). Odatle ima Crkva dužnost da širi Kristovu vjeru i spasenje. Tu dužnost ima ona na temelju izričitog naloga koji je od apostola naslijedio red biskupa s Petrovim nasljednikom i vrhovnim pastirom Crkve — kome pripomažu svećenici — i snagom života što je ulijeva Krist svojim udovima; od njega »cijelo tijelo, skupa povezano i skupa držano svakovrsnom opskrbnom vezom prema djelotvornosti što je svakom pojedinom dijelu odmjerena — ostvaruje svoj rast na izgradnju samoga sebe u ljubavi« (Ef 4, 16). Misija se dakle Crkve ispunjava djelovanjem kojim ona postaje činjenično potpuno prisutna svim ljudima i narodima —* pokoravajući se Kristovoj naredbi i potaknuta milošću i ljubavlju Duha Svetoga — da ih primjerom života i propovijedanjem, sakramentima i ostalim sredstvima milosti privede k vjeri, slobodi i Kristovu miru, da im se tako otvori slobodan i siguran put do punog udioništva u Kristovu misteriju.

Ova misija nastavlja i kroz tijek povijesti razvija misiju samoga Krista koji je poslan da naviješta evanđelje siromasima. Stoga Crkva treba da, poticana Duhom Kristovim, korača istim putem kojim je koračao sam Krist, naime putem siromaštva, poslušna, služenja i žrtvovanja samoga sebe do smrti, iz koje je po svome uskrsnuću izašao kao pobjednik. Tako su u nadi hodali svi apostoli koji su mnogim iskušenjima i mukama dopunjali ono što nedostaje Kristovim mukama, za Tijelo njegovo, koje je Crkva (usp. Kol 1, 24). Krv kršćana bijaše Često također sjeme.*

Misijska djelatnost Crkve

6. Ova služba koju ima vršiti red biskupa, na Čelu s Petrovim nasljednikom, uz molitvu i suradnju cijele Crkve, jest jedna i ista, svagdje i u svim okolnostima, iako se, uslijed različitih prilika ne vrši na isti način. Stoga razlike, koje valja priznati u toj aktivnosti Crkve, ne potječu iz unutarnje naravi same misije već iz uvjeta u kojima se ona ostvaruje, o skupinama ili o ljudima kojima je poslanje upravljeno. Premda Crkva po sebi obuhvaća cjelinu ili puninu sredstava spasenja, ona ne djeluje i ne može djelovati ni "Uvijek ni odmah, nego zna za početke i stupnjeve u svom djelovanju kojim nastoji ostvariti Božji

Dei ad eirectum adducere conatur; imo quandoque, post feliciter inchoatam progressionem, regressum iterum deplorare cogitur, vel saltem in quodam semiplenitudinis et insufficientiae statu "moratur. Quod autera ad homines, coetus et populos attinet, eos gradatim tantum tangit ac penetrat, et sic eos in catholicam plenitudinem assumit. Cum qualibet autem condicione vel statu actus proprii seu apta instrumenta congruere debent.

Incepta peculiaria quibus Evangelii praecones ab Ecclesia missi, euntes in mundum universum, munus Evangelium praedicandi et Ecclesiam ipsam implantandi inter populos vel coetus nondum in Christum credentes exsequuntur, communiter »missiones« nuncupantur, quae per activitatem missionalem perficiuntur, et plerumque exercentur in certis territoriis a Sancta Sede agnitis. Finis proprius activitatis huius missionalis est evangelizatio et plantatio Ecclesiae in populis vel coetibus in quibus nondum radicata est.³⁴ Ita ex semine verbi Dei, Ecclesiae autochtonae particulares ubique in mundo sufficienter conditae crescant, viribus quidem propriis ac maturitate praeditae, quae hierarchia propria cum populo fidei unita et mediis quasi affinis christianae vitae plene ducendae sufficienter instructae, suam partem in utilitatem totius Ecclesiae afferant. Medium principale huius implantationis est praedicatio Evangelii Iesu Christi, ad quod annuntiandum Dominus discipulos suos misit/in mundum universum, ut homines per verbum Dei renati⁵⁵ Ecclesiae per Baptismum aggregentur, quae ut Verbi incarnati corpus ex verbo Dei et pane eucharistico nutritur et vivit.⁸⁶

In hac missionali activitate Ecclesiae, diversae condiciones aliquando permittae occurrunt: inceptionis primum seu plantationis, deinde .novitatis seu iuventutis. Quibus tamen expletis, actio missionalis Ecclesiae non desinit, sed Ecclesiis particularibus iam constitutis officium incumbit eam continuandi, et praedicandi Evangelium singulis, qui adhuc foris sunt. G>etus insuper, inter quos Ecclesia versatur, ob varias causas non raro funditus mutantur, ita ut condiciones omnino novae oriri possint. Ecclesia tunc debet perpendere, num haec condiciones activitatem eius missionalem denuo requirant.

Insuper, rerum adiuncta aliquando talia sunt ut possibilitas pro tempore desit praeconium evangelicum directe ac statim proponendi: tunc quidem missionarii possunt ac debent patienter, prudenter ac simul magna cum fiducia, saltem caritatis et beneficentiae testimonium Iristi praebere et sic vias Domino praeparare et ipsum aliquo modo praesentem redderet

Sic patet activitatem missionalem intime ex ipsa natura Ecclesiae profluere, cuius fidei salvificam prppagat, cuius catholicam unitatem dilatando perficit, cuius apostolicitate sustentatur, cuius collegialem Hierarchiae affectum exercet, cuius sanetitatem testificatur, diffundit ac promovet. Ita differt activitas missionalis inter gentes tam ab activitate pastoralis erga fideles exercenda, quam ab inceptis susci-

naum. Gdjekada je dapače, nakon sretno otpočetog rasta, prisiljena oplakivati i nazadak, ili barem zastaje u nekom stanju polupunine i nedostatnosti. Što se pak tiče ljudi, skupina i naroda, njih se dotiče i prožima ih samo postepeno, i tako ih uvodi u katoličku puninu. Svakoj okolnosti ili stanju moraju odgovarati primjereni načini djelovanja odnosno prikladna sredstva. Osobiti pothvati kojima vjesnici evanđelja, poslani od Crkve, idući u sav svijet vrše zadaću propovijedanja evanđelja i zasađivanja same Crkve u narode i skupine koje još ne vjeruju u Krista, općenito se nazivaju »misijama«. One se ostvaruju misijskom djelatnošću i većinom se provode na određenim područjima, priznatim od Svete Stolice. Vlastita svrha ove misijske djelatnosti jest evangelizacija i zasađivanje Crkve u narodima i skupinama gdje se još nije ukorijenila.^{1*}

Tako imaju iz sjemena Božje riječi, izrasti posvuda u svijetu dovoljno utvrđene autohtone partikulame Crkve, opskrbljene vlastitim snagama i zrelošću; one, dovoljno previdene vlastitom hijerarhijom u jedinstvu s vjernim pukom, i prikladnim sredstvima za puni kršćanski život, imaju pridonijeti svoj dio na korist čitave Crkve. Glavno sredstvo tog zasađivanja jest propovijedanje evanđelja Isusa Krista. Gospodin je poslao svoje učenike u sav svijet da ga naviještaju, kako bi se ljudi preporođeni Božjom riječju (usp. 1 Pt 1, 23) po krštenju pribrojili Crkvi koja kao Tijelo utjelovljene Riječi živi i hrani se od Bcfe riječi i euhudstijskog Kruha (usp. Dj 2, 42).

U toj se misijskoj djelatnosti Crkve susreću gdjekada ispremijesani različiti uvjeti: ponajprije početak ili zasađivanje, zatim novi razvoj ili razdoblje mladosti. Kada je ovo izvršeno, ne prestaje misijsko djelovanje Crkve, nego nakon što su pojedine partikulame Crkve već utemeljene imaju dužnost da ga produže i da naviještaju evanđelje pojedincima koji su još izvan Crkve.

Osim toga skupine u kojima se Crkva nalazi nerijetko se iz temelja mijenjaju uslijed raznih razloga, tako da mogu iskrsnuti posve nove prilike. Crkva mora tada rasuditi da li ovi uvjeti opet iziskuju njezinu misijsku djelatnost. Povrh toga su okolnosti gdjekada takve da za neko vrijeme nema mogućnosti da se evanđeoska poruka izravno i odmah naviješta: tada misionari mogu i moraju strpljivo, razborito a ujedno s velikim pouzdanjem pružati barem dokaze Kristove ljubavi i dobročinstvenosti i tako pripravlјati putove Gospodinu te ga na neki način učiniti nazočnim.,

. Stoga je jasno da misijska djelatnost proizlazi iz najdublje naravi Crkve. Ta djelatnost širi spasiteljsku vjeru Crkve, širenjem ostvaruje njezino katoličko jedinstvo, nošena je njezinim apostolicitetom, izražava kolegijalnu svijest njezine hijerarhije, svjedoči, širi i i promiče njezinu svetost. Tako se misijska djelatnost među nekršćanima razlikuje i od pastoralne aktivnosti, za vjernike i od pothvata koji se

piendis ad unitatem christianorum redintegrandam. Attamen duo haec cum missionali navitate Ecclesiae arctissime coniunguntur:" nam divisio christianorum sanctissimae causae praedicandi Evangelium omni creaturae detrimentum affert⁸⁸ et aditum ad fidem multis praeccludit. Sic ex necessitate missionis omnes baptizati ad hoc vocantur, ut in uno grege coadunentur et ita coram gentibus de Christo, Domino suo, unanimiter testimonium reddere possint. Quod si unam fidem nondum plene testificari queant, mutua saltem aestimatione ac dilectione animentur oportet.

7. Ratio huius missionalis activitatis ex voluntate Dei sumitur, qui »omnes homines vult salvos fieri et ad agnitionem veritatis venire. Unus enim Deus, unus et mediator Dei et hominum, homo Christus Iesus, qui dedit redemptionem semetipsum pro omnibus« (1 Tim. 2, 4-6), »et non est in alio aliquo salus« (Act. 4, 12), Oportet igitur ut aft eum, per praedicationem Ecclesiae agnitum, omnes conver-tantur, et Ipsi et Ecclesiae, quae: Corpus Eius est, per Baptismum incorporentur. Christus enim ipse »necessitatem fidei et baptismi expressis verbis inculcando,⁸⁹ necessitatem Ecclesiae, in quam homines per baptismum tamquam per ianuam intrant, simul confirmavit. Quare Uli homines salvari non possent, qui Ecclesiam Catholicam a Deo per lesam Christum ut necessariam esse conditam non igno-rantes, tamen vel in eam intrare, vel in eadem perseverare noluerint.«⁴⁰ Etsi ergo Deus viis sibi notis homines Evangelium sine eorum culpa ignorantes ad fidem adducere possit, sine qua impossibile est Ipsi placere,¹ Ecclesiae tamen necessitas incumbit,** simulque ius sacrum, evangelizandi, ac proinde missionalis activitas vim suam et necessitatem hodie"sicut et semper integram šervat.

Per eam Corpus Christi mysticum ad suum proprium incrementum vires indesinenter colligit et ordinat <* Ad eam persequendam impel-luntur membra Ecclesiae caritate, qua Deum diligunt et qua cum omnibus hominibus cupiunt communicare in "spiritualibus"bohis tam praesentis quam futurae vitae. Per hanc activitatem missionalem denique Deus plene glorificatur, dum homines salutare Eius opus, quod in Christo perfecit, conscie et plene accepiunt. Sic *pet* eam completur Dei propositum, cui Christus pboedienter et amahter ihservit ad gloriam Patris qui misit eum,^{4*}"ut uhiversum genus humanum unum Populum efformet Dei, in unum corpus; eoalescat Christi, in unum coaedificetur templum Spiritus SanctiS quod sane^i cum fraternam concordiam refert, mtimo universbrum hominum voto respondet. Sic tandem consilium Creatoris, hominem ad imaginem et similitudinem suam condentis, revera adimpletur, cum omnes qui humanam parti-cipant naturam, in Christo per Spiritum Sanctum regenerati, unani-miter gloriam Dei speculantes, dicere poterunt: »Pater noster«.⁴⁸

imaju poduzeti da se ponovno uspostavi jedinstvo kršćana. Ovo je dvoje ipak najuže povezano s, misijskim naporima Crkve;¹⁷ razdieljenost kršćana donosi naime štetu svetoj zadaći da se evanđelje naviješta svakom stvorenju,¹⁸ i mnogima zatvara pristup k vjeri. Time su zbog neophodnosti misionarenja svi kršteni pozvani na to da se ujedine u jedno stado pa da tako uzmognu pred nekršćanima jednodušno zasvjedočiti Krista, svoga Gospodina. Ne mogu li pak još potpuno zasvjedočiti jednu vjeru, valja da ih barem provijava uzajamno poštivanje i ljubav.

Razlozi misijskog djelovanja

7. Razlog ovoj misijskoj djelatnosti proizlazi iz volje Boga »koji hoće da se svi ljudi spase i dođu do potpune spoznaje istine. Jer jedan je Bog, jedan je posrednik između Boga i ljudi, čovjek Krist Isus, koji daje samog sebe kao otkup mjesto sviju« (1 Tim 2, 4-6), »i spasenja nema ni po jednom drugom« (Dj 4, 12). Potrebno je dakle da se svi obrate k njemu koga su spoznali iz naviještanja Crkve, i da se krstom pritetlove i njemu i Crkvi, koja je njegovo Tijelo. Sam je naime Krist, »naglašujud izričito, potrebu vjere i krštenja (usp. Mk 16, 16; Iv 3, 5), potvrdio time i potrebu Crkve, u koju ljudi ulaze po krštenju kao kroz vrata. Zato se ne bi mogli spasiti oni ljudi koji, iako im nije nepoznato da je Katolička Crkva od Boga ustanovljena po Isusu Kristu kao potrebna, ipak ne bi htjeli ili u nju ući ili u njoj ustrajati«.¹⁹ Premda bi dakle Bog, putovima koje on zna, mogao ljude koji bez svoje krivnje ne znaju za evanđelje privesti k vjeri, bez koje nije moguće ugoditi mu (Heb 11, 6), ipak na Crkvu pada obaveza (usp. 1 Kor 9, 16) a ujedno i sveto pravo da propovijeda evanđelje. Stoga misijsko djelovanje danas kao i uvijek zadržava potpuno svoju snagu i potrebu.

Njime mistično Kristovo Tijelo prikuplja i sređuje bež prestanka snage za svoj vlastiti rast (usp. Ef 4, 11-16). Članove Crkve da vrše misijsku djelatnost nagoni ljubav, kojom ljube Boga i kojom žele dijeliti sa svim ljudima duhovna dobra kako ovog tako i budućeg života.

Ovom se napokon misijskom djelatnošću u punoj mjeri slavi Bog, ukoliko ljudi svjesno i potpuno prihvaćaju njegovo spasiteljsko djelo koje je izveo u Kristu. Tako se po njoj ispunjuje onaj naum, Bož^i kojemu poslušno i s ljubavlju služi Krist na slavu Oca^i koji ga je poslao²⁰ da, se cijeli ljudski rod obukuje u jedan Bo^i narod, da sraste u jedno Tijelo Kristovo i da se izgradi u jedan hram Duha Svetoga. To zaciijelo odgovaranajdubljoj' ždji irvlh;ljudl; jer uspostavlja bratsii slogu. Tako se napokon uistinu ispunjuje naum Stvoritelja, koji je čovjeka stvorio na svoju sliku i priliku, kada svi koji su dionici ljudske naravi, preporođeni u Kristu po" Duhu Svetomu i tražeći jednodušno Božju slavu, budu mogli reći: »Oče naš«.*¹

8. Etiam cum ipsa natura humana eiusque adspirationibus activitas missionalis intimam habet connexionem. Christum enim manifestando, eo ipso Ecclesia hominibus genuinam eorum condicionis atque integrae vocationis veritatem revelat, cum Christus principium sit et exemplar huius humanitatis renovatae, fraterno amore, sinceritate et pacifico spiritu imbutae, ad quam omnes adspirant. Christus, et Ecclesia quae de Ipso per evangelicam praedicationem dat testimonium, omnem peculiaritatem stirpis vel nationis transcendunt, ideoque nemini et nulli ut extranei reputari possunt.^{46*} Ipse Christus est veritas atque via, quas evangelica praedictio omnibus patefacit, dum ad aures Omnium eiusdem Christi verba perfert: »Paenitemini et credite Evangelio« (Me. 1, 15). Cum autem, qui non credit, iam iudicatus sit,⁴⁷ verba Christi verba sunt simul iudicii et gratiae, mortis et vitae. Etenim solum vetustati mortem inferendo ad novitatem vitae accedere possumus: quod primo de personis valet, sed etiam de diversis bonis mundi huius, quae simul hominis peccato et Dei benedictione signantur: »Omnes enim peccaverunt et egent gloria Dei« (Rom. 3, 23). Nemo per seipsum et suis viribus a peccato liberatur et supra seipsum elevatur, nemo penitus a sua infirmitate vel solitudine vel servitute solvitur,⁴⁸ omnes vero indigent Christi exemplari, magistro, liberatore, salvatore, vivificatore. Revera Evangelium in historia hominum, etiam temporali, fermentum libertatis ac progressus fuit seseque iugiter praebet fermentum fraternitatis, unitatis et pacis. Non ergo sine causa Christus a fidelibus celebratur ut »expectatio gentium et Salvator earum«.⁴⁹

9. Itaque tempus activitatis missionalis est inter priorem adventum Domini et alterum, in quo Ecclesia a quatuor ventis sicut messis colligetur in regnum Dei.⁵⁰ Antequam enim Dominus veniet, in omnes gentes oportet praedicari evangelium.⁵¹

Activitas missionalis nihil aliud est et nihil minus quam propositi Dei manifestatio seu Epiphania et adimplementum in mundo et in eius historia, in qua Deus, per missionem, historiam salutis manifeste perficit. Per verbum praedicationis et per celebrationem sacramentorum, quorum centrum et culmen est Sanctissima Eucharistia, Christum salutis auctorem praesentem reddit, Quicquid autem veritatis et gratiae iam apud gentes quasi secreta Dei praesentia inveniebatur, a contagiis malignis liberat et Auctori suo Christo restituit, qui imperium diaboli evertit et multimodam servitutem malitiam arcet. Itaque quicquid boni in corde menteque hominum vel in propriis ritibus et culturis populorum seminatum invenitur, non tantum non perit, sed sanatur, elevatur et consummatur ad gloriam Dei, confusio haem daemonis et beatitudinem hominis.⁵² Sic activitas missionalis ad

Misijska djelatnost u životu i povijesti

8. Misijska je djelatnost najuže povezana također sa samom ljudskom naravi i njezinim težnjama. Objavljujući naime Krista, samim tim Crkva otkriva ljudima pravu istinu o njihovu stanju i cjelovitom pozivu, budući da je Krist počelo i model tog obnovljenog čovječanstva, prožetog bratskom ljubavlju, iskrenošću i mirotvornim duhom, prema kojemu svi teže. Krist i Crkva, koja o njemu svjedoči evanđeoskim propovijedanjem, nadilaze svaku osebnost rase ili naroda, pa se ne mogu nikomu i nigdje smatrati tuđima.²² Sam Krist jest istina i put, koje svima otvara evanđeosko propovijedanje dok svima donosi do ušiju riječi samoga Krista: »Obratite se i vjerujte u Radosnu vijest!« (Mk 1, 15). Kako je već osuđen onaj koji ne vjeruje (usp. Iv 3, 18), to su Kristove riječi ujedno riječi osude i milosti, smrti i života. Jedino ponajprije za osobe, ali i za različita dobra ovoga svijeta, koja u isto vrijeme nose biljeg čovjekova grijeha i Božjeg blagoslova: »Jer su svi sagriješili i lišeni su Božje slave« (Rim 3, 23). Nitko se ne oslobađa grijeha po samome sebi i svojom snagom, niti se uzdiže iznad samoga sebe; nitko se ne rješava posvema svoje nemoći ili samoće ili ropstva.²³ Svima je potreban Krist kao model, učitelj, osloboditelj, spasitelj, kao poživljavatelj; Uistinu, Evanđelje bijaše u ljudskoj povijesti — pa i na vremenitom području — kvasac slobode i napretka, i uvijek se očituje kao kvasac bratstva, jedinstva i mira. Ne slave, dakle, bez razloga vjernici Krista kao »Očekivanje naroda" i njihova Spasitelja.«²⁴

Misijsko djelovanje: ostvarenje povijesti spasenja

9. Tako se vrijeme misijskog djelovanja odvija između prvog i drugog dolaska Gospodinova, kada će se Crkva poput žetve sa četiri strane svijeta prikupiti u kraljevstvo Božje.²⁵ Prije negoli dođe Gospodin, mora se Evanđelje propovijedati svim narodima (usp. Mk 13, 10).

Misijska djelatnost nije ništa drugo i ništa manje nego očitovanje ili epifanija i ispunjavanje Božje odluke u svijetu i njegovoj povijesti u kojoj Bog — po misiji — vidljivo ostvaruje povijest spasenja. Po riječi naviještanja i po svetkovanju sakramenata, kojih je središte i vrhunac presveta euharistija, misijska djelatnost uprisutnjuje Krista, začetnika spasenja. No što se god istine i milosti već nalazilo kod pogana, poput skrivene Božje prisutnosti, ova djelatnost oslobađa od pogubnih utjecaja i vraća njihovu začetniku Kristu, koji satire đavolsku vlast i odbija mnogostruku zlobu opačina. I tako sve dobro što se nalazi zasijano u srcu i umu ljudi ili u posebnim obredima i kulturama naroda, ne samo da ne propada, nego ozdravlja, podiže se i dovršava Bogu na slavu, đavlu na sramotu, a čovjeku na blaženstvo.^{26*}

plenitudinem eschatologicam tendit:⁵³ per eam enim, usque ad mensuram et tempus quae Pater posuit in sua potestate,⁵⁴ dilatatur Populus Dei, cui propheticè dictum est: »Dilata locum tentorii tui, et pelles tabernaculorum tuorum extende! Ne parcas!« (Is. 54, 2),⁵⁵ augetur Corpus mysticum usque ad mensuram aetatis plenitudinis Christi,⁵⁶ templumque spirituale, ubi Deus adoratur in spiritu et veritate,⁵⁷ crescit et supraedificatur »super fundamentum apostolorum et prophetarum, ipso summo angulari lapide Christo Iesu« (Eph. 2,20).

C a p u t II

DE IPSO OPERE MISSIONALI

10. Ecclesia, a Christo missa ad caritatem Dei omnibus hominibus et gentibus manifestandam et communicandam, opus missionale adhuc ingens sibi faciendum intelligit. Vicies enim milies centena milia hominum, quorum numerus in dies augetur, qui stabilibus vitae culturalis nexibus, antiquis religionis traditionibus, firmis socialium nechristifideles, ubicumque vivunt, exemplo vitae et testimonio verbi nuntium evangelicum nondum aut vix audierunt; quorum alii unam ex magnis religionibus sequuntur, alii vero notitiae ipsius Dei extra-nei manent, alii eius existentiam expresse negant, iino quandoque oppugnant. Ecclesia, ut omnibus mysterium salutis vitamque a Deo allatam offerre possit, sese omnibus his coetibus inserere debet eodem motu, quo ipse Christus incarnatione sua se obstrirurft certis socialibus et culturalibus conditionibus hominum cum quibus conversatus est.

Art. 1

DE TESTIMONIO CHRISTIANO

11. Ecclesia his coetibus humanis praesens sit oportet per suos filios, qui inter eos conversantur vel ad eos mittuntur. Omnes enim christifideles, ubicumque vivunt, exemplo vitae et testimonio verbi novum hominem, quem per baptismum induerunt, et virtutem Spi*ritus Sancti, a quo per confirmationem roborati sunt, ita manifestare tenentur, ut ceteri bona eorum opera considerantes glorificent Patrem* et genuinum vitae, humanae sensum et communionis hominum universale vinculum plenius percipiant.

Ut ipsi hoc testimonium Christi fructuose dare possint, cum illiŝ hominibus aestimatione et caritate iungantur, se ut membra coetus

Misijsko djelovanje na taj način teži k eshatološkoj punini;^{*7} po njemu se naime do mjere i vremena što ih je Otac odredio u svojoj vlasti (usp. Dj 1, 7) širi Božji narod, kojemu je proročkom riječju bilo rečeno: »Raširi prostor svog šatora, razastri, ne šteti platna svog prebivališta!« (Iz 54, 2).²⁸ Po njemu raste mistično Tijelo do mjere dobi punine Kristove (usp. Ef 4, 13), raste i nadograđuje se duhovni hram — gdje se Bogu klanja u duhu i istini (usp. Iv 4, 23) — na temelju apostola i proroka, a ugaoni mu 'je kamen sam Isus Krist (Ef 2, 20).

II g l a v a

MISIJSKA DJELATNOST u SEBI

Uvod

10. Crkva koju je Krist poslao da svim ljudima i narodima objavi Božju ljubav i s njima je dijeli, uviđa da joj još predstoji golemo misijsko djelo. Dvije milijarde ljudi — čiji broj danomice raste, koji su okupljeni u velike i jasno obilježene zajednice čvrstim vezama kulturnog života, drevnim vjerskim predajama, jakim sponama socijalnih potreba — nisu još uopće ili su jedva čuli evangeosku poruku. Jedni od njih slijede neku od velikih religija, drugi pak ostaju bez spoznaje samoga Boga, drugi izričito niječu njegovu opstojnost, katkada je štaviše i napadaju. Da bi Crkva mogla svima ovima donijeti misterij spasenja i od Boga darovani život, mora se uklopiti u sve ove skupine potaknuta istim onim motivom radi kojega se samo Krist po svom utjelovljenju svezao s određenim socijalnim i kulturnim stanjem ljudi među kojima je boravio.

Članak 10

KRŠĆANSKOM SVJEDOČENJU

Svjedočanstvo života i dijalog

11. Crkva mora biti prisutna tim skupinama po svojim sinovima koji borave među njima ili su k njima poslani. Svi su naime vjernici, živjeli oni bilo gdje, primjerom života i svjedočanstvom riječi dužni novoga čovjeka, koga su krštenjem obukli, i snagu Duha Svetoga, koji ih je po potvrdi ojačao, tako očitovati da ostali ljudi, proma* trajući njihova dobra djela, slave Oca (usp. Mt 5, 16) i potpunije shvate pravi smisao ljudskoga života i sveopći vez zajednice ljudi.

Da bi oni to svjedočanstvo o Kristu mogli plodonosno dati neka se s poštivanjem i ljubavlju povezuju s tim ljudima, neka se prizna-

hominum inter quos vivunt agnoscant, et in vita culturali et sociali partem habeant per varia humanae vitae commercia et negotia; familiares sint cum eorum traditionibus nationalibus et religiosis; laete et reverenter detegant semina Verbi in eis latentia; simul vero ad transformationem profundam attendant, quae inter gentes fit, et adlaborent ne homines nostrae aetatis scientiae et technologiae mundi moderni nimis intenti a rebus divinis alienentur, quinimmo ut ad impensius desiderium veritatis et caritatis divinitus revelatae expergeant. Sicut ipse Christus cor hominum scrutatus est eosque colloquio vere humano ad lucem divinam perduxit, ita eius discipuli, Spiritu Christi profunde perfusi, cognoscant homines inter quos vivunt, et cum eis conversentur, ut ipsi dialogo sincero et patienti discant, quas divitias Deus munificus Gentibus dispensaverit; simul vero istas divitias luce evangelica collustrare, liberare, et in Dei Salvatoris dominium reducere conentur.

12. Praesentia christifidelium in coetibus humanis illa caritate animetur, qua nos dilexit Deus, qui vult ut et nos nos invicem eadem caritate diligamus.²

Caritas christiana revera ad omnes extenditur sine discrimine stirpis, condicionis socialis seu religionis; nullum exspectat lucrum seu gratitudinem. Sicut enim Deus dilexit nos amore gratuito, ita et fideles caritate sua ipsi homini solliciti sint diligendo eum eodem motu quo Deus hominem quaesivit. Sicut ergo Christus circuibat omnes civitates et castella curans omnem languorem et infirmitatem in signum adventus Regni Dei,³ ita et Ecclesia per filios suos iungitur cum hominibus cuiuscumque condicionis, maxime vero cum pauperibus et afflictis, atque libenter pro eis impenditur.⁴ Participat enim eorum gaudia et dolores, novit vitae adspirationes et aenigmata, eis in adiumentibus mortis compatitur. Pacem quaerentibus respondere cupit fraterno dialogo, afferens eis pacem et lucem ex Evangelio.

Laborent christifideles et cum ceteris omnibus collaborent in rebus oeconomicis et socialibus recte ordinandis. Speciali cura sese devoveant educationi puerorum et adolescentium per scholas diversi generis, quae considerandae sunt non tantum tamquam medium ^yiminu ad formandam et provehendam iuventutem christianam, sed simul ut servitium summi valoris hominibus, maxime vero Nationibus progredientibus, ad elevandam dignitatem humanam et ad condiciones humaniores praeparandas. Insuper partem assumant in conatibus eorum populorum qui, famem, ignorantiam et morbos debellando, meliores vitae condiciones condere et pacem in mundo firmare satagunt. In hac activitate fideles sociam operam suam prudenter prae-

vaju članovima skupina ljudi među kojima žive, i neka sudjeluju u kulturnom i socijalnom životu različitim životnim dodirima i poslovima. Neka se sužive s njihovim narodnim i vjerskim predajama; neka s radošću i poštovanjem Otkrivaju klice Riječi koje se tu kriju. Neka vjernici ujedno budno prate duboku preobrazbu koja se zbiva u tim narodima te uznastoje da se ljudi našega vremena — prezauzeti znanošću i tehnologijom modernoga svijeta — ne bi otuđili božanskim stvarima, nego da se naprotiv u njima probudi jača želja za istinom i ljubavlju objavljenom od Boga. Kao što je sam Krist ispitivao srce ljudi i pravim ih ljudskim razgovorom dovodio do božanskoga svjetla, tako neka i njegovi učenici, duboko prožeti Duhom Kristovim, upoznaju ljude među kojima žive i s kojima saobraćaju, da sami iskrenim i strpljivim dijalogom nauče kakovo je bogatstvo darežljivi Bog udijelio narodima. No neka istovremeno nastoje da to bogatstvo osvijetle evanđeoskim svjedom da ga oslobode i privedu u posjed Boga Spasitelja.

Prisutnost ljubavi

12. Prisutnost vjernika u ljudskim skupovima neka je nadahnuta onom ljubavlju kojom nas je ljubio Bog, koji hoće da se i mi međusobno ljubimo istom ljubavlju (usp. 1 Iv 4, 11). Kršćanska se ljubav, uistinu, proteže na sve, bez obzira na rasu, socijalni položaj ili vjeru; ona ne očekuje nikakav probitak ili zahvalnost. Kao što je Bog ljubio nas nesebičnom ljubavlju, tako i vjernici trebaju svojom ljubavlju biti puni brige za čovjeka samoga, ljubeći ga istim preda* njem kojim je Bog tražio čovjeka. Kao što je, dakle, Krist obilazio sve gradove i sela liječeći svaku slabost i bolest u znak nadolaska Božjeg Kraljevstva (usp. Mt 9, 35 slij.; Dj 10, 38), tako se i Crkva po svojim sinovima združuje s ljudima svakog položaja. Ali najviše sa siromasima i patnicima i za njih se rado zalaže (usp. 2 Kor 12, 15). S njim dijeli radosti i žalosti, poznaje njihove životne težnje i neizvjesnosti, s njima trpi u smrtnoj stisci. Onima koji traže mir nastoji odgovoriti bratskim dijalogom — donoseći im iz Evanđelja mir i svjetlo.

Neka vjernici rade i neka sa svima ostalima surađuju kako bi se pravo uredilo ekonomsko i socijalno stanje. Posebnu brigu neka posvete odgoju, djece i mladeži u raznovrsnim školama. Te škole treba smatrati ne samo izvrsnim sredstvom za odgoj i napredak kršćanske mladeži nego i prevažnom službom ljudima, osobito narodima u razvoju da se podigne ljudsko dostojanstvo i da se pripreme humaniji uvjeti života. Osini toga neka surađuju u nastojanjima onih naroda koji se bore protiv gladi, neznanja i bolesti i na taj način nastoje poboljšati životne uvjete te učvršćivati mir u svijetu. U toj djelatnosti neka vjernici spremno na razborit način surađuju u pot-

stare exoptent inceptis quae ab Institutis privatis et publicis, a guberniis, ab organis internationalibus, a diversis communitatibus christianis necnon a religionibus non-christianis promoventur.

Ecclesia vero nullo modo vult se in moderamen terrenae civitatis ingerere. Nullam aliam auctoritatem sibi vindicat nisi ut, Deo adiuvente, caritate et fidei servitio hominibus ministret.⁵

In sua vita et operatione intime cum hominibus coniuncti, Christi discipuli eis verum testimonium Christi se oblaturus, et in eorum salutem se operaturos sperant, etiam ubi Christum plene annuntiare nequeunt. Non enim quaerunt progressum et prosperitatem mere materiale hominum, sed eorum dignitatem et fraternam unionem promovent, docentes veritates religiosas et morales, quas Christus luce sua illustravit, sicque gradatim aditum pleniorem ad Deum aperiunt. Ita homines iuvantur in assequenda salute per caritatem erga Deum et proximum, et elucere incipit mysterium Christi, in quo novus homo apparuit, qui secundum Deum creatus est,⁶ et in quo caritas Dei revelatur.

♦. Art. 2

DE PRAEDICATIONE EVANGELII ET
DE CONGREGANDO POPULO **DEI**

13. Ubiqumque Deus aperit ostium sermonis ad loquendum mysterium Christi,⁷ omnibus hominibus⁸ fiducialiter et constanter⁸ annuntietur Deus vivus et, quem ad omnium salutem misit, **Iesus** Christus,¹¹ ut non-christiani, Spiritu Sancto cor ipsorum⁸ aperiente,⁸ credentes ad Dominum libere convertantur, Eique sincere adhaereant qui, cum sit »via, veritas et vita« (Io. 14, 6), omnes eorum expectationes spirituales explet, imo infinite superat.

Quae conversio sane initialis intelligenda est, sufficiens tamen ut homo percipiat se, avulsum a peccato, intradud in mysterium amoris Dei, qui eum vocat ad personale commercium cum Seipso in Christo ineundum. Etenim, gratia Dei operante, neoconversus, spirituale iter¹ aggreditur quo, fide iam communicans¹ mysterium Mortis¹ et Resurrectionis, transit a vetere homine ad novum hominem in Christo perfectum.¹ Hic transitus, secum trahens progressivam sensus et moram immutationem, cum suis socialibus consecrariis manifestus fieri et tempore catechumenatus paulatim evolvi debet. Cum Dominus cui

hvatima koje promiču privatne i javne ustanove, vlasti, međunarodna tijela i različite kršćanske zajednice kao i nekršćanske religije.

No Crkva se nipošto ne želi uplitati u upravu zemaljske države. Ne traži nikakav drugi auktoritet osim da uz pomoć Božju služi ljudima ljubavlju i vjernim pomaganjem (usp. Mt 20, 26; 23, li).²¹

Kristovi se učenici, najuže svojim životom i radom povezani s ljudima, nadaju da će im pružiti pravo jsvjedočanstvo o Kristu te da će raditi za njihovo spasenje također ondje gdje ne mogu Krista potpuno naviještati. Ne traže naime samo puki materijalni napredak i blagostanje ljudi, nego unapređuju njihovo dostojanstvo i bratstvo jedinstvo učeći ih vjerskim i čudorednim istinama, koje je Krist rasvijetlio svojom svjetlošću i tako im postepeno otvaraju puniji pristup k Bogu. Tako ujedno pomažu ljudima da postignu spasenje po ljubavi prema Bogu i bližnjemu, i Kristov misterij počinje sjati, u kojem se pojavio novi čovjek, koji je stvoren na sliku Boga (usp. Ef 4, 24) i u kojemu se objavljuje Božja ljubav.

Članak 2

NAVIJEŠTANJE EVANĐELJA I SKUPLJANJE B02JEG NARODA

Evangelizacija i obraćenje

13. Gdje god Bog otvori vrata riječi navjestiteljici Kristova misterija (usp. Kol 4, 3), neka se svim ljudima (usp. Mk 16, 15) s pouzdanjem i ustrajno (usp. Dj 4, 13, 29, 31; 9, 27, 28; 13, 46; 14, 3; 19, 8; 26, 28, 31; 1 Sol 2, 2; Kor 3, 12; 7, 4; Fil 1, 20; Ef 3, 12; 6, 19, 20) propovijeda (usp. 1 Kor 9, 15; Rim 10, 14) Bog živi i Isus Krist, kojega je poslao na spas svima (usp. 1 Sol 1, 9-10; 1 Kor 1, 18-21; Gal 1, 31; Dj 14, 15-17; 17, 22-31), da se nekršćani, kojima Duh Sveti otvara srca (usp. Dj 16, 14), uzvjerovavši slobodno obrate Gospodinu te iskreno prionu uz njega koji ispunja njihova duhovna iščekivanja, čak ih neizmjerne natkriljuje, jer je on »put, istina i život« (Iv 14, 6).

Istina, ovo se obraćanje mora razumjeti kao početak, ali ipak kao dovoljno da čovjek uvidi kako se otkinut od grijeha uvodi u misterij ljubavi Boga koji ga zove da u Kristu stupi s njim u osobni odnos. Djelovanjem Božje milosti polazi naime novoobraćenik na duhovni put gdje, povezan već po vjeri s misterijem Smrti i Uskrsnuća, prelazi iz staroga čovjeka u novoga čovjeka dovršena u Kristu (usp. Kol 3, 5-10; Ef 4, 20-24). Taj prijelaz, koji sa sobom povlači sve veću promjenu mišljenja i vladanja, mora se pokazati u svojim društvenim posljedicama i pomalo se razvijati u vrijeme katekumenata.

creditur, signum sit contradictionis,¹⁴ homo conversus rupturas et separationes non raro experitur, sed etiam gaudia quae non ad mensuram dat Deus.¹⁶

Ecclesia severe prohibet ne quis ad fidem amplectendam cogatur vel artibus importunis inducatur aut alliciatur, sicut et fortiter vindicat ius ne ullus iniquis vexationibus a fide deterreatur.¹⁶

Iuxta perantiquam Ecclesiae consuetudinem, motiva conversionis investigentur et, si necesse est, purificentur.

14. Qui fidem in Christum a Deo per Ecclesiam acceperunt,¹⁷ liturgicis caeremoniis admittantur ad catechumenatum; qui non est mera dogmatum praeceptorumque expositio, sed totius vitae christianae institutio et tirocinium debite protractum, quibus discipuli cum Christo suo Magistro coniunguntur. Catechumeni ergo apte inicientur mysterio salutis et exercitio morum evangelicorum sacrisque ritibus, successivis temporibus celebrandis,¹⁸ introducantur in vitam fidei, liturgiae et caritatis Populi Dei.

Deinde per initiationis christianae sacramenta liberati a potestate tenebrarum,¹⁹ Christo commortui, consepulti et conresuscitati,²⁰ Spiritum accipiunt²¹ adoptionis filiorum, et memoriale mortis et resurrectionis Domini cum cuncto Populo Dei celebrant.

Desiderandum est ut liturgia temporis quadragesimalis et paschalis ita restauretur ut animos catechumenorum componat ad celebrationem paschalis mysterii in cuius sollempnibus peragendis per baptismum Christo regenerantur.

Initiatio autem illa christiana in catechumenatu non a solis catechistis vel sacerdotibus, sed a tota communitate fidelium, speciali autem modo a patrinis, est procuranda, ita ut catechumeni inde ab initio sentiant se pertinere ad Populum Dei. Cumque vita Ecclesiae sit apostolica, catechumeni item discant testimonio vitae et fidei professione ad evangelizationem. et Ecclesiae aedificationem actuose cooperari.

Status tandem iuridicus catechumenorum in novo Codice clare ponatur. Iam enim cum Ecclesia coniuncti sunt,²² iam de domo sunt Christi²⁸ et non raro iam vitam agunt fidei, spei et caritatis.

Budući da Gospodin kojemu se vjeruje jest znak protivljenja (usp. Lk 2, 34; Mk 10, 34-39), obraćenik nerijetko doživljava kidanja i rastanke, ali i radosti kojima Bog ne štedi (1 Sol 1, 6).

Crkva strogo zabranjuje siliti nekoga ili ga neumjesnim spletkama navoditi ili privlačiti da prigrlji vjeru, kao što također štiti pravo da nitko ne odvrća od vjere nepravедnim zlostavljanjem.⁸⁰

Neka se prema drevnom crkvenom običaju motivi obraćenja istražuju, a po potrebi i pročišćuju.

Katekumenat i kršćanska inicijacija

14. Oni koji su primili od Boga po Crkvi vjeru u Krista³¹ neka se liturgijskim obredima pripuste katekumenatu. On se ne sastoji samo od pukog izlaganja dogmi i zapovijedi, nego je razdoblje inicijacije i dovoljno duga priprava za sav kršćanski život kojom se učenici združuju sa svojim. Učiteljem Kristom. Neka se dakle katekumeni na zgodan način upute u misterij spasenja i vježbanje u evanđeoskom načinu žrvota, i neka se svetim obredima — koji se imaju postupno obaviti** — uvedu u život vjere, liturgije i ljubavi naroda Božjega.

Zatim, oslobođeni od vlasti tame (usp. Kol 1, 13)⁸⁸ sakramentima kršćanske inicijacije i s Kristom su-umrli, su-pokopani, i su-uskrsnuli (usp. Rim 6, 4-11; Kol 2, 12-13; 1 Pt 3, 21-22; Mk 16, 16), primaju Duha (usp. 1 Sol 3, 5-7; Dj 8, 14-17) posinjenja te s cjelokupnim narodom Božjim slave spomen-čin smrti i uskrsnuća Gospodinova.

Valja željeti da se korizmena i uskrсна liturgija tako obnovi da katekumene potiče na svetkovanje pashalnog misterija u čijem se proslavljanju krstom preporučaju Kristu.

Za tu će se kršćansku inicijaciju katekumena brinuti ne samo katehisti i svećenici, nego čitava zajednica vjernika, a osobito kumovi, tako da katekumeni već od samoga početka osjećaju da pripadaju Božjem narodu. A jer je život Crkve apostolski, neka katekumeni uče također svjedočanstvom života i ispovijedanjem vjere zauzeto surađivati u propovijedanju evanđelja i izgradnji Crkve.

Neka se, napokon u novom crkvenom zakoniku jasno istakne pravno stanje katekumena. Oni su naime već povezani s Crkvom,⁸⁴ već su ukućani Kristovi,⁸⁵ a nerijetko provode-već život vjere, ufanja i ljubavi.'

DE COMMUNITATE CHRISTIANA EFFORMANDA

15. Spiritus Sanctus, qui omnes homines per semina Verbi praecationemque Evangelii ad Christum vocat et in cordibus obsequium fidei suscitatur, cum credentes in Christum in baptismalis fontis sinu ad novam vitam generat, eos congregat in unum Populum Dei qui est »genus electum, regale sacerdotium, gens sancta, populus acquisitionis« (1 Pt. 2, 9).«

Missionarii ergo, cooperatores Dei,²⁵ tales suscitent fidelium congregationes quae, digne ambulantes vocatione qua vocatae sunt²⁶ munera a Deo sibi concredita exerceant sacerdotale, propheticum et regale. Hoc modo communitas christiana signum fit praesentiae Dei in mundo: ipsa enim sacrificio eucharistico incessanter cum Christo ad Patrem transit,²⁷ verbo Dei sedulo enutrita²⁸ testimonium Christi praebet,²⁹ in caritate denique ambulat spirituque apostolico fervet.^o Communitas christiana inde ab initio ita efformari debet ut suis necessitatibus, quantum fieri potest, ipsa providere queat.

. ,Haec fidelium congregatio, divitiis culturae propriae gentis praedita, in populo profunde radicetur: efflorescant familiae spiritu evangelico imbutae⁸¹ atque scholis idoneis iuventur; associationes et coetus erigantur per quos laicorum apostolatus totam societatem spiritu evangelico penneare valeat. Splendescat denique caritas inter catholicos diversi ritus.⁸² Spiritus etiam oecumenicus nutriatur inter neophytos, qui probe aestiment fratres in Christum credentes esse Christi discipulos, baptisate regeneratos, per plurimum bonorum Populi Dei consortes. Quantum sinunt condidones religiosae, actio oecumenica ita promoveatur ut, sedusa omni tam indifferentismi et confusionismi quam insanae aemulationis specie, communi, pro quanto datur, professione fidei in Deum et in Iesum Christum coram Gentibus, atque cooperatione in re tam sociali et technica quam culturali et religiosa, catholici fraterne collaborent cum fratribus a se seiunctis ad formas Decreti de Oecumenismo. Collaborent praesertim propter Christum, suum Dominum communem: Eius Nomen eos colligat! Haec collaboratio instituatur non solum inter privatas personas, sed etiam, de iudicio Ordinarii loci, inter Ecclesias vel communitates ecclesiales earumque opera.

Christifideles ex Gentibus cunctis in Ecclesia congregati, »neque regimine, neque sermone, neque politicis vitae institutis a ceteris hominibus sunt distincti«,** ideoque in honesta consuetudine vitae gentis suae Deo et Christo vivant; ut boni cives amorem Patriae vere

KRŠĆANSKE ZAJEDNICE

Krićanska zajednica

15. Duh Sveti, koji sisanjem Riječi i propovijedanjem Evanđelja pozivlje Kristu sve ljude i budi u srcima privrženost vjeri, dok one koji vjeruju u Krista rada na nov život, u kupelji krsnog vrela on ih sakuplja u jedan Božji narod, koji je »izabrani rod, kraljevsko svećenstvo, sveti puk, narod određen za Božju svojinu« (1Pt, 2, 9).³⁸

Neka dakle misionari kao Božji suradnici (usp. 1 Kor 3, 9) podižu takove zajednice vjernika koje će, živeći dostojno poziva kojim su pozvane (usp. Ef 4, 1), izvršavati svećeničku, proročku i kraljevsku od Boga im povjerenu službu. Na taj način postaje kršćanska zajednica znakom Božje prisutnosti u svijetu: ona naime euharistijskom žrtvom neprestano prelazi s Kristom. k Ocu³⁷ skrbno hranjena riječju Božjom³⁸ ona pruža svjedočanstvo za Krista,³⁸ napokon, kroči u ljubavi i plamti apostolskim duhom.⁴⁰

Kršćanska se zajednica mora već od početka taka izgraditi da sama može,; koliko je to moguće, previdjeti za svoje potrebe.

Neka se ta zajednica vjernika --- otvorena bogatstvu kulture vlastitog naroda — duboko ukorijeni u narodu; neka procvjeta ju obitelji nadahnute evanđeoskim duhom,⁴¹ i neka im budu na pomoć prikladne škole; neka se podižu društva i grupe preko kojih će laički apostolat moći prožimati evanđeoskim duhom čitavo društvo. Končno, neka sja ljubav među katolicima različitih obreda.⁴²

Treba također gajiti ekumenski duh među novokrštenima, kako bi ispravno sudili da su braća koja vjeruju u Krista Kristovi učenici, preporođeni krstom i dionici premhogih dobara Božjeg naroda. Koliko dopuštaju vjerske prilike, neka se ekumenska akcija tako promiče da, isključivši svaki oblik indiferentizma i konfuzionizma kao i nezdravog rivalstva, katolici bratski surađuju s rastavljenom braćom prema normama Dekreta o ekumenizmu zajedničkim,; ukoliko ga ima* isповijedanjem vjere u Boga i u Isusa Krista pred poganima i sudjelovanjem na. socijalnom i tehničkom kao i na kulturnom i vjerskom polju. Neka surađuju navlastito radi Krista svoga zajedničkog Gospodina. Njegovo Ime neka ih okuplja! Neka se ova suradnja uspostavi ne samo među privatnim osobama nego ~, prema ocjeni mjesnog ordinarija— također među, Crkvama ili crkvenim: zajednicama i njihovim pothvatima.

Vjernike, skupljene u Crkvu iz svih naroda, »ne dijeli od ostalih ljudi nj. posebna vlada ni posebni govor ni političko uređenje«.⁴⁸ Stoga neka žive Bogu i Kristu prema čestitim običajima svoga naroda; kao dobri, građani neka istinski i djelotvorno gaje ljubav prema do*,

et efficaciter colant, alienae tamen stirpis contemptum et nationalismum exacerbatum vitent omnino, amorem hominum universalem promoveant.

Ad omnia haec obtinenda maximum momentum habent et speciali cura digni sunt laici, christifideles nempe qui, Christo per baptismum incorporati, in saeculo vivunt. Ipsorum enim proprium est, ut Spiritu Ghristi imbuti, fermenti instar, res temporales ab intra animent et ordinent, ut secundum Christum iugiter fiant.**

Attamen non sufficit ut populus christianus praesens sit et constitutus in aliqua gente, nec sufficit ut apostolatam exempli exerceat; ad hoc constituitur, ad hoc praesens est, ut concivibus non-christianis Christum verbo et opere annuntiet eosque iuvet ad plenam Christi receptionem.

Iamvero, ad Ecclesiae plantationem et ad incrementum communitatis christianae necessaria sunt varia ministeria, quae vocatione divina ex ipsa fidelium congregatione susdta, ab omnibus diligenti cura sunt fovenda atque colenda; inter quae habentur munera sacerdotum, diaconorum et catechistarum, atque actio catholica. Item Religiosi et Religiosae ad Regnum Christi in animis radicandum et corroborandum illudque ulterius dilatandum sive oratione, sive actuosa opera indispensabile praestant officium.

16. Gaudio magno Ecclesia gratias agit pro inaestimabili vocationis sacerdotalis dono, quod inter Gentes ad Christum recenter conversas tot iuvenibus Deus elargitus est. Firmiores enim radices Ecclesia in unoquoque coetu humano figit, cum variae communitates fidelium ex suis membris proprios habent salutis ministros in ordine Episcoporum, Presbvtorum ac Diaconorum, fratribus suis inservientes, ita ut novellae Ecclesiae structuram dioecesanam cum proprio clero paulatim acquirant.

Quae de sacerdotali vocatione et formatione ab hoc Concilio statuta sunt, sancte serventur ubi Ecclesia primo plantatur, et apud novellas Ecclesias. Maximi faciendae sunt quae dicuntur de institutione spiritali cum doctrinali et pastoralis arcte connectenda, de vita secundum formam Evangelii gerenda sine consideratione commodi proprii vel familiaris, de intimo sensu mysterii Ecclesiae excolendo. Inde mirabiliter discent totos se ipsos inservitium Corporis Christi et ad opus Evangelii dedicare, proprio episcopo tanquam fidi cooperatores adhaerere et sociam confratribus operam praestare.*⁵

Ad quem generalem finem assequendum, tota alumnorum formatio ordinetur sub luce mysterii salutis uti in Scripturis exhibetur. Hoc mysterium Christi et salutis huraanae in Liturgia praesens inveniunt et vivunt.³⁶

movini, no neka se ipak posvema klone prezira tuđeg naroda i ogorčenog nacionalizma, pa neka promiču opću ljubav među ljudima.

Da se sve to postigne najveće značenje imaju i posebne su brige vrijedni laici, dakle vjernici koji, po krstu Kristu pritjelovljeni, žive u svijetu. Na njih naime posebno spada da prožeti Kristovim duhom poput kvasca iznutra oživljuju i sređuju vremenite poslove da budu sve više u Kristovu duhu.⁴⁴

Nije ipak dosta da kršćanski puk bude prisutan i oblikovan u nekom narodu, niti je dovoljno da djeluje apostolski samo primjerom; oblikovan je radi toga i radi toga je prisutan da nekrštenim sugrađanima naviješta Krista riječju i djelom i da im pomaže da potpuno Krista prihvate.

Da bi se zasadila Crkva i da bi rasla kršćanska zajednica potrebne su različite službe, koje izvedene iz same zajednice vjernika Božjim pozivom, treba da svi brižno podupiru i njeguju. U njih spadaju službe svećenika, đakona i katehista, i Katolička akcija. Isto tako neizostavnu zadaću ispunjuju redovnici i redovnice, bilo molitvom bilo revnim radom, da se Kristovo kraljevstvo u dušama ukorijeni i ojača i dalje širi.

Domaći kler

16. S velikom radošću zahvaljuje Crkva za neprocenjivi dar svećeničkog zvanja što ga je Bog udijelio tolikim mladićima među narodima koji su se nedavno obratili Kristu. U svakom naime ljudskom društvu Crkva pušta dublje korijenje kada različite zajednice vjernika imaju vlastite službenike spasa u redu biskupa, prezbitera i đakona neke između svojih članova. Oni služe svojoj braći tako da nove Crkve pomalo steknu dijecezansko uređenje s vlastitim klerom.

Što je ovaj Koncil odredio u pogledu svećeničkog zvanja i obrazovanja neka se sveto obdržava i tamo gdje se Crkva tek zasađuje i kod mladih Crkava. Vrlo ozbiljno treba uzeti što se kaže o duhovnom odgoju, koji valja usko, povezati s doktrmalnim i pastoralnim, o životu koji valja provoditi po Evandjelju, bez obzira na vlastite ili obiteljske prohibitke, o gajenju intimnog smisla za misterij Crkve. Odatle će divno učiti da se posve predadu u službu Tijela Kristova i djelu Evandjelja, da prianjaju uz svog biskupa kao vjerni suradnici i surađuju sa subraćom.^{45*}

Da se ta opća svrha postigne, neka se sav odgoj pitomaca uredi u svjetlu misterija spasenja kako ga iznosi Sveto pismo. Neka taj misterij Krista i ljudskog spasenja otkrivajući proživljavaju prisutna u liturgiji.⁴⁸

Quae exigentiae communes sacerdotalis institutionis, etiam pastoralis et practicae, ad normam Concilii,³⁷ componantur cum studio obviam eundi peculiari cogitandi agendique modo propriae gentis. Alumnorum mentes ergo aperiantur et exacuuntur ut bene cognoscant et iudicare valeant suae gentis culturam; in disciplinis philosophicis et theologicis perspiciant rationes quae traditiones ac religionem patrias inter et religionem christianam intercedunt.³⁸ Item institutio sacerdotalis necessitates pastorales regionis respiciat: alumni discant historiam, finem et methodum actionis missionalis Ecclesiae, et speciales condiciones sociales, oeconomicas, culturales proprii populi. In spiritu oecumenismi educantur, et ad dialogum fraternum cum non-christianis rite praeparantur.⁸⁸ Haec omnia postulant, ut studia ad sacerdotium peragantur, quantum fieri potest, in consuetudine et convictu cum sua cuiusque gente.⁴⁰ Cura tandem habeatur de formatione iri administratione ordinata ecclesiastica, imo etiam oeconomica.

Insuper idonei sacerdotes seligantur qui, post praxim aliquam pastorem, in studiorum Universitatibus etiam exteris, maxime in Urbe, aliisque Institutis scientificis studia superiora perficiant, ita ut Ecclesiis novellis ex clero locali praesto sint ad magis ardua munera ecclesiastica implenda, congrua scientia et peritia praediti.

Ubi Conferentiis Episcoporum opportunum apparuerit, ordo diaconatus ut status vitae permanens restauretur ad normam Constitutionis De Ecclesia.⁴¹ Iuvat enim viros, qui ministerio vere diaconali fungantur, vel verbum divinum tanquam catechistae praedicantes, vel nomine pafochi et episcopi dissitas communitates christianas moderantes, vel caritatem exercentes in operibus socialibus seu caritativis, pef impositionem manuum inde ab Apostolis traditam corroborari et altari arctius coniungi, ut ministerium suum per gratiam sacramentalem diaconatus efficacius expleant.

17. Item laude dignum est agmen illud, de opere missionum ad Gehtes tam optime meritum, catechistarum scilicet, tam virorum quam mulierum, qui spiritu apostolico imbuti, magnis laboribus singulare et omnino necessarium adiumentum conferunt ad dilatationem fidei et Ecclesiae. ; .i

Nostris diebus, cum ad tot multitudines evangelizandas et ad ministerium pastorale exercendum pauci sint clerici, catechistarum officium maximum momentum habet. Eorum ergo institutio ita perfici debet et culturali progressui accommodari, ut tanquam validi cooperatores ordinis sacerdotalis quam optime exsequi possint munus suum novis et amplioribus oneribus ingravescens.

Multiplicentur ergo scholae dioecesanae et regionales in quibus futuri catechistae cum doctrinam catholicam, praesertim in re biblica et liturgica, tum etiam methodum catecheticae praximque pastorem

Neka se ovi opći zahtjevi svećeničke naobrazbe pa i oni pastoralni i praktični, prema normama Koncila,⁴⁷ usklade s nastojanjem da se pode u susret posebnom načinu mišljenja i djelovanja vlastitog naroda. Neka se, dakle, pitomcima otvori i izoštri duh da dobro upoznaju i uzmognu prosuđivati kulturu svoga naroda. U filozofskim i teološkim strukama neka uoče veze koje postoje između tradicija i religije svoje domovine i kršćanske religije.⁴⁸ Svećenički odgoj neka se obazire i na pastoralne potrebe kraja; neka gojenci uče povijest, svrhu i način misijskog rada Crkve, zatim osobite socijalne, ekonomske i kulturne prilike vlastitog naroda. Neka se uzgajaju u duhu ekumenizma i valjano pripremaju na bratski dijalog s nekršćanima.⁴⁹ Sve to iziskuje da se studij za svećeništvo, koliko je moguće, obavlja u življavanju sa svojim vlastitim narodom.⁵⁰ Neka se, napokon, vodi briga o izobrazbi u sređenoj crkvenoj upravi, pače i ekonomskoj.

Neka se osim toga odaberu sposobni svećenici da, nakon stanovite dušobrižničke prakse, svrše više studije na sveučilištima, također na mozemnim, u prvom redu u Rimu, i na drugim znanstvenim ustanovama. Tako da nove Crkve imaju svećenike iz domaćeg klera, koji raspolažu primjernim znanjem i vještinom da vrše teže crkvene službe.

Gdje se biskupskim konferencijama bude činilo zgodnim, neka se obnovi red đakonata kao trajan životni stalež prema normi konstitucije »O Crkvi«.⁵¹ Dobro je, naime, da se muževi, koji vrše službu doista đakonsku bilo tako da kao katehisti naviještaju riječ Božju, bilo upravljajući u ime župnika ili biskupa raspršenim kršćanskim zajednicama, bilo da iskazuju ljubav u socijalnim i karitativnim djelima, polaganjem ruku, što je bila već apostolska tradicija, ojačaju i uže povezu s oltarom da po sakramentalnoj milosti đakonata uspješnije ispune svoju službu.

Katehisti-

17. Isto je tako vrijedna pohvale ona za misijsko djelovanje među poganima tako jako zaslužna četa katehista, muževa i žena koji, prožeti apostolskim duhom, uz velike napore doprinose izvanrednu i u svakom pogledu potrebnu pomoć za širenje vjere i Crkve.

Katehistička služba je od najveće važnosti u naše dane kada ima malo klerika koji bi naviještali evanđelje tolikom mnoštvu i obavljali pastoralnu službu. Stoga se njihova izobrazba mora tako usavršiti i prilagoditi kulturnom napretku da kao valjani suradnici svećeničkog reda uzmognu što bolje vršiti svoju službu, koja je uslijed novih i većih tereta sve teža.

Neka se dakle umnogostručje dijecezanske i pokrajinske škole, u kojima će budući katehisti upoznavati katoličku nauku ~ osobito na biblijskom i liturgijskom području — a također i katehetsku me-

excolant, seque ad mores hominum christianorum⁴² forment, pietatem sanctitatemque vitae colere indesinenter satagentes. Insuper conventus vel. cursus habeantur quibus catechistae in disciplinis et artibus suo ministerio utilibus certis temporibus renoventur et eorum vita spiritualis nutriatur et roboretur. Praeterea, iis qui totos huc operi se devovent, status vitae decens et securitas socialis procuretur per iustam remunerationem.⁴⁸ In voto est ut formationi et sustentationi catechistarum modo congruo provideatur subsidiis S. Dicasterii de Propaganda Fide specialibus. Si necessarium et aptum apparebit, Opus pro Catechistis fundetur. Insuper Ecclesiae grato animo agnoscent generosam operam catechistarum auxiliarium, quorum adiutorio indigebunt. Ipsi in suis communitatibus precibus praesunt et doctrinam tradunt. De eorum formatione doctrinali et spirituali rite curandum est. Praeterea optandum est ut, ubi opportunum videbitur, catechistis debite formati missio canonica in actione liturgica publice celebranda conferatur, ut apud populum maiore auctoritate fidei deserviant.

18. Inde a periodo plantationis Ecclesiae vita religiosa sedulo promoveatur, quae non solum pretiosa omninoque necessaria auxilia activitati missionali affert, sed per intimiorem consecrationem Deo in Ecclesia factam lucide quoque manifestat et significat intimam vocationis christianae naturam.^{4*}

Instituta religiosa, plantationi Ecclesiae adlaborantia, mysticis divitiis, quibus traditio religiosa Ecclesiae insignitur, penitus imbuta, eas pro cuiusque gentis ingenio et indole exprimere et tradere conentur. Attente considerent quomodo traditiones asceticae et contemplativae, quarum semina iam ante Evangelii praedicationem nonnunquam antiquis culturis a Deo indita sunt, in vitam religiosam christianam assumi possint.

In novellis Ecclesiis variae formae vitae religiosae excolendae sunt, ut diversos aspectus missionis Christi et vitae Ecclesiae exhibeant, ac variis operibus pastoralibus se devoveant, suaque membra ad ea exercenda rite praeparent. Attamen Episcopi in Conferentia videant ne Congregationes eundem finem apostolicum prosequentes, multiplicentur cum detrimento vitae religiosae et apostolatus.

Speciali mentione digna sunt varia ad vitam contemplativam iradicandam incepta quibus alii, essentialia Institutionis monasticae elementa retinentes, ditissimam traditionem sui Ordinis implantare satagunt, alii vero ad antiqui monachismi simpliciores formas redeunt: omnes tamen genuinam aptationem ad condiciones locales quaerere studeant. Cum enim vita contemplativa ad plenitudinem praesentiae Ecclesiae pertineat, oportet apud novellas Ecclesias ubique instauretur.

todu i pastoralnu praksu, i formirati se u ćudoređu kršćanskog čovjeka,⁵² trudeći se neprestano da vode svet i pobožan život. Neka se osim toga održavaju sastanci i tečajevi, na kojima će katehisti u određeno vrijeme obnoviti znanje i vještine korisne za njihovu službu, i gdje će se hraniti i jačati njihov duhovni život. Neka se povrh toga pravednom plaćom dadne doličan životni položaj i socijalno osiguranje onima koji se posve posvećuju tom radu.⁵⁸

Poželjno bi bilo da se za obrazovanje i udruživanje katehista providi na zgodan način posebnom pomoći Sv. kongregacije za širenje vjere. Bude li se činilo nužno i prikladno, neka se osnuje Djelo za katehiste.

Neka Crkve osim toga zahvalna srca priznaju plemeniti rad pomoćnih katehista, kojih im pomoć bude potrebna. Oni u svojim zajednicama predvode molitve i poučavaju nauku. Treba se pravo brinuti za doktrinalnu njihovu i duhovnu izobrazbu. Poželjno je k tome, gdje se bude činilo zgodnim, da se kvalificiranim katehistima kanonska misija podijeli liturgijskim svetkovanjem koje treba obaviti javno. Tako će služiti vjeri većim autoritetom pred narodom.

Promicanje redovničkog života

18. Neka se već od razdoblja zasađen ja Crkve revno promiče redovnički život, koji misijskom radu donosi ne samo dragocjenu i svakako potrebnu pomoć, nego, po prisnijoj u Crkvi učinjenoj posveti Bogu, jasno očituje i označuje intimnu narav kršćanskog poziva.⁵⁴

Redovničke zajednice, koje surađuju kod zasađivanja Crkve, posvema prožete mističnim bogatstvima kojima se odlikuje redovnička predaja Crkve, neka nastoje da ta bogatstva pokažu i predaju prema naravi i sposobnosti svakog pojedinog naroda. Neka pažljivo razmotre kako bi se u kršćanski redovnički život mogle preuzeti asketske i kontemplativne predaje, kojih je klice Bog gdjekada usadio u drevne kulture već prije propovijedanja Evanđelja.

Neka se u mladim Crkvama gaje raznovrsni vjerski oblici, da bi pružali različite vidove Kristova poslanja i života Crkve te da bi se mogle posvetiti različitim pastoralnim djelima i dolično pripremiti svoje članove da ih vrše. No neka se biskupi ha svojim konferencijama brinu da ne bi, na štetu redovničkog života i apostolata, nastajale mnoge kongregacije koje idu za istom apostolskom svrhom.

^Napose valja istaknuti različite pokušaje da se ukorijeni kontemplativni život. Od tih jedni, zadržavajući bitne elemente monastičke ustanove, nastoje usaditi vrlo bogatu tradiciju svog reda, a drugi se vraćaju na jednostavnije oblike staroga monaštva; svi međutim neka nastoje ostvariti pravo prilagođenje mjesnim prilikama. Budući da kontemplativni život pripada punini prisutnosti Crkve, valja ga uspostaviti posvuda u novim Crkvama.

Caput III

DE ECCLESIIS PARTICULARIBUS

19. Opus plantationis Ecclesiae in determinato hominum coetu certam attingit metam, cum congregatio fidelium, in sociali vita iam radicata culturaeque loci aliquatenus conformata, quadam stabilitate et firmitate fruitur: propria nempe, etsi insufficienti, instructa copia localium sacerdotum, religiosorum et laicorum, iis ministeriis et institutis ditatur quae ad vitam populi Dei sub duetu Episcopi proprii ducendam ac dilatandam necessaria sunt.

In huiusmodi Ecclesiis novellis, vita Populi Dei maturescere debet per omnes campos vitae christianae ad normas huius Concilii renovandae: congregationes fidelium, magis in dies conscie, vivae efficiuntur communitates fidei, liturgiae et caritatis; laici per civilem et apostolicam operositatem ordinem caritatis et iustitiae in civitate instaurare nituntur; instrumenta communicationis socialis opportune et prudenter adhibentur; familiae per vitam vere christianam seminaria evadunt apostolatus laicorum necnon vocationum sacerdotalium et religiosarum. Fides denique per catechesim aptatam edocetur, in Liturgia ingenio populi consona celebratur, et per legislationem canonicam congruam inducitur in honesta instituta et consuetudines locales.

Episcopi vero, una cum suo quisque presbyterio, sensu Christi et Ecclesiae magis magisque imbuti, cum universali Ecclesia sentiant atque vivant. Intima permaneat ecclesiarum novellarum communio cum tota Ecclesia, cuius traditionis elementa culturae propriae adiungendae ad augendam, inutuo quodam virium effluvio, vitam Corporis Mystici.¹ Hinc colantur elementa theologica, psychologica et humana quae ad hunc sensum communionis cum Ecclesia universali fovendum afferre valeant.

Hae vero Ecclesiae, saepissime in pauperioribus orbis partibus sitae, gravissima plerumque sacerdotum penuria et subsidiorum materialium inopia adhuc laborant. Quare summopere indigent ut continuata totius Ecclesiae actio missionalis ea subministret adminicula quae Ecclesiae locis incremento vitaeque christianae maturitati praerimisi inserviant. Quae actio missionalis praesens etiam ferat iis Ecclesiis, diu fundatis, quae in aucto statu missionis videntur deesse.²

Attamen istae Ecclesiae commune pastoraie studium aptaque opera iristaurant, quibus vocationes ad clerum dioecesanum et ad Instituta religiosa numero augeantur, securius diiudicentur et efficacius excolantur,² ita ut paulatim sibimetipsis providere et aliis auxilium afferre valeant.

O PARTIKULARNIM CRKVAMA

MLADE CRKVE

19. Djelo zasađivanja Crkve u određenoj skupini ljudi postizava stanoviti cilj kad je zajednica vjernika već uhvatila korijen u socijalnom životu i prilagodila se donekle kulturi kraja pa ima neku stabilnost i čvrstoću. To znači da zajednica ima domaće svećenike — pa makar i nedostatan broj — redovnike i laike; posjeduje one službe i ustanove koje su nužne za život i rast Božjeg naroda pod vodstvom vlastitog biskupa.

U takvim novim Crkvama mora sazrijevati život Božjeg naroda u svim područjima kršćanskog življenja, koje treba obnoviti prema smjericama ovoga koncila. Skupine vjernika iz dana u dan sve svjesnije postaju življe zajednice vjere, liturgije i ljubavi; laici nastoje da građanskim i apostolskim djelovanjem obnove red ljubavi i pravde u društvu; prikladno i razborito se upotrebljavaju sredstva društvenog komuniciranja. Obitelji doista kršćanskim životom postaju rasadištima laičkog apostolata i svećeničkih i redovničkih zvanja. Vjera se, napokon, poučava primjerenom katehezom, svetkuje se u liturgiji koja odgovara duhu naroda i ulazi u čestite ustanove i mjesne običaje po odgovarajućem kanonskom zakonodavstvu.

Biskupi pak svaki sa svojim prezbiterijem, sve više i više prožeti duhom Krista i Crkve, neka osjećaju i žive sa sveopćom Crkvom. Zajedništvo novih Crkava s cijelom Crkvom neka ostane intimno. Elemente njezine tradicije neka povezu s vlastitom kulturom, da—i kao nekim međusobnim strujanjem sila — povećaju život Mističnog Tijela. Stoga neka se gaje teološki, psihološki i ljudski elementi koji mogu doprinijeti da se razvija taj smisao zajedništva s cijelom Crkvom.

Te se Crkve vrlo često nalaze u siromašnijim predjelima Zemlje te većinom još trpe od pomanjkanja svećenstva i od nestašice materijalne pomoći. Stoga im je u najvećoj mjeri potrebno, da trajna misijska djelatnost cijele Crkve pruža takovu pomoć koja < služi prvenstveno rastu, i zrelosti kršćanskog života mjesne Crkve. Ta misijska djelatnost neka pruža pomoć i onim Crkvama koje su istina, davno utemeljene ali se nalaze u nekom stanju nazadovanja ili nemoći.

Same pak ove Crkve neka poduzmu zajednički pastoralni napor i prikladne pothvate, da se njima' brojčano povećaju, sigurnije raspoznaju i uspješnije razvijaju zvanja za dijecezanski* kler i redovničke ustanove,⁵⁶ tako da malo-pomalo uzmognu zbrinuti sebe same i drugima pružiti pomoć.

20. Cum Ecclesia particularis universalem Ecclesiam quam perfectissime repraesentare teneatur, probe noscat se ad eos quoque qui in Christum non credentes cum ipsa in eodem territorio commorantur esse missam ut, testimonio vitae singulorum fidelium et totius communitatis, signum sit Christum eis indicans.

Requiritur insuper ministerium verbi, ut Evangelium ad omnes perveniat. Episcopus imprimis fidei praeco sit oportet, qui novos discipulos ad Christum adducat.³ Quod eximium munus ut rite adimpleat, penitus percipiat tum condiciones sui gregis tum intimas suorum concivium de Deo opiniones, sedulo quoque habita ratione illarum mutationum, quas urbanizationes uti dicunt, migrationes et indifferentismus religiosus introduxerint.

Presbyteri locales in novellis Ecclesiis opus evangelizationis ardentem aggrediantur, communem operam instituendo cum missionariis exteris, quibuscum unum efforment presbyterium, adunatum sub auctoritate Episcopi, non solum ad fideles pascendos et ad divinum cultum celebrandum, sed etiam ad Evangelium praedicandum iis qui foris sunt. Promptos se praebeant et, occasione data, alacri animo Episcopo suo sese offerant ad opus missionarium in dissitis et derelictis regionibus propriae dioeceseos vel in aliis dioecesibus incipiendum.

Eodem zelo fervescent religiosi et religiosas itemque laici erga suos concives, praesertim pauperiores.

Curent Conferentiae Episcopales ut statis temporibus cursus renovationis biblicae, theologicae, spiritualis et pastoralis instituatur eo consilio, ut inter rerum varietates et mutationes clerus plenior cognitionem scientiae theologicae et methodorum pastoralium acquirat.

De caetero, sancte serventur ea quae ab hoc Concilio, praesertim in Decreto De Presbyterorum Ministerio et Vita sancita sunt.

Ut hoc opus missionale Ecclesiae particularis perfici possit, requiruntur ministri idonei, tempestive parandi modo condicionibus uniuscuiusque Ecclesiae congruenti. Cum autem homines magis magisque in coetus coalescant, maxime convenit Conferentias episcopales communia consilia inire de dialogo cum his coetibus instituendo. Si autem in quibusdam regionibus coetus hominum inveniuntur, qui a fide catholica amplectenda eo arceantur, quod formae peculiari quam Ecclesia ibi induerit, sese accommodare nequeant, in voto est ut tali conditioni speciali modo⁴ provideatur, donec omnes christiani in unam communitatem congregari possint; Missionarios vero, si quos Apostolica Sedes ad hunc finem praesto habuerit, singuli Episcopi in suas dioeceses vocent vel libenter recipiant eorumque incepta efficaciter promoveant.

Ut hic zelus missionarius apud domesticos patriae florescat, valde

Mjesne Crkve

20. Budući da partikularna Crkva ima što savršenije odražavati sveopću Crkvu, neka dobro znade da je poslana i k onima koji ne vjeruju u Krista a borave s njom ha istom teritoriju, da svjedočanstvom života pojedinih vjernika i cijele zajednice bude znak koji im otkriva Krista.

K tomu, da Evandjelje dopre do svih traži se i služba riječi. U prvom redu treba biskup da bude glasnik vjere koji će privesti nove učenike Kristu.⁵⁷ Da bi tu uzvišenu službu ispunjavao kako treba, neka temeljito upozna je i uvjete svoga stada i najdublja mišljenja svojih sugrađana o Bogu, brižno računajući u isti mah s onim promjenama koje su nastale uslijed urbanizacije, migracija i vjerskog indiferentizma.

Mjesni svećenici u mladim Crkvama trebaju gorljivo pristupiti djelu evangelizacije radeći zajednički sa stranim misionarima, s kojima neka sačinjavaju jedan prezbiterij ujedinjen pod autoritetom biskupa, ne samo radi pastve vjernika i svetkovanja božanskog kulta nego također radi propovijedanja Evandjelja onima koji su vani. Neka budu spremni i neka se radosna srca — kad se pruži prigoda — ponude biskupu za misijski rad u udaljenim i zapuštenim krajevima vlastite biskupije ili u drugim biskupijama.

Redovnici i redovnice, kao i laici, trebaju plamtjeti istom revnošću prema svojim sugrađanima, osobito prema siromašnjijima.

Neka biskupske konferencije vode brigu da se u određenim rokovima priređuju tečajevi za biblijsku, teološku, duhovnu i pastoralnu obnovu, sa svrhom da kler usred raznolikosti i promjena stekne dublje poznavanje teološke nauke i pastoralnih metoda.

što se ostaloga tiče, neka se sveto održava ono što je ovaj Koncil odredio, osobito u Dekretu o službi i životu prezbitera.

Da se to misijsko djelovanje partikularne Crkve uzmogne provesti, traže se sposobni služitelji koje treba na vrijeme spremati onako kako odgovara prilikama svake pojedine Crkve. Budući da se ljudi sve više i više okupljaju u grupe, bit je najprikladnije da biskupske konferencije stvaraju, zajednički plan za dijalog s tim grupama. Ako se pak u nekim krajevima nalaze grupe ljudi koje od prihvaćanja katoličke vjere odbija to što se ne mogu prilagoditi posebnoj formi koju je Crkva ondje poprimila, poželjno je da se o takvoj situaciji vodi posebna briga⁵⁸ dok se svi kršćani ne uzmognu okupiti u jednu zajednicu. Pojedini biskupi neka pozivaju ili rado primaju misionare u svoje biskupije, ako ih Apostolska Stolica ima na raspolaganje za tu svrhu, i neka djelotvorno promiču-njihove pothvate. Da bi taj misijski žar procvao i kod njihovih zemljaka vrlo je prikladno da

convenit ut Ecclesiae novellae quam primum Missioni universali Ecclesiae opere participant, mittendo et ipsae missionarios qui Evangelium ubique terrarum annuntient, etsi penuria cleri laborent. Com- , munio enim cum Ecclesia universali quodammodo consummabitur cum et ipsae navitatem missionalem ad alias Gentes actuose participabunt.

21. Ecclesia non vere fundata est, non plene vivit, nec perfectum Christi signum est inter homines, nisi, cum hierarchia, laicatus veri nominis exstet et laboret. Evangelium enim non potest profunde infigi in ingeniis, vita et labore alicuius populi sine actuosa praesentia laicorum. Ideo iam dn fundatione Ecclesiae ad laicatum maturum christianum constituendum maxime attendendum est.

Laici -enim fideles plene pertinent simul ad Populum Dei et ad societatem civilem: ad gentem suam pertinent in qua nati sunt, in cuius thesauris culturalibus per educationem participare coeperunt, cuius vitae per multiformia vincula socialia iunguntur, in cuius progressu proprio nisu in suis professionibus cooperantur, cuius problemata ipsi tamquam propria sentiunt et solvere conantur; pertinent etiam ad Christum, quia regenerati sunt in Ecclesia per fidem et baptismum ut, novitate vitae et operis, Christi sint,⁵ ut in Christo omnia Deo subiciantur, et tandem sit Deus omnia in omnibus.⁶

Praecipuum officium eorum, virorum et mulierum, est testimonium Christi, quod vita et verbo in familia, in suo coetu sociali, et in ambitu suae professionis reddere tenentur. Appareat enim in eis oportet novus homo qui secundum Deum creatus est in iustitia et sanctitate veritatis.⁷ Debent vero hanc novitatem vitae exprimere in ambitu societatis et culturae patriae, secundum traditiones suae nationis. Ipsi cognoscere hanc culturam, eam sanare et servare, secundum condiciones recentes evolvere, et tandem in Christo perficere debent, ut fides. Christi et vita Ecclesiae societati, in qua vivunt, iam non sit extranea, sed eam permeare et transformare incipiat. Iungantur concivibus suis sincera caritate, ut in eorum conversatione appareat novum vinculum unitatis et solidaritatis universalis, quae et mysterio Christi hauritur. Dissemiment etiam fidem Christi inter eos; quibus vitae et professionis vinculis nectuntur; quae obligatio, eo magis urget, quod plurimi homines non nisi per vicinos laicos Evangelium audire et Christum agnoscere possunt. Immo, ubi fieri potest, laici parati, sint, in magis immediata cooperatione cum hierarchia, specialem missionem implere ad Evangelium annuntiandum et dogtrinam christianam commundandam, ut nascenti Ecclesiae vigorem adiciant.

mlade Crkve što prije stvarno sudjeluju u općem misijskom radu Crkve, šaljući i same misionare da po svemu svijetu naviještaju Evanđelje, makar trpjele od nestašice klera. Zajedništvo naime sa sveopćom Crkvom ispunit će se na neki način tada kada budu i same živo sudjelovale u misijskom radu kod drugih naroda.

Apostolat laika

21. Crkva nije pravo utemeljena, ne živi punim životom niti je savršen znak Krista među ljudima, ako s hijerarhijom ne postoji i ne djeluje laikat u pravom smislu. Bez djelatne prisutnosti laika Evanđelje se ne može duboko utisnuti u duh, život i rad nekog naroda. Zato treba već kod utemeljenja Crkve skrajnje paziti na to da se podigne zreo kršćanski laikat.

Vjernici laici pripadaju naime potpuno u isti mah i narodu Božjem i građanskom društvu. Pripadaju svome narodu u kojem su rođeni, u čijem kulturnom blagu počese učestvovati po odgoju, s čijim ih životom spajaju mnogolike socijalne veze, kod čijeg napretka sudjeluju vlastitim zalaganjem u svojim zvanjima, čije probleme osjećaju kao svoje vlastite i nastoje ih riješiti; kršćani laici pripadaju također Kristu, jer su vjerom i kršćenjem preporođeni u Crkvi, da budu Kristovi novosću života i djela (usp. 1 Kor 15, 23), da se u Kristu sve podloži Bogu i da napokon Bog bude sve u svemu (usp. 1 Kor 15, 28).

Glavni njihov zadatak — bili oni muševci ili žene— jest svjedočiti Krista, što moraju vršiti životom i riječju u obitelji, u svom društvenom krugu i na području svoga zvanja. U njima treba da se očituje novi čovjek koji je po Bogu stvoren u istinskoj pravednosti i svetosti (usp. Ef 4, 24). A tu novost života trebaju očitovati u socijalnoj i kulturnoj sredini svoje domovine, prema predajama vlastitog naroda. Oni moraju tu kulturu poznavati, pročišćavati je i čuvati, razvijati je prema suvremenim uvjetima i konačno, usavršavati je u Kristu, da Kristova vjera i život Crkve ne budu više tuđi zajednici u kojoj žive, nego da je otpočinu prožimati i preobražavati. Sa svojim sugrađanima neka se svezu iskrenom ljubavlju, da se u njihovu oplođenju očituje nova veza jedinstva i opće solidarnosti koja se crpi iz Kristova misterija. Kristovu vjeru neka šire i među one s kojima su vezani životom i zvanjem; ta se obaveza to jače nameće, što premnogi mogu jedino po laicima, koji su im blizu, čuti Evanđelje i upoznati Krista. Laici neka budu dapače pripravnici, gdje to može biti, da u neposrednoj suradnji »-ilijerarhijom ispunjavaju posebnu misiju naviještanja Evanđelja i saopćavanje kršćanske nauke, kako bi Crkvi koja se rađa davali više životne snage.

Ministri vero Ecclesiae operosum apostolatam laicorum magni habeant. Laicos forment ut tamquam membra Christi responsabilitatis suae pro omnibus hominibus conscii fiant; eos in mysterio Christi profunde instruant, in practicas methodos introducant ac eis in difficultatibus adsint, ad mentem Constitutionis De Ecclesia et Decreti De Apostolatu Laicorum.

Servatis ergo Pastorum et laicorum muneribus et responsabilitatibus propriis, tota Ecclesia novella unum testimonium Christi vivum et firmum reddat, ut lucidum signum fiat salutis, quae in Christo nobis advenit.

22. Semen quod est varbum Dei, germinans ex terra bona, rore divino irrigata, succum trahit, illum transformat sibi que assimilat ut denique fructum multum affefat. Equidem ad instar oeconomiae Incarnationis, Ecclesiae novellae in Christo radicatae Apostolorumque fundamento superaedificatae, in admirabile commercium assumunt omnes divitias nationum quae Christo datae sunt in haereditatem.⁸ Ipsae e suorum populorum consuetudinibus et traditionibus, sapientia et doctrina, artibus et disciplinis, ea omnia mutantur quae ad gloriam Creatoris confitentam, ad gratiam Salvatoris illustrandam et ad vitam christianam rite ordinandam conferre possunt.⁹

Ad hoc propositum assequendum necesse est, ut in unoquoque magno territorio socio-culturali, uti aiunt, ea consideratio theologica stimuletur qua, praelucente Traditione universalis Ecclesiae, facta et verba a Deo revelata, in Sacris Litteris consignata et ab Ecclesiae Patribus et Magisterio explicata, novae investigationi subiiciantur. Sic clarius percipietur quibus viis fides, ratione habita philosophiae vel sapientiae populorum, quaerere possit intellectum, et quibus modis consuetudines, vitae sensus et socialis ordo, cum moribus revelatione divina significatis componi queant. Inde patebunt viae ad profundioram aptationem in toto ambitu vitae christianae. Hoc agendi modo omnis syncretismi et falsi particularismi species secludetur, vita christiana ingenio indolique cuiusque culturae accommodabitur,¹⁰ traditiones particulares cum propriis eudisque familiae gentium dotibus luce Evangelii illustratis, in unitatem catholicam assumuntur. Novae denique Ecclesiae particulares, suis traditionibus exorhatae, locum suum habebunt in ecclesiastica communione, integro manente Primatu Petri Cathedrae, quae universo caritatis coerui; praesidet.¹¹

Optandum est ergo, imo omnino convenit, ut Coiiferehtiae Episcopales intra limites uniuscuiusque magni territorii socio-culturalis inter se ita coadunentur ut concordi animo communibusque consiliis hoc aptationis propositum prosequi valeant.

A službenici Crkve neka visoko cijene aktivni laički apostolat. Laike neka formiraju tako da kao Kristovi udovi postaju svjesni svoje odgovornosti za sve ljude; neka ih temeljito pouče u Kristovu misteriju, neka ih uvode u praktične metode, neka im budu u pomoći kod poteškoća, u duhu konstitucije o Crkvi i Dekreta o apostolatu laika.

Neka sva mlada Crkva, poštujući vlastite dužnosti i odgovornosti pastira i laika dadne jedinstveno živo i snažno svjedočanstvo za Krista, da bude svijetao znak spasenja koje. nam je došlo u Kristu.

Posebne predaje u crkvenom jedinstvu

22. Sjeme, koje je riječ Božja, klijući iz- dobre zemlje, nakvašene božanskom rosom, crpi sok, preobražava ga i asimilira da konačno donese mnogi plod. Doista, po uzoru na ekonomiju utjelovljenja, mlade Crkve, ukorijenjene u Kristu i sagrađene na temelju apostola, primaju u divnu izmjenu sva bogatstva naroda, koji su predani Kristu u baštinu (usp. Ps 2, 8). One uzimaju iz običaja i tradicija, iz mudrosti i znanja, iz vještina i umijeća svojih naroda, sve ono što može doprinositi da se hvali Božja slava-, da zasja milost Spasiteljeva i da se pravo oblikuje kršćanski život.⁵⁸

Za ostvarenje tog cilja potrebno je na svakom velikom socijalno-kulturnom području promicati takav teološki pristup kojim će se, u svjetlu tradicije sveopće Crkve djela i riječi koja je Bog objavio a zapisana su u Svetom pismu i protumačena od crkvenih otaca i učiteljstva Crkve, podvrći novom istraživanju. Ovako će se jasnije razabrati kojim putevima vjera, uz pomoć filozofije i mudrosti naroda, može tražiti vlastitu shvadjivost i kako se njihovi običaji, životni nazori i socijalni red mogu spojiti s etosom što ga je označila božanska objava. Odade će se otvoriti putevi dubljem prilagođavanju na svem području kršćanskog života. Ovakvim će se postupkom isključiti svaka pojava sinkretizma i lažnog partikularizma; kršćanski će se život prilagoditi duhu i značaju¹ svalce kulture ;^M rwjedinačne će se tradicije preuzeti u katoličko jedinstvo s vlastitim odlikama svake obitelji naroda osvjedjenima evanđeoski svjetlom. Napokon, mlade partikularne Crkve, obogaćene svojim tradicijama, imat će svoje mjesto u crkvenoj zajednici, uz netaknut primat Petrove Katedre, koja predsjeda svemu skupu ljubavi,⁸¹

Poželjno je, dakle, dapače naskoro prikladno, da se biskupske konferencije unutar granica svakog pojedinog velikog socijalno-kulturnog područja međusobno tako ujedine'da složno i zajedničkim planom uzmognu provesti ovu zadaću prilagođivanja.

DE MISSIONARIIS

23. Quamvis cuilibet discipulo Christi onus fidei disseminandae pro parte sua incumbat,¹ Christus Dominus semper e numero discipulorum vocat quos vult ipse, ut sint cum illo et ut mittat eos gentibus praedicare.² Quare per Spiritum Sanctum, qui charismata prout vult ad utilitatem dividit,* vocationem missionariam in cordibus singulorum inspirat simulque in Ecclesia suscitatur Instituta,⁴ quae munus evangelizationis ad totam Ecclesiam pertinens tamquam proprium officium suscipiant.

Speciali enim vocatione signantur, qui congrua naturali indole praediti, dotibus et ingenio idonei, parati sunt ad opus missionale suscipiendum,⁵ sive autochthoni sive exteri: sacerdotes, religiosi, laici. A legitima auctoritate missi, fide et oboedientia ad eos, qui longe sunt a Christo, exeunt, segregati in opus ad quod assumpti sunt⁸ tamquam ministri Evangelii, »ut fiat oblatio gentium accepta et sanctificata in Spiritu Sancto« (Rom. 15, 16).

24. At vero Deo vocanti homo respondere debet tali modo, ut carni et sanguini non acquiescens⁷ totum sese devinciat operi Evangelii. Hoc autem responsum dari nequit nisi Spiritu Sancto incitante et raborante. Missus enim intrat in vitam et missionem Eius, qui »semet ipsum exinanivit formam servi accipens« (Phil. 2, 7). Ideo paratus esse debet ad vitam stare vocationi suae, renuntiare sibi et omnibus quae hucusque sua habuit, et omnibus omnia sese facere.⁸

Annuntians Evangelium in gentibus, cum fiducia notum faciat mysterium Christi, pro quo legatione fungitur, ita ut in Ipso audeat, prout oportet, loqui,⁸ scandalum crucis non erubescens. Vestigia premens Magistri sui, mitis et humilis corde,; manifestet iugum Eius suave esse. et. pnus leve.¹⁰ Vita revera evangelica,^{1*} in multa patientia,; in longanimitate, in suavitate, in caritate non ficta¹² testimonium reddat Domino suo, si necesse est, usque ad sanguinis effusionem. Virtutem et firmitudinem a Deo impetrabit, ut cognoscat in multo experimento tribulationis et altissimae paupertatis abundantiam esse gaudii.^{1?} Persuasum, habeat oboedientiam esse virtutem peculiarem ministri Christi. qui oboedientia, Sua redemit genus humanum.

Evangelii praecones, ne gratiam qua? in eis est, neglegant, renoventur spiritu mentis de die in die. & em. i. Or.

IV g l a v a

MISIONARI

Misijski poziv

23. Premda na svakom Kristovom učeniku leži dužnost⁸² da uzme svoj dio u širenju vjere, ipak Krist Gospodin uvijek poziva iz broja učenika one koje sam hoće, da budu s njim i da šalje k narodima propovijedati (usp. Mk 3, 13 slij.). Zato po Duhu Svetom, koji na opću korist dijeli karizme kako hoće (1 Kor 12, 11), udahnuje mi sionarsko zvanje u srce pojedinaca i ujedno budi u Crkvi institute⁶³ koji preuzimaju na sebe kao svoju posebnu zadaću evangelizacije, koja spada na cijelu Crkvu.

Posebnim su naime zvanjem odlikovani oni svećenici, redovnici i laici koji su, obdareni odgovarajućim prirodnim sposobnostima darovitošću i značajem, spremni da prihvate misijski rad,⁶⁴ bili oni domaći ili strani. Poslani od zakonite vlasti odlaze u vjeri i poslušnosti k onima koji su daleko od Krista. Izdvojeni su naime za djelo za koje su odabrani (Đj 13, 2), kao sluge Evanđelja, kako bi nekršteni narodi postajali ugodna žrtva posvećena Duhom Svetim (Rim 15, 16).

Misijska duhovnost

24. Bogu pak koji poziva mora čovjek odgovoriti tako da se, ne obazirući se na tijelo i krv (usp. Gal 1, 16), sav preda djelu Evanđelja. A takav se odgovor može dati samo uz pobudu i jakost Duha Svetoga. Otposlani naime ulazi u život i misiju onoga koji je »sništio sebe sama uzevši narav sluge« (Fil 2, 7). Stoga mora biti spreman cijeli život čvrsto stajati u svom zvanju, odricati se samoga sebe i svega što je dosada smatrao svojim te postati svima sve (1 Kor 9, 22).

Naviještajući Evanđelje kod pogana, neka s pouzdanjem obznanjuje misterij Krista, čiji je poslanik, tako da se u Njemu, usuđuje govoriti kako treba (usp. Ef 6, 19 i slij.; Dj 4, 31), ne stideći se sablazni križa. Idući stopama svoga Učitelja, neka, blaga i ponizna srca poka zuje da je Njegov jaram i njegovo breme lako (Mt 11, 29 slij.). Životom doista evanđeoskim,⁶⁵ velikom postojanošću, strpljivošću, do brotom, iskrenom ljubavlju (usp. 2 Kor 6, 4 slij.) neka svjedoči za svoga Gospodina; ako je nužno sve do prolijevanja krvi. Molit će od Boga hrabrost i snagu da upozna kako se obilna radost nalazi u mno gom podnašanju nevolje i krajnjeg siromaštva (usp* 2t Kor 8, 2), Neka bude uvjeren da je poslušnost osobita krepost sluge Kristova. koji je svojom poslušnošću otkupio ljudski rod. ,..*⁶⁶

Da vjesnici Evanđelja ne^&emare mUost koju imaju u sebi, neka se duhovno obnavljaju iz dana u dan (usp, 1 Tim 4, 14jE£ 4, 23;

statutis temporibus missionarios coadunent, ut spe vocationis roborentur et in ministerio apostolico innoventur, etiam institutis ad hoc aptis domibus.

25. Ad tam praedarum opus, futurus missionarius speciali formatione spirituali et morali praeparandus est.¹⁵ Debet enim esse promptus ad initia capienda, constans ad opera perficienda, perseverans in difficultatibus, patienti et forti animo ferens solitudinem, defatigationem, infructuosum laborem. Mente aperta et corde dilatato hominibus occurret; officia sibi commissa libenter suscipiet; alienis etiam populorum moribus et variantibus condicionibus generose se aptabit; concordi animo et mutua caritate soeiam operam dabit fratribus et omnibus qui eidem operi sese dedicant, ita ut simul cum fidelibus, communitatem apostolicam imitantes, cor unum sint et anima una.¹⁸ Hae animi habitudines iam tempore formationis sedulo exerceantur, excolantur et vita spirituali eleventur et nutrantur. Fide viva et spe indeficienti imbutus, missionarius sit vir orationis; ardeat spiritu virtutis et dilectionis et sobrietatis;¹⁷ discat in quibus sit sufficiens esse;¹⁸ spiritu sacrificii mortem lesu in seipso circumferat, ut vita lesu operetur in eis ad quos mittitur;¹⁹ zelo animarum libenter omnia impendat et superimpendatur ipse pro animabus,²⁰ adeo ut »quotidiano officii sui exercitio in Dei proximique amore crescat.«²¹ Ita voluntati Patris oboediens cum Christo, missionem Eius sub auctoritate hierarchica Ecclesiae continuabit, et mysterio salutis cooperabitur.-'

26. Qui vero ad varias gentes mittentur, ut boni ministri Christi, enutriti sint »verbis fidei et bonae doctrinae« (1 Tim. 4, 6), quae praepriis ex Sacris Scripturis haurient, perscrutantes Mysterium Christi, cuius praecones et testes erunt.

Quare omnes missionarii — sacerdotes, fratres, sorores, laici — pro sua quisque condicione praeparandi et efformandi sunt, ne exigentis futuri operis impares inveniatur.*« Ab ipsis iam initiis, formatio doctrinalis eorum ita instituatur, ut et universalitatem Ecclesiae et diversitatem gentium comprehendat. Quod de omnibus disciplinis valet, per quas ad ministerium obeundum parantur, necnon de aliis scientiis, quibus utiliter edocentur, ut communem habeant populorum, culturarum et religionum cognitionem, non tantum ad praeteritum, sed et ad praesens tempus spectant. Quicumque hinc alium populum aditurus est, magni aestimet eius patrimonium et linguas et mores. Futuro missionario apprime necessarium est studiis missiologicis incumbere, id est cognoscere doctrinam et normas Ecclesiae circa activitatem missionalem, scire quas vias »nuntii Evangelii decursu saeculorum

2 Kor 4, 16). Ordinariji pak i poglavari neka u određenim rokovima okupljaju misionare da ih nada zvanja okrijepi i da se obnove u apostolskoj službi, a neka podignu u tu svrhu i prikladne domove.

Posebni odgoj i obrazovanje

25. Budući misionar treba se pripremiti za tako plemenito djelo specijalnom duhovnom i čudorednom formacijom.⁶⁰ Mora biti odlučan: na započinjanje pothvata, postojan u izvršavanju započetih djela, ustrajan u poteškoćama, podnoseći strpljivo i hrabro samoću, umor i neplodan rad. Pristupat će k ljudima otvorena duha i široka srca; rado će preuzimati povjerene službe; velikodušno će se također prilagođavati stranim običajima naroda i promjenljivim prilikama; složno će i uzajamnom ljubavlju surađivati s braćom i onima koji se posveću istom poslu, tako da zajedno s vjernicima, nasljeđujući apostolsku zajednicu, budu jedno srce i jedna duša (usp. Dj 2, 42; 4, 32).

Te kreposti treba već u vrijeme formacije brižno uvježbavati, uzgajati te duhovnim životom dizati i hraniti. Neka misionar bude muž molitve, prodahnut živom vjerom i nepokolebivom nadom; neka gori duhom jakosti, ljubavi i razboritosti (usp. 2 Tim 1, 7). Neka se navikne da bude zadovoljan onim što ima. (usp. Fil 4, 11); duhom požrtvornosti neka pronosi u sebi Isusovo umiranje da život Isusov djeluje u onima kojima se šalje (usp. 2 Kor 4, 10 slij.); u revnosti-za duše (usp. 2 Kor 12, 15 slij.), tako da »svagdanjim vršenjem svoje službe raste u ljubavi prema Bogu i bližnjemu.«⁶¹ Pokoravajući se tako s Kristom volji Božjoj, nastaviti će njegovo poslanje pod hijerarhijskim autoritetom Crkve i surađivati u misteriju spasenja.

Doktrinalni apostolski odgoj

26. Oni koji se budu slali k raznim narodima, neka se kao dobri Kristovi sluge hrane »zasadama vjere i dobre nauke« (1 Tim 4, 6). koje će crpiti prvenstveno iz Svetoga pisma proučavajući misterij Krista, komu će biti vjesnici i svjedoci.

Stoga treba pripremiti i odgojiti sve misionare: svećenike, braću i sestre, laike, svakoga prema njegovu stanju, da se ne bi našli nedorasli za zahtjeve budućeg djelovanja.⁶⁸ Neka se njihova doktrinalna naobrazba već od samih početaka tako uređuje da obuhvaća i općeritost Crkve i raznolikost naroda: To vrijedi za sve discipline kojima se pripravlja na vršenje svoje službe, kao i za ostale znanosti kojima se korisno upućuju da steknu opće poznavanje naroda, kultura i religija — ne samo s obzirom na prošlost nego i na sadašnjicu. Tko god kani pod k dragom narodu, neka uvelike cijeni i poštuje njegovu narodnu baštinu, jeziker i običaje. Budućem-je misionaru potrebno prije svega da se dade na misiološki studij, tj. da upozna nauku i smjernice Crkve glede misijskog rada; da zna koje su putove prošli

percurrerint, necnon praesentem missionum condicionem simul ac methodos, quae nunc temporis efficaciores censentur.**

Etsi vero haec integra institutio pastoralis sollicitudine imbuenda sit, peculiaris tamen et ordinata formatio apostolica praebetur, tam doctrina quam practicis exercitationibus.²⁴

Fratres et sorores quamplurimi artem catechetica bene edoceantur et praeparentur, ut magis adhuc in apostola tu collaborare possint.

Etiam qui ad tempus in activitate missionali partes assumunt, formationem conditioni suae adaequatam acquirant necesse est.

Haec vero formationis genera in terris ad quas mittentur ita compleantur, ut missionarii fusius cognoscant historiam, structuras sociales et consuetudines populorum, perspiciant ordinem moralem et praecipua religiosa necnon ideas intimas, quas ii secundum sacras sibi traditiones de Deo, de mundo et de homine efformaverint.²⁵ Linguas vero ediscant tali gradu, ut illis expedite et polite uti queant, et ita faciliorem ad hominum mentes et corda aditum inveniant.²⁸ Praeterea in peculiari necessitate pastorales rite introducantur.

Aliqui vero profundiore ratione praeparentur apud Instituta Missionologica vel alias Facultates aut Universitates, ut efficacius specialibus muneribus fungi²⁷ et ceteris missionariis eruditione sua adiutorio esse possint in exercendo opere missionario quod nostris praesertim temporibus tot difficultates et opportunitates praebet. Valde insuper optandum, ut Conferentiae Regionales Episcoporum talium peritorum copiam praesto habeant, eorumque scientia et experientia fructuose utantur in sui muneris necessitatibus. Nec desint qui perfecte sciant uti instrumentis technicis et communicationis socialis, quorum momentum omnes magni faciant.

27. Quae omnia, quamvis unicuique ad gentes misso omnino necessaria sint, ab individuis vix reapse attingi possunt. Cum etiam ipsum opus missionale, experientia teste, a singulis impleri nequeat, communis vocatio singulos ad Instituta congregavit; in quibus, collatis viribus, apte formarentur et illud opus nomine Ecclesiae et ad nutum hierarchicae auctoritatis exsequerentur. Quae Instituta multis abhinc saeculis pondus diei et aestus portaverunt, sive integre>labori missionali sese devoverunt sive ex parte. Saepe vasta territoria illis evangelizanda a Sancta Sede commissa sunt, iif. quibus i>Deo tiovum populum coadunaverunt, Ecclesiam localem propriis pastoribus adhaerentem. Ecclesiis suo sudore, imo et sanguine suo fundatis, zelo atque experientia in servitium erunt fraterna cooperatione^s vel curam animarum gerendo vel numeris specialia ad' bonum commune persolvendo.

vjerovjesnici tijekom vjekova, kao i sadašnje stanje misija i ujedno metode koje se u današnje vrijeme smatraju uspješnijima.⁶⁹

No premda treba sveukupnu ovu izobrazbu prožeti pastoralnom brigom, neka se ipak predavanjima i praktičnim vježbama pruži posebna i dobro sređena apostolska formacija.⁷⁰

Neka bude što veći broj braće i sestara dobro poučen u vještini katehiziranja i spremljen da mogne još više surađivati u apostolatu.

Potrebno je također da i oni koji privremeno sudjeluju u misionarskom radu steknu izobrazbu koja će odgovarati njihovom položaju.

A sve ove vrste izobrazbe neka se tako upotpune u zemljama u koje će se misionari poslati, da opširnije upoznaju povijest, socijalne strukture i navike naroda; *da*, dobro vide njihov sistem moralnih vrednota i vjerske zapovijedi kao i najdublje ideje što su ih oni stvorili o Bogu, svijetu i čovjeku prema svojim svetim predajama.⁷¹ A jezike neka nauče u tolikom stupnju da se mognu njima služiti bez teškoće i glatko da na taj način nađu lakše pristup do uma i srca ljudi.⁷²* Osim toga neka budu dostatno upućeni u posebne pastoralne potrebe.

No neka se neki od njih pripremaju dubljim studijem na misionarskim institutima ili na drugim fakultetima ili univerzama, da uzmognu uspješnije obavljati posebne službe⁷³ i svojim znanjem biti na pomoć ostalim misionarima kod vršenja misionarskog rada, koji osobito u naše doba donosi toliko teškoća i mogućnosti. Osim toga vrlo je poželjno da regionalne biskupske konferencije imaju pri ruci velik broj takovih stručnjaka i da se plodno služe njihovim znanjem i iskustvom u potrebama svoje službe. Neka bude i takovih koji se savršeno umiju služiti sredstvima tehnike socijalnog komuniciranja, a svi neka mnogo cijene njihovu važnost.

Misijske ustanove

27. Premda je sve ovo sasvim potrebno svakomu koji je poslan k narodima; pojedinci to jedva mogu stvarno postići. Budući da također samo misijsko djelo, kako svjedoči iskustvo, ne mogu izvesti pojedinci, zataje zajednički poziv okupio pojedince u zajednice, da se u njima udruženim silama zgodno odgoje i vrše taj rad u ime Crkve i po volji hijerarhijskog autoriteta. Te su zajednice već kroz mnogo stoljeća nosile teret dana i žegu, bilo da su se posvema bilo samo djelomično, posvećivale misijskom radu. Često je puta Sveta Stolica povjeravala njihovoj evangelizaciji golema područja, u kojima su skupljali Bogu; nov narod, mjesnu Crkvu, koja prijanja uz vlastite pastire. Tim Crkvama, što- su ih utemeljili svojim znojem, pače i svojom krvlju,, one će biti na službu svojom revnošću i iskustvom, u bratskoj suradnji, bilo da obavljaju pastoralnu službu bilo da vrše posebne zadatke na sveopće dobro.

?K

Aliquando pro toto alicuius regionis ambitu urgentiores quosdam labores in se sument, ex. gr. evangelizationem coetuum vel populorum qui forsitan nuntium evangelicum ob peculiare rationes nondum acceperunt vel ei hucusque restiterunt.²⁸

Si opus est, illos qui activitati missionali ad tempus se devovent, experientia sua efformare et adiuvere praesto sint.

His de causis, et cum multae adhuc exstant gentes ad Christum adducendae, Instituta apprime necessaria manent.

Caput V DE ORDINATIONE

ACTIVITATIS MISSIONALIS

28. Christifideles, cum donationes habeant differentes,* pro sua quisque opportunitate, facultate, charismate ac ministerio,² in Evangelio collaborare debent; omnes proinde, qui seminant et qui metunt, qui plantant et qui rigant, unum sint oportet,* ut »ad eundem finem Ubere et ordinatim conspirantes«,⁸ unanimiter ad aedificationem Ecclesiae vires impendant.

Quamobrem Evangelii praeconum labores et auxilia ceterorum christifidelium ita, dirigenda et colliganda sunt, ut »omnia secundum ordinem fiant« (1 Cor. 14, 40) in cunctis activitatis et cooperationis missionalis campis.

29. Cum enim cura Evangelium ubique terrarum annuntiandi imprimis ad Corpus Episcoporum pertineat,⁸ Synodus Episcoporum seu »stabile Episcoporum Consilium pro Ecclesia universa«,⁷ inter generalis momenti negotia,⁸ activitatis missionalis, maximi sanctissimique Ecclesiae munus,⁸ specialem habeat rationem.

Pro omnibus Missionibus et pro tota activitate missionali unum tantum sit oportet Dicasterium competens^ nempe. »De Propaganda Fide«, a quo dirigantur necnon coordinentur ubique terrarum et ipsum opus missionale et cooperatio missionaria, salvo tamen iure Ecclesiarum Orientalium.^{ie}

Licet ^lmultiplid modo Spiritus Sanctus suscitet spiritum missionalem in Ecclesia Dei, et non raro actionem eorum^l quoniam est moderari vitam Ecclesiae praevehiat, tamen pro sua parte etiam hoc Dicasterium promoveat vocationem et spiritualitatem^l missionariam, zelum et orationem pro missionibus, necnon de istis rebus genuina et adaequata producat. Ab eo susciuntur et secundum urgentiores necessitates regionum distribuuntur missionarii. Ab eo disponatur ordinata operandi ratio, profluant normae directivae et principia pro

Gdjekada će preuzeti neke hitnije poslove za cijeli neki kraj, npr. evangelizaciju grupa ili naroda koji, iz razloga, nisu još možda primili evanđeosku nauku ili su joj se dosada opirali.^{7*}

Ako treba, neka budu na raspolaganje, da svojim iskustvom formiraju i pomažu one koji se posvećuju radu u misijama za neko vrijeme.

Iz tih razloga, i jer preostaje još mnogo naroda koje valja privesti Kristu, ostaju zajednice u najvišoj mjeri potrebne.

V g l a v a UREĐENJE

MISIJSKE DJELATNOSTI

Uvod

28. Budući da vjernici imaju različitih darova (usp. Rim 12, 6), mora svatko surađivati u Evanđelju prema svojim prilikama, sposobnostima, karizmi i službi (usp. 1 Kor 3, 10). Stoga treba da budu svi jedno (usp. 1 Kor 3, 8): oni koji siju i oni koji žanju (usp. Iv 4, 37), koji sade i koji zalijevaju, da »težeći slobodno i sređeno prema istom cilju«⁷⁶ jednodušno ulažu svoje sile u izgradnju Crkve.

Stoga se naponi evanđeoskih vjerovjesnuca i pomoć ostalih vjernika moraju tako upravljati i povezivati, da »sve bude uredno« (1 Kor 14, 40) na svim područjima misionarske djelatnosti i suradnje.

Opće uređjenje

29. Budući da se briga za naviještanje Evanđelja po svemu svijeta u prvom redu odnosi na Tijelo biskupa,⁷⁶ neka Biskupska sinoda ili »stalno Vijeće biskupa za čitavu Crkvu«⁷⁷ vodi, među poslovima općeg značenja,⁷⁸ posebnu skrb za misijsko djelovanje, jer je to najveća i najsvetija dužnost Crkve.⁷⁸

Za sve misije i za čitavu misijsku djelatnost treba da bude nadležno samo jedno nadleštvo, naime kongregacija »Za širenje vjere«: ona upravlja i usklađuje po svemu svijetu i sam misijski rad i misionarsku suradnju, poštujući ipak pravo Istočnih Crkava.[^]

Iako Duh Sveti budi u Božjoj Crkvi na mnogo načina misionarski duh i nerijetko pretiče akduonih čija je dužnost da upravljaju životom Crkve, neka ipak i ova Kongregacija[^] koliko Je do nje[^] promiče misionarski poziv i duhovnost, revnost i molitvu za; misije. Ujedno neka o svemu tome objelodanjuje izvorne i točne vijesti, Ta će Kongregacija stvarati misionare i razasrljati ih prema prešnjim potrebama misijskih krajeva. Ona neka uredi prikladan plan djelovanja; neka izda smjernice i načela za prilagođenu evangelizaciju;

evangelizatione adaptata, dentur impulsus. Ab eo incitetur et coordinetur efficax collectio subsidiorum, quae distribuantur secundum rationes necessitatis vel utilitatis necnon extensionis dicionis, numeri fidelium et infidelium, operum et Institutorum, ministrorum et missionariorum.

Una cum Secretariatu ad unitatem Christianorum fovendam quaeratur vias et media ad procurandam et ordinandam fraternam collaborationem necnon conviventiam cum incoeptis missionalibus aliarum communitatum christianarum, ut scandalum divisionis pro posse tollatur.

Itaque necesse est ut hoc Dicasterium sit tam instrumentum administrationis quam organum directionis dynamicae, quod utatur methodis scientificis et instrumentis huius temporis condicionibus adaptatis, ratione nempe habita hodiernae investigationis theologicae, methodologicae et pastoralis missionariae. In directione huius Dicasterii partem actuosam cum voto deliberativo habeant rapraesentantes selecti omnium illorum qui in opere missionali collaborant: Episcopi ex toto orbe, auditis G>nferentiis Episcopalibus, necnon moderatores Institutorum et Operum Pontificalium, modis et rationibus a Romano Pontifice statuendis. Hi omnes, statutis temporibus convocandi, sub auctoritate Summi Pontificis supremam ordinationem totius operis missionalis exercent. Huk Dicasterio praesto sit permanens G)etus Consultorum peritorum, scientiae aut experientiae probatae, quorum inter alia erit cum de condicione variarum regionum locali et de modo cogitandi diversorum coetuum hominum, tum de methodis evangelizationis adhibendis oportunas notitias colligere et conclusiones scientificae fundatas pro opere et cooperatione missionali proponere.

Instituta religiosarum, opera regionalia pro Missionibus necnon organizationes laicorum, praesertim internationales, modo congruo repraesententur.

30. Ut in ipso opere missionali exercendo fines et effectus attingantur, omnibus operariis missionalibus sit >cor unum et anima una< (Act. 4, 32).

Episcopi est, uti rectoris et centri unitatis in apbstolatu dioecesanOi'activitatem missionalem promotfere, moderan et coordinare, ita tamen ut spontahea navitas eorum qui in opere partem habent, serveturet foveatur. Omnes missionarii, etiam religiosi exempti, eiusdem potestati subsunt in variis operibus; quae sacri apostolatus' exercitium respiciunt.¹¹ Ad meliorem coordinationem, Episcopus constituat in quantum fieri potest -Consilium pastorale, in quo clerici, religiosi et laici per delegatos selectos partem habeant. Curet insuper ne activitas

neka daje inicijative. Ona neka pokreće i usklađuje uspješno sabiranje pomoćnih sredstava, koja se imaju dijeliti prema potrebama ili koristi, kao i prema rasprostranjenosti područja, prema broju vjernika i nevjernika, pokreta i ustanova, pomoćnika i misionara.

Zajedno sa Sekretarijatom za jedinstvo kršćana neka traži puteve i sredstva kako bi se pripravila i uredila bratska suradnja i suživljenosti s misijskim pothvatima drugih kršćanskih, zajednica, da se koliko je moguće ukloni sablazan podijeljenosti.

Potrebno je stoga da ova Kongregacija bude i sredstvo uprave i organ dinamičnog ravnjanja koji će se služiti znanstvenim metodama i pomagalima, prilagođenim prilikama ovoga vremena, to jest vodeći računa o današnjim istraživanjima teologije, metodologije i misijskog pastorala.

U upravi ove Kongregacije neka aktivno sudjeluju s pravom odlučivanja odabrani zastupnici svih onih koji surađuju u misijskom radu: biskupi iz cijelog svijeta, prema mišljenju biskupskih konferencija, i upravitelji instituta i papinskih misijskih djela, prema statutu i poslovniku koje će odrediti rimski prvosvećenik.

Svi ovi* koji se imaju sazivati u stanovitim rokovima, neka pod autoritetom pape vrše najvišu upravu čitavog misionarskog djelovanja.

Toj Kongregaciji neka bude pri ruci stalan skup stručnih savjetnika koji isu prokušana znanja ili iskustva. Njihova će dužnost biti, između ostaloga, da prikupljaju korisne podatke o mjesnim prilikama različitih krajeva, o načinu mišljenja različitih grupa ljudi, o metodama evangelizacije, te predlagati znanstveno utemeljene zaključke za misijski rad i suradnju.

Neka na primjeren način budu zastupljene i zajednice redovnica, pa pokrajinska djela za misije, kao i laičke organizacije, osobito međunarodne.

Mjesno, uređenje

30. Da se ti samo) misijskoj djelatnosti postignu ciljevi i rezultati, neka bude kod svih misijskih radnika »jedno srce i jedna duša« (Dj 4, 32).

Zadaća je biskupa, kao upravitelja i središta jedinstva u dijecezanskom apostolatu, promicati, ravnati i usklađivati misijsku djelatnost, no tako da se suočava i promiče spontana aktivnost onih koji u tom/sudjeluju. Njegovoj su vlasti podređeni svi misionari, pa i izuzeti redovnici, u različitim djelima koja se odnose na vršenje sve^ toga apostolata.⁸¹ Da se postigne bolja usklađenost, neka biskup osnuje, ukoliko je to moguće, pastoralno vijeće u kojem će po izabranim delegatima sudjelovati klerici, redovnici i laici* K tome neka

apostolica ad solos iam conversos limitetur, sed aequa pars et operariorum et subsidiorum evangelizationi non-christianorum destinetur.

31. Conferentiae Episcopales communi consilio graviores quaestiones et problema urgentia tractent, quin tamen differentias locales negligant." Ne insufficiens personarum et subsidiorum copia dissipetur, neve incepta sine necessitate multiplicentur, commendatur ut opera bono omnium inservientia collatis viribus condant, uti e. g. seminaria, scholas superiores et technicas, centra pastoralia, catechetica, liturgica necnon instrumenta communicationis socialis.

Eiusmodi cooperatio pro opportunitate etiam inter diversas Conferentias episcopales instituitur.

32. Expediit quoque coordinare activitates quae ab Institutis vel Associationibus Ecclesiasticis exercentur. Quae omnia, cuiusvis sint generis, in universis quae ipsam activitatem missionalem spectant, obsecundent Ordinario loci. Quare multum proderit particulares inire conventiones, quibus relationes inter Ordinarium loci et Moderatorem Instituti regantur.

Quando Instituto cuidam commissum fuit territorium, Superiori Ecclesiastico et Instituto cordi erit omnia ad hunc finem dirigere ut nova communitas christiana in Ecclesiam localem crescat, quae opportuno tempore a proprio Pastore cum suo clero regatur.

Cessante territorii commissione nova oritur condicio. Tunc Conferentiae Episcoporum et Instituta, communi consilio statuunt normas, quae relationes inter Ordinarios locorum et Instituta moderentur.^{1*} Sanctae Sedis autem erit principia generalia delineare iuxta quae conventiones regionales vel etiam particulares ineantur.

Quamquam Instituta parata erunt continuare opus inceptum collaborando in ministerio ordinario curae animarum, tamen crescente clero locali, providendum erit ut Instituta, quantum eorum fini congruit, ipsi Dioecesi fidelia maneant, opera specialia vel aliquam regionem in ea generose assumendo.

33. Instituta vero, quae in eodem territorio activitati missionali ineumbunt, vias et modos inveniant oportet, quibus opera coordinentur. Quare summae utilitatis sunt Conferentiae Religiosorum et Uniones Religiosarum, in quibus omnia eiusdem nationis vel regionis Instituta partes habeant. Hae Conferentiae inquirent, quaenam communi conatu peragi possint et aequa relatione cum Conferentiis Episcopalibus connectantur.

se brine da se apostolska djelatnost ne ograniči samo na one koji su se već obratili, nego da se odgovarajući dio radnika i pomoći namijenjeni za evangelizaciju nekršćana,

Suradnja što je utvrđuju biskupske konferencije

31. Neka biskupske konferencije ozbiljnija pitanja i hitne probleme raspravljaju zajednički, a da ipak ne zanemare mjesne razlike.⁸² Da se ne rasipa nedostatan broj osoba i pomoći i da se ne umnože beskorisno pothvati, preporučuje se da zajedničkim silama podižu ustanove koje će služiti dobru svijetu, kao npr. sjemeništa/ više i te hničke škole, pastoralna, katehetska, liturgijska središta, kao i središta za sredstva društvenog komuniciranja.

Neka se takova suradnja uspostavi ukoliko je zgodno i između različitih biskupskih konferencija.

Mjesna koordinacija ustanova

32. Korisno je također uskladiti radove koje vode instituti ili crkvena udruženja. Sve ovo bez razlike potpada pod nadležnost mjesnog ordinarija i u svemu što se, tiče samog misijskog djelovanja. Zato će mnogo koristiti da se zaključe pojedinačni ugovori, kojima će se urediti odnosi između mjesnog ordinarija i upravitelja instituta. Kad je nekom institutu bilo povjereno neko područje, neka crkveni poglavar i institut uzmu k srcu da usmjere sve prema tom cilju kako bi nova kršćanska zajednica izrasla u mjesnu Crkvu, kojom će u prikladno vrijeme upravljati pastir sa svojim klerom. ,

S prestankom dodjele područja nastaje novo stanje. Neka tada biskupske konferencije i redovnici zajednice zajedničkim savjetovanjem odrede propise koji će ravnati odnosima između mjesnih ordinarija i instituta.⁸⁸ A Svetoj će Stolici pripadati da zacrta opća načela prema kojima će se sklapati pokrajinski kao i pojedinačni ugovori.

Premda će redovničke zajednice biti spremne da nastave započeto djelo surađujući u redovitoj pastoralnoj službi, ipak će se porastom mjesnog klera morati providjeti da instituti, ukoliko se *to* slaže s njihovom svrhom, ostanu vjerni samoj biskupiji, preuzimajući veliku odgovornost u njoj specijalne poslove ili neki teritorij.'

33. Potrebno je da instituti koji su na istom području angažirani u misijskom radu pronađu puteve i načine da usklade poslove. Stoga su od najveće koristi konferencije • redovnika i savezi redovnica, u kojima neka sudjeluju svi instituti dotičnog naroda' ili zemlje. Ove konferencije neka ispituju što se može učiniti zajedničkim zalaganjem, i neka se usko povezu s biskupskim konferencijama.

Quae omnia pari ratione ad collaborationem Institutorum missionariorum in terris patriis extendere convenit, ita ut quaestiones et incepta communia facilius et minoribus cum expensis solvi queant, ut puta formatio doctrinalis futurorum missionariorum, necnon cursus pro missionariis relationes ad publicas auctoritates vel ad organa* internationalia et supranationalia.

34. Cum rectum et ordinatum exercitium actuositatis missionariae requirat ut operarii evangelici ad munera sua, praesertim ad dialogum cum religionibus et culturis non-christianis, scientifice praeparantur, et in ipsa executione efficaciter adiuventur, desideratur ut in favorem missionum inter se fraterne et generose collaborent quaelibet Instituta scientifica quae colunt missiologiam aliasque disciplinas vel artes missionibus utiles, uti ethnologiam et linguistikam, historiam et scientiam religionum, sociologiam, artes pastorales et similia.

Caput VI DE

COOPERATIONE

35. Cum tota Ecclesia missionaria sit, et opus evangelizationis officium Populi Dei fundamentale, Sacra Synodus omnes ad profundam renovationem interiorem invitat, ut vivam conscientiam propriae responsabilitatis in Evangelii diffusionem habentes, partes suas assumant in opere missionali apud Gentes.

36. Ut membra viventis Christi, Ipsi per Baptismum necnon: **per** Confirmationem et Eucharistiam incorporati et configurati, omnes fideles officio tenentur ad Eius Corporis expansionem et dilatationem cooperandi, ut quamprimum Illud ad plenitudinem adducaht.¹

Quare omnes Ecclesiae filii vivam suae erga mundum responsabilitatis conscientiam habeant, spiritum vere catholicum in seipsis foveant, suasque vires in opus evangelizationis impendant. Attamen sciant omnes, primum ac potissimum suum debitum pro fidei diffusionem esse, vitam christianam profunde vivere. Eorum enim fervor in Dei servitio et erga alios caritas novum spiritualem afflatum toti Ecclesiae afferent quae apparebit ut signum levatum in nationes,* »lux mundi« (Mt. 5, 14) et »sal terrae« (Mt. 5, 13). Hoc testimonium vitae facilius effectum suum obtinebit si una cum aliis coetibus christianis praestabitur, iuxta normas Decreti De Oecumenismo.³

Jednako dolikuje da se sve ovo protegne i na suradnju misijskih instituta u zemljama matricama, tako da se zajednički problemi i pot-hvati mogu rješavati lakše i s manje troška, kao npr. doktrinalna formacija budućih misionara, tečajevi za misionare, odnosi s javnim vlastima ili s međunarodnim i supranacionalnim organima.

Ekumenski odgoj

34. Budući da ispravno i plansko obavljanje misionarske djelatnosti iziskuje da se radnici Evanđelja znanstveno pripreme za svoju zadaću, navlastito za dijalog s nekršćanskim religijama i kulturama, i da im se dadne djelotvorna pomoć u samom izvršavanju, poželjno je da na dobro misija bratski i plemenito surađuju sve znanstvene ustanove koje se bave misiologijom ili drugim znanostima ili umijećima misijama korisnim, kao što su etnologija i lingvistika, povijest i znanost religija, sociologija, pastoralna umijeća i slično.

VI g l a v a

SURADNJA

Uvod

35. Budući da je cijela Crkva misionarska, a djelo evangelizacije temeljna dužnost Božjeg naroda, Sveti sinod poziva sve na duboku nutarnju obnovu da, živo svjesni vlastite odgovornosti u širenju evanđelja, preuzmu svoj dio u misijskom radu među narodima.

Svi vjernici imaju surađivati u misijskom apostolatu

T 36. Kao udovima živućega Krista, komu su krstom, potvrdom i euharistijom pritjelovljeni i upriličeni, svim je vjernicima dužnost da surađuju na rastu i širenju njegova Tijela, da ga što prije privedu do punine (Ef 4, 13).

Stoga neka svi sinovi Crkve imaju živu svijest svoje odgovornosti prema svijetu; neka gaje u sebi pravi katolički duh, i neka ulažu svoje sile u djelo evangelizacije. No neka svi znaju da je njihova prva i najpreča dužnost glede širenja vjere to da duboko žive kršćanski život. Njihova naime revnost u Božjoj službi i ljubav prema drugima donijet će novo duhovno oživljavanje cijeloj Crkvi koja će se očitovati kao znak podignut za narode (usp. Iz 11, 12), kao »svjetlo svijeta« (Mt 5, 14) i »sol zemlje« (Mt 5, 13). To će svjedočanstvo lakše postići svoj učinak ako bude zajedničko s ostalim kršćanskim zajednicama, prema normama Dekreta o ekumenizmu.⁸⁴

Ex hoc renovato spiritu preces et paenitentiae opera Deo sporite offerentur ut opus missionariorum sua foecundet gratia, vocationes missionariae ortum habebunt, opes quibus missiones indigent promanabunt. Ut autem omnes et singuli christifideles praesentem Ecclesiae in raundo condicionem plane noverint, et voćem audiant multitudinum clamantium: »Aduva nos«,⁴ notitiae missionales, modernis etiam instrumentis communicationis socialis adhibitis, tales praebeantur, ut activitatem missionalem suam sentientes, ad tam immensas et profundas hominum necessitates cor aperiant eis que subvenire valeant.

Necessaria quoque est coordinatio notitiarum et cooperatio cum organis nationalibus et internationalibus.

37. Cum autem Populus Dei in communitatibus, praesertim dioecesanis et paroecialibus vivat, et in ipsis quodammodo visibilis appareat, ad istas etiam pertinet Christum coram Gentibus testificari.

Gratia renovationis in communitatibus crescere nequit nisi unaquaque spatia caritatis ad terminos terrae dilatet, similemque curam habeat de iis qui longe ac de illis qui propria membra sunt.

Sic tota communitas precatur, cooperatur et activitatem inter gentes exercet per filios suos quos Deus ad hoc praestantissimum munus eligit.

Perutile erit, dummodo ne negligatur opus missionale universale, coniunctionem servare cum missionariis ex ipsa communitate ortis, vel cum paroecia aut dioecesi aliqua missionum, ut communio inter communitates visibilis fiat, et in mutuam cedat aedificationem.

38. Episcopi omnes, ut membra corporis Episcoporum Collegio Apostolorum succedentiš, non solum pro aliqua dioecesi, sed pro totius mundi salute consecrati sunt. Mandatum Christi Evangelium praedicandi omni creaturae⁵ eo\$, cum Petro et sub Petro, primp et immediate afficit. Inde oritur/ jlla' communio et cooperatio Ecclesiarum quae hodie tam necessaria est kd opus evangelizationis prosequendum. Vi istius communionis singulae Ecclesiae sollicitudinem omnium aliarum ferunt, proprias necessitates šibi irivicem aperiunt, res suas mutuo communicant, cum dilatatio Corporis Christi munus totius Collegii Episcoporum sit.⁹

In sua dioecesi, cum qua unum constituit, Episcopus opus missionale suscitans, promovens/ dirigens, spiritum et ardorem missionalem Populi Dei praesentem *tiquasi visibUem reddit, ita ut tota dioecesis missionaria evadat.

Episcopi erit ih suo populo, praesertim inter infirmos et aerumnis oppressos, animas suscitare quae orationes et paenitentiae opera Deo corde aperto pro mundi evangelizatione offerant; vocationes iuvenum

Iz tog obnovljenog duha vjernici će rado prikazivati Bogu molitve i djela pokore da svojom milošću oplodi djelovanje misionara; rađat će se misijska zvanja i pritjecat će prinosi koji su misijama potrebni.

Da bi vjernici svi skupa i svaki pojedini dobro znali današnje stanje Crkve u svijetu i čuli glas vapijućih mnoštava: »Pomozi nam« (usp. Dj 16, 9), neka im se pružaju takove misijske vijesti, upotrijeбивши također moderna sredstva društvenog komuniciranja, da osjete misijski rad kao svoj vlastiti pa da tako otvore srce silnim i dubokim ljudskim potrebama i uzmognu im pomoći.

Potrebno je također usklađivati vijesti i surađivati s narodnim i međunarodnim organima.

Suradnja kršćanskih zajednica

37. Kako Božji narod živi u zajednicama, osobito u dijecezanskim i župnim, u njima se na neki način pokazuje kao vidljiv, to i na njih spada da pred narodima svjedoče Krista.

Milost obnove ne može rasti u zajednicama ako svaka od njih ne proširi prostor ljubavi do granica zemlje i ne posveti onima koji su daleko sličnu brigu kao onima koji su im vlastiti članovi.

Tako sva zajednica moli, sudjeluje i provodi među narodima aktivnost po svojim sinovima koje Bog izabire za ovo preodlično zvanje.

Bit će veoma korisno, uz uvjet da se ne zanemari sveopće misijsko djelovanje, podržavati vezu s misionarima proizašlima iz same zajednice ili s kojom misijskom župom odnosno biskupijom, da povezanost među zajednicama bude vidljiva i na uzajamnu izgradnju.

Misijska dužnost biskupa

38. Svi biskupi, kao članovi tijela biskupi koje nasljeđuje kolegi) apostola, posvećeni su ne samo za neku biskupiju nego za spasenje svega svijeta. Kristov nalog o propovijedanju Evandjelja svakom stvoru (Mk 16, 15) tiče se u prvom redu i neposredno njih, s Petrom i pod Petrom. Odatle proizlazi ono zajedništvo i suradnja Crkava, koja je danas tako potrebna, da se nastavi djelo evangelizacije. Snagom tog zajedništva pojedine Crkve snose brigu za sve ostale, povjeravaju međusobno svoje potrebe, dijele uzajamno svoja dobra, jer je rast Tijela Kristova zadaća cjelokupnog kolegija biskupa.⁸⁵

Time što biskup u svojoj biskupiji, s kojom tvori jednu cjelinu, budi, promiče i upravlja misijski rad, čini on prisutnim i kao vidljivim misijski duh i žar Božjeg naroda, tako da cijela biskupija postaje misionarskom.

Biskupova će biti zadaća da kod svog naroda, osobito među bolešnicima i onima koje su pritisle nevolje, pobuđuje duše da one svim srcima prikazuju Bogu molitve i djela pokore za evangelizaciju svi-

et dericorum ad Instituta missionalia libenter fovere, gratoque animo ferre, si Deus quosdam eligat qui actuositati Ecclesiae missionali inserantur; Congregationes dioecesanarum hortari et adiuvari ut propriam partem in missionibus assumant; opera Institutorum missionalium apud suos fideles promovere, sed praesertim Opera Pontificalia Missionalia. Istis enim Operibus iure primus locus tribui debet quippe quae media sunt tum ad catholicos inde ab infantia sensu vere universali et missionario imbuendos, tum ad excitandam efficacem collectionem subsidiorum in bonum omnium Missionum pro cuiuscumque necessitate;

Cum vero in dies crescat necessitas operariorum in vinea Domini, et sacerdotes dioecesanarum desiderent et ipsi partes semper maiores in mundi evangelizatione habere, Sancta Synodus exoptat ut Episcopi, gravissimam considerantes penuriam sacerdotum qua evangelizatio multarum regionum impeditur, aliquos e melioribus suis sacerdotibus, qui se ad opus missionale offerant, debita praeparatione peracta, ad dioeceses clero carentes mittant, ubi saltem ad tempus ministerium missionale in spiritu servitii exercent.⁸

Ut autem Episcoporum activitas missionalis in bonum totius Ecclesiae efficacius exerceri possit, expedit ut Conferentiae Episcopales negotia moderentur quae ad ordinatam cooperationem propriae regionis spectant.

In suis Conferentiis agant Episcopi de sacerdotibus de dioecesanarum gentium evangelizationi devovendis; de certa stipe quam unaquaeque dioecesis propriis redditibus proportionatam quotannis pro opere missionum dare tenetur; de modis et mediis quibus missiones directe subveniuntur dirigendis et ordinandis; de Institutis missionalibus et seminariis de dioecesanarum pro missionibus adiuvandis et, si opus est, fundandis; de arctioribus nexibus inter huiusmodi Instituta et dioeceses fovendis.

Ad Conferentias episcopales pariter pertinet opera instituere et promovere quibus illi qui laboris et studii causa ex terris missionum immigrare fraterne exspectantur et congruenti pastoralis cura adjuvantur. Per eos enim populi longinqui videlicet quodammodo fiunt et communitatibus antiquitus christianis optima occasio offertur cum nationibus quae Evangelium nondum audierunt colloquendi et eis in proprio officio amoris et adiumenti genuinum Christi vultum ostendendi.¹⁰

>9. Presbyteri personam Christi gerunt et cooperatores sunt ordinis episcopalis, in triplici sacro munere quod natura sua ad missionem Ecclesiae spectat." Penitus ergo intelligant suam vitam etiam in servitium Missionum consecratam esse. Cum autem per proprium suum ministerium— quod praecipue in Eucharistia, quae Ecclesiam perficit, consistit — cum Christo Capite, communicent et alios ad hanc

jeta; da kod mladića i klera rado podupire zvanja za misionarske zajednice primajući sa zahvalnošću ako Bog izabere neke da se priključe misijskoj djelatnosti Crkve; da bodri i pomaže redovničke dijecezanske kongregacije da preuzmu svoj dio u misijama, da promiče kod svojih vjernika djela misijskih instituta, a navlastito papinska misijska djela. Pravo je dati prvo mjesto tim djelima, jer su sredstvo da se katolici već od djetinjstva prožimaju pravim sveopćim i misijskim duhom i da se potakne uspješno sakupljanje pomoći na dobrobit svih misija prema potrebama svake od njih.⁸⁶

Budući da iz dana u dan raste potreba radnika u vinogradu Gospodnjem, i da dijecezanski svećenici žele i sami sve više sudjelovati u evangelizaciji svijeta, Sveti sinod želi da biskupi, imajući na umu preveliku nestašicu svećenstva koja onemogućuje evangelizaciju mnogih krajeva, pošalju u biskupije koje oskudijevaju klerom, neke od svojih boljih svećenika da, pošto su se kako treba pripravili, posvete misijskom radu gdje će obavljati misijsku dužnost barem privremeno u duhu služenja.⁸⁷

Da misijska aktivnost biskupa bude uspješnija za dobro cijele Crkve, korisno je da biskupske kofnerencije vode poslove koji se odnose na redovitu suradnju njihova vlastitog područja.

Na svojim konferencijama neka biskupi raspravljaju o svećenicima dijecezanskog klera koji bi se imali posvetiti evangelizaciji naroda; o određenom prinosu koji je svaka biskupija razmjerno prema svojim dohocima dužna davati svake godine za misijski rad;⁸⁸ o upravljanju i sređivanju i načina i sredstava kojima se misije neposredno pomažu; o pomaganju i, ako je potrebno, osnivanju misijskih instituta i sjemeništa dijecezanskog klera za misije; o jačanju veza između takvih instituta i biskupija.

Isto tako pripada biskupskim konferencijama da osnivaju i promiču djela u kojima će se bratski primati i odgovarajućom pastirskom brigom pomagati oni koji dolaze iz misijskih zemalja radi rada i studija. Preko njih naime postaju daleki narodi za neki način susjedi, pa se zajednicama koje su od starine kršćanske pruža najbolja prilika da razgovaraju s narodima koji još nisu čuli za evanđelje i da im pokažu⁸⁹ pravo Kristovo lice svojom službom ljubavi i pomaganja.

Misijska dužnost svećenika

39. Prezbiteri su predstavnici Krista i suradnici biskupskog reda u trostrukoj svetoj službi, koja se po svojoj naravi odnosi na misiju Crkve.⁹⁰ Neka budu dakle duboko uvjereni dalim je život posvećen također misijskoj službi. Budući da svojom službom — koja se prije svega sastoji u Euharistiji, koja ostvaruje Crkvu — komuniciraju

communione adducant, non possunt non sentire quantum adhuc ad plenitudinem Corporis desit, et quantum proinde praestandum sit ut in dies crescat. Curam ergo pastoralementem ita ordinabunt, ut dilatationi Evangelii apud non-christianos prosit.

Presbyteri in cura pastorali zelum pro mundi evangelizatione inter fideles excitabunt et conservabunt, per catechesim et praedicationem eos instruendo de munere Ecclesiae Ghristum Gentibus annuntiandi; familias christianas edocendo de necessitate et honore vocationes missionales inter proprios filios et filias colendi; in iuvenibus scholarum et catholicarum associationum fervorem missionalem fovendo ita ut ex illis futuri Evangelii Praecones oriantur. Fideles doceant pro missionibus orare et ab eisdem eleemosynas quaerere ne erubescant, quasi mendicis pro Christo animarumque salute facti.^{1*}

Professores Seminariorum et Universitatum iuvenes veram coedificationem mundi et Ecclesiae docebunt, ut necessitas impensioris evangelizationis nonchristianorum eis appareat et eorum zelum nutriat. In tradendis vero disciplinis dogmaticis, biblicis, moralibus et historicis rationes missionales in illis contentas in lucem ponant, ut hoc modo conscientia missionaria in futuris sacerdotibus formetur.

40. Instituta religiosa, vitae contemplativae et activae, maximam hucusque partem in mundi evangelizatione habuerunt et habent. Eorum merita Sacrosancta Synodus libenter agnoscit et Deo gratias agit pro tot impensis in Dei gloriam et in servitium animarum praestitis, eademque hortatur ut indefesse in opere incepto prosequantur, cum sciant virtutem caritatis, quam ex vocatione perfectius colere tenentur, ad spiritum et laborem vere catholicum se impellere et obligare.¹⁸

Instituta vitae contemplativae per suas orationes, paenitentiae opera et tribulationes, maximum momentum habent in conversione animarum, cum Deus sit qui rogatus mittit operarios in messem suam,¹⁴ animos non-christianorum ad audiendum Evangelium aperit,^{1*} et verbum salutis in eorum cordibus foecundat.¹⁶ Imo rogantur haec Instituta ut domos in locis missionum condant, sicut non pauca iam fecerunt, ut ibi, modo traditionibus genuine religiosi populorum accommodato, vitam degentes, praeclarum testimonium maiestatis et caritatis Dei, necnon et unionis in Christo, inter non-christianos reddant.

Instituta vero vitae activae, sive finem stricte missionalem prosequantur sive non, sincere coram Deo sese interrogent utrum actualitatem suam in expansionem Regni Dei inter Gentes extendere valeant; utrum quaedam ministeria aliis relinquere possint^ ita ut suas vires pro missionibus impendant; utrum activitatem in missionibus incipere possint, aptando, si necesse fuerit, suas Constitutioes,

s Kristom Glavom i druge k tom zajedništvu privode, ne mogu ne osjećati koliko još nedostaje do punine Tijela i koliko stoga treba činiti da ono iz dana u dan raste. Prema tome će pastoralnu brigu tako usmjeriti da služi širenju Evanđelja kod nekršćana.

Prezbiteri buditi će i podržavati u dušobrižničkoj službi među vjernicima revnost za evangelizaciju svijeta upućujući ih katehezom i propovijedanjem o službi Crkve da narodima naviješta Krista; poučavajući kršćanske obitelji o potrebi i časti da uzgajaju misijska zvanja kod svojih sinova i kćeri; promičući misionarski žar kod mladeži iz škola i katoličkih udruženja, tako da se između njih rađaju budući glasnici Evanđelja. Vjernike neka poučavaju da mole za misije, i neka se ne stide moliti od njih milostinju postavši tako poput prosjaka za Krista i spas duša.⁹¹

Sjemenišni i sveučilišni profesori poučavat će mlade o pravom stanju svijeta i Crkve, da im potreba intenzivnije evangelizacije nekršćana bude očita i da jača njihovu revnost. A kod predavanja u dogmatskim, biblijskim, moralnim i povijesnim predmetima neka im osvijetle misijske vidove koje sadrže, da se na taj način stvara misijska svijest kod budućih svećenika.

Misijska dužnost redovničkih ustanova

40. Najveći dio u evangelizaciji svijeta imali su dosada i još imaju kontemplativne i aktivne redovničke zajednice. Sveti Sabor rado priznaje njihove zasluge i zahvaljuje Bogu na tolikim žrtvama učinjenim na slavu Božju i na službu duša. Ujedno ih bodri da neumorno nastave započeti rad, budući da znaju koliko ih krepost ljubavi — koju su po svom zvanju dužni savršeniije gajiti—nagoni i obavezuje na doista katolički duh i rad.⁹²

Kontemplativni redovi svojim molitvama, djelima pokore i patnjama imaju vrlo veliko značenje kod obraćenja duša, jer Bog ako ga molimo, šalje poslenike u svoju žetvu (usp. Mt 9, 38), otvara duše nekršćana na slušanje Evanđelja (usp. Dj 16, 14) i oploduje riječ spasenja u njihovim srcima (usp. 1 Kor 3, 7). Štoviše, te zajednice pozivamo da otvore svoje kuće u misijskim područjima, kako je već ne malo njih učinilo, da živeći ondje prilagođeno izvorno religioznim tradicijama onih naroda daju među nekršćanima svijetlo svjedočanstvo Božjeg veličanstva i ljubavi kao i jedinstva u Kristu.

Zajednice aktivnog života, imale one strogo misijsku svrhu ih ne; neka se iskreno pred Bogom pitaju, jesu li kadre svoju djelatnost protegnuti na širenje Božjeg kraljevstva među narodima; mogu li neke svoje službe prepustiti drugima tako da svoje sile ulože za misije; mogu li otpočeti rad u misijama mijenjajući, ako ustreba, svoje

ad mentem tamen Fundatoris; utrum sodales sui pro viribus in activitate missionali participant; utrum eorum consuetudo vitae sit testimonium Evangelii indoli et conditioni populi accommodatum.

Cum autem, Spiritu Sancto inspirante, in dies crescant in Ecclesia Instituta saecularia, eorum opera, sub auctoritate Episcopi, multiplici ratione in missionibus fructuosa esse potest, ut signum plenae dedicationis ad evangelizationem mundi.

41. Laici ad opus evangelizationis Ecclesiae cooperantur et tamquam testes simul et viva instrumenta missionem eius salvificam participant,¹⁷ praesertim si a Deo vocati ab Episcopis ad hoc opus assumuntur. -

In terris iam christianis laici ad evangelizationis opus cooperantur, cognitionem et amorem erga missiones in seipsis et in aliis fovendo, vocationes in propria familia, in associationibus catholicis et in scholis excitando, subsidia cuiusque generis offerendo, ut donum fidei, quod gratis receperunt, aliis donari possit.

In terris autem missionum, laici, sive advenae sive autochtoni, in scholis doceant, res temporales gerant, in activitate paroeciali et dioecesana collaborent, varias formas apostolatus laicorum instituant atque promoveant, ut fideles novellarum Ecclesiarum quamprimum propriam partem in vita Ecclesiae assumere possint.¹⁸

Laici tandem cooperationem oeconomico-socialem populis in via evolutionis libenter praebeant; quae cooperatio eo magis laudanda est, quo magis ad ea instituta fundanda spectat, quae structuras fundamentales vitae socialis attingunt, vel ad formationem eorum ordinantur, qui responsabilitatem publicae rei habent.

Peculiari laude digni sunt illi laici qui, in Universitatibus vel Institutis scientificis, suis investigationibus historicis vel scientifico-religiosis cognitionem populorum et religionum promovent, Evangelii praecones adiuvando, et dialogum cum non-christianis praeparando.

Cum aliis christianis, cum non-christianis, speciatim cum membris consociationum internationalium fraterno animo collaborent, semper id prae oculis habentes, ut »aedificatio terrenae civitatis in Domino fundetur ad Ipsumque dirigatur«.¹⁹

Ad haec omnia munera obeunda, necessaria indigent laici praeparatione technica et spirituali, quae in Institutis ad hoc destinatis dari debet, ut eorum vita testimonium inter non-christianos pro Christo sit, secundum verbum Apostoli: »Sicut offensus est Iudaee et Gentibus et Ecclesiae Dei; sicut et ego pro omnibus placeo, non quaerens quod mihi utile est, sed quod multis, ut salvi fiant« (1 Cor. 10, 32-33).

konstitucije, no ipak u duhu svog utemeljitelja; sudjeluju li njihovi članovi, prema svojim silama, u misijskoj djelatnosti; da li je njihov način života svjedočenje Evanđelja prilagođeno značaju i stanju naroda.

Budući* da po nadahnuću Duha Svetoga danomice rastu u Crkvi sekularni instituti, njihov rad, pod autoritetom biskupa, može u misijama biti na mnogo načina plodonosan kao znak potpunog predanja za evangelizaciju svijeta.

Misijska dužnost laika

41. Laici u Crkvinu djelu evangelizacije surađuju i sudjeluju u njezinoj spasonosnoj misiji u isti mah kao svjedoci i živa sredstva,⁹³ osobito kad ih, od Boga pozvane, biskupi na taj rad prime.

U zemljama koje su već kršćanske laici surađuju u djelu evangelizacije tako da razvijaju u sebi i u drugima poznavanje misija i ljubav prema njima; da pobuđuju zvanja u vlastitoj obitelji, u katoličkim udruženjima i školama; da pružaju raznorazne pomoći, kako bi mogli drugima darovati dar vjere koji su besplatno primili.

A u misijskim zemljama neka laici — bili oni došljaci ili domaći — poučavaju u školama, vode vremenite poslove, surađuju u župnoj i dijecezanskoj djelatnosti, uvode i promiču različite oblike laičkog apostolata da vjernici mladih Crkava uzmognu što prije preuzeti svoju ulogu u životu Crkve.^M

Neka napokon laici rado pruže ekonomsko-socijalnu suradnju narodima u razvoju; ona je to hvalevrijednija što više smjera k utemeljenju onih institucija koje su povezane s osnovnim strukturama društvenog života ili su namijenjene formiranju onih koji su odgovorni za državne poslove*

Posebno su pohvale vrijedni oni laici koji na sveučilištima ili znanstvenim institutima promiču upoznavanje naroda i religiji svojim povijesnim ili znanstveno-vjerskim istraživanjima. Time potpomažu vjesnike evanđelja i pripremaju dijalog s nekrštenima, a osobito s članovima međunarodnih organizacija, imajući neprestano pred očima zadaću da »bi se izgradnja zemaljskog društva temeljila na Gospodinu i k njemu vodila.«⁹⁵

Da bi mogli odgovoriti svim tim zadaćama, laicima je potrebna tehnička i duhovna priprava, koja im se mora pružiti u za to određenim ustanovama, da njihov život bude svjedočenje za Krista među nekrštenima, prema Apostolovim riječima: »Ne budite na sablazan ni Židovima, ni Greima, ni Crkvi Božjoj, baš kao što i ja u svemu svima ugađam i ne tražim svoje osobne koristi, nego korist mnogih ia se spase« (1 Kor 10, 32-33).

CONCLUSIO

42. Patres Concilii una cum Romano Pontifíce, officium Regnum Dei ubique diffundendi gravissime sentientes, omnes Evangelii praecones paramanter salutant, eos praesertim qui pro Christi nomine persecutionem patiuntur, socii eorum passionum effecti.²⁰

Eodem amore quo Christus erga homines flagravit, et ipsi exardescunt. Conscii autem Deum esse qui efficit ut Regnum suum in terris adveniat, una cum omnibus christifidelibus preces effundunt, ut per intercessionem Virginis Mariae Reginae Apostolorum, gentes quamprimum ad agnitionem veritatis adducantur²¹ et claritas Dei quae in facie Christi Iesu resplendet per Spiritum Sanctum omnibus illucescat.^{1*}

Haec omnia et singula quae in hoc Decreto edicta sunt, placuerunt Sacrosancti Concilii Patribus. Et Nos, Apostolica a Christo Nobis tradita potestate, illa, una cum Venerabilibus Patribus, in Spiritu Sancto approbamus, decernimus ac statuimus et quae ita synodaliter statuta sunt ad Dei gloriam promulgari iubemus.

Romae, apud S. Petrum
die VII mensis decembris anno MCMLXV.

Ego PAULUS Catholicae Ecclesiae Episcopus
(Sequuntur Patrum subsignationes)

ZAKLJUČAK

42. Koncilski oci, zajedno sa rimskim prvosvećenikom najozbiljnije svjesni dužnosti da svuda šire kraljevstvo Božje, svesrdno pozdravljaju sve glasnike Evanđelja, osobito one koji trpe progonstvo za Kristovo ime, te se pridružuju njihovim patnjama.⁹⁴

Istom ljubavlju kojom je za ljude izgarao Krist i oni plamte. No, svjesni da je Bog onaj koji čini da na zemlji dođe njegovo Kraljevstvo mole sa svim kršćanskim vjernicima da narodi zagovorom Djevice Marije, Kraljice Apostola, dođu što prije do spoznaje istine (1 Tim 2, 4) i da Božje svjetlo koje blista na licu Krista Isusa zasja svima po Duhu Svetomu (usp. 2 Kor 4, 6).

Sve ovo, u cjelini i u pojedinostima, što je u ovom Dekretu određeno, prihvatiše Oci Svetog Sabora. I mi — apostolskom vlašću od Krista nam predanom sve to, zajedno s časnim očima u Duhu Svetom odobravamo, odlučujemo i određujemo te zapovijedamo da to što je saborski određeno na slavu Božju bude proglašeno.

U Rimu, kod Sv. Petra, dne 7. prosinca 1965. godine.

Ja, PAVAO, biskup katoličke Crkve
(slijede potpisi Otaca)

BILJEŠKE

* Konc. vat. II, Dogm. konst. o Crkvi *Lumen Gentium*, 48: AAS 57 (1965) 53.

* SV. AUGUSTIN, *Enarr. in Ps. 44*, 23 (PL 36, 508; CChr 38, 510).

» Usp. Konc. vat. II, Dogm. konst. o Crkvi *Lumen Gentium*, 2: AAS 57 (1965) 5-6.

* Usp. SV IRENEJ, *Adv. Haer.* III, 18, 1: »Riječ koja postoji kod Oca, po kojoj je sve učinjeno i koja je uvijek bila prisutna ljudskom rodu...« (PG 7, 932); isto IV, 6-7: »Sin koji je od početka stajao uz svoje stvorenje objavljuje svima Oca, komu, kada i kako Otac hoće« (n. dj., 990), usp. IV, 20, 6 i 7 (n. dj., 1037); *Demonstratio* br. 34. (Patr. Or., XIII, 773; Sources Chrét., 62, Paris 1958, str. 87); KLEMENT ALEKS., *Protrep...* 112, 1 (GCS Clemens I, 79); *Sirom.* VI, 6, 44, 1 (GCS Clemens II, 453); 13, 106, 3 i 4 (ibid. 485). O samoj nauci usp. PIO XII, Radioporuka 31. pros. 1952; Dogm. konst. o Crkvi *Lumen Gentium*, 16: AAS 57 (1965) 20.

» Usp. Heb 1, 2; Iv 1, 3 i 10; 1 Kor 8, 6; Kol 1, 16.

* Usp. SV. ATANAZIJE, *Ep. ad Epictetum*, 7, (PG 26, 1060); SV. ĆIRIL JER., *Catech.* 4, 9 (PG 33, 465); MARIUS VICTORINUS, *Adv. Arium*, 3, 3 (PL 8, 1101); SV. BAZILIJE, *Epist. 261*, 2 (PG 32, 969); SV. GRGUR NAZ., *Epist. 101* (PG 37, 181); SV. GRGUR NIS., *Antir-rheticus, Adv. ApoUin.*, 17 (PG 45, 1156); SV. AMBROZIJE, *Epist. 48*, 5 (PL 16, 1153); Sv. AUGUSTIN, *In Ioan. Ev.* tr. XXIII, 6 (PL 35, 1585; CChr 36, 236); osim toga na taj način očituje da nas nije otkupio Duh Sveti, jer on nije utjelovljen: *De Agone Christ.*, 22, 24 (PL 40, 302); Sv. ĆIRIL ALEKS., *Adv. Nestor.* I, 1 (PG 76, 20); Sv. FULGENGIJE, *Epist.* 17, 3, 5 (PL 65, 454); *Ad Trasimundum*, III, 21 (PL 65, 284: žalost i strah).

* Duh je govorio po prorocima: *Carigradski simbol* (Denz.-Schonmetzer, 150); SV. LAV VELIKI, *Sermo 76* (PL 54, 405-406): »Kad je na dan Duhova Duh Sveti ispunio učenike Gospodinove, to nije bio početak dara, nego dodatak širine dara: jer je i patrijarhe i proroke, i svećenike i sve svete iz prethodnih vremena prožimalo posvećenje istoga Duha... iako nije mjera dara bila ista«. Također *Sermo 77*, 1 (PL 54, 412); LAV XIII, Enc. *Divinum tUud* 9. svibnja 1897: ASS 29_J1897) 650-651. Također SV. IVAN ZLATOUSTI, iako naglašava novost poslanja Duha Svetoga na dan Duhova: *In Eph. c. 4, Hom. 10*, 1 (PG 62, 75).

⁸ Sveti Od često govore o Babilonu i Duhovima: ORIGEN, *In Gene-sim*, c. 1 (PG 12, 112); SV. GRGUR NAZ., *Oratio 41*, 16 (PG 36, 49); SV. IVAN ZLATOUSTI, *Hom. 2 in Pentec.* 2 (PG 50, 467); *In Acta Apost.* (PG 60, 44); SV. AUGUSTIN, *Enn. in Ps. 54*, 11 (PL 36, 636);

CChr. 39, 664 slj.); *Sermo 271* (PL 38, 1245); SV. ĆIRIL ALEKS., *Glaphyra in Genesim II* (PG 69, 79); SV. GRGUR VELIKI, *Hom. in Evang.*, Lib. II, Hom. 30, 4 (PL 76, 1222); SV. BEDA, *In Hexaem.*, lib. III (PL 91, 125). Pogledaj također sliku u atriju bazilike Sv. Marka u Mlecima.

Crkva govori sve jezike, i tako u katolicitetu vjere okuplja sve: SV. AUGUSTIN, *Sermones 266, 267, 268, 269* (PL 38, 1225-1237); *Sermo 175, 3* (PL 38, 946); SV. IVAN ZLATOUSTI, *In. Ep. I ad Cor., Hom. 35* (PG 61, 296); SV. ĆIRIL ALEKS., *Fragm. in Act.* (PG 74, 758); SV. FULGENTIJE, *Sermo 8, 2-3* (PL 65, 743-744).

0 Duhovima kao posveti apostola za misiju, usp. J. A. CRAMER, *Catena in Acta SS. Apostolorum*, Oxford, 1838, str. 24 slj.

• Usp. Lk 3, 22; 4, 1; Dj 10, 38.

¹⁰ Usp. Iv 14-17; PAVAO VI, Govor održan na otvaranju Koncila, 14. rujna 1964: AAS 56 (1964) 807.

¹¹ Usp. Konc. vat. II, Dogm. konst. o Crkvi, *Lumen Gentium*, 4: AAS 57 (1965) 7.

" SV. AUGUSTIN, *Sermo 267, 4* (PL 38, 1231): »Duh Sveti djeluje u svojoj Crkvi isto što i duša čini u udovima jednoga tijela.« Usp. Dogm. konst. o Crkvi, *Lumen Gentium*, 7 (s bilješkom 8): AAS 57 (1965) 11.

¹⁸ Usp. Dj 10,4447; 11," 15; 15,8.

" Usp. Dj 4, 8; 5, 32; 8, 26. 29. 39; 9, 31; 10; 11, 24. 28; 13, 2. 4. 9; 16, 6-7; 20, 22-23; 21, 11 itd.

» TERTULHAN, *Apologeticum*, 50, 13 (PL 1, 534; CChr I, 171).

¹⁹ Već Sv. Toma Akv. govori o apostolskoj zadaci zasađivanja Crkve; usp. *Sent. Lib. I, dist. 16, q. 1, a. 2 ad 2 i ad 4; a. 3 sol.; Summa Tbeol., Ia, q. 43, a. 7 ad 6; I* II., q. 106, a. 4 ad 4.* Usp. BENEDIKT XV, *Maximum illud*, 30. stud. 1919: AAS 11 (1919) 445 i 453; PIO XI, *Rerum Ecclesiae*, 28. velj. 1926: AAS 18 (1926) 74; PIO XII, 30. trav. 1939 *ad Directores OO. PP. MM.*; isti, 24. lipnja 1944. *ad Directores OO. PP. MM.*: AAS 36 (1944) 210; opet u AAS 42 (1950) 727, i 43 (1951) 508; isti 29. lip. 1948. domaćem kleru u misijama (AAS 40 1948, 374); isti, *Evangeliū Praecones*, 2. lip. 1951 AAS 43 (1951) 507; isti, *Fidei Donum*, 15. siječ. 1957 AAS 49 (1957) 236; IVAN XXIII, *Princeps Pastorum*, 28. stud. 1959 AAS 51 (1959) 835; PAVAO VI, Hom. 18. list. 1964: AAS 55 (1964) 911.

1 Pape i Od i skolastici govore često o širenju Crkve: SV. TOMA AKV., *Comm. in Matth. 16, 28*; LAV XIII, Enc. *Soneta Dei Civitas*, 3. pros. 1880: ASS 13 (1880) 241; BENEDIKT XV, Enc. *Maximum illud*, 30. stud. 1919: AAS U (1919) 442; PIO XI, Enc. *Rerum Ecclesiae*, 28. velj. 1926: AAS 18 (1926) 65.

¹⁷ U tom poimanju misijske djelatnosti stvarno su uključeni, kao što je očevidno, također oni dijelovi Latinske Amerike u kojima nema ni vla stite hijerarhije, ni zrelosti kršćanskoga života, ni dovolj&og propovijedanja evanđelja. Ne ovisi od Koncila da li Sveta Stolica de facio priznaje te pokrajine kao misijske. Stoga, što se tiče veze između pojma misijskog dje lovanja i određenih teritorija, kaže se namjerno da se ta misijska djelatnost »većinom« provodi na određenim područjima, priznatim od Svete Stolice.

¹⁸ Dekr. o Ekumenizmu U»iVđ/w *redintegratio*, 1: AAS 57 (1965) 90. *-.: • *• Usp. Konc. vat. II, Dogm. konst. o-Crkvi *Lumen Gentium*, 14: AAS 57 (1965) 18.

» Usp. Iv 7, 18; 8,;30 i 44; 8, 50; 17, 1.

²¹ O toj sintetičnoj ideji vidi nauku Sv. IRENE JA, *De Recapitulatione*. Usp. također HIPOLIT, *De Antichristo*, 3: »Htijući spasiti sve, želeći spa-

siti sve, želeći učiniti sve sinovima Božjim, pozivajući sve svete u jednog savršenog čovjeka...» (PG 10, 732; GCS Hipolvt I, 2, str. 6); *Benedictiones Iacob, I* (TU, 38-1 str. 18. r. 4 ss); ORIGEN, *In Ioann.*, Tom. I, br. 16: »Tada će naime spoznaja Boga u onih koji dođu k Bogu biti jedan čin, vođeni onom Riječi koja je kod Boga, da u spoznaji Oca budu svi sinovi tako formirani, kako Oca sada poznaje samo Sin« (PG 14, 49; GCS Orig. IV, 20); SV. AUGUSTIN, *De Sermone in monte*, I, 41: »Ljubimo ono što se može s nama povesti do onoga kraljevstva, gdje nitko ne veli: Oče moj, nego svi jednom Bogu: Oče naš« (PL 34, 1250). SV. CIRIL ALEKS., *In Ioann.*; »Mi smo naime svi u Kristu i zajednička osoba čovječanstva nalazi u njemu novi život. Zbog toga je nazvan zadnji Adam... Stanovao je naime među nama onaj koji je po naravi Sin i Bog; stoga vičemo u njegovu Duhu: Abba, Oče? No riječ stanuje u svima kao u jedinstvenom hramu, koji je naime radi nas i od nas uzeo, da bi noseći sve u sebi, sve — kako Pavao kaže — sve u jednom tijelu pomirio s Ocem« (PG 73, 161-164).

" BENEDIKT XV, Enc. *Maximum illud*, 30. pros. 1919: AAS 11 (1919) 445: »No kako je Crkva katolička, ona nije strankinja ni u jednom narodu ni naciji...« Usp. IVAN XXIII, Enc. *Mater et Magistra*: »božanskim pravom pripada svima narodima... Kad se Crkva svojom životnošću usadila u neki narod, ona nije niti se smatra ustanovom koja bi tom narodu bila izvana nametnuta... I stoga (u Kristu preporođeni) podupiru i ostvaruju sve što im se god čini dobrim i vrijednim«. 25. svibnja 1961: AAS (1961) 444.

» IRENEJ, *Adv. Haer.*, III, 15, br. 3 (PG 7, 919): »Bili su propovjednici istine i apostoli slobode!«

** Rimski Brevijar O — ant. za 23. prosinca.

" Usp. Mt. 24, 31; *Didache* 10, 5 (Funk I, str. 32).

*• Konc. vat. II, Dogm. konst. o Crkvi *Lumen Gentium*, 17. AAS 57 (1965) 20-21, SV. AUGUSTIN, *De Civitate Dei*, 19, 17 (PL 41, 646). Instr. Sv. Kongregacije *De Propaganda Fide* (Collectanea I, br. 135 str. 42).

¹⁷ Prema Origenu, Evanđelje mora biti naviješteno prije svršetka ovoga svijeta: *Hom. in Luc. XXI* (GCS, *Orig. IX* 136, 21. slj.); *In Matth. comm. ser.*, 39 (XI 75, 25 slj.; 76, 4. slj.); *Hom. in Ierem.* III, 2 (VIII 308, 29, slj.); SV. TOMA, *Summ. Theol.* I* IP-, -2. 106, a. 4, ad4.

" HILARIJE IZ POITIERSA, *In Ps.* 14, (PL 9, 301); EUZEBIJE CEZAREJSKI, *In Isaiam* 54, 2-3 (PG 24, 462-463); CIRIL ALEKS. *In Isaiam V*, cap. 54, 1-3 (Pg 70, 1193).

«• Usp. Govor PAVLA VI održan na Koncilu 2X. stud. 1964: AAS 56 (1964) 1013.

³⁰ Usp. Konc. vat. II, Dekl. o vjerskoj slobodi, *Dignitatis humanae*, 2, 4, 10: AAS 58 (1966) 930-931. Past. Konst. o Crkvi u suvremenom svijetu, *Gaudium et spes*, 21: AAS 58 (1966) 1040-1042.

⁹¹ Usp. Konc. vat. II, Dogm. Konst. o Crkvi, *Lumen Gentium*, 17: AAS 57 (1965) 20-21.

** Usp. Konc. vat. II, Dogm. konst. o svetoj liturgiji, *Sacrosanctum Condfoum*, 64-65: AAS 56 (1964) 117.

^u O tom oslobođenju od ropstva đavolskoga i tame usp. u Evanđelju: Mt 12, 28; Iv 8, 44; 12, 31 (usp. 1 Iv 3, 8; Ef 2, 1-2). U krsnoj liturgiji usp. *Rim. obrednik*.

⁹⁴ Usp. Konc. vat. II, Dogm. konst. o Crkvi, *Lumen Gentium*, 14: AAS 57 (1965) 19.

» Usp. SV. AUGUSTIN, *Tract. in Ioann.* 11, 4 (PL 35, 1476).

⁸⁸ Usp. Konc. vat. II, Dogm. konst. o Crkvi, *Lumen Gentium*, 9: AAS 57 (1965) 13.

- ⁸⁷ Usp. Konc. vat. II, Dogm. konst. o Crkvi, *Lumen Gentium*, 10, 11, 34: AAS 57 (1965) 10-17, 39-40.
- ⁸⁸ Usp. Konc. vat. II, Dogm. konst. o božanskoj objavi, *Dei Verfrum*, 21: AAS 58 (1966) 24.
- ^{**} Usp. Konc. vat. II dogm. konst. o Crkvi *Lumen Gentium*, 12, 35. AAS 57 (1965) 16, 4041.
- ⁴⁰ Usp. Konc. vat. II dogm. konst. o Crkvi, *Lumen Gentium*, 23, 36 AAS 57 (1965) 28, 41-42.
- ⁴¹ Usp. Konc. vat. II, Dogm. konst. o Crkvi, *Lumen Gentium*, 11, 35, 41: AAS 57 (1965) 15-16, 40-41, 47.
- ⁴² Usp. Dekr. o katoličkim istočnim Crkvama, *Orientium Ecclesiarum*, 4: AAS 57 (1965) 77-78.
- ⁴⁸ Epist. od Diognetum, 5 (PG 2, 1173); usp. Konc. vat. II, Dogm. konst. o Crkvi, *Lumen Gentium*, 38: AAS 57 (1965) 43.
- ⁴⁴ Usp. Konc. vat. II, Dogm. konst. o Crkvi, *Lumen Gentium*, 32: AAS 57 (1965) 38; Dekr. o apostolatu laika, *Apostolicam actuositatem*, 5-7: AAS 58 (1966) 842-844.
- ⁴⁵ Usp. Konc. vat. II, Dekr. o svećeničkom odgoju *Optatam totius*, 4, 8, 9: AAS 58 (1966) 716, 718, 719.
- ⁴⁸ Usp. Konc. vat. II, Konst. o svetoj Liturgiji, *Sacrosanctum Concilium*, 17: AAS 56 (1964) 105.
- ⁴⁷ Usp. Konc. vat. II, Dekr. o svećeničkom odgoju, *Optatam totius*, 1: AAS 58 (1966) 713-714.
- ⁴⁸ Usp. IVAN XXIII, *Princeps Pastorum*, 28. stud. 1959: AAS 51 (1959) 843-844.
- ⁴⁹ Usp. Konc. vat. II, Dekret o ekumenizmu, *Unitatis redintegratio*, 4: AAS 57 (1965) 94-96.
- ⁶⁸ Usp. IVAN XXIII, *Princeps Pastorum*, 28. stud. 1959: AAS 51 (1959) 842.
- ⁵¹ Usp. Konc. vat. II, Dogm. konst. o Crkvi, *Lumen Gentium*, 29: AAS 57 (1965) 36.
- ^{«*} Usp. IVAN XXIII, *Princeps Pastorum*, 28. stud. 1959: AAS 51 (1959) 855.
- ⁸⁸ Radi se o takozvanim »les catechistes a plein temps«, »fulltime catechists«.
- ⁸⁴ Usp. Konc. vat. II, Dogm. konst. o Crkvi, *Lumen Gentium*, 31, 44: AAS 57 (1965) 37, 50-51.
- ¹¹ Usp. IVAN XXIII, *Princeps Pastorum*, 28. stud. 1959: AAS 51 (1959) 838.
- ⁵⁸ Usp. Konc. vat. II, Dekr. o službi i životu prezbitera, *Presbyterorum Ordinis*, 11: AAS 58 (1966) 936-938; Dekr. o svećeničkom odgoju, *Optatam totius*, 2: AAS 58 (1966) 714.
- ⁶⁷ Usp. Konc. vat. II, Dogm. konst. o Crkvi, *Lumen Gentium*, 25: AAS 57 (1965) 29.
- ⁵⁸ Usp. Konc. vat. II, Dekret o službi i životu prezbitera, *Presbyterorum Ordinis*, 10: AAS 58 (1966) 1007-1008, gdje se predviđa osnutak osobnih prelatura, da bi se olakšale posebne pastoralne inicijative glede različitih socijalnih skupina, ukoliko to zahtijeva bolje izvršavanje apostolata.
- ⁸⁸ Usp. Konc. vat. II, Dogm. konst. o Crkvi, *Lumen Gentium*, 13: AAS 57 (1965) 17-18.
- ⁸⁰ Usp. Govor Pavla VI kod kanonizacije ugandskih mučenika 18. listopada 1964: AAS 56 (1964) 908. r
- ⁸¹ Usp. Konc. vat. II, Dogm. konst. o Crkvi, *Lumen Gentium*, 13: AAS 57 (1965) 18.

^M Konc. vat. II, Dogm. konst. o Crkvi, *Lumen Gentium*, 17: AAS 57 (1965) 21.

⁸⁸ Pod imenom »instituti« (ustanove) razumijevaju se redovi, kongregacije, instituti i udruženja koja rade u misijama.

•« Usp. PIO XI, *Kerum Ecclesiae*, 28. velj. 1926: AAS 18 (1926) 69-71; PIO XII, *Saeculo exeunte*, 13. lipnja 1940: AAS 32 (1940) 256; *Evangelii Praecones*, 2. lipnja 1951: AAS 43 (1951) 506.

⁸⁵ Usp. BENEDIKT XV, *Maximum illud*, 30. stud. 1919: AAS 11 (1919) 449-450.

⁸⁸ Usp. BENEDIKT XV, *Maximum illud*, 30. stud. 1919: AAS 11 (1919) 448-449; PIO XII, *Evangelii Praecones*, 2. Upnja 1951: AAS 43 (1951) 507. U formiranju misionara svećenika treba imati na umu i ono što se određuje u Dekretu *Optatam totius* II vatikanskog koncila.

⁸⁷ Konc. vat. II, Dogm. konst. o Crkvi *Lumen Gentium*, 41: AAS 57 (1965) 46.

⁸⁸ Usp. BENEDIKT XV, *Maximum illud*, 30. stud. 1919: AAS 11 (1919) 440; PIO XII, *Evangelii Praecones*, 2. lipnja 1951: AAS 43 (1951) 507.

⁸⁹ BENEDIKT XV *Maximum illud*, 30. stud. 1919: AAS 11 (1919) 448; Decr. Sv. Kongregacije de Propaganda Fide, 20/svibnja 1923: AAS 15 (1923) 369-370; PIO XII, *Saeculo abeunte* 2. lipnja 1940: AAS 32 (1940) 256; *Evangelii Praecones* 2. Upnja 1951: AAS 43 (1951) 507; IVAN XXIII, *Princeps Pastorum*, 28. stud. 1959: AAS 51 (1959) 843-844.

⁷⁰ Konc. vat. II, Dekr. o svećeničkom odgoju *Optatam totius*, 19, 21: AAS 58 (1966) 725-726. Apost. konst. 19-21; *Sedes Sapientiae* s općim statutima, 31. svibnja 1956, AAS 48 (1956) 354-365.

⁷¹ PIO XII, *Evangelii Praecones*, 2. Upnja 1951: AAS 43 (1951) 523-524.

» BENEDIKT XV, *Maximum illud* M. stud. 1919: AAS 11 (1919) 448; PIO XII, *Evangelii Praecones*, 2. Upnja 1951: AAS 43 (1951) 507.

⁷⁸ Usp. PIO XII, *Fidei donum*, 15. srpnja 1957: AAS 49 (1957) 234.

⁷⁴ Usp. Konc. vat. II, Dekr. o službi i životu prezbitera, *Presbiterorum Ordinibus*, 10, gdje se govori o dijecezama i o osobnim prelaturama i sličnim stvarima.

⁷⁵ Usp. Konc. vat. II, Dogm. konst. o Crkvi, *Lumen Gentium*, 18: AAS 57 (1965) 22.

⁷⁸ Usp. Konc. vat. II, Dogm. konst. o Crkvi, *Lumen Gentium*, 23: AAS 57 (1965) 28.

⁷⁷ Usp. Motuproprio *Apostolica Sollicitudo*, 15. rujna 1965: AAS 57 (1965) 776.

⁷⁸ Usp. PAVAO VI, Govor održan na Koncilu dne 21. stud. 1964: AAS 56 (1964) 1011.

⁷» Usp. BENEDIKT XV, *Maximum illud* 30. stud. 1919: AAS 11 (1919) 440.

⁸⁶ Ako su koje misije zbog posebnih razloga još neko vrijeme podvrnute drugim kongregacijama neka te kongregacije budu u vezi sa Svetom Kongregacijom za širenje vjere, da se u uređivanju i upravljanju svih misija može držati posvema koherentna i jedinstvena norma.

si Usp; Konc. vat. II, Dekr. o pastirskoj službi biskupa, *Christus Dominus*, 35, 4: AAS 58 (1966) 691.

^w Usp. Konci vat. II, Dekr. o pastirskoj službi biskupa, *Christus Dominus*, 36-38: AAS 58 (1966) 692-693.

* »Usp. Konc. vat. II, Dekr. o pastirskoj službi biskupa, *Christus Dominus*, 35, 5-6: AAS 58 (1966) 692.

⁸⁴ Usp. Konc. vat. II, Dekr. o ekumenizmu, *Unitatis redintegratio*, 12: AAS 57 (1965) 99.

⁸⁸ Usp. Konc. vat. II, Dogm. konst. o Crkvi, *Lumen Gentium*, 23-24: AAS 57 (1965) 27-29.

»« Usp. BENEDIKT XV, *Maximum illud*, 30. stud. 1919: AAS 11 (1919) 453454; PIO XI, *Rerum Ecclesiae*, 28. veljače 1926: AAS 18 (1926) 71-73; PIO XII, *Evangelii Praecones*, 2. lipnja 1951: AAS 43 (1951) 525-526; isti, *Fidei Donum*, 15. srpnja 1957: AAS 49 (1957) 241.

" Usp. PIO XII, *Fidei Donum*, 15. srpnja 1957: AAS 49 (1967) 245-246.

⁸⁸ Konc. vat. II, Dekret o pastirskoj službi biskupa, *Christus Dominus*, 6: AAS 58 (1966) 674.

⁸» Usp. PIO XII, *Fidei Donum*, 15. srpnja 1957: AAS 49 (1957) 245.

⁸⁰ Usp. Konc. vat. II, Dogm. konst. o Crkvi, *Lumen Gentium*, 28: AAS 57 (1965) 34.

" Usp. PIO XI, *Rerum Ecclesiae*, 28. veljače 1926: AAS 18 (1926) 72.

•* Usp. Konc. vat. II, Dogm. konst. o Crkvi, *Lumen Gentium*, 44: AAS 57 (1965) 50.

^M Usp. Konc. vat. II, Dogm. konst. o Crkvi, *Lumen Gentium*, 33, 35: AAS 57 (1965) 39, 4041.

" Usp. PIO XII, *Evangelii Praecones*, 2. lipnja 1951: AAS 43 (1951) 510-514; IVAN XXIII, *Princeps Pastorum*, 28. stud. 1959: AAS 51 (1959) 851-852.

⁹⁵ Usp. Konc. vat. II, Dogm. konst. o Crkvi, *Lumen Gentium*, 46: AAS 57 (1965) 52.

« Usp. PIO XII, *Evangelii Praecones*, 2. lipnja 1951: AAS 43 (1951) 527; IVAN XXIII, *Princeps Pastorum*, 28. stud. 1959: AAS 51 (1959) 864.

**DEKRET O SLUŽBI I
ŽIVOTU PREZBITERA**

**PAULUS EPISCOPUS
SERVUS SERVORUM DEI
UNA CUM SACROSANCTI CONCILII PATRIBUS
AD PERPETUAM REI MEMORIAM**

**DECRETUM DE
PRESBYTERORUM
MINISTERIO ET VITA**

Prooemium

1. PRESBYTERORUM ORDINIS in Ecclesia excellentiam iam pluries haec Sacrosancta Synodus in memoriam omnium revocavit.¹ Cum tamen huic Ordini in Ecclesiae Christi renovatione partes maximi momenti et in dies quidem difficiliiores assignentur, perutile visum est fusius et profundius de Presbyteris tractare; ea quae hic dicuntur omnibus Presbyteris applicantur, sedatim iis qui curae animarum inserviunt, congrua congruis referendo ad religiosos Presbyteros quod attinet. Presbyteri enim, sacra Ordinatione atque missione, quam ab Episcopis recipiunt, promoventur ad inserviendum Christo Magistro, Sacerdoti et Regi, olius participant ministerium, quo Ecclesia in Populum Dei, Corpus Christi et Templum Spiritus Sancti, hic in terris, indesinenter aedificatur. Quapropter, ut in adiunctis pastoralibus et humanis persaepe tam funditus mutatis eorum ministerium efficacius sustineatur atque eorundem vitae melius provideatur, Sacrosancta haec Synodus quae sequuntur declarat ac decernit.

Caput I

PRESBYTERATUS IN MISSIONE ECCLESIAE

2. Dominus Iesus, »quem Pater sanctificavit et misit in mundum« (Io. 10, 36), unctionis Spiritus qua unctus est* totum Corpus suum mysticum particeps. reddit: in eo enim omnes fideles sanctum et re-

**PAVAO BISKUP
SLUGA SLUGU BOŽJIH
ZAJEDNO S OČIMA SVETOGA SABORA
NA TRAJAN SPOMEN**

**DEKRET
»PRESBYTERORUM ORDINIS«
o službi i životu prezbitera**

Uvod

1. Ovaj Sveti Sabor je već više puta sve podsjetio na dostojanstvo reda prezbitera u Crkvi.¹ A jer se ovom redu u obnovi Kristove Crkve povjeravaju vrlo važni zadaci, i to danomice sve teži, pokazalo se ipak vrlo korisnim da se o prezbiterima raspravi opširnije i teme ljitije. Ono što se ovdje kaže primjenjuje se na sve prezbitere, a posebno na one koji se nalaze u dušobrižničkoj službi. Sto se tiče redovničkih prezbitera potrebno je shodno primijeniti ono što se odnosi na njih kao takve. Prezbiteri se naime po svetom redenu i poslanju što ga primaju od biskupa promiču da služe Kristu Učitelju, Svećeniku i Kralju. Oni su dionici njegove službe, po kojoj se ovdje na zemlji Crkva neprestano izgrađuje u Božji narod, Kristovo Tijelo i Hram Duha Svetoga. Zato, da bi se, u pastoralnim i ljudskim prilikama koje su se vrlo često iz temelja izmijenile, pružila djelotvornija podrška njihovoj službi, i da bi se za njihov život bolje pobrinulo, ovaj Sveti Sabor izjavljuje i određuje slijedeće.

I g l a v a P R E Z B I T E R A T U

POSLANJU CRKVE

Narav prezbitera

2. Gospodin Isus, »kojega je Otac posvetio i poslao na svijet« (Iv 10, 36), cijelo 'svoje mistično Tijelo čini dionikom pomazanja Duha kojim je sam pomazan.¹ U njemu naime svi vjernici sačinja-

gale sacerdotium efficiuntur, spirituales offerunt hostias Deo per Iesum Christum, et virtutes annuntiant Eius, qui de tenebris eos vocavit in admirabile lumen suum.» Nullum ergo datur membrum quod in missione totius Corporis partem non habeat, sed unumquodque sanctificare debet Iesum in corde suo,⁴ et spiritu prophetiae testimonium de Iesu reddere.⁵

Idem vero Dominus, inter fideles, ut in unum coalescerent corpus, in quo »omnia membra non eundem actum habent« (Rom. 12, 4), quosdam instituit ministros, qui, in societate fidelium, sacra Ordinis potestate pollerent Sacrificium offerendi et peccata remittendi,⁶ atque sacerdotali officio publice pro hominibus nomine Christi fungerentur. Itaque, missis Apostolis sicut Ipse missus erat a Patre,⁷ Christus, per ipsos Apostolos, consecrationis missionisque suae participes effecit eorum successores, Episcopos,⁸ quorum munus ministerii, subordinato gradu, Presbyteris traditum est,⁹ ut in Ordine presbyteratus constituti, ad rite explendam missionem apostolicam a Christo concreditam, Ordinis episcopalis essent cooperatores.¹⁰

Officium Presbyterorum, utpote Ordini episcopali coniunctum, participat auctoritatem qua Christus Ipse Corpus suum exstruit, sanctificat et regit. Quare sacerdotium Presbyterorum initiationis christiana Sacramenta quidem supponit, peculiari tamen illo Sacramento confertur, quo Presbyteri, unctione Spiritus Sancti, speciali character signantur et sic Christo Sacerdoti configurantur, ita ut in persona Christi Capitis agere valeant.«

Munus Apostolorum cum pro sua parte participant, Presbyteris gratia datur a Deo ut sint ministri Christi Iesu in gentibus, sacro Evangelii munere fungentes, ut fiat oblatio gentium accepta, sanctificata in Spiritu Sancto.¹⁸ Per Evangelii enim apostolicum nuntium convocatur et congregatur Populus Dei, ita ut omnes ad hunc Populum pertinentes, sanctificati cum sint Spiritu Sancto, seipsos offerant »hostiam viventem, sanctam, Deo placentem« (Rom. 12, 1). Per Presbyterorum autem^{n^} spirituale fidelium consummatur in unione cum sacrificio Christi, unici Mediatoris, quod per manus ebrum, nomine totius Ecclesiae, in Eucharistia incruente et sacramentaliter offertur, donec Ipse Dominus veniat.¹⁵ Ad hoc tendit atque in hoc consummatur Presbyterorum ministerium. Eorum enim ministratio, quae ab evangelico nuntio incipit, e Sacrificio Christi suam vim et virtutem haurit, atque eo tendit ut »tota ipsa redempta civitas, hoc est congregatio societasque sanctorum, universale sacrificium offeratur Deo per Sacerdotem Magnum, qui etiam se ipsum obtulit in Passione pro nobis, ut tanti Capitis corpus essemus«. ¹⁴ Pini igitur "quem ministerio *atque vita persequuntur Presbyteri est gloria Dei Patris in Christo procuranda. Quae gloria in eo est quod homines opus Dei in Christo perfectum conscie, libere atque

vaju sveto i kraljevsko svećenstvo, po Isusu Kristu prinose duhovne žrtve Bogu i naviještaju silu onoga koji ih je iz tame pozvao u svoje •divno svjetlo.⁸ Nema dakle nijednog uda koji ne bi imao učešća u poslanju cijelog Tijela, nego svaki pojedini mora u svom srcu štovati Isusa⁴ i za njega proročkim duhom svjedočiti.⁵

Isti je Gospodin od vjernika — da bi srasli u jedno tijelo u kojem »svi udovi nemaju iste službe« (Rim 12, 4) — postavio neke da budu službenici, da u društvu vjernika posjeduju svetu vlast reda da prikazuju žrtvu i da opraštaju grijeh« te da za ljude javno obavljaju svećeničku službu u Kristovo ime. Stoga je Krist — poslavši apostole Icao što je njega samoga poslao Otac⁷ —• po istim apostolima učinio dionicima svoga posvećenja i poslanja njihove nasljednike biskupe.⁸ Zadatak njihove službe je u nižem stupnju predan prezbiterima,⁸ da bi, uspostavljeni u red prezbitera, bili suradnici biskupskoga reda, kako bi se pravilno izvršavalo apostolsko poslanje povjereno od Krista.¹«

Služba prezbitera, jer je povezana s biskupskim redom, učestvuje u autoritetu kojim sam Krist svoje Tijelo izgrađuje, posvećuje i upravlja. Zato svećeništvo prezbitera pretpostavlja sakramente kršćanske inicijacije, no ipak se podjeljuje onim posebnim sakramentom kojim se prezbiteri pomazanjem Duha Svetoga obilježuju posebnim biljgom i tako se upriličuju Kristu svećeniku da mogu djelovati u ime Krista koji je Glava Crkve.«

Budući da i prezbiteri svojim dijelom učestvuju u apostolskoj službi, Bog im daje milost; da budu službenici Krista Isusa među narodima vršeći svetu službu Evanđelja, kako bi narodi bili ugodan prinos, posvećen u Duhu Svetom," Apostolskim se naime navještajem Evanđelja saziva i skuplja Božji narod, tako da svi koji ovomu narodu pripadaju — jer su Duhom Svetim posvećeni —• sami sebe prikazuju kao »žrtvu živu, svetu, Bogu ugodnu« (Rim 12, 1). A prezbiterskom službom duhovna žrtva vjernika u sjedinjenju sa žrtvom Krista, jedinog Posrednika, dolazi do punine i prikazuje se preko ruku svećenika u ime djele Crkve u Euharistiji na nekrvan način i sakramentalno dok ne dođe sam Gospodin.¹⁸ To je cilj službe prezbitera i u tome se ona ispunja. Njihovo naime služenje, koje počinje naviještanjem Evanđelja, crpi svoja snagu i moć iz Kristove žrtve, a svrha je tog služenja da »se cijeli otkupljeni grad, to jest skup i društvo svetih, prikaže Bogu kao sveopća /žrtva ;pQ Velikom Svećeniku koji je i samoga sebe u svojoj Muci prikazao za nas da mogemo biti tijelo tako uzvišene Glave«.1*« Svrha 'dakle za kojom prezbiteri idu u službi i životufjest slava Boga,Pc^,;u Kristu. A ova se slava sastoji u tome da ljudi ^savjesno,, slobodno i zahvalno prihvate Božje

grate accipiunt, illudque in tota vita sua manifestant. Presbyteri itaque, sive orationi et adorationi vacent, sive verbum praedicent, sive Eucharisticum Sacrificium offerant et cetera Sacramenta administrant, sive alia pro hominibus exercent ministeria, conferunt cum ad gloriam Dei augendam tum ad homines in vita divina provehendos. Quae omnia, dum ex Paschate Christi manant, in glorioso Eiusdem Domini adventu consummabuntur, cum Ipse tradiderit Regnum. Deo et Patri.¹³

3. Presbyteri, ex hominibus assumpti et pro hominibus constituti in iis quae sunt ad Deum ut offerant dona et sacrificia pro peccatis,^{1*} cum ceteris hominibus tamquam cum fratribus conversantur. Sic et Dominus Iesus, Filius Dei, homo ad homines a Patre missus, habitavit in nobis et voluit per omnia fratribus assimilari, absque tamen peccato." Ipsum iam imitati sunt sancti Apostoli, et testatur beatus Paulus, Doctor gentium, »segregatus in evangelium Dei« (Rom. 1,1), omnia omnibus se factum esse ut omnes faceret salvos.¹⁸ Presbyteri Novi Testamenti, vocatione quidem et ordinatione sua, quodam modo in sinu Populi Dei segregantur, non tamen ut separentur, sive ab eo, sive a quovis homine, sed ut totaliter consecrentur operi ad quod Dominus eos assumit.^{1*} Ministri Christi esse non possent nisi alius vitae quam terrenae testes essent et dispensatores, sed neque hominibus inservire valerent si ab eorum vita condicionibusque^w alieni remanerent. Ipsum eorum ministerium speciali titulo exigit ne huic saeculo sese conforment;²¹ simul tamen requirit ut in hoc saeculo inter homines vivant, et sicut boni pastores oves suas cognoscant, easque etiam quae non sunt ex hoc ovili adducere quaerant ut et ipsae vocem Christi audiant et fiat unum ovile et unus Pastor.*? Quod ut consequi valeant multum conferunt virtutes quae in humano consortio merito aestimantur, ut sunt cordis bonitas, sinceritas, robur animi et constantia, assidua iustitiae cura, urbanitas aliaeque, quas Apostolus Paulus commendat, dicens: »Quaecumque sunt vera, quaecumque pudica, quaecumque iusta, quaecumque sancta, quaecumque amabilia, quaecumque bonae famae, si qua virtus, si qua iustitiae disciplinae, haec cogitate« (Phil. 4, 8).**

Caput II

PRESBYTERORUM MINISTERIUM

I. Presbyterorum munera

4. Populus Dei primum coadunatur verbo Dei vivi,¹ quod ex ore sacerdotum omnino fas est requirere.* Cum enim nemo salvari possit,

djelo, koje je izvršeno u Kristu, i da ga u čitavom svom životu očituju. I tako prezbiteri, bilo da se mole ili klanjaju, bilo da propovijedaju riječ, bilo da prikazuju Euharistijsku žrtvu i dijele ostale sakramente, bilo da ljudima na drugi način služe, uvijek nešto pridone i povećanju Božje slave i napretku ljudi u božanskom životu. Sve ovo izvire iz Pashe Krista Gospodina, a dovršit će se u slavnom dolasku istoga Gospodina, kad sam bude predao kraljevstvo Bogu i Ocu."

Položaj prezbitera u svijetu

3. Prezbiteri — uzeti između ljudi, postavljeni na korist ljudima u njihovu odnosu s Bogom, da prinose i darove i žrtve za grijeh¹⁶ — opće s ostalim ljudima kao s braćom. Tako je i Gospodin Isus, Sin Božji, kao čovjek od Oca poslan k ljudima, stanovao među nama i htio je u svemu biti sličan braći, osim u grijehu.¹⁷ Njega su naslje dovali već sveti apostoli, a Pavao, učitelj naroda" »odabran za Božje Evanđelje« (Rim 1, 1), svjedoči kako je svima postao sve da bi sve spasio.¹⁸ Prezbiteri se Novoga saveza doduše po svom zvanju i po teđehju na neki način odabiru unutar Božjega naroda, ali ne da se odijele bilo od njega bilo od ikogjeg Čovjeka, nego da se sasvim posvete djelu za koje ih Gospodin uzima.¹⁹ Ne bi mogli biti, Kristovi službenici kad ne bi bili svjedoci i djelitelji nikojeg drugog života osim zemaljskoga, ali ni ljudima ne bi mogli služiti ako bi im ljudski život i prilike ostali strani.²⁰ Sama njihova služba na poseban način zahtijeva da se ne upriliče ovom svijetu,^{*1} iziskuje ipak, istovremeno, da u ovom svijetu, žive među ljudima i da, kao dobri pastiri, poznaju svoje ovce pa da nastoje kako bi i one koje nisu iz ovog stada priveli da i one čuju Kristov glas te bude jedno stado i jedan Pastir.^{2*} Da bi mogli to postići, mnogo im pomažu kreposti koje se u ljudskom društvu s pravom cijene. A te su: dobrota srca, iskrenost, karakternost i ustrajnost, uporno zalaganje za pravednost, uljudnost i druge, koje preporučuje apostol Pavao: »Sve što je istinito,; časno, pravo, nevino, ljubezno, što je na dobru glasu i sve što je kreposno i hvale vrijedno, to neka budu vaše misli (Fil 4, 8)«.**

II glava

PREZBITERSKO SLUŽENJE I.

PREZBITERSKE SLUŽBE

Prezbiteri, službenici riječi Božje

4. Božji se narod prvotno ujedinjuje Riječju Boga živoga,*« koja se doista s pravom može tražiti od svećeničkih usta.** Budući da se

qui prius non crediderit,* Presbvtteri, utpbte Episcoporum cooperatores, primum habent officium Evangelium Dei omnibus evangelizandi,* ut, mandatum exsequentes Domini: »Euntes in mundum universuro praedicate evangelium omni creaturae« (Me. 16, 15),⁵ Populum Dei constituent et augeant. Verbo enim salutari in corde non fidelium susdtatur et in corde fidelium alitur fides, qua congregatio fidelium incipit et crescit, secundum illud Apostoli: »Fides ex auditu, auditus autem per verbum Christi« (Rom. 10, 17). Omnibus ergo debitores sunt Presbvtteri, ut cum eis communicent veritatem Evangelii⁶ qua in Domino gaudent. Sive igitur, conversationem inter gentes habentes bonam, ad Deum glorificandum eas adducunt,⁷ sive, aperte praedicantes, mvsterium Christi non credentibus annuntiant, sive catechesim christianam tradunt vel Ecclesiae doctrinam explanant, sive sui temporis quaestiones sub luce Christi tractare student, eorum semper est non sapientiam suam, sed Dei Verbum docere omnesque ad conversionem et ad sanetitatem instanter invitare.⁸ Sacerdotalis vero praedicatio, in hodiernis mundi adiunctis haud raro perdifficilis, ut auditorum mentes aptius moveat, verbum Dei non modo generali et abstracto tantum exponere debet, sed soneretur applicando vitae circumstantiis, veritatem Evangelii perennem.

Ita mmisterium verbi multiformiter exercetur, secundum diversas audientium necessitates et praedicantium eharismata. In regionibus vel coetibus non christianis, nuntio Evahgdieo homines ad fidem et Sacramentorum, quippe quae sint Sacramenta fidei, quae de verbo norum, praesertim pro illis qui parum intellegere vel credere videntur quod frequentant, verbi praedicatio requiritur ad ipsum ministerium Sacramentorum, quippe uae sint Sacramenta fidei, quae de verbo nascitur et nutritur;⁹ quod praecipue valet pro Liturgia verbi in Missarum celebratione, in qua inseparabiliter uniuntur annuntiatio mortis et resurrectionis Domihi, respnsum populi audientis et oblatio ipsa qua Christus Novum Foedus confirmavit in Sanguine suo, cui oblationi fideles, et votis et. Sacramenti perceptione, communicant.¹¹

5. Deus, qui solus Sanctus et Sanctificator est, voluit quasi socios et auditores sibi assumere homines qui operi sanetificationis humiliter inserviant. Hinc Presbvtteri a Deo, ministrante Episcopo, conserantur, ut, participes Sacerdotii Christi ^pedali ratione effecti, in Sacris celebrandis tamquam ministri agant Eius, qui suum sacerdotale munus per Spiritum suum iugiter pro nobis in Liturgia exercet.¹² Baptismate quidem homines in Populum Dei introducunt; Sacramento Poenitentiae peccatores cum Deo et Ecclesia reconciliant; oleo Mkmorum i aegrotantes alleviant; - celebratione praesertim; Missae Sacramentum • CKristi sacramentaliter offerunt In omnibus autem Sacra-

nitko ne može spasiti ako prije ne uzvjeruje,⁸³ zato je prvenstveni zadatak prezbitera, kao suradnika biskupa, da svima naviještaju Božje Evanđelje²⁷ da bi tako — izvršujući Gospodinovu zapovijed: »Idite po cijelome svijetu i propovijedajte Evanđelje svakom stvorenju« (Mk 16, 15)²⁸ utemeljivali i umnažali Božji narod. Spasonosnom se naime riječi pobuđuje vjera u srcu onih koji ne vjeruju, a u srcu se vjernika hrani. Zajednica vjernika s njom započinje i raste, prema riječima Apostola: »Vjera dolazi od propovijedanja, a propovijedanje biva riječju Kristovom« (Rim 10, 17). Prezbiteri dakle duguju da sa svima dijele istinu Evanđelja²⁹ koju u Gospodinu posjeduju. Bilo dakle da pogane, svojim primjernim životom među njima, navode da slave Boga,³⁰ bilo da onima koji ne vjeruju otvorenim propovijedanjem mviještaju otajstvo Krista/bilo da predaju kršćansku katehezu ili tumače nauku Crkve, bilo da nastoje probleme svoga vremena tumačiti u Kristovu svjetlu, uvijek moraju naučavati ne svoju mudrost nego riječ Božju i sve uporno pozivati na obraćenje i svetost.⁸¹ Svećeničko propovijedanje — koje je u današnjim prilikama vrlo često izvanredno teško — da bi lakše pokrenulo srce i duh slušatelja, ne smije izlagati riječ Božju samo općenito i apstraktno nego vječnu istinu Evanđelja mora primjenjivati na konkretne životne prilike.

Tako se služba riječi vrši na različite načine, prema različitim potrebama slušatelja i prema raznolikim darovima propovjednika. Ljudi se u nekršćanskim zemljama ili zajednicama privode k vjeri i k sakramentima spasenja naviještanjem Evanđelja,³² a u samoj kršćanskoj zajednici — napose kad se radi o onima za koje izgleda da malo razumiju i vjeruju ono što vrše — propovijedanje riječi je potrebno za samo dijeljenje sakramenata, jer su to sakramenti vjere, koja se iz riječi rađa i njome se hrani.^{8*} To napose vrijedi za liturgiju riječi u služenju mise, u kojem se neodvojivo sjedinjuju naviješten je Gospodinove smrti i uskrsnuća, odgovor puka koji sluša' i sama žrtva kojom je Krist ti svojoj Krvi zapečatio Novi savez; vjernici u toj žrtvi sudjeluju prošnjama i primanjem sakramenta.**

Prezbiteri, službenici sakramenata i Euharistije

5. Bog, koji je jedini svet i posvetitelj, htio je uzeti ljude kao za svoje suradnike i pomoćnike da ponizno služe djelu posvećivanja. Zato *Bog*, posredstvom biskupa, posvećuje prezbitere da bi — postavši na poseban način dionicima Kristova sveceništva —r u svetkovanju tajni nastupali kao službenici onoga koji u liturgiji za nas po svom Duhu neprestano vrši svećeničku službu.³⁶ Qni krštavanjem uvode ljude u Božji narod, sakramentom pokore pomirijju. grešnike s Bogom i Crkvom, bolesničkim, uljem pridižu bolesne^ a pogotovu svetkovanjem mise sakramentamo prinose Kristovu žrtvu. Prezbiteri su u

mentis conficiendis, ut iam primaevae Ecclesiae temporibus testatus est beatus Ignatius Martvr,^{1*} Presbvtteri diversis rationibus cum Episcopo hierarchice colligantur, et sic eum in singulis fidelium cōgregationibus quodammodo praesentem reddunt.¹⁴ Cetera autem Sacramenta, sicut et omnia ecclesiastica ministeria, et opera apostolatus, cum Sacra Eucharistia cohaerent et ad eam ordinantur." In Sanctissima enim Eucharistia totum bonum spirituale Ecclesiae continetur,¹⁸ ipse scilicet Christus, Pascha nostrum panisque vivus per Carnem suam Špiritu Sancto vivificatam et vivificantem vitam praestans hominibus, qui ita invitantur et adducuntur ad seipsos, suos labores cunctasque res creatas una cum Ipso offerendos. Quapropter Eucharistia ut fons et culmen totius evangelizationis apparet, dum catechumeni ad participationem Eucharistiae paulatim introducuntur, et fideles, iam sacro baptismate et confirmatione signati, plene per receptionem Eucharistiae Corpori Christi inseruntur.

Est ergo Eucharistica Synaxis centrum congregationis fidelium cui Presbvtter praeest. Edocent igitur Presbyteri fideles divinam victimam in Sacrificio Missae Deo Patri offerre atque cum ea oblationem vitae suae facere; in špiritu Christi Paštoris instituunt eos peccata sua corde contrito Ecclesiae in Sacramento Poenitentiae submittere, ita ut magis magisque in dies ad Dominum convertantur, memores verborum Eius: »Poenitentiam agite, appropinquavit enim Regnum caelorum« (Mt. 4, 17). Ipsos pariter edocent Sacrae Liturgiae celebrationes ita participare, ut sinceram orationem in eis quoque attingant; eos ad spiritum orationis semper perfectiorem per totam vitam exercendum, pro uniuscuiusque gratiis et, necessitatibus, manuducunt, omnesque ad officia proprii status observanda, et profectiores ad consilia Evangelii, modo cuique congruo exercenda, alliciunt. Erudiunt proinde fideles ut possint hymnis et canticis spiritualibus in cordibus suis cantare Domino, gratias agentes semper pro omnibus in nomine Domini nostri lesu Christi, Deo et Patri.¹⁷ Laudes et gratiarum actiones quas adhibent in Eucharistiae celebratione ipsi Presbvtteri ad diversas horas diei dilatant in Divino persolvendo Officio, quo quidem nomine Ecclesiae, pro toto populo šibi commisso, immo pro universo mundo, Deum deprecantur.

. Domus orationis in qua Sanctissima Eucharistia celebratur et servatur, fidelesque congregantur, et in qua praesentia Filii Dei Salvatoris nostri in ara sacrificali pro nobis oblatis, in auxilium atque solatium fidelium colitur, nitida, orationi et sacris sollempnibus apta esse debet.¹⁸ In ea Pastores et fideles invitantur. ut grato animo respondeant dono Ipsius, qui per Humanitatem suam continuo vitam divinam in membra Corporis sui infudit. Carent Presbyteri scientiam et artem liturgicam recte colere, ut, suo ministerio liturgico, a christianis communitatibus šibi commissis perfectius in dies laudetur Deus, Pater et Filius et Spiritus Sanctus,

izvršivanju sviju sakramenata — kao što je već u vremenima prvo-bitne Crkve posvjedočio blaženi Ignacije mučenik^{8*} — na različite načine hijerarhijski združeni s biskupom i tako, na neki način, njega uprisutnjaju u pojedinim skupovima vjernika.³⁷ Ostali sakramenti i djela apostolata, kao i sve crkvene službe, tijesno su povezani s Euharistijom i prema njoj su usmjereni.⁹⁸ Presveta Euharistija naime sadrži svekoliko duhovno dobro Crkve,³⁹ to jest samoga Krista, naš Vazam i živi Kruh. On po svom Tijelu, Duhom Svetim oživljenom i oživljavajućem, daje ljudima život. Oni su tako pozvani i potaknuti da zajedno s njim prikazuju sebe, svoje napore i sve stvorene stvari. Zbog toga se Euharistija pokazuje kao izvor i vrhunac cjelokupne evangelizacije: katekumeni se pomalo privode udioništvu na Euharistiji, a vjernici, već obilježeni svetim krstom i potvrdom, primanjem Euharistije posvema urastaju u Kristovo tijelo.

Euharistijski je dakle sastanak, kojem je na čelu prezbiter, središte zajednice vjernika. Zato prezbiteri upućuju vjernike da božansku Žrtvu u misi prikažu Bogu Ocu i da s tom Žrtvom prinesu svoj život; poučavaju ih u duhu Krista Pastira da svoje grijehе raskajana srca podastiru Crkvi u sakramentu pokore, da se tako danomice sve više obrate Gospodinu, sjećajući se njegovih riječi: »Obratite se, jer je blizu kraljevstvo nebesko« (Mt 4, 17). Jednako ih tako upućuju da u svetkovanju svete liturgije tako sudjeluju da kod toga dopru do istinske molitve. Vode ih da tijekom cijeloga života, svaki prema svojim milostima i potrebama, žive sve savršenijim duhom molitve. Potiču sve da ispunjavaju dužnosti vlastitog staleža, a one savršenije da žive prema evanđeoskim savjetima kako je komu primjereno. Zato poučavaju vjernike da bi mogli »himmima i duhovnim pjesmama u svojim srcima pjevati Gospodinu, zahvaljujući uvijek za sve Bogu i Ocu u ime Gospodina našega Isusa Krista«.⁴⁹

\ Prezbiteri hvale i zahvaljivanja kojima se služe u euharistijskom svetkovanju sami produžuju na različite časove dana obavljajući božanski časoslov, kojim u ime Crkve mole Boga za sav sebi povjereni narod, štoviše, za sav svijet.

Kuća molitve — u kojoj se slavi i čuva presveta Euharistija i sakupljaju vjernici, u kojoj se prisutnost Sina Božjega, našega Spasitelja, koji je za nas prikazan na žrtveniku, časti na pomoć i utjehu vjernika — mora biti uredna i čista te prikladna za molitvu i za svetkovanje.** Pastiri i vjernici se pozivaju da u njoj zahvalnim srcem odgovore na dar onoga koji po svom čovječstvu neprestano ulijeva božanski život u udove. svoga Tijela.⁴² Neka prezbiteri nastoje istinski njegovati liturgijsko znanje i umijeće, da po njihovoj liturgijskoj službi povjerene im kršćanske, zajednice danomice sve savršenije slave Boga, Oca i Sina i Duha Svetoga.

6. Munus Christi Capitis et Pastoris pro sua parte auctoritatis exercentes, Presbyteri, nomine Episcopi, familiam Dei, ut fraternitatem in unum animatam, colligunt, et per Christum in Spiritu ad Deum Patrem adducunt.²⁰ Ad hoc autem ministerium exercendum, sicut ad cetera munera Presbyteri, confertur potestas spiritualis, quae quidem ad aedificationem datur.²¹ In aedificanda autem Ecclesia, Presbyteri cum omnibus eximia humanitate ad exemplar Domini conversari debent. Neque iuxta placita hominum,²² sed iuxta exigentias doctrinae et vitae christianae erga eos agere debent, eos docentes et ut filios etiam carissimos monentes,²³ secundum verba Apostoli: »Insta opportune, importune, argue, obsecra, increpa in omni patientia et doctrina« (2 Tim. 4, 2).«

Ouapropter ad sacerdotes, qui in fide educatores, pertinet curare sive per se sive per alios, ut singuli fideles ad suam propriam vocationem secundum Evangelium excolendam, ad sinceram operosamque caritatem, et ad libertatem, qua Christus nos liberavit,²⁵ in Spiritu Sancto adducantur. Parum proderunt caeremoniae, etsi pulchrae, vel consociationes, etsi florentes, si non ordinantur ad educandos homines ad maturitatem christianam consequendam.²⁸ Quam ut promoveant, eis auxilio erunt Presbyteri ut in ipsis eventibus magnis vel parvis, quid res exigant, quae sit Dei voluntas perspicere valeant. Edoceantur etiam christiani ut non sibi solum vivant, sed, secundum exigentias novae legis caritatis, unusquisque sicut accepit gratiam, in alterutra illam administret²⁷ et ita omnes officia sua in communitate hominum christiane absolvant.

Quamvis vero omnibus debitores sint, Presbyteri tamen peculiari modo commendatos sibi habent pauperes et tenuiores cum quibus Dominus Ipse sese sociatum ostendit,²⁸ et quorum evangelizatio signum messianici operis datur.²⁹ peculiari etiam diligentia prosequuntur iuniores, et insuper coniuges ac parentes, qui ut in amicales coetus conveniant optandum est, ad sese mutuo adiuvandos ut christiane in vita saepe ardua facilius planusque agant. Meminerint Presbyteri religiosos omnes viros ac mulieres, quippe qui pars praecellens sint in domo Domini, speciali cura dignos esse ad eorum spiritualem profectum in bonum totius Ecclesiae. Maxime tandem solliciti sint aegrotantium et morientium, eos visitantes et in Domino confortantes.»«

Munus vero Pastoris non ad fidelium singillatim curam habendam coarctatur, sed etiam ad genuinam communitatem christianam efformandam proprie extenditur. Spiritus autem communitatis debite ut colatur, non tantum ecclesiam localem sed et universam Ecclesiam amplecti debet. Communitas autem localis non suorum dumtaxat fide-

6. Prezbiteri, vršeći — razmjerno prema dijelu svoje vlasti — službu Krista Glave i Pastira, okupljaju u biskupovo ime Božju obitelj, kao bratsku zajednicu usmjerenu prema jedinstvu, i po Kristu u Duhu je dovode Bogu Ocu.⁴» A za vršenje ove službe, kao i za ostale prezbiterijske dužnosti, podjeljuje im se duhovna vlast koja im se, dakako, daje u svrhu izgrađivanja.^{4*} U izgrađivanju Crkve prezbiteri se, po Gospodinovu primjeru, moraju sa svima ophoditi s izuzetnom čovječnošću. Ne smiju s njima postupati kako se sviđa ljudima,⁴⁵ nego kako to zahtijevaju kršćanska nauka i život, poučavajući i opominjući ih kao najdraže sinove⁴⁹ prema Apostolovim riječima: »Budi uporan i kad je zgodno i kad je nezgodno: opominji, zaklinji, kori sa svom strpljivošću i znanjem« (2 Tim 4, 2).⁴⁷

Zato na svećenike kao odgojitelje u vjeri spada da se sami ili preko drugih brinu da pojedini vjernici budu u Duhu Svetom dovedeni do toga da razvijaju vlastiti poziv po Evanđelju, do iskrene i djelotvorne ljubavi i do slobode kojom nas je Krist oslobodio.⁴⁸ Mala će korist biti od ceremonija, makar i lijepih, ili od udruženja pa bila i cvatuća, ne bude li sve to služilo odgajanju ljudi da postignu kršćansku zrelost.⁴⁹ U promicanju te zrelosti bit će im na pomoći prezbiteri da bi mogli uočiti što sama stvar traži i što je Božja volja u važnim kao i u svakodnevnim događajima. Neka kršćani budu također poučeni da ne žive samo za sebe nego da prema zahtjevima novoga zakona ljubavi svatko kako je milost primio tako njome drugome služi,⁵⁰ pa da tako svoje dužnosti u ljudskoj zajednici kršćanski izvrše.

Premda su prezbiteri obavezni prema svima, ipak su im na poseban način povjereni siromašni i slabi, s kojima je i sam Gospodin pokazao povezanost,⁵¹ a njihova evangelizacija je postavljena za znak mesijanskoga djelovanja.⁵² Isto tako neka se posebno brinu o mladeži, a povrh toga o supruzima i roditeljima. Poželjno je da se ovi okupljaju u prijateljske zajednice u svrhu međusobnog potpomaganja da bi u životu, koji je često težak, mogli lakše i potpunije kršćanski djelovati. Neka se prezbiteri sjete da svi redovnici, muškarci i žene, jer sačinjavaju istaknuti dio u Gospodnjoj kući, zaslužuju da se posveti posebna briga njihovu duhovnom napretku za dobro cijele Crkve. Neka se, napokon, s najvećom skrbi brinu za bolesne i umiruće, neka ih posjećuju i hrabre u Gospodinu.⁵⁸

Pastirska služba nije ograničena samo na brigu za pojedine vjernike nego se ona bitno proteže također na izgrađivanje prave kršćanske zajednice. A da bi se ispravno gajio duh zajedništva, on mora obuhvaćati ne samo mjesnu, »nego i sveopću Crkvu. Mjesna se zajednica

Hum curam fovere, sed etiam zelo missionali imbuta viam ad Christum omnibus hominibus parate debet. Specialiter tamen sibi commendatos habet catechumenos et neophytos, qui gradatim ad vitam christianam cognoscendam et ducendam educandi sunt.

Nulla tamen communitas christiana aedificatur nisi radicem cardinemque habeat in Sanctissimae Eucharistiae celebratione, a qua ergo omnis educatio ad spiritum communitatis incipienda est.*¹ Quae celebratio ut sincera et plena sit tam ad varia caritatis opera mutuumque adiutorium quam ad missionalem actionem, necnon ad varias christiani testimonii formas, ducere debet.

Praeterea caritate, oratione, exemplo et poenitentiae operibus, ecclesialis communitas veram erga animas ad Christum adducendas maternitatem exercet. Ipsa enim instrumentum efficax constituit quod nondum credentibus via ad Christum eiusque Ecclesiam indicatur vel sternitur, quo etiam fideles excitantur, aluntur et ad pugnam spirituales roborantur.

In exstruenda vero christianorum communitate, Presbyteri nunquam alicui ideologiae vel factioni humanae inserviunt, sed, ut Evangelii Praecones et Ecclesiae Pastores, ad Corporis Christi spirituale incrementum consequendum operam impendunt.

II. Presbyterorum habitudo ad alios

7. Presbyteri omnes, una cum Episcopis, unum idemque sacerdotium et ministerium Christi ita participant, ut ipsa unitas consecrationis missionisque requirat hierarchicam eorum communionem cum Ordine Episcoporum,«* quam optime aliquando in liturgica concelebratione manifestant, et cum quibus coniuncti profitentur se Eucharisticam Sacramentum celebrare.*⁸ Episcopi igitur, propter donum Spiritus Sancti quod Presbyteris in sacra Ordinatione datum est, illos habent ut necessarios adiutores et consiliarios in ministerio et munere docendi, sanctificandi et pascendi plebem Dei.*«'-Quod enixe, iam ab antiquis Ecclesiae temporibus, liturgica documenta proclamant, dum sollemniter postularit a Deo super Presbyterum ordinandum infusionem spiritus »gratiae iet consilii, ut adiuvet ac gubernet populum in corde mundo«,*⁸ quemadmodum in eremo Moysis spiritus in mentes septuaginta virorum prudentium propagatus est,^w >quibus ille adiutoribus usus, in populo innumeras multitudines facile gubernavit.«.*⁷ Propter hanc ergo in eodem sacerdotio atque ministerio communionem, Episcopi ut fratres et amicos suos habeant Presbyteros,^w eorumque bonum, tam materiale quam praesertim spirituale ipsis pro viribus cordi sit. Potissimum enim in illos sacerdotum suorum sanetitudinis grave recidit onus:⁸⁹ maximam ergo curam exercent in continua

ne smije brinuti samo za svoje vjernike, nego prožeta misijskom revnošću, mora također svim ljudima pripravljati put do Krista. Njoj su napose povjereni katekumeni i novokršteni, koje treba postepeno odgajati da upoznaju i provode kršćanski život.

Ipak se nijedna kršćanska zajednica ne može izgrađivati ako nema svoj korijen i stožer u svetkovanju presvete Euharistije. Od nje dakle treba započeti svaki odgoj duha zajedništva.⁵⁴ Ovo je svetkovanje iskreno i potpuno kad vodi kako do različitih djela ljubavi i uzajamnog pomaganja tako i do misijske djelatnosti i različitih oblika kršćanskog svjedočenja.

Osim toga ljubavlju, molitvom, primjerom i djelima pokore crkvena zajednica izvršuje pravo materinstvo prema dušama koje treba dovesti Kristu. Crkvena zajednica jest uspješno sredstvo koje pokazuje i krči put do Krista i njegove Crkve onima što još ne vjeruju, i koje vjernike potiče i hrani te ih jača za duhovnu borbu.

Svećenici kao graditelji zajednice kršćana nisu nikada u službi neke ideologije ili neke ljudske stranke, nego, kao vjesnici Evanđelja i kao pastiri Crkve, svoje snage ulažu u duhovni rast Kristova Tijela.

II. ODNOS PREZBITERA PREMA DRUGIMA

Odnosi između biskupa i prezbitera

7. Svi prezbiteri, zajedno s biskupima, tako učestvuju u jednom te istom Kristovu svećeništvu i službi da samo jedinstvo posvećenja i poslanja iziskuje njihovo hijerarhijsko zajedništvo s biskupskim redom,⁶⁵ što prigodice izvrsno očituju u liturgijskoj koncelebraciji gdje prezbiteri ispovijedaju da svetkuju euharistijsku sinaksu povezani s biskupima.⁵⁰ Zato biskupi — zbog dara Duha Svetoga koji je prezbiterima podijeljen u svetom ređenju — smatraju prezbitere neophodnim pomagačima i savjetnicima u službi i u dužnosti poučavanja, posvećivanja i vođenja Božjeg naroda.⁵⁷ Već od najstarijih vremena Crkve liturgijski dokumenti snažno to proglašuju do* od Boga svečano mole da se na prezbitera koji se redi izlije duh »milosti i savjeta, da pomaže narodu i njime upravlja čistim srcem«,⁸⁸ kao što je Mojsijev duh u pustinji prešao na sedamdeset mudrih ljudi⁵⁹ »kojima se on služio kao pomoćnicima i upravljao nebrojenim, mnoštvom naroda«. *⁰ Zbog ovoga zajedništva u istom svećeništvu i službi neka biskupi drže prezbitere svojom braćom 'vi prijateljima,⁶¹ i neka svim silama misle na njihovo ^obtoi ^materijalno a pogotovo duhovno. Prvenstveno na njima leži teška "odgovornost za posvećivanje njihovih svećenika.⁶² Neka se stoga najozbiljnije brinu oko neprestanog iz-

formatione Presbyterii sui.⁴⁰ Eos libenter audiant, immo consulant et cum eis colloquantur de iis quae ad necessitates operis pastoralis et ad bonum dioecesis spectant. Ut vero id ad effectum deducatur, habeatur, modo hodiernis adiunctis ac necessitatibus accommodato,⁴¹ forma ac normis iure determinandis, coetus seu senatus⁴² sacerdotum, Presbyterium repraesentantium, qui Episcopum in regimine dioeceseos suis consiliis efficaciter adiuvare possit.

Presbyteri autem, ante oculos habentes plenitudinem Sacramenti Ordinis qua Episcopi gaudent, in ipsis reveantur auctoritatem Christi supremi Pastoris. Suo igitur Episcopo sincera caritate et oboedientia adhaereant.⁴³ Quae sacerdotalis oboedientia, cooperationis spiritu perfusa, fundatur in ipsa participatione ministerii episcopalis, quae Presbyteris per Sacramentum Ordinis et missionem canonicam confertur.⁴⁴

Unio Presbyterorum cum Episcopis eo magis nostris diebus requiritur quod aetate hac nostra, diversis ex causis, incepta apostolica non tantum multiplices formas induere, verum etiam limites unius paroeciae vel dioecesis praetergredi necesse est. Nullus ergo Presbyter seorsum ac veluti singillatim suam missionem satis odimplere valet, sed tantum viribus unitis cum aliis Presbyteris, sub duetu eorum, qui Ecclesiae praesunt.

8. Presbyteri, per Ordinationem in Ordine presbyteratus constituti, omnes inter se intima * fraternitate sacramentali neentur; specialiter autem in dioecesi cuius servitio sub Episcopo proprio addicuntur unum Presbyterium efformant. Etsi enim diversis officiis mancipentur, unum tamen gerunt sacerdotale pro hominibus ministerium. Ad idem enim opus ut cooperentur mittuntur omnes Presbyteri, sive ministerium paroeciale vel supraparoeciale exercent, sive scientiae investigandae aut tradendae operam conferant, sive etiam manibus laborent, ipsorum operariorum, ubi id prestante quidem competenti Auctoritate expedire videatur, sortem participant, sive tandem alia opera apostolica vel ad apostolatam ordinata adimpleant. Ad unum omnes quidem conspirant, ad aedificationem nempe Corporis Christi, quae, nostris praesertim temporibus, multiplicia officia necnon novas accommodationes requirit. Quapropter magni momenti est ut omnes Presbyteri, sive dioecesani sive religiosi, sese invicem adjuvant, ut semper sint cooperatores veritatis.⁴⁵ Cum ceteris ergo membris huius Presbyterii, unusquisque spiritualibus apostolicae caritatis, ministerii et fraternitatis nexibus coniungitur: quod iam ab antiquis temporibus liturgice significatur, cum Presbyteri adstantes super novum electum, simul cum Episcopo ordinant, manus imponere invitentur, et cum .Sacram Eucharistiam unanimo corde condebrant. Singuli ergo Pre-

građivanja svoga prezbitarija.^{9*} Neka ih rado slušaju, štoviše, neka se s njima savjetuju i neka razgovaraju o stvarima koje se tiču potreba dušobrižništva i dobra biskupije. A da se to postigne, neka se, prema današnjim prilikama i potrebama^{*4} — u obliku i prema odredbama koje će propisati crkveno pravo — ustanovi vijeće ili skupština svećenika⁶ koji predstavljaju prezbitarij, da bi svojim savjetima mogla uspješno pomagati biskupu u upravi biskupijom.

Prezbitari, imajući pred očima puninu sakramenta reda koju posjeduju biskupi, neka u njima poštuju autoritet Krista vrhovnog pastira. Zato neka prijavljuju uz svog biskupa iskrenom ljubavlju i poslušnošću.⁶⁸ Ova se svećenička poslušnost, prožeta duhom suradnje, temelji na samom učestvovanju u biskupskoj službi, koje se prezbitarima daje sakramentom reda i kanonskim poslanjem.⁶⁷

Jedinstvo se prezbitara s biskupima u naše dane traži to više što je za današnjicu nužno da inicijative u apostolatu, iz različitih razloga, poprime ne samo mnogostruke oblike nego da također pređu granice pojedine župe ili biskupije. Nijedan dakle prezbitar nije kadar za sebe i pojedinačno ispuniti u dostatnoj mjeri svoje poslanje, nego tek sjedinivši snage s drugim prezbitarima pod vodstvom onih koji su predstojnici Crkve.

Povezanost i bratska suradnja među prezbitarima

8. Svi prezbitari, ređenjem^u i u reci prezbitarata, međusobno su povezani najtješnjim sakramentalnim bratstvom; napose pak oni u jednoj biskupiji, čijoj su službi pod vlastitim biskupom dodijeljeni, sačinjavaju jedan prezbitarij. Premda su postavljeni na različite dužnosti, ipak izvršuju jednu svećeničku službu za ljude. Svi se prezbitari naime šalju, da surađuju u istom djelu, bilo da obavljaju župsku ili nadžupsku službu, bilo da se bave znanstvenim istraživanjem ili predavanjem, bilo da rade, dijeleći sudbinu samih radnika — gdje se to smatra korisnim, dakako uz odobrenje nadležne vlasti — bilo, napokon, da ispunjavaju druga apostolska djela ili koja su prema apostolatu usmjerena. Svi naime smjeraju k jednome, to jest izgradnji Kristova Tijela, koja, napose u naše vrijeme, iziskuje mnogovrsne službe i nova proučavanja. Zato je vrlo važno da se svi prezbitari, dijecezanski i redovnički, međusobno pomažu da budu uvijek suradnici istine.⁸⁸ Svaki je dakle između njih s ostalim članovima toga prezbitarija povezan posebnim vezama apostolske ljubavi, službe i bratstva: to je od davnih vremena liturgijski izraženo time što se prisutni, prezbitari pozivaju da zajedno s biskupom zaređuju i polože ruke na novog izabranika i što zajednički koncelebriraju svetu Euharistiju. Zato su pojedini svećenici

sbvteri cum confratribus suis uniuntur vinculo caritatis, orafionis et omnimodae cooperationis, atque ita manifestatur illa unitas qua Christus voluit suos in unum esse ex>nsummatos, ut cognoscat mundus Filium missum esse a Patre.⁴⁸

Quam ob rem, qui sunt provectoris eatatis iuniores vere ut fratres suscipiant eosque in primis inceptis et oneribus ministerii adiuvent, itemque mentem eorum, etsi a propria diversam, intellegere satagant atque incepta eorum cum benevolentia prosequantur. Iuvenes pariter reveantur aetatem atque experientiam seniorum cumque illis de rebus curam animarum spectantibus consilia conferant et libenter collaborent.

Špiritu fraterno dueti, Presbyteri hospitalitatem ne obliviscantur,⁴⁷ colant beneficentiam et communionem bonorum,⁴⁸ praesertim solliciti eorum qui sunt aegroti, afflicti, laboribus nimis onerati, solitarii, e patria exsules, necnon eorum qui persecutionem patiuntur,⁴⁹ Etiam ad relazandum animum libenter et cum gaudio conveniant, memores verborum quibus ipse Dominus Apostolos defatigatos invitabat: »Venite seorsum in desertum locum, et requiescite pusillum« (Me. 6, 31). Insuper, ut Presbyteri in vita spirituali et intellectuali colenda mutuam iuvamen inveniunt, ut aptius in ministerio cooperari valeant utque a periculis solitudinis forte orientibus eripiantur, aliqua vita communis vel aliquod vitae consortium inter eos foveatur, quod tamen plures formas, iuxta diversas necessitates personales vel pastorales, induere potest, nempe cohabitationem, ubi possibilis est, vel communem mensam, vel saltem frequentes ac periodicos conventus. Magni quoque habendae sunt et diligenter promovendae associationes quae, statutis a competentl ecclesiastica auctoritate recognitis, per aptam et convenienter approbatam vitae ordinationem et per iuvamen fraternum, sanetitatem sacerdotum in exercitio ministerii fovent, et sic toti Ordici Presbvtterorum servire intendunt.

Demum, ratione eiusdem communibnis in sacerdotio, se sciunt Presbvtteri specialiter obligatos erga eos qui aliquibus difficultatibus laborant; quibus tempestivum praebeant auxilium, etiam si opus sit eos discrete monendo. Illos autem qui in quibusdam defecerunt fraterna caritate atqie magno animo semper prosequantur, prb ipsis instarites preces Deo effundant eisque continuo sese praebeant ut revera fratres et amicos.

9. Nbvť Testamenti sacerdotes, licet "Sacramenti Ordinis rai»v/ue praestanfissimum ac necessarium ih Popufo e't^Tpro Populo'Dei munus patris et magistri exerceant, tamen smiull dim bmbibus christifidelibus sunt disdpuli Domini,' Dei vocantiš gratia Eius Regni participes

vezani sa subraćom verigama ljubavi, molitve i svestrane suradnje. Tako dolazi do izražaja ono jedinstvo kojim je Krist htio da njegovi budu do kraja jedno, da svijet spozna da je Sin poslan od Oca.⁶⁹

Zato neka stariji primaju mlade zaista kao braću i neka im pomažu u prvim pothvatima i teškoćama službe. Neka se isto tako trude da shvate njihov mentalitet, premda je različan od vlastitoga, a njihove pothvate neka prate s dobrohotnošću. Mladi sa svoje strane neka poštuju dob i iskustvo starijih i neka se o stvarima koje se tiču dušobrižništva s njima savjetuju i s njima rado surađuju.

Prezbiteri, vođeni bratskim duhom, neka ne zaboravljaju na gostoljubivost,⁷⁰ neka gaje dobrotvornost i zajedništvo dobara.⁷¹ Neka se pogotovo brinu za one koji su bolesni, potišteni, preopterećeni poslovima, osamljeni, prognani iz domovine i za one koji trpe prognostvo.⁷² Neka se isto tako rado i s veseljem sastaju u svrhu duševnog odmora, imajući na pameti riječi kojima je sam Gospodin pozivao umorne apostole: »Dođite vi sami napose, na samotno mjesto, te se malo odmorite« (Mk 6, 31). Osim toga, da bi prezbiteri H izgrađivanju duhovnog i intelektualnog života nalazili uzajamnu pomoć, da bi u službi mogli bolje surađivati i da bi se istrgli iz opasnosti osamljenosti koje se možda rađaju, neka se među njima promiče nekakav zajednički život ili neka vrst životnog zajedništva. To, prema različitim osobnim i pastoralnim potrebama, može poprimiti više oblika, kao što su: zajedničko stanovanje, gdje je to moguće, ili zajedničko blagovanje, ili bar češće povremeno sastajanje. Valja cijeniti i brižno promicati udruženja koja, pošto je nadležna crkvena vlast odobrila njihove statute, unapređuju svetost svećenika. u< izvršavanju njihove službe odgovarajućom i prokušanom organizacijom života te bratskom podrškom pa tako poslužiti cijelom prezbiteriskpm redu..

Neka prezbiteri; napokon, znadu da zbog istog zajedništva u svećem^tvu imaju posebne obaveze prema onima koji se nalaze u nekim teškoćama, Ovima neka pruže pravovremenu pomoć i neka ih, ako treba, diskretno opomenu. One koji -su u bilo čemu pogriješili, neka uvijek,prate bratskom-ljubavlju i velikodušnošću. Neka se za njih usrdno mole Bogu i neka prema njima budu Jcao prava braća i prijatelji.

Odnosi između prezbitera i laika

9. Premda svećenici Novoga .saveza snač,om sakramenta reda, ,u>, Božjem narodu i zajBožji narod,izv^uju^vanjed^o, uzvišenu i potrebnu službu oca i učitelja, ipak su zajedno sa svm^vjernic^a Gosp^Klmovi učenici, a po milosti Boga, Jcoji ih,Je pozvao, postado^ .dionicima,

facti.⁵⁰ Cum omnibus enim in fonte baptismi regeneratis Presbyteri sunt fratres inter fratres,⁵¹ utpote membra unius eiusdemque Christi Corporis, cuius aedificatio omnibus demandata est.⁵⁸

Presbyteros igitur sic oportet praeesse, ut non quae sua sunt quaerentes, sed quae Iesu Christi,⁵⁸ cum fidelibus laicos operam coniungant et in medio eorum se gerant ad exemplum Magistri, qui inter homines »non venit ministrari, sed ministrare, et dare animam suam redemptionem pro multis« (Mt. 20, 28). Presbyteri sincere laicorum dignitatem atque propriam, quam laici in missione Ecclesiae habent partem, agnoscant et promoveant. Iustam etiam libertatem, quae omnibus in civitate terrestri competit, sedulo in honore habeant. Libenter audiant laicos, eorum desideria raterne considerantes, eorumque experientiam et competentiam in diversis campis humanae actionis agnoscentes, ut simul cum ipsis signa temporum recognoscere queant. Probantes spiritus si ex Deo sint,⁵⁴ charismata laicorum multiformia, tam humilia quam altiora, cum sensu fidei detergant, cum gaudio agnoscant, cum diligentia foveant. Inter alia vero dona Dei quae in fidelibus abundanter inveniuntur, peculiari cura digna sunt, quibus non pauci ad altioram vitam spiritualem attrahuntur. In tem cum fiducia laici in servitium Ecclesiae officia committant, de agendi libertatem et spatium relinquentes, immo eos ut opera etiam sua sponte aggrediantur opportune invitantes.⁵⁵

Presbyteri demum in medio laicorum positi sunt ut omnes ad caritatis unitatem ducant »caritate fraternitatis invicem diligentes, honore invicem praevinentes« (Rom. 12, 10). Eorum igitur est diversas mentes ita componere ut nemo in fidelium communitate extraneum se sentiat. Boni communis, cuius nomine Episcopi curam habent, defensores, atque simul veritatis strenui assertores, ne fideles omni vento doctrinae circumferantur.⁶⁰ peculiari sollicitudini eorum committuntur qui a praxi Sacramentorum, immo a fide forsam defecerunt, quos quidem ut boni pastores adire non omittent.

Ad praescripta de oecumenismo attendentes,^{5*} non obliuiscuntur fratrum quae plebae huiusmodi ecclesiasticae communioni non fruuntur.

Commendatos sibi tandem habebunt illos omnes qui Christum Salvatorem suum non agnoscunt

Ipsi vero christifideles conscii sint se obligatos esse Presbyteris suis; et ideo filiali amore eos deinde, pastores suos et patres; prosequantur; item, eorum sollicitudines participantes, oratione et opere, quantum fieri possit amiliorum sunt suis Presbyteris, ut hi aptius difficultates superare et fructuosius officia sua adimplere valeant.⁸⁸

njegova kraljevstva.^{7*} Prezbiteri su sa svima koji su u krsnom zdencu preporođeni braća među braćom,⁷⁴ jer su udovi jednog te istog Kristova Tijela, čije je izgrađivanje svima povjereno.^{7*}

Stoga prezbiteri trebaju vršiti poglavarsku službu tako da ne traže svoje, nego ono što pripada Isusu Kristu.⁷⁸ Neka s vjericima laicima rade zajednički i neka se među njima ponašaju po primjeru Učitelja koji među ljude »nije došao da mu služe, nego da on služi i da svoj život dadne za otkup mnogih« (Mt 20, 28). Neka prezbiteri iskreno priznaju i neka promiču dostojanstvo laika i poseban udio što ga laici imaju u poslanju Crkve. Isto tako neka brižno poštuju dužnu slobodu koja svima pripada u građanskom društvu. Treba da laike rado saslušaju i da njihove želje bratski ocjenjuju, priznavajući njihovo iskustvo i mjerodavnost na različitim područjima ljudske djelatnosti, da bi tako mogli zajednički s njima razabirati znakove vremena. Ispitujući duhove jesu li od Boga,⁷⁷ neka osjetilom vjere nastoje otkriti mnogovrsne milosne darove laika, kako one neznatne tako i značajnije, pa neka ih radosno priznaju i pomnjivo njeguju. Među ostalim Božjim darovima, koji se obilato nalaze kod vjernika, posebne su brige vrijedni oni koji mnoge privlače na viši duhovni život. Jednako neka laicima s povjerenjem dodjeljuju dužnosti na službu Crkve, ostavljajući im slobodu i prostor djelovanja. Neka ih, štaviše, na zgodan način pozivaju da se i sami od sebe dadu na posao.⁷⁸

Prezbiteri su, napokon, postavljeni usred laika da sve privedu k jedinstvu ljubavi, »ljubeći jedan drugoga bratskom ljubavlju, pretečući jedan drugoga odavanjem časti« (Rim 12, 10). Stoga je njihova dužnost da različita mišljenja usklađuju tako da se u zajednici vjernika nitko ne osjeti tuđincem. Branitelji su zajedničkoga dobra, za koje se brinu u biskupovo ime, a ujedno su odvažni pobornici istine, da vjernike ne raznaša svaki vjetar nauke.⁷⁹ Njihovoj se posebnoj brizi povjeravaju oni koji su se odalečili od praktičnoga sakramenata, ili su, štaviše, možda otpali od vjere. Kao dobri pastiri neće propustiti a da im se ne približe.

Imajući na pameti propise ekumenizma,^{8*} neće zaboravljati ni braću koja s nama ne uživaju puno crkveno jedinstvo.,

Brinut će se napokon i za sve one koji Krista ne priznaju svojim Spasiteljem.

^r A sami vjernici neka budu svjesni da su dužni svojim prezbiterima, pa neka im kao svojim pastirima i očima iskazuju dug sinovskom ljubavlju; neka isto tako svojim prezbiterima, učestvujući u njihovim brigama;, pomažu koliko je moguće molitvom i djelom da bi oni lakše mogli svladati teškoće i da bi što plodonosnije ispunjavali svoje dužnosti.⁸¹

III. Presbyterorum distributio et vocationes sacerdotales

10. Donum spirituale, quod Presbyteri in ordinatione acceperunt, illos non ad limitatam quandam et coarctatam missionem praeparat, sed ad amplissimam et universalem missionem salutis »usque ad ultimum terrae« (Act. 1, 8), nam quodlibet sacerdotale ministerium participat ipsam universalem amplitudinem missionis a Christo Apostolis concredita. Christi enim Sacerdotium, cuius Presbyteri vere participes facti sunt, ad omnes populos et ad omnia tempora necessario dirigitur, neque ullis limitibus sanguinis, nationis vel aetatis coarctatur, ut iam in figura Melchisedech arcano modo praefiguratur.^{1*} Meminerint igitur Presbyteri omnium ecclesiarum sollicitudinem sibi cordi esse debere. Quapropter Presbyteri illarum dioecesium, quae maiore vocationum copia ditantur, libenter se paratos praebeant, permittente vel exhortante proprio Ordinario, ad suum ministerium in regionibus, missionibus vel operibus cleri penuria laborantibus ezercendum.

Normae praeterea de incardinatione et excardinatione ita recognoscantur ut, pervetere hoc instituto firmo manente, ipsum tamen hodiernis pastoralibus necessitatibus melius respondeat. Ubi **veto** ratio apostolatus ' postulaverit, facilia reddantur non solum apta Presbyterorum distributio, sed etiam peculiaria opera pastbralia pro diversis coetibus socialibus, quae in aliqua regione, vel natione **aut** in quacumque terrarum orbis parte perficienda sunt. Ad hoc **ergo** quaedam seminaria, internationalia, peculiaria dioeceses vel praelaturae personales et alia huiusmodi utiliter constitui possunt, quibus, modis pro singulis inceptis statuendis et salvis semper iuribus Ordinariorum locorum, Presbyteri addici vel incardinari queant in bonum commune totius Ecclesiae.

Ad novam tamen regionem, praesertim si illius linguam et mores nondum bene cognoverint, in quantum fieri potest, Presbyteri ne mittantur singuli, sed, ad exemplum Christi discipulorum,⁶⁰ saltem bini vel terni, ut ita mutuo sibi sint adiutorio. Parker expedit sollicitam curam adhibere de eorum vita spirituaji, necnon de eorum valetudine mentis et corporis; et, quatenus id fieri possit, loca et condiciones laboris pro ipsis praeparentur iuxta uniuscuiusque adiuncta personalia. Magnopere expedit simul ut, qui novam nationem petunt, apte cognoscere curent non solum linguam illius loci, sed etiam peculiarem indolem psychologiam et* socialem illius populi cui in humilitate servire volunt quam perfectissime cum eodem communicantes, ita ut exemplum sequantur Pauli Apostoli, qui de se ipso dicere potuit: »Nam cum liber essem ex omnibus, omnium me servum feci, ut plures lucrifacerem. Et factus sum Iudaeis tamanam Iudaeus, ut Iudaeos lucriferem...« (1 Cor. 9, 19-20).

III. RASPODJELA PREZBITERA I SVEĆENIČKA ZVANJA

Briga za svu Crkvu

10. Duhovni dar koji su prezbiteri primili na ređenju ne pripravlja ih za neko ograničeno i usko poslanje, nego za najšire i sveopće poslanje spasenja »sve do nakraj zemlje« (Dj 1, 8). Svaka naime svećenička služba ima udio u sveopćoj širini poslanja koje je Krist povjerio apostolima. Jer je Kristovo svećeništvo, kojega su prezbiteri uistinu postali dionici, nužno upravljeno prema svim narodima i svim vremenima. Nije sapeto nikakvim granicama ni krvi, ni narodnosti ili dobi, kao što je to već u Melkizedekovu liku tajanstveno pretkazano.⁸⁸ Neka dakle prezbiteri imaju na pameti da im mora biti na srcu briga za sve Crkve. Zato neka se prezbiteri onih biskupija koje su bogatije zvanjima drage volje pokažu spremnima da — uz odobrenje ili na poticaj vlastitog ordinarija — svoju službu vrše u krajevima, misijama ili akcijama koje trpe od nestašice klera.

Osim toga neka se norme o inkardinaciji i ekskardinaciji preinače tako da bi ova prastara uredba — koja i dalje ostaje na snazi — ipak bolje odgovarala današnjim pastoralnim potrebama. Gdje apo-stolat bude zahtijevao, neka se olakša ne samo prikladna raspodjela prezbitera nego i posebni pastoralni pothvati među različitim društvenim skupinama koji se imaju izvršiti u nekom kraju, narodu ili u bilo kojem dijelu svijeta. U tu se svrhu mogu s korišću osnivati međunarodna sjemeništa, posebne biskupije ili osobne prelature i slično, kojima se mogu dodjeljivati ili inkardinirati prezbiteri radi zajedničkog dobra cijele Crkve. Za svaki pojedini pothvat treba odrediti način kako ga treba izvoditi, a pri tom neka ostanu netaknuta prava mjesnih ordinarija.

Ipak neka se prezbiteri, ukoliko je moguće, u novi kraj ne šalju pojedinačno — napose ako još ne poznaju dobro jezika ni običaja toga kraja — nego ih po primjeru Kristovih učenika⁸ treba slati bar po dvojicu ili trojicu zajedno, da bi se tako međusobno potpomagali. Isto je tako važno pomnjivo se brinuti za njihov život i za njihovo duševno i tjelesno zdravlje. Neka se, koliko to bude moguće, za njih pripreme mjesta i uvjeti rada, prema osobnom stanju svakoga pojedinca. Vrlo je važno također da se oni koji odlaze k drugom narodu potrudu da upoznaju ne samo jezik onoga kraja nego i posebne psihološke i socijalne osobine naroda kojemu žele u poniznosti služiti, nastojeći da što tješnje s njim saobraćaju, tako da bi nasljedovali primjer apostola Pavla koji je o sebi mogao kazati: »Iako sam slobodan s obzirom na sve, pretvorio sam se u roba sviju da ih pridobijem što više. Sa Zidovima sam bio Židov da pridobijem Zidove...« (1 Kor 9, 19-20).

U. Pastor et Episcopus animarum nostrarum,⁸¹ ita suam Ecclesiam constituit, ut Populus quem elegit et acquisivit sanguine suo⁸² semper et usque in finem saeculi suos habere deberet sacerdotes, ne umquam christiani essent sicut oves non habentes pastorem.⁸⁸ Quam voluntatem Ghristi agnoscentes, Apostoli, suggerente Špiritu Sancto, suum esse officium duxerunt ministros eligendi »qui idonei erunt et alios docere« (2 Tim. 2, 2). Quod officium sane pertinet ad ipsam missionem sacerdotalem, qua quidem, particeps fit Presbvtter soUicitudinis totius Ecclesiae, ne in Populo Dei hic in terris operarii umquam desint. Quoniam tamen »rectori navis et navigio deferendis... causa communis exsistit«,⁸⁴ ideo universus Populus christianus edoceatur suum esse officium diversimode cooperandi, per instantem orationem itemque per alia media quae šibi praesto sunt,⁸⁵ ut semper Ecclesia illos habeat sacerdotes, qui necessarii sint ad missionem suam divinam explendam. Primum igitur, Presbvtteris summopere cordi sit verbi ministerio proprioque testimonio vitae, spiritum servitii et verum gaudium paschale aperte manifestantis, sacerdotii excellentiam et necessitatem fidelibus ante oculos; ponere, ac quos, sive iuvenes sive adultiores, prudenter ad tantum ministerium idoneos iudicaverint, nullis parcendo curiŝ neque mebmmodis adiuuare ut se rite praeparent ac proinde aliquando, plenaebramlibertate ezterna et interna servata, ab Episcopis voári, possint. Ad hunc finem prosequendum, maximae utilitatis est diligehs ac prudens ĩ directio spiritualis. Parentes et magistri, atque omnes ad quos ŝpectat quocumque modo institutio puerorum ac iuvenum, eos sic' erudiaht, ut soDicitudinem Domini pro grege suo cognoscentes et heĉessitates Ecclesiae considerantes, parati sint generose Domino vocanti'respondere cum propheta: »Ecce ego, mitte me« (Is. 6, 8). Haec tamen vox Domini vocantis nequa-quam ita exspectanda est, ac si modo quodam extraordinario ad aures futuri Presbvtteri perveniat. Ipsa enim potius ex signis intellegenda et diiudicanda est, quibus cotidie voluntas Dei prudentibus christiards mnotescit; quae signa attente^a Presbvtteris consideranda sunt.⁸⁸

Ipsis ergo valde commendantur Opera vocationum, sive dioecesana sive nationalia.⁸⁷ In praedicationibus, in catechesi, in scriptis periodids, diserte declarentur oportet necessitates Ecclesiae tam localis quam universalis, sensus et praestantia,riu^terii sacerdotalis in vivida luĉe ponantur, quippe in quo cum tantis oneribus tanta gaudia componantur, et in quo praesertim, ut docent Patres, potest dari Christo maximum testimonium amoris.⁸⁸

Nastojanje oko novih zvanja

11. Pastir i biskup naših duša⁸⁴ tako je ustanovio svoju Crkvu da narod, kojega je sebi izabrao i svojom krvlju stekao,⁸⁵ neprestano do svršetka svijeta mora imati svoje svećenike, da kršćani ne bi nikada bili poput ovaca koje nemaju pastira.⁸⁸ Apostoli su, priznavajući ovu Kristovu odluku i poticani Duhom Svetim, smatrali svojom dužnošću da izaberu službenike »koji će biti sposobni i druge poučavati« (2 Tim 2, 2). Ova obaveza zaista spada na samo svećeničko poslanje, kojim prezbiter postaje sudionikom u brizi za cijelu Crkvu, da u Božjem narodu ovdje na zemlji nikada ne ponestane radnika. No, jer »i kormilar lađe i oni koji se njome voze... imaju zajednički interes«,^{8*} neka se zato svekoliki kršćanski narod pouči o tome kako je njegova dužnost da na različite načine surađuje — usrdnom moli" tvom, a isto tako i ostalim sredstvima kojima raspolaže⁸⁸ — da Crkva uvijek ima svećenike koji su potrebni za ostvarenje njezina božanskog poslanja.. Zato neka prezbiterima u prvom redu bude na srcu da službom riječi i vlastitim svjedočanstvom života, u kojem se jasno očituje duh služenja i istinska pashalna radost, vjernicima stavljaju pred oči uzvišenost i potrebu svećeništva. Neka pomažu one koje su razboritim prosuđivanjem ocijenili sposobnima za takvu službu — i mlađe i starije — ne plašeći se ni briga ni teškoća, da se pravo sprema kako bi ih jednom — poštujući njihovu punu vanjsku i unutrašnju slobodu — biskupi mogli pozvati. Za ostvarenje ovoga cilja od najveće je koristi brižljivo i mudro duhovno vodstvo. Roditelji i učitelji kao i svi oni na koje bilo na koji način spada poučavanje dječaka i mladića, neka ih odgajaju tako da budu spremni, znajući Gospodinovu brigu za svoje stado i gledajući potrebe Crkve — velikodušno s prorokom odgovoriti Gospodinu koji zove: »Evo me, pošalji mene« (Iz 6, 8). Ipak se od toga Gospodinova zova nipošto ne smije očekivati kao da bi na neki izvanredan način imao doći do ušiju budućeg prezbitera. On se radije razabire i prosuđuje iz znakova po kojima razboriti kršćani danomice spoznaju Božju volju. Neka prezbiteri te znakove pomno motre.⁸⁹

Zato im uvelike preporučujemo dijecezanske i nacionalne akcije za zvanja.*^{*} Treba u propovijedima, u katehezi, u časopisima jasno razlagati potrebe mjesne i opće Crkve. Neka se smisao i mjesto svećeničke službe živo potcrtava, jer su u njoj s tolikim teretima pove-zane tolike radosti, i pogotovo što se u njoj — prema naučavanju Otaca — može dati Kristu najveće svjedočanstvo ljubavi.⁹¹

Caput III

PRESBYTERORUM VITA I.

Presbyterorum ad perfectionem vocatio

12. Sacramento Ordinis Presbyteri Christo Sacerdoti configurantur, ut ministri Capitis, ad totum Eius Corpus quod est Ecclesia extruendum et aedificandum, tamquam Ordinis episcopalis cooperatores. Iam quidem in baptismi consecratione, sicut omnes christifideles, signum et donum acceperunt tantae vocationis et gratiae ut, vel in infirmitate humana,¹ perfectionem prosequi possint et debeant, iuxta verbum Domini: »Estote ergo vos perfecti sicut et Pater vester coelestis perfectus est« (Mt. 5, 48). Ad illam vero perfectionem acquirendam peculiari ratione tenentur sacerdotes, quippe qui, Deo in Ordinis receptione novo modo consecrati, Christi Aeterni Sacerdotis viva instrumenta efficiantur, ut mirabile opus Eius, quod superna efficacitate universum hominum convictum redintegrit, per tempora persequi valeant.² Cum ergo omnis sacerdos, suo modo, ipsius Christi personam gerat, particulari quoque gratia ditatur ut, inserviando plebi commissae et universo Populo Dei, Eius perfectionem aptius prosequi possit, cuius partes sustinet, utque humanae infirmitati carnis medeatur sanctitas Illius, qui nobis factus est Pontifex »sanctus, innocens, imputus, segregatus a peccatoribus« (Hebr. 7,26).

Christus, quem Pater sanctificavit seu consecravit et misit in mundum,³ »dedit semetipsum pro nobis, ut nos redimeret ab omni iniquitate, et mundaret sibi populum acceptabilem, sectatorem bonorum operum« (Tit. 2, 14), et sic per passionem intravit in gloriam suam;* simili modo Presbyteri, unctione Spiritus Sancti consecrati et a Christo missi, in seipsis opera carnis mortificant et hominum servitio totaliter se devoyent, et sic in sanctitate qua in Christo ditati sunt ad perfectum virum⁵ progredi valent,

Itaque, ministerium Spiritus et iustitiae* exercentes, dummodo sint docibiles Spiritui Christi qui eos vivificat et ducit, in vita spiritus firmantur. Per ipsas enim cotidianas sacras actiones, sicut et per integrum suum ministerium, quod cum Episcopo et Presbyteris communicantes exercent, ipsi ad vitae perfectionem ordinantur. Ipsa autem sanctitas Presbyterorum ad proprium ministerium fructuose.complendum plurimum confert: quamvis enim gratia Dei-etiam per indignos ministros opus salutis explere possit, tamen per illos ordinaria lege praeoptat Deus sua mirabilia ostendere, qui, dociliores impulsui et ductui Spiritus Sancti facti, ob suam intimam cum Christo unionem et vitae sanctimoniam, cum Apostolo dicere valeant: »Vivo autem, iam non ego, vivit vero in me Christus« (Gal 2,20).

III glava

ŽIVOT PREZBITERA I. POZIV

PREZBITERA NA SAVRŠENSTVO

y Dužnost težnje za savršenstvom

12. Sakramentom reda prezbiteri se upriličuju Kristu Svećeniku sa svrhom da, kao službenici Glave, podižu i izgrađuju cijelo njegovo Tijelo, što je Crkva, i to kao suradnici biskupskoga reda. Već su doduše u krsnom posvećenju, kao i svi ostali kršćani, primili biljeg i dar tako uzvišena zvanja i milosti da uza svu ljudsku slabost⁹² mogu i moraju težiti za savršenstvom prema Gospodinovoj riječi: »Budite dakle savršeni kao što je savršen Otac vaš nebeski« (Mt 5, 48). Svećenici su za ovim savršenstvom dužni težiti s posebna razloga, jer oni — budući da se primanjem reda posvećuju Bogu na nov način — postaju živo oruđe Krista Vječnog Svećenika, da bi mogli kroz vjekove nastaviti njegovo čudesno djelo koje je višnjom učinkovitošću obnovilo cijelu ljudsku zajednicu.⁹³ Budući dakle da svaki svećenik u svom stupnju predstavlja Kristovu osobu, svaki je nadaren posebnom milošću da bi — služeći povjerenom puku i cjelokupnom Božjem narodu — što bolje mogao slijediti savršenstvo onoga koga predstavlja i da bi se slabost ljudske puti liječila svetošću onoga koji je nama postao veliki svećenik — »svet, nevin, neokaljan, odijeljen od grešnika« (Heb 7, 26).

Krist, kojega je Otac posvetio i poslao u svijet,⁹⁴ »dao je samoga sebe za nas da nas otkupi od svakoga bezakonja i da sebi očisti narod koji se Bogu sviđa, koji revnuje oko dobrih djela« (Tit 2, 14), i tako je po mucu ušao u svoju slavu.⁹⁵ Slično i prezbiteri — posvećeni pomazanjem Duha Svetoga i od Krista poslani — u samima sebi mrtve djela puti i posve se daju na službu ljudima i tako, snagom svetosti kojom ih je Krist obdario, mogu napredovati do savršena čovjeka.⁹⁶

Tako, dok vrše službu Duha i pravde,⁹⁷ samo ako su poučljivi Kristovu Duhu koji ih oživljava i vodi, —r oni se učvršćuju u duhovnom životu. Naime sami ih svakidašnji sveti čini -r- kao i cjelokupna njihova služba koju vrše u zajedništvu s biskupom i ostalim prezbiterima — usmjeruju prema savršenstvu života. A s druge strane, svetost prezbitera mnogo pridonosi da vlastitu službu vrše plodonosno. Premda naime Božja milost može i pomoću nedostojnih službenika ostvarivati djelo spasenja, ipak. Bog. redovito većma želi da se njegova Veličina objavljuje po onima koji su postali podatniji poticajima i vodstvu Duha Svetoga. Zbog svog intimnog jedinstva s Kristom i zbog svetosti svoga života mogu s apostolom kazati: »Živim, ali ne više ja, nego u meni živi Krist« (Gal 2, 20).

Quapropter haec Sacrosancta Synodus, ad suos fines pastorales renovationis internae Ecclesiae, diffusionis Evangelii in universo mundo, necnon colloqui cum mundo hodierno attingendos, vehementer hortatur omnes sacerdotes ut, aptis adhibitis mediis ab Ecclesia commendatis,⁷ ad illam semper maiorem sanctitatem nitantur, qua evadant in dies aptiora instrumenta in servitium totius Populi Dei.

13. Sanctitatem propria ratione consequentur Presbyteri munera sua sincere et indefesse in Spiritu Christi exercentes.

Verbi Dei ministri cum sint, cotidie legunt et audiunt Dei verbum quod alios docere debent; quod si simul in seipsos recipere satagant, perfectiores in dies fient Domini discipuli, iuxta verba Pauli Apostoli ad Timotheum: »Haec meditare, in his esto: ut profectus tuus manifestus sit omnibus. Attende tibi et doctrinae: insta in illis. Hoc enim faciens et teipsum salvum facies et eos, qui te audiunt« (1 Tim, 4, 15-16). Quaerentes enim quomodo aptius contemplata alii tradere possint,⁸ profundius sapient »investigabiles divitias Christi« (Eph. 3, 8) et multiformentem sapientiam Dei.⁹ Prae oculis habentes Dominum esse qui corda aperit¹⁰ et sublimitatem non ex ipsis sed e Dei virtute provenire,¹¹ in ipso actu verbi tradendi intimius cum Christo Magistro coniungentur Eiusque Spiritu ducentur. Ita communicantes cum Christo, Dei participant caritatem, cuius mysterium, a saeculis absconditum,¹² in Christo revelatum est.

Ut Sacrorum ministri, praesertim in Sacrificio Missae, Presbyteri personam specialiter gerunt Christi, qui seipsum ad sanctificandos homines victimam dedit; ideoque invitantur ut quod tractant imitentur, quatenus morte Dominicae mysterium celebrantes, membra sua a vitiis et concupiscentiis mortificare procurent^{1*} In mysterio Sacrificii Eucharistici, in quo munus suum praecipuum sacerdotes adimplent, opus nostrae redemptionis continuo exercetur,^{1<} et ideo enixe commendatur eius celebratio cotidiana, quae quidem etiam si praesentia fidelium haberi non possit, actus est Christi et Ecclesiae.^{1*} Ita, dum Presbyteri cum actu Christi Sacerdotis se coniungunt, cotidie se totos Deo offerunt, et, dum Corpore Christi nutriuntur, ex corde participant Eius caritatem qui se in cibum dat fidelibus. Similiter in Sacramentis administrandis cum intentione et caritate Christi uniuntur; quod speciali ratione effidunt, cum Sacramenti Poenitentiae fungendo muneri omnino semperque paratos se ostendant quotiescumque id a fidelibus rationabiliter petitur. In Officio Divino recitando, vocem praebent Ecclesiae, quae in oratione, nomine totius generis humani, perseverat, una cum Christo, qui est »semper vivens ad interpellandum pro nobis« (Hebr. 7, 25).

Zato ovaj Sveti Sabor, da bi postigao svoje pastoralne ciljeve unutrašnje obnove Crkve, širenja Evanđelja po svojoj zemlji i dijaloga s današnjim svijetom, živo potiče sve svećenike da — primjenjujući podesna sredstva što ih je preporučila Crkva⁹⁸ — uvijek nastoje oko sve veće svetosti, po kojoj će oni iz dana u dan postajati sve podesnije oruđe na službu svemu Božjem narodu.

Vrhnje trostruke svećeničke službe zahtijeva i pomaže svetost

13. Svećenici postizavaju svetost na vlastit način tako što svoje dužnosti vrše iskreno i neumorno u Kristovu Duhu. Budući da su službenici Božje Riječi, dnevno čitaju i slušaju Božju riječ koju su dužni izlagati drugima. A ako se ujedno trse da je i sami prime, postajat će iz dana u dan sve savršeniji Gospodinovi učenici, prema riječima apostola Pavla Timoteju: »O tome razmišljaj! Posveti se sav tome da tvoj napredak postane očit svima! Pazi na se i na nauku! Ustraj u tome! Izvršujući ovo spasit ćeš i sebe i svoje slušatelje« (1 Tim 4, 15-16). Tražeći način kako će ono o čemu su sami razmišljali zgodnije predati drugima,⁸⁹ još će dublje prodrijeti u »neistraživo Kristovo bogatstvo« (Ef 3, 8) i mnogovrsnu Božju mudrost.¹⁰⁰ Budu li imali pred očima da je Gospodin onaj koji otvara srca,¹⁰¹ i da uzvišenost ne dolazi iz njih nego od Božje snage,¹⁰ »u samom će se predavanju Božje riječi tješnje sjediniti s Kristom Učiteljem i nje gov će ih Duh voditi. Tako sjedinjeni s Kristom, postaju dionicima Božje ljubavi, Čija je tajna ■ — od vijeka sakrivena¹⁰« — objavljena u Kristu. >

Kao službenici svetoga prezbiteri :—■ napose u žrtvi mise — na osobit način vrše ulogu osobe Krista koji je samoga sebe predao za žrtvu da posveti ljude. Zato su pozvani da nasljeđuju ono što vrše, tako da svetkujući misterij smrti Gospodnje nastoje mrtviti svoje tijelo od njegovih mana i požuda.^{10*} U misteriju euharistijske žrtve, u kojem svećenici izvršuju svoj glavni zadatak, neprestano se ostvaruje djelo našeg otkupljenja,¹⁰⁵ pa se zato snažno preporučuje dnevno prikazivanje mise, jer je to djelo Krista i Crkve,¹⁰ »pa makar joj vjernici ne mogu prisustvovati. Tako, dok se prezbiteri sjedinjuju s činom Krista svećenika, sebe potpuno dnevno prikazuju Bogu, i dok se hrane Kristovim Tijelom, postaju od srca dionicima ljubavi onoga koji sebe vjernicima daje za hranu. Na sličan se način sjedinjuju s Kristovom nakanom i ljubavlju kad podjeljuju sakramente. A to na poseban način ostvaruju onda kad su u službi sakramenta pokore te se potpuno i uvijek pokazuju spremnima podjeljivati ga kad god to vjernici s razlogom zatraže. Kad mole božanski oficij, daju svoja usta Crkvi, koja u ime cijelog ljudskog roda neprestano moli zajedno s Kristom što »uvijek živi da posreduje za nas« (Heb 7, 25).

Populum Dei regentes et pascentes, caritate Boni Pastoris incitantur ut animam suam dent pro ovibus suis,¹⁶ parati quoque ad supremum sacrificium, exemplum sequentes sacerdotum qui etiam hodiernis temporibus vitam suam ponere non renuerunt; educatores in fide cum sint, et ipsi habentes »fiduciam in introitu sanctorum in sanguine Christi« (Hebr. 10, 19) ad Deum accedunt »cum vero corde in plenitudine fidei« (Hebr. 10, 22); spem erigunt firmam pro fidelibus suis,¹⁷ ut possint consolari eos qui in omni pressura sunt, per exhortationem qua et ipsos Deus ejdiortatur;¹⁸ * communitatis rectores ascetismum pastoris animarum propriam colunt, propriis commodis renuntiantes, non quod sibi utile est quaerentes sed quod multis, ut salvi fiant,¹⁹ * semper ulterius progredientes ad opus pastorale perfectius complendum et, ubi opus sit, ad novas vias pastorales ingrediendas parati, sub duetu Spiritus amoris, qui ubi vult spirat.²⁰

14. Hodierno in mundo, cum tot sint offida quae obire debent homines cumque tanta sit diversitas problematum quibus anguntur, quaeque saepius ipsis celeriter solvenda sunt, in discrimine haud raro versantur qui sese in diversa dispergant. Presbyteri autem, permultis obligationibus sui muneris implicati et distracti, non sine aiudetate quaerere possunt quomodo cum exterioris actionis ratione interiorem vitam suam ad unitatem componere valeant. Quam vitae unitatem, nec mere externa operum ministerii ordinatio, nec sola pietatis exercitiorum praxis, quantumvis ad eam fovendam conferat, efficere potest. Eam vero exstruere valent Presbyteri exemplum in ministerio adimplendo sequentes Christi Domini, cuius cibus erat voluntatem facere Illius qui Eum misit ut opus suum perficeret.²¹

Re quidem vera Oiristus, ut eandem voluntatem Patris in mundo per Ecclesiam indesinenter faciat, per ministros suos operatur, et ideo semper principium et fons remanet eorum vitae unitatis. Presbyteri ergo suae vitae unitatem consequuntur sese Christo coniungentes in agnitione voluntatis Patris et in dono sui ipsius pro grege sibi commisso.²² Sic Boni Pastoris partes agendo, in ipso caritatis pastoralis exercitio inveniunt vinculum perfectionis sacerdotalis ad unitatem eorum vitam et actionem redigens. Haec quidem pastoralis caritas²³ maxime profluit a Sacrificio Eucharistico, quod ideo centrum et radius totius vitae Presbyteri existat, ita ut quod in sacrificiali ara agitur, sacerdotalis animus in se referre studeat. Hoc autem obtineri nequit, nisi ipsi sacerdos in vestigium Oiristi bratione semper intimius penetrent.

.. Ut unitatem vitae etiam concretè verificare valeant, omnia incepta sua considerent protantes quae sit voluntas Dei,²⁴ * quae nempe sit inceptorum cum normis evangelicae missionis Ecclesiae conformitas.

Kao upravitelje i pastire Božjeg naroda potiče ih ljubav Dobroga Pastira da svoj život polože za svoje ovce¹⁰⁷ spremni i na najveću žrtvu, slijedeći primjer svećenika koji nisu ni u današnjim vremenima oklijevali dati svoj život. A budući da su odgojitelji u vjeri, imajući »krvlju Isusovom osiguran ulazak u svetinju nad svetinjama« (Heb 10, 19) i sami pristupaju Bogu »iskrenim srcem u punini vjere« (Heb 10, 22). Za svoje vjernike podižu čvrstu nadu¹⁰⁸ da mogu one koji su u bilo kojoj stisci tješiti ohrabrenjem kakvim i njih Bog ohrabruje.¹⁰⁸ Kao ravnatelji zajednice vrše ascezu svojstvenu pastiru duša, odričući se vlastitih pogodnosti, ne tražeći svoju korist nego korist mnogih da se spase,¹¹⁰ trseći se sve više da savršenije izvrše pastoralni zadatak spremni, gdje treba, da pod vodstvom Duha ljubavi, koji duše gdje hoće pođu novim pastoralnim putovima.¹¹¹

Jedinstvo i sklad života prezbitera

14. U današnjem svijetu, kad se ljudi moraju brinuti za tolike poslove i kad postoji tolika raznolikost, problema koji ih muče — a često ih moraju brzo rješavati — nalaze se ne tako rijetko u opasnosti da se upravo izgube u mnoštvu stvari. A prezbiteri — zapleteni i rastrgani premnogim dužnostima svoje službe — ne mogu a da se bez tjeskobe ne pitaju kako bi s vanjskom djelatnošću mogli spojiti u jedinstvo svoj unutrašnji život. Ovo jedinstvo života ne može se postići ni pukim vanjskim sređivanjem pastoralnih obaveza a ni samom praksom pobožnih vježbi, kolikogod to inače može mnogo koristiti. Prezbiteri mogu izgraditi to jedinstvo slijedeći u vršenju službe primjer Krista Gospodina, kojemu je bila hrana činiti volju onoga koji ga¹ je poslao da dovrši njegovo djelo.^{1"}

I zaista, Krist, da hi u svijetu neprestano po Crkvi činio ovu Očevu volju, djeluje po svojim službenicima; pa zato uvijek ostaje počelo i izvor jedinstva njihova života. Prezbiteri će to jedinstvo svoga života postići ako se povezu s Kristom u prihvaćanju Očeve volje i darivanju samih sebe za stado koje im je povjerenno.¹¹¹ Ako budu tako vršili ulogu Dobrog Pastira, naći će u samom izvršavanju pastoralne ljubavi vezu svećeničkog savršenstva koje će u njihovu životu i djelovanju uspostavljati jedinstvo. Ova pastoralna ljubav¹¹⁴ proističe naročito iz euharistijske žrtve. Zato ona predstavlja središte i korijen čitavog života prezbitera, tako da svećeničko srce ono što se zbiva na žrtvenom oltaru nastoji primijeniti na sebe. Ovo, se ne može postići ako sami svećenici po molitvi ne ulaze uvijek sve. dublje u Kristovu tajnu. -

² Da' bi mogli također konkretno provjeriti jedinstvo svoga života, neka sve svoje pothvate promatraju u svjetlu Božje volje.¹¹⁵ Neka naime! ispituju kakav sklad postoji između njihovih pothvata i normi

Fidelitas enim erga Christum a fidelitate erga Ecclesiam suam seiungi nequit. Pastoralis ergo caritas postulat ut Presbyteri, ne in vacuum currant,^{2*} in vinculo communionis cum Episcopis et cum aliis in sacerdotio fratribus semper laborent. Hac ratione agentes, Presbyteri propriae vitae unitatem invenient in ipsa missionis Ecclesiae unitate, sicque cum Domino suo, et per Eum cum Patre, in Spiritu Sancto, unientur, ut possint consolatione repleri et superabundare gaudio.²⁶

II. Peculiates exigentiae spirituales in vita Presbyteri

15. Inter virtutes quae ministerio Presbyterorum maxime requiruntur, nominanda est illa dispositio animi qua semper parati sunt non suam voluntatem quaerere, sed voluntatem Eius qui misit eos.²⁷ Divinum enim opus ad quod implendum a Spiritu Sancto assumpti sunt,² « omnes humanas vires humanamque sapientiam transcendit; nam » infirma mundi elegit Deus, ut confundat fortia « (1 Cor, 1, 27). Propriae igitur infirmitatis condus, verus Christi minister in humilitate laborat, probans quid sit beneplacitum Deo⁹ atque, veluti alligatus Spiritu,⁸⁰ ab Illius voluntate in omnibus ducitur, qui omnes homines vult salvos fieri; quam voluntatem in cotidianis rerum adiunctis detegere et exsequi potest, humiliter inserviando omnibus qui ei, in munere sibi commisso et in multiplicibus vitae suae eventibus, a Deo concrediti sunt.

Ministerium autem sacerdotale, cum sit ministerium ipsius Ecclesiae, non nisi in communione hierarchica totius corporis adimpleri potest. Caritas ergo pastoralis Presbyteros urget ut, in hac communione agentes, voluntatem propriam, per oboedientiam servitio Dei ac fratrum dediceht, in spiritu fidei accipientes et exsequentes quae a Summo Pontifice et a proprio Episcopo necnon ab aliis superioribus praecipuntur vel commendantur; libentissime impendentes et superimpendentes seipsos⁸¹ in quocumque munere etiam humiliori et pauperiori quod ipsis concreditur. Hac enim ratione necessariam unitatem servat et firmani: cum fratribus suis in ministerio; maxime autem cum ds quos Dominus rectores visibiles Ecclesiae suae Constituit, et ad aeo^ficatidnem opefantur Corporis Omsti/ quod » per omnem iuncturam submistrationis« cresdt.3* Haec oboedientia, quae ad maturiorem libertatem filiorum Dei addudt, natura sua exigit ut, dum, in suo munere adimplendo, cantate moti, vias novas ad maius Bcdesiae bonum pradenter exquirunt, Presbyteri incepta sua fidenter proponant, et necessitudines gregis sibi commissi instanter exponant, parati semper ad iUoruin se subiidendos iudido, qui princeps in Ecclesia Dei regenda munus exercent.

evanđeoskog poslanja Crkve. Vjernost se prema Kristu ne može odvojiti od vjernosti prema njegovoj Crkvi. Pastoralna ljubav dakle zahtijeva da prezbiteri uvijek rade vezani zajedništvom s biskupima i s drugom braćom u svećeništvu, kako ne bi »uzalud trčali«. ¹¹⁰ Budu li prezbiteri ovako radili, naći će jedinstvo vlastitog života u samom jedinstvu poslanja Crkve, i tako će se sjediniti sa svojim Gospodinom i po njemu s Ocem u Duhu Svetom da bi se tako mogli napuniti utjehom i preobilovati radošću. ¹¹⁷

II. POSEBNE DUHOVNE POTREBE U ŽIVOTU PREZBITER^

Poniznost i poslušnost

15. Među vrlinama koje su najpotrebnije za prezbiterijsku službu treba spomenuti ono raspoloženje duha po kojem su uvijek spremni da traže ne svoju volju, nego volju onoga koji ih je poslao. ^{11*} Naime Božje djelo, na čije ostvarenje ih je Duh Sveti pozvao, ¹¹⁹ premašuje sve ljudske snage i ljudsku mudrost; Jer »što je svijetu slabo, izabra Bog da posrami jake« (1 Kor 1, 27) i Pravi dakle Kristov službenik, svjestan svoje vlastite slabosti, trudi se u poniznosti. Istražuje što je Bogu ugodno ^{1*} i, upregnut Duhom ¹⁸¹ u svemu se daje voditi od volje onoga koji hoće da se svi ljudi spase. Tu volju može otkriti i izvršavati u svakidašnjim prilikama, ako u predanoj mu službi i u mnogostrukim događajima svoga života ponizno služi svima koje mu je Bog povjerio.

Svećenička služba — jer je služba same Crkve— može se vršiti samo u hijerarhijskom zajedništvu cijeloga Tijela. Zato pastoralna ljubav tjera prezbitere da svoju volju — djelujući u tom zajedništvu — posluhom posvete službi Boga i braće, primajući i izvršujući u duhu vjere ono što Vrhovni Svećenik i vlastiti biskup te ostali pretpostavljeni nalažu ili preporučuju. S oduševljenjem će se založiti i to preobilno ¹²² u bilo kojoj službi koja im se povjeri, pa makar ona bila manje ugledna i jadnija. Na ovaj naćm podržavaju i učvršćuju nužno jedinstvo sa svojom braćom u službi,;8osobito's onima koje je Gospodin postavio da budu vidljivi upravitelji njegove Crkve i da rade na izgradnji Kristova Tijela koje »raste svakom raščlanjenošću služenja«. ^{12*} Ovaj posluh koji vodi do zrelije slobode Božjih sinovi po svojoj naravi iziskuje od prezbitera da •— dok u izvršavanju svdjjih zadaća, pokretani ljubavlju, razborito traže nove putove za sve veće dobro Crkve — s povjerenjem iznose svoje pothvate i da uporno izlažu potrebe stada koje im je povjereno —uvijek spremni da se podvrgnu sudu onih koji u upravi Božje Crkve vrše vodeću službu.

Hac humilitate et oboedientia responsabili et volutaria Presb-teri sese Christo conformant, sentientes in se quod et in Christo Iesu qui »semetipsum exinanivit formam servi accipiens ... factus oboediens usque ad mortem« (Phil. 2, 7-8), et hac oboedientia inoboedientiam Adami devicit redemitque, testante Apostolo: »Per inoboedientiam unius hominis, peccatores constituti sunt multi: ita et per unius oboedientiam, iusti constituentur multi« (Rom. 5, 19).

16. Perfecta et perpetua propter Regnum coelorum continentia a Christo Domino commendata,** per decursum temporum et etiam nostris diebus a non paucis christifidelibus libenter accepta et laudabiliter observata, ab Ecclesia speciall modo pro vita sacerdotali semper permagni habita est. Est enim signum sknul et stimulus caritatis pastoralis atque peculiaris fons spiritualis foecunditatis in mundo.⁸⁴ Non exigitur quidem a sacerdotio suapte natura, utl apparet ex praxi Ecclesiae primaevae⁸⁵ et ex traditione Ecclesiarum Orientalium, ubi praeter illos qui cum omnibus Episcopis ex dono gratiae coelibatum eligunt servandum, sunt etiam optime meriti Presbyteri coniugati: dum vero ecclesiasticum coelibatum commendat, Sacrosancta haec Synodus nullo modo absimilem illam disciplinam immutare intendit, quae in Orientalibus Ecclesiis legitime viget, omnesque illos permanenter hortatur, qui in matrimonio presbyteratum receperunt, ut, in sancta vocatione perseverantes, plene et generose vitam suam gregi sibi commisso impendere pergant.³«

Coelibatus vero multimodam convenientiam cum sacerdotio habet. Missio enim sacerdotis integra dedicatur servitio novae humanitatis, quam Christus, victor mortis, per Spiritum suum in munda suscitavit, quaeque originem suam »non ex sanguinibus, neque ex voluntate carnis, neque ex voluntate viri, sed ex Deo« (Io. 1, 13) habet. Per virginitatem autem vel coelibatum propter Regnum coelorum servatum,⁷ Presbyteri nova et eximia ratione Christo consecrantur, Ei facilius indiviso corde adhaerent,⁸⁸ liberius in Ipso et per Ipsum servitio Dei et hominum sese dedicant, Eius Regno ac operi regenerationis supernae expeditius ministrant, et sic aptiores fiunt qui paternitatem in Christo latius accipiant. Hoc ergo modo, coram hominibus profitentur se velle indivise muneris sibi, commisso dedicari, fideles scilicet despondendi uni viro, illosque exhibendi virginem castam Christo,⁹ et sic arcanum illud evocant connubium a Deo conditum et in futuro plene manifestandum quo Ecclesia unicum Sponsum Christum habet.«, Signum insuper vivum effiduntur illius mundi futuri, per fidem et caritatem, iam praesentis, in quo filii resurrectionis neque nubent neque ducent usores.⁴¹

Ovom poniznošću, odgovornom i dragovoljnom poslušnošću prezbiteri se upriličuju Kristu — misleći kao i Krist Isus koji se »snishio uzevši narav sluge... i postao poslušan do smrti« (FUJ2, 7-8) te je ovom poslušnošću nadvladao i iskupio Adamovu neposlušnost, kako kaže Apostol: »Nepokornošću jednoga čovjeka svi su postali grešnici; tako će i pokornošću jednoga mnogi postati pravednici« (Rim 5, 19).

Prigriliti celibat i smatrati ga miloUu

16. Crkva je u svećeničkom životu uvijek uvelike cijenila savršenu i trajnu uzdržljivost radi kraljevstva nebeskoga, koju je Krist preporučio,¹²⁴ koju su tokom vremena, pa također i u našim danima, mnogi vjernici dragovoljno prihvatili i hvalevrijedno držali, a posebno pak u svećeničkom životu. Uzdržljivost je naime ujedno i znak i pod-strek pastoralne ljubavi te poseban izvor duhovne plodnosti u svijetu.¹²⁵ Svećeništvo doduše po svojoj naravi ne zahtijeva suzdržljivost, kao što se to vidi iz prakse rane Crkve¹²⁹ i iz tradicije istočnih Crkava, gdje osim onih koji po milosnom daru zajedno sa svima biskupima odabiru da će obdržavati celibat, ima također i vrlo zaslužnih oženjenih svećenika. Ovaj Sveti Sabor dok preporučuje crkveni celibat nipošto ne namjerava izmijeniti onu drukčiju disciplinu koja zakonito postoji u istočnim Crkvama, a sve one koji su već oženjeni primili svećeništvo usrdno potičemo da — ustrajući u svetom zvanju — nastoje svoj život potpuno i velikodušno utrošiti za povjereni im stado.¹«

Celibat mnogostruko pristaje svećeništvu. Cijelo je naime svećeničko poslanje posvećeno službi novoga čovječtva što ga Krist, pobjednik smrti, po svom Duhu podiže u svijetu. On ne proistječe »ni od krvi, ni od volje tjelesne, ni od volje muževlje nego od Boga« (Iv 1, 13). Prezbiteri se djevičanstvom ili obdržavanjem celibata radi kraljevstva nebeskoga¹²⁸ posvećuju Kristu na nov i odličan način; uza nj lakše pristaju nepodijeljenim srcem,¹²⁹ u njemu se i po njemu slobodnije predaju službi Bogu i ljudima, slobodnije služe njegovu kraljevstvu i djelu višnjeg preporađanja te tako postaju sposobniji da prime u većoj mjeri očinstvo u Kristu. Na ovaj dakle način svjedoče pred ljudima da se žele nepodijeljeno posvetiti povjerenj im službi, da naime vjernike zaruče s jednim zaručnikom i da ih privedu Kristu kao čistu djevicu.¹³⁰ Tako oni dozivlju u pamet onu Bogom ustanovljenu otajstvenu ženidbu koja će se potpuno očitovati u budućem životu, po kojoj Crkva ima jedinog Zaručnika — Krista.^{1*1} Osim toga oni postaju živi znak onog budućeg svijeta koji je po vjeri i po ljubavi već prisutan, u kojem se sinovi uskrsnuća neće udavati niti ženiti.«²

His rationibus in mysterio Christi Eiusque missione fundatis, coelibatus, qvd prius sacerdotibus commendabatur, postea in Ecclesia Latina omnibus ad Ordinem sacrum promovendis lege impositus est. Quam legislationem, ad eos qui ad Presbvtteratum destinantur quod attinet, Sacrosancta haec Svhdus iterum comprobata et confirmata, confidens in Spiritu donum coelibatus, sacerdotio Novi Testamenti tam congruum, liberaliter a Patre dari, dummodo qui sacerdotium Christi ,per Sacramentum Ordinis participant, immo et universa Ecclesia, humiliter et enixe illud expetant. Exhortatur etiam haec Sacra Synodus omnes Presbvtteros, qui sacrum coelibatum gratia Dei confisi libera voluntate -secundum exemplum Christi acceperunt ut, illi magno animo et toto corde inhaerentes, atque in hoc statu fideliter perseverantes, agnoscant praeclarum illud donum, quod a Patre sibi datum est quodque a Domino tam aperte extollitur,*s necnon prae oculis habeant magna mysteria, quae in eo significantur atque adimplentur. Quo magis autem perfecta continentia in mundo huius temporis a non paucis hominibus impossibilis teputatur, eo humiliter et perseverantius Presbvtteri gratiam fidditatis, numquam petentibus denegatam, una cum Ecclesia expostulabunt, cuncta subsidia supernaturalia et naturalia insimul adhibentes, quae omnibus praesto sunt. Normas praesertim asceticas quae ab experientia Ecclesiae probantur et quae in mundo hodierno haud minus necessariae sunt, sequi ne omittant. Rogat itaque haec Sacrosancta Synodus non solum sacerdotes, sed et omnes fideles, ut eis hoc pretiosum donum coelibatus sacerdotalis cordi sit, petantque omnes a Deo, ut Ipse illud donum Ecclesiae suae semper abundanter largiatur.

17. Amicabili et fraterna conversatione inter se et cum ceteris hominibus, discere valent Presbvtteri valores humanos colere et bona creata tamquam Dei dona aestimare. Versantes in mundo sciant tamen semper se secundum verbum Domini Magistri nostri non esse de mundo.⁴⁸ Utentes ergo mundo tamquam non utentes,^{4*} pervenient ad illam libertatem, qua liberati ab omni cura inordinata dociles fiunt ad vocem divinam in vita cotidiana audiendam. Ex hac libertate et docilitate excrescit discretio spiritualis qua recta habitudo ad mundum bonaque terrestria mvenitur. Quae habitudo ideo pro Presbvtteris magni est momenti, quia missio Ecclesiae in medio mundo adimpletur et quia bona creata profectui personali hominis prorsus sunt necessaria. Grati ergo sint pro omnibus, quae eis Pater coelestis ad vitam recte peragendam largitur. Discernant tamen oportet in lumine fidei omnia, quae eis occurrant, ut ad rectum usum bonorum Dei voluntati respondentem ducantur et quae missioni suae sunt noxia respuant.

Celibat koji se s ovih razloga, zasnovanih na tajni Krista i njegova poslanja, svećenicima isprva preporučivao, bio je u Latinskoj Crkvi kasnije svima koji su imali primiti sveti red zakonom nametnut. Ovaj Sveti Sabor odobrava i potvrđuje to zakonodavstvo što se tiče onih koji su predviđeni za prezbiterat. Pouzdaje se da će Otac obilato u Duhu dati dar celibata, koji tako pristaje novozavjet-nom svećeništvu, samo ako oni koji su po sakramentu reda dionici Kristova svećeništva, pa i cijela Crkva, budu taj dar ponizno i usrdno tražili. Ovaj Sveti Sabor potiče sve prezbitere koji su — pouzdavajući se u Božju milost i nasljeđujući Kristov primjer— slobodno prihvatili sveti celibat da ■—prianjaju uza nj velikodušno i cijelim, srcem te nastojeći u ovom staležu vjerno ustrajati ■— prihvate uzvišeni dar koji im je Otac dao a Sin ga tako jasno veliča.¹³³ Neka imaju pred očima velika otajstva koja se u njemu označuju i ispunjuju. Što su mnogi ljudi veoma uvjereni da je posvemašnja uzdržljivost u današnjem svijetu nemoguća, to će prezbiteri zajedno s Crkvom poniznije i ustrajnije moliti za milost vjernosti koja nije nikada bila uskraćena onima koji su za nju molili. Ujedno će primjenjivati sva nadnaravna i naravna sredstva koja svima stoje na raspolaganju. Neka ne propuštaju slijediti norme — napose ascetske — koje je iskustvo Crkve potvrdilo i koje u današnjem svijetu nisu ništa manje potrebne. Zato ovaj Sveti Sabor moli ne samo svećenike nego i sve vjernike da im ovaj vrijedni dar svećeničkog celibata bude na srcu i da svi od Boga proše da on ovaj dar obilno uvijek dijeli svojoj Crkvi.

Svojevoljno siromaštvo i stav prema svijetu i zemaljskim dobrima

17. U prijateljskom i bratskom međusobnom saobraćaju i u saobraćaju s ostalim ljudima prezbiteri imaju prilike naučiti da gaje ljudske vrednote, a stvorena dobra da cijene kao Božje darove. Iako žive u svijetu, neka znadu da > prema riječi Gospodina našega Učitelja, nisu od svijeta.¹³⁴ Budu li se dakle služili ovim svijetom kao da se njim ne služe¹³⁵ doći će do one slobode po kojoj — oslobođeni od svake neuredne brige — postaju, poučljivi da slušaju božanski glas u svakidašnjem životu. Iz ove slobode i poučljivosti rađa se duhovna sposobnost rasuđivanja pomoću koje nalazimo ispravan stav prema svijetu i prema zemaljskim dobrima. Zato je ovaj stav za prezbitere od velikog značenja, jer se poslanje Crkve izvršuje usred svijeta i jer su stvorena dobra prijeko posebno važna za čovjekov osobni napredak. Neka zato zahvaljuju za sve što im daje nebeski Otac za čestito provođenje života. Potrebno je da sve što susreću rasuđuju u svjetlu vjere da bi tako bili dovedeni do pravilne upotrebe dobara kako to odgovara Božjoj volji i da odbace ono što je štetno za njihovo poslanje.

Sacerdotes enim, quippe quorum Dominus sit »pars et hereditas« (Num. 18, 20), bonis temporalibus uti debent tantummodo eos in fines, ad quos iuxta Christi Domini doctrinam ecclesiaeque ordinationem eadem destinari licet.

Bona ecclesiastica proprie dicta, secundum rei naturam, ad normam legum ecclesiasticarum, sacerdotes, adiuvantibus quatenus Bona possit aperitis laicis, moderentur atque eadem destinerit semper eos in fines ad quos prosequendos Ecclesiae licet bona temporalia possidere, videlicet ad cultum divinum ordinandum, ad honestam dei sustentationem procurandam, necnon ad opera sacri apostolatus vel caritatis, praesertim erga egenos, exercenda.« Bona autem quae occasione exercitii alicuius ecclesiastici officii sibi comparant, salvo iure particulari,⁴⁸ Presbyteri, non secus ac Episcopi, adhibeant imprimis ad suam honestam sustentationem et ad officiorum proprii status adimpletionem; quae vero supersint, in bonum Ecclesiae vel in opera caritatis destinare velint. Itaque officium ecclesiasticum ne quaestui habeant neve redditus ab eo provenientes in propriae rei familiaris amplificationem impendant.⁴⁷ Quare sacerdotes, nequaquam divitiis cor apponentes,⁴⁶ omnem cupiditatem semper vitent et ab omni spe de mefcaturae sedulo abstineant.

Immo ad paupertatem voluntariam amplexandam invitantur, qua Christo manifestius conformentur, et ad sacrum ministerium promptiores imo. Christus enim propter nos egenus factus est, cum esset dives, ut Illius inopia divites essemus.⁴⁹ Apostoli autem exemplo suo testificati sunt gratuitum Dei donum gratis dandum esse,⁶⁰ sedentes et abundare et penuriam pati.⁵¹ Sed et aliqualis rerum communis usus, ad instar bonorum communionis quae in historia primaevae Ecclesiae extollitur,⁵² caritati pastoralis optime viam sternit; et per eam vivendi formam Presbyteri laudabiliter ad praxim reducere possunt spiritum paupertatis qui a Christo commendatur.

Spiritu ergo Domini ducti, qui Salvatorem unxit et evangelizare pauperibus misit,⁵¹ Presbyteri, necnon et Episcopi, omnia illa vitent quae pauperes quolibet modo avertere possent, prae ceteris Christi discipulis omnem spem vanitatis in suis rebus seponentes. Habitationem suam ita disponant, ut haec nemini impervia appareat et ut nemo umquam, etiam humilior, eam frequentare vereatur.

III. Subsidia pro Presbyterorum vita

18. Unionem cum Christi ut in omnibus vitae adiunctis fovere valeant, Presbyteri, praeterquam exercitio consilio ministerii sui, gaudent mediis communibus et particularibus, novis et veteribus, quae

Svećenici se, jer im je Gospodin »udio i baština« (Br 18> 20), moraju služiti vremenitim dobrima samo u one svrhe za koje ih je •—prema nauci Krista Gospodina i prema odredbi Crkve — slobodno namjenjivati.

Crkvenim dobrima u pravom smislu riječi neka svećenici upravljaju prema naravi stvari i prema odredbama crkvenog zakonika, a koliko je to moguće, neka to bude uz pomoć stručnih laika. Neka uvijek ova dobra upotrebljavaju u one svrhe radi kojih je Crkvi dopušteno posjedovati vremenita dobra, naime: za uređenje bogoslužja, za osiguranje pristojnog uzdržavanja klera, za djela svetog apostolata ili ljubavi, napose u korist bijednika.¹⁸⁶ Ona pak dobra koja stječu obavljajući crkvene službe prezbitera neka, ne drukčije od biskupa, — bez povrede partikularnog prava¹« •—. upotrebljavaju prvenstveno za svoje pristojno uzdržavanje i za ispunjavanje svojih staleških dužnosti. A ono što im preostane neka ustupe u korist Crkve ili za djela ljubavi. Tako neka im crkvena služba ne bude sredstvom obožavanja i neka prihode koje im ona donosi ne upotrebljavaju za povećanje svog imetka.¹⁸⁸ Zato neka svećenici svoje srce nikako ne vežu. uz bogatstvo,^{18*} neka se uvijek klone gramzljivosti i nek se brižno čuvaju svake vrsti trgovanja.

Pozvani su štaviše da prigrlje svojevoljno siromaštvo kojim će se vidljivije upriličiti Kristu i postati raspoloživiji za svetu službu. Krist je naime radi nas postao siromašan, iako je bio bogat, da bismo se mi po njegovu siromaštvu obogatili.¹⁴⁰ Apostoli su svojim primjerom posvjedočili da nezasluženi Božji dar treba davati besplatno;^{1*} znali su i obilovati i oskudijevati.^{1*}« No i neka zajednička upotreba stvari — poput One zajednice dobara koja se ističe u povijesti rane Crkve^{1*8} — odlično utire put pastoralnoj ljubavi. U takvu obliku života mogu prezbiteri hvalevrijedno oživotvoriti duh siromaštva što ga Krist preporuča.

Vođeni dakle Duhom Gospodnjim, koji je Spasitelja pomazao i poslao da propovijeda Evanđelje siromasima,^{1**} neka se prezbiteri kao i biskupi klone svega što bi moglo odbiti siromahe. Neka većma negoli ostali Kristovi učenici izbjegavaju svaki oblik taštine u svom načinu života. Svoj stan neka tako uredi da nikome ne izgleda nepristupačnim i da se nitko nikada pa ni onaj niži ne boji ulaziti.

III. POMAGALA PREZBITEKŠKOG ŽIVOTA

Sredstva koja pospješuju duhovni život

m. Da bi u svim prilikama života mogli gajiti jedinstvo s Kristom, prezbiteri osim savjesna izvršavanja svoje službe raspolažu i ,općim, i posebnim sredstvima, novima i starima, koja Duh Sveti nije

Spiritus Sanctus in Populo Dei suscitare numquam destitit et quae Ecclesia ad suorum membrorum sanctificationem commendat, immo aliquando et iubet.⁵⁴ Prae omnibus spritualibus subsidiis illi eminent actus, quibus christifideles ex duplici mensa Sacrae Scripturae et Eucharistiae Verbo Dei nutriuntur;« quanti momenti sit eorura assidua frequentatio pio sanctificatione Presbvtorum propria neminem latet.

Christo Salvatori et Pastori intime uniuntur sacramentalis gratiae ministri per fructuosam Sacramentorum receptionem, speciatim' in frequenti Poenitentiae sacramentali actu, quippe qui, cotidiana conscientiae discussione praeparatus, necessariam cordis conversionem ad Patris misericordiarum amorem tantopere foveat. Sub lumine fidei lectione divina enutritae, possat Dei voluntatis signa et Eius gratiae impulsus in variis vitae eventibus sedulo inquirere, et ita missioni suae in Špiritu Sancto assumptae dociliores in dies fieri. Tališ doçi" litatis mirum exemplum in Beata Maria Virgine semper inveniunt, quae, a Špiritu Sancto dueta, seipsam mysterio hominum Redemptionis totam devovit;*« quam Summi et Aeterni Sacerdotis Matrem et Apostolorum Reginam, atque ministerii sui praesidium, Presbyteri filiali devotione et cultu venerentur ac diligant.

Ad suum ministerium cum fidelitate adimplendum, colloquium cotidianum cum Christo Domino in visitatione et personali cultu Sanctissimae Eucharistiae šibi cordi sit; recessui spiritali libenter vacent atque directionem spiritualem magni habeant. Multimodis, speciatim per probatam orationem mentalem et varias preeum formas, quas libere eligunt, Presbvteriquaerunt et a Deo enixe rogant illum verae adorationis špiritom, quo ipsi, simul cum plebe šibi commissa, intime se cum Christo Novi Testamenti Mediatore uniant, et ita tamquam filii adoptionis elamare possiht: »Abba, Pater« (Rom. 8, 15).

19. Presbvteri ab Episcopo in sacro ritu Ordinationis admonentur ut sint »maturi *m* scientiae et sit doctrina eorum »spiritalis medicina populo Dei«,⁵⁷ Scientia autem ministri sacri sacra esse debet, quia e sacro fonte desumpta et ad sacrum finem direeta. Praeprimis itaque hauritur ex lectione et meditatione Sacrae Scripturae,⁶⁸ sed et studio Sanctorum Patrum et Doctorum aliorumque Traditionis momimentorum fruetuose nutritur. Praeterea, ad aptas resposiones reddendas quaestionibus ab hominibus huius aetatis agitatis, Presbvteri bene noscant oportet Magisterii. ac praecipue Conciliorum ac Romanorum Pontificum documenta, atque conšulant optimos et probatos scientiae theologicae scriptores/i

Cum; "Vero;ribstrir'temporibus tetura humana et etiam, scientiae sacrae novo gressu progrediantur, indtantur Presbvteri uf scientiam

nikada prestao podizati u Božjem narodu i koja Crkva preporučuje za posvećenje svojih članova, štoviše ponekad i zapovijeda.¹⁴⁵ Među svim duhovnim pomagalicama posebno se ističu oni čini kojima se vjernici hrane Božjom Riječju s dvostrukoga stola, sa stola Svetoga pisma i stola Euharistije.¹⁴⁶ Svakome je dobro poznato koliko je značenje česte upotrebe ovih sredstava za vlastito posvećenje prezbitera.

S Kristom Spasiteljem i Pastirom službenici sakramentalne milosti najtješnje se sjedinjuju plodonosnim primanjem sakramenata, napose u čestom činu sakramentalne pokore. Jer on, pripravljen dnevnim ispitivanjem savjesti, toliko pospješuje nužno obraćenje srca k ljubavi Oca milosrđa. U svjetlu vjere, ishranjene čitanjem Svetoga pisma, prezbiteri mogu u različitim događajima života pomnjivo tražiti znakove Božje volje i poticaje njegove milosti pa tako iz dana u dan postajati sve poučljiviji za svoje poslanje koje su primili u Duhu Svetom. Divan uzor, takve poučljivosti nalaze uvijek u blaženoj Djevici Mariji koja je, vođena Duhom Svetim, svu sebe posvetila tajni ljudskog otkupljenja.¹⁴⁷ Nju, Majku Vrhovnog i Vječnog Svećenika, Kraljicu apostola i zaštitnicu svoje službe, treba da prezbiteri sinovskom odanošću i poštivanjem časte i ljube.

Da bi svoju službu vjerno vršili neka im bude na srcu dnevni razgovor s Kristom Gospodinom u posjećivanju i osobnom čašćenju presvete Euharistije. Neka se rado povlače ti duhovnu samoću i neka visoko cijene duhovno vodstvo. Na mnogo načina, & napose razmatranjem kao prokušanom unutarnjom molitvom, i različitim oblicima molitava, koje prezbiteri slobodno odabiru, neka traže i od Boga usrdno mole onaj duh pravoga klanjanja po kojem se zajedno s vjerenim pukom tijesno sjedinjuju s Kristom, Posrednikom Novoga saveza, i tako mogu kao posinci vapiti: »Abba, Oče« (Kim 8, 15)!

Studij i pastoralna znanost

19. Biskup u svetom obredu ređenja opominje prezbitere da budu »zreli u znanosti«, i da njihova nauka bude »duhovni lijek Božjem narodu«. ¹⁴⁸ Znanost svetog službenika mora biti sveta, jer je iz svetog izvora uzeta i svetoj svrsi usmjerena. Ona se prije svega crpi iz čitanja i razmatranja Svetoga pisma, ¹⁴⁹ ali se plodonosno hrani i proučavanjem svetih Otaca i Nauči telja kao i ostalih dokumenata predaje. Osim toga, da bi mogli dati zadovoljavajuće odgovore na pitanja što ih pretresaju suvremeni ljudi, prezbiteri treba da dobro poznaju dokumente crkvenog Učiteljstva, a napose koncila i rimskih papa, i neka konzultiraju najbolje i priznate teologe.

Budući da u naše vrijeme profana nauka kao i svete znanosti neprestano napreduju, potičemo svećenike da shodno i neprestano usa-

suam de divinis et humanis apte et sine intermissione perficiant, atque ita ad colloquium cum coaetaneis opportunius ineundum se praeparent.

Quo facilius Presbyteri in studia incumbant et methodos evangelizationis et apostolatus efficacius addiscant, omni cura ipsis opportuna subsidia comparentur, cuiusmodi sunt institutio, iuxta cuiusque territorii condiciones, cursuum vel congressuum, erectio centrorum pastoralibus studiis destinatorum, constitutio bibliothecarum et apta per personas idoneas studiorum moderatio. Considerent insuper Episcopi singuli aut inter se uniti modum opportuniorem efficiendi ut omnes sui Presbyteri, statis temporibus, maxime autem paucos post annos ab eorum ordinatione,⁵⁹ frequentare possint cursum, quo ipsis praebeatur occasio cum ad pleniorum methodorum pastoralium et scientiae theologicae cognitionem acquirendam, tum ad vitam spiritualem roborandam et ad mutuo experientias apostolicas cum fratribus communicandas.⁸⁰ His aliisque aptis subsidiis peculiari cura iuventur etiam neoparochi et illi qui novo pastorali operi addicuntur, vel qui in aliam dioecesim vel nationem mittuntur.

Tandem solliciti erunt Episcopi ut aliqui ad profundiorum rerum divinarum scientiam se dedicerent, ut numquam desint magistri ad clericos instituendos idonei, ut reliqui sacerdotes et fideles iuventur ad necessariam sibi doctrinam comparandam, utque sanus in sacris disciplinis foveatur progressus, qui Ecclesiae prorsus est necessarius.

20. Servitio Dei dediti in implendo officio sibi commisso, digni sunt Presbyteri qui aequam recipiant remunerationem, qua »dignus est operarius mercede sua« (Lc. 10, 7),^{ei} atque »Domihus ordinavit iis, qui Evangelium annuntiant, de Evangelio vivere« (1 Cor. 9,14). Quapropter, quatenus aequae Presbyterorum remunerationi non aliunde provisum fuerit, ipsi fideles, quippe in quorum bonum Presbyteri operam impendant, vera obligatione tenentur curandi ut eisdem necessaria ad vitam honeste et digne ducendam subsidia procurari valeant. Episcopi autem de hac eorum obligatione fideles monere tenentur et curare debent, sive singuli pro sua quisque dioecesi sive aptius plures simul pro communi territorio, ut normae instituantur, quibus debite consulatur honestae sustentationi eorum tqui: in "Populi Dei servitium aliquo munere funguntur vel functi sunt. Remuneratio autem ab unoquoque percipienda, ratione quidem habita tum ipsius muneris naturae tum locorum temporumque condicionum, fundamentaliter eadem sit pro omnibus in iisdem adiunctis veris, eorum conditioni sit congrua et eis" praeferea tribuat facultatem horum solurii debite providendi remunerationi eorum qui servitio Presbyterorum se dedicant, sed etiam indigentibus per se ipsos aliqua ratione sub-

vršavaju svoje znanje o božanskoj i ljudskoj stvarnosti pa da se tako sprema da korisnije stupe u razgovor sa suvremenicima.

Da bi se prezbiteri što lakše dali na studij i da bi što plodonosnije naučili metode evangelizacije i apostolata, treba im najbrižljivije pružiti potrebna pomagala kao što su: priređivanje tečajeva ili kongresa prema prilikama pojedinoga kraja, osnivanje centara za pastoralni studij, podizanje knjižnica i prikladno uređen studij koji će voditi kompetentne osobe. Osim toga neka biskupi pojedinačno ili zajednički nastoje pronaći što zgodniji način kako će postići da svi njihovi prezbiteri u određenim rokovima, napose koju godinu nakon njihova ređenja,¹⁴ mogu pohađati tečaj na kojem bi im se pružila prilika za stjecanje potpunijeg poznavanja pastoralnih metoda i teolo gije, a isto tako i da se učvrste u duhovnom životu i da s braćom razmijene iskustva apostolata.¹⁵¹ Ovim i drugim shodnim pomagalima treba posebnom brigom pomoći novim župnicima i onima kojima se povjerava neki novi pastoralni rad ili se šalju u drugu biskupiju ili u drugu zemlju.

Biskupi će se, napokon, brinuti da se nekoji posvete dubljem studiju teologije, da tako nikada ne ponestane sposobnih učitelja za obrazovanje klera, da se pomogne ostalim svećenicima i vjernicima da steknu potrebno znanje, da se promiče zdrav napredak u svetim znanostima koji je Crkvi jednostavno potreban.

Pobrinuti se za pravednu plaću

20. Prezbitere, posvećene službi Božjoj, njih koji vrše povjerenu dužnost, ide pravedna plaća, jer »radnik zaslužuje svoju plaću« (Lk 10, 7),^{1M} a i »Gospodin je naredio onima koji naviještaju Evanđelje da od Evanđelja žive« (1 Kor 9, 14). Ukoliko nije prezbiterima pravedna plaća drugačije osigurana, imaju sami vjernici, jer za njihovo dobro prezbiteri rade, pravu obavezu brinuti se da im se uzmognu priskrbiti nužna sredstva za doličan i dostojan život. Biskupi su dužni upozoravati vjernike na ovu njihovu obavezu ili, što je još bolje, više njih zajedno za širu oblast —■ da se postave norme po kojima će se pravično osigurati dolično uzdržavanje onih koji u korist Božjega naroda vrše ili su vršili neku službu. Plaća svakoga pojedinoga «■— imajući u vidu narav same službe te prilike mjestal-t- vremena —■ neka načelno bude jednaka za sve koji Žive u istim prilikama. Neka bude primjerena njihovu, položaju i neka im osim toga omogući ne samo da pravično budu plaćeni oni koji prezbiterima služe, nego također da i sami u stanovitoj mjeri pritječu u pomoć siromasima.

veniendi, quod ministerium erga pauperes, iam a primis suis exordiis, magno seraper in honore Ecclesia habuit. Haec remuneratib insuper talis sit, quae Presbyteris permittat quotannis debitum et sufficiens habere feriarum tempus, quod quidem, ut Presbyteri habere valeant, Episcopi curare debent.

Officio vero, quod sacri ministri adimplent, praecipuum momentum tribuere oportet. Ouare systema sic dictum beneficiale relinquatur aut saltem ita reformetur ut pars beneficalis, seu ius ad reditus ex dote officio adnexos, habeatur tamquam secundaria, et princeps im iure tribuatur locus ipsi officio ecclesiastico, quod quidem deinceps intellegi debet quodlibet munus stabiliter collatum in finem spiritua-lem exercendum.

21. Prae oculis semper habeatur exemplum credentium in primaeva Ecclesia hierosolymitana, in qua »erant illis omnia communia« (Act. 4, 32), »dividebatur autem singulis prout cuique opus erat« (Act. 4, 35). Summopere itaque congruit ut, in regionibus saltem in quibus cleri sustentatio penitus aut magna ex parte a fidelium oblacionibus pendet, bona in hunc finem oblata colligat institutio quaedam dioecesana, quam administrat Episcopus, adiuvantibus sacerdotibus delegatis et, ubi utilitas id suadeat, etiam laicis in re oeconomica peritis. In votis quoque est ut praeterea, quantum fieri possit, ta singulis dioecesibus vel regionibus constituatur massa bonorum communis, qua valeant Episcopi aliis obligationibus erga personas Ecclesiae deservientes satisfacere variisque dioecesis necessitatibus occurrere, quaque etiam valeant dioeceses divitiores adiuvare pauperiores, ut illarum abundantia harum inopiam suppleat.⁶² Quae etiam massa communis imprimis constituatur oportet ex bonis a fidelium oblacionibus, sed ex aliis quoque fontibus, iure determinandis, provenientibus.

In nationibus praeterea ubi praevidentia socialis in favorem cleri nondum apte ordinata est, curent Conferentiae Episcopales ut, attentis semper legibus ecclesiasticis et civilibus, habeantur sive instituta dioecesana, etiam inter se foederata, sive instituta pro variis dioecibus simul constituta, sive associatio pro toto territorio condita, quibus, sub vigilantia Hierarchiae, satis provideatur tum congruenti praecaventiae et adistentiae ■, sanitariae, quam vocant, tum debitae sustentationi Presbyterorum qui, infirmitate, invaliditate aut senectute laborant, Sacerdotes vero instituto erecto opem ferant, moti spiritu solidaritatis erga fratres suos, communicantes tribulationibus eorum,⁶³ simul considerantes se ita, sine anxietate de sorte futura, alacriore sensu evangelico paupertatem colere atque animarum saluti penitus se tradere possent. Satagant autem ii, ad quos spectat, ut eadem diversarum nationum instituta inter se colligantur, ut firmius robur consequantur latiusque propagentur.

Služenje siromasima bilo je uvijek u Crkvi u velikoj časti već od njezinih prvih početaka. Osim toga neka plaća bude takva da prezbiteru omogući svake godine dužan i dostatan odmor, a biskupi se moraju pobrinuti da se to prezbiterima omogući.

Na prvom mjestu mora stajati služba koju vrše sveti službenici. Zato neka se napusti takozvani nadarbinski sistem ili neka se barem tako preuredi da se nadarbinski vid ili pravo na prihode koji su spojeni sa službom, smatra za stvar drugoga reda a prvo mjesto neka se u crkvenom pravu dade samoj crkvenoj službi pod kojom se odsada ima podrazumijevati svako trajno dodijeljeno zaduženje koje se ima vršiti s duhovnim ciljem.

Skupni fond i socijalna skrb

21, Uvijek valja imati pred očima primjer vjernika mlade jeruzalemske Crkve, kada »im je sve bilo zajedničko« (Dj 4, 32) i kad se »svakom pojedincu davalo prema njegovim potrebama« (Dj 4, 35). Zato bi u najvećoj mjeri odgovarala, barem u onim krajevima u kojima uzdržavanje klera sasvim ili velikim dijelom ovisi od doprinosa vjernika, neka biskupijska ustanova kojom upravlja biskup uz pomoć delegiranih svećenika i, gdje je to korisno, također uz pomoć laika ekonomskih stručnjaka koja skuplja sredstva darovana u tu svrhu. Poželjno je da se osim toga po mogućnosti u pojedinim biskupijama ili pokrajinama osnuje zajednička blagajna iz koje bi biskupi mogli podmirivati ostale obaveze prema osobama koje su u crkvenoj službi i zadovoljavati različite potrebe biskupije. Odatle bi bogatije biskupije mogle pomagati siromašnije, da bi se obiljem jednih priskočilo u pomoć neimaštini drugih.^{15*} I ovaj zajednički imetak trebaju prvenstveno sačinjavati prihodi koji potječu od doprinosa vjernika, ali i iz drugih izvora, koje treba pravno odrediti.

Neka se osim toga biskupske konferencije pobrinu da bi se u zemljama gdje socijalno osiguranje klera još nije sređeno — imajući uvijek u vidu i crkvene i građanske zakone — osnovale ili dijecezanske ustanove, također međusobno ujedinjene ili skupno ustanovljene za različite biskupije, ili udruženje koje je osnovano za cijelo područje. Pomoću ovih ustanova neka se pod nadzorom hijerarhije dostatno providi za zdravstveno osiguranje kao i za dužno uzdržavanje bolesnih, invalidnih i starih svećenika. A kad se ustanova osnuje neka je svećenici, potaknuti duhom solidarnosti prema svojoj braći, podupiru i neka-ujedno — suosjećajući s njihovim nevoljama¹⁶⁴ — budu svjesni da će tako moći, bez tjeskobe glede budućnosti, poletnijim evanđeoskim duhom gajiti siromaštvo i sasvim se predati spašavanju duša. Neka se oni na koje to spada potrudu da se istovrsne ustanove različitih nacija međusobno povezu da se tako ojačaju i prošire.

Conclusio et Exhortatio

22. Sacrosancta haec Synodus gaudia vitae sacerdotalis prae oculis habens, etiam difficultates non praeterire potest, quas in hodiernae vitae adiunctis patiuntur Presbyteri. Scit etiam quantum condiciones oeconomicae et sociales, immo et hominum mores, transformantur; quantumque ordo valorum in aestimatione hominum immutatur; Ecclesiae ministri inde, immo et nonnumquam christifideles, in hoc mundo quasi alienos ab ipso se sentiunt, anxie quaerentes quibus-nam idoneis mediis et verbis cum eodem communicare valeant. Nova enim quae fidei obstant impedimenta, apparens peracti laboris sterilitas necnon acerba quam experiuntur solitudo, eos in periculum adducere possunt ne animo deprimantur.

Mundum autem, qualis hodie dilectioni et ministerio Pastorum Ecclesiae conceditur, sic Deus dilexit, ut Filium suum Unigenitum pro ipso daret.⁶⁴ Revera, mundus hic, multis quidem peccatis detentus sed non parvis etiam facultatibus praeditus, Ecclesiae lapides vivos⁶⁵ praebet, qui coaedificantur in habitaculum Dei in Spiritu.^M Idem Spiritus Sanctus, dum Ecclesiam impellit ut ad mundum huius temporis adeundum novas vias aperiat, congruas quoque ministerii sacerdotalis accommodationes suggerit ac fovet.

Meminerint Presbyteri se in opere exercendo numquam solos esse, sed inniti omnipotenti Dei virtute: atque in Christum credentes, qui eos ad Sacerdotium suum participandum vocavit; cum omni fiducia suo ministerio sese devoveant, scientes potentem esse Deum ut augeat in eis caritatem.⁶⁷ Meminerint etiam fratres in sacerdotio, immo et fideles totius mundi sibi sodos habere. Operantur enim omnes Presbyteri in exsequendo Dei salutari proposito, mysterio scilicet Christi seu sacramento abscondito a saeculis in Deo,^w quod non nisi paulatim ad effectum deducitur, diversis conspirantibus ministeriis in aedificationem Corporis Christi, donec Eiusdem compleatur aetatis mensura. Quae omnia, cum abscondita sint cum Christo in Deo,⁶⁰ fide maxime percipi possunt. Fide enim necesse est ambulare duces Populi Dei, exemplum sequentes fidelis Abrahae, qui fide »oboedivit in locum exire, quem accepturus erat in hereditatem: et exiit, nesciens quo iret« (Hebr. 11[^], 8). Revera mysteriorum Dei dispensator assimilari valet homini in agro seminanti, de quo Dominus dixit: »Et dormiat, et exurgat nocte et die, et semen germinet, et increscat dum nescit ille« (Me. 4, 27). Ceterum Dominus Iesus, »qui dixit: »Confidite, ego vici mundum« (Jo. 16, 33), his verbis Ecclesiae suae non promisit perfectam in hoc saeculo victoriam. Gaudet vero Sacrosancta Synodus quod terra Evangelii! semine inseminata nunc multis in locis fructificat sub dactu Spiritus Domini, qui replet orbem terrarum, jque in multorum eordibus sacerdotum, etque fidelium spiritum vere missionalem exdtavit. De quibus omnibus

Pouzdanje u Boga u uzvišenom poslanju

22. Ovaj Sveti Sabor, imajući pred očima radosti svećeničkog života, ne može zaobići ni teškoće koje prezbiteri podnose u današnjim prilikama. Poznato mu je koliko se ekonomske i socijalne prilike, štaviše i običaji ljudi, preoblikuju i koliko se u ljudskom shvaćanju mijenja ljestvica vrednota. Zato se službenici Crkve, a ponekad i vjernici, osjećaju u svijetu kao stranci koji se tjeskobno pitaju kojim će prikladnim sredstvima i riječima biti u stanju da s njim saobraćaju. Naime nove zapreke koje se vjeri postavljaju na put, prividna jalovost obavljena posla i teška osamljenost koju proživljavaju mogu ih dovesti u opasnost da klonu duhom.

Ali Bog je i današnji svijet — povjeren ljubavi i služenju pastira Crkve — tako ljubio da je svoga jedinorođenog Sina predao za nj.¹⁵⁵ Zaista, ovaj svijet koji je doduše sapet mnogim grijesima, posjeduje također ne male mogućnosti. On pruža Crkvi živo kamenje¹⁸⁸ koje se skupa ugrađuje u Božju kuću u Duhu.¹⁵⁷ Isti Duh Sveti, dok Crkvu nagoni da otvara nove putove prilaza današnjem svijetu, savjetuje i promiče odgovarajuće prilagođavanje svećeničke službe.

Neka prezbiteri imaju na umu da ne vrše posao nikada sami nego da imaju uporište u snazi svemogućega Boga. Neka se vjerom u Krista, koji ih je pozvao da budu dionici njegova svećenstva, punim pouzdanjem posvete svojoj službi znajući da Bog u njima može umnožiti ljubav.¹⁵⁸ Neka imaju na umu da imaju za drugove također braću u svećeništvu, štaviše i vjernike cijeloga svijeta. Svi naime prezbiteri surađuju na ostvarivanju Božjeg plana spasenja, tj. Kristova misterija ili tajne koja je odvijeka sakrivena u Bogu,¹⁵⁹ a to se ostvaruje postepeno sudjelovanjem različitih službi na izgradnju Kristova Tijela, dok se ne napuni mjera njegove dobi. Budući da je sve to sakriveno s Kristom u Bogu,¹⁶¹ može se najdublje shvatiti vjerom. Zato je nužno da vođe Božjeg naroda kroče u vjeri, po primjeru vjernog Abrahama koji se u vjeri »pokorio da ode u zemlju koju je imao primiti u baštinu: i otišao je ne znajući kamo ide« (Heb 11, 8). Zaista, djelitelj Božjih tajni može se usporediti s čovjekom sijačem o kojem je Gospodin rekao: »Spavao on ili ustajao, noću ili danju, sjeme niče i raste, a da on ne zna kako« (Mk 4, 27). Uostalom, Gospodin Isus koji je rekao: »Uzdajte se, ja sam pobijedio svijet« (Iv 16, 53), ovim riječima nije svojoj Crkvi obećao potpunu pobjedu na ovome svijetu. Sveti Sabor se raduje što zemlja zasijana sjemenom Evandjelja sada na mnogim mjestima donosi plod pod dahom Duha Gospodnjega koji ispunja zemaljski krug i koji je u srcima mnogih svećenika i vjernika razbudio pravi misijski duh. Sveti Sabor za sve ovo naj-

Sacrosancta Synodus universis prbis Presbyteris peramanter grateS
agitt »Ei autem, qui potens est omnia facere superabundanter quam
petimus aut intelligimus, secundum virtutem, quae operatur in nobis,
ipsi gloria in ecclesia, et in Christo Iesu« (Eph. 3, 20-21).

*Haec omnia et singula quae in hoc Decreto edicta sunt, placuerunt
Sacrosancti Concilii Patribus. Et Nos, Apostolica a Christo Nobis
tradita potestate, illa, una cum Venerabilibus Patribus, in Spiritu
Sancto approbamus, decernimus ac statuimus et quae ita synodaliter
Statuta sunt ad Dei gloriam promulgari iubemus.*

Romae, apud S. Petrum, die VII mensis decembris anno
MCMLXV.

Ego PAULUS Catholicae Ecclesiae Episcopus
(Sequuntur Patrum subsignationes)

srdačnije zahvaljuje svim prezbiterima svijeta: »A onomu — koji snagom što djeluje u nama može učiniti neograničeno više od onoga što možemo moliti ili misliti — njemu slava u Crkvi i u Kristu Isusu« (Ef 3, 20-21).

Sve ovo u cjelini i u pojedinostima Uo je u ovom Dekretu određeno prihvatile Oci Svetoga Sabora. I mi — apostolskom vlašću od Krista nam predanom — sve to, zajedno s časnim Očima, u Dubu Svetom odobravamo, odlučujemo i određujemo te zapovijedamo da to Uo je saborski određeno na slavu Božju bude proglašeno.

U Rimu, kod Svetoga Petra, 7. prosinca 1965.

**Ja, PAVAO, biskup katoličke Crkve
(slijede potpisi Otaca)**

BILJEŠKE

¹ Konc. vat. II, Konst. o sv. liturgiji, *Sacrosanctum Concilium*: AAS 56 (1964) 97 si.; Dogm. konst. o Crkvi, *Lumen gentium*: AAS 57 (1965) 5 si.; Dekret o pastoralnoj službi Biskupa u Crkvi, *Christus Dominus*; Dekret o svećeničkom odgoju, *Optatam totius*.

• Usp. Mt 3, 16; Lk 4, 18; Dj 4, 27; 10, 38.

» Usp. 1 Pet 2, 5 i 9.

« Usp. 1 Pet 3, 15,

⁸ Usp. Otkr. 19, 10; Konc. vat. II, Dogm. konst. o Crkvi, *Lumen gentium*, br. 35: AAS 57 (1965) 40-¹.

• Usp. Konc. Trid. Zasl. XXIII, pogl. 1. i kan. 1: Denz. 957 i 961 (1764 i 1771).

¹ Usp. Iv 20, 21; Konc. vat. II, Dogm. konst. o Crkvi, *Lumen gentium*, br. 18: AAS 57 (1965) 21—22.

⁸ Usp. Konc. vat. II, Dogm. konst. o Crkvi, *Lumen gentium*, br. 28: AAS 57 (1965) 33—36.

• Usp. n. mj.

¹⁰Usp. *Pontificde Romanorum*, De Ordinatione Presbyterorum, Prae-fatio. Ove se riječi nalaze već u *Sacramentarium veronense*: izd. L. C. Mohlberg, Rim 1956, str. 122, isto u *Missale Francorum*: izd. L. C. Mohlberg, Rim 1957, str. 9; isto tako u *Liber Sacramentorum Romanae Ecclesiae*: izd. L. C. Mohlberg, Rim 1960, str. 25; isto tako u *Pontificde Romano-germanicum*: izd. Vogel-Elze, Citta del Vaticano 1963, sv. I, str. 34.

¹¹ Usp. Konc. vat. II, Dogm. konst. o Crkvi, *Lumen gentium*, br. 10: AAS 57 (1965) 14—15.

» Usp. Rim 15, 16 grčki.

» Usp. 1 Kor. 11, 26.

" Sv. AUGUSTIN, *De civitate Dei*, 10, 6; PL 41, 284.

" Usp. 1 Kor 15, 24. •

" Usp. Hebr 5, 1.

»* Usp. Hebr 2, 17; 4, 15.

» Usp. 1 Kor 9, 19—23 vulg.

" Usp. Dj 13, 2.

⁸⁰ »Ovakvo nastojanje oko vjerskoj? i moralnog usavršavanja sve više izazivaju i vanjske prilike u kojima Crkva živi; ona naime ne može ostati nepokretna i nezainteresirana za ljudska zbivanja koja je okružuju i koja mnogostruko utječu na način njezina djelovanja te mu nameću način i uvjete. Očito je da Crkva nije izdvojena iz ljudskog društva, nego da u njemu živi, pa zato njezini sinovi stoje pod utjecajem toga društva, pod njegovim su vodstvom, usvajaju njegovu građansku kulturu, opslužuju nje-

gove običaje. Ta povezanost Crkve s ljudskim društvom neprestano rađa teškim pitanjima, koja su osobito danas veoma ozbiljna. (...) Apostol naroda je ovako opominjao kršćane svoga vremena: Ne vucite jarma s nevjericima. što ima pravednost s bezakonjem? što li je zajedničko svjetlu i tami? ... I/ kakva zajednica postoji između vjernika i nevjernika? (2 Kor 6, 14—15). Zato treba da oni koji danas u Crkvi vrše odgojiteljsku i učiteljsku službu upozoravaju katoličku mladež na njezin sasvim poseban položaj i na dužnost koja odatle izvire, naime da žive u ovom svijetu ali ne u smislu ovoga svijeta, prema prošnji Isusa Krista za svoje učenike: *Ne molim te da ih dignei sa svijeta, već da ih čuvaš od zla; oni ne pripadaju svijetu, kao ho ni ja ne pripadam svijetu* (Iv 17, 15—16). Crkva je ovu prošnju usvojila.

Ipak ovakvo razlikovanje ne znači razdvajanje niti izbavijuje nebrigu, ni strah, ni prezir. Kad naime Crkva sebe razlikuje od čovječanstva, ona se njemu ne suprotstavlja, nego da se s njim još više poveže. — PAVAO VI, Enc. *Ecclesiam suam*, 6. kolovoza 1964.: AAS 56 (1964) 627 i 638.

" Usp. Rim 12, 2.

« Usp. Iv 10, 14—16.

²⁸ Usp. SV. POLIKARP, *Epist. od Philippenses*, VI, 1: »Neka svećenici budu spremni na samilost, neka budu milosrdni prema svima; neka nastoje povratiti zalutale, neka posjećuju sve bolesnike, neka ne zanemare siročje ili siromaha; uvijek u brizi za dobro pred Bogom i ljudima; suzdržavajući se od svake srdžbe, protekcije, nepravedna suda; držeći se daleko od svake škrtosti. Ne vjerujući brzo tužbama, ne prestrogi u sudovima, imaju na pameti da smo svi grešni«. Izd. F. X. Funk, *Patres apostolici*, I, str. 273.

*⁴ Usp. 1 Pet 1, 23; Dj 6, 7; 12, 24. »Propovijedali su (apostoli) riječ istine i radali su Crkve«. SV. AUGUSTIN, *Enarr. in psal.* 44, 23; PL 36, 508.

" Usp. Mal 2, 7; 1 Tim 4, 11—13; 2 Tim 4, 5; Tit 1, 9.

" Usp. Mk 16, 16.

" Usp. 2 Kor 11, 7. Za prezbitere, jer su suradnici biskupa, vrijedi i ono što se kaže za biskupe. Usp. *Statuta Ecclesiae Antiqua*, pogl. 3 (izd. Ch. Munier, Pariš 1960, str. 79); *Decretum Gratiani*, C. 6, D. 88 (izd. Friedberg, I, 307); Konc. Trid. Zased. V, Dekr. 2, br. 9 (*Conc. Oec. Decreta*, izd. Herder, Rim 1962, str. 645); Zased. XXIV, *Decr. de reform.*, pogl. 4 (str. 739); Konc. vat. II, Dogm. konst. o Crkvi, *Lumen gentium*, hu 25; AAS 57 (1965) 29—31.

¹⁸ Usp. *Constitutiones Apostolorum*, II, 26, 7: »Neka prezbiteri budu učitelji božanskog znanja, jer nas je sam Gospodin poslao govoreći: »Iдите i naučavajte...«. Izd. F. X. Funk, *Didascalica et Constitutiones Apostolorum*, I, Paderborn 1905, str. 105. — *Sacramentarium leonianum* i ostali sakramentari sve do *Pontificale romanum*, prefacija kod ređenja prezbitera: »Ovom si providnošću, Gospodine, Apostolima svoga Sina dao kao pra-tioce učitelje u vjeri, kojima su oni cijeli svijet napunili kao drugotnim propovjednicima (ili propovjedima)«. — *Liber Ordinum Liturgiae Mozarabicae*, prefacija za zaređenje prezbitera: »Učitelji puka i upravljač podlo žnika neka uredno drži katoličku vjeru i neka svima naviješta pravo spa-zenje« — izd. M. Ferotin, *Le Liber Ordinum en usage dans Vzglise Wisigothique et Mozarabe d'Espagne: Monumenta Ecclesiae Liturgica*, sv. V, Pariš 1904, stup. 55, redak 4—6.

¹⁹ Usp. Gal 2, 5.

²⁰ Usp. 1 Pet 2, 12.-

- ⁴¹ Usp. Obred redjenja prezbitera u Aleksandrijskoj Crkvi jakobita: »...Sakupljaj svoj narod na riječ pouke kao dojilja koja hrani svoju djecu«: H. Denzinger, *Ritus Orientium*, sv. II, Wurzburg 1863, str. 14.
- » Usp. Mt 28, 19; Mk 16, 16; TERTULIJAN, *De baptismo*, 14, 2 (Corpus Christianorum, Series latina, I, str. 289, 11—13); SV. ATANAZIJE, *Adv. Arianos*, 2, 42; PG 26, 237 A—B; SV. JERONIM, *In Mt.*, 28, 19; PL 26, 226 D: »Najprije uče sve narode, zatim poučene uranjaju u vodu. Nije naime moguće da tijelo primi sakrament krsta ako prije toga duša nije primila istinu vjere«; — SV. TOMA, *Expositio primae Decretalis*, § 1: »Kad je naš Spasitelj slao učenike da propovijedaju, naložio im je tri stvari. Prvo, da naučavaju vjeru; drugo, da onima koji vjeruju podijele sakramente«: izd. Marietti, *Opuscula Theologica*, Taurini-Romae 1954, 1138.
- ⁸⁸ Usp. Konc. vat. II, Konst. o sv. liturgiji, *Sacrosanctum Concilium*, br. 35, 2; AAS 56 (1964) 109.
- ** Usp. n. dj., br. 33, 35, 48, 52, str. 108—109, 113, 114.
- » Usp. n. dj., br. 7, str. 100—101; PIO XII, Enc. *Mjstici Corporis* 29. lipnja 1943: AAS 35 (1943) 230.
- * SV. IGNACIJE mučenik, *Smyrn.*, 8, 1—2; izd. F. X. Funk, str. 240; *Constitutiones Apostolorum*, VIII, 12, 3; izd. X. F. Funk, str. 496; VIII, 29, 2, n.dj. str. 532.
- " Usp. Konc. vat. II, Dogm. konst. o Crkvi, *Lumen gentium*, br. 28: AAS 57 (1965) 33—36.
- " »Euharistija je na neki način dovršenje duhovnog života i cilj sviju sakramenata«: SV. TOMA, *Summa Theol.* III, q. 73, a. 3 c; usp. *Summa Theol.* III, q. 65, a. 3.
- » Usp. SV. TOMA, *Summa Theol.* III q. 65, a. 3, ad 1; q. 79, a. 1, c. i ad 1.
- « Usp. Ef 5, 19—20.
- ⁴¹ Usp. SV. JERONIM, *Epist.*, 114, 2: »...svete čaše, sveta pokrivala i ostalo što pripada kultu Gospodinove muke... Zbog povezanosti s Tijelom i Krvi Gospodina treba štovati istom čašću koja se iskazuje njegovu Tijelu i Krvi«: PL 22, 934. Konc. vat. II, Konst. o sv. liturgiji, *Sacrosanctum Concilium*, br. 122—127: AAS 56 (1964) 130—132.
- ** »Osim toga neka ne propuštaju preko dana posjetiti presv. Sakrament, koji prema liturgijskim propisima treba u crkvama čuvati na najodličnijem mjestu; takav posjet je dokaz zahvalnosti i znak ljubavi i dužna poštovanja prema Kristu Gospodinu, koji je u ovom Sakramentu prisutan«: PAVAO VI, Enc. *Mysterium fidei*, 3. rujna 1965: AAS 57 (1965) 771.
- ** Usp. Konc. vat. II, Dogm. konst. o Crkvi, *Lumen gentium*, br. 28: AAS 57 (1965) 33—36.
- ⁴⁴ Usp. 2 Kor 10, 8; 13, 10. ; «
- Usp. Gal. 1, 10.
- ⁴⁴ Usp. 1 Kor 4, 14.
- ⁴⁷ Usp. *Didascalia*, II, 34, 3; II, 46, 6; II, 47, 1; *Constitutiones Apostolorum*, II, 47, 1; izd. F. X. Funk, *Didascalia et Constitutiones*, I, str. 116, 142 i 143.
- ⁴⁸ Usp. Gal 4, 3; 5, 1 i 13.
- ^{4*} Usp! SV. JERONIM, *Epist.*, 58, 7: »Kakva korist da zidovi blistaju od dragulja, a Krist da u siromaštvu skapava od gladici«: PL 22, 584.
- ⁵⁰ Usp. 1 Pet 4, 10 si. • " Usp. Mt 25, 34—45. ^M Usp. Lk 4, 18.

^M Mogu se spomenuti i druge kategorije, npr. iseljenici, nomadi itd. O, ovima se govori u: Konc. vat. II, Dekr. o pastoralnoj službi biskupa u Crkvi, *Christus Dominus*.

^M Usp. *Didascalia*, II* 59, 1—3: »Naučavajući, nareduj i potiči narod da često pohađa crkvu i da ništa ne izostaje, nego neka se uvijek skuplja i da ne smanjuju Crkvu što izostaju, i da Kristovo Tijelo ne liše uda... Vi ste Kristovi udovi, ne odvajajte se dakle od Crkve tim što izostajete od sastanka. Krist je vaša Glava i on prema svom obećanju stanuje među vama i s vama je u zajednici; nemojte biti nemarni prema sebi, nemojte otuđivati Spasitelja od njegovih udova i nemojte razdirati i rasipati njegovo Tijelo...«: izd. F. X. Funk, I, str. 170; PAVAO VI, Govor pripadnicima talijanskoga klera koji su prisustvovali XIII kongresu »*Di aggiornamento pastorale*« 6. rujna 1963: AAS 55 (1963) 750 si.

⁵⁶ Usp. Konc. vat. II, Dogm. konst. o Crkvi, *Lumen gentium*, br. 28: AAS 57 (1965) 35.

⁵⁶ Usp. tzv. *Constitutio Ecclesiastica Apostolorum*, XVIII: »Prezbiteri su symmystai [su-svećenici] i svnepimachoi [suborcji] biskupa«: izd. Th. Schermann, *Die allgemeine Kirchenordnung*, t. Podeborn 1914, str. 26; A. HARNACK, *Die Quellen der sog. apostolischen Kirchenordnung*, T. u. U., II, 5, str. 13, b«. 18 i 19; PSEUDO-JERONIM, *De septem Ordinibus Ecclesiae*: »...u blagoslovu su s biskupima sudionici misterija«: izd. A. W. Kalf, Wurzburg 1937, ste. 45: SV. IZIDOR ŠPANJOLSKI, *De Ecclesiasticis Officiis*, II, pogl. VII: »Predsjedaju naime Kristovoj Crkvi i s biskupima zajedno sačinjavaju božja i Krv, a jednako i u poučavanju naroda i u službi propovijedanja«: PL 83, 787.

⁵⁷ Usp. *Didascalia*, II, 28, 4: izd. F. X. Funk, str. 108; *Constitutiones Apostolorum*, II, 28, 4; II, 34, 3: ondje str. 109 i 117.

⁸⁸ Ondje VIII, 16, 4: izd. F. X. Funk, I, str. 523; usp. *Epitome Const. Apostolorum* VI, ondje II, str. 80, 3—4; *Testamentum Domini*: »... daj mu duh milosti, savjeta i velikodušja, duh prezbitera... za pomaganje i upravljanje tvojim narodom u djelu, u strahu i u čistom srcu«: prev. I. E. Rahmani, Moguntiae 1899, str. 69. Isto tako u *Trad. Apost.*: izd. B. Botte, *La tradition Apostolique de Saint Hippolyte*, Munster i W. 1963, str. 20.

» Usp. Bro 11, 16—25.

^o *Pontificale Romanum*, O ređenju prezbitera, prefacija; ove se riječi nalaze već u *Sacramentarium Leonianum*, *Sacramentarium gelasianum*, i u *Sacramentarium gregorianum*. Slične se riječi nalaze i u istočnim liturgijama: usp. *Trad. Apost.*: »... pogledaj na ovoga svog slugu i udijeli mu duh milosti i prezbiteriskog savjeta da bi čistim srcem upravljao tvojim narodom, kao što si pogledao na narod izabran ja svoga i zapovjedio Mojsiju da izabere prezbitere* koje si napunio svojim duhom koji si dao svomu sluzi«: iz staroga latinskog veronskog prijevoda, izd. B. Botte, *La Tradition Apostolique de S. Hippolyte, Essai de reconstruction*, Munster i W. 1963, str. 20; *Const. Apost.* VIII, 16, 4: izd. F. X. Funk, I, str. 522, 16—17; *Epit. Const. Apost.* VI: izd. F. X. Funk, II, Str. 80, 5—7; *Testamentum Domini*: prev. I. E. Rahmani, Moguntiae 1899, str. 69; *Euchologium Serapionis*, XXVII: izd. F. X. Funk, *Didascalia et Constitutiones*, II, str. 190, lin. 1r—7- *Ritus Ordinationis in ritu Maronitarum*: ~<pwzv. H. Denzinger, *Ritus Orientalium*, II, Wurzburg 1863, str. 161; Između Otaca mogu se navesti TEODOR MOPSEUTSKI, *In I. Trn.*, 3, 8: izd. Swete, II, str. 119-^121; THEODORET, *Quaestiones in Numeros*, XVIII: PG 80, 369C—372B.

* Usp. Konc. vat. II, Dogm. Konst. o Crkvi, *Lumen gentium*, br. 28: AAS 57 (1965) 35.

⁸⁸ Usp. IVAN XXIII, Enc. *Sacerdotii Nostrae primordia*, 1. kolovoza W59; AAS 51 (1959) 76; SV. PIO X, Exhortatio ad clerum *Haerent animo*, 4. kolovoza 1908. Pu X Acta, vol. IV (1908) 237 si.

⁸⁸ Usp. Konc. Vat. II, Dekret o pastoralnoj službi biskupa u Crkvi, *Christus Dominus*, br. 15 i 16.

⁶⁴ U crkvenom pravu koje je na snazi nalazi se već odredba o katedralnom kaptolu kao o biskupovu »vijeću i savjetu (senatus et consilium) (CIC, can. 391), ili, ukoliko nema kaptola, zbor dijecezanskih konzulatura (usp. CIC, kan. 423—428). Poželjno je da se ove ustanove tako preurede da bi se bolje moglo odgovoriti današnjim prilikama i potrebama vijeća, o kojem se govori u Konc. vat; II, Dekret *Christus Dominus*, o pastoralnoj službi biskupa u Crkvi, od 28. listopada 1965, br. 27, u koje ulaze također i laici i kojemu je zadatak da istražuje samo ono što se odnosi na pastoralne poteze. O prezbiterima kao biskupovim savjetnicima može se vidjeti što pišu: *Didascalia*, II, 28, 4; izd. F. X. Funk, I, str. 108; zatim *Const. Apost.*, II, 28, 4; izd. F. X. Funk, I, str. 108; SV. IGNACIJE M., *Magn.*, 6, 1; izd. F. X. Funk, str. 194; *Trall.*, 3, 1; izd. F. X. Funk, str. 204; ORIGEN, *Contra Celsum*, III, 30: Prezbiteri su savjetnici ili boulevtai: PG 11, 957D—960A.

⁸⁸ SV. IGNACIJE M., *Magn.* 6, 1: »Potičem vas da nastojite sve činiti u Božjoj slozi pod predsjedanjem biskupa kao zastupnika Božjega i prezbitera koji su namjesto apostolskog kolegija i meni predragih đakona — kojima je povjerena Kristova služba, koji je odvijeka bio kod Oca i koji se na kraju pokazao«: izd. F. X. Funk, str. 195; SV. IGNACIJE M., *Trall.*, 3, 1: »Jednako, neka svi poštuju đakone kao Isusa Krista, kao i biskupa, koji je slika Očeva, a prezbitere kao Božje vijeće i kao sabor Apostola; bez njih se ne može govoriti o Crkvi«: ondje str. 204; SV. JERONIM, *In Isaiam*, II, 3; PL 24, 61A: »I mi imamo u Crkvi svoje vijeće, skup prezbitera«.

⁸⁸ Usp. PAVAO VI, Nagovor rimskim kurijalcima i korizmenim propovjednicima održan u Sikstinskoj kapeli 1. ožujka 1965: AAS 57 (1965) 326.

⁸⁷ Usp. *Const. Apost.*, VIII, 47, 39: »Neka prezbiteri... ne čine ništa bez biskupove odluke; on je naime onaj kojemu je povjeren Božji narod i od kojega će se tražiti račun o dušama«: izd. F. X. Funk, str. 577.

⁸⁸ Usp. Iv 3, 8.

⁸⁸ Usp. Iv 17, 23.

TM Usp. Hebr 13, 1—2.

⁷¹ Usp. Hebr. 13, 16.

⁷⁸ Usp. Mt 5, 10.

⁷¹ Usp. 1 Sol 2, 12; Kol 1, 13.

⁷⁴ Usp. Mt 23, 8. »Potrebno je, nadalje, da s ljudima — jer im želimo biti pastiri, očevi i učitelji — budemo stoga kao braća«: PAVAO VI, Enc. *Ecclesiam suam*, 6. kolovoza 1964: AAS 58 (1964) 647.

⁷⁸ Usp. Ef 4, 7 i *16i Const. apost.*, VIII, 1, 20: »A da se ni biskup ne uznosi nad đakone ili nad prezbitere a niti prezbiteri nad narod; od svih naime nastaje zajednica«: izd. F. X. Funk, I, str. 467.

⁷⁸ Usp; Fil 2, 21.

⁷⁷ Usp; 1 Iv 4, 1.

⁷⁸ Usp. Konc. vat. II, Dogm. konst. o Crkvi, *Lumen gentium*, br. 37: AAS 57 (1965) 42—43.v ,

⁷⁸ Usp. Ef 4, 14.

⁸⁰ Usp. Konc. vat. II, Dekr. o ekumenizmu, *Unitatis redintegratio*: AAS 57 (1965) 90 si.

⁸¹ Usp. Konc. vat. II, Dogm. konst. o Crkvi, *Lumen gentium*, br. 37: AAS 57 (1965) 42—43. ""

•» Usp. Hebr 7, 3.⁸⁸
Usp. Lk 10, 1. *« Usp.
1 Pet 2, 25. M Usp. Dj
20, 28.⁸⁸ Usp. Mt 9,
36.

⁸⁷ Pontificale Romanum, Redenje prezbitera.

⁸⁸ Usp. Konc. vat. II, Dekret o svećeničkom «--oju, *Optatum totim*,

br. 2.

⁸⁹ »Glas Božji koji zove očituje se na dva različita načina, čuderna i konvergentna: jedan je unutrašnji: to jest glas Božje milosti, glas Duha Svetoga, glas neizrecive unutrašnje privlačnosti koji izvodi »tihik« a ipak tako snažan Gospodinov »glas« u neistraživoj dubini ljudske duše; a drugi je način izvanjski, ljudski, zamjetljiv, društven, pravan, konkretan, glas ovlaštenoga službenika Božje Riječi, apostola, hijerarhije; nenadomjestivo sredstvo, koje je Krist htio i ustanovio kao promicatelja koji je zadužen da poruku vječne Riječi i Božje zapovijedi prevede u iskustveni govor. Tako sa sv. Pavlom naučava katolička nauka: Kako'li će čuti bez propo vjednika?... Vjera dolazi od propovijedanja (Rim 10, 14—17)«. PA-VAO VI, Nagovor od 5. svibnja 1965: *L'Osservatore Romano*, 6. V 1965., str. 1.

⁹⁰ Usp. Konc. vat. II, Dekret o svećeničkom odgoju, *Optatum totius*,

br. 2.

⁸¹ Ovo naučavaju Oci kad tumače Kristove riječi upravljene Petru: »Ljubiš U me?... Pasi ovce moje« (Iv 21, 17). Tako SV. IVAN ZLATO-USTI, *De sacerdotio*, II, 2: PG 48, 633; SV. GRGUR VELIKI, *Reg. Past. Uber*, P.I., c. 5: PL 77, 19 A.

•« Usp. 2 Kor 12, 9.

•» Usp. PIO XI, Enc. *Ad catholici sacerdotii*, 20. orosinra 1935: AAS28 (1936) 10.

⁸⁴ Usp. Iv 10, 36.

⁸⁶ Usp. Lk 24, 26.

⁸⁸ Usp. Ef 4, 13,

¹¹ Usp. 2 Kor 3, 8—9.

⁸⁸ Usp; između ostaloga: SV. PIO X, Nagovor kleru *Haerent animo*, 4. kolovoza 1908: S. Pii X Acta, vol. IV (1908) 237 si. — PIO XI, Enc. *Ad catholici sacerdotii*, 20. prosinca 1935: AAS 28 (1936) 5 si. — PIO XII, Upozorenje *Menti nostrae*, 23. rujna 1950: AAS 42 (1950) 657 si. — IVAN XXIII, Enc. *Sacerdotii Nostri primordia*, 1. kolovoza 1959: AAS 51 (1959) 545 si.

⁸⁸ Usp. SV. TOMA, *Summa Theot.*, II—II, q. 188, a. 7.

«» Usp. Ef 3, 9—10.

¹⁸¹ Usp. Dj 14.

«* Usp. 2 Kor 4, 7.

w Usp. Ef 3, 9.

¹⁰⁴ Usp. *Pontificate romanum*, Redenje prezbitera.

io» Usp. *Missale romanum*, prikazna molitva IX nedjelje po Duhovima.

¹⁰⁸ »Svaka naime misa, makar je svećenik služi privatno, nije ipak privatna, nego je čin Krista i Crkve; ta Crkva naime u žrtvi što je prikazuje uči da samu sebe prikazuje kao sveopću žrtvu te primjenjuje jedinu i beskonačnu spasiteljsku snagu žrtve Križa za spasenje svega svijeta. Svaka naime misa koja se prikazuje ne prikazuje se samo za spasenje nekolicine nego za spasenje cijeloga svijeta... Zato očinsjci i usrdno preporučujemo svećenicima, koji su naša osobita radost i kruna u Gospodinu

da... svaki dan dostojno i pobožno prikazuju misu«: PAVAO VI, Enc *Mysterium fidei*, 3. rujna 1965: AAS 57 (1965) 761—762. Usp. Konc. vat. II, Konst. o šv. liturgiji, *Sacrosanctum Concilium*, br. 26 i 27: AAS 56 (1964) 107.

¹⁰⁷ Usp. Iv 10, 11.

¹⁰⁸ Usp. 2 Kor 1, 7.

¹⁰⁸ Usp: 2 Kor 1, 4.

"• Usp: 1 Kor 10, 33.

"* Usp. Iv 3, 8.

»* Usp. Iv 4, 34. »»

Usp. I Iv 3, 16.

¹¹⁴ »Pasti Gospodinovo stado treba da bude služba ljubavi«. — SV. AUGUSTIN, *Tract. in Ioan.*, 123, 5: PL 35, 1967.

¹¹⁵ Usp. Rim 12, 2.

¹¹⁶ Usp. Gal 2, 2.

*» Usp. 2 Kor 7, 4.

"» Usp. Iv 4, 34; 5, 30; 6, 38.

»• Usp. Dj 13, 2.

»*» Usp. Ef 5, 10.

»" Usp. Dj 20, 22.

"* Usp. 2 Kor 12, 15.

»» Usp. Ef 4, 11—16.

"* Usp. Mt 19, 12.

^{1M} Usp. Konc. vat. II, Dogm. konst. o Crkvi, *Lumen gentium*, br. 42: AAS 57 (1965) 47—49.

"• Usp. 1 Tim 3, 2—5; Tit 1, 6.

^m Usp. PIO XI, Enc. *Ad catholici sacerdotii*, 20. prosinca 1935: AAS 28 (1936) 28.

*» Usp. Mt 19, 12.

"• Usp. 1 Kor 7, 32—34.

* Usp. 2 Kor 11, 2.

^m Usp. Konc. vat. II, Dogm. konst. o Crkvi, *Lumen gentium*, br. 42 i 44: AAS 57 (1965) 47—49 i 50—51; Dekret o obnovi redovničkog života, *Peffecta caritatis*, br. 12.

^m Usp. Lk 20, 35—36; PIO XI, Enc. *Ad catholici sacerdotii*, 20. prosinca 1935: AAS 28 (1936) 24—28; PIO XII, Enc. *Sacra Virginitas*, 25. ožujka 1954: AAS 46 (1954) 169—172.

»» Usp. Mt 19, 11.

«* Usp. Iv 17, 14—16.

»» Usp. 1 Kor. 7, 31.

»» CONC. ANTIOCH., can. 25: Mansi, 2, 1327—1328; *Decretum Gratiani*, can. 23. C. 12, q. 1: izd. Friedberg, 1, str. 684—685.

IH Ovo se napose odnosi na prava i običaje koji su na snazi u Istočnim Crkvama.

»»CONC. PARIŠ., a. 828, cap. 15: MGH, *Legum secHoIII, Condiia*, t. 2, p. 622 — CONC. TRID., Zasl. XXV, Decr. *de reform.*, pdgl. 1: *Conc. oec. Decreta*, izd. Herder, Romae 1962, str. 760[^]—761.

*» Usp. Ps 62, 11; Vulg. 61.

"• Usp. 2 Kor 8, 9.

*« Usp. Dj. 8, 18-:25.

"« Usp. Fil 4, 12.

»« Usp. Dj 2, 42—47.

»« Usp. Lk 4, 18.

"« Usp. CIC, can. 125 i d.

"• Usp. Konc. vat. II, Dekret o obnovi redovničkog života *Perfectae caritatis*, br. 7, Dogm. konst. o Božjoj Objavi, *Dei verbum*, br. 21.
¹⁴⁷ Usp. Konc. vat. II, Dogm. konst. o Crkvi, *Lumen gentium*, br. 65: AAS 57 (1965) 64-65.
¹⁴⁸ *Pontificale romanum*, Redenje prezbitera.
¹⁴⁹ Usp. Konc. vat. II, Dogm. konst. o Božjoj Objavi, *Dei verbum*, br. 25.
¹⁵⁰ Ovaj tečaj nije istovjetan s pastoralnim tečajem koji je predviđen odmah nakon svećeničkog redjenja, o čemu se govori u Dekretu o sveće* ničkom odgoju, *Optatam totius*, br. 22.
¹⁵¹ Usp. Konc. vat. II, Dekr. o pastoralnoj službi biskupa u Crkvi, *Christus Dominus*, br. 17.
*¹¹ Usp. Mt 10, 10; Kor 9, 7; 1 Tim 5, 18.
*^M Usp. 2 Kor 8, 14.
^{IM} Usp. Fil 4, 14.
*¹¹ Usp. Iv 3, 16.
*^M Usp. 1 Pet 2, 5.
¹¹¹ Usp. Ef 2, 22.
¹⁵⁸ Usp. *Pontificale romanum*, Redenje prezbitera.
»• Usp. Ef 3, 9.
*« Usp. Kol 3, 3.

PASTORALNA KONSTITUCIJA 0
CRKVI U SUVREMENOM SVIJETU

**PAULUS EPISCOPUS
SERVUS SERVORUM DEI
UNA CUM SACROSANCTI CONCILII PATRIBUS
AD PERPETUAM REI MEMORIAM**

**CONSTITUTIO PASTORALIS DE ECCLESIA
IN MUNDO HUIUS TEMPORIS***

Prooemium

1. (De intima coniunctione Ecclesiae cum tota familia gentium).
GAUDIUM ET SPES, luctus et angor hominum huius temporis, pauperom praesertim et quorumvis afflictorum, gaudium sunt et spes, luctus et angor etiam Christi discipulorum, nihilque vere humanum invenitur, quod in corde eorum non resonet. Ipsorum enim communitas ex hominibus coalescit, qui, in Christo coadunati, a Spiritu Sancto diriguntur in sua ad Regnum Patris peregrinatione et nuntium salutis omnibus proponendum acceperunt. Quapropter ipsa cum genere humano eiusque historia se revera intime coniunctam experitur.

2. (Ad quosnam Concilium sermonem dirigat), Ideo Concilium
Vaticanum Secundum, mysterio Ecclesiae penitus investigato, iam non ad solos Ecclesiae filios omnesque Christi nomen invocantes, sed ad universos homines incunctanter sermonem convertit, omnibus exponere cupiens quomodo Ecclesiae praesentiam ac navitatem in mundo hodierno condpiat. Mundum igitur hominum prae oculis habet seu universam familiam humanam cum universitate rerum inter ■quas vivit; mundum, theatrum historiae generis humani, eiusque industria, dadibus ac victoriis signatum; mundum, quem christifideles credunt ex amore Creatoris conditum et conservatum, sub peccati quidem servitute positum, sed a Christo crucifixo et resurgente, fracta potestate Maligni, liberatum, ut secundum propositum Dei transformetur et ad consummationem perveniat.

PAVAO BISKUP
SLUGA SLUGU BOŽJIH
ZAJEDNO S OČIMA SVETOGA SABORA
NA TRAJAN SPOMEN

PASTORALNA KONSTITUCIJA*
»GAUDIUM ET SPES«
o Crkvi u suvremenom svijetu

PREDGOVOR

Unutrašnja povezanost Crkve s čitavim svijetom

1. Radost i nada, žalost i tjeskoba ljudi našeg vremena, osobito siromašnih i svih koji trpe jesu radost i nada, žalost i tjeskoba tako đer Kristovih učenika, te nema ničega uistinu ljudskoga a da ne bi našlo odjeka u njihovu srcu. Kršćansku zajednicu naime sačinjavaju ljudi, koje u Kristu sjedinjene vodi Duh Sveti na njihovu hodu prema Očevu Kraljevstvu. Oni su primili poruku spasenja da je iznesu pred svakoga. Zato zajednica kršćana doživljava sebe doista usko povezanom s ljudskim rodom i s njegovom poviješću.

Kome se obraća Sabor

2. Stoga Drugi vatikanski sabor, pošto je dublje istražio misterij Crkve, upravlja sada svoju riječ ne više samim sinovima Crkve i svima koji zazivaju Kristovo ime nego bez oklijevanja svim ljudima sa željom da svima izloži kako shvaća prisutnost i djelovanje Crkve u suvremenom svijetu.

Koncil ima dakle pred očima svijet ljudi, to jest cjelokupnu ljudsku obitelj sa sveukupnom stvarnošću u kojoj živi; svijet kao pozornicu povijesti čdvječanstva, obilježen njegovim pothvatima, njegovim porazima i pobjedama. Kršćani vjeruju da je taj svijet, ljubavlju Stvoriteljevom sazdan i uzdržavan, doduše dospio U ropstvo grijeha, no da ga je raspeti i uskrsli Krist, slomivši moć Zloga, oslobodio da se prema Božjem planu preobrazi i tako dođe do svoje potpunosti.

3. (*De ministerio homini praebendo*). Nostris autem diebus, genus humanum, de propriis inventis propriaque potentia admiratione commotum, saepe tamen anxias agitat quaestiones de hodierna mundi evolutione, de loco et itinere hominis in orbe universo, de sui individualis et collectivae conaminis sensu, denique de ultimo rerum hominumque fine. Quapropter Concilium, fidem universi populi Dei, a Christo congregati, testificans et exponens, ipsius coniunctionem, observantiam ac dilectionem erga totam hominum familiam, cui inseritur, eloquentius demonstrare non valet quam instituendo cum ea de variis illis problematibus colloquium, lumen afferendo ex Evangelio depromptum, atque humano generi salubres vires suppeditando, quas ipsa Ecclesia, Spiritu Sancto ducente, a Fundatore suo accipit. Hominis enim persona salvanda est humanae societatis instauranda. Homo igitur, et quidem unus ac totus, cum corpore et anima, corde et conscientia, mente et voluntate, totius nostrae explanationis cardo erit. -

Ideo Sacra Synodus, altissimam vocationem hominis profitens et divinum quoddam semen in eo insertum asseverans, generi humano sinceram cooperationem Ecclesiae offert ad instituendam eam omnium iratarnitatem - quae huic vocationi respondeat. Nulla ambitione terrestri movetur Ecclesia, sed unum tantum intendit: nempe, Spiritus Paracliti ductu, opus ipsius continuare Christi, qui in mundum venit ut testimonium perhiberet veritati,² ut salvaret, non ut iudicaret, ut ministraret, non ut sibi ministraretur.*

Expositio introductiva DE HOMINIS

CONDICIONE IN MUNDO HODIerno

4. (*De spe et angore*). Ad tale munus exsequendum, per omne tempus Ecclesiae officium ineumbit signa temporum perscrutandi et sub Evangelii luce interpretandi; ita ut, modo unicuique generationi accommodato, ad perennes hominum interrogatiohes de sensu vitae praesentis et futurae deque earum mutua relatione respondere possit. Oportet itaque ut mundus in quo vivimus necnon eius expectationes, appetitiones et indoles saepe dramatica cognoscantur et intelligantur. Quaedam autem principaliores mundi hodierni notae sequenti modo delineari possunt.

Hodie genus humanum in nova historiae suae aetate versatur in qua profundae et celeres mutationes ad universum orbem gradatim extenduntur. Ab hominis intelligentia et creativa industria excitatae, in ipsum hominem recidunt, in eius iudicia et desideria individualia et collectiva, in eius modum cogitandi et agendi tum circa res tum circa homines. Ita iam de vera sociali et culturali transformatione loqui possumus, quae etiam in vitam religiosam redundat.

U službi čovjeka

3. U naše se dane čovječanstvo, zadivljeno nad svojim vlastitim iznahašćinima i nad svojom vlastitom moći, ipak često tjeskobno pita o sadašnjem razvitku svijeta, o položaju i ulozi čovjeka u svemiru, o smislu svojih individualnih i kolektivnih napora te, napokon, o posljednjoj svrsi stvari i ljudi. Stoga Sabor, svjedok i tumač vjere svega Božjega naroda što ga je Krist okupio, ne može rječitije doka zati njegovu povezanost, poštivanje i ljubav prema cijeloj ljudskoj obitelji kojoj pripada nego da s njom započne razgovor o tim različitim problemima, donoseći svjetlo iz Evandjelja i pružajući ljudskom rodu one spasonosne sile koje sama Crkva, vođena Duhom Svetim, prima od svog Utemeljitelja. Radi se o tome da se spasi ljudska osoba i da se bolje izgradi ljudsko društvo. Čovjek, dakle, kao nešto jedno i cijelo, s tijelom i dušom, srcem i savješću, razumom i voljom, bit će središte svega našeg izlaganja.

Zato Sveti Sabor, priznavajući visoki čovjekov poziv i tvrdeći da je u čovjeka usađena neka božanska klica, pruža čovječanstvu iskrenu suradnju Crkve da se ostvari ono bratstvo svijetu koje odgovara čovjekovu pozivu. Crkvu pri tome ne vodi nikakva zemaljska ambicija, ona želi samo jedno: nastavljati pod vodstvom Duha Tješitelja djelo samoga Krista koji je došao na svijet da posvjedoči istinu (uso. Iv 18, 37), da spasi, a ne da sudi; da služi, a ne da mu drugi služe.*

UVODNE KONSTATACIJE

POLOŽAJ ČOVJEKA U SUVREMENOM SVIJETU

Nada i tjeskoba

4. Da bi Crkva mogla izvršavati tu zadaću, dužnost joj je da v svako vrijeme ispituje znakove vremena i tumači ih u svjetlu Evandjelja. Tako će onda moći, na način kako odgovara svakom naraštaju, odgovoriti na vječna ljudska pitanja o smislu sadašnjeg i budućeg života i o njihovu međusobnom odnosu. Treba, dakle, upoznati i shvatiti svijet u kojem živimo, njegova očekivanja, težnje i često dramatičan značaj. Neke važnije značajke današnjega svijeta mogu se ocrtati ovako, v;

Danas čovječanstvo proživljava novo razdoblje svoje povijesti, u kojem se duboke i brze promjene postepeno proširuju na cijeli svijet. One su proizašle iz čovjekove inteligencije i stvaralaštva, povratno djeluju na samog čovjeka, na njegove individualne i kolektivne sudove i želje, na njegov način mišljenja i djelovanja što se tiče stvari i ljudi. Zato već možemo govoriti o pravom društvenom i kulturnom preobražaju koji zadire također u vjerski život.

Ut in quavis accretionis crisi contingit, haec transformatio non leves secumfert difficultates. Ita, dum homo potentiam suam tam late extendit, eam tamen non semper ad suum servitium redigere valet. Proprii animi intimiora altius penetrare satagens, saepe de seipso magis incertus apparet. Leges vitae socialis pedetentim clarius detegens, de directione ei imprimenda anceps haeret.

Numquam genus humanum tantis divitiis, facultatibus et potentia oeconomica abundavit, et tamen adhuc ingens pars incolarum orbis fame et egestate torquetur atque innumeri litterarum ignorantia plane laborant. Numquam homines tam acutum ut hodie sensum libertatis habuerunt, dum nova interea genera socialis et psychicae servitutis exsurgunt. Dum mundus suam unitatem necnon singulorum ab invicem dependentiam in necessaria solidaritate tam vivide persentit, viribus tamen inter se pugnantibus gravissime in opposita distrahitur; etenim acres dissensiones politicae, sociales, oeconomicae, *racides* et ideologicae adhuc perseverant, nec periculum deest belli omnia usque ad ima destructuri. Dum idearum communicatio augetur, verba ipsa quibus magni momenti conceptus exprimuntur sensus sat diversos in distinctis ideologiis induunt. Tandem sedulo perfectior quaeritur temporalis ordinatio, quin spirituale incrementum pariter progrediatur.

Tot implads condidonibus affecti, plurimi coevi nostri impediuntur quominus valores perennes vere dignoscant et "simul cum noviter inventis rite componant; ezinde, inter, spem et angorem agitati, de praesenti rerum cursu sese interrogantes, inquietudine premuntur. Qui rerum cursus homines ad respondendum provocat, immo et constringit.

5. (De profunde mutatis condidonibus). Hodierna animorum commotio et in vitae condidonibus immutatio cum ampliori rerum transmutatione connectuntur, qua effiditur ut in mentibus efformandis scientiae mathematicae et naturales vel de ipsd homine tractantes, in ordine veto agendi technicae artes ex illis scientiis profluentes[^] crescens pondus acquirant. Haec mens scientifica rationem culturalem modosque cogitandi aliter quam antea fingit. Technicae artes eo progrediuntur ut fadem terrae; transforment etiam spatium ultraterrestre subigere conentur.

Super tempora quoque humanus intellectus dominium suum quodammodo dilatat: in praeteritum ope cognitionis historicae, in futurum arte prospectivaet'planificatione. Progredientes scientiae biologicae, p̄sydiologicae et sociales non solum homini ad meliorem sui cognitibnem opem ferunt, sed ipsum etiam adiuvant ut, technids methodis adhibitis, in vitam scdetatum du[^]cte influxum exercent. Insimul genus humanum de proprio demographico incremento iam praevidendo et ordinandc magis magisque cogitat.*.

Kao što se to događa u svakoj krizi rasta, taj preobražaj donosi sa sobom i ne male poteškoće. Zato, dok čovjek svoju moć toliko proširuje, ipak je uvijek ne uspijeva staviti sebi u službu. Trudeći se da dublje prodre u najtajnije zakutke svoje duše, često postaje sve nesigurniji sam sebi. Stopu po stopu jasnije otkriva zakone društvenog života, ali je neodlučan kojim bi ga smjerom upravio.

Nikada čovječanstvo nije raspolagalo tolikim bogatstvom, mogućnostima i ekonomskom moću, pa ipak još ogromni dio pučanstva u svijetu trpi glad i oskudicu kao i potpuni analfabetizam golemog postotka ljudi. Nikada ljudi nisu imali tako izoštreni smisao za slobodu kao danas, dok u isto vrijeme nastaju novi oblici društvenog i psihičkog ropstva. Svijet tako živo osjeća svoje jedinstvo i uzajamnu ovisnost pojedinaca u nužnoj solidarnosti, a ipak je zbog sila koje se međusobno bore teško rastrgan; još traju oštri politički, društveni, ekonomski, rasni i ideološki razdori a stalno prijete opasnost posvećanijeg svezatornog rata. Istina, raste izmjena misli, no same riječi kojima se izriču vrlo važni pojmovi u različitim ideologijama poprimaju vrlo različito značenje. Napokon, marljivo se nastoji ostvariti savršeniji vremeniti poredak a da se ne postizava jednako duhovni napredak.

U tako zamršenoj situaciji mnogi naši suvremenici nisu u stanju pravo raspoznati vječne vrijednosti niti su ih sposobni valjano uskladiti s novim. Otuda ih spopada nemir i oni se trzaju između nade i tjeskobe kad se pitaju o sadašnjem toku događaja. Taj tok ljude izaziva, štoviše sili ih da traže odgovor.

Duboke promjene [Jijvijfju]

5. Današnji nemir i promjene životnih prilika povezane su sa dubljim preobražajem, tako da u obrazovanju sve veću važnost zadobivaju matematičke i prirodoslovne i antropološke znanosti a na praktičnom području tehnika koja iz tih znanosti proistječe. Taj mentalitet pozitivnih znanosti oblikuje kulturu i način mišljenja drukčije nego u prošlosti; Tehnika se tako razvila da preobražava lice zemlje te već nastoji zagospodariti i svemirskim prostorima.

čovječji, um širi svoju vlast u neku ruku i nad vremenom: nad prošlošću pomoću povijesne znanosti a nad budućnošću prognoziranjem i planiranjem. Napredak bioloških, psiholoških i društvenih znanosti omogućava čovjeku ne samo bolju spoznaju samoga sebe nego mu također pomaže da primjenom tehničkih metoda izravno utječe na društveni život. Čovječanstvo sve više misli kako da predvidi i sređuje svoj demografski prirast.

Ipsa historia tam rapido cursu acceleratur ut singuli eam vix prosequi valeant. Consortionis humanae sors una efficitur et non amplius inter varias velut historias dispergitur. Ita genus humanum a notione magis statica ordinis rerum ad notionem magis dynamicam atque evolutivam transit, unde quam maxima nascitur problematum nova complexio, quae ad novas analyses et syntheses provocat.

6. (*Mutationes in ordine sociali*). Eo ipso communitates locales traditionales, uti sunt familiae patriarchales, »clans«, tribus, pagi, varii coetis et consortionis socialis necessitudines, pleniores in dies immutationes experiuntur.

-, Typus industrialis societatis paulatim diffunditur, quasdam nationes ad oeconomicam opulentiam adducens, et notiones et condiciones vitae socialis a saeculis constitutas penitus transformans. Similiter vitae urbanae cultus ac studium augentur sive per urbium earumque incolarum augmentum, sive per motum quo vita urbana ad ruricolos dilatatur.

Infra et aptiora communicationis socialis instrumenta ad eventus cognoscendos et ad modos cogitandi et sentiendi quam citissime latissimeque diffundendos conferunt, plures connexas repercussiones excitando.

Nec parvipendendum est quot homines, ex variis causis, ad migrandum inducti, vitae suae rationem immutent.

. Sic necessitudines hominis cum similibus suis indesinenter multiplicantur ac simul ipsa *socializatio* novas necessitudines inducit, quin tamen congruentem personae maturationem et relationes vere personales (*persondizationem*) semper promoveat.

Huiusmodi quidem evolutio clarius apparet in nationibus quae commodis progressus oeconomici et technici iam gaudent, - sed populos quoque movet adhuc ad progressionem nitentes qui, pro suis regionibus, beneficia industrializationis et urbanizationis obtinere cupiunt. Qui populi, praesertim antiquioribus traditionibus addicti, simul motum »xperiuntur ad maturius magisque personale libertatis exercitium.

7. (*Mutationes psychologicae, morales et religiosae*), **Mutatio mentis** et structurarum bona recepta frequenter in controversiam vocat, maxime apud iuvenes qui non semel impatientes, immo angore rebellis fiunt, et conscii de proprio merito in vita sociali, citius in eadem partes habere cupiunt. Exinde non raro parentes et educatores in muneribus suis adimplendis in dies maiores difficultates **experiuntur.**

-Instituta vero, leges atque modi cogitandi et sentiendi a maioribus tradita non semper statui rerum hodierno bene aptari videntur; inde gravis perturbatio in modo et in ipsis agendi normis.

Sama se povijest tako ubrzano razvija da je pojedinci jedva i mogu slijediti. Sudbina ljudske zajednice postaje jedna, pa se više i ne dijeli na različite povijesti. Tako čovječanstvo sa statičkoga shvaćanja poretka stvarnosti prelazi na dinamično i evolutivno, a odatle nastaje nova neizreciva kompleksnost problema, koja zahtijeva nove analize. i nove sinteze.

Društvene promjene

6. Time tradicionalne mjesne zajednice — kao što su patrijarhalne obitelji, klanovi, plemena, sela, razne skupine i društvene po vezanosti — danomice proživljavaju sve dublje promjene.

Postepeno se širi tip industrijskog društva, koji neke narode vodi u ekonomsko blagostanje i posve preobražava stoljećima ustaljena poimanja i oblike društvenoga života. Usporedo raste urbanizacija: bilo rastom gradova i gradskog stanovništva bilo prodiranjem gradskog načina života među seosko stanovništvo.

Nova i sve prikladnija sredstva društvenog saobraćanja omogućuju lakšu informaciju o događajima te brzo širenje ideja i nazora, što sve izaziva lančane reakcije.

Ne smije se potcijeniti ni činjenica da se ljudi pod pritiskom raznih uzroka sele i tako mijenjaju način života.

Tako se bez prestanka množe vezanosti čovjeka s njegovim bližnjima, i ta »socijalizacija« rađa nove vezanosti a da to ipak uvijek ne unapređuje odgovarajuće sazrijevanje osobe niti uvijek promiče 'doista osobne odnose (»personalizacija«).

Takav razvoj, dakako, jasnije dolazi do izražaja među narodima koji već uživaju blagodati ekonomskog i tehničkog napretka, ali zahvaća i narode u razvoju koji žele i u svojim zemljama postići blagodati industrijalizacije i urbanizacije. Ti narodi, napose oni s drevnijim predajama, osjećaju potrebu za zrelijom i osobnijom upotrebom slobode.

"Psihološke, moralne i vjerske promjene

7. Promjena mentaliteta i struktura često dovodi u pitanje tradicionalne vrijednosti, napose među mladima, koji su često nestropljivi. Dapače se zbog nezadovoljstva i bune, pa svjesni svoje važnosti u društvenom životu žele što skorije u njemu vršiti svoju ulogu. Zbog toga roditelji i odgojitelji pri vršenju svojih dužnosti nerijetko nailaze na sve veće poteškoće.

Pa i baštinjene ustanove, zakoni, i osjećanja ne mogu se uvijek, čini se, zgodno uskladiti sa sadašnjim prilikama pa odatle nastaju teške smetnje u, ponašanju i u samim n^govim normama.

Ipsam denique vitam religiosam novae condiciones afficiunt. Ex una parte acrior diiudicandi facultas eam a magico mundi conceptu et a superstitionibus adhuc vagantibus purificat atque magis personalem et actuosam adhaesionem fidei in dies exigit; quo fit ut non pauci ad vividiorum Dei sensum accedant. Ex altera vero parte crebriores turbae a religione practice discedunt. Secus ac trans-actis temporibus, Deum religionemve negare, aut ab iisdem abstrahere, non amplius quid insolitum et individuale sunt: hodie enim non raro quasi exigentia progressus scientifici vel cuiusdam novi humanismi exhibentur. Haec omnia in pluribus regionibus non tantum in philosophorum placitis exprimentur, sed latissime litteras, artes, scientiarum humanarum et historiae interpretationem, ipsasque leges civiles afficiunt ita ut ezinde multi perturbentur.

8*. (De inaequilibrium in mundo bodierno). Tam rapida rerum mutatio inordinate saepe progrediens, immo et ipsa discrepantiarum in mundo vigentium acrior conscientia, contradictiones et inaequilibrium gignunt vel augent.

In ipsa persona frequentius oritur inaequilibrium inter modernum intellectum practicum et theoreticam cogitandi rationem, quae summam cognitionum suarum neque sibi subigere neque in syntheses apte ordinare valet. Oritur pariter inaequilibrium inter sollicitudinem efficientiae practicae et exigentias conscientiae moralis, necnon multoties inter condiciones vitae collectivae et requisita cogitationis personalis, immo et contemplationis. Oritur tandem inaequilibrium inter activitatis humanae specializationem et universalem rerum visionem.

In familia autem discrepantiae oriuntur, sive ex prementibus conditionibus demographicis, oeconomicis et socialibus, sive ex difficultatibus inter generationes quae sibi subsequuntur exsurgentibus, sive ex novis necessitudinibus socialibus inter viros ac mulieres.

Magnae oriuntur etiam discrepantiae inter stirpes, immo inter varii generis societatis ordines; inter nationes opulentas et minus valentes egentesque; denique, inter instituta internationalia, ex pacis desiderio populorum exorta, et ambitionem propriae ideologiae disseminandae nec non cupiditates collectivae in nationibus aliisve coetibus existentes.

Inde mutuae diffidentiae et inimicitiae, conflictationes et aerumnae, quarum ipse homo simul causa est et victima.

9. (De appetitionibus universaliis generis humani). Interea crescit persuasio genus humanum non tantum imperium suum super res creatas in dies magis roborare posse ac debere; sed insuper eius esse ordinem politicum, socialem et oeconomicum statuere qui in dies melius homini inserviat et singulos ac coetus adiuvet ad dignitatem sibi propriam affirmandam et excolendam.

Novo prilike, napokon, utječu i na vjerski život. S jedne ga strane izoštriji kritički duh čisti od magičnog shvaćanja svijeta i od preostataka praznovjerna te zahtijeva više osobno i djelotvornije prianjanje uz vjeru, tako da mnogi dolaze do življeg iskustva Boga. S druge pak strane sve šire mase praktički napuštaju religiozni život. Drukčije nego u prijašnjim vremenima nijekanje Boga ili religije i potpuna indiferentnost prema njima nisu više ništa neobično niti stvar pojedinca; danas se takav stav rado prikazuje kao zahtjev znanstvenog napretka ili nekog novog humanizma. Sve se to u mnogim zemljama ne izriče samo filozofskim teorijama nego je veoma naširoko zahvatilo književnost, umjetnost, tumačenje humanističkih znanosti i povijesti, dapače i državno zakonodavstvo, pa to mnoge zbunjuje.

Neuravnoteženosti modernog svijeta

8. Tako nagle promjene, koje se često neposredno odvijaju, da pače i sama jasnija svijest o tom neskladu u svijetu, rađaju ili povećavaju proturječja i neuravnoteženosti.

I u samom se pojedincu češće rađa nesklad između suvremenog praktičnog intelekta i teoretskog mišljenja, koje ne uspijeva svladati množinu svojih spoznaja niti ih prikladno srediti u sinteze. Jednako se javlja nesklad između brige za praktičnom uspješnošću i zahtjeva moralne savjesti, a vrlo često i između kolektivnih uvjeta života i preduvjeta za osobnu misao, štoviše i za kontemplaciju. Konačno, nastaje nesklad između specijaliziranosti čovjekove djelatnosti i jednog sveobuhvatnog pogleda na svijet.

U obitelji napetosti niču ili pod pritiskom demografskih, ekonomskih i socijalnih prilika, ili zbog sukoba između starih i novih generacija ili iz novih društvenih odnosa između muškarca i žene. Velika trvenja nastaju također između rasa, štoviše između različitih slojeva u društvu, između naroda u izobilju i onih koji su slabi i trpe oskudicu; konačno, između međunarodnih ustanova koje su nastale iz težnji naroda za mirom i propagandne nameti jivošti vlastite ideologije ili kolektivnih egoizama unutar nacija i drugih grupa.

Odatle uzajamno nepovjerenje i neprijateljstva, sukobi i iskušnja, kojima je čovjek u isto vrijeme i uzrok i žrtva.

Sve općenitije težnje čovječanstva

9. Međutim raste uvjerenje da čovječanstvo ne samo može i mora sve više učvršćivati svoje gospodstvo nad stvorenim svijetom nego da povrh toga mora uspostaviti takav politički, socijalni i ekonomski poredak da sve bolje služi čovjeku i pomogne pojedincima i grupama da afirmiraju i razvijaju sebi svojstveno dostojanstvo.

Hinc plurimi acerrime exigunt illa bona quibus, per iniustitiam vel non aequam distributionem, orbatos se esse vivida conscientia iudicant. Nationes in via progressus sicut illae recenter sui iuris factae, bona civilizationis hodiernae non tantum in campo politico sed etiam oeconomico participare et libere partibus suis in mundo fungi cupiunt, dum tamen in dies augetur earumdem distantia simul ac persaepe dependentia etiam oeconomica ab aliis ditioribus nationibus progredientibus. Populi fame pressi populos opulentiores interpellant. Mulieres sibi vindicant, ubi eam nondum sunt consecutae, paritatem de iure et de facto cum viris. Opifices etruricolae non solum victui necessaria comparare, sed laborando dotes suae personae excolere, immo in ordinanda vita oeconomica, sociali, politica et culturali suas partes agere volunt. Nunc primum in historia humana universi populi iam persuasum sibi habent culturae beneficia reapse ad cunetos extendi posse ac debere.

Sub omnibus autem istis exigentiis latet profundior et universalior appetitus; personae scilicet atque coetus plenam atque liberam vitam, homine dignam, sitiunt, omnia quae hodie mundus eis tam abundanter praebere potest proprio servitio subicientes. Nationes praeterea in dies fortius enituntur ut universalem quamdam communitatem assequantur.

Quae cum ita sint, mundus hodiernus simul potentem ac debilem se exhibet, capacem optima vel pessima patrandi, dum ipsi ad libertatem aut servitutem, ad progressum aut regressum, ad fraternitatem aut odium prostat via. Praeterea, homo conscius fit ipsius esse recte dirigere vires, quas ipse suscitavit et quae eum opprimere aut ei servire possunt. Unde seipsum interrogat.

10. (De profundioribus interrogationibus generis humani). Revera inaequilibria quibus laborat mundus hodiernus cum inaequilibrio illo fundamentaliori connectuntur, quod in hominis corde radicatur. In ipso enim homine plura elementa sibi invicem oppugnant. Dum enim una ex parte, utpote creatura, multipliciter sese limitatum experitur, ex altera vero in desideriis suis illimitatum et ad superiorem vitam vocatum se sentit. Multis sollicitationibus attractus, iugiter inter eas seligere et quibusdam renuntiare cogitur. Immo, infirmus ac peccator, non taro illud quod non vult facit et illud quod facere vellet non facit.⁴ Unde in seipso divisionem patitur, ex qua etiam tot ac tantae discordiae in societate oriuntur. Plurimi sane, quorum vita materialismo practico inficitur a clara huiusmodi dramatici status perceptione avertuntur, vel autem, miseria oppressi, impediuntur quominus illum considerent. Multi in interpretatione rerum multifarie proposita quietem «e invenire eadstimant. Quidam vero a solo conatu humano veram plenamque generis humani liberationem expectant, sibi quae persuasum habent futurum regnum hominis super

Zato mnogi odlučno zahtijevaju dobra kojih se, zbog nepravde ili nejednake raspodjele, po, svom najdubljem uvjerenju osjećaju lišenima. Narodi u razvoju kao i oni koji su tek nedavno postali nezavisni, žele da sudjeluju u blagodatima suvremene civilizacije ne samo na političkom nego i na ekonomskom polju i da slobodno vrše svoju ulogu: u svijetu, a ipak iz dana u dan raste razmak a veoma često ujedno i zavisnost, pa i ekonomska, od drugih naroda koji su bogatiji i koji se brže razvijaju. Narodi koje pritište glad zovu na račun bogatije narode. Žene zahtijevaju pravnu i činjeničnu ravnopravnost s muškarcima tamo gdje je još nisu postigle. Radnici i seljaci hoće ne samo da zarađuju ono što im je nužno za život nego žele da u radu razvijaju svoje osobne vrijednosti, dapače da uzmu svoj udio u upravljanju ekonomskim, društvenim, političkim i kulturnim životom. Po prvi put u povijesti čovječanstva sad su svi narodi uvjereni da se blagodati civilizacije mogu i moraju protegnuti stvarno na sve.

A pod svim se tim zahtjevima krije dublja i općenitija težnja: pojedinci i skupine žedaju za punim i slobodnim životom dostojnim čovjeka te stavljajući sebi u službu sve što im današnji svijet može tako obilno pružiti. Osim toga narodi se sve više trude oko ostvarenja neke sveopće zajednice.

Tako nam se današnji svijet pokazuje u isto vrijeme snažnim i slabim, sposobnim da čini najbolja i najgora djela, a pred njim se otvara put slobode ili ropstva, napretka ili nazatka, bratstva ili mržnje. Osim toga čovjek postaje svjestan da o njemu ovisi hoće li na dobro upravititi sile koje je sam pokrenuo i koje ga mogu ili satrti ili mu služiti. Zato sam sebi postavlja pitanje.

Dublja pitanja čovječanstva

10. Neuravnoteženosti od kojih trpi suvremeni svijet u stvari su povezane s onom osnovnijom neuravnoteženošću kojoj su korijeni u čovjekovui srcu! Naime u samom se čovjeku sukobljavaju mnogi elementi. S jedne strane kao stvorenje iskustveno doživljava svoju višestruku ograničenost, a s druge se osjeća neograničenim u svojim željama i pozvanim na viši život. I dok ga privlače mnoge stvari, neprestano je prisiljen među njima birati i nekih se odricati. Štoviše, kako je slab i grešnik, nerijetko čini ono što neće, a što bi htio, ne čini.¹ Prema tome, čovjeka muči podijeljenost u njemu samom, a odatle se rađaju tako brojni i toliki razdori također u društvu. Mnoge, dakako, Život u praktičnom materijalizmu odvraća da ne vide jasno dramatičnost toga stanja, a mnoge barem bijeda sprečava da o tom stanju razmišljaju. Mnogi misle da će naći smirenje u kojem od razno-likih tumačenja svijeta koja se iznose. Neki od samog ljudskog napora očekuju istinsko i potpuno oslobođenje čovječanstva te su uvjereni da će buduće čovjekovo kraljevanje na zemlji ispuniti sve želje nje-

terram omnia vota cordis eius expleturum esse. Nec desunt qui, de sensu vitae desperantes, audaciam laudant eorum qui, existentiam humanam omnis significationis propriae expertem existimantes, ei totam significationem ex solo proprio ingenio conferre nituntur. Attamen, coram hodierna mundi evolutione, in dies numerosiores fiunt qui quaestiones maxirae fundamentales vel ponunt vel nova acuitate persentiunt: quid est homo? Quinam est sensus doloris, mali, mortis, quae, quamquam tantus progressus factus est, subsistere pergunt? Ad quid victoriae illae tanto pretio acquisitae? Quid societati homo afferre, quid ab ea essepectare potest? Quid post vitam hanc terrestrem subsequetur?

Credit autem Ecclesia Christum, pro omnibus mortuum et resuscitatum,⁵ homini lucem et vires per Spiritum suum praebere ut ille summae suae vocationi respondere possit; nec aliud nomen sub caelo datum esse hominibus, in quo oporteat eos salvos fieri.⁶ Similiter credit clavem, centrum et finem totius humanae historiae in Domino ac Magistra suo inveniri. Affirmat insuper Ecclesia omnibus mutationibus multa subesse quae non mutantur, quaeque fundamentum suum ultimum in Christo habent, qui est heri, hodie, Ipse et in saecula.⁷ Sub lumine ergo Christi, Imaginis Dei invisibilis, Primogeniti omnis creaturae,⁸ Concilium, ad mysterium hominis illustrandum atque ad cooperandum in solutionem praecipuarum quaestionum nostri temporis inveniendam, omnes alloqui intendit.

PARS I

DE ECCLESIA ET VOCATIONE HOMINIS

11. (*Impulsionibus Spiritus respondendum*). Populus Dei, fide motus, qua credit se a Spiritu Domini duci qui replet orbem terrarum, in eventibus, exigentiis atque optatis, quorum una cum ceteris nostrae aetatis hominibus partem habet, quaenam in illis vera signa praesentiae vel consilii Dei, discernere satagit. Fides enim omnia novo lumine illustrat et divinum propositum de integra hominis vocatione manifestat, ideoque ad solutiones plene humanas mentem dirigit. Concilium imprimis illos valores, qui hodie maxime aestimantur, sub hoc lumine diiudicare et ad fontem suum divinum referre intendit. Hi enim valores, prout ex hominis ingenio eidem divinitus collato procedunt, valde boni sunt; sed ex corruptione humani cordis a sua debita ordinatione non raro detorquentur, ita ut purificatione indigeant.

Quid Ecclesia de homine sentit? Quaenam ad societatem hodiernam aedificandam commendanda videntur? Quaenam est significatio

gova srca. Ima i takvih koji, zdvajajući nad time da život nema smisla, hvale smionost onih koji se, držeći da ljudska egzistencija po samoj sebi i nema nikakva značenja, trude da joj sve značenje dadu iz svog vlastitog genija. Uza sve to pred suvremenim razvojem svijeta danomice su sve brojniji oni koji ili sami postavljaju ili s novom oštrinom osjećaju najtemeljitija pitanja: što je čovjek? Koji je smisao patnje, zla, smrti, što i nadalje traje premda je ostvaren ovolik napredak? Čemu te pobjede koje su postignute uz tako visoku cijenu? Što čovjek može društvu dati a što može od njega očekivati? Što će biti poslije ovoga zemaljskog života?

A Crkva vjeruje da Krist, koji je za sve umro i uskrsnuo,² po svojem Duhu pruža čovjeku svjetlo i snagu da može odgovoriti svom vrhovnom pozivu. Nema pod nebom drugog imena danog ljudima po kojem oni treba da se spase.⁸ Ona vjeruje također da se u njezinu Gospodinu i Učitelju nalazi ključ, središte i cilj sve ljudske povijesti. Osim toga, Crkva tvrdi da se na dnu svih promjena nalazi mnogo toga što je nepromjenljivo i što ima svoj najdublji temelj u Kristu, koji je isti jučer i danas i uvijek.⁴ Koncil, dakle, želi govoriti svima u svjetlu Krista, slike Boga nevidljivoga, Prvorodenca svakog stvorenja, « da osvijetli misterij čovjeka i da surađuje u iznalaženju rješenja za goruća pitanja našeg vremena.

PRVI DIO CRKVA I

ČOVJEKOV POZIV

Odgovoriti poticajima Duga

11. Božji narod, pokretan vjerom kojom vjeruje da ga vodi Duh Gospodnji koji ispunja svijet, trudi se da u događajima, potrebama i željama koje dijeli s ostalim ljudima našeg vremena razabere koji su u tome istinski znakovi Božje prisutnosti i Božjih nakana. Vjera, uistinu, sve stvari rasvjetljuje novim svjedom i očituje nam Božje nakane o cjelovitom čovjekovu pozivu te tako usmjeruje duh prema zaista humanim rješenjima.

Sabor u prvom redu želi u tom svjedu prosuditi i s njihovim božanskim izvorom povezati one vrijednosti koje su danas najviše u cijeni. Te su naime vrijednosti, ukoliko su plod čovjekova talenta što mu ga je Bog dao, veoma dobre; no, zbog pokvarenosti čovječjeg srca, nerijetko bivaju skrenute s dužnog smjera te zato trebaju pročišćenja.

Što Crkva misli o čovjeku? Što bi trebalo preporučiti za izgradnju suvremenog društva? Koje je konačno značenje ljudske djelatnosti

ultima humanae navitatis in universo mundo? Ad has quaestiones responsio expectatur. Exinde luculentius apparebit populum Dei et genus humanum, cui ille inseritur, servitium sibi mutuo praestare, ita ut Ecclesiae missio religiosam et ex hoc ipso summe humanam se exhibeat.

Caput I DE HUMANAE

PERSONAE DIGNITATE

12. (*De komine ad imaginem Dei*). Secundum credentium et non credentium fere concordem sententiam, omnia quae in terra sunt ad hominem, tamquam ad centrum suum et culmen, ordinanda sunt.

Quid est autem homo? Multas opiniones de seipso protulit et profert, varias et etiam contrarias, quibus saepe vel se tamquam absolutam regulam exaltat vel usque ad desperationem deprimit, exinde anceps et anxius. Quas quidem difficultates Ecclesia persentiens, a Deo revelante instructa eisdem responsum afferre potest, quo vera hominis condicio delineetur, explanentur eius infirmitates, simulque eius dignitas et vocatio recte agnosci possint.

Sacrae enim Litterae docent hominem »ad imaginem Dei« creatum esse, capacem suum Creatorem cognoscendi et amandi, ab eo tamquam dominum super omnes creaturas terrenas constitutum,¹ ut eas reget, eisque uteretur, glorificans Deum.² »Quid est homo quod memor es eius? aut filius hominis, quoniam visitas eum? Minuisti eum paulo minus ab angelis, gloria et honore coronasti eum, et constituisti eum super opera manuum tuarum. Omnia subiecisti sub pedibus eius« (Ps. 8, 5-7).

At Deus non creavit hominem solum: nam inde a primordiis »masculum et feminam creavit eos« (Gen. 1, 27), quorum consociatio primam formam efficit communionis personarum. Homo etenim ex intima sua natura ens sociale est, atque sine relationibus cum aliis nec vivere nec suas dotes expandere potest.

Deus igitur, sicut iterum in sacra Pagina legimus, vidit »cuncta quae fecerat, et erant valde bona« (Gen. 1, 31).

.13« (*De peccato*). In iustitia a Deo constitutus, homo tamen, suadente Maligno, inda ab exordio histpriae, libertate_sua abusus est, seipsum contra Deum erigens et finem suum extra Deum attin-gere cupiens. Cum cognovissent Deum, non sicut Deum glorificave-runt, sed obscuratum est insipiens cor eorum et servierunt creaturae potius quam Creatori.« Quod Revelatione divina nobisirinotescit, cum ipsa experientia concordat. Nam homo, cor suum: inspiciens,

u svemiru? Ta pitanja traže odgovor. Po tome će se još jasnije očitovati da Božji narod i čovječanstvo, u koje je taj narod uključen, uzajamno služe jedan drugome; tako se poslanje Crkve ukazuje kao religiozno te tim samim duboko ljudsko.

I g l a v a

DOSTOJANSTVO LJUDSKE OSOBE

čovjek na sliku Božju

12. Po gotovo istom uvjerenju vjernika i nevjernika sve na zemlji treba biti uređeno prema čovjeku kao svom središtu i vrhuncu.

No što je čovjek? On je o sebi izrekao i izriče mnoga mišljenja, različita, pa i suprotna, u kojima se često ili toliko uzvisuje da sebe smatra apsolutnim mjerilom ili se snizuje do očajaja, odakle je tjeskoban i smeten. Te tegobe Crkva proćućuje do dna. Poučena božanskom objavom, može na njih dati svoj odgovor kojim bi se ocrtao pravi položaj čovjeka, da bi se obrazložile njegove slabosti i da bi se ujedno moglo priznati pravo njegovo dostojanstvo i poziv.

Sveto pismo, naime, uči da je čovjek stvoren »na sliku Božju«, sposoban da spozna i ljubi svoga Stvoritelja, da je od njega postavljen za gospodara nad svim zemaljskim stvorenjima,¹ da njima upravlja i njima se služi slaveći Boga², »što je čovjek, da ga se spominješ? Ili sin čovječji da se za nj brineš? Učinio si ga malo manjim od anđela, okrunio si ga slavom i čašću, dao si mu gospodstvo nad djelima svojih ruku. Sve si mu stavio pod noge« (Ps 8,5-7).

No Bog nije stvorio čovjeka sama: od početka »muško i žensko stvori ih« (Post 1,27). Njihovo združenje tvori prvi oblik zajednice osoba. čovjek je naime po svojoj najdubljoj naravi društveno biće i bez odnosa s drugima ne može ni živjeti ni razviti svoje sposobnosti;

Stoga Bog, kako opet čitamo u Svetom pismu, vidje »sve što je stvorio i bijaše veoma dobro.« (Post 1,31).

Grieh

13. čovjek, utemeljen od Boga u pravednosti, no pod utjecajem Zloga, već je na početku povijesti zloupotrebljavao svoju slo bodu dižući se protiv 'Boga i želeći da svoj cilj postigne izvan Boga. Iako su upoznali Boga, nisu mu iskazali zahvalnosti kao Bogu... nego je potamnijelo' njihovo nerazumno srce i klanjali su se i iskazivali štovanje stvorenju mjesto Stvoritelju⁸. To što doznajemo po božanskoj objavi slaže se i sa^f samim iskustvom. Ako, naime, čovjek

etiam ad malum inclinatum se comperit et in multiplicibus malis demersum, quae a bono suo Creatore provenire non possunt. Deum tamquam principium suum saepe agnoscere renuens, etiam debitum ordinem ad finem suum ultimum, simul ac totam suam sive erga seipsum sive erga alios homines et omnes res creatas ordinationem disruptit.

Ideo in seipso divisus est homo. Quapropter tota vita hominum, sive singularis sive collectiva, ut luctationem et quidem dramaticam se exhibet inter bonum et malum, inter lucem et tenebras. Immo incapacem se invenit homo per seipsum mali impugnationes efficaciter debellandi, ita ut unusquisque se quasi catenis vinctum sentiat. At ipse Dominus venit ut hominem liberaret et confortaret, eum interius renovans ac principem huius mundi (cf. Io. 12, 31) foras eiiciens qui eum in servitute peccati retinebat.⁴ Peccatum autem minuit ipsum hominem, a plenitudine consequenda eum repellens.

In lumine huius Revelationis simul sublimis vocatio et profunda miseria, quas homines experiuntur, rationem suam ultimam inveniunt.

14. (*De hominis constitutione*). Corpore et anima unus, homo per ipsam suam corporalem conditionem elementa mundi materialis in se colligit, ita ut, per ipsum, fastigium suum attingant et ad liberam Creatoris laudem vocem attollant.* Vitam ergo corporalem homini despiciere non licet, sed e contra ipse corpus suum, utpote a Deo creatum et ultima die resusdtandum, bonum et honore dignum habere tenetur. Peccato tamen vulneratus, corporis rebelliones experitur. Ipsa igitur dignitas hominis postulat ut Deum glorificet in corpore suo,⁶ neve illud praviš cordis sui indinationibus inservire sinat.

Homo vero non fallitur, eum se rebus corporalibus superioretn agnosdt, et non tantum ut particulam naturae aut anonymum elementom divitatis humanae seipsum considerat. Interioritate eniro. sua universitatem rerum excedit: ad hanc profundam, interioritatem redit, quando convertitur ad cor, ubi Deus eum exspectat, qui corda scrutatur,⁷ et ubi ipse sub oculis Dei de propria sorte decernit. Itaque, animam spiritualem et immortalem in seipso agnoscens, non fallad figmento illuditur, a phjsids tantum et sodalibus condicionibus fluente, sed e contra ipsam profundam rei veritatem attingit.

15. (*De dignitate intellectus, de veritate et de sapientia*). Recte iudicat homo⁸-divinae mentis lumen pafidpans, se intellectu suo universitatem rerum superare. Ingenium suum per saecula impigre exercendo ipse in sdentiis empiricis, artibus technicis et liberalibus sane profedat. Nostris autem temporibus in mundo materiali praesertim investigando et šibi subiiciendo egregios obtinuit successus. Semper tamen profundiozem veritatem guaesivit et invenit. Intelligentia

pogleda u svoje srce, nalazi da "je sklon na zlo i uronjen u tolike jade, koji ne mogu potjecati od njegovog dobrog Stvoritelja. Ne htijući često priznati Boga kao svoje počelo, čovjek je poremetio i dužno usmjerenje prema svom posljednjem cilju i ujedno sav sklad sa samim sobom, s drugim ljudima i svim stvorenjima.

Tako je čovjek u samom sebi podijeljen. Zbog toga sav život ljudi, i pojedinaca i skupina, pruža sliku borbe, i to dramatične, između dobra i zla, između svjetla i tame. Štoviše, čovjek otkriva *da je nesposoban da sam od sebe uspješno suzbija nasrtaje zla, tako se svatko osjeća kao okovan verigama. No sam je Gospodin došao da oslobodi čovjeka i da ga ojača, obnavljajući ga iznutra i izbacujući napolje »kneza ovoga svijeta« (usp. Iv 12,31) koji ga je držao u ropstvu grijeha⁴. A grijeh umanjuje samog čovjeka sprečavajući ga da postigne svoju puninu.

U svjetlu te objave nalaze svoj konačan razlog i uzvišeni poziv i duboka bijeda što je ljudi doživljuju.

O strukturi čovjeka

14. čovjek, tijelom i dušom jedan, jest po samoj svojoj tjelesnosti zbir elemenata materijalnog svijeta, tako da po čovjeku dosižu svoj vrhunac i podižu glas da slobodno slave Stvoritelja⁸. Stoga čovjeku nije dopušteno da prezire tjelesni život. Naprotiv, on svoje tijelo mora smatrati dobrim i vrijednim časti kao od Boga stvoreno i određeno da uskrsne u posljednji dan. Ipak, čovjek, ranjen grijehom, osjeća pobune tijela. Stoga samo dostojanstvo čovjeka traži da Boga proslavljuje u svome tijelu⁶ i da ne dopusti da služi zlim sklonostima svoga srca. Čovjek se zbilja ne vara kad se priznaje višim od materijalnih elemenata i kad se ne smatra svodivim na голу čest prirode ili na anonimni element ljudskog društva. Svojom unutrašnjošću on uistinu nadilazi sveukupnost stvari: u te dubine čovjek zalazi kad se vraća u srce, gdje ga čeka Bog, koji ispituje srce⁷, i gdje on pred Božjim očima sam odlučuje o svojoj sudbini. Stoga pri znajući u sebi duhovnu i besmrtnu dušu, nije žrtva lažnog utvaranja koje proistječe samo iz fizičkih i socijalnih uvjeta nego, na protiv, dohvaća samu duboku istinu stvari.

Dostojanstvo razuma, istina i mudrost

15. čovjek, participirajući na svjetlu Božjeg uma, ispravno sudi da po svom razumu nadvisuje sve stvari. Neumornom upotrebom svog genija tokom stoljeća čovjek je, zacijelo, napredovao u empiričkim znanostima, u tehnici i umjetničkom stvaranju. A u naše vrijeme postigao je zamašne uspjehe, napose u istraživanju materijalnoga svijeta. Čovjek je ipak uvijek tražio i nalazio dublju istinu. Um se

enim non ad sola phaenomena coarctatur, sed realitatem intelligibilem cum vera certitudine adipisci valet, etiamsi, ex sequela peccati, ex parte obscuratur et debilitatur.

Humanae tandem personae intellectualis natura per sapientiam perficitur et perficienda est, quae mentem hominis ad vera bonaque inquirenda ac diligenda suaviter attrahit, et qua imbutus homo per visibilia ad invisibilia adducitur.

Aetas autem nostra, magis quam saecula anteacta, tali sapientia indiget ut humaniora fiant quaecumque nova ab homine deteguntur. Periclitatur enim sors futura mundi nisi sapientiores suscitentur homines. Insuper notandum est plures nationes, bonis quidem economicis pauperiores, sapientia vero ditiores, ceteris omnium emolumentum praestare posse.

Spiritus Sancti dono, homo ad mysterium consilii divini contemplandum et sapiendum fide accedit.⁸

16. (*De dignitate conscientiae moralis*). In imo conscientiae legem homo detegit, quam ipse sibi non dat, sed cui obedire debet, et cuius vox, semper ad bonum amandum et faciendum ac malum vitandum eum advocans, ubi oportet auribus cordis sonat: fac hoc illud evita. Nam homo legem in corde suo a Deo inscriptam habet, cui parere ipsa dignitas eius est et secundum quam ipse iudicabitur.⁹ Conscientia est nucleus secretissimus atque sacrarium hominis, in quo solus est cum Deo, cuius vox resonat in intimo eius.¹⁰ Conscientia modo mirabili illa lex innotescit, quae in Dei et proximi dilectione adimpletur.¹¹ Fidelitate erga conscientiam christiani cum ceteris hominibus coniunguntur ad veritatem inquirendam et tot problemata moralia quae tam in vita singulorum quam in sociali consortione exsurgunt, in veritate solvenda. Quo magis ergo conscientia recta praevalet, eo magis personae et coetus a caeco arbitrio recedunt et normis obiectivis moralitatis conformari satagunt. Non raro tamen evenit ex ignorantia invincibili conscientiam errare, quin inde suam dignitatem amittat. Quod autem dici nequit cum homo de vero ac bono inquirendo parum curat, et conscientia ex peccati consuetudine paulatim fere obcaecatur.

17. (*De praestantia libertatis*). At non nisi libere homo ad bonum se convertere potest, quam libertatem coevi nostri magni faciunt ardentique prosequuntur: et recte sane. Saepe tamen eam pravo modo fovunt, tamquam licentiam quidquid faciendi dummodo delectet, etiam malum. Vera autem libertas eximum est divinae im-^{*}ginis in homine signum. Voluit enim Deus hominem relinquere in manu consilii sui, ita ut Creatorem suum sponte quaerat et libere

naime ne ograničuje na same fenomene nego je sposoban da s pravom sigurnosti dosegne i inteligibilnu stvarnost, premda je uslijed grijeha djelomično pomračen i oslabljen.

Konačno, razumna se narav ljudske osobe usavršuje i treba da se usavrši mudrošću, koja blago privlači čovječji duh da traži i ljubi istinu i dobro, pa kad je čovjek njome prožet, ona ga po vidljivim stvarima vodi k nevidljivima.

Naše pak doba, više nego prošla stoljeća, treba takve mudrosti, kako bi sve što čovjek novo otkriva postalo humanije: u pogibelji je, naime, budućnost svijeta ako ne bude mudrijih ljudi. Osim toga valja primijetiti da mnogi narodi, koji su doduše ekonomski siromašniji, ali mudrošću bogatiji, mogu u tom drugima pružiti znatnu pomoć.

Darom Duha Svetoga čovjek po vjeri dolazi do promatranja i suživljavanja s misterijem Božje volje.⁸

Dostojanstvo moralne savjesti

16. U dubini savjesti čovjek otkriva zakon koji on sam sebi ne daje ali kojemu se mora pokoravati. Taj glas, što ga uvijek poziva da ljubi i čini dobro a izbjegava zlo, kad zatreba, jasno odzvanja u in timnosti našeg srca: čini ovo, a izbjegavaj ono. Čovjek naime ima u srcu zakon što mu ga je Bog upisao. U pokoravanju tom zakonu jest isto čovjekovo dostojanstvo, i po tom zakonu će mu se suditi⁹. Savjest je najskrovitija jezgra i svetište čovjeka, gdje je on som s Bogom, čiji glas odzvanja u njegovoj nutрини.¹⁰

U savjesti se divno otkriva onaj zakon kojemu je ispunjenje ljubav prema Bogu i bližnjemu.¹¹ Time što su vjerni savjesti, kršćani se povezuju s ostalim ljudima u traženju istine i istinskom rješavanju tolikih moralnih problema koji nastaju u životu pojedinaca i u životu društva. Dakle, što više prevladava ispravna savjest, to se više osobe i društvene skupine udaljuju od slijepa samovolje i nastoje se prilagoditi objektivnim normama moralnosti. Ipak se nerijetko događa da je savjest uslijed nesavladiva neznanja u zabludi a da time ipak ne gubi svoga dostojanstva. Ali to se ne može reći kad se čovjek malo brine da traži istinu i dobro i kada savjest zbog grešne navike pomalo postaje gotovo slijepa.

Velična slobode

17. No čovjek se može obratiti k dobru samo u slobodi. Tu slobodu naši suvremenici uvelike cijene i strastveno traže. I s pravom! Ali se često zalažu za nju na loš način, kao da bi bilo dopušteno sve što godi, pa i zlo. Prava sloboda je, naprotiv, izuzetan znak Božje slike u čovjeku. Bog je naime htio čovjeka »dati ti ruke vlastite odluke«¹⁸ tako da sam od sebe traži svoga Stvoritelja i da slobodno

ad plenam et beatam perfectionem ei inhaerendo perveniat. Dignitas igitur hominis requirit ut secundum conscientiam et liberam electionem agat, personaliter scilicet ab intra motus et inductus, et non sub caeco impulsu interno vel sub mera externa coactione. Talem vero dignitatem obtinet homo cum, sese ab omni passionum captivitate liberans, finem suum in boni libera electione persequitur et apta subsidia efficaciter ac sollerti industria sibi procurat. Quam ordinationem ad Deum libertas hominis, a peccato vulnerata, non nisi gratia Dei adiuvante, plene actuosam efficere potest. Unicuique autem ante tribunal Dei propriae vitae ratio reddenda erit, prout ipse sive bonum sive malum gesserit.^{1*}

18. (*De mysterio mortis*). Coram morte aenigma conditionis humanae maximum evadit. Non tantum cruciatur homo dolore et corporis dissolutione progrediente, sed etiam, immo magis, perpetuae extinctionis timore. Recte autem instinctu cordis sui iudicat, cum totalem ruinam et definitivum exitum suae personae abhorret et respuit. Semen aeternitatis quod in se gerit, ad solam materiam cum irreductibile sit, contra mortem insurgit. Omnia technicae artis molimina, licet peratilia, anxietatem hominis sedare non valent: prorogata enim biologica longaevitae illi ulterioris vitae desiderio satisfacere nequit, quod cordi eius ineluctabiliter inest.

Dum coram morte omnis imaginatio deficit, Ecclesia tamen, Revelatione divina edocta, hominem ad beatum finem, ultra terrestri miseriae limites, a Deo creatum esse affirmat. Mors insuper corporalis, a qua homo si non peccasset subtractus fuisset,¹⁴ fides christiana docet fore ut vincatur, cum homo in salutem, culpa sua perditam, ab omnipotente et miserante Salvatore restituetur. Deus enim hominem vocavit et vocat ut Ei in perpetua incorruptibilis vitae divinae communionem tota sua natura adhaereat. Quam victoriam Christus, hominem a morte per mortem suam liberando, ad vitam resurgens adeptus est.¹⁸ Cuicumque igitur recogitanti homini, fides, cum solidis argumentis oblata, in eius anxietate de sorte futura responsum offert; simulque facultatem praebet cum dilectis fratribus iam morte praereptis in Christo communicandi, spem conferens eos veram vitam apud Deum adeptos esse.

19. (*De formis et radicibus atheismi*). **Dignitatis humanae eximia** ratio in vocatione hominis ad communionem cum Deo consistit. Ad colloquium cum Deo iam inde ab ortu suo invitatur homo: non enim existit, nisi quia, a Deo ex amore creatus, semper ex amore conservatur; nec plene secundum veritatem vivit, nisi amorem illum libere agnoscat et Creatori suo se committat. Muhi tamen ex coaevis

prianjajući uza nj dođe do potpuna i blažena savršenstva. Dostojanstvo čovjeka zahtijeva, dakle, da radi po svjesnom i slobodnom izboru, to jest potaknut i vođen osobnim uvjerenjem, a ne po unutarnjem slijepom nagonu ili po čisto vanjskom pritisku. Do takva dostojanstva čovjek dolazi kada, oslobađajući se svakog robovanja strastima, ide za svojim ciljem odabirući u slobodi dobro te svojom umješnošću i združnošću nastoji sebi pribaviti prikladna sredstva. Čovjekova sloboda, ranjena grijehom, može to usmjerenje prema Bogu učiniti potpuno djelotvornim samo uz pomoć milosti Božjor Svatko će pak morati pred Božjim sudom položiti račun o svome životu, za sve što je učinio dobra ili zla¹⁸.

Misterij smrti

18. Zagonetka ljudskog položaja dostiže vrhunac pred licem smrti. Ne muči čovjeka samo bol i sve veći rasap tijela nego ga također, dapače još više, muči strah od ugasnuća za vazda. I po prirodnom nagonu svog srca ispravno sudi kad s jezom odbija posvemašnje razorenje i nepovratno skončanje svoje osobe. Klica vječnosti što je, u sebi nosi, nesvediva na samu materiju, buni se protiv smrti. Svi pokušaji tehnike, ma kako bili korisni, ne mogu smiriti tjeskobu čovjekat naime, produženje biološkog trajanja ne može mu utažiti one želje za daljnjim životom koja je neodoljivo ukorijenjena u njegovu srcu.

Dok je pred smrću nemoćno svako maštanje, Crkva, poučena božanskom objavom, tvrdi da je Bog stvorio čovjeka za blaženi cilj s onu stranu zemaljske bijede, štoviše, kršćanska vjera uči da će ta tjelesna smrt, od koje bi čovjek bio pošteđen da nije sagriješio^{1*}, biti jednom pobijeđena kada svemogućí i milosrdni Spasitelj vrati čovjeku spasenje što ga je svojom krivnjom izgubio. Bog je naime pozvao i poziva čovjeka da čitavim svojim bićem prione uza nj u vječnom zajedništvu nepropadljivog božanskog života. Tu je pobjedu Krist izvojevao uskrsnuvši na život, pošto je svojom smrću oslobodio čovjeka od smrti¹⁵. Svakome čovjeku koji razmišlja vjera, predočena solidnim argumentima, pruža odgovor na tjeskobna pitanja o njegovoj budućoj sudbini; ujedno mu omogućuje da u Kristu bude u zajedništvu sa svojom predragom, već preminulom braćom, ulijevajući mu nadu da su oni već postigli pravi život kod Boga.

Oblici i korijeni ateizma

19. Posebno bitna crta ljudskog dostojanstva jest ta što je čovjek pozvan u zajedništvo s Bogom. Već od samog svog postanka čovjek je pozvan da stupi u dijalog s Bogom, jer samo stoga postoji što ga je Bog iz ljubavi stvorio i što ga iz ljubavi stalno uzdržava, čovjek ne može živjeti punim životom po istini ako tu ljubav slobodno ne prizna i svome se Stvoritelju ne povjeri. Ipak mnogi među našim

nostris hanc intimam ac vitalem cum Deo coniunctionem nequaquam perspicunt aut explicite reiiciunt, ita ut atheismus inter gravissimas huius temporis res adnumerandus sit ac diligentiori examini subiiciendus.

Vocē atheismi phaenomena inter se valde diversa designantur. Dum enim a quibusdam Deus expresse negatur, alii censent hominem nihil omnino de Eo asserere posse; alii vero quaestionem de Deo tali methodo examini subiiciunt, ut illa sensu carere videatur. Multi, scientiarum positivarum limites indebite praetergressi, aut omnia hac sola scientifica ratione explicari conantur aut e contra nullam omnino veritatem absolutam iam admittunt. Quidam hominem tanto-pere exaltant, ut fides in Deum quasi enervis fiat, magis proelives, ut videntur, ad affirmationem hominis quam ad Dei negationem. Alii Deum sibi ita effingunt, ut illud figmentum, quod repudiant, nullo modo Deus sit Evangelii. Alii quaestiones de Deo ne aggregantur quidem, quippe qui inquietudinem religiosam non experiri videantur nec percipiant quare de religione iam sibi curandum sit. Atheismus praeterea non raro oritur sive ex violenta contra malum in mundo protestatione, sive ex nota ipsius absoluti quibusdam humanis bonis indebite adiudicata, ita ut ista iam loco Dei habeantur. Ipsa civilizatio hodierna, non ex se, sed utpote nimis rebus terrestribus intricata accessum ad Deum saepe difficiliorem reddere potest.

Sane qui voluntarie Deum a corde suo arcere et quaestiones religiosas devitare conantur, dictamen conscientiae suae non secuti, culpa expertes non sunt; attamen et ipsi credentes quamdam de hoc responsabilitatem saepe ferunt. Atheismus enim, integre consideratus, non est quid originarium, sed potius ex diversis causis oritur, inter quas adnumeratur etiam reactio critica contra religiones et quidem, in nonnullis regionibus, praesertim contra religionem christianam. Quapropter in hac atheismi genesi partem non parvam habere possunt credentes, quatenus, neglecta fidei educatione, vel fallaci doctrinae expositione, vel etiam vitae suae religiosae, moralis ac socialis defectibus, Dei et religionis genuinum vultum potius velare quam revelare dicendi sint.

20. (*De atheismo systematico*). Atheismus modernus formam etiam systematicam saepe praebet, quae, praeter alias causas, optatum autonomiae hominis eo usque perducit ut contra qualemcumque a Deo dependentiam difficultatem suscitet. Qui talem atheismum profitentur, libertatem in eo esse contendunt quod homo sibi ipse sit finis, propriae suae historiae solus artifex et demiurgus: quod componi non posse autumant cum agnitione Domini, omnium rerum

suvremenici ne uviđaju tu intimnu i životnu povezanost s Bogom ili je izričito zabacuju. To ide dode da ateizam treba ubrojiti među vrlo ozbiljne pojave našega vremena. Zato je potrebno da bude razmotren s velikom pažnjom.

Imenom ateizma označuju se pojave koje su među sobom veoma različite. Neki naime Boga izričito niječu, dok drugi drže da čovjek ne može o Bogu uopće ništa tvrditi; drugi opet pristupaju proučavanju pitanja o Bogu takvom metodom da se dobiva dojam da to pitanje nema smisla. Mnogi, neopravdano prekoračujući granice pozitivnih znanosti, uporno tvrde da se sve objašnjava samom tom znanstvenom metodom, ili — nasuprot — ne dopuštaju više uopće nikakve apsolutne istine. Ima takvih koji toliko uzvisuju čovjeka da vjera u Boga gotovo gubi svoju snagu; oni su, kako se čini, više zauzeti time da afirmiraju čovjeka negoli da zaniječu Boga. Neki opet sebi Boga tako predočuju da onaj lik koji zabacuju nikako nije Bog Evanđelja. Ima i takvih koji pitanja o Bogu uopće ne načinju: kao da uopće nisu iskusili religioznog nemira, pa i ne vide čemu bi još vodili brigu 6 religiji. Ateizam, osim toga, nerijetko nastaje iz silovitog protesta protiv zla u svijetu, ili iz toga što se nekim ljudskim dobrima neopravdano pripíše oznaka samog apsolutnog dobra, tako da onda ta ljudska dobra zauzmu mjesto koje pripada Bogu. I sama današnja civilizacija može često otežati pristup k Bogu, ne iz same sebe, već ukoliko je suviše upletena u zemaljske stvari.

Oni koji svojevolumno nastoje udaljiti Boga od svoga srca te izbjeci religiozna pitanja, protiv diktata vlastite savjesti, nisu dakako bez krivnje. Ali ipak neku odgovornost za to snose često i sami vjernici. Ateizam naime promatran u cjelini, nije nešto izvorno, već proizlazi k različitim uzroka. Među te uzroke treba ubrojiti također kritičku reakciju protiv religija, i to u nekim krajevima posebno protiv kršćanske religije. Zato ne malu ulogu za postanak tog ateizma mogu imati vjernici, ukoliko treba reći da oni zanemarivanjem vjerskog odgoja ili netočnim i pogrešnim izlaganjem nauke ili također nedostacima svoga religioznog, moralnog i socijalnog života, pravo lice Boga i religije prije zakrivaju nego otkrivaju.

Sustavni ateizam

20. Moderni ateizam pokazuje često i sistematski izgled. Osim drugih uzroka takva ateizma, tu se želja za osamostaljenjem čovjeka tjera dotle te se podižu poteškoće protiv bilo kakve ovisnosti o Bogu. Oni koji ispovijedaju takav ateizam upinju se tvrdeći da se sloboda sastoji u tome da je čovjek sam sebi svrha, jedim graditelj t demijurg svoje vlastite povijesti. A to se, kažu on?, ne može složiti

auctoris et finis, vel saltem talem affirmationem plane superfluum reddere. Cui doctrinae favere potest sensus potentiae quem hodiernus progressus technicus homini confert.

Inter formas hodierni atheismi illa non praetermittenda est, quae liberationem hominis praesertim ex eius liberatione oeconomica et sociali exspectat. Huic autem liberationi religionem natura sua obstare contendit, quatenus, in futuram fallacemque vitam spem hominis erigens, ipsum a civitatis terrestri aedificatione deterreret. Unde fautores talis doctrinae, ubi ad regimen reipublicae accedunt, religionem vehementer oppugnant, atheismum diffundentes etiam adhibitis, praesertim in iuvenum educatione, illis pressionis mediis, quibus potestas publica pollet.

21. (De habitudine Ecclesiae ad atheismum). Ecclesia, fideliter tum. Deo tum hominibus addicta, desistere non potest. Tui dolenter perniciosas illas doctrinas actionesque, quae rationi et communi experientiae humanae contradiunt hominemque ab innata eius excellentia deiiciunt, omni firmitate reprobet, sicut antehac reprobavit. «

Abditas tamen in atheorum mente negationis Dei causas deprehendere conatur et, de gravitate quaestionum quas atheismus excitaet conscia necnon caritate erga omnes homines ducta, eas serio ac profundiori examini subiciendas esse censet.

Tenet Ecclesia agnitionem Dei dignitati hominis nequaquam opponi, cum huiusmodi dignitas in ipso Deo fundetur et perficiatur: homo enim a Deo creante intelligens ac liber in societate constituitur; sed praesertim ad ipsam Dei communionem ut filius vocatur et ad Ipsius felicitatem participandam. Docet praeterea per spem eschatologicam momentum munerum terrestrium non minui, sed potius eorum adimpletionem novis motivis fulciri. Deficientibus e contra fundamente divino et spe vitae aeternae, hominis dignitas gravissime laeditur, ut saepe hodie constat, atque vitae et mortis, culpae et doloris aenigmata sine solutione manent, ita ut homines in desperationem non raro deiiciantur.

Omnis homo interea sibi ipsi remanet quaestio insoluta, subobscura percepta. Nemo enim quibusdam momentis, praecipue in maioribus vitae eventibus, praefatam interrogationem omnino effugere valet; qui quaestioni solus Deus plene et omni certitudine responsum affert, qui ad altiorem cogitationem et humiliorem inquisitionem hominem vocat.

Remedium autem atheismo afferendum, cum a doctrina apte exposita, tum ab integra Ecclesiae eiusque membrorum vita exspectandum est. Ecclesiae enim est Deum Patrem eiusque Filium incarnatum

s priznavanjem Boga, začetnika i svrhe svih stvari, ili bar takvu tvrdnju o Bogu čini posve suvišnom. Toj nauci može ići u prilog osjećaj moći što ga čovjeku donosi današnji tehnički napredak.

Među oblicima današnjeg ateizma ne smijemo mimoići onaj koji oslobođenje čovjeka očekuje prije svega od njegova ekonomskog i socijalnog oslobođenja. Taj oblik ateizma tvrdi da religija po svojoj naravi smeta takvom oslobođenju, ukoliko čovjekovu nadu usmjeruje prema budućem i iluzornom životu te ga time odvraća od izgradnje zemaljskoga grada. Zato se zastupnici te nauke, kada preuzmu upravu države, žestoko bore protiv religije te šire ateizam, služeći se pri tom onim sredstvima pritiska kojima raspolaže javna vlast, pogotovu u odgoju mladeži.

Stav Crkve prema ateizmu

21. Vjerno odana i Bogu i ljudima, Crkva ne može prestati da sa žalošću i sa svom čvrstoćom ne odbacuje kao što je i prije odbacivala¹⁸ one pogubne nauke i postupke koji proturiječe razumu i općem iskustvu Čovječanstva, a čovjeka skidaju s njegova prirodnog dostojanstva.

Ipak Crkva nastoji otkriti u duši ateista sakrite uzroke nijekanja Boga, i drži da ih treba ozbiljno i što dublje pretražiti, jer je svjesna važnosti pitanja što ih podiže ateizam i jer je vodi ljubav prema svim ljudima.

Crkva čvrsto drži da se priznavanje Boga nipošto ne Pijotivi čovjekovu dostojanstvu, budući da to dostojanstvo ima svoj temelj i svoje potpuno savršenstvo u samom Bogu. Čovjek je od svog Stvoritelja postavljen u društvo razuman i slobodan, ali još^j više: kao sina ga poziva u samo božansko zajedništvo da bude, „dlonikom sreće kojom je On sam sretan. Crkva osim toga uči da eshatološka nada ne umanjuje važnost zemaljskih zadataka, već da naprotiv ispunjenje zemaljskih zadataka dobiva odatle nove pobude. Nasuprot, ako se izgubi božanski temelj i nada u vječni život, čovjekovo dostojanstvo biva veoma teško povrijeđeno, kao što se to danas često može jasno vidjeti. Zagonetka života i smrti, krivnje i patnje ostaje tada bez rješenja, tako da ljudi nerijetko padaju u očaj.

Međutim svaki čovjek ostaje sam sebi neriješeno, nerazgovijetno pitanje. Nitko ne može potpunoma potisnuti spomenuto pitanje u nekim trenucima, osobito u važnijim događajima života. Jedino Bog, koji poziva čovjeka na dublje razmišljanje i na poniznije traženje, daje potpun i posve siguran odgovor na to pitanje;

A lijek protiv ateizma možemo očekivati od aidekvatriog izlaganja nauke, ali jednako tako i autentičnog života Crkve i njezinih članova. Crkva naime treba da učini prisutnim i tako reći vidljivim Boga

praesentem et quasi visibilem reddere, ductu Spiritus Sancti sese indensinenter renovando et purificando.¹⁷ Id imprimis obtinetur testimonio fidei vivae et maturae, ad hoc scilicet educatae ut difficultates lucide perspicere valeat easque superare. Huius fidei testimonium praeclarum plurimi martyres reddiderunt et reddunt. Quae fides suam fecunditatem manifestare debet, credentium integram vitam, etiam profanam, penetrando, eosque ad iustitiam et amorem, praesertim erga egentes, movendo. Ad praesentiam Dei manifestandam maxime denique confert caritas fraterna fidelium, qui spiritu unanimes collaborant fidei Evangelii,¹⁸ et signum unitatis se exhibent.

Ecclesia vero, etiamsi atheismum omnino reiicit, sincere tamen profitetur homines omnes, credentes et non credentes, ad hunc mundum, in quo communiter vivunt, recte aedificandum opem conferre debere: quod certe fieri non potest sine sincero et prudenti colloquio. Conqueritur igitur de discrimine inter credentes et non credentes, quod quidam civitatum rectores, personae humanae hira fundamenta non agnoscentes, iniuste inducunt. Pro credentibus vero actuosam libertatem exoptat ut in hoc mundo etiam Dei templum exstruere sinantur. Atheos autem humaniter invitatur ut Evangelium Christi corde aperto considerent.

Apprime etenim novit Ecclesia nuntium suum cum secretissimis humani cordis desideriis coneordare, cum vocationis humanae dignitatem vindicat, illis qui iam de altiore sua sorte desperant spem restituens. Nuntium ejus, nedum hominem minuat, lucem, vitam et libertatem ad eius profectum fundit; atque praeter illud nihil cordi hominis satisfacere valet: »Fecisti nos ad Te«, Domine, »et inquietum est cor nostrum, donec requiescat in Te«.^{1*}

22. (*De Christo Novo Homine*). Reapse nonnisi in mysterio Verbi incarnati mysterium hominis vere clarescit. Adam enim, primus homo, erat figura futuri,⁸⁰ scilicet Christi Domini. Christus, novissimus Adam, in ipsa revelatibne mysterii Patris Eiusque amoris, hominem ipsi homini plene manifestat eique altissimam eius vocationem patefacit. Nil igitur mirum in Eo praedictas veritates suum invenire fohtem atque attingere fastigium.

Qui est »imago Dei invisibilis« (Col. 1., 15),²¹ Ipse est homo perfectus, qui Adae filius similitudinem divinam, inde a primo peccato deformatam, restituit. Cum in Eo, natura humana assumpta, non perempta sit,²² eo ipso etiam in nobis ad sublimem dignitatem evecta est. Ipse enim, Filius Dei, incarnatione sua cum; omni homine quodammodo Se univit. Humanis manibus opus fecit, humana mente

Oca i njegova utjelovljenoga Sina, neprekidnom obnovom i očišćenjem same sebe pod vodstvom Duha Svetoga.¹⁷ To se ponajprije postiže svjedočanstvom žive i sazrele vjere, to jest vjere koja je tako odgojena da može jasno prozreti teškoće te ih nadjačati. Divno svjedočanstvo takve vjere davali su i daju mnogobrojni mučenici. Ta vjera mora očitovati svoju plodnost time što prozirnije sav život vjernika, pa i profani, te što ih pokreće na pravdu i ljubav, posebno prema siromašnima. Napokon, da se očituje prisutnost Božja, najviše pridonosi bratska ljubav među vjernicima, koji u duhovnoj jednostavnosti surađuju za vjeru Evandjelja¹⁸ te se očituju kao znak jedinstva.

A Crkva, premda potpuno zabacuje ateizam, ipak iskreno izjavljuje da svi ljudi, vjernici i nevjernici, moraju zajednički raditi za ispravnu izgradnju ovoga svijeta u kojemu zajedno žive. A toga ne može biti bez iskrenog i razboritog dijaloga. Crkva se, dakle, žali na diskriminaciju između vjernika i nevjernika koju neki upravljači država nepravredno uvode, ne priznavajući temeljna prava ljudske osobe. A za vjernike Crkva traži efektivnu slobodu i mogućnost da na ovom svijetu sagrade također hram Božji. A ateiste ljubezno poziva da otvorena srca promotre, Evandjelje Kristovo.

Jer Crkva jako dobro zna da se njezina poruka slaže s najdubljim željama ljudskoga srca, kada štiti dostojanstvo ljudskoga poziva, vraćajući nadu onima koji već očajavaju nad svojim višim određenjem. Poruka Crkve ne samo da čovjeku ne umanjuje već osigurava svjetlo, život i slobodu za njegov napredak. Ništa osim toga ne može zadovoljiti ljudskoga srca: »Za sebe si nas stvorio«, Gospodine, »i nemirno je srce naše dok ne počine u tebi.«^{19*}

Krist, novi čovjek

22. Misterij čovjeka pca-ujc doista jasan jedino u misteriju utjelovljene Riječi. Adam, prvi čovjek, bio je naime slika onoga koji je imao doći,³⁰ Krista Gospodina. Krist, novi Adam, objavljujući misterij Oca i njegove ljubavi potpuno otkriva i čovjeka njemu samome te mu objavljuje uzvišenost njegova poziva. Nije, dakle, nikakvo čudo što gore iznesene istine u njemu nalaze svoj izvor i u njemu dosižu svoj vrhunac.

On koji je »slika nevidljivog Boga« (Kol 1, 15)²¹ jest i savršeni Čovjek koji je Adamovim sinovima vratio sličnost s Bogom, koja je već prvim grijehom izobličena. Budući da je u njemu ljudska narav bila uzeta, a ne; uništena« time je ona i u nama uzdignuta na veoma visoko dostojanstvo. Utjelovljenjem se^L naime j Sin; Božji na neki način sjedinio sa svakim čovjekom. Radio je ljudskim rukama, razmišljao

cogitavit, humana voluntate egit,²³ humano corde dilexit. Natus de Maria Virgine, vere unus ex nostris factus est, in omnibus nobis similis excepto peccato.²⁴

Agnus innocens, sanguine suo libere effuso, vitam nobis meruit, in Ipsoque Deus nos Šibi et inter nos reconciliavit²⁵ et a servitute diaboli ac peccati eripuit, ita ut unusquisque nostrum cum Apostolo dicere possit: Filius Dei »dilexit me et tradidit semetipsum pro me« (Gal. 2, 20). Pro nobis patiendo non solummodo exemplum prae-buit ut sequamur vestigia Eius,²⁶ sed et viam instauravit, quam dum sequimur, vita et mors sanctificantur novumque sensum accipiunt.

Christianus autem homo, conformis imagini Filii factus qui est Primogenitus in multis fratribus,²⁷ »primitias Spiritus« (Rom. 8, 23) accipit, quibus capax fit legem novam amoris adimplendi.²⁸ Per hunc Spiritum, qui est »pignus hereditatis« (Eph. 1, 14), totus homo interius restauratur, usque ad »redemptionem corporis« (Rom. 8, 23): »Si Spiritus Eius, qui suscitavit lesus a mortuis, habitat in vobis: qui suscitavit lesus Christum a mortuis, vivificabit et mortalia corpora vestra, propter inhabitantem Spiritum eius in vobis« (Rom. 8, U).²⁹ Christianum certe urgent necessitas et officium contra malum per multas tribulationes certandi necnon mortem patiendi; sed mysterio paschali consociatus, Christi morti configuratus, ad resurrectionem spe roboratus occurret.³⁰

Quod non tantum pro christifidelibus valet, sed et pro omnibus hominibus bonae voluntatis in quorum corde gratia invisibili modo operatur.³¹ Cum enim pro omnibus mortuus sit Christus³² cumque vocatio hominis ultima revera una sit, scilicet divina, tenere debemus Spiritum Sanctum cunctis possibilitatem offerre ut, modo Deo cognito, huc paschali mysterio consocientur.

Tale et tantum est hominis mysterium, quod per Revelationem christianam credentibus illucescit. Per Christum et in Christo, igitur, illuminatur aenigma doloris et mortis, quod extra Eius Evangelium nos obruit. Christus resurrexit, morte sua mortem destruens, vitamque nobis largitus est³³ ut, filii in Filio, clamemus in Spiritu: Abba^ Pater!^{34*}

Caput II DE HOMINUM

COMMUNITATE

25; (*Quid Concilium intendat*). Inter praecipuos mundi -hodierni aspectus, mutuarum inter homines necessitudinum multiplicatio adnumeratur, quod quam evolvendam hodierni technici progressus plurimum conferunt. Tamen fraternum hominum colloquium non in istis progressibus, sed profundius in personarum communitate perficitur, quae mutuam reverentiam erga plenam earum dignitatem

ljudskim umom, odlučivao ljudskom voljom,^{2*} ljubio je ljudskim srcem. Rođen od Marije Djevice, postao je uistinu jedan od nas, u svemu nama sličan osim u grijehu.²⁴

Nevini jaganjac, prolivši slobodno svoju krv, zaslužio nam je život. I u njemu nas je Bog pomirio sa sobom i među nama²⁵ i otrgnuo nas iz ropstva đavla i grijeha. Svaki od nas može zato reći s Apostolom: Sin Božji »mi je iskazao ljubav i samoga sebe za mene predao« (Gal 2, 20). Trpeći za nas nije nam samo dao primjer da idemo njegovim stopama²⁹ nego nam je otvorio i put; i dok njime stupamo, život se i smrt posvećuju i dobivaju novi smisao.

Postavši jednak slici Sina, koji je Prvorodenac među mnogom braćom,²⁷ kršćanin prima »prve plodove Duha« (Rim 8, 23), po kojima postaje sposoban da ispuni novi zakon ljubavi.²⁸ Po tome se Duhu, koji je »zalog baštine« (Ef 1, 14), čitav čovjek iznutra obnavlja, sve do »otkupljenja tijela« (Rim 8, 23): »Ako li zbilja stanuje u vama Duh onoga koji uskrisi Isusa od mrtvih, onaj koji uskrisi Isusa Krista od mrtvih oživjet će i vaša smrtna tjelesa radi svog Duha koji stanuje u vama« (Rim 8, li).²⁹ Nužda i dužnost uistinu nagone kršćanina da se kroz mnoge nevolje bori protiv zla i da podnese smrt. Ali pridružen pashalnom misteriju, kao što je suobličen Kristu u smrti, tako, nadom ohrabren, ide u susret uskrsnuću.⁸⁰

To ne vrijedi samo za one koji vjeruju u Krista nego i za sve ljude dobre volje u čijim srcima milost nevidljivo djeluje.⁸¹ A budući da je Krist umro za sve⁸² i da je konačni čovjekov poziv stvarno samo jedan, i to božanski, moramo držati da Duh Sveti pruža svima mogućnost da se, na način koji je Bogu poznat, pridruže tom pashalnom misteriju.

Takav je i toliki misterij čovjeka, misterij koji vjernicima jasno otkriva kršćanska objava. Po Kristu i u Kristu razrješuje se zagonetka boli i smrti koja nas, izvan njegova Evandjelja, satire. Krist je uskrsnuo, svojom je smrću uništio smrt i darovao nam život⁸⁸ da, kao sinovi u Sinu, vičemo u Duhu: Abba, Oče.³⁴

II g l a v a

LJUDSKA ZAJEDNICA

Namjera Koncila

23. Jedna od važnih karakteristika današnjeg svijeta jest porast međusobnih odnosa među ljudima, čemu vrlo mnogo pridonosi današnji tehnički napredak. Ipak se bratski dijalog među ljudima ne ostvaruje u tom napretku, nego mnogo dublje u onom zajedništvu osoba koje traži uzajamno poštivanje njihova punog duhovnog dostoj-

spiritualem exigit. Ad hanc vero communionem inter personas promovendam, Revelatio christiana magnum subsidium affert, simulque ad altioris vitae socialis legum intelligentiam nos perducit quas Creator in natura spirituali ac morali hominis inscripsit.

Quoniam autem recentiora Ecclesiae Magisterii documenta christianam de societate humana doctrinam fusius exposuerunt,¹ Concilium quasdam tantum principaliores veritates in memoriam revocat earumque fundamenta sub luce Revelationis exponit. Deinde in quaedam consecratia insistit quae nostris diebus maioris sunt momenti.

24. (*De indole communitaria vocationis humanae in consilio Dei*).

Deus, qui paternam curam omnium habet, voluit ut cuncti homines unam efficerent familiam fraternoque animo se invicem tractarent. Omnes enim creati ad imaginem Dei, qui fecit »ex uno omne genus hominum inhabitare super universam faciem terrae« (Act. 17, 26), ad unum eundemque finem id est ad Deum ipsum, vocantur.

Quapropter dilectio Dei et proximi primum et maximum mandatum est. A Sacra autem Scriptura docemur Dei amorem a proximi amore seiungi non posse: »... si quod est aliud mandatum, in hoc verbo istauratur: Diliges primum tuum sicut teipsum... Plenitudo ergo legis est dilectio« (Rom. 13, 9-10; cf. 1 Io. 4, 20). Quod vero hominibus magis in dies ab invicem dependentibus atque mundo magis in dies unificato maxime comprobatur esse momenti.

Immo Dominus Iesus, quando Patrem orat ut »omnes unum sint... sicut et nos unum sumus« (Io. 17, 21-22), prospere praebens humanae rationi impervios, aliquam similitudinem innuit inter unionem personarum divinarum et unionem filiorum Dei in veritate et caritate. Haec similitudo manifestat hominem, qui in terris sola creatura est quam Deus propter seipsum voluerit, plene seipsum invenire non posse nisi per sincerum sui ipsius donum.*

25. (*De interdependentia humanae personae et humanae societatis*). Ex sociali hominis indole apparet humanae personae profectum et ipsius societatis incrementum ab invicem pendere. Etenim principium, subiectum et finis omnium institutorum socialium est et esse debet humana persona, quippe quae, stante natura, vita sociali omnino indigeat.⁸ Cum igitur vita socialis non sit homini quid adventitium, ideo commercio cum aliis, mutuis officiis, colloquio cum fratribus, quoad omnes suas dotes grandescit homo, et suae vocationi respondere potest.

Ex socialibus vinculis, quae homini excolendo necessaria sunt, alia, ut familia et communitas politica, intimae eius naturae immediatius congruunt; alia potius ex eius libera voluntate procedunt. Nostra hac

janstva. Kršćanska objava mnogo pomaže da se promiče zajedništvo među osobama, te nas uvodi u dublje shvaćanje zakona" društvenog života, koje je Stvoritelj upisao u • duhovnu i moralnu narav čovjekovu.

No kako -je u novijim dokumentima crkvenog Učiteljstva veoma opširno izložena nauka o ljudskom društvu,¹ Koncil podsjeća samo na neke važnije istine i iznosi njihove temelje u svjetlu objave. Osim toga ističe neke posljedice koje su od posebne važnosti za naše doba.

Komunitarni karakter čovjekova poziva u Boijem planu

24. Bog, koji se očinski brine za sve, htio je da svi ljudi tvore jednu obitelj i da se međusobno susreću kao braća. Svi su, naime, stvoreni na sliku Boga, koji je »izveo sav ljudski rod od jednoga čovjeka i nastanio ga po svoj površini zemaljskoj« (Dj 17, 26), te su svi pozvani k jednom te istom cilju, k Bogu samomu.

Zbog toga je ljubav prema Bogu i prema bližnjemu prva i najveća zapovijed. A Sveto nas pismo uči, da je ljubav prema Bogu neodjeljiva od ljubavi prema bližnjemu: »... i ako ima koja druga zapovijed, sadržana je u ovoj riječi: „Ljubi bližnjega svoga kao samoga sebe!“... Ljubav je ispunjeni Zakon« (Rim 13, 9-10; 1 Iv 4, 20). To je pak od veoma velike važnosti za ljude, koji su iz dana u dan sve ovisni ji jedni o drugima, i za svijet, koji se danomice sve više ujedinjuje. To više, Gospodin Isus, kad moli Oca da »svi budu jedno... kao što smo i mi jedno« (Iv 17, 21-22), otvara ljudskom razumu nedokučive poglede i daje da naslutimo da postoji sličnost između jedinstva božanskih osoba i jedinstva sinova Božjih u istini i ljubavi. Ta sličnost jasno pokazuje da čovjek, koji je na zemlji jedino stvorenje što ga je radi njega samoga Bog htio, ne može potpuno naći sebe osim po iskrenom darivanju samoga sebe.!

Uzajamna ovisnost čovjekove osobe i ljudskog društva

25. Iz društvene čovječe naravi je očito da su nast ljudske osobe i razvoj samoga društva ovisni jedno o drugome. Počelo, naime, subjekt i s^rj^ sy|h_ dm osoba, jer ona po samoj svojoj naravi u svemu ima potrebu društvenog života.' Društveni, dakle, život nije čovjeku nešto pridodate. Zato on u povezanosti s drugima, uzajamnim uslugama i dijalogom s braćom razvija sve svoje sposobnosti i može odgovoriti svome pozivu.

Među društvenim vezama koje su nužne za čovjekov razvoj neke, kao obitelj i politička zajednica, neposrednije odgovaraju njegovoj intimnoj naravi; druge naprotiv proizlaze više iz njegove slobodne

aetate, variis de causis, mutuae necessitudines et interdependentiae in dies multiplicentur; unde diversa oriuntur consociationes et instituta sive publici sive privati iuris. Hoc autem factum, quod sociali-ratio nuncupatur, licet periculis sane non careat, multa tamen secum emolumenta affert ad confirmandas et augendas humanae personae qualitates eiusque iura tuenda.⁴

Sed si personae humanae ad suam vocationem adimplendam, etiam religiosam, ex hac vita sociali multum accipiunt, negari tamen nequit homines ex adiunctis socialibus in quibus vivunt et, inde ab infantia, immerguntur, saepe a bono faciendo averti et ad malum impelli. Certum est perturbationes, tam frequenter in ordine sociali occurrentes, ex ipsa formarum oeconomicarum, politicarum et socialium tensione pro parte provenire. Sed penitus ex hominum superbia et egoismo oriuntur, quae etiam ambitum socialem pervertunt. Ubi autem ordo rerum sequelae peccati afficitur, homo, proclivis ad malum natus, nova deinde ad peccatum incitamenta invenit, quae, sine strenuis gratia adiuvante conatibus, superari nequeunt.

26. (*De bono communi promovendo*). Ex interdependentia in dies strictiore et paulatim ad mundum universum diffusa sequitur bonum commune — seu summam eorum vitae socialis condicionum quae tum coetibus, tum singulis membris permittunt ut propriam perfectionem plenius atque expeditius consequantur — hodie magis magisque universale evadere, et exinde iura officiaque implicare, quae totum humanum genus respiciunt. Quilibet coetus necessitatum et legitimarum appetitionum aliorum coetuum, immo boni communis totius familiae humanae, rationem habere debet.⁵

Simul vero conscientia crescit eximiae dignitatis quae personae humanae competit, cum ipsa rebus omnibus praestet, et eius iura officiaque universaliter «int atque inviolabilia. Oportet ergo ut ea omnia homini pervia reddantur, quibus ad vitam vere humanam gerendam indiget, ut sunt victus, vestitus, habitatio, ius ad statum vitae libere eligendum et ad familiam condendam, ad educationem, ad laborem, ad bonam famam, ad reverentiam, ad congruam informationem, ad agendum iuxta rectam suae conscientiae normam, ad vitae privatae protectionem atque ad iustam libertatem etiam in re religiosa.

Ordo socialis igitur eiusque iprogressus in bonum personarum indesinenter cedere debent, siquidem rerum ordinatio ordini personarum subiudenda est et non e converso, ipso Domino id innuente cum dixerit sabbatum propter hominem factum esse et non hominem propter sabbatum.⁶ Ordo ille in dies evolendus, in veritate fundandus, in iustitia aedificandus, amore vivificandus est; in libertate

volje. Danas se iz više razloga umnožavaju međusobni odnosi i zavistnosti, a odatle nastaju različita udruženja i ustanove javnog i privatnog prava. Premda ta činjenica, koju nazivamo »socijalizacijom«, nije zacijelo bez opasnosti, ipak donosi sa sobom velike prednosti koje omogućavaju da se učvrste i unaprijede odlike ljudske osobe i da se osiguraju njezina prava.⁴

No ako se ljudska osoba obilno okorišćuje tim društvenim životom da bi ispunila svoj poziv, pa i vjerski, ipak se ne može zanijekati da se ljudi, zbog društvenih prilika u kojima žive i u koje su od djetinjstva uronjeni, često odvrćaju od dobra i potiču na zlo. Sigurno je da neredi, koji su tako česti u društvenom životu, djelomično dolaze od napetosti koje nastaju zbog ekonomskih, političkih i društvenih struktura. No dublji njihovi korijeni jesu ljudska sebičnost i oholost, koje kvare također i društvenu sredinu. Tamo gdje je sama stvarnost iskrivljena posljedicama grijeha, čovjek, od rođenja sklon na zlo, nalazi opet nove poticaje na grijeh; i on ih, bez velikih napora i milosti, ne može nadvladati.

Promicanje općeg dobra

26. Kako se međuovisnost ljudi svakim danom povećava i proširuje na čitav svijet, opće dobro, — to jest skup onih uvjeta društvenog života koji grupama i pojedincima omogućuju da potpunije i lakše dođu do vlastitog savršenstva, — danas sve više postaje općenito te zbog toga obuhvaća prava i dužnosti koje se odnose na čitavo čovječanstvo. Zato svaka skupina mora voditi brigu o potrebama i zakonitim težnjama drugih skupina, dapače o općem dobru čitave ljudske obitelji.⁵

No u isto vrijeme raste i svijest o uzvišenom dostojanstvu koje pripada ljudskoj osobi; ona nadilazi sve stvari i njezina su prava i dužnosti univerzalna i nepovrediva. Treba dakle učiniti pristupačnim čovjeku sve ono što mu je potrebno da živi uistinu ljudskim životom, kao što su hrana, odjeća, pravo na slobodan izbor životnog zvanja i na osnivanje obitelji, pravo na odgoj, na rad, na dobar glas i poštivanje, na potrebnu informiranost, pravo da radi prema ispravnoj normi svoje savjesti, pravo na zaštitu sfere privatnog života te na opravdanu slobodu i na religioznom području.

Društveni poredak, dakle, i njegov razvitak moraju uvijek imati za cilj dobro osoba, jer red stvari treba da se podredi osobnom redu, a ne obratno. To je i sam Gospodin naznačio kad je rekao da je subota stvorena radi čovjeka, a ne čovjek radi subote.⁸ Taj se poredak treba neprestano razvijati, temeljiti na istini i izgrađivati na pravdi te je potrebno da ga oživljava ljubav; a u slobodi mora

autem aequilibrium in dies humanius invenire debet.⁷ Ad haec autem implenda mentis renovatio atque amplae societatis immutationes inducendae sunt.

Spiritus Dei, qui mirabili providentia temporum cursum dirigit et faciem terrae renovat, huic evolutioni adest. Evangelicum autem fermentum in corde hominis irrefrenabilem dignitatis exigentiam excitavit atque excitat.

27. (De reverentia erga personam humanam). Ad practica urgentioraque consecraria descendens, Concilium reverentiam inculcat erga hominem, ita ut singuli proximum, nullo excepto, tamquam *alterum seipsum* considerare debeant, de eius vita et de mediis ad illam digne degendam necessariis rationem imprimis habentes,⁸ ne divitem illum imitentur, qui pauperis Lazari nullam curam egit.⁹

Nostris praesertim diebus urget obligatio nosmetispos cuiuslibet omnino hominis proximos efficiendi et illi occurrenti actuose inserviendi, sive sit senex ab omnibus derelictus, sive alienigena operarius iniuste despectus, sive exsul, sive infans ex illegitima unione natus, immerito patiens propter peccatum a se non commissum, vel esuriens qui conscientiam nostram interpellat Domini vocem revocans: »Quamdiu fecistis uni ex his fratribus meis minimis, mihi fecistis« (Mt. 25, 40).

Quaecumque insuper ipsi vitae adversantur, ut cuiusvis generis homicidia, genocidia, abortus, euthanasia et ipsum voluntarium suicidium; quaecumque humanae personae integritatem violant, ut mutilationes, tormenta corpori mentive inflictas, conatus ipsos animos coercendi; quaecumque humanam dignitatem offendunt, ut infrahumanae vivendi condiciones, arbitrariae incarcerationes, deportationes, servitus, prostitutio, mercatus mulierum et iuvenum; condiciones quoque laboris ignominiosae, quibus operarii ut mera quaeestus» instrumenta, non ut liberae et responsables personae tractantur: haec omnia et alia huiusmodi probra quidem sunt, ac dum civilizationem humanam inficiunt, magis eos inquinant qui sic se gerunt, quam eos qui iniuriam patiuntur et Creatoris honori maxime contradicunt.

28. (De reverentia et amore erga adversarios). Ad illos etiam qui in rebus socialibus, politicis vel etiam religiosis aliter ac nos sentiunt aut faciunt, reverentia et caritas extendi debent; quo magis quidem humanitate et caritate modos sentiendi eorum intimius comprehendemus, eo facilius cum ipsis colloquium inire poterimus.

Haec sane caritas et benignitas nequaquam indifferentes erga veritatem et bonum nos reddere debent. Immo caritas ipsa discipulos Christi urget ad veritatem salutarem omnibus hominibus ahnuntian-

iz dana u dan nalaziti sve čovječniju ravnotežu.⁷ Da se to izvede, treba provesti obnovu mentaliteta i dalekosežne socijalne promjene.*

Duh Božji koji divnom providnošću upravlja tok vremena i obnavlja lice zemlje, prisutan je u tom razvoju. A evanđeoski je kvasac pobudio i dalje budi u ljudskom srcu neodoljiv zahtjev za tim dpstojanstvom.

Poštivanje ljudske osobe

27. Prelazeći na praktične i važnije konsekvencije, Koncil želi naglasiti poštivanje čovjeka; svatko mora smatrati svoga bližnjega, ne izuzevši nikoga, kao »drugoga samoga sebe« u prvom redu vodeći brigu o njegovu životu i o sredstvima koja su mu potrebna za do stojan život,⁸ da ne nasljeđuje onog bogataša koji nije vodio nikakve brige o siromašnom Lazaru.*

U našim danima posebice postoji hitna i neodložna obaveza da budemo bližnji baš svakom čovjeku i da mu, kad se s njim sretnemo, djelotvorno pomognemo: starcu od svih napuštenu, stranom radniku nepravедno prezrenu, izbjeglici, djetetu iz nezakonite veze koje nezasluzeno trpi zbog grijeha koji nije njegov, gladnome koji se poziva na našu savjest podsjećajući nas na Gospodinovu riječ: »Meni ste učinili koliko ste učinili jednomu od ove moje najmanje braće« (Mt 25, 40).

Povrh toga sve što se protivi samom životu, kao što je ubojstvo bilo koje vrste, genocidi, pobačaji, eutanazija pa i svojevóljno samoubojstvo; sve što povređuje integritet ljudske osobe, kao što su sakaćenja, tjelesna i moralna mućenja, psihološke prisile; sve što vrijeđa ljudsko dostojanstvo, kao što su neljudski uvjeti života, proizvoljna hapšenja, deportacije, ropstvo, prostitucija, trgovina bijelim robljem i mladeži; zatim, nedostojni uvjeti rada, gdje se s radnicima ne postupa kao sa slobodnim i odgovornim osobama, nego kao s prostim sredstvima zarade: svi ti i slični postupci zacijelo su sramotni već sami po sebi, i dok truju ljudsku civilizaciju više kaljaju one koji tako postupaju nego one koji nepravdu trpe, i u proturječju su sa Stvoriteljevom čašću.

Poštivanje i ljubav prema protivnicima

28. Poštivanje i ljubav moraju se protegnuti i na one koji drugačije od nas misle i rade u društvenim, političkim ili vjerskim pitanjima. Jer, sa što više čovječnosti i ljubavi prodremo u njihov način mišljenja, lakše ćemo moći s njima, zapodjenuti dijalog.

Naravno, ta ljubav i dobrohotnost nipošto nas ne smiju učiniti ravnodušnima prema istini i dobru, štoviše, samo ljubav potiče Kristove učenike da svim ljudima navješćuju spasonosnu istinu. Ali

dam. Sed distinguere oportet inter errorem, semper reiciendum, et errantem, qui dignitatem personae iugiter servat, etiam ubi falsis minusve accuratis notionibus religiosis inquinatur.¹⁾» Deus solus iudex est et scrutator cordium: unde nos vetat de interiore cuiusvis culpa iudicare.¹¹

Doctrina Christi ut etiam iniuriis ignoscamus postulat praeceptumque amoris ad inimicos omnes extendit, quod est Novae Legis, mandatum: »Audistis quia dictum est: Diliges proximum tuum, et odio habebis inimicum tuum. Ego autem dico vobis: Diligite inimicos vestros, benefacite his qui oderunt vos: et orate pro perse-quehtibus et calumniantibus vos« (Mt. 5, 43-44).¹⁸

29. (*De essetiali inter omnes homines aequalitate et de iustitia sociali*). Cum omnes homines, anima rationali pollentes et ad imaginem Dei creati, eandem naturam eandemque originem habeant, cumque, a Christo redempti, eadem vocatione et destinatione divina fruuntur, fundamentalis aequalitas inter omnes magis magisque agnoscenda est.

Sane varia capacitate phvsica viriumque intellectualium et moralium diversitate non omnes homines aequiparantur. Omnis tamen discriminandi modus in iuribus personae fundamentalibus, sive socialibus sive culturalibus, ob sexum, stirpem, colorem, socialem condicionem, linguam aut religionem, superandus et removendus est, utpote Dei proposito contrarius. Vere enim dolendum est iura illa fundamentalia personae adhuc non ubique sarta tecta servari. Ut si mulieri denegetur facultas libere sponsum eligendi et vitae statum amplectendi, vel ad parem educationem et culturam quae viro agnoscitur accedendi.

Insuper, quamquam inter homines iustae diversitates adsunt, aequalis personarum dignitas postulat ut ad humaniorem et aequam vitae condicionem deveniatur. Etenim nimiae inter membra vel populos unius familiae humanae Inaequalitate oeconomicae et sociales scandalum movent, atque iustitiae sociali, aequitati, personae humanae dignitati, necnon paci sociali et internationali adversantur.

Humanae autem institutiones, sive privatae sive publicae, dignitati ac fini hominis subservire nitantur, simul adversus quamlibet servitutem tum socialem tum politicam strenue decertantes, et iura hominum fundamentalia sub omni regimine politico servantes. Immo, huiusmodi institutiones spiritualibus rebus, omnium altissimis, paulatim congruant oportet, etiamsi interdum sat longo tempore opus sit ut ad optatum finem perveniant.

30. (*Quod ultra individualistkam ethicam progrediendum sit*). Profunda et velox rerum immutatio urgentius postulat ut nemo sit qui, ad rerum cursum non attendens vel -inertia torpens, ethicae mere

treba razlikovati zabludu, koja se uvijek mora zbaciti, od zabludjeloga, koji uvijek zadržava osobno dostojanstvo, pa i kad je opterećen lažnim ili manje točnim religioznim shvaćanjem.¹⁸ Bog je jedini sudac i ispitivač srdaca. Stoga nam zabranjuje da sudimo o ma čijoj unutarnjoj krivnji.¹¹

Kristova nauka traži da oprostimo i uvrede¹² a zapovijed ljubavi proteže i na neprijatelje, jer zapovijed Novoga zakona glasi: »Čuli ste da je rečeno: Ljubite svoje neprijatelje i molite za one koji vas progone i kleveću« (Mt 5, 43—44).

(Bitna jednakost svih ljudi i socijalna pravda)

29. Budući da su svi ljudi, oduhovljeni razumnom dušom i stvo reni na sliku Božju, iste naravi i istog porijekla, i jer svi, od Krista otkupljeni, imaju isti poziv i isto božansko određenje* treba da im se sve više i više priznaje temeljna jednakost sviju.

Nisu, istina, svi ljudi jednaki po fizičkoj sposobnosti i po različitim umnim i moralnim moćima. No svaka diskriminacija u temeljnim pravima osobe na društvenom ili kulturnom polju, ili zbog spola, rase, boje kože, društvenog položaja, jezika ili religije mora se prevladati i ukloniti jer se protivi Božjoj nakani. Treba uistinu požaliti što još uvijek ta temeljna prava osobe nisu posvuda osigurana, kao što je na primjer slučaj kad se ženi niječe da slobodno izabere muža, da prihvati određeni životni stalež ili da ima pristup jednakom odgoju i kulturi koja se priznaje mužu. Povrh toga, iako su među ljudima opravdane različitosti, jednako dostojanstvo osoba zahtijeva da se stvore čovječniji i pravični uvjeti za život. Prevelike naime ekonomske i društvene nejednakosti među članovima ili narodima jedne te iste ljudske obitelji izazivaju sablazan i protive se socijalnoj pravdi, pravičnosti i dostojanstvu ljudske osobe, kao i društvenom i međunarodnom miru.

Privatne i javne ljudske ustanove neka nastoje služiti čovječjem dostojanstvu i svrsi. Neka se i odlično bore protiv svakog oblika društvenog i političkog zaslužnjivanja te osiguraju temeljna ljudska prava pod bilo kojim političkim režimom. Isto je tako nužno da se te ustanove pomalo usklade s duhovnim vrijednostima, koje su najviše od svih, pa premda je koji put potrebno mnogo vremena da dođu do željenog cilja.

Potrebno je izdići se nad individualističku etiku

30. Dubok i brz preobražaj prilika sve hitnije zahtijeva da ne bude nikoga koji bi se, ne gledajući na tok stvari i zbog inertnosti, zadovoljio čisto individualističkom etikom. Dužnostima prema prar

individualisticae indulgeat. Iustitiae ac caritatis officium magis ac magis adimpletur per hoc quod unusquisque, ad bonum commune iuxta proprias capacitates et aliorum necessitates conferens, etiam institutiones sive publicas sive privatas promovet et adiuvat quae hominum vitae condicionibus in melius mutandis inserviunt. Sunt autem qui, largas generosioresque opiniones profitentes, ita tamen semper reapse vivunt ac si nullam societatis necessitatum curam habeant. Immo, plures, in variis regionibus, leges et praescriptiones sociales minimi faciunt. Non pauci, variis fraudibus ac dolis, iusta vectigalia vel alia quae societati debentur effugere non verentur. Ad hanc normas quasdam vitae socialis, e. gr., ad valetudinem tuendam, aut ad vehiculorum ductum moderandum statutas, parvi aestimant, non animadvertentes se tali incuria vitae suae et aliorum periculum inferre.

Sanctum sit omnibus necessitudines sociales inter praecipua hominis hodierni officia recensere easque observare. Quo magis mundus unitur, eo apertius hominum munera particulares coetus superant et ad universum mundum paulatim extenduntur. Quod fieri nequit nisi et singuli homines et ipsorum coetus virtutes morales et sociales in seipsis colant et in societate diffundant, ita ut vere novi homines et artifices novae humanitatis existant cum necessario auxilio divinae gratiae.

31. (*De responsabilitate et participatione*). Ut singuli homines suum conscientiae officium accuratius impleant tum erga seipsos, tum erga varios coetus quorum membra sunt, diligenter ad ampliorem animi culturam educandi sunt, ingenibus adhibitis subsidiis quae hodie generi humano praesto sunt. Praeprimis educatio iuvenum cuiuslibet socialis originis ita instituenda est, ut viri mulieresque suscitantur qui non tantum exculsi ingenii sed et magni animi sint, utpote qui a nostro tempore vehementer postulentur.

Sed ad hunc responsabilitatis sensum homo vix pervenit, nisi vitae condiciones ei permittant ut suae dignitatis conscius fiat, et vocationi suae, seipsum pro Deo et pro aliis impendendo, respondeat. Humana vero libertas saepe debilior fit, ubi homo in extremam inddit egestatem, sicut vilescit, ubi ipse, nimis vitae facilitatibus indulgens, in aurea veluti solitudine seipsum includit. E contra roboratur, cum homo inevitabiles vitae socialis necessitates accipit, multiformes exigentias humanae coniunctionis assumit atque humanae communitatis servitio se obstringit.

Ideo omnium exstimulanda est voluntas inceptorum communium suas partes assumendi. Laudanda est autem ratio agendi nationum, in quibus pars quam maxima civium in vera libertate rerum publi-

vednosti i ljubavi sve se više udovoljava na taj način da svatko prema vlastitim mogućnostima i obazirući se na potrebe drugoga pridonosi općem dobru te unapređuje i pomaže javne i privatne ustanove koje služe poboljšavanju uvjeta ljudskog života. Ali ima i takvih koji, doduše, zastupaju širokogrudne i velikodušne ideje, no u stvari uvijek tako žive kao da ih uopće nije briga za potrebe društva. Dapače, mnogi u nekim zemljama takoreći ništa ne drže do socijalnih zakona i propisa. Nije malen ni broj onih koji se ne ustručavaju da izbjegavaju opravdane poreze ili druge obaveze prema društvu služeći se pri tom raznim smicalicama i prijevarama. Drugi opet omalovažavaju neke propise društvenog života, kao na primjer one koji se tiču zdravstvene zaštite ili uređenja saobraćaja, ne pazeći ništa na to što takvom nebrigom dovode u opasnost vlastiti život i život drugih.

Svi neka uzmu k srcu da među glavne dužnosti suvremenog čovjeka ubroje društvene obaveze i da ih obdržavaju. Što se svijet više ujedinjuje, to dužnosti ljudi očitije prerastaju zasebne skupine i pomalo se proširuju na čitav svijet. A to se ne može ostvariti ako i pojedinci i skupine ne budu u sebi uzgajali i u društvu širili moralne i socijalne vrline. Tako će, uz nužnu pomoć Božje milosti, postati zaista novi ljudi i graditelji novog čovječanstva.

Odgovornost i sudjelovanje

31. Da bi pojedinci što bolje ispunili dužnost svoje savjesti prema sebi i prema različitim grupama čiji su Članovi, potrebno im je osigurati što obuhvatniju unutarnju kulturnu izobrazbu, služeći se pri tom silnim sredstvima kojima čovječanstvo danas obilno raspolaze. U prvom redu odgoj omladine, bez obzira na društveno porijeklo, treba tako urediti da se pojave muževi i žene koji će biti ne samo intelektualno izobraženi nego i izgrađene ličnosti, jer upravo takve potrebuje naše doba.

No do takvog osjećaja odgovornosti čovjek jedva dolazi ako mu životni uvjeti ne dopuštaju da postane svjestan svoga dostojanstva i da odgovori svom pozivu služenjem Bogu i bližnjima. Ljudska, naime, sloboda često slabi kad čovjek padne u skrajnju bijedu, kao što se obescjenjuje kad on, živeći odviše lagodno, zatvara sebe kao u neku »zlatnu osamu«. Ona, naprotiv, jača kad čovjek preuzima na sebe neizbježive nužnosti društvenog života, ako prihvaća mnogostruke zahtjeve ljudske solidarnosti i svojski se stavlja u službu ljudske zajednice.

Stoga treba poticati kod svih volju da preuzmu svoj dio odgovornosti u zajedničkim pothvatima?! I valja pohvaliti postupak onih država u kojima što je moguće više građana u istinskoj slobodi

carum particeps fit. Ratio tamen habenda est condicionis realis uniuscuiusque gentis et necessarii vigoris publicae auctoritatis. Ut vero omnes cives prout sint ad participandam vitam variorum coetuum, quibus corpus sociale constat, necesse est ut his in coetibus bona inveniatur, quae ipsos attrahant eosque ad aliorum servitium disponant. Iure arbitrari possumus futuram humanitatis sortem in illorum manibus reponi, qui posteris generationibus vivendi et sperandi rationes tradere valent.

32. (*Verbum Incarnatum et solidaritas humana*). Sicut Deus homines non ad singulatim vivendum, sed ad socialem unionem efformandam creavit, ita Ipsi etiam »placuit... homines non singulatim, quavis mutua connexionem seclusa, sanctificare et salvare, sed eos in populum constituere, qui in veritate Ipsum agnosceret Ipsi-que sancte serviret«. ¹⁸ Inde ab initio historiae salutis Ipse homines elegit non ut individuos tantum sed ut membra cuiusdam communitatis. Illos enim electos Deus, suum aperiens consilium, vocavit »populum suum« (Ex. 3, 7-12), quocum insuper in Sinai foedus pepigit. ¹⁴

Quae indoles communitaria opere Iesu Christi perficitur et consummatur. Ipsum enim Verbum incarnatum humanae consortionis particeps esse voluit. Canae nuptiis interfuit, in domum Zachaei descendit, cum publicanis et peccatoribus manducavit. Patris amorem hominumque eximiam vocationem, communissimas res sociales commemorando et locutiones figurae vitae plane cotidianae adhibendo, revelavit. Necessitudines humanas, imprimis familiares, ex quibus rationes sociales oriuntur, sanctificavit, legibus suae patriae voluntarie subditus. Vitam opificis sui temporis et regionis propriam ducere voluit.

In sua praedicatione clare mandavit filiis Dei ut tamquam fratres ad invicem se gererent. In sua oratione rogavit ut omnes discipuli sui *unum* essent. Immo Ipse usque ad mortem sese pro omnibus obtulit, omnium Redemptor. »Maiorem hac dilectionem nemo habet, ut animam suam ponat quis pro amicis suis« (Io. 15, 13). Apbstopolos autem iussit praedicare omnibus gentibus nuntium evangelicum ut genus humanum familia Dei fieret, in qua plenitudo legis esset dilectio.

Primogenitus in multis fratribus inter omnes qui Eum fide ac caritate recipiunt, post mortem et resurrectionem suam, dono sui Spiritus novam fraternitatem communionem instituit, in Corpore scilicet suo, quod est Ecclesia, in quo omnes, inter se invicem membra, secundum dona diversa concessa, mutua sibi praestarent servitia.

Quae solidaritas semper augenda erit, usque ad illam diem qua consummabitur, et qua homines, grata salvati, tamquam familia a Deo et Christo Fratre dilecta, perfectam gloriam Deo praestabunt.

sudjeluju u vođenju javnih poslova. Treba ipak voditi računa o stvarnim prilikama svakog pojedinog naroda i o nužnoj stabilnosti javne vlasti, a da bi svi građani bili spremni učestvovati u životu raznih skupina koje čine društveno tijelo, potrebno je da u njima nađu vrednote koje će ih privući i raspoložiti ih da služe drugima. S pravom možemo smatrati da je budućnost čovječanstva u rukama onih koji budu znali budućim pokoljenjima pružiti razloge života i nadei

Utjelovljena Riječ i ljudska solidarnost

32. Kao što je Bog stvorio ljude ne da žive pojedinačno nego da formiraju društvene zajednice, tako se njemu također »svidjelo... da posveti i spasi ljude ne izolirano, neovisno od svake veze među njima, nego da učini od njih jedan narod, koji će ga priznavati u istini i sveto mu služiti«. ¹⁸ Već od početka povijesti spasenja on je izabirao ljude ne samo kao pojedince nego kao članove određene zajednice. Bog je te izabrane, objavljujući svoju zamisao, nazvao »svojim narodom« (Izl 3, 7—12), s kojim je povrh toga sklopio i savez na Sinaju. ¹⁴

Taj zajedničarski značaj usavršen je i dovršen djelom Isusa Krista. Sama je naime utjelovljena Riječ htjela biti dionikom ljudske zajednice. U Kani je Krist prisustvovao svadbi, svratio je u Zakejevu kuću, blagovao sa carinicima i grešnicima. Navodeći najobičnije socijalne elemente i služeći se izrazima i slikama iz običnog svakidašnjeg života, on je objavljivao Očevu ljubav i uzvišeni čovječiji poziv. Posvetio je ljudske veze, u prvom redu obiteljske, koje su izvor društvenog života. Svojevoljno se podložio zakonima svoje domovine. Htio je živjeti životom radnika svoga vremena i svojega kraja.

U svom je propovijedanju jasno naložio sinovima Božjim da se jedan prema drugome ponašaju kao braća. U svojoj je molitvi molio da svi njegovi učenici budu »jedno«. Štoviše, sama je sebe, sve do smrti, prinio za sve, kao Otkupitelj svijetu. »Nitko nema veće ljubavi od ove: položiti vlastiti život za svoje prijatelje« (Iv 15, 13). Apostolima je pak svojim zapovjedio da svim narodima naviještaju evanđeosku poruku da bi ljudski rod postao Božja obitelj u kojoj bi punina zakona bik ljubav.

Prvorođenac među mnogom braćom ustanovio je poslije svoje smrti i uskrsnuća* po daru svojega Duha, među svima koji ga s vjeron i ljubavlju primaju, novu bratsku zajednicu, naime u svome Tijelu, što je Crkva; da se u tom Tijelu svi, kao udovi jedan drugome, međusobno pomažu već prema različitim darovima koji su im dani.

Ta solidarnost treba da neprestano raste sve do onog dana kad dođe do svoje punine: — tada će ljudi, milošću spašeni, kao obitelj ljubljena od Boga i Krista, njihova brata, dati savršenu slavu Bogu.

NAVITATE IN UNIVERSO MUNDO

33. (*Ponitur problema*). Suo labore atque ingenio homo suam vitam amplius evolvere semper conatus est; hodie autem, praesertim ope scientiae et artis technicae, suum dominium in universam fere naturam dilatavit ac iugiter dilatat, et adjuvantibus imprimis auctis inter nationes multimodi commercii mediis, familia humana paulatim tamquam unam in universo mundo communitatem sese agnoscit atque constituit. Quo fit, ut multa bona, quae olim homo a supernis viribus praesertim exspectabat, hodie iam propria industria sibi procuret.

Coram immenso hoc conamine, quod totum humanum genus iam pervadit, multae exsurgunt inter homines interrogationes. Quinam est illius operositatis sensus et valor? Quomodo omnibus his rebus utendum est? Ad quem finem assequendum nisus sive singulorum sive societatum tendunt? Ecclesia, quae depositum verbi Dei custodit, ex quo principia in ordine religioso et morali hauriuntur, quin semper de singulis quaestionibus responsum in promptu habeat, lumen revelationis cum omnium peritia coniungere cupit, ut iter illuminetur, quod humanitas nuper ingressa est.

34. (*De valore humanae navitatis*). Hoc credentibus ratum est, navitatem humanam individuiam et collectivam, seu ingens illud conamen, quo homines decursu saeculorum suae vitae condiciones in melius mutare satagunt, in seipso consideratum, Dei proposito respondere. Homo enim, ad imaginem Dei creatus, mandatum accepit ut, terram cum omnibus quae in ea continentur sibi subiciens, mundum in iustitia et sanctitate regeret¹ utque, Deum omnium Creatorem agnoscens, seipsum ac rerum universitatem ad Ipsum referret, ita ut rebus omnibus homini subiectis, admirabile sit nomen Dei in universa terra.²

Quod etiam opera penitus quotidiana respicit. Viri namque et mulieres qui, dum vitae sustentationem sibi et familiae comparant, navitates suas ita exercent ut societati opportune ministrent, iure existimare possunt se suo labore opus Creatoris evolvere, commodis fratrum suorum consulere, et ad consilium divinum in historia adimplendum personali industria conferre.³

Christiani itaque, nedum arbitrentur opera, quae homines suo ingenio et virtute pepererunt, Dei potentiae opponi, creaturamque rationalem quasi aemulam Creatoris exsistere, potius persuasum habent humani generis victorias signum esse magnitudinis Dei et fructus ineffabilis Ipsius consilii. Quo magis vero hominum potentia

III glava

LJUDSKA DJELATNOST U SVIJETU

Problem

33. Svojim radom i duhom čovjek je uvijek pokušavao da svoj život sve bogatije razvije. Danas je, osobito pomoću znanosti i tehnike, proširio i neprestano dalje širi svoje gospodstvo gotovo nad čitavom prirodom, te se ljudska obitelj, zahvaljujući povećanim mnogostrukim putovima razmjene među narodima, sve više priznaje i oblikuje kao jedna jedinstvena zajednica na čitavom svijetu. Zbog toga mnoga dobra, koja je nekoć Čovjek prvotno iščekivao od viših sila, danas pribavlja već vlastitim radom.

Pred tim golemim pothvatom, koji već zahvaća čitav ljudski rod, ljudima se nameću mnoga pitanja. Koji je smisao i vrijednost te ljudske djelatnosti? Kako se treba služiti svim tim stvarima? Koja je svrha tih pojedinačnih i zajedničkih napora? Crkva, čuvarica blaga riječi Božje, iz kojega crpi načela religioznog i moralnog reda, premda nema uvijek spremna odgovora na svako pitanje, ipak želi svjetlo Objave povezati sa stručnim znanjem svijeta, da bi se osvijedio put kojim je čovječanstvo upravo krenulo.

Vrijednost ljudske djelatnosti

34. Za vjernike je jedno sigurno: pojedinačna i kolektivna ljudska djelatnost, taj divovski napor kojim ljudi tokom vjekova nastoje da poboljšaju svoje životne uvjete, promatran sam u sebi, odgovara Božjoj zamisli. Čovjek, stvoren na sliku Božju, primio je nalog da sebi podloži zemlju sa svime što ona sadržava, da upravlja svijetom u pravednosti i svetosti¹ te da priznajući Boga stvoriteljem svega k njemu upravi sebe i sveukupnu stvarnost, da time što su sve stvari podvrgnute čovjeku bude ime Božje slavljeno po svojoj zemlji.⁸

To također vrijedi i za najobičnije dnevne poslove. Muževi i žene koji, pribavljajući za sebe i za svoju obitelj sredstva potrebna za život, tako razvijaju svoju djelatnost da prikladno služe društvu, s pravom mogu smatrati da svojim radom dalje razvijaju Stvoriteljevo djelo, da služe dobrobiti svoje braće i da osobnim radom doprinose povijesnom ostvarenju Božje zamisli.³

Stoga kršćani i ne pomišljaju da se dostignuća što su ih ljudi svojim genijem i silama stvorili suprotstavljaju Božjoj moći i kao da bi razumno stvorenje bilo takmac Stvoritelju. Naprotiv, oni su uvjereni da su pobjede čovječanstva znak veličine Božje i plod njegove neizrecive zamisli. Sto fak više raste moć ljudi, to se dalje

crescit, eo latius ipsorum responsabilitas, sive singulorum sive communitatum extenditur. Unde apparet christiano nuntio homines ab extruendo mundo non averti, nec ad bornim sui similibus negligendum impelli, sed potius officio haec operandi arctius obstringi.⁴

35. (*De humana navitate ordinanda*). Humana vero navitas, sicut ex homine procedit, ita ad hominem ordinatur. Homo enim, cum operatur, non tantum res et societatem immutat, sed et seipsum perficit. Multa discit, facultates suas excolit, extra se et supra se procedit. Huiusmodi incrementum, si recte intelligatur, maioris pretii est quam externa quae colligi possunt divitiae. Magis valet homo propter id quod est quam propter id quod habet.⁵ Pariter, omnia quae homines, ad maiorem iustitiam, ampliorem fraternitatem, humanioremque ordinationem in socialibus necessitudinibus obtinendam agunt, plus quam progressus technici valent. Hi enim progressus quasi materiam humanae promotioni praebere possunt, illam autem per se solos ad actum nequaquam deducunt.

Unde haec est humanae navitatis norma, quod iuxta consilium et voluntatem divinam cum genuino humani generis bono congruat, et homini individuo vel in societate posito integrae suae vocationis cultum et impletionem permittat.

36. (*De tusta rerum terrenarum autonomia*). Multi tamen coevi nostri timere videntur, ne ex arctiore humanae navitatis et religionis coniunctione autonomia hominum vel societatum vel scientiarum impediatur. Si per terrenarum rerum autonomia intelligimus res creatas et ipsas societates propriis legibus valoribusque gaudere, ab homine gradatim dignoscendis, adhibendis et ordinandis, eadem exigere omnino fas est: quod non solum postulatur ab hominibus nostrae aetatis, sed etiam cum Creatoris voluntate congruit. Ex ipsa enim creationis condicione res universae propria firmitate, veritate, bonitate propriisque legibus ac ordine instruuntur, quae homo revereri debet, propriis singularum scientiarum artiumve methodis agnitis. Ideo inquisitio methodica in omnibus disciplinis, si modo vere scientifico et iuxta normas morales procedit, numquam fidei revera adversabitur, quia res profanae et res fidei ab eodem Deo originem ducunt.« Immo, qui humili et constanti animo abscondita rerum perscrutari conatur, etsi inscius quasi manu Dei ducitur qui, res omnes sustinens, facit ut sint id quod sunt. Hinc deplorare liceat quosdam animi habitus, qui aliquando inter christianos ipsos, ob non

proteže i njihova pojedinačna i skupna odgovornost. Iz toga se jasno vidi da kršćanska poruka ne odvraća ljude od izgradnje svijeta niti ih potiče da zanemare dobro drugih ljudi, nego ih naprotiv na to još čvršće obavezuje.*

Norme ljudske djelatnosti

35. Ljudska djelatnost kao što iz čovjeka proizlazi tako je prema njemu i usmjerena. Čovjek naime svojim radom ne samo da pre obražava stvari i društvo već usavršava samoga sebe. Mnogo toga uči, razvija svoje sposobnosti, i samoga sebe premašuje. Taj razvitak, ako se ispravno shvati, vrijedi više nego samo nagomilavanje vanjskog bogatstva. Čovjek više vrijedi po onome što jest negoli po onome što ima.⁵ Isto tako sve ono što ljudi čine da se postigne veća pravda, šire bratstvo i čovječnije uređenje u društvenim odnosima vrijedi više nego sam tehnički napredak. Taj napredak naime može dati materijalnu bazu ljudskom unapređenju, ali je nesposoban da ga sam po sebi ostvari.

Stoga je norma za ljudsku djelatnost ono što je prema zamisli i volji Božjoj u skladu s istinskim dobrom čovječanstva i što omogućuje čovjeku kao pojedincu ili kao članu zajednice da razvije i ostvari svoj potpuni poziv.

Opravdana autonomija ovozemnih stvarnosti

36. Mnogi naši suvremenici kao da se boje da se iz odveć uske povezanosti između ljudske djelatnosti i religije ne bi sapela autonomija ljudi, društava i znanosti.

Ako pod autonomijom ovozemnih stvarnosti podrazumijevamo da stvorene stvari pa i sama društva imaju vlastite zakone i vrijednosti koje čovjek mora pomalo otkrivati, primjenjivati i sređivati, onda je sasvim opravdano zahtijevati takvu autonomiju: to je ne samo zahtjev ljudi našeg vremena nego to odgovara i volji Stvoritelja. Sve naime stvari već time što su stvorene imaju svoju konzistenciju, istinu, dobrotu, vlastite zakone i ustrojstvo; to čovjek mora poštivati tako da pojedinim znanostima ili umijećima prizna njihove vlastite metode. Stoga se metodičko istraživanje ni u jednoj struci, ako se vrši doista znanstveno i po moralnim načelima, nikad neće stvarno protiviti vjeri, jer profane i vjerske realnosti imaju izvor u istome Bogu.⁶ Štoviše, onaj koji nastoji ponizno i ustrajno prodrijeti u tajnu stvari, njega, a da toga i nije svjestan, kao da vodi ruka Boga, koji uzdržava sva bića i čini da budu ono što jesu. Neka nam zato bude slobodno požaliti neke stavove, kojih je nekada bilo i među samim kršćanima zbog toga što nisu dovoljno shvatili oprav-

satis perspectam legitimam scientiae autonomiam, non defuerunt et, contentionibus controversiisque exinde suscitatis, plurimum animos eo perduxerunt ut fidem et scientiam inter se opponi censerent.⁷

At si verbis *rerum temporalium autonomia* intelligitur res creatas a Deo non pendere, eisque hominem sic uti posse ut easdem ad Creatorem non referat, nemo qui Deum agnoscit non sentit quam falsa huiusmodi placita sint. Creatura enim sine Creatore evanescit. Ceterum, omnes credentes, cuiuscumque sint religionis, vocem et manifestationem Eius in creaturarum loquela semper audierunt. Immo, per oblivionem Dei ipsa creatura obscuratur.

37. (*De humana navitate a peccato corrupta*). Sacra vero Scriptura, cui saeculorum consentit experientia, humanam familiam edocet progressum humanum, qui magnum hominis bonum est, magnam tamen tentationem secumferre: ordine enim valorum turbato et malo cum bono permixto, singuli homines ac coetus solummodo quae propria sunt considerant, non vero aliorum. Quo fit ut mundus non iam spatium verae fraternitatis exsistat, dum aucta humanitatis potentia iam ipsum genus humanum destruere minatur.

Universam enim hominum historiam ardua colluctatio contra potestates tenebrarum pervadit, quae inde ab origine mundi incepta, usque ad ultimum diem, dicente Domino,⁸ perseverabit. In hanc pugnam insertus, homo ut bono adhaereat iugiter certare debet, nec sine magnis laboribus, Dei gratia adiuvante, in seipso unitatem obtinere valet.

Quapropter Ecclesia Christi, Creatoris consilio fidens, dum agnoscit progressum humanum verae hominum felicitati inservire posse, non potest tamen quin illud Apostoli resonare faciat: »Nolite conformari huic saeculo« (Rom. 12, 2), illi scilicet vanitatis et malitiae spiritui qui humanam navitatem, ad servitium Dei et hominis ordinatam, in instrumentum peccati transmutat.

Si quis ergo quaerit, qua ratione miseria illa superari possit, christiani profitentur, omnes hominis navitates, quae per superbiam et inordinatum sui ipsius amorem cotidie in discrimine versantur, Christi eruce et resurrectione purificandas et ad perfectionem deducendas esse. A Christo enim redemptus et in Spiritu Sancto nova creatura effectus, homo ipsas res a Deo creatas amare potest et debet. A Deo enim illas accipit et quasi de manu Dei fluentes respicit et reveretur. Pro illis Benefactori gratias agens et in paupertate et libertate spiritus creaturis utens ac fruens, in veram mundi possessionem introducit, tamquam nihil habens et omnia possidens.^B »Omnia enim vestra sunt: vos autem Christi, Christus autem Deus (1 Cor. 3, 22-23).

danu autonomiju znanosti. Ti su stavovi, postavši izvorom napetosti i sukoba, mnoge duhove doveli do toga da smatraju da se vjera i znanost protive jedna drugoj.⁷

No ako se pod »autonomijom vremenitoga« podrazumijeva da stvorene stvari ne ovise o Bogu i da njima može čovjek raspolagati bez obzira na Stvoritelja, svatko tko vjeruje u Boga uviđa neispravnost "takova stava. Stvorenje naime bez Stvoritelja iščezava. Uostalom, svi koji vjeruju, pripadali oni bilo kojoj religiji, uvijek su čuli njegov glas i očitovanje u govoru stvorenja. Štoviše, kad je Bog zaboravljen, stvorenje postaje neshvatljivo.

Ljudska djelatnost pokvarena grijehom

37. Sveto pismo a s njim i vjekovno iskustvo uči ljudsku obitelj da čovječji napredak, koji je veliko dobro za čovjeka, nosi u sebi i veliku napast. Kada se naime poremeti hijerarhija vrednota, time što je zlo ispremiješano s dobrim, pojedinci i razne skupine gledaju samo na svoje vlastite interese, a ne na interese drugih. Pa onda svijet više nije mjesto pravoga bratstva, a povećana moć čovjekova prijeti uništenjem samoga čovječanstva.

Svu ljudsku povijest prozirnije teška borba protiv moći mraka. Ta borba, koja je započela već od početka svijeta trajat će po riječi Gospodnjoj⁸ sve do posljednjega dana. Ubačen u tu borbu, čovjek se mora neprestano boriti da prione uz dobro. I jedino uz velike napore i pomoć Božje milosti može postići svoje unutarnje jedinstvo.

Zato Kristova Crkva, puna pouzdanja u Stvoriteljev plan, priznaje da ljudski napredak može služiti istinskoj sreći ljudi. Ali ona ipak ne može a da ne razgllašuje onu Apostolovu: »Nemojte se prilagođivati ovom svijetu« (Rim 12, 2), to jest onom duhu taštine i zlobe koja ljudsku djelatnost, određenu da služi Bogu i čovjeku, pretvara u sredstvo grijeha.

Ako, dakle, netko zapita kako bi se moglo svladati to bijedno stanje, kršćani ispovijedaju da se sve ljudske djelatnosti što se dnevno nalaze u opasnosti zbog oholosti i neurednog sebi ljublja moraju pročišćavati i privoditi k savršenstvu Kristovim križem i uskrsnućem. Čovjek, kojega je Krist otkupio i učinio novim stvorenjem u Duhu Svetome, može i mora ljubiti stvari koje je sam Bog stvorio. Ta od Boga ih prima, na njih gleda i poštuje ih kao da upravo izlaze iz Božje ruke. Za njih zahvaljuje božanskom Dobročinitelju, njima se služi i uživa ih u siromaštvu i slobodi duha i tako je uveden u pravi posjed svijeta, kao onaj koji ništa nema a sve posjeduje.« »Sve je vaše, a vi ste Kristovi, a Krist je Božji« (1 Kor 3, 22—23).

38. (*De humana navitate in paschali mysterio ad perfectionem adducta*). Verbum enim Dei, per quod omnia facta sunt, Ipsum caro factum et in hominum terra habitans,¹⁰ perfectus homo in historiam mundi intravit, eam in Se assumens et recapitulans.¹¹ Ipse nobis revelat, »quoniam Deus caritas est« (1 Io. 4, 8), simulque nos docet legem fundamentalem perfectionis humanae, ac proinde transformationis mundi, novum dilectionis esse mandatum. Eos igitur, qui divinae credunt caritati, certos facit, viam dilectionis omnibus hominibus aperiri et conamen fraternitatem universalem instaurandi non esse inane. Simul monet, hanc caritatem non in solis magnis rebus sectandam esse, sed et imprimis in ordinariis vitae adiunctis. Pro nobis omnibus peccatoribus mortem sustinens,¹² suo exemplo nos docet erucem etiam baiulandam esse, quam caro et mundus pacera et iustitiam sectantium humeris imponunt. Sua resurrectione Dominus constitutus, Christus, cui omnis potestas in caelo et in terra data est,¹⁸ per virtutem Spiritus Sui in cordibus hominum iam operator, non solum venturi saeculi desiderium suscitans, sed eo ipso illa etiam generosa vota animans, purificans et roborans, quibus familia humana suam ipsius vitam humaniorem reddere et totam terram huic fini subiicere satagit. Diversa autem sunt Spiritus dona: dum alios vocat ut caelestis habitationis desiderio manifestum testimonium reddant illudque in humana familia vividum conservent, alios vocat ut terreno hominum servitio se dedificent, hoc suo ministerio materiam regni caelestis parantes. Omnes tamen liberat ut, proprio amore abnegato omnibusque terrenis viribus in vitam humanam assumptis, ad futura se extendant, quando humanitas ipsa fiet oblatio accepta Deo.¹⁴

Cuius spei arrham et itineris viaticum Dominus suis reliquit in illo sacramento fidei, in quo naturae elementa, ab hominibus exulta, in Corpus et Sanguinem gloriosum convertuntur, coena communionis fraternae et caelestis convivii praelibatione.

39. (*Terra nova et caelum novum*). Terrae ac humanitatis consummandae tempus ignoramus,¹⁵ nec universi transformandi modum novimus. Transit quidem figura huius mundi per peccatum deformata,¹⁶ sed docemur Deum novam habitationem novamque terram parare in qua iustitia habitat,¹⁷ et cuius beatitudo omnia pacis desideria, quae in cordibus hominum ascendunt, implebit ac superabit.¹⁸ Tunc, morte devota, filii Dei in Christo resuscitabuntur, et id quod seminatum fuit in infirmitate ac corruptione, incorruptionem induet,¹⁹ et, manente caritate eiusque opere,²⁰ a servitute vanitatis liberabitur tota creatura illa,²¹ quam Deus propter hominem creavit.

Ljudska djelatnost dovedena do savršenstva u pashalnom misteriju

38. Riječ Božja, po kojoj je sve postalo i koja je sama postala tijelom i prebivala na ljudskoj zemlji,¹⁰ ušla je kao savršen čovjek u povijest svijeta i u sebi rekapitulirala.¹¹ On nam objavljuje »da je Bog ljubav« (1 Iv 4, 8) i ujedno nas uči da je nova zapovijed lju bavi osnovni zakon ljudskog savršenstva pa, prema tome, i pre obrazbe svijeta. Tako onima koji vjeruju u božansku ljubav donosi sigurnost da je svim ljudima otvoren put ljubavi i da nije uzaludno nastojanje da se ostvari opće bratstvo. Također opominje da se ta ljubav treba vršiti ne samo u velikim stvarima nego, i to u prvom redu, u redovitim životnim prilikama. Podnijeвши smrt za sve nas grešnike,¹² svojim nas primjerom uči da i mi trebamo nositi križ što ga tijelo i svijet stavljaju na leđa onih koji idu za mirom i prav dom. Krist, koji je svojim uskrsnućem postavljen za Gospodina i kome je dana sva vlast na nebu i na zemlji,¹³ snagom svoga Duha već djeluje u srcima ljudi. U njima ne budi samo želju za budućim vijekom nego također samim time nadahnjuje, pročišćuje i učvršćuje ona velikodušna nastojanja kojima se ljudska obitelj trudi da poboljša životne uvjete i da tom cilju podloži svu zemlju. A darovi su Duha različiti: dok jedne poziva da otvoreno svjedoče o svojoj želji za nebeskim obitavalištem i da živim čuvaju to svjedočanstvo u ljudskoj obitelji, druge zove da se posvete zemaljskom služenju ljudima pri premajući tom službom građu za nebesko kraljevstvo. On ipak sve oslobađa, da se, pošto su se odrekli samoljublja i navrnuli ljudskom životu, na službu sve zemaljske energije, vinu prema onoj budućnosti kada će samo čovječanstvo postati ugodan prinos Bogu.^{1*}

Gospodin je svojim ostavio zalog te nade i popudbinu toga putovanja: sakramenat vjere u kojem se plodovi prirode što ih je čovjek uzgojio pretvaraju u njegovo slavno Tijelo i Krv. To je večera bratskog zajedništva, anticipacija nebeske gozbe.

Nova zemlja i novo nebo

39. Nepoznato nam je vrijeme dovršenja zemlje i čovječanstva,¹⁵ a ne znamo ni način preobrazbe svemira. Prolazi, doduše, vanjski lik ovoga svijeta, izobličen grijehom.¹⁶ No poučeni smo da Bog sprema novi stan i novu zemlju u kojima će vladati pravednost¹⁷ i gdje će blaženstvo ispuniti i nadvisiti sve želje za mirom što se rađaju u ljudskom srcu.¹⁸ Tada, pošto smrt bude pobijeđena, sinovi će Božj biti u Kristu uskrišeni, i ono što je bilo sijano u slabosti i raspadlji vosti obući će neraspadljivost,¹⁹ ostat će ljubav i njezina djela,^{2*} i od ropstva prolaznosti oslobodit će se sva stvorenja²¹ što ih je Bog stvorio radi čovjeka.

Monemur sane nihil prodesse homini, si universum mundum lucretur, seipsum autem perdat.²² Exspectatio tamen novae terrae extenuare non debet, sed potius excitare, sollicitudinem hanc terram excolendi, ubi Corpus illud novae familiae humanae crescit quod aliqualem novi saeculi adumbrationem iam praebere valet. Ideo, licet progressus terrenus a Regni Christi augmento sedulo distinguendus sit, in quantum tamen ad societatem humanam melius ordinandam conferre potest, Regni Dei magnopere interest.²³

Bona enim humanae dignitatis, communionis fraternae et libertatis, hos omnes scilicet bonos naturae ac industriae nostrae fruetur, postquam in Spiritu Domini et iuxta Eius mandatum in terris propagaverimus, postea denuo inveniemus, mundata tamen ab orani sorde, illuminata ac transfigurata, cum Christus Patri reddet regnum aeternum et universale: »regnum veritatis et vitae, regnum sanitatis et gratiae, regnum iustitiae, amoris et pacis.«²⁴ His in terris Regnum iam in investigio adest; adveniente autem Domino consummabitur.

Caput IV DE MUNERE ECCLESIAE

IN MUNDO HUIUS TEMPORIS

40. (*De Ecclesiae et mundi mutua relatione*). Omnia quae a nobis dicta sunt de dignitate personae humanae, de hominum communitate, de profundo sensu navitatis humanae, fundamentum relationis Ecclesiam inter et mundum necnon basis eorum mutui dialogi¹ constituunt. Ideo in hoc capite, omnibus praesuppositis ab hoc Concilio de mysterio Ecclesiae iam edictis, eadem Ecclesia nunc consideranda venit prout ipsa, in hoc mundo existit et cum eo vivit atque agit.

Procedens ex amore Patris aeterni,² in tempore fundata a Christo Redemptore, coadunata in Spiritu Sancto,⁸ Ecclesia finem salutarem et eschatologicum habet, qui non nisi in futuro saeculo plene attingi potest. Ipsa autem iam hic in terris adest, ex hominibus collecta, terrestris nempe civitatis membris quae ad hoc vocantur ut iam in generis humani historia familiam filiorum Dei, usque ad adventum Domini semper augendam, efforment. Unita quidem propter bona caelestia iisque ditata, haec familia a Christo »in hoc mundo ut societas constituta et ordinata«⁴ est, atque »aptis mediis unionis visibilis et socialis«⁵ instrueta. Ita Ecclesia, insimul »coetus adspectabilis et communitas spiritualis«⁸ una cum tota humanitate incedit eandemque cum mundo sortem terrenam experitur, ac tamquam fermentum et veluti anima societatis humanae⁷ in Christo renovandae et in familiam Dei transformandae existit.

Opomenuti smo, doduše, da čovjeku ništa ne koristi ako čitav svijet zadobije a sam sebe izgubi.²⁸ No iščekivanje nove zemlje nipošto ne smije oslabiti, nego dapače razbuditi u nama brigu za izgradnjom ove zemlje gdje raste ono Tijelo nove ljudske obitelji, koje već može pružiti neku sliku novog svijeta. Stoga, iako treba dobro razlikovati ovozemni napredak od porasta Kristova kraljevstva, ipak je taj napredak, ukoliko može pridonijeti boljem uređenju ljudskog društva, od velike važnosti za Božje kraljevstvo.²⁸

Vrednote čovječjeg dostojanstva, bratskog zajedništva i slobode, sve te dobre plodove prirode i našega truda koje budemo po Gospodinoj zapovijedi i u njegovu Duhu na zemlji razmnožili, naći ćemo poslije opet, ali očišćene od svake ljage, prosvijetljene i preobražene, kada Krist bude predao Ocu vječno i sveopće kraljevstvo: »kraljevstvo istine i života, kraljevstvo svetosti i milosti, kraljevstvo pravde, ljubavi i mira«.²⁴ Ovdje na zemlji Kraljevstvo je već otajstveno prisutno; a kada dođe Gospodin dovršit će se.

IV glava ZADAĆA CRKVE

U SUVREMENOM SVIJETU

Međusobni odnosi Crkve i svijeta

40. Sto smo rekli o dostojanstvu ljudske osobe, o ljudskoj zajednici i o dubokom značenju ljudske djelatnosti, sve je to temelj odnosa između Crkve i svijeta i baza za njihov međusobni dijalog.¹ Pretpostavivši stoga sve ono što je ovaj Koncil već izrekao o misteriju Crkve, treba da u ovom poglavlju promotrimo tu Crkvu ukoliko je ona prisutna u ovome svijetu te s njime i živi i radi.

Proizišavši iz ljubavi vječnog Oca,² u vremenu utemeljena od Krista Otkupitelja, okupljena u Duhu Svetom,⁸ Crkva ima cilj koji je spasiteljski i eshatološki, koji se može potpuno postići samo u budućem vijeku. No ona je već tu na zemlji prisutna, sabrana iz ljudi, članova zemaljskoga grada, koji su pozvani da već tokom povijesti čovječanstva tvore obitelj sinova Božjih, koja treba da neprestano raste do dolaska Gospodinova. Krist je tu obitelj — ujedinjenu, istina, radi nebeskih dobara i njima obdarenu — »sazdao i uredio na ovome svijetu kao društvo«* i opskrbio je »prikladnim sredstvima vidljivog i društvenog jedinstva«.⁵ Tako Crkva, koja je ujedno »vidljivi skup i duhovna zajednica«,⁴ hoda zajedno s čitavim čovječanstvom i sa svijetom proživljava istu zemaljsku sudbinu; ona je kao kvasac i takoreći duša ljudskog društva,⁷ koje ima da se u Kristu obnovi i preobrazi u Božju obitelj.

Haec quidem terrestris et caelestis civitatis compenetratio non nisi fide percipi potest, immo mysterium manet historiae humanae, quae usque ad plenam revelationem claritatis filiorum Dei peccato perturbatur. Ecclesia quidem, proprium suum finem salutarem persequens, non solum vitam divinam cum homine communicat, sed etiam lumen eius reperiendum quodammodo super universum mundum fundit, potissimum per hoc quod personae humanae dignitatem sanat et elevat, humanae societatis compaginem firmat, atque cotidianam hominum navitatem profundiori sensu et significatione imbuunt. Ita Ecclesia per singula sua membra et totam suam communitatem munda se conferre posse credit ad hominum familiam eiusque historiam humaniorem reddendam.

Libenter insuper Ecclesia Catholica ea magni aestimat quae ad idem munus adimplendum aliae Ecclesiae christianae vel communitates ecclesiasticae socia opera contulerunt ac conferunt. Simul sibi firmiter persuasum habet se multum varioque modo a mundo, sive a singulis hominibus sive ab humana societate, eorum dotibus ac navitate, in praeparatione Evangelii iuvare posse. Mutui huius commercii atque adiutorii, in illis quae Ecclesiae et mundo quodammodo sunt communia, rite promovendi, principia quaedam generalia exponuntur.

41. (*De adiutorio quod Ecclesia singulis hominibus praestare satagit*). Homo hodiernus in via est ad personalitatem suam plenius evolvendam iuraque sua in dies magis detegenda et affirmanda. Cum autem Ecclesiae concreditum sit manifestare mysterium Dei, qui est ultimus finis hominis, ipsa homini simul aperit sensum propriae eius existentiae, intimam scilicet de homine veritatem. Vere novit Ecclesia solum Deum, cui ipsa inservit, iprofundissimis respondere desideriis humani cordis, quod nutrimentis terrestribus numquam plene satiatur. Novit praeterea hominem, incessanter a Spiritu Dei incitatum, numquam circa problema religionis prorsus indifferentem fore, sicut non solum experientia saeculorum anteaetorum, sed multiplici etiam testimonio nostrorum temporum comprobatur. Semper enim homo scire desiderabit, saltem confuse, quae sit significatio suae vitae, suae navitatis ac suae mortis. Ipsa praesentia Ecclesiae haec problemata in eius mentem revocat. Solus autem Deus, qui hominem ad imaginem suam creavit atque a peccato redemit, his quaestionibus plenissimum responsum praebet, idque per revelationem in Filio suo qui homo factus est. Quicumque Christum sequitur, hominem perfectum, et ipse magis homo fit.

Ex hac fide Ecclesia dignitatem naturae humanae omnibus opinionum mutationibus subtrahere potest, quae, exempli gratia, corpus humanum aut nimis deprimunt aut immoderate extollunt. Nulla lege humana personalis dignitas atque libertas hominis tam apte in tuto

To pak uzajamno prožimanje zemaljskoga i nebeskoga grada samo se po vjeri može shvatiti. Dapače, ono ostaje misterij ljudske povijesti, koju grijeh smućuje sve dok se potpuno ne objavi slava sinova Božjih. Ali Crkva, idući za svojim spasonosnim ciljem, ne posreduje čovjeku samo božanski život nego odsijeva također, i to na čitavi svijet, svjetlo koje je odraz tog života, osobito time što liječi i uzdiže dostojanstvo ljudske osobe, učvršćuje povezanost ljudskog društva te daje dublji smisao i uzvišenije značenje svakidašnjem čovječjem djelovanju. Tako Crkva vjeruje da preko svojih pojedinih članova i po čitavoj svojoj zajednici može mnogo pridonijeti da ljudsku obitelj i njezinu povijest učini čovječnijom.

Osim toga katolička Crkva rado i mnogo cijeni ono što su druge kršćanske Crkve ih* crkvene zajednice zajedničkim nastojanjem pri donijele ili što pridonose u ostvarenju tog istog cilja. Ujedno je čvrsto uvjerena da joj svijet, pojedinci i društvo, svojim sposobnošću i djelatnošću mogu mnogo i na razne načine pomoći u pripremanju putova za Evandjelje. Ovdje ćemo iznijeti neka općenita načela kako da se ispravno promiču ovi međusobni uzajamni odnosi i uzajamno pomaganje na područjima koja su im na neki način zajednička.

Pomoć koju Crkva ieli pružiti pojedincima

41. Današnji je-čovjek na putu k potpunijem razvoju svoje osobnosti i sve većeg otkrivanja i utvrđivanja svojih prava. Crkva, kojoj je povjereno da objavi misterij Boga, koji je konačna svrha čovjekova[^] otkriva ujedno čovjeku smisao njegove vlastite egzistencije, to jest najdublju istinu o čovjeku. Crkva dobro zna da samo Bog, kome ona služi, odgovara najdubljim željama ljudskoga srca, koje nikada ne mogu potpuno zasititi zemaljska dobra; Ona zna također da čovjek, neprestano potican od Duha Božjega, neće nikada biti sasvim ravnodušan prema problemu religije, kao što to potvrđuje ne samo iskustvo prošlih stoljeća nego i mnogostruka svjedočanstva našega vremena, čovjek će naime uvijek željeti da makar i nejasno sazrc koje je značenje njegova života, njegove djelatnosti i njegove smrti. Već sama prisutnost Crkve dozivlje mu u pamet ta'pitanja. No jedino Bog, koji je stvorio Čovjeka na svoju sliku i od grijeha otkupio,, može u potpunosti odgovoriti na njih. On to čini objavom u Kristu, svome Sinu, koji je postao čovjekom. Tko god slijedi Krista, saviše-nog čovjeka, i sam postaje više čovjekom.

Iz te vjere Crkva može očuvati dostojanstvo ljudske naravi od svih promjenljivih mišljenja koja, na primjer, čovječje tijelo previše ponizuju ili ga previše uzdižu. Nikakav ljudski zakon ne može tako osigurati osobno dostojanstvo i slobodu čovjeka kao što to može

coilocari possunt quam Jivangelio Christi Ecclesiae concredito. Hoc enim Evangelium libertatem filiorum Dei annuntiat et prociamat, omnem servitutem ex peccato ultimam fluentem respuit, « dignitatem conscientiae eiusque liberam- decisionem sancte veretur, omnia talenta humana in Dei servitium horainumque bonum reduplicare indesinenter mohet, omnes denique omnium commendans caritati.⁹ Quod legi fundamentali oeconomiae christianae correspondet. Etsi enim idem Deus sit Salvator qui et Creator, ideni quoque Dominus et historiae humanae et historiae salutis, tamen in hoc ipso ordine divino iusta creaturae autonomia et praesertim hominis nedum auferatur, potius in suam dignitatem restituitur atque in ipsa firmatur.

Ecclesia ergo, vi Evangelii sibi conerediti, iura hominum prodat et hodierni temporis dvnamismum, quo haec iura undique promoventur, agnoscit et magni aestimat. Qui motus tamen spiritu Evangelii imbuendus et adversus omnem spem falsae autonomiae tutandus est. Tentationi enim subiicimur, iudicandi nostra iura personalia tunc tantum plene servari, cum ab omni norma Legis divinae solvimur. Hac autem via, personae humanae dignitas, nedum salvetur, potius perit.

42. (De adiutorio quod Ecclesia societati humanae afferre satagit), Unio familiae humanae unitate familiae filiorum Dei in Christo fundata¹⁰ multum roboratur et completur.

Missio quidem propria, quam Christus Ecclesiae suae coneredidit, non est ordinis politici, oeconomici vd socialis: finis enim quem ei praefuit ordinis religiosi¹¹ est. At sane ex hac ipsa missione religiosa munus, lux et vires fluunt quae communitati hominum secundum Legem divinam constituendae et firmandae inservire possunt. Item, ubi opus fuerit, secundum temporum et locorum circumstantias, et ipsa suscitare potest, immo et debet, opera in servitium omnium, praesertim vero egentium destinata, uti opera misericordiae vd alia huiusmodi.

Ecclesia insuper agnoscit quidquid boni in dynamismo sociali hodierno invenitur: praesertim evolutionem versus unitatem, processum sanae socializationis et consociationis civilis et oeconomicae. Promotio enim unitatis cum intima Ecclesiae missione cohaeret, cum ipsa sit »in Christo veluti sacramentum seu signum et instrumentum intimae cum Deo unionis totiusque generis humani unitatis«. ¹¹ Ita ipsa mundo ostendit veram unionem sociale externam ex unione mentium et cordium fluere, ex illa scilicet fide et caritate, quibus in Spiritu Sancto eius unitas indissolubiliter condita est. Vis enim, quam Ecclesia hodiernae hominum societati iniicere valet, in illa fide et caritate, ad effectum vitae adductis, consistit, non autem in dominio aliquo externo mediis mere humanis exercendo.

Kristovo Evanđelje koje je Crkvi povjereno. To naime Evanđelje navješćuje i proglašuje slobodu djece Božje, odbacuje svako ropstvo koje konačno proizlazi iz grijeha,⁸ sveto poštuje dostojanstvo savjesti i njezinu slobodnu odluku, neprestano opominje da se svi ljudski talenti podvostruče na službu Božju i na dobro ljudi, te konačno svakog čovjeka preporučuje ljubavi sviju.⁹ Sve to odgovara temeljnom zakonu kršćanske Ekonomije spasenja. Iako je, naime, isti Bog i Spasitelj i Stvoritelj, Gospodar i povijesti čovječanstva i povijesti spasenja, ipak se u tom istom božanskom redu ne samo ne oduzima opravdana autonomija stvorenja, a pogotovu čovjeka, nego se dapače obnavlja na svoje dostojanstvo i u njemu se učvršćuje.

Snagom, dakle, Evanđelja, koje joj je povjereno, Crkva proglašuje čovječja prava te priznaje i uvelike cijeni dinamizam kojim se u današnje vrijeme ta prava posvuda promiču. Ipak to gibanje treba da se prožme evanđeoskim duhom te da se zaštiti protiv svake vrste lažne autonomije. Izloženi smo, naime, napasti da smatramo kako su naša osobna prava samo tada potpuno sačuvana kad smo oslobođeni od svake norme božanskoga zakona. No tim se putem dostojanstvo ljudske Osobe nikako ne spašava, nego dapače gubi.

Pomoć koju se Crkva trudi dati ljudskom društvu

42. Jedinstvo ljudske obitelji mnogo se učvršćuje, i upotpunjuje jedinstvom obitelji djece Božje, koja je utemeljena na Kristu.¹⁰

Doduše, misija koju je Krist povjerio svojoj Crkvi kao njoj vlastitu, nije niti političkog, niti ekonomskog, niti socijalnog reda: svrha, naime, koju joj je odredio, religioznoga je reda." Ali upravo iz te religiozne misije izvire zadaci, svjetlo i sile koje mogu poslužiti da se ljudska zajednica izgradi i učvrsti po Božjem zakonu. Isto tako, gdje je potrebno, već prema prilikama vremena i mjesta, i sama Crkva može, dapače i mora, promicati djela koja su određena da služe svima, napose siromašnima, kao što su djela milosrđa ili druga djela te vrste.

Crkva, nadalje, priznaje što god ima dobroga u suvremenom društvenom dinamizmu: napose razvoj prema jedinstvu, proces zdrave socijalizacije i građanskog i ekonomskog udruživanja. Promicanje jedinstva povezano je s najdubljom misijom Crkve, budući da je ona »u Kristu kao sakrament ili znak i sredstvo najužeg sjedinjenja s Bogom i jedinstva svega čovječanstva.«¹² Tako Crkva pokazuje svijetu da pravo vidljivo socijalno jedinstvo izvire iz jedinstva duša i srdaca, to jest iz one vjere i ljubavi na kojima je, u Duhu Svetome, njezino jedinstvo nerazrješivo sazdano. Snaga, naime, koju Crkva može unijeti u današnje ljudsko društvo jest ona vjera i ljubav koje se oživotvoruju, a ne u nekom izvanjskom gospodstvu koje bi se vršilo čisto, ljudskim sredstvima.

Cum insuper vi suae missionis et naturae ad nullam alligetur particularem culturae humanae formam aut systema politicum, economicum vel sociale, Ecclesia ex hac sua universalitate ligamen arctissimum inter diversas hominum communitates et nationes existere potest, dummodo ipsae ei fidant eiusque veram libertatem ad hanc suam missionem adimplendam reapse agnoscant. Qua de causa Ecclesia filios suos, sed etiam omnes homines monet, ut in hoc familiari spiritu filiorum Dei, omnes dissensiones inter nationes et stirpes superent et iustis associationibus humanis internam firmitatem praebant.

Quaecumque igitur vera, bona, iustaque inveniuntur in diversissimis institutionibus, quae genus humanum sibi condidit incessanterque condit, Jjadem Concilium magna cum reverentia considerat. Declarat insuper Ecclesiam omnes tales institutiones adjuvare et promovere velle, quatenus hoc ab ea dependet et cum eius missione coniungi potest. Ipsa nihil ardentius desiderat quam ut omnium bono inserviens, se libere sub quovis regimine evolvere possit, quod iura fundamentalia personae ac familiae et boni communis necessitates agnoscat.

43. (*De adiutorio quod Ecclesia per christianos navitati humanae conferre satagit*). Concilium christianos, cives utriusque civitatis, adhortatur ut sua terrestria officia fideliter implere studeant, idque spiritu Evangelii ducti. A veritate discedunt qui, scientes nos non habere hic manentem civitatem sed futuram inquirere,¹³ putem se proinde officia sua terrestria negligere posse, non attendentes se per ipsam fidem ad eadem implenda magis teneri, secundum vocationem qua quisque vocatus est.¹⁴ At non minus errant qui, e contrario, opinantur se ita seipsos negotiis terrestribus immergere posse, quasi ista omnino aliena sint a vita religiosa, quippe quia ipsam in solius cultus actibus et officiis quibusdam moralibus implendis consistere arbitrentur. Discidium illud inter fidem quam profitentur et vitam quotidianam multorum, inter graviores nostri temporis errores recensendum est. Scandalum hoc iam in Vetere Testamento Prophetarum vehementer redarguebant¹⁵ et multo magis in Novo Testamento ipse Iesus Christus gravibus poenis minabatur.¹⁶ Ne igitur perperam inter se opponantur activitates professionales et sociales ex una parte, vita religiosa ex altera. Christianus, officia sua temporalia negligens, officia sua erga proximum, immo et ipsum Deum negligit suamque aeternam salutem in discrimen adducit. Gaudeant potius christiani, exemplum Christi secuti, qui fabrilem artem exercuit, se omnes suas navitates terrestres exercere posse, conatus humanos, domesticos, professionales, scientificos vel technicos in unam synthesim vitalem cum bonis reli-

Osim toga Crkva po svojem poslanju -i po svojoj naravi nije vezana ni uz koji posebni oblik ljudske kulture, niti uz bilo koji politički, ekonomski ili društveni sistem. I zato baš ona može biti, uslijed te svoje univerzalnosti, veoma uska veza među različitim ljudskim zajednicama i državama, samo ako se one pouzdaju u nju i ako joj stvarno priznaju istinsku slobodu da može izvršavati to svoje poslanje. Stoga Crkva opominje svoje sinove, pa i sve ljude, da u tom obiteljskom duhu sinova Božjih prevladaju sve razdore među narodima i rasama te da iznutra daju čvrstoću legitimnim ljudskim udruženjima.

Sto god dakle ima istinito, dobro i pravedno u najrazličikijim ustanovama što ih je čovječanstvo osnovalo i neprestano ih osniva, sve to Koncil promatra s velikim poštivanjem. Osim toga on izjavljuje da Crkva želi pomagati i promicati sve te ustanove koliko to o njoj ovisi i ukoliko je to spojivo s njezinom misijom. Ona ništa ne želi žarče nego da se na korist svih može slobodno razvijati pod bilo kojim političkim režimom koji poštuje osnovna prava osobe, obitelji i priznaje zahtjeve općega dobra.

Pomoć koju se Crkva trudi pružiti ljudskoj djelatnosti preko krUana

43. Koncil potiče kršćane, koji su građani jednoga i drugoga grada [tj. svjetovnog i duhovnog], da nastoje svojim zemaljskim dužnostima vjerno udovoljavati, i to vođeni evanđeoskim duhom. Ostavljaju istinu oni koji zato što znaju da ovdje nemamo stalna prebivališta, nego da tražimo buduće," misle da zbog toga mogu zanemariti svoje zemaljske dužnosti, zaboravljajući da ih sama vjera još više obavezuje na njih, svakoga prema njegovu pozivu.¹« Jednako se va raju oni koji, obratno, misle da se mogu tako predati zemaljskim poslovima kao da su ovi posve tuđi vjerskom životu, koji bi se po njihovu mišljenju sastojao samo u vršenju nekih čina kulta i nekih moralnih dužnosti. Taj nesklad kod mnogih između vjere koju ispovijedaju i svakidašnjeg života treba ubrojiti među najteže zablude našega vremena. Tu su sablazan već u Starom zavjetu proroci žestoko žigosali,¹⁸ a u Novom zavjetu se sam Isus daleko više zaprijetio teškim kaznama.¹« Neka se stoga ne suprotstavljaju krivo profesionalne i socijalne djelatnosti s jedne i vjerski život s druge strane.. Kršćanin koji zanemaruje svoje vremenite dužnosti zanemaruje i svoje dužnosti prema bližnjemu i prema samom Bogu te dovodi u pogibelj svoje vječno spasenje. Neka se kršćani radije vesele što, po uzoru Krista koji je provodio život radnika, mogu sve svoje zemaljske djelatnosti obavljati tako da ljudska, obiteljska, profesionalna, znanstvena ili tehnička nastojanja ujedinjuju u životnu sintezu s religi-

giosis colligendo, sub quorum altissima ordinatione omnia in Dei gloriam coordinantur.

Laicis, proprie, etsi non exclusive, saecularia officia et navitates competunt. Cum igitur, sive singuli sive consociati, ut cives mundi agunt, non solum leges proprias uniuscuiusque disciplinae servabunt, sed veram peritiam in illis campis sibi comparare studebunt. Libenter cum hominibus eosdem fines prosequentibus cooperabuntur. Agnoscentes exigentias fidei eiusque virtute praediti, incunctanter, ubi oportet, nova incepta excogitent atque ad effectum deducant. Ad ipsorum conscientiam iam apte formatam spectat, ut lex divina in civitatis terrenaе vita inscribatur. A sacerdotibus vero laici lucem ac vim spiritualem exspectent. Neque tamen ipsi censeant pastores suos semper adeo peritos esse ut, in Omni quaestione exurgente, etiam gravi, solutionem concretam in promptu habere queant, aut illos ad hoc missos esse: ipsi potius, sapientia christiana illustrati et ad doctrinam Magisterii observanter attendentes,¹⁷ partes suas proprias assumant.

Pluries ipsa visio christiana rerum eos ad aliquam • detenninatum solutionem in quibusdam rerum adiunctis inclinabit. Alii tamen fideles, non minore sinceritate dueti, ut saepius et quidem legitime acedidit, aliter de eadem re iudicabunt. Quodsi solutiones hinc inde propositae, etiam praeter partium intentionem, a multis facile connectantur cum nuntio evangelico, meminerint oportet nemini licere in praefatis casibus pro sua sententia auctoritatem Ecclesiae sibi exclusive vindicare. Semper autem colloquio sincero se invicem illuminare satagant, mutuam caritatem servantes et boni communis imprimis solliciti.

Laici vero, qui in tota vita Ecclesiae actuosas partes gerendas habent, non solum mundum spiritu christiano imbuere tenentur, sed etiam ad hoc vocantur ut in omnibus, in media quidem humana con-sortione, Christi sint testes.

Episcopi vero, quibus munus moderandi Ecclesiam Dei commissum est, cum presbyteris suis nuntium Christi ita praedicent, ut omnes fidelium terrestres activitates Evangelii luce perfundantur. Insuper pastores omnes memores sint se sua cotidiana conversatione et sollicitudine¹⁸ mundo faciem Ecclesiae exhibere, ex qua homines vim et veritatem nuntii christiani iuducant. Vita et verbo, una cum religiosi atque suis fidelibus, demonstrent Ecclesiam sola sua praesentia, cum omnibus quae continet dohis, inexhaustum fontem esse illarum virtutum, quibus mundus hodiernus maxime indiget. Studiis assiduis se ita aptos reddant, ut in dialogo cum mundo et hominibus cuiuscumque opinionis instituendo partes suas agere possint. Imprimis vero in corde verba huius Concilii habeant: »Quia genus humanum hodie magis magisque in unitatem dvilem, oeconomicam et socialem coalescit, eo magis oportet ut Sacerdotes, coniuncta cura

oznim vrednotama pod čijim se uzvišenim vodstvom sve upravlja na slavu Božju.

Laici su specijalno, iako ne isključivo, nadležni za svjetovne zadaće i djelatnosti. Kada, dakle, djeluju kao građani "svijeta, bilo pojedinačno bilo skupno, ne samo da se trebaju poštivati zakoni koji su svojstveni pojedinoj struci nego će nastojati da steknu i pravu, stručnost na tim područjima. Rado će surađivati s onima koji rade¹ na istim ciljevima. Svjesni zahtjevi svoje vjere i puni njezine snage treba da bez oklijevanja, gdje god ustreba, poduzmu nove inicijative i da ih u djelo provode. Njihova već pravilno formirana savjest mora nastojati da božanski zakon bude upisan u život zemaljske zajednice. Od svećenika pak neka laici očekuju svjetlo i duhovnu snagu. No neka ne misle da su njihovi pastiri uvijek tako stručni da na svako pa i teško pitanje što iskrsne imaju već gotovo konkretno rješenje ili da su oni upravo za to poslani. Neka radije sami, prosvijetljeni kršćanskom mudrošću i s poštovanjem uvažujući naučavanje Učiteljstva,^{1*} preuzmu svoju odgovornost. Više puta će ih u nekim prilikama sam kršćanski životni nazor prikloniti nekom određenom rješenju. A ipak će drugi vjernici, vođeni ne manjom iskrenošću, kao što se to češće i opravdano događa, drukčije suditi o istoj stvari. Ali ako mnogi ova različita rješenja, dalje od nakane onih koji ih zastupaju, olako povezuju s evanđeoskom porukom, moraju se sjetiti da nikome nije slobodno da u spomenutim slučajevima prisvaja crkveni autoritet isključivo za svoje mišljenje. Neki pak uvijek nastoje da iskrenim dijalogom uzajamno rasvijetle probleme, neka čuvaju međusobnu ljubav i brinu se ponajprije za opće dobro.

Laici, koji aktivno sudjeluju u čitavom životu Crkve, ne samo da su dužni da prozirniju svijet kršćanskim duhom nego su također dužni da u svemu, i to usred ljudskog društva, budu Kristovi svjedoci.

Biskupi pak, kojima je povjerena dužnost da upravljaju Crkvom Božjom, neka sa svojim svećenicima Kristovu poruku tako propovijedaju kako bi zemaljske djelatnosti vjernika bile prožete svjetlom Evanđelja. Svi pastiri neka povrh toga imaju na pameti da svojim svakidašnjim ponašanjem i svojom zauzetošću¹⁸ očituju svijetu lice Crkve, po kome ljudi rasuđuju o snazi i istinitosti kršćanske poruke. Neka životom i riječju zajedno s redovnicima i svojim vjernicima dokazuju da je Crkva, sa svim darovima koje sadržava, samom svojom prisutnošću neiscrpivi izvor onih energija koje današnji svijet najviše, treba. Ustrajnim studijem neka se tako osposobe da mogu izvršiti svoju ulogu u dijalogu sa svijetom i s ljudima bilo kojeg mišljenja. Napose neka im budu na srcu riječi ovoga Koncila: »Budući da se čovječanstvo danas sve tješnje srađuje u građansku, ekonomsku i socijalnu jedinicu, to je još potrebnije, da svećenici zajed-

et ope sub duetu Episcoporum et Summi Pontificis, omnem rationem dispersionis elidant, ut in unitatem familiae Dei totum genus humanum adducatur».¹⁹

Quamvis Ecclesia ex virtute Spiritus Sancti fidelis sponsa Domini sui manserit et numquam cessaverit esse signum salutis in mundo, ipsa tamen, minime ignorat inter membra sua, «sive clericos sive laicos, decurrente multorum saeculorum serie, non defuisse qui Spiritui Dei infideles exstiterint. Etiam hae nostra aetate Ecclesiam non fugit, quantum inter se distent nuntius a se prolatus et humana iebilitas eorum quibus Evangelium conereditur. Quidquid de istis defectibus historia iudicet, eorum conscii esse debemus eosdemque strenue impugnare, ne Evangelio diffundendo detrimentum afferant. Pariter novit Ecclesia quantopere ipsa, in sua cum mundo relatione excolenda, ex saeculorum experientia iugiter maturescere debeat. A Spiritu Sancto dueta, Ecclesia Mater indesinenter filios suos »ad purificationem et renovationem exhortatur, ut signum Christi super faciem Ecclesiae clarius effulgeat».¹

44. (De adiutorio quod Ecclesia a mundo hodierno accipit). Sicut autem mundi interest Ecclesiam ut socialem realitatem historiae eiusque fermentum agnoscere, ita ipsa Ecclesia non ignorat, quantum ex humani generis historia et evolutione acceperit.

Praeteritorum saeculorum experientia, scientiarum profeetus, thesauri in variis culturae humanae formis absconditi, quibus ipsius hominis natura plenius manifestatur novaeque viae ad veritatem aperiuntur, Ecclesiae quoque prosunt. Ipsa enim, inde ab initio suae historiae, nuntium Christi, ope conceptum et linguarum diversorum populorum exprimere didicit, eundemque sapientia insuper philosophorum illustrare conata est: in hunc finem nempe ut Evangelium tum omnium captivum sapientium exigentibus, in quantum par erat, aptaret. Quae quidem verbi revelati accommodata praedicationis lex omnis evangelizationis permanere debet. Ita enim in omni natione facultas nuntium Christi suo modo exprimendi excitatur simulque vivum commercium inter Ecclesiam et diversas populorum culturas promovetur." Ad tale commercium augendum Ecclesia, imprimis nostris temporibus, in quibus res celerrime mutantur et cogitandi modi valde variantur, peculiariter eorum auxilio indiget qui, viventes in mundo, varias institutiones et disciplinas callent earumque intimam mentem intelligunt, sive de credentibus sive de non credentibus agatur. Totius Populi Dei est, praesertim pastorum et theologorum, adiuvante Spiritu Sancto, varias loquelas nostri temporis auscultare, discernere et interpretari easque sub lumine verbi divini diiudicare, ut revelata Veritas semper penitus percipi, melius intelligi aptiusque proponi possit.

ničkim nastojanjem i sredstvima te pod vodstvom biskupa i vrhovnog svećenika, uklanjaju svaki razlog razdvajanja, kako bi čitavo čovječanstvo bilo privedeno k jedinstvu Božje obitelji.«¹⁹

Iako je Crkva snagom Duha Svetoga ostala vjerna zaručnica svog Gospodina i nikada nije prestala biti u svijetu znak spasenja, ona ipak dobro zna da je tokom duge njezine povijesti među njezinim članovima,²⁰ klericima i laicima, bilo i takvih koji su se iznevjerili Božjem Duhu. I u naše vrijeme Crkva dobro zna kolika je razlika između poruke koju naviješta i ljudske slabosti onih kojima je povjereni Evanđelje. Sto god povijest sudila o tim nedostacima, mi ih moramo biti svjesni i protiv njih se snažno boriti da ne nanose štetu širenju Evanđelja. Isto tako Crkva dobro zna koliko i sama mora neprestano na osnovi vjekovnog iskustva dozrijevat i razvijanju svojih odnosa sa svijetom. Vođena Duhom Svetim, Crkva, naša Majka, ne prestaje poticati svoje sinove da se pročiste i obnove kako bi znak Kristov još jasnije zablistao na licu Crkve."

Pomoć Sto je Crkva prima od današnjeg svijeta

44. Kao što je za svijet važno da prizna Crkvu kao društvenu stvarnost povijesti i kao kvasac svijeta, tako sama Crkva dobro zna koliko je primila od povijesti i razvoja čovječanstva.

Iskustvo prošlih stoljeća, napredak znanosti, bogatstva sakrivena u različitim oblicima ljudske kulture, što sve omogućuje da bolje upoznamo narav samog čovjeka i što otvara nove putove k istini, korisni su također i Crkvi. Ona je, naime već od početka svoje povijesti naučila izražavati Kristovu poruku služeći se pojmovima i jezikom različitih naroda te ju je pokušala osvjetliti i mudroču filozofa: i to sa svrhom da Evanđelje prilagodi shvaćanju svijetu i, koliko je bilo potrebnog zahtjevima mudraca. I taj prilagođeni način naviještanja objavljene riječi mora ostati zakonom svake evangelizacije. Tako se naime u svakom narodu stvara mogućnost da na svoj način izrazi Kristovu poruku i ujedno se promiče životna razmjena između Crkve i različitih kultura naroda.²³ Osobito u naše vrijeme, kad se stvari veoma brzo mijenjaju i kada načini mišljenja variraju, potrebna joj je napose pomoć onih koji žive u svijetu a stručnjaci su u poznavanju raznih ustanova i disciplina, te shvaćaju njihov unutarnji mentalitet, pa bili oni vjernici ili nevjernici. Dužnost je svega Božjeg naroda, osobito pastira i teologa, da uz pomoć Duha Svetoga slušaju, razabiru i tumače razna mišljenja našega vremena te ih prosuđuju u svjetlu riječi Božje, kako bi se objavljena istina mogla uvijek dublje uočiti, bolje shvatiti i prikladnije izložiti.

Ecclesia, cum visibilem structuram socialem habeat, signum quidem suae unitatis in Christo, etiam evolutione vitae socialis humanae ditari potest et ditatur, non quasi aliquid in constitutione a Christo sibi data deesset, sed ad eandem profundius cognoscendam, melius exprimendam atque temporibus nostris felidus accommodandam. Ipsa grato animo percipit se, in sua communitate non minus quam in singulis suis filiis, varium adiutorium ab hominibus cuiusvis gradus vel condidonis accipere. Quicumque enim communitatem humanam in ordine familiae, culturae, vitae oeconomicae et socialis, necnon politicae tam nationalis quam internationalis, promovent, secundum consilium Dei communitati quoque ecclesiali, in quantum haec ab externis dependet, adiutorium non parvum afferunt. Immo Ecclesia, ex ipsa oppositione eorum qui ei adversantur vel eam persequuntur, se multum profedsse et proficere posse fatetur."

45. (*De Christo, alpha et omega*). Ecclesia, dum ipsa mundum adiuvat et ab eo muha accipit, ad hoc unum tendit ut Regnum Dei adveniat et totius humani generis salus instauretur. Omne vero bonum, quod Populus Dei in suae peregrinationis terrestres tempore hominum familiae praebere potest, ex hoc profluit quod Ecclesia est »universale salutis sacramentum«,²⁴ mysterium amoris Dei erga hominem manifestans simul et operans.

Verbum enhn Dei, per quod omnia facta sunt, Ipsum caro factum est, ita ut, perfectus Homo, omnes salvaret et universa recapitularet. Dominus finis est humanae historiae, punctum in quod historiae et dvilizationis desideria vergunt, humani generis centrum, omnium cordium gaudium eorumque appetitionum plenitudo.« lile est quem Pater a mortuis susdtavit, exaltavit et a dextris suis collocavit, Eum vivorum atque mortuorum iudicem constituens. In Eius Špiritu vivificati et coadunati, versus historiae humanae peregrinamur consummationem, quae cum consilio Eius dilectionis plene congruit: »Instaurare omnia in Oiristo, quae in caelis et quae in tena sunt« (Eph. 1, 10). !

Dicit Ipse Dominus: »Ecce venio cito, et merces mea mecum est, reddere unicuique secundum opera sua. Ego sum alpha et omega, primus et novissimus, principium et finis« (Apoc. 22, 12-13).

PARS II DE QUIBUSDAM

PROBLEMATIBUS URGENTIORIBUS

46. (*Prooemium*). Concilium, postquam exposuit cuiusnam dignitatis sit persona hominis necnon ad quodnam munus, sive individuale

Budući da posjegljuje vidljivu socijalnu strukturu, znak svoga jedinstva u Kristu, Crkva se može također i razvojem ljudskog društvenog života obogatiti, pa se stvarno i obogaćuje: ne u tom smislu kao da bi joj nedostajalo nešto u konstituciji koju joj je Krist dao, nego da bi upravo tu konstituciju dublje upoznala, bolje izrazila i sretnije je prilagodila našem vremenu. Crkva sa zahvalnošću osjeća da — i kao zajednica i u svojim pojedinim sinovima — prima raznoliku pomoć od ljudi svih staleža i položaja. Svi oni, naime, koji pridonose razvoju ljudske zajednice na području obitelji, kulture, ekonomskog i socijalnog života kao i na području nacionalne i međunarodne politike, doprinose ne malu pomoć prema Božjem planu i crkvenoj zajednici ukoliko ona ovisi o izvanjskim uvjetima. Štoviše, Crkva priznaje da se čak samim protivljenjem svojih protivnika i progonitelja uvelike koristila i da se to može i nadalje.²¹

Krist, alfa i omega

45. Crkva kad sama pomaže svijet i kad od njega mnogo prima teži jedino za tim da dođe kraljevstvo Božje i da se ostvari spasenje svega ljudskoga roda. Uostalom, sve dobro koje narod Božji za vri jeme svoga zemaljskog putovanja može pružiti ljudskoj obitelji dolazi odatle što je Crkva »sveopći sakrament spasenja«,⁸⁴ koji očituje i ujedno ostvaruje misterij Božje ljubavi prema čovjeku.

Riječ naime Božja, po kojoj je sve stvoreno, sama je postala tijelom da kao savršen čovjek sve spasi i u sebi sve rekapitulira. Gospodin je cilj ljudske povijesti, točka prema kojoj smjeraju želje povijesti i civilizacije, središte ljudskoga roda, radost svih srdaca i punina njihovih težnji.⁸ «Njega je Otac uskrisio od mrtvih, uzvisio i posadio o svoju desnu postavivši ga sućem živima i mrtvima. U njegovu Duhu oživljeni i ujedinjeni putujemo prema konačnom dovršenju ljudske povijesti, koje potpuno odgovara planu njegove ljubavi: »Obuhvatiti pod jednu glavu u Kristu sve što je na nebesima i što je na zemlji« (Ef 1, 10).

Sam Gospodin veli: »Evo! Dolazim naskoro i plaća moja sa mnom da svakome naplatim prema njegovu djelu. Ja sam Alfa i Omega. Prvi i Posljednji. Početak i Svršetak« (Otk 22, 12—13).

DRUGI DIO NEKI

GORUĆI PROBLEMI

'Predgovor

46. Pošto je izložio kakvo je dostojanstvo ljudske osobe i na kakvu je zadaću, i individualnu i društvenu, pozvana da ispuni u ci-

sive socialé, in universo mundo adimplendum sit vocata, sub luce Evangelii et humanae experientiae omnium nunc animos ad quasdam urgentiores huius temporis necessitates convertit, quae maxime genus humanum afficiunt.

Inter muha quae hodie sollicitudinem omnium excitant haec praesertim recolere iuvat: matrimonium et familiam, culturam humanam, vitam oeconomicam-socialem ac politicam, coniunctionem familiae populorum et pacem. Circa haec singula, clarescant principia et lumina a Christo manantia, quibus christifideles ducantur omnesque homines illuminentur in tot implicatorum problematum solutione quaerenda.

Caput I DE DIGNITATE

MATRIMONII ET FAMILIAE FOVENDA

47. (De matrimonio et familia in mundo hodierno). Salus personae et societatis humanae ac christianae arcte cum fausta condicione communitatis coniugalis et familiaris connectitur. Ideo christiani, una cum omnibus qui eandem communitatem magni aestimant, sincere gaudent de variis subsidiis quibus homines, in hac communitate amoris fovenda et in vita colenda, hodie progrediuntur, et coniuges atque parentes in praecellenti sito munere adiuvantur; meliora insuper exinde beneficia expectant atque »promovere student.

Non ubique vero huius institutionis dignitas eadem claritate illucescit, siquidem polygamia, divortii lue, amore sic dicto libero, aliisque defomationibus obscuratur; insuper amor nuptialis saepius egoismo, hedonismo et illicitis usibus contra generationem profanatur. Praeterea hodiernae condiciones beconomicae, socio-psychologicae et dviles non leves in familiam perturbationes inducunt. In certis denique orbis partibus non absque sollicitudine problemata ex incremento demographico exorta observantur. Quibus omnibus conscientiae anguntur. Verumtamen matrimonialis familiarisque instituti vis et robur ex eo quoque apparent, quod profundae immutationes societatis hodiernae, non obstantibus difficultatibus inde prorumpentibus, saepe saepius veram eiusdem instituti indolem vario modo manifestant.

Quapropter Concilium, quaedam doctrinae Ecclesiae capi ta in clariorem lucem ponendo, christianos hominesque universos illuminare et confortare intendit, qui nativam status matrimonialis dignitatem eiusque eximum valorem sacrum tueri et promovere conantur.

48. (De sanctitate matrimonii et familiae). Intima communitas vitae et amoris coniugalis, a Creatore condita suisque legibus instructa,

jelome svijetu, Koncil sada u svjetlu Evanđelja i ljudskog iskustva obraća pažnju svih na neke posebne goruće probleme ovoga vremena, koji najviše zaokupljaju čovječanstvo.

Među mnogim pitanjima koja danas zabrinjavaju sve ljude treba posebno spomenuti: brak i obitelj, kulturu, ekonomsko-socijalni i politički život, sjolidarnost naroda i mir. Potrebno je da pojedina ova pitanja osvijetlimo načelima što dolaze od Krista. Tako će kršćani imati putokaz, a svi će ljudi biti prosvijetljeni u traženju rješenja tako brojnih i zamršenih problema.

I g l a v a PROMICANJE

DOSTOJANSTVA BRAKA I OBITELJI

Brak i obitelj u suvremenom svijetu

47. Spas osobe te ljudskog i kršćanskog društva usko je povezan sa sretnim stanjem u bračnoj i obiteljskoj zajednici. Stoga se kršćani zajedno sa svima koji visoko cijene tu obiteljsku zajednicu iskreno vesele raznim pomoćima kojima danas ljudi zahvaljuju napredak u promicanju ove zajednice ljubavi i u njegovanju života i kojima se podupiru supruzi i roditelji u njihovoj uzvišenoj zadaći; kršćani odatle očekuju još veće blagodati dok ih nastoje promicati.

Dostojanstvo te ustanove ipak ne sja svagdje istom jasnoćom, jer je potamnjuje poligamija i pošast rastave, tzv. slobodna ljubav i druge deformacije. Pored toga bračna se ljubav vrlo često oskvrnjuje sebičnošću, hedonizmom i nedopuštenim postupcima kojima se sprečava rađanje.

Današnje ekonomske, socijalno-psihološke i političke prilike unose osim toga ozbiljni nered u obitelj. Konačnp u nekim se dijelovima svijeta sa zabrinutošću opažaju problemi koji proizlaze iz porasta pučanstva. Sve to tišti savjesti. No ipak se snaga i čvrstoća bračne i obiteljske ustanove pokazuju i time što duboke promjene današnjega društva, unatoč poteškoćama koje odatle izbijaju, vrlo često i na različite načine očituju istinsku narav te ustanove.

Zato Koncil, izlažući jasnije neka poglavlja crkvene nauke, želi poučiti i ohrabriti kršćane i sve ljude koji nastoje da štite i promiču izvorno dostojanstvo braka i njegovu uzvišenu i svetu vrijednost.

Svetost braka i obitelji

48. Intimna zajednica bračnog života i ljubavi, koju je Stvoritelj utemeljio-i providio vlastitim zakonima, sazdaje se bračnom vezom,

foedere coniugii seu irrevocabili consensu personali instauratur. Ita actu humano, quo coniuges sese mutuo tradunt atque accipiunt, institutum ordinatione divina firmum oritur, etiam coram societate; hoc vinculum sacrum intuitu boni, tum coniugum et prolis tum societatis, non ex humano arbitrio pendet. Ipse vero Deus est auctor matrimonii, variis bonis ac finibus praediti,* quae omnia pro generis humani continuatione, pro singulorum familiae membrorum profectu personali ac sorte aeterna, pro dignitate, stabilitate, pace et prosperitate ipsius familiae totiusque humanae societatis maximi sunt momenti. Indole autem sua naturali; ipsum institutum matrimonii amorque coniugalis ad procreationem et educationem protis ordinamur iisque veluti suo fastigio coronantur. Vir itaque et mulier, qui foedere coniugali »iam non sunt duo, sed una caro« (Mt. 19, 6), intima personarum atque operum coniunctione mutuam sibi adiutorium et servitium praestant, sensumque suae unitatis experiuntur et plenius in dies adipiscuntur. Quae intima unio, utpote mutua duarum personarum donatio, sicut et bonum liberorum, plenam coniugum fidem exigunt atque indissolubilem eorum unitatem urgent.*

Christus Dominus huic multiformi dilectioni, e divino caritatis fonte exortae et ad exemplar suae cum Ecclesia unionis constitutae, abundanter benedixit. Sicut enim Deus olim foedere dilectionis et fidelitatis populo suo occurrit,* ita nunc hominum Salvator Ecclesiaeque Sponsus,⁴ per sacramentum matrimonii christifidelibus coniugibus obviam venit. Manet porro cura eis, ut quemadmodum Ipse duxit Ecclesiam et Semetipsum pro ea tradidit,« ita et coniuges, mutua deditione, se invicem perpetua fidelitate diligant. Germanus amor coniugalis in divinum amorem assumitur atque virtute redemptiva Christi et salvifica actione Ecclesiae regitur ac ditatur, ut coniuges efficaciter ad Deum ducantur atque in sublimi munere patris et matris adiuventur et confortentur.⁸ Quapropter coniuges christiani ad sui status officia et dignitatem peculiari sacramento roborantur et veluti consecrantur;⁷ cuius virtute munus suum coniugale et familiare explentes, spiritu Christi imbuti, quo tota eorum vita, fide, spe et caritate pervaditur, magis ac magis ad propriam suam perfectionem mutuamque sanctificationem, ideoque communiter ad Dei glorificationem accedunt.

Unde, ipsis parentibus exemplo et oratione familiari praegredientibus, filii, immo et omnes in familiae convictu degentes, humanitatis, salutis atque sanctitatis viam facilius invenient. Coniuges autem, dignitate ac munere paternitatis et maternitatis ornati, officium educationis praesertim religiosae, quod ad ipsos imprimis spectat, diligenter adimplebunt.

Liberi, ut viva familiae membra, ad sanctificationem parentum suo modo conferunt. Gratae enim mentis affectu, pietate atque fiducia beneficiis parentum tespondebunt ipsisque in rebus adversis

to jest osobnim neopozivim pristankom. Tako se ljudskim činom, kojim supruzi sebe uzajamno predaju i primaju, rađa također, pred društvom, po božanskoj uredbi čvrsta ustanova: ta sveta veza u cilju dobra kako roditelja i potomstva tako i društva ne ovisi o ljudskoj samovolji. Sam je naime Bog začetnik braka, koji je opskrbljen različitim dobrima i ciljevima:¹ sve je to od najvećeg značenja za održanje čovječanstva, za osobni napredak i vječnu sudbinu pojedinih članova obitelji, za dostojanstvo, čvrstinu, mir i dobrobit same obitelji i čita vog ljudskog društva. Po svojoj prirodnoj svojstvenosti sama ustanova ženidbe i bračna ljubav usmjerene su k rađanju i odgoju djece i nalaze u tom svoju krunu. I tako muž i žena, koji po bračnom savezu »više nisu dvoje, nego jedno tijelo« (Mt 19, 6) intimnim sjedinje njem osoba i čina" pružaju jedno drugome pomoć i službu te doži vljavaju smisao svog jedinstva i iz dana ga u dan sve više prođu bljuju. To intimno sjedinjenje kao uzajamno darivanje dviju osoba a i dobro djece zahtijevaju punu vjernost bračnih drugova i njihovo nerazdruživo jedinstvo.²

Krist Gospodin je blagoslovom obasuo tu mnogostruku ljubav koja je potekla iz vrela božanske ljubavi i koja je sazdana na sliku njegova sjedinjenja s Crkvom. Kao što je, naime, nekoć sam Bog savezom ljubavi i vjernosti prišao svome narodu,³ tako sada Spasitelj ljudi i Zaručnik Crkve* dolazi u susret kršćanskim supruzima po sakramentu ženidbe. Ostaje i nadalje s njima da se u međusobnom predanju stalnom vjernošću ljube, kao što je on ljubio Crkvu i sama sebe predao za nju.⁶ Prava bračna ljubav uzeta je u božansku ljubav te -se otkupiteljskim Kristovom snagom i spasonosnim djelovanjem Crkve upravlja i obogaćuje da tako supruge uspješno privede Bogu, da im pomogne i utvrdi ih u uzvišenoj zadaći oca i majke.⁴ Stoga se kršćanski supruzi, radi dužnosti i dostojanstva svoga staleža, jačaju i na neki način posvećuju posebnim sakramentom;⁷ ispunjavajući svoju bračnu i obiteljsku misiju snagom toga sakramenta te ispunjeni Kristovim duhom koji čitav njihov život prozirnije vjerom, ufanjem i ljubavlju, sve više se približuju osobnom savršenstvu i međusobnom posvećenju i, stoga, zajedničkom proslavljanju Boga.

Ako roditelji prednjače primjerom i zajedničkom obiteljskom molitvom, djeca će, i svi koji žive u krugu obitelji, lakše naći put Čovječnosti, spasenja i svetosti. Supruzi će pak, u svom dostojanstvu i zadaći očinstva i majčinstva, brižno ispunjavati dužnosti odgoja, osobito vjerskoga, što u prvom redu na njih spada.

Djeca, kao živi članovi obitelji, na svoj način pridonose posvećenju roditelja. Zahvalnošću, odanošću i povjerenjem odgovorit će na dobročinstva svojih roditelja, te će im, kao što se djeci pristoji, biti

necnon in senectutis solitudine filiorum more assistent. Viduas, in continuitate vocationis coniugalis forti animo assumpta, ab omnibus honorabitur.⁸ Familia suas divitias spirituales cum aliis quoque familiis generose communicabit. Proinde familia christiana, cum e matrimonio, quod est imago et participatio foederis dilectionis Christi et Ecclesiae, exoritur, vivam Salvatoris in mundo praesentiam atque germanam Ecclesiae naturam, omnibus patefacet, tum coniugum amore, generosa fecunditate, unitate atque fidelitate, tum amabili omnium membrorum cooperatione.

49. (*de amore coniugali*), Pluries verbo divino sponsi atque coniuges invitantur, ut casto amore sponsalia et indivisa dilectione coniugium nutrant atque foveant.¹⁰ Plures quoque nostrae aetatis homines verum amorem inter maritum et uxorem variis rationibus secundum honestos populorum et temporum mores manifestatum magis faciunt. Ille autem amor, utpote eminenter humanus, cum a persona in personam voluntatis affectu dirigatur, totius personae bonum complectitur ideoque corporis animique expressiones peculiari dignitate inditae easque tamquam elementa ac signa specialia coniugalis amicitiae nobilitare valet. Hunc amorem Dominus, speciali gratiae et caritatis dono, sanare, perficere et elevare dignatus est. Talis amor, humana simul et divina consocians, coniuges ad liberum et mutuum sui ipsius donum, tenero affectu et opere probatum, conducit totamque vitam eorum pervadit; immo ipse generosa sua operositate perficitur et crescit. Longe igitur exsuperat meram eroticam inclinationem, quae, egoistice exulta, citius et misere evanescit.

Haec dilectio proprio matrimonii opere singulariter exprimitur et perficitur. Actus proinde, quibus coniuges intime et caste inter se uniuntur, honesti ac digni sunt et, modo vere humano exerciti, donationem mutuam significant et fovent, qua sese invicem laeto gratoque animo locupletant. Amor ille mutua fide ratiis, et potissimum sacramento Christi sancitus, inter prospera et adversa corpore ac mente indissolubiler fidelis est, et proinde ab omni adulterio et divortio alienus remanet. Aequali etiam dignitate personali cum mulieris tum viri agnoscenda in mutua atque plena dilectione, unitas matrimonii a Domino confirmata luculenter apparet. Ad officia autem huius vocationis christianae constanter exsequenda virtus insignis requiritur: quapropter coniuges, gratia ad vitam sanctam roborati, firmitatem amoris, magnitudinem animi et spiritum sacrificii assidue edent et oratione impetrabunt.

Germanus autem amor coniugalis altius aestimabitur atque sana circa eum opinio publica efformabitur, si coniuges christiani testimonio fidelitatis et harmoniae in eodem amore sollicitudine in filiis educandis, eminent atque in necessaria renovatione culturali,

pri ruci u teškoćama života i u staračkoj osamljenosti. Svi neka poštuju život udovaca i udovica koji se hrabro prihvati kao nastavak bračnog pozivah Obitelj neka svoja duhovna bogatstva velikodušno dijeli s drugim obiteljima. Tako će kršćanska obitelj, jer nastaje iz ženidbe, koja je slika i sudioništvo u savezu ljubavi između Krista i Crkve,⁹ otkriti svima živu prisutnost Spasitelja u svijetu i istinsku narav Crkve, kako ljubavlju supruga, nesebičnom plodnošću, jedinstvom i vjernošću, tako i ljubaznom suradnjom svih njezinih članova.

Bračna ljubav

49. Božja riječ poziva više puta zaručnike i supruge da orane i njeguju čistom ljubavlju zaruke, a nerazdijeljenom { proćućenom ljubavlju brak.¹⁰ Mnogi naši suvremenici visoko djene pravu ljubav između muža i žene, koja se očituje na različite načine, već prema čestitim običajima naroda i vremena; Ta izrazito ljudska ljubav, budući da struji od osobe k osobi, privrženošću slobodnog htijenja, obuhvaća dobro čitave osobe. Stoga je ona kadra posebnim dostojanstvom obogatiti tjelesna i duševna očitovanja te ih oplemeniti kao elemente i posebne znakove bračnog prijateljstva. Tu ljubav se Gospodin udostojao isdjeliti, -usavršiti i uzdignuti je posebnim darom svoje milosti i ljubavi. Ujedinjujući ljudsko i božansko, takva ljubav navodi supruge da se slobodno daruju jedno drugome dokazujući to nježnim osjećajima i djelom. Ona prožima sav njihov život; «štoviše ona se sama usavršava i raste velikodušnim izvršavanjem. Daleko dakle nadvisuje puku romantičnu privlačnost koja, budući da se uzima egoistički, brzo i bijedno iščezava.

Ta se ljubav posebno izražava i dopunjuje u samom bračnom činu. Zato su čini kojima se supruzi međusobno intimno, i čisto sjedinjuju časni i dostojni. Kad se obavljaju na doista ljudski način, izražavaju i produbljuju međusobno darivanje, kojim se supruzi, radosni i zahvalni, uzajamno obogaćuju. Ta ljubav koju potvrđuje uzajamna vjernost a nadalje posvećuje Kristov sakrament, ostaje neraz-rješivo vjerna tijelom i dušom u sreći i nesreći. Zato isključuje svaki preljub i rastavu. Isto tako, ako se prizna osobno dostojanstvo žene i muža u uzajamnoj i potpunoj ljubavi, jasno se pokazuje jedinstvo ženidbe koje je Gospodin potvrdio; Za ustrajno vršenje obaveza ovog kršćanskog poziva traži se osobita krepost: zato će supruzi milošću okrijepljeni da provode svet život, postojano gajiti i molitvom tražiti čvrstoću ljubavi, velikodušnost i duh žrtve.

Istinska će se bračna ljubav više cijeniti i o njoj će se stvoriti zdravo javno mišljenje ako se kršćanski supruzi istaknu svjedočanstvom vjernosti i harmonije u toj ljubavi kao i brižnim odgojem djece te ako se sa svoje strane zauzmu u nužnoj kulturnoj, psiholo-

psychologica et sociali in favorem matrimonii et familiae partes suas agunt. Iuvenes de amoris coniugatus dignitate, munere et opere, potissimum in sinu ipsius familiae, apte et tempestive instruendi sunt, ut, castitatis culti instituti, convenienti aetate ab honestis sponsalibus ad nuptias transire possint.

50. (*De matrimonii fecunditate*). Matrimonium et amor coniugatus indole sua ad prolem procreandam et educandam ordinantur. Filii sane sunt praestantissimum matrimonii donum et ad ipsorum parentum bonum maxime conferunt. Ipse Deus qui dixit: »non est bonum esse hominem solum« (Gen. 2. 18) et qui »hominem ab initio masculum et feminam... fecit« (Mt. 19, 4), volens ei participationem specialem quamdam in suis opere creativo communicare, viro et mulieri benedixit dicens: »crescite et multiplicamini« (Gen. 1, 28). Unde verus amoris coniugatus cultus totaque vitae familiaris ratio inde oriens, non posthabitis ceteris matrimonii finibus, eo tendunt ut coniuges forti animo dispositi sint ad cooperandum cum amore Creatoris atque Salvatoris, qui per eos suam familiam in dies dilatat et ditat.

In officio humanam vitam transmittendi atque educandi, quod tamquam propria eorum missio considerandum est, coniuges sciunt se cooperatores esse amoris Dei Creatoris eiusque veluti interpretes. Ideo humana et christiana responsabilitate suum munus adimplebunt ac docili erga Deum reverentia, communi consilio atque conatu, rectum iudicium sibi efformabunt, attendentes tum ad suum ipsorum bonum tum ad bonum Uberorum, sive iam nati sint sive futuri praevideantur, dignoscentes temporum et status vitae condiciones tum materiales tum spirituales, ac denique rationem servantes boni communitatis familiaris, societatis temporalis ipsiusque Ecclesiae. Hoc iudicium ipsi ultimatim coniuges coram Deo ferre debent. In sua vero agendi ratione coniuges christiani consilii sint se non ad arbitrium suum procedere posse, sed semper regi debere consentientia ipsi legi divinae conformanda, dociles erga Ecclesiae Magisterium, quod illam sub luce Evangelii authentice interpretatur. Lex illa divina plenam amoris coniugatus significationem ostendit, illum protegit et ad eiusdem -vere humanam perfectionem impellit. Ita coniuges christiani, divinae Providentiae confidentes et spiritum sacrificii excolentes,¹² Creatorem glorificant atque ad perfectionem in Christo contendunt, cum procreandi munere generosa, humana atque christiana responsabilitate funguntur. Inter coniuges qui tam modo muneri sibi a Deo commisso satisfadunt, peculiariter memorandi sunt illi qui, prudenti communi consilio, magno animo prolem congruenter educandam etiam numerosiorem suscipiunt.^{1*}

škoj i socijalnoj obnovi u prilog braka i obitelji. Mladež treba na vrijeme i na prikladan način poučiti — i to najbolje u krugu same obitelji —, o dostojanstvu bračne ljubavi, njezinoj zadaci i njezinom izražavanju: tako odgojeni u čistoći moći će u svoje vrijeme nakon čestitih zaruka poći, na vjenčanje»

Plodnost braka

50. Brak i bračna ljubav su po svojoj naravi usmjereni prema rađanju i odgoju potomstva. Djeca su, bez sumnje, najdragocjeniji dar braka i uvelike pridonose dobru samih roditelja. Sam Bog, koji je rekao: »nije dobro da čovjek bude sam« (Post 2, 18) i koji je čovjeka od početka stvorio kao muško i žensko (Mt 19, 4), htio mu je udijeliti neko posebno sudioništvo u svome stvarateljskom djelu: on je blagoslovio muža i ženu i rekao im: »Rastite i množite se« (Post 1, 28). Prema tome, pravo njegovanje bračne ljubavi kao i sva narav obiteljskog života što otuda proizlazi — ne zanemarujući ostale svrhe braka — idu za tim da supruge učine odlučno spremnima da surađuju s ljubavlju Stvoritelja i Spasitelja, koji po njima iz dana u dan umnožava i obogaćuje svoju obitelj.

U toj dužnosti prenošenja i odgajanja ljudskog života što treba smatrati njihovim svojstvenim poslanjem, supruzi znaju da su suradnici ljubavi Boga Stvoritelja i na neki način njezini tumači. Stoga će ispuniti svoju zadaću s ljudskom i kršćanskom odgovornošću i s poučljivim poštovanjem prema Bogu; sporazumno će i zajedničkim nastojanjem stvoriti sebi ispravan sud imajući pred očima svoje osobno dobro i dobro već rođene djece ili djece za koju predviđaju da će se još roditi; prosudit će i materijalne i duhovne prilike svoga stanja; vodit će, konačno, računa o dobru obiteljske zajednice, o potrebama vremenitog društva i same Crkve. U krajnjoj liniji taj sud moraju donijeti sami bračni drugovi pred Bogom. No kršćanski supruzi neka budu svjesni da u načinu svoga postupanja ne mogu raditi samovoljno, nego su uvijek obavezni slijediti svoju savjest, koju treba uskladiti s Božjim zakonom; neka rado slušaju crkveno Učiteljstvo, koje taj božanski zakon pravovaljano tumači u svjetlu Evanđelja. Taj božanski zakon pokazuje puno značenje bračne ljubavi, štiti je i pokreće prema njenom uistinu ljudskom savršenstvu. Na taj način kršćanski supruzi, pouzdavajući se u Božju providnost i njegujući duh žrtve,¹² dok s dubokim osjećajem ljudske i kršćanske odgovornosti služe prenošenju života, oni slave Stvoritelja i teže k savršenosti u Kristu. Među supruzima koji na taj način ispunjavaju zadaću koju im je Bog povjerio, treba posebno spomenuti one koji razboritim i zajedničkim dogovorom velikodušno prihvaćaju da dostojno odgoje i brojniju djecu.¹⁸

Matrimonium vere, non est tantum ad procreationem institutum; sed ipsa indoles foederis inter personas indissolubilis atque honum prolis exigunt, ut mutuus etiam coniugum amor reeto ordine exhibeatur, proficiat et maturescat. Ideo etsi proles, saepius tam optata, deficit, matrimonium ut totius vitae consuetudo et communio perseverat, suumque valorem atque indissolubilitatem servat.

51. (*De amore coniugali componendo cum observantia vitae humanae*). Concilium novit coniuges, in vita coniugali harmonice ordinanda, saepe quibusdam hodiernis vitae condicionibus praepediri atque in circumstantiis versari posse in quibus numerus prolis, saltem ad tempus, augeri nequit, et fidelis amoris cultus atque pleha vitae consuetudo non sine difficultate conservantur. Ubi autem intima vita coniugalis abrumpitur, bonum fidei non raro in discrimen vocari et bonum prolis pessumdari possunt: tunc enim educatio liberorum necnon fortis animus ad prolem ulteriorem suscipiendam periclitantur.

Sunt qui his problematibus solutiones inhonestas afferre praesumunt, immo ab oecisione non abhorrent; at Ecclesia in memoriam revocat veram contradictionem inter divinas leges vitae transmittendae et germani amoris coniugalis fovendi adesse non posse.

f Deus enim, Dominus vitae, praecellens servandi vitam ministerium hominibus commisit, modo homine digno adimplendum. Vita igitur inde a conceptione, maxima cura tuenda est; abortus necnon infanticidium nefanda sunt crimina. Indoles vero sexualis hominis necnon humana generandi facultas mirabiliter exsuperant ea quae in inferioribus vitae gradibus babentur; proinde ipsi actus vitae coniugali proprii, secundum germanam dignitatem humanam ordinati, magna observantia reverendi sunt. Moralis igitur indoles rationis agendi, ubi de componendo amore coniugali cum responsabili vitae transmissione agitur, non a sola sincera intentione et aestimatione motivorum pendet, sed obiectivis criteriis, ex personae eiusdemque actuum natura desumptis, determinari debet, quae integrum sensum mutuae donationis ac humanae procreationis in contextu veri amoris observant; quod fieri nequit nisi virtus castitatis coniugalis sincero animo colatur. Filiis Ecclesiae, his principiis innixis, in procreatione regulanda, vias inire non licet, quae a Magisterio, in lege divina explicanda, improbantur.¹⁴

Omnibus vero compertum sit vitam hominum et munus eam transmittendi non ad hoc saeculum tantum restringi neque eo tantum commensurari et intelligi posse, sed ad aeternam hominum destinationem semper respicere.

No brak nije ustanovljen samo za rađanje djece. Sama naime narav nerazrješivog saveza među supruzima kao i dobro djece zahtijevaju da i međusobna ljubav bračnih drugova zauzme mjesto koje joj pripada, da napreduje i dozrijeva. Zbog toga i kad nema djece, često puta tako željkovane, brak ostaje kao zajednica i zajedništvo čitavog života i zadržava svoju vrijednost i nerazrješivost.

Bračna ljubav i poštivanje ljudskog života

51. Koncil zna da supruzi, u želji da skladno provode bračni život, mogu često u nekim današnjim životnim prilikama biti spriječeni te se naći u okolnostima u kojima se, bar privremeno, broj djece ne može povećati. Tada nije lako sačuvati vjernost u ljubavi i potpuno zajedništvo života. Gdje je pak prekinut intimni bračni život, nerijetko može doći u opasnost i vjernost supruga i dobro djece: tada je naime u pogibelji i odgoj djece i potrebna hrabrost da se prihvati daljnji porod.

Ima onih koji se usuđuju na te probleme donijeti nečasna rješenja, pače ne prezaju ni pred ubojstvom. Takvima Crkva doziva u pamet da ne može biti istinske opreke između Božjih zakona o prenošenju života i njegovanja prave bračne ljubavi.

Bog, Gospodar života, povjerio je ljudima uzvišenu zadaću da održavaju život, i tu dužnost moraju vršiti na način dostojan čovjeka. Zato treba već od začeća najbrižnije štiti Život; a pobačaj i čedomorstvo užasni su zločini, čovjekova seksualnost kao i njegova moć rađanja, čudesno nadilaze ono što se događa kod nižih stupnjeva života. Zato treba s velikim poštivanjem cijeniti čine koji su vlastiti bračnom životu i koji su usklađeni s pravim ljudskim dostojanstvom. Stoga, kad se radi o usklađivanju bračne ljubavi s odgovornim prenošenjem života, moralnost postupaka ne ovisi samo o iskrenoj nakani i o ocjeni motiva nego je treba odrediti prema objektivnim kriterijima, koji se temelje na samoj naravi osobe i njezinih čina, kriterijima koji, u okviru iskrene ljubavi, poštuju potpuni smisap uzajamnog darivanja i rađanja koje odgovara čovjeku. To se pak ne može postići ako se iskreno ne njeguje krepost bračne čistoće. Sinovima Crkve koji se drže tih načela, nije dopušteno radi reguliranja poroda ići putovima što ih je crkveno Učiteljstvo tumačeći Božji zakon osudilo."

Svima neka bude očito da se ljudski život i dužnosti njegova prenošenja ne ograničuju samo na ovaj svijet niti se mogu samo po njemu mjeriti i shvatiti, nego da su uvijek u vezi s vječnim određenjem ljudi.

52. (*De matrimonii et familiae promotione ab omnibus curanda*). Familia schola quaedam uberioris humanitatis est. Ut autem vitae ac missionis suae plenitudinem attingere valeat, benevola animi communicatio communeque coniugum consilium necnon sedula parentum cooperatio in filiorum educatione requiruntur. Praesentia actiosa patris eorumdem efformationi magnopere prodest, secl et cura domestica matris, qua liberi praesertim iuniores indigent, in tuto ponenda est, quin legitima mulieris promotio socialis posthabeatur. Liberi ita educatione instruantur ut ad aetatem adultam provecti plene* respnsabilitatis sensu vocationem etiam sacram sequi ac vitae statum eligere, queant, in quo, si nuptiis iungantur, familiam propriam, in condicionibus moralibus, socialibus et oeconomicis eidem propitiis^ condere possint. Parentum vel tutorum est se iunioribus, in fundanda familia, prudenti consilip, ab eis libenter audiendo, duces praebere, caventes tamen ne eos coactlone directa vel indirecta ad matrimonium ineundum aut ad elecciónem compartis adigant.

Ita familia, in qua ""diversae generationes conveniunt ac sese mutuo adjuvant ad plenioram sapientiam acquirendam atque iura personarum cum aliis vitae socialis exigentiis componenda, iudamentum societatis constituit. Ideoque omnes qui influxum in communitates et coetus sociales exercent, ad promotionem matrimonii et familiae efficaciter conferre debent. Potestas civilis veram eorumdem indolem agnoscere, protegere et provehere, moralitatem publicam tueri atque prosperitati domesticae favere, ut sacrum suum munus consideret. Ius parentum prolem procreandi et in sinu familiae educandi tutandum est. Provida legislatione variisque inceptis etiam žili protegantur aptoque adiumento sublevantur qui bono familiae infeliciter carent.

Christifideles, praesens tempus redimentes¹« atque aeterna a mutabilibus formis discernentes, bona matrimonii et familiae, tum propriae vitae testimonio tum concordiae actione cum hominibus bonae voluntatis, diligenter promoveant, et sic^ interceptis difficultatibus, providebunt familiae necessitatibus et commodis, quae novis temporibus conveniunt. Ad quem finem obtinendum sensus christianus fidelium, recta hominum conscientia moralis necnon sapientia ac peritia' eorum qui in sacris disciplinis versati sunt, magno auxilio erunt.

Qui scientiis, praecipue biologicis, medicis, socialibus et psychologicis eruditi sunt, multum bono matrimonii et familiae, pacique conscientiarum inservire possunt, si collatis studiis diversas condiciones honestae ordinationi protectionis humanae faventes, penitus elucidare conentur.

Šacerdotum est, debita de re familiari eruditione accepta, vocationem coniugum diversis mediis pastoralibus, verbi Dei praedicatione,

Promicati dobro braka i obitelji

52* Obitelj je u neku ruku škola potpunije čovječnosti. Ali da bi mogla potpuno ostvariti svoj život i misiju, potrebna je dobrohotna izmjena misli, uzajamno savjetovanje bračnih drugova i brižljiva suradnja roditelja u odgoju djece. Očevo učešće veoma je važno za njihovu izgradnju, ali treba osigurati i majčinsku brigu u kući. Sto je potrebno osobito maloj djedi, a da se pri tom" ne zaboravi opravdano socijalno promaknuće žene. Djecu treba tako odgajati da, kad odrastu, mogu s punom sviješću odgovornosti slijediti zvanje, pa i svećeničko ili redovničko, i izabrati svoj životni poziv, te da, ako se vjenčaju, mogu osnovati svoju obitelj u povoljnim moralnim, socijalnim i ekonomskim uvjetima. Zadaća je roditelja ili skrbnika da razboritim savjetima budu vodiči mladima pri osnivanju obitelji, a oni treba da ih rado slušaju, no ipak se moraju čuvati da ih izravno ili neizravno ne prisiljavaju bilo na sklapanje ženidbe bilo na izbor određenoga bračnog druga.

Na taj način obitelj, u kojoj se susreću različiti naraštaji i međusobno se pomažu radi stjecanja punije životne mudrosti i usklađivanja osobnih prava s drugim zahtjevima društvenog života, sačinjava temelj društva. Zato svi oni koji imaju neki utjecaj na zajednice i socijalne skupine treba da efikasno doprinesu promicanju dobrobiti braka i obitelji. Državna vlast neka smatra svojom svetom dužnošću da prizna pravi značaj braka i obitelji, da ga štiti i podupire, da čuva javni moral i promiče kućnu dobrobit. Roditeljima mora biti osigurano pravo da rađaju djecu i da je odgajaju u krilu obitelji. Obazrivim zakonodavstvom i različitim mjerama treba zaštititi i na prikladan način pomoći i onima koji su na žalost lišeni dobra obitelji.

Kršćanski vjernici, koristeći sadašnji čas«"i razlikujući što je vječno od promjenljivih oblika, neka marljivo promiču vrednote braka i obitelji. Neka to čine i svjedočanstvom vlastitog života i složnom suradnjom sa svim ljudima dobre volje. Tako će, nadvladavši teškoće, izboriti obitelji što joj je potrebno i one pogodnosti koje odgovaraju novom vremenu. U tu će svrhu biti od velike pomoći kršćanski osjećaj vjernika, ispravna moralna savjest ljudi, mudrost i stručna sprema onih koji su dobro upućeni u svete znanosti.

Stručnjaci, osobito u biološkim, medicinskim, socijalnim i psihološkim naukama, mogu mnogo pridonijeti za dobro braka i obitelji i za mit savjesti ako budu nastojali da —objedinivši svoj znanstveni rad — dublje osvijetle različite uvjete koji pogoduju zdravoj regulaciji ljudskoga rađanja.

Dužnost je svećenik! da, stekavši nužno poznavanje obiteljske problematike, promiču poziv supruzi u njihovu bračnom i obiteljskom

cultu liturgico aliisve adiumentis spiritualibus in vita eorum coniugali et familiari fovere, eosque humaniter et patienter in difficultatibus roborare atque in caritate confortare ut vere radiosae familiae effortentur.

Varia opera, praesertim familiarum consodationes, iuvenes ipsosque coniuges, praecipue nuper iunctos, doctrina et actione confirmare eosque ad vitam familiarem, sodalem et apostolicam formate satagent.

Ipsi denique coniuges, ad imaginem Dei vivi facti et in vero ordine personarum constituti, affectu. compari, mente consimili et mutua sanctitate adunati sint,¹« ut Christum, vitae principium" secuti, in gaudiis et sacrificiis vocationis suae, per suum fidelem amorem, illius testes fiant mysterii dilectionis quod Dominus morte et resurrectione sua mundo revelavit.¹⁸

Caput II DE CULTURAE

PROGRESSU RITE PROMOVENDO

53. (*Introductio*). Ad ipsam personam hominis pertinet ut non-nisi per culturam, hoc est bona naturae valoresque colendo, ad vitam plenamque humani tamen accedat. Ubiqumque ergo de vita humana agitur, natura et cultura quam intime connectuntur.

Voce *cultura* sensu generali indicantur omnia quibus homo multifarias dotes animi corporisque perpolit atque explicat; ipsum orbem terrarum cognitione et labore in suam potestatem redigere studet; vitam socialem, tam in familia quam in tota consortione civili, progressu morum institutorumque humaniorem reddit; denique magnas experientias spirituales atque appetitiones decursu temporum in operibus suis exprimit, communicat atque conservat, ut ad profectum multorum, quinimmo totius generis humani, inserviant.

Inde sequitur culturam humanam aspectum historicum atque socialem necessario prae se ferre, atque vocem *cultura* saepe sensum sociologicum necnon ethnologicum assumere. Hoc autem sensu de culturarum pluralitate sermo fit. Ex diverso enim modo utendi rebus, laborem praestandi et sese exprimendi, religionem colendi moresque formandi, statuendi leges et iuridica instituta, augendi scientias et artes atque colendi pulchrum, diversae oriuntur communes vivendi conditiones et diversae formae bona vitae componendi. Ita ex traditis institutis efficitur patrimoniū cuiusque humanae communitati propriū. Ita etiam constituitur ambitus definitus et historicus, in quem homo cuiusque gentis vel aetatis inseritur, et ex quo bona ad humanum divilemque cultum promovendum haurit.

životu različitim pastoralnim sredstvima, propovijedanjem riječi Bolje, liturgijom i drugim duhovnim pomagalicama, te da im ljudski i strpljivo pomažu u teškoćama i jačaju ih u ljubavi kako bi se stvorile obitelji koje uistinu zrače.

Različite ustanove, osobito obiteljska udruženja, neka se trude da mladež i same bračne drugove, napose one koji su tek stupili u brak pomažu poukom i djelom te ih nastoje odgojiti za obiteljski, društveni i apostolski Život.

Napokon sami supruzi, stvoreni na sliku živoga Boga i stavljeni u istinski red osoba, neka budu jednog srca, jedne misli, i u uzajamnoj svetosti ujedinjeni¹« da, slijedeći Krista, počelo života,*' postanu po radostima i žrtvama svoga zvanja, po svojoj vjernoj ljubavi, svjedoci onog misterija ljubavi što ga je Gospodin svojom smrću i uskrsnućem objavio svijetu.¹⁸

II glava

PROMICANJE PJLTURNOG NAPRETKA

Uvod

53. Vlastitost je same ljudske osobe da jedino putem kulture, to jest njegovanjem prirodnih dobara i vrijednosti, dođe: do pravš i potpune &yječnost]. Stoga, kad god se radi o ljudskom životu, priroda i kultura su međusobno vrlo tijesno povezane.

Općenito riječ »kultura« označuje sve ono čime čovjek izgrađuje i razvija mnogostruke svoje duševne i tjelesne darove te nastoji da spoznajom i radom sebi podvrgne svijet; čini sve čovječnijim društveni život, i to u obitelji kao i u cijelom građanskom društvu, moralnim napretkom i napretkom institucija; konačno, tokom vremena izražava, saopćuje i čuva u svojim djelima velika duhovna iskustva i težnje da služe napretku mnogih, dapače i cijelog čovječanstva.

Prema tome, ljudska kultura sadrži nužno povijesni i socijalni aspekt te ta riječ često poprima sociološko pače i etnološko značenje. U tom se smislu govori o više kultura. I doista, različite zajedničke životne prilike i razni oblici organiziranja životnih dobara niču iz različitih načina kako se čovjek služi stvarima, kako radi, kako se izražava, kako prakticira svoju vjeru i kako se ponaša, kako stvara zakone i pravne institucije, kako unapređuje znanost i umjetnost i kako njeguje lijepo. Tako se iz tradicionalnih tvorevina oblikuje baština, vlastita svakoj pojedinoj ljudskoj zajednici. Tako se stvara određena i povijesna sredina u koju se uvrštava čovjek, ma iz kojeg on naroda i vremena bio, te iz koje on crpi dobra za unapređenje kulture i civilizacije.

DE CULTURAE CONDICIONIBUS IN MUNDO HODIERNO

54. (*De novis vivendi formis*). Condiciones vitae hominis moderni sub respectu sodali et culturali profunde immutatae sunt, ita ut de nova historiae humanae aetate loqui liceat.¹ Exinde ad culturam perfidendam ampliusque spargendam novae patent viae. Quas paraverunt ingens augmentum scientiarum naturalium et humanarum, etiam socialium, incrementum technicarum artium, necnon progressus in excolendis et recte disponendis instrumentis quibus homines inter se communicant. Hinc cultura hodierna particularibus signatur notis: scientiae, quae exactae nuncupantur, iudicium criticum maxime excolunt; recentiora psychologiae studia humanam activitatem profundius explicant; disciplinae historicae valde conferunt. Ut res sub specie suae mutabilitatis atque evolutionis adspiciantur; vitae consuetudines et mores in dies magis uniformes efficiuntur; industrializatio, urbanizatio aliaeque causae quae vitam communitariam promovent, novas culturae formas creant (mass-culture), ex quibus novi modi sentiendi, agendi otioque utendi nascuntur; aucta simul inter varias gentes societatisque coetus commercia thesauros diversarum culturae formarum omnibus et singulis latius aperiunt, et sic paulatim universalior paratur culturae humanae forma, quae eo magis humani generis unitatem promovet ac exprimit, quo melius diversarum culturae particularitates observat.

55. (*Homo auctor culturae*). Maior in dies fit numerus virorum ac mulierum cuiusvis coetus nationis, qui conscii sunt suae communitatis culturae artifices se esse atque auctores. In universo mundo magis magisque creditur autonomiae simulque responsabilitatis sensus, quod pro spirituali ac morali maturitate generis humani maximi est momenti. Illud datus apparet, si ante oculos unificationem mundi ponimus atque munus nobis impositum, ut in veritate et iustitia meliorem aedificemus mundum. Tali ergo modo testes sumus novum humanismum nasci, in quo homo imprimis sua responsabilitate erga suos fratres historiamque definitur.

56. (*Difficultates et munera*). Quibus in condicionibus, non est mirandum, hominem, qui responsabilitatem suam sentit pro culturae progressu, altiore spem nutrire, sed etiam anxio animo adspicere multiplices antinomias existentes, quas ipse resolvere debet:

Quid faciendum est, ne frequentiora culturae commercia, quae inter diversos coetus et nationes ad verum et fructuosum dialogum adducere deberent, vitam communitatum perturbent, deinde sapientiam maiorum evertant, neve propriam populorum indolem in discrimen adducant?

POLOŽAJ KULTURE U DANAŠNJEM SVIJETU

Novi životni oblici

54. Životne su se prilike modernog čovjeka sa socijalnog i kulturnog stanovišta tako duboko promijenile da je opravdano govoriti o novom razdoblju ljudske povijesti.¹ Odatle se otvaraju novi putovi prema golemom usavršavanju i daljnjem širenju kulture. Njih je pri pravio golem razvoj prirodnih, humanističkih i socijalnih znanosti, napredak tehnike, razvitak u izgradnji i boljoj organizaciji sredstava društvenih komunikacija. Zato moderna kultura ima neka osobita obilježja: takozvane »egzaktne« znanosti uvelike razvijaju kritički osjećaj; novija psihološka istraživanja dublje tumače ljudsku djelatnost; povijesne znanosti mnogo pridonose da se stvari promatraju pod vidom njihove promjenljivosti i razvoja; način života i ponašanje sve se više ujednačuju; industrijalizacija, urbanizacija i ostali uzroci koji pogoduju zajedničkom životu stvaraju nove kulturne oblike (masovna kultura), a odatle nastaju novi načini mišljenja, djelovanja i upotrebe slobodnog vremena; povećana razmjena među pojedinim narodima i socijalnim skupinama šire otvara svima i svakome blago različitih oblika kulture i tako malo-pomalo nastaje univerzalniji oblik ljudske kulture, koji to više promiče i izražava jedinstvo čovječanstva što više poštuje osobitosti svake kulture.

Čovjek stvaralac kulture

55. Sve više raste broj muževa i žena svih slojeva i narodnosti koji su svjesni da su stvaratelji i pokretači kulture vlastite zajednice. U cijelom svijetu sve više raste smisao za samostalnost i ujedno za odgovornost, a to je od vrlo velike važnosti za duhovnu i moralnu zrelost čovječanstva. To biva još očitije ako imamo na umu sjedinjavanje svijeta i poslanje koje nam je zadaća: da izgradimo bolji svijet u istini i pravdi. Na taj smo način svjedoci rađanja novog humanizma u kojem se čovjek definira prije svega po odgovornosti prema svojoj braći i prema povijesti.

Poteškoće i zadaci

56. U tim prilikama nije čudo da čovjek koji se osjeća odgovornim za napredak kulture goji velike nade, ali isto tako tjeskobno gleda na mnogostruke postojeće suprotnosti koje on sam mora riješiti.

Što treba učiniti da intenzivirana kulturna razmjena, koja bi morala voditi k pravom i plodnom dijalogu među različitim skupinama i narodima, ne unese pometnju u život zajednici, ne uništi mudrost preda i ne ugrozi osobite odlike svakog pojedinog naroda?

Quomodo dynamismo atque expansioni novae culturae est favendum, quin fidelitas viva erga traditionum haereditatem pereat? Quod particulari modo urget ubi cultura, quae ex ingenti scientiarum artiumque technicarum progressu oritur, componenda est cum eo ingenii cultu qui studiis secundum varias traditiones classicis alitur.

Quomodo tam velox atque progrediens disciplinarum particularium dispersio conformari potest cum necessitate formandi earum synthesisim, necnon servandi apud homines facultates contemplationis ac admirationis, quae ad sapientiam adducunt?

Quid faciendum est, ut universi homines bonorum culturalium participes fiant in mundo, cum insimul cultus humanus peritiorum semper sublimior atque complexior evadat?

Quomodo denique prout legitima agnoscenda est autonomia, quam cultura sibi vindicat, quin ad humanismum mere terrestrem, immo ipsi religioni adversantem deveniatur?

In medio quidem illarum antinomiarum cultura humana ita hodie evolvatur oportet, ut integram personam humanam aequo ordine excolat atque homines iuvet in muneribus, ad quae adimplenda omnes, praecipue autem christifideles, in una familia humana fraterne uniti, vocantur.

Sectio 2

DE QUIBUSDAM PRINCIPIIS AD CULTURAM RITE PROMOVENDAM

57. (*Fides et cultura*). Christifideles, ad civitatem caelestem peregrinantes, ea quae sursum sunt quaerere et sapere debent;² quo tamen nedum minuatur, potius crescit momentum muneris eorum una cum omnibus hominibus adlaborandi ad aedificationem mundi humanius exstruendi. Et revera fidei christianae mysterium praestantia incitamenta et adiumenta eis praebet ad munus illud impensius adimplendum et praesertim ad plenum huiusmodi operis sensum detegeridum, quo cultus humanus in integra hominis vocatione suum eximium obtineat locum. »

Cum enim homo opere manuum suarum vel ope technicarum artium terram excolit, ut fructum afferat et dignum universae familiae humanae habitaculum fiat, et cum conscie partes assumit in socialium coetuum vita, ipse exsequitur consilium Dei, initio temporum patefactum, terrae subiidendae⁸ creationisque perficiendae, atque setpsum excolit; insimul magnum Christi mandatum servat, sese in servitium fratrum impendendi

Insuper homo cum in varias philosophiae, historiae atque scientiae mathematicae et naturalis disciplinas incumbit et artibus versatur, maxime conferre potest, ut familia humana ad sublimiores veri,

Na koji se način zalagati za dinamiku i ekspanziju nove kulture, a da se pri tom ne izgubi živa vjernost baštini tradicija? To se pitanje posebno nameće ondje gdje se kultura koja nastaje iz velikog prirodoznanstvenog i tehničkog napretka mora uskladiti s kulturom koja se — prema raznim tradicijama — hrani klasičnim studijem.

Na koji način uskladiti tako brzu i sve rašutiju specijalizaciju pojedinih disciplina s potrebom da se od njih stvori jedna sinteza i da se u čovjeku sačuvaju sposobnosti kontemplacije i divljenja koje vode k mudrosti?

Što valja učiniti da svi ljudi postanu dionicima kulturnih dobara u svijetu upravo kada kultura onih koji su stručniji postaje sve rafiniranija i sve složenija?

Na koji način, konačno, priznati kao zakonitu autonomiju koju kultura traži za sebe a da se pri tom ne upadne u čisto ovozemni, dapače religiji neprijateljski humanizam?

Uza sve te suprotnosti ljudska se kultura danas mora razvijati tako da cjelovito i skladno odgoji ljudsku osobu i da pomaže ljudima da izvrše zadatke na koje su, bratski sjedinjeni u jednoj ljudskoj obitelji, pozvani svi, a napose kršćani.

2. odjeljak

NEKA NAČELA ZA ISPRAVNO PROMICANJE KULTURE

Vjera i kultura

57. Na svom putovanju prema nebeskoj domovini kršćani treba da teže za onim i cijene što je gore.* To ipak ne umanjuje nego dapače povećava važnost njihove zadaće da surađuju sa svim ljudima na humanijoj izgradnji svijeta. I stvarno, misterij kršćanske vjere pruža im neprocjenjive poticaje i pomoći da sa većim zalaganjem izvrše taj zadatak, a osobito da otkriju pun smisao toga djela po kojem kultura zadobiva svoje prvorazredno mjesto u cjelovitom čovjekovu pozivu.

Kada, naime, čovjek radom svojih ruku ili pomoću tehnike obrađuje zemlju da donese plod i postane dostojnim prebivalištem čitave ljudske obitelji i kad svjesno sudjeluje u životu socijalnih gnipa, on tada ostvaruje Božji plan, koji je bio objavljen na početku vremena, da, naime, podvrgne sebi zemlju⁸ i dovrši stvaranje, a ujedno razvija i samoga sebe. U isti mah opslužuje veliku Kristovu zapovijed da se stavi u službu svoje braće.

Kada se čovjek, nadalje, bavi različitim znanostima, kao što su filozofija, povijest, matematika, prirodne znanosti i kad njeguje umjetnosti, može vrlo mnogo pridonijeti da se ljudska obitelj uzdigne do

boni et pulchri rationes atque ad iudicium universi valoris elevetur et sic clarius illuminetur mirabili Sapientia, quae ab aeterno cum Deo erat, cuncta cum Eo componens, ludens in orbe terrarum, esse cum filiis hominum in deliciis habens.⁴

Eo ipso animus hominis, a rerum servitute magis solutus, expeditius ad ipsum Creatoris cultum et contemplationem evehi potest. Immo impulsu gratiae ad agnoscendum Dei Verbum disponitur, quod, antequam caro fieret ad omnia salvanda et in Se recapitulanda, iam in mundo erat, tamquam »lux vera quae illuminat omnem hominem« (Io. 1, 9).«

Sane hodiernus progressus scientiarum artiumque technicarum, quae vi methodi suae usque ad intimas rerum rationes penetrare nequeunt, cuidam phaenomenismo et agnostici smō favere potest, quando methodus investigandi, qua disciplinae istae utuntur, immerito pro suprema totius veritatis inveniendae regula habetur. Immo periculum adest, ne homo, inventis hodiernis nimis fidens, se sibi sufficere aestimet et altiora amplius iam non quaerat.

Haec tamen infausta non necessario ex hodierna cultura sequuntur, nec nos in tentationem inducere debent, ne eius valores positivos non agnoscamus. Inter quos adnumerantur: scientiarum studium atque exacta fidelitas erga veritatem in inquisitionibus scientificis, necessitas laborandi una cum aliis in coetibus technicis, sensus soliditatis internationalis, conscientia in dies vividior responsabilitatis peritorum erga homines adjuvandos immo et protegendos, voluntas faustiores reddendi vitae condiciones omnibus, praesertim illis qui vel responsabilitatis privatione vel culturae paupertate laborant. Haec omnia aliquam praeparationem ad nuntium Evangelii accipiendum afferre valent, quae informari potest caritate divina ab Eo qui venit ut mundum salvaret.

58. (*De multiplici inter bonum nuntium Christi et culturam humanam connexionione*). Inter nuntium salutis et culturam humanam multiplices nexus inveniuntur. Nam Deus, populo suo sese revelans usque ad plenam sui manifestationem in Filio incarnato, locutus est secundum culturam diversis aetatibus propriam.

Pariter Ecclesia, decursu temporum variis in condicionibus vivens, diversarum culturarum inventa adhibuit, ut nuntium Christi in sua praedicatione ad omnes gentes diffundat et explicet, illud investiget et altius intelligat, in celebratione liturgica atque in vita multiformis communitatis fidelium melius exprimat.

At simul, ad omnes populos cuiusvis aetatis et regionis missa, Ecclesia nulli stirpi aut nationi, nulli particulari morum rationi, nulli antiquae aut novae consuetudini exclusive et indissolubiliter nectitur.

viših načela istine, dobrote i ljepote, i do stvaranja suda od opće vrijednosti, da se tako još jasnije rasvijetli onom divnom Mudročću koja bijaše od vječnosti kod Boga, sve s njime raspoređujući, igrajući se na zemlji, radujući se drugovanju sa sinovima ljudskim.⁴

Tim samim se ljudski duh, slobodniji od robovanja stvarima, može lakše izdići do kontemplacije i klanjanja Stvoritelju. Štoviše, poticajem milosti on postaje spreman da upozna Riječ Božju, koja je, prije negoli je postala tijelom da sve spasi i obuhvati pod jednu glavu u sebi, »bila već u svijetu« kao »istinsko svjetlo, koje rasvijetljuje svakog čovjeka (Iv 1, 9—10).⁵

Dakako, današnji napredak znanosti i tehnike, koje po svojoj metodi ne mogu prodrijeti u najdublje temelje stvarnosti, može pogodovati stanovitom fenomenizmu i agnosticizmu, kada se metoda istraživanja, vlastita tim disciplinama, neopravdano, smatra vrhovnim pravilom za otkrivanje svake istine. Postoji, dapače, opasnost da će čovjek, pouzdavši se previše u današnja otkrića, misliti da je sara sebi dostatan i da više ne treba tražiti uzvišenije vrednote.

No te loše strane stvari ne izviri nužno iz moderne kulture i ne smiju nas uvoditi u napast da ne priznamo njezine pozitivne vrijednosti. Među te vrijednosti ubrajaju se: znanstveni rad i stroga kritičnost u znanstvenom istraživanju, nužnost zajedničkog rada u ekipama, osjećaj međunarodne solidarnosti, sve življa svijest odgovornosti stručnjaka da pomognu pa i zaštite ljude, spremnost da svima osiguraju povoljnije životne uvjete, osobito onima koji su lišeni osobne odgovornosti ili koji pate zbog kulturnog siromaštva. Sve to može na neki način značiti pripremu na prihvatanje evanđeoske poruke a božanska ljubav onoga koji je došao da spasi svijet može toj pripremi dati oblik.

Mnogostruki odnosi između Kristova Evandjelja i kulture

58. između poruke spasenja i kulture postoje mnogostruke veze. Bog je, naime, objavljujući se svome narodu sve do svog punog očitovanja u utjelovljenome Sinu, govorio na način koji je odgovarao kulturama različitih vremena.

Isto tako je i Crkva, živeći tokom stoljeća u različitim prilikama, koristila tekovine raznih kultura, da bi svojim propovijedanjem pružila i izložila Kristovu poruku svim narodima, da bi je istražila i dublje shvatila te izrazila u liturgijskom Životu kao i u j raznolikosti života zajednice vjernika.

No u isto vrijeme Grkva, poslana svim narodima svih vremena i svih zemalja, nije navezana isključivo i nerazdruživo ni na koju rasu ili narodnost, ni uz kakav posebni način života, ni uz kakav

Propriae traditioni inhaerens et insimul missionis suae universalis conscia, communionem cum diversis culturae formis inire valet, quae tum ipsa Ecclesia tum variae culturae ditescunt.

Bonum Christi nuntium hominis lapsi vitam et cultum continenter renovat, et errores ac mala, ex semper minaci peccati seductione manantia, impugnat et removet. Mores populorum indesinenter purificat et elevat. Animi ornamenta dotesque cuiuscumque populi vel aetatis supernis divitiis velut ab intra fecundat, communit, complet atque in Christo restaurat. Sic Ecclesia, proprium implendo munus, iam eo ipso ad humanum civilemque cultum impellit atque confert, et actione sua, etiam liturgica, hominem ad interiorum libertatem educat.

59. (De diversis rationibus in cultus humani formis rite componendis). Supradictis rationibus, Ecclesia in mentem omnium revocat culturam ad integram personae humanae perfectionem, ad bonum communitatis et totius humanae societatis esse referendam. Quare oportet animum ita excolere, ut promoveatur facultas admirandi, intus legendi, contemplandi atque efformandi iudicium personale et excolendi sensum religiosum, moralem ac sociale.

Cultura enim, cum ex hominis indole rationali et sociali immediate fluat, indesinenter indiget iusta libertate ad sese explicandam atque legitimam, secundum propria principia, sui iuris agendi facultate. Iure merito ergo postulat reverentiam et quadam gaudet inviolabilitate, servatis utique iuribus personae et communitatis, sive particularis sive universalis, intra fines boni communis.

Sacra Synodus, recollens ea quae Concilium Vaticanum Primum docuit, declarat »duplicem esse ordinem cognitionis« distinctum, nempe fidei et rationis, nec sane Ecclesiam vetare ne »humanarum artium et disciplinarum culturae... in suo quaque ambitu propriis utantur principiis et propria methodo«; quare »iustam hanc libertatem agnoscens«, cultus humani et praesertim scientiarum legi timere autonomiam affirmat.⁶

Haec omnia postulant quoque ut homo, morali ordine communique utilitate servatis, libere possit verum inquirere et opinionem suam declarare ac vulgare, atque artem qualemcumque colere; ut denique secundum veritatem de publicis eventibus certior fiat.⁹

Ad publicam vero auctoritatem pertinet, non propriam cultus humani formarum indolem determinare, sed condiciones et subsidia ad vitam culturalem inter omnes promovendam fovere, etiam intra minoritates alicuius nationis.¹⁰ Ideo praecipuum instandum est, ne cultura, a proprio fine aversa, potestatibus politicis vel oeconomicis servire cogatur.

stari ili noviji običaj. Vjerna svojoj vlastitoj predaji i ujedno svjesna svog univerzalnog poslanja može uspostaviti zajedništvo s različitim oblicima kulture. Time služi obogaćenju i same Crkve i različitih kultura.

Kristovo evanđelje stalno obnavlja život i kulturu paloga čovjeka, a suzbija i uklanja zablude i zla koja proizlaze iz trajno prijeteće zavodljivosti grijeha. Ono neprestano pročišćava i uzdiže moral naroda. Ono nadzemaljskim darovima iznutra oploduje, učvršćuje, usavršava i u Kristu obnavlja vrline i talente svakoga naroda i doba.⁰ Crkva već time što ispunja svoje poslanje⁷ unapređuje i pridonosi kulturi i civilizaciji, a svojim djelovanjem pa i liturgijskim, odgaja čovjeka za unutarnju slobodu.

Uskladivanje različitih oblika kulture

59. Iz navedenih razloga Crkva doziva svima u pamet da kultura mora ići za cjelovitim razvojem ljudske osobe, za dobrom zajednice i čitavoga ljudskog društva. Zato je potrebno tako njegovati duh da se uzmogne razvijati sposobnost divljenja, prodiranja u bit, kontemplacije i oblikovanja osobnog suda, te odgajanja religioznog, moralnog i socijalnog osjećaja.

Budući da kultura proizlazi neposredno iz razumne i društvene naravi, čovjekove, ona neprestano zahtijeva pravu slobodu da bi se mogla razvijati i zakonitu mogućnost da samostalno djeluje prema vlastitim načelima. Ona, dakle, • s pravom traži poštivanje i uživa stanovitu nepovredivost unutar granica općeg dobra, poštujući dakako prava osobe i prava zajednice, bilo posebne bilo opće.

Sveti Sabor, pozivajući se na ono što je naučavao Prvi vatikanski sabor, izjavljuje da »postoje dva reda spoznaje«, koji su različiti, tj. vjere i razuma, i da se Crkva ne protivi tome da se »umjetnost i znanost, svaka u svom djelokrugu, služe svojim načelima i svojom metodom«⁸ Zato »priznavajući tu opravdanu slobodu«, Crkva potvrđuje zakonitu samostalnost kulture, a osobito znanosti.⁸

Sve to također zahtijeva da čovjek, poštujući moralni red i opću korist, može slobodno istraživati istinu, očitovati i širiti svoje mišljenje i njegovati bilo koju umjetnost. To konačno iziskuje da bude po istini obaviješten o događajima javnoga života.⁸ !

Zadaća je javnih vlasti ne da utvrđuju što je vlastitost kulturnih oblika, nego da se brinu za uvjete i osiguraju sredstva za promicanje kulturnog života na dobrobit svijeta, pa i nacionalnih manjina pojedinih država.¹⁰ Zato treba pod svaku cijenu ići za tim da kultura, otuđena vlastitom cilju, ne bude prisiljena služiti političkoj ili ekonomskoj vlasti.

Sectio 3

DE QUIBUSDAM URGENTIORIBUS CHRISTIANORUM MUNERIBUS CIRCA CULTURAM

60. (*Ius ad culturae beneficia omnibus agnoscatur et in rem deducatur*). Cum nunc facultas praebatur plurimos homines ab ignorantiae miseria liberandi, officium nostrae aetati maxime consentaneum est, praesertim pro christianis, strenue adlaborandi ut, tam in re oeconomica quam in re politica, tam in campo nationali quam internationali, • ferantur iudicia fundamentalia, quibus ius omnium ad humanum civilemque cultum, personae dignitati congruum, sine discrimine stirpis, secus, nationis, religionis aut sodalis conditionis, ubique terrarum agnoscatur et ad rem deducatur. Ideo sufficiens bonorum culturalium copia omnibus providenda est, praesertim eorum quae constituunt culturam sic dictam fundamentalem, ne plurimi litterarum ignorantia responsabilisque actuositatis privatione a cooperatione vere humana ad bonum commune impediuntur.

Contendendum est itaque ut homines, quorum ingenii vires id ferant, ad altiores studiorum ordines ascendere queant; ita quidem ut iidem, quoad fieri possit, in humana societate ad munera, officia et servitia emergant, tum peritiae quam acquisierint consentanea." Sic quilibet homo et coetus sociales cuiuscumque populi ad plenam vitae suae culturalis explicationem, suis dotibus atque traditionibus congruam, pertingere valebunt.

Enbce insuper adlaborandum est ut omnes conscii fiant tum iuris ad culturam, tum officii quo astringuntur sese excolendi aliosque adiuvandi. Condiciones enim vitae et laboris quandoque exstant, quae impediunt contentiones culturales hominum et in ipsis studium culturae distraunt. Res speciali ratione pro ruricolis et opifidibus valet, quibus praebeantur oportet tales condidones operam suam praestandi, quae humanam eorum culturam non praepediant sed promoveant. Mulieres in fere omnibus vitae campis iam adlaborant; convenit autem ut partes suas secundum propriam indolem plene assumere valeant. Omnium erit, ut mulierum propria necessariaque participatio vitae culturalis agnoscatur atque promoveatur.

61. (*De educatione ad hominis integrum cultum*). Maior hodie adest difficultas quam olim varias cognitionis disdplinas et artes in synthesim redigendi. Dum enim crescunt moles et diversitas elementorum, quae culturam constituunt, insimul minuitur facultas pro singulis hominibus eadem perdpiendi et organice componendi, ita ut imago *hominis universalis* inagis ac magis avenescat. Attamen unlicuique homini remanet offidum retinendi rationem totius personae

3. odjeljak

NEKE NEODGODIVE ZADAĆE KRŠĆANA GLEDE KULTURE

*Pravo na kulturne blagodati mora se priznati svima i
provoditi u djelo*

60. Budući da se mnogima danas pruža mogućnost da se oslo bode bijede neznanja, najsuvremenija je zadaća našeg vremena, osobito za kršćane, da živo porade kako bi se na ekonomskom i na političkom, na nacionalnom i na internacionalnom polju donijela temeljna načela pomoću kojih bi se posvuda priznalo i ostvarilo pravo svih na kulturu i civilizaciju u skladu s dostojanstvom ljudske osobe, bez obzira na rasu, spol, narodnost, religiju ili društveni položaj. Zato je potrebno svima osigurati dovoljno kulturnih dobara, osobito onih koja sačinjavaju takozvanu osnovnu kulturu, da ne bi mnogi, zbog toga što su nepismeni ili zbog nedostatka odgovorne aktivnosti, bili spriječeni da zaista ljudski surađuju na općem dobru.

Zato treba nastojati da se onima koji su za to sposobni dade mogućnost nastaviti viši studij, i to na taj način da oni — koliko je to moguće — zauzmu one funkcije i vrše one uloge i službe u društvu koje odgovaraju njihovim prirodnim sposobnostima i stečenoj spremi.¹¹ Tako će i svaki pojedinac i društvene zajednice, svakoga naroda doći do svog potpunog kulturnog razvitka u skladu s vlastitim sposobnostima i tradicijama.

Treba, osim toga, poduzeti sve da svi postanu svjesni svoga prava na kulturu i dužnosti da se izobrazе te da u tom pomognu i drugima. Ima uistinu tu i tamo životnih i radnih uvjeta koji onemogućuju ljudska nastojanja oko kulture te zato u ljudima uništavaju zanimanje za nju. To vrijedi osobito za seljake i radnike: njima treba osigurati takve radne uvjete koji neće sprečavati, nego će naprotiv promicati njihovu ljudsku kulturu. Žene danas već rade gotovo na svim područjima života; zato je potrebno da one uzmognu potpuno preuzeti svoju ulogu prema svojim vlastitim sposobnostima. Zbog toga će biti zadaća sviju da se prizna i promiče specifično i nužno učestvovanje žene u kulturnom životu.

Odgoj na integralnu kulturu

61. Danas je teže nego nekoć ostvariti sintezu raznih grana znanja i umjetnosti. Dok, naime, raste obujam i različnost kulturnih elemenata, u isti se mah za pojedine ljude umanjuje sposobnost da ih shvate i organski usklade. Tako sve više iščezava slika »univerzalnog čovjeka«. Ipak svakom čovjeku ostaje i nadalje obaveza da sačuva

humanae, in qua eminent intelligentiae, voluntatis, conscientiae et fraternitatis valores, qui omnes in Deo Creatore fundantur et in Christo mirabiliter sanati et elevati sunt.

Quasi mater et nutrrix huius educationis est imprimis familia, in qua liberi, amore fidei, rectum rerum ordinem facilius condiscunt, dum probatae cultus humani formae quasi naturaliter in progredientis adolescentiae animum transfunduntur.

Pro eadem educatione in societatis hodiernis exstant opportunitates, praesertim ex aucta librorum diffusionem atque novis instrumentis communicationis culturalis et socialis, quae universali culturae favere possunt. Imminuto enim passim laboris spatio in dies auferuntur pro pluribus hominibus commoda. Otia ad animum relaxandum et mentis ac corporis sanitatem promovendam rite insumantur, per liberae industriae et studia, versus alias regiones itinera (turismus), quibus ingenium hominis excolitur, sed et homines mutua cognitione locupletantur, per exercitationes quoque et manifestationes sportivas, quae ad animi aequilibrium, etiam in communitate, servandum necnon ad fraternas relationes inter homines omnium conditionum, nationum vel diversae stirpis statuendas, adiumentum praebent. Christiani ergo cooperentur ut culturae manifestationes actionesque collectivae, quae nostrae aetatis sunt propriae, spiritu humano et christiano imbuantur.

Haec autem omnia commoda educationem hominis ad integrum sui cultum perficere non valent, si simul profunda interrogatio de sensu culturae et scientiae pro persona humana negligitur.

62. (Ve humano civilique cultu cum christiana institutione rite componendo). Quamvis Ecclesia ad culturae progressum multum contulerit, experientia tamen constant compositionem culturae cum christiana institutione ex causis contingentibus non semper sine difficultatibus procedere.

Istae difficultates non necessario vitae fidei damnum afferunt, immo ad accuratorem et altiore intelligentiam fidei mentem excitare possunt. Etenim scientiarum, necnon historiae ac philosophiae recentiora studia et inventa novas suscitant quaestiones, quae sequelae pro vita quoque secumferunt et etiam a theologis novas investigationes postulant. Praeterea theologo, servatis propriis scientiae theologicae methodis et exigentiis, invitatur ut aptiorem modum doctrinae cum hominibus sui temporis communicandi semper inquirant, quia aliud est ipsum depositum Fidei seu veritates, aliud modus secundum quem enuntiantur, eodem tamen sensu eademque sententia.¹² In cura pastorali non tantum principia theologica, sed etiam inventa scien-

integralnost svoje osobnosti, u kojoj se ističu vrijednosti razuma, volje, savjesti i bratstva. One se sve temelje u Bogu Stvoritelju a u Kristu su čudesno ozdravljene i uzdignute.

Majka i hraniteljica tog odgoja je u prvom redu obitelj; u njoj djeca, okružena ljubavlju, lakše nauče istinsku hijerarhiju stvarnosti, dok se prokušani oblici ljudske kulture gotovo prirodno prelijevaju u mladenački duh koji se razvija.

Za taj odgoj postoje u današnjim društvima povoljni uvjeti, osobito zbog sve većeg širenja knjiga i novih sredstava kulturnog i društvenog saobraćaja, koja mogu poslužiti univerzalizaciji kulture. Budući da je posvuda skraćeno radno vrijeme, danomice za mnoge ljude rastu mogućnosti slobodnog raspolaganja. Neka se slobodno vrijeme upotrijebi za odmor, za jačanje duševnog i tjelesnog zdravlja, i to: slobodnim aktivnostima i studijem, putovanjima u druge zemlje (turizam) koja profinjaju čovjekov duh a povrh toga uzajamnim poznanstvima obogaćuju ljude, napokon sportskim vježbama i priredbama koje pomažu da se očuva psihička ravnoteža, također u zajednici, i da se uspostave bratski odnosi među ljudima svih staleža, narodnosti i rasa. Neka dakle kršćani surađuju ha tome da skupne kulturne manifestacije i akcije, koje su svojstvene našem vremenu, budu prožete ljudskim i kršćanskim duhom.

No ipak sve te pogodnosti ne mogu ostvariti integralan kulturni odgoj čovjeka ako se zanemari duboko pitanje o značenju kulture i znanosti za ljudsku osobu.

Sklad između kulture, civilizacije i kršćanstva

62. Premda je Crkva mnogo pridonijela napretku kulture, iskustvo ipak pokazuje da nije uvijek lako uskladiti kulturu i kršćanstvo zbog nekih razloga što ih je povijest uvjetovala.

Te teškoće nisu nužno ha štetu vjerskog života; štoviše, one mogu potaknuti duh da točnije i dublje shvati vjeru. Naime novija istraživanja i otkrića znanosti, a isto tako povijesti i filozofije! postavljaju nova pitanja koja imaju posljedica i za sam život te i od teologa' traže hova Istraživanja. Teolozi se osim toga pozivaju da — poštujući metode i zahtjeve vlastite teološkoj znanosti — stalno traže prikladniji način kako da kršćansku nauku saopće ljudima svoga vremena;, jedno je, naime, sam poklad vjere, ili vjerske istine, a drugo je način kako se one izražavaju, dakako u istom smislu i s istim značenjem¹⁸. Neka se u dušobrižničkoj službi dovoljno priznaju i

tiarum profanarum, imprimis psychologiae et sociologiae, satis agnoscantur et adhibeantur, ita ut etiam fideles ad puriorem et maturior rem fidei vitam ducantur.

Suo quaque modo litterae et artes pro vita Ecclesiae magni sunt momenti. Indolem enim propriam hominis, eius problemata eiusque experientiam in conatu ad seipsum mundumque cognoscendum et perfidendum ediscere contendunt; situationem eius in historia et in universo mundo detegere necnon miseras et gaudia, necessitates et vires hominum illustrare atque sortem hominis meliorem adhibere satagunt. Ita vitam humanam, multiplicibus formis secundum tempora et regiones expressam, elevare valent.

Exinde adlaborandum est ut artium illarum cultores se ab Ecclesia in sua navitate agnitos sentiant et, ordinata libertate fruentes, facilius commoda cum communitate christiana instituant. Novae quoque formae artis, quae coaevae nostris aptantur iuxta variarum nationum et regionum indolem, ab Ecclesia agnoscantur. In sanctuario autem redpantur, cum, modo dicendi accommodato et liturgiae «xigentiis conformi, mentem ad Deum erigunt."

Sic gloria Dei melius manifestatur ac praedicatio evangelica in intellectu hominum magis perspicua fit et eorum condicionibus quasi insita apparet.

Fideles ergo coniunctissime cum aliis suae aetatis hominibus vivant, et perfecte eorum cogitandi atque sentiendi modos, qui per ingenii cultum exprimentur, percipere studeant. Novarum scientiarum et doctrinarum necnon novissimorum inventorum notitias cum christianis moribus christianaque doctrinae institutione coniungant, ut religionis cultus animique probitas apud ipsos pari gressu procedant cum scientiarum cognitione et cotidie progredientibus technicorum artibus, et ideo ipsi valeant res omnes integro christiano sensu probare atque interpretari.

Qui theologicis disciplinis in Seminariis et Studiorum Universitatibus incumbunt, cum hominibus qui in aliis scientiis excellunt, collatis viribus atque consiliis, cooperari studeant. Theologica inquisitio insimul profundam veritatis revelatae cognitionem prosequatur et coniunctionem cum proprio tempore ne negligat, ut homines variis disciplinis excoltos ad plenioram fidei scientiam iuvare possit. Haec opera plurimum proderit institutioni sacrorum ministrorum qui Ecclesiae doctrinam de Deo, de homine et de mundo aptius coaevae nostris explanare poterunt, ita ut verbum illud etiam libentius ab eis suscipiatur.¹⁴ Immo optandum ut plures laici congruam in disciplinis sacris institutionem adipiscantur, nec pauci inter eos haec studia, data opera, colant et altius producant. Ut vero munus suum «exercere valeant, agnoscatur fidelibus, sive clericis sive laicis, iuxta libertas inquirendi, cogitandi necnon mentem suam in humilitate et fortitudine aperiendi in iis in quibus peritia gaudent.¹«

primjenjuju ne samo načela teologije nego također i otkrića profanih znanosti, u prvom redu psihologije i sociologije; tako će se i vjernici privesti k čistijem i zrelijem vjerskom životu.

Na svoj način su također književnost i umjetnost od velike važnosti za životj Crkve. One nastoje razumjeti narav vlastitu čovjeku, njegove probleme i njegovo iskustvo u pokušaju da upozna i usavrši samoga sebe i svijet. Trude se također da otkriju njegov položaj u povijesti i u svemiru, da osvijetle ljudske bijede i radosti, potrebe i moći i da naslute bolju sudbinu čovjeka. Tako one mogu pridići čovječji život koji one, već prema vremenu i kraju, izražavaju u mnogostrukim oblicima.

Treba stoga poraditi da umjetnici osjete da ih Crkva priznaje u njihovoj djelatnosti i da uživajući odgovarajuću slobodu lakše uspostave odnose s kršćanskom zajednicom. Crkva treba da prizna i nove umjetničke smjerove koji odgovaraju našem vremenu prema naravi raznih narodnosti i zemalja. Neka se prime u svetišće kada prikladnim izrazom koji odgovara zahtjevima liturgije uzdižu duh k Bogu.^{1*}

Tako se bolje očituje spoznaja Boga; evanđeosko propovijedanje postaje shvatljivije čovječjem umu, te se pojavljuje kao sraslo s ljudskim prilikama.

Treba dakle da vjernici žive u najtješnjem dodiru s drugim ljudima svoga vremena i da nastoje potpuno proniknuti njihov način mišljenja i osjećanja, čiji je odraz kultura. Poznavanje novih znanosti i teorija kao i najnovijih otkrića treba da povezu s kršćanskim običajima i izlaganjem kršćanske nauke, da bi religiozni, život i moralna neporočnost u njima napredovali u korak sa znanstvenom spoznajom i neprestanim tehničkim napretkom; tako će sve moći prosuđivati i tumačiti s pravim kršćanskim osjećajem.

Oni koji se bave teološkim znanostima u sjemeništima i na sveučilištima neka nastoje sa stručnjacima drugih znanosti surađivati zajedničkim silama i planovima. Teološko istraživanje neka ujedno produbljuje spoznaju objavljene istine a vezu s vlastitim vremenom neka ne zanemari, kako bi moglo pomoći ljudima koji su izučili različite znanstvene grane da dođu do boljeg poznavanja vjere. Ta će suradnja uvelike koristiti i naobrazbi crkvenih službenika, jer će oni moći prikladnije izložiti našim suvremenicima nauku Crkve o Bogu, čovjeku, i svijetu, tako da će oni radije prihvatiti tu riječ.¹« štoviše, poželjno je da veći broj laika stekne dovoljnu naobrazbu u svetim znanostima te da se mnogi od njih profesionalno dadu na taj studij i da ga produbljuju. No da bi oni mogli vršiti taj svoj zadatak, treba vjernicima, i klericima i laicima, priznati potrebnu slobodu istraživanja, mišljenja kao i poniznog i odvažnog izražavanja svoga mnijenja tamo gdje su kompetentni.«

Caput III

DE VITA OECONOMICA-SOCIAU

63, (*De quibusdam vitae oeconomicae aspectibus*). Etiam in vita oeconomica-sociali personae humanae dignitas eiusque integra vocatio, totiusque societatis bonum, honoranda atque promovenda sunt, Homo enim totius vitae oeconomicae-socialis auctor, centrum et finis est.

Oeconomia hodierna, non secus atque aliae vitae socialis provinciae, crescenti super naturam hominis dominatione notatur, densioribus impensioribusque relationibus atque mutua dependentia, inter cives, coetus et populos, necnon frequentiori politicae potestatis interventione. Insimul progressus in rationibus producendi atque in bonis ac servitiis commutandis, oeconomiam aptum effecerunt instrumentum, quo aductis familiae humanae necessitatibus melius provideri possit.

Non desunt tamen rationes inquietudinis. Homines non pauci, praesertim in regionibus oeconomice progressis, re oeconomica quasi regi videntur, ita ut fere tota eorum vita persofcdis ac socialis spiritu quodam oeconomistico imbuatur, tam in nationibus quae oeconomiae collectivisticae favent quam in aliis. Eo temporis momento quo vitae oeconomicae incrementum, dummodo rationabiliter humaniterque dirigatur atque coordinetur, inaequalitates sociales mitigare posset, saepe saepius in earum exasperationem, vel etiam alicubi in regressum conditionis socialis debilium et in despectum pauperom vertitur. Dum rebus omnino necessariis ingens multitudo adhuc caret, aliqui, etiam in regionibus minus progressis, opulenter vivunt vel bona dissipant. Luxus et miseria simul existunt. Dum pauci maxima deliberandi potestate fruuntur, multi omni paene possibilitate carent propria iniciativa ac responsabilitate agendi, saepe etiam in conditionibus vitae et laboris persona humana indignis versantes.

Similes aequilibrarii oeconomici socialisque defectus inter agriculturam, industriam ac servitia, sicut etiam inter diversas regiones unius eiusdemque nationis advertuntur. Inter nationes oeconomice magis progressas aliasque nationes gravior in dies oppositio fit, quae ipsam pacem mundi in discrimen vocare potest.

Has disparitates coevi nostri conscientia in dies vividiore sentiunt, cum eis persuasissimum sit, ampliores technicas et oeconomicas facultates, quibus mundus hodiernus gaudet, hunc infaustum statum rerum corrigere posse atque debere. Inde autem reformationes multuae in vita oeconomica-sociali atque mentis et habitudinis conversio ab omnibus requiruntur. Ad hoc Ecclēsia iustitiae et aequitatis principia, tam pro vita individuali et sociali, quam pro vita internationali, a recta ratione-postulata, in decursu saeculorum sub luce

III glava

EKONOMSKOSOCIJALNI ŽIVOT

Neki vidovi ekonomskog Života

63. I u privredno-društvenom životu treba također poštivati i promicati dostojanstvo ljudske osobe, njezin cjelovit poziv i dobro Čitavoga društva, čovjek je naime začetnik, središte i svrha svega privredno-društvenog života.

Poput svih drugih područja društvenoga života, i moderna je ekonomija obilježena sve većim čovjekovim gospodstvom nad prirodom* sve gušćim i jačim odnosima i međusobnom ovisnošću građana, skupina i naroda kao i sve češćim zahvatima političke vlasti. Ujedno je napredak u načinu proizvodnje i u organizaciji razmjene dobara i službi učinio privredu prikladnim sredstvom da bi mogla bolje zadovoljiti povećane potrebe ljudske obitelji.

Ipak ima razloga i za zabrinutost. Mnogi ljudi, osobito u ekonomski razvijenim zemljama, čini se, kao da se ravnaju jedino zahtjevima ekonomije; gotovo sav njihov osobni i društveni život prožet je »ekonomizmom«, kako u državama s kolektivističkom ekonomijom tako i u onim drugima. U trenutku kad bi porast privrede — samo da se racionalno i humano upravlja i koordinira — mogao ublažiti socijalne nejednakosti, on se sve češće pretvara u njihovo zaoštavanje, tu i tamo čak u pogoršavanje socijalnih prilika onih koji su slabi i u preziranje siromašnih. Dok ogromnom mnoštvu ljudi nedostaje ono najnužnije za život, neki, pa i u manje razvijenim zemljama, žive u izobilju ili rasipaju dobra. Raskoš i bijeda žive jedno uz drugo. I dok nekolicina raspolaže najvećom vlašću odlučivanja, dođe su mnogi lišeni skoro svake mogućnosti osobne inicijative i odgovornosti. Živeći često u uvjetima života i rada koji su nedostojni ljudske osobe.

Slične se ekonomske i socijalne neuravnoteženosti zapažaju između poljoprivrede, industrije i usluga, kao i između različitih krajeva jedne te iste države. Iz dana u dan nastaje sve ozbiljnija suprotnost, koja može dovesti u opasnost, sam mir u svijetu.

Ljudi našeg vremena osjećaju sve življom sviješću te nejednakosti jer su duboko uvjereni da bi velike tehničke i ekonomske mogućnosti kojima raspolaže današnji svijet mogle i morale ispraviti to žalosno stanje stvari. Zato svi traže mnoge reforme u ekonomsko--socijalnom životu i promjenu mentaliteta i ponašanja. U tom je cilju Crkva tokom stoljeća u svjetlu Evanđelja razradila i pogotovu u ovo zadnje vrijeme iznijela načela pravde i jednakosti što ih traži

Evangelii exaravit atque his praesertim ultimis temporibus protulit. Sacrum Condium haec prindpia secundum adiuncta huius aetatis roborare orientationesque quasdam proferre intendit, exigentias pro-pressionis oeconomicae imprimis respiciens.*

Sectio I DE

PROGRESSIONE OECONOMICA

64. (De progressionem oeconomica in hominis servitium). *Hodie*, magis quam antea, ut augmento populi consulatur et crescentibus generis humani optatis satisfiat, incrementum productionis bonorum agriculturae et industriae necnon praestationis servitiorum iure intenditur. Ideo favendum est progressui tecnico, spiritui innovationis, studio inceptuum creandorum atque ampliandorum, methodis productionis aptandis, ac strenuis quorumcumque productionem exercentium conatibus: omnibus nempe elementis quae huic progressioni inserviunt. Huius autem productionis finalitas fundamentalis non est merum productorum incrementum, neque lucrum vel dominatus, sed hominis servitium, hominis quidem integri, attento ordine materialium eius necessitatum atque eius vitae intellectualis, moralis, spiritualis ac religiosae exigentiarum, hominis, didimus, cuiuscumque, et cuiuscumque hominum coetus, cuiusvis stirpis vel mundi regionis. Itaque navitas oeconomica, secundum methodos et leges proprias, intra fines ordinis moralis« exercenda est ita ut Dei de homine consilium adimpleatur.⁸

65. (De progressionem oeconomica sub consilio hominis). *Progressio* oeconomica sub hominis consilio manere debet; nec soli arbitrio paucorum hominum aut coetuum nimia potentia oeconomica pollentium, nec solius communitatis politicae, nec quarundam potentiorum nationum remittenda est. Oportet e contra ut, in quocumque gradu, homines quam plurimi atque, ubi de relationibus internationalibus agitur, omnes nationes in ea dirigenda activas partes habeant. Pariter opus est ut opera spontanea singulorum hominum liberorumque coetuum cum auctoritatum publicarum conatibus coordinentur atque apte et cohaerenter componantur.

Incrementum nec soli cursui quasi mechanico activitatis oeconomicae singulorum nec soli potestati auctoritatis publicae relinquendum est. Quare erroris arguendae sunt, tam doctrinae quae spe de falsae libertatis reformationibus necessariis obstant, quam illae quae iura fundamentalia personarum singularum et coetuum organizationi productionis collectivae postponunt.⁴

zdrav razum kako za život pojedinaca i društva tako i za međunarodni život. Koncil želi naglasiti ta načela s obzirom na današnje prilike i iznijeti neke smjernice imajući na umu prije svega zahtjeve ekonomskog napretka.¹

1. odjeljak

EKONOMSKI RAZVOJ

Ekonomski razvoj u službi čovjeka

64. Danas se 8 pravom više nego ikada radi na tome da se poveća poljoprivredna i industrijska proizvodnja te proširi mreža usluga, da bi se tako riješio problem porasta stanovništva i zadovoljilo sve veći željama čovječanstva. Zato treba potpomagati tehnički napredak, otvorenost prema novomu, nastojanja oko stvaranja i proširenja poduzeća, adaptaciju raznih metoda proizvodnje i žive napore svih onih koji sudjeluju u proizvodnji, jednom riječju sve ono što služi tome razvoju. No osnovni cilj te proizvodnje nije pukom umnažanje proizvedenih dobara niti dobitak ili gospodovanje nego služenje čovjeku i to čitavome čovjeku prema hijerarhiji njegovih materijalnih potreba i prema zahtjevima njegova intelektualnog, moralnog, duhovnog i religioznog života; kažemo bilo kojem čovjeku, bilo kojoj skupini ljudi, bilo koje rase ili kraja svijeta. A zato se ekonomska djelatnost treba razvijati prema vlastitim metodama i zakonima u granicama moralnog reda² tako da se ostvari Božji plan s čovjekom.⁸

čovjekova kontrola ekonomskog razvoja

65. Ekonomski razvoj mora ostati pod čovjekovim nadzorom. Ne smije se prepustiti samovolji nekolicine ljudi ili skupina koje imaju u ruci preveliku ekonomsku moć, a ni samoj političkoj zajednici ni nekim moćnijim nacijama. Naprotiv, treba da što je moguće veći broj ljudi na svim razinama, a na međunarodnom planu svi narodi, aktivno sudjeluju u ravnanju tim razvojem. Jednako je potrebno, da se spontane inicijative pojedinaca i njihovih slobodnih udruženja koordiniraju te prikladno i organski usklade s pothvatima javnih vlasti.

Ekonomski se rast ne smije prepustiti niti samom gotovo mehaničkom toku ekonomske djelatnosti pojedinaca niti samo moći javne vlasti. Treba stoga smatrati zabludom isto tako one nauke koje se u ime krivog pojma slobode opiru potrebnim reformama kao i one koje temeljna prava pojedinih osoba i skupina žrtvuju kolektivnoj organizaciji proizvodnje.*

Meminerint ceterum cives suum esse ius et officium, etiam a potestate civili agnoscendum, ad verum propriae communitatis pro-pressum pro sua possibilitate conferre. Praesertim in regionibus oeconomice minus progressis, ubi omnes opes urgenter adhibendae sunt, bonum commune graviter in discrimen vocant qui opes suas infructuosas retinent vel — salvo iure personali migrationis — communitatem suam subsidiis sive materialibus sive spiritualibus privant quibus illa eget.

66. (De ingentibus differentiis oeconomicis-socialibus removen-dis).

Ut exigentis iustitiae et aequitatis satisfiat, strenue enitendum est ut, servatis iuribus personarum atque propria indole cuiusque populi, ingentes quae nunc sunt et saepe crescunt inaequalitates oeconomicae cum discriminatione individuali et sociali coniunctae, quam citius removeantur. Pariter, in pluribus regionibus, attentis peculiaribus agriculturae difficultatibus sive in gignendis sive in vendendis bonis, adiuvandi sunt ruricolae cum ad productionem augendam et vendendam, tum ad necessarias evolutiones ac innovationes inducendas, tum ad aequum redditum consequendum, ne, ut saepius accidit, in condicione civium inferioris ordinis maneant. Ipsi autem agricolae, praesertim iuvenes, sese sollerter applicent ad suam peritiam professionalem perficiendam, sine qua progressio agriculturae dari nequit.⁵

Iustitia et aequitas item requirunt ut mobilitas, quae in progredi-entibus rebus oeconomicis necessaria est, ita ordinetur, ne vita hominum singulorum eorumque familiarum incerta et praecaria fiat. Erga opifices vero, qui ex alia natione vel regione oriundi, ad promotionem oeconomicam populi vel provinciae labore suo conferunt, quaevis discriminatio quoad condiciones remunerationis vel laboris sedulo vitanda est. Insuper universi, imprimis publicae potestates, illos non simpliciter veluti mera productionis instrumenta sed ut personas habere debent, eosque adiuvare ut familiam suam apud se accessere et decentem habitationem sibi providere possint, atque «orum insertioni in vitam sociale[m] populi vel regionis recipientis favere. Attamen, quantum fieri potest, in propriis regionibus fontes laboris creentur.

In rebus oeconomicis hodie mutationi obnoxiiis uti in novis societatis industrialis formis in quibus e. g. automatio progreditur, curandum est ut labor sufficiens et unicuique conveniens, simul ac possibilitas congruae formationis technicae et professionalis praebeatur, et in tuto collocentur victus atque dignitas humana eorum praesertim qui ob morbiim vel aetatem gravioribus laborant difficultatibus.

Uostalom, neka se sjetite građani da imaju i pravo i dužnost — a to treba da im prizna i javna vlast — da prema svojim mogućnostima doprinesu pravom napretku svoje zajednice. Osobito u zemljama u razvoju, gdje neodgodivo treba upotrijebiti sva raspoloživa sredstva, oni koji svoja bogatstva države neiskorištena teško ugrožavaju opće dobro. Isto vrijedi i za one koji — izuzevši osobno pravo na iseljenje — lišavaju svoju zajednicu bilo materijalnih bilo duhovnih sredstava koja su joj potrebna.

Treba ukloniti goleme privredno-društvene nejednakosti

h ■-

661\J)a se uzmogne udovoljiti zahtjevima pravde i pravičnosti treba se živo založiti da se poštivanjem osobnih^{^^y} ijWas[^]tosti svakog naroda što brže uklonimo[^]ojeme eJEo[^]msk[^] n[^]jeHn[^]oosti koje su povezane s individualnom i socijalnom diskriminacijom koje danas postoje a često se povećavaju. Isto tako treba u mnogim krajevima, zbog posebnih poteškoća poljoprivrede bilo u proizvodnji bilo u prodaji dobara, pomoći seljacima da se poveća proizvodnja i prodaja, da se provedu nužne promjene i modernizacije i da se postigne pravičan dohodak. U protivnom će seljaci ostati, kako se to često događa, građani drugog jreda. Ti pak poljodjelci, osobito mladići neka marljivo rade na tome da poboljšaju svoju stručnu spremu, bez čega ne može biti napretka u poljoprivredi.« j

Pravda i pravičnost također zahtijevaju da promjenljivost koja je nužna za ekonomiju u razvoju bude uređena tako da se izbjegne neizvjestan i ugrožen život pojedinaca i njihovih obitelji, što se tiče radnika koji dolaze iz drugih naroda ili zemalja a koji svojim radom pridonose ekonomskom razvoju nekog naroda ili kraja, valja se brižno čuvati svake diskriminacije u naplaćivanju ili uvjetima rada. Osim toga treba da ih svi, a napose javne vlasti, ne drže pukim sredstvima proizvodnje, nego osobama i pomognu im da dovedu k sebi svoju obitelj i da si pribave pristojan stan te da se zalažu za njihovo uključivanje u društveni život naroda ili kraja koji ih prima. No ipak, koliko je moguće, neka se izvori rada stvaraju u njihovim krajevima.

U današnjim ekonomskim previranjima kao i u novim oblicima industrijskog društva, u kojima se, na primjer, sve više primjenjuje automacija, treba se pobrinuti da se svakome osigura dostatno i prikladno zaposlenje kao i mogućnost odgovarajuće tehničke i stručne spreme. Moraju se također zajamčiti sredstva za život i ljudsko dostojanstvo onih koji se, osobito zbog bolesti ili starosti, nalaze u većim, teškoćama.

Sectio 2

DE QUIBUSDAM PRINCIPIIS TOTAM VITAM OECONOMICAM-SOCIALEM REGENTIBUS

7. (*De labore eiusque condicionibus atque de otio*). Labor humanus, qui in bonis gignendis ac commutandis vel in vervitiis oeconomicis suppeditandis exercetur, ceteris elementis vitae oeconomicae praestat, quippe quae tantum rationem instrumentorum habeant.

Hic enim labor, sive proprio Marte assumatur sive ab alio conducatur, a persona immediate procedit, quae res naturae quasi suo sigillo signat easque suae voluntati submittit. Labore suo, homo ordinarie suam suorumque vitam sustentat, cum fratribus suis coniungitur eisque inservit, germanam caritatem exercere potest atque creationi divinae perfidendae sodam operam praebere. Immo, per laborem Deo oblatum, tenemus hominem ipsi redemptionis operi Iesu Christi consodari, qui praecellentem labori detulit dignitatem, cum in Nazareth propriis manibus operaretur. Exinde oritur pro unoquoque officium fideliter laborandi atque etiam ius ad laborem; societatis vero est, iuxta adiuncta in ea vigentia, pro sua parte cives adiuvari ut sufficientis laboris occasionem invenire possint. Denique ita remunerandus est labor ut homini facultates praebeantur suam suorumque vitam materiale, sociale, culturale spiritualeque digne excolendi, spectatis uniuscuiusque munere et productivitate necnon officinae conditionibus et bono communi.«

Cum habitus oeconomicus plerumque consociato hominum labore fiat, iniquum et inhumanum est illam ita componere et ordinare ut quibusvis laborantibus detrimento sit. Saepius autem accidit, etiam nostris diebus, ut opus fidentes quodammodo in servitutem proprii operis redigantur. Quod sic dictis legibus oeconomicis nequaquam iustificatur. Universus igitur fructuosi laboris processus necessitatibus personae eiusque vitae vivendi rationibus accommodandus est; imprimis eius vitae domesticae, praesertim quod ad matrem familiae spectat, respectu semper habito et sexus et aetatis. Laborantibus praebeatur insuper facultas proprias qualitates personamque suam in ipso laboris exercitio applicandi. Huic exercitio tempus viresque suas debita cum responsabilitate applicantes, tamen ad vitam familiarem, culturale, sociale et religiosam colendam etiam sufficienti quiete et otio omnes gaudeant. Immo opportunitatem habeant vires ac potentias libere evolendi, quas fortasse in labore professionali parum excolere valent.

68. (*De participatione in inceptis et in universa rei oeconomicae dispositione, et de conflictibus in labore*). In inceptis oeconomicis personae consociantur, homines scilicet liberi et sui iuris, ad imagi-

2. odjeljak

NEKA NAČELA O SVEUKUPNOM SOCIJALNO-- EKONOMSKOM ŽIVOTU

Rad, radni uvjeti i slobodno vrijeme

67. Ljudski rad koji se obavlja u proizvodnji i izmjeni dobara ili na području ekonomskih usluga, ima veću vrijednost negoli ostali elementi ekonomskog života jer su ovi samo sredstva.

Taj naime rad, obavljao ga netko samostalno ili ovisno o poslodavcu, neposredno proizlazi iz osobe koja kao da predmetima utiskuje svoj pečat i podvrgava ih svojoj volji, čovjek svojim radom redovito uzdržava Život i svoj i svojih, povezuje se sa svojom braćom i služi im, može iskazivati autentičnu ljubav i dati svoj prilog dovršenju Božjeg stvaranja, štoviše, držimo da se čovjek, prikazujući Bogu svoj rad, pridružuje otkupiteljskom djelu Isusa Krista, koji je, radeći u Nazaretu vlastitim rukama, dao radu uzvišeno dostojanstvo. Iz toga proizlazi za svakoga čovjeka dužnost da savjesno radi, kao i pravo na rad. A zadaća je društva da prema konkretnim prilikama sa svoje strane pomaže građanima da uzmognu naći priliku za dostatan rad. Konačno, vodeći računa o funkciji i produktivnosti svakoga, o stanju poduzeća i o općem dobru, rad valja tako nagradivati da se čovjeku osiguraju sredstva za dostojno materijalno, društveno, kulturno i duhovno Življenje svoje i svojih.«

Budući da je ekonomska djelatnost većim dijelom plod udruženog ljudskog rada, nepravedno je i nečovječno organizirati ga i urediti tako da bude na štetu bilo kojeg radnika, češće se, međutim, događa, pa i u naše dane, da su radnici u nekom smislu robovi vlastitog rada. To se nipošto ne može opravdati tzv. ekonomskim zakonima. Treba stoga sav proces proizvodnje prilagoditi potrebama psobe i njezinim životnim odnosima, i to u prvom redu kućnoga živbta osobito što se tiče majki obitelji, imajući uvijek u vidu spol i dob. , Radnicima treba također dati mogućnost da samim radom razvijaju vlastite sposobnosti i svoju osobu. Premda u tom radu upotrebljavaju svoje vrijeme i svoje sile s dužnom odgovornošću, ipak neka svi imaju dovoljno odmora i slobodnog vremena za obiteljski, kulturni, socijalni i vjerski život. Dapače treba da imaju prilike da slobodno razvijaju svoje snage i sposobnosti, koje možda malo mogu razvijati u svom profesionalnom poslu.

Sudioništvo u poduzećima i u optem ekonomskom poslovanju. Radni sporovi

68. U privrednim se poduzećima udružuju osobe, to jest slobodni i samostalni ljudi, stvoreni na sliku Božju. Stoga, imajući na umu

nem Dei creati. Ideo, attentis muneribus uniuscuiusque, sive proprietariorum, sive conductorum operis, sive dirigentium, sive operariorum, atque salva necessaria directionis operis unitate, promoveatur, modis apte determinandis, omnium actiosa participatio in inceptorum curatione.⁷ Cum autem saepius non iam in ipso incepto, sed altius a superioris ordinis institutis de oeconomicis et sodalibus condicionibus decernatur, e quibus sors futura laborantium eorumque Uberonum pendet, etiam in his statuendis partem habeant, et quidem per seipsos vel per delegatos libere electos.

Inter fundamentalia personae humanae iura adnumerandum est ius pro laborantibus consodationes libere condendi, quae eos vere representare et ad vitam oeconomicam recto ordine disponendam conferre possint, necnon ius earum navitatem sine ultionis periculo libere participandi. Per huiusmodi ordinatam participationem, cum progrediente formatione oeconomica et sociali iunctam, in dies augetur apud omnes proprii muneris onerisque conscientia, qua ipsi eo adducantur ut, secundum capacitates aptitudinesque sibi proprias, totius operis progressionis oeconomicae et socialis necnon universi boni communis procurandi socios se sentiant.

Cum vero conflictus oeconomici-sociales oriuntur, ut ad pacificam eorum solutionem deveniatur enitendum est. Licet autem semper praepriis ad sincerum inter partes colloquium sit recurrendum, operistitium tamen, et in hodiernis adiunctis, ad propria iura defendenda et ad iusta laborantium quaesita implenda, adiumentum necessarium, etsi ultimum, manere potest. Quamprimum vero viae ad negotiationem et conciliationis colloquium resumendum quaerantur.

69. (*De bonorum terrestrium ad universos homines destinatione*). Deus terram cum omnibus quae in ea continentur in usum universorum hominum et populorum destinavit, ita ut bona creata aequa ratione ad omnes affluere debeant, iustitia duce, caritate comite.⁸ Quaecumque formae proprietatis sint, legitimis institutis populorum accommodatae, secundum diversa atque mutabilia adiuncta, ad hanc bonorum universalem destinationem semper attendendum est. Quapropter homo, illis bonis utens, res exteriores quas legitime possidet non tantum tamquam sibi proprias, sed etiam tamquam communes habere debet, eo sensu ut non sibi tantum sed etiam aliis prodesse queant. Ceterum, ius habendi partem bonorum sibi suisque familiis sufficientem omnibus competit. Ita Patres Doctoresque Ecclesiae senserunt, docentes ad pauperes sublevandos homines obligari, et quidem, non tantum ex superfluis.¹⁰ Qui autem in extrema necessitate degit, ius habet ut ex aliorum divitiis necessaria sibi procuret.¹¹ Cum tot sint in mundo fame oppressi, Sacrum Concilium omnes sive singulos sive auctoritates urget ut, illius sententiae Patrum me-

službu svakoga pojedinca — vlasnika, poduzetnika, kadrova i radnika — sačuvavši potrebno jedinstvo uprave, treba raditi na tome da svi aktivno učestvuju u upravi poduzeća i to na način koji valja prikladno odrediti.⁷ No budući da se odluke o općim ekonomskim i socijalnim uvjetima, o kojima ovisi budućnost radnika i njihove djece, vrlo često ne donose u samom poduzeću, nego u višim nadležnostima, treba da radnici sudjeluju i kod donošenja takvih odluka, bilo sami izravno, bilo putem svojih slobodno izabranih predstavnika.

Među temeljna prava ljudske osobe treba ubrojiti pravo radnikā da slobodno osnivaju udruženja koja će ih uistinu predstavljati i doprinositi da se ekonomski život ispravno organizira, kao i pravo da mogu slobodno sudjelovati u radu tih udruženja, bez opasnosti represalija. Zahvaljujući tako organiziranom sudjelovanju, povezanom s unapređenjem ekonomske i socijalne izobrazbe, kod svih će sve više rasti svijest vlastite Zadaće i -odgovornosti i tako doći do toga da će se, prema svojim vlastitim sposobnostima i darovima, osjetiti aktivnim članovima u čitavom djelu ekonomskog i socijalnog razvitka i ostvarenja općeg dobra.

U slučaju ekonomsko-socijalnih sporova, potrebno je potruditi se da se mirno nađe rješenje. Premda se uvijek valja najprije poslužiti iskrenim dijalogom među strankama, štrajk može ipak i u današnjim prilikama ostati nužno sredstvo, iako posljednje, za obranu vlastitih prava i za ostvarenje pravednih zahtjeva radnika. Ali neka se što prije potraže putovi da se opet uspostave pregovori i dijalog za izmirenje.

Zemaljska dobra namijenjena svim ljudima

69. Bog je zemlju i sve što ona sadrži namijenio svim ljudima i svim narodima, tako da bi stvorena dobra morala pritićati po pravičnosti svima, pod vodstvom pravde i ljubavi.* Ma kakvi bili oblici vlasništva, prilagođeni zakonitim institucijama pojedinih naroda, prema različitim i promjenljivim okolnostima, uvijek treba paziti na tu opću namjenu dobara. Zato čovjek, služeći se tim dobrima, ne smije nikada držati da su stvari koje zakonito posjeduje jedino njegove nego ih također treba smatrati i kao zajedničke, u tom smislu što one mogu koristiti ne samo njemu jedinome nego također i drugima.* Uostalom svima pripada pravo da posjeduju dio dobara dovoljan pojedincu i njegovoj obitelji. To je bila misao crkvenih otaca i naučitelja, koji su naučavali da su ljudi dužni pomagati siromahe, i to ne samo od svojega suviška.« A tko, se nalazi u krajnjoj nuždi ima pravo da sebi pribavi potrebno od tuđega." Budući da u svijetu ima mnogo ljudi koji trpe glad, Koncil zaklinje sve, i pojedince i vlasti, da, imajući na pameti onu otačku izreku: »Nahrani

mores: Pasce fame morientem, quia si non pavisti occidisti," pro uniuscuiusque facultate, bona sua revera communicent et impendant, praesertim illos, sive singulos sive populos, auxiliis muniendo, quibus ipsi sese adiuvare atque evolvere possint.

In societatibus oeconomice minus progressis non raro destinationi communi bonorum ex parte per consuetudines et traditiones communitati proprias satis fit, quibus unicuique membro bona prorsus necessaria praebentur. Vitandum tamen est ne consuetudines quaedam ut omnino immutabiles habeantur, si novis exigentiis huius temporis non iam respondeant; altera vero parte, ne contra honestas consuetudines imprudenter agatur quae, dummodo hodiernis adiunctis apte accommodentur, perutiles esse non desinunt. Similiter in nationibus oeconomice valde progressis, corpus quoddam sodalium Institutionum, ad cautionem et securitatem spectantium, communem bonorum destinationem pro sua parte ad actum adducere potest. Ulterius promota sunt servitia familiaria et socialia, praesertim quae animi cultui atque educationi consulunt. In his omnibus instituendis, invigilandum tamen est ne dves ad quamdam erga societatem inertiam inducantur neve suscepti officii onus reiidant et servitium repudient.

70. (*De bonorum collocationibus et de re nummaria*). Bonorum collocationes, ex sua parte, tendere debent ad occasiones laboris redditusque sufficientes tam populo hodierno quam futuro procurandos. Quicumque de his collocationibus et vitae oeconomicae ordinatione decernunt — sive singuli, sive coetus, sive auctoritates publicae —, hos fines prae oculis habere tenentur, atque gravera suam obligationem agnoscere ex Una parte invigilandi, ut necessariis ad vitam decentem requisitis, sive singulorum sive totius communitatis, provideatur, ex altera parte futura praevideendi et iustum aequilibrium constituendi inter necessitates hodiernae consumptionis, sive individualis sive collectivae, et exigentias collocandi bona pro generatione ventura. Semper etiam prae oculis habeantur urgentes nationum vel regionum oeconomice minus progressarum necessitates. In re autem monetaria caveatur ne propriae nationis necnon aliarum nationum bono offendatur. Provideatur insuper ne oeconomice debiles ex valoris pecuniae immutatione iniuste detrimentum patiantur.

71. (*De accessione ad proprietatem et dominium privatum bonorum; et de ditifundus*). Cum proprietates ac, aliae in bona exteriora domini privati formae ad expressionem personae conferant, cum insuper occasionem ei praebeant suum munus in societate et oeconomia exercendi, valde interest ut, sive singulorum sive communitatum, ad quoddam bonorum exteriorum dominium accessio foveatur.

onoga koji umire od gladi jer ako ga nisi nahranio ubio si ga«,¹⁸ prema svojim mogućnostima stvarno stave na raspolaganje i upotrijebe svoja dobra pružajući osobito onima, bilo pojedincima bilo narodima, sredstva kojima oni sami mogu sebi pomoći i razvijati se.

Cesto je u ekonomski slabije razvijenim društvima opća namjena dobara djelomično ostvarena putem običaja i tradicija koje su vlastite toj zajednici a koje svakom članu osiguravaju najnužnija dobra. Treba se ipak čuvati toga da se neki običaji smatraju nepromjenljivima ako više ne odgovaraju novim zahtjevima današnjega vremena; s druge pak strane ne smije se nerazborito raditi ni protiv čestitih običaja koji ne prestaju biti vrlo korisni samo ako se zgodno prilagode današnjim prilikama. Slično u ekonomski vrlo razvijenim zemljama može mreža institucija za socijalno zbrinjavanje i osiguranje sa svoje strane pridonijeti da se opća namjena dobara provede u djelo. Nadalje je vrlo važno promicati razvoj službi za obiteljske i socijalne potrebe, osobito one koje se brinu za obrazovanje i odgoj. Pri uređivanju svih tih institucija treba bdjeti da građani ne zauzmu prema društvu stav pasivnosti, izbjegavanja tereta preuzetih dužnosti i odbijanja službi. . ' . *

Investicije i novčana sredstva

70. Investicije, sa svoje strane, moraju ići za tim da osiguraju zaposlenje i dovoljne prihode kako današnjem tako i budućem stanovništvu. Svi oni koji odlučuju o tim investicijama i organizaciji privrednog života — pojedinci, skupine ili javne vlasti — dužni su imati pred očima te ciljeve i biti svjesni svoje teške obaveze da, s jedne strane, bdiju kako bi i pojedinci i čitava zajednica bili opskrbljeni dobrima koja su potrebna za doličan život, a s druge strane da predvide buduće situacije te osiguraju pravilnu ravnotežu između zahtjeva sadašnje potrošnje, pojedinačne i skupne, i zahtjeva za investiranje u korist budućeg pokoljenja. Treba također da uvijek imaju pred očima neodložive potrebe ekonomski slabije razvijenih naroda i krajeva. Sto se pak tiče valute, valja pripaziti da se ne povrijedi dobro vlastite zemlje ili dobro drugih naroda. Treba osini toga osigurati da oni koji su ekonomski slabiji ne pretrpe nepravednu štetu kod promjena vrijednosti novca.

Privatno vlasništvo i posjedovanje dobara. Problem latifundija

71. Vlasništvo i ostali oblici privatnog raspolaganja vanjskim dobrima pridonose tome da osoba dođe do izražaja i uz to daju čovjeku mogućnost da vrši svoju zadaću u društvu i privredi. Stoga je vrlo važno nastojati oko toga da i pojedinci i grupe imaju pristup gospodarenju vanjskim dobrima.¹

Proprietas privata aut dominium quoddam in bona exteriora spatium plane necessarium ad personalem et familiarum autonomiam unicuique conferunt, et velut libertatis humanae extensio considerari debent. Demum, quia ad munus onusque exercendum stimulus addunt, condicionem quamdam libertatum civilium constituunt.¹¹

Formae talis domini vel proprietatis sunt hodie diversae et in die adhuc magis diversificantur. Omnes autem, non obstantibus fundis socialibus, iuribus et ministeriis a societate procuratis, causa non parvipendenda securitatis manent. Quod non tantum de proprietatibus materialibus dicendum est, sed etiam de Immaterialibus bonis, uti sunt capacitates professionales.

Ius autem privati domini sui iuri non obstant quod variis formis proprietatum publicarum inest. Translatio quidem bonorum in publicam proprietatem non nisi a competenti auctoritate, iuxta boni communis exigentias et intra eius limites, aequa compensatione oblata, fieri potest. Praeterea, ad publicam auctoritatem pertinet praecavere ne quis privata proprietate contra bonum commune abutatur.¹⁴

Ipsa autem proprietas privata et indolem sociale naturam suam habet, quae in communis destinationis bonorum lege fundatur.¹⁸ Quae sociali indole neglecta, proprietas multoties occasio cupiditatum et gravium perturbationum fieri accidit, ita ut ad ipsum ius in discrimen vocandum impugnatoribus praetextus detur.

In pluribus regionibus oeconomice minus progressis, magni vel etiam latissimi rustici fundi existunt, mediocriter exculi vel lucra causa sine ulla cultura manentes, dum maior pars populi vel terris caret vel minimis tantum agris gaudet, atque, ex altera parte, incrementum fructificationis agrorum evidenter urgens apparet. Non raro ii qui a dominis ad laborem conducuntur, vel qui partem illorum titulo locationis colunt, non nisi stipendium vel proventum homine indignum recipiunt, decenti habitatione privantur, necnon a mediatoribus esse spoliantur. Omni securitate carentes, sub tali personali famulatu vivunt, ut fere omnis facultas sponte et cum responsabilitate agendi eis tollatur, omnisque promotio in cultu humano et omnis pars in vita socialis et politica illis prohibeantur. Pro variis igitur casibus reformationes necessariae sunt: ut crescant redditus emendentur condiciones laboris, augeatur securitas in conductione, deturque incitamentum ad sponte operandum; immo ut distribuantur fundi non satis exculi iis qui easdem terras fructuosas reddere valeant. Quo in casu suppeditanda sunt res et media necessaria, praesertim educationis subsidia et iustae ordinationis cooperativae facultates. Quoties autem proprietas ademptionem bonum commune exegerit, compensatio ex aequitate omnibus adiunctis petenda, aestimanda est.

Privatno vlasništvo ili neki drugi oblik gospodarenja vanjskim dobrima daju svakome uistinu neophodan prostor za osobnu i obiteljsku samostalnost te ih treba smatrati proširenjem ljudske slobode. Konačno, budući da stimuliraju odgovorno vršenje službe, tvore jedan od uvjeta građanskih sloboda.^{1*}

Oblici, takvog gospodarenja ili posjedovanja danas su raznoliki te postaju iz dana u dan svi različiti. Uza sve socijalne fondove, prava i službe što ih daje društvo svi ti oblici ostaju ipak važan izvor sigurnosti. Rečeno vrijedi ne samo za vlasništvo materijalnih nego također i nematerijalnih dobara, kao što su to stručne sposobnosti.

Pravo na privatno vlasništvo ne protivi se pravu različitih oblika društvenog vlasništva. Prijenos dobara u društveno vlasništvo može vršiti samo nadležna vlast prema zahtjevima općega dobra i unutar njegovih granica uz pravičnu nadoknadu. Osim toga na javnu vlast spada da preduhitri da ne bi tko zloupotrijebio privatno vlasništvo protiv općeg dobra.^{1*}

I samo privatno vlasništvo ima po svojoj prirodi također društveni karakter koji se temelji na zakonu opće namjene dobara.¹⁵ Zanemari li se taj društveni karakter, vlasništvo na mnogo načina može postati prigoda za pohlepu i teške nereda te time izlika poricateljima da dovedu u pitanje i samo pravo na vlasništvo.

, U mnogim zemljama koje su ekonomski slabije razvijene postoje veliki, pa i vrlo prostrani poljoprivredni posjedi, koji se tek polovično obrađuju ili se iz spekulantskih razloga uopće ne obrađuju, dok je veći dio pučanstva bez obradive zemlje ili je ima vrlo malo, a s druge se strane povećanje poljoprivredne proizvodnje očito pokazuje kao neodgodivi zahtjev, često unajmljeni radnici ili oni koji obrađuju unajmljeni dio takvih posjeda primaju plaću ili prihod koji je nedostojan čovjeka; nemaju ni pristojnog smještaja a posrednici ih izrabljuju. Lišeni svake sigurnosti žive u takvoj osobnoj ovisnosti da im je uskraćena gotovo svaka mogućnost inicijative i osobne odgovornosti a priječi im se i svaki kulturni napredak i svako sudjelovanje u društvenom i političkom životu. Nužne su stoga, prema različitim slučajevima, reforme: da se povećaju prihodi, poprave radni uvjeti, poveća sigurnost kod unajmljivanja i da se podupire osobna inicijativa; dapače, da se nedovoljno obrađivani posjedi podijele onima koji će takvo zemljište moći učiniti plodnim. U tom slučaju treba da im se osigura pomoć i neophodno oruđe, osobito odgojna sredstva i mogućnost prave organizacije zadrugarskog tipa. Svaki put kad opće dobro traži eksproprijaciju, naknada treba da bude odmjerenjena po pravičnosti, uzevši u obzir sve okolnosti.

72. (*De navitate oeconomica-sociali et de Regno Christi*). Christiani qui activas partes in hodierna progrcssione oeconomica-sociali agunt et iustitiam caritatemque propugnant, persuasum sibi habeant se multum ad (humanitatis prosperitatem et mundi pacem conferre posse. In bis activitatibus sive singuli sive consociati exemplo fulgeant. Acquisitis quidem peritia experientiaque omnino necessariis, inter tetrestres navitates rectum ordinem servent, in fidelitate erga Christum flusque Evangelium, ita ut integra eorum vita, tam individualis quam socialis, spiritu Beatitudinum, notabiliter paupertatis, imbuatur.
;" Quicumque Christo obediens, primum quaerit Regnum Dei, inde validiorem ac puriorem amorem suscipit, ad omnes fratres suos adiuvandos et ad opus iustitiae, inspirante caritate, perficiendum.^{1*}

Caput IV DE VITA

COMMUNITATIS POLITICAE

73. (*De hodierna vita publica*). Nostris temporibus profundae advertuntur transformationes etiam in compage et institutionibus populorum, quae ipsorum evolutionem culturalem, oeconomkam ac socialem consequuntur; quae transformationes magnum influxum in conunitatis politicae vitam exercent, praesertim quod attinet ad omnium iura et officia in libertatis civilis exerditio ac in bono communi attingendo et ad civium relationes inter se et cum publica auctoritate ordinandas.

Ex vividiore humanae dignitatis conscientia exoritur, in variis mundi regionibus, studium ordinem politicum-iuridicum instaurandi, in quo personae iura in vita publica melius protegantur, ut siint iura Ubere sese coadunandi, consociandi, proprias opiniones exprimendi ac religionem privatim publiceque profitendi. Tutamen enim personae iurium condicio necessaria est ut cives, sive singuli sive consociati, in rei publicae vita et moderamine actuose participare possint.

Una cum progressu culturali, oeconomico ac sodali apud plures roboratur desiderium assumendi maiorem partem in conunitatis politicae vita ordinanda. In multorum conscientia studium augetur ut iura minorum alicuius nationis partium serventur, earum officiis erga communitatem politicam non neglectis; insuper reverentia in dies boesdt erga homines aliam opinionem vel aliam religionem profitentes; simul latior instituitur cooperatio, ut omnes cives, et non tantum quidam privilegiis ornati, iuribus personalibus reapse frui possint.

Reprobantur autem quaecumque formae politicae, in aliquibus regionibus vigentes, quae libertatem dvilem vel religiosam praepe-

Ekonomsko-socijalna djelatnost i Kristovo kraljevstvo

72. Kršćani koji aktivno sudjeluju u suvremenom ekonomsko-socijalnom razvoju i bore se za pravdu i ljubav neka budu uvjereni da mogu mnogo pridonijeti blagostanju čovječanstva i miru svijeta. U tim djelatnostima, radili oni pojedinačno ili udruženi, neka svijede svojim primjerom. Pošto su stekli doista neophodno stručno znanje i iskustvo, neka se u zemaljskim poslovima drže ispravne hijerarhije vrednota, vjerni Kristu i njegovu evanđelju, tako da sav njihov individualni i društveni život bude prožet duhom Blaženstava, a osobito duhom siromaštva.

Svatki tko slijedeći Krista traži najprije kraljevstvo Božje, prima odatle vredniju i čišću ljubav za pomaganje sve svoje braće i za dovršavanje djela pravde pod nadahnućem ljubavi.^{1*}

IV g l a v a ŽIVOT

POLITIČKE ZAJEDNICE

Suvremeni politički život

i 73. U naše se vrijeme opažaju duboke promjene također u strukturi i u ustanovama narod4; one su posljedica njihova kulturnog, privrednog i društvenog razvoja. Te promjene imaju velik utjecaj na život političke zajednice, osobito što se tiče prava i dužnosti sviju glede upotrebe građanske slobode i postizanja općega dobra te glede sređivanja odnosa građana među sobom i prema javnoj vlasti. • Iz življe svijesti o ljudskom dostojanstvu rađa se u raznim dijelovima svijeta nastojanje da se uspostavi takav političko-pravni porredak u kojem će biti bolje zašt^

životu, kao što su prava slobodnog* sastajanja i udruživanja, pravo na izražavanje vlastitih mišljenja te pravo na privatno i javno ispovijedanje vjere. Zaštita prava osobe jest, naime, nuždan uvjet da građani, bilo pojedinačno ili udruženi, mogu aktivno sudjelovati u životu i upravi javnih poslova. Kod mnogih se usporedo s kulturnim, privrednim i društvenim napretkom pojačava želja da preuzmu veću odgovornost u uređivanju života političke zajednice. U svijesti mnogih sve je življe nastojanje da se sačuvaju prava nacionalnih manjina ne zanemariivši kod toga njihove dužnosti prema državnoj zajednici. Povrh toga stalno raste poštovanje prema ljudima koji imaju drukčije mišljenje ili ispovijedaju drugu vjeru. U isto se vrijeme uspostavlja šira suradnja s.ciljem da se svi građani, a ne samo neki povlašteni, mogu doista služiti osobnim pravima.

Osuđuju se, međutim, svi oblici političkog uređenja koji su na snazi u nekim zemljama a koji sprečavaju građansku i vjersku slo-

diunt, victimas cupiditatum et crkoinum poliřarom multiplicant ac exercitium auctoritatis a bono communi ad commodum cuiusdam fařionis vel ipsorum moderatorom detorquent,

Ad vitam politicam vere humanam instaurandam nihil melius est quam anteriorem iustitiae et benevolentiae ac servitii boni communis sensum fovere atque persuasiones fundamentales circa veram indolcm communitatis politicae necnon circa finem, rectum exercitium et limites publicae auctoritatis corroborare.

74. (*De communitatis politicae natura et fine*). Homines, familiae et varii coetus, qui communitatem civilem constituunt[^] propriae insuffideritiae ad vitam plene humanam institutendam conscii sunt et necessitatem amplioris communitatis percipiunt, in qua omnes, ad commune bornim semper melius procurandum, cotidie proprias vires conferant.* Quapropter communitatem politicam secundum varias formas constituunt. Communitas ergo politica propter illud commune bonum exsistit, in quo suam plenam iustificationem et sensum obtinet, et ex qUo ius sUum primigenum et proprium depromit. Bonum vero commune summam complectitur earum vitae socialis condicionum, quibus homines, familiae et consociationes, suam ipsorum perfectionem plenius atque expeditius consequi possint.'

Multi autem et diversi sunt homines, qui in communitatem politicam conveniunt et legitime in diversa consilia declinare possunt. Ne igitur, unoquoque in suam sententiam abeunte, communitas politica distrahatur, auctoritas requiritur, quae omnium civium vires in bonum commune dirigat, non mechanice nec despotice, sed imprimis ut vis moralis, quae Hbertate et sucepti officii onerisque conscientia nititur.

Patet ergo communitatem politicam et auctoritatem publicam in natura humana fundari ideoque ad ordinem a Deo praefinitum pertinere; etsi regiminis determinatio et moderatorom designatio liberae civium voluntati relinquuntur.>

Sequitur item auctoritatis politicae exerditium sive in communitate ut tali, sive in institutis rem publicam repraesentantibus, semper intra fines ordinis moralis ad effectum deducendum esse, ad commune bonum — et quidem dymamice conceptum — procurandum, secundum ordinem iuridicum legitime statutum vel statuendum. Tunc cives ad obediehtiam praestandam ex conscientia obligantur.* £xinde vero patet responsabilitas, dighitas et momentum eorum, qui praesunt.

Ubi autem a publica auctoritate, suam competentiam excedente, cives premuntur, ipsi, quae a bono communi obiective postulantur, ne recusent; fas vero sit eis contra abusum huius auctoritatis sua conciviumque suorum iura defendere, illis servatis limitibus; quos lex naturalis et evangelica delineat.

vodu, umnožavaju žrtve političkih strasti i zločina te se, umjesto da vlast upotrebljavaju na opće dobro, njome služe u korist jedne stranke ili samih vlastodržaca. Da se uspostavi doista humani politički život, nema ništa bolje nego njegovati unutarnji osjećaj pravednosti, dobrohotnosti i služenja općem dobru i učvršćivati temeljna uvjerenja o pravoj naravi političke zajednice, o njezinu cilju, o ispravnom izvršavanju i granicama javne vlasti. /

Narav i svrha političke zajednice

74. Pojedinci, obitelji i razne skupine što sačinjavaju građansku zajednicu svjesni su vlastite nedostatnosti da ostvare potpuni ljudski život i uviđaju potrebu šire zajednice u kojoj će svi svakodnevno udruživati svoje sile u cilju sve savršenijeg ostvarenja općeg dobra.* Radi toga oni osnivaju političku zajednicu različitih oblika. Politička zajednica, dakle, postoji radi tog općeg dobra. U njemu ona nalazi svoje puno opravdanje i smisao, iz njega proizlazi njezino izvorno i vlastito pravo. Opće' pak dobro obuhvaća sve one uvjete društvenog života u kojima ljudi, obitelji, i udruženja mogu potpunije i lakše postići svoje usavršenje.«

No mnogi su i raznovrsni ljudi u političkoj zajednici, te mogu opravdano biti skloni različitim mišljenjima. Da se, dakle, politička zajednica ne bi raspala zbog toga što svatko slijedi svoje mišljenje, potrebna je vlast koja će snage svih građana upravljati prema općem dobru, ali ne mehanički ni despotski, nego prije svega kao moralna sila, koja se oslanja na slobodu i na svijest odgovornosti.

Očito je, stoga, da se politička zajednica i[^] javna vlast temelje na ljudskoj naravi i zato pripadaju redu koji je Bog predodredio, iako je oblik režima i izbor rukovodilaca prepušten slobodnoj volji građana.'

Isto tako slijedi da se vršenje političke vlasti, bilo unutar zajednice kao takve bilo u predstavničkim tijelima države, mota uvijek odvijati u granicama moralnog reda, i to s ciljem da se ostvari opće dobro—shvaćeno dinamički — prema pravnom poretku koji je već zakonito uspostavljen ili ga treba uspostaviti. Tada su građani u savjesti obavezni na poslušnost.⁴ Odatle se također jasno vidi odgovornost, dostojanstvo i važnost onih koji upravljaju.

Gdje pak javna vlast prelazi granice svoje nadležnosti te tlači građane, oni neka ne uskraćuju onoga što od njih objektivno zahtijeva opće dobro; ali neka im bude slobodno da brane svoja prava i prava svojih sugrađana protiv zloupotrebe te vlasti držeći se onih granica koje zacrtava naravni i evanđeoski zakon.

Modi veto concreti, quibus communitas politica propriam compagem et publicae auctoritatis temperationem ordinat, varii esse possunt secundum diversam populorum indolem et historiae progressum; semper autem ad hominem excultum, pacificum et erga omnes beneficium efformandum inservire debent, ad totius familiae humanae emolumentum.

75. (*De omnium in vita publica cooperatione*). Cum humana natura plene congruit ut structurae politicae-iuridicae inveniantur, quae omnibus civibus semper melius ac sine ulla discriminatione possibilitatem effectivam praebeant libere et actuose participandi tum in fundamentis iuridicis communitatis politicae statuendis, tum in rei publicae moderamine et variorum institutorum campis et finibus determinandis, tum in moderatorum electione.* Memores ergo omnes civis sint iuris simul et officii suo libero suffragio utendi ad bonum commune promovendum. Ecclesia kude et consideratione dignum opus illorum habet, qui in hominum servitium rei publicae bono se devoteant et huius officii onera suscipiunt.

Ut divinum cooperatio, cum officii conscientia coniuncta, in cotidiana publicae rei vita effectum suum felicem attingat, requiritur positivus ordo iuris, in quo conveniens divisio munerum et institutorum auctoritatis publicae atque simul efficax tutio iurium, neminique obnoxia, instaurentur. Omnium personarum, familiarum ac coetuum iura eorumque exercitium agnoscantur, severentur et promoveantur,⁸ simul cum officiis, quibus cuncti civis obstringuntur. Inter quae officium meminisse oportet rei publicae materialia et personalia servitia praestandi, quae ad bonum commune requiruntur. Caveant moderatores ne coetus familiares, sodales aut culturales, corpora aut instituta intermedia, impediant, neve ea sua legitima et efficacis actione privent, quam potius libenter et ordinatim promoveri satagent. Quis vero, sive singuli sive consociati, caveant ne nimiam potestatem publicae auctoritati tribuant, neve nimia commoda et utilitates ab ipsa inopportune postulent, ita ut personarum, familiarum necnon coetuum sodalium officii onus imminuant.

Ab implicatioribus nostrae aetatis adiunctis publica auctoritas saepius in res sodales et oeconomicas atque culturales se interponere cogitur ad aptiores inducendas condidones, quibus civis ac coetus ad integrum humanum bonum libere prosequendum efficacius inveniuntur. Secundum autem diversas regiones et populorum evolutionem diverso modo intellegi possunt relationes inter sodalizationem⁷ et personae autonomiam ac progressum. Sed ubi exercitium iurium propter bonum commune ad tempus restringitur, libertas, circum-

Konkretni oblik u kojima politička zajednica sređuje svoje ustrojstvo i izvršavanje javne vlasti mogu biti raznoliki, već prema različitom mentalitetu pojedinog naroda ! povijesnom napretku. Ali uvijek moraju služiti tome da formiraju Čovjeka odgojena, miroljubiva i dobrotorna prema svim ljudima, na korist čitave ljudske obitelji;

Suradnja svih u političkom životu

75. Potpuno je u skladu s ljudskom naravi da se nadu takve pravno-političke strukture koje svim građanima sve bolje i bez ikakve diskriminacije pružaju stvarnu mogućnost da slobodno i aktivno učestvuju kako pri izradi pravnih temelja političke zajednice tako i pri upravljanju državom, pri određivanju djelokruga i ciljeva različitih ustanova i pri izboru rukovodilaca.* Neka se stoga građani sjete da imaju pravo i ujedno dužnost da se služe svojim pravom glasa u korist općeg dobra. Crkva smatra vrijednim hvale i poštovanja djelo onih koji se na službu ljudima posvećuju dobru države i uzimaju na se teret te odgovornosti.

Da bi suradnja građana, udružena sa sviješću odgovornosti, postigla poželjan učinak u svakodnevnom političkom životu, potreban je pozitivni pravni poredak, u kojem će biti prikladno razdijeljene službe i organi javne, vlasti i ujedno osigurana efikasna, ni o kom ovisna, zaštita pravi. Neka se prava svih osoba, obitelji i skupina, kao i njihovo služenje tim pravima, prizna, poštuje i promiče* zajedno s dužnostima koje obvezuju sve građane. Među tim dužnostima potrebno je podsjetiti na obavezu da se državi daju materijalne i osobne usluge koje zahtijeva opće dobro. Oni koji su na vlasti neka se čuvaju da ne prave zapreka obiteljskim, društvenim i kulturnim udruženjima, kao ni posrednim tijelima ili ustanovama i da ih ne liše njihovih zakonitih i uspješnih akcija. Neka se, naprotiv, trude da ih rado i sređeno unapređuju. Građani pak, pojedinačno ili udruženi, neka se čuvaju da ne daju preveliku moć javnoj vlasti; ali i da od nje bezrazložno ne zahtijevaju previše usluga i koristi tako da se ne umanjuje odgovornost pojedinih osoba, obitelji i društvenih skupina.

Sve složenije prilike našeg vremena sile državne vlasti da sve češće posređuju u pitanjima društvenog, privrednog i kulturnog života da bi tako stvorile povoljnije uvjete koji će građanima i skupinama pomoći da se u slobodi uspješnije trude oko ostvarenja potpunog čovjekova dobra. U različitim krajevima svijeta i kod naroda" s različitim stupnjem razvoja mogu se zamisliti razni odnosi između »socijalizacije«* te osobne neovisnosti i napretka. No gdje se korištenje prava privremeno ograniči radi općeg dobra, čim se prilike promi-

stantiis mutatis, quam primum restituatur. At inhumanum est quod auctoritas politica incidat in formas totalitarias vel in formas dictatorias quae iura personae vel socialium coetuum laedant.

Cives pietatem erga patriam magnanimiter et fideliter excolant, sine tamen mentis angustia, ita scilicet ut ad bonum totius familiae humanae, quae variis nexibus inter stirpes, gentes ac nationes coniungitur, semper simul animum intendant.

Christifideles omnes in communitate politica specialem et propriam vocationem sentiant, qua exemplo praeferre debent quatenus officii conscientia sunt adstricti et communi bono excolendo inseruiunt, ita ut factis quoque commonstrent quomodo auctoritas cum libertate, inceptio personalis cum totius corporis socialis coniunctione ac necessitudine, unitas opportuna cum proficua diversitate componantur. Grca rem temporalem ordinandam legitimam, at inter se discrepantes, opiniones agnoscant, civesque, etiam consociatos, qui eas honeste defendunt, reveteantur. Partes autem politicae ea, promoveri debent, quae earum iudicio ad bonum commune requiruntur nunquam vero propriam utilitatem communi bono praeponere licet.

Educatio vero civilis et politica, hodie tum populo tum praesertim iuvenibus maxime necessaria, sedulo curanda est, ut omnes cives in communitatis politicae vita partes suas agere valeant. Qui idonei sunt aut fieri possunt ad artem politicam, difficilem simul et nobilissimam,⁸ sese praeparent et eam, proprii commodi et venalis beneficii immemores, exercere satagant. Contra iniuriam et oppressionem, unius hominis vel partis politicae arbitrarium dominatum et intolerantiam, integritate morum ac prudentia agant; sinceritate autem et aequitate, immo caritate et fortitudine politica, bono omnium se doveant.

76. (*Communitas politica et Ecclesia*). Magni momenti est, praesertim ubi societas pluralistica viget, ut rectus respectus relationis inter communitatem politicam et Ecclesiam habeatur, utque inter ea, quae christifideles, sive singuli sive consociati, suo nomine tamquam cives, christiana conscientia dueti, et ea, quae nomine Ecclesiae una cum pastoribus suis agunt, dare distinguatur.

Ecclesia, quae, ratione sui muneris et competentiae, nullo modo cum communitate politica confunditur, neque ad ullum systema politicum alligatur, simul signum est et tutamentum transcendentiae humanae personae.

Communitas politica et Ecclesia in proprio campo ab invicem sunt independentes et autonomae. Ambae autem, licet diverso titulo,

jene, treba da se što prije ponovno uspostavi sloboda. Nehumano je da politička vlast zauzima totalitarne ili diktatorske oblike koji vrijeđaju prava osobe ili društvenih skupina.

Građani treba da goje velikodušnu i vjernu ljubav prema domovini ali bez duhovne skučenosti, to jest tako da istodobno imaju pred očima dobro čitave ljudske obitelji, koja je združena raznim vezama između rasa, naroda i država.

Svi kršćani treba da u političkoj zajednici postanu svjesni svog posebnog poziva; oni naime treba da dadu primjer razvijajući u sebi svijest dužnosti i zalaganja za opće dobro a djelima valja da pokažu kako je moguće uskladiti vlast sa slobodom, osobnu inicijativu sa solidarnošću i potrebama čitavog društvenog tijela, potrebno jedinstvo s plodnom raznolikošću. U uređenju vremenitih stvari neka priznaju kao legitinjna mišljenja koja se međusobno razilaze i neka poštuju građane koji, pa i udruženi, pošteno brane svoje mišljenje. A političke stranke moraju promicati ono što se po njihovu sudu traži za opće dobro; ali nikada nije dopušteno vlastitu korist pretpostaviti općem dobru.

Da bi svi građani bili sposobni izvršavati svoju ulogu u životu političke zajednice, treba posvetiti veliku brigu građanskom i političkom odgoju. Taj je odgoj veoma potreban danas, i to narodu, napose mladeži. Koji su sposobni ili bi se mogli osposobiti za političko zvanje, koje je teško ali ujedno i vrlo plemenito,⁸ neka se pripremaju za nj i neka se trude da ga revno obavljaju ne mareći za svoju osobnu korist ni za materijalne probitke. Neka besprijekorno i razborito nastupaju protiv nepravde i nasilja, protiv samovolje vlasti i netolerantnosti pojedinog čovjeka ili političke stranke; neka se iskreno i pravično, dapače, s ljubalju i političkom hrabrošću, posvete dobru svih.

Politička zajednica i Crkva

76. Veoma je važno, osobito u pluralističkom društvu, da se ima ispravan pojam o odnosima između političke zajednice i Crkve te da se jasno razlikuje ono što vjernici — bilo pojedinačno bilo udruženi — rade u svoje imie kao građani vođeni svojom kršćanskom savješću od onoga što oni rade u ime Crkve skupa sa svojim duhovnim pastirima.

Crkva koja se, zbog svoje službe i nadležnosti, nikako ne podudara s političkom zajednicom niti se veže uz bilo koji politički sistem, znak je ujedno i čuvj^

Politička zajednica i Crkva su, svaka na svom području, neovisne jedna o drugoj i autonomne. Obadvije su, iako s različita naslova, u

eorumdem hominum vocadoni personali et sodali inserviunt. Quod servidum eo efficacius in omnium bonum eacercebunt, quo ambae melius sanam cooperadonem inter se colunt, attendis quoque locorum temporumque adiunctis. Homo enim ad solum ordinem temporalem non coarctatur, sed in historia humana vivens aeternam suam vocationem integre servat. Ecclesia vero, in Redemptoris amore fundata, ad hoc confert ut intra nationis terminos et inter nationes iustitia et caritas latius vigeant. Evangelicam veritatem praedicando atque omnes navitads humanae provindas, per suam doctrinam et testimonium a, christifidelibus ezhbitum, illuminando, edam politicam civium libertatem et responsabilitatem reveretur atque promovet.

Apostoli ipsorumque succēssores et horum cooperatores, cum mitantur ut hominibus Christum mundi Salvatorem annuntient, in suo apostolatu exercendo Dei potentia innituntur, qui persaepe in testium infirmitate virtutem Evangelii manifestat. Quicumque enim Dei verbi ministerio se devovent, utantur oportet viis et subsidiis Evangelio propriis, quae in pluribus a terrenae dvitatis subsidiis differunt.

Res quidem terrenae et ea, quae in hominum condidone hunc mundum exsuperant, arcte inter se iunguntur, et ipsa Ecclesia rebus temporalibus utitur quantum propria eius missio id postulat. Spem vero suam in privilegiis ab auctoritate civili oblati non reponit; immo quorundam iurium legitime acquisitorum exerddo renuntiabit, ubi consdterit eorum usu sinceritatem sui testimonii vocari in dubium aut novas vitae condidones aliam exigere ordinadonem. Semper autem et ubique ei fas sit cum vera libertate fidem praedicare, socialem suam doctrinam • docere, munus suum inter homines expedite ezercere necnon iudidum morale ferre, etiam de rebus quae ordinem politicum respidunt, quando personae iura fundamentalia aut animarum salus id eadgant, omnia et sola'subsidia adhibendo, quae Evangelio et omnium bono secundum temporum et condidonum diversitatem congruant.

Fideliter Evangelio adhaerens et suam missionem in mundo exercens, Ecclesia, cuius est, quidquid verum, bonum et pulchrum in communitate humana invenitur, fovere ac devare.» pacem inter homines ad Dd gloriam roborat.^{1*}

Caput V

DE FACE FOVENDA ET DE COMMUNITATE GENTIUM PROMOVENDA

77. (*Introductio*). Hisce nostris annis, quibus aerumnae et angustiae ex gfassante vel impendente bello profluentes adhuc gravissimae inter homines perdurant, universa familia humana ad horam siimmi discriminis in suae maturitads processu pervenit. In unum paulatim

službi osobnog i društvenog poziva istih ljudi. Tu će službu to uspješnije vršiti na dobro svih što obadrije budu više išle za zdravom međusobnom suradnjom, vodeći dakako računa o prilikama mjesta i vremena. Čovjek nije ograničen samo na ovozemaljski red, nego živeći u ljudskoj povijesti u cijelosti posjeduje svoj vječni poziv. Crkva pak, utemeljena u Otkupiteljevoj ljubavi, doprinosi da se unutar svake države i među svim narodima proširi pravda i ljubav. Propovijedajući evanđeosku istinu i osvjetljujući svojom naukom i vjerničkim svjedočanstvom sva područja ljudskog djelovanja, Crkva poštuje i promiče također političku slobodu i odgovornost građana.

Kad se apostoli i njihovi nasljednici sa suradnicima šalju da ljudima navješćuju Krista Spasitelja svijeta, u vršenju svog apostolata oslanjaju se na moć Božju, koji vrlo često u slabosti svjedoka očituje snagu Evanđelja. Treba da svi koji se posvete službi Božje riječi koriste putove i sredstva Evanđelja, koja se u mnogočemu razlikuju od sredstava ovozemaljskih država,

Doduše, ovozemne stvari i one koje u ljudskom položaju nadilaze ovaj svijet, usko su međusobno povezane. I sama se Crkva služi vremenitim stvarima koliko to zahtijeva njezina misija., Ali ona ne stavlja svoju nadu u povlastice što joj ih pruža građanska vlasti što-više, ona će se odreći korištenja nekih zakonito stečenih prava kad se ustanovi da bi se njihovim korištenjem mogla dovesti u sumnju iskrenost njezina svjedočanstva ili ako nove prilike traže drugo uređenje. Ali je pravo da uvijek i svagdje s istinskom slobodom propovijeda vjeru, naučava svoju socijalnu nauku, da nesmetano vrši svoju službu među ljudima te da izriče moralni sud, pa i o stvarima koje se odnose na politički poredak, kada to traže temeljna prava ljudske osobe ili spas duša upotrebljavajući sva i samo takva sredstva koja su u skladu s evanđeljem i s dobrom svijetu, već prema različnosti vremena i situacija.

Vjerna Evanđelju i vršeći svoju misiju u svijetu, Crkva, kojoj je zadatak da promiče i uzdiže što je god istinito, dobro i lijepo u ljudskoj zajednici,* učvršćuje mir među ljudima na slavu Božju.¹⁰

V glava PROMICANJE MIRA I

IZGRADNJA ZAJEDNICE NARODA

Uvod

77. U ovim našim godinama, gdje ljude pritištu preteške nevolje i tjeskobe zbog ratova koji još bjesne ili nam prijete, čitava je ljudska obitelj došla do odsudnog časa u razvoju svoje zrelosti. Dok se malo

congregata atque ubivis suae unitatis melius iam conscia, opus quod ei incumbit mundum scilicet pro omnibus hominibus ubique terrarum vere humaniorem aedificandi, peragere nequit nisi cunctis ad veritatem pacis renovato animo convertantur. Hinc fit ut evangelicum nuntium, cum altioribus generis humani studiis atque optatis congruens, nostris temporibus nova claritate elucescat dum pacis artifices beatos proelamat, »quoniam filii Dei vocabuntur« (Mt. 5, 9).

Ideo Concilium veram et nobilissimam pacis rationem illustrans, belli immanitate damnata, christianos ferventer evocare intendit ut, auxiliante Christo auctore pacis, cum omnibus hominibus ad pacem in iustitia et amore inter eos firmandam et ad instrumenta pacis apparanda cooperentur.

78. (*De natura pacis*). Pax non est mera absentia belli, neque ad solum adversarum virium aequilibrium stabiliendum reducitur neque ex imperioso dominatu oritur, sed recte proprieque dicitur »opus iustitiae« (Is. 32, 7). Fructus existit ordinis humanae societati a divino suo Fundatore insiti et ab hominibus perfectiorem semper iustitiam sitientibus in actum deducendi. Cum enim generis humani bonum commune primaria quidem sua ratione lege aeterna regatur, sed, quoad id quod conerete exigit, progrediente tempore incessantibus mutationibus subiciatur, numquam pax pro semper acquisita est, sed perpetuo aedificanda. Cum insuper labilis sit humana voluntas necnon peccato sauciata, procuratio pacis. constantem uniuscuiusque exposcit passionum dominationem et legitimae auctoritatis invigilantiam.

Hoc tamen non sufficit. Pax haec in terris obtineri non potest nisi bonum personarum in tuto collocetur et homines cum fiducia divitias sui animi atque ingenii inter se sponte communicent. Firma voluntas alios homines et populos eorumque dignitatem reverendi studiosumque fraternitatis exercitium ad pacem construendam omnino necessaria sunt. Ita pax fructus etiam amoris existit, qui ultra ea progreditur quae iustitia praestare valet.

Pax autem terrena, quae ex dilectione proximi oritur, figura et effectus est pacis Christi, a Deo Patre promanantis. Ipse enim Filius incarnatus, princeps pacis, per crucem suam omnes homines Deo reconciliavit ac, restituens omnium unitatem in uno Populo et uno Corpore, in propria sua carne occidit odium¹ et, resurrectione exaltatus, Spiritum caritatis in corda hominum diffudit.

Quapropter omnes christiani debite evocantur ut, »veritatem facientes in caritate« (Eph. 4, 17), cum hominibus vere pacificis sese uniant ad pacem implorandam et instaurandam.

Eodem spiritu moti, non possumus non laudare eos, qui in iuribus vindicandis actioni violentae renuntiantes, ad media defensionis

po malo prikuplja te posvuda postaje svjesnija svog jedinstva, čovječanska obitelj ne može ostvariti svoj zadatak, to jest izgraditi čovječ-niji svijet za sve ljude na čitavoj zemlji, ako se svi unutarnjom obnovom ne obrate k istini mira. Zato poruka Evanđelja, u skladu s višim težnjama i idealima čovječanstva, u naše vrijeme blista novim sjajem kad proglašuje blaženima stvaraocima mira, »jer će se zvati sinovima Božjim« (Mt 5,9).

Stoga Koncil, pošto je osvjetlio pravi i uzvišeni pojam mira i osudio nečovječnost rata, želi kršćanima upraviti žarki poziv da uz pomoć Krista, tvorca mira, surađuju sa svim ljudima da se među njima učvrsti mir u pravdi i ljubavi, i da se pripremi što je za mir potrebno.

Narav mira

7|(Mir nije puka odsutnost rata, niti se svodi jedino na uspostavu HFavnoteže među protivničkim silama. On ne nastaje niti iz nasilne vladavine, nego se doista s pravom naziva »djelom pravde« (Iz* 32, 7). Mir je plod reda što ga je u ljudsko društvo utisnuo njegov božanski Utemeljitelj i što treba da ga ostvare ljudi, koji žedaju za sve savršenijom pravdom. Budući da je opće dobro čovječanstva u osnovi, doduše određeno vječnim zakonom, ali je ono u svojim konkretnim zahtjevima tijekom vremena podvrgnuto stalnim promjenama. Mir se nikada ne stiće jednom za uvijek, nego ga stalno treba graditi. Osim toga, budući da je ljudska volja nestalna i ranjena grijehom, ostvarenje mira traži od svih trajno svladavanje strasti i budnost zakonite vlasti.

No to ipak nije dovoljno. Takav se mir na zemlji može postići samo ako se osigura dobro osobi i ako ljudi s povjerenjem i slobodno međusobno izmjenjuju bogatstva uma i srca. Za izgradnju mira bezuvjetno je potrebna čvrsta volja da se poštuju drugi ljudi i narodi i njihovo dostojanstvo te zauzeto ispunjavanje bratstva. Tako je mir plod također ljubavi, koja ide dalje od onoga što može izvesti pravda/*7

Međutim, zemaljski mir što se rađa iz ljubavi prema bližnjemu odraz je i učinak Kristova mira, koji izlazi iz Boga Oca. Sam, naime, Utjelovljeni Sin, knez mira, svojim je križem sve ljude pomirio s Bogom, ponovno uspostavivši jedinstvo svih u jednom Narodu i u jednom Tijelu. U svom je tijelu ubio mržnju¹ i slavom svoga uskr-snuća izlio je Duha ljubavi u ljudska srca.

Stoga se svi kršćani usrdno pozivaju da se »provodeći u život istinu u ljubavi« (Ef 4, 15) ujedine sa svim doista mirotvornim ljudima da bi izmolili i izgradili mir.

Vođeni istim Duhom ne možemo a da ne pohvalimo one koji se u borbi za svoja prava odriču nasilnih čina i posizu za sredstvima

recurrunt quae ceteroquin etiam debilitibus praesto sunt, dummodo hoc sine laesione iurium et obligationum aliorum vel communitatis fieri possit.

Quatenus homines peccatores sunt, eis imminet periculum belli, et usque ad adventum Christi imminet; quatenus autem, caritate coniuncti, peccatum superant, superantur et violeritiae, donec impleatur verbum: »Conflabunt gladios suos in vomeres et lanceas suas in falces. Non levabit gens contra gentem gladium, nec exercbuntur ultra ad praelium« (Is. 2, 4).

Sectio I DE BELLO

VITANDO

79. (*De bellorum immanitate refrenanda*). Quamvis recentia bella nostro mundo gravissima damna tum materialia tum moralia intulerint, adhuc cotidie in aliqua tetratum parte bellum suas vastationes persequitur. Immo, dum arma scientifica cuiuslibet generis in bello adhibentur, saeva eius indoles proeliantes ad barbariam adducere minatur quae illam antea totum tempus longe superet. Porro conditionis hodiernae complexitas ac relationum inter nationes intricatio permittunt ut novis methodis, iisque insidiosis et subversivis, bella larvata protrahantur. In plerisque adiunctis usus methodorum tertoties tamquam nova ratio bellandi habetur.

Deiectum istum humanitatis statum prae oculis habens, Concilium ante omnia in memoriam revocavit intendit permanentem vim iuris naturalis gentium eiusque principia universalium. Ipsa generis humani conscientia haec principia firmiter magis magisque proclamat. Actiones ergo quae iisdem delibetate adversantur necnon iussa quibus tales actiones praescribuntur scelestae sunt, nec caeca obedientia illos qui iis patent excusare valet. Inter has actiones illae ante omnia recensendae sunt quibus, ratione quadam et methodo, universa gens, natio aut teinoritas ethnica exterminantur: quae tamquam crimina horrenda vehementer condemnandae sunt. Maxime vero probandus est animus illorum qui talia praecipientibus aperte resistere non timescunt.

Exstant de rebus bellicis variae conventiones internationales quibus sat multae nationes subscripserunt, ut minus inhumanae efficiantur actiones militares earumque sequae: huiusmodi sunt conventiones quae pertinent ad militem tum vulneratorum aut captivorum sortem, variaeque huius generis stipulationes. Quae pactioes servandae sunt; immo tenentur omnes, praesertim auctoritates publicae et de his rebus periti, quantum possunt conari ut illae perficiantur sicque melius et efficacius ad bellorum immanitatem refrenandam

obrane koja su, uostalom, na raspoloženju i slabijima, dakako, pretpostavivši da je to moguće bez povreda pravi i dužnosti drugih ili zajednice.

Ljudima kao grešnicima uvijek prijete opasnost rata i prijetit će sve do Kristova dolaska. Ali ako ujedinjeni u ljubavi nadvladaju grijeh, nadvladat će i nasilje, dok se ne ispuni riječ: »Prekovat će svoje mačeve u plugove, svoja koplja u srpove, neće više narod dizati mač proti narodu, neće se više učiti ratu« (Iz 2, 4).

1. odjeljak

IZBJEGAVATI RAT

Treba obuzdati nečovještvo rata

79. Iako su posljednji ratovi nanijeli našem svijetu goleme materijalne i moralne štete, rat u nekim dijelovima zemlje i danas nastavlja svoje pustošenje, štoviše, dok se u ratu upotrebljava bilo kakvo znanstveno oružje, njegova okrutna narav prijete da zaraćene dovede do divljaštva koje kudikamo nadilazi divljaštvo minulih vremena. Osim toga, složenost današnjih prilika i zamršenost međunarodnih odnosa omogućuju da se prikriveni ratovi produljuju novim metodama, i to podmuklim i subverzivnim. U mnogim je slučajevima i upotreba terorističkih metoda novi oblik ratovanja.

Imajući pred očima to žalosno stanje čovječanstva, Koncil prije svega želi dozvati u pamet trajnu vrijednost naravnoga prava narodi i njegovih općih načela. Sama savjest čovječanstva sve odlučnije proglašuje ta načela. Stoga su čini koji se svjesno protive tim načelima kao i zapovijedi koje te čine nalažu zločini, pa ni slijepa poslušnost ne može ispričati one koji ih izvršuju. Među takve čine treba u prvom redu ubrojiti one kojima se na bilo koji način ili bilo kojim sredstvima sistematski uništava jedan čitav rod, narod ili narodna manjina, i to se mora najoštrije osuditi kao strašne zločine. Valja, međutim, uvelike pohvaliti odvažnost onih, koji se ne boje da se otvoreno suprotstave onima koji nalažu takve zločine.

Postoje u pogledu rata razne međunarodne konvencije, koje je potpisalo dosta država kako bi vojničke akcije i njihove posljedice učinile što manje nečovječnima. Takve su konvencije one koje se odnose na sudbinu ranjenika, zarobljenika i razni drugi sporazumi te vrste. Te ugovore treba obdržavati; štoviše, svi, osobito javne vlasti i stručnjaci u tim pitanjima, moraju —koliko im je moguće —nastojati te ugovore usavršiti kako bi bolje i efikasnije pridonijeli da

conducant. Insuper aequum videtur ut leges humaniterj provideant pro casu illorum qui ex motivo conscientiae arma adhibere recusant, dum tamen aliam formam communitati hominum serviendi acceptant. . Utique bellum non est e rebj humanis eradicatum. Quamdiu autem periculum belli aderit, auctoritasque internationalis compe-tens congruisque viribus munita defuerit, tamdiu, exhaustis quidem omnibus pacificae tractationis subsidiis, ius legitimae defensionis guberniis denegari con poterit. Civitatum rectoribus aliisque qui rci publicae responsabilitatem participant, incumbit. igitur officium ut populorum sibi commissorum salutem tueantur, res tara graves graviter gerentes. At aliud est res militares gerere ut populi iuste defendantur, aliud alias nationes subiugare velle. Nec potentia bellica omnem eiusdem militarem vel politicum usum legitimum facit. Nec bello infeliciter iam exorto, eo ipso omnia inter partes adversas licita fiunt.

Qui vero, patriae servitio addicti, in exerčitu versantur, et ipsi tamquam securitatis libertatisque populorum ministros sese habeant, et, dum hoc munere recte funguntur, vere. ad pacem stabiliendam conferunt.

80. (*De bello totali*). Horror pravitasque belli scientificorum armorum incremento in immensum augentur. Bellicae enim actiones, his armis adhibitis, ingentes indiscriminatasque inferre possunt destructiones quae proinde limites legitimae defensionis longe excedunt. Immo, si haec media, qualia iam in magnarum nationum armamentariis inveniuntur, penitus adhiberentur, ex eo interncio fere plena et omnino reciproca uniuscuiusque partis a parte adversa haberetur praetermissis multis vastationibus in mundo oboriundis et exitialibus effectibus ex usu huiusmodi armorum consequentibus.

Quae omnia nos cogunt. ut de bello examen mente omnino nova Instituamus.¹ Sciant huius aetatis homines se de suis bellicis actionibus gravem ratlonem esse reddituros. Ab eorum enim hodiernis consiliis temporum futurorum decursus multum pendebit.

His attentis, haec Sacrosancta Synodus, suas faciens condemnationes belli totalis iam a recentibus Summis Pontificibus enuntiatas,⁸ declarat:

Omnis actio bellica quae in urbium integrarum vel ampliarum regionum cum earum incolis destructionem indiscriminatim tendit, est crimen contra Deum et ipsum hominem, quod firmiter et incunc-tanter damnandum est.

Singulare belli hodierni periculum in hoc consistit quod illis qui recentiora arma scinetifica possident quasi occasionem praebet talia

se obuzda nečovječnost ratova. Povrh toga izgleda da bi bilo pravično da se zakoni čovječno pobrinu za slučaj onih koji po svojoj savjesti neće da se služe oružjem a ipak prihvaćaju da u drugom obliku služe ljudskoj zajednici.

Rat dakako nije iskorijenjen iz života čovječanstva. I dokle god bude postojala pogibelj rata i dokle god ne bude međunarodne nadležne vlasti koja će raspolagati prikladnim snagama, dotle se neće moći zaniijekati vladama, pošto budu iscrpljene sve mogućnosti mirnih pregovora; pravo na zakonitu obranu. Državnici i ostali koji su odgovorni U državnoj upravi dužni su da štite opstanak naroda koji su im povjereni, postupajući ozbiljno s tako ozbiljnim stvarima. No, jedno je upotrijebiti oružje u pravdanoj obrani naroda, a drugo je htjed podjarmiti druge narode. Oružna moć ne opravdava svaku upotrebu' te moći u vojne ili političke svrhe, niti je samim tim što je rat nesrećom već buknuo protivnim strankama sve dopušteno.

Oni pak koji služeći domovini vrše vojničku dužnost neka se smatraju službenicima sigurnosti i slobode naroda, i ako ispravno vrše tu dužnost, istinski pridonose učvršćenju mira.

Totalni rat

80. Napretkom znanstveno proizvedenog naoružanja raste u neizmjenost strahota i izopačenost rata. Ratni pothvati uz upotrebu takvih oružja mogu prouzročiti golema i nepredvidiva uništenja, koja zbog toga daleko prelaze granice zakonite obrane. Štoviše, kad bi se u punom opsegu upotrijebila ta sredstva koja se već nalaze u arsenalima velikih sila, došlo bi do međusobnog, gotovo potpunog uništenja zaraćenih strana, a da se i ne govori o mnogim pustošenjima što bi iz tog slijedila u ostalom dijelu svijeta i o smrtonosnim učincima koji bi bili posljedica upotrebe takva oružja.

Sve nas to sili da ponovno promotrimo pitanje rata s potpuno novog gledišta.¹ Neka znaju ljudi našega vremena da će morati teško odgovarati za svoje ratne pothvate jer će o njihovim današnjim odlukama uvelike ovisiti tok budućih vremena.

Imajući to na umu ovaj Sveti Sabor prihvaća osude totalnog rata što su ih izrekli posljednji pape* i izjavljuje:

Svaki ratni čin koji ide za uništenjem čitavih gradova ili prostranih krajeva zajedno s njihovim stanovništvom bez razlike jest zločin protiv Boga i protiv samoga čovjeka, što treba odlučno i bez oklijevanja osuditi.

Posebna se pogibelj današnjeg rata sastoji u tome što onima koji su naoružani novim znanstveno proizvedenim naoružanjem pruža

scelera perpetrandi et, connexione quadam inexorabili, hominum voluntates. ad atrocissima consilia impellere potest. Ne vero hoc in futurum unquam eveniat, Episcopi totius orbis terrarum in unum congregati, omnes, nationum moderatores praesertim, necnon eos qui rei munitari praesunt, obsecrant, ut tantam responsabilitatem coram Deo et coram universa humanitate incessanter perpendant.

81, (*de cursu ad arma apparanda*). Arma quidem scientifica non ad hoc unice accumulatur ut tempore belli adhibeantur. Cum enim firmitas uniuscuiusque partis defensionis a capacitate fulminea adversarium reperiendi dependere aestimetur, haec armorum accumulatio, quae quotannis ingravescit, inconsueto quidem modo ad deterrendos adversarios forte insurgentes inservit. Quod a multis habetur tamquam omnium mediorum efficacissimum quibus nunc pax quaedam inter nationes in tuto poni possit.

Quidquid sit de illo dissuasionis modo, persuasum habeant homines cursum ad arma apparanda, ad quem sat multae nationes confugiunt, non securam esse viam ad pacem firmiter servandam, neque sic dictum aequilibrium ex illo manans certam ac veram esse pacem. Belli exinde causae quin eliminantur, potius paulatim aggravari minantur. Dum in arma semper nova apparanda perabundantes divitiae erogantur, tot miseris hodiernis mundi universi remedium sufficiens praebere non potest. Potius quam dissensiones inter nationes vere ac funditus sanentur, iisdem aliae mundi partes inficiuntur. Novae viae, ex reformato animo initium sumentes, eligendae erunt ut hoc scandalum removeatur et, mundo ab anxietate qua opprimitur liberato, vera pax restitui possit.

•Quapropter denuo dedarandum est: cursum ad arma apparanda gravissimam plagam humanitatis esse, ac pauperes intolerabiliter laedere. Valde autem timendum est ne, si perduret, aliquando omnes exitiales dades pariat, quarum media iam praeparat.

Calamitatibus commonefacti quas humanum genus possibiles effecit, moram, nobis desuper concessam, qua gaudemus, adhibeamus ut propriae responsabilitatis magis consci, vias inveniamus quibus, controversias nostras modo homine digniore componere possimus. Providentia divina a nobis instanter requirit ut nosmetipsos ab antiqua belli servitute liberemus. Quod si huiusmodi cohamen facere renuerimus, quo ducamur in hac via mala quam ingressi sumus, nescimus.

82. (*De bello omnino interdicens et actione internationali ad bellum vitandum*). Patet ergo nobis evidendum esse ut viribus oriibus tempora praeparemus quibus, consentientibus nationibus, bellum quodlibet omnino interdici possit. Quod sane requirit ut quaedam

takoreći priliku da počine takve zločine te, po nekoj neumoljivoj povezanosti, može nagnati ljudsku volju na najokrutnije odluke. Da se to, dakle, ne bi ubuduće nikad dogodilo, biskupi cijeloga svijeta sakupljeni zajedno zaklinju sve ljude, a osobito upravljajuće država i vrhovne vojne zapovjednike da neprestano odvažuju u svijesti toliku odgovornost pred Bogom i pred čitavim čovječanstvom.

Trka u naoružanju

81. Znanstveno oružje, u stvari, ne gomila se jedino zato da se upotrijebi za vrijeme rata. Budući da se misli da čvrstina obrane obiju strana ovisi o sposobnosti svake da munjevito uzvrati udarac protivniku, to gomilanje oružja, koje iz godine u godinu postaje ozbiljnije, na paradoksalan način služi da zastraši eventualne napađače. Mnogi u tom vide kao od svega najefikasnije sredstvo da se sada osigura neki mir među narodima.

. : Sto: god se o tom načinu zastrašivanja reklo, ljudi neka znaju da utrka u naoružavanju kojoj pribjegava prilično mnogo država nije siguran put da se zajamči mir, i takozvana* raznoteža koja iz te trke proizlazi nije siguran i istinski mir. Umjesto da se time uzroci rata uklone, opasnost je da se, štoviše, postepeno povećaju. Dokle god se basnoslovne svote ulažu u uvijek nova oružja, nije moguće naći dovoljno lijeka tolikoj današnjoj bijedi čitavog svijeta. Umjesto da se uistinu korjenito izliječe razdori među narodima, oni zarazuju nove dijelove svijeta. Bit će potrebno da se pronađu novi putovi, koji će proizići iz obnovljena duha, da bi se ta sablazan uklonila i da bi se mogao uspostaviti istinski mir oslobodivši svijet tjeskobe koja ga pritište.

Stoga je-potrebno iznova proglasiti: trka u naoružavanju je jedna od najtežih rana čovječanstva i nepodnosivo oštećuje siromašne. I valja se jako bojati da će, ako potraje, jednoga dana poroditi sva smrtonosna uništenja za koja već sprema sredstva.

Opomenuti katastrofama što ih je čovječanstvo omogućilo, upotrijebimo odozgo darovani nam časak što ga uživamo da s većom sviješću vlastite odgovornosti nademo putove kojima bismo mogli prevladati, svoja sporenja na čovjeka dostojniji način. Božja providnost uporno od nas traži da se oslobodimo staroga robovanja ratu. Ako se odrekemo učiniti toga napora, ne znamo kamo nas vodi taj zlokobni put kojim smo krenuli.

Bezuvjetna osuda rata i međunarodno nastojanje da se izbjegne rat

82. Stoga nam je jasno da moramo svim silama pripremati tre nutak kada će, uz pristanak naroda, biti moguće potpuno zabraniti svaki rat. To, dakako, zahtijeva da se ustanovi neki sveopći javni

publica auctoritas. universalis, ab omnibus agnita, instituat, quae efficaci potestate ppleat ut pro omnibus rum securitas, tum iustitiae obſervantia, tum iurium reverentia in tuto ponantur. Antequam veto hacc optanda auctoritas institui possit, opus est ut hodierna suprema gremia intemationalia studiis mediorem ad securitatem communem procurandam aptiorum acriter se dedicent. Cum pax e mutua gentium fiducia nasci oporteat potius quam armorum terrore nationibus imponi, omnibus adlaborandum est ut cursus ad arma apparanda finem tandem habeat; ut diminutio armorum re incipiat, non unilateraliter quidem sed pari passu ex conducto progrediatur, veris efficacibusque cautiohibuſ munita.⁴ Interea non parvipendenda sunt conamina quae iam facta sunt et adhuc fiunt ut periculum belli amoveatur, Potius adiuvanda est bona voluntas permultorum qui, ingentibus suorum supremorum munerum curiſ onerati, gravissimo autem quo obstringuntur officio moti, bellum quod abhorrent eliminare satagunt, etiamsi a complexitate rerum quales sunt, praescindere non possunt. Deum autem enixe rogare oportet ut illis vim det perseveranter aggrediendi ac fortiter perficiendi hoc summi amoris hominum opus quo pax viriliter aedificatur. Quod hodie certissime ab eis exigit ut rrentem et spiritum ultra fines propriae nationis extendant, ĉgoismum nationalem atque ambitionem aliis nationibus dominandi deponant, profundamque reverentiam erga totam humanitatem nutrant, quae iam ad maiorem isui unitatem tam laboriose properat.

Grca pacis. et armorum depositionis problemata perscrutationes iam strenue et indesinenter protractae, internationalesque congressus, qui hac de re egerunt, tamquam primi passus ad solvendas tantopere graves quaestiones consideranda sunt atque urgentiori modo ad obtinendbs effectus practicos in futurum. promovenda. Nihilominus caveant homines ne solummodo conatibus quorundam se committant, quin de propriis inentibus curent. Nam populorum moderatores, qui bonicomunis propriae gentis sponsores sunt et simul boni universi orbis ' promotores, ex multitudinum opinionibus et animi sensibus quam' maxime pendent. Nihil eis prodest ut paci aedificahdae insteht, quamdiu hostilitatis, contemptus et diffidentiae sensus, *jacialia* odia necnon obstinatae ideologiae, homines dividunt atque inter se opponunt. Hine maxima necessitas urget rjenovatae mentium educationis novaeque in publica opinione inspirationis. Qui operi educationis se devovent, praesertim iuvenum, aut opinionem publicam efformant, tamquam gravissimum officium reputent curam mentes omnium ad novos pacificos sensus instituendi. Nos omnes quidem commutare corda nostra oportet, universum orbem et illa munera prospicientes quae nos, una simul, agere possumus ut genus nostrum ad meliora proficiat.

autoritet priznat od sviju koji će imati u rukama efikasnu moć da svim narodima zajamči sigurnost, pravdu i poštivanje njihovih prava. No prije nego bude moguće ustanoviti taj poželjni autoritet, potrebno je da se sadašnje najviše međunarodne instance svojski posvete traženju prikladnih sredstava da se dođe do opće sigurnosti. Budući da mir mora izvirati iz međusobnog povjerenja među narodima, a ne da se narodima nametne oružanim terorom, svi moraju raditi na tome da napokon prestane trka u naoružanju i da se stvarno započne s razoružanjem koje se dakako nema provoditi samo s jedne strane nego obostrano istim ritmom na osnovi zajedničkog dogovora uz stvarna i efikasna jamstva.⁴

Ne treba, međutim, omalovažavati pokušaje koji su već učinjeni ili koji se čine da se ukloni opasnost rata. Radije treba podržati dobru volju vrlo mnogih koji, iako zauzeti ogromnim brigama svoje visoke službe, ipak, potaknuti sviješću svojih velikih odgovornosti, nastoje ukloniti mrski im rat premda ne mogu ne vidjeti zamršenost stvarnog stanja. Treba usrdno moliti Boga da im dadne snage da ustrajno poduzimaju i odlučno privedu kraju to djelo najveće ljubavi prema ljudima kojim se muževno izgrađuje mir. To sigurno od njih danas zahtijeva da svoj um i svoje srce rašire preko granica vlastite zemlje, da napuste nacionalni egoizam i pohlepu da gospodare drugim narodima te da njeguju duboko poštovanje prema čitavom čovječanstvu, koje koraca prema svojem sve većem jedinstvu uz tolike teškoće.

Proučavanja koja su se do sada odvažno i neumorno vodila o pitanjima mira i razoružanja i međusobni kongresi koji su se bavili tim pitanjima valja smatrati prvim koracima k rješenju tako teških pitanja i treba ih ubuduće još življe promicati ako se žele postići stvarni rezultati. No ipak neka se ljudi čuvaju toga da se pouzdaju samo u nastojanja nekolicine a da ne vode brigu o vlastitim stavovima. Državnici, koji su odgovorni za opće dobro svoga naroda a ujedno i promicatelji dobra cijeloga svijeta, uvelike ovise o javnom mnijenju i stavovima mnoštva. Ništa im ne koristi što se trude oko izgradnje mira dokle god osjećaji neprijateljstva, prezira i nepovjerenja, rasne mržnje i ideološke tvrdoglavosti međusobno dijele i zavađuju ljude. Zato je neodgodivo potrebno da se odgoji novi mentalitet i da se javnom mnijenju dade novi smjer. Oni koji se posvećuju odgoju[^] osobito mladeži, ili oni koji oblikuju javno mnijenje neka najvažnijom svojom dužnošću smatraju brigu da srca svih ljudi odgoje za; nove mirotvorne osjećaje. A svi mi moramo promijeniti svoje srce i trebamo gledati na čitav svijet i na one zadatke koji mi, svi zajedno, možemo poduzeti da naš rod uznapreduje.

Nec falsa spes nos decipiat. Nisi enim, dimissis inimicitiis et odiis, firma honestaque pacta de pace universali in futuro concludantur, humanitas quae iam in gravi discrimine versatur, quamvis scientia mirabili praedita, forsam funeste ad illam horam adducetur in qua non aliam pacem quam horrendam mortis pacem experiatur. Attamen, dum haec profert, Ecclesia Christi, in media arudetate huius temporis constituta, firmissime sperare non cessat. Aetati nostrae iterum iterumque, opportune importune, nuntium apostolicum proponere intendit: »ecce nunc' tempus acceptabile« ut mutantur corda, »ecce nunc dies salutis«.*

Sectio 2 DE COMMUNITATE

INTERNATIONALI AEDIFICANDA

83. (*De causis discordiarum earumque remediis*), Ad pacem aedificandam ante omnia requiritur ut eradicentur causae discordiarum inter homines, quibus bella aluntur, praesertim iniustitiae. Non paucae earum ex nirniis inaequalitatibus oeconomicis proveniunt, necnon ex necessariis remediis retardatis. Alia vero ex špiritu dominationis et personarum contemptu oriuntur et, si in causas profundiores inquirimus, ex humana invidia, diffidentia, superbia aliisque egoisticis passionibus. Cum tot ordinis defectus homo ferre non possit, ex; iis cōnsequitur ut, etiam bello non saeviente, mundus indesinenter contentionibus inter homines et violentiis inficiatur. Cum insuper eadem mala in relationibus inter ipsas nationes inveniuntur, necessarium omnino est ut, , ad illa vincenda vel praevenienda, et ad effrenatas violentias coercendas, melius et firmiter cooperentur et coordinentur institutiones internationales necnon indefesse stimuletur creatio prganismorum qui pacem promoveant.

84. (*De communitate gentium et de institution'ibus intemationalibus*). Ut, crescentibus hoc tempore arctis mutuae necessitudinis nexibus inter omnes dves et omnes populos orbis terrarum, bonum commune universale apte quaeratur et efficacius obtineatur, iam necesse est communitatem gentium šibi constituere ordinem qui cum hodiernis muneribus congruat, praesertim relate ad illas numerosas regiones quae intolerabilem egestantem adhuc patiuntur.

Ad hos fines assequendos, institutiones commumtatis internatibnalis v'ariis hominum necessitatibus pro šua •parte providere debent, tam in vitae socialis carapisad quos pertinent victus, sanitas, educatio, labor, quam ih nonnullis condicionibus particularibus quae alicubi oriri possunt, ut sunt necessitas generali nationum progredientium incrementb fovendi, aerumnis profugorum per universum mundum dispersorum occurrendi, vel etiam migrantes eorumque familias adiuvandi.

Ne smije nas prevariti lažna nada. Ako se ne uklone neprijateljstva i mržnje i ako se ne zaključe čvrsti i pošteni ugovori o budućem univerzalnom miru, čovječanstvo bi, koje se već nalazi u kritičnoj opasnosti premda je u posjedu začuđujuće znanosti, moglo pogubno biti dovedeno od onoga časa u kojem više za nj neće biti drugog mira osim stravičnog mira smrti. Ipak se Kristova Crkva, nalazeći se usred sadašnjih tjeskoba, dok izgovara ove riječi, ne prestaje čvrsto nadati. Našem vremenu ona hoće da opet i opet, u zgodan'i nezgodan čas navijesti Apostolovu poruku: »Pazite! sad je pravo vrijeme« da se preobrazе srca, »evo, sad je dan spasenja«.

2. odjeljak IZGRADNJA

MEĐUNARODNE ZAJEDNICE

Uzroci razdora i njihovi lijekovi

83. Da bi se izgradio mir traži se prije svega da se iskorijene uzrod nesloga između ljudi, koji izazivaju ratove, u prvom redu nepravde. Mnogi od njih proizlaze iz prevelikih ekonomskih nejednakosti i zbog toga što nužna pomoć stiže prekasno. Drugi pak izvire iz pohlepe, za vlašću i prezira prema osobama i, ako tražimo dublje razloge, iz ljudske zavisti, nepovjerenja, oholosti i drugih sebičnih strasti. Budući da čovjek ne može podnositi toliki nered, slijedi da svijet i bez strahota rata ostaje stalno zatrovan napetostima i našim' lžima. A kako se povrh toga ova zla nalaze i u međunarodnim odnosima, da bi se ona nadvladala i spriječila te da bi se ugušila neobuzdana nasilja, neophodno je potrebno da međunarodne ustanove bolje i čvršće surađuju i usklađuju vlastito djelovanje te da se neumorno stimulira stvaranje organizacija koje će promicati mir.

Zajednica narodi i međunarodne ustanove

84. Da bi se u ovo vrijeme kad se razvijaju uske međuovisnosti među svim građanima i svim narodima zemlje, prikladno tražilo i uspješnije ostvarilo sveopće dobro nužno je već sada da se zajednica naroda" organizira prema poretku koji odgovara njezinim sadašnjim zadacima, vodeći posebnu brigu o onim brojnim krajevima koji još danas trpe nepodnošljivu oskudicu.

Da se to postigne ustanove međunarodne zajednice moraju, svaka sa svoje strane, udovoljiti raznim potrebama ljudi, kako na području društvenog života (u koji spadaju prehrana, zdravstvo, odgoj, rad) tako i u nekim posebnim prilikama koje tu i tamo nastaju, kao što je opća potreba da se postigne napredak naroda u razvoju, da se doskoči teškoćama izbjeglica rasutih širom svijeta kao i da se pomognu iseljenici i njihove obitelji.

Institutiones internationales, universales vel regionales, quae iam existunt certe de genere humano bene merentur. Eaedem tamquam primi conatus apparent fundamenta internationalia totius communitatis humanae ponendi ut gravissimae nostrorum temporum quaestiones solvantur, et quidem ad progressum ubique terrarum promovendum et ad bella in quamcumque forma praecavenda. In omnibus istis campis gaudet Ecclesia de spiritu verae fraternitatis inter christianos et non christianos florentis qui enititur ut conamina semper intensiora fiant ad ingentem miseriam sublevandam.

85. (*De cooperatione internationali in campo oeconomico*). Hodierna generis humani coniunctio etiam instaurationem maioris cooperationis internationalis in campo oeconomico expostulat. Etenim, etsi omnes fere populi sui iuris facti sunt, longe tamen abest ut a nimis inaequalitatibus et ab omni indebitae dependentiae forma iam liberi sint omneque gravium difficultatum internarum periculum effugiant.

Incrementum alicuius nationis ex adiumentis humanis et pecuniariis pendet. Cives uniuscuiusque nationis per educationem et formationem professionalem ad varia munera vitae oeconomicae et socialis obeunda praeparandi sunt. Ad hoc autem requiritur auxilium peritorum alienigenarum qui, dum opem ferunt, non ut dominatores se gerant sed ut adiutores et cooperatores. Auxilium materiale nationibus progredientibus non procurabitur, nisi consuetudines hodierni commercii in mundo profunde mutantur. Alia insuper auxilia a nationibus progressis praestanda sunt sub forma sive donorum sive mutuorum sive pecuniarum collocationum; quae praestentur cum generositate et sine cupiditate ex una parte, accipiantur cum omni honestate ex altera.

Ad verum ordinem oeconomicum universalem instaurandum abolenda sunt nimia lucrorum studia, ambitiones nationales, appetitus dominationis politicae, calculi ordinis militaristici necnon machinationes ad ideologias propagandas et imponendas. Flura oeconomica et socialia systemata proponuntur; optandum est ut in his periti communia fundamenta sani commercii mundialis inveniant; quod facilius continget si singuli propria praeiudicia abnuant et ad dialogum sincere gerendum promptos se praebeant.

86. (*De quibusdam opportunis normis*). Pro hac cooperatione sequentes normae opportuna videntur:

a) Gentes progredientes valde cordi habeant ut tamquam finem progressus expresse et firmiter plenam perfectionem humanam suorum civium appetant. Meminerint ex labore ante omnia et ingenio ipsarum

Već postojeće međunarodne institucije, opće ili regionalne, sigurno su vrlo zaslužne za čovječanstvo. One predstavljaju neke prve pokušaje da se postave međusobni temelji čitavoj ljudskoj zajednici da bi se riješila vrlo ozbiljna pitanja našeg vremena, to jest da se svuda po svijetu poradi oko napretka i da se predusretnu ratovi u bilo kojem obliku. Na svim tim poljima Crkva se raduje duhu istinskog bratstva koje cvate između kršćana i nekršćana i koje se upinje da se intenziviraju pokušaji oko. prevladavanja neopisive bijede.

Međunarodna suradnja na ekonomskom polju

85. Današnja povezanost čovječanstva zahtijeva uz to uspostavljanje veće suradnje na ekonomskom polju. Premda su se gotovo svi narodi osamostalili, oni su još uvijek daleko od toga da bi bili slobodni od prevelikih nejednakosti, od svakog oblika nepravedne ovisnosti i da bi se našli izvan svake opasnosti ozbiljnih unutrašnjih teškoća.

Razvitak neke države ovisi o pomoći u ljudstvu i u novcu. Potrebno je odgojem i profesionalnim formiranjem pripremiti građane svake države za različite službe ekonomskog i socijalnog života. U tu svrhu traži se pomoć stranih stručnjaka, a ovi neka se, dok su u tom poslu, ne ponašaju kao oni koji gospoduju, nego kao pomogatelji i suradnici. Materijalna se pomoć državama u razvoju neće pribaviti ako se oblici današnje svjetske trgovine iz temelja ne promijene. Povrh toga moraju napredne zemlje pružati i druge pomoći bilo u obliku novčanih doprinosa, ili zajma ili novčanih investicija; neka se to s jedne strane daje sa širokogrudnošću i bez gramzivosti a s druge prama sa svim poštenjem.

Da bi se istinski sredile opće ekonomske prilike potrebno je ukloniti nerazmjernu trku za profitom, nacionalne ambicije, požudu za političkom dominacijom, militarističke spekulacije i makinacije oko širenja i nametanja ideologija. Predlažu se različiti ekonomski i socijalni sistemi; poželjno je da stručnjaci u njima nađu zajedničke temelje zdrave svjetske trgovine; to će se lakše postići ako se pojedinci budu odrekli svojih predrasuda i budu spremni za iskreni dijalog.

Neka korisne norme

86. Za tu nam se suradnju slijedeće norme čine oportunistima:

a) Neka narodima u razvoju bude vrlo mnogo stalo do toga da izričito i odlučno teže za punim ljudskim usavršavanjem svojih građana kao i za ciljem napretka. Neka imaju na umu da napredak

gentium odri et crescere progressum quippe qui non solis opibus alienis, sed propriis plene explicandis necnon ingenio et traditione propria colendis imprimis inniti debeat. Qua in re illi excellant oportet, qui maiorem infuxum in alios exercent.

b) Gentium autem progressarum officium gravissimum est progredientes populos ad supradicta munera implenda adiuvandi. Quapropter mentales et materiales accommodationes, quae ad hanc universalem cooperationem stabiliendam requiruntur, apud seipsas perficiantur.

Ita in negotiatione cum debilioribus et pauperioribus nationibus bonum illarum sedulo respiciant; nam haec proventibus quos ex venditione rerum a se productarum accipiunt, ad propriam suam sustentationem indigent.

c) Communitatis vero internationalis est incrementum componere et stimulare, ita tamen ut de opibus ad hoc ordinatis quam efficacissime et plena cum aequitate disponatur. Ad hanc quoque communitatem pertinet, principio subsidiariorum utique servato, rationes oeconomicas in toto mundo ordinare ut ad normam iustitiae explicentur.

Condantur instituta apta ad promovenda et ordinanda negotia internationalia, praesertim cum nationibus minus progressis et ad compensandos defectus qui ex nimia inaequalitate potentiae inter nationes manant. Huiusmodi ordinatio, cum adiumentis technicis, culturalibus et nummariis coniuncta, nationibus ad progressum intendentibus subsidia necessaria praestare debet ut incrementa oeconomiae suae convenienter consequi valeant.

d) In multis casibus urget necessitas recognoscendi oeconomicas sodalesque structuras; sed cavendum est a solutionibus technicis immature propositis, imprimis ab illis quae, dum homini commoda materialia praebent, eius spirituali indoli ac profectui adversantur. Nam »homo non in solo pane vivit, sed in omni verbo quod procedit de ore Dei« (Mt. 4, 4). Quaelibet autem humanae familiae pars in seipsa et in suis melioribus traditionibus aliquam partem thesauri spiritualis a Deo hereditate conerediti secumfert, etsi multi nesciunt ex qua origine procedat.

87. (De cooperatione internationali quoad incrementum incolarum).

Makime necessaria evadit cooperatio internationalis relate ad illos populos qui hodie sat frequenter, praeter tot alias difficultates, ea peculiariter premuntur quae ex rapido incremento populationis oriuntur. Urget necessitas ut per plenam et impensam cooperationem omnium, praesertim ditiorum nationum, exploretur quomodo ea quae

nastaje i raste prije svega iz rada i duhovnih sila samoga naroda, jer je potrebno da se oslanja ne samo na tuđu pomoć nego i na vlastita sredstva koja treba potpuno razviti te gajiti vlastitim talentom i tradicijom.

Neka se u tom pokažu kao prvi oni koji imaju više utjecaja na druge.

b) Izvanredno je važna zadaća naprednih naroda da narodima u razvoju pomognu postići gore spomenute ciljeve. Radi toga neka izvrše kod sebe samih one mentalne i materijalne prilagodbe koje su potrebne da se uspostavi ta univerzalna suradnja.

Tako u trgovini sa slabijim i siromašnijim narodima neka savjesno paze jia njihovo dobro; ovima je naime utržak koji dobiju prodajom svojih proizvoda potreban za vlastito uzdržavanje.

c) Dužnost je međunarodne zajednice da ekonomski razvoj sredi i stimulira, no tako da se sredstva namijenjena u tu svrhu stave na raspolaganje što efikasnije i u potpunoj pravičnosti. Zadaća je tako đer te zajednice, razumije se uz obdržavanje principa supsidijarnosti, da se ekonomske prilike u čitavom svijetu tako srede da se razvijaju po načelu pravde.

Neka se ustanove prikladne institucije za promicanje i sređivanje međunarodne trgovine, pogotovu s narodima u razvoju, i za izravnavanje nedostataka koji proizlaze iz prevelike nejednakosti u moći među nacijama. Takvo sređivanje povezano s tehničkom, kulturnom i novčanom pomoći mora pružati narodima u razvoju potrebne potpore da .mogu prikladno ostvariti razvoj svoje ekonomije.

d) U mnogim je slučajevima urgentna reforma ekonomskih i socijalnih struktura; no treba se čuvati od pre naglih, nezrelih tehničkih rješenja, pogotovu od onih koja se, dok pružaju čovjeku materijalnu olakšicu, protive i idu na štetu njegovoj duhovnoj strukturi. Jer »ne živi čovjek samo od kruha nego od svake riječi koja izlazi iz usta Božjih« (Mt 4, 4). A bilo koji dio ljudske obitelji nosi u sebi i u svojim boljim tradicijama neki dio duhovnog blaga koje joj je Bog povjerio premda mnogima nije poznato odakle ono proizlazi.

Međunarodna suradnja glede porasta pučanstva

87. Osobito je nužna međunarodna suradnja s obzirom na one narode koje danas dosta Često, osim tolikih, drugih teškoća, pritištu posebno one koje proizlaze iz brzog porasta pučanstva. Urgentna je potreba da se punom i zauzetom suradnjom svijuu, pogotovu bogatijih nacija, istraži način kako bi se ono što je potrebno za život i pristalo

ad victum et ad congruam instructionem hominum necessaria sunt, parari et cum tota communitate humana communicari possint. Nonnulli veto populi suae vitae condiciones multo meliores reddere possent si, debita instructione exculti, a methodis antiquis pro bonis agrariis gignendis ad novas artes technicas transirent, eas cum necessaria prouidentia suis condicionibus applicantes, ordine sociali meliori insuper instaurato et terrarum possessionis distributione aequius ordinata.

Gubernii quidem sunt iura et officia, problema populationis in sua natione quod attinet, intra propriae competentiae limites; utputa in ordine ad legislationem socialem et ad familias respicientem, ad transitum ruricularum ad urbes, ad informationes circa statum et necessitates nationis; Cum hodie mentes hominum de hoc problemate tam vehementer agitentur, optandum quoque est ut de his omnibus periti catholici, praesertim in Universitatibus, studia et incepta solerter prosequantur et latius evolvant.

Cum autem a multis affirmetur incolarum orbis incrementum, vel saltem quarundam nationum, omnibus mediis et cuiusvis generis interuentu auctoritatis publicae funditus omnino minuendum esse, Concilium omnes hortatur ut caveant a solutionibus, publice vel privatim promotis et quandoque impositis, quae legi morali contradicunt, Nam iuxta inalienabile hominis ius ad matrimonium et generationem prolis, deliberatio circa numerum prolis gignendae a recto iudicio parentum pendet ac nullo modo auctoritatis publicae iudicio committi potest. Cum autem parentum iudicium conscientiam recte formatam supponat, magni momenti est ut omnibus aditus praebeatur ad colendam rectam et vere humanam responsabilitatem quae legem divinam, attentis adiunctis rerum et temporum, respiciat; hoc vero exigit ut passim condiciones paedagogicae et sociales in melius mutantur et imprimis ut formatio religiosa vel saltem integra moralis institutio praebeatur. De progressibus porro scientificis in explorandis methodis quibus coniuges iuari possint in ordinando numero prolis, quarum firmitas bene probata est et congruentia cum ordine morali comperta habetur, homines sapienter certiores fiant.

88. (*De munere christianorum in subsidiis praestandis*). Ad ordinem internationalem cum vera observantia legitimarum libertatum et amica fraternitate omnium aedificandum, christiani libenter et toto corde cooperentur, idque eo magis quod maior pars mundi tanta adhuc egestate laborat ut in pauperibus Christus Ipse quas! alta voce caritatem suorum discipulorum evocet. Ne igitur scandalo sit hominibus aliquas nationes, quarum saepius maior numerus civium christiano nomine ornatur, bonorum copia abundare, dum aliae rebus

obrazovanje ljudi moglo osigurati i pružiti čitavoj ljudskoj zajednici. Mnogi bi narodi mogli znatno poboljšati uvjete svog života kad bi uz potrebnu naobrazbu prešli od zastarjelih metoda poljoprivredne proizvodnje na nove tehničke načine primjenjujući ih svojim prilikama uz nužnu razboritost, i kad bi se povrh toga uspostavio bolji društveni poredak i provela pravedna agrarna reforma.

Unutar vlastite nadje politička vlast ima glede pučanstva, u granicama vlastitih kompetencija, prava i dužnosti, tako npr. u vezi sa zakonodavstvom o društvu i o obitelji, sa seljenjem seljaka u grad, s informacijama o stanju i potrebama nacije. Budući da su danas duhovi toliko zaokupljeni tim pitanjem, poželjno je da katolički stručnjaci, osobito na univerzitetima, o tome brižno poduzimaju istraživanja i inicijative te da ih dalje produbljuju.

Budući da mnogi tvrde da se porast stanovništva zemlje ili barem nekih naroda treba radikalno smanjiti svim sredstvima i bilo kojim interventom javne vlasti, Koncil moli sve da se suzdrže od rješenja koja se privatno ili javno promiču a ponekad i nameću a koje se protive moralnom zakonu. Jer po neotuđivom pravu čovjeka na brak i rađanje djece odluka o broju djece ovisi o ispravnoj odluci roditelja i ne može se nikako prepustiti sudu javne vlasti. Budući da sud roditelja pretpostavlja ispravno formiranu savjest, vrlo je važno da se svima omogući da dođu do odgoja prave i istinske ljudske odgovornosti koja se, vodeći računa o okolnostima, ravna po Božjem zakonu; to ipak zahtijeva da se posvuda poboljšaju odgojni i društveni uvjeti a prije svega da se pruži religiozna formacija ili barem cjelovita moralna pouka. Ljudi neka se na razuman način informiraju o znanstvenom napretku što se tiče metoda koje mogu biti roditeljima od pomoći kod kontrole rađanja kad je njihova sigurnost dokazana i kad je jasno da se slažu s moralnim zakonom.

Uloga kršćana u međunarodnom pomaganju

88, Neka kršćani drage volje i svim srcem surađuju na izgradnji međunarodnog reda s istinskim poštivanjem legitimnih sloboda i prijateljskim bratstvom svijetu, i to više što se veći dio svijeta još uvijek muči oi takvoj bijedi da sam Krist kao da u siromasima zaziva svoje učenike na ljubav. Neka ne bude sablazni ljudima da neke nacije, kojih se počešće veći dio građana krase kršćanskim imenom, obiluju

ad vitam necessariis priventur ac fame, morbis omnimodaque miseria cruciantur. Sunt enim spiritus paupertatis et caritatis gloria et testimonium Ecclesiae Christi.

Laudandi igitur et adiuvandi sunt illi christiani, iuvenes praesertim, qui sponte se ipsos ad alios hominibus et populis auxilia praestanda offerunt. Immo totius Populi Dei est, Episcopis verbo et exemplo praeeuntibus, miserias huius temporis pro viribus sublevare, idque, ut antiquus mos ferebat Ecclesiae, non ex superfluis tantum, sed etiam ex substantia.

Modus subsidia colligendi et distribuendi, quin sit rigide et uniformiter ordinatus, recto tamen ordine disponatur in dioecesibus, nationibus et in universo mundo, coniuncta, ubicumque opportunum videtur, actione catholicorum cum ceteris fratribus christianis. Spiritus enim caritatis providum ordinatumque actionis socialis et caritativae exercitium nedum prohibeat, potius id imponit. Quare necesse est eos qui se ad nationibus progredientibus inserviendum devovere intendunt, idoneis etiam institutis apte efformari.

89. (*De praesentia efficaci Ecclesiae in communitate internationali*). Ecclesia, cum, divina sua missione innuca, omnibus hominibus Evangelium praedicat et thesauros gratiae elargitur, ubique terrarum ad pacem firmandam et solidum fundamentum ponendum consortionis fraternae. hominum et populorum confert: cognitionem. scilicet legis divinae et naturalis. Quapropter Ecclesia in ipsa communitate gentium omnino praesens esse debet ad cooperationem inter homines fovendam et excitandam; et quidem tam per suas institutiones publicas quam per plenam ac sinceram collaborationem omnium christianorum, solo desiderio omnibus inserviendi inspiratam.

Quod. efficacius attingetur si ipsi fideles, .suae responsabilitatis humanae et christianae conscii, iam in proprio ambitu vitae voluntatem prompte cooperandi cum communitate internationali excitare satagunt. Cura peculiaris hac in re iuvenibus formandis impendatur, tam in educatione religiosa quam civili. '

90. (*De partibus christianorum in institutionibus internationalibus*). Prae cellens quaedam forma navitatis internationalis christianorum absque dubio soda opera est quam, sive singuli sive consociati, in ipsis Institutis ad cooperationem inter nationes provehendam conditis vel condendis praestant. Gmmunitati gentium in pace et fraternitate aedificandae insuper multipliciter inservire possunt variae consociationes catholicae internationales, quae roborandae sunt, auctis numero cooperatorum bene formatorum, subsidiis quibus indigent et apta virium coordinatione. Nostris enim temporibus et actionum efficacitas et colloquii necessitas consociata incepta postulant. Tales consodationes insuper haud parum conferunt ad universalem sensum

izobiljem dobara dok druge ostaju bez potrebnih sredstava za život i muče se u gladi, bolestima i potpunoj bijedi. Slava i svjedočanstvo Kristove Crkve su duh siromaštva i ljubavi.

Treba dakle hvaliti i pomagati one kršćane, pogotovu mlade, koji se svojevoljno nude da pomognu drugim ljudima i narodima. Štoviše, dužnost je čitavog Božjeg Naroda, kojemu biskupi trebaju u tom prednjačiti riječju i primjerom, da, koliko može, olakša bijedu današnjeg vremena, i to, kao što je bio stari običaj Crkve, ne samo od svojega suviška nego i od osnovnoga.

Način kako će se pripomoć sabirati i dijeliti, da ne bude strogo jednoobrazno organizirana, neka se ipak rasporedi po nekom planu u biskupijama, nacijama i po čitavom svijetu, spojivši, gdje to god bude zgodno, akciju katolika s ostalom kršćanskom braćom. Jer duh ljubavi ne zabranjuje plansku i organiziranu provedbu socijalne i karitativne akcije, nego je štoviše nalaže. Zbog toga je potrebno da se oni koji se kane posvetiti službi zemalja u razvoju izobrazu također u prikladnim institutima.

Efikasna prisutnost Crkve u međunarodnoj zajednici

89. Kada Crkva na osnovi svog božanskog poslanja svim ljudima propovijeda Evanđelje i dijeli bogatstva milosti, pridonosi posvuda jačanju mira i, polaganju čvrstog, temelja bratske zajednice ljudi i naroda: poznavanje Božjeg i prirodnog zakona. Zbog toga mora Crkva svakako biti prisutna u samoj zajednici naroda da bi pospjela i pobudila suradnju među ljudima; i to preko svojih javnih ustanova kao i punom i iskrenom suradnjom sviju kršćana koja se inspirira jedino željom da svima služi.

To će se postići to uspješnije ako sami vjernici, svjesni svoje ljudske i kršćanske odgovornosti, budu težili da već u vlastitom području života pobude volju za spremnu suradnju s međunarodnom zajednicom. U toj stvari neka se posveti posebna briga odgoju mladeži, kako kod vjerskog tako i kod građanskog odgoja.

Sudjelovanje krUana u međunarodnim ustanovama

90. Jedan od izvrsnih oblika međunarodnog djelovanja kršćana jest bez sumnje suradnja koju oni bilo kao pojedinci bilo udruženi pružaju u samim ustanovama za međunarodnu suradnju koje već postoje ili će biti stvorene. Zajednici naroda, koju treba izgraditi u miru i bratstvu, mogu povrh toga mnogostruko poslužiti i razli čite međunarodne katoličke organizacije, koje treba jačati povećanim brojem dobro formiranih suradnika, novčanom pomoći koja im je potrebna i prikladnom koordinacijom snaga. U našim naime vreme nima umješnost djelovanja i potreba razgovora zahtijevaju udružene inicijative. Takva udruženja će osim toga mnogo pridonijeti razvijanju

excolendum, catholicis certe congruum, et ad formandam conscientiarum vere universalis solidaritatis et responsabilitatis.

Optandum denique est ut catholici, ad munus suum in communitate internationali rite implendum, actuose et positive cooperare studeant sive cum fratribus seiunctis qui una cum eis evangelicam caritatem profitentur, sive cum omnibus hominibus veram pacem sitientibus.

Concilium vero, ratione habita immensitatis aerumnarum quibus maior pars generis humani etiam nunc vexatur, et ad iustitiam simul ac amorem Christi erga pauperes ubique fovendum, valde opportunum aestimat creationem alicuius Ecclesiae universalis organismi, cuius sit catholicorum communitatem excitare ut progressus indigentium regionum necnon iustitia socialis inter nationes promoveantur.

CONCLUSIO

91. (*De munere singulorum fidelium et Ecclesiarum particularium*). Ea quae ab hac Sacra Synodo ex thesauris doctrinae Ecclesiae proponuntur, omnes homines nostrorum temporum, sive in Deum credant sive Eum non explicite agnoscant, adiuvari intendunt ut, suam integram vocationem darius percipientes, mundum praecellenti dignitati hominis magis conforment, universalem altiusque fundatam fraternitatem appetant atque, sub impulsu amoris, generoso atque consociato conamine, urgentibus nostrae aetatis postulationibus respondeant.

Sane coram immensa diversitate tum rerum status tum culturae humanae formarum in mundo, propositio haec in compluribus suis partibus consulto non nisi indolem generalem prae se fert: immo, licet doctrinam iam in Ecclesia receptam proferat, cum non raro de rebus incessanti evolutioni subiectis agatur, adhuc prosequenda et amplianda erit. Confidimus vero multa quae verbo Dei et spiritu Evangelii innixi protulimus, omnibus validum adiutorium conferre posse, praesertim postquam adaptatio ad singulas gentes et mentalitates a christifidelibus sub Pastorum moderamine ad actum deducta fuerit.

92. (*De dialogo inter omnes homines*). Ecclesia, vi suae missionis universum orbem nuntio evangelico illuminandi et omnes homines cuiusvis nationis, stirpis vel culturae in unum Spiritum coadunandi, signum evadit illius fraternitatis quae sincerum dialogum permittit atque roborat.

Quod autem requirit ut imprimis in ipsa Ecclesia mutuam aestimationem, reverentiam et concordiam promoveamus, omni legitima diversitate agnita, ad fructuosius semper colloquium inter omnes instituendum qui unum Populum Dei constituunt, sive pastores sive

smisla za univerzalne probleme, Sto sigurno dolikuje katolicima, i oblikovanju svijesti istinski univerzalne solidarnosti i odgovornosti.

Poželjno je napokon da katolici, da bi mogli kako treba ispuniti svoju zadaću u međunarodnoj zajednici, aktivno i pozitivno nastoje surađivati kako s odijeljenom braćom koja ispovijedaju zajedno s njima evanđeosku ljubav tako i sa svim ljudima koji žedaju za Istinskim mirom. Koncil pak pred golemim mukama, koje i, sada pritisni veći dio čovječanstva, da bi posvuda promicao pravdu zajedno s ljubavlju Krista prema siromasima, misli da je vrlo pogodno ustanoviti neki organizam univerzalne Crkve čija bi dužnost bila da pobudi zajednicu katolika da se promiče napredak zemalja koje su u bijedi i socijalna pravda među narodima.

ZAKLJUČAK

Zadate pojedinih vjernika i mjesnih Crkava

91. Sve ovo što je ovaj Sveti Sabor iznio iz blaga crkvene nauke namijenjeno je da pomogne svim ljudima našeg vremena, bilo da vjeruju u Boga bilo da ga izričito ne priznaju, da jasnije uvide svoj cjeloviti poziv i da bolje usklade svijet sa uzvišenim dostojanstvom čovjeka, da nastoje oko univerzalnog i dubljeg utemeljenog bratstva i da, potaknuti ljubavlju, širokogrudnim i zajedničkim naporom odgore na neodložive zahtjeve našega doba.

Istina, ovo izlaganje, zbog golemih razlika u prilikama i oblicima ljudske kulture u svijetu, ima u većini svojih dijelova namjerice samo općeniti karakter: dapače, premda iznosi nauku koja je već usvojena od Crkve, ona će se morati izgraditi i proširiti, budući da se nerijetko radi o stvarima koje podliježu neprestanom razvitku. Imamo međutim pouzdanje da mnogo od toga što smo iznijeli oslanjajući se na božansku riječ i evanđeoski duh može postati svima valjana pomoć, osobito kad vjernici pod vodstvom pastira budu proveli u djelo primjenu tih načela na pojedine narode i mentalitete.

Dijalog među ljudima

92. Crkva, snagom svoga poslanja da osvijetli čitav svijet evanđeoskom porukom i da sve ljude bilo kojeg naroda, rase ili kulture sjedini u jedan Duh, jest znak onoga bratstva koje dozvoljava i jača iskren dijalog.

Zato se, međutim, traži da prije svega promičemo u samoj Crkvi međusobno cijenjenje, poštivanje i slogu priznavajući svaku zakonitu raznolikost, da bi se uvijek plodonosnije uspostavljao dijalog između sviju koji sačinjavaju jedan Božji Narod, bilo da su pastiri

ceteri christifideles sint. Fortiora enim sunt ea quibus uniuntur fideles quam ea quibus dividuntur: sit in necessariis unitas, in dubiis libertas, in omnibus caritas.¹

Animus autem noster simul complectitur fratres nondum nobiscum in plena communione viventes eorumque comraunitates, quibus tamen coniungimur confessione Patris et Filii et Spiritus Sancti ac vinculo caritatis, memores scilicet christianorum unitatera hodie etiam a multis in Christum non credentibus exspectari et desiderari. Quo magis enim haec unitas, sub potenti virtute Spiritus Sancti, in veritate et, cari tate profidet, eo magis universo mundo erit praesagium unitatis et pads. Quare, unitis viribus et in formis huic pracclaro fini hodie efficaciter assequendo magis magisque aptatis, studeamus ut, Evangelio in dies melius conformati, fraterne cooperemur ad servitium familiae humanae praestandum quae, in Christo Iesu, in familiam filiorum Dei vocatur.

Animum nostrum proin etiam ad omnes convertimus qui Deum agnoscunt et in traditionibus suis pretiosa elementa religiosa et humana conservant, optantes ut apertum colloquium omnes nos adigat. ad impulsiones Spiritus fideliter accipiendas et alacriter implendas.

Desiderium talis colloqui, quod sola caritate erga veritatem ducatur, servata utique congrua prudentia, ex nostra parte neminem excludit, neque illos qui praedara animi humani bona colunt, eorum vero Auctorem nondum agnoscunt, neque illos qui Ecclesiae opponuntur eamque variis modis persequuntur. Cum Deus Pater principium omnium existat et finis, omnes, ut fratres simus, vocamur. Et ideo, hac eadem humana et divina vocatione vocati, sine violentia, sine dolo ad aedificandum mundum in vera pace cooperari possumus. et debemus.

93. (*De mundo aedificando et ad finem perducendo*). Christiani, memores verbi Domini »in hoc cognoscent omnes quia discipuli mei estis, si dilectionem habueritis ad invicem« (Io. 13, 35), nihil ardentius optare possunt quam ut hominibus mundi huius temporis semper generosius et efficacius inserviant. Itaque, Evangelio fideliter adhaerentes eiusque viribus fruentes, cum omnibus qui iustitiam diligunt et colunt coniuncti, ingens opus in his terris adimplendum susceperunt, de quo Ei, qui omnes iudicabit ultimo die, rationem reddere debent. Non omnes qui dicunt: »Domine, Domine«, intrabunt in regnum caelorum, sed ii qui faciunt voluntatem Patris* validamque manum operi apponunt. Vult autem Pater ut in omnibus hominibus Christum fratrem agnoscamus et efficaciter diligamus, tam verbo quam opere, ita testimonium perhibentes Veritati, et cum aliis mysterium amoris Patris caelestis communicemus. Hac via in toto orbe terrarum homines ad vitam spem exdtabuntur, quae Spiritus Sancti donum est, ut tandem aliquando in pace ac beati rudine summa suscipiantur, in patria quae gloria Domini effulget.

bilo ostali vjernici. Jače je naime ono što sjedinjuje vjernike nego ono što ih dijeli; neka bude u nužnim stvarima jedinstvo, u nesigurnome sloboda a u svima ljubav.*

Naša misao se ujedno obraća braći koja još uvijek ne žive s nama -u potpunom zajedništvu i njihovim zajednicama s kojima smo ipak vezani ispovijedanjem Oca i Sina i Duha Svetoga te vezom ljubavi, imajući naime na umu da također mnogi koji ne vjeruju u Krista •danas očekuju i žele jedinstvo kršćana. Sto više naime to jedinstvo moćnom snagom Duha Svetoga bude napredovalo u istini i ljubavi to će više biti svemu svijetu obećanje jedinstva i mira. Stoga sjedinjenim snagama i u sve prikladnijim oblicima da se danas uspješno postigne taj veliki cilj nastojmo da sve bolje, slijedeći Evandjelje, bratski surađujemo u pružanju službe ljudskoj obitelji koja je u Kristu Isusu pozvana da bude obitelj sinova Božjih.

Naša misao se obraća i svima koji priznaju Boga i u svojim tradicijama čuvaju dragocjene religiozne i humane elemente, Želeći da sve nas otvoreni dijalog dovede do toga da vjerno primimo poticaje Duha i spremno ih izvršimo.

Želja za takvim dijalogom koji polazi iz čiste ljubavi prema istini, dakako uz potrebnu razboritost, ne isključuje s naše strane nikoga pa ni one koji njeguju visoka dobra humanosti a još uvijek ne priznaju njezinog Začetnika, pa ni one koji se protive Crkvi te je na različite načine progone. Budući da je Bog Otac počelo i svrha svega, pozvani smo svi da budemo braća. I zato, pozvani tim istim ljudskim i božanskim pozivom, možemo i moramo bez prevare u pravom miru surađivati na izgradnji svijeta.

Izgradnja i dovršenje svijeta

93. Kršćani, sjećajući se Gospodinove riječi »po tom će poznati svi da ste moji učenici ako se budete ljubili međusobno« (Iv 13, 35), ne mogu ništa žarče željeti nego da što širokogrudnije i uspješnije služe ljudima ovoga vremena. Stoga, prianjajući vjerno uz Evandjelje i služeći se njegovim silama, povezani sa svima koji vole i gaje pravdu, prihvaćaju golemi posao koji se ovdje na Zemlji treba obaviti a o kojem trebaju dati računa Onome koji će sve suditi u posljednji dan. Neće svi koji kažu »Gospodine, Gospodine!« ući u kraljevstvo nebesko, nego oni koji čine volju Oca* i koji se djelotvorno laćaju posla. A Otac hoće da u svim ljudima priznamo brata Kristal da ga djelotvorno ljubimo riječju i činom, svjedočeći tako za istinu, i da drugima posredujemo tajnu ljubavi nebeskog Oca. Tim putem će se ljudi po čitavom svijetu pobuditi na živu nadu koja je dar Duha Svetoga da budu napokon jednom primljeni u miru i višnjem bla-

Ei autem qui potens est omnia facere superabundanter quara petimus aut intelligimus, secundum virtutem quae operatur in nobis, Ipsi gloria in Ecclesia et in Christo Iesu, in omnes generationes saeculorum. Amen« (Eph. 3, 20-21).

Haec omnia et singula quae in hac Constitutione pastorali edicta sunt, placuerunt Sacrosancti Concilii Patribus. Et Nos, Apostolica a Christo Nobis tradita potestate, illa, una cum Venerabilibus Patribus in Spiritu Sancto approbamus, decernimus ac statuimus et quae ita synodaliter statuta sunt ad Dei gloriam promulgari iubemus.

Romae, apud S. Petrum
die VII mensis decembris anno MCMLXCV.

I

Ego PAULUS Catholicae Ecclesiae Episcopus
(Sequuntur Patrum subsignationes)

ženstvu u domovini koja blista Božjom slavom. »Onomu — koji snagom što djeluje u nama može učiniti neograničeno više od onoga što možemo moliti ili misliti — njemu slava u Crkvi i u Kristu Isusu kroz sva pokoljenja i sve vjekove. Amen« (Ef 3, 20-21).

Sve ovo u cjelini i pojedinostima Sto je u ovom Dekretu određeno prihvatile Oci Svetog Sabora. I mi — apostolskom vlašću od Krista nam predanom — sve to, zajedno s časnim Ocima, u Duhu Svetom odobravamo, odlučujemo i određujemo te zapovijedamo da to Sto je saborski određeno na slavu Božju bude proglašeno.

U Rimu, kod Sv. Petra, dne 7. prosinca 1965.

Ja, PAVAO, biskup katoličke Crkve
(slijede potpisi Otaca)

BILJEŠKE

Predgovor

* Pastoralna konstitucija CRKVA U SUVREMENOM SVIJETU ima dva dijela, no ipak tvori jedinstvenu cjelinu.

Konstitucija se naziva »pastoralnom« stoga Sto na temelju doktrinalnih načela kani iznijeti stav Crkve prema današnjem svijetu i ljudima. Stoga nije ni prvi dio bez pastoralne nakane, ni drugi bez doktrinarne.

Dakle u prvom dijelu Crkva razlaže svoju nauku o čovjeku, o svijetu u koji je čovjek položen i o svojem stavu prema njima. U drugom dijelu potanje promatra neke vidove suvremenog života i ljudskoga društva, i to napose pitanja i probleme koji danas kod toga izgledaju hitniji. Zato se u ovom drugom dijelu gradivo, promatrano u svjetlu doktrinalnih principa, sastoji ne samo iz trajnih nego također iz vremenski uvjetovanih elemenata.

Stoga valja ovu konstituciju tumačiti prema općim normama teološkog tumačenja}, vodeći dakako računa, osobito u njezinom drugom dijelu, o promjenljivim okolnostima s kojima su stvari o kojima se ovdje radi po svojoj naravi povezane.

» Usp. Iv 3, 17; 18[^] 37; Mt 20, 28; Mk 10, 45.

Uvodne konstatacije

* Usp. Rim 7, 14 si.

* Usp. 2 Kor 5, 15.

* Usp. Dj 4, 12.

« Usp. Hebr 13, 8. «

Usp. Kol 1, 15.

Prvi dio

I glava

» Usp. Post 1, 26; Mudr 2, 23. ¹ Usp. Crkv 17, 3—10. » Usp. Rim 1, 21—25.

• Usp. Iv 8, 34.

• Usp. Dan 3, 57—90.

• Usp. 1 Kor 6, 13—20. ♦

• Usp. 1 Kr 16, 7; Jer 17, 10.

• Usp. Crkv 17, 7—«

- Usp. Rim 2, 14—16.
- *• Usp. PIO XII, *Radioporuka* de consensu christiana in iuvenibus* tecte efformanda, 23. III 1952: AAS 44 (1952) 271.
 - » Usp. Mt 22, 37—40; **Gal** 5, 14.
 - » Usp. Crkv 15, 14.
 - " Usp. 2 Kor 5, 10.
 - " Usp. Mudr 1, 13; 2, 23—24; Rim 5, 21; **Jak** 1, 15.
 - " Usp. 1 Kor 15, 56—57.
 - «• Usp. PIO XI, Enc. *Divini Redemptoris*, 19. III 1937: AAS 29 (1937) 65—106; PIO XII, Enc. *Ad Apostolorum Principi**, 29. IV 1958: AAS 50 (1958) 601—614; IVAN XXIII, Enc. *Mater et Magistra*, 15. V 1961: AAS 53 (1961) 4551—453; PAVAO VI, Enc. *Ecclesiam suam*, 6. VIII 1964: AAS 56 (1964) 651—653.
 - " Usp. II VAT. KONCIL, Dogm. konst. *Lumen gentium*, I, 8: AAS 57 (1965) 12..
 - *• Usp. Fil 1, 27.
 - » Sv. AUGUSTIN, *Confess.* I. 1: PL 32, 661.
 - *• Usp. Rim 5, 14. Usp. TERTULIJAN, *De carnis resurr.* 6: >Quodcumque Umu« ezprimebatur, Christus cogitabatur homo futurus«: PL 2, 282; CSEL 47, str. 33, 1, 12—13.
 - " Usp. 2 Kor 4, 4.
 - *« Usp. II CARIGRADSKI, kan. 7: »Neque Deo Verbo in carnem naturam transmutato, neque carne in Verbi naturam transducta«: Denz. 219 (428). — Usp. i III CARIGRADSKI: »Quemadmodum enim sanctissima atque immaculata animata eius carnis deificata non est perempta (theistisa ouk anerethe), sed in proprio sui statu et ratione permansit«: Denz. 291 (556). — Usp. KALCEDONSKI: »in duabus naturis inconfuse, imrautabiliter, indivise, inseparabiliter agnoscendum«: Denz. 148 (302).
 - " Usp. III CARIGRADSKI: »ita et humana eius voluntas deificata non est perempta«: Denz. 291 (556).
 - ** Usp. Hebr 4, 15.
 - » Usp. 2 Kor 5, 18-19; Kol 1, 20-22.
 - «• Usp. 1 Pet 2, 21; Mt 16, 24; Lk 14, 27.
 - " Usp. Rim 8, 29; Kol 1, 18.
 - » Usp. Rim 8, 1-11.
 - «• Usp. 2 Kor 4, 14.
 - » Usp. Fil 3, 10; Rim 8, 17.
 - » Usp. II VATIKANSKI, Dogm. konst. *Lumen gentium*, II, 16: AAS 57 (1965) 20.
 - »« Usp. Rim 8, 32.
 - ** Usp. Bizantska uskrnsna liturgija.
 - ** Usp. Rim 8, 15 i **Gal** 4, 6; usp. i Iv 1, 12 i **Iv** 3, 1-2.

II glavi

- Usp. IVAN XXIII, Enc. *Mater et Magistra*, 15. V 1961: AAS 53 (1961) 401—464 i Enc. *Pacem in tenis*, 11. TV 1963: AAS 55 (1963) 257—304; PAVAO VI, Enc. *Ecclesiam suam*, 6. VIII 1964: AAS 56 (1964) 609—659.
 - Usp. Lk 17, 33.
 - Usp. SV. TOMA, *I Ethic.* Lect. 1.
 - « Usp. IVAN XXIII, Enc. *Mater et Magistra*: AAS 53 (1961) 418.
 - Usp. PIO XI Enc. *Quadragesimo anno*, 15. V 1931: AAS 23 (1931) 222 si.
 - Usp. IVAN XXIII, Enc. *Mater et Magistra*: AAS 53 (1961) 417.
 - Usp. Mk 2, 27.
 - Usp. IVAN XXIII, Enc. *Pacem in tenis*: AAS 55 (1963) 266.

■• Usp. Tak 2, 15-16. • Usp. Lk 16, 19-31. ¹⁰ Usp. IVAN XXIII, Enc. *Pacem in tenis*: AAS 55 (1963) 299 i

'« Usp. Lk 6, 37-38; Mt 7, 1-2; Rim 2, 1-11; 14, 10-12.

» Usp. Mt 5, 43-47.

¹⁴ Usp. Dogm. konst. *Lumen gentium*, II, 9: AAS 57 (1965) 12-13-

" Usp. Izl 24, 1-8.

III glava

» Usp. Post 1, 26-27; 9, 2-3; Mudr 9, 2-3.

• Usp. Ps 8, 7, 10.

• Usp. IVAN XXIII, Enc. *Pacem in tenis*: AAS 55 (1963) 297.

⁴ Usp. *Poruka svijetu* saborskih otaca na početku II Vat. sabora, listopada 1962: AAS 54 (1962) 822.

⁸ Usp. PAVAO VI, *Nagovor diplomatskom zboru*, 7. I 1965: AAS 57 (1965) 232.

• I Vatikanski, Dogmatska konstitucija *De fide catholica*, 2. pogl.; Denz. 1785-1786 (3004-3005).

• Usp. Msgr. Pio PASCINI, *Vita e opere di Galileo Galilei*, 2 sv., Edit. Vatic. 1964.

• Usp. Mt 24, 13; 13, 24—30 i 36—43. i

• Usp. 2 Kor 6, 10.

»• Usp. Iv 1, 3 i 14.

» Usp. Ef 1, 10.

" Usp. Iv 3, 6; Rim 5, 8—10. " Usp.

Dj 2, 36; Mt 28, 18. » Usp. Rim 15,

16. » Usp. Dj 1, 7.

» Usp. 1 Kor 7, 31; Sv. IRENEJ, *Adversus haereses*, V, 36: PG 8, 1221.

» Usp. 2 Kor 5, 2; 2 Petr 3, 13.

" Usp. 1 Kor 2, 9; Otkr 21, 4—5.

»• Usp. 1 Kor 15, 42, 53.

*» Usp. 1 Kor 13, 8; 3, 14.

" Usp. Rim 8, 19—21.

» Usp. Lk 9, 25.

«• Usp. PIO XI, Enc. *Quadragesimo anno*: AAS 23 (1931) 207.

" *Uvodni hvalospjev* na blagdan Krista Kralja.

IV glava

i Usp. PAVAO VI, Enc. *Ecclesiam suam*, III: AAS 56 (1964) 637— — 659.

• Usp. Tit 3, 4: »philanthropia«.

» Usp. Ef 1, 3, 5—6, 13—14, 23.

• II Vatikanski, Dogm. konst. *Lumen gentium* I, 8: AAS 57 (1965) 12.

« Ondjel II, 9: AAS 57 (1965) 14; usp. I, 8: AAS n. mj., str. 11.

• Ondje¹, 8: AAS 57 (1965) 11.

' Usp. ondje IV, 38: AAS 57 (1965) 43 s bilj. 120.

• Usp. Rim 8, 14—17.

• Usp. Mt 22, 39.

»• Dogm. konst. *Lumen gentium* II, 9: AAS 57 (1965) 12—14.

¹¹PIO XII, *Nagovor* povjesničarima i umjetnicima od 9. ožujka 1956: AAS 48 (1956) 212: »Njezin Božanski Utemeljitelj Isus Krist nije joj predao nikakav nalog niti odredio nikakav cilj kulturne naravi. Cilj koji joj Krist označuje je strogo religiozne naravi (...). Crkva treba da vodi ljude Bogu da mu se predaju bez pridržaja (...). Crkva ne može nikada izgubiti s vida taj strogo religiozni i nadnaravni cilj. Smisao sve njezine djelatnosti, do posljednjeg kanona njezina Kodeksa, jest da direktno ili indirektno vodi tome«.

- » Dog. konst. *Lumen gentium* I, 1: AAS 57 (1965) 5.
- " Usp. Hebr 13—14.
- " Usp. 2 Sol 3, 6—13; Ef 4, 28.
- " Usp. Iz 58, 1—12.
- » Usp. Mt 23, 3—23; Mk 7, 10—13.
- » Usp. IVAN XXIII, Enc. *Mater et Magistra*, IV: AAS 53 (1961) 456—457; usp. ondje I: AAS n. mj. str. 407, 410—411.
- *• Usp. Dogm. konst. *Lumen gentium*, III, 28: AAS 57 (1965) 35.
- »• Oridje III, 28: AAS n. mj. str. 35—36.
- «> Usp. Sv. AMBROZIJE, *De virginitate*, VIII, 48: PL 16, 278.
- « Usp. Dogm. konst. *Lumen gentium*, II, 15: AAS 57 (1965) 20.
- « Usp. Dogm. konst. *Lumen gentium*, II, 13: AAS 57 (1965) 17.
- ** Usp. Sv. JUSTIN, *Dialogus cum Tryphone judaeo*, pogl. 110: PG 6, 729: (izd. C. de Otto, 3. izd. Tena 1897) 391—393: »... sec̄t quanto raagis talk nobis infliguntur, tanto plures alii fideles et pii per nomen lesu fiunt«. Usp. TERTULIJAN, *Apologeticus*, pogl. L. 13: Corpus Christ., ser. lat. I, 171: »Etiam plures effidmur, quotiens metimur a vobis: semen est sanguis Christianorum!«. Usp. Dogm. konst. *Lumen gentium* II, 9: AAS 57 (1965) 14.
- »« Usp. Dogm. konst. *Lumen gentium* VII, 48: AAS 57 (1965) 53.
- «« Usp. PAVAO VI, *Nagovor*, 3. veljače 1965.

Drugi dio

I glava

- »Usp. Sv. AUGUSTIN, *De bono coniugii*, PL 40, **375**—376 i 394; Sv. TOMA, *Summa Theologiae*, Suppl. q. 49, art. 3 ad 1; *Decretum pro Armenis*: Denz. 702 (1327); PIO XI, Enc. *Casti connubii*: AAS 22 (1930) 547—548: Denz. 2227—2238 (3703—3714).
- * Usp. PIO XI, Enc. *Casti connubii*: AAS 22 (1930) 546—547: Denz. 2231 (3706).
- » Usp. Os 2; Jer 3, 6—13; Ez 16 i 23; Iz 54.
- * Usp. Mt 9, 15; Mk 2, 19—20; Lk 5, 34—35; Iv 3, 29; usp. takodet 2 Kor 11, 2; Ef 5, 27; Otkr 19, 7—8; 21, 2. 9.
- »Usp. Ef 5, 25.
- Usp. II VATIKANSKI, Dogm. konst. *Lumen gentium* II, 11; IV, 35; V, 41: AAS 57 (1965) 15—16, 40—41, 47.
- » PIO XI, Enc. *Casti connubii*: AAS 22 (1930) 583. »
- Usp. 1 Tim 5, 3.
- * Usp. Ef 5, 32.
- " Usp. Post. 2, 22—24; Posl 5, 15—20; 31, 10—31; Tob 8, 4—8; Pj 1, 2—3; 2. 16; 4, 16 do 5. 1; 7. 8—14; 1 Kor 7, 3—6; Ef 5, 25—33.
- » Usp. PIO XI, Enc. *Casti connubii*: AAS 22 (1930) 547, 548: Denz. 2232 (3707).
- " Usp. 1 Kor 7, 5.
- » Usp. PIO XII, *Nagovor Tra le visite*, 20. siječnja 1958: AAS 50 (1958) 91.

« Usp. PIO XI, Enc. *Časti connubii*: AAS 22 (1930) 559—561; Denz. 2239—2241 (3716—3718); PIO XII, *Nagovor* Kongresu talijanskog udruženja primalja, 29. listopada 1951: AAS 43 (1951) 835—854; PAVAO VI, *Nagovor* kardinalima prigodom svog imendana i prve godišnjice svoga izbora, 23. lipnja 1964: AAS 56 (1964) 581—589. Po odredbi Vrhovnog Svećenika neka su pitanja, za koja je potrebno daljnje i dublje istraživanje, povjerena Komisiji za proučavanje problema pučanstva, obitelji i nataliteta da bi Papa, kada ta Komisija izvrši svoj zadatak, donio svoj sud. Naučavanje Crkve ostaje kakvo jest i Sabor nema nakane da sada predlaže konkretna rješenja.

» Usp. Ef 5, 16; Kol 4, 5.

" Usp. *Sacramentarium Gregorianum*: PL 78, 262.

» Usp. Rim 5, 13 i 18; 6, 5—11; Gal 2, 20.

» Usp. Ef 5, 25—27.

II g l a v a '

¹ Usp. *Uvodne konstatacije* ove Konstitucije, br. 4—10.

• Usp. Kol 3, 1—2.

» Usp. Post 1, 28.

« Usp. Posi 8, 30—31.

■• Usp. Sv. IRENEJ, *Adversus haereses*, III, 11, 8 (izd. Sagnard, str. 200; usp. ondje 16, 6; 21, 10—22; 22, 3 itd., str. 290—292, 370—372, 378 itd.).

• Usp. Ef 1, 10.

¹ Usp. riječi Pija XI Msgru M.—D. Rolandu Gosselinu: »U ne faut jamais perdre de vue que robjectif de l'Eglise est d'eVangéliser et non de civiliser. Si elle dvilise, c'est par rcvangelisation«: *Sernaines sociales de France*, Versailles 1936, 461-^62.

• I VATIKANSKI, Konst. *Dei Filius* pogl. IV: Denz. 1795, 1799 « (3015, 3019). Usp. PIO XI, Enc. *Quadragesimo anno*: AAS 23 (1931) 190.

• Usp. IVAN XXIII, Enc. *Pacem in teris*: AAS 55 (1963) 260.

» Usp. IVAN XXIII, Enc. *Pacem in tenis*: AAS 55 (1963) 283; PIO XII, *Bojična radioporuka*, 24. prosinca 1941: AAS 34 (1942) 16—17. " Usp. IVAN XXIII, Enc. *Pacem in tenis*: AAS 55 (1963) 260.

^{II} Usp. IVAN XXIII, *Govor* prigodom otvaranja Sabora, 11. listopada 1962: AAS 54 (1962) 792.

"Usp. II VATIKANSKI, Konst. o sv. liturgiji *Sacrosanctum Concilium*, br. 123: AAS 56 (1964) 31; PAVAO VI, *Govor* rimskim umjetnicima, 7. svibnja 1964: AAS 56 (1964) 439—442.

" Usp. II VATIKANSKI, Dekret *Optatum totius* i Deklaraciju *Grovissimum educationis*.

" Usp. II VATIKANSKI, Dogm. konst. *Lumen gentium*, IV, 37: AAS 57 (1965) 42-43.

III g l a v a

¹ Usp. PIO XII, *Radioporuka*, prigodom »Dana obitelji«, 23. ožujka ! 1952: AAS 44 (1952) 273; IVAN XXIII, *Nagovor* ACLI-u, 1. svibnja 1959: AAS 51 (1959) 358.

« Usp. PIO XI, Enc. *Quadragesimo anno*: AAS 23 (1931) 190 si.; PIO XII, *Radioporuka* prigodom »Dana obitelji«, 23. ožujka 1952: AAS 44 (1952) 276 si.; IVAN XXIII, Enc. *Mater et Magistra*: AAS 53 (1961) 450; II VATIKANSKI, Dekret *Inter mirifica*, I, 6: AAS 56 (1964) 147.

»Usp. Mt 16, 26; Lk 16, 1—31; Kol3, 17.

⁴ Usp. LEON XIII, Enc. *libertas praestantissimum*, od 22. lipnja 1888: ASS 20 (1887—1888) 597 si.; PIO XI, Enc. *Quadragesimo anno*: AAS 23 (1931) 191 si.; Isd, Enc. *Divini Redemptoris*: AAS 29 (1937) 65 si.; PIO XII, *Bojična radioporuka*, od 24. prosinca 1941: AAS 34 (1942) 10 si.; IVAN XXIII, Enc. *Mater et Magistra*: AAS 53 (1961) 401—464.

⁴ O problemima poljoprivrede usp. napose IVAN XXIII, Enc. *Mater et Magistra*: AAS 53 (1961) 341 si.

• Usp. LEON XIII, Enc. *Rerum novarum*, od 15. svibnja 1891: ASS 23 (1890—1891) 649, 662; PIO XI, Enc. *Quadragesimo anno*: AAS 23 (1931) 200—201; Isti, Enc. *Divini Redemptoris*: AAS 29 (1937) 92; PIO XII, *Bojična radioporuka*, od 24. prosinca 1942: AAS 35 (1943) 20; Isti, *Govor* od 13. lipnja 1943: AAS 35 (1943) 172; Isd, *Radioporuka španjolskim radnicima*, od 11. ožujka 1951: AAS 43 (1951) 215; IVAN XXIII, Enc. *Mater et Magistra*: AAS 53 (1961) 419.

¹ Usp. IVAN XXIII, Enc. *Mater et Magistra*: AAS 53 (1961) 408, 424, 427; ali izraz *curatio* uzet je iz latinskog teksta enc. *Quadragesimo anno*: AAS 23 (1931) 199. Za razvoj pitanja usp. PIO XII, *Govor* od 3. lipnja 1950: AAS 42 (1950) 485—488; PAVAO VI, *Govor*, 8. lipnja 1964: AAS 56 (1964) 574—579.

• Usp. PIO XII, Enc. *Sertum laetitiae*: AAS 31 (1939) 642; IVAN XXIII, *Govor* kardinalima prigodom tajnog konzistorija, 14. prosinca 1959: AAS 52 (1960) 5—11; Isti, Enc. *Mater et Magistra*: AAS 53 (1961) 411.

• Usp. Sv. TOMA, *Summa Theologiae* II—II, q. 32, a. 5 ad 2; ondje q. 66, a. 2; usp. tumačenje kod LEONA XIII, Enc. *Rerum novarum*: ASS 23 (1890r-1891) 651; usp. također PIO XII, *Radioporuka* prigodom 50-godišnjice *Rerum novarum*, 1. lipnja 1941: AAS 33 (1941) 199; Isti, *Bojična radioporuka* od 24. prosinca 1954: AAS 47 (1955) 27.

¹⁰ Usp. Sv. BAZILJE, *Homilia in illud dictum Evangelii secundum Lucam* »*Destruam horrea mea, et maiora aedificabo*«, *itemque de avaritia*, br. 2 (PG 31, 263); LAKTANCIJE, *Divinarum Institutionum*, knjiga V, *De iustitia*, pogl. 5 (PL 6, 565 B); Sv. AUGUSTIN, *In Ioannis Evangelium*, Tract. 50, br. 6 (PL 35, 1760); Isti, *In Psalmum CXLVII enarratio*, br. 12 (PL 37, 1922); Sv. GRGUR, *XL Homiliarum in Evangelio in libro duo*, knjiga I, hom. 20 (PL 76, 1165); Isti, *Regulae pastoralis liber*, pars III, cap. 21 (PL 77, 87); Sv. BONAVENTURA, *In III Sent.*, d. 33, dub. 1 (izd. Quaracchi III, 728); Isti, *In IV Sent.*, d. 15, p. II a. 2, q. 1 (n. izd. IV, 371b) q. *De superfluo* (ms. Assisi, Bibl. commun. 186, ff. 112. a. — 113. a); Sv. ALBERT VELIKI, *In III Sent.*, d. 33, a. 3, sol. 1 (izd. Borgnet XXVIII, 611); Isti, *In IV Sent.*, d. 15. a. 16 (dt. izd. XXIX, 494—497). Sto se tiče određenja suviška u naše vrijeme, usp. IVAN XXIII, *Radiotelevizijska poruka* od 1. rujna 1962: AAS 54 (1962) 682: »Dovere di ogni uomo, dovere impellente del cristiano e di considerare il superfluo con la misura delle necessita altrui, e di ben vigilare perché l'amministrazione e la distribuzione dei beni creati venga posta a vantaggio di tutti«.

¹¹ Ovdje vrijedi staro načelo: »In actrema necessitate omnia sunjt communia, id est communicanda«. S druge strane, Sto se tiče kriterija*, opsega i načina na koji se primjenjuje to načelo izneseno u tekstu, osim priznatih modernih autora, usp. Sv. TOMA, *Summa Theologiae* II—II, q. 66, a. 7. Jasno je da za pravilnu primjenu toga odlomka treba da se ispune svi uvjeti koji se moralno traže.

¹² Usp. GRACITAN, *Decretum*, can. 21, dist. LXXXVI (izd. Friedberg I, 302). Taj odlomak se nalazi već u PL 54, 591 A (usp. Antonianum 27 (1952) 349—366).

¹³ »« Usp. LEON XIII, Enc. *Rerum novarum*: ASS p (1890—1891) 643—646; PIO XI, Enc. *Quadragesimo anno*: AAS 23 (1931) 191; PIO

XII, *Radioporuka* prigodom 50-godišnjice *Rerum novarum*, od 1. lipnja 1941: AAS 33 (1941) 199; Isti, *Božićna radioporuka* od 24. prosinca 1942: AAS 35 (1943) 17; Isti, *Radioporuka* na 5. godišnjicu početka rata, 1. rujna 1944: AAS 36 (1944) 253; IVAN XXIII, Enc. *Mater et Magistra*: AAS 53 (1961) 428-429.

¹¹ Usp. PIO XI, Enc. *Ouadragesimo anno*: AAS 23 (1931) 214; IVAN XXIII, Enc. *Mater et Magistra*: AAS 53 (1961) 429.

¹⁸ Usp. PIO XII, *Radioporuka* prigodom 50-godišnjice *Rerum novarum*, 1. Upnja 1941: AAS 33 (1941) 199; IVAN XXIII, Enc. *Mater et Magistra*: AAS 53 (1961) 430.

¹⁹ O pravilnoj upotrebi dobara prema Novom zavjetu, usp. Lk 3, 11; 10, 30 si.; 11, 41; 1 Petr 5, 3; Mk 8, 36; 12, 29—31; Jak 5, 1—6; 1 Tim 6, 8; Ef 4, 28; 2 Kor 8, 13 .si.; 1 Iv 3, 17 si.

IV glava

¹ Usp. IVAN XXIII, Enc. *Mater et Magistra*: AAS 53 (1961) 417.

• Usp. Ondje.

» Usp. Rim 13, 1—5.

« Usp. Rim 13, 5.

« Usp. PIO XII, *Božićna radioporuka* od 24. prosinca 1942: AAS 35 (1943) 9—24; Isti, *Božićna poruka* od 24. prosinca 1944: AAS 37 (1945) 11—17; IVAN XXIII, Enc. *Pacer* in tenis*: AAS 55 (1963) 263, 271, 277, 278.

• PIO XII, *Radioporuka* prigodom 50-godišnjice *Rerum novarum*, 1. lipnja 1941: AAS 33 (1941) 200; IVAN XXIII, Enc. *Pacem in tenis*: AAS 55 (1963) 273, 274.

¹ Usp. IVAN XXIII, Enc. *Mater et Magistra*: AAS 53 (1961) 416.

• PIO XI, *Govor vodama* Sveučilišne katoličke federacije: *Discorsi di Pio XI* (izd. Bertetto), sv. I, Torino 1960, 743.

• Usp. II VATIKANSKI, Dogm. konst. *Lumen gentium*, II, 13: AAS 57 (1965) 17.

¹⁰ Usp. Lk 2, 14.

V glava

» Usp. Ef 2, 16; Kol 1, 20—22.

¹« Usp. IVAN XXIII, Enc. *Pacem in tenis*, od 11. travnja 1963: AAS 55 (1963) 291: »Zato je u ovo naše doba, koje se diči atomskom energijom, strano pomisliti da bi rat bio ikako podesan dati naknadu za povrijeđena prava«.

* Usp. PIO XII, *Govor učesnicima VIII kongresa Svjetskog udruženja liječnika* od 30. rujna 1954: AAS 46 (1954) 589; Isti, *Božićna radio poruka* od 24. prosinca 1954: AAS 47 (1955) 15 si.; IVAN XXIII, Enc. *Pacem in tenis*: AAS 55 (1963) 286—291; PAVAO VI, *Govor u Ujedi njenim Nacijama* 4. listopada 1965: AAS 57 (1965) 881—882.

⁴ Usp. IVAN XXIII, Enc. *Pacem in tenis*, gdje se govori o razoružanju: AAS 55 (1963) 287.

• Usp. 2 Kor 6, 2.

Zaključak

» Usp. IVAN XXIII, Enc. *Ad Petri Catbedram*, 29. Upnja 1959: AAS 55 (1959) 513. *Usp. Mt 7, 21.

KAZALA

49 Dokumenti

KRATICE DOKUMENATA

- AA - Apostolicam actuositatem
Dekret o apostolatu laika
- AG (■) Ad gentes
Dekret¹ o misijskoj djelatnosti Crkve
- CD - Christus Dominus
Dekret o pastirskoj službi biskupa
- DH — Dignitas humanae
Deklaracija o vjerskoj slobodi
- DV - Del Verbum
Konstitucija o božanskoj objavi
- GE — Gravtollitudo educationis
Deklaracija o kršćanskom odgoju
- GS ■" Gaudium et spes
Konstitucija o Crkvi u suvremenom svijetu
- IM - Inter oecumenicum
Dekret o sredstvima javnog saobraćanja
- LG ■» Lumen gentium
Konstitucija o Crkvi
- NA - Nostra aetate
Deklaracija o odnosima Crkve s nekršćanskim religijama
- OE «■ Orientalium Ecclesiarum
Konstitucija o Istočnim katoličkim Crkvama
- OT — Optatum totius
Dekret o svećeničkom odgoju i obrazovanju
- PB - Prethodna bilješka koja razjašnjava tekst u Dogmatskoj konstituciji o Crkvi »Lumen Gentium«.
- PC - Perfectae caritatis
Dekret o obnovi redovništva
- PO ■* Presbyterorum ordinis
Dekret o službi i životu svećenika
- SC •" Sacrosanctum Concilium
Konstitucija o liturgiji
- UR — Unitatis redintegratio
Dekret o ekumenizmu

I. KRONOLOGIJA KONCILA

* Zvezdica označuje dokumente tiskane u ovom svesku:

PRIPREMA KONCILA

1959

25. siječnja: Ivan XXIII u bazilici Sv. Pavla najavljuje Koncil
17. svibnja: ustanovljuje Prepripravnu komisiju

1960

5. svibnja: ustanovljuje Centralnu komisiju, 10 pripremnih komisija i 3 stalna sekretarijata:

1961

19. ožujka: sv. Josipa proglašuje zaštitnikom Koncila
25. prosinca: najavljuje da će se Koncil skupiti godine 1962

1962. 2. veljače: motu proprio Consilium o otvaranju Koncila

KONCIL

1962

11. listopada: svečano otvaranje Koncila
8. prosinca: zatvaranje prvog zasjedanja

1963

11. travnja: enciklika Pacera in tenis
3. lipnja: smrt Ivana XXIII
21. lipnja: izbor pape Pavla VI (Giovanni Montini)
29. rujna: otvaranje drugoga zasjedanja
30. studenoga: motu proprio »Pastorale munus« kojim se daju ovisii biskupima
4. prosinca: zatvaranje drugog zasjedanja; proglašenje dokumenata:
*Sacrosanctum Concilium (o liturgiji)
•Inter mirifica (o sredstvima javnog saobraćanja)

1964

4. siječnja: put Pavla VI u Svetu zemlju susret
5. siječnja: Pavla VI i Atenagore
25. siječnja: motu proprio Sacram liturgiam o primjeni Konstitucije Sacrosanctum Concilium
>
ustanovljen je Consilium za liturgiju
7. ožujka: motu proprio In fructibus munda o ustanovljenju Papinske komisije za javno saobraćanje enciklika Ecclesiam suam otvaranje trećega zasjedanja Pavao VI u Montecassinu
6. kolovoza: VI u Montecassinu
14. rujna:
24. rujna:

26. rujna; uputa Inter oecumenici o ispravnoj primjeni Konstitucije Sacrosanctum Concilium
21. studenoga: zatvaranje trećega zasjedanja; proglašenje dokumenata: "Lumen gentium (o Crkvi) • Unio et integratio (o ekumenizmu) • Orientale ecclesiarum (o istočnim katoličkim Crkvama) papinski otkrivenje Cum ad maiorem s ovlastima vrhovnim redovničkim poglavarima 2—5. prosinca: Pavao VI u Bombašu povodom 38. međunarodnog euharistijskog kongresa
- 1965
10. lipnja: Pavao VI na Nacionalnom euharistijskom kongresu u Piši
3. rujna: enciklika Mater et magistra o euharistiji
14. rujna: otvaranje četvrtoga zasjedanja
15. rujna: motu proprio Apostolicae sedis auctoritate o ustanovljenju Sinode biskupa
4. listopada: Pavao VI na zasjedanju Generalne skupštine OUN
5. listopada: pozdrav saborskim očima na povratku iz OUN
28. listopada: javna sjednica Koncila: proglašenje dokumenata: *Christus Dominus (o biskupima) *Perfectae caritatis (o obnovi redovništva) *Optima totius (o svećeničkom odgoju i obrazovanju) *Nostra aetate (o odnosima Crkve s nekršćanskim religijama) 18. studenoga: javno zasjedanje; proglašenje dokumenata: *Dei Verbum (o božanskoj objavi) *Apostolicam jactantiam (o apostolatu laika) osnutak pokoncilskih komisija za: liturgiju, javno saobraćanje, reviziju Zakonika kanonskog prava
4. prosinca: susret Pavla VI s promatračima na Koncilu
7. prosinca: zaključna javna sjednica; proglašenje dokumenata: *Dignitatis humanae (o vjerskoj slobodi) *Ad gentes (o misijskoj djelatnosti Crkve) *Presbyterorum ordinis (o službi i životu prezbitera) *Gaudium et spes (o Crkvi u suvremenom svijetu)
7. prosinca: apostolski breve In Spiritu Sancto s dekretom o zaključenju Koncila
7. prosinca: ukidanje ekskomunikacija između Rima i Carigrada iz 1054. j godine; zajednička izjava Pavla VI i Atenagore .
7. prosinca: apostolski breve o bratstvu
7. prosinca: motu proprio Integrae servandae o obnovi Sv. uficija, koji se odsad zove Kongregacija za nauk vjere
7. prosinca: konstitucija Mirificus eventus s odredbom o izvanrednom jubileju
8. prosinca: zaključenje II vatikanskog koncila

	Datum
1. zasjedanje (11. listopada — 8. prosinca 1962). Ispitivanje različitih shema. Nijedan dokument nije proglašen.	
2. zasjedanje (20. rujna — 4. prosinca 1963). Konstitucija Sacrosanctum Concilium (o liturgiji) Dekret Inter alia (o sredstvima javnog saobraćanja)	4. XII 1963 4. XII 1963
3. zasjedanje (14. rujna — 4. prosinca 1964). Konstitucija Lumen gentium (o Crkvi) Dekret Orientalium Ecclesiarum (o istočnim katoličkim Crkvama) Dekret Unitatis redintegratio (o ekumenizmu)	2 XI 1964 2 XI 1964 2 XI 1964
4. zasjedanje (14. rujna — 8. prosinca 1965) Dekret Christus Dominus* (o biskupima) Dekret Optatum totius (o svećeničkom odgoju i obrazovanju) Dekret Perfectae caritatis (o obnovi redovništva) Deklaracija Gravissimum educationis (o kršćanskom odgoju) Deklaracija Nostra aetate (o odnosima Crkve s nekršćanskim religijama) Konstitucija Dei Verbum (o božanskoj objavi) Dekret Apostolicam actuositatem (o apostolatima) Konstitucija Gaudium et spes (o Crkvi u suvremenom svijetu) Dekret Ad gentes (o misijskoj djelatnosti Crkve) Dekret Presbyterorum ordinis (o službi i životu presbitera) Deklaracija Dignitatis humanae (o vjerskoj slobodi)	28. X 1965 28. X 1965 28. X 1965 28. X 1965 18. XI 1965 18. XI 1965 7. XII 1965 7. XII 1965 7. XII 1965 7. XII 1965

III. KAZALO BIBLIJSKIH NAVODA

— obuhvaćeni su svi dokumenti

— biblijski navod se mole nalaziti kako u tekstu tako u biljeici

— s lijeve strane je otisnuto biblijsko mjesto, s desne:, kratica dokumenta i odnosni broj članka ili pripadne biljeike

— biblijski navodi su raspoređeni prema pojedinim knjigama SZ i NZ i prema pojedinim koncilskim dokumentima počevši od nižih brojeva redaka ili članaka prema vilima.

STARI ZAVJET		2 Samuelova		2,23-24	GS 18
			DV 11	8,1	NA 1
				9,2-3	GS 34
Postanak		23,2		Sirah	LG 50
3,15	LG 55				
3,15	DV 3				
12,2	DV 3		LG 9	44-50	AG 1
15,18	DV 14			36,19	GS 17
1,31	AA 7			15,14	GS 12
1,26	GS 12	2 Eirlna		17,3-10	GS 15
1,26-27	GS 34		GS 49	17,7-8	
1,27	GS 12				
1,28	GS 50			Izaija	SC 2
1,28	GS 57	13,1			
1,31	GS 12			11,12	
2,22-24	GS 49			61,1	SC 5
2,18	GS 50		LG 13	5,1 ss.	LG 6
9,2-3	GS 34		LG 13	7,14	LG 55
			LG 6	40,11	LG 6
Izlazak			PC 14	60,4-7	LG 13
			NA 4	11,10-12	UR 2
24,8	DV 14		DV 14	66,23	NA 4
33,11	DV 2		DV 14	2,1-4	DV 14
3,7-12	GS 32		AG 22	42,1-4	DH 11
24,1-8	GS 32		PO 17	11,12	AG 36
			GS 12	6,8	PO 11
Brojevi			GS 34	2,4 54	GS 78
				58,1-12	GS 48
20,4	LG 9	Toblljna			GS 43
11,16-25	PO 7			Jeremlja	
18,20	PO 17		GS 49		LG 9
			GS 57	31,31-34	
Ponovljeni zakon			GS 49	3,17	DV 14
				3,6-13	GS 48
	LG 9			17,10	GS 14
23,1 ts.			GS 49		
			GS 49	Baruti	
			GS 49		
	LG 12		GS 49	3,38	DV 2
	DV 8			Ezeklel	
Suci		8,4-8		34,11 s».	LG 6
			GS 18	34,14 16	LG 45
	GS 14		GS 12	23	GS 48
					GS 48
3		Psalmi			
3					
1 Samuelova		2,8			
		71(72),10			
16,7		117,22 39,9			
		65,4 21,28-29			
		95,1-3			
			61)		
		2,8 62,11			
		(Vg.			
		8,5-7			
		8,7 1 10			
		Izreke			
		5,18-20			
		8,30-31			
		31.10-31			
		Pjesma nad pjesmama			
		1,2-3 2,16			
		4,16-5,1			
		7,8-11			
		Mudrost			
		1,13			
		2,23			

DatiM		28,16-20	LG	19	20,28 23,8	P	9
3,57-90	GS	18,18	LG	22	25,34-35	P	9
		28,18	LG	8	28,19	P	6
		28,18	LG	24	4,4	P	4
HoSea		28,18-20	LG	17	5,9	P	8
		28,20	LG	19	5,43-44	P	7
2	GS	28,20	LG	20	5,43-47	P	2
		16,18	UR	2	7,1-2	P	2
		18,18	UR	2	7,21	P	2
MlbeJ		18,20	UR	8	9,13 13,24-	P	2
		20,28	UR	7	30 13.3M3	P	4
		28,18-20	UR	2	16,24 16,26	P	3
5,2-3	LG	1,21	CD	1	19,6 19,14	P	3
		5,16	PC	2	20,28 22,37-	P	2
Sefanlja		6,20	PC	1	40 22,39	P	6
		6,25	PC	1	23,3-23	P	4
3,9	NA	8,20	PC	1	24,13 23,40	P	5
		8,20	PC	1	28,18	P	3
		18,20	PC	1		P	1
Malahlja		19,12	PC	1		P	4
		19,21	PC	5		P	4
		19,21	PC	1	Marko	P	3
1,11	LG	20,28	PC	1		P	2
2,7	PO	25,34-46	PC	1	16,15	P	3
		19,12	OT	1	1,15	P	3
2 Makabejaca		5,45	NA	5	1,24		
		1,22 i passim	DV	1	3,13-19		
		5,17 11,27	DV	1	3,35 par.		
12,46	LG	28,19-20	DV	2	4,14		
		28,20	DV	7	4,26-29	SC	6
		5,10	DV	2	10,21	LG	5
		5,16	AA	4	10,45	LG	3
NOVI ZAVJET		11,4-5	AA	6	10,45	LG	1
		16,24	AA	8	12,30	i-G	5
		18,20	AA	4	16,15	i-G	5
		22,37-40	AA	1	16,15	LG	5
		25,40	AA	8	16,15-16	LG	4
Mate)		4,8-10	AA	8	16,16	LG	5
		9,28-29	DH	1	16,16	LG	2
		11,20-24	DH	1	16,20	LG	4
6,6	SC	11,28-30	DH	1	16,15	LG	1
18,20	SC	11,29 13,30	DH	1	16,15	LG	1
28,20	SC	13,40-42	DH	1	10,28	LG	2
1.22-23	LG	26,51-53	DH	1	10,4?	LG	1
4,17	i-G	28,18-20	DH	1	16,15	LG	1
5,3	i-G	28,19-20	DH	1	6,5-6	LG	1
5,3-9	LG	28,19-20	DH	1	9,23-24	OE	3
5,10	i-G	22,21 12,20	DH	1	1,45	UR	2
5,13-16	LG	3,13-14	DH	1	16,15	PC	5
5,19-20	i-G	5,13	DH	1	16,16	OT	4
5,48	LG	5,14	DH	U	1,15	DV	7
6,12	i-G	5,16	DH	U	3,13	DH	1
7,21-22	LG	9,35 ss.	AG	1	3,13 ss.	DH	1
10,142	LG	9,38 10,1-	AG	3	10,45	DH	1
12,28	LG	42 10,34-39	AG	1	13,10	DH	1
13,52	i-G	11,29 u.	AG	1	16,15 ss.	DH	1
16,18	LG	12,28 20,26	AG	4	16,15	AG	8
16,18	i-G	23,11 24,31	AG	4	16,15	AG	3
16,18-19	LG	28,18	AG	5	16,16	AG	2
16,19	i-G	29,19 <i.	AG	1	16,16	AG	3
18,18	LG	3,16	AG	2	16,16	AG	9
19,11	i-G	4,17	AG	1	4,27	AG	5
19,21	i-G	5,10	AG	1	6,31	AG	1
20,28	LG	5,48	AG	1	16,15	AG	3
20,28 -	LG	9,36	AG	9	16,16	AG	1
21,33-43 nar.	LG	10,10	AG	5	16,16	AG	7
21,42 nar.	i-G	19,11	PO	2	2,27	AG	1
22,13	i-G	19,12	PO	3	7,10-13	PO	2
25,26	i-G		PO	8		PO	8
25,30	LG		PO	1		PO	4
25,31	i-G		PO	11		PO	4
25,31-46	i-G		PO	20		PO	4
25,41	i-G		PO	16		GS	4
25,41-46	LG		PO	16		GS	2
25,46	LG		PO	16		GS	4

8,36	GS	72	Ivan		6,63	DV	17	
10,45	GS	3			7,39	DV	12	
12,29-31	GS	72	4,23 10,16	SC	6	12,16	DV	19
			11,52 IV	SC	2	12,32 pr.	DV	17
			17,3	SC	2	14,6	DV	2
			2,1-11	SC	86	14,9	DV	4
Luka			6,5-5	SC	9	14,26	DV	19
			6,1	LG	58	14,26	DV	19
4,18	SC		4,14	LG	14	15,14-15	DV	2
24,27	SC		4,24	LG	9	16,12-13	DV	19
24,27	SC		4,34	LG	4	16,43	DV	19
1,28	LG	56	5,29	LG	28	16,13	DV	20
1,35	LG	39	6,38	LG	42	17,1-3	DV	2
1,38	LG	56	6,69	LG	48	17,4	DV	4
1,41-45	LG	57	7,38-39	LG	42	20J1	DV	11
1,48	LG	66	10,1-10	LG	39	40,8	DV	26
2,19	LG	58	10,11 10,11	LG	4	3,8	AA	3
2,34-35	LG	57	10,11-15	LG	6	3,8	AA	6
2,41-51	LG	57	10,36 11,52	LG	6	13,35	AA	8
2,51	LG	58	12,32 gr.	LG	27	15,4-5	AA	4
4,18	LG	8	12,32 gr.	LG	6	17,3	DH	11
4,34	LG	39	13,34 13,34	LG	28	6,15	DH	10
6,13 10,16	LG	19	15,1-5 15,12	LG	13	6,44	DH	11
11,20 11,27-	LG	20	15,13 13,15	LG	3	6,67-68	DH	11
28 12,32	LG	5	16,23 17,4	LG	48	12,32	DH	U
12,48 15,4-7	LG	58	18,36 19,25	LG	9	13,13	DH	11
18,22 19,10	LG	5	19,26-27	LG	40	18,36	DH	11
22,26-27	LG	14	19,34 20,21	LG	6	18,37	DH	11
22,32 24,45-	LG	28	20,21 20,21-	LG	40	1,3 i 10	AG	
48 19,44	LG	42	23 20,22-23	LG	42	1,14	AG	
22,32 22,26-	LG	8	21,15 ti.	LG	28	3,5	AG	
27	LG	27	21,15-17	LG	4	3,18	AG	
9,58	LG	25	21,17 11,52	LG	4	4,23	AG	28
10,39	LG	19	13,34 16,7	LG	13	4,37	AG	7
10,42	NA		17,21 17,21	LG	58	7,18	AG	7
20,36	UR		20,21-23	LG	3	8,44	AG	14
1,2-4	CD		21,15-18	LG	17	8,50	AG	7
2,19 1 51	PC		13,15 15,15	LG	18	10,36	AG	3
22,20 24,27	PC		20,21	LG	19	11,52	AG	2
24,44 10,1	PC		3,17	LG	21	12,31	AG	14
14,26	OT	10	4,34	LG	22	14,6	AG	13
2,34	DV	19	5,30 10,14-	LG	19	cc. 14-17	AG	4
3,22	DV	8	18 13,35	LG	8	17,1	AG	7
4,1	DV	16	17,21 13,12-	UR	2	20,21	AG	5
4,18	DV	16	17 17,11	UR	2	54,2	PO	16
19,10	DV.15		4,23	UR	2	1,13	PO	8
24,47	AA	33	14,6	UR	2	3,8	PO	13
4,18	AA	4	11,6	UR	8	3,8	PO	22
4,18	AG	13	5,36	UR	2	3,16	PO	14
4,18 10,1	AG AG		1,1-18	UR	2	4,34	PO	15
10,7	AG AG		1,3	UR	2	4,34	PO	15
20,35-36	AG PO		1,14	CD	30	6,38	PO	13
24,26	P		1,14 1 17	CD	16	10,11	PO	3
2,14	O		2,22	PC	1	10,14-16	PO	2
3,11	PO		3,34	PC	13	10,36	PO	12
5,34-35	PO	20	4,14	PC	14	10,36	PO	22
6,37-38	PO	16	5,38	PC	15	16,33	PO	17
9,2}	PO	12		PC	15	17,14-16	PO	3
10,30*1,	GS	76		OT	4	17,15-16	PO	8
11,41 14,27	GS	72		OT	5	17,23	PO	2
16,1-31	GS	48		GE	2	20,21	PO	11
16,19-31	GS	28		NA	2	21,17	GS	38
17,33	GS	39		NA	2	1,3,14	GS	57
	GS	72		DV	4	1,9-10	GS	22
	GS	72		DV	4	1,12	GS	38
	GS	22		DV	3	3,6	GS	3
	GS	64		DV	17	3,17	GS	48
	GS	27		DV	2	3,29	GS	24
	GS	24		DV	19	4,20	GS	13
				DV	4	8,34	GS	13
				AA	16	1231	GS	93
				DV	15	13,35		

Echelonina
1.12
2.6
2.21-22
4.13
3.19
1.4.5 1 10
1.10
1.14
1.18-23
1.22-23
2.6
2.18
2.19-22
2.20
3.19
3.19
4.1.6
4.7
4.11-12
4.12
4.13-16
4.16
4.16
4.23
5.3
5.11-16 fr.
3.16
5.23-24
2.24-28
2.22-28
2.26
2.27
2.29
3.32
6.11-13
6.12
7.17-21
2.17-18
2.20
3.8
4.1.3
4.4.3
4.12
4.24
5.27
4.12
5.9
3.10
4.12
4.13
5.32.1
4.13
4.22-24
2.14-16
1.3-14
1.9
2.18
3.4-6 fr.
4.16
4.16
5.32
14.16
1.5
6.11-17
6.19-20
1.10

6gSŠ£££W??3č88388888SSSSgSSSSSSSS555SBS5

2.13
2.20
3.12
2.11
4.11-16
4.13
4.13
4.16
4.20-24
4.24
6.19 fr.
6.19-20
2.22
3.8
3.9
3.9-10
3.20-21
4.7 11 16
4.11-16
4.13
4.14
3.10
5.19-20
1.3
1.5-6
1.10
1.10
1.13
1.13-14,23
1.14
2.16
1.20-21
4.28
4.28
2.18
2.23-27
3.23-33
3.27
3.32
3.20
1.1
1.23
2.6.7
2.7-8
2.8.9
2.8-10
2.12
2.12
3.8
3.8
3.8
2.5
4.3
1.20
1.7
4.11
2.7-8
2.21
4.8
4.12

8888SŠ6fc£S'S888S55SS5555558 a88888388S88S

Echelonina
4.14
1.27
3.10
3.1
3.1
3.16
1.12-16
1.15-18
1.19
1.20
1.24
2.9
2.12
2.19
3.14
3.14
3.4
3.4
3.11
3.12
3.14
4.5
4.11 1 pestim
1.18-20
2.12
2.17
1.24
3.13
3.14
1.12
1.12
1.13
1.13
1.16
1.24
2.9
2.12-13
3.5-10
4.3
1.13
3.3
1.15
1.15
1.18
1.20-22
1.20-22
3.12
3.17
4.3
1. Solenulina
g £35 5 5555588
88888S8888Sž;ž
;SKSS^55888S
S

UR 7	Otkrivenje		21,2 19	LG 6
UR 3			21,3	IG 6
UR 2	21,2	SC 8	21,14	IG 19
PC 15	<i>ff</i>	IG 10	22,17	IG 4
PC 6	3,7	IG 39	21,9;	LG 13
NA 5	5,9	LG 50	21,24	IG 51
DV 1	5,9-10-	IG 10	22,17	IG 6
DV 7	5,12	IG 51	21,2	PC 1
AG 14	5,13-14	LG 51	21,23 i.	NA 1
AG 12	12,17	IG 6	19,10	PO 2
PQ 14	19,7	IG 6	19,7-8	GS 48
PO 9	19,10	LG 35	22,12-13	GS 45
GS 22	19,16	LG 59		GS 48
GS 72	21,1	IG 35	21,2-9	GS 39
GS 38	21,1 «.	LG 6	21,4-5	

IV. KAZALO VRELA

— brojka uz kraticu dokumenta označuje njegov članak

— vrelo se male u danom članku nalaziti u tekstu ili u biljezi.

- Actt Concilii Oecumenicis ed. Sdnerartz
LG 23 Albertus
Magnus (S.)
GS 69
Alexander IV
LG 49,2
Ambrosius
LG 21,22
Ambrosius (S.)
LG 21, 42, 57, 62, 63, 64
OT: 10
PC: 23
DH: 10
AG: 3
GS: 43 Anaastasia
Antiochenus
LG 56 Andreas
Cretensis (S.)
LG 56, 59, 62
Athanasius (S.)
LG 42
AG 3
PO 4 Augustinus
(S.)
SC 7, 47
LG 2, 2, 4, 7, 8, 11, 12, 14, 19, 26, 32,
40, 42, 42, 49, 53, %, 64
UR 3
OT 9
DV 1, 11, 12, 12, 16, 25
DH 10
AG 1, 3, 4, 4, 7, 9, 14
PO 2, 4, 14
GS 21, 48, 69 Basilii
Magna (S.)
LG 23
OE 26
AG 3
GS 69 Beda
Venetianus (S.)
LG 64
AG 4 Benedictus
XIV
LG 27
OB 2, 13, 22
AA 26
Benedictus XV
LG 17, 23, 50
OE 6
CD 6
GE.: Præm., i
DV 12, 24, 25
AG 6, 8, 24, 25, 26, 26, 26, 29, 38
- Bonaventura (S.)
LG 44, 49
OT 16
GS 69 Breviarium
Romanum
SC 47
LG 50 Cabasilas
Nicolaus
LG 11 Canones
Apostolorum
OE 15 Catena in Acta
SS. Apostolorum
AG 4 Clemens
Alexandrinus
AG 3 Clemens
Romanus* (S.)
LG 20, 20, 20
Clemens III
DH 10
Clemens VIII
OE 1, 10, 13, 21 Codex
Iuris Canonici
LG 22, 23, 25, 37
OT 7
OE 14
DH 10
PO 7 Codex Iuris pro Ecclesia
Orientalibus
LG 24
Coelestinus (S.)
LG 23 Collatio
Lacensis III
GE 6, 8 Compendio Pontificis de Re
Biblica
OT 16 CONCILIA
(KONCILI) I. OPCI
— Nicæmum I (325)
LG 22, 23
OE 7, 7, 8, 9, 17
— Constantinopolitanum X (381)
OE 7, 7, 8, 9
— Ephesianum (431) LG
52
OE 10
— Chalcedonense (451)
LG 52, 57
OE 7, 9, 11, 17 GS 22
— Constantinopolitanum II (553)
LG 52
GS 22
— Constantinopolitanum III (68041)
GS 22, 22

- Nicaenum II (787)
LG 51, 67
DV 8
- Constantinopolitanum IV (869-70)
OE 7, 7, 8, 9, 17
DV 7, 8
- Lateranense IV (1215)
LG 23, 57
OE 7, 8, 9 UR
3
- Lugdunense II (1274)
OE 13
UR 3
- Florentinum (1438-45)
LG 18, 23, 49, 51
OE 7, 8, 9, 13
UR 3, 3, 18
GS 48
- Lateranense V (1512-1517)
UR 4
LG 23
- Tridentinum (1545-43)
SC 6, 7, 33, 55, 77
LG i, 8, 17, 20, 21, 21, 25, 28, 28,
28, 28, 50, 51, 67
CD 12
DV 7, 7, 9, 11
PO 2, 4, 17
- Vaticanum I (1869-70)
LG 8, 17, 18, 18, 20, 22, 22, 23, 25, 25, 25,
25, 25, 25, 25, 27, 45, 50 UR 2 CD 2, 2
DV 5, 5, 6, 6, 7, 8, 10, 11, 11, 12 GS 36, 59
- Vaticanum II (1962-65)
LG 28, 50, 51
CD 2, 3, 4, 4, 4, 4, 5, 11, 12, 12, 13,
15, 15, 16, 23
OT 2, 4, 8, 9, 9, 14, 16, 16, 16, 16,
19, 20, 20
GE Proem., 1, 4, 2, 2, 3, 4, 4, 4, 11
AA 1, 2, 3, 3, 4, 4, 4, 25, 25, 27, 27,
28, 29
AG 1, 2, 3, 4, 4, 6, 7, 2, 13, 14, 14,
14, li, 15, 15, li, 15, 15, 15, 15, 15,
16, 16, 16, 16, 16, 18, 19, 20, 20, 22,
22, 23, 25, 25, 26, 27, 28, 29, 30, 31,
32, 36, 38, 38, 39, 40, 41, 41
PO 1, 2, 2, 2, 2, 2, 4, 4, 4, 5, 5, 5, 6, 6, 7, 7, 7,
7, 9, 9, 11, 11, 13, 16, 16, 18, 18, 19, 19, 19
GS 21, 22, 32, 34, 40, 40, 40, 40, 42, 42, 43,
43, 43, 44, 44, 45, 48, 54, 62, 62, 62, 64, 76 OE
20 NA 4 II. MJESNI
- Concilium Antiochenum (341)
OE 15
PO 17
- Concilium Arauscanum II (529)
DV 5
- Concilium Parvulens* (829) PO
17
- Concilium Provinciale Cincinnateme III
(1861)
GE 6
- Concilium Provinciale
Westmonasteriense I (1852) GE
8
- Concilium Toletanum III (589)
DH 10
- Concilium Toletanum IV (633)
DH 10
- Synodus Armenorum (1911) OE
22
- Synodus Carthagensis (419)
OE 10, 11
- Synodus Coptorum (1898) OE
22
- Synodus Dulnen. Armenorum (719) OE
15
- Synodus Laodicea (347-381)
OE 13, 15, 22
- Synodus Libanensis Maronharum
(1736) OE 13, 22
- Synodus Mar Iatacl Chaldeorum (410)
OE 22
- Synodus Neocaesariensis (314-325)
OE 17
- Synodus Ramcaorum (1872)
OE 22
- Synodus Ruthenorum (1891)
OE 22
- Synodi Sardicea (343) OE
17
- Synodus Sergii Patriarchae (1596)
OE 19
- Synodus Sisen Armenorum (1342)
OE 13
- Synodus Syrorum (1888)
OE 22
- Constitutio Ecclesiastica Apostolorum
PO 7 Constituciones
Apostolorum
LG 29
PO 4, 5, 6, 7, 7, 7, 7, 7, 9
- Constitutiones Ecclesiae Aegyptiacae
LG 29 Cornclii
- I (S.)
LG 28
- Cyprianus (S.)
SC 26
LG 2, 4, 9, 20, 21, 22, 23, 23, 28, 28,
42
OT 10
DV 10 Cyrillu*
- Alexandrinus (S.)
SC 48
LG 2
AG 3, 4, 7, 9 CyriIus
- Hierosolimitanus (S.)
LG U, 56
DV 16
AG 3
Cramer
Vidi« Catena In Acu SS.
Apostolorum Decretum
Gradani
PO 4, 17
GS 69 Decretum pro
Armenis
GS 48
- Didache
LG 17, 29
AG 9
- Didascalla
LG 29
PO 6, 6, 7, 7 Didymus
- Alexandrinus*
LG 7 Dlehl' Vldit
- Inscriptioes latinac chrlianianac
veteres Dionysius
LG 22, 28

Eptphanus (S.)
 LG 56 Epiitola ad
 Dlognetum
 LG 38
 DV 4
 AG 15 Epitome Constitutionum
 Apostolorum
 PO 7, 7 Euchologium
 Scraplonk
 PO 7
 Euaenus IV
 OE 15 Euseblus
 Caesariensis
 LG 16, 22, 22
 AG 9
 Fulgenti« (S.)
 AG 3, 4
 GelMlus I
 LG 50 Gerhobus
 Reich.
 LG 65 Germanu«
 Conttatitnopolitana (S.)
 LG 56, 59, 62
 Godcfridus a S. Vltott
 LG 63 Grecorlus
 Magnus (S.)
 LG 2, 19, 23
 DH 10
 AG 4
 PO 11
 GS 69 Gregoria
 Nastanzenus (S.)
 LG 28
 AG 3, 4 Gregoria
 Ny**caus (S.)
 AG 3 Gregoria
 VII (S.)
 NA 3 Hetychia
 Hlerosollmitanus
 LG 21
 H|«onymua (S.)
 LG 19, 49, 56
 DV 12, 25
 PO 4, 5, 6, 7 Hilarius
 Pictavensia (S.)
 LG 2, 19, 23
 AG 9 Hippolvtu* • AG 7 Kleutgen
 (Rlat. aebema reforma)
 LG 22, 62
 Ignatius M. (S.)
 SC 5, 41
 LG 13, 20, 20, 20, 26, 26, 27, 28, 28,
 29, 41, 41,
 PO 5, 7, 7 Inscrptlones latinac
 chrstlanee veterea ed. E. Diehl
 LG 50
 Innocentius I
 LG 28, 28
 OE 11
 Innocentius III
 OE 1, 11, 15
 DH 10
 Innocentius IV
 OE 1, 13, 22 Ioannes
 Chrvsostomus (St)
 LG 7, 13, 21, 38, 41, 42, 42, 56
 OE 15
 DV 13
 AG 4, 4
 PO 11
 Ioannes Damascenus (S.)
 LG 2, 4, 56, 59, 59, 62
 Ioannes XXIII
 LG 21
 CD 3, 12
 OT Proem. 1, 2, 8, 8, 8, 9, 19, 20
 GE Proem. 1, 2, 3, 4, 1, 1, 3, 6, 8, 10,
 AA 1, 8, 8, 8, 8, 10, 11, 14, 19, 27, 29,
 30, 32
 DH 1, 2, 3, 6, 6, 14, 15
 AG 6, 8, 16, 16, 17, 19, 26, 41, 42
 PO 7, li
 GS 21, 23, 25, 26, 26, 28, 34, 43, 59,
 59, 60, 62, 63, 64, 65, 66 67 68 69
 69, 71, 71, 71, 74, 74, 75, 75, 75| 80,
 80, 82
 OE 6
 Zrenaeus (S.)
 LG 4, 13, 17, 20, 20, 56, 56
 DV 7, 16, 18, 25
 AG 3, 7, 8
 GS 39, 57 Isaee De
 Stella
 LG 64 Isidorus Hlspalcosia
 (S.)
 PO 7 Iustnus
 (S.)
 LG 17, 20, 20
 GS 44
 Lactantius
 DH 10
 GS 69 Leo
 Magnus (S.)
 LG 21, 22, 26, 57
 OE 17, 19
 AG 4 Leo IX
 (S.)
 OE 2
 Leo X
 OE 1 •
 Leo XII
 OE 11
 Leo XIII
 LG 7, 8, 8, 15, 15, 19, 20, 20, 23, 27,
 36, 45, 45, 62
 OE 1, 1, 5, 11
 CD 35
 OT 16
 DV 11, 11, 24
 AA 7, 10
 DH 2, 6, 13
 AG 4, 6
 GS 65,* 67, 69, 71 Liber Ordinum
 Liturgiae Mozarablae
 PO 4 Liber Sacramentorum Romanae
 Ecclētia (Romae 1960)
 LG 6, 19, 21
 PO 2 Liber Sacramentorum S.
 Gretorll
 LG 19 LITURGIJA 23.
 prosinca Antifona »On:
 AG 9 Velika subota Orat.
 SC 5 Uskrs Pref: SC 5
 Postcomm: SC 10 Uskrsni
 ponedjeljak Secren:
 SC 12 Uskrsni utorak
 Orat.
 SC 10 Ti
 Jelovo
 vesp. SC 47

IX po Duhovima, Secreta:
 SC 2 Krist Kralj,
Prefatio:
 LG 36; GS 39 Rimtkl
 kanom LG 50, 52 Mozarapalu
 molitva LG 26 PredalovlJ«
 LG 51 Uskrsna bbant.
 liturgija
 GS 22 Marius
 Victorlnia
 AG 3, 4
 Methodlus (S.)
 LG 50, 8 Missale
 Francorum
 PO 2, 9 MUsale
 Romanum
 LG 39
 PO 13, 14 ! Modestus
 Hletosollmitanus (S.)
 LG 59, 13 Nerses Glaien,
 Armenorum (S.)
 OE 22, 27 Nlcephorus
 Constantinopolitanua (S.)
 OE 15, 19
 Nicolaus I (S.)
 OE 11, 15
 Nicolaus III
 OE 1
 O.U.N.
 GE.: Proem., 3, 1
 Oratio Mozarabla
 Vidi: LITURGLJA. Ordo
 Consecratlonla Sacerdotalla
 LG 28, 28, 41
 Origenes
 LG 6, 40, 41, 42
 AG 4, 7, 9
 PO 7, 41
 Palladius
 LG 43, 1
PAPE
 Navodimo ih ovdfe tedom tve koji «e spo-
 minju u ovom kazalu: ALEXANDER IV
 BENEDICTUS XIV BENEDICTUS XV
 CLEMENS ROMANUS (S.) CLEMENS
 III CLEMENS VIII COELESTINUS I (S.)
 CORNELIUS I (S.) EUGENIUS IV
 GELASIUS I
 GREGORIUS MAGNUS (S.)
 GREGORIUS VII
 INNOCENTIUS I INNOCENTIUS
 III INNOCENTIUS IV IOANNES
 XXIII LEO MAGNUS (S.) LEO
 IX (S.) LEO X LEO XII LEO XIII
 NICOLAUS I (S.) NICOLAUS III
 PAULUS III PAULUS V PAULUS
 VI PIUS IV PIUS VI PIUS VII

786

PIUS IX PIUS X (S.)
 PIUS XI PIUS XII
 Paschasiuf Radbertua
 LG 19,3 Pascbina
 Mons. Pio
 GS 36, 7
 Paulus III
 OE 1, 2
 Paulua V
 OE 1, 2
 Paulua VI
 UI 21, 43, 44, 45, 54
 CD 5, 9, 13, 13, 15, 35, 35
 OT Proem. 1, 2, 5, 6, 9, 11, 13, 15,
 16, 16, 16, 19, 19, 22
 GE Proem. 1, 3, 6, 8, 9, 9, 10, 10, 11
 DH 3, 11
 AG 4, 6, 12, 22, 29, 29
 AG 3, 5, 6, 7, 9, U, 13
 GS 21, 23, 35, 40, 45, 51 62, 68, 80 Petrus
 Canislus (S.)
 LG 51
 Pius IV
 OE 1
 Pius VI
 OE 1, 19 Plus
 VII
 OE 10, 12
 Plus IX
 LG 25, 27, 59, 33
 OE 1, 2
 Pius X
 LG 51, 62
 CD 18
 OT Proem. 1, 8, 19
 AA 10, 12
 PO 7, 12 Pius
XI
 LG 10, 15, 17, 23, 33, 40, 41, 41, 43,
 49, 50, 62, 69
 OE 6, 6 ■ ■
 CD 6
 OT Proem. 1, 3, 6, 19
 GE Proem. 1, 1, 2, 3, 3, 3, 4, 5, 6, 6,
 8, 8, 11
 DV 15
 AA 2, 6, 7, U, 13, 20, 23, 26
 DH 2, 13
 AG 6, 23, 38, 39
 PO 12, 12, 16, 16
 GS 21, 25, 39, 48, 48, 48, 49, 51, 58,
 59, 64, 65, «7; 68, 71, 71, 75 Pius
XII
 XG 7, 7, 8, 8, 10, 10, 11, 15, 15, 17,
 20, 23, h, 21, 28, 28, 28, 33, 33, 36,
 37, 40, 40, 41, 42, 43, 43, 45, 45, 45, 46,
 46, 49, 49, 30, 30, 50, 30, 58, 59, 59, 62,
 67, 69
 OE 4, 4, 6, 7, 8, 10, 11, 17, 18
 CD 6, 15, 18, 35, 35
 OT Proem. 1, 1, 2, 2, 2, 3, 5, 6, 8, 8,
 8, 9, 10, 10, 10, 10, 11, 15, 16, 16, 16,
 19, 22
 GE Proem. 1, 1, 3, 3, 3, 5, 6, 7, 8, 8,
 8, 10, 10, 11
 DV 10, 10, 11, 11, 12, 23, 23, 25
 AA 1, 6, 7, 8, 10, 10, 11, 11, 11, 12,
 17, 18, 18, 19, 20, 25, 25, 29, 29, 31,
 31, 31
 DH 1, 2, 6, 10, 13, 13, 14
 AG 3, 6, 23, 25, 26, 26, 26, 26, 26,
 38, 38, 38, 41, 42

PO 5, 12, 16
 GS 16. A, 42, 30, 31, 39, 63, 64, 63,
 66, 67, 68, 69, 69, 71, 71, 73, 73, 80
 Polycarpus (S.)
 LG 29
 PO 3 Pontificale Romano-
 Germanicum
 PO 2, 9 Pontificale
 Romanum
 PO 2, 4, 7, 11, 13, 19, 22 Pontificium
 Consilium Studii Biblionum Provehendis
 DV 19, 4
 Primarius
 LG 19, 3 Professio Fidei
 Tildentiac - LG 8, 12
 Pseudo-Dionysius
 LG 28, 66 Pseudo-
 Hieronymus
 PO 7, 33 Pseudo-
 Macarius
 LG 40, 2 Pseudo-Petrus
 Damascenus
 LG 63, 19
 Rituale Romanum
 SG 77
 AG 14, 3 Ritu« ordinationis In ritu
 Maronitarum
 PO 7, 37 Ritu* ordinationis
 Presbyteri
 PO 4, 8
 Rosweydeus
 LG 43, 1 SACRAE
 CONGREGATIONES 5. C.
 Concilia
 AA 19, 19, 24 S. C.
 Consistorialia
 CD 43, 43 S. C. de
 Propaganda Fide
 OE 14, 21
 AG 9, 26 S. C. de
 Religiosis
 CD 43
 OT 6 S. C. de
 Sacramentis
 OT 6 S. C. de Seminaribus et
 Studiorum Universitatibus • OT 8 S.
 C. Pro Ecclesiae Orientali
 OB 14, 14, 18, 21 5.
 C. Rituum
 OT *, 16 S. C. S.
 Officiis
 LG 15, 16, 49
 OE 14, 18, 21
 DV 11 Sacramentum
 Gallicanum
 PO 7

Sacramentum Gregorianum LG 6 PO 7 GS
 32 Sacramentum Leonianum LG 21 PO 4,
 7 Sacramentum Veronense (Leonianum)
 SC 3 LG 21
 PO 2
 Schwartz
 Vultu AcU Concilio Oecumenico.
 Sophronius* (S.)
 LG 36 Statum Ecclesiae
 Anania
 LG 29
 PO 4 ► Sub tuum
 praedictum«
 LG 66 Symbolum
 Apotollicum
 LG 8 Symbolum
 Conantlinopolitana
 LG 32
 AG 4 Symbolum Nicaeno-
 Conantinopolitana
 LG 8
 Sinoda
 Vultu KONCILI
 Tertullianus
 LG 6, 20, 20, 22, 42
 AG 5
 PO 4
 GS 22, 44 Testamentum
 Dominus
 PO 7, 7
 Theodoretus
 PO 7 Theodora
 Mopsuestenus
 LG 21
 DV 16
 PO 7 Theodorus
 Studii (S.)
 OE 13 Thoma
 Aquinas (S.)
 LG 7, 7, U, 11, 16, 26, 40, 41, 42, 42,
 44, 49
 DV 11
 AG 6, 9
 PO 4, 3, 5, 13
 GS 25, 48, 69, 69
 Theodorus Alexandrinus
 OE 15 Traditio apotolica
 Hippolytus
 LG 26 "~
 Traditio apotolica
 LG 21, 21 PO 7, 7

STVARNO KAZALO

- ABRAHAM:** Abrahamova vjera LG 16; PO 22; aavez • Bogom DV 15; poslušnost PO 22; poziv DV 3. Židovi su Abrahamovo potomstvo NA 4; Abrahama se sjećaju i muslimani NA 3; križani su po vjeri Abrahamovi sinovi NA 4.
- ADAM:** lik Kristov GS 22; zgtijeiio je neposlušnošću PO 13; blažena Majka Djevičica Marija potječe od Adama LG 33; kći je Adamova LG 36; ljudi su sinovi Adamovi; vidi: LJUDSKI ROD.
- AGAPE:** u početku Crkve povezana s euharistijskom večerom AA 8.
- AGNOSTICIZAM:** negira apsolutnu istinu GS 19; njemu su u prilog tehničke znanosti GS 57.
- AKADEMIJE:** u njima se izlaže kršćanska doktrina CD 13; ■ — za sakralnu umjetnost SC 127.
- AKVINSKI sv. Toma:** teološka spekulacija pod vodstvom sv. Tome OT 16. Suglasje razuma i vjere treba istraživati prema uputi Akvinca GE 10.
- AMBROZILJE sveti:** Blaženu Mariju Djevičicu naziva tipom Crkve LG 63.
- ANALOGLJA VJERE:** Sveto Pismo treba tumačiti analogijom vjere DV 12.
- ANDELI:** s njima će doći Gospodin LG 49; Crkva ih časti LG 30; nad njih je uzvišena B. D. Marija LG 69.
- ANGLIKANCI:** UR 13.
- ANTIFONE:** oploduju liturgijsko sudjelovanje SC 30.
- ANTINOMIJE:** društvene GS 63; 4. Mnogobrojne su u pitanjima kulture GS 56.
- ANTISEMITIZAM:** Crkva ga oplakuje NA 4.
- ANTROPOLOGIJA:** preporučuju se centri za dokumentaciju i studij za laike AG 32.
- APOSTOLAT:** Krist izvor sveukupnog apostolata AA 4.
— *po pravu* spada na sve vjernike LG 33; AA 23; ali na različite načine AA 23; 2. Treba ga pripremati u sjemeništima OT 18.
Svrha apostolata je naviještati Krista djelima i riječima AA 6; evangelizacija i posvećenje AA 20. Mnogostruk je IM 18; OT 18.
— *Primjerom:* nije dovoljan, potrebno je svjedočanstvo AA 13.
— *Obitelji:* AA U; 30; LG 41; zbog svanija OT 2; različita djela apostola« AA 11.
— *Hijerarhije:* s njom surađuju laici LG 33; hijerarhijski apostolat i Duh
- Sveti istovremeno svjedoče o Kristu LG 33; vidi KATOLIČKA AKCIJA. —
Intelektualni: različiti su mu zadaci GE 11.
— *Omladine:* dvostruk je: starijih među omladinom, mladih međusobno AA 12.
— *Laika:* uopće: njegove skupine IM 16; vidi: APOSTOLAT LAIKA.
— *Mjesne zajednice:* župni, nadžupni, nad-dijecezanski PO 7; 8; nacionalni, nadnacionalni AA 14.
— *Redovnika:* u radu sa sredstvima društvenog saobracanja i izuzeti redovnici podvrgnuti su dijecezanskom¹ biskupu IM 20.
Redovnici trebaju surađivati s klerom 1 laicima AA 23; 26—27;
— *Socijalni:* jednakih među jednakima A A 13; nacionalni AA 14; međunarodni AA 14.
— *Djela:* mnogobrojna su 1 različita IM 13; PO 7; također i društvenog saobracanja IM 20; moraju se skladati PO 7; pod brigom dijecezanske kurije CD 27; također sredstvima društvenog saobracanja IM 20.
Postoje župska, nadžupska, biskupijska, nad-dijecezanska, nacionalna, nadnacionalna AA 14.
- Sva treba cijeniti, posebno preporučena ili ustanovljena od hijerarhije, poglavito međunarodna AA 21. APOSTOLAT LAIKA: — *naleta:* 1. Proistječe iz kršćanskog poziva i ne može nikada u Crkvi prestati AA 1; po svjedočanstvu Pisma u početku Crkve bijaše spontan AA 1; nužan je zbog današnjih uvjeta AA 1.
2. *Opl:* zajednički je svim kršćanima snagom krštenja LG 33; *poseban* je tamo gdje svećenici ne mogu djelovati LG 33; nadomještajući sakralne službe gdje nedostaju službenici LG 35; AA 1; *narocit* je gdje postoji neposredna suradnja s hijerarhijskim apostolatom LG 33; 41; na poziv biskupa LG 41.
3. Sudioništvo je u tri Kristova dara: svećeničkom, proročkom, kraljevskom LG 31; AA 2; 10; AG 15.
Sudioništvo je Kristova svećeništva po du-; hovnim žrtvama svagdanjeg života koje prinose, t prinosom tijela Kristova LG 34. Sudioništvo je u Kristovu učiteljstvu dajući svjedočanstvo o Kristu riječju i djelom LG 35; 38; GS 43; osobito u obitelji LG 35; se tamo svjedočanstvom žl-

vota nego i riječima navješćujući Krista te braneći i primjenjujući kršćanska načela AA 6.

Sudionništvo je Kristove kraljevske vlasti nadvladavajući kraljevstvo grijeha u sebi LG 35.

4. Apostolat laika i pastira se međusobno nadopunjuje AA 6; 10. j. Laici su božanski pozvani na apostolat LG 33; AA 2; stoga imaju pravo i dužnost na apostolat AA 3.

6. Apostolat laika u Crkvi je na duhovnoj razini a u svijetu na vremenitoj razini AA 3.

7. Laicima je glavna uloga u ispunjavanju vremenitih stvari Kristovim duhom; u ispunjavanju ljudske kulture moralnom vrijednošću; u pripremanju puteva evangelizacije LG 36; u branjenju i primjenjivanju socijalnih principa Crkve AA 6.

8. Trebaju dobro nalikovati ito im pripada kao članovima Crkve a ito kao članovima građanskog društva: da izbjegnu dvije skrajnosti: jednu koja je nepravda ljudskom društvu, drugu koja je nepravda vjerskom društvu i vjerskoj slobodi LG 36.

9. U materijalnom redu različiti su objekti apostolata AA 7; 9.

Glavno mjesto zauzima socijalna akcija kršćana AA 7; 13; najvažnija je karitativna akcija uz socijalnu brigu AA 13.

— *Područje*: 1. U samoj Crkvi: Božjom riječi, katehezom, pomoću u dušobrižništvu, upravljanjem dobara AA 10; u župi AA 10; u dijecezi AA 10; međužupsko, međubiskupijsko, međunarodno AA 10.

2. U obitelji: riječju, primjerom i djelom, na razne načine LG 32; 41; AA 11; božanski primljenom misijom AA 11; u misijama su veoma važni obiteljski krugovi AA 11.

3. *Među omladinom*: Također mladi među omladinom trebaju imati vlastiti neposredni apostolat AA 12. Svijest osobnosti i osjećaj odgovornosti rastu i treba ih ispuniti Kristovim duhom AA 12.

Treba njegovati prijateljske razgovore između mladih i starijih AA 12. 4. *U društvenoj sredini*: a) slični prema sličnima na poslu, zanimanju, odmoru, studiju, stanovanju, udruženju, dobroti života AA 13; GS 43;

b) u javnom nacionalnom pitanju: lju bavlju prema domovini, brigom za državu; vodeći brigu o općem dobru i tako prostrući put evanđelju AA 14;

c) u javnom međunarodnom životu: promičući osjećaj solidarnosti i preobraćajući ga u pravo bratstvo; pomažući narode u razvoju, promičući bratsku razmjenu u međusobnom davanju i primanju, propovijedanjem Krista AA 14.

— *Razini: individualni apostolati* a) život vjere, riječju, primjerom, javnim kultom i molitvom, pokorom, žrtvom, dje lina ljubavi AA 16;

b) Posebno tamo gdje nema slobode Crkve AA 17; također us opasnost života AA 17;

c) u dijaspori također razgovorima i službenim licima AA 17.

Združeni apostolat: a) nužan je AA 18; b) ima prednost pred individualnim apostolatom AA 18; c) vjernici imaju pravo u zajednici s crkvenom vlasti osnivati udruženja, učlanjivati se, voditi ih AA 19; d) mnogostruk: strogo vjerski opći ili posebni, vremeniti, karitativni AA 19; e) strogo vjerski izravno služi ciljevima Crkve: postoji i na međunarodnom planu AA 9; vidi KATOLICKA AKCIJA.

— *Red*: 1. Apostolat laika treba ucijepiti u apostolat cijele Crkve.

2. Pothvati ne mogu dobiti ime »katolički« bez pristanka crkvene vlasti AA 24.

3. Stupanj odnosa s Crkvom: udruženja su za pohvalu, preporučuju se, izričito priznaju, vode se pod odgovornošću hijerarhije, ipak ostaju inicijativa laika AA 24.

4. Sto se tiče udruženja hijerarhija autentično tumači moralna načela i gleda da li društva djeluju u skladu s načelima AA 24.

5. Treba surađivati s klerom, župnicima, svećenicima obojega klera, braćom i sestrama redovnicima; potrebni su svećenici koji pomažu u prihvaćenoj misiji; potreban je razgovor između klera i laika AA 25.

6. U biskupijama trebaju postojati biskupijska vijeća: mogu postojati župska i međubiskupijska, sekretarijat za laike pri Svetoj Stolici AA 26.

7. Suradnja s ostalim kršćanima treba biti dinamična i razborita AA 27.

— *Izobrazba drugova*: izobrazba treba biti zasnovana na Konstituciji o Crkvi, poglavljima 2, 4, 5 i na Dekretu o ekumenuizmu, te onomu što je rečeno u AA 4; o duhovnom životu laika AA 28.

Nije dostatna opća izobrazba svih kršćana: ne malo oblika apostolata laika zahtijeva posebnu izobrazbu AA 28; 31.

Trebaju se naučiti da vlastitu misiju ispunjavaju na laički način AA 29. Potrebna je doktrinalna izobrazba: teološka, etička, filozofska AA 29. Treba podržavati ljudske vrednote, prvenstveno bratski razgovor AA 29. Potrebne su praktične vježbe prema današnjim problemima AA 29. Treba formirati ljudsku osobu jedinstvenu i cjelovitu, skladnu i uravnoteženu AA 29.

Treba formirati djecu a posebno odrasle i omladinu, kroz čitav život neka ne uzmanjka Izobrazba AA 30. Neka na svoj način pomažu obitelji, župu, katehezu, propovijedanje AA 30. Neka pomažu ikole, domove i ostale odgojne ustanove.

Skupine i udruženja laika nadnaravnog reda često su redoviti put izobrazbe za doktrinarni, duhovni i praktični apostolat AA 30.

Sto vile netko napreduje u dobi treba se brinuti za vlastitu izobrazbu prema darovima od Boga primljenim AA 30. Oni koji su određeni za apostolat evangelizacije i posvećivanja trebaju biti, posebno formirani za nagovaranje. AA 31.

- Sto te tiče obnove vremenitog život« laici trebaju poznavati načela moralne i socijalne nauke Crkve AA 31. Kršćane već od djetinjstva treba formirati u djelima milosrđa i ljubavi AA 31. Razine pomoći apostolatu laika: sjednice, kongresi, skupovi, duhovne vježbe, susreti, knjige i komentari AA 32. Treba hvaliti centre i vile institute AA 32.
- Trebaju postojati centri sa dokumentacijom i istraživanjem ne samo u teologiji nego i antropologiji, psihologiji, sociologiji, metodologiji AA 32.
- Mladi najviše odgovaraju poticajima Duha Svetoga i glasu Kristovu AA 33.
- APOSTOLI:** porijeklom židovi NA 4; poslani od Krista kao Krist od Oca SC 6; LG 17; 18; 19; poučeni od Krista riječju i primjerom DH 11; potvrđeni na dan Pedesetnice LG 19; posebnim izljevom Duha Svetoga LG 21; 24; da navješćuju Sina Božjega, i također da izvršavaju djelo spasenja po žrtvi i sakramentima SC 6.
- Krist ih je uspostavio kao kolegij s Petrom LG 18; 22; trebaju svjedočiti za Istinu Božju DH 11; posvuda propovijedaju Evanđelje LG 19; duhovnim oružjem DH 11; podržavajući potrebu vjere, poštujući savjest i vjersku slobodu onih koji su u zabludi DH 11. Osnivaju crkve LG 6; okupljaju crkve LG 19, 23; radaju Crkve AG 1; sjemenje su novog Izraela AG 5; osnivači i stupovi Crkve NA 4.
- Snagom dara upravljaju Crkvom LG 20; trostrukom Kristovom vlašću OE 2; CD 2; trokopolaganjem udjeljuju Duha LG 21; podložni su im također i kerizmatici LG 7; njihova služba traje do završetka vijeka LG 20.
- Daju Crkvi Kristov mandat za evangelizaciju LG 17; brinu se za svoje nasljednike LG 20; uspostavljaju biskupe LG 20; 28.
- Moraju nadopuniti ono što nedostaje Kristovu trpljenju AG 3. Priznali su da građanska vlast nije proturječe Bogu DH 11. Crkva vjerno slijedi doktrinu apostola DH 12; doktrina apostola je počelo jedinstva Crkve SC 6; AG 13.
- Crkva poštuje apostole AG 30; spomen im je u sv. misi AG 50; Kraljica apostola je BDM PO 18; vidi: POSLANJE.
- APOSTOLSKA STOLICA:** — posvuda gdje se spominje Rimsko apostolsko stolice, UR 13; 14; 19.
- Rimsko UR 13, 14.
- Biskupi i —| CD 8—10.
- Hijerarhija posebnog određenog obreda uspostavlja se u dijezi prema sudu Apostolske stolice CD 23.
- APOSTOLSTVO CRKVE:** — puno UR 17; — istinskog imena, UR 4.
- ASKEZA:** — pastiri duša: vlastit« svećenicima PO 13; Asketske norme za celibat PO 16;
- u primitivnim kulturama AG 18.
- ASSENSUS** — fidel: vidi: VJERA.
- u definicijama Crkve LG 25.
- ATEIZAM:** — danas vrlo teška stvar GS 19; nije više individualna i izolirana pojava GS 7.
- Izvor:* nije izvoran nego mu pogoduje religiozni nemar, krivi pojam Boga, materijalizam, reakcija suvremene bijede protiv religija i kršćanske vjere i koji-ma život nije u skladu GS 19; ateizmu može pogodovati i tehnika GS 20; 19; 57. *Oblici:* razni oblici »gnosticizma, humanizma, relativizma GS 19; vidi pod tim nazivima.
- Izričito nijekanje Boga GS 19; sistematski ateizam, vidi dolje. *Stav Crkve:* Crkva čvrsto odbacuje doktrinu ateizma GS 21; pouzdavajući se u svog glasnika koji odgovara ljudskom srcu GS 21; trudi se da shvati ateistički duh GS 21; suprotstavlja istinu o spo-znanju Boga i eshatološku nadu GS 21; smatra da i ateisti mogu pridonositi obnovi svijeta, također ih poziva na dijalog GS 21; protivni se diskriminaciji između onih koji vjeruju i onih koji ne vjeruju i zahtijeva slobodu GS 21. *Lijekovi:* jasnije izlaganje crkvene nauke, djelotvorna vjera, bratska ljubav GS 21.
- Sistematski ateizam:* smatra priznavanje Boga neusklađivim s autonomnim čovjekom koji je sam sebi cilj, jedini voditelj svoje povijesti GS 20; također i s ekonomskom i socijalnom slobodom GS 20; pothranjuje ga osjećaj moći na temelju tehničkog progressa GS 20. Gdje dođe na vlast: protivni se vjeri; ateistički odgoj, sredstva prisile GS 20.
- AUTENTIČNOST:** Autentično odobrenje religioznih instituta LG 45; autentični kult svetaca LG 51; autentični učitelj tj. biskup obdaren Kristovim autoritetom LG 25; autentična doktrina Crkve DH 14; autentični duh liturgije SC 37; vidi UCI-TELJSTVO CRKVE.
- AUTOMATIZACIJA:** U novim oblicima industrijskog društva brine se da rad bude dovoljan i za svakoga prikladan uz mogućnost: tehničke i profesionalne izobrazbe GS 66.
- AUTONOMIJA VREMENITIH STVARI:** — Čovjeka, društva, znanosti GS 36; istinska i lažna GS 41; pripada vremenitim stvarima jer one imaju svoje vlastite zakone i vrijednosti GS 36; nije protivna vjeri GS 36; ne priznati je vodi u historijske, prepirke GS 36. Ako se pod riječju »autonomija« podrazumijeva neovisnost o Bogu, onda je lažna GS 20; 36; i kida norme božanskog zakona GS 41.
- Danas raste smisao za autonomiju GS 55; autonomija stvorenja ne smije se umanjivati nego povećavati GS 41. *Specifična:* političke zajednice na svom području GS 76.
- Zakonita je kulturi GS 56; Crkvi na njezinu području GS 76; obitelji jGS 71. Krist je potvrđuje, ne uklanja je, nego obnavlja GS 41; potrebna je ljudskoj osobi: ona joj je vlastitost GS 71; i dobro i loše se slaže a progresom socijalizacije GS 75; ateizam smatra da je ne-usklađiva a priznavanjem Boga GS 20.

AUTORITET: *građanski, politički:* prosljeće 1* mrtvi i reda od Boga predodređenog GS 74; mora ce izvršavati u granicama moralnog reda GS 74; na tveopće dobro, dinamički shvaćeno GS 74. Tada zahtijeva poslušnost u savjesti GS 74. Gdje autoritet prijedbe kompetenciju, dužnost je braniti te protiv zloraba autoriteta u granicama zakona, naravnog 1 evanđeoskog GS 7?

Odnosi građana s javnom vlasti moraju se dobro urediti GS 73; da se ne upadne u totalitarne i diktatorske oblike GS 75; treba građanima priznati pravo na suradnju za ekonomski progres GS 65; u suradnji s udruženjima i privatnim osobama GS 65.

Mora roditeljima priznati pravo na odgoj poroda AG 5.

— *građanski, politički i krilanska religija:* zakonitu građansku vlast priznavali su Krist "i apostoli DH U.

Treba ga poštovati u ceremonijama 1 svečanostima SC 33.

Neka bude suradnja Između civilnog autoriteta i biskupa CD 19; nek se prizna puna i savršena sloboda biskupima u apostolskoj dužnosti CD 19. Nema nikakvog prava u imenovanju i uspostavljanju biskupa CD 20. Neka se vi Je u ovoj stvari ne udjeljuju privilegiji CD 20.

Ukoliko ima takvih privilegija i prava, moli se civilna vlast da ih se odrekne CD 20; mora itlud vjersku slobodu DH 6.

— *građanski, međunarodni:* još ga nema GS 79; traži se univerzalni javni autoritet GS 82; 83.

— *javni, vidi gore:* građanski, politički.

— *politički, vidi gore:* građanski, politički.

AUTOR SVETOG PISMA: Bog; Novog i Starog zavjeta DV U, 16; hagiografi autori DV 11; istinski autori DV 11; nadahnuti autori DV 11; sveti autori DV 12; 19.

Bog tako djeluje u 1 po ljudima da su Istinski autori DV 11.

BABILONSKO RASULO: Nadvladano Pedesetnicom AG 4.

BAŠTINA: opća crkvena UR 4; pojedinačnih Crkava LG 23; Istočnih Crkava OE 5-6; UR 16; 17; zajednička ljudima PO 3; zajednička kršćanima i Židovima NA 4; kulture GE 5; pojedinih kultura GS 53; filozofije OT 15; zajednička baština UR 4; PO 4; disciplinska UR 15; literarna UR 15; liturgijska UR 15; 17; vječna filozofska OT 15; kršćanske znanosti GE 11; duhovna LG 23; UR 15; 17; teološka LG 23; UR 17. Baština Istočnih Crkava potpuno katoličkih i apostolskih UR 19.

BIOLOGIJA: Njezini stručnjaci pomažu u rješavanju problema majčinstva GS 52.

BISKUPIJA: dio Božjeg naroda povjeren biskupu s njegovim prezbiterijem CD 11; njom treba upravljati kao dijelom sveopće Crkve LG 23; vidi: **KATOLICKE CRKVE:** *mjesna Crkva.*

Pastoralni cilj biskupije 1 dobro cijele Crkve zahtijevaju jasno teritorijalno razgraničenje CD 22; potreban je novi raspored biskupija 1 novo unutarnje srednje CD 22.

Biskupije mogu biti Istog obreda, različitih obreda pod jednim biskupom, različitog obreda s vlastitim hijeraršima CD 23; vidi: **RAZGRANICENJE BISKUPI-**

I^A

Treba preurediti norme o inkardinaciji i ekskardinaciji AG 10. **BISKUPI:** — sam Krist Je biskup naših duša PO 11.

Biskupi su nasljednici apostoli LG 18; 20; 23; 24; 28; UR 2; CD 2; 6. Pastiri Crkve LG 18; 20; 21; 24; posta-vljeni od Duha Svetoga da upravljaju Crkvom Božjom LG 20. Ustanovljeni od Apostola LG 12. Božanske ustanove LG 20; Kristove ustanove CD 20.

Kristovi službenici djelitelji Božjih tajna, upravljaju i vode Božji narod LG 21. Mjesto Krista su, u njegovo Ime djeluju LG 20.

Posvećuju se za spasenje cijelog svijeta AG 38; > duhovnim 1 nadnaravnim darom CD 20.

U jedinstvu a papom, Petrovim nasljednikom, upravljaju Crkvom LG 8; UR 2; vode Crkvu GS 43; vladaju vidljivom zajednicom Crkve LG 14; vrše službu učenja i upravljanja LG 21; predstavljaju cijelu Crkvu LG 23.

Pojedini su svećenici velikog stada SC 41; obdareni su puninom reda LG 26; PO 7; ekonomski milosti vrhovnog svećeništva LG 26; predsjedaju euharistiji SC 41. Zastitnici su vjere LG 25; moraju se brinuti za širenje evanđelja LG 23; 27; nauči telj i LG 32; učitelji u Crkvi LG 37. Svoju službu primaju biskupskim posvećenjem CD 2; kanonsku misiju ili izravno od Petrova nasljednika, ili po zakonima raširenim u sveopćoj Crkvi, ili po zakonitim običajima koje Crkva nije opozvala LG24.

Moraju polagati račun za duše LG 27. Ne mogu biti primljeni u službu opozivom pape ili poricanjem apostolske zajednice LG 24.

Postaju članovi biskupskog tijela sakralnim posvećenjem 1 komunijom s glavom kolegija 1 udovima LG 22. Kao takvi imaju pravo da sudjeluju u ekumenskom koncilu CD 4. Kao pojedinci ne izvršavaju jurisdikcijsku vlast nad cijelom Crkvom LG 23. Imaju pravo polagati ruke ukoliko prisustvuju biskupskom posvećenju SC 76.

Kako se odnose prema općoj Crkvi: po božanskoj ustanovi i naredbi apostolske službe svaki je biskup skupa s ostalim biskupima jamac Crkve CD 6. U hijerarhijskoj komuniji dionici su brige za opću Crkvu CD 5. Upravljajući dobro svojom Crkvom, dijelom, sveopće Crkve, pridonose- dobru cijele Crkve LG 23.

Neka zna da je povezan ■ ostalima i treba biti zabrinut za sve Crkve CD 6. Treba se brinuti za opću Crkvu: braneci jedinstvo vjere, promičući ljubav Mističnog Tijela, promičući djela zajednička svim Crkvama LG 23. Treba pružati bratsku pomoć osobito su* ■jednim i potrebnijim Crkvama LG 23; CD 6; radeći zajedno s ostalim biskupima i Petrovim nasljednikom LG 23. Prema snagama neka pomaže druge biskupije ili krajeve u javnim nevoljama CD 6. Treba pomagati ljubavlju, molitvom, djelima biskupe koji su zbog imena Kristova progonjeni, zatvarani, ometani CD 7. Trebaju svijetu pokazivati lice Crkve i sudjelovati u dijalogu sa svijetom GS 43. *Rezidencijalni*: predstoje pojediniim svojim Crkvama, ne ostalima LG 23; CD 3. Njihovo imenovanje i uspostavljanje je po sebi ekskluzivno pravo crkvenog autoriteta CD 20.

Katkada se može dogoditi da se neki brine, zbog zajedničkih potreba, za različite Crkve CD 3; što može doći na biskupske konferencije, pazeci na norme Svete Stolice koje su date ili će se dati CD 17; 18; ili neku službu koju treba povjeriti biskupu CD 42. Oni su redoviti neposredni pastiri svoje pojedinačne Crkve CD 11. Pojedinačne Crkve njima povjerene upravljaju pod autoritetom pape kao vikari i izaslanici Kristovi LG 27. U svojim vlastitim Crkvama imaju redovitu i neposrednu vlast LG 27; CD 8; dopušteno je ograničiti izvršavanje vlasti ukoliko je to na korist Crkve ili vjernika LG 27; poštujući pravo rimskog pape na temelju primata CD 8; poštujući također prava patrijarha i ostalih hijerarhijskih autoriteta CD 11. Svoje podložnike mogu oprostiti od općih zakona Crkve u pojedinačnim slučajevima, ukoliko ne postoji posebna rezervacija CD 8. Predstoje stado kojem su pastiri kao učitelji, svećenici, služitelji upravljanja LG 20.

Imaju tri dara: *službu naučitelja*: autentični su naučitelji, tj. opremljeni Kristovim autoritetom u pitanju vjere i morala za svoje stado LG 25; u tim stvarima duguje im se religiozni posluš LG 23.

Ipak kao pojedinačni biskupi nemaju povlasticu nezabudljivosti LG 25. Moraju bdjeti nad stadom protiv zabluda LG 25.

Moraju navještat! Kristovo evanđelje i cjeloviti Kristov misterij, zatim također kako bi zemaljske stvari mogle pridonijeti izgradnji Tijela Kristova LG 12. Propovijedanje i katehetska pouka trebaju imati prvo mjesto; trebaju pripremati katehete CD 13; 14.

Prema nauči Crkve trebaju se brinuti za ljudsku osobu, obitelj i socijalna pitanja CD 12.

Trebaju uspostaviti dijalog u svijetom GS 43.

Trebaju Izlagati kršćansku nauku na prikladan način, prilagodenu potrebama, upotrebljavajući također moderne komunikacije CD 13; prema datim savjetima CD 13. Trebaju uspostaviti katekumenat odraslih prema novoj obnovi i prilagodjenju CD 14; SC 66.

Služba svećenika: biskup treba biti središte i izvor liturgijskog života svojih vjernika SC 41; on određuje disciplinu koncelebriranja SC 57; kao posvetitelj potpomognut prezbiterima i dakonima SC 21; CD 15; glavni je djelitelj Božjih otajstava i voditelj čitavog liturgijskog života sebi povjerene Crkve, promicatelj je i čuvar LG 26; CD 15; SC 45. Mora se truditi da vjernici punije upoznaju i žive vazraeno otajstvo CD 15. Treba se brinuti da mu povjereno stado bude jednodušno u molitvi i primanju sakramenata CD 15.

Treba svojim primjerom i djelom promicati svetost klera, redovnika i laika CD 15. Treba uzgajati svećenička zvanja OT 2; i redovnička, poglavito misijska CD 15. *Služba upravljani**: upravlja stado kao Kristov vikar i legat, kao onaj koji služi savjetima, opomenama, primjerima: također pravim autoritetom i vlašću za izgradnju stada u istini i svetosti LG 27; kao dobar pastir i pravi otac CD 16; po primjeru Dobrog Pastira i Biskupa naših duša LG 27; 41. Svoj život treba tako urediti da bude prilagoden potrebama vremena CD 16; siromahe nikako ne smije odbijati.

Zadužen za stado mora prednjačiti u krepostima LG 41; CD 13; i ne smije se bojati dati život za ovce LG 41. Zbog duhovnog dobra može u pojedinim slučajevima svoje podložnike dtpensirati od općeg zakona Crkve, ukoliko ne postoji posebna rezervacija CD 8. Biskup ne može činiti sve sam SC 42; stoga treba služiti zajednici uz pomoćnike, prezbitere i dakone LG 20; 21; svećenike pomoćnike mora smatrati kao sinove i prijatelje i posebno se za njih brinuti LG 28; CD 16; PO 7t Treba se brinuti za duhovni napredak prezbiterija PO 7; potpomažući različitim sredstvima duhovni intelektualni, i materijalni napredak CD 16; neka se uspostave skupovi odnosno senat svećenika LG 28; CD 28; PO 8; koji će predstavljati prezbiterij za pomoć biskupu u upravljanju dijecezom PO 7. U mistijama treba imati pastoralno vijeće iz delegata, klera, redovnika i laika AG 30.

Treba rado slušati svećenike i s njima se savjetovati PO 7. Biskupi pojedinačno Hi skupa trebaju previdjeti da najviše nekoliko godina nakon ređenja prezbiteri mogu pohađati tečaj za bolju pastoralnu metodu, teološko znanje PO 19.

Prikladnim sredstvima trebaju pomoći nove župnike PO 19.

Trebaju se brinuti da nikada ne uzmanjka prikladnih učitelja za poučavanje klerika u svetim znanostima PO 19. Biskup se mora brinuti da sposobni mladići za posebne institute, fakultete i univerzitetu budu poslani na daljnju Izobrazbu u svetim znanostima • također i za one za koje se ukazu potrebe OT 18; PO 19. Neka promotri razne savjete koji se tiču klera, vjernika, odijeljene brace, oblika apostolata, posebno Katoličke akcije, vjernika litalica, emigranata ili ostalih koji su razložno odsutni CD 16—18. Neka se milosrdno postupi prema onima koji se probijaju k vjeri ili onima koji otpadaju od vjere CD 16. Mora očinski priznati dostojanstvo i odgovornost laika: mora se koristiti njihovim savjetima i povjeravati im službe na dobro Crkve LG 37. Moraju se brinuti za umjetnike u duhu liturgije SC 127. Moraju se brinuti i bdjeti nad umjetnicima da ne vrijedaju vjeru, običaje i pobožnost ili da ne vrijedaju religiozni osjećaj zbog iskrivljenih oblika, nedostataka umjetnosti, osrednjoj ti, kopiranja SC 124. Neka opominje vjernike na obavezu uzdržavanja klera PO 20. Pojedini biskupi 111 još bolje viie njih trebaju napraviti norme na zajedničkom teritoriju za dostojno uzdržavanje klera, tj. onih koji su jo² u službi ili su u penziji PO 20. Trebaju se brinuti da prezbiteri mogu svake godine imati dovoljno vremena za odmor PO 20. Gdje je uzdržavanje klera potpuno ili najvećim dijelom ovisno o vjernicima potrebna je dijecezanska ustanova kojom će upravljati biskup uz pomoć svećeničkih delegata i, kad je nužno, ekonomskih stručnjaka PO 21.

U korištenju vremenitih dobara neka ništa ne čini ito bi moglo odvratiti siromašne: tako da se i najheznačnji usude posjetiti biskupov stan PO 17. Treba se brinuti za misijsko djelo, promičući misijsku djelatnost, tražeći molitve i pokore, promičući misijska zvanja, potičući dijecezanske kongregacije da odlaze u misije; pomažući misijska djela osobito papinska, puštajući svećenike iz vlastitog klera u misije AG 38; trebaju djelatno surađivati s građanskom javnom vlasti, podržavati poštivanje i poslušnost prema vlasti i pravednim zakonima CD 19; vidi: **AUTORITET tradanski** — *po-litlkl*. **BISKUPI NEBIECEZANSKI** — *pomoćni*: u jednoj biskupiji može biti jedan ili više njih CD 25.

Zbog veličine dijeceza, zbog broja vjernika, zbog pomoći apostolatu ili nekih drugih razloga treba ih uspostaviti CD 25. U koliko nije predviđeno u pismima imenovanja, pomoćni biskupi se uspostavljaju za generalne vikare ili barem biskupske vikare CD 26. Ovisi jedino o biskupu.

Njihova ovlaštenja na temelju prava ne umiru smrću biskupa CD 26. Kad se isprazni stolica, poželjno je da se uprava dijeceze, ukoliko drukčije ne navode važni razlozi, povjeri pomoćnom biskupu ili jednom od pomoćnih biskupa CD 26. Spadaju u biskupsku konferenciju CD 38. Da li imaju pravo odlučivanja ili savjetovanja određuje Konferencija CD 38. *Koadjutor*: pomoć je samom dijecezanskom biskupu CD 25. Imajući pravo nasljedstva ima od dijecezanskog biskupa uvijek biti postavljen ta generalnog vikara CD 26. Potpomognuti biskup i biskup koadjutor u važnim stvarima se moraju savjetovati CD 26. Na biskupskoj konferenciji ima glas odlučivanja CD 38.

Predsjednik nad-dijecezanskog ureda; surađuje s dijecezanskim biskupom i biskupskom konferencijom CD 42. **BISKUPSKE KONFERENCIJE**: *svojstva*: nacionalne ili teritorijalne CD 38; nacionalne ili pokrajinske CD 37. Na njima se pastoralna služba biskupa vrši skupno CD 38.

Treba ih ustanoviti na djelom svijetu CD 37; u mnogim narodima već postoje CD 37.

U određeno vrijeme se sastaju CD 37. Mnoge se mogu međusobno ujediniti uz potvrdu Svete Stolice CD 38. Imaju pravo na prikladne službe i ostala sredstva, npr. stalni savjet biskupa, biskupske komisije, generalno tajništvo CD 38.

Surađuju s ostalim biskupskim konferencijama CD 38; biskupima koji obnašaju interdijecezanske dužnosti CD 42; s konferencijom viših redovničkih poglavara CD 35; PC 23.

Ostvarenje, način i Izvršavanje autoriteta određuje papa PB 218. *Statuti*: vode se sa šest novih statuta, 1. cilj; 2. članovi a odlučujućim i savjetodavnim glasom; 3. statuti priznati od Svete Stolice; 4. juridička obvezatnost odluka; 5. povezanost s ostalim konferencijama; 6. /Istok, gdje se preporučuju međunacionalni sastanci CD 38. *Ujibova funkcija*: za liturgiju i sredstva društvenog saobraćanja: vidi: **POKRAJINSKI SKUP BISKUPA**; konkretno za Communio in Sacris UR 8; za brigu o vjernicima izvan župe CD 18; za mijenjanje granica biskupija CD 24; za uspostavljanje provincija ili pokrajina CD 41; za svećenički odgoj OT 1; 7; za pokrajinska ili nacionalna sjemeništa, o produženju dobi za redenje OT 12; za korištenje pastoralnih sredstava i ustanova OT 22; za primjenjivanje principa o kršćanskom odgoju GE uvod; za katoličke univerzitetu GE 10; za socijalnu brigu o kleru PO 21.

U *misijama*: sređuju misijsku suradnju AG 38; potrebni su im stručnjaci AG 26; surađuju s ostalim biskupskim konferencijama AG 22; 31; s konferencijama redovnika AG 33; s unijama redovnika AG 33; s misijskim institutima AG 38.

Bave se važnijim brigama, ne zanemarujući lokalne razlike AG 31; »vodenju zajedničkih poslova da te ne rasiplju sredstva 1 osobe AG 31; o dijecezanskom kleru AG 38; o osnivanju biblijskih, pastoralnih, spiritualnih, teoloških tečajeva AG 20; o osnivanju 1 čuvanju sjemeni-ita i misijskih instituta; o vezama između dijeceza i instituta AG 38; o započinjanju dijaloga* sa stranim skupovima AG 20; o skupljanju novca i sredstvima upravljanja subvencijama AG 38; o pomaganju misionara koji su odsutni zbog studija AG 38.

Prosuduju o korisnosti uspostavljanja trajnog dakonata prema konstituciji Lumen Gentium AG 16; s misijskim institutima utvrđuju norme o njihovim odnosima • ordinarijem AG 32; priređuju skupove • misijskim institutima koji su posljednji pristupili AG 32; mora ih čuti Kongregacija za naviještanje evanđelja AG 29. *Medupokrajinske*: CD 38. — U misijama AG 22; 31.

BISKUPSKI POKRAJINSKI SKUPOVI: nazivaju se također **KONFERENCIJE** CD 38.

S pravom se mogu stvarati SC 22;

— mogu biti plodni;

— pogoduju kolegijalnosti LG 23.

Kompetencija u liturgijskim stvarima: SC 22 (6 2); 36 (8 3); 39; 40; 44; 34; 63; 77; 79; 110; 128.

Za sredstva društvenog saobraćanja IM 21. za duhovnu, znanstvenu 1 pastoralnu izobrazbu prezbitera PO 19, za dolično uzdržavanje klera: PO 29; vidi: **BISKUP-SKE KONFERENCIJE**.

BLAGOST: Krista 1 apostoli DH 11; preporučuje je Apostol UR 7.

BLAZENSTVA: Pripadaju siromašnima, blagima, mirotvorcima LG 38; onima koji trpe progonstvo LG 41; posebno siromašima 1 stvaraocima mira GS 77. Vjernici trebaju davati svjedočanstvo u duhu blaženstava LG 31. Ekonomsko-socijalna akcija oplemenjuje se duhom siromaštva GS 72.

BLIŽNJI: treba ga ljubiti kao samog sebe GS 27; kroz savjest očituje se zakon ljubavi prema bližnjemu GS 16; postoji Kristov zakon: ljubiti bližnjega kao što je Krist ljubio nas LG 9; negativno, uzdržavajući se od svega što vrijeđa ljudsku osobu; pozitivno, služeći zbog Kristove ljubavi GS 27; ljubav prema bližnjemu proteže se 1 na sve protivnike GS 28; NA 5; iz nje proizlazi mir GS 78; ljubav prema bližnjemu preporuča se vjernicima AG 12; GS 43; misionarima AG 23; moraju je učiti roditelji GE 3; prezbiterima PO 6; daje novi duhovni miris Crkve AG 36; tko ne ljubi bližnjega ne poznaje Boga NA 5.

BOG: — *atributi*: jedini Uvi 1 pravi DV 3; 14; počelo 1 svrha svih stvari DV 6; počelo ljudi GS 13; jedini stvoritelj LG 16; ljudi 1 svijeta GS 12; utemeljitelj svega AG 2; tvorac 1 posvetitelj GS 19; brižljivi otac DV 3; vlada providnošću LG 23; jedini svet 1 posvetitelj PO 5;

sudac DV 3; ispitivač srdaca GS 28; pravedni sudac poslije smrti DV 3; GS 16; 17; bit će viđen licem u lice DV 7; pravedan 1 milosrdan DV 13; svet PO 3; stvoritelj, spasitelj, gospodu ljudske povijesti 1 povijesti spasenja GS 41. *Očitovanje*: čudesan 1 dostojan divljenja u djelima svojim UR 4; očituje se u stvorenjima DV 3; sebe je očitovao praroditeljima DV 3; pozvao je Abrahama DV 3; govorio je Mojsiju 1 prorocima DV 3; najposlije u Sinu DV 4; sebe 1 svoje odredbe nama je objavio DV 5—6, *Spoznavanje 1 priznavanje*: — razumom se iz stvorenja može spoznati DV 6; štiju ga židovi objavom Starog Zavjeta NA 4; muslimani Abrahamovom vjerom LG 16; otajno je prisutan kod pogana AG 9; nekršćani ga priznavaju u svojim tradicijama GS 92; mnogi ne izričito GS 91; drugi ga u različitim stupnjima ne poznaju 1 zanemaruju LG 16; vidi: **ATEIZAM**. — *autor spasenja*: hoće da se svi ljudi spase UR 1; AG 6; 7; 9; uzdiže čovjeka u sudioništvo božanskih dobara LG 2—3; može udjeljivati milost preko nedostojnih službenika PO 12.

BOGOJAVLJENJE: misijskim djelovanjem Crkve AG 9.

BOL: zagonetka boli GS 10; 18; 21; Krist je rasvjetljuje GS 22.

BOLESNI: na poseban način se pozivaju na jedinstvo s Kristom koji trpi za svijet LG 4; vidi **BOLESNICI**.

BOLESNICI: ujedinjuju se s Kristom LG 41; Krist ih naziva blaženima LG 41; prezbiteri ih trebaju posjećivati PO 6; o bolesničkom pomazanju LG 11. Treba ih pomagati milosrdem 1 djelima ljubavi AA 8. Krist ih ozdravlja LG 46.

B02ANSKA OBJAVA: nauka izložena od Koncila DV 1; govor nevidljivog Boga ljudima DV 2; Bog je daje DV 3; upotpunjuje je 1 usavršava Krist DV 4; po-
■ srednici objave DV 2; u njoj se Bog objavljuje DV 14; riječima 1 gestama DV 22; AG 22: taopcuje sebe 1 svoje odredbe: one koje nadilaze razum kao 1 one koje se prirodno mogu spoznati DV 6; dovršena je u Kristu DV 7; u potpunosti je zasjala u Kristu 1 ima puninu u Kristu DV 2; tako da nikakvu novu javnu objavu ne treba očekivati DV 4; namijenjena je svim pokoljenjima DV 7; duhuje joj se poslušnost vjere DV 3; prenosi se preko Apostola usmeno, primjerima, ustanovama 1 Pismom Novog 1 Starog Zavjeta DV 7; predaje se pismeno 1 prenose je biskupi 1 rimski pape LG 23; katolička nauka se crpi iz božanske objave OT 16; sigurnost o svemu što je obja-
vljeno Crkva nema samo iz Pisma DV 9; treba tražiti rješenja ljudskih problema u svjetlu objave OT 16; u ovoj stvari Crkva svjetlo objave povezuje s ljudskom stručnošću GS 33; objava uči o čovjeku GS 12; o grijehu GS 13; pomaže za dublje upoznavanje društvenih zakona GS 23; u propovijedanju evanđelja objavu treba prilagoditi slušaocima GS 44; običaje 1 navike pogana treba složiti sa zna-

kovima božanske objave AG 22; tumačenje objavljenе istine stvar« ekumenizmu teškoće UR 19.

BOŽJI GOVOR: — *sklomi:* Bog je sam progovorio DV 2; 3; 8; po prorocima DV 4; 14; u Sinu DV 4; u Svetom Pismu DV 8; 9; u Pismima čisto ljudskim načinom DV 12; podcivajući svoj govor DV 13; božanska prorocišta DV 25. *Pasivni božanski iskazi* DV 23; vidi RIJEČ BOŽJA, RIJEČI KRISTOVE, OBJAVLJENO.

BRAK: — *općenito:* pomračen je danas zabludama; ipak njegova vrijednost i snaga se očituju GS 47. Početak je temelj građanskog društva AA 11.

Svet je zbog izvora, svrbe, bračne vjere, Kristova blagoslova GS 48.

Uzdignut je u red sakramenata GS 48. Zahtijeva potpunu vjernost supružnika i neraskidiv je AA 11; GS 48; čak ako nedostaju djeca GS 50; društvo ga mora priznati i kititi dobrim zakonodavstvom GS 52; učeni ljudi u biologiji, medicini, sociologiji, psihologiji; svećenici kroz razne oblike svete službe; udruženja; oso- bito udruženja roditelja GE 6; obitelji GS 52.

Položaj laika specificira se brakom IM 4. Sjeroenštarce treba poučiti o uzvišenosti braka OT 10; omladinu u krugu obitelji GS 49; tako da kad netko izabere brak može osnovati obitelj u moralnim i ekonomskim uvjetima GS 52. — *posebno:* bračni čin je častan i dostojan GS 49; prema ljudskom dostojanstvu usmjeren i treba ga poštivati GS 51; činom se izražava bračna ljubav GS 49; omladinu treba o njemu na vrijeme i prikladno poučiti GS 49. *Dobra:* — dobro supružnika, poroda, društva GS 48; dobro vjernosti i poroda može doći u opasnost ukoliko ne bude bračnih odnosa GS 51; dobro poroda zahtijeva neraskidivost braka GS 48; u pitanju poroda treba gledati dobro supružnika, poroda, društva, Crkve GS 50. *Ciljevi:* svojim svojstvom usmjeren je na radanje i odgajanje djece GS 48; 50. . Ne zanemarujući ostale ciljeve braka, radanje i odgoj djece je vlastita misija supružnika GS 50.

Brak nije ustanovljen samo radi djece nego i za iskazivanje međusobne ljubavi, povećavanje i dozrijevanje GS 50. *Plodnost:* — je na dobro samih roditelja koji sudjeluju u stvaralačkom djelu Božjem i vlastita je misija supružnika GS 50.

Sud o većem liji manjem broju djece konačno spada na same roditelje GS 50; 87; ne na građansku vlast GS 87. Sud treba donositi u duhu odgovornosti, međusobnog sporazumijevanja, vodeći računa o materijalnim i duhovnim uvjetima te o dobru djece, društva i Crkve GS 50; u duhu poučljivosti prema Bogu i učiteljstvu Crkve koje autentično tumači Božji zakon GS 50; u duhu požrtvornosti i pouzdanja u božansku Provid-

nost GS 50; 51; supružnici trebaju biti sigurni u metode kojima se mogu pomoći u planiranju broja djece GS 87. *Obred:* treba ga preurediti SC 77; treba jasnije označiti milost sakramenta SC 77; svećenik koji prisustvuje traži i prima Kristan stranaka SC 77; krajevne običaje treba zadržati.

Novi obredi se mogu složiti prema narodnim i lokalnim običajima SC 77; prisustvovanje dakon« i njegov blagoslov LG 29.

Sakramentalnost: aakramenat Je ustanovio Spasitelj GS 48; sakramentom se supružnici osnažuju i posvećuju GS 48; GE i. Veliki aakramenat u Kristu i Crkvi AA 11. Sakramentom se označava jedinstvo i plodnost ljubavi Krista i Crkve LG 11. — *obitelj:* pomažu u formiranju za apo-stolat AA 30; brakom, obitelji, porodom bave se biskupi CD 12; vidi: OBITELJ. *Mjeloviti:* među Istočnjacim« je nedopušten bez forme OE 18. Ukoliko je pred svetim službenikom uvijek je valjan OE 18; to je uzrok mir« u obiteljima.

BRATOVŠTINA KRŠĆANSKOG NAUKA: neka postoji u pojedinim župama CD 30.

BRATSTVO: GS 3; 9; 24; 35; 38; 78; bratstvo ljubavi LG 41.

Evangelje je kvasac bratstva AG 8; bratstvo dublje zasnovano GS 91; zasniva se na Bogu stvoritelju GS 61. ; Kršćani moraju surađivati u sveopćem bratstvu GS 88; mora postojati pravo bratstvo između kršćana i nekršćana GS 84; zajednicu naroda treba izgrađivati u miru i bratstvu GS 90; bratstvo Crkve je oživljeno u jedinstvu LG 28; svećeničko bratstvo LG 28.

BREVIJAR: vidi: CASOSLOV.

BRACA I SESTRE REDOVNICI: hvalf ih Crkva LG 46; u misijama su obdareni imenom misionari AG 26. Tu su obučeni i u katehети AG 26. Briga za njih povjerava se svećenicima PO 6; o njihovoj treba obučavati i sjemeništarce OT 19.

Udruženjima braće mogu se pridružiti neki svećenici ali treba voditi računa o laičkom svojstvu ustanove PC 10.

BUDIZAM: Mnogostruk je; uči radikalnu nedostatnost svijet« i put savršenog oslobođenja, odnosno vrhunskog prosvjetljenja NA 2.

CELEBRACIJA SVAGDANJE MISE: Svakako se preporuča prezbiterima PO 13.

CELESTIN I sveti: govori se o zadatku evangelizacije biskupskog tijela LG 23.

CELIBAT: savršeno i trajno uzdržavanje radi kraljevstva nebeskog; mnogi ga rado prihvaćaju; znak je ljubavi, izvor duhovne plodnosti PO 16; LG 42; pogoduje cijeloj osobi PC 12. Sjajan dar po Kristovu primjeru PO 16; novo posvećivanje Kristu, čvršće pripadanje Bogu; izvor duhovnog očinstva, znak budućeg djevičanstva Crkve, u kojem je jedan Zaručnik PO 16. Mnogi misle, da je nemoguć, ali je moguć s naravnim i

nadnaravnim pomagalima PO 16; ako te opslužuju norme, koje su izišle iz iskuštva Crkve PO 16.

Vjernici trebaju moliti da te ovaj dar uvijek bogatije Crkvi daje PO 16. Po tvojoj naravi ne može te zahtijevati od tvih svećenika PO 16. Preporuča te, odobrava te, Koncil ga određuje za latinsku Crkvu, izuzvii orijentalnu disciplinu PO 16. Slemenštarđ dotičnih obreda trebaju biti poučeni o zakonu celibata OT 10. Treba ga izabrati nakon što te dobro sagleda dostojanstvo braka 1 iz-vrtnott djevičanstva OT 10. Odbijanje braka vile pomaže negoli škodi zrelosti OT 10.

Duhovnost laika može biti 1 u celibatu AA 4; sjemenštarce treba upozoriti na opasnosti t kojima te susreće čistota OT 10.

CENTAR ZA DOKUMENTACIJU I STUDIJ: Na području antropologije, metodologije, psihologije, sociologije, teologije; za sva polja laičkog apostolata AA 32.

CILJ: — *čovjeka* GS 3; 18.

— *svijeta:* do nas su stigli ciljevi vjekova LG 48.

— *Svega* GS 3.

CILJ CRKVE: njezin cilj je spasiteljski LG 3; GS 40; spatiteljski 1 eshatoloiki; GS 40; eshatoloiki GS 40; misljički DH 14; tlava Božja i posvećenje ljudi SC 10.

CIVILIZACIJA: zaražuje se mnogim mamama GS 27.

Gospodin je središte njezinih želja GS 45; vidi: **KULTURA**.

CRKVA: — taziv vjerujućih u Krista LG 2.

Otajstvo Božje ljubavi koje te objavljuje i djeluje GS 45.

Od početka je kao pralik u SZ pripremana a u NZ načinjena izljevom Duha Svetoga, očitovana i na kraju slavno do-, vršena LG 2; SC 3; 6; AG 4; proizlazi

• iz ljubavi Očeve, osniva je Sin, ujedinjuje je Duh Sveti GS 40. Otac je saziva LG 2;

Sin je osniva LG 8; krvlju ttečena LG 9; DV 13; SC 3; Duh je Sveti trajno posvećuje i oživljuje LG 4; 7; na

Pedeseticu se očitovala SC 6; AG 4.

Sačinjava narod okupljen u jedinstvu Oca i Sina i Duha Svetoga LG 4. Njezin izvor i rast označava krv i voda iz otvorena

Kristova boka LG 3. Sveta je odnosno znak i instrumenat ujedinjenja s Bogom

LG 1; GS 42; ali je na zemlji nesavršena u svetosti LG 48. Jedna je i jedina LG 8;

znak svega jedinstva GS 44; vidljivi sakramenat jedinstva SC 26; LG 9;

GS 42; što se u *Vjerovanju* čuje: jedna, sveta, katolička i apostolska LG 8.

Ima univerzalnu misiju LG 1; GS 58; spasonosnu AA 6; religioznu, ne u političkom, ekonomskom i socijalnom redu

GS 42.

Iz Kristova učenja ima religioznu svrhu GS 42; spasonosnu GS 40; eshatološku GS

40; posvećivanje ljudi i slavu Božju

Sveto Pismo o njoj govori u raznim slikama LG 6; mistično je Tijelo Kristovo LG 7—8; narod Božji LG 9—13; zaručnica Kristova LG 6.

Jedna je 1 jedina LG 8; UR 2—4; stoga apostolska i katolička UR 4. Stoga je slog oprečnosti SC 2; putujući u ovom svijetu ona je hijerarhijski izgrađeno društvo iz duhovnih i vidljivih elemenata LG 8; GS

40; ipak je jedna stvarnost složena na sliku Utjelovljene Riječi LG 8; SC 1.

Spasiteljsko djelo Kristovo slavi kroz tok godine SC 102; povjereni joj je evanđelje

GS 41; polog vjere GS 33; tumači zakon Gospodnji GS 50. Podignuti je znak među narodima UR 2; pod koji se okupljaju

raspršeni sinovi LG 2.

Neophodna je za spasenje LG 14; spasonosna je AG 6.

Postoji u katoličkoj Crkvi kojom upravljaju Petrovi nasljednici LG 8.

— *Katolička, promatrana u sebi:* sastoji se od vjernika, iste vjere, istih sakrame

nata, istom upravom organski ujedinjenih u Duhu Svetomu, koji su se sastali u ra

zličitim mjesnim Crkvama OE 2; LG 14.

Oni koji su odijeljeni u dobroj vjeri OE 27; posjeduju nesavršenu komuniju UR 3.

Mistično Je Tijelo Kristovo OE 2. U njoj postoji jedna i prava Kristova vjera DH 1;

obdarena Je svim objavljenim istinama i svim sredstvima milosti UR 4; obdarena je

učiteljstvom koje autentično izlaže božanski zakon pod svjetlom evanđelja GS

50.

Zamjetljiva i duhovna GS 40; ima vidljivu i socijalnu strukturu GS 44; vidljivi je

sklop pod rimskim papom i biskupima u jedinstvu vjere, sakramenata, uprave LG

14.

Jedna je i jedina LG 23; neizgubivog jedinstva UR 4; sveta UR 2; iako udovi

nesavršenosti kasne za njezinim rastom UR 4.

Osnovao ju je Krist na spasenje ljudi LG 3; tezi k uglavljenju čovječanstva u Krista u jedinstvu Duha Kristova LG 13.

Jedino katolička Crkva, koja je opća pomoć spasenja, ima puninu spasenja UR 3;

čitava je misionarska DH 14; iz božanske Kristove naredbe DH 14. 2eU punu

komuniju »»» odijeljenim istočnim Crkvama OR 14; s kojima je s različitim

naslova vezana UR 19; ima mnogo ekumenskih pothvata UR 24; želi dijalog s

odijeljenima UK 9; ne polemiku UR 10.

Po primjeru Krista 1 apostola Ititi slobodu vjere DH 12; svoju vlastitu kao svetinju

DH 13. Ona je tijelo Crkava LG 23. Ustanovljuje sakramentale 1 daje im vrijednost SC 60; spasonosno djelo Zaruč

nikovo slavi kroz godinu SC 102; na » rođendane svetih 1 mučenika propovijeda uskršno otajstvo Kristovo SC 104;

— *Katolička u odnosu na svijet:* Crkva nije samo otajstvo nego živi u svijetu

I s njime djeluje GS 40; u svojim sakramentima i ustanovama noti lik ovog vijeka LG 48; obdarena je historijskom i socijalnom realnošću GS 44. Svjetlo je svijeta i sol zemlje AG 36; univerzalni je sakrament spasenja. Božje otajstvo koje se pred ljudima očituje i djeluje LG 48; GS 45. Polto je univerzalna, služi se svim jezicima, sve jezike razumije i prihvaća, babilonsku pomutnju nadvladava AG 4. Sastoji se iz članova ljudskog društva GS 40; skupa s njim napreduje, prosvjetljuje ga, potpomaže ga, poput duše oblikuje, Kristu privodi GS 40; povijest mu čini humanijom GS 40. Prosvjetljuje ljude dozivljući svojom prisutnošću u pamet mnoge temeljne probleme GS 41. Brani dostojanstvo osobe GS 41; zakonitu autonomiju stvorenja pod normama božanskog zakona GS 41; proglašava prava čovjeka i poštuje suvremeni dinamizam GS 41; bori se i postiže sebi vjersku slobodu. DH 12—13. Prosvjetljuje građansko društvo o njegovu ustrojstvu prema Božjem zakonu; pomaže ga karitativnim djelima: iako njezina misija nije politička, socijalna, ekonomska, u prilog je društvenom dinamizmu i evoluciji k jedinstvu GS 42; to mora proizlaziti iz vjere i ljubavi, ne iz želje za gospodstvom GS 42.

Pod svakim režimom želi služiti da bi se upoznalo opće dobro i priznala temeljna prava osobe GS 42. Crkva pomaže svijet poučavajući svoje o istinskoj i lažnoj radinosti GS 43; propovijedajući plemenitost rada GS 43; priznajući laicima kompetencije u svjetovnim službama, pridonoseći svoje svjetlo i snagu u formiranju savjesti i upozoravajući ih na dijalog o sumnjivim stvarima GS 43; sve zemaljske službe, doma-ćinske, znanstvene, profesionalne, ne spotičući se na nedostatke a jednoj sintezi, treba voditi k Bogu GS 43. Svoje opominje b sablaznima života protivnima vjeri GS 48; LG 14. Ne ignorira nego oplakuje što je u svojim udovima podložna grijesima UR 3—4; i dijeli svoje članove na klerike i laike GS 43.

Neprivezana uz bilo koju određenu kulturu ili političku ideologiju, veza je za slovo među narodima GS 42. Znak sveopćeg bratstva GS 92; službenica mira UR 2; bratstvu naroda pridonosi svojim poznavanjem božanskog i prirodnog zakona jer je prisutna u zajednici naroda GS 89; potpomažući i gajeći iskreni dijalog GS 92. Priznaje da mnogo duguje kulturnoj i znanstvenoj evoluciji te postignutom razvoju obitelji, ekonomije, politike, to služi i za prilagođenje propovijedanja: stoga joj treba pomoć svijeta GS 44; upoznavanjem raznolikih kultura s njihovim filozofijama i razmjenom sa svijetom, prikladnije se izlaze objavljena istina GS 44. Stečenim iskustvom iz svojih veza sa svijetom sve više dozrijeva GS 43.

Ima pravo da upotrebljava moderna sredstva društvenog saobraćanja IM 3. Trebaju joj literatura i umjetnosti GS 62. Prijateljica je umjetnosti i umjetnike poučava SC 122; arbiter je umjetnosti pod vidom vjere, pobožnosti, religioznosti SC 122; priznaje nove obuke umjetnosti i prima ih u svetišta ukoliko su prikladne za liturgiju i podižu duh k Bogu GS 62. Napreduje iz pritisaka i progona GS 44. Izlazeći u susret suvremenoj zabrinutosti na poseban način prosvjetljuje svijet o majčinstvu i obitelji, o ekonomsko-socijalno-političkom životu, o povezanosti naroda i mira GS 46. Da se bolje upoznaju svojstva katoličke Crkve, vidi: APOSTOLSTVO —, KATOLISTVO —, ELEMENTI —, ESHATOLOSKO SVOJSTVO —, CILJ —, SURE —, NEZABLUDIVOST —, UČITELJSTVO, MAJČINSTVO, PRIRODA, OBILJEŽJA, POJAM, SVETOST, JEDINSTVO, JEDINOST, UNIVERZALNOST, ZVANJE.

CRKVA I POLITIKA: Crkva i država na svom području imaju autonomiju i nezavisnost GS 76; što je veća njihova suradnja, to bolje GS 76. Crkva se služi vremenitim sredstvima ali ne polaže nadu u privilegije koje joj daje civilna vlast, radije ih se odriče ukoliko štete njezinu poslanju GS 76. Crkva zahtijeva da uvijek i posvuda propovijeda slobodu i uči socijalnu nauku Crkve GS 76.

Ima zadatak suditi o političkim stvarima gdje to traže prava osobe i dobro duša GS 76.

Treba se brinuti i promicati političku odgovornost građana GS 76. Mora podržavati sve što je istinsko, što je dobro i što je za mir među ljudima GS 76.

CRKVE I ODIJELJENE ZAPADNE ZATEDNICE: Ne može se dati opis zbog iznimnih teškoća UR 19; razilaženja od katoličke Crkve nisu samo historijska, sociološka, psihološka, kulturna, nego najviše u tumačenju objavljene istine. Ipak moguć je ekumenski dijalog UR 19. Imaju mnogo zajedničkog pošto vjeruju u presv. Trojstvo i Isusa Krista Boga, Gospodina, jedinog posrednika i što Zele jedinstvo usprkos razlikama o Utjelovljenoj Riječi, o otkupljenju, o Crkvi, o ulozi B. D. Marije UR 20; prihvaćaju Sveto Pismo ali se razilaze u pitanju odnosa Svetog Pisma i Crkve UR 21; krštenjem, su usmjerene k potpunom, utjelovljenju u Crkvu i potpuno euharističko ucjepljenje, ali ih još nemaju UR 22; iako nemaju svećenika i nisu sačuvali cijeli sadržaj euharistijskog otajstva Ipak spominju spomen večere, smrti i uskrsnuća Gospodinova UR 22; slušanjem Riječi, Božje raste njihova djelatna vjera u molitvi, obitelji, teljskom životu, kultu, pravednosti! ljubavi te stvaraju dobre socijalne ustanove, odgovorne i karitativne UR 23; iako mnogi u pitanju morala i društvenog života sude

drukčije, ipak žele prijanjati uz Kristovu riječ i slušati apostolsku zapovijed da se sve radi u ime Kristovo UR 23; vidi: SURADNJA, CRKVA, MAJKA, ZARUČNICA, DJEVI-CA: — *majka vjernika*: ima naziv majke SC 14; 85; IM li 2; LG 14; 15; zbog majčinske brige CD 13; svete majke GE uvod; majke i odgojiteljice GE 3; zove se sjajna majka LG 122; plodna LG 41; pobožna SC 21; 102.

Majka je jer je plodna u Kristovoj ljubavi LG 11; jer propovijedanjem začimje i krštenjem rada LG 64; jer po Kristu rada Crkvu u srcima vjernika I čini da raste LG 65.

Kao majka Crkva sinove kršćanski odgaja, narode pomaže na usavršavanju ljudske osobe i na humanijem oblikovanju društva i svijeta GE 3. U obitelji je predstavlja roditelji LG 42.

— *Majka i Djevica*: majka je riječju i krštenjem Duha Svetoga začimje i rada djecu; Djevica, jer je neokaljanu sačuvala vjeru, nadu i ljubav prema Zaručniku LG 64; po primjeru B. D. Marije LG 65.

— *Zaručnica Kristova*: U svetom Pismu se Crkva opisuje kao zaručnica Krista ili Janjeta LG 6.

Zaručnica utjelovljene Riječi DV 23; ljubi je i njeguje Krist SC 7; LG 6; 14; Krist je čisti, oživljava, oploduje, poziva, vodi; uz Krista pristaje LG 4; u nebu se ukrašava za muža svoga LG 6; stoga, je ljubav Krista i Crkve plodna. Na zemlji je putnica i prognanica LG 6; po križu dolazi u svjetlo LG 9; trajno se Zaručniku mora upriličivati LG 65; bez prekida napreduje u vjeri, nadi i ljubavi LG 65; kušana u slabosti, savršena u vjernosti, ne manjka u svojoj trajnoj obnovi LG 9; snagom uvijek vjerna Kristu, u udovima je nesavršena GS 43. Na nebesima ima jedinog zaručnika PC 12; u liturgiji Crkva, Kristova zaručnica, Ocu iskazuje kult SC 7; Zaručnika nagovara SC 84; njezinu čast baštine vjernici SC 85.

Ukrašava se bracom I sestrama redovnicima LG 46.

Crkva zaručnica uspoređuje se s, B. D. Marijom LG 65.

CRKVENE NADARBINE: Sistem crkvenih nadarbina treba zadržati ili ga tako reformirati da crkvena služba postane važnija od nadarbine PO 20; biskupima je nužna sloboda u dodjeljivanju nadarbina CD 28; vidi: CRKVENA SLUŽBA.

CRKVENI AUTORITET: vidi: BISKUPI, EKUMENSKI KONCIL, HLJERARLIJA, RIMSKI PONTIFEX.

CASOSLOV: Javna molitva Crkve SC 90; 98; glas zaručnice koja govori sa zaručnikom I molitva Kristova za svoje Tijelo Ocu SC 84; pohvala Bogu u ime Crkve SC 85; glas cijelog mističnog tijela koje javno hvali Boga SC 99; tapprostra-njenje celebriranja mise ni ime Crkve za narod Božji I cijeli svijet PO 5.

Izvršavaju ga svećenici ili ostali koje Crkva odredi I vjernici koji se s njima ujedine SC 84.

Čilj: posvećivanje dana SC 88; posvećivanje dana i noći t pohvalama Bogu SC 84. U recitiranju časoslova duh se uskladuje a glasom CD 90; otud liturgijska i biblijska pouka SC 90.

Poželjno je da oni koji nisu obavezni na kor barem, dio u zajednici izrecitiraju SC 99.

Mogu ga obavljati sami SC 96; potrebno je da se u koru i na zajedničkom časlo-slovu prema prikladnosti zapjeva SC 99; opće preispitivanje SC 89. Posebno jJrepslivanje: čitanja iz Svetog pisma, Otaca i Učitelja Crkve, života svetaca prema historijskoj vjeri SC 92; himana na prvotni oblik SC 93; psaltira vodeći računa o kršćanskoj latinštinl, liturgijskom pjevanju i tradicijama latinske Crkve SC 91.

ČEDOMORSTVO: strašan zločin GS 51.

CISTILISTE: čistflina Crkva LG 49; 50.

ČISTOĆA ZBOG KRALJEVSTVA, NEBESKOG: Izvanredni dar PC 12; naročiti znak nebeskih dobara PC 12; najprikladnije sredstvo za apostolat PC 12; znak braka s nebeskom Crkvom u kojem je Krist jedini ženik PC 12. Koriste se njome redovnici PC 12; i svećenici koji se koriste celibatom; vidi: CELIBAT. Zahtijeva odgovarajuću psihološku i osjećajnu zrelost, ne toliko izbjegavanje opasnosti, koje se nekim duhovnim instinktom nadvladavaju PC 12; sigurnije se čuva istinskom ljubavlju u zajedničkom životu PC 12; na teškoće valja ijemcni-Štarca upozoriti OT 10;

CITACI U LITURGIJI: obdaruju se pravom liturgijskom službom SC 29.

ČITANJE SVETOG PISMA: stol riječi Božje, uspoređuje se sa euharistijskim stolom DV 21; 26; SC 51. Potreban je Urok pristup čitanju Svetog Pisma; odatle stari i moderni prijevodi SC 51; DV 22; 25; također i za uporabu nekršćanima DV 25. Trajno čitanje preporuča se svećenicima PO 18; dakonima, katehistima DV 25; također kršćanima a posebno redovnicima DV 25. Čitanje treba pratiti molitva DV 25.

ČOVJEK: — sastoji se, I jedan je dušom i tijelom GS 14; duhovan I besmrtn GS 14; u sebi okuplja sve elemente materijalnog svijeta GS 14; nadvisuje sve što ima tijelo GS 14; sposoban za iatinu i mudrost GS 15j, savješću sudjeluje u Božanskom zakonu GS 16; obdaren slo-

bodom GS 17; grijehom ranjen GS 13; unutarljivo nadilazi sveopćost GS 14. Slika je Božja NA 5; AG 7; GS 12; 17; 29; 34; zbog sposobnosti da ljubr «Bog»; zbog komuniciranja među osobama GS 12; radi slobode GS 17. Ima boiansko sjeme u sebi, sjeme vječnosti GS 3; oštećen je Adamovim grijehom, Krist ga obnovio GS 22; ucijepljen u tok povijesti GS 37.

Nije sebi cilj GS 20; ali je cilj stvoreni I GS 12; cilj je sredstava društvenog »obraćanja GS 6; pitanje cilja postavlja se u svim religijama NA 1; nema ga tko barem nekad ne postavlja pitanje o Bogu GS 21; Bog ga stvara, čuva, poziva na razgovor GS 19; čovjek je nerješivo pitanje ako se mutno polmlje GS 21. Svi su ljudi jednaki NA 5; GS 29; društvene su prirode AA 18; DH 3; 4; GS 12; 25. Seksualnost mu je svojstvo i obdaren je sposobnošću rađanja GS 51. Čovjek mnogo više vrijedi po onomu što jest, negoli po onome što ima GS 35. — *Dobre polje*: ako odgovara milosti, ojačan nadom, dostiže uskrснуće GS 22.

— *Moderni*: na putu je evolucije personalnosti I otkrivanja svojih prava GS 41. Opasnost Je ako misli da je sam sebi dovoljan i ne traži vile GS 57.

U novom humanizmu definira se po odgovornosti prema braći i povijesti GS 55. — *Novi*: AG 12; 13; 21.

— *Univerzalni*: Pomalo iščezava zbog mnoštva vještina i znanosti GS 61.

ČOVJEČANSTVO: nalazi se u teškoj nevolji GS 79; 82; rat je rana čovječanstva GS 81; poštivanje čovječanstva GS 82.

— *Krepost humanosti*: izvanrednu Kristovu čovječnost prezbiteri trebaju nasljeđivati PO 6; preporučuje se svećenicima GS 52; obitelj je škola humanosti.

ČUDESA: čudesa Isusova LG 5; Krist Je čudesima potvrđivao svoje propovijedanje DH 11.

Znakovima i Čudesima Krist je objavu potvrdio božanskim svjedočanstvom DV 4.

DANAŠNJE DOBA: žalosno stanje čovječanstva GS 79; duboko uzdrmano u svom najvećem dijelu GS 90.

DANAŠNJE ZABLUDE: umnožavaju se, najveće su u vezi religije, morala, opasne za društvo AA 6; o Bogu, čovjeku, moralnom zakonu uz idolatriju prema vremenitim stvarima AA 7. Potiskuje se religija na kult i na nešto moralno GS 43; pod vidom slobode odbacuje se poslušnost DH 8; spliču se velike zablude o braku GS 47; 51; zablude je zanemariti vremenite stvari GS 43; vidi: ATEIZAM, AGNOSTICIZAM, KON-FUZIONIZAM, HUMANIZAM, IDOLATRIJA, MATERIJALIZAM, LA2NI NACIONALIZAM, LA2NI PARTIKULARIZAM, FENOMENIZAM, RELATIVIZAM, ŠINKRETIZAM, TOTALITARNI REZIM.

DAROVI: — *Bolli*: Božji darovi bez pokore LG 16; NA 4; prvi i najveći Božji dar je ljubav LG 42. Božanski darovi preneseni po apostolima DV 7.

Crkva je opremljena darovima Osnivača LG 5.

Darovi dati laicima LG 33; — *Duha Svetog*: različiti LG 7; raznoliki GS 38; posebni AA 3; hijerarhijski i karizmatički LG 4; AG 4; molitvama B. D. Marije apostolima je dat dar Duha

Svetog LG 59; iz darova Duha Svetog izvire različita zvanja GS 38. Duh Sveti po darovima usavršava vjeru DV 5; dijeli svoje darove kako hoće LG 12; duhovni dar polaganjem ruku LG 11; vidi: KARIZME.

DEMOGRAFSKI PROBLEM: teškoće obitelji zbog demografskog problema GS 8; ljudski rod se s njima muči GS 5; izvire u demografskog rasta GS 5; 47; rješava se nečasnim sredstvima GS 51; nije dopušteno u tumačenju božanskog zakona kretati stazama koje učiteljstvo ne odobrava GS 51.

DEMOKRACIJA: treba je hvaliti GS 31; njezina prikladnost GS 75.

DEMON: treba ga postidjeti AG 9; izbačuju se prstom Božjim LG 5; vidi: SOTONA.

DEPORTACIJA: sramotna Je GS 27.

DIDAKTIKA: treba voditi računa o didaktičkoj znanosti u odgoju GE 1.

DIJAKONIJA: označava istinsko služenje LG 24.

DIJALOG: — *između Boga i ljudi*: čovjeka * Bogom GS 19; Krista s ljudima AG 11; Krista i naroda u liturgiji SC 33; Boga sa tvojom zaručnicom preko svete predaje DV 8; svagdanji svećenikov pohod Euharistiji PO 18.

— *Crkve i svijeta*: iz tog razgovora nitko se ne isključuje; niti ateisti, niti humanisti, niti prgonitelji, zadržavajući uvijek prikladnu razboritost GS 92; s građanskim društvom OT 13; s poganima AG 12; preko II vatikanskog koncila PO 12; također a ateistima o ispravljanju svijeta; temelji dijaloga Crkve sa svijetom su izjave koncila o ljudskoj osobi, o ljudskoj zajednici, o ljudskoj radinosti GS 40.

— *između biskupa i svećenika*: dijecezanskih biskupa s klerom iz apostolata CD 28; pastira i svećenika sa svijetom GS 43; svećenika sa suvremenima PO 19; što zahtijeva znanje i kulturu PO 19; Biskupi i svećenici moraju biti sposobni za dijalog OT 19; misionara a domorcima nekršćanima AG 17.

— *među vjernicima*: o pitanjima o kojima se danas raspravlja GS 43; s međusobnim poštovanjem, slogom i zakonitom raznolikošću GS 92; laika međusobno, iskreno i a ljubavlju i dužnom slobodom GS 43; u apostolatu među odraslima I mladima AA 12; između klera i laika katoličke akcije AA 25.

— *izvanerkvenl*: iskreno u zajednici naroda GS 90; 92; između kultura GS 56.

— *s nekršćanima*: dijalog *poganima AG 11; sa sljedbenicima ostalih poganskih religija NA 2; a nekršćanskim religijama I kulturama AG 34; sa Židovima NA 4; laika katolika a ostalim ljudima dobre volje u socijalnim i javnim pitanjima AA 14; s onima koji drukčije osjećaju u političkim, socijalnim i religioznim pitanjima GS 28.

Teološki fakulteti trebaju promicati dijalog • nekršćanima GE 11; treba pripremati dijalog • profesorima etnologije I profesorima religija AG 41; laici se po-

- sežno trebaju izobražavati za dijalog t vjernicima i nevjernicima AA 31; trebaju upoznati vještinu razgovaranja AA 29. S krcanima nekatolicima; vidi: EKUMENSKI DIJALOG.
- DIJASPORA:** apostolat laika u dijaspori AA 17.
- DIKTATURA:** ne odobravaju se oblici diktature pošto vrijedaju prava osoba 1 skupina GS 75.
- DINAMIZAM:** treba učiniti prijelaz od statičkog poimanja k dinamičnom i evolucijskom GS 5; današnji dinamizam treba ispuniti duhom evanđelja i braniti protiv lažnog autonomizma GS 41; Crkva priznaje što god postoji u današnjem socijalnom dinamizmu GS 42.
- DIREKTORIJI:** redovničke treba preispitati PC 3.
Treba napraviti direktorije o dušobrižništvu CD 44; posebne za nacionalne ili pokrajinske skupine pridružene biskupiji CD 44; katehetske CD 44. U sastavljanju pastoralnih i katehetskih direktorija treba voditi računa o onome što je govoreno u Koncilskim komisijama CD 44.
- DISKRIMINACIJA:** Individualna i socijalna GS 66; politička GS 75; kulturna i socijalna prema ženi GS 29; treba je od baciti prema osobama radi boje, društve nih uvjeta, jezika, narodnosti, vjere, spola, »roda, iseljeništa GS 29; 60; 66; treba izbjegavati diskriminaciju u nagrađivanju rada GS 66; radi religioznih motiva DH 6; potpuno razaranje totalnim ratom GS 8a.
- Osuduje se svaka socijalna i kulturna diskriminacija u temeljnim pravima radi spola, roda, boje, društvenog položaja, jezika, religije GS 92.
- DJELA:** — *Karitativna i socijalne pomoći:* privatna, javna, nacionalna, internacionalna AA 8; djela milosrda poštuje Crkva AA 8.
— *Papinska misijska:* predstavlja ih Kongregacija za propagandu vjere AG 29; trebaju ih promicati biskupi AG 38; pomažu u odgajanju kršćana i stvaraju misijski osjećaj već od djetinjstva AG 38; prikladna sredstva za skupljanje pomoći AG 38.
— *Zvanja:* biskupijska i nacionalna se preporučuju PO 11; odnose se na sveopće potrebe Crkve OT 2.
- DJELA APOSTOLSKA:** pripovijedaju početke i čudesno širenje Crkve DV 20.
- DJELA LJUBAVI:** Najsajjniji su znakovi kršćanskog života AA 31. Stoga Crkva ima pravo na karitativna udruženja DH 4.
Kršćane već od djetinjstva treba odgajati u djelima milosrda i ljubavi AA 31. Zaduženje su dakona LG 30.
- DJELATNOST:** — *Karitativna:* izvor, priroda, važnost, izvršavanje AA 8; nadilazi sva ograničenja AA 8.
— *Katoličke akcije:* nema baš uvijek isto ime AA 20; sudionništvo trostrukog Kristova dara AA 10;
- U strogom smislu uključuje: pravi religiozni cilj, suradnju s hijerarhijom AA 20; to je Izravna suradnja u apostolatu hijerarhije LG 33; AG 21; biva pozivom biskupa LG 41; katkad uključuje izričiti nalog za drugove AA 20. Zasadivanje i rast novih Crkava ostvaruju svećenici, dakoni, katehisti i Katolička Akcija AG 21.
Ljudska —; vidi: LJUDSKA RADIŠNOST. *Uturitijsko-pastoralna* — SC 43—45; njezino proučavanje znak je božanske Providnosti; kao prolaz Duha Svetoga; očitovanje suvremene religioznosti SC 43—44. *Misionarska* —; vidi: MISIJSKO djelovanje 1 MISIJSKA suradnja. *Ekumenska* —; ekumenska djelatnost iziskuje zabrinutost za odijeljene, ali poglavito reformaciju u katoličkoj obitelji UR 4.
Ekumensko djelovanje mora u potpunosti i iskrenosti biti katoličko, u skladu s vjerom, bez ikakve lakomislenosti i nerazborite revnosti UR 24. *Sveženilka:* — narav PO 2—3. Neophodne vrline PO 3; u službi riječi PO 4; u posvećivanju i žrtvovanju PO 4; u pastoralnoj službi PO 6; vidi: ZUP-NICI, PREZBITERI. *Socijalna — hitana:* Koncil želi da se protegne na svu vremenitu pokrajinu, takoder i kulturnu AA 7. **DJELO:** — *evangelizacije:* osnovna dužnost Božjeg naroda AG 35; u njemu suraduju Crkve AG 38; postoji univerzalno 1 pojedinačno AG 37.
— *Misijsko:* trebaju ga prihvatiti svećenici, redovnici, laici AG 23; časno je, teško zahtijeva posebnu pripremu AG 25; traži prikladne službenike AG 20; složnim snagama u ime Crkve, na volju hijerarhije AG 27; vodi ga 1 koordinira Kongregacija za propagandu vjere AG 29; pod autoritetom rimskog pape upravljaju ga predstavnici episkopata cijelog svijeta, upravitelji misijskih instituta i Papinskih misijskih djela AG 29.
— *Za katebiste:* neka se osnuje gdje je potrebno AG 17.
- DJEVIČANSTVO:** savršeno uzdržavanje zbog kraljevstva nebeskog LG 42; neka sjeimeništarci budu poučeni o dostojanstvu braka i izvrsnosti djevičanstva OT 10, djevičanski integritet B. D. Marije LG 57; djevičanski životi Krista i B. Marije Djevice, neudate mogu pridonijeti svetosti i djelotvornosti Crkve LG 41.
- DOBRA:** — *Stvorena:* to su dobra Božja, njihovu uporabu treba određivati u svjetlu vjere PO 17.
— *Botanike:* posvema nadvisuju ljudsku Inteligenciju DV 6.
— *Crkvena:* rečena u strogom smislu ureduju se prema crkvenim zakonima za već određene ciljeve PO 17; treba izbjegavati gomilanje PC 13; mladi kler treba odgojiti za dobro upravljanje AG 16; u čemu mogu pomagati laici AA 10; Po 17; vezana uz crkvenu službu trebaju biti upotrebljavana za dijecezu CD 28. *
— *Batinska:* redovnici ih se odriču PC 13.

- *Vremenita*: njihovo zajedništvo bilo je na cijeni u prvotnoj Crkvi PO 17; pripa daju Crkvi za kult, uzdržavanje klera, za djela apostolata i ljubavi PO 17; treba ih uvijek koristiti samo za ono čemu ni bila namijenjena PO 17.
- DOBRA**: — *dohodak*: nekima treba pogodovati za pojedince i zajednice GS 71.
- *Zajedništvo*: uvelike je postojalo u prvotnoj Crkvi PO 17.
- *Smjellaj*: Svrha: raditi i imati' naknadu za sada i za budućnost GS 70; zahtijeva ravnotežu za sadašnja predviđanja i za buduća pokoljenja GS 70; neka se računa na nacije ili krajeve ekonomski slabije razvijene GS 70; GS 85.
- DOBRO**: ljudskog duha DH 1; vjere GS 51; poroda GS 51; braka i obitelji GS 52.
- DOGMATSKA DEFINICIJA**: nezabludivost rimskog Pape u definiranju je iz njega samog a ne iz suglasnosti Crkve LG 25.
- DOSASĆE** (Advenat): SC 35.
- DRUŠTVO**: — *gradansko*: mora se brinuti za opće vremenito dobro IM 12; GE 5; GS 74; mora pomagati roditeljima i obiteljima u odgoju djece GE 3; voditi škole i ustanove gdje to traži opće dobro GE 3; pomagati kulturu IM 12; GE 6; GS 59; pomagati sredstva društvenog saobraćanja i nad njima bdjeti IM 12; potrebno mu je da ima socijalne kreposti GE 3; mora se osvrtni na današnji pluralizam GE 7; vidi **POLITIČKA ZAJEDNICA**.
- *Pluralističko*: zahtijeva ispravne odnose između Crkve i političke zajednice GS 76.
- DUH**: — *Kristov*: podigao je Isusa iz mrtvih i nastanjuje vjernike GS 22; bodri AG 5; djeluje u srcima GS 38; produbljuje se u učenicima AG 11; oživljava, ujedinjuje, ispunja Crkvu LG 7; 8; 9; 13; 48; 49; GS 45; 48; stvara bratsku zajednicu GS 32; svijet treba ispunjati duhom Kristovim LG 36; zatim život vjernika GE 3; zatim apostolsku gorljivost AG 25; potrebna je poučljivost prema duhu Kristovu, u duhu Kristovu neka se izvršavaju svećeničke dužnosti PO 13; u propovijedanju vodi duh Kristov PO 13; duh Kristov je oživljavao II vat. OT 1.
- *Sina*: duh sinov Gospodin i oživitelj i počelo jedinstva LG 13.
- *Zloće*: čine čovjeka sredstvom grijeha G3 37.
- DUHOVNI ŽIVOT LAIKA**: hrani se općim sredstvima, posebno sudjelovanjem u liturgiji AA 4.
- Zahtijeva prakticiranje vjere, sade i ljubavi AA 4.
- Postoje posebna obilježja: u braku, celibatu, udovištvu, bolesnosti AA 4.
- DUHOVNO SVOJSTVO CRKVE**: *ljubav*: polaže svoju nadu u Očevu ljubav prema nama, UR 24.
- *vjerujući moli*: Crkva vjeruje i moli DV 8.
- *nebeska*: Crkva koja je uzdignuti Jeruzalem i neokaljana zaručnica Janjetova LG 6; Crkva svetih LG 51; naša Majka LG 6.
- Ujedinjena sa zemaljskom Crkvom LG 49; ito se izražava u liturgiji LG 50. Gledat će licem u lice DV 7, LG 48; raduje se kultom i popijevkom LG 50; zagovara nas LG 49.
- *putnica*: na zemlji putuje LG 6; 48; GS 45; jest putujući narod Božji LG 44; GS 45; sastoji se iz putujuće braće LG 62; jest Crkva putnika LG 50; još nije obdarena gledanjem DV 7; jest kršćanska komunija među putnicima LG 50; u svojim sakramentima i ustanovama nosi lik ovoga svijeta LG 48; po svojoj prirodi je misionarska, misijom Sina i Duha Svetoga AG 2.
- Živi u jedinstvu s Crkvom svetih i čisti-lišnika čime se konstituira komunija cijelog mističnog tijela Kristova LG 50. Krist je poziva na trajno reformiranje UR 6; putuje u nadi k nebeskom cilju UR 2.
- *sveti puk*: vidi: NAROD.
- *punina Krista*: Crkva božanskim darovima nije samo tijelo Kristovo nego punina LG 7.
- *narod Božji*: vidi: NAROD B02JI MESIJANSKI.
- *kraljevstvo Božje i Kristovo*: vidi: KRALJEVSTVO.
- *zaručnica, djevica i majka*: vidi: CRKVA, MAJKA, ZARUCNICA, DJEVICA.
- *jedna, sveta, katolička i apostolska*: ipak jedna Crkva Kristova LG 8; Kristovom snagom združena LG 26; u misijama propagirana AG 6; djeluje u pojedinačnim Crkvama CD 11.
- *sveopća*: oprečna je pojedinim vjernicima i biskupima: u njoj je razveseljen vlašću rimski Papa LG 22; i biskupski kolegij LG 22; posjeduje nepodijeljenu baštinu OE 1; brigom episkopata LG 23; CD 5; vjeru i moral uči na Koncilu LG 25.
- DUHOVNO VODSTVO**: preporuča se prezbiterima PO 18; kod ajemeništara OT 8; kod redovnika PO 18; u studentskim domovima GE 10.
- DUH SVETI**: kraće promatranje LG 4; 7; AG 4; proizlazi od Oca po Sinu AG 2; izliva ga Isus uzvišen na križ i proslavljen UR 2; duše gdje hoće AA 3; PO 13; djelovao je već prije Kristova proslavljenik AG 4; šalje ga Krist LG 4; 24; 40; 48; 59; DV 17; AG 4; opsjenio
- je B. D. M. u Kristovu začecu LG 52; 64; AG 4; tijelo Kristovo je oživio PO 5; daje se apostolima LG 21; DV 20; na Pedeseticu definitivno je došao na apostole, učinio je Crkvu vidljivom AG 4; uči apostole DV 19; nadahnjuje apostole DV 7; napućuje ih DV 7; PO 11; povjerava im predaju DV 7; nadahnjuje njihove knjige DV 11; podlaže apostolima i karizmatike LG 7; biskupe čini učiteljima vjere, pastirima CD 2; postavlja biskupe da upravljaju Crkvom AA 23; LG 20; oživljava i vodi prezbitere PO 12; djeluje u Crkvi darovima i karizmama LG 12; 32; AA 3; 30; različitošću darova UR 2; dijeljenjem milosti i služenja UR 2; obdaruje ih hijerarhijskim i karizmatičkim darovima AG 4; organsku struk-

туру Crkve 1 njezinu slogu trajno Jača, elo je jedinstva Crkve UR 2; poma-ispunja cijelo mistično tijelo Kri stovo PO 2; Crkvu nastanjuje, ispunjava i upravlja UR 2; združuje je 1 ujedinjuje LG 13; UR 2; uči je LG 53; LG 4; ožvljuje AA 29; PO 12; Crkvu pomladuje LG 4; ukrašava plodovima LG 4; podiže u njoj misijski duh AG 4; 29; nadah njuje misijska zvanja AG 23; podiže misijske institute AG 29; pomaže ekumen ski pokret UR 1; 3; daje mu zamah UR 24; laike čini svjesnima njihove od govornosti za Crkvu AA 6; jedan te isti je nastanjen u Kristu Glavi i u udovima LG 7; GS 45; oživljava crkvene ustanove kao duia AG 4; sakramentima preporada po krštenju AG 7; 15; LG 64; jača Po tvrdom LG 11; AG 11; daje se prezbi terima na redanju PO 7; povezuje ih PO 12; uzima ih za svećeničko djelo PO 15; komunicira se biskupskim posveće njem LG 21 i poslužiteljima i sakramen tima posvećuje Božji narod AA 3; vjeru čuva i povećava LG 25; darovima vjera usavršava DV 5; razlijeva vjeru, nadu i ljubav po srcima vjernika AA 3; u srcima potiče prinos vjere AG 15; kat kada apostolske pothvate vidljivo pret hodi AG 4; ne smije se gasiti AA 3; LG 12; pokreće katekumene LG 14; koristi se i odijeljenim zajednicama kao sred stvima spasenja UR 3; zazivaju ga odije ljena braća UR 20; otvara srce nekršćana AG 13; prvine Duha Svetoga LG 48. DUŽNOST: — ljudska: postoje dužnosti ljudske osobe DH 6; opće i nepromjenjljive GS 26; tražiti i prihvatiti istinu DH 1; 2; 3; GS 16; surađivati na općem dobru GS 65; raditi GS 67; njegovati se CS 60; voditi računa o cijeloj osobi GS 61; slobodno glasati GS 75. Izvršavaju se u slobodi 1 na opće dobro GS 73.

Sviješću o slobodnom prihvaćanju dužnosti rada se moralna snaga GS 74. Dužnosti osoba, obitelji, skupina GS 75; političkih stranaka GS 73; građana prema republici GS 75.

— *Polojaja*: Svi svećenici trebaju poticati na 'opsluživanje dužnosti vlastitog staleža PO 5.

ĐAKON: službenik, ne svećenik, na nižem hijerarhijskom stupnju, obdaren sakramentalnora mlošču LG 29; po primjeru Gospodinovu svi službenici služe otajstvu Krista i Crkve LG 41. Dužnost dakona u liturgiji kad je odsutan svećenik SC 35; treba premisliti njegove dužnosti LG 29; u misijama AG 15; 16; red dakona AG 16; svetost dakona LG 41; trebaju se baviti čitanjem svetog Pisma DV 25.

ĐAKONAT: daje sakramentalnu milost LG 29; u istočnoj Crkvi trajna ustanova, treba je uspostaviti gdje još nije u uporabi OE 17.

ĐAKONAT U LATINSKOJ CRKVI: po sebi se može obnoviti kao trajni hijerarhijski stupanj LG 29; u konkretnom ostavlja se biskupskim konferencijama LG

29; na koje spada da sude o prikladnosti AG 16; uz suglasnost pape može se udijeliti zrelim ljudima koji su već oženjeni LG 29. ĐAVAO: ropstvo davlu GS 22; davolska zasjeda LG 48; davolsko carstvo AG 9.

EGOIZAM: neuredna ljubav prema samome sebi GS 37; treba ga očistiti GS 37; razara ljudsku marljivost GS 37; uzrok je socijalnih poremećaja GS 25. Erotski GS 49; nacionalni uz ambiciju za gospodstvom GS 42; strasti GS 83; onaj koji ranjava bračnu ljubav GS 47.

Nerazvijenima treba davati pomoć bez egoizma GS 85.

EGZEGETE: njihova uloga DV 12; 22; 23; vidi TUMACENJE SVETOG PISMA. **EGZEMPCIJA REDOVNIKA**: od jurisdikcije mjesnih ordinarija LG 45; tiče se ponajprije unutarnjeg reda ustanova CD

Na dobro je cijele Crkve: papinska egzempcija, patriaršijska, biskupskih konferencija LG 45; CD 35. Zbog pastoralne službe i dušobrižništva ostaje poslušnost prema biskupu prema kanonskim zakonima LG 45; CD 35. Egzemptl su podložni mjesnom ordinariju u pitanjima božanskog kulta, Imajući obzira na raznolikost obreda, dušobrižništva, propovijedanja, vjerskog i moralnog odgoja, katehete, liturgijskog odgoja, Ide-ričkog izgleda CD 35. Škole su podložne ordinariju u pitanju općeg ustrojstva, poštujući prava redovnika na moderne škole CD 35. Redovnici moraju opsluživati naredbe koncila i biskupskih konferencija koje se tiču svih kršćana CD 35. Svi misionari, također i egzemptni redovnici, podložni su biskupu u različitim djelima apostolata AG 30; djela redovnika sa sredstvima društvenog saobraća- nja također su podložna dijecezanskim biskupima IM 20. **EKONOMIJA**: — *društvena*: njezin autor, središte i cilj je ljudska osoba GS 63; ima razlog dostojanstva u ljudskoj osobi i općem dobru GS 63; treba ukloniti velike ekonomske razlike u društvu GS 66; podložna je pravoj doktrini o radu i odmoru GS 67; među ekonomskim elementima najvažniji je rad GS 67. U duhu siromaštva uz vjernost Kristu i evanđelju GS 72.

■— *Današnja društvena*; obilježja: veća vlast nad prirodom, internacionalizam, intervencija političke vlasti, racionalizacija GS 63.

— *Opasnosti*: osobni i društveni život pod gospodstvom ekonomije, porast društvene nejednakosti, bijeda s jedne, a luksuz s druge strane, rastuća oprečnost među razvijenijim i nerazvijenijim narodima, manjak ravnoteže između poljodjelstva, industrije i služba GS 63; dominacija malobrojnih ili malog broja sku-šina GS 65. i jekovi: načela pravde i jednakosti, koja traži ispravno razmišljanje u svjetlu evanđelja GS 63.

— *Nadnaravna*: Kršćanska ekonomija DV 4; ekonomija milosti LG 62; ekonomija Utjelovljenja AG 22; ekonomija N. Z. LG 55; ekonomija objave DV 2; ekonomija spasenja LG 55; DV 14; evanđeoska društvena ekonomija GS 63; ekonomija S. Z. DV 15.

EKONOMSKA MEĐUNARODNA SURADNJA:

— *načela*: nužna je C. I. O. radi prevelikih nejednakosti • njihovim posljedicama GS 87.

Treba pomagati narode u razvoju tehničkih stručnjacima, materijalnom i novčanim pomoću bez egoizma GS 75.

Okaniti se nastojanja za bogaćenjem, nacionalizma, političke dominacije, nametanja ideologije GS 85.

Treba naći opći osnov svjetske trgovine GS 85.

— *norme*: a) za razvoj nerazvijenih vlastitim snagama, b) za pomoć razvijenih, c) za pravilno vođenje raspodjele među zajednicom naroda, d) za osnivanje instituta za pomoć nerazvijenima, e) za tehničko i etičko preispitivanje društvenih struktura, f) za uvažavanje tradicija i duhovnog blaga pojedinih naroda GS 86.

— *pomagala*: koja pružaju kršćani: osoba i materijalna; i dobrom dijecezanskom organizacijom, nacionalnom, svjetskom, pod predvodništvom biskupa GS 88; treba dobro formirati one koji se žele posvetiti nerazvijenima GS 88.

EKONOMSKI LIBERALIZAM:

ranjava osnovna prava osobe GS 65.

EKONOMSKO-SOCIJALNI SUKOBI:

izviru posvuda GS 63; treba ih što prije ukloniti GS 66; način razrješavanja GS 68.

EKSKARDINACIJA:

treba da ostane, ali se mora preurediti PO 10.

EKUMENIZAM:

UR 1—24; OE 24—30; AA 17; AG 15; PC 2.

Podrazumijeva cilj, načela, i djelovanje onih koji se bore za uspostavu jedinstva među kršćanima UR 1—12; postoji pojedinačni i zajednički UR 1; s katoličke strane na različiti način se odnosi prema istočnjacima, anglikancima i zajednicama nastalim iz reformacije UR D; duša mu je unutarnje obraćenje odnosno duhovni ekumenizam UR 7—8.

— *Katolička načela*: jedna i jedina Crkva koju je Krist htio UR 2; grijeh je često s obadviiju strana UR 3; današnji podjeljenici su bez grijeha podjele UR 3; odijeljene osobe tu snagom krštenja Kristovi udovi UR 3; zajednice nisu bez elemenata i darova kojima se gradi Crkva UR 3; ipak po Kristovoj ustanovi samo je katolička Crkva opće sredstvo spasenja UR 3; stoga katolički vjernici moraju sudjelovati u ekumenizmu riječju i djelom UR 4.

Od ekumenskog početka razlikuje se rad na pojedinačnom obraćenju, ali nema opreke: obadvoje proizlazi od Boga UR 4; prije svega treba se brinuti za ono što u katoličkoj sredini treba reformirati UR 4.

U nužnome jedinstvo, u nenužnim stvarima liturgije, discipline, asketike i teološke sloboda, u svemu ljubav UR 4.

S radošću treba upoznati dobra koja se nalaze kod odijeljenih UR 4; podjelom kršćana Crkva može teže izraziti katoličvo UR 4.

— *Izvrhvanje ekumenizma*: svagdanja briga koja se očituje u teološkim i povijesnim istraživanjima UR 5; obnova Crkve koja je već započeta mora se promicati u raznim očitovanjima UR 6; unutarnje obraćenje na čisti evanđeoski život UR 7; privatne i javne molitve u zajednici • odijeljenima UR 8; razborita primjena komunije u sakramentima UR 8; bolje poznavanje doktrine; povijesti, duhovnog života, psihologije odijeljenih, pomoću skupova i dijaloga UR 9; ekumenska pouka ne smije biti polemična u teologiji UR 10; pouka misionara o pitanjima i plodovima ekumenizma UR 10; bratska suradnja • odijeljenima u misijama, isključujući indiferentizam, konfuziju AG 15.

Cjelovita doktrina bez lažnog irncizma UR 11.

Dijalog napreduje kroz ljubav prema istini, prema ljubavi i poniznosti, poštujući hijerarhiju istina UR 11. U dijalogu treba paziti na način izražavanja UR 10; ekumenizam pomaže suradnja na društvenom primjenjivanju evanđelja i djelima ljubavi UR 12. Neka se ništa ne dodaje teretu osim najnužnijeg UR 18; treba se uzdržavati od lažnog irncizma UR 11; od svake la-komislenosti i nerazborite revnosti UR 24; biskupi trebaju ekumenizam preporučivati, promicati i voditi UR 4; vidi: EKUMENSKI DIJALOG.

— *Duhovni*: duša ekumenizma unutarnje obraćenje UR 8.

EKUMENSKI DIJALOG: sredstvo djelovanja među prikladno pripremljenim stručnjacima različitih zajednica UR 4; omogućava upoznavanje doktrine i života drugih UR 4; način izražavanja vjere ne treba biti zapreka dijalogu UR 11; u dijalogu treba ulaziti s ljubavlju prema istini, ljubavlju i poniznošću UR 13; sveta objava je osobiti instrumenat dijaloga bez obzira na različite sentencije o odnosu Svetog pisma i Crkve UR 21. Predmet dijaloga treba biti doktrina o Gospodnjoj večeri i o ostalim sakramentima, o kultu i služenju Crkve UR 22; razgovor među stručnjacima treba biti »jednak jednakome« UR 9; uda će se jasnije očitovati stanje Crkve i bolje upoznati misao odijeljenih i prikladnije izlagati vjera UR 9; laici trebaju biti posebno izobraženi za dijalog među vjernicima AA 31.

U razgovoru s odijeljenim Istočnjacima poseban predmet razgovora jesu Istočne Crkve i njihov odnos prema Svetoj stolici prije podjeljenja UR 14; t Istočnjacima treba biti bratski dijalog o doktrini i najprečim pastoralnim potrebama UR 18.

Koncil daje temelj za dijalog u Dekretu o Ekumenizmu UR 19—24; dijalog s odijeljenom braćom može započeti od primjerne moralne doktrine Evanđelja UR 23; na teološkim fakultetima treba priprema-

- ti dijalog s odijeljenom braćom GE 11; stručnjaci trebaju biti dobro izobraženi UR 4; u dijaspori dijalog treba biti bez ikakva strožeg oblika među nekolicinom AA 17.
- EKUMENSKI KONCIL:** obdaren Je nezabludivošću LG 25; saziva ga, predsjednik mu i potvrđuje ga Papa LG 22. Nikada ne vrijedi bez Petrova nasljednika LG 22.
- ELEMENTI CRKVE:** dobra kojima te Crkva izgrađuje i oživljava UR 3; u liturgijama odijeljenih UR 23; elementi istine 1 posvećenja izvan Crkve LG 8.
- ELIZABETA:** posjetila ju je B. D. Marija LG 57.
- EPARHIJA:** patrijarha sa sinodom može uspostavljati nove OE 9.
- ESHATOLOŠKO OBILJEŽJE CRKVE:** spasonosni eshatološki cilj Crkve GS 40; je konačna obnova u Kristu, Kristovo kraljevstvo u savršenoj svetosti i pravdi, nova zemlja i nova nebesa LG 48. Crkva neće lik ovog svijeta, nego će vidjeti Boga kakav jest LG 48. Nepoznatog časa pojaviti ćemo se pred Kristovim sudom; zli u vječni ogran, dobri na uskrsnuće sa slavnom Kristom LG 48.
- Eshatološko obilježje sa tobom nosi želju za Kristom, trajnu budnost, borbu protiv davolskih zaseda, jakost vjere i nade u slavni Kristov dolazak i nale upriličenje njemu LG 48.
- ETIKA:** individualna i socijalna GS 30. Socijalna' etika zahtijeva poboljšanje socijalnih uvjeta; održavanje socijalnih zakona i odredaba; zakona u higijeni i javnoj sigurnosti; raspodjelu pravednih poraza GS 30.
- ETNIČKA MANJINA:** ne smije se istrebljivati GS 79.
- ETNOLOGIJA:** povijest naroda i religija AG 41; korisna misijama AG 34.
- EUHARISTIJA:** na euharistiju su usmjereni ostali sakramenti, djela apostolata i crkvene službe PO 5.
- Izvor je i vrhunac sve evangelizacije PO 5. Katekumene treba pomalo u nju uvoditi PO 5; vidi: **OTAJSTVO EUHARISTIJE.**
- *Slavljenje euharistije:* u njoj se slavi uskrsno otajstvo, predstavlja - pobjeda i Kristov trijumf, ona je zahvaljivanje SC 6, korijen je i stožer kršćanske zajednice, vodi na djela ljubavi, misijsku i apostolsku djelatnost PO 6.
- Upravlja je biskup LG 26; djelo je svećenika LG 17; 28; 41; PO 2; 5; 6. Od nje počinje odgoj za duh zajedništva PO 6.
- *Sakrament:* najuzvišeniji sakrament koji tvori i označava jedinstvo Božjeg na roda LG 11; vrhunac i središte sakramenata, čini prisutnim autora spasenja AG 9; sakrament I vjere kojim se elementi prirode pretvaraju u tijelo i slavu Krv; predokus nebeske gozbe GS 38. Sakrament euharistijskog kruha predstavlja jedinstvo vjernika LG 3; Kristu pritičelovljuje i upriličuje AG 36; daje puno pritičelovljenje Mističnom Tijelu Kristova PO 5.
- *Euharistijska večera:* nedjeljna' večera, koja naviješta smrt Gospodinovu CS 6; lomljenje euharistijskog kruha u kojem se stvarno sudjeluje u Kristovu tijelu LG 7; uzdiže u komuniju s Kristom i među nama LG 7.
- *Komunija:* krštenjem se čovjek usmjeruje prema cjelovitom ucjepjenju u euharistijsku komuniju, ali je nema uvijek UR 20.
- *Žrtva:* čini trajnom žrtvu križ*, SC 47; spomen smrti i uskrsnuća Kristova SC 47; AG 14; vazmena gozba, sinaksa na kojoj svećenik djeluje u ime Kristovo LG 28; sakrament pobožnosti, znak jedinstva SC 47; svega kršćanskog života izvor i vrhunac LG 11.
- Otajstvo vjere kojem vjernici ne smiju prisustvovati kao stranci i nijemi promatrači SC 48.
- Cineći njime spomen B. D. M. 1 svetaca pridružujemo se nebeskom kultu LG 50.
- *Euharistijski kult:* jest sinaksa u žrtvi mise LG 28; kojom se povezujemo s kultom nebeske Crkve LG 50.
- Osobni kult u pohodu Presvetoj PO 18.
- EUTANAZIJA:** Protivna je životu i za osudu je GS 27.
- EVA:** Eva je vjerovala zmiji LG 63; neposlušnost i nevjernost Eve LG 56; smrt po Evi, život po Mariji LG 56; Marija nova Eva LG 63.
- EVANĐELJA:** četverostruko evanđelje, ti. po Mateju, Marku, Luki i Ivanu DV 18. Spisi nadahnuti Duhom DV 18; apostolskog su porijekla DV 18; Istisu se kao glavna svjedočanstva o životu i učenju Kristovu DV 18; povijesna su tj. vjerno pripovijedaju ono što je Krist činio i učinio DV 19; pretpostavljaju pisane i usmene izvore, u obliku glasnika uče pravo i istinito o Isusu DV 19; donose u sintezi ponešto što se tiče stanja Crkava DV 19.
- Prijevide treba praviti s nužnim i dovoljnim bilješkama DV 25.
- EVANĐELJE:** vjesnik spasenja DV 7; obećanje po prorocima; Krist ga je proglasio; Izvor svake spasonosne istine; apostoli su ga propovijedali govorom i pismom DV 7; biskupi ga u Crkvi živo i cjelovito čuvaju DV 7; odgovara temeljnom zakonu kršćanske ekonomije GS 41. Evanđelje po prijevodima dostupno svima u Crkvi GS 44; u povijesti je kvasac slobode, jedinstva, bratstva i mira AG 8; treba ga propovijedati svim narodima dok Gospodin dođe AG 9; 2000.000.000. ljudi još ga ne poznaju ili jedva poznaju AG 10.
- EVANĐEOSKA PRIPREMA:** kod pogana po Božjoj pedagogiji AG 3. **EVOLUCIJA:** prijelaz iz sutičkog poimanja na evolucijsko GS 5. Moderni svijet se evolvirao GS 10; evouir, čijom na socijalnom planu GS 6; kulturnom, socijalnom i ekonomskom evolucijom GS 73; tehničkom i socijalnom UR 12; historijske discipline su u prilog evolucijskom poimanju GS¹ 24.

FEDERACIJA REDOVNIKA: ako spadaju u itu obitelj ili ae bave istim izvanjskim djelima, uz dozvolu Svete Stolice PC 22, Federacije ili ostale zakonite udruge treba savjetovati u pitanju obnove PC 4.

FILM: jedno od sredstava društenog saobraćanja IM 1; koristan je za odmor, kulturu, umjetnost IM 14; treba ga promicati i štiti kad je namijenjen omladini IM 14. Vrpeca je dostojna hvala i preporučljiva IM 14; potrebni su instituti na kojima će se filmski radilici izobražavati u socijalnoj doktrini Crkve IM 15; treba pomagati katolički film IM 17.

FILozOFIJA: njezina baština je trajne vrijednosti OT 15; mudroču Crkve bila je obogaćena GS 44; pridonosi dobru čovječanstva GS 47; treba je učiti u sjemeništima OT 15; povezuje se s problemima života i otajstvima spasenja OT 15; današnja filozofija postavlja nove probleme OT 15; GS 62; pod utjecajem je humanističkog ateizma GS 7; vrijedni pokušaji filozofije u hinduizmu i budizmu NA 2; u misijama treba uvažavati filozofiju odnosnih naroda, u tumačenju teologije pre-poruča se povijest filozofije OT 15.

GENOCID: protivan je životu i za osudu je GS 27. **GLAD:** protiv nje Se trebaju boriti svi kršćani UR 12; narodi zahvaćeni gladu GS 4; 9; 63. **GLAZBA SAKRALNA:** sakralno pjevanje čvrsto se drži riječi, neophodni je dio liturgije SC 112; odlikuje se izrazajnošću SC 112; hvali je Sveto Pismo, Od, pape SC 112; to je sveti ja ito je vile vezana uz liturgiju SC 112; svrha joj je slava Božja i posvećivanje vjernika SC 112; treba njegovati blago sakralne glazbe SC 114; učitelji i pjevači sakralne glazbe trebaju biti dobro liturgijski odgojeni SC 115; potrebna je pouka i vježbanje u sjemeništima, novicijatima i studentatima obojega spola redovnika, školama i katoličkim ustanovama SC 115; umjetnike sakralne glazbe treba liturgijski poučiti i napuniti kršćanskim duhom da je njeguju i povećavaju SC 115; 121; treba uspostaviti više institute za izobrazbu učitelja SC 115; vrste različite od grurskog pjevanja ne isključuju se SC 116; za neke pjesme treba biti šira uporaba narodnog jezika SC 113 vidi **PJEVANJE LITUR-GUSKE PJESME.** **GLUMCI:** Podložni su moralnim normama IM U; mogu biti i na dobro i na zlo ljudskome rodu IM 11; treba ih poučavati i pomagati da im umjetnost bude plodonosna IM 15. **GODISNJI ODMOR:** preporuča se prezbiterima PO 20. **GORLJIVOST:** U apostolstvu laika treba ispunjati laike Kristovim duhom i poslušnošću AA 12; redovnika, redovnica, i laika u misijama AG 20; gorljivost za dušama u misijama AG 25; 27; ekumenska, neka ne bude nerazborita UR 24; misijska prezbitera PO 6; misijska u domovini AG 20; 39; apostolska gorljivost mladomisnika CD 31.

806

GOSPODSTVO: želja za gospodovanjem nad drugim narodima GS 82; duh gospodstva je izvor nesloga, treba sprečavati pohotu za političkim gospodstvom GS 85; strani stručnjaci ne smiju biti gospodari nego pomoćnici GS 85.

GOSTOLJUBIVOST: preporuča se prezbiterima PO 8.

GOVORI: neka budu na prikladnom liturgijskom mjestu SC 35; osobito u nedjelje i blagdane SC 35; neka se prvenstveno crpe iz Pisma i liturgije SC 35; vidi: **PROPOVLJEDANJE RIJEČI BOZJE.**

GRAD ZEMALJSKI I NEBESKI:

— Kršćani su građani obadva/ GS 43; njihovo prožimanje vidi Se samo vjerom GS 40.

— *zemaljski:* treba biti osnovan u Bogu LG 46; pomažu mu redovnici LG 46; u njegovo upravljanje nek se ne miješa Crkva, osim autoritetom služenja AG 12.

— *nebeski:* ljudi ga trebaju Otkrivati LG 50; rasvjetljuje se sjajnošću Božjom u kojoj narodi prohode NA 1.

GRADANI: Imaju slobodu i političku odgovornost GS 76; imaju udjela u stvaranju ustavnih zakona; u određivanju cilja ustanova, u biranju voda s pravom i dužnošću glasanja GS 75. Moraju slušati zakoniti autoritet s pravom obrane od zloraba GS 74; neka ne daju previše autoriteta civilnoj vlasti, neka ka previše ni ne zahtijevaju od nje GS 75; moraju pružiti materijalnu i osobnu pomoć na opće dobro GS 75. Prava građana se mogu privremeno, zbog posebnih uvjeta, ograničiti; čim se uvjeti izmijene prava treba ito prije obnoviti GS 75; DH 7. Trebaju ljubiti domovinu univerzalnom ljubavlju prema svim ljudima bez lažnog nacionalizma i bez plemenstva GS 75; AG 15.

Trebaju znati da su moguća različita mišljenja i političke stranke GS 75; 73. Prikladne omladince treba odgajati za politiku GS 75. Crkva priznaje prava građana GS 76.

GRADANSKA VLAST: Postoji građanska vlast LG 12; zasniva se na ljudskoj prirodi i tiče se od Boga ustanovljenog reda, ima dostojanstvo i odgovornost GS 74; mora voditi građane prema općem dobru GS 74.

Podložna je Bogu DH 6; priznao ju je Krist DH 11; apostoli DH 11; priznaje je Crkva, ali najviše se treba pokoravati Bogu IM 12. Mora štiti nepovrediva prava ljudi DH 6; vjersku slobodu DH 6; slobodu na pravu informaciju IM 12; prava primalaca u odnosu na sredstva društvenog saobraćanja IM 12.

Mora bdjeti nad upotrebom sredstava saobraćanja da ne škode ponašanju, progresu i omladini IM 12.

Mora pomagati ukoliko započete korisne stvari nemaju dovoljno vlastite potpore IM 12.

Treba znati da je sloboda Crkve u prilog građanskoj vlasti DH 3; treba se brinuti da ne nastanu razlike zbog vjerskih razloga DH 6; neka ne dopušta zlorabe pod izgovorom vjerske slobode DH 7;

— Treba znati da je sloboda Crkve u prilog građanskoj vlasti DH 3; treba se brinuti da ne nastanu razlike zbog vjerskih razloga DH 6; neka ne dopušta zlorabe pod izgovorom vjerske slobode DH 7;

radi protiv božanskog prava i protiv ljudskog kad rui ili sahranjuje religiju DH 6.

GRESNICI: slab čovjek 1 grdnik čini ito ne bi htio GS 10; svi su ljudi 'grdnici AG 7; svi su u krilu Crkve LG 8; ugrađuju se u Crkvu LG 14; u Crkvi su tijelom, ali ne srcem LG 14; Bog hoće bratsko društvo • grdnicima AG 3; postoji zapovijed Božje milosti prema grešnicima UR 1; Krist je umro za grdnike GS 38; crkva moli za obraćenje grešnika LG 11; neka se pospje njezine molitve za grešnike SC 109; grdnike pomiruje sakramentom pokore PO 5; jer su ljudi grešnici postoji opasnost rata GS 78.

GRLIJEH: — njegovi izazovi GS 25; sredstva GS 38; navođenje GS 58; ropstvo GS 22; 40; posljedice GS 25; 37; u svim religijama postoji pitanje ito je grijeh NA 1; zlorabljenje slobode protiv Boga, pobuna protiv Boga, služiti rade stvorenjima nego Stvoritelju GS 13; očituje se objavom, potvrđuje se iskustvom GS 13; umanjuje čovjeka GS 13; razdjeljuje ljude pojedinačno 1 kolektivno GS 13; i Citav život čini borbom između dobra i zla stoga je od početka ljudske povijesti GS 13; treba ga prezirati kao uvredu Bogu SC 109; Krist je bez grijeha GS 22; pobjednik nad grijehom LG 59; oslobada od grijeha DV 4; B. D. Marija bez grijeha LG 56; čovjek se ne može posve sam po sebi osloboditi od grijeha AG 8; krštenjem umire grijeh LG 44; PC 5; loše navike vode u grijeh LG 36; grijehom se uništava GS 37; kraljevstvo grijeha nadvladava se odricanjem LG 36; Crkva se ranjava grijehom LG 11.

— *Protiv blišnjega:* osuđuje se serija grijeha protiv života i dostojanstva blišnjega GS 27.

— *Istočni:* GS 13; čovjek je ranjen istočnim grijehom i naklonjen krivim željama IM 7; ljudi skrenuli od Adama LG 2; B. D. Marila zaštićena je od istočnog grijeha LG 59; ranjeni Istočnim grijehom, ljudi upadaju u zabludu o pravom Bogu, ljudskoj prirodi, načelima moralnog zakona AA 7.

HAGIOGRAFI: jesu nadahnuti autori DV 11; služe se različitim literarnim vrstama i načinima govora DV 2. Njihovu nakanu treba također prepoznati i preko toga DV 12.

HEDONIZAM: osuđuje se GS 47. Erotske sklonosti, egoistički odnjegovane GS 49.

HIJERARH: — hljerarh nekog obreda us postavljen izvan granica patrijarhata osta je podložan patrijarh! svoga obreda prema pravu OE 7.

Savjet hljerarha OE 23.

Hijerarsi odijeljenih Crkava OE 29.

— *Mjesni:* daje odobrenje za ispovijeda nje OE 16.

Communicatio in sacris povjerava se njihovu nadgledanju i uređivanju OE 29.

HIJERARHIJA: na najdonjem stupnju dakoni LG 29.

To su oni koji pasu Crkvu LG 45; i oprečni su onima koje pasu LG 39. Obdarena je trima Kristovim darovima LG 30; autentično tumači moralna načela u vremenitim pitanjima AA 24; ima odgovornost pred laicima AG 2J obdarena je kolegijalnim osjećajem. AG 6. Laici surađuju a hijerarhijom AA 20; Katolička akcija je pod vodstvom hijerarhije AA 20; odnos udruženja za aposto-lat laika prema hijerarhiji ovisan je o njihovim oblicima AA 24; hijerarhija neke hvali, druge preporučuje, druge izričito priznaje AA 24; one koje hijerarhija pohvali, preporuč i ustanovi treba promicati AA 21.

Tajništvo Svete Stolice za laike asistira hijerarhiji i laicima AA 26. Hijerarhija mora podržavati apostolat laika AA 24; središnji njegove pothvate AA 23; nikada ne izdaje naredbu AA 24; daje misiju svećenicima koji se brinu za apostolat laika AA 25. U Istočnim Crkvama hijerarhija je patrijarhat na temelju obreda i teritorija OE 7; na temelju obreda postoje vlastite hijerarhije CD 23.

— *Istina:* ili red među istinama katoličke doktrine UR 11.

HIJERARHIJSKI: hijerarhijski apostolat tj. apostolat hijerarhije AA 20; hijerarhijski autoriteti CD 11.

Hijerarhijska komunija LG 22; PB 217; CD 5.

Hijerarhijsko ustrojstvo Crkve LG 19.

Hijerarhijsko uređenje Crkve LG 20.

Hijerarhijsko svećenitvo• ili ministerijalno LG 10.

Hijerarhijsko svećenitvo Kristovo participiraju božanski odabrani OT 2.

Hijerarhijska zajednica svećenika s redom biskupa PO 7.

HIMNI: dragocjenost himana SC 39; istočnjački UR 15; himne časoslova treba obnoviti u staru formu; iz njih treba izbaciti što zvuči mitološki i ne slaže se s pobožnošću SC 93.

HINDUIZAM: plodna mitologija; jasno filozofsko upoznavanje asketskog puta: meditacija; utočište k Bogu NA 2.

HOMILIJA: dio liturgije; preporučuje se; treba biti nedjama i blagdanima SC 52; na misi vjenčanja SC 78. Liturgijsku homiliju treba hraniti Pismima DV 24.

HRAM: Crkva je hram LG 4; 6; hram Duha Svetog LG 17; AG 7; 9; PO 1; duhovna kuća LG 10; 19; UR 2; AG 9; Božji stan u Duhu PO 22.

HUMANIZAM: novi humanizam GS 6; 55; zemaljski i antiscligloznl GS 56. Humanisti poitivaju velika dobra ljudskog duha GS 92; definiraju čovjeka po odgovornosti prema braći i povijesti GS 55; veliki utjecaj humanizma pa filozofiju, literaturu, umjetnost, znanosti, zakone GS 7.

IDEOLOGIJE: postoji ambicija propagiranja vlastitih ideologija GS 8; tvrdoglave ideologije su protiv mira GS 82; ne smiju se nametati GS 85.

IDOLATRILJA: vremenitih stvari AA 7.

INDIFERENTIZAM: u misijama trebaju bdjeti biskupi AA 20; ne smije ga biti u ekumenizmu AG 15; prema istini i dobru ne može opstati uz ljubav GS 28.

INDUSTRIJALIZACIJA: 1 urbanizacija GS 6.

INFORMACIJE PREKO VJESNIKA: danas najčešće nužne zbog općeg dobra IM 5; društvo ima pravo na informacije IM 5; GS 59; ovim pravom se zahtijeva da informacija bude istinita, pravedna, u ljubavi, časna i prikladna IM 5. Javna vlast treba štiti slobodu istinite i pravedne informacije IM 12.

INICIJACIJA: elementi inicijacije mogu se prilagoditi prema čl. 37-40 krsnog obreda SC 65.

INKARDINACIJA: ostaje, ali je treba preurediti PO 10.

INSTITUTI: — *Katehetski*; preporučuju se biskupima CD 17.

— *Međunarodni*: korisni su za mir i bratstvo, treba ih pomagati osobnom i materijalnom pomoći GS 90.

U njima trebaju surađivati katolici s odjeljenom braćom GS 90. Poželjna je katolička organizacija i međunarodna društvena pravda za nerazvijene narode GS 90.

— *Laički*: za muževe i žene potpuni status zavjetovanja triju evanđeoskih savjeta pod raznim oblicima: kao npr. u poučavanju omladine, brizi za bolesnike, i ostalim službama PC 10.

— *Liturgijski*: za izobrazbu učitelja SC 15.

— *Misiološki*: za daljnju izobrazbu AG 26.

— *Misijski*: to su redovi, kongregacije, ustanove, udruge koje rade u misijama AG 23.

Rade prema volji hijerarhije AG 27; vjekovima su podnosili teret dana i žege AG 27.

Cesto su im povjereni veliki teritoriji od Svete stolice AG 27. često su preuzimali najhitnije poslove; ostaju i dalje nužni AG 27. U svemu što se tiče mlijske djelatnosti trebaju sekundirati mjesnom ordinariju AG 32.

Korisno je započeti pojedinačne susrete između mjesnih ordinarija i voda instituta AG 32.

"U koliko im se povjeri novi teritorij treba sve učiniti da raste mjesna Crkva s vlastitim klerom i pastirima AG 32. "Kad prestane dodjeljivanje teritorija nastaju novi uvjeti AG 32. "Kad poraste mjesni kler ostali trebaju prijeći na specijalne poslove ili apostolat u jednom kraju AG 32.

— *Sakralne glazbe*: viši Instituti sakralne glazbe SC 115;

— *Pastoralni*: u pojedinim narodima OT 22; preporučuju se biskupima LG 17; pastoralne liturgije SC 44.

Ženski redovnički, ako prilike drukčije ne zahtijevaju treba ići prema jednoj vrsti sestara; ipak neka bude različitost zbog različitosti posla PC 15.

— *Redovnički, listo kontemplativni*: u trajnoj samoći i lutnji, molitvi i veselju pokori, iako ih traži apostolat; imaju važan dio; u obnavljanju instituta neka se sveto čuva odijeljenost i vlastita vježba kontemplativnog Života PC 7.

— *Redovnički mulki, čisto laički*: laici i klerici imaju ista prava i obaveze izuzev onih koje proizlaze iz sakralnog reda PC 15.

— *Svjetovni*: nisu redovnički. Prihvaćaju potpuno od Crkve priznatu profesiju evanđeoskih savjeta; obilježje instituta je svjetovno: apostolat u svijetu i kao iz svijeta; trszi se skraćena izobrazba udruženika u božanskim i čovje-čanskim stvarima; voditelji se trebaju brinuti osobito za duhovnu obuku PC 11. Neka se sačuvaju njihova svojstva PC 15. Neka ih bude i u misijama AG 40.

— *Znanstveni*: za mliolbgiju i ostale mlijske discipline AG 4.

— *Staleža savrilenosti*: izvršavaju javnu molitvu Crkve SC 98; mogu se koristiti narodnim jezikom u časoslovu SC 101.

INSTRUMENTAT: — Kristova čovječnost živi instrumenat spasenja LG 8; prezbiter je instrumenat biskupa LG 28; međunarodni instrumenti AG 33. Crkva je Kristov instrumenat LG 9; ujedinjenja a Bogom LG 1; 42; svećenici živi Kristovi instrumenti PO 12; čovjek nije instrumenat GS 67.

INSTRUMENTI: *druitvenog saobraćanja*: po svojoj prirodi dosežu mnoštvo i cijelo društvo IM 1; pridonose odmoru, kulturi propagiranju Božjeg kraljevstva IM 2; odgoju GE 4; IM 17. Iako na slavu Božju i ljudsko dobro IM 24; protiv Božjeg savjeta upotrebljavaju se na zlo IM 2; pojedini imaju vlastita svojstva IM 4; svi su obdareni snagom kojoj se nepripremljeni ne mogu lako oduprijeti IM 4; formiraju javno mišljenje IM 8; neophodni su zbog prava društva na pravu informaciju IM 5. Treba ih 'upotrebljavati prema objektivnom moralnom redu; uvažavajući njihova vlastita avojstva i svrhu: i vodeći računa o osobama, vremenu i mjestu IM 4. Neka ih upotrebljava također i Crkva IM 3; 13; za mnogostruki apostolat IM 18; u misijama razborito i prikladno AG 19; 26.

Po vrstama su tisak, radiofonija, film i televizija IM 1.

Njihovi primaoci iu čitaoci, slušaoci i gledaoci IM 9; koji su podložni moralnom zakonu IM 9; posebno roditelji u odnosu na mlade IM 10. Njihovi akteri su svi koji izravno ili neizravno stvaraju ono što se komunicira IM 11; koji su također podložni metalnom zakonu IM 11.

Treba ih upotrebljavati za apostolat IM 13; 18; posebno tamo gdje vjera i običaji zahtijevaju hitnu obnovu IM 13. Obdareni su posebnim uredom Svete Stolice; sekretarijat za tisak proteže se na sve instrumente IM 19; neka ih promiču

- biskupi ukoliko „u povezani < propovijedanjem I umjetnošću IM 13; uz pomoć laika koji uko svjedoče Krista IM 13; 21—22.
- Sa sobom nose goleme novčane zahtjeve IM 17; njihov javni apostolat podložan je dijecezanskim biskupima ne izuzim-ljući ni pothvate izuzetih redovnika IM 20. Svake godine neka bude dijecezanski dan prema sudu biskupa za sredstva društvenog saobraćanja IM 18. Treba uspostaviti nacionalne urede da surađuju s međunarodnim katoličkim udruženjima IM 21—22.
- *Muzički*: u božanskom kultu mogu te upotrebljavati prema sudu biskupske konferencije ukoliko su pogodni za kult ili se mogu prilagoditi i uskladiti s dostojanstvom hrama I odgoja vjernika SC 120. Cijevne orgulje, tradicionalni Instrumentat treba častiti u latinskoj Crkvi SC 120.
- *Ekumenski*: GS 67.
- *Pastoralni*: briga za skitnice CD 18.
- INTELEGENCIJA**: razumijevanje vjere GS 62; iskustvo duhovnih stvarnosti DV 8; vjera zahtijeva inteligenciju AG 22; dublje shvaćanje Svetog Plama DV 23.
- *Inteligencija ili razum*: su božanska dobra koja nadvisuju pamet DV 6.
- IRENIZAM**: lažni irenizam je sasvim daleko od ekumenizma UR 11.
- ISKUSTVO**: duhovna iskustva tokom vremena GS 53; čovjekovo iskustvo u poznavanju samog sebe i svijeta GS 62; predaja raste iskustvom I razumijevanjem duhovnih stvarnosti DV 8.
- *17 liturgiji*: iz nove liturgijske obnove SC 23; iskustvo za dublje prilagođenje vremenu u skupinama koje su zato prikladne treba biti uz nužne obzire SC 40.
- ISLAM**: Islam se rado poziva na Abrahama NA 3.
- ISPOVIJED CESTA**: preporučuje se prezbiterima PO 18.
- ISTINA**: apsolutnu istinu neki poriču GS 19; nameće se snagom same istine DH 1; tehničke metode nisu vrhovna pravila istine GS 71; čovjek je sposoban za istinu s pravom sigurnošću GS 15; ljubav prema bližnjemu ne može činiti indiferentnim prema istini GS 15; čovjek ima obavezu da traži i prigrliti istinu DH 1; 2; 3; GS 16; uz spoznatu istinu treba se čvrsto prikloniti DH 3; traži se vjernost prema Istini GS 57; u gojencima treba buditi ljubav prema istini OT 15; Krist je izvor sve istine LG 67; Duh Sveti duh je istine LG 19; po evanđelju i Crkvi uvodi u svu istinu DV 8; episkopat ima karizmu sigurne istine DV 8; Crkva teži punini istine DV 8; evanđeosku istinu treba propovijedati GS 76; istina o spasenju po objavi DV 2? istina Svetog Pisma na različite se načine nalazi u raznim literarnim vrstama, evanđelja uče istinu DV 19; istina se prihvaća traženjem, razgovorom i pomoću učitelja DH 3.
- ISTOČNE CRKVE**: — *katoličke*: OE 1—30; UR 17.
- Pojedinačne Istočne Crkve imaju vlastitu tradiciju OE 2; povjerene su nasljedniku svetog Petra OE 2; sve imaju jednako dostojanstvo, ista prava kao Istočne Crkve OE 3; općenito su patrijarhijske Crkve po staroj predaji OE 7—11; trebaju imati prava i privilegije koji su bili na snazi prije podjele OE 9; imaju vlastitu duhovnu baštinu OE 5; imaju pravo i dužnost na upravu prema vlastitim zakonima, časnim po starini i za Istok prikladnijima OE 5; mogu i moraju očuvati liturgiju i disciplinu i ne moraju uvoditi promjene osim zbog vlastitog organskog progressa OE 6; njihovu praksu u slavljenju I služenju sakramenata Koncil potvrđuje OE 12; njihova baština duhovn^o, liturgijska, disciplinska i teološka spada na puninu katolicitva i apostoliciteta UR 17.
- Ustanove i oblik Crkve na Istoku I na Zapadu su iste prirode OE 14. Za preuređenje biskupiju Istočne Crkve trebaju slijediti svoju disciplinu CD 24; vidi *COMMUNICATIO in sacris*. — *odijeljene*: *karakteristika*: patrijarhijske, često apostolskog porijekla, međusobno vezane komunijom vjere i ljubavi UR 14. Imaju duhovno blago iz kojeg Zapadna Crkva mnogo preuzimlje UR 14; temeljne dogme definirane su na Istoku UR 14; liturgijski i euharistijski kult B. D. Marije UR 15; OE 30; prave sakramente I žrtvu UR 15; monastička duhovnost UR 15; liturgijsku i duhovnu baštinu treba upoznati i očuvati UR 15; apostolsko nasljedstvo prihvaćeno na svoj način i tumačeno prema duhu i smislu Istočnjaka UR 14.
- Prava*: poštujući nužno jedinstvo Crkve, mogu same sobom upravljati prema vlastitoj disciplini mnogo prikladnijoj duhu vjernika UR 16.
- Zaito su razdijeljene*: osim izvanjskih uzroka: različiti načini prihvaćanja apostolskog nasljedstva; manjak međusobnog razumijevanja i ljubavi UR 14. *Prethodni uvjeti ujedinjenja*: poštujući jedinstvo Crkve, tradicionalni princip o pravu na vlastitu disciplinu prema istočnjačkim svojstvima UR 16; i paralelni princip o teološkom izražavanju istočnjačke doktrine ukorijenjene u Svetom Pismu, liturgiji i živoj apostolskoj predaji Otaca i crkvenih istočnih pisaca UR 17. *Vlastiti progres*: imaju pravo i dužnost čuvati zakonite liturgijske obrede i disciplinu i ne trebaju nišu mijenjati osim radi vlastitog organskog progressa OE 6. Koliko god je jedinstvo nužno ništa im se ne smije nametati-UR 18.
- IZDANJA SVETOG PISMA**: trebaju se pripremati s prikladnim bilješkama, također i za upotrebu nekršćanima DV 25.
- IZRAEL**: kao ito Izrael po tijelu tako i novi Izrael traži stalni grad LG 9; apostoli su sjeme novog Izraela AG 5.
- IZREKE**: Vjerovati ono što se čuje, nadati se onomu ito se vjeruje i ljubiti ono čemu se nada DV 1. Vjera traži pamet AG 21.

- Sto ti se daruje to i ti daruj PO 17.
 Nepoznavanje Pisama, nepoznavanje Kr-
 ista DV 25.
 U nužnim stvarima jedinstvo, u sumnji-
 vama sloboda, a u svemu ljubav GS 92.
 Nemirno je nale srce dok ne otpočine u
 Tebi GS 21.
 Čovjek je više vrijedan po onome što
 jest negoli po onome što ima GS 35.
 Marijin život nauk je svima PC 35. Bolje
 je opsluživati negoli umnožavati
 zakone, PC 4.
 Kad se nešto hoće obnoviti, to se ne
 postiže prigovorima Izvana nego djelova-
 njem iznutra AG 3. Novi Zavjet je u
 Starome sakrilt, a Stari
- S**u Novome objašnjen DV 16. ahranl
 Sumirućeg od gladi GS 69. Koliko tko ljubi
 Crkvu toliko ima Duha Svetoga OT 9.
 Sto je veća vlast to je veća odgovornost GS
 34.
- Sveto Pismo treba čitati istim duhom kojim
 je i pisano DV 12. IZVLASCENJE: ili
 prijenos dobara u javno vlasništvo, a vrši ga.
 nadležna vlast prema zahtjevima općeg
 dobra, u granicama zakona, uz dužnu
 nadoknadu GS 71. Latfundije GS 71.
- JAKOST:** u borbi za prava Crkve AG 13; u
 odabiranju klera OT 6; u promicanju
 mira GS 82.
 Apostola i mučenika UR 11: 14; biskupa
 LG 41; svećenika PO 3; misionara AG 24;
 23; redovnika PC 5; laika LG 37.
- JAVNI MORAL:** treba ga štiti gradanska
 vlast GS 52; u pitanju sredstava društve-
 nog saobraćanja IM 12.
- JAVNO MIŠLJENJE:** ima veliku snagu a
 životu građana IM 8; ispravno javno mi-
 šljenje treba stvarati sredstvima društve-
 nog saobraćanja IM 8; apostolat laika će
 biti nedorastao pritisku javnog mnijenja
 ukoliko zanemari društvene uvjete AA 18;
 brak će imati podršku javnog mnijenja
 ako kršćanski supruzi dadu primjer GS
 49.
- JAVNO MNJENJE:** mnoštva GS 82; treba
 ga formirati po istini GS 59; osobito preko
 katoličkog tiska IM 14; o njemu ovise
 upravitelji država GS 82; njegovu pritisku
 se može teško oprijeti AA 18.
- JEDINSTVO:** — *kritatu*; kao lik jedinstva
 cijelog svijeta, žele ga mnogi, također i
 nekršćani GS 92; vidi EKUMENIZAM. —
Komuni/e postoje kršćeni koji ne čuvaju
 jedinstvo komuni je s Petrovim na-
 sljednikom: ipak se Crkva umnogome
 osjeća s njima u komuniji LG 15; vjerom
 su u komuniji a katoličkom Crkvom iako
 nesavršeno UR 3.
- JEDINSTVO I JEDINOST CRKVE:** Crkva
 je jedna i jedina LG 23; UR 1; 3; jedno
 stado Božje UR 2; po daru Kristovu UR 4;
 princip jedinstva je Krist UR 2; jedinstvo
 vjere, nade i ljubavi UR 2; neizgubivo UR
 4; Crkva je sama znak jedinstva GS 44;
 vidljivi sakrament jedinstva SC 26; LG 9;
 GS 42; razdvaja-
- njima se potamnjuje jedinstvo UR 3; 4;
 pravo jedinstvo uključuje katolištvo i
 apostolicitet UR 4; neka bude jedinstvo u
 nužnome s različitostima u ostalome UR 4;
 treba moliti za jedinstvo Crkve i ujedinjenje
 odijeljenih UR 8. **JEDNAKOST LJUD.K**
 zbog istog Izvora, naravi, Božjeg sinovstva,
 otkupljenja, poziva, određenja GS 29. Iako
 su sposobnosti fizičke, intelektualne i
 moralne različite ne može biti nikakve
 diskriminacije u osnovnim pravima GS 29.
 Iziskuje da se unište nejednakosti među
 članovima jednog naroda i među narodi-
 ma GS 29.
 Ljudske ustanove moraju promicati jed-
 nakost ljudi GS 29.
- JEDNOSTAVNOST:** života biskupa CD 13.
JERUZALEM: propovijedanje je započelo
 od Jeruzalema AG 3; Crkva koja je gore
 jest Jeruzalem LG 6.
- JEZIK:** biskupija a drugim jezikom treba
 imati svećenike ili župe tog jezika ili
 biskupskog vikara CD 23. Misionar treba
 naučiti jezik naroda koji evangelizira AG
 26.
Latinski i narodni: latinski jezik treba
 sačuvati u latinskom obredu, poštujući
 pojedinačna prava SC 36. Treba se
 pobrinuti da vjernici na latinskom mogu
 govoriti ili pjevati svoje dijelove mise SC
 54.
 Treba dati više mjesta narodnom jeziku u
 čitanjima, opomenama, nekim molitvama i
 pjesmama SC 36. Opslužujući opće norme
 kompetentan je pokrajinski sud biskupa SC
 36. Poštujući opće zakone u svetoj misi se
 može dati prikladno mjesto narodnom je-
 ziku SC 54.
 Gdje se pokaže potreba za većom upotre-
 bom treba poštivati norme o prilagodje-nju
 SC 54.
 Narodni jezik se može upotrebljavati u
 biskupovim nagovorima na početku rede-
 nja SC 76; u molitvi za zaručnike SC 78. U
 Casoslovu treba sačuvati upotrebu la-
 tinskog jezika, mjesni ordinarij može di-
 pensirati u pojedinim slučajevima SC
 101.
 Monijale i neklerici u institutima savr-
 šenosti mogu upotrebljavati narodni jezik,
 ako su tekstovi odobreni SC 101. Ako
 klerik • laicima recitira časoslov na
 narodnom jeziku iz odobrenog teksta,
 udovoljava obavezi SC 101. Prijevodi
 liturgijskih tekstova na narodni jezik
 moraju biti odobreni od pokrajinskih
 skupova pokrajinskih biskupa SC 36.
- JURISDIKCIJA:** kao članovi biskupskog
 kolegija pojedini biskupi ne izvršavaju
 vlast iurisdikcijskim činom nad cijelom
 Crkvom LG 23.
- KALENDAR:** deklaracija o stalnom vremen-
 u Uskrsa; 6 vječnom građanskom kalen-
 daru; o sačuvanju sedmice SC dodatak 1-
 ^2.

KANON SVETIH KNJIGA: cijeli je oslonjen na Predaju DV 8. Sastoji te iz kanonskih knjiga tj. nadah-nutih koje tu kao takve predane DV 11. Kanon Novog zavjeta DV 20.

KANONSKA MISLIJA: kateMsta za liturgiju AG 17; biskupska, kako biva LG 24; prezbiterima za sudjelovanje u službi biskupa PO 7; svećenika koji pomažu apostolatu laika AA 25.

KANONSKE HORE: glavne su laude I vespere, stožer časoslova SC 89; nedjeljom i blagdanom treba ih svečano izvoditi SC 100.

Matutin zadržava svojstvo noćne hvale ali se može prilagoditi bilo kojem satu dana SC 89.

Prva hora se ukida; treća lesu i deveta su na slobodu; ipak treba jednu odabrati SC 89; kada i od kojih se mogu privatno recitirati SC 95.

Pohvale časova treba izvršiti Žarko SC 86; psaltr treba preurediti da se može zadržati tok časova SC 5f; potrebno je da se čuva vrijeme časova SC 94; vidi; CASOSLOV.

KANONSKO PRAVO: u preuređivanju kanonskog prava postoje zakoni prema Dekretu o pastirskoj službi biskupa u Crkvi uz uvažavanje napomena konclskih komisija i koncilskih otaca CD 44. U preuređivanju kanonskog prava u vezi apostolata laika postoje norme u Dekretu o apostolatu laika AA 1. Treba odrediti općim pravom odnose među biskupima s međubiskupijskom službom i biskupskom konferencijom CD 42; također kompetencije prezbiterijalnog vijeća koje pomaže biskupa PO 7.

KAPITUL (generalni): prvenstveno je on kompetentan za preuđšavanje redovničke ustanove PC 4; u laičkim institutima može odrediti da neki drugovi budu svećenici a da zadrže laička svojstva PC 10.

KAPTOLI (katedralni): Biskupski senat CD 27; ako je potrebno trebaju se prilagoditi današnjim potrebama CD 27.

KARIZME: Udjeljuje ih Duh Sveti LG 12, AG 4; AA 30; kako sam hoće AG 23; ponizne su i uzviene LG 12; AA 3; PO 9; šire nalivena i Izvanredna LG 12; karizmatički i hijerarhijski darovi LG 4; AG 3.

Karizma nezabludivost pape 1 Crkve LG 25; karizma istine u biskupi DV 8.

Karizme su podložne sudu Crkve LG 7; 12.

Ponizne i uzviene karizme laika svećenici trebaju upoznati i njegovati PO 9. Razne karizme propovijedanja PO 4; vidi: DAROVI *Duba Svetoga*.

KATEHETE LAICI: suradnici su župnik« CD 30.

Svećenici laici uče kršćansku doktrinu GE 7; AG 41.

KATEHEZA: Neka se ukorjenjuje Svetim Pismom, predajom, liturgijom. Crkvenim učiteljstvom LG 14; dli joj je živa djelatna vjera LG 14; pokazuje obilježje grijeha s društvenim posljedicama SC 109.

Vezana je uz obnovu Crkve UR 6; treba je u misijama prilagoditi AG 19; zahtijeva dobru pripremu uz moderna sredstva CD 13; biskupi se za nju moraju veoma brinuti CD 14; svećenikova je dužnost PO 4; također misionara AG 39; treba je predavati i sjemeništarcima OT 19; također i katehista AG 17; također redovničkoj braći i sestrama AG 26; dio je kršćanskog odgoja GE 4; preporučuje se laicima AA 10; 11; 24; također sredstvima društvenog saobraćanja LM 16. U misijama AG 17; 17; 39. **KATEHISTI:** Nužni su mladim Crkvama AG 15; oba spola nakon pouke koja mora biti prilagođena AG 17. Teoretski i praktično trebaju upoznati psihološke zakone i pedagoške discipline CD 14; neka se oslanjaju na trajno čitanje Sv. Pisma DV 25. Korisno je katehista dati kanonsku misiju u javnoj liturgiji AG 17. Za izobrazbu katehista potrebne su dijecezanske i pokrajinske škole i tečajevi AG 17.

Izobrazbu treba potpomagati Kongregacija za propagandu vjere AG 17. Ako je nužno neka se osnuje Djelo za katehiste AG 17.

KATEKIZAM: Tumačenje pomoću sredstava društvenog saobraćanja IM 16.

KATEKUMENAT: Razlikuje se po raznim stupnjevima SC 64; neka se obnovi i, neka se prizna i bolje preuredi SC 66; CD 14. Pripušta se liturgijskom ceremonijom AG 14.

U njemu se treba razvijati početno obraćenje AG 13; ne valja d# bude samo izlaganje" dogme i zapovijedi, nego obučavanje u cjelokupnom kršćanskom životu AG 14.

KATEKUMENI: Povezani su s Crkvom, u kući su Kristovoj, nerijetko žive vjerom, nadom i ljubavlju AG 14; neka osjećaju da pripadaju Božjem narodu AG 14. Imaju teškoća i radosti zbog obraćenja; neka ih se ne mami k vjeri, ali niti od nje odvraća AG 13. Za njih mora biti posebna briga u župi PO 6; treba ih polako uvoditi u euhari-stijsko sudjelovanje PO 5; za vrijeme korizme treba ih pripremati za Uskršno otajstvo AG 14; treba ih prihvatiti cijeli Božji narod AG 14. Položaj katekumena jasno će se Izložiti u Kodeksu AG 14. **KATOLICI:** Trebaju priznati kršćanska dobra kod odijeljenih UR 4. **KATOLICI KOTI NE PRAKTICIRAJU:** Posebna tu briga LG 28. **KATOLIČKE CRKVE:** *domaća Crkva:* tj. obitelj LG 11. — *Jeruzalemska Crkva:* u njoj je sve bilo zajedničko PO 21. — *Latinska Crkva:* cijeni orgulje sa tru-bama SC 120. Njezin stav prema dakonatu LG 29.- — *Mjesna Crkva:* ukoliko je pojedinac na oprečna je patrijaršijskoj Crkvi UR 14; LG 23: kao dijeceza oprečna je uni verzalnoj Crkvi LG 23.

Razlikuju se mjesne udruge vjernika LG 28; mjesne udruge LG 26. — *Pojedinačna Crkva*: tj. biskupija dio je i upravlja se kao dio opće Crkve LG 23; CD 6; oblikovana je prema slici opće Crkve LG 23; u njoj djeluje jedna, sveta, katolička, apostolska Crkva CD 11; mora savršeno predstavljati opću Crkvu AG 20; Pojedine upravljaju pojedini biskupi kao vlastiti pastiri LG 23; 27; CD

Pripadaju im vlastite tradicije LG 13; i vlastiti blagdani SC 111; skupljaju se u veće skupove LG 23. Moraju promicati djelovanje cijele Crkve LG 23; posebno misijsku djelatnost AG 20; voditi narod k ljubavi prema cijeloj Crkvi LG 23.

Ne valja da imaju značajnih obrednih razlika u odnosu na područja • kojima graniče SC 23; u upotrebi narodnog jezika trebaju se savjetovati sa susjednim crkvama SC 36.

Pojedinačna Crkva u misijama AG 19—22; vidi dalje *pojedinačna nova Crkva*. *Pojedinačna Crkva* tj. obred: neka se upotrebljava glas u obredu OE 2; 4; 16; 17; 19.

Pojedinačna Crkva je Crkva određenog obreda s vlastitom disciplinskom, liturgijskom, duhovnom baštinom, podvrgnuta patrijarh! ili velikom nadbiskupu OE 3; 10.

Sastoji se iz skupova hijerarhijski ujedinjenih sa svojim župama OE 2. Može zauzimati sama isključivo jedan teritorij ili na njemu biti pomiješana s ostalim pojedinačnim Crkvama OE 7; 16.

Bez obzira na raznolikost obreda pojedinačne Crkve, sačinjavaju čudesnu zajednicu kojom se izražava jedinstvo Crkve OE 2.

Sve su obdarene istim dostojanstvom, pravom i obavezom da šire evanđelje OE 3. Sve su na jednaki način povjerene primatu rimskog pape OE 3. O njihovim međucrkvenim, međuosobnim, komunitarnim i pokrajinskim odnosima vrhovna suditeljica je Sveta stolica OE 4. O inkardinaciji PO 10.

— *Autohtona pojedinačna Crkva*: svrha AG 6.

— *Pojedinačna nova Crkva*: utemeljuje i izgrađuje se u Kristu na temeljima apostola AG 22; treba da bude znak spasenja po Kristu AG 21; u intimnoj komuni j i sa sveopćom Crkvom, ljudskim, psihološkim i teološkim posredstvom AG 19.

Mora dozrijevati na svim područjima kršćanskog života u različitim članovima prema obnovi II vatikanskog koncila: prilagođenom katehezom, liturgijom usklađenom duhu naroda po prikladnom zakonodavstvu, upotrebljavajući razborito i korisno sredstva društvenog saobraćanja AG 19; tako da i same ustanove potpuno evangeliziraju LG 17; oblici redovničkog života moraju se prilagoditi svoj-

stvima naroda PC 19; također i pomoću kontemplativnih samostana AG 18. Općenito joj je potrebna osobna i materijalna pomoć AG 19; treba promicati zvanja da može opskrbiti sebe i druge AG 19.

Pod vodstvom biskupa u njoj trebaju surađivati mjesni prezbiteri, misionari, redovnice, redovnici, laici, svi uz pomoć biskupske konferencije AG 20. Na svakom području treba gledati kako će vjera susresti razum vodeći računa o filozofiji i narodnoj mudrosti AG 22. Biskup treba imati vijeće sa izaslanicima klera, redovnika, laika AG 30. Treba odgajati laike koji će moći služiti kulturi domovine, ozdravljati je u Kristu, usavršavati i neposredno surađivati sa hijerarhijom AG 21. Biskup se treba brinuti da se ne usmjeri samo prema novoobračenicima i da se sredstva djelomično odrede za obraćenje nekršćana AG 30.

Biskup u njoj treba podržavati ekumenski duh kod novoobračenih AG 15; prosuduje suradnju sa odijeljenim zajednicama AG 13.

— *Patrijarijska Crkva*: nije božanske ustanove LG 23; mnoge se hvale apostolskim porijeklom UR 14; hajčasnije su na Istoku UR 14; majke vjere rodile su ostale LG 23; treba ih častiti LG 23. —

Sveopća Crkva: a) Crkva pravednih još od Abela LG 2. b) Oprečna pojedinačnoj Crkvi, jedina po božanskoj ustanovi LG 23; na apostolima zasnovana LG 19; na Petru izgrađena LG 19; pod učiteljstvom

rimskog pape LG 25; u i iz pojedinačnih Crkava sastoji se LG 23; u njima je mjesno vidljiva LG 28; i predstavljena LG 20; jedno je tijelo mjesnih Crkava LG 23.

Prema njezinom liku oblikuju se pojedinačne Crkve koje su njezin dio LG 23.

Sveopća Crkva nije podložna vlasti pojedinih biskupa LG 23. Mora predvoditi nove Crkve u teološkim istraživanjima AG 22.

KATOLISTVO CRKVE: Katolička Crkva ukoliko uglavljuje sve u Kristu LG 13; jer je za spas sviju IM 3; jer svima pruža spasonosno jedinstvo LG 9. Katolištvo ukrašava Božji narod LG 13; označava se kolegljalnošću biskupa LG 22; nerazdjeljiva je u različitostima LG 23.

Katolištvo pravog imena UR 4; puno UR

Njegova punina tvori puno zajedništvo < odijeljenima UR 4.

KLAN: GS 6.

KLANJANJE: u duhu vjere, a najviše u liturgiji GE 2; preporučuje se svećenicima PO 18; imaju ga i muslimani NA 3. Kult klanjanja Utjelovljenoj Riječi i presvetom Trojstvu, LG 66. Crkve su kuće klanjanja PO 5; vidi: POHOD PRESVETOME.

KLER: Oskudica klera AG 19; 20; PO 10; CD 35.

Izdržavanje klera: hitan zadatak kršćanskog naroda PO 20; način postupanja gdje nema drugih sredstava PO 21; gdje nedostaje socijalna pomoć PO 21. Izobrazba klera: vidi: SJEMENIŠTA, i SVEĆENIČKI ODGOJ; u misijama AG 16.

Surađnja Između obadva klera CD 35.

Svetost klera: LG 41. U višim redovima obavezan je na časo-slov SC 98; latinskim jezikom, ako biskup ne dopusti narodni SC 101. Istočni klerici trebaju slaviti laude OE 4.

— *dijecezanski*: inkardiniran ili upisan u pojedinačnu Crkvu; pomoćnik tvom biskupu; ima prvi dio u dušobrižništvu; s biskupom sačinjava jedan prezbiterij; vrši različite službe prema dobrohotnosti biskupa CD 28.

Treba imati zajednički razgovor t biskupom o pastoralu CD 28; treba se brinuti za dobro dijeceze također i materijalno CD 28.

Različitim stupnjema surađuje t biskupom CD 29–30. KNJIGE: — *kanonke*: knjige SZ 1 NZ jer su nadahnute Bog im je autor i predane su kao takve DV 11.

— Zakonski odobrene za pobožne vježbe SC 13.

— *Novog Zavjeta*: božanski nadahnute DV 11; 16; 20; na poseban način predstavljaju spasiteljsku riječ Božju, pripovijedaju Kristovo djelo, apostolsko propovijedanje i okupljanje Crkve DV 17; razjašnjavaju knjige SZ i njima se osvjetljuju DV 16; među njima se ističu Evanđelja DV 11; poslanice Pavlove DV 20.

— *Starog Zavjeta*: božanski nadahnute DV 14; pripovijedaju ekonomiju Starog Savezu DV 14; pripremaju, navješćuju i označuju mesijansko kraljevstvo DV 15; sadrže nesavršenosti i vremenito ali pokazuju božansku ekonomiju DV 15; cjevitvite su preuzete u evandeosko propovijedanje DV 16; postoje u najstarijem grčkom prijevodu DV 22.

— *Svetog Pisma*: govor su Božji slovom zapisan DV 9; autor im je Bog i čovjek DV 11; nadahnute su Duhom Svetim DV 7; 9; 11; sa svetom predajom sačinjavaju jedan polog vjere, riječ Božju napisanu i prenesenu DV 10; i uz nju su vrhovno pravilo vjere DV 21; i temelj teologije DV 24.

Usko je povezana sa Svetom predajom, porijeklom, objektom i svrhom DV 9; same ne daju sigurnost o svemu objavljenom DV 9; autentično ih tumači živo učiteljstvo Crkve DV 10; korisne su za poučavanje DV 11.

KNJIZEVNE VRSTE: različite tu, kako iz njih treba izlagati Istinu DV 12.

KODEKS KANONSKOG PRAVA: treba jasnije odrediti položaj katekumena AG 14; apostolat laika AA 1; prema pripadajućim dekretima u preuređenju treba voditi računa o Dekretu o biskupima CD 44.

U preuređenju treba uvažiti primjedbe Koncilskih komisija 1 otac« na Koncilu CD 44.

KOLEGIJUM — *apostola*: Krist je ustanovio Apostole kao kolegij ili ustaljeni skup LG 19; Gospodinovom odredbom Petar i ostali sačinjavaju jedan apostolski kolegij LG 22; pod Petrom i s Petrom UR 3; AG 38; ne kolegij u strogo juridičkom smislu PB 217.

— dvanaestorice dobio je zadatak da uči, upravlja i posvećuje UR 2; i zadatak da evangelizira AG 38.

— nasljeđuje ga red biskupa LG 22; CD 4; AG 38.

Paralelizam Između kolegija apostola i biskupa nije savršen radi izvanrednih ovlasti danih Apostolima PB 216.

— *biskupa*: glas kolegija, tujela, reda iz miješano se upotrebljava PB 216; LG 22; CD 4.

— se ne podrazumijeva u punom juridičkom smislu nego kao ustaljeni skup PB 215.

— *cilj* —: magisterium ili uprava sve opće Crkve CD 3; proširenje Kristova Tijela AG, 38; briga za naviještanje Evanđelja LG 23.

Obasut je vrhovnom i punom vlašću u cijeloj Crkvi LG 22; PB 217; ali samo skupa i pod Rimskim papom LG 22; CD 3.

Članovi biskupskog kolegija imaju pravo sudjelovati u ekumenskom koncilu CD 4; LG 22.

Kolegijalno djeluju na ekumenskom koncilu ili na nekom drugom kolegijalnom aktu što ga papa želi, ili barem prihvati i potvrdi LG 22.

KOLEKTIVIZAM EKONOMSKI: — odbacuje se, GS 65.

KOLEKTIVNA PROIZVODNJA: ne smije prevagnuti nad osnovnim pravima ljudi i skupina GS 65.

KOMISLJE: — *biskupske*: posebne za preuređenje biskupija CD 24.

— *liturgijske*: teritorijalne, biskupijske, međubiskupijske SC 44—45.

Pripojene: za sakralnu umjetnost, za sakralnu glazbu SC 44—46; 126.

— Nerijetko ih treba ujediniti SC 46. Pod vodstvom su teritorijalnog crkvenog autoriteta SC 44; ne smiju se isključiti laici s područja u koje se razumiju SC 44.

KOMUNIJU: — *s katoličkom Crkvom*: UR 4; potpuna i savršena OE 30; 4; nepotpuna i nesavršena UR 3; nepuna kod odijeljenih Istočnih Crkava OE 4; 30; nije puna kod mnogih zajednica nastalih tokom vjekova UR 3; oni koji se u njima radaju ne mogu biti suđeni zbog grijeha odijeljenja UR 3; punu komuniju često priječe doktrinalne, disciplinarne i strukturalne teškoće Crkve UR 3.

— *česta*: prepomča te OE 13.

— *hijerarhijska*: i biskupski kolegij LG 22; 25; CD 5; PB 217; hijerarhijska ko-munija s Papom je svečana PB 219; bez nje se ontološka sakramentalna služba ne može izvršavati PB 219.

— *svagdanja*: prepomča te OE 15.

— *sakramentalna*: prepomča te nakon svećenikove pričesti SC 55; ostaju čvrsti dogmatski principi o pričesti pod obje prilike i češće se može dopustiti klericima, redovnicima i laicima SC 55.

- *svetih*: komunila cijelog Mističnog tijela, putnika, čišćenika, blaženika, BD Marije LG 49—50; 52; SC 8: životni udio ■ nebeskom braćom i čišćenicima potvrđen koncilskim dekretima LG 51; smrću se usavršava LG 49; iz njega slijedi spominjanje mrtvih LG 50.
- *univerzalne Crkve*: u jednu Crkvu se sastaju putnici, čistilnici, nebesnici, u komuniji cijelog mističnog tijela Kristova LG 49; 50.
- KONAC: ne zna se vrijeme svršetka svijeta GS 39.
- Na svršetku svijeta je sveopći sud LG 48. Bit će nova zemlja i novo nebo GS 39. Krist će predati Kraljevstvo Ocu GS 39.
- KONAČNI KRISTOV SUD: LG 48.
- KONCELEBRACIJA: treba novi obred za Rimski misal i Pontifikal SC 58. Redoviti slučajevi koncelebracije SC 57. Slučajevi s dozvolom ordinarija koji prosuđuje o prikladnosti SC 57. Disciplinu uređuje dijecezanski biskup SC 57.
- Očituje komuniju među Crkvama UR 15; očituje komuniju Istočnih Crkava UR 15. Prezbiteri pokazuju jedinstvo s biskupom kad koncelebriraju PO 7.
- KONCIL: — *biskupa*: ustaljeni skup biskupa za sveopću Crkvu AG 29; to je vijeće koje predstavlja svu Crkvu i označava da su svi biskupi u hijerarhijskoj komuniji zabrinuti za cijelu Crkvu CD 5.
- *Tridentiski*: II vat. slijedi tragove Tridentinskog DV 1; nastavlja djelo Tridentinskog o sjemeništima OT 22.
- *Prvi vatikanski*: II vat. slijedi njegove tragove LG 18; DV 1; bavio se dvostrukim redom spoznaje GS 59.
- KONCILI: — *ekumenski*: — *općenito*: održavani tokom stoljeća pokazuju razlog kolegijalnosti biskupa LG 22; također prava i privilegije Crkava i Sinoda Istočnjaka OE 9.
- II vatikanski oslanja se na argumente prethodnih koncila LG 1. Njihovi spisi preporučuju se prezbiterima za studij PO 19.
- *posebno*: Kalcedonski UR 13; Efeški UR 13; proglasio je BD Mariju Bogorodicom UR 15; Firentinski: o svetima i čistilnicima LG 51; Nicejski: o svetima i čistilnicima LG 51; Tridentin-ski: o Svetom pismu DV 1; o svetima i čistilnicima LG 51; Vatikanski I, otvorio ga Pio IX, 8. prosinca 1869, njegovi tragovi su utisnuti u Vatikanski II LG 18; DV 1.
- *plenarni*: imat će novu snagu CD 36.
- *pokrajinski*: imat će novu snagu CD 36.
- Za različite Crkve određuju kako će se Čuvati i uliti istine vjere i uređivati crkvena disciplina CD 36. KONCILSKE KOMISIJE: doktrinalna komisija PB 214—215.
- U stvaranju direktorija za dušobrižništvo i katehezu treba voditi računa p izlaganjima u koncilskim komisijama CD 44.
- U preuređivanju Kodeksa kanonskog prava treba pregledati napomene iznesene od koncilskih komisija CD 44.
- KONFERENCIJA VIŠIH REDOVNIČKIH POGLAVARA*
Konferencije ili vijeća PC 23; složnom sredenošću surađuju na dobro Crkve PC 23; a suradnjom a biskupskim konferencijama radi apostolata PC 23; CD 35. Podiže ih Sveta stolica PC 25.
- KONFERENCIJE REDOVNIKA: postoje vijeća viših poglavara PC 23; surađuju s biskupskim konferencijama CD 35; PC 23; AG 33; s unijom redovnica AG 32.
- KONFERENCIJE REDOVNIKA I UNIJE REDOVNICA: u misijama trebaju surađivati s biskupskim konferencijama AG 33.
- KONGREGACIJA ZA PROPAGANDU VJERE: upravlja i koordinira misijsko djelo poštujući prava istočnih Crkava AG 29.
- Promiče zvanja i misijski duh, gorljivost i molitvu za misije SC 29. Prema hitnosti potreba raspoređuje misionare AG 29. Brine se za skupljanje sredstava i raspodjeljuje ih AG 29; moli se da na poseban način pruži pomoć za katehiste AG 17; vrhovna je središteljica cijelog ruisijskog djela, administrativni je instrument i organ dinamičnog upravljanja, služi se prilagođenim sredstvima prema teologiji, metodologiji i pastoralu misije AG 29. Predstavnici episkopata cijelog svijeta, poglavari misijskih Instituta i papinskih djela imaju slobodno pravo glasa AG 29; trebaju imati predstavnike instituti redovnica, pokrajinska djela i laičke organizacije, posebno Internacionalne AG 29. Treba postojati stalni skup savjetnika i stručnjaka AG 29.
- Treba surađivati sa Sekretarijatom za ujedinjenje AG 29.
- KONTEMPLACIJA: Crkva razmatra Boga u Svetom pismu DV 7; vlastite vježbe kontemplativnog života PC 7; kontemplacija Stvoritelja GS 59, Ustanove kontemplativnog života PC 7; čisto kontemplativne PC 16; ures Crkve PC 7. Kontemplacija se preporučuje prezbiterima PO 13; redovnicima PC 5. •Predaja raste kontemplacijom DV 8. Kod odijeljenih UR 22; kontemplacija, u primitivnim kulturama AG 18; kod nekršćana NA 2.
- KORIZMA: krsna i pokornička svojstva SC 109; vrijeme unutarnje i pojedinačne, izvanjske i društvene pokore SC 110; slušanje riječi Božje i moljenja SC 109; korizmenu liturgiju treba obnoviti u odnosu na katekumeha AG 14.
- KRALJEVSTVO: — *Kristovo*: kraljevstvo je istine i života, svetosti i milosti, pravde, ljubavi i mira LG 36« nije od ovoga svijeta LG 13; uvodi ga Crkve; odnosno narod Božji LG 13; to je Crkva već u otajstvu prisutna LG 3; Božji ga narod treba raširiti iJAG 1; u dušama ojačati LG 44; također ga laici trebaju širiti LG 35—36; ne raste progonima nego ljubavlju AG 11; na svršetku Krist će ga predati Ocu GS 39; sveti su znak Kristova kraljevstva LG 50; razvoj za-

maljskog kraljevstva i Kristova kraljevstva ne poistovjećuju se GS 9.

— *Nebesko*: njegovo otajstvo je obavio Krist; Krist ga je inauguirao LG 3; u nebesko kraljevstvo će ući oni koji čine volju Oca GS 93; uzdržavanje zbog kraljevstva nebeskog PO 16.

— *Bolje*: na zemlji je Božje kraljevstvo u otajstvu GS 39; kraljevstvo Božje je cilj mesijanskog naroda LG 9; je narod božji nebeskog svojstva LG 13; započinje ga Bog LG 9; propovijeda Krist LG 5; navješćuje Krist LG 46; AG 12; obnavlja Krist DV 17; očituje se u Kristovoj osobi LG 5; njegov dolazak se potvrđuje čudesima LG 5; AG 12; posvuda ga treba uspostaviti AG 1; dalje raširiti LG 9; kraljevstvo Bolje će se dovršiti Kristovim dolaskom LG 9; tada će otaj-stveno kraljevstvo postati kraljevstvo dovršeno GS 39; na nebesima će biti kraljevstvo života i istine, ljubavi i mira GS 39; kraljevstvo Božje treba prije svega tražiti GS 72; očituje se u redovničoga staležu LG 44; proglašava ga kršćanska obitelj LG 35; zemaljski razvoj je sasvim u prilog Božjem kraljevstvu; ipak se ne poklapaju GS 39.

— *Bolje i Kristovo*: treba ga naviještati i uspostavljati Crkva LG 5; Crkva na zemlji je sjena i začetak ovog kraljevstva LG 5; dovršit će se na nebesima LG 5; postoji paralela između kraljevstva Božjeg i kraljevstva Kristova GS 9.

— *Mesijansko*: priprema se ekonomijom SZ. DV 15; cilj je mesijanskog naroda LG 9.

— *Grijeha*: postoji u samim Kristovim učenicima LG 36.

KREPOSTI: — *bolianske*: vjera, nada, ljubav OT 8; povezuju se DV 1.

— *Stožerne*: vidi JAKOST, PRAVDA, RAZBORITOST.

— *Evangeoske*: o njima treba poučiti djecu LG 41.

— *trebaju ih Izvrljavati*: biskupi LG 41; PO 7; GS 43; laici AA 4; GS 43; misionari AG 24; 26; svećenici PO 3; 6; LG 43; sjemeništarci OT 8—9; oni koji se bave ekumenskim djelom UR 11.

— *Ljudske, društvene*: Ljubav i pravednost te opsluživanje zakona i društvenih normi treba širiti GS 30; obitelj je škola društvenih kreposti kojih je potrebno svako društvo GE 3; danas se mnogo cijeni pravednost, vjernost, poštivanje obećanja, umjerenost, ljubezan razgovor, iskrenost i uljudnost OT U; društvu su potrebne socijalne kreposti GE 3.

— *Moralne*: neka ih njeguju pojedinci i skupine GE 30.

KRIST: — *Bog-čovjek*: Krist je Bog AG 3; Bog i Gospodin LG 52; Sin Božji LG 3; 7; 52; 53; CD 1; OT 8; DV 1; GS 22; jedinordneni Sin Božji UR 2. Riječ i je Božja LG 8; ožvljujuća DH 14; utjelovljena LG 9; UR 14; DV 2; 4; 17. Sin je Božji i Sin čovječji UR 15; AG 3.

St čovjek poslan ljudima DV 4; savr-čovjek GS 22; s ljudskim rukama, ljudskom pameti, ljudskom voljom, ljudskim srcem GS 22.

Jer je Bog ima puninu božanstva, jer je čovjek pun je milosti i istine AG 3. Onaj je isti po kojemu je Bog stvorio vjekove, baštinik svega AG 3. Preuzeta ljudska narav služi božanskoj Riječi LG 8.

O Kristu, utjelovljenoj Božjoj Riječi nisu suglasna mnoga odijeljena braća UR 20.

— *Svetost i kreposti*: od Oca posvećen odnosno konsekriran LG 28; PO 12; pri staje uz Oca LG 27; ■ ispunjava volju Očevu LG 3.

Pomazan pomazanjem Duha Svetoga AG 2.

Nije upoznao grijeha LG 8; svet, nevin, neokaljan LG 39.

Očituje ljubav prihvaćajući lik sluga, poslušan sve do smrti LG 42; i dajući život za braću LG 42; ljubio nas je i hoće da ljubimo LG 9. Dovršuje djelo otkupljenja u siromaštvu i progonu LG 46; djevac i siromašan LG 46; siromašan i strpljiv LG 8; poslušan LG 37; 41; 42; 46. Skroman LG 8; 42; blaga i ponizna srca DH 11; AG 24; siromašan i skroman, nosio je svoj križ LG 41. Krist je učitelj i primjer svake savršenosti LG 40.

Velikodušnost njegove kreposti iznad svega je nebeskog i zemaljskog LG 7.

— *Zemaljski život*: utjelovio se iz BD Marije LG 52; 55; UR 14; rodio se od BD Marije GS 22.

Porišeklom iz hebrejskog naroda LG 16; NA 4; bavio se tesarstvom LG 41; GS 22. Propovijeda LG 5; uči LG 14; najvieste kraljevstvo Božje, ozdravlja bolesne, obraća grešne, blagoslivlja djecu, dobročinitelj je svima LG 46. Sudjeluje na svadbi u Kanj, u Zakejevoj kući jede s grešnicima GS 32. Salje apostole SC 6; LG 17; 18; 19; AG 5; koje naziva prijateljima, a ne slugama LG 28.

Na križu je podignut od zemlje LG 48; sama sebe daje za nas PO 12; prolijevajući krv oslobada nas GS 21 Trpio i proslavljen LG 7; PO 12; ispu-nja Vazmeni misterij SC 5; podigao se od mrtvih LG 7; 48; prvi je u svemu LG 7.

Nakon uskrsnuća predao je Crkvu Petru i apostolima i povjerio im da je upravljaju i šire LG 8; obećao je Duha Svetoga LG 24; apostolima je dao Duha oživitelja LG 48. Uzašao na nebo SC 102; DV 19.

— *Nebeski život*: Sjedi a desne Ocu LG 6; 48; djeluje u svijetu LG 48; i nije odsutan od skupa svojih LG 21; s nebu je poslao Duha Svetoga LG 24; 48; AG 4.

Doći će proslaviti se u avetima LG 48; pojaviti će se u slavnom uskrsnuću mrtvih LG 9; 59; i preudisit će naša tjelesa upriličena tijelu slave svoje LG 48. U nebu uvijek Živ zagovara nas PO 13.

— *Središte i spas ljudskoga roda*: utje lovljenjem ujedinjuje sa sobom svu za jednicu ljudi SC 83; GS 22; ulazi u po vijest svijeta, na sebe je preuzimlje i

javlja GS 38; postaje »vršen čovjek da sve spasi i sve uglavi GS 45. On je iščekivanje i spasitelj naroda AG 8; spasitelj svijeta AA 27; GS 76; dao je život svoj za otkupljenje mnogih LG 5; na križu je pomirio mnoge međusobno i s Bogom GS 22. Došao je da svijetu svjedoči istinu i spasi ga GS 3; da svijet podložan grijehu oslobodi GS 2; da ljude i svijet spasi GS 13; 57.

Gospodar je, učitelj, ključ, središte i cilj sve ljudske povijesti GS 10; cilj ljudske povijesti i središte ljudskog roda GS 45.

— *Autor i dovršitelj Crkve*: započeo je kraljevstvo Božje i Crkvu LG 3; propo vijedao je kraljevstvo Božje i Crkvu LG 3; osnovao je Crkvu LG 5.

Sam poslan od Oca šalje apostole kao što je sam od Oca poslan: vidi: POSLANJE. Salje ih da šire Crkvu LG 19; ustanovio ih je kao kolegij odnosno ustaljenu skupinu LG 19.

Ustanovio je, pastire LG 30; ustanovio je služenje LG 18; postavio je razliku između vjernika i služitelja LG 32. Petra je pretpostavio apostolima LG 18; 19; postavio je Petra kao stijenu i ključara LG 22; predao mu je Crkvu LG 8. Htio je biskupe kao nasljednike apostola LG 18. Htio je Crkvu neprevarljivu učiteljicu LG 25.

Na križu je ustanovio novi savez u svojoj krvi LG 9; stekao je Crkvu svojom krvi LG 9; Crkvu je ispunio Duhom Svetim LG 9; dao joj je od svoga Duha LG 7; snabdio je prikladnim sredstvima LG 9.

Dao je Crkvi mandat evangeliziranja LG 17; vlada vidljivim sklopom Crkve pomoću biskupa i pape LG 14. Stvorio je novi svećenički narod LG 10; izvršava svećenički dar u euharistiji i ča-soslovu po Crkvi SC 83. Svojom snagom sebi pridružuje jednu, svetu, katoličku, apostolsku Crkvu LG 26; obdaruje je svojim darovima LG 5. Na različite načine ostaje prisutan u Crkvi i 3 njoj i po njoj djeluje: vidi: PRISUTNOST.

Ujedinjenje putnika 1 svetih u jednu Crkvu iz Duha je Kristova LG 49; iz Duha Kristova i iz Krista, izvora 1 glave svake milosti LG 50.

Krist ljubi Crkvu kao zaručnicu LG 6; 7; 39; 41; hrani je, njeguje i čisti dok se sa zaručnikom ne pojavi u slavi LG 6.

— *Naslovi*: Alfa i Omega GS 45; autor i dovršitelj svetosti LG 40; autor mira GS 77; glava Crkve LG 13; 30; glava svega LG 17; glava naroda sinova Božjih LG 13; kruna svih svetih LG 50; biskup duša PO 11; primjer svima AG 8; iščekivanje naroda AG 8; Sin Božji LG 15; 39.

Sin Božji i sin čovjekov LG 5.

Sin čovjekov DH U; GS 22.

Svrha ljudske povijesti GS 45.

Izvor i glava LG 30.

Izvor i središte crkvene zajednice UR 20.

Naš brat GS 32.

Savršen čovjek GS 41,

Baštinik svega AG).

Slika nevidljivog Boga LG 2.

Odbačeni kamen, zaglavnik LG 6.

Glavni zaglavni kamen AG 9.

Osloboditelj AG 8.

Svjetlo naroda LG 1.

Svjetlost svijeta LG 3.

Učitelj GE 8; AG 8; 14; PO 13.

Učitelj i Gospodin DH 11.

Učitelj i primjer LG 40.

Učitelj, kralj, svećenik LG 13; 21; PO 1.

Učitelj, svećenik, pastir OT 4.

Posrednik između Boga i ljudi SC 5; AG 3.

Posrednik i život spasenja LG 14.

Jedan posrednik, jedini LG 8; 28; 49; 60.

Liječnik duha i tijela SC 5.

Mesija (ne politički) DH 11.

Služitelj LG 5.

Novi Adam AG 3.

Posljednji Adam GS 22.

Novi čovjek GS 22.

Izvor sve istine, posvećenja i pobožnosti LG 67.

Najvažniji dio PO 7.

Vječni pastir LG 18.

Dobri pastir LG 6.

Pastir i glava LG 28.

Svećenik PO 12.

Svećenik uzet iz ljudi LG 10.

Vrhovni svećenik LG 21.

Prvorođeni svih stvorenja LG 2; GS 22; 32.

Knez pastira CD 11.

Knez mira GS 78.

Veliki prorok LG 35.

Otkupitelj LG 2; 5; 25.

Svećenik PO 13.

Vječni svećenik PO 12.

Najviši i vječni svećenik LG 12; 34.

Najviši svećenik novog i vječnog zavjeta SC 83.

Spasitelj LG 15.

Spasitelj naroda AG 8.

Spasitelj svijeta AA 27.

Savršeni sluga Božji DH 11.

Znak protivljenja LG 57; AG 13.

Jedini spasitelj i otkupitelj LG 50; DH 10.

Ožvljujuća riječ DH 14.

Istina i život AG 8.

Pobjednik smrti PO 16.

Istinska loza LG 6.

Životvorac AG 8.

— *Mistični*: Nedjeljivi UR 1. KRITIČARI: Kritičari kroz sredstva društvenog saobraćanja IM 11; filmski kritičari IM 14; podložni su moralnom zakonu IM U; kritičari za literaturu, film, radio, televiziju trebaju se pripremati pod znanstvenim i moralnim vidom IM 15.

KRIŽ: Kristov križ znak sveopće ljubavi Božje i izvor svake milosti NA 4; žrtvenik neokaljane žrtve CD 2; pomirenje učinjeno na križu CD 2.

Put križa je tjeskoban AG 1; sablazan križa 24. ,

KRSNA OBEĆANJA: njihova obnova pret-hodi potvrdi SC 71.

KRSNA VODA: — kraći oblik blagoslova, SC 70.

KRSTIONICA: Njezin ugled i prikladnost SC 128; treba preraditi kanone i odredbe SC 128.

KRŠĆANIN — *katolik:* Upriličen slici Sinu Božjega; tako je Duhom Svetim obnoljen također i tjelesno GS 22. Kroz mnoge nevolje, smrti umire; ali, mučenom i proslavljenom Kristu sličan, osnažuje se nadom uskrsnuća GS 22. Neka se trudi sve do prolijevanja krvi za proširenje vjere a hrabrošću DH 14. Njihov odnos prema kulturi GS 60—62; prema ekonomsko-socijalnoj marljivosti GS 72; na međunarodni red GS 88; 90; prema izgradnji svijeta GS 93. Kršćanski supružnici LG 11; Kršćanski narod GS 15.

— *Nekatolik:* cijeli Dekret o ekumenizmu OE 24—29; njegova povezanost s Crkvom LG 15; krstom je usmjeren na potpunu isповijed vjere i potpuno utjelovljenje u Crkvu UR 22. Preporuča se biskupima CD 16; svećenicima PO 6; sjemeništarcima OT 16; vidi: **DJALOG, ODIJELJENI.**

KRŠĆANSKA¹ DUHOVNOST: njezini korijeni su izvor molitve PC 6.

KRŠTENJE: — Krštenjem čovjek umire grijehu a posvećuje se Bogu/LG/44; preporada se u sina Božjega LG TO; LG 11; AG 15; biva novo stvorenje i sin Božji GE 2; prima duha posinjenja i postaje istinski klonjalac SC 6; krštenjem vjere biva sin Božji i sudionik božanske naravi LG 40; i poziva se na savršenstvo kakvim je savršen Otac PO 12. Povezuje s Kristom LG 15; s kojim boravi, sahranjuje i suoskrsvava SC 6. Pritjelovljuje Kristu LG 31; utjelovljuje Kristu AG 15; 36; upriličuje Kristu AG 36; čini dionikom darova Krista svećenika, proroka, kralja LG 31; utjelovljuje Kristu razapetom i proslavljenom UR 22; združuje sa smrću i uskrnućem Kristovim koje predstavlja LG 7; usklađuje u jedno tijelo s Kristom LG 7. krštenjem se vjernici ucjepljuju u Kristov misterij SC 6; utjelovljuju se u tijelo Kristovo ali nikad potpuno PO 5; primaju se u Crkvu LG 11; uvode se u narod Božji PO 5; usmjeruju ti cjelovito utjelovljenje u Crkvi UR 22; biva posvećeni vez između svih preporodenih UR 22.

Krstom se daje dar vjere GE 2; čovjek se obilježuje PO 5; čovjek se posvećuje za duhovni dar i za sveto svećeništvo LG 10; daje se pravo i služba za liturgijsko sudjelovanje SC 14; sudjelovanje u kraljevskom Kristovu svećeništvu LG 26. Krštenjem se njeguje kršćansko obraćenje UR 23; također se označuju i odijeljeni i s Kristom povezuju LG 15. Svaki vjernik može krstiti LG 17; svećanije i đakon LG 29; SC 68.

— **Obred krštenja:** treba ga preurediti za djecu SC 67; treba ga skratiti u misija ma SC 68; treba ga preurediti gdje je veliki skup krštenika SC 68; treba novi obred za obraćene, koji su već valjano kršteni, koji će označavati zajedništvo » Crkvom SC 69.

KRV KRŠĆANA: sjeme Crkve AG 5.

KUĆA MOLITVE: u njoj se slavi euharistija i Čuva i vjernici skupljaju PO 5. U njoj je prisutan Sin Božji prinesen ni žrtveniku, štuje se na pomoć i utjehu vjernika; neka bude svijetla prikladna za molitvu i sakralne svečanosti PO 5.

KUKOLJ: raste sa pšenicom DH 11.

KULT: -fi *Bolji:* klanjanja LG 66; autentični LG 51; euharistijski LG 28; božanski LG 43; CD 35; OE 19—23; štova-teljki LG 51; liturgijski LG 67; GS 52;

• **avni** AA 16; osobni PO 18; nebesnika ,G 150; sasvim posebni LG 66; stvoritelja GS 57; klanjanja dužnog Ocu, Sinu i Duhu Svetom LG 66; štovanja Oca po Sinu u Duhu LG 31; dužnog klanjanja Utjelovljenoj Riječi jednako kao Ocu, Sinu i Duhu Svetom LG 66; kult presv. Euharistije LG 28; prezbiterima se preporuča osobni PO 18; vidi: **POB02-NOST.** Zemaljski kult Božji oplemenjuje se kultom nebesnika LG 49.

— *B. D. Marije:* LG 66—67; ne klanja-teljki LG 66; liturgijski LG 67; sasvim poseban LG 66; također i kod odijeljenih LG 15; UR 15; OE 30.

-r*- *svetaca:* u ranoj Crkvi bilo je štovanja i zazivanja svetaca: Blažene Djevice, apostola, mučenika, anđela, djevice, is-povjedačica LG 50.

Potvrđeno je koncilima: Vatikanskim II, Firentinskim, Tridentskim LG 51.

Uspomena svetih časti se zbog primjera, dijeljenja sudbine s Kristom, ljubavi i dražesti, zazivanja i slave Kristove, koji je kruna svih svetih LG 50; 51. Navlastito u liturgiji gdje se s njima povezujemo i komuniciramo LG 50. Autentični kult je više u intenzivnoj ljubavi negoli u mnoštvu pobožnosti LG 51. Kult treba čistiti od nedostataka, iskrivljivani a i pretjerivanja LG 51. Nikada kult ne smije istanjiti štovanja Krista LG 51.

U liturgiji postoji spominjanje svetih i, nadamo se nekom dijelu s njima SC 8. O rođendanima Svetih Crkva propovijeda Uskršno otajstvo SC 104.

— *slika I ostataka:* LG 67; treba ih što vati prema crkvenoj tradiciji SC 111. Kult odijeljenih zajednica često ima dav njih liturgijskih elemenata svima zajed ničkih UR 23.

KULTURA: — sastoji se u njegovanju vred-nota prirode GS 5i; duže se opisuje GS 53; intimno je vezana s prirodom GS 5j; iz nje proizlazi GS 59; vodi k punom čovječstvu GS 53; svu je treba usmjeriti prema naviještanju spasenja GE 8. Autor kulture je čovjek: nesvjesno GS 53; svijesno GS 55; 57. Promicatelji kulture: obitelj je majka i hraniteljica GS 61; Crkva GS 58; 62; škola GE 5; 8; katolička škola GE 8; katolički univerzitet GE 10; gudansko društvo IM 12; GE 6; GS 59; isključuje se monopol škola GE 6; sredstva društvenog saobraćanja GS 61. Ima povijesni i društveni aspekt: -razumijeva se *ioo'o?ktrh i sociološkim osje-

čajem GS 53; odatle mnogostrukost kulture GS 53; odnosno vile različitih oblika GS 91; historijski, etnološki, sociološki GS 53; tehnički i profesionalno GS 66; svaka bat svoj« balonu GS 53. Prema materiji kulture, su: vjerske, duhovne, doktrinarne, tehničke PC 18. Kultura je obdarena slobodom i nepovredivošću liz poštivanje prava osobe i zajednice u općeg dobra GS 59. Kulturne discipline u svom području imaju svoja vlastita načela GS 59. Svi ljudi imaju pravo i obavezu na kulturu GS 31; navlasito kulturu duha GS 31.

— *Suvremena*: koristi se novim iznašcima znanstvenim, sociološkim, tehničkim, sredstvima saobraćanja GS 54. Njezina obilježja su egzaktne znanosti, kritički duh, evolucijska svijest; industrijalizacija, socijalizacija, urbanizacija GS

^{54:} Tako se rada kultura mase i teži u sveopću kulturu GS 54. Djeluje različitim suprotnostima iz sukoba kultura međusobno GS 56; iz oprečnosti dinamizma i tradicionalizma GS 56; specijalizacije i sinteze; kompleksnosti i univerzalnog sudionitstva; legitimne autonomije i čisto zemaljskog antireligioznog humanizma GS 56.

KULTURA DUHA: mora se svakako promicati GS 69.

KULturne MANIFESTACIJE: kulturne skupne manifestacije i akcije treba oplemenjivati ljudskim i kršćanskim duhom GS 61.

KUMOVl: pouka katekumena na poseban je način od kumova AG 14; njihova služba treba biti jasnija u obredu krštenja SC 67.

KURlJA: — *dijecezanska*: biskupov instrumentat za upravljanje dijecezom i apostolatotn CD 27.

Ističe se i posebnom je dužnošću obdaren generalni vikar CD 27. Svećenici i laici koji spadaju u kuriju pomažu biskupe u pastoralu CD 27. Određuje se da bude prikladan instrumetnat biskupa CD 27. — *rimska*: mora se reformirati CD 9; vi di; **UREDl RIMSKE KURlJE**.

KUŠNJE: kušnje i nevolje Crkve LG 9; Čovjek je po sebi nesposoban da uspješno nadvlada zlo GS 13.

LAICI: zašto koncil raspravlja o laicima: pastirima je potrebna njihova suradnja u spasonosnoj misiji LG 30. Što se u Konstituciji o Crkvi označava riječju laici: kršćani koji nisu u svetom redu ili redovničkom staležu LG 31; AG 15.

Laiku je vlastito i posebno svojstvo sekularnost AA 2; 29; upravljajući plemenite stvari po Božju treba da Boga traži LG 31; yremeniti red obnoviti u Kristu AA 7; Činiti Crkvu prisutnom i djelotvornom u vremenitim stvarima AA 29; vremenite stvari iznutra oživljavati i usmjeravati prema Kristu AG 15; obnašati

sekularni: službe iako ne isključivo GS 43; spadaju istovremeno u narod Božji i građansko društvo. AG 21. Moraju natapati svijet duhom Kristovim kojemu su svjedoci GS 43; osobito u misijama moraju u Kristu usavršavati domaću kulturu i zdravo razvijati AG 21; kulturne i društvene probleme moraju osjećati kao svoje AG 21. Izvršavajući dobro svoju ulogu kvasac su u posvećivanju svijeta LG 31. Poradi preporođenja, Božjeg sinovstva, poziva na opću svetost i apostolata ne razlikuju se od ostalih članova mističnog tijela LG 32.

One koji su u sakralnoj službi neka drže braćom u Kristu 1X5 32. Laici su povezani s bastirima i skupa s njima suraduju LG 32; imaju svoju odgovornost kao i svetovlada svoju AG 21.

Jedinstvo laika s Kristom hrani se općim sredstvima za sve, posebno djelatnim sudjelovanjem u liturgiji AA 4. Neka pobožno štiju B. D. M. kraljicu apostola AA 4; preporuča im se recitiranje časoslova, bilo skupa sa svećenicima, bilo međusobno, bilo privatno SC 45; 84; 87. Laici imaju pravo na duhovna dobra Crkve LG 36; pravo i dužnost na apostolat AA 3; pravo na osnivanje i vođenje udruženja i davanja imena AA 19. Imaju slobodu u svemu što se tiče zemaljskog grada PO 9; laici su božanski pozvani na apostolat AA 2; LG 33; i mogu biti pozvani od Boga na suradnju s hijerarhijom AG 41. Laike treba na laički način osposobiti za apostolat već od djetinjstva da ispune božansku misiju Crkve AA 29; uz pomoć obitelji, škole, župe AA 30; posebno u misijama treba osposobljavati laike za apostolat AG 41.

U apostolatu sudjeluju u Kristovim darovima svećenika, učitelja, kralja LG 31; AA 2; 10; AG 15.

Dužnost je laika da prije svih profane stvari ispunjuju Kristovim duhom dobro razlikujući ito im priliči kao kršćanima i što im priliči kao građanima LG 36. Važnost laika u misijama AG 15; 21; bilo stranci bilo domaći trebaju poučavati u školama, voditi vremenite stvari i promicati razne oblike apostolata AG 41. Neka pomažu narode u razvoju socijalno-ekonomskom suradnjom AG 41; za pohvalu su laid koji u znanstvenim institutima promiču povijest naroda i religija AG 41; neka suraduju t nekršćanima u internacionglnim udruženjima AG 41. **LAICI STRUCNJACI**: Laid s tehničkih, ekonomskih, kulturnih i umjetničkih fakulteta izravno pomažu pastoralnom djelu Crkve IM 13.

Laici celibatard ili oženjeni koji privremeno svojom stručnošću stoje na usluzi različitim ustanovama apostolata trebaju biti od biskupa hvaljeni, rado ° prihvaćeni i pomagani AA 22.

Za pohvalu su učeni ljudi i akademici koji poviesnim istraživanjem i znanošću promiču poznavanje naroda i pripremaju dijalog AG 41.

- Laici stručnjaci trebaju pružiti ekonomsku i socijalnu pomoć narodima u razvoju AG 41.
- Laici trebaju humanim i kršćanskim duhom ispuniti sredstva društvenog saobrađanja IM 17.
- Trebaju se uputiti u njihovo korištenje IM 15.
- Laici stručnjaci u rimskoj kuriji CD 10; u biskupijskim službama CD 27; u pastoralnom liturgijskom institutu SC 44.
- LATIFUNDIJE:** postoje u nerazvijenim krajevima, polovično iskorištene, dok narod nema polja GS 71; stvaraju bijedne uvjete zaposlenih; traže se reforme ne isključujući podjelu i eksproprijaciju GS 71.
- LATINSKI JEZIK:** poznavanje se stječe u sjemeništima OT 13. Upotrijebljen je u tolikim znanstvenim izvorima i crkvenim dokumentima. Treba se pobrinuti da vjernici, također i na latinskom mogu recitirati ili pjevati dijelove mistf SG 54.
- LAUDE:** Uz Vespere glavna hora i središte časoslova SC 89.
- Kod Istočnjaka je u posebnoj časti OE 22.
- Istočni redovnici recitiraju laude; preporučuju se i Istočnim vjernicima OE 22.
- LAZAR I BOGATAŠ:** ne valja nasljedovati bogataša GS 27.
- LINGVISTIKA:** disciplina korisna misio-narima AG 34.
- LITERATURA:** pod utjecajem humanizma GS 7. Literarni kritičari IM 15.
- LITURGIJA:** — objašnjava se u vlastitoj Konstituciji SC 1—130. Zemaljska je SC 8; i nebeska SC 8; LG 50; u nebesima liturgija se dovršava u slavi LG 51.
- Zemaljska je za riječ i euharistiju SC 56; neodjeljivo ujedinjene PO 4; poučavanje naroda i kult božanskog veličanstva SC 33.
- Proizlazi iz Krista kao izvora SC 6; 7; i izvršavanje Kristove svećeničke službe SC 7; sam Krist u liturgiji izvršava svoje svećenstvo svojim Duhom PO 5.
- Usmjeruje se prvenstveno na kult božanskog veličanstva SC 33; na poseban način je SC 7; vrhunac djelovanja Crkve SC 10; ipak ne ispunja svo djelovanje Crkve.
- Dogovor je između Boga, Krista i Božjeg naroda SC 33.
- Prvi je i nužni izvor kršćanskog duha OT 16.
- Nije privatno djelo nego hijerarhijsko i zajednici vlastito LG 26. Postoji liturgija sakramenata i sakramen-tala kojim« se skoro cijeli život posvećuje snagom Kristov« otajstva SC 61.. Sva liturgija se sastoji iz promjenljivog i nepromjenljivog dijel« SC 21. Dvostruka definicija liturgije SC 7. Učinci liturgije: općenito slava Božja i posvećenje ljudi SC 7; 10; za krepostan život Crkve po snazi Duha Svetoga koji sakramentalnim znakovima djeluje na nas LG 50.
- Da bi se postigla pun« efikasnost potrebno le duhovno raspoloženje SC U. Opća svojstva liturgije: hijerarhijsko djelo zajednici vlastito SC 26; privatnost i djelovanje Kristova misterija SC 35; posebno poučna i pastoralna svojstva SC 33.
- Obnova liturgije SC 21—40. Važnost liturgije za život Crkve SC 7—13. Priroda liturgije SC 5—7. Zahtijeva sudjelovanje naroda SC 14. Vodstvo liturgije: isključujući čak svećenike spada na Svetu Stolicu, biskupe, biskupske skupove SC 22. Sudjelovanje u liturgiji SC 14. Liturgijske norme koje je dao Koncil opće su i prema tome primjenljive ni sve obrede SC 3.
- Načela liturgije što se tiče vrijednosti vrijede kao jedno SC 3.
- LITURGIJE:** Istoka i Zapada LG 21; DV 23. Istoka OE 3; UR 15. Crkvene liturgije o B. D. Mariji LG 67.
- LITURGIJSKA GODINA:** Kristov misterij se slavi kroz cijeli godišnji krug SC 102—103.
- Misterij spasenja se cijeli treba spominjati na dostojan način SC 108. Kristov misterij Crkva tumači kroz godišnji krug SC 102. Treba je obnoviti uz neophodna preuređenja SC 107.
- LITURGIJSKA KATEHEZA:** Nek se u nju ugradi Uskršno otajstvo; krsni i pokornički element SC 109, vjernike treba učiti na cjelovito sudjelovanje u misi SC 56.
- Treba se baviti obredima, i njihovim zakonima OE 4.
- LITURGIJSKA PSALMODIJA:** pomaže djelotvorno sudjelovanje SC 30.
- LITURGIJSKE NOVOSTI:** samo na slurnu korist Crkve i organskom evolucijom SC 23.
- LITURGIJSKE PJESME:** potpomažu sudjelovanje SC 30.
- LITURGIJSKI CIN:** nije privatna stvar, nego slavlje Crkve; spada na tijelo Crkve i očituje ga SC 26; upotrebljava iznaša-šća različitih kultura.
- *Liturijsko slavljenje* i njegova izvršnost, definicija SC 7; središte mu je bi skup SC 41; svi službenici i vjernici u njemu rade samo ono što po prirodni stvari ili prema odredbama na njih spada.
- Zajedničko slavljenje ima veliku prednost pred pojedinačnim i privatnim slavljenjem iste vrste SC 27. Treba ga njegovati u sjemeništima OT 4.
- Liturgijska umjetnosti prezbiteri je trebaju Ispravno njegovati PO 5.
- Liturgijska znanost je nužna SC 16.
- S njom su vezane znanosti i dogmatike pastoralna, duhovnosti, biblijske ukollc obrađuju Kristov misterij i ekonomiju spasenja SC 16.
- Liturgijska ustanova SC 14; 13; pastira i klera SC 14; učitelja SC 15; svećenika SC 18; klerika SC 17; službenika, pjevačkog zbora, čitača, komentatora SC 29; u sjemeništima OT 4; 16;- 19; vjer-

nika prema dobi, položaju, vjerskoj kulturi SC 19; sredstvo je odgoja GE 2; 4.
 — *Liturgijska znanost*: trebaju je ispravno njegovati, osobito prezbiteri PO 5.
 — *Liturgijski život*: cijele Crkve vrti se oko žrtve i sakramenata SC 6; cijele biskupije SC 41; župe SC 42; svećenici ga trebaju živjeti i komunicirati s drugima SC 18; u sjemeništima i redovničkim ustanovama život treba natapati liturgijskim duhom SC 17.
 Duhovni život se ipak ne sastoji satno u liturgijskom sudjelovanju SC 12.
 — Liturgijsko služenje uvijek treba biti savršenije na slavu Boga Oca i Sina i Duha Svetoga PO 5; malo će koristiti ceremonije ukoliko se ne usmjeruju na odgoj ljudi i kršćansku zrelost PO 6.
LITURGIJSKI KOMENTATORI: — imaju pravu liturgijsku službu SC 29.
LITURGIJSKI ODGOVORI: pomažu sudjelovanju DH 30; SC 30.
LITURGIJSKI POKLICI: za njegovanje sudjelovanja SC 30.
LITURGIJSKI ZAZIVI: treba ih obnoviti u misi; za Crkvu, starješine, za one koji au pritisnuti nevoljama, sve ljude, spas svijeta SC 53.
LJUBAV: svijet slušajući vjeruje, vjerujući nada se, nadajući se ljubi DV 1. Najveći znak ljubavi je smrt za braću i mučeni-itvo LG 42.
 — *B. M. Djevice*: prema Bogu: vjerom i ljubavlju LG 63; prema Kristu LG 57; 58; 61; 63—64; prema Crkvi LG 68—69; prema ljudima LG 33; 61.
 — *Kristova*: prema Ocu LG 27; prema Crkvi vidi: ZARUČNICA; prema ljudima, za njih je sišao s neba LG 52; iz ljubavi je za njih dao dušu LG 42; sebe je dao za otkup LG 60.
Bračna —: slika ljubavi Krista i Crkve GS 48; Kristovom snagom preuzeta je u Božansku ljubav i akcijom Crkve se upravlja i obogaćuje GS 48.
 Opjevana je u Svetom pismu; visoko je cijenjena u različitim kulturama i eminentno je ljudska ljubav GS 49 Posvećena i uzvišena od Krista, združuje ljudsko i božansko GS 49. Izražava se i postiže savršenstvo u bračnom činu.
 Potvrđena međusobnom vjerom zahtijeva vjernost i neraskidivost GS 49; a jednakim dostojanstvom odgovara mužu i ženi GS 49; zahtijeva mnogo kreposti, duha žrtvovanja i neophodna joj je molitva GS 49.
 Odobravat će je javno mnijenje ako kršćanski supruzi budu svijetli primjerom GS 48, omladinu treba o njoj poučiti prikladno i na vrijeme osobito u okviru obitelji GS 49.
 Ona je usmjerena, ne zanemarujući ostale ciljeve braka, da supruzi budu sposobni imati porod GS 30; usmjerena je rada nju GS 4f.
 ■■■**-. *BogaCi bliinfegea*: obilježje Kristova učenika LG 42; različita je stupnja i na čina kod putnika, nebesnika i čišćenika LG 49;

ne može opstati uz indiferentnom prema dobrom i istinitom GS 28; ljubi bližnjega kao samoga sebe GS 27. — *ioia Oca*: milosrdni Otac LG 56; po Sinu u Duhu Svetom uspostavio je neu-klonivu ljubav s ljudskim rodom; otajstvom ljubavi kojim poziva čovjeka AG 13; da mu u nebesima saopći ljubav GS 93; ljubio je svijet preobiljero ljubavi DV 2; najtjubežljivije DV 14. U Svetom pismu trajno ide U susret ljudima DV 21.
 Prema B. D. Mariji LG 53; 56;
 — *Crkve*: prema Kristu; vidi: CRKVA MAJKA, ZARUČNICA, DJEVICA; ljubav prema ljudima; vidi: DUHOVNI IZ GLED CRKVE; prema B. D. Mariji LG 53; 67.
Krsna: ljubav Boga Oca AG 2.
 — *Ljudi*: treba da se promiče sveopća ljubav AG 15.
 — *neprijatelj*: protivnika GS 28; Krist naređuje ljubiti neprijatelja GS 28.
 U Starom zakonu mrzi neprijatelja svoga GS 28.
Slobodna: ppmračuje dostojanstvo ženidbe GS 47.
 — *prema domovini*: laici se trebaju isti cati ljubavlju prema naciji AA 14.
 Ljubav prema domovini treba uzgajati bez mržnje prema drugim narodima GS 75.
Samoljublje: treba ga uništavati GS 38, vidi: EGOIZAM.
LJUBAV: zakon ljubavi je nova zapovijed LG 9.
LJUBAV BL. DJEVICE MARIJE: ljubavlju sjedinjena s Kristom LG 63, žarkom ljubavi surađuje s Kristom LG 61; zato je majka vjernika LG 5; 61, prema nama gori majčinskom ljubavlju LG 62.
LJUBAV — B02ANSKA KREPOST: to je ljubav Boga iznad svega a bližnjega radi Boga LG 42; 49; razlijeva je Duh Sveti LG 42; kao prvi i' nužni dar LG 42; jest vez savršenosti- i punina zakona LG 42.
 Upravlja, upućuje, vodi sva sredstva posvećenja LG 42; raste sakramentima i kreposnim djelima LG 42; znak je Kristova učenika LG 42; njezina vrhunska provjera je mučeništvo LG 42. Caritas ne može opstati s ravnodušjem prema istini i dobru GS 28; ali zahtijeva naviještanje istine drugima GS 28. Savršenstvo ljubavi potpomažu evandeoski savjeti LG 45; istinom se draži njezin žar LG 44; 46.
 Ljubav Boga i bližnjega ista je kod putnika, nebesnika i čistilišnika, ali je različita po stupnju i načinu LG 49.
LJUBAV B02JA: Ljubav Božja prema nama nadvisuje svako znanje LG 6; jer je poslao svoga Sina UR 2. Bog je ljubav LG 42.
LJUBAV KRISTOVA: Nadvisuje svako znanje LG 6; očitovala se u davanju života LG 42; treba je nasljedovati LG 6; 41.
LJUBAV MEĐUSOBNA: je aktivno bratsko služenje LG 42; bratska suradnja za Čovječanstvo GS 92.

Očituje se u bratskoj ljubavi Istočnim i zapadnim Crkvama OE 30; u bračnoj ljubavi LG 41.

LJUDSKA KRISTOVA NARAV: ujedinjena osobi riječi SC 5; cijela je preuzeta AG 3.

LJUDSKA RADINOST: omogućuje gospodarstvo nad stvorenjima kad je združena sa znanosti i tehnikom GS 33; odgovara volji Božjoj, iako joj je podložna razvija »tvoriteljivo djelo GS 34; mnogo toga što se nekada samo priželjkivalo danas je industrija postigla GS 33; ipak neka čovjek ne misli da je jednak Bogu, nego neka slavi Boga GS 34. Cilj ljudske radinosti je dobro čovjekovo, da se više brine za moralni nego li za tehnički napredak, koji, istina, mora biti materijalni element razvitka GS 35. Norma radinosti: treba da se slaže s dobrom čovječanstva GS 37; ukoliko te radi u "duhu zlobe postaje instrument grijeha GS 37.

Oštećena grijehom na propast je bratstvu GS 37; to se vidi iz povijesti GS 37; treba je čistiti od oholosti i egoizma u duhu Kristova siromaštva i slobode GS 37. U vazmenom otajstvu vodi te k savršenstvu u Kristovu duhu, ljubavi, odricanju, sluzenju drugima GS 38. Ne smije se sprečavati iščekivanjem nove zemlje i novih nebesa GS 39.

LJUDSKI ROD: iz jednoga GS 24; od Boga je određen za spasenje DV 14. Njegove želje: gospodariti stvorenjima GS 9; stvarati socijalni poredak GS 9; za slobodan i dostojan život GS 9. Njegova najdublja pitanja: o čovjeku, životu, smrti, o budućem životu GS 10; tjeskobna pitanja GS 3. Određen je da bude jedan narod Božji i jedno tijelo Kristovo AG 7. U nj je ucijepljen Božji narod GS 11; sudbinski vezan uz Crkvu GS 1. Sklop oprečnosti GS 4; prelazi iz statičkog pojma u dinamički GS 5; uz mnoga naprezanja GS 33; 35; slale te u građansko, ekonomsko i socijalno jedinstvo LG 28; GS 43.

Tjeskoban je zbog demografskih problema GS 5.

Crkva je sakrament jedinstva ljudskog roda LG 1.

MAGI: Bogorodica je Spasiteljica pokazala Magima LG 57.

MAGIJA: magični pojam svijeta GS 7.

MARIJA PREBLAZENA DJEVICA: — *kult:* od najstarijih vremena pod titulom Bogorodice; od Eteškog koncila kult stalno raste LG 66.

Kult je prorekla sama B. D. M. LG 66. Kult sasvim poseban, a ipak nije klanjanje LG 66; Crkva je odobrila razne oblike u granicama zdrave nauke LG 66; tre-, ba njegovati osobito liturgijski kult prema B. D. M. LG 67; u sjemeništima OT 8.

Stare odredbe koncila o kultu B. D. M. treba religiozno čuvati LG 67.

Treba se uzdržavati od lažnog uzveličavanja i vrijeđanja odijeljenih LG 67, kultom B. D. M. bolje se poznaje Sii. LG 66.

Spomen B. D. M. biva u misi LG 50. Spominje su u kanonu LG 50. Tokom liturgijske godine časti se posebnim štovanjem zbog neraskidive veće s Kristovim djelom spasenja SC 103. Život Bogorodice svima je, posebno re- dovnice, škola PC 25. Svećenici trebaju štovati i ljubiti sinovskim poštovanjem B. D. Mariju OT 8. Svećenici, trebaju nasljedovati poučljivost B. D. M., šinbvskom je pobožnošću i kultom štovati i ljubiti PO 18; sva C-kva sinovskom pobožnošću osjeća 6. D. M. najljubijemom majkom LG 53.

— *Kult kod odijeljenih:* u liturgijskom kultu Istočnjaci najljepšim pjesmama ve ličaju B. D. M. UR 15.

Mnogi nekatolici gaje pobožnost prema B. D. M. LG 15.

Neslaganja t odijeljenom braćom o djelu B. D. M. u otajstvu spasenja UR 20. Istočnjaci katolici i odijeljeni mole B. D. M. ia jedinstvo OE 30.

— *Njezin ti vol:* kćer Adamova LG 56 bezgrešno začeta LG 59; andeo je po zdravio: milosti puna LG 56.

Fristala je na utjelovljenje Riječi LG 56. Prihvatila je siromašan i djevičanski život LG 46.

Začela je Riječju Božjom LG 53; 56. Kad je posjetila Elizabetu preteča je zaigrao u majčinoj utrobi LG 57. Pastirima i Magima je pokazala rođenog Krista LG 57; Krista je prikazala u hramu LG 57; slušala je Šimunovo proroštvo LG 57.

Tražila i našla je izgubljenog sina LG 57. U trcu je sačuvala riječi Sinove LG 57; na njezinu intervenciju u Kani bi prvi znak LG 58.

Slušala je Krista dok propovijeda i čuvala njegove riječi LG 58. Stala je pod križem, žalostila se i prihvatila Ivana za sina LG 58. Na dan Pedesetnice bila je ta apostolima LG 59.

Kad je završila život, tijelom i dušom uzeta je na nebo LG 59. Uzvišena je na nebesima LG 59.

— *Privilegiji:* uvijek spadaju na Krista LG 67.

Na uzvišenij način je otkupljena LG 53; začeta bez grijeha LG 56; 59; predodređena kao majka Božja LG 56; 61; po utjelovljenju je majka Božja. Majka i Djevica LG 57; djevičanska majka NA 3; bez ikakve ljage grijeha LG 56.

Kristova drugarica u otkupiteljskom djelu LG 58; 61.

Na nebo tijelom i dušom uzeta LG 59; nakon Krista najveća, nama najbliža LG 54.

— *Odnos i Crkvom:* Crkva je časti što vanjem LG 50.

Crkva je zaziva raznim naslovima LG 62.

Marija je majka vjernik« u redu milosti LG 61.
 To materinstvo je dato pod križem LG 8; na nebesima, se nastavlja zagovorom LG 62.
 Počecima Crkve prisustvovala je svojim molitvama LG 69.
 Marija je tip Crkve u redu vjere, nade, ljubavi i savršenog ujedinjenja s Kristom LG 63.
 Tip je Crkve radi majčinstva LG 64.
 U B. D. Mariji Crkva uzvisuje plodove otkupljenja SC 103.
 U apostolskom djelu Crkva Mariju gleda kao primjer LG 65.
 B. D. M. je najčistija slika onoga što se nada biti cijela Crkva SC 103.
 B. D. M. treba moliti za jedinstvo OE 30; B. D. M. je pokroviteljica apostolata laika AA 4.
 Sasvim je poseban član Crkve LG 53.
 — *Drugarica Otkupiteljica*: pristala je na Riječ Božju LG 56; bila je majka Otkupiteljica i Spasiteljica LG 53; 55; 61.
 Prihvaćanje utjelovljenja pridonosi životu ljudi LG 56; zato je Marija nova Eva majka živih LG 56.
 Majka je ljudi posebno vjernika LG 54; i katolička Crkva je časti kao majku LG 53.
 Na zemlji je bila Kristova službenica i plemenita drugarica LG 61; prihvaćajući Riječ Božju sva se posvetila Sinu i njegovu djelu LG 56.
 Ne samo pasivno nego slobodnom vjerom i poslušnošću surađivala je s Kristom pa je sebi i ostalim« uzrok spase» nja LG 56.
 Pod križem je trpjela, pridružila se Kristovoj žrtvi LG 58.
 Tako nam je majka u redu milosti LG 61.
 — *Naslovi*: pomoćnica LG 62; odvjetnica LG 62; majka Otkupiteljica LG 61; službenica Gospodnja LG 56.
 Božja roditeljica« SC 103; LG 52; 53; 66; 67.
 Bogorodica LG 52; 57; 63; 66; 67; UR 15; 30; PC 25; primjerak Crkve LG 53; kći Adamova LG 56; preljubljena kći Očeva LG 53; preslavna leći Slona LG 55; roditeljica Sina Božjeg« LG 53; milosti puna LG 56; neokaljan« Djevica LG 59; imuna od svakog grijeha LG 56; majka vječnog Svećenik« PO 18; majka ljudi LG 54; majka Isusov« LG 56; 59; 68; majka udova Kristovih LG 53; naša majka LG 61; 67; majka Otkupiteljica, majka Spasiteljica LG 53; 55; 61; Djevičanska majka NA 3; majka živih LG 56; posrednica LG 62; najuzvišeniji član Crkve LG 53; nova Eva LG 63; kraljica Apostola PO 18; kraljica svega LG 59; svetište Duha Svetoga LG 53; presveta LG 66; OE 30; vazda Djevica LG 50; 69; UR 15; znak sigurne nade LG 68; znak utjehe LG 68; plemenita drugarica Otkupiteljica LG 61; tip Crkve LG 63; 65; preblažena Djevica LG 52; 54; 60; 61; 63; 67; OT 8; Nazaretska Djevica LG 56.

— *Kreposti*: treba upoznati izvrsnost B. D. M. 1 nasljedovati njezine kreposti LG 67.

Vjera LG 56; 57; 58; 61; 63.
 Nada LG 55; 61. Ljubav LG 53; 61; 62; 63; 64. Poniznost LG 55; 56; 61. Plemenitost LG 58; 61.
 Milosrdnost LG 58. Poslušnost LG 56; 61; 6). Siromaštvo LG 56; 46. Čistoća LG 56; 59. Svetost LG 61; OE 30. Djevičanstvo LG 57; 63; NA 3.

MATERIJALIZAM; danas se materijalizam širi u raznim oblicima AA 31; također i među katolicima. Laici trebaju poznavati kontroverzne točke i katoličku nauku AA 31. Praktični materijalizam GS 10.

MATERINSTVO B. D. M. — *Boiansko*: B. D. M. Ima dar božanskog materinstva LG 63; to materinstvo je predodređeno zajedno s Utjelovljenjem Riječi LG 56; 61. Anđelovim navještenjem B. D. M. je prihvatila Riječ Božju srcem i tijelom LG 53; začela je, rodila, dojila LG 61; stoga je snagom utjelovljenja prava Majka Božja LG 53.

Od i Efeški koncil nazvali tu je Bogorodica, Roditeljica Božja LG 56; 66; UR 15. ■

Postala je majka djevičanskim začecem bez muža osjenjena Duhom Svetim LG 57; 63; Sinom njezin djevičanski integritet nije umanjen, nego takraliziran LG 57.

Stoga je primjer materinstva i djevičanstva Crkve koja se s pravom zove djevica i majka LG 63; Majka i Djevica na poseban i uzvišen način LG 63.

— *U odnosu na ljude*: materinstvo je začelo pristankom datim u Navjesteju traje LG 62; jer je drugarica Kristova i suradnica pod križem s novog naslova je Marija majka u redu milosti LG 61. Materinskom ljubavlju surađuje s Kristom u radanju i odgajanju djece LG 63; materinskom brigom zagovara na nebesima LG 63; Marija se zaziv« i časti kao majka LG 52; 53; 61; 67. **MATERINSTVO CRKVE**: propovijeda-njem i krštenjem LG 64; plodnošću LG 64.

MATERINSTVO LJUDSKO: dar majčinstva i očinstva LG 48; rad i majčinstvo GS 67.

MEDICINA: njezini stručnjaci pomažu rješavanju problema braka GS 52.

MEDUNARODNA NESLAGANJA: — *izvanjska*: ekonomska nejednakost GS 83.

— *unutarnja*: duh gospodovanja, prezir, zavist, nepovjerenje, oholost, egoizam GE 83.

Da se nadvladaju na međunarodnom planu treba uspostaviti međunarodnu zajednicu GS 83.

MEDUOBREDNOST: praktične odredbe o međuobrednim pitanjima OE 4. U nastalim nejasnoćama odlučuje Sveta Stolica OE 4.

Meduobredni samostani prema odredbi biskupskih konferencija CD 38.

MEDUOVISNOST OSOBE I DRUŠTVA: princip, svrha i subjekt svake društvene ustanove. Jest osoba koja taste iz kontakta s drugima GS 25. Obitelj i politička zajednica neposredno odgovaraju ljudskoj prirodi, ostala društva proizlaze iz slobodne volje GS 25. Zbog međusobnih potreba danas rastu udruživanja: ito se kaže socijalizacija GS 25.

MESIJA: Gospod Mesija, ne političar DH 11.

MESIJSKO: Kristova mesijanska misija AA 8; narod LG 9; djelo PO 6; kraljevstvo DV 15.

METODOLOGIJA: preporučuje se u centrima za studij laika. AA 32.

METROPOLITAN: trebaju biti plodniji od nosi biskupa s metropolitima CD 39. Prava i privilegije metropolita treba preurediti CD 40.

Metropolitanska prava nadbiskupa CD 40.

MILITARIZAM: militaristički računi GS 85.

MILOSRDE: milosrda Boga Oca LG 56. Djelotvorno CD 16; duhovno i tjelesno LG 23. Djela milosrda u različito doba godine SC 105; OE 23; AA 8; 31.

MILOST: Krist je izvor i glava sve milosti LG 50; Kristovo kraljevstvo je kraljevstvo milosti LG 36; GS 39; milost i istina se razlijevaju u Crkvi LG 8; milošću Božjom ojačanoj LG 9. Milost apostola se ističe među darovima LG 7; milost mučenlitva LG 42; posebna milost zvanja za Crkvu LG 14; milost zvanja za svećenlitvo PO 9; djevičanstvo je iz dara milosti LG 42; darovi milosti poganim za spasenje LG 16. Krsna milost LG 11; obraćenja AG 13; prethodna i pomoćna milost DV 5; LG 42; GS 17; sakramentalna LG 29; 41; u sakramentu reda LG 21; posebne milosti ili karizme LG 39. Mjera milosti DH 14; darovi joilosti LG 42; plodovi milosti Duha Svetoga LG 39. Besplatni darovi Božji koje treba besplatno dijeliti PO 17.

MINISTRANTI: zaduženi su pravim liturgijskim sluzenjem SC 29.

MIR: sredeni život u pravdi i napretku DH 8; ne toliko odsutnost rata i politička ravnoteža, nego djelo pravde i plod ljubavi GS 78; učinak Kristova mira koji je na križu ubio mržnju i udijelio duh ljubavi GS 78; rada se međusobnim povjerenjem a ne nameće se terorom GS 82; iako je red od Boga uspostavljen, ipak se mir u političkim i društvenim pitanjima zbog strasti za vladanjem stalno nalazi u opasnosti GS 78; 82; treba slijediti pravdu i mir GS 38; iskorijeniti prezir, nepovjerenje, plemensku mržnju, ideologije GS 82; us pomoć odgojitelja

GS 82; i biskupa koji rade na bratskom drugovanju naroda CD 12; traži se suradnja za promicanjem mira UR 12; instituti za mir koji djeluju iz vjere UR 3; međunarodni ustanci GS 82; neka se odgaja međunarodni osjećaj bez egolstičkog nacionalizma i želje za gospodovanjem uz poštivanje čovječnosti GS 82.

— *Kutni:* mješoviti brakovi na istoku valjani su zbog kućnog mira UR 18. **MISA:** — *opienito:* svaka misa je društvene i javne prirode CS 27; svagdanje slavljenje preporuča se prezbiterima PO 13; u katehezi treba poučavati o potpunom sudjelovanju SC 56; svršeni je sudjelovanje ako se vjernici pricecufu SC 55; misa se sastoji iz dvaju dijelova: liturgije riječi i euharistijske liturgije SC 56; red mise treba preurediti SC 52.

— *Posebno:* nedjeljna misa SC 42; samo stanska misa SC 57; misa glavne Crkve SC 57; pojedinačna misa SC 57; PO 13; -večernja misa SC 57; naredena misa SC 51; 56; misa večere.. Gospodnje SC 57; misa u nedjelje i blagane s narodom SC 49; misa na koncilima SC 57; misa na skupovima biskupa SC 57; misa pri blagoslovu opata SC 57; treba preurediti misu pri podjeljivanju krštenja SC 55; misa pri sahrani djece SC 82; misa prigodom redovničkih zavjeta SC 35; 80; misa prigodom obnove zavjeta SC 80; misa prigodom sklapanja braka SC 78.

MISIJA: — Kristova mesijanska misija, znak joj je ljubav AA 8; poslan je od Oca LG 3; 17; 18; 20; 28; 46; AG 2; 3; 7; 24; 25; PO 2; kao pravi posrednik između Boga i ljudi AG 3; Duh ga Sveti šalje da evangelizira AG 3; Kristova misija se objašnjava misijom Crkve AG 5.

— *Duba Svetog*:* Krist je poslao Duha Svetoga LG 48; AG 4; na dan Pedeset-niče LG 24; AG 4; u poslanju Duha Svetoga provodi se obnova LG 48.

— *Apostola:* poslao ih je Krist kao i Otac Krista SC 6; LG 17; 18; 19; božanskom misijom od Krista povjerenom LG 20; PO 10; sudjeluju u Kristovoj misiji PO 2; potvrđenoj na dan Pedesetnice LG 19.

Poslani da propovijedaju LG 5; misija se nastavlja u nasljednicima LG 20; 28; vidi: APOSTOLI.

— *Crkve:* proizlazi iz misije Sina i Duha Svetoga AG 2; Iz Kristove zapovijedi i pokreta Duha Svetoga AG 9; objašnjava va Kristovu misiju AG 3; Crkva je poslana da navi jesu Kristovo kraljevstvo AA 5; da očituje i saopći ljubav Božju AG 10; da bude sveopći sakrament spasenja AG 1.

I vremenite stvari treba Ispuniti duhom Kristovim AA 5; također s ljudskom pomoći LG 8; ipak misijom koja nije političkog, ekonomskog i društvenog reda GS 42; apostolska je, LG 65; evanđeoska PO 14; usred svijeta PO 17; spasonosna AA 6; spasiteljska LG 30; 33; AA 5; jedinstvena u različitosti služba AA 2; sveopća LG 1; GS 58; odgovara svojstvima pojedinačnih Crkava LG 36.

— *Biskupa*: preko apostola participiraju misiju Kristovu LG 28; nastavljanje apostolske misije LG 20; PO 2; u naučavanju i propovijedanju svim narodima LG 24; ai upravljanje obitelji LG 27; na koji način, kanonskom misijom LG 24; spasiteljsku misiju Crkve ne dobivaju samo biskupi LG 30.

— *Svećenika*: sudioništvo u sveopćoj Kristovoj misiji PO 10; sudioništvo misije biskupa LG 28; pomoć misiji biskupa PO 2; zajednička svećenicima LG 28.

— *Đakona*: sudioništvo Kristove misije LG 41.

— *Stuilelja niib redova*: sudioništvo Kristove misije LG 4L

— *Obitelji*: božanski je određeno da obitelj bude prva'čelija društva AA 11.

— *Laika*: sudioništvo misije Crkve LG 33; AA 3; u obliku živog instrumenta LG 33; ispunjava misiju Crkve AA 13; služi misiji Crkve AA 19; svoje je vrste; AA 6; 29.

MISIJE: naročiti pothvati pregalaca evanđelja koje Crkva pošalje AG 6; najčešće u teritorijima koje odredi Sveta Stolica AG 6; Crkva se mora trajno brinuti, za misiju LG 16; također i pojedini biskupi prema zapovijedi Celestina pape LG 23.

MISIJSKI: — *djelovanje*: prvenstveno služi mladim Crkvama siromašnima brojem svećenika AG 19; također Crkvama davno osnovanima, ali u opadanju AG 19.

— *Aktivnost*: proizlazi iz volje Božje nužnošću vjere: odatle sveto pravo na evangeliziranje AG 7; očitovanje je spasosne volje Božje AG 9.

Svrha je evangeliziranje i zasađivanje novih samostalnih pojedinačnih Crkava AG 6; između prvog i drugog Dolaska Kristova AG 9; razlikuje se iako je povezana, od ekumenskog djelovanja i aktivnosti pastira među vjernicima AG 6; ne izvršava se na isti način „zbog, različitih uvjeta koji ovise o Crkvi i o' narodu AG 6. Stadiji: zasađivanje, mlada Crkva; učvršćivanje: propovijedanje mlade Crkve među nevjernicima; katkada novo započinjanje AG 6; povezana je s ljudskom prirodom koja nadilazi plemena i narode AG 8; teži prema eshatološkoj punini AG 9; povećava Mistično Tijelo Kristovo, slavi Boga, ispunjava Božju odredbu; ĩni da rute ljubav prema Bogu i bližnjemu AG 7; pod brigom biskupske sinode. AG 29 upravlja ga ured za propagandu vjere AG 29. — *Suradnja*: biskupiji je središte i rektor biskup AG 29; * pastoralnim vijećem AG 30.

Biskupske konferencije se trebaju skupa savjetovati o najhitnijim problemima i međubiskupijskim ustanovama AG 31; potrebni su susreti između misi jakih ustanova i mjesnih ordinarija odnosno biskupskih konferencija AG 32; konferencije redovnika i unije redovnica trebaju surađivati a biskupskim konferencijama AG 33; potrebna je suradnja sa misijskim znanstvenim institutima AG 34;

kod vjivikj: obnovom života; primjerom Života; čitanjem misijskih glasnika AG 36; molitvama, suživljavanjem s misionarima iz vlastitog kraja AG 37; materijalnom i osobnom pomoći AA 10. Kod biskupa: podižući misijsko djelo, njegujući misijska zvanja; promičući trv-sijska djela i ustanove osobito Papinska djela; šaljući misionare iz vlastitog kiera AG 38; LG 23; CD 6; 17. Na biskupskim konferencijama: radeći na osobnoj i materijalnoj pomoći: pomaganjem, osnivanjem i podržavanjem instituta, pomaganjem misionara u studiju AG 38; kod svećenika AG 39. Kod profesora u sjemeništima AG 39; kod redovnika kulturnim prilagodivanjem PC 3; kod kontemplativnih redovnika AG 40; kod religioznih aktivnih instituta AG 40; kod svjetovnih instituta AG 40; kod laika: pomažući misijsku akciju u domovini; pomažući u misijama Skolama AG 41; kod laika Učenih i stručnjaka koji istraživanjem pripremaju razgovor s nekršćanima AG 41; misijska djela u župama trebaju pomagati laici AA 10; kršćanske obitelji u misijama trebaju pružiti javno svjedočanstvo o Kristu AA 11; što se tiče liturgijskog prilagodavanja treba prilagoditi liturgiju mise SC 40; u obredu krštenja mogu se dopustiti elementi iz inicijacija SC 65; treba biti kraći obred krštenja SC 68. Sto se tiče odijeljene braće: koji se bave misijama poznaju plodove ekumenizma UR 6; potrebna je bratska suradnja s nekršćanima AG 41.

— *Djelo*: uključuje kršćansko svjedočenje AG 11—12; propovijedanje evanđelja i okupljanje naroda Božjeg AG 13— *r-14; formiranje zajednice AG 15—18; svećenička zvanja iz vlastitog naroda AG 16.

MISIJSKO POZNAVSTVO: treba ga omogućavati sredstvima društvenog saobraćaja AG 36; potrebna je koordinacija uz Suradnju s nacionalnim i internacionalnim organima AG 36.

MISIOLOGIJA: neka se misionari brinu za misijski studij doktrine i zakona Crkve; povijesti misija; metoda suvremenog rada AG 26.

Podmladak u mladim Crkvama treba učiti povijest, ciljeve i metode misijskog djelovanja Crkve AG 16.

MISIONAR: službu evangeliziranja među ganima prihvaća kao vlastitu AG 23; zakonito je poslan AG 23; sudjeluje u Kristovoj misiji AG 24; 25; postoje domaći i strani, redovnici i klerici, braća i sestre laici AG 23; 26; potrebne kreposti treba jačati određenim obnovama AG 24; prirodne kvalitete treba razvijati duhovnim i moralnim odgojem AG 25. Suradnik Božji AG 15; ima trostruku Kristovu službu AG 15; surađuje sa svećenicima AG 20.

Šalje ih apostolska stolica AG 20; biskupi ih pozivaju i rado primaju AG 20; treba se znanstveno izobraziti u teologiji, misilogiji, etnografiji, povijesti kultura i religija, misijskih metoda AG 26.

Treba upoznati povijest društvene strukture, etiku, vjerske propise, sakralne tradicije, vjerski osjećaj i jezik naroda u kojemu evangelizira AG 26; mnogi se pripremaju u misijskim institutima, sveučilištima, fakultetima AG 26; treba ih biti koji znaju barataći sredstvima društvenog saobraćaja AG 26; neka, bude povezanost župe ili biskupije s misionarima koji su odatle otputovali AG 37.

MISTIČNO TIJELO KRISTOVO; Pavlova nauka LG 7; 32; AG 5. Crkva je Mistično tijelo Kristovo SC 99; LG 48; 49; AG 7. Narod Bolji je mistično tijelo Kristovo LG 17; jedno smo tijelo u Kristu po Crkvi LG 3.

Glava mističnog tijela Kristova je Krist LG 7; Glava je primatom, dominacijom i božanskim darovima LG 7; trajno ulijeva život u udove PO 5; pomazanje kojim je od Duha Svetoga pomazan komunicira PO 2.

Duh Sveti je kao duša mističnog tijela Kristova LG 7; oživljavanjem AG 4; oživljavanjem i ujedinjavanjem GS 45. Udovi Mističnog Tijela Kristova su vjernici; vidi *ODOVI mističnog tijela Kristova*; ipak ne »amo putnici LG 30; nemaju svi isto djelovanje u tijelu PO 2; ali svi moraju biti u skladu (glavom LG 7.

— je *svećeničko* SC 7; gradi se pomoću sakramenata SC 59; njegov glas je božanska služba SC 99; njime Krist preko liturgije moli Oca SC 84; u njemu su službenici koji baštine Kristov kraljevski autoritet PO 2.

Mistično tijelo Kristovo tvori čudesno jedinstvo u raznolikosti darova LG 32; koji su od Duha Svetoga LG 7; i međusobnim služenjem LG 7. Krštenjem se ucjepijujemo u Kristovo Tijelo, ali potpuno ucjepljenje je po euharistiji PO 5; mistično i realno ujedinjenje s trpećim i proslavljenim Kristom biva komunikacijom duha i sakramenata, napose krštenjem i euharistijom LG 7.

Redovničke ustanove su na dobro mističnog tijela Kristova LG 54. B. D. Marija ima posebni dar u mističnom tijelu Kristovu LG 54. Crkva moli da punina cijelog svijeta prijede u mistično tijelo Kristovo LG 17.

Hijerarhijska vidljiva Crkva i duhovna zajednica mističnog tijela Kristova su jedna te ista, složena stvar koja se sastoji iz božanskog i ljudskog elementa prema analogiji otajstva utjelovljenja LG 8. Nauka o mističnom tijelu izložena je u Konstituciji o Crkvi LG 7—8.

MITOLOGIJA: iz pjesama treba ukloniti što zvuči mitološki SC 93.

MLADOST: prirodno je raspoložena za apostolat; svjesna sebe i svoje odgovornosti želi preuzeti dio odgovornosti u životu društva i kulture; tu revnost treba natopiti duhom Kristovim i ljubavlju prema pastirima Crkve AA 12; nada Crkve GE 2.

Omladina je svojim aposiolatom prvi i neposredni apostol omladine AA 12. Prebrzo žele društvene i ekonomske novosti; kao da su nesposobni pravo uzeti nove terete AA 12.

Moraju imati pouzdanja u roditelje i odrasle; tradicije dužno poštivati AA 12. često su nestrpljivi i borbeni i teret odgojiteljima GS 7.

Treba hvaliti one koji jdu dobrovolj<fv> pomagati nerazvijenim narodima GS 88. Najveći dio čitalaca i gledalaca sredstava društvenog saobraćaja su mladi; potrebna im je štampa i predstave čedne i izgrađujuće IM 11; o čemu ih trebaju poučiti roditelji i odgojitelji IM 10; 11; javna vlast ih treba braniti od štetne štampe i predstava IM 12. Socijalni odgoj omladine GS 31, AG 12; apostolski odgoj AA 28—31; sveučilišna omladina GE 11.

MOJSIJE: Bog je po Moj si ju podigao narod DV 3; savez je započet po Mojsiju DV 14; u pustinji je poučavao sedamdeset muževa PO 7; počeci katoličke vjere su kod Mojsija NA 4.

MOLITVA: — *općenito:* bez prekida SC 86; spada na opće svećenišvo vjernika LG 10; neophodna je da bi rasla ljubav LG 44; sredstvo apostolata AA 16; uvodi u Kristovo otajstvo PO 14; svagdanja molitva: Oče naš LG 40; Apostoli »u ustrajali u molitvi SC 86; treba steći duh molitve PO 5; treba ga crpiti iz Izvora pobožnosti PC 6; treba ga usavršavati kroz cijeli život PO 5; njegovati u sjemeništima OT 8; preporuča se biskupima LG 25; svećenicima PO 2; 6; 8; 9; 14; ijemeništarcima OT 8; vlastitost je redovnika LG 44; liturgijsko sudjelovanje je takvo da ie u njemu postiže iskrena molitva PO 5.

— *Opia ili vjernika:* nakon evanđelja i homilije treba je uvesti SC 53; prikklad na je na .narodnom jeziku SC 54.

— *Dakona:* molitva pod predsjedanjem dakona LG 29.

— *Privatna:* u skrovitosti svoje sobe SC 12; oprečna je javnom kultu AA 16; hrani se časoslovom SC 90; očituje kršćansko obraćanje UR 23; prezbiterima se preporuča razmatranje i ostale molitve po slobodnom izboru PO 18; vjernicima se preporuča molitva za svećenike PO 9; preporuča se laicima AA 16; obitelji AA 11; pohvalna je privatna molitva kod odijeljenih UR 23.

— *Za zaručnicu:* treba je ispraviti SC 78; može se govoriti narodnim jezikom SC 78.

— *Za jedinstvo:* nadahnućem Duha Svetoga UR 4; molitvom samog Spasitelja: da svi budu jedno UR 8; u ekumenskim samostanima zajedno s odijeljenom braćom UR 8.

— *Javna Crkve:* pripada svećenicima i klericima viših redova SC 84; 96; bilo pojedinačno bilo zajednički SC 96.; tako der i vjernicima koji im se pridruže SC 84; obavezima na kor SC 95; 101; ne korom nego pravilima obavezanima čak

- I tada ako recitiraju tamo dio časoslova ili mali časoslov SC 98.
- MONASI:** Istoka i Zapada: urno kontemplativnog života ili također i apostolskog PC 9.
- U laičkim institutima 1 ne čisto laičkim; u posljednjima s pravnom jednakošću, izuzevši pripadnike svetog reda PC 13. Trebaju prilagoditi stare tradicije suvremenim potrebama PC 9.
- MONIJALES:** čisto kontemplativne, i aktivne u apostolatu PC 16.
- MONOPOL NA ŠKOLAMA:** proturječi pravima ljudske osobe, razvitku kulture, mirnom suživotu i pluralizmu GE 6.
- MORALNI RED:** — *pozitivni pravni:* zahtijeva se za političku zajednicu GS 75; zakonito uspostavljen ipak je promjenljiv GS 74.
- *Objektivni moralni:* odredio ga Bog GS 74; društvu ga je ucijepio Bog GS 78; postoje objektivne norme morala GS 16; moralni red nadjačava sve druge, ne izuzimajući umjetnost IM 6; zahvaća čovjeka kao razumnog IM 6; ako se opslužuje vodi u savršenstvo i blaženstvo IM 6; moralni red po sebi ne zabranjuje prikazivanje zla, nego ga podlaže moralnim zakonima IM 7; norme za izvršavanje vjerske slobode trebaju biti u skladu s objektivnim moralnim redom DH 7; na katoličku Crkvu kao učiteljicu istine spada da iz prirode izvodi moralna načela autoritativno proglašava i potvrđuje DH 14.
- *Politički, društveni, ekonomski:* treba da bolje služi pojedincima i skupinama GS 9.
- *Društveni:* rta korist osoba GS 26; treba ga obnoviti iz evanđeoskog kvasca u istini, pravdi i ljubavi GS 26; treba se razvijati GS 26; remeti se ne samo društvenim, ekonomskim, političkim zlim oblicima, nego egoizmom i ohološću GS 25.
- *Duhovni i vremeniti:* razlikuju se AA 5; LG 36; ito . ipak prirodni red ne ostavlja bez autonomije, vlastitog cilja 1 zakona nego ga usavršava AA 7; prirodno 1 natprirodno u jedno okuplja AA 7; vremeniti red Je po Kristu usmjeren k Bogu 1 u Kristu obnovljen AA 7; pre-ko pastira i laika i društvene akcije kršćana AA 7; koja se proteže na cijeli društveni red, također 1 na kulturu AA 7.
- Hijerarhija, autentično sudi o moralnim načelima u vremenitim stvarima AA 24; hijerarhija određuje ito se traži za čuvanje i promicanje natprirodnih dobara AA 24.
- MORALNO ZLO:** po sebi opisivanje, pripovijedanje, prikazivanje moralnog zla ne protivni se moralnom redu IM 7; može imati dobre učinke IM 7; slažu se s moralnim zakonima da zlo ne nadvlada korist IM 7; vidi: MORALNI RED.
- MRTVLJENJE:** osim liturgije traži se za duhovni život SC 12; svećenička krepost PO 12; treba umrtvij i vati udove od puzda i mana PO 13.
- MUČENISTVA SVETIH:** odnosno životi svetaca prikazani poviješću vjere SC 92.
- MUČENISTVO:** vrhunac svetosti LG 42.
- Vjernici trebaju isijavati svjetlo života sve do prolijevanja krvi DH 14. Malo ih je pozvano na mučeništvo ali svi moraju biti spremni na tu milost LG 42; malo je mučenika LG 42; ima ih i kod odijeljene braće UR 4. Kult i štovanje mučenika u Crkvi LG 50; bezbrojni mučenici slijedeći apostole suprotstavili su se građanskoj vlasti koja je radila protiv volje Božje DH 11. Mučenici daju svjedočanstvo naspram ateizmu GS 21.
- Uklopljeni su u liturgijsku godinu SC 104.
- MUDROST:** usavršava razum; vuče prema traženju pravih dobara, vodi od vidljivog k nevidljivom GS 15; danas je osobito potrebna da bi nova iznasašća služila čovječanstvu GS 15; darom Duha Svetoga postoji mudrost savjeta Božjeg GS 15; postoje narodi ekonomski siromašni, mudroču bogati GS 15. — *Mudrost Bolja:* Bog se objavljuje u dobroti i mudrosti DV 2; vječna mudrost i Bogom GS 57; savjet Božje mudrosti i ljubavi LG 2; čovjek se prosvjetljuje božanskom mudroču GS 57; vidi: PROVIDNOST B02JA,
- MUSLIMANI:** klanjaod jednog Boga stvoritelja i objavitelja; štiju Isusa samo kao proroka i njegovu djevičansku Majku; iščekuju konačni sud NA 3. Neprijateljstva između kršćana i muslimana NA 3.
- Sada treba surađivati za društvenu pravdu, slobodu, moralnost, mir NA 3.
- NACIJE:** koje su u razvitku žele djelovati samostalno a u političkom i ekonomskom životu uvijek su sve ovisnije GS 9; vidi: POKRAJINA.
- NACIONALIZAM LA2NI:** nacionalni egoizam i želja za dominacijom GS 32; nacionalne ambicije GS 85; treba ga izbje-gavati u misijama AG 15.
- NADA:** u Crkvi je jedna zajednička nada LG 32; dar Duba Svetoga. GS -93; zalog baštine LG 48; eshatološka GS 21; budućih dobara LG 48; 35; jaki u vjeri trebamo iščekivati nadu LG 35; 48; živom vjerom poticati nadu LG 41; euharistija je stup nade GS 38; B. D. Marija znak sigurne nade LG 69; Crkva čuva nadu LG 64; nadu ne treba skrivati u duši nego je izražavati preko socijalnih struktura LG 35; danas su mnogi u nadi i tjeskobi GS 2; 4; vidi: VJERA, NADA, LJUBAV.
- NADAHNUTOST SVETOG PISMA:** Bog je nadahnitelj 1 autor DV 16; 21; djeluje u ljudima i po ljudima DV 11. Glas Duha Svetoga odzvanja u riječima hagiografa DV 21.
- Hagiograf piše pod ^nadahnućem Duha Svetog DV 7; to tvrdi potvrđeno je od Duha Svetoga DV 11.

- Knjige zabilježene od hagiografa napisao je Duh Sveti DV 12; duhsnjeta Duha Svetog DV 9; U; 18; nadahnjivanje Duhom Svetim DV 11; 20. Knjige nadahnute od Boga DV 21; 24.
- NADARBINSKI DIO:** pravo na naknadu iz nadarbine pripojene akvenoj službi PO 20.
- NAMJERA:** hagiografa; treba je otkrivati pomoću literarnih vrsta DV 12; evanđelista DV 19; kond« SC 1.
- NAMJEŠTAJ SAKRALNI:** služi dostojnom ukrasu kulu SC 122; neka se ne otuđuje i razasipa SC 126; neka se preurede kanoni i odredbe SC 128.
- NAROD:** izraelski narod LG 9; Crkva je narod pozvan iz Zidova LG 9; sveti narod koji biskupi uređuju SC 26; DV 10; narod u jedinstvu Oca i Sina i Duha Svetoga okupljen LG 4; prezbiteri pasu narod Božji PO 7.
- NAROD BOŽJI:** radi se o Božjem narodu LG 9—17; o skupljanju Božjeg naroda AG 13—14.
- *Mesijanski narod Bolji:* Bog Jeli aav ljudski rod učiniti jednim narodom AG 2; 7; u mesijanski Božji narod pozvani su svi LG 13; postoji jedan i jedini LG 13; od Boga izabran LG 31; novi savez je predznačen po izraelskom narodu, propovijedan Starim Zavjetom, uspostavljen od Krista LG 9; kao što je Izrael pozvan tako jt pozvana i Crkva i po tome je mesijanski narod LG 9; sastoji se iz pozvanih Zidova i kršćana preporođenih krštenjem LG 9; sa zajedničkim dostojanstvom udova LG 31; pod Kristom Glavom ima slobodu djece Božje po općem cilju i zapovijedi ljubavi LG 9; Crkvu Kristovu treba raširiti na sve narode LG 9; u Kristovu svećeništvu sudjeluje po Općem i hijerarhijskom svećenitvu LG 10; njezina sakralna svojstva ostvaruju se po sakramentima i krepostima LG 11; baštini proročki dar Kristov LG 12; sastoji se iz laika i slu-žitelja LG 32; pase je hijerarhija LG 45; sastoji se od laika, redovnika i klera LG 30; ima razne darove Duha Svetoga LG 12; ima redove, dužnosti, službe LG 13; 18; 23; 26; svojom univerzalnošću nadilazi narode, pročišćava ih, jača, uzdiže LG 13; mistično je tijelo Kristovo LG 17; sveto LG 40; od službenika u kultu zahtijeva pobožnost i urednost SC 29; ipak je u svojim udovima podložna grijehu UR 3; i nerijetko djeluje u raskoraku s duhom evanđelja DH 12; nema ovdje trajna boravišta, nego traži buduće LG 44; iako je Crkva narod Božji ipak 21dovi nisu odbačeni NA 4.
- NARODNE TRADICIJE:** treba ih uzeti u obzir pri prilagodavanju liturgije SC 37—40; u slavljenju ženidbe SC 77; na sprovodima SC 81; a vrijednim tradicijama nalazi se dio duhovnog božanskog blaga GS 86; treba uvažiti njihov odnos s kršćanskom naukom AG 16; ima ih koje se mogu preuzeti u katoličko jedinstvo AG 22.
- NASLJEDNE SKLONOSTI** kod kandidata za svećeništvo OT 6.
- NASLJEDOVANJE KRISTA:** neophodno je svima LG 40; 41; prezbiterima PO 14—16; budućim svećenicima OT 4; redovnicima LG 42; PC 8; 25; ito jače LG 42; 44; razapetog Krista PO 9.
- NAUCITELJI CRKVE:** o B. Mariji Djevici LG 67; o evanđeoskim savjetima LO 43; treba ih slijediti u pitanjima uskladenja razum« i vjere GE 10. Prezbiterima se preporuča da ih proučavaju PO 19; naročito tv. Tomu Akvin-kog GE 10; OT 16.
- NAUKA:** — *ksistolih:* — *Crkve o motelu:* autentično je tumači rimski papa i biskupsko tijelo LG 23; kako je treba naučavati u sjemeništima OT 16.
- Laički apostoli trebaju je poznavati i vježbati a« u primjenjivanju AA 31. • — *Socijalna:* izložena od Crkve GS 63; izlaže se u dokumentima Učiteljstva GS 23; Crkva ima pravo posvuda je propovijedati GS 76; osniva se na Stvoritelje-vu zakonu upisanom u čovjekovu prirodu GS 23.
- Oni koji rade sa sredstvima društvenog saobraćanja trebaju o njoj biti poučeni IM 13.
- NAZARETSKA OBITELJ:** radila je rukama u Nazaretu GS 67.
- NEDJELJA:** spominjanje Kristova uskrsnuća SG 102; 106; prvotni blagdan polivanja od rada SC 106; ispred je ostalih blagdana osim najvećih SC 106. Treba da cvjeta nedjeljna misa SC 42; vjernici se trebaju skupljati na riječ Božju, Euharistiju, zahvaljivanje SC 106; preporučuju se zajedničke večernje SC 100.
- U Istočnim Crkvama obaveza prisustvo-vanja ml*1 ili pohvalama OE 15.
- Nedjeljni dan sa sedmicom od sedam dana treba zadržati SC dodatak i.
- NEGIRANJE:** Boga i religije nije vise rijetka stvar GS 7; istine i sigurnosti.
- NELITURGIJSKE POB02NOSTI:** zakonite su i u skladu s duhom Crkve SC 13; jako se preporučuju u koliko su iz zapovijedi Svete Stolice ili po zapovijedi biskupa prema običajima ili zakonito odobrenim knjigama SC 13; u njima treba voditi računa o liturgijskom vremenu SC 13; na neki način su derivati svete liturgije i k njoj vode narod SC 13. Svećenici trebaju podržavati praksu pobožnih vježbi ali ona nije dovoljna PO
- Sjemeniitarcima se preporučuju pobožne vježbe preporučene crkvenom uporabom OT 9.
- Duhovne vježbe za laike AA 32. Pobožne vježbe prema B. D. M. LG 67. Narodne pjesme u pobožnostima SC 118.
- NEPISMENOST:** svi kršćani trebaju raditi da je nestane UR 12, mnogima nedostaje osnovna pouka GE uvod, rade ne poznavajući slova GS 4; bijedno GS 60.
- NEPOGREŠIVOST CRKVE:** osobita vlastitost LG 12; po volji Kristovoj LG 23; očituje se osjećajem vjere LG 12; po asistenciji Duha Svetoga LG 25.

U stvarima vjere 1 morala LG 25; raspršenog biskupskog tijela u zajednici t rimskim papom LG 25; Crkve LG 25; naroda Božjeg LG 12; rimskog pape LG 25.

NEPOVJERENJE: političko je propast mira GS 82.

NEPRAVDA: narodi nepravdom lišeni dobara GS 9.

NEPRIJATELJI: treba ih ljubiti GS 27; 28.

NERAVNOTEŽE: između praktičnog i teoretskog načina mišljenja; između praktičnih i moralnih zahtjeva; između univerzalizma i specijalizacije GS 8; u osobama, obiteljima, plemenima, narodima, ljudskom društvu GS 8; u samom srcu GS 10.

NETOLERANCIJA: '-- politička: treba je baciti GS 75; NA 3. — *Vjerska:* osuđuje se DH 6; GS 29; ima je u povijesti Crkve DH 12; bez obzira na ustavni zakon DH 15.

NEUSKLADENOSTI: odijeljenih u doktrinalnim, disciplinskim i pitanjima struktura Crkve UR 3; u socijalnim pitanjima GS 75.

NEVJERA: Krist je nadvladao GH 11.

NEZAKONITO DIJETE: ne smije trpiti zbog grijeha drugih GS 27.

NIZI REDOVI: u Istočnim crkvama o njima i o njihovim obavezama neka se brinu pojedine Crkve OE 17.

NOVAC: skupljanje novca za nerazvijene narode GS 85.

NOVA ZEMLJA I NOVA NEBESA: nakon uskrsnuća ljudi GS 39; iščekivanje toga ne smije priječiti ljudsku marljivost GS 39; predznajuće sakramentima novog zakona LG 35; u njima će se nastaniti pravednost LG 48.

NOVI LITURGIJSKI OBLICI: trebaju organski rasti i povezivati se SC 23.

NOVINARI: podložni su normama morala IM U; potrebni su Instituti gdje bi se izobrazavali najviše u društvenoj nauci Crkve IM 15.

NOVI PUTOVI: apostolata PO 13; 15; 22.

NOVI ZAVJET: Krist ga je ustanovio LG 9.

NOVI ZAVJET: novi savez u Kristovoj krvi LG 9; UR 2; OT 10; DV 16; novi je u starom sakriven a stari je u novom objašnjen DV 16; vidi: KNJIGE NOVOG ZAVJETA.

NOVOOBRAĆENICI: potrebna im je posebna briga PO 6; treba ih Odgajati u ekumenskom duhu AG 15.

NOVOZUPNICI: treba ih na poseban način pomagati PO 19.

NUŽNO ZA SPASENJE: Krist AG 7; vjera potvrđena od Krista LG 14; krštenje potvrđeno od Krista LG 14; AG 7; mistično tijelo Kristovo bez čijeg jedinstva nema spasa LG 26; putujuća Crkva LG 14; 16; AG 6; 7; misijska aktivnost AG 5; 7; 8.

OBAVEZA vidi DUZNOST:

OBITELJ: potječe iz prirode GS 25; Bog ju je ustanovio i posvetio GS 48; sakramentom se jača GE 3; obdarena je temeljnim pravima GS 42; pravom na vjersku slobodu DH 5.

Majka je hraniteljica kulture GS 61; škola plodnije humanosti GS 52; škola socijalnih kreposti GE 3; sjemenište OT 2; uvodi u građansku zajednicu GE 3; i danas očituje snagu i jakost GS 47; obdarena je vrednotama za djecu, za građansko udruživanje i narod Božji GE 3. Njezina prva uloga jest odgoj djece GE 3; mora se krasiti međusobnom ljubavlju roditelja i djece LG 41. Ima apostolsku misiju AA 9; koja je prema unutra odgojeni djece AA 30; prema vani udruživanjem i primjerom, poglavito u misijama AA 11; AG 39; sjeme je apostolata AG 19; mora surađivati s Crkvom i biti u prilog zvanjima OT 7. Danas se zamračuje zabludama GS 47. Danas osjeća demografski problem GS 8; građanska vlast je treba pomagati brižnim zakonodavstvom i treba braniti prava roditelja na rađanje i odgoj u krilu obitelji GS 52; mora zahtijevati od države da djeci mogne dati školovanje prema savjesti GE 7. Da bi riješile današnje teškoće obitelji trebaju surađivati sa svima koji su dobre volje; uz pomoć stručnjaka u humanističkim znanostima i svećenika u različitim oblicima pastoralne službe GS 52; u malim sjemeništima treba uvesti susrete s obiteljima OT 3; vidi **RODITELJ**.

— *Crkve:* Crkva je jedna obitelj i jedan narod AG 1; obitelj Božja LG 6; 32; 51; PO 6; djece Božje GS 92; katolička UR 4; stanuje u jednom obiteljskom duhu GS 42; u kući Božjoj LG 6.

— *Redovnička:* različite su na dobro Tijela Kristova LG 43; na poseban način štovati vlastite svece SC 111.

— *Ljudska:* malo po malo spoznaje da je jedna GS 43; njezino jedinstvo se upotpunjuje i jača jedinstvom Crkve GS 42; u Kristu je obitelj djece Božje GS 92. Ljubav prema domovini ne isključuje lju bav prema obitelji Čovječanstva GS 75. Treba njegovati opće dobro obitelji čovječanstva GS 26; 57; 74. Svaki dio čovječanske obitelji ima u predaji duhovno blago GS 86.

OBJAVLJENO: ono što je božanski objavljeno Crkva crpi iz pologa vjere DV 10; nalazi se u Svetim Pismima DV 11; sigurnost o tome Crkva nema jedino iz Svetog Pisma DV 9.

OBNOVA: — *Crkve:* cilj II vat. konc. GS 43; koncil, je promiče OT uvod; PO 1; bitno se sastoji u vjernosti prema zvanju UR 6; biblijska, liturgijska, pastoralna, katehetska itd. UR 6; biva pod vodstvom Duha Svetoga GS 21; da Krist zasja u svijetu LG 15; da se rascvjeta ekumenski pokret UR 4; 6; najviše ovisi o odgoju i životu svećenika OT 1; PO 1. — *Svijeta:* neopozivo je uspostavljena LG

- *Zavjeta: moic* biti u misi SC 80; po treban je novi obred SC 80.
- OBNOVA SVEGA:** započeta u Kristu, nastavljena misijom Duha Svetoga dovršava se u Crkvi LG 48; na kraju svijeta bit će dovršena LG 48; bit će savršenim obnavljanjem u Kristu LG 48.
- OBNOVA U KRISTU:** sve treba obnoviti u Kristu GE 1; AG 3; GS 45; obnova će biti završena u dovršenju svega LG 48.
- OBRAĆENJE:** — *individualno:* taj apostolat se razlikuje ali ne protivi se ekumeniskim pothvatima UR 4.
- *početno Kristu:* progresivno uvodi po mijenu mišljenja i vladanja i razvija se u katekumenat AG 13.
- OBRED:** — *rimski* SC 3; ostali zakoniti SC 3—4; svi imaju jednaka prava i časti SC 4; PC 35; neka se preurede SC 3—4; praktične norme za obnovu po sebi spadaju na rimskog papu SC 3; svetkovanje po zajedničkom obredu prevagnjuje nad privatnim SC 27; obred i riječ intimno se spajaju SC 35; obred se može tumačiti i u toku svetkovanja ukoliko je potrebno i prikladno SC 35; obred treba biti plemenit, jednostavan, kratak, bez ponavljanja, prilagođen vjernicima SC 34; latinski jezik općenito treba čuvati u latinskim obredima SC 36; jedinstvo rimskog obreda treba supstancijalno čuvati SC 38;
- *Različitos obreda:* u jednoj biskupiji: trostruko rješenje CD 23; 27; Istočni i Zapadni liturgijski obred posvećenja biskupa LG 21.
- *Obred odnosno pojedinačna Crkva* OE 2—4.
- *Poganski:* što god je dobro u narodnim obredima neka se ozdravi i uzdigne AG 9; 22; Crkva neka ozdravi i uzdigne LG 17.
- OHRKDNİK:** *rimski:* — novo izdanje SC 63; sadrži pastoralna i rubricistička uputstva SC 63; treba preurediti obred slavljenja vjenčanja. SC 77.
- *Pojedinačni obrednik:* za pojedine krajeve treba biti što prije pripremljen i prilagođen SC 63.
- ODGOJ:** — *općenito:* formacija ljudske osobe prema njezinom cilju s dobrom građanskog društva i Crkve uz harmonijsku evoluciju fizičkih, intelektualnih i moralnih svojstava GE 1. Postoji fizički, intelektualni, moralni GE 1, 71; seksualni GE 1; profani GE 7, religiozni i moralni GE 1; 7; kršćanski GE 1; socijalni GE 1; 3. Usmjeren je k savršenstvu osobnog, seksualnog i društvenog života GE 1; obazire se na cilj GE 1; treba ga preuđesiti duhu, spoju, kulturi, običajima GE 1. Treba uvažavati razvoj psihologije i pedagogije GE 1.
- Spada na roditelje, njihove zamjenike, državu, Crkvu' GE 3; 4.
- Jest sveto pravo GE 1; neotuđivo roditeljima i djeci GE 1; pravo roditelja i obitelji GE 3; Crkve GE 3; države kojoj pripadaju određena prava i dužnosti prema načelu supsidijariteta GE 3; vidi: **RODITELJ.**
- *kršćanski:* Koncil mu je izložio načela GE uvod; to je pravo kršćana GE 2; najteža služba Crkve GE 3; prvotno pravo roditelja GE 3.
- Nema toliko za cilj čovjekovu zrelost nego savršenog čovjeka prema dobi pune Kristove; apostolski je na korist cijelog društva GE 2 Na nj imaju pravo svi kršteni GE 2.
- Jest teška dužnost roditelja na dobro obitelji i naroda Božjeg GE 3; GS 48; na poseban način Crkve kao majke GE 3; pastira duša GE 2; cjelovit to jest povezan s nebeskim zvanjem GE uvod; 3. U njemu se Crkva koristi svojim sredstvima: liturgijom, katehezom, sredstvi ma društvenog saobraćanja, kulturnim i sportskim društvima, udruženjima, školom GE 4.
- Treba očuvati norme kršćanskog odgoja u sjemeništu, također osobnim i društvenim odgojem OT U; roditelji imaju pravo na vjerski odgoj djece DH 5. Vjerski i profani odgoj trebaju harmonijski napredovati GE 7. Djecu treba tako odgojiti za odgovornost da mogu izabrati čak i redovničko zvanje GS 52; vidi: **RODITELJ.**
- *kulturni:* jest dužnost čovjekova GS 61; započinje u obitelji GS 61; težak je zbog nedostatka sinteze među disciplinama GS 61; olakšava se sredstvima saobraćanja, smanjenjem radnog vremena, većom marljivošću, sportskim manifestacijama, boljim prilikama za putovanje GS 61; to ništa ne vrijedi ukoliko ne služi evoluciji osobe GS 61; Crkva ga treba promicati GS 58.
- *vjerski:* najvažnija dužnost Crkve GE 7, vjerski i profani trebaju harmonijski napredovati GE 8; to je pravo roditelja zbog djece DH 5.
- *seksualni:* treba biti pozitivan, razborit, razvijati se s dobom GE 1.
- U odgoju treba voditi računa o razlikama spola u obitelji i društvu GE 8. Omladinu treba prikladno i na vrijeme poučiti o ulozi i djelovanju braka GS 49.
- *socijalni:* za socijalne kreposti GE 3; na dobro društva GE 1; za danas veoma važne socijalne koristi OT 11; uz pomoć građanskog društva u odnosu na opće dobro GE 3.
- *sredstva:* GE 3; pravo GE 1; metode: OT 11; GE 6; uloga GE 3; norme OT 11; obaveza GE 3; dužnost GE 3; načela GE 1—3; pomagala GE 4.
- ODGOJITELJI:** roditelji i njihovi pomoćnici GE 3; svećenik odgojitelj vjere PO 12; trebaju paziti na formiranje za apo-stolat AA 30; neće im manjkati teškoća GS 7.
- ODGOVORNOST:** — *općenito:* Čovjek ima slobodu i osobnu odgovornost DH 2; u korištenju slobodama treba opsluživati načelo osobne i društvene odgovornosti DH 7; treba djelovati s osjećajem odgovornosti DH 8; osjećaj odgovornosti pretpostavlja svijest vlastitog dostojanstva i poziva GS 51; gdje raste vlast raste odgovornost GS 34; potrebna je odgovorna sloboda iz svijesti dužnosti DH i; odgovor-

noć u društvenom životu pomaže se vjerskom slobodom GS -31; u novom humanizmu čovjek se« definira po odgovornosti prema drugima GS 55; osjećajem odgovornosti raste svijest AA 1; 12; GS 55; treba je stvarati kod laika AG 21; kod omladine GS 31; treba je povećavati DH 15; GS 55.

— **Posebno:** pastira AG 21; voditelja na roda za mir GS 79; 82; roditelja i supruga u pitanjima djece GS 50; 51; 87; vojničkih vođa GS 80; laika AA 1; AG 21; GS 43; laika u misijama AG 21; vjernika u odnosu na misije AG 35—36; ljudi u odnosu na kulturu GS 56; omladine AA 12; osbna i društvena DH 7; zemljoradnika u razdiobi latifundija GS 71.

ODIJELJENA BRAĆA: odijeljeni UR 4; od nas odijeljeni UR 3; 4; odijeljeni Istočnici OE 25; 28; prvenstveno Istočnici LG 69; vjeruju u Krista UR 3; ima ih koji štiju B. D. Mariju LG 69; s katoličkom Crkvom još su vezani različitim vezama UR 8; LG 15; milošću Duha Svetoga imaju ekumenski pokret UR 1; za njih treba moliti UR 4; upoznatih njihov duh UR 9; njihovo mišljenje UR 9; ne postupati prema njima polemički UR 10; novim obredom se primaju u komu-niju Crkve SC 69; treba surađivati s odijeljenom braćom u misijama AG 15; za mir među narodima GS 90; na prijevodima Svetog Pisma DV 2.

ODJEĆA SAKRALNA: radije nek bude lipeja i plemenita nego skupocjena SC 124.

ODNOS LJUDI PREMA VIDLJIVOJ KATOLIČKOJ CKRVI: — *udruuju se:* katolici u potpunosti a katolici grešnici nepotpuno; majčinskom brigom katekumeni; zbog mnogih razloga odijeljena braca LG 14—15.

— *Ujelovljuju se:* potpuno katolici, katolici grešnici LG 14; nepotpuno kršteni ne katolici UR 22; potrebno je da se nekako priteljlove svi koji spadaju u narod Božji UR 3.

— *Usmjeruju se:* svi ljudi krštenjem UR 22.

Spadaju: na neki način svi ljudi koji nisu potpuno priteljovljeni UR 3.

— *Spadaju na sinovsM način:* katekumeni LG 14.

— *Pozivaju se:* svi ljudi LG 3; 13; 48; LG 9; AG 10; posebno oni koji vjeruju LG 2; svi kršteni AG 6; vidi PRITJE-LOVITI, udovi.

ODNOSI KULTURE: — univerzalna ljudska kultura usmjerena navještaju spasenja; odatle su različiti odnosi prema njemu GE 8.

Prema navjeltaju vjere: kultura ima mjesto u kršćanskom pozivu GS 57; u skladu je i Kristovim zakonom GS 57; njezina sinteza u vjeri je na slavu Božju GS 57. Može biti opasnost za vjeru zbog fenomenoloških, agnostičkih, humanističkih tendencija, ipak pozitivne kulturne vrednote mogu, pripremati evanđeoski navještaj GS 37; kršćanski život' se mora prilagoditi kulturi AG 22.

Bog je govorio preko kultura raznih vjekova GS 58; Crkva pripušta kulturna sredstva za vjersku propagandu GS 58; treba gledati da se vjera na socijalno kulturnom području tumači prema filozofiji i mudrosti naroda AG 22; potrebne su biskupske konferencije za socijalno kulturni teritorij AG 22; svećenici moraju poznavati kulturu vlastitog naroda AG 16; misionari moraju poznavati kulturu kola ih se tiče AG 26; i moraju joj se prilagoditi AG 25; katehete moraju poučavati vodeći računa o progresu kulture AG 17; domaći laici Doznavajući bogatstvo svoje kulture trebaju je ozdravljati i usavršavati AG 21.

U pitanjima kulture je potrebna suradnja s odijeljenom braćom i nekršćanima AG 12.

Potreban je dijalog s nekršćanskom kulturama AG 34.

— *prema Crkvi:* Crkva ni uz jednu kulturu nije nerazrješivo vezana GS 58; Crkva i kultura se međusobno pomažu GS 44.

Kontaktom • različitim kulturama obogaćuju se Crkva i kulture |GS 58; svojom luturgijom kulture oploduje i upotunjava se iznutra dajući unutarnju slobodu GS 58.

Crkva pozdravlja i uzdiže kulturu naroda LG 17; i laičkim apostolatom ispunja je moralnim vrednotama LG 36; crkvenim školama pridonosi napretku kulture GE 8; promiče ljudsku kulturu, pomaže također Crkvu GS 44.

— *prema vjericima:* vjernici sudjeluju u kulturnom životu AG 11; bore se za opće pravo građanske kulture GS 60; moraju raditi protiv nepismenosti i promicati osnovnu kulturu GS 60; nadareniji trebaju ići na visoko školovanje GS 60; trebaju činiti da svi postanu svijesni prava i obaveza prema kulturi: seljaci, radnici, žene GS 60; neka se trse da religiozna kultura napreduje skupa s profanom GS 62.

— *prema sakralnim znanostima:* po sebi nema nikakve oprečnosti, ipak proizlazi iz nevažnih stvari GS 62; povijest i filozofija pokreću pitanja koja teolozi trebaju riješiti: teolozi trebaju razlikovati polog vjere i izražavanje istine; u pastoralu osim teoloških počela treba primjenjivati također psihološka i sociološka GS 22. Nove doktrine i znanosti treba povezati s doktrinom vjere i morala da bi religija napredovala istim korakom kao i kultura GS 62.

Teološka znanost povezuje spoznaju objavljenih istine sa spoznajom svoga vremena da bi lakše pomogla promicatelje znanosti GS 62.

Na dobro je Crkve pomagati književnike i umjetnike GS 62; vidi: UMJETNICI; laici trebaju studirati teologiju GS 62; laici i klerici stručnjaci moraju imati sic* bodu Istraživanja, razmišljanja i govora na svom vlastitom području GS, 62.

ODREĐENJE ZEMALJSKIH DOBARA: Sva su na upotrebu svim ljudima GS 69; prema tome moraju svima doći pod vodstvom pravednosti i uz pratnju ljubavi; dakle radije su zajednička negoli vlastita jer služe i drugima GS 69; .

- Svatko ima pravo posjedovati onoliko koliko je dovoljno njemu i obitelji GS 69. Svaki oblik vlasništva mora se obzirati na sveopći cilj GS 69; također se svojstva privatnog vlasništva oslanjaju na zakon zajedničkog određenja GS 71. U skrajnjoj nuždi postoji pravo pribaviti nužno iz tuđega GS 69. Siromašne treba pomagati ne samo iz su-viika GS 69; osobito danu pod tolikim pritiskom gladi treba žuriti sa zakonom Otaca o suvišku GS 69. Treba poštivati običaje manje razvijenih naroda, ali one koji ne odgovaraju suvremenim zakonima treba prilagoditi bdijući da se ne pogoduje lijenosti GS 69. U razvijenijim društvima udruženje društvenih ustanova može se pobrinuti da zajedničko određivanje postane djelotvorno GS 69.
- ODRICANJE:** tiče se općeg svećeništva. LG 10; Krist ga savjetuje, LG 5; uvjet je da bi rasla ljubav, LG 42; put kraljevskog svećeništva, LG 10; potrebno je svećeništvu, OT 9; nužno je u ekumenizmu, UR 7; Crkva ga primjerom treba učiti, LG 8; pobjeđuje kraljevstvo grijeha LG 36; odricanje od vlastite udobnosti, PO 13; vlastitog htijenja. LG 42; odricanje od samoljublja, GS 38; vidi EGOIZAM.
- ODRICANJE:** svijeta po evanđeoskim savjetima PC 5; također velikih dobara LG 46; vlastite volje LG 42.
- OCI:** — *kottitskl:* neka se uvažuje njihove primjedbe u reformiranju kodeksa kanonskog prava CD 44; i u pravljenju pastoralnih i katehetskih direktorija CD 44. 21. studenog odobrili su popratnu bilješku Konstitucije o Crkvi LG 215; i Dekret o ekumenizmu UR 27; 28. listopada odobrili su dekrete o biskupima, redovnicima, izobrazbi svećenika, deklaracije o kršćanskom odgoju i nekršćanskim religijama CD; PC; OT; GE; NA, 18. studenog odobrili su Konstituciju o Objavi DV i Dekret o laicima AA; 7. studenog odobrili su Deklaraciju o vjerskoj slobodi i Dekrete o misijskoj djelatnosti Crkve i o prezbiterima DH; AG; PO; i Konstituciju o Crkvi u suvremenom svijetu GS.
- *Crkveni:* o tradiciji DV 8; o evanđeoskim savjetima LG 43; duhovnost Istočnih Otaca liturgijska baština UR 13; vlastite discipline UR 16; utjecaj na teologiju UR 17; u sjemeništima treba studirati Oca OT 16; preporuČa se prezbiterima PO 19; koriste poznavanju Svetog Pisma DV 23; treba preurediti čitanja časoslova iz Otaca SC 92.
- OČINSTVO:** — *tjelesno:* očinstvo i majčinstvo su dar; vidi RODITELJI, rađanje djece.
- *Duhovno:* služba biskupa i svećenika je očinska služba LG 21; PO 9; patrijarhe predstoje kao oci OE 9; svećenici trebaju štovati biskupe kao oce LG 28; a laike neka ljube očinskom ljubavlju LG 37; prezbiteri duhovno „rađaju krštenjem i poukom LG 28; treba ih Častiti ainovskom ljubavlju kao oce PO 9; celibat je u pri-
- log očinstvu u Kristu PO 16; koncil se očinskim osjećajem odnosi prema lakima AA 17.
- OGANJ VJEČNI:** zli i lijeni su određeni za oganj vječni LG 48.
- OGRANIČENJE BROJA DJECE:** može biti neophodno barem privremeno GS 51. Ako se kviri upotreba ženidbenog dobra dolazi u opasnost dobro vjere i dobro djece GS 51; odatle problem čijem se rješavanju daju nečasni odgovori sve do pobačaja i čedomorstva GS 51. Teškoća se ne može rješavati subjektivnom nakanom nego objektivnim kriterijima GS 31.
- Nije dopušteno ći pravcima koje odbacuje crkveno učiteljstvo GS 51. Građanska vlast ne može određivati broj djece GS 87. Odluka o broju djece ovisi samo o sudu roditelja GS 87.
- Bračne drugove treba obavijestiti o dopuštenim sredstvima GS 87.
- OHOLOST:** uzrok društvenih poremećaja GS 25; korumpira ljudsku radinost GS 37; uzrok međunarodne nesloge GS 83.
- OPĆB DOBRO:** je skup uvjeta po kojima zajednica i pojedinci brže i potpunije postižu savršenstvo DH 6; GS 26; 74; zbog čovjeka je, a ne obratno GS 26; Crkva priznaje njegovu nužnost GS 42; treba ga svakako promicati GS 26; njegovo postizanje traži razgovor GS 23; čak i pod lošom vlašću ne treba odbiti što traži zajedničko dobro GS 74; svaka dobra uprava mora upoznati njegovu nužnost GS 42; temelj je vjerske slobode DH 7. Postoji vremenito i duhovno PO 7; GE
- Ne pripada samo građanskom društvu, nego i Crkvi PO 10; Crkvama CD 37; čitavom ljudskom rodu GS 26; 59; 78. Politička zajednica mora upoznati opće dobro GS 74; građanski autoritet je zbroj općeg dobra GS 74.
- Država se mora pobrinuti za odgoj zbog zajedničkog dobra GE 3; pomagati bdijući nad sredstvima društvenog saobraćaja IM 12; može izvlašćivati zbog zajedničkog dobra GS 71.
- Opće dobro Crkve zahtijeva da se preuredi raspodjela prezbitera PO 10; opće dobro dječjeze je na brizi biskupu PO 9. Iz međuovisnosti država proizlazi opće dobro čovječanstva GS 26; svaka skupina toga mora biti svjesna GS 26; naročito u nerazvijenim krajevima neplodna dobra i uskraćivanje pomoći vode u opasnost opće dobro GS 65.
- Vode naroda trebaju biti svjesni općeg dobra svoga naroda i promicatelji općeg dobra cijelog svijeta GS 82.
- Privatno vlasništvo se ne može upotrebljavati protiv općeg dobra GS 71; u nagrađivanju rada mora se voditi računa o općem dobru GS 67; također i u sudjelovanju u ekonomskim ulaganjima pomoću udruživanja radnika GS 68. Građani moraju pružiti materijalnu i osobnu pomoć zajedničkom dobru GS 75; imaju pravo i dužnost glasati o zajednič-

kom dobru GS 75; Izvršavanje njihovih prava može te suspregnuti na neko vrijeme zbog općeg dobra GS 75.

OPRAVDANJE: iz vjere u krštenju UR 3; Krist je uskrnuo radi našeg opravdanja LG 9.

OPSLUŽIVANJE: regule 1 konstitucija PC '4.

ORDINARIJ: — prosuđuje o mogućnosti da laici poslužu sakramentale SC 79; u pojedinim slučajevima može dozvoliti narodni jezik za časoslov SC 101; neka promiče sakralne umjetnosti SC 124; neka bdije da se ne otuđuju sakralne stvari SC 126; u određeno vrijeme neka saziva misionare AG 24.

— *Mjesta:* i preuređenje krštenja SC 68; suradnja s nekatoličkim zajednicama AG 15; izuzetost redovnika od jurisdikcije mjesnog ordinarija LG 45; redovničke ustanove u misijama AG 32; inkardiniranje i raspodjela svećenika PO 10; obnova redovničkog života PC 4; sakralni i dragocjeni predmeti SC 126; katoličke ikole CD 35; i redovnička zvanja PC 24.

Biskupov vikar koji ima dužnost mjesnog ordinarija za strani obred u biskupiji CD 23.

ORUŽJE — trajno povećanje škodi političkoj ravnoteži, GS 81.

OSJEĆAJ: i— *vjere:* svih vjernika od biskupa do posljednjeg laika LG 12; očituje nepogrešivost zajednice vjernika LG 12; potiče je i podržava Duh Sveti pod vodstvom učiteljstva LG 12; laici opremljeni osjećajem vjere LG 35; kršćanski osjećaj u pitanjima braka GS 52.

OSJEĆATI S CRKVOU: izvor obnove redovničkog života PC 6.

OSKUDICA SVEĆENIKA: ne smije biti uzrok popuštanja u izboru OT 1; prezbiteri trebaju biti spremni da rado idu u krajeve gdje je oskudica klera PO 10; redovnici, izuzevši čisto kontemplativne, zbog nedostatka klera mogu od biskupa biti privremeno pozvani u pomoć CD 35.

OSOBA: — *ljudska:* uzdiže se njezino dostojanstvo DH 1; 3; GS 12; 27; 40; 46; 63; 91; ista je u muškarcu i ženi GS 49; uzvišena GS 26; duhovna GS 23; treba je pravo gledati UR 12; po njoj je čovjek obdaren slobodom i odgovornošću DH 2; GS 61; upozna se Božjom riječi i razumom DH 2; 9; poštuje ju sam Bog i Krist; DH 11; evanđelje je postavlja na sigurno GS 41; Crkva je štiti GS 40; svi jest o dostojanstvu osobe danas raste DH 1; GS 26; 73; predmet je razgovora u svijetu GS 40; ljudska osoba ima prava i dužnosti DH 6; 14; sve vlasti trebaju priznati prava GS 42; štiti GS 25; izlagali su ih rimski pape DH 1; ljudska osoba ima pravo na slobodu DH 1; CD 12; AA 8; njezino dostojanstvo je temelj slobode DH 1; GS 17; posebno vjerske slobode DH 1; 2; 3; ljudska osoba je autor, središte i svrha društvene ekonomije GS 25; 63; potrebna je društvene povezanosti GS 25; obdarena je svijetlu bratstva, Bog ju je usadio, Krist uzdigao GS 61; kroz č-

tav politički život mijenja se svijest dostojanstva ljudske osobe GS 73; kultura je povezana s ljudskom osobom GS 53; cjelovitu osobu i njezinim sposobnostima treba njegovati GS 56; 61; kultura je sredstvo za cjelovito savršenstvo ljudske osobe GS 59; pravo na kulturu odgovara njezinu dostojanstvu GS 60; dostojanstvo ljudske osobe vrijeda se raznim manama pojedinačnim i društvenim GS 27; raznim diskriminacijama GS 29; nečasnim kontracepcijskim sredstvima GS 51; krivim političkim oblicima GS 73; ljudska osoba napreduje po evanđeoskim savjetima LG 46; poslušnošću dozrijeva PC 14; usavršava se mudrošću GS 15; njezino savršenstvo se odnosi na dobro društva i čovječanstva GS 59; biskupi se moraju brinuti za prava ljudske osobe CD 12; vidi PRAVA. OSOBNOST: svijest osobnosti kod omladine AA 12; modernog čovjeka GS 41.

OSNIVAČI REDOVA: redovničke ustanove rastu prema duhu osnivača LG 45; treba sačuvati duh osnivača PC 2.

OTAC VJEČNI: počelo bez počela AG 2; poslao je Sina LG 3; u kojem je htio imati svu puninu LG 66; vidi MISLIJA. Otac je milosrda LG 56; ljubav Boga Oca je izvorna ljubav iz koje proizlazi »zapovijed Očeva« AG 2; sasvim slobodno je stvorio svijet, uzdigao čovjeka na sudjelovanje u božanskom životu, pale nije napustio, znao je i predodredio izabrane, sazvao je Crkvu LG 2. Isus Krist Sin Oca LG 27; 57; čini volju Očevu LG 40; sluša Oca LG 46; prikazuje se Ocu LG 28; B. D. M. preljublje-na kći Očev« LG 53 čini volju Očevu LG 64; rodila je Sina Očeva LG 63; stajala je u hramu Očevu LG 61; poziva vjernike na Očevu ljubav LG 65; vjernici se Ocu pokoravaju i klanjaju mu se LG 4; i teže k savršenosti kako je on savršen LG 11; djevičanstvo je dar Boga Oca LG 42 vidi ZAPOVIJED OČEVA.

OTAJSTVO: — *ljubavi nebeskog Oca:* vjerom s njim komuniciramo GS 13; 93.

— *Spasonosno Kristovo:* otajstvo Kristovo odnosno povijest spasenja SC 35; OT 16; dotiče se povijesti cijelog čovječanstva OT 14; u njemu se pokazuje novi čovjek AG 12; molitvom se sve bolje prozire PO 14; u misijama ga treba duboko tu mačiti AG 21; propovijedati AG 13; 24; istraživati AG 26.

— *Večere Gospodnje:* slavi se među okupljenim vjernicima LG 26.

— *Božanskog savjeta:* pristupa mu se razmatranjem GS 15.

— *Kristove ljubavi:* očituje se preko kršćanskih supruge GS 52.

— *Crkve:* široko je LG 1; 93; GS pogl. IV. novo paralelno promatranje GS 40. Otajstvo Krista i Crkve UR 4; uzor otajstva Crkve Je presv. Trojstvo UR 2; Crkva se upriličuje otajstvu Utjelovljene Riječi LG 8; otajstvo Crkve u njezinu osnivanju LG 5; evanđelje povezuje s otajstvom Crkve LG 44; u otajstvu: Crkve prethodi B., D. M. LG 63.

- *Euharistija*: SC 57—58; u miti le pro-
lašava Kristovo otajstvo LG 28; otajstvo e
vječere Gospodnje LG 26.
- *Kričanske vjere*: u odnosu na kultura
GS* 57; euharistija je otajstvo vjere SC
48.
- *Čovjeka*: Kristom se osvjetljuje otajstvo
čovjeka; zagonetka boli i smrti GS 22;
zavjetuje u otajstvu utjelovljene Riječi
GS 22; nelskazivao otajstvo ljudskog
postojanja objekt svake religije NA 1.
- *Smrti i uskrsnula*: prihvaća se vjerom
AG 15.
- *Vameno* vidi VAZMENO otajstvo.
- *Spasjenja*: OE 2; AG 25; OT 14.
- Otajstvo spasjenja i žlvou AG 10; otajstvo
spasjenja 1 obnove ispunjeno je u Kristu
umrlom i uskrsnulom AG 5.
- *Utelovljene Riječi*: u otajstvu Utje
lovljene Riječi zasjalo je otajstvo čovjeka
GS 22; njime se Crkva upriličuje Kristu
LG 8.
- OVCINJAK**: — Crkva je ovčinjak LG 6.
- PARTIKULARIZAM**: treba ga izbjegavati
u misijama AG 22; OT 2.
- PASTIR DOBRI**: primjer biskupu LG 27;
Krist pastir i glava LG 28.
- PASTIRI**: — pastiri i učitelji LG 32; raz-
likuju se od vjernika UR 5; laika LG 30;
37; službenici su Kristovi i djelatnici
otajstava Božjih LG 21; 24; biskupi su
pastiri LG 18; 21; 22; 24; 26; 37; pastiri
Crkve LG 20; Kristova stada LG 41;
pastiri dula SC 100; 114; sakralni su
pastiri IM 3; 13; LG 37; SC 35; tijelo;
pastira LG 23.
- *Betelemski*: Marija im je pokazala
rođenog Krista LG 57.
- PASTORALNA**: askeza PO 13; briga IM
19; konstitucija o Crkvi u svijetu GS 1-33;
direktori CD 40; svrha II vatikanskog
koncila PO 12; instituti OT 22; obuka OT
19—21; služba biskupa CD 1—44; djelo
PO 13; praksa OT 12; briga OT 19; novi
putevi PO 13; 15; 22.
- PATRIJARSI**: — *Istočni*: Imaju pravo nad
biskupima i metropolitima OE 7; 11;
predsjedaju području odnosno obredu OE
7; na čelu je patrijarhata kao otac i
glava OE 9; svi su jednaki makar ostaje
prednost časti OE 8; rješenje crkvene
komunije s rimskom stolicom UR 13; na
njih spada pravo da određuju upotrebu
jezika u liturgiji OE 23; postoje privilegiji
1 prava koja su važila i prije dijeljenja s
rimskom stolicom OE 9.
- *Starog Zavjeta*: začeci vjere kod patri-
jarha SZ NA 4.
- PAVAO APOSTOL**: njegove poslanice po-
tvrđuju riječi Kristove 1 nauku bolje
objašnjavaju DV 20.
- PEDAGOGIJA**: božanska u oekršćanskira
religijama koje vode k Bogu AG 3;
ljudska: vještina odgajanja AA 30; za-
htijeva učitelje Izvršne u pedagoškoj vje-
štini GE 12; u sjemeništima je treba
usavršiti novim pedagoškim otkrićima OT
11.
- PEDAGOŠKO UMIJEĆE**: — 1 apostolat
laika AA, 13.
- PEDESETNICA**: poslan je Duh Sveti LG 24;
daje se dar Duha Svetoga LG 59; svečano
se očituje sakrament spasjenja LG 59;
Crkva se javno očituje AG 4; SC 6;
započinje javno propovijedanje evanđelja
AG 4; nadvladava se babilonski
nesporazum AG 4; Apostoli su za vječnost
potvrđeni u tvojoj misiji LG 19; AG 4;
započinju Djela Apostolska AG 4.
- PERSONALIZACIJA**: i socijalizaciji GS 6;
odnos između socijalizacije i autonomije
osobe GS 75.
- PETAR APOSTOL**: t ostalim Apostolima
tvori jedan kolegij LG 22; kojemu sam
predsjeda UR 3; AG 38; ima primat OE 3;
7; stijena je 1 ključar Crkve LG 22; pod
vodstvom Duha Svetoga koji mu je obećan
LG 25; Petrova stolica predsjedja skupu
ljubavi LG 13.
- PETROVA STOLICA**: predsjedja u ljubavi
cijeloj zajednici LG 13.
- PISMO I PREDAJA**: predaje bilo govorom
bilo pismom DV 8; tijesno su povezane DV
9; to je riječ Božja pisana 1 prenesena DV
10; jedan polog vjere DV 10; jedno pravilo
vjere i morala DV 21; u njima se nalazi sve
što Crkva jest 1 sto vjeruje DV 8; one su
ogledalo u kojem Crkva promatra Boga
DV 7; koncil uči oslanjajući se na njih LG
14.
- PITANJE**: — *vojno*: jedno je za pravednu
obranu a drugo za upokoravanje GS* 79;
tko to vodi mora znati za odgovornost
pred totalnim ratom GS 80;
- *Monetarno*: neka se ne gleda samo
interes vlastitog naroda nego da se ne
škodi drugima GS 70; treba se brinuti
da oni koji ekonomski loše stoje, pro
mjenom valute ne odu u propast GS 70;
— *Vruitveno pitanje*: neka te obnovi
nauka i djelatnost Crkve u socijalnim
pitanjima UR 6; svi kršćani trebaju su
radivati da te primjenjuje evanđelje oso
bito tamo gdje postoji socijalna evolucija
UR 12; pravda i jednakost su načela
društvenog života GS 63; 66.
- PJEVANJE**: Grgursko je pjevanje vlastito
rimskoj liturgiji SC 116; treba Ispuniti
tipsko izdavanje knjiga grgurskog pje-
vanja SC 117; ne isključuju se ni ostale
vrste pjevanja osobito polifonija SC 116.
Treba njegovati religiozno narodno pje-
vanje SC 118; također 1 u liturgijskim
činima SC 118.
- Kakvi trebaju , biti načini pjevanja SC
121.
- PLOD** — ■ *vjere*: slava Božja, zahvaljivao)?,
pravednost, ljubav UR 23.
- *Duha Svetoga*: slijedi svetost LG 38;
39; 40.
- PLURALIZAM**: postoji u mnogim gradan-«
tkim društvima GE 6; protivnik je mono-
polu nad školama GE 6; o njemu treba
voditi računa građanska vlast GE 7.
- POB02NOST**: pobožne vježbe SC 17; OT 8;
prema Bogu GE 3; -prema B. D. Mariji
LG 53; prema domovini GS 73; dje-

U pobožnosti odnosno ljubavi CD 17; pobožne prakse PO 14; obitelj se pobožnošću oživljava OT 2; pobožnost treba biti u kandidatima za svećeništvo CD 31; sam Krist je izvor pobožnosti LG 67; liturgija pobožnošću tvori slogu SC 10; zahtijeva pobožnost 1 red SC 29; ča-soslov izvor pobožnosti SC 90; sakralna umjetnost se slala s pobožnošću SC 122; red mise olaklava pobožno sudjelovanje SC 50; sjemeniu neka njeguju pobožnost OT 11; ne sastoji se u sterilnom i časo-vitom afektu niti u ispraznom vjerovanju nego u vjeri koja prati sinovsku ljubav I slijedenje kreposti LG 67; OT 8.

Ne postoji samo liturgijska, ipak i ne-liturgijska mora voditi k liturgijskoj SC 12.

— *Marijanska*: preporuča se svećenicima PO 18; sjemeništarcima OT 8; vjernicima LG 67; postoji kod odijeljene braće LG 15; UR 15; CE 30.

PODIJELJENOST KRŠĆANA: smetnja Crkvi UR 4; uštrb evangelizaciji AG 6; proturječi volji Kristovoj koji nije podijeljen UR 1; sablazan Je svijetu UR 1; mora se ukloniti AG 29. Podijeljenosti se međusobno razlikuju po porijeklu, vremenu i mjestu UR 13. Izvanjski uzroci istočnjačke podjele i različit način promatranja apostolske predaje; nedostatak međusobnog razumijevanja i ljubavi UR 14.

Zapadne crkvene zajednice razlikuju se od katoličke Crkve a i međusobno UR 19.

POGANI: svi su pozvani u Crkvu LG 7; 13; treba ih dovesti k spoznaji istine AG 42; mladice treba ucijepiti na dobru maslinu NA 4; u njima se putevl Božji pokazuju DV 14.

Kršćani moraju raditi ne vrijeđajući Židove i pogane AG 41; s dobrim razumijevanjem S poganima NA 5. Evandeoski glas joi nisu čuli ili Jedva Jesu 2.000.000.000 ljudi AG 10. Kod pogana se nalaze sjemenja Riječi: bogatstva dana od Boga treba pročistiti AG 11; darove milosti i istine treba osloboditi od okužeoosti AG 9; odgojem za pravog Boga i evandeoskom pripremom AG 3.

POHOD PRESVETOM SAKRAMENTU: posjet i osobni kult euharistije preporuča se prezbiterima PO 18.

POKORA: prezir grijeha kao uvrede Bogu SC 109; krepost vlastit« redovnicima PC 33; trajno [Je Crkva nastavlja LG 8; izvanjska I unutarnja, pojedinačna I društvena SC 110; preporuča se laicima AA 16; djela pokore i milosrda SC 103. Korizmena pokora priprema za krštenje i posvećuje vjernike LG 49; također vanjska i društvena SC 110; treba je preurediti SC 109.

POKORNIČKA PRAKSA: trebaju Je nje-govati pokrajinski biskupski skupovi SC 110.

POKRAJINE: *crkvene*: uspostava se pro-suduje prema apostolatu CD 39; gdje se

vidi korist neka se crkveni dijelovi slože U crkvene pokrajine CD 40.

— *liturgijene*: žele sudjelovati u političkom životu GS 19; Zele urbanizaciju i industrijalizaciju GS 6; ekonomski sve vile ovise GS 19; trebaju ih pomagati razvijene GS 85; 86; alt treba prilagodavati običaje i sprečavati lijenost zbog pomoći GS 69; njihov razlog je u sku pljanju dobara GS 70; latifundije treba preurediti GS 71; treba pomagati među narodne katoličke institute koji se tiču te stvari GS 90; ekonomski siromašniji mudrošću su bogatiji GS 15.

POKRET: — *biblijski*: UR 6. —

Liturgijski: UR 6.

— *Ekumenski*: proizašao iz upoznavanja sablazni i razdora podijeljenosti protiv volje Kristove, usmjeren je k uspostavi jedinstva kršćana UR 1.

Ne samo kod pojedinih osoba nego i u zajednicama UR 1.

Podrazumijeva pothvate i djelovanje; uzdržavanje od lažnih predrasuda; pozitivnim dijalogom, molitvom, vlastitim preispitivanjem i reformom UR 4. Duša cijelog pokreta je svetost s molitvom odnosno duhovni ekumenizam UR 8.

Joi se nije posvuda razvio pokret UR 19.

POLEMIKA: isključuje se u teologiji, što se tiče odnosa s odijeljenim Crkvama; škodi ekumenizmu UR 10.

POLIGAMIJA: zabranjuje te GS 47.

POLITIČKA RAVNOTEŽA: po sebi još uvijek nije mir GS 78; škodi joj trajno povećanje naoružanja GS 81,

POLITIČKE PARTIJE: normalne su zbog normalne različitosti mišljenja u političkim pitanjima; traže opće dobro kojemu ne smiju pretpostaviti vlastitu korist GS

POLITIČKI OBLICI: mogući su različiti GS 74.

Osuduju se totalitarni oblici GS 75; diktatorski, koji vrijeđaju prava ljudi i skupina GS 75.

POLITIČKO UMIJEĆE: — istovremeno najteže i najplemenitije GS 75.

POLITIKA: političko umijeće, vidi nav. mj. vlast, vidi nav. mj. zajednica, vidi nav. mj. Odgoj GS 75; djelovanje GS 73; politički oblici vidi nav. mj. hrabrost GS 75; struktura GS 75; život GS 73.

POLOG VJERE (depositum fidel): Riječi Božje GS 33; Jedan je, sačinjen iz Svetog Pisma i svete predaje DV 10; iz kojeg se crpu načela religioznog I moralnog reda GS 33; Crkva ga. treba čuvati GS 33; iz Jednog pologa Crkva crpi božanska objavljenja DV 10. Drukčiji polog zadržava drukčiji način izražavanja UR 6; 17; GS 62.

POLJOPRIVREDA: čovjek obrađuje zemlju po preporuci Božjoj GS 57. U mnogim krajevima zemljoradnja je u opasnosti pa je nužno da se počnu uvoditi novine GS 66.

- POLJOPRIVREDNICI:** mladi posebno trebaju usavršavati, profesionalnu stručnost GS 66.
Trebaju ih odgajati da povećavaju proizvodnju i prodaju, da usvajaju nova nužna dostignuća i da prime odgovarajuću nagradu GS 66.
- POMAZANJE:** bolesnika (posljednje); ka da se pojavi opasnost od smrti ili od starosti SC 73; neka se ne daje samo u zadnji čas SC 73; služba pomazanja sa molitvama prezbitera i vjernika LG 11; mazanje uljem bolesnika PO 5; pomaza nje i molitva kojima se bolesnici preporučuju Bogu LG 11; neka se radije govori o pomazanje bolesnika, nego posljednja po mast SC 37.
- POMOĆ:** moralna i duhovna AA 7; duhovna i materijalna LG 23; GS 85; 86; osobna CD 6; AA 14; PO 16; GS 88; u apostolskim stvarima CD 30. Bolesnicima, siromasima itd. PC 13; PO 8; AA 7; 8; 31; GS 69-88, Poljoprivrednicima GS 66; biskupiji CD 28; siromašnim Crkvama LG 23; porobljenim biskupima CD, 7; međunarodnim katoličkim institutima GS 90; misijama AG 36; 38; 39; 41; LG 23; papinskim djelima AG 38.
Preporuča se nerazvijenim narodima: mora biti, bez pohlepe GS 85; tako da se ne navode na nerad GS 69; ekonomskom kooperacijom GS 41; prvenstveno od razvijenih naroda AA 8. Siromašnim svećenicima LG 28; PO 8. Sjemeništarcima OT 3. Siromašnim studentima GE 10. Crkva pruža opću pomoć spasenja UR 3; AG 6.
- PONIZNOST:** Krist je zasniva na ljubavi jer je blaga i ponizna srca DH 11; AG 24; uči je LG 8; 41; 42; i naređuje LG 5; traži se u ekumenizmu UR 7; i u ekumenskom dijalogu UR 11; poniznost Kristovu treba nositi na tijelu UR 4. Poniznost Crkve LG 3; Petrova nasljednika, biskupa LG 41; CD 13; 13; svećenika PO 15; redovnika LG 16; PC 5; 9; 14; vjernika LG 36.
- PONTIFIKAL RIMSKI:** SC 80.
- POREZI;** neka se pravedno raspodjeljuju GS 30.
- POSŁANICI RIMSKOG PAPE:** službu treba točnije odrediti CD 9. Nisu po pravu članovi biskupske konferencije CD 38.
- POSŁUŠNOST:** — mnogo ih je koji u Ime slobode odbacuju svako pokoravanje i dužnu poslušnost DH 8; treba se pokoravati zakonitoj vlasti DH 8; poslušnost mora biti odgovorna PC 14; PO 15; poslušnost snaži slobodu LG 43; poslušnost Crkve prema primjeru Kristovu AG 5; naročita krepost Kristova službenika AG 24; poslušnost redovnika, vidi: EVANĐEOSKI SAVJETI.
— *Slitapa:* ne opravdava slobodne postupke suprotne miru GS 79; niti se smije pokoravati onima koji istrebjuju narode, nacije, etničke manjine' GS 79.
— *Kristova:* LG 37; 43; 46) AG 5; 7;
- 24; PO 15; Pismima prikazana PC 14; Krist je svojom poslušnošću otkupio ljudski rod.
— *B. D. Marije:* u navještenju LG 56; pod križem LG 61.
— Crkve AG 5.
— *Redovnička:* posvećivanje Bogu vlastite volje i žrtvovanje po primjera Kristovu PC 14; ujedinijuje volju spasonosnoj volji Božjoj PC 14.
Prema redovničkim starješinama kao Božjim zamjenicima po normama konstitucije PC 14; starješine trebaju rado saslušati podložnike, čvrstom vlašću određivati i zapovijedati PC 14. Ne ranjava, nego omogućuje zrelost slobodnoj ljudskoj osobi PC 14. Biskupi trebaju podržavati redovničku poslušnost u biskupijskoj službi, prema redovničkim starješinama CD 35.
— *Svećenička:* treba biti odgovorna i dobrovoljna PO 15; priznavati u biskupu Kristovu vlast PO 7; traži se zato što se svećeničke službe hijerarhijski izvršavaju OT 9; PO 15.
Posvećuje Bogu vlastitu volju u, duhu vjere kroz poslušnost prema papi i biskupima PO. 15; prezbiteri mogu izložiti svoje stvari, tražiti nove putove, u poniznosti i odgovornoj poslušnosti spremni podložiti svoj sud PO 15; potreban je odgoj za poslušnost iz unutarnjeg osvjedočenja OT 11.
— *Vjernika:* LG 41.
- POSŁUŠNOST VJERI:** — volje i razuma DV 5; slobodna poslušnost onoga koji vjeruje DH 10; poslušnost vjeri od Duha je Svetoga AG 15.
— *Reliiozna:* prema redovitom autentičnom učiteljstvu postoji poslušnost volje i razuma; dužna je prema biskupu kao autentičnom učitelju stada a posebno rimskom papi, i kad ne govori ex cathedra LG 25.
- POSŁJEDICE GRIJEHA:** tjelesna pobuna GS 14; potamnjenje razuma GS 15; ranjena volja GS 78; i sloboda GS 17; oštećena ljudska radinost GS 37; borba s vlastima tmine GS 37; ranjavanje Crkve LG 11; borba sa društvenim posljedicama grijeha SC 109; društveni prevrati su posljedice oholosti i egoizma GS 25.
- POSŁJEDNJE POMAZANJE:** bolje se kaže: bolesničko pomazanje SC 73; nije samo za one koji su na krajnjoj granici živou SC 73; prikladno, je da se daje kada čovjek zbog dobi ili ostarjelosti dođe ti trajnu opasnost smrti SC 73. Ovim sakramentom cijela Crkva preporuča bolesnike Bogu LG 11. Ovaj se sakrament daje nakon Ispovijedi a prije Popudbine SC 73. Broj pomazanja se prilagođuje potrebama SC 75. Treba preurediti molitve SC 75.
- POST:** sveti važmeni SC 110; muslimanski NA 3.
- POSVEĆENJE:** — *Biskupsko,* ruke mogu polagati svi prisutni biskupi SC 76. Stari liturgijski obredi za posvećenje biskupa označavaju kolegijalnost LG 21.
— *Djevičica:* treba preurediti ofceted rimskog Pontifkala SC 80.

POTVRDA: upriličuje 1 prtljelovljuje Kri-
stu AG 36; obilježava PO 5; udružuje t
mističnim Tijelom Kristovim PO 5; daje
savršeniji vez a Crkvom LG 11; daje
posebnu snagu za svjedočenje o Kristu te
širenje i obranu vjere LG 11. Izvorni
službenik je biskup LG 26; u Istočnim
Crkvama prezbiteri valjano potvrđuju
krizmom OE 13; treba obnoviti staru
disciplinu o službeniku OE 13. U latinskoj
Crkvi treba preurediti obred SC 71;
potvrdi prethodi obnova krsnih obećanja
SC 71; može se podjeljivati u misi i izvan
mise SC 71.

POUCLJIVOST: hijerarhije prema Duhu
Svetom LG 45; prezbitera prema Duhu
Kristovom PO 12; u Duhu Svetome PO
18; nasljedujući poučljivost B. D. Marije
PO 18.

Bračnih drugova prema Bogu i Učitelj-
stvu Crkve GS 50.

POUZDANJE: za spasenje je LG 55; zbog
riječi Kristovih PO 22; djetinje prema, B.
D. M. OT 8; treba propovijedati sa svim
pouzdanjem DH 14; kao ito su či-+ nili
apostoli pouzdajući se u snagu riječi Božje
DH 11; 14.

Pouzdanje biskupa CD 13; svećenika u
njihovim teškoćama PO 22; misionara AG
6; pouzdanje starijih u mlade AA 12;
mladih u odrasle AA 12; međusobno
naroda GS 82.

Pouzdanje prema učiteljima u sjemeništu
OT 22; pouzdanje u egzegete DV 23.

Posebno pouzdanje u današnje pronalaskе
GS 57.

Pouzdanje u božansku providnost u vezi
broja djece GS 50.

POVLJEST: — *dogmi:* treba biti o svjetlu
opće povijesti Crkve OT 16.

— *Crkve:* opća povijest OT 16; historij
ska činjenica Crkve GS 44; u apostol
skom vremenu PC 15; DV 19; 20; DH
11; Po 21; počeci Crkve AA 8; AG 13;
PO 16; 21.

Od početka povijesti Crkva je propovije-
dala Krista GS 44; AG 5; tokom vremena
imala je mana GS 43; svade * muslimanima
NA 3; prilagodavala te kulturama GS 58.

Povijest apostola« laika AA 1; celibata PO
16; evanđeoskih savjeta PC 1; koncila CD
36; života svetaca SC 92; istočnih Crkava
OE 9. Odnos povijesti Crkve prema
teologiji OT 16; treba je predavati vodeći
računa o otajstvu spasenja OT 16.

— *Čovječanstva:* uči će u novu dob GS 4;
njezin je cilj Krist GS 45; njezin Gospodin,
Bog GS 41; počinje od Kristova otajstva
OT 14; remeti se grijehom GS 40;
nadvladava se borbom protiv vlasti tame
GS 37; čovjek poznavajući povijest nadilazi
vrijeme GS 5; povijest čovječanstva mnogo
pridonosi poimanju promjena i evolucije
GS 54.

— *Filozofije:* treba je tako predavati da se
istinito odobrava a zablude otkrivaju i
pobijaju OT 15.

— *Religija:* OT 16; AG 34; SČ 40. —

Spasenja: Bog je njezin gospodar GS 41;

Bog ju zaštićuje DV 2; 15; SC 6;

102; teološke discipline trebaju imati kon-
takt sa poviješću spasenja OT 16.

POZITIVNO PRAVO: neophodno Je za su-
radnju građana GS 75.

PRARODITELJI: Bog se objavio prarodi-
teljima DV 3.

PRAVA: — *skupina:* osnovna ranjava eko-
nomski liberalizam GS 65; mora ih štiti
država GS 75; ranjava ih" totalitarizam i
diktatura GS 75. Prava reprezentativnog
udruživanja GS 68.

— *Obitelji, nepovrediva:* mora ih priznati
svaka vlast GS 42.

Pravo na osnivanje obitelji GS 26; pravo
posjedovanja GS 69; pravo djece i rodi-
telja na odgoj GB 1; na kršćanski odgoj
GE 2; na vjerski 1 moralni odgoj GE 2;
pravo na određivanje broja djece GS 50.

— *Naroda:* Sveta prava DH 6.

Zbog općeg dobra GS 26.

— *čovjekova sveta prava: općenito:* postoje
DH 6; temeljna su DH 6; GS 29; 42; 65;
68; primarna GE 1; neotuđiva GE 1;
nepovrediva GH 1; 6; GS 26; univerzalna
GS 26.

Nepovrediva su jer su temeljno ukorije-
njena na ljudskoj prirodi GS 29. Moraju ih
štiti Crkva i građanska vlasti DH 6; GS
66; moraju biti dostupna svim ljudima GS
26; bez diskriminacije osoba GS 29.

— *Posebno:* treba tražiti pravo na vjer-
sku slobodu DH 3.

Pravo na društvenu 1 građansku slobodu
treba u religiji gajiti i podržavati DH
2—3; GS 26; 73.

Pravo na djelovanje prema savjesti DH 2;
GS 26.

Pravo na dobar glas GS 26. Pravo na
najnužniji posjed za sebe i obitelj GS 69.

Pravo uzeti od tuđega u skrajnoj nuždi
GS 69; pravo zakonite obrane GS 79.

Pravo na izbor zvanja GS 26; 29; 32.

Pravo na brak i osnivanje obitelji GS 26;

Pravo na odgoj GE 1; GS 26; 29. Pravo na
posao GS 26. Pravo na kulturu GS 9; 29;

60. Pravo na udruživanje GS 68; 73. Pravo
na zaštitu privatnog Života GS 26. Pravo

djece na prihvaćanje i upoznavanje
moralnih vrednota GE 1. Pravo na

slobodno istraživanje GS 59; pravo na

slobodno. raširivanje mišljenja GS 59;

pravo na informaciju o javnim

dogadajima GS 59; pravo na seljenje GS

65; pravo na slobodno glasanje GS 75;

pravo na bilo koju umjetnost GS 59.

— *Političkih stranaka:* također 1 najmanjih
GS 73.

— *Osoba, obitelji društava:* treba ih pri-
znati, čuvati 1 promicati GS 75; osobna,

društvena, kulturna GS 75.

PRAVA NAKANA: nek se ne prlja egoiz-
mom ili nastojanjem za gospodstvom AA

8;

U svećeničkom pozivu OT 6. **PRAVDA:**

dovršeno Kristovo kraljevstvo, kraljevstvo

Je pravde GS 39; LG 36; nova nebesa i nova

zemlja ispunjeni su pravdom LG 48.

- Progon zbog pravde LG 23; 41. Pismo je pogodno za odgajanje u pravdi DV 11.
- PRAVDA:** prvog čovjek* AG 21; GS 23. Treba je ljubiti i gajiti GS 93; trajno te za nju brinuti OT 11; PO 13; slijediti GS 39; unutarnji osjećaj GS 73; živi osjećaj za pravdu iz vjere UR 23. Razdiobna pravda GE 6; konačna CD 11; društvena pravda NA 3; ilre izložena GS 29; društvena pravda među narodima. GS 90.
- Biskupi tu služitelj Duha Svetog i pravde LG 21; služba svećeničica je služba pravde PO 12; treba je trajno njegovati PO 3; u pravdi treba biti ljubav AA 8; GS 30; 72; 90; ono Sto je dug u ime pravde ne prinosi se kao dar ljubavi AA 8.
- Pravda i jednakost GS 66; pravdu i mir treba slijediti GS 38; mir je djelo ljubavi i pravde GS 78; mir je sredeni život u pravdi DH 7.
- PRAVILO VJERE:** Sveto Pismo s predajom je vrhovno pravilo vjere DV 21.
- PRAVOSLAVLJE:** pravoslavna nauka LG 66.
- PRAZNOVJERJA:** neka se vjera očisti od praznovjerja GS 7; neka se liturgija prilagodi i napusti praznovjerne elemente SC 37.
- PREDAJA I PREDAJE:** — *apostolska:* prenoil riječ Božju od Krista i Duha Svetoga apostolima povjereni DV 9; od apostola primljenu i vjernicima predanu DV 8; ustima, primjerom, ustanovama DV 7; pod paskom Duha Svetoga DV 8; oživljava DV 8; prisutna je u cijelom kanonu DV 8; daje razumijevanje Svetog Pisma DV 8; porijeklom, materijom i svrhom čvrsto je povezana sa Svetim Pismima DV 9; sama ne daje sigurnost o cijeloj objavi DV 9; sa Svetim Pismom sačinjava jedan polog vjere, riječ Božju zapisanu i predanu DV 10; kao liva predaja Crkve DV 12; skupa sa Svetim Pismom je vrhovno pravilo vjere DV 21; i temelj teologije DV 24; pisana i predana objava prenosi se po biskupima LG 25.
- *Glazbena:* Crkva ima glazbenu predaju SC 112; narodi u misijama imaju vlastitu glazbenu predaju za društveni i religiozni život SC 119; misionari to trebaju upoznati i u školama promicati SC 119.
- *Posebno:* apostola Pavla, bilo glasom, bilo pismom DV 8; treba poštivati predaju o ulozi D. D. M. LG 53; o kultu svetaca SC 111; o jedinstvu Crkve UR 3; najstarije predaje o patrijarhatu OE 9; o službi biskupa LG 20; Istočna i Zapadna o sakramentu biskupskog reda LG 21; kršćanska o obredu Inicijacije SC 65; Crkve o zaslugama Istočnih Crkava OE 5; o predajama obredima i disciplini istočnjaka OE 6; Crkve o psaltiru SC 91; Istočna i Zapadna o učinku Svetoga Pisma 1 obredima SC 24; zdrava o liturgiji SC 23; sveopće Crkve o časoslovu SC 89; Crkve o sakralnoj glazbi, o latinskom obredu SC 101.
- PREDSTOJNICI:** sakralni LG 27; DV 25. Predstojnici sakralnoga CD 7; 38; pri nji-
- ma je apostolska doktrina DV 25; okupljanje katolika stvara Crkvu koja uči, na Koncilu skupljaju se iz cijelog svijeta; jednodušnost između njih i vjernika DV 10.
- Svećenici redovnici pod svetim predstojnicima CD 34; na biskupskim konferencijama CD 38; Istočnih Crkava CD 38.
- PRELJUB:** Suprotan je bračnji ljubavi GS 49.
- PREOBILJE:** neka ga svećenici upotrebljavaju na dobro Crkve ili siromaha PO 17; Oci su odredili zakon da se daje ne samo iz preobilja GS 69; danas je zakon hitan tamo gdje je glad GS 69.
- PREOBRAZBA:** svijeta po zapovijedi ljubavi GS 38; konačna, sveopća, ali se ne zna kakva će biti GS 39; kulturna GS 4; 73; ekonomska GS 73; društvena GS 4; 73; politička GS 73.
- PRETEČA GOSPODNJI:** zaigrao je u majčinom utrobi LG 57.
- PREUREĐENJE:** — *liturgijske godine* SC 107.
- *Zakona i statuta:* Sto se tiče sakralnih građevina, krstionica, svetohraništa, robe sve to spada na pokrajinski skup biskupa SC 128.
- *Crkvenih fakulteta:* treba preurediti njihove zakone GE 11.
- *Inkardiacije i ekskardiacije:* prastara ustanova mora bolje odgovarati suvremenim pastoralnim zakonima PO 10. — *Svećeničkog odgoja:* pravila svećeničkog odgoja treba u određeno vrijeme preurediti i Sveta Stolica odobriti OT 1.
- *Kontemplativnih ustanova* PC 7.
- *Redovničkih ustanova:* konstitucija, regula, običaja, molitva, ceremonija PC 3.
- *Kanonskog pravilj* Dekret o biskupima i o apostolatu laika su norme za preuređenje CD 44; AA 1.
- *Metoda poučavanja:* filozofije OT 15.
- *Didaktičkih metoda:* OT 17.
- *Reda mise:* jasnija svojstva pojedinih dijelova i međusobna povezanost; čuvajući supstanciju obrede treba ga pojednostavniti, dvostrukosti ukloniti, iskrivljenosti nastale tokom vremena izbrisati SC 50.
- — *Obreda i liturgijskih knjiga:* općenito Sto prije SC 25; strogo prema duhu tradicije SC 4; gdje postoji prava i sigurna korist SC 23; čuvajući supstanciju SC 50; vodeći računa o općoj strukturi i liturgijskom duhu SC 23; vodeći računa o susjednim narodima SC 23; savjetujući se sa biskupima različitih krajeva SC 25; pomažući se stručnjacima SC 25.
- *Posebno:* sakramenata i šakramentala SC 62—63; krsnog obreda SC 67; obreda potvrde SC 71; obreda bolesničkog pomaganja SC 74; obreda popudbine SC 74; obreda vjenčanja SC 77; molitve nad zaručnicom SC 78; šakramentala SC 79; obrednih knjiga SC 79; obreda konsakriranja djevica SC 80; obreda sprovoda SC 81; obreda aahranjivanja djece SC 82; časoslova SC 87; 101; rimskog časoslova SC 90; psaltira SC 91; hmana SC 93. ■
- *Crkvenih studija:* općenito: treba prikladnije složiti filozofiju i teologiju u odnosu na otajstvo spasenja; neka se

uvede uvodni tečaj da omladina bolje ta-
gleda cilj i korist OT 14; doktrinalna
pouka ne smije biti puko saopćavanje poj-
mov, nego pravo formiranje duha OT 17.
Posebno: filozofije OT 15; povijesti filo-
zofije OT 13; teoloških disciplina OT 16;
egzezeze, dogmatike teologije, moralne te-
ologije, kanonskog prava, studija liturgije,
ekumenizma i povijesti religija OT 16.

PREZBITERI: PO 1—22; LG 28; 41; SC 18;
CD 28-32; OT 1-22; AG 39.

— *Općenito:* U red prezbitera se ulazi
Sakramentom reda PO 8; LG 28; PO 1;
postoje biskupijski i redovnički SC 18; LG
28; 41; CD 28; PO 1; međusobno su
ujedinjeni kao suradnici istine PO 8; oni su
živi Kristovi instrumenti PO 12; služitelji
Kristovi PO 2; 5; nastupaju u ime Kristovo
PO 2; djeluju u ime Kristovo AG 39; PO 2;
12; osobito u misi PO 13; poslani su od
Krista PO 15; sudjeluju u Kristovoj misiji
PO 2; Kristovu služnju PO 7; svećenstvu
Kristovu PO 5; 12; 7; 10; sudjeluju u trima
Kristovim službama AG 39; PO 1; 2; oči su
i učitelji Božjeg naroda PO 9; posvećenjem i
kanonskom misijom sudjeluju u službi bi-
skupa PO 7; služnje prezbitera počinje od
propovijedanja evanđelja, crpi snagu iz
žrtve križa i dovršuje se u euharistiji PO 2;
na slavu Boga Oca PO 2; radi Reda i
služenja pridružuju se biskupskom tijelu i
služe cijeloj Crkvi LG 28; slični su Redu
biskupa LG 41; suradnici su mu LG 28; i
savjetnici PO 7; 5; 39; 12; u podređenom
stupnju PO 2; duhovna kruna biskupa LG
41; sa svojim biskupom ima« ju
hijerarhijsku komuniju PO 7; sačinjavaju
jedan prezbiteri LG 28; AG 19; 20; PO 7;
8; priznaju biskupe kao oca LG 28; u
mjesnim crkvama na neki način čine
prisutnim biskupa LG 28; službom i
životom trebaju po Kristu davati slavu
Bogu ocu i ljude privlačiti u božanski život
PO 2; iako su posvećenjem odijeljeni ipak
nisu otuđeni od ljudi PO 3; iako se ne
smiju upriličiti svijetu u ovom svijetu
moraju živjeti i svoje ovce upoznati PO 3;
to ne može biti bez dobrote, iskrenosti,
jakosti, ustrajnosti, pravdnosti, uljudnosti i
ostalih kreposti PO 3.

Službe: služba riječi; propovijedanjem,
evangelizacijom, katehezom, liturgijom riječi
PO 4; posvećivanje po sakramentu krštenja,
pokore, bolesničkog pomazanja, euharistije,
PO 5; potičući sve na opsluživanje dužnosti i
evanđeoskih savjeta, brinući se da Crkva
bude prava kuća molitve PO 5; pastoralnu
vlast trebaju vršiti humano, prema
zakonima kršćanskog života i nauke, kao
odgojitelji vjere PO 6; neka se posebno
brinu za siromahe, omladinu, supruge, i
duhovni napredak redovnika obadva »pola
PO 6; posebno se moraju brinuti za
sajedtvu, također za katekumene i
novoobraćenike PO 6; neka daju primjer
raznim krepostima PO 3; neka u misijama
izgrađuju mlade Crkve AG 16; neka stare i
mlade upravljaju pasucl stado i
propovijedajući onima koji su vani AG 20;
39; PO 4; 6.

Odnos prema drugima: svoju hijerarhijsku
komuniju s biskupima pokazuju koncele-

bracijom PO 7; neka te uspostave skupovi
odnosno vijeća svećenika koji će
predstavljati prezbiteri i pomagati biskupa
a upravljanju biskupijom PO 7; neka U
biskupu gledaju Krista i uza nj pri-aniuju
ljubavju i svećeničkom poslušnošću PO 7;
svećenici ne mogu ispuniti misiju osim u
jedinstvu s biskupom PO 7; sa subracom
tvore jedan prezbiteri PO 8; to se jedinstvo
označava polaganjem ruku i
koncelebracijom na svećeničkom ređenju PO
8; neka biskupijski i redovnički svećenici
suraduju u župskim i iznadžupskim djelima
PO 8; između mladih i starijih PO 8; neka
budu gostoljublivi i dobrotorni osobito
prema svećenicima u nevolji PO 8; neka
pomažu ustanove za *» cljalnu pomoć
svećenicima PO 21; neka mole za svećenike
protivnike PO 8; neka se rado skupljaju za
duhovni odmor PO 8; neka cijene odobrena
udruženja za svećeničku svetost PO 8;
preporuča se barem neki oblik zajedničkog
života ili udruženja PO 8; također i
dobrovoljno siromaštvo PO 17; laike zbog
krštenja neka drže za braću, neka im budu
služitelji, neka upoznaju njihovo
dostojanstvo i poslanje, neka im omoguće
slobodu djelovanja, neka ih rado čuju i
posebne kompetencije priznaju, neka
otkrivaju njihove karizme, upoznaju i
njeguju PO 9; neka im s povjerenjem
predaju službe uz slobodu djelovanja PO 9;
neka brane opće dobro biskupije, tvrde
istinu protiv lažnih nauka, brinu se za
grešnike i otpadnike, neka ne zaborave
odijeljene braće prema ekumenskim
propisima, a također i nevjernika PO 9;
neka vole sve Crkve jer to zahtijeva
sudioništvo u sveopćem Kristovu svećenstvu
PO 10; zbog nedostatka klera, ili bolje
raspodjele apostolata, poštujući pravo
mjesnog ordinarija, mogu napustiti biskupiju
PO 10; stoga neka se preuredi ustanova
Inkardimiranja i ekskardimiranja PO 10;
neka se daje prikladna pomoć PO 19; neka
pomažu svećenička zvanja primjerom
života, duhovnim vodstvom, katehezom,
propovijedanjem, PO 11. *Pomagati**: neka se
prezbiteri hrane Svetim Pismom i
euharistijom, čestom ispo-vijedu,
svagdanjim ispitom savjesti, kultom B. D.
M. i svagdanjim pohodom Presvetome,
duhovnim povlačenjem, duhovnim
vodstvom, razmatranjem i različitim
molitvama PO 18; neka se predaju studiju:
čitanjem i razmatranjem S. Pisma; Otaca i
naučitelja Crkve, dokumenata predaje i
učiteljstva, prvenstveno koncila PO 19; po
teologiji i profanoj znanosti neka postaju
prikladniji za razgovor sa suvremenicima
PO 19; neka budu tečajevi metodologije iz
pastoralne teologije i asketike osobito za
one koji su ređeni pred više godina PO 19;
neka uvijek bude onih koji se dublje
posvećuju teologiji na pomoć kljuru i
vjernicima PO 19; prezbiteri latinskog
obreda ukoliko imaju pravo podjeljivati
krizmu mogu je dijeliti i vjernicima
Istočnih Crkava OE 14. — *Biskupijski*:
Inkardimirani su pojedinačnoj Crkvi CD 28;
imaju prvu ulogu u dušobrižništvu CD 28;
sačinjavaju jedan prezbiteri i jednu obitelj
kojoj je biskup

otac LG 28; imaju dužnosti i nadarblne prema slobodnoj volji biskupovoj uklo-
nivši protivna prava i privilegije CD 28;
suradnici su biskupu u kuriji CD 27: u
pastoralnoj službi župe CD 28; biskup ih
treba zvati na zajednički dogovor o
pastoralu i to u određeno vrijeme CD 28;
Preporuča im se zajednički život CD 30; na
Nju pravo na pravednu plaću o kojoj vjernike
treba opomenuti prema biskupijskim
zakonima PO 20; neka plaća bude tolika da
prezbiteri mogu imati ukućane, pomagati
siromahe i svake godine ljetovati PO 20;
neka se ne priljubljuju uz bogataše, nego
neka ih opominju da svoje obilje stave na
korist Crkve i karitativnih djela PO 17;
neka ništa ne rade' ito od njih može odbiti
siromašne PO 17; neka pastoralnu brigu
povezu ■ misijskom gorljivošću u obiteljima,
školama, kate-hezi, propovijedanju AG 39.
— *Redovnički*: i za njih važi ono što je rečeno
u Dekretu o službi i životu prezbitera PO 1;
redovnici danas posvećeni da budu suradnici
reda biskupa još su značajniji, nego prije CD
34; svećenici tako na neki način pripadaju
dijeccezanskom kleru CD 34; zbog
nedostatka klera i hitnosti potreba svećenici
redovnici, izuzevši čisto kontemplativne,
mogu od biskupa biti pozvani na privremenu
suradnju, uvažavajući svojstva pojedinih
ustanova CD 33; poslani u vanjski apostol' ot
ostaju pod nadzorom i poslušnosti prema
svojim starješinama CD 33; također i izuzeti
redovnici podložni su pojedinim biskupima
prema pravu, ovisno o pastoralnoj službi i
zahtjevima dušobrižnika CD 35; također i
izuzeti su podložni mjesnom ordinariju u
pitanjima kulta, propovijedanja, vjerskog
odgoja, kateheze , liturgijske , pouke,
kleričkog ukrašavanja, djela apostolata CD
33; neka svećenici redovnici suraduju s
biskupijskim svećenicima CD 35.
PREZBITERU: skup ili senat svećenika PO
7; skupa s biskupom LG 28; za pomoć
biskupu u upravi PO 7jnx>ra i biskupom
suradivati u dijecezi CD 11; u mladim
Crkvama sastoji se od domaćih i stranih
svećenika AG 20; formiranje prezbiteri ja
mora biti najvažnija biskupova briga PO

PRIČEST: preporuča se SC 55; po njoj sve-
ćenici i laici imaju vlastiti udio u liturgiji
LG 11; ostaju čvrste odredbe Tri-dentskog
koncila o pričesti pod obje prilike SC 55;
ova se može katkada dopustiti SC 55;
Vidi: KOMUNJA.

PRIJEVODI SVETOG PISMA: još davno su
učinjeni da se omogući širok pristup
Pismu, DV 22; neka prijevodi budu pri-
kladni i pravi, prvenstveno iz izvornih
tekstova DV 22; također u vezi s odije-
ljenom braćom DV 22; neka postoje pri-
jevodi NZ, osobito evanđelja, a dobrim
tumačenjima DV 25; prijevod sedamdeset-
torice DV 22; stari istočni prijevodi i la-
tinski DV 12; latinski prijevod Vulgata
osobito se časti DV 12.

PRILAGODBA: — *Liturgijske godine* SC
107,

— *Zahtjevima vremena*: cilj Koncila SC 1.
vidi PREUREĐENJE.

— *Matih sfemenilta*: ukoliko je nešto od-
ređeno za velika sjemeništa, a odgovara
■ vrši i smislu malih OT 3.

— *Redovničkog života*: vidi niže.
PRILAGOĐENA OBNOVA REDOVNIČ-
KOG ŽIVOTA: — *Opća*: obnova biva
trajnim vraćanjem na izvore kršćanskog
života i prvotni duh osnivača, stoga treba
biti „prilagodena« današnjim uvjetima PC
1; postoji pet načeli PC 2;

— *Duhovna obnova*: obnova ima više nade
u opsluživanju negoli u umnožavanju
zakona PC 4; apostolsko djelovanje treba
da oblikuje religiozni duh PC 8; neka se
članovi sjetu da su se odrekli svijeta i Bogu
posvetili PC 5; nek se vježbaju u
krepostima, osobito poniznosti, poslušno-
sti, jakosti, čistoći, PC 5; neka se predaju
molitvi, pokori i primjermom životu CD 33;
neka slušaju i slijede Krista PC 5; neka
ljube Boga u sakrivenom životu, ljubavlju
prema bližnjemu oživljavaju praksu
savjeta PC 6; neka crpe duh molitve PC 6;
neka svaki dan čitaju i razmatraju Sveto
Pismo, imaju svetu liturgiju i euharistiju
kao izvor duhovnog života PC 6; neka
njeuguju bratsku ljubav, poštivanje prema
starješinama, neka uče sve više osjećati s
Crkvom i njezinom misijom PC 6; misijski
duh PC 20; čistoća je izvrsni dar, znak
nebeskih dobara, sredstvo apostolata, znak
ženidbe Krista a Crkvom, sigurnije se čuva
tamo gdje postoji zajednički život, zahtjeva
fizičku i afek-tivnu zrelost, ne samo
izbjegavanje opasnosti, koje se kao nekim
prirodnim instinktom odbijaju PC 12;
dobrovoljno siromaštvo je sudjelovanje u
Kristovu siromaštvu, ne izvršava se samo
upotrebom dobara prema zapovijedima
starješina, nego trajnim obdržavanjem
zakona rada i pouzdanjem u božansku
providnost PC 13; po primjeru Kristovu
poslušnost je žrtvovanje samog sebe,
ujedinjuje s voljom Božjom PC 14;
starješine moraju biti poučji j ivi prema
Bogu i izvršavati vlast u duhu služenja PC
14; podložnicima trebaju upravljati kao s
Božjim sinovima, poštujući ljudsku osobu
PC 14; neka rado saslušaju članove i
njihovu slogu promiču PC 14; starješine
moraju ostaviti punu slobodu u
sakramentu pokore i ispitu savjesti PC 14;
zajednički život treba po primjeru prvotne
Crkve hraniti evandeoskim naukom,
liturgijom, euharistijom PC 15; izgrađuje
se ljubavlju kojom jedan drugoga prethi
PC 15; neka se članovi cijeli život brinu za
duhovnu, teološku i tehničku kulturu PC
18; neka se starješine pobrinu za
prikladne, i odabrane odgojitelje,
duhovnike i profesore.

— *Pravila posebne prilagodbe*: način ži-
vota, moljenja, djelovanja, treba odgova-
rati fizičkom i psihičkom stanju članova;
neka se prilagodevaju prema duhu pojedinih
ustanova, potrebama apostolata, kul-
ture, društvenih i ekonomskih uvjeta,* oso-
bito u misijama PC 3; AG 40; neka se
preurede konstitucije, običajnd, knjige
molitava i ceremonija PC 3; posebno zbog
apostolata CD 35; u prilagođeni« trebaju
suradivati svi članovi PC 4; su-

rjeine trebaju svoje (lanove savjetovati i slušati PC 4; na kompetentne vlasti spada voditi obnovu PC 4; redovničko . odijelo treba biti jednostavno, ukusno, siromašno, I pristojno, higijensko i prilagođeno mjesnim i vremenskim uvjetima PC 17; ukoliko nije u skladu s ovim normama odijelo, bilo muških bilo ženskih, treba mijenjati PC 17; članovi koji nisu klerici neka se nakon novicijata ne šalju neposredno u apostolat, nego neka se njihova izobrazba produži PC 18; neka preuređenje ne bude čisto Izvanjsko PC 18; članove "fereba poučiti o običajima, načinu osjećanja i mišljenja današnjeg društvenog života PC 18; harmonijska izobrazba pridonosi jedinstvu života među članovima PC 18; misionarski duh treba u svim redovničkim ustanovama čuvati i tako preuređivati da propovijedanje evanđelja bude ito uspješnije PC 20; AG 40; zadržavajući korisne poslove treba napustiti one koji -danas nisu prikladni duhu i izvornim svojstvima ustanove PC 20; AG 40; mogu se uspostaviti savezi među samostanima, unije, udruženja PC 22; potrebne su konferencije odnosno savjeti viših redovničkih starješina koje Sveta Stolica uspostavlja na dobro pojedinih ustanova i cijele Crkve PC 23; CD 35; AG 33.; redovnici trebaju surađivati s klerom i laicima u Vijećima za apostolat, župskim, biskupijskim, međubiskupijskim AA 26; redovnici trebaju surađivati s klerom i laicima u sekretarijatu za apostolat laika AA 26; bilo braca bilo sestre trebaju cijeniti i pomagati pothvat« laika AA 25; redovnici trebaju častiti udruženja koja hijerarhija hvali, preporuča, ustanovljuje AA 21; tako da u apostolatu bude suradnja klera, redovnika, laika AA 23; AG 39—41.

PRINOS VJERNIKA: vjernici ne samo po svećenikovim rukama, nego skupa s njim prinose SC 48; uče • prinositi sebe SC 48; sudjelujući u Euharistijskoj žrtvi, božansku klanicu prinose a u njoj i sebe LG 11; 34; vidi: SVEČENISTVO *opće*.

PRIRODA: odnosno stvorenja: danas su više pod čovjekovim gospodstvom GS 63.

PRIRODA CRKVE: prikazuje se različitim slikama LG 6; i pomoću liturgije SC 2.

PRISUTNOST KRISTOVA U CRKVI: u cijeloj je Crkvi svojim duhom, ujedinjujući je i oživljujući LG 13; 48; 49; GS 45; prisutan je u mjesnim crkvama LG 26; stvara se u udovima Crkve LG: 7; postoji u biskupima po kojima propovijeda, služi sakramente, prtljelovljuje, upravlja, vodi LG 21; trajno je u Crkvi u liturgiji SC 7; i umnožava, se, u misi, u sakramentima, u čitanju Svetog Pisma, dok Crkva moli i pjeva SC 7; kroz evanđelje se nrviješta SC 33; u misi je prisutan kroz osobu službenika a posebno pod euharistijskim prilikama SC 7; tu se prinosi Ocu kao neokaljana žrtva LG 28; na ekumenskom molitvenom skupu prisutan je Krist UR 8.

PRITJELOVITI SE: — Kristu: prtljelovljuje se opravdani iz vjere krštenjem UR 3; svi vjerni Krštenjem, Potvrdom, Euharistijom AG 6.

— Proslavljenom Kristu prtljelovljuje se svaki kršteni čovjek UR 22.

— *Kristovu Tijelu:* u potpunosti Krštenjem, Potvrdom., Euharistijom PO 5.

— *Zemaljskom Tijelu Kristovu:* prtljelovljuje se na neki način svatko tko spada u narod Božji UR 3.

— *Zajednici Crkve:* u potpunosti katolici koji imaju Kristova duha; katolici grešnici LG 14; traže da se prtljelove katekumeni LG 14; obratnici se pripuštaju u komuniju Crkve SC 69; po volji Kristovoj ivi okupljeni kršćenici AG 6.

— *Ustanovi spasenja kotu Krist bole:* krštenjem je čovjek usmjeren ha potpuno prtljelovljenje iako ga ne postiže uvijek UK 22; vidi: UDOVI.

PROFESIONALNE SPOSOBNOSTI: su oblici privatnog vlasništva GS 71.

PROFESORI: u sjemeništima OT 5; njima se povjeravaju budući prezbiteri OT 22; način poučavanja u raznim teološkim disciplinama OT 13—21; kod redovnika PC 18; u sjemeništima i na sveučilištima neka uče o nužnosti evangeliziranja AG 39; za pohvalu su oni koji na institutima i sveučilištima promiču poznavanje naroda i religija AG 41.

PROGON: Crkva osuđuje svaki progón NA 4; progóni Crkve LG 8; bilo ih je uvijek i bit će ih LG 42; Crkvi progóni koriste GS 44; često su laici položili život u progónstvu AA 17; Crkva želi razgovarati sa svojim progóniteljima GS 92.

PROIZLA2ENJE: Duha Svetoga od Oca po Sinu AG 2.

PROPOVIJEDANJE: —*apostolsko:* usmeno DV 7; navješćuje Evanđelje DV 7; po Kristovoj zapovijedi DV 18; u svjetlu Duha Svetoga DV 19; položeno u nadahnute knjige DV 8; 18; pomoću Svetog Pisma i svete predaje DV 9j evanđeosko propovijedanje zahvaća i knjige SZ. DV 16.

— *Evanđelja među poganima:* po Kristovoj zapovijedi AG 1; započeto na Pedeset-nicu AG 4; od zakonito poslanih AG 6; k svim narodima AG 29; da se očituje pravi Bog i Isus Krist SC 9; za obraćenje i prtljelovljenje u Crkvu AG 7; za-sađivanje mladih Crkava AG 6; objavljuje Krista, put i istinu AG 8; NA 2; čini Krista prisutnim AG 9; svjedoči za Krista AG 15; mnogi ga još nisu čuli AG 10; zakon evangeliziranja je prilagođeno propovijedanje Božje riječi GS 44; briga za propovijedanje evanđelja među poganima spada na biskupsko tijelo AG 29.

— *Propovijedanje riječi Boije:* je teško: treba biti konkretno, prilagođeno slušaocira i propovjednikovoj nadarenosti PO 4; vodi k vjeri i pobožnosti, priprema za sakramente, vuče na dobra djela SC 9; treba biti hranjeno Svetim Pismom SC 35; DV 24; svetom liturgijom SC 35; prilagođeno kulturama i vremenu GS 44; neka hrani mlijski duh AG 39; neka se uči u sjemeništima OT 19; »tužitelji su prezbiteri PO 13; izvršavanje je podvrgnuto mjesnom ordinariju također I kod izuzetih CD 35; pomaže ga umjetnost GS

- 62; propovjednici riječi Božje o Đ. D. Mariji neka te uzdržavaju od lažnih izmišljotina LG 67.
- PROROCI:** Krist je veliki prorok LG 35; proroci SZ, Bog je po njima govorio DV 3; 14; po njima je Bpg odgajao Židovtiki narod DV 3; obećao Evandjelje DV 7; posjeduju početke vjere NA 4; proroci NZ. DV 17.
- PROROSTVO:** svi udovi mističnog tijela Kristova trebaju u duhu proroštva svjedočiti za Krista AG 2.
- PROSTITUCIJA:** za osudu je GS 27.
- PROVIDNOST BOŽJA:** providnošću Božjom B. Marija je družica Otkupljenja LG 61; proizišle su apostolske Crkve LG 23; upravlja svećeničkim zvanjima OT 2; vodi društvenu evoluciju GS 26; postoji razlika spolova u obitelji i društvu GE 8; u nju se pouzdavaju supruzi što se tiče broja djece GS 50.
- PROVJERENI AUTORI:** Prezbiterima se preporuča studij po najboljima PO 19.
- PSALMI:** trebaju se na novi način rasporediti u časoslovu SC 91; riznica molitava DV 15.
- PSALTIR:** treba što prije završiti preuređenje prema raznim kriterijima SC 91.
- PSIHOLOGIJA:** razvitak koristan čovječanstvu GS 5; 54; GE 1; neka se koristi u dušobrižništvu GS 62; u velikim sjemeništima OT 11; 20; i malim OT 3; u izobrazbi katehista CD 14; u odgoju omladine GE 1; u skupljanju zvanja OT 2; preporučuju se laicima centri za studij AA 32; neka stručnjaci u psihologiji pomažu u rješavanju problema braka GS 52.
- PUBLIKA:** čitalačka, slušalačka, gledalačka IM 10; treba se umjereno i plodno koristiti sredstvima društvenog saobraćanja, naročito omladina pod nadzorom roditelja IM 10; javna vlast treba štiti prava omladine IM 12; publiku osobito najmlađu treba poučavati u školama IM 16; treba formirati savjest publike IM 21.
- PUNINA:** Boga LG 7; punina božanstva u tjelesnom Kristu LG 7; AG 3; Krist je punina sve objave DV 2; ispunja objavu DV 4; Crkva je punina Krista LG 7; još ne doseže puninu mističnog tijela Kristova AG 39; ima katoličku puninu AG 6; sadrži puninu sredstava za spasenje AG 6; teži k punini Istine Božje DV 8; i k punini dobi Kristove GE 2; na putu je k eshatološkoj punini AG 9.
- PUTNICI:** njihovo jedinstvo s onima koji počivaju u Kristu LG 49; Crkva putnika LG 50; Kršćanska komunija među putnicima tješnje povezuje s Kristom LG 50.
- RAD:** ističe se među ekonomskim elementima: izravno proizlazi od osobe i podlaže prirodu volji, pomaže Stvoritelju u dovršavanju stvorenja GS 67; pomaže osobnom, obiteljskom i društvenom životu GS 67; uzdignut Kristovim primjerom i Bogu prinešen pridružuje im se u spasiteljskom djelu GS 67; na slavu Božju GS 43.
- Postoji rad bilo po vlastitom određenju bilo pod vodstvom drugih GS 67; nije samo.dužnost, nego također postoji pravo na rad GS 67; građanska vlast se mora brinuti da bude dovoljno prilike za posao GS 67.
- Ne smije biti takav da radnik postane rob vlastitog rada GS 67; treba voditi računa o majkama, spolnosti, dobi GS 67.
- Radnici imaju pravo na obiteljski, kulturni, društveni život te mir i odmor GS 67.
- Rad treba pravedno nagrađivati; vidi: NAGRAĐIVANJE.
- RAD I ODMOR:** o njima se brinu biskupi CD 12.
- Treba skratiti radno vrijeme: treba razumno prihvaćati uzroke slobodnog vremena za opuštanje i zdravlje GS 61.
- Radnik treba imati mir i odmor da se može njegovati GS 67. Apostolat na području odmora AA 13.
- RADIOFONIJA:** jedno od sredstava društvenog saobraćanja IM 1; savršena je i uspješna IM 14; najviše je časna ako pomaže obiteljima IM 14; neka se uspostave katoličke stanice IM 14; sredstvima katolika IM 17; prijenos sakralnih obreda treba biti diskretan, ukrasan i prikladan SC 20; IM 11.
- RADNICI:** hoće da imaju ulogu u društvenom životu GS 9; treba se brinuti da u vlastitoj domovini nadu obilje, zaposlenja GS 66; treba se posebno brinuti za iseljenike GS 66; preporučuju se župnicima CD 30.
- RADANJE:** čovjek je obdaren generativnom sposobnošću; treba poštivati njegovu sposobnost radanja koja nadilazi niže stupnjeve GS 51. Nedopuštena sredstva protiv radanja GS 47. ■■.....
- RADANJE DJECE:** cilj braka GS 48; 50; nije jedini cilj GS 50; muka. I kruna braka GS 48; djecu treba s ljubavlju od Boga primati LG 41; u suvremenim uvjetima često za neko vrijeme nije moguće GS 51; radanje djece se regulira objektivnim mjerilima, ne putovima koje ne odobrava crkveno učiteljstvo GS 51; ovisi o sudu roditelja usklađenom božanskim zakonom GS 50; a ni na koji način o sudu javnog autoriteta GS 87.
- RASKIDI U CRKVI:** dvije kategorije UR 13; raskidi već od početka Crkve UR 3; vidi **PODJELA KRŠĆANA, SKANDAL.**
- RASNA MR2NJA:** miniranje mira GS 82; treba izbjegavati plemenske prezire u mistijama AG 15.
- RASPODJELA:** — *prezbitera:* neka se lakše radi zbog apostolata PO 10. — *Dobara:* treba biti prikladna LG 36; pravedna CD 12; ne nepravedna ili nejednaka GS 9; 63; 88; protiv nepravedne moraju se boriti svi kršćani UR 12.
- RASTAVA:** Suvremena zabluda GS 47; nedopuštena je GS 49.
- RAST STANOVNIŠTVA:** brz je i problem zbog slabe raspodjele GS 87; lijekovi: pomoć, bolja agrarna tehnika, jednaka

raspodjela zemlje, sredena urbanizacija, jasnije poznavanje pokrajinske situacije GS 87; postoje nedopuštena sredstva, među koje spadaju i odredbe građanske vlasti o porodu jer broj djece spada jedino na roditelje GS 87; roditelje treba poučiti o dopuštenim metodama reguliranja broja djece GS 87.

RAT: — Noviji veliki ratovi: otvoreni i prikriveni ratovi lukavim metodama GS 79; ratovi u obliku terorizma GS 79; ratovi kojima se smišljeno iskorjenjuje narod, nacija, manjina, opako zlodjelo GS 79. Ratna moć ne opravdava svaku njezinu vojnu i političku uporedbu GS 79; kad rat nastane nije sve dopušteno GS 79. Božanska providnost zahtijeva da se oslobađamo službe ratu GS 81. Rat pretpostavlja potpuno onemogućenje sveopćeg javnog autoriteta GS 82. — **Totalni:** biva novim oružjima do potpunog međusobnog istrebljenja GS 80; daje prigodu za zločine i nameće grozne savjete GS 80; zahtijeva novo istraživanje o ratu GS 80; osuđen je od posljednjih papa GS 80.

Ratna akcija se usmjeruje na uništenje gradova, velikih pokrajina i stanovnika, zato je zlodjelo protiv Boga i ljudi GS 80.

RAZBORITOSTI: plod ljubavi DH 14; omogućuje kršćanima da svagđano prepoznaju volju Božju OE 11; biskupa CD 13; preabitera PO 11; kršćana PO 11; laika LG 37; AA 4.

RAZDORI: među nacijama i plemenima GS 42; u religioznim pitanjima UR 3; oko vjere i morala UR 14; između katoličke Crkve i odijeljenih zajednica UR 19; 20; između Rima i Istočnjaka UR 14.

RAZGRANIČENJE: — dijeceza, june granice biskupija zahtijeva dobro dijeceza i dobro Crkve CD 22; gdje zahtijeva dobro duša potrebno je preuređenje: dijeljenjem, iščlanjivanjem, ujedinjavanjem, mijenjanjem granica, određivanjem prikladnijeg biskupskog sjedišta CD 22; u tome mora biti glavni razlog organsko jedinstvo CD 23.

Opći kriteriji preuređenja: da dijeceza ima kontinuum CD 23; treba uvažiti civilna razgraničenja CD 23; da -bude Tipravljiva od jednog čovjeka, ali ne ispod sposobnosti jednoga, čovjeka CD 23; potreban je dovoljan broj prikladnog klera, apostolskih djela i ekonomskih izvora CD 23; treba voditi računa o različitosti obreda; vidi: **BISKUPIJA;** gdje je jezična razlika, ako je potrebno, treba se pobrinuti za biskupskog vikara s biskupskim karakterom CD 23. Preispitivanje se podlaže biskupskoj konferenciji, također pomoću biskupske komisije; glasanja i savjeti šalju se Apostolskoj stolici CD 24; Istočnjaci trebaju slijediti svoju disciplinu CD 24. — **Crkvenih provincija:** Prikladno razgraničenje nužno je zbog apostolata i međusobne suradnje, s metropolitima i građanskom vlasti CD 39.

Kad biva preuređenje potrebno je prikladno odrediti prava i privilegije metropolitima CD 40.

Sve dijeceze. Ili teritoriji po pravu jednaki dijecezi trebaju se pripisati nekoj provinciji CD 40.

Dijeceze koje su još neposredno podložne Svetoj Stolici treba složiti u novu crkvenu provinciju ili se trebaju pripojiti najbližoj, odnosno najprikladnijoj CD 40.

RAZMATRANJE: *Svetog Pisma:* Crkva razmatra o Bogu u Svetom Pismu DV 7; u biblijskom razmatranju očituje se kršćanski razgovor UR 23. U sjemeništima OT 8; kod odijeljenih UR 23; NA 2.

RAZOČARANJE: — plod ateizma GS 21; Oni koji žive i umiru bez Boga izloženi su u ovom svijetu skrajnjim razočaranjima LG 16.

RAZUM: Bog se može spoznati ljudskim razumom DV 6; razum i vjera su dva reda spoznaje GS 59; odnos između njih treba dublje Izraziti GE 10.

RAZUM — *moć:* njegova uzvišenost GS 15; participira svjetlo božanskog uma GS 15; ne bavi se samo fenomenima nego doseže ihteigibilnu stvarnost GS 15; pomračuje se grijehom GS 15; usavršuje se mudrošću GS 15; ograničen je OT 15; treba se evoluirati u harmoniji a drugim sposobnostima GE 5. Svaćanje objave GE 11.

RAZVOJ: — *optenito:* veliko dobro GS 37; evolucija Stvoriteljeva djela, znak veličine Božje GS 34; nosi sa sobom Iskušenja kad se poremeti red vrednota GS 37; može biti u prilog fenomenizmu, agnosticizmu, lažnom humanizmu GS 57; stvara uznemirenost GS 63; evanđelje je kvasac razvoja AG 8; laici moraju pridonositi sveopćem razvitku LG 36; isto tako radnici LG 41; bratstvo se promiče uzajamnim poštivanjem kao i tehničkim progresom GS 23; duhovni progres LG 41; AG 8; GS 35; 64; 73; razvoj ljudske svijesti o prirodnom pravu GS 79; duhovni razvoj neka odgovara materijalnom GS 4.

— *Posebno: poljodjelstva* GS 66; povijesni GS 74; ljudski GS 37; kulturni GS 56; 73; odgojni GE 1; ekonomski; vidi: **ZNANSTVENI** GS 57; znanstveni tehnički GE 1; GS 5; 33; društveni GS 73; duhovni GS 4; tehnički GS 37; zemaljski GS 39.

— *Ekonomski:* sastoji se u povećanju proizvodnje GS 64; nije cilj sam sebi niti obogaćivanju, niti gospodovanju, nego služenju raznim materijalnim i duhovnim ljudskim potrebama . GS 64; ne smije se voditi sudom malog broja ljudi ili skupina, nego njihovom suradnjom sa javnom vlašću GS 65; neka se ne prepušta samo privatnicima, niti samo javnoj vlasti GS 65; treba se posebno brinuti za poljodjelstvo GS 66; osuđuje se laični Individualizam koji u ime slobode odbija reformu, lažni ekonomski kolektivism koji prelazi preko temeljnih prava čovjeka i društva GS 65; treba priznati pravo građana na doprinos ekonomskom razvoju GS 65; osobito u ne-

razvijenim krajevima GS* 65; 66; seljenje radnik* GS 66; mogućnost tade, kulture, tehničkog i profesionalnog razvoja ah bez otklanjanja automatizacije GS 66.

REDOVNICE: Za pohvala ni LG 46; raznih su vrsta PC 15; poučavaju katebezu GS 26; vježbaju se u glazbi SC 115; cijene i pomažu laike AA 25; misionarke trebaju biti dobro izobražene AG 26; one koje su vezane uz biskupiju pomoć su hijerarhiji CD 34; trebaju imati prilagodeno odijelo PC 17; njihove umije AG 33; trebaju imati predstavnice u Kongregaciji za propagandu vjere AG 29.

REDOVNIA: LG 43—47; CD 33—35; PC 1-25; AG 18; 32^—33; 40; PO 1—22. — *Profesiju i tlatii* redovnička profesija se sastoji u savjetovanju trlju evandeoskih savjeta Cime se čovjek na poseban način odriče svijeta i posvećuje Bogu PC 5; CD 33; ima mnogo evandeoskih savjeta LG 42; tri su u najužem smislu evandeoski LG 39; djevičanstvo i celibat, siromaštvo iznad naređenog, poslušnost iznad zapovijedi LG 42—44; PC 1; 25; savjeti se zasnivaju na primjeru i riječima Kristovim LG 43; PC 1; 25; preporučuju ih Apostoli, crkveni Od, biskupi LG 43; zavjetovanje savjeta je božanski dar koji Crkva trajno čuva LG 43; jest odgovor na boiansko zvanje LG 47; PC 1; 5; oživljena božanskom ljubavlju PC 6; slobodno se prihvaća prema posebnom pozvanju LG 46; CD 33; to je jače slijedenje siromašnog i djevičanskog Kristova života LG 44; 46; očitovanje kraljevstva Božjeg u Kristovoj kreposti i Duhu Svetome LG 44; oslobada od zapreka za kult Božji i izvršavanje ljubavi LG 44; daje intimnije drugovanje s Bogom LG 44; veću Cistoću srca i slobodu-duha LG 46; pobožni život je na dobro Crkve i znak je nebeskih dobara LG 44; što je na dobro cijele Crkve i pojedinačnih crkava CD 33; Crkva ih njeguje i štiti LG 45; pri zasađivanju Crkve treba ih promicati AG 18; redovnički stalež ne spada u hijerarhijsku strukturu Crkve, niti je nešto međuposredno između klerika i laika, nego naprosto spada na život i svetost Crkve LG 43; 44; obaveza na redovnički stalež prihvaća se trima zavjetima ili vezovima njima sličnima LG 44; to je posebno posvećenje zasnovano na krsnom posvećenju PC 5; LG 44; i darivanje sebe koje zahvaća sav život PC 1; a početku Crkve zavjetovanje je bilo mnogo slobodnije, pomalo se očitavalo čudesnom raznolikošću u skupinama PC 1; postoje različiti oblici: usamljenički i zajednički život LG 48; PC 1; monastički PC 9; apostolski: svećenički i laički LG 43; PC 8; 15; bez kora 111 t korakom službom PC 9; čisto kontemplativni i aktivni PC 7—8; izuzeti i neluzeti papinskog pravca ili patrijarijskog LG 45; u tim različitim oblicima očituje se Krist koji razmatra, propovijeda, ozdravlja bolesnike, obraća grešnike, blagoslivlja djecu, u svemu poslušau Ocu LG 46; redovnički stalež je očitovanje svetosti Crkve u neredovitom životu LG 39; sve-

ze su toliko savršenije koliko su jače, radi toga bolje izražavaju nerazvezivo jedinstvo Krista i njegove Zaručnice LG 44; redovničko zavjetovanje nije samo kanonski stalež od Crkve priznat, nego je i liturgijski izražen LG 45; SC 80; redovničko zavjetovanje ne smeta razvoju ljudske osobe, nego mu po svojoj prirodi mnogo koristi LG 46.

REDOVNIA I HIJERARHIJA: redovnici u ime zvanja dobivaju službu da rade na dobro cijele Crkve i pojedinačnih Crkava CD 33; redovnici svećenici koji se posvete za prezbitersku službu trebaju biti suradnici reda biskupa pa su danas veoma potrebni CD 34; kaže se da pripadaju dijecezanskom kleru kad imaju udio u apostolatu pod vlašću biskupa CD 34; članovi, bilo ženski bilo muški, koji na poseban način spadaju u biskupijsku obitelj, pružaju hijerarhiji veliku pomoć CD 34; postoji šest osnovnih načela za apostolat u pojedinim biskupijama CD 35; PC 7; AG 33; neka redovnici cijene udruženja koja biskupi hvale, preporučuju, uspostavljaju AA 21; tako da u apostolatu bude suradnja klera, redovnika laika AA 23; AG 35—41; u imenovanju župnika imaju pravo predlagati CD 31; neka pomažu biskupima u katehezi CD 30.

REDOVNİČKE USTANOVE: neka se ne uspostavljaju nove bez velike nužnosti ili velike koristi PC 19; AG 18; neka se promiču novi oblici osobito u mladim Crkvama u kojima treba voditi računa O običajima stanovnika PC 19; AG 18; ustanove trebaju vjerno zadržati vlastito djelovanje; ipak se trebaju prilagoditi potrebama vremena i mjesta i upotrebljavati nova i korisna sredstva PC 20; neka se napuste djelovanja koja danas nisu u skladu izvornom duhu i svojstvu ustanove PC 20; LG 40; u redovničkim ustanovama neka se čuva misionarski duh i prema svojstvima ustanove prilagodi suvremenim uvjetima PC 20; AG 40; neka u misijama budu različite ustanove prema različitim djelima apostola ta, ali neka se ne umnožavaju udruženja s istim ciljem AG 18; ustanove aktivnog života neka promisle mogu li svoju aktivnost proširiti među pogane, mogu li uvjete svoga života prilagoditi narodu u kojem evangeliziraju AG 40; ustanove ili samostani koji, prema sudu Svete Stolice nakon što saslušaju mjesnog ordinarija, ne daju nade da će dalje cvasti neka se zabrane i neka im se spriječi primanje novaka PC 21; ako je moguće treba ih pridružiti ustanovi ili samostanu koji daju neke izgleda PC 21; redovničke ustanove mogu dozvoliti po konstituci-

ama da se njihovi članovi odreknu batine PC 13; ustanove trebaju kolektivno davati svjedocanstvo o siromaštvu PC 13; provincije i kuće ustanova trebaju u materijalnim dobrima komunicirati i pomagati potrebne PC 13; neka se u ustanovama izbjegava svaka vršu luksuza, neumjerenog bogacenja i gomilanje kapitala PC 13; ustanove i redovi latinskog obreda koji rade na Istoku neka uspostave kuće i provincije istočnog obreda OE 6.

— *Prilagođenje pojedinih ustanova*: istočni redovnici svetkuju laude OE 22; monastičkim ustanovama Istoka i Zapada pripada da božanskom veličanstvu služe među zidinama PC 9; čuvajući vlastita obilježja neka obnove svoje tradicije pri* lagOdujući ih današnjim potrebama PC 9; čisto kontemplativne ustanove bez obzira na potrebu apostolau uvijek imaju slavan udio u slavi Božjoj za cijelu Crkvu PC 7; također u misijama AG 18; 40; u prilagodivanju neka se čuva odi-jeljenost od svijetu i kontemplativne vježbe PC 7; u mladim Crkvama se moraju prilagoditi izvornoj narodnoj religioznosti AG 18; 40; i neka prosude mogu U kontemplativna i asketska svojstva domaćina preuzeti u kršćanstvo AG 18; biskupi ih ne mogu zvati u pastoralne službe AG 35; ustanove zatvorenih redovnica mogu se prilagoditi prema savjetu i dogovoru udruženja i ostalih samostana zakonito sazvanih PC 4; vezani su na papinsku klauzuru PC 16; u recitiranju časoslova može im se odobriti prijevod SC 101; ustanove posvećene različitim vrstama apostolau, kleričke i la--ičke, neka se brinu da im djelovanje uvijek bude ispunjeno apostolskim duhom u slijeđenju Krista PC 8; opsluživanja u ustanovama i odgoj članova moraju odgovarati specifičnom apostolatu ustanova PC 8; apostolske ustanove' koje po pravilu ujedinjuju apostolat sa korakom službom i monaškim opservacijama, kad se prilagođuju današnjim zahtjevima, neka vjerno čuvaju svoj oblik na izvanrednu korist Crkve PC 9; laički instituti za odgoj omladine, za brigu o bolesnicima i ostale službe imaju potpuni stalež zavjetovanja evanđeoskih savjeta i neka svoj život prilagode suvremenim potrebama PC 10; posebno ih hvali koncil PO 20.

REDOVNIČKI ZAVJETI: poželjno je da budu u sklopu mise; neka se napravi novi obred SC 80; vidi: EVANĐEOSKI SAVJETI, REDOVNICI.

REDOVNIČKI ZAVJETI: su prinos učinjen Bogu LG 45; prima ih Crkva LG 45; zavjeti i ostale sakralne veze slične zavjetima LG 44; posvećenje je toliko savršenije koliko je čvršća veza LG 44; obnova zavjeta SC 80; udruženja zajedničkog života bez zavjeta PC 1; Crkva ih prihvaća kao javnu molitvu LG 45.

REFORMACIJA: vječna u Crkvi UR 5; vidi: OBNOVA GS 65.

RELIGIJA: *objektivno*: sve religije žele odgovoriti na pitanje: ito je čovjek, što je život, dobro i zlo, bol, smrt, sreća, sud i nagrada poslije smrti, ljudska egzistencija NA 1; negiranje Boga i religije nije više usamljen i individualan slučaj GS 7; mnogi krugovi se odvajaju od religije GS 7; religija se ne protivi dru-štvenoekonomskom razvoju GS 20; niti sprečava čovjekovu autonomiju GS 36; trpi progonoštvu od protivjerskih ateista GS 20.

Subjektivno: čovjek nikada nije potpuno indiferentan GS 41; iz kritičkog osjećaja

danas mnogi prelaze u življi osjećaj Bo-ga bez magičnog praznovjerja GS /; religija se prvotno sastoji u unutarnjim činima DH 3; društvena osobina Čovjeka i religije zahtijeva zajedničko ispovijedanje DH 3; javni i privatni religiozni čini nadilaze zemaljsku vlast DH 3; unutarnje čine se ne može nametati DH 3; prelazi granice građanske vlasti ako ih ona želi nametati iii upravljati DH 3. — *Katolička*: jedina prava religija koja se nalazi u jednoj svetoj, katoličkoj, Crkvi DH 1; potvrđuje se tradicionalna nauka o moralnoj dužnosti čovjeka i društva prema Crkvi katoličkoj koja želi razgovor i suradnju s ostalim religijama NA 2; AG 34. **RELIGIJE NEKRŠĆANSKE**: velike u kojima se štuje jedan Bog AG 3; 9; sve postavljaju temeljna pitanja o Čovjeku i njegovoj sudbini, u mnogima se prihvaća uzvišena krepost katkada priznata kao vrhovni razum i Otac NA 2; sve žele izići u susret nemiru srca pomoću doktrina, zapovijedi, obreda NA 2; razvoju kulture daju suptilnije odgovore kao u hinduizmu i budizmu NA 2; Crkva ništa ne odbacuje što je u njima pravo i sveto kao žar božanske istine NA 2; Crkva hoće da katolici uđu u razgovor i suradnju NA 2; AG 34; u sjemeništima se preporuča studij OT 16; neka im ae omogući poznavanje biblije preko posebnih izdanja DV 25; vidi **POVIJEST RELIGIJA**.

RELIGIOZNI POTHVATI: kod pogana prisutnost Božja i evanđeoska priprema koju treba rasvijetliti i ozdraviti AG 3; što god proizlazi iz tajne prisutnosti Božje, po milosti i istini treba osloboditi od praznovjerja AG 9; što je god dobro u obredima i kulturama neka se ozdravi i uzdigne AG 9.

REVIJE I KATOLIČKI PERIODICI: treba ih pomagati novcem) katolika IM 17.

REZERVIRANI BLAGOSLOVI: Malo ih je i samo su u počast biskupa i ordinarija SC 79.

RIJEČ B02JA: to jest *Bojanska osoba*: Riječju Božjom sve je stvoreno GS 38; još prije utjelovljenja GS 57; za spasenje sviju postala je tijelo GS 57; savršeni čovjek ušao je u povijest GS 38; uzevši tijelo sličan ljudima u slabosti DV 13; utjelovljena Riječ Božja primjerak je Crkve SC 1; LG 8; ni jedno se stvorenje ne može usporediti a utjelovljenom Riječi Božjom LG 62, — *Ili govor Božji*: DV 21; Božji govori DV 23; Riječ Božja se sadrži u Pismu i predaji DV 1; u knjigama SZ DV 14; u knjigama NZ DV 17; krepost je Božja za spasenje DV 17; jednaka je ljudskom govoru DV 13; nije podložna učiteljstvu DV 10; u jednom je pologu vjere DV 10; čuva je i tumači Crkva DV 12; puna je snage i kreposti i jakost je Crkve . DV 21; mora biti voditeljica svim vremenima DV 22; temelj je teologije DV 24; na nju se oslanja služba Riječi Božje DV 24; koncil je a vjerom sluša DV 1.

— *Propovijedana*: služba riječi ili pastoralno propovijedanje PO 4; spasonosna je i podiže vjeru PO 4; svećenici služitelji riječi Božje PO 13; svećenici moraju učiti riječ Božju ne kao svoju mu drost DV 25; vidi: PROPOVIJEDANJE RIJEČI B02JE.

RIJEČI KRISTOVE: uspoređuju se sa sješenom LG 5; u njima sjaji kraljevstvo Božje LG 5; riječi su Božje DV 4; očituju Oca i samog Krista DV 17; jedino Krist ima riječi života vječnoga DV 17; Kristove riječi o nužnosti vjere i krštenja LG 14; o njegovoj smrti na križu LG 3; o međusobnoj ljubavi GS 93.

RIMSKI MISAL: treba mu dodati obred koncelebracije SC 58.

RIMSKI PAPA: — nasljednik Svetog Petra LG 18; 22; 23; 24; 25; AG 5; 6; Kristov namjesnik LG 18; 22; 24; vidljiva glava sve Crkve LG 18; glava biskupskog kolegija LG 22; 25; pastir i učitelj svih kršćana LG 25; vrhovni učitelj sveopće Crkve LG 25; pastir sve Crkve LG 22; AG 5; trajno vidljivo počelo i temelj jedinstva biskupa i vjernika LG 23; biskup katoličke Crkve SC 62; IM 89.

— *Učiteljstvo*: redovito LG 25; autentično i kad nije ex cathedra LG 25; izvanredno i nepogrešivo LG 25; potvrđuje se naukom i vat. Koncila LG 18; o pravima ljudske osobe i društvenom poretku DH 1; o totalnom ratu GS 80.

— *Primat*: rimski papa nasljeđuje Svetog Petra u primatu OE 3; UR 2; potvrđena je nauka i vat. LG 18; u cijeloj Crkvi među svim pastirima i vjernicima LG 22; 45; među biskupima LG 22; među patrijarsima OE 7; postoji puna i sveopća vlast koju rimski papa može uvijek slobodno vršiti LG 22; primatom rimski papa predsjedava sveopćem skupu u ljubavi AG 22; egzempcija redovnika radi primata LG 39; CD 35.

— *Prerogativi*: sazivati koncile, predsjedati im, potvrđivati ih LG 22.

RODITELJI: m prvi odgojitelji GE 3; imaju službu radanja i odgajanja u krugu obitelji GS 52; imaju pravo odgajati GE 3; prvotno i neotuđivo pravo GE 6; također na slobodan vjerski odgoj DH 5; mogu zahtijevati i raspolagati sredstvima svjetovnog i vjerskog odgoja GE 7; imaju pravo birati škole GE 6; trebaju se radovati katoličkim školama, pomagati ih i s njima surađivati GE 8; svećenici se posebno trebaju brinuti za roditelje PO 6; u malim sjemeništima poglavari trebaju surađivati s roditeljima OT 3; u odgoju trebaju djeci i ukućanima prednjačiti primjerom i molitvom GS 48; svetošću su svjedoci i suradnici Crkve LG 41; neka se brinu da svjetovni i vjerski odgoj harmonično napreduju; neka vode računa o spolnim razlikama GE 8; neka trajno bdiju nad sredstvima društvenog saobraćanja u kući i izvan IM 10; djelotvornoj očevoj prisutnosti odgovara domaćinska briga majke GS 52; neka odgajaju djecu za odgovornost.

Sto se tiče sklapanja braka mogu savjetovati, ali se moraju odreći svake prisile, bilo izravne bilo neizravne GS 52; neka budu u prilog sakralnim zvanjima AA 11j i svećeničkim PO 11; i redovničkim PC 24; neka surađuju sa starješinama sjemeništa OT 3; imaju svojih teškoća s borbenom mladošću GS 7; djeca ih moraju pomagati u starosti i protivština-nama GS 48; u obredu krštenja treba biti mnogo jasnija uloga odgojitelja i kumova SC 67; građanska vlast mora štiti pravo roditelja na odgoj u obitelji GS 52; preporučuju se udruženja roditelja GE 6; GS 52; vidi: OBITELJ. ROPSTVO: osuđuje se GS 27; treba djelovati protiv socijalnog i političkog ropstva GS 29; treba izbjegavati ropstvo vlastitome radu GS 67; davlu GS 22; ratu GS 81; grijehu GS 22; 40; grijehom se više služi stvorenju, nego Bogu GS 13.

SAKRALNE GRADEVINE: treba ih s dužnom časću i poštivanjem umjetnički opremiti SC 123; trebaju biti prikladne za liturgijske čine i za aktivno sudjelovanje vjernika SC 124; treba uvažavati kanone i odredbe o izgradnji sakralnih građevina SC 128.

SAKRALNI UKRASI: radije da budu skromni, nego skupocjeni SC 124; ne smije ih se otuđivati ili razbacivati SC 126; kanoni i zakoni o njima trebaju biti preuređeni SC 128.

SAKRAMENAT CRKVE: Crkva je sakramenat odnosno znak i sredstvo ujedinjenja « Bogom LG 1; GS 42; vidljivi sakramenat spasonosnog jedinstva LG 9; GS 42; sakramenat sveopćeg spasenja LG 48; GS 45; sakramenat ljudskog spasenja LG 59; sakramenat jedinstva SC 26; kao sakramenat spasenja osnovao je Kris; AG 5.

SAKRAMENAT POKORE: daje oprostjenje uvrijeđenog Boga LG 11; pomiruje s Bogom PO 5; i s Crkvom LG 11; surad njom u ljubavi, primjerom, molitvom LG 11; najviše pomaže kršćanskom životu CD 30; služitelj je svećenik LG 28; pokorničku disciplinu upravljaju biskupi LG 26; treba preurediti obred i formule; treba jasnije izraziti prirodu i učinke sakramenta SC 72; ulogu Crkve u pokorničkom činu SC 109; česta ispovijest se preporuča prezbiterima PO 18; redovnicima se preporuča -sloboda u pitanjima sakramenata pokore PC 14; župnici neka rado slušaju ispovijedi CD 30; može se udijeliti odjeljenim pravoslavnima i u određenim uvjetima tražiti od njihovih svećenika OE 27.

SAKRAMENAT REDA: — *općenito*: da se pase Crkva riječju i Božjom milosti u ime Kristovo LG 11; daje vlast prinostiti žrtvu i opraštati grijeh i javno nadomješćati Krista PO 2; osoba mora biti krštena PO 2; djelitelj je biskup LG 26; treba preurediti obred ređenja SC 76. '

— *Biskupa*: sakramentalno posvećenje LG 22; punina sakramenta svećenštva LG 21; djelitelj je biskup; po starom običaju više njih LG 21; na posvećivanju biskupa mogu ruke polagati svi prisutni biskupi SC 76.

Mnoge odijeljene Crkve^s imaju episkopat LG 15.

— *Prezbitera*: sakramentom reda prezbiteri primaju Duba Svetoga PO 7; upriličuju se Kristu svećeniku PO 2; 12; po sebnim se biljegom obilježavaju da mogu djelovati u ime Kristovo PO 2; postaju Kristov instrument, Kristovi službenici i suradnici biskupskog reda PO 12; pričaju ulijevanje duha milosti i savjeta PO 7; redanjem i misijom prezbiteri služe Kristu učitelju, svećeniku, kralju i sudjeluju u njegovoj službi PO 1; 13; služitelj biskup LG 26; PO 5.

SAKRAMENTALI: ustanovila ih Je Crkva SC 60; znakovi za oponašanje sakramenata; po zagovoru Crkve označuju duhovni učinak SC 60; raspolažu za učinak SC 60; izvlače krepost iz uskrsnog otajstva SC 61; treba preurediti obrede SC 62; može se upotrebljavati narodni jezik SC 63; preuređenje treba voditi računa o lakšem sudjelovanju SC 79; nužno je dodavanje novih stvari SC 79; neka ih služe dakoni LG 29; a neke i laici SC 79.

SAKRAMENTI: LG 11; OE 12; 18; OT 5; SC 47; 78.

— *Općenito*: znakovi su SC 60; donose milost SC 59; djelovanjem i posvećivanjem Duha Svetoga LG 5; 12; ujedinjuju s Kristom LG 7; kao sakramenti vjere, vjeru ne samo pretpostavljaju, nego je jačaju SC 59; povećavaju ljubav LG 42; usmjeruju na posvećivanje ljudi i izgradnju tijela Kristova SC 59; veze su crkvenog jedinstva LG 14; očituju sakralno i organsko svojstvo svećeničke zajednice LG 11; hrane apostolat LG 35; izvlače snagu iz uskrsnog otajstva LG 61; po vezuju a euharistijom PO 5; njihovo svetkovanje raspolaže za milost SC 59; prezbiteri na neki način čine prisutnim biskupa PO 5; predznaju novu zemlju i nova nebesa LG 35; nose lik ovog vijeka LG 48; po njima su materijalne stvari usmjerene na više SC 61; služe kao znakovi za poučavanje SC 59; lakše ih vjernici razumiju SC 59; obrede treba preurediti SC 62; u njihovu posluživanju dopušta se narodni jezik SC 63; odo brava se praksa Istočnih Crkava i, ako treba, neka se obnovi OE 12; sakramenti inicijacije AG 14; UR 3; 15; 22.

SAMOSTANI: sjemeništa Izgradnje kršćanskog naroda PC 9.

SAMOUBOJSTVO: protivno je ilvotu i za osudu je GS 27.

SAVJEST: otkriva čovjeku zakon od Boga u srcu zapisan kojemu se treba pokoravati da bi činio dobro i izbjegavao zlo GS 16.

Zahtjev božanskog zakona očituje se kroz tfažest DH 3; isto i zakon da se ljubi Boga i bližnjega.

Savjest je svetište u kojem je čovjek sam s Bogom, čovjek treba slušati Božji zakon GS 16; Bog obavezuje čovjeka, ali ga ne sili DH 11. Odredbe savjesti treba slijediti GS 19; dužnost savjesti treba ispuniti GS 30. Raste broj onih koji svoju službu izvršavaju savjesno DH 1; remeti se u pitanju majčinstva GS 47; grešno se oslje-pljučje nemernošću i grijehom GS 16. Crkva uvijek štiti slobodnu odluku savjesti GS 41. Čovjek ne može djelovati protiv savjesti DH 2; 3; niti se može zapriječiti da djeluje protiv savjesti DH 2; 3; potreban je građanski zakon da ne bude tko god zapriječen slijediti svoju savjest DH 13.

— *Osobe*: vodi k preuzimanju odgovornosti u društvenom i kulturnom životu AA 12; treba je ispuniti duhom Kristovim i ljubavlju prema Crkvi AA 12.

— *O vlastitoj odgovornosti*: treba je povećavati DH 15.

— *Ispravna*: treba obdržavati norme ispravne savjesti pod vodstvom kompetentnog crkvenog autoriteta IM 9; uz pomoć odgojitelja i stručnjaka IM 10; laika katoličke akcije AA 20.

Savjest koja nikad nema grijeha nije točna GS 16.

U oblikovanju savjesti treba se oslanjati na sigurnu doktrinu Crkve DH 14. Savjest se ispravno oblikuje pomoću služba nacionalnih socijalnih komisija IM

— *Ispitivanje*: svagdanje se preporuča svećenicima PO 18.

Vodstvo i upravljanje savjesti: redovnicima je potrebna nužna sloboda za odgoj savjesti PC 14.

Preporuča se svećenicima da ga preuzmu PO 18. **SAVJET**: — *pastoralni*: sastavljen od delegata klera, redovnika i laika za pomoć biskupu u misijama AG 30. Za pomoć dijecezanskom biskupu: predsjedna mu biskup, sudjeluju klerici, redovnici i posebno izabrani laici CD 27; AG 30.

— *Božji*: Božji savjet da čovjek sebi podvrgne zemlju GS 57; 6 ekonomiji spasenja u Crkvi AG 7; kontemplacija otajstva Božjeg savjeta po mudrosti GS 15; vidi NAKANA.

— *Hijerarhi*: u istočnim Crkvama nije podložan patrijarhu, nego velikom arhiepiskopu; skupa s vrhovnim autoritetom rješava pitanja jezika u obredu OE 23; vidi: SINODE arhiepiskopske, VELIKI ARHIEPIKOP.

SAVJETI — **EVANĐEOSKI**: Ima ih mnogo LG 42; tri se na poseban način zovu evanđeoski: celibat i djevičanstvo, siromaštvo, poslušnost iznad mjere zapovijedi LG 32; čistoća, siromaštvo, poslušnost LG 43; 44; KM.

Njihovo prakticiranje zasniva se i upravlja ljubavlju PC 6.

Njima se koriste svi redovnici CD 33; PC 1; također i laički PC 10; i članovi laičkih instituta PC U. Čistoća PC 12; siromaštvo PC 13; poslušnost PC 14.

- SEDMICA: treba sačuvati sedam dana SC dodatak 61-62.
- SELJACI: žele imati udio u društvenom životu GS 9; u mnogim krajevima su u teškom pololaju GS 66; vidi: POLJO-DJELCI.
- SELJENJE: daninjci uzroci seljenja GS 6; pravo na seljenje GS 66; iseljene radnike ne smije se diskriminirati ili zanemariti GS 66; bolje je ako u vlastitom kraju imaju zaposlenje GS 66; seljenje je uzrok indiferentizma AG 20. Neka paze biskupi u misijama AG 20; vidi: URBANIZACIJA.
- SESTRE: u ženskim ustanovama neka bude samo jedan rod sestara PC 15; u misijama neka se vježbaju u katehetskoj vještini AG 26; hvale ih koncil LG 46; vidi: REDOVNICE.
- SIGURNOST: Čovjek je sposoban za istinsku sigurnost GS 15. Bog se može sa sigurnošću spoznati iz stvaranja DV 6. Sigurnost o objavljenim stvarima Crkva ima ne samo iz Svetog pisma DV 9. Biskupi su primili karizmu istine DV 8; vidi: ISTINA.
- SILA2ENJE: Božje u Svetom pismu DV 13.
- SINAKSA: je euharistijski kult LG 28; njom se okrepilujemo LG 11; jest središte okupljanja vjernika pod predsjedanjem prezbitera PO 5; prezbitera s biskupom PO %
- SIN B02JI: Krist Sin Božji i Sin Čovječji LG 5. Poslan od Oca, rođen od žene, utjelovljen Duhom Svetim iz B. D.M. LG 52.
- SINKRETIZAM: u misijama ga treba isključiti AG 22.
- SINODE: — *nadbiskupske*: na Istoku mogu u svojim Crkvama prenositi ili uklanjati blagdane OE 19.
— *Istočne*: osim onoga što je određeno u Dekretu o Istočnim katoličkim Crkvama, ostalo se prepušta Istočnim Sinodama OE 1.
— *Patrijarijske*: su vrhovna instancija u pitanjima patrijarhata OE 9; a patrijarhom imaju pravo određivati upotrebu jezika u liturgiji OE 23; mogu za svoje pokrajinske Crkve prenositi ili uklanjati blagdane OE 19; patrijarijske sinode za koordinaciju pastoralnih djela CD 35.
- SIROMASI: Krist je poslan propovijedati siromasima LG 8; AG 5; govori kroz siromahe GS 88; daje primjer siromasima LG 8; siromasi su pozvani na jedinstvo s Kristom koji trpi LG 41; neka se biskupi brinu za siromahe CD 12; 13; neka biskupi i prezbiteri izbjegavaju sve što može odbijati siromahe PO 17; redovnici trebaju pomagati siromasima svjedočanstvom kolektivnog siromaštva PC 13; skandalizira se preobiljem u kršćanskim krajevima, a oskudicom drugdje GS 88; siromahe treba pomagati i od obilja GS 69; svi kršćani moraju djelovati protiv oskudice i siromaštva UR 12; koncilski oci su zabrinuti za siromahe
- GS 90; prezbiterima se preporuča briga za siromahe kao nešto vlastito PO 20; župnicima CD 30; da ne slijedimo nebrigu bogataša prema Lazaru GS 27.
- SIROMAŠTVO: — Kristovo siromaštvo LG 8; 41; 42; 46; PC 13; traži se duh siromaštva LG 42; PC 13; ono je slava i svjedočanstvo Crkve Kristove; kršćani se trebaju ispunjati duhom blaženstava osobito siromaštva GS 72; treba se boriti protiv siromaštva UR 12; da se ukloni društveni skandal preobilja i oskudice GS 88; društvena ekonomska akcija mora biti u duhu siromaštva GS 72.
— *Dobrovoljno*: redovničko siromaštvo PC 13; PO 17; evanđeoski je savjet LG 43; prihvaća se u slobodi djece Božje LG 42; i čini sudionicima Kristova siromaštva PC 13.
— *Svećeničko*: čovjeka u svijetu a ne od svijeta; s upotrebom dobara u svijetu vjere PO 17; plod vlastitog rada za dolično uzdržavanje, suvijaak treba upotrebljavati na dobro Crkve ili karitativna djela PO 17; preporuča se Jedan ili drugi oblik dobrovoljnog siromaštva PO 17; crkvenim dobrima treba upravljati prema crkvenim zakonima PO 17; ne smije se ništa činiti što bi odbijalo siromahe PO 17.
- SJEMENIŠTA: — *medunarodna*: u kojima prezbiteri mogu raditi na dobro cijele Crkve PO 10.
— *Velika*: neophodna su za disciplinsku, intelektualnu, liturgijsku, pastoralnu izo brazdu OT 4; srce su biskupija OT 5; pod posebnom brigom biskupa OT 4; 5; pomagana od svećenika OT 5; trebaju imati najbolje odgojitelje i učitelje OT 5; koji složno rade OT 5; ako se biskupija nesposobna za vlastito sjemenište neka se uspostave pokrajinska ili nacionalna sjemeništa OT 7; gdje ima mnogo kandidata neka postoje manje skupine OT 7; vrhovni je zakon: solidan odgoj kandidata OT 7; potrebna je čvrstina u prebiranju i odobravanju kandidata, u pitanju slobode, prave nakane, duhovne prikladnosti, moralne, intelektualne, fizičke sposobnosti, te nasljedne sklonosti OT 6; neka se brižni je njeguje duhovni odgoj OT 8; u jedinstvu s jednim i trojstvenim Bogom, trpećim i proslavljenim Kristom, OT 8; sjemeništarce treba poučiti o otajstvu Crkve, pobožnosti prema papi i biskupima i u sudjelovanju života Crkve OT 9; neka se pouče o krepostima koje se zahtijevaju, o teretima koje prihvaćaju te o teškoćama svećenikog života OT 9; treba ih poučiti o urvišenosti ženidbe i izvrsnosti dječanstva OT 10; u dotičnom obredu treba ih poučiti o celibatu da se zrelo slobodnom odlukom posvete OT 10; te iz odricanja od braka steknu veću zrelost, a ne da trpe gubitak OT 10; norme kršćanskog odgoja usavršavaju novim psihološkim i pedagoškim otkrićima OT 1; sjemeništarce treba poučiti o odijeljenim Crkvama, o zajednicama i o ostalim religijama koje su najraširenije na dotičnom području OT 16; u liturgiji ih treba poučavati prema određenoj konstituciji SC 17; OT 16; kle-

rike treb» poučiti o povijesti i evoluciji sakralne umjetnosti SC 129; neka te preurede didaktičke metode, neka se ispuste suvišne stvari OT 17; treba promicati strogo pastoralnu obuku OT 19; za tim upravljanje katoličkom akcijom i promicanje različitih apostolata OT 20; treba ih poučiti 6 pedagoškim, psihološkim i sociološkim metodama OT 20; pouka neka ne bude samo teoretska, nego i praktična OT 21; neka bude katolička nadi-lazeći biskupije, nacije, obred OT 20; neka disciplina pogoduje zajedničkom životu, ljubavi, evoluciji osobe i poslušnosti prema savjesti OT 11; neka se norme primjenjuju prema dobi razvoja OT 11; uredba sjemeništa neka bude kao započeti svećenički život OT 11; dob za svete re-dove može se produžavati prema pokraj-jinskim uvjetima OT 12.

— *Mala*: za njegovanje sjemenki zvanja s odgojiteljima trebaju surađivati roditelji; neka se prilagode zdravoj psihologiji, neka se statuti prilagode statutima velikih sjemeništa OT 3; prema uvjetima mjesta neka njihovu cilju služe posebni instituti OT 3; treba poučavati o braku i djevičanstvu OT 10; u latinskom Obredu neka se obučavaju za celibat OT 10.

— *Nacionalna odnosno pokrajinska*: njihove statute neka odobri Sveta Stolica OT 7.

SJEMENISTARCI: doktrinalni odgoj OT 13—16; disciplinski OT 11; osobni OT 11; liturgijski OT 16; ekumenski OT 16; socijalni OT 11.

Treba ih upoznati s teretima i opasno-stima svećenštva OT 10; o celibatu OT 10.

Odgojeni za poslušnost vrhovnom sveće-niku i biskupu OT 9. Stroga selekcija OT 6; vidi: SJEMENIŠTA.

SJEME RIJEČI: u poganskim predajama AG 11; sjeme Riječi i propovijedanje evanđelja AG 15.

SKANDAL: križa AG 24; raskoraka između vjere i djela GS 43; podijeljenosti kršćana UR.1; AG 29; porasta naoružanja GS 81.

SLIKE: u Crkvama se izlažu na štovanje u umjerenom broju i uredno SC 123; nek ne budu na čuđenje narodu ili podražaj krivoj pobožnosti! SC 123; kanoni i od-redbe moraju se preurediti SC 128.

SLIKE O CRKVI: tumače je LG 6. Izgradnja, polje, grad, kuća, stado, narod, zaručnica, šator, hram, mistično tijelo LG 6; AG 7.

SLOBODA: — *openito*: prava »sloboda slika je Božja GS 17; danu je važna GS 17; sastoji se u tome da čovjek radi po savjesti prema slobodnom izboru, ne slijepim instinktom, ili izvanjskom prisilom GS-17; jača se poslušnošću LG 43; preuzimanjem odgovornosti t društvenim zahtjevima GS 31.

Nije dopušteno raditi sve što je ugodno GS 17; trna ih koji u ime slobode odbacuju svako podlaganje i poslušnost DH 8. Privatno vlasništvo je proširenje (slobode GS 71.

— *Posebno*: katolička sloboda na obred UR 4; u teologiji UR 4.

Gradanska sloboda GS 71; 73; Sloboda misli za stručnjake na njihovom području GS 62; sloboda dodjeljivanja nadarbina i služba pripada biskupu CD 28. Sloboda ljudi aa izbor škola GE 6; sloboda izabiranja zaručnika GS 29; sloboda izbora životnog poziva GS 26. Sloboda na osnivanje obitelji GS 26. Sloboda vjere: pokazuje Kristovo poštivanje slobode u izvršavanju službe i vjerovanje riječi Božjoj DH 9; potpuno se slaže s vjerskom slobodom u društvu DH 9; uče je Pisma. Od DH 10; Pismo, Od, Crkva zabranjuju da se koga prisiljava na prihvatanje vjere DH 10; slobodno obraćenje AG 13. Djece Božje LG 37; 42; GS 41. Ljudska i kršćanska LG 36; na pravu informaciju IM 12. Istraživanja stručnjaka na > njihovom pod-ručju GS 62; također govora GS 62. Propovijedanje evanđelja, vjere, socijalne nauke Crkve GS 76. Vjerska sloboda GE 7; GS 21; 26; u mnogim državama GS 74.

SLOGA: očitovana narodu Božjem AG 7. Između Crkve i političke zajednice GS 76.

Među slobodom Crkve i vjerskom slobod-om DH 13.

Treba je jačati u ljudskom rodu DH 15. Misija AG 25.

SLUŽBA: — služba Krista pastira i glave LG 28; jednog posrednika LG 28; tro struka služba Kristova LG 31.

Služba B. D. Marije u ekonomiji spase nja LG 55; majčinska prema ljudima LG 60; podređeno posredništvo LG 62.

Vdike službe Apostola LG 21; služba apostolskog služenja LG 28; služba Kri stovih zamjenika LG 37.

Služba Crkve GS 40; 46; AG 29; službe povjerena Petru LG 20.

Služba biskupskog kolegija AA 38. Služba biskupa LG 20; 25; 28; CD 3;

AG 21. Službe misionara AG 34; službe dakona LG 29.

Službe biskupa i laika AG 21; laki LG 31.

Apostolska služba CD 19; krštavanja LG 21; poučavanja CD 12; poučavanja, uprav-ljanja, posvećivanja LG 21; služba služe-nja episkopata LG 20; biskupska služba LG 23; 28; majčinska LG 60; posredo-vanja LG 28; služenja LG 28; pastirska CD 22; očinska LG 21; oca i pastira CD 16; propovijedanja LG 25; snagom posve-ćenja CD 2; služba i briga LG 28; CD

— *Sakramentalno-ontološka*: označava, po-sebni vid, različit od kanonsko-juridičkog vida PB 219.

— *Crkvena*: dar služenja je različit prema stupnju i subjektu: zakonito je predan od Apostola preko biskupa LG 28. Imaju ga prvenstveno biskupi koji služeći pasu LG 18; 19; 20; 33; po primjeru Kristovu LG 27.

- Biskupi imaju zajedništvo služenja ta svećenicima LG 20; dakon aije usmjeren k svećeništvu, nego k služenju LG 29. Na služenje spada poslu!) van je Duha.
- *Riječi*: služba poučavanja je diaconi«, služenje LG 24;
- Zasniva se ne riječi Svetog Pisma, radi se pastoralnim propovijedanjem, katehezom, poukom, homilijom DV 44 PC 4. Spasonosna je jer vjera dolazi slušanjem PO 4; to je danas često poteško PO 4.
- SLUŽBA I VLAST**: treba ih razlikovati PB 216; LG 22.
- SLUŽBA ZA OPĆE DOBRO**: — *Crkvena*: služba stalno povjerena za duhovni cilj PO 20; biskupi imaju nužnu slobodu u njihovu dodjeljivanju CD 28; dobra pripremljena za crkvenu službu mogu te upotrebljavati za biskupiju CD 28.
- *Nacionalna*: za sredstva druitvenog saobraćanja: Koncil hode da se posvuda uspostavi IM 21; usmjeruje savjesti i pomaže katoličke pothvate IM 21; u po jedinim narodima podložan je pokrajinskom skupu biskupa ili delegatu IM 21; trebaju ga pomagati stručnjaci laici IM 21.
- Nacionalni uredi trebaju surađivati s odgovarajućim međunarodnim katoličkim udruženjima IM 22.
- *Svete Stolice* za sredstva druitvenog saobraćanja IM 19; 23.
- *Naddijecezatske*: postoji pokrajinska odnosno nacionalna; kao određene pokrajinske službe trebaju se skladno promicati na dobro više biskupija CD 42; mogu ae povjeriti također biskupima CD 42: neka bratski surađuju dijecezanskim biskupima i biskupskim konferencijama CD 43.
- SLUŽENJE**: služiti Bogu znači kraljevati LG 36; služiti bližnjem zbog Kristove ljubavi GS 27; LG 36; 40; po služenju svi su u Crkvi jednaki LG 32; celibat je u prilog slobodnijem posvećenju Božjoj službi PO 16; u duhu služenja treba izvršavati vlast starješina PC 14; LG 27; talenti se udvostručuju kroz služenje Bogu i ljudima GS 41; čovjek želi stvari ovog svijeta podložiti vlastitom služenju GS 9; ima ih koji radije služe stvorenju nego li Stvoritelju GS 13; radnici neka ne budu u službi vlastitog rada GS 67; postoje materijalna i osobna služenja GS 75: duhovna LG 21; ekonomska GS 64; Crkva i država služe ljudima iz različitih naslova* GS 76; Krist je prošao putem služenja AG 5; on je služio a nije htio da mu služe LG 5; 27; 32; OT 4; AG 3; PO 9; sv. Pavao je služio PO 10; biskupska služba je pravo aluženje LG 24; 32; 27; AG 16; prezbiterat je služenje PO 20; svećenik je na službu Bogu OT 9; biskupiji CD 28; dušama PO 1; narodu Božjem PO 12; ljudima PO 3; AG 16; ovcama CD 30; sluga svima OT 4; često u poniznom služenju LG 41; po Kristovu primjeru LG 32; 1 sv. Pavla PO 10; dakoni služe Kristu i Crkvi LG 41; braći AG 16; misionari po Kristovu primjeru prolaze služeći AG 3; redovnici služe Bogu a novog naslova LG 44; Crkvi služe jače PC 14; u misijama AG 27;
- braća i sestre skupa u različitom apostolatu LG 46; kršćani služe ljudima GS 93; laici po primjeru Kristovu LG 32; u službi Kristu i Crkvi AA 1; LG 37; katolička udruženja služe čovječanstvu GS 90; građani državi AG 13; GS 75; vojnik domovini GS 79.
- SLUŽITELJ**: Bog može udijeliti milost i preko nedostojnih služitelja PO 12; služitelji trebaju biti poučljivi vodstvu Duha Svetoga PO 12; najviši treba da bude kao služitelj LG 27.
- Služitelji sakramenata LG 26; 29; OE 13; 14.
- Nekatolički služitelji a Istočnim Crkvama OE 27.
- SMRT**: po ženi LG 56; po Evi LG 56; bez grijeha je ne bi bilo GS 18. čovjek se boji potpunog iščeznuća koje proturječi osjećaju srca GS 18. Smrt je pitanje koje se postavlja u svim religijama NA 1; zagonetka smrti GS 18; 21; rasvjetljuje Krist GS 22; koji posvećuje smrt GS 22; oslobada od tmina smrti DV 4; pobjednik smrti LG 59; svojom smrću GS 18.
- Vjera uči da postoji povezanost s mrtvom braćom GS 18.
- SMRT KRISTOVA**: Kriat je mrtav za svih GS 22; AG 5; život je dao za mnoge PC 14; slobodno AG 4; smrću svojom pobjednik je smrti LG 59; GS 18; da takve Glave tijelo postanemo PO 2; Crkva smrt Kristovu najčješta LG 8; krštenje je predstavlja LG 7; sveta misa joj je otajstvo PO 13; kršćanin je žrtvom nosi u sebi AG 25.
- Kristova smrt se ne može pripisati svim starim ili današnjim Židovima NA 4.
- SOCIJALIZACIJA**: umnožavanje skupova i ustanova javnog i privatnog prava zbog današnjih potreba GS 25; 54; iako daje mnogo dobra ne manjkaju joj opasnosti GS 25; društveni poremećaji GS 63; prevelika vlast javnog autoriteta GS 75; pritisak na odnose među osobama GS 6; su-; kob socijalizacije i personalizacije GS 6; 75; Crkva slavi zdravu socijalizaciju GS. 42.
- SOCIOLOGIJA**: preporučuju se centri za dokumentaciju i studij za apostolat laika AA 32; njezina sredstva treba upotrebljavati u brizi za zvanja OT 2; njezini stručnjaci pomažu u rješavanju bračnih problema GE 52.
- SOLIDARNOST**: Jasna je li ljudske prirode i načina djelovanja GS 32; usavršava je utjelovljena Riječ GS 32; 22; riječju, primjerom, molitvom i smrću za nas GS 32; solidarnost koju treba stalno povećavati dovršit će se na nebesima GS 32; Crkva je bratska komuni ja solidarnosti GS 32.
- SOLIDARNOST-NARODA**: treba je promicati i preobraćati u istinski bratski osjećaj AA 14.
- SOTONA**: Sin Božji nas je oslobio od vlasti sotine SC 6; AG 3; vidi: DEMON, "ZLI.
- SPOL**: razlika među spolovima u obitelji i društvu postoji po božanskoj providnosti

- GE 8; pravo na kulturu bez razlike tpola GS 60; vidi: SEKSUALNI ODGOJ.
- SPORAZUMI:** — *internacionalni o ratu:* treba ih čuvati, uavriavati radi obuzdavanja ratnih užasa GS 79. — *Misljski:* u misijama između mislijskih instituta i biskupskih konferencija ili mjesnih ordinarija AG 32. Opće principe djelomičnog ili pokrajinskog udruživanja određuje Sveta stolica GS 32.
- SPORT:** skup tjelesnih vježbi, sredstvo kršćanskog odgoja GE 4; sportske i kulturne manifestacije GS 61.
- SPROVOD:** Obred treba bolje izražavati uskršno obilježje kršćanske smrti SC 81; što se tiče liturgijske boje neka odgovara tradicijama pojedinih naroda SC 81. Obred sahranjivanja djece treba preurediti i obdariti vlastitom misom SC 82.
- SREDSTVA PRITISKA:** javna vlast GS 20; javno mnijenje i ustanove AA 18.
- STADO:** Crkva je stado LG 6; jedno stado AG 6; jedino Božje stado UR 2; stado ujedinjeno Kristu LG 22; i to u savršenom jedinstvu UR 2; pod Petrom pastirom LG 22.
- Biskupi su pastiri Kristova stada LG 41; 26; 27; 28; izabrani da pasu Gospodnje stado predsjedaju stadu umjesto Krista LG 20; okupljaju u obliku obitelji stada PO 16; koja je dio Gospodnjeg stada LG 28.
- Vlastito stado poznaju župnici CD 30. Ljudi se krštenjem okupljaju AG 6; u jedno stado se slažu AG 6; vidi: PA-STIRI.
- STANOVANJE:** problem stanovanja moraju rješavati svi kršćani UR 12.
- STEGA:** DH 2; 4; 11; 12.
- STRPLJIVOST:** plod ljubavi DH 14; u apostolskim teškoćama AA 4; strpljivo se očekuje buduća slava LG 33; nužna je u ekumenizmu UR 7; strpljivost i ljubav Crkve LG 8; strpljivost svećenika GS 32; misionara AG 6; 24; Kristovih učenika LG 36.
- STRUČNJACI:** treba ih savjetovati pri liturgijskim preuređenjima SC 40; u sakralnoj umjetnosti SC 126; u službama za tisak, film, radio, televiziju IM 21; u sekretarijatu za tisak i predstave IM 19; u udruženjima laika AA 22; za misiologuju AG 26; za temelje društvene ekonomije GS 83; za ekonomiju naroda u razvoju GS 83; za sprečavanje rata GS 79; u kongregaciji za propagandu vjere AG 29; stručnjaci ih trebaju pitati pomoć za korištenje sredstvima društvenog saobraćaja IM 10; stručnim i povjerljivim ljudima treba povjeriti brigu i za vjerske stvari IM 11; imaju slobodu istraživanja, mišljenja i govora na svom području GS 62.
- STUDIJ SVETOG PISMA:** studij Svetog Pisma je duša teologije DV 24; OT 16; preporuča se prezbiterima PO 19; neka se marljivo studira u sjemeništima OT 16; neka se promiče DV 23; vidi: TUMACE-NJE SVETOG PISMA.
- STVORENJA:** stenju i radaju LG 48. Crkva na zemlji boravi među stvorenjima; zato nosi lik ovoga vijeka LG 48. Ni jedno nije usporedivo s Riječi LG 62. U njima se raznoliko razlijeva Božja dobrota LG 62; čovjek je sazdan darovima stvorenja GS 12; 34.
- SUBDAKON:** u Istočnim Crkvama OE 17.
- SUBOTA:** zbog ljudi GS 26; Velika subota SC 110.
- SUD:** poslije smrti LG 48; GS 16; 17; o njemu postoji pitanje u svim religijama NA 1; dopuštaju ga muslimani NA 3; završetak na kraju svijeta LG 48; GS 43; 93.
- SUPRUZI:** njihovi zadaci te nabrajaju u obredu sakramenata SC 77. Jednake su službe međusobne vjernosti SC/78. Bračni život se prihvaćanjem i odgajanjem poroda posvećuje LG 11; ljubavlju, plodnošću, jedinstvom, vjernošću, suradnjom imaju apostolsku misiju GS 48. Slogom i međusobnom svetošću u radostima i žrtvama svjedoci su otajstva Kristove ljubavi GS 32. Sakramentom se ojačavaju za ispunjavanje roditeljskih dužnosti i odgoj djece GE 3; GS 48.
- SUPSIDIJARNOST:** treba čuvati njezino načelo GS 86; država treba opsluživati ovo načelo u odgoju GE 3; i u brizi za škole GE 6.
- SUVREMENE PROMJENE:** na intelektualnom području: tehničke znanosti; znanosti koje se bave čovjekom; dinamično mišljenje GS 3.
- Na društvenom području: industrijalizacija i urbanizacija; emigracija; personalizacija i socijalizacija; sredstva društvenog saobraćaja GS 6.
- Psihološke promjene, moralne, religiozne; novi humanizam, ateizam GS 7.
- SUVREMENI PROBLEMI:** brak i obitelj, kultura, ekonomsko-politički društveni porijek, mir, i tat GS 46; rješenja treba tražiti u svjetlu Objave OT 16.
- SVADLJIVO NADMETANJE:** treba ga izbjegavati UR 18.
- Nezdravo je suprotno ekumenizmu AG 15.
- SVECI:** prijatelji Kristovi LG 50; divan je Bog u svetima; Krist je kruna svih svetih LG 30; na zemlji s Kristom trpe i proslavljaju se SC 104; na zemlji su se udostojali služiti Bogu i ispunjavaju ono što nedostaje trpljenju Kristovu LG 49; na nebesima nas zagovaraju i popijevaju slavu Božju SC 104; primjerima privlače k Ocu SC 104; 111; uče životu i svetosti LG 50; ujedinjuju se s vjernicima komuniciranjem duhovnih dobara LG 49; 30; svojom sudbinom povezuju nas s Kristom LG 50; pošto su više s Kristom ujedinjeni jačaju Crkvu LG 49; u misli postoji spomen svetih LG 30; na njihove blagdane propovijedaju se divna djela Kristova i predstavljaju se kao, primjeri koje treba slijediti SC 111; s pravom su zasadeni kroz liturgijsku godinu SC 104; ipak vlastito vrijeme prevladava nad sve-

cima SC 108; 111; u pojedinim biskupijama, narodima i redovničkim obiteljima neka te Stviju vlastiti sved SC 111; svetost Crkve se pokazuje po životu tolikih svetih LG 40; životi svetih pripovijedaju se poviješću vjere SC 92; sveti svećenici imaju slavu u Crkvi LG 43; vidi: KULT SVETACA.

SVEĆENIČKA DUZNOST: slaviti Boga, zagovarati za spas cijeloga svijeta SC 84.

SVEĆENIČKI ODGOJ: neophodan Je za obnovu Crkve QT 2; ovisi o dobrim zakonima I o prikladnim učiteljima OT 5; pod posebnom je brigom biskupa OT 2; 4; 5.

Mnogostruk: doktrinarni, pastoralni, duhovni OT 8; ipak mora biti skupa sa štovanjem Kristova otajstva i ekonomijom spasenja OT 14; 15—16. Odredbe o tomu izravno se tiču dijecezanskog klera OT 1; mijenjajući ito treba izmijeniti obadva klera svih obreda OT uvod; prema različitim krajevima potrebni su planovi svećeničkog odgoja koje biskupska konferencija određuje, s vremenom preuređuje, Sveta Stolica potvrđuje OT 11.

I u velikim i u malim sjemeništima mora biti duhovni, disciplinski, liturgijski, moralni, znanstveni i ekumenski odgoj; mladići koji se ističu krepošću I nadarenošću trebaju biti poslani na Institute, fakultete I univerzitete, na teološke I profane studije OT 18.

Potreban je specijalni pastoralni odgoj za određene apostolske pothvate OT 18.

— *17 mladim Crkvama:* prema Dekretu o izobrazbi svećenika AG 16; treba pristupiti studiranju kulture i religioznih tradicija vlastitog naroda AG 16; studiranje misijskog djelovanja AG 16; studiranje sociologije I ekumenizma vlastitog naroda AG 16; potrebna je priprema za dijalog s nekršćanima; obuka u crkvenoj administraciji također i ekonomskoj AG 16. Mora se odgađati u krilu samog naroda AG 16.

Treba izabrati prikladne za studij na stranim univerzitetima, osobito rimskim AG 16; vidi: ODGOJ. SVEĆENIŠTVO: — *Kristovo:* Krist veliki svećenik prikazao se u mucu PO 2; za sva vremena, narode PO 10; njegov pralik je Melkisedek PO 10; liturgija je Izvršavanje službe Krista svećenika SC 3; 7; u njoj Krist po svom Duhu izvršava svećeničku dužnost PO 5; 7; 12; Kristovo svećeništvo na poseban način participiraju prezbiteri PO 5; 10; jedno te isto participiraju biskupi i svećenici PO 7; na različite načine ga participiraju službenici i narod LG 63.

— *Zajedničko:* pomazanjem duha Kristova vjernici participiraju Kristovo svećeništvo, postaju kraljevsko svećenstvo, primose duhovne žrtve i navješćuju kreposti Božje PO 2; LG 31; 34; SC 14; AA 2; 3; AG 13; u duhovnoj žrtvi PO 2; Kristovo svećeništvo se razlikuje od hijerarhijskog LG 10; 32; bitno a ne samo stupnjem LG 10; kao što je hijerarhijsko na svoj način participacija Kristova svećeništva LG 10; 62; tvori ga I upravlja službe-

ničko svećenstvo LG 10; izvršava. te u euharistijskom prinosu, molitvi, primjeru, odricanju i djelatno ljubavi LG 10; postoji međusobni odnos između zajedničkog i službeničkog svećeništva LG 32; u euharistijskom prinosu surađuju LG 10.

— *Hijerarhijsko odnosno službeničko:* bitno se razlikuje od zajedničkog LG 10; samo svećenik prinosi u ime Krista i u Ime naroda LG 10; na svećenika spada euharistijskom žrtvom dovršavati izgradnju Mističnog tijela LG 17; hijerarhijsko svećeništvo upravlja i Izgrađuje zajedničko svećeništvo LG 10.

— *Kraljevsko* vidi gore *zajedničko*; kršćani se krštenjem posvećuju u kraljevsko svećeništvo AA 3.

— *Kraljevsko Kristovo* LG 26.

— *Sveopće*; vidi gore ZAJEDNIČKO.

SVEOPCOST CRKVE: karakter sveopćosti ukrašava Božji narod, to je Božji dar kojim Crkva teži da uglavi sve u Kristu i Duhu Svetome LG 13; u misijama se povezuje s raznolikošću naroda AG 26; vidi: KATOLISTVO CRKVE.

SVETI JOSIP: ime u kanonu iza B. D. Marije LG 50.

SVETOHRANISTE: plemenitosti' raspored, sigurnost: neka se preurede kanoni I odredbe SC 128.

SVETO PISMO: sastoji se iz obadva Zavjeta DV 7; Bog mu je autor, nadahnuo je DV 11; 16; 24; to je zapisana riječ Božja DV 10; Božji govor DV 23; božanska proroštva DV 23; sadrži božanski objavljene stvari DV 11; sa tradicijom sačinjava jedan polog vjere DV 10; i jedno pravilo vjere DV 21; sadrži nepromjenljivo Božju riječ DV 21; iz azava apostolsko propovijedanje DV 8; korisno je za poučavanje DV 11; tješi I daje nadu DV 14; riječ je Božja Živa i djelotvorna DV 21; pisani je uzrok našega spasenja DV 11; sadrži istinu vjerno, čvrsto, bez zablude DV 11; duša je teologije DV 24; Izvor je službe riječi DV 24; prvenstveno ga trebaju čitati svećenici i katehisti, svi kršćani, posebno redovnici DV 23; ne poznavati ga znači ne poznavati Krista DV 25; uspoređuje se s euharistijom DV 21; 26; vidi: IZDANJA SVETOG PISMA, TUMACENJE SVETOG PISMA, CITANJE SVETOG PISMA, KANONSKE KNJIGE, KNJIGE NZ I SZ, PISMO I PREDAJA, STUDIJ SVETOG PISMA, UPOTREBA SVETOG PISMA, PRILJEVODI SVETOG PISMA.

SVETOST: Krist je autor i dovršitelj svake svetosti LG 40; Krist je učitelj I primjer svake svetosti LG 40; svi su pozvani na svetost koju Otac dovršava LG 11; hijerarhija I svi ostali LG 39. Svi: zbog riječi Kristove: budite savršeni, zbog Božjeg poziva, krštenja vjere i sudionitva božanske naravi LG 40; sve je to u zemaljskom društvu prema mjeri dara Kristova LG 40; I prema stanju vlastitog života LG 42; u nasljedovanju. Krista siromašnog, poniznog, križ nosećeg LG, 41; sve primajući iz Božje ruke u Duhu < vjere LG 41; svetost je jedna, oči-

tovanje dvostruko: u običnom životu i kroz evanđeoske savjete LG 39; prema svom staležu moraju biti sveti: biskupi LG 41; prezbiteri u jedinstvu s biskupom LG 41; đakoni, klerici, udovice i neudate, radnici na teškim poslovima na poseban način siromasi, bolesni, nevoljni koji se na poseban način ujedinjuju s Kristom i trpe za svijet LG 41; sredstva svetosti: čuti riječ - Božju, sakramenti, molitva, odricanje, služenje drugima u ljubavi LG 42; kršćani su uvijek zvani na mučeništvo kojim se čovjek upriličuje Kristu LG 42; svetost se njeguje mnogim evanđeoskim savjetima LG 42; postoje posebni evanđeoski savjeti, ističe se uzdržljivost u celibatu odnosno djevičanstvu LG 42; zatim sljedenje Krista u siromaštvu i poslušnosti iznad mjerila zapovijedi LG 42.

— *B. D. Marije*: presveta majka Božja LG 66; sva sveta, neokaljana, od svakog grijeha izuzet* LG 56; obdarena sjaj-nošću svetosti od prvog časa LG 56; puna milosti LG 56; neometana bilo kakvim grijehom LG 56; ističe se vjerom, nadom, ljubavlju, LG 61; suradnjom s Kristom LG 56—58; njezinu uzvišenu svetost treba štovati i sljediti LG 64.

— *Kristova*: Otac Krista posvećuje LG 28; PO 12; svet, nevin, neokaljan LG 8; ne poznaje grijeh; LG 8; Krist je jedini svet LG 39; učitelj i primjer svake savršenosti LG 40; autor i dovršitelj svetosti LG 40.

— *Klerika*: trajnom molitvom, žarkom ljubavi, misle istinito, pravedno, dobro, traže u svemu slavu Božju: u sjemeništima OT 8; također i društvenim krepostima OT 11.

— *Supruga i roditelja*: vjernost, međusobno se u milosti podržavaju, neka porod rado primaju te kršćanskom naukom i evanđeoskim krepostima ispunjuju, participiranjem ljubavi kojom je Krist ljubio Crkvu LG 41.

— *Boija*: jedini svet i posvetitelj PO 5.

— *Đakona*: neka budu čisti od svake mane, neka se svidaju Bogu u svakom dobru LG 41.

— *Biskupa*: moraju prednjačiti primjerom obraćenja LG 26; neka daju račun za duše molitvom, propovijedanjem, djelima ljubavi i brigom za stado LG 27; neka izvršavaju službu sveto, hitro, jako kao izvor posvećenja LG 41; moleći, propovijedajući, izvršavajući dar savršene ljubavi neka se izjednače sa stadom LG 41;.. Crkve vode primjerom u veću svetost LG 41; neka se ne ustežu dati život za ovce LG 41.

— *Laika*: laici su pozvani na svetost LG 32; 41; AA 3; ljubavlju prema Bogu i prema ljudima, hranjeni euharistijom LG 33; moraju pridonijeti svetosti Crkve LG 33; gorljivim kršćanskim duhom kvasac «u svijeta AA 2; u apostolskoj svetosti moraju napredovati razborito i strpljivo AA 3; 4.

— *Svećenika*: snagom krštenja savršeni su kao Otac nebeski PO 12; na poseban način zbog posvećenja sveti su kao Krist svećenik PO 12; poučijivi Duhu svetomu PO 12; svetost se doseže izvršavanjem trostruke službe Kristove PO 12; LG 41;

izvansko djelovanje koje rastresa ne može se složiti s unutarnjim životom samo pomoću pobožnih vježba, nego jedino traženjem Ispunjavanja volje Božje PO 14; služenjem svete euharistije koja je središte i korijen života, vjernošću prema Kristu i Crkvi PO 14; svetost svećenika koji rade u hijerarhijskoj komuniji zahtijeva žrtvovanje volje po dobrovoljnoj poslušnosti i odgovornosti PO 15; u jedinstvu s biskupom LG 28; 41; u svećeničkom bratstvu PO 14; LG 28; u latinskoj Crkvi pridolazi trajna i potpuna uzdržljivost celibata kojom se svećenička misija u cijelosti posvećuje Bogu PO 16; OT 10; zahtijeva se duh siromaštva u korištenju stvarima ovog svijeta; neka se izbjegava ono što može odalečiti siromahe PO 17; preporučuje se neki oblik zajedničkog života PO 17; LG 28.

Opasnosti za svetost: u društvenim i ekonomskim uvjetima, u zaprekama vjere, u sterilnosti rada, u osamljenosti PO 22; mogu se nadvladati pouzdanjem u Boga i Krista i sviješću o zajedničkom radu u mističnom tijelu Kristovu PO 22; OT 9; 10.

SVETOST CRKVE: Crkva je sveta kao znak i sredstvo ujedinjenja s Bogom LG i; GS 7; U svetosti nije savršena zbog nedostataka njezinih članova LG 48; TJR 3; 4; i zato što u svom krilu obuhvaća i

nepravde LG 8; stoga je istovremeno sveta i potrebna reforme UR 6; sveta i potrebna čišćenja LG 8; GS 43; očituje se u plodovima Duha Svetoga kod vjernika LG 39; i u povijesti svetih LG 40; svetost Crkve treba trajno promicati LG 41; na nebesima će biti neokaljana zaručnica LG 6. **SVEUČILIŠTA**: zavisna i nezavisna od Crkve GE 10; na nezavisna se mogu poslati sposobniji omladinci, sposobni za učenje i istraživanje GE 10; na nezavisnima neka postoje domovi i katolički centri s duhovnom i intelektualnom pomoći GE 10; neka se za ovo brinu biskupi savjetujući se međusobno GE 10; neka se iz mladih crkava šalju probirani svećenici na strana sveučilišta AG 16; teolozi na sveučilištima neka suraduju sa stručnjacima iz drugih znanosti GS 62; misionare treba slati na sveučilišta AG 26; također sjemeništa OT 18.

— *Katolička*: preporučuju «e, neka se više ističu radom nego brojem GE 10; veoma su važni teološki fakulteti GE 11; neka postoji teološki fakultet ili barem institut ili katedra GE 10; neka postoje instituti za znanstveno istraživanje GS 10; neka se pojedine discipline služe vlastitim načelima, metodama, slobodom znanstvenog Istraživanja GE 10; neka se dublje razmotri veza vjere i razuma prema načelima sv. Tome GE 10; neka pojedini fakulteti suraduju GE 12; neka međusobno suraduju sveučilišta GE 12; neka postoji briga za duhovni život gojenaca GE 10; neka se tako poučava da se vidi potreba misija GE 39; treba hvaliti profesore koji poviješću religije i etnologijom pomažu pripremanje misionara za dijalog ■ nekršćanima-AG 41.

SVIJEST vidi SAVJEST.

SVIJET: — sav ljudski rod sa »vojim stvarima GS 2; stvoren od Boga i sačuvan, Krist ga oslobodio GS 2; pomiren Bogu u Kristu AG 3; pozornica ljudske povijesti GS 2; dramatična GS 4; 10; s čovjekom dolazi do cilja LG 48; « neopozivo uspostavljenom obnovom LG 43. Slog oprečnosti: moćan i krhak, sposoban za najbolje i najgore, sloboda i ropstvo, napredak i nazadak GS 9. Crkva moli za svijet SC 53; ljubezivo gieda na svijet.

Svećenici usred svijeta ispunjavaju misiju Crkve PO 17; vjernici izvršuju djelo koje im je Otac povjerio u svijetu LG 48.

Koncil uči da cijeli svijet vjeruje, nada se i ljubi DV 1.

— *Danajni*: karakteristika: brzina promjena GS 4j društvena i kulturna preobrazba * religioznom reakcijom GS 4; kriza rasta GS 4; suprotnosti u društvu: političke, ekonomske, rasne, ideološke uz opasnost rata GS 4; ideologije s dvoznačnostima GS 4; odatle nada i tjeskoba GS 4; vidi: DANASNJE DOBA.

— *U Svetom Pisma*: koristiti se ovim svijetom kao da ne koristi PO 17; LG 42; prolazi lik svijeta LG 42; u svijetu ne od svijeta PO 17; knez ovog svijeta GS 13; vidi CRKVA katolička u odnosu na svijet.

SVJEDOČANSTVO: — *Kristovo*: o istini DV 11; Duha Svetoga o posinovljenju LG 4; apostola o Kristovoj istini DV 11; DH 11; dato je u slabosti GS 76; daje se kao milost PO 7; Crkve i Krista AG 20; Crkve o vjeri GS 21; zajedničko klera i laik« LG 32; zajednice o Kristu AG 15; životom AG 20; Kristovih učenika o Kristu AG 12; životom i primjerom AG 12; vjernika o istini i životu LG 28; AG 20; GS 93; o Kristu AG 6; o pozivu i nadi GE 2; mučeništvom o ljubavi LG 42; o vjeri GS 21; naroda Božjeg o vjeri i ljubavi LG 12; biskupa o svetom evanđelju LG 21; svećenika o Kristu PO 3; 11; ljubavi prema Kristu PO 11; redovnika o budućem životu GS 38; kontemplativnih o Bogu i Kristu PC 40; laika o Kristovu životu i uskrsnuću LG 38; o Kristu AA 2; 3; AG 21; PO 2; GS 43; o kršćanskom životu LG 35; AA 6; krićanske obitelji LG 35; AG 21; krićanskih supruga o ljubavi LG 35; AG 21; LG 41; o vjernosti i slozi GS 49; 52; katekumena AG 14; krićanske zajednice o tvojoj vjeri AG 36; svih ljudi o istini GS 93; odijeljene braće o Kristu UR 4; vjerske zajednice imaju pravo javno svjedočiti svoju vjeru DH 4; vidi: PROPOVIJEDANJE.

— *Kršćana među poganima*: treba paziti na poganske predaje i današnje promjene AG 11; postupno učiti moralne i vjerske istine AG 12; postupajući i ljubavlju AG 12; pomažući društvena djela AG 12; promičući odgoj, suradujući z* do stajanstvo i progres čovjeka AG 12; bri nući se da se tehničkim razvojem tiogani ne odvrte od Boga AG 11; svjedočanstvo dobrog život* bit će toliko efikasnije koliko krićanske skupine budu bolje po vezane AG 36.

— *Knjpt nopot uvjeta*: o Kristovu životu i nauci DV 18.

SVJETLO VJERE; neophodno je za ispravno sudenje o Bogu, Kristu, ljudima, vremenitim stvarima AA 4.

SIMUN: navijestio je Isusa kao znale protivljenja i kao mać koji će probosti Muri i inu dušu LG 57.

ŠKOLA: postiže kulturni cilj i humanu izobrazbu omladine GE 8; slavna je zbog svoje važnosti za obitelj, skupinu, građansko društvo, čovječanstvo GE 5; roditelji imaju pravo birati škole prem* svojoj savjesti GE 6; u kojima treba biti harmoničan razvoj između svjetovne i religiozne izobrazbe GE 7; zato država mora pomagati da ovo bude moguće GE 7; država mora promicati, pomagati, bdjeti nad vlastitim školama i gdje je potrebno osnivati nove GE 3; 6; Crkva mora biti prisutna i onima koji se odgajaju u nekatoličkim školama GE 7; u školama treba izlagati Kristovu nauku CD 13; treba njegovati misionarski žar AG 39.

— *Pjevačka*: velika i »mala SC 121; posebno ih treba uspostavljati pri katedralnim crkvama SC 114; imaju pravu liturgijsku službu SC 29.

— *Katolička*: neka zrači duhom slobode i ljubavi GE 8; treba davati kulturna i humanu izobrazbu, k tome neka formira dobre građane i krićanske apostole GE 8; neka se prilagodi progresu GE 8; neka služi dijalogu između Crkve i ljudi i neka koristi kulturi GE 8; podizanje * škola je često proglašavano pravo Crkve GE 8j pomagati je i uzdržavati dužnost je roditelja GE 8; veliku važnost ima u mladim crkvama GE 9; AG 17, 31; 41; najprije treba podizati škole nižeg i srednjeg stupnja, tehničke i profesionalne škole, škole za osposobljavanje prirodno defektnih, škole za izobrazbu učitelja GE 9; katoličke škole prvenstveno trebaju pomagati siromahe, one kojima nedostaje pomoć ili ljubav obitelji i one koji su bez dara vjere Kako su škole katoličkih redovnika podložne biskupima CD 35.

— *Promicanje Ikola*: za sakralnu umjetnost SC 127; za biskupijske katehiste AG 17; osnovnih GE 9; srednjih GE 9; za sakralnu muziku SC 115; izobrazbu klera vidi SJEMENIŠTA, izobrazbu učitelja GS 9; osposobljavanje defektnih GE 9; zanatske GE 9; više SC 115; AG 31; vidi AKADEMIJE, teološki fakulteti, sveučilišta, tehničke GE 9; AG 31.

ŠTOVATELJI BOGA: štiju ga Zidovi i muhamedovci LG 16. Ima nekršćana koji priznaju Boga u svojim predajama GS 92. Ima ih koji Boga barem uključno priznaju GS 91.

ŠUTNJA: *Sakralna*: neka se opslužuje u svoje vrijeme SC 30; rad u šutnji u sje meništima OT 11. I

TAJNIŠTVO: — *U izdavačku djelatnost i predstave:* to je ured Svete Stolice IM 19; 23; Oci žele da te to protegne na sva sredstva društvenog saobraćanja ne izuzimajući tisak IM 19. — *Za apostola! laika:* neka se uspostavi pri Svetoj Stolici AA 26; — *Za jedinstvo krlana:* suraduje s kongregacijom sa propagandu vjere AG 29.

TEČAJ: — *svećenički:* pastoralne metodologije, teologije, duhovnog života PO 191.

TELEVIZIJA: sredstvo društvenog saobraćanja IM 1; neka bude čedna osobito ako je namijenjena obiteljima IM 14; neka pogoduje katoličkim emisijama IM 14; neka te podigne katoličke stanice IM 14; neka emisije budu savršene i uspješne IM 14; ako se radi o sakralnim obredima neka budu diskretne i ukrašene SC 20; neka postoje instituti za izobrazbu ljudi koji će se baviti televizijom IM 15; televizijske stanice trebaju katolici pomagati svojim novcem IM 17.

TEOLOGIJA: biblijska, dogmatska, moralna, pastoralna OT 16; tumači i izvora istražuje u svjetlu predaje činjenice i riječi Svetog Pisma AG 22; njezin temelj su Sveto Pismo i predaja DV 24; duša je Sveto Pismo OT 16; DV 24; pod nadzorom crkvenog učiteljstva DV 23; ima vlastitu metodu i vlastite zahtjeve GS 62; njezino traženje je duboko GS 72; bolje otvara otajstvo Kristovo OT 14; bolje se slaze s filozofijom OT 14; neka ne zanemari povezanost s vremenom GS 62; izražava se pomoću filozofije i narodne mudrosti AG 22; različita su svojstva Istočne i zapadne teologije UR 17; autentična teološka tradicija Istoka zasniva se na Svetom Pismu, i predaji UR 17; neka ekumenska teologija ne bude polemična UR 10; neka se preurede teološki studiji OT 13.

TEOLOŠKI FAKULTETI: cilj više istraživanje, dublje prodiranje u Objavu; otvoriti baštinu kršćanske mudrosti: dijalog s odijeljenima i nekršćanima GE 11.

Treba preurediti zakone; treba upotrijebiti metodu i moderna sredstva; treba promicati istraživanje GE. 11. Na jednom sveučilištu trebaju surađivati različiti fakulteti GE 12. Na fakultetima trebaju postojati institucije za znanstveno istraživanje GE 10. Svaki se treba voditi vlastitim načelima, metodom i slobodom istraživanja GE 10. Na katoličkom sveučilištu treba postojati teološki fakultet ili barem institut odnosno katedra GE 10. Crkva mnogo očekuje od fakulteta teologije jer se na njima izobražavaju učitelji klera, istraživači i oni koji su prikladni za intelektualni apostolat GE 11. Sjemenlitarce treba slat na fakultete OT

TEOLOZI: S egezetima istražuju Sveto Pismo pod paskom učiteljstva DV 23; ispituju, razlikuju, tumače glas ovog vremena GS 44; prihvaćaju nova pitanja koja rješavaju filozofija i povijest GS 62; čuvajući vlastitu metodu neka priklad-

nije komuniciraju istine vjere suvremenicima GS 62; neka se češće služe izvorima Istočnih Otaca UR 15; duhovni teo lozi Istoka UR 17; teolozi o B. D. Mariji LG 54; 67; pisci trebaju uvažavati najbolje potvrđene teologe PO 19.

TERITORIJI: Crkvene vlasti SC 40; patrijaršijske vlasti OE 7; biskupijski teritorij CD 22; misijski AG 33; vidi **POKRAJINSKI SKUP BISKUPA**; socijalno-kulturno područje GS 79.

TERORIZAM: podmukli rat CS 79.

TIJELO: — *apostolsko:* održava se žarenjem biskupa LG 22; CD 4; vidi: **KOLEGIJ**.

— *Crkve:* liturgijski čini pripadaju tijelu Crkve SC 26; ređenjem prezbiteri se daju Tijelu Crkve LG 28.

— *Crkava:* mistično tijelo Je također tijelo Crkava LG 23.

— *biskupskor* LG 21; 22; 25; 28; PB 216; CD 4; AG 29; 38; vidi: **KOLEGIJ**.

— *proslavljeno:* tijelo upriličeno proslavljenom tijelu Kristovu LG 48; GS 14.

— *ljudsko:* stvoreno od Boga GS 14; također otkupljeno GS 22; smrtno GS 18; ožvijet će GS 22; u posljednji dan svi će uskrsnuti GS 14; proslavljeno LG 48; tijelo i duša jedan čovjek GS 14. Ne smije ga se previše uzdizati niti previše ponizavati GS 14.

— *pastiri:* LG 23.

— *utjelovljene Riječi:* zove se Crkva AG 6.

TISAK (štampa): sredstvo društvenog saobraćanja IM 1; može škoditi omladini IM 12; vrijedni treba njegovati SC 14; katolički tisak je dvostruk: onaj što ga promiče crkvena vlast i onaj što ga promiču katolički ljudi IM 14; neka ga vjernici čitaju i šire IM 14; neka ga katolici podržavaju IM 17; mora pomagati kršćanski sud o svira događajima IM 14; nadležnost Tajništva za tisak proteže se na sva sredstva društvenog saobraćanja IM 15.

TOTALITARNI REZIM: osuđuje se GS 75.

TRADICIONALNO: tradicionalna uprava patrijarhata OE 11; tradicionalna katolička nauka o moralnoj dužnosti prema pravoj religiji i jednoj Crkvi ostaje cjevitovita DH 1.

TRI KRISTOVE SLUŽBE I NJHOVO PARTICIPIRANJE: — *Krist (Mesija):* ima tri službe: svećeničku, proročku, kraljevsku, LG 31; AA 2; učitelj je odnosno prorok, svećenik je odnosno pontifeks, kralj odnosno pastir LG 13; 21; OT 4; AA 10; PO 1; poučava, posvećuje, vlada PO 2; Krist Je dao apostolima zapovijed da uče, posvećuju, pasu, prema tome i biskupima CD 2; kolegij 12 apostola primio je od Krista službu da uči, upravlja, posvećuje UR 2; trostruka sveta služba po svojoj naravi spada na misiju Crkve AG 39; AA 2; AG 25; participiraju ie biskupi LG 21; svećenici PO 1; 2; laici na svoj način AA 31.

— *Biskupi* imaju službu da liče, posvećuju, upravljaju CD 11; PO 7; LG 32; učitelji su, svećenici, pastiri LG 2; 20; 21.

— *Prezbiteri*: prezbiteri tu pomoćnici biskupa u službi učenja, posvećivanja, pšenja PO 7; participiraju tri Krikove službe PO 1; participiraju trostruku Kristovu vlast PO 2; participiraju trostruku svetu službu poslanja Crkve AG 39; njihova svetost odgovara trima darovima PO 13—14; izvršavanje triju službe PO 4-«.

— *župnici* su pomoćnici biskupa CD 30; u sjemenlitima treba izobrazavati svećenike po primjeru Kristovu OT 4; neka misionari podižu udruženje dostojna svećeničke, proročke i kraljevske službe. AG <■ 21.

— Laici na svoj način participiraju Kristovu svećeničku, proročku i kraljevsku službu LG 31; AA 2; 10.

TRKA U NAORUŽANJU: postoji u ime pravredne obrane protiv nenadanog napada GS 81; zbog pritiska socijalne bijede GS 81; ne uklanja nego povećava uzrok rata GS 81; ne daje istinske političke ravnoteže GS 81; otežava političke nesloge GS 81; rana je čovječanstva, pritisak siromašnih, mogući je izvor pogubnih udara GS 81; pošto joj ne postoji međunarodni javni autoritet treba se truditi za opće međusobno smanjenje naružanja uz garancije GS 82.

TROJSTVO: UR 1; 2; 12; 14; 13; jedno i nerazdjeljivo LG 47; trojstven Bog UR 1; jedan i trojstven LG 49; Otac Sin i Duh Sveti LG 4; 7; 66; UR 20; OT 8; DH 1; AG 5; PO 3; 14; Otac riječ i duh UR 7; jedinstvo triju osoba GS 24j Otac počelo bez počela, rada Sina, Duh Sveti izlazi od Oca po Sinu AG 2; dogma trojstva UR 14; pjesma nebeske pohvale LG 50; kult LG 30; kult klanjanja LG 66; liturgijski kult PO 3; vjera UR 12; 14-; kod odijeljenih GS 92; zazivanje UR 1; čisto gledanje kao što jest LG 49; Crkva proizlazi od Oca, osnovana od Sina, okupljena u Duhu Svetom GS 40; narod okupljen jedinstvom Oca i Sina i Duha Svetoga LG 4; Ima presv. Trojstvo za primjer i počelo UR 2; treba štovati jedinstvo a trima osobama UR 7; komunija s Trojstvom čini dioncima božanske prirode UR 15; štuje se Otac po Sinu u Duhu Svetome LG 51; analogija Između jedinstva triju osoba i jedinstva djece Božje GS 24.

UMACENJE SVETOG PISMA: istim duhom kojim je Sveto Pismo pisano DV 12.

Treba istraživati što je hagiograf namjeravao kazati; vodeći računa o literarnoj vrsti, vremenu, kulturi, načinu govora i pripovijedanja u međusobnoj razmjeni DV 12; zatim treba voditi računa o povezanosti i jedinstvu Svetog Pisma, živoj tradiciji, analogiji vjere i učiteljstvu Crkve - " 12.

Egzegeti' trebaju Istraživati Sveto Pismo uz suradnju teologa pod nadzorom crkvenog učiteljstva preko prikladnih sredsta-

va DV 23; tako da propovjednici mogu plodonosno rasvjetljivati narod DV 23. Egzegetski posao sretno započet treba nastaviti obnovljenim silama prema osjećaju Crkve DV 23.

UBOJSTVO: protivno je životu 1 osuđeno je GS 27.

UČITELJI: — *Jkolski*: zaduženi su pravim apostolatom GB 8; daju apostolski odgoj AA 50; njeguju svećenička zvanja OT 2; PO 11.

Trebaju biti opremljeni doktrinom i pedagoškom vještinom AA 13; zatim svjetovnom i religioznom znanostu i odgojnim umijećem GE 12. O njima ovisi učinak katoličke škole GE 8; dobro društva i Crkve GE 8. Neka daju primjer; pomažu roditeljima, vode računa 6 spolnim razlikama; neka pomažu učenicima i kad završe školu GE 8; za pohvalu su svećenici, redovnici, redovnice i laici koji se bave odgojem GE 12; vrijednost učiteljske službe treba prikazivati mladima da idu u krajeve gdje učitelj« nedostaje GE 12.

— *Sjemenih** trebaju djelovati složno s odgojiteljima OT 4; trebaju se odlikovati učenošću, iskustvom, pedagoškom i pastoralnom vještinom OT 3; trebaju davati primjer OT 5; neka nadgledaju i ispituju sposobnost za svećenika OT 6; kako trebaju učiti OT 13—16, Pouzdanje koncila dT 22.

— *Duhovni*: kod redovnika PC 18; kod sjemeništara OT 8; u studentskim domovima GE 10.

UCITELJSTVO CRKVE: autentično tumači božanski zakon GS 50; 51; Sveto Pismo UR 21; riječ pisanu ili prenesenu DV 10.

Nepogrešivo učiteljstvo pripada rimskom papi LG 19; 25; ekumenskom koncilu 1 episkopatu ujedinjenom, s rimskim papom LG 25; i općini svih vjernika LG 12; ne pripada pojedinim biskupima LG 25.

Apostolsko učiteljstvo predano je biskupima DV 7.

Prezbiterima se preporuča proučavanje dokumenata učiteljstva PO 19; laicima GS**43; neka vjernici ne prisvajaju jedino sebi učiteljsku vlast GS 43. Odnos učiteljstva prema teologiji AG 22; egzegeza pod nadzorom učiteljstva DV 23. Učiteljstvo i osjećaj vjere LG 12.

UDOVI: — Kristovi: zemaljski grad GS 40; AG 11; GS 31; biskupskog kolegija LG 21; 22; 23; AG 38; zajednice GS 32; mladih Crkava AG 18; obitelji GS 48; ljudske zajednice GS 29; redovničkih ustanova AG 18; svetog reda LG 31; rimskog pape LG 13; ljudskog društva LG 36; GE 1; redovničkog staleža LG 31; laici AG 2JU redovnici PC 13; krste-njem, potvrdom i euharistijom priteljov-ljuju se Kristu AG 36;» Krist utječe na svoje udove AG 5; 1 služi u svojim udovima PC 8; njegove udove treba bratski ljubiti PC 6; 15.

- *Mističnog Tijela Kristova*: prema Rm 12, 4–5; LG 32; razlikuju se od Glave SC 7; upriličeni su Glavi: ispunjuju se istim Duhom kao i Glava LG 7; ne rade svi isto LG 13; PC 7; PO 2; GS 32. Novi udovi se pritijelovljuju krštenju LG 31; i svi su dionici Kristova poslanja PO 2.
- Moraju se međusobno radovati i trpjeti LG 7; i bratski se povezivati GS 3.1; LG 23.
- Laici udovi LG 33; potrebni, bolni udovi LG 23; B. M. naročiti ud, LG 33.
- *Crkve*: udovi Crkve LG 36; 37; AG 7; GS 2i; svi udovi Crkve AA 2; 3; 6. Udovi Crkve su Mistično Tijelo Kristovo GS 32; razlikuju se vlastiti i daleki udovi LG 33.
- Udovi Crkve klerici i laici GS 43; svećenici i ostali SC 87; Krist po udovima Crkve rasvjetljuje društvo LG 33; onaj tko sjedi u Rimu ima Indijce kao svoje udove LG 13.
- Vjernici ukoliko su pripojeni Crkvi i u koliko su udovi ljudskog društva LG 36.
- *Katoličke Crkve*: katolici ukoliko su različiti od odijeljene brace UR 4.
- *Naroda Božjeg*: podložni grijehu UR 3.
- UDOVISTVO: hrabro prihvaćeno Je časno GS 48; njen duhovni život ima vlastito obilježje AA 4; udovice daju primjer Kristove ljubavi prema Crkvi LG 41; mogu pridonijeti svetosti i djelotvornosti Crkve LG 41.
- UDRUŽENJA: javna i privatna GS 25; nacionalna i internacionalna AA 27; AG 41; obiteljska, socijalna, kulturna GS 75; omladine GE 4; ekonomska GS 68; radnika GS 68; profesionalna IM 11; socijalna DH 2; sportska GE 4.
- *katolička općenito*: AG 41; Internacionalna AA 18; 21; GS 90; apostolska AA 8; Katoličke akcije AA 20; sveceizravno ili neizravno nadnaravnog cilja: karitativna, socijalna, pobožna CD 17; AA 82; Katoličke akcije AA 20; svećenika PO 8; obitelji AA 11; GS 52; roditelja GE 6; učenika kad završe svoju ikolu GE 8; za mir GS 90.
- Pravo na udruživanje i skupljanje GS 73; temeljno pravo za radnike GS 68; pozitivnim pravnim zakonom treba priznati udruženja GS 75; njihovo pravo treba čuvati i promicati GS 75; ne smije se sprečavati ni ranjavati GS 75; udruženja se moraju voditi općim dobrom GS 75.
- *katolička internacionalna*: odobrava ih Sveta Stolica, o njoj ovise, s njom suraduju preko oficija za tisak, film, radio, televiziju IM 22.
- *udruženja radnika*: osnovno je pravo ljudske osobe uspostavljati ih GS 68; predstavljaju radnike, služe za sređivanje ekonomskog života i sudioništvo u ekonomici GS 68.
- UDRUŽIVANJE^ suvremeni građanski ekonomski proces GS 42; 25; uz podršku Crkve GS 42.
- UJEDINJENJE: — *putujuće i nebeske Crkve*: jedni putuju, drugi se čiste, treći su proslavljeni, svi će se složiti u jednu Crkvu LG 49; postoji zagovor i zazivanje svetih LG 50; najplemenitija je veza s njima preko mise LG 50; njihov autentični hod traži primjer, drugovanje, pomoć LG 51; nimalo ne umanjuje kult Oca po Sinu i Duhu Svetome LG 51; odatle već od početka Crkve molitve za pokojne LG 50.
- *Socijalno izvansko*: proizlazi iz je dinstva srdaca i misli u vjeri i ljubavi GS 43.
- ULJUDNOST: krepost neophodna prezbiterima PO 3; neka se uči u sjemeništima OT 11; u pastoralnom djelovanju PO 8.
- UMIRUĆI: trebaju ih posjećivati prezbiteri PO 6; neka se pridružuju trpljenju i smrti Kristovoj LG 11.
- UMIJEĆA I DISCIPLINE: — U svom djelokrugu imaju vlastite principe i metode GS 60; — teško se sređuju u sintezu GS 61.
- Njihovim umnožavanjem se raspršuje univerzalni čovjek; GS 61.
- UMIJEĆA: — *slobodna*: njihov napredak, GS 15.
- *tehnička*: razlikuju se od slobodnih, GS 15; razvijaju se, AA 1; dosežu vanzemaljski svijet, GS 5; bogata su čude snim iznašašćima, IM 1.
- O njima rade i biskupi, CD 12; — trebaju se brinuti da ne odvrću od božanskih stvari, AG 11; da ne povećavaju čovjekovu tjeskobu GS 18; mogu pogodovati ateizmu, GS 20; »gnosticizmu i fenomenizmu, GS 57. Crkva se brine o dnima kojima su otvorena sredstva društvenog saobraćanja, IM
- UMJERENOST: Krista i Apostola DH 11.
- UMJETNICI: — podložni su moralnim zakonima, IM 11.
- *Sakralni*: svojim genijem služe slavi Božjoj i Crkvi SC 127. Neka imaju na pameti da svojom umjetnošću djeluju u nasljedovanju Boga, kultom, izgradnjom i poučavanjem vjernika SC 127. Imaju svoje zvanje SC 121.
- UMJETNOST: — je podložna moralu IM 6: SC 122.
- U svom djelokrugu ima pravo na vlastite metode i principe, GS 60. Iskrene umjetnosti su najplemenitije, SC 122; Crkva prijateljica umjetnosti, SC 122. Nijedan umjetnički stil nije Crkvi vlastit SC 123.
- Stari i moderni umjetnički spomenici slave Boga IM 24. *Religiozna, sakralna*: — na neki način izražava Božju ljepotu; njezin vrhunac je sakralna umjetnost, SC 122.
- Sakralna — radije neka bude plemenita nego raskošna SC 124. Crkva pripušta u kult istinske umjetničke oblike ukoliko imaju nužna svojstva SC 112; 123.
- Crkva sudi o umjetnostima da li se slažu s vjerom, pobožnošću i zakonima predaje SC 122.

Klerike treba poučiti o njezinoj povijesti i evoludji SC 129.

Scenska —: plemenita I ozbiljna IM 14.

Naširoko te rasprostranjuje sredstvima društvenog saobraćanja IM 14. Podložna je normama morala IM 11.

UNLJE REDOVNICA: neka u misijama turaduju s biskupskim i redovničkim konferencijama AG 33.

UNLJE REDOVNIKA: mogu postojati uz dozvolu Svete Stolica između onih koji imaju skoro iste konstitucije, običaje i duh PC 22.

UPOTREBA SVETOG PISMA: veoma je važno za liturgiju SC 24; u njoj se promiče osjećaj Svetog Pisma SC 24; neka se što više čita narodu SC 51; neka u liturgiji budu različita i prikladna čitanja SC 35; - neka vjernici pristupaju liturgiji uz pratnju božanskih riječi DV 25; neka se propovijedanje prvenstveno crpi iz Svetog Pisma i liturgije SC 35; neka se Svetim Pismom hrani propovijedanje, kateheza, pouka, homilija DV 24; 25; temelj teologije je uz tradiciju Sveto Pismo DV 24; neki se duhovni život kršćana hrani Svetim Pismom DV 25; neka postoje izdanja prikladna za nekršćane DV 25.

UPRAVITELJI: — *narod*: zaručnici općeg dobra svoga naroda i istovremeno promicatelji općeg dobra cijelog svijeta GS 82.

Moraju misliti o svojoj odgovornosti za mir GS 80.

— *Sjernenlita*: trebaju raditi složno e učiteljima OT 4; trebaju se isticati naukom, iskustvom, pastoralnom vještinom, pedagogijom OT 5; trebaju davati primjer OT 5; trebaju provjeravati sposobnosti za svećenika.

Kakva mora biti disciplina OT 11; po-vjerenje koncila OT 22. Potrebni su sastanci upravitelja OT 5.

URBANIZACIJA: i Industrijalizacija GS 6; u misijama AG 20.

URED RIMSKE KURIJE: pružili su izvanrednu pomoć papi i pastirima Crkve; Koncil svim srcem želi prilagodbu i novo sređenje što se tiče imena, broja, kompetencije, načina rada i koordinacije rada CD 9; žarko želi da članovi, dužnosnici, savjetnici budu iz raznih krajeva CD 10; među članovima trebaju biti dijecezanski biskupi CD 10; neka uredi namještaju provjerene i stručne laike CD 10.

USKLADENOST: Krista s voljom Očevom LG 3; 40; PC 14; PO 14. BD Marije s voljom Božjom LG 64; PO 18; LG 56.

Crkve a voljom Očevom LG 64; 62.

Svećenika s voljom Božjom PO 15; 17;

Vjernika s voljom Božjom LG 40; 41; 42; 44; 46; PO 14.

S poslušnim Kristom LG 42; i Kristom koji trpi LG 41; AA 16. USKRS: neka se ne odbaci određena nedjelja SC dodatak br. 1; dok se ne nade definitivno rješenje za sve kršćane, stvar

se prepušta u Istočnim crkvama patrijarsima odnosno vrhovnoj mjesnoj vlasti OE 20.

USKRSNO: — *Post*: veliki petak ostaje a može se produžiti na veliku subotu SC 110.

— *Otajstvo*: otajstvo trpljenja, smrti i uskrsnuća Gospodinova SC 61; Krist ga ispunio trpljenjem, uskrsnućem, užasom SC 5; otajstvo ljubavi GS 53; po tječe od samog dana Kristova uskrsnuća SC 106; svetkuje se u euharistijskoj žrtvi SC 6; priprema se korizmom SC 109; propovijeda se na rođendane svetih SC 104; usavršava ljudsku radinost GS 38; Duh Sveti daje da ga svi ljudi mogu slaviti GS 22; katekumeni se na nj pripremaju AG 14.

USKRSNUĆE: — *Kristovo*: SC 106; 48; 50; LG 5; 7; 48; DV 17; AG 5; PO 4; GS 18; nadvladao je smrt LG 7; svetkuje se svake nedjelje SC 106; predstavlja se krštenjem LG 7; UR 22; u misi se navješćuje skupa s Kristovom smrću; PO 4j euharistija se dijeli SC 106; Vjč odijeljene braće se spominje i svetkuje Večera UR 22 vidi: USKRSNO OTAJSTVO.

— *Mrtvih*: uskrsnuće života i uskrsnuće suda, sinovi Božji će uskrsnuti neraspadljivo GS 39; oslobođeni ropstva-raspada i) i vosti LG 9; na vječni život DV 4; slavno uznesenje B. D. Marije tijelom i dušom slika je, početak i nada Crkve LG 68; muslimani iščekuju uskrsnuće svijtu NA 3; vidi USKRSNO OTAJSTVO.

USPOSTAVA JEDINSTVA: cilj II vat. kon. UR 1; potpomaže se boljim poznavanjem odijeljenih Crkava i odijeljenih zajednica.

UTJELOVLJENJE RIJEČI: u punini vremena od Duha Svetoga iz Blažene Djevice Marije LG 52; dolaskom Duha Svetoga na Djevicu AG 4. Otajstvo je vjere LG 52; 54; UR 20; vrhunsko otajstvo LG 65; osnovna dogma Crkve UR 14.

Uzima se ljudska priroda LG 55; uzima se, ne uništava se GS 22. Utjelovljenjem Sin se Božji na neki nadređene majke LG 56. Utjelovljenjem Sin te Božji na neki, način ujedinjuje sa svakim čovjekom GS 22. Nastavlja se u Crkvi Tijelu Kristovu LG 52.

Za nas Je ljude I za naše spasenje LG 52; da se po Crkvi Krist rada i raste u srcima vjernih LG 65. Utjelovljenjem Krist te vezao uz određene socijalne i kulturne uvjete AG 10. Utjelovljenje primjerak Crkve AG 22. Utjelovljenjem Bog je na nov i definitivni način ušao u povijest AG 3. Sin Božji je prošao putem prvog utjelovljenja da ljude učini dionicima božanske naravi AG 3. Uzeo Je svu ljudsku prirodu osim grijeha AG 3.

UZASASĆE KRISTOVO: SC 6; 102; DV 19; GS 45.

UZDRŽAVANJE SAVRŠENO: intimno doseže ljudske naklonosti PC 12; prethodi joj provjeravanje i zrelost psihološka i afektivna PC 12.

Lažna je doktrina da je *tu'nviiifife* i Itet-no ljudskom napretku PC 12; vidi: **CELIBAT, DJEVICANSTVO**.

UZNESENJE BD Marije: tijelom i dulom LG 59. — **Znak nade** LG 68.

VEČERNJA: u nedjelje 1 svečanije blag. dane neka te zajednički svetkuje u Crkvi SC 100; to su glavni časovi i stožeri časoslova SC 89; 100.

VIJEĆA u koordinaciju mpostolata:

— **Župska, dijecezanska, Interdijecezanska, nacionalna, internacionalna, ta suradnju na različitim područjima apostolata (klerička, redovnička, laička) AA 26.**

— **župska:** prema različitim okolnostima CD 30; ako je potrebno treba ih prilagoditi CD 30.

VIJEĆE ODNOSNO SKUP SVEĆENIKA: predstavlja prezbiterij, u obliku i prema normama zakonom određenima PO 7.

VIDLJIVOST CRKVE: vidljiva Crkva ima vidljivi sklop LG 14; ima vidljivu socijalnu strukturu GE 44; opremljena je prikladnim, vidljivim i društvenim sredstvima jedinstva GE 40; vidljiva je u pojedinačnim Crkvama LG 28; predstavlja je župa SC 42; duhovna je i istovremeno ono što se iščekuje GS 40.

VIKAR: — **vojni:** ima međubiskupijsku brigu za vojnike CD 43; za snage u pojedinim narodima CD 38; neka imaju dovoljan broj prikladnih svećenika CD 43.

— **Biskupski:** Imenuje se za dio biskupije, za naročiti biskupijski posao, za biskupijski obred CD 27; ima vlast kao i generalni vikar CD 27; gdje se uspostavlja zbog obreda može imati i biskupski red CD 23.

— **Generalni:** njegova se služba ističe* u biskupijskoj kuriji CD 27; pomoćni biskupi neka budu generalni vikari ili barem biskupski vikari CD 26; biskup ko-adjutor s pravom nasljedstva treba biti postavljen za generalnog vikara CD 26.

VIKARI: — **izvanjski:** izvršavaju pastoralnu službu u nadžupskom teritoriju CD 30.

— **župski:** imaju službu poučavanja, po svečivanja i upravljanja sa župnikom CD 30; pod autoritetom župnika CD 30; neka suraduju sa župnikom i ostalim njegovim pomoćnicima u ljubavi i poštivanju CD 30.

VINOGRAD: Crkva je vinograd Gospodnji SC 18; OT 2; izabrani vinograd u kojem je prava loza LG 6; zasađena od Boga LG 6; AG 6; 15; 18; 19; nova Crkva se zasađuje u Kristu AG 22.

VISIO BEATA: jasno gledanje jedinog i trojstvenog Boga kakav jest LG 49; vidjet će se Bog licem u lice DV 7.

VJERA: — **objektivno:** predana vjera LG 12; DV 8; 10; vjera evanđelja GS 21;

cjelovita vjera u katoličkoj Crkvi LG 15; rast vjere GS 42; Petar temelj jedinstva vjere LG 18. Bistatpi zaštitnici i suci vjere LG 25; Crkva treba trajno propovijedati vjeru vjernicima SC 9; tumači se na koncilu GS 3.

Sjera uči smisao vremenitog života LG ; Sjera treba razborite« i strpljivo braniti AA 14; ekonomski postupci trebaju biti u skladu s vjerom katoličke Crkve UR 24.

— **Krepost:** Iz slušanja: slušanje po riječi Kristovoj PO 4; vjerom čovjek pri vučen Ocu prijanja uz Boga koji se objavljuje razumom i slobodnim podlaganjem u vjeri DH 10.

Bogu koji se objavljuje treba dati prinos vjere kojim se čovjek slobodno povjerava Bogu pokazujući potpuni prinos razuma i volje i hotimično prijanjajući objavi koju Bog daje DV 3. Zahtijeva se prethodna i pomoćna milost i unutarnja pomoć Duha Svetoga. Pozivu na vjeru odgovara božanska milost DH 14.

Propovijedanjem se vodi k vjeri i k pokoravanju Kristu DH 11. U vjeri Duh Sveti svima daje slatkoću u pristajanju i vjerovanju istini DV 5. Duh, Sveti darovima usavršava vjeru DV 5.

Vjera se podiže i pokreće spasonosnom riječju PO 4.

Vjera se prima od Boga po Crkvi LG 11. Vjera i krštenje čovjeka čine sinom Božjim SC 10.

Vjera i ispovijedanje vjere su iz propovijedanja Crkve LG 17. Nužna je da se svidimo Bogu AG 17; za spasenje LG, 14. Vjera zahtijeva razum AG 22; vjerom učimo smisao vremenitog života LG 48. Vjera razrješava problem smrti GS 18. Vjerom iščekujemo blaženu nadu LG 48. Odijeljene braće UR 3.

— **Djelotvorna:** vjera kojom se vjeruje Kristu sa slalom Božjom, zahvaljivnjem, osjećajem pravde i ljubavi prema bližnjemu UR 23.

Zahtijeva - ustanove duhovnog i vremenitog milosrđa, odgoja, socijalne ustanove, ustanove koje promiču min Ima veliku važnost naspram ateizmu GS 21.

— **Izvravanje djelotvorne vjere:** Abrahamovo prema Bogu jedinome stvoritelju LG 16; Petrovo LG 18; UR 2. Naroda Božjeg pokrenutog Duhom Svetim GS 11.

Mučenika DH 14; GS 21.

— **Zahtijeva razum:** također kroz filozofiju i narodnu mudrost AG 22.

VJERA I ZNANOST: nisu protivne GS 36; odnos vjere i znanosti jest dvostruki red spoznaje GS 59; treba više istraživati kako da se slože GE 10.

VJERA, NADA, LJUBAV: slušajući vjerovati, vjerujući nadati se, nadajući ljubiti DV 1.

Crkva je zajednica vjere, nade, ljubavi LG 8; ujedinjena vjerom, nadom i ljubavi

bavi ju UR 2 | čvrsta u vjeri, stalna i nadi goruće ljubavi; djevoja zbog neokaljane vjere, nade i ljubavi LG 64. Vjera, nada, i ljubav B. D. M. LG 61; supružnika GS 38; katekumena AG 14. Apostolat treba vršiti u vjeri, nadi, i ljubavi AA 3; sav život iziskuje ostvarivanje vjere, nade i ljubavi AA 4.

VJERNICI U KRISTA: Posvuda: svi vjernici: laici, klerici Redovnici LG 37; 40; 43; AA 1; AG 15.

Vjernici u Kristu tj. kršćani: katolici i ostali vjernici u Kristu AA U; vjernici u Kristu za razliku od prezbitera i pastira PO 9; GS 76; 92.

VJERNOST: vjernost prema Kristu ne može se odvojiti od vjernosti prema Crkvi PO 14; 72; prema Bogu i ljudima GS 21; prema Kristu LG 10; prema evanđelju OS 76; Kristu i evanđelju GS 72; istini GS 57; svećenika biskupima LG 41; međusobna u braku SC 78; LG 41; GS 48; 52; treba odgajati vjernost obećanjima OT 11.

VJERSKA SLOBODA: — 1. U *svjetlu razuma*: to je pravo na slobodu društvenu i građansku u pitanju religije DH 1. Ne smeta joj što postoji samo jedna prava religija; što ljudi moraju spoznati istinu prihvatiti; što ljudi i društvo imaju dužnost prema pravoj religiji DH

Zasniva se na dostojanstvu ljudske osobe, obdarene odgovornom slobodom DH 1; 9; nepovredivošću od prisile DH 2; na kraju ljudi je participiraju u božanskom zakonu, vječnom, objektivnom, sveopćem. tako da čovjek mole slobodno tražiti i upoznati istinu i formirati ispravan i istinit tud savjesti DH 3; sloboda je časna i njezine ciljeve javna vlast ne smije ograničavati DH 1; zahtijeva ograničenje javne vlasti DH 1; u javnom redu društva treba je priznati kao javno pravo DH 2.

Već je u mnogim ustavima kao građansko pravo DH 15.

Pripada pojedinim osobama zbog odgovorne slobodne volje, zbog obaveze, traženja i priznavanja vjerske istine, a sve to ne može biti nego u psihološkoj slobodi zaštićenoj od prisile DH 2. Pripada im jer se trebaju pokoravati božanskom zakonu preko savjesti: stoga se ne mogu obavezivati da rade protiv savjesti ili sprečavati da po njoj rade DH

Pripada vjerskim zajednicama DH 4; da pomognu članovima vjerski život ispravno urediti DH 4.

Pravo zajednica uključuje prava na unutarnji zajednički život DH 4; i pravo na očitovanje religije na izvanjski način DH 4.

Pripada obitelji DH 5; stoga todite/ji imaju pravo na odgoj prema vlastitom vjerskom osvjedočenju i slobodan izbor školovanja te ostalih sredstava odgoja DH 5.

Briga za vjersku slobodu tiče se građana DH 6.

" Građanska vlast treba pravednim zakona braniiti vjersku slobodu DH 6.

Ne smije dozvoliti diskriminaciju zbog vjerskih razloga, niti nametati niti zabranjivati religiju DH 6. Pravo na vjersku slobodu podložno je nekim pravnim normama DH 7; zbog zlorabljenja prava, zbog mira i zbog javnog morala DH 7; pravo na vjersku slobodu trebaju poštovati odgojitelji DH 8. Vjerska sloboda pomaže da ljudi s većom odgovornosti djeluju u društvu DH 8.

Ima režima u čijim se ustavima vjerska sloboda priznaje, ali se u stvari vrijeđa DH 15; to ne samo da vrijeđa ptavo, nego škodi ljudskoj zajednici i mirnim odnosima među narodima DH 15. — 2. U *svjetlu vjere*: nema je izričito u objavljenj riječi DH 9. Uključuje se u glavnoj kršćanskoj doktrini o slobodi vjere DH 10; 14. Potvrđuje se načinom kako Bog djeluje, koji savjest obavezuje, ali ne prisiljava DH 11.

Također u načinu Kristova postupanja, koji naučava nužnost vjere, ali je ne nameće silom DH 11. Također postupkom apostola koji slijede Kristov put DH 11; također i načinom kako je postupala Crkva koja je uvijek držala nauku o slobodi vjere bez obzira što se tome protivne neke povijesne činjenice DH 12; i zabranjuje prisilu AG 13; Crkva se bori za slobodu kao svetinju jer je stečena Kristovom krvlju DH 13.

- Sebi je prisvaja kao ljudska zajednica koja ima pravo živjeti među ostalim za jednicama DH 13.

Crkva osuđuje bilo kakvu diskriminaciju među ljudima NA 5. Sloboda Crkve je temeljno načelo za odnose između Crkve i državne vlasti DH 13; sloboda Crkve se slaže s vjerskom slobodom svima zajedničkom DH 13. Ljudska zajednica treba doći do slobode djece Božje pomoću vjerske, društvene i građanske slobode DH 15.

VJERSKI OSJEĆAJI: duhovna izobrazba ne uljepšava religiozni osjećaj GE 8.

VLASNISTVO: — *zajedničko*: sve zajedničke stvari koje mogu koristiti drugima GS 69; u skrajnjoj nuždi GS 69,

— *Privatno*: različiti oblici sada i kasnije GS 69; 71: neophodno za autonomiju osobe i obitelji, kao neko proširenje slobode, uvjet građanskih sloboda GS 71; uzrok sigurnosti GS 71; ima društveno svojstvo zasnovano na zakonu o određenju dobara GS 71; ne koristiti ih protivno je općem dobru GS 71; eksproprijacija je dozvoljena na opće dobro GS 71; postoji i privatno vlasništvo nematerijalnih dobara i profesionalne sposobnosti GS 71.

— *Javno*: ima razne oblike GS 71; prijenos u javno vlasništvo može vršiti samo zakonita vlast na opće dobro GS 71.

VLAST TMINA: povijest čovječanstva je borba protiv vlasti tmina GS 37. "

VOJNICI: dodijeljeni na službu domovini službenici su sigurnosti i slobode i pri-

- donose miru GS 79.

VOZILA: neka se • vozilima uredno uprav-

lja GS 30.

VREDNOTE LJUDSKE: ističu te vrednote razumnosti, htijenja, svijesti, bratstva GS 61; moralne vrednote moraju ispuniti kulturu i ljudske pothvate LG 36; neka se ravnaju ispravnom savješću GE 1; znanost, filozofija i umjetnosti mogu pridonijeti da se čovječanstvo uzdigne do suda sveopće vrijednosti GS 57; neka ikola promiče osjećaj za vrednote GE 5; koncil želi prosuditi vrednote koje se danas najviše cijene: u sebi su dobre, ali se kvare zloćom srca GS 11; pozitivne kulturne vrednote, vjerno istraživanje tehnička suradnja, međunarodna suradnja, pomoć slabijima GS 57; moralne vrednote GE 1; prirodne vrednote treba njegovati do punog čbvištva GS 53; kulturne vrednote GS 57; vrednote ljudske marljivosti GS 34; socijalno-kulturne i moralne vrednote u hinduizmu i budizmu NA 2.

VREMENA: — *danainja* vidi DANAŠNJE DOBA

— *Liturgijska:* treba ih opsluživati ili obnoviti SC 107; dan i noć su posvećeni Bogu SG 84; nedjelja, liturgijska godina SC 102—111; korizma vlastito vrijeme SC 108; vrijeme za časoslov SC 89.

ZABLUDA: treba razlikovati zabludu od zabludjelog DH 11; GS 28.

Treba ustrajno braniti doktrinu Crkve; ali razborito i strpljivo treba postupati »a zabludjelima DH 14. ZAJEDNICA: —

Crkve: Crkva je zajednica vjere, nade i ljubavi LG 8; života, ljubavi i istine LG 9.

— Svećenička LG 11.

— Izabranih LG 65.

— *Krlčanska u nastajanju:* propovijedanjem riječi 1 euharistijom AG 15; novoobraćene treba ispunjati ekumenskim duhom, zdravom zauzetošću bez indiferentizma i zbrke AG 15; potrebne su Ikoie i skupovi laičkog apostolata AG 15; treba biti primjer apostolata svjedočenja i djelovanja AG 15; potrebni su svećenici, dakoni, redovnici, redovnice AG 15; treba surađivati s odijeljenima i njihovim crkvenim zajednicama prema sudu ordinarija AG 15; s ljubavlju prema svim ljudima, bez plemenske mržnje i lažnog nacionalizma AG 15.

— *Ljudska:* jedna je jer je iz jednog čovjeka, prema jednom cilju, pod vodstvom jednog Boga, pod jednim zakonom ljubavi GS 24; NA 1.

— *Naroda:* svi narodi su jedna zajednica zbog zajedničkog porijekla NA 1; treba je promicati GS 83; u miru i bogatstvu graditi GS 90.

Potrebni su međunarodni instituti za krajeve u kojima se gladije, izbjege i emigrante, GS 84; za sveopći bratski razvoj GS 84.

Nužna je međunarodna suradnja na ekonomskom polju; treba se brinuti za narode koji još nisu dovoljno razvijeni GS 85; Crkva treba biti prisutna zbog poznanja Božanskog i naravnog zakona 1 uni-

verzalnog poslanja GS 89; treba biti prisutna preko svojih javnih instituta i pune suradnje svih kričana GS 89; također preko svih osoba za to osposobljenih GS 89; posebno preko omladine GS 89. Doktrinu Crkve treba nastaviti i izlagati GS 91.

— *Politika:* proizlazi iz nedostatnosti osoba i skupova da se brinu za opće dobro; cilj joj je opće dobro; izvorno pravo joj je iz općeg dobra GS 74. Poprima razne oblike GS 74; prema svojstvima naroda i razvitku povijesti GS 74; može upasti u lažne oblike GS 75. Na svom području je nezavisna 1 autonoma GS 76.

Zbog podijeljenosti tendencija treba joj autoritet GS 74; politička zajednica 1 javna vlast zasnivaju se na ljudskoj prirodi, stoga spadaju u red Sto ga Bog preodredio GS 74.

Treba odbaciti totalitarne i diktatorske oblike jer vrijedaju prava građana i skupina GS 75; uopće sve one oblike u kojima se zanemaruje opće dobro zbog dobra političkog postupka, odnosno političara, u kojima nedostaje građanska 1 vjerska sloboda GS 73.

Nužan je pozitivni pravni red o javnim službama 1 ustanovama i o pravima 1 dužnostima građana GS 75. Može se dogoditi da se zbog vremenitih uvjeta umanje prava građana, ali poslije ih treba obnoviti GS 75.

— *Vjerska:* proizlazi iz socijalne prirode, bilo čovjeka bilo religije DH 4. Religiozne zajednice imaju pravo javno svjedočiti svoju vjeru DH 4.

Neka se uzdržavaju od svake vrste prisile ili nagovaranja koje je nečasno DH 4. Slobodno mogu pokazivati jedinstvenu krepost svoje doktrine pomoću odgojnih, kulturnih, karitativnih, socijalnih udruženja DH 4.

Posebno javno priznanje od države mora se slagati sa slobodom drugih građana 1 vjerskih zajednica DH 6. Građanska vlast ne može zabraniti da bilo tko uđe u vjersku zajednicu, ili izide DH 6. ZAJEDNICE: — *crkvene:* od nas odijeljene UR 22; s kojima se, prema sudu ordinarija, u misijama može surađivati AG 15.

— *Nekatoličke:* u misteriju spasenja ima ju svoju vrijednost; instrumenti su Duha Svetoga UR 3; nisu proizašle bez krivice obiju strana UR 3; oni koji se u njima danas radaju nisu uzrok odjeljenja i treba ih poštivati UR 3; treba biti dijalog s njima UR 4; vidi: CRKVE i ODIJELJENE ZAPADNE ZAJEDNICE.

ZAKON: — vječni GS 78; Božji u grudi ma; vidi dolje BOŽANSKI ZAKON; lju bavi LG 8; opći crkveni zakoni od kojih mogu dispensirati pojedini biskupi CD 8. Evandeoski GS 74.

Zakon evangelizacije GS 44.

Zakon rada LG 13.

Mesijanski zakon LG 9.

Prirodni zakon GS 74; poznaje ga Crkva GS 89; autoritetom ga objašnjava i po tvrdnje DH 14.

Novi zakon LG 35; ekonomski osnovni kršćanski zakon GS 41.

— *Bolanski*: postoji vječni božanski zakon, objektivni, sveopći, kojim Bog upravlja, vodi i uređuje DH 3; Bog ga upisao u ljudska srca GS 16; zakon Božji u grudima LG 9.

Ljudi ga božanski participiraju DH 3; poznaje se savješću DH 3; okrepljenje za ljude PC 13; dostojanstvo je Čovjekovo da mu se pokorava GS 16; po njemu će čovjek biti suđen GS 16. Božanski zakon Crkva poznaje u snazi misije GS 89; tumači ga autentično učitelj-stvo GS 50.

Ljudsku zajednicu treba sačiniti prema božanskom zakonu GS 42; božanski zakon se upisuje u život zemaljskog grada GS 43.

Opsluživanje božanskog zakona ne uništava osobna prava; ako se ne opslužuju propada dostojanstvo ljudske osobe GS 42. Norme božanskog zakona kidaju se lažnom autonomijom GS 41. Božanski zakon o komunikaciji u sakramentima OE 26.

ZAKONI: — *općenito*: bolje je opsluživanje nego li umnožavanje zakona PC 4. Za Crkvu samo općeniti zakoni, za pojedine pokrajine treba ih u određeno vrijeme preuređivati OT 1.

— *Posebno*: *pačanski*: Ispunjeni novim humanizmom GS 7; *zeoidbeni* GS 52.

Opći ili posebni konkurs za imenovanje župnika treba ukloniti CD 31.

Svećeničkog odgoja OT 1.

Oni koje trebaju opsluživati umjetnici koji služe liturgiji SC 122.

Liturgijski dati valjanost i dopunjenost SC 11; 22.

Zemljbeni dati od stvoritelja GS 48; od padanske vlasti doneseni u prilog braka i obitelji GS 52. Ekonomski GS 67; 65; vidi: EKONO-MIJA.

Socijalni: sve jasniji GS 4; o porezu, vozački, treba ih opsluživati GS 30; zakon o zajedničkom određenju zemaljskih dobara GS 71.

ZAKONITA OBRANA: biva nakon Ito se iscrpe sva miroljubiva sredstva GS 79.

Ratne akcije s modernim oružjem nadilaze pravo zakonite obrane zbog obostranog uništenja GS 80.

ZAPOVIJED: nova zapovijed ljubavi: data od Krista LG 9; temeljni zakon GS 38; služiti braći GS 57.

Propovijedati evanđelje: svečano LG 17; data od Krista koga sluša Crkva AG 1; izričito data apostolima, a preko njih redu biskupa AG 5; misija Crkve se ispunjava opsluživanjem Kristove zapovijedi AG 5. Služiti i tumačiti riječ Božju DV 12.

ZAPOVIJED BOŽJA: sveopća, spasiteljska AG 3; 6; LG 2; proizlazi iz ljubavi Očeve AG 2; sabrati sve narode u jednu Crkvu AG 7; o ljudskom pozivu AG 11; milosti Božje prema grešnicima UR 1.

ZARUKE: supruga GS 49; prethode braku GS 49.

ZBRKANOST: neka je ne bude u ekumenizmu AG 15.

ZLOHOTNI: raspeti i uskrsnuli Krist gr

slomio GS 2; čovjek po savjetu zlohota-noga sagriješiti GS 13, **ZNAK**: — *epistolata*: pojedinačni znak Krista koji se očituje AA 16; društveni znak jedinstva Crkve A 18.

— *B. D. Marija*: znak buduće Crkve LG 68; sigurne nade i utjehe LG 68.

— *Ljubav*: znak Kristova poslanja AA 8; Kristovih učenika AA 8; prave Crkve AA 8.

Krist znak koji svijetli na licu Crkve LG 15; protivljenja AG 13;

— *Savršena uzdrljivost*: znak ljubavi LG 42; nebeskih dobara PC 12; života budućeg bez ženidbe PO 16.

— *Krit Kristov*: znak sveopće ljubavi NA 4.

— *Crkva*: savršeni znak Kristov, ako hierarhija i laici surađuju AG 21; utjelovljenog Krista LG 15; Božje prisutnosti u svijetu AG 15; bratstva GS 92; nadilazi ljudsku osobu GS 76; spasenja LG 1; GS 42; 43; jedinstva s Bogom GS 42; jedinstva ljudi GS 42; jedinstva GS 21; svog jedinstva GS 44; pojedinačna Crkva znak Kristov AG 20; mlada Crkva znak spasenja AG 21;

— *Redovnički habit*: znak posvećenja Bogu PC 17.

— *Djelovanje Duha Svetog*: znak nužnosti apostolata laika AA 1.

— *Sloboda*: znak Božje slike u ljudima GS 17.

— *Siromaštvo*: znak slijeđenja Krista PC 13.

— *Redovnički zavjeti*: znak koji privlači ispunjenju krsnih dužnosti LG 44.

— *Sakramenti*: znak, vidi: SAKRAMEN TI.

— *Sveci*: znak kraljevstva Božjeg LG 50.

ZNAKOVI: — volje Božje PO 18; sakramentalni LG 50; SC 59; 60; imaju snagu po Duhu Svetomu LG 50; čudesni Kristovi LG 58; DV 4; AG 12; objave DV 4; mesijanskog kraljevstva u SZ; DV 15; osjetni liturgijski SC 7; vidljivi liturgijski SC 33; redoviti zvanja PO 11; OT 2.

— *Vremena*: treba ih odgonetavati u svjetlu evanđelja GS 4; prezbiteri ih » laicima trebaju uočavati PO 9; vjernici ih trebaju upoznati UR 4; u ovom vremenu postoje znakovi prisutnosti i savjeta Božjeg GS 11; vjerska sloboda je uzvišeni znak vremena DH 15; liturgija je znak ovog vremena SC 43; također rasteće solidarnosti AA 14; vidi: DANASNJE DOBA.

ZNANOST: izvanredna Kristova PC 6; znanost vuče porijeklo od Boga GS 36; ne koristi svaka znanost IM 5; koncil potvrđuje autonomiju znanosti GS 59; autonomija je zakonita, znanosti imaju vlastite metode i zakone istraživanja GS 36.

ZNANOSTI: pomoću znanosti čovjek svoje gospodstvo proširuje na svu prirodu GS 33; skupa a filozofijom i umjetnošću rasvjetljaju dobro, istinito, lijepo, GS 57; znanosti, osobito biološke i sociološke pomažu dozrijevanju vjerskog života GS 62; koriste Crkvi GS 44; biologija, matematika, psihologija, sociologija stvaraju novi znanstveni mentalitet u društvu GS 5; etnologija, povijest religija,

msiologija, lingvistika, sociologija itd., pomažu misionarima AO 34; psihologija, pedagogija, didaktika korisne su odgojiteljima GE 1; prirodne i društvene znanosti koriste kulturi GS 54; teološke znanosti imaju vlastite metode i zahtjeve GS 62; radnlili teolozi trebaju surađivati sa stručnjacima u ostalim znanostima GS 62; moderne znanosti mogu biti u prilog fenomenizmu i agnosticizmu GS 57.

— *Sakralne*: filozofiju i teologiju treba prikladnije složiti GE 14; filozofiju i teologiju treba preispitati GE 15; 16; treba ih predavati pod ekumenskim vidom UR 10; pod misionarskim vidom AG 39; 26. — *Kulturne** imaju svoja autonomna načela GS 59.

ZNANSTVENI: stvar« te novi znanstveni, mentalitet GS 5; znanstvena metoda i moral nikad se ne protive vjeri GS 36; znanstvena oruda nisu jedini uzrok rata GS 81.

ZRELOST: — *Ljudska*: sastoji se u stabilnosti duha, na zasnovano) odluci, ispravnom sudenju o stvarima i ljudima OT 11; osobna OT 11; ljudske osobe GS 2. — *Kršćanska*: dozrijeva poslušnošću PO 15; celibatom OT 10; zreloom savješću AA 12; zrelost vjere GS 21. Ceremonije i udruženja ništa ne pomažu ako ne odgajaju kršćansku zrelost PO 6. — *Crkve*: sveopće u svijetu AG 11—12; autohtone AG 6; nove AG 19. — *Svećenika*: u znanosti PO 19.

ZVANJA: božanski pozivi na svećeništvo, dakonat, službu katehete, katoličku akciju AG 15; neka roditelji otkriveno zvanje njeguju AA 11; u koje je zvanje Bog koga pozvao neka u njemu ostane LG 47; OT 19; neka se pothranjuju u obiteljima OT 2; različita su po darovima Duba Svetog GS 38; PC 15; treba lči dostojno zvanja UR 7. ZVANJE: — *Apostola*: da Dvanaestorica budu s Kristom AG 5.

— *Umjetnika*: pozivlju se Ispunjeni kršćanskim duhom SC 21.

— *Klerlko*: posebno je CD 15.

— *Crkve*: da bude sredstvo spasenja LG 9; na svetost LG 39.

— *čovjekovo*: religiozno je GS 25; od Boga bez pokore LG 16; NA 4; na božansko i ljudsko bratstvo, GS 92; k svjetlu iz tame PO 2; u vječnu slavu LG 41; da se prikloni Bogu u komuniji božanskog života GS 18; Crkva i čovjekov poziv GS 11; u nju su pozvani svi LG 3; 13; 48; posebno vjernici LG 2.

~ *Laičko*: u katoličku akciju: to je posebno zvanje CD 15; božansko AG 15; Bog izabire, biskup poziva LG 41.

— *Bračno*: s radostima i žrtvama GS 52.

— *Misionarsko*: posebno zvanje, u mladost Crkvi, svećeničko, redovničko, laičko. AG 23; biskupi ih trebaju njegovati CD 15; obitelji upoznati i nužnošću i uzvl-šenošću misionarskog zvanja AG 39; moliti za msijska zvanja AG 6.

7- *Redovničko*: božansko PC 5; 25; posebno je CS 15; neka se o njemu propovijeda, neka ga njeguju roditelji, biskupi CD 15; PC 24; redovničkom zvanju se

odgovara redovničkim zavjetima CD 47; PC 1; 5; može postojati posebno zvanje za posebno apostolsko djelo PC 15; treba ustrajati u zvanju PC 8; ta ustrajnost se preporuča brizi svećenika OT 19. — *Sveeničko*: to je božanski poziv AG 15; nalazi se pod posebnom božanskom providnošću OT 2; nužno je i u mladim Crkvama da se Crkva jače ukorijeni u narodu AG 16; neka ga njeguju biskupi CD 15; roditelji PO 11; sva zajednica, obitelj, učitelji, svećenici, biskupi OT 1; njeguje se molitvom vjernika, primjerom svećenika, razboritim upravljanjem, poukom roditelja i učitelja o potrebama Crkve PO 11; biskupi neka uče stado i pomažu siromašne koji su pozvani OT 2; prezbiteri neka rade o njima u katehezi, propovijedanju, tisku PO 11; i preko sredstava društvenog saobraćaja OT 2; neka se ne prosuduju po Izvanrednom glasu od Boga, nego po znakovima redovitog života PO 11; kad se upozna, prikladnost, prava nakana, sloboda, neka ih službenici odobre OT 2; preporučuju se biskupijska, pokrajinska i nacionalna djela za zvanje OT 2; PO 11; neka se također upotrebljavaju psihološka i sociološka sredstva OT 2; djela nadilaze granice pojedinih biskupija, nacija, pokrajina i neka pružaju pomoć pokrajinama gdje je malo radnika OT 3; neka se njeguju zvanja u malim sjemeništima i paralelnim ustanovama i u srednjim školama OT 3; potrebne su ustanove za kasna zvanja OT 3; neka redovnici pomažu sakralna zvanja AG 15; u sjemeništima se kušaju i jačaju OT 6; 8; 10; pomoću učitelja OT 5.

2ENA: muško i žensko su jednaki radi osobnosti GS 49; bez ikakve diskriminacije bilo društvene bilo kulturne GS 29; pravom sebi izboraju jednakost GS 9; također i u braku GS 49. Može slobodno izabrati životni stalež i djelovati u kulturi kao i muškarac i dostupna joj je kulturna jednakost s muškarcem GS 29.

Radi skoro na svim područjima života ali to treba biti -prema vlastitim sposobnostima GS 60; trgovina ženama se osuđuje GS 27.

2IDOV: stari narod Božji NA 4; narod Crkvi najdraži LG 16; od iz kojih se rodio Krist po djelu LG 16; NA 4; Zidovi su imali objavu SZ i stari Savez NA 4; korijen dobre masline na koji su ucijepljene mladice naroda NA 4; na križu su Zidovi i pogani u Kristu izmireni NA 4. B. D. Marija, apostoli, Kristovi učenici bili su Zidovi NA 4. Mnogo duhovnog zajedničko je Zidovima i kršćanima NA 4.

Mnogi nisu prihvatili evanđelje i protivili su se njegovu širenju NA 4. Kristova smrt se ne može pripisati svim Zidovima bilo nekadašnjim bilo današnjim NA 4. Prema Pismu nisu prokleti NA 4.

2IVOT: — *aktivni i kontemplativni*: PC 7-8; 16; 40; LG 44; CD 33; 35. — *Vječni*: bio Je kod Oca i nama se pokazao DV 1; jest trajna komunija neraz-

padljivog božanskog života GS 18; čovjek u tebi ima sjeme vječnog života GS 18; uskrsnut ćemo na život vječni DV 4; nada u vječni život pokojnih CS 18.

— *Zajednički*: u ranoj Crkvi PC 15; redovnika LG 43; PC 1* uključuje zajednička prava izuzevši onih koja se tiču sakramenta red« PC 17; svjetovnom kleru se preporuča neki oblik zajedničkog života CD 16; 30; PO 8; bez zavjeta PC 1; sestrama se preporuča da stignu do jednog roda sestara PC 15.

— *Bračni*: zajedništvo života i ljubavi GS 48; ima vlastite čine koje treba poštivati GS 51; njegov raskid često škodi dobru vjere i poroda GS 51; raskid nije rijetkost GS 52; treba ga obavljati u Božjoj milosti LG 41; GS 52.

— *Kulturni*: u svjetlu vjere uzvišenije doseže AA 16; treba ga promicati suradnjom sviju GE 5; sudjelovanje radnika i seljaka u njemu GS 9; 60; žena GS 60; zahtijeva sabranost i mir GS 67.

— *Obiteljski*: teži k rastu obitelji Božje GS 50; zahtijeva sabranost i mir GS 67; u svjetlu vjere uzvišenije doseže AA 16; treba ga njegovati pastoralnim sredstvima GS 52; vidi *OBITELJ, RODITELJ*.

— *Ljudski*: Bog Gospodar života GS 51; Krist ga posvetio GS 22; zato ga od začeca treba štiti GS 51; čovjek traži što je poslije zemaljskog života GS 10; u njemu se ne može ugasiti želja za životom GS 18; nije mu dovoljna produžena biološka dugovječnost GS 18; život i njegovo prenošenje uvijek treba gledati u svjetlu vječnog određenja GS 51; grijesi protiv ljudskog života GS 27; vidi *POBACAJ, CEDOMORSTVO*.

— *Monalki*: od Istoka do Zapada UR 12; neka se na Istoku i Zapadu Čuva u svom izvornom duhu PC 19; za monjale PC 16; neka se uspostavi u misijama uz autentično prilagođenje AG 18; 40.

— *Ekonomski-drutveni*: GS 63—72; ima pomoć Crkve GS 44; u njemu sudjeluju radnici i seljaci GS 9.

— *Župski*: CD 30; PO 5; 6; AA 30.

— *Politički odnosno državni*: GE 5; mijenja se zbog kulturne, ekonomske i socijalne evolucije, zbog porasta svijesti ljudske osobnosti zbog želje za odgovornošću, zbog poštivanja protivnika GS 73; neka se javni život obnovi istinskom humanom pravednošću, dobrohotnošću, uvažavanjem osnovnih načela GS 73; nacionalni i internacionalni GS 44; 87; 89—90 92; predmet je brige GS 46; njegove promicateljice cijeni Crkva GS 44; radnici i seljaci u njemu traže tvoj dio GS 6; u latifundijima su nepravedno iz njega isključeni GS 71.

— *Suvremeni* — *javni*: danas se preobražava GS 73; zahtijeva suradnju GS 75.

— *Vjerski*: to jest oprečan društvenom i profesionalnom GS 43; zahtijeva sabranost i mir GS 61; neka se ispuni duhom blaženstava GS 72; promiče se suradnjom sviju GE 5.

— *Svećenički*: PO 1-22; AG 20.

— *Drutveni*: oprečan je individualnom GS 72; kao život javne zajednice GS 73;

u svjetlu vjere vodi prema uzvišenom GS 16; proizlazi iz same prirode GS 25; zahtijeva sabranost i mir GS 67; danas je predmet zabrinutosti GS 46; skoro se potpuno preobražava GS 6; omladina je svjesna svog udjela u njemu GS 7; također radnici i seljaci GS 9; kpji su u latifundijama bez prava GS 71.

— *Duhovni*: Krist je počelo života GS 52; po Duhu koji se nastanjuje LG 4; Crkva daje novi život kada rada riječu i krštenjem LG 64; treba ga njegovati CD 18; hraniti krepostima AG 25; u poučljivosti prema Kristovu Duhu PO 11; hraniti dvostrukim stolom euharistijske i riječi Božje PO 18; ne samo liturgijskim sudjelovanjem nego privatnom molitvom i mrtvljenjem SC 12; život iz vjere a is povijedanjem vjere bez oklijevanja LG 35; duhovni život svećenika jaca se pastoralnim djelovanjem OT 9; duhovni život laika ima posebno obilježje, izvor je i temelj apostolata AA 29; duhovni život misionara odgovara zvanju AG 24—25; prezbiterski ima posebne zahtjeve PO 15—16; formira se u sjemeništima OT 8; viši duhovni život PO 9; asketski život u hinduizmu i budizmu NA 2; vidi *SVETOST, KREPOSTI*.

2RTVA: — *Kristova*: prinos kojim je Krist potvrdio novi savez u vlastitoj krvi PO 4; čista hostija prinosena na žrtveniku križa UR 2; učinjena jednom LG 28; naš vazam LG 3; Kristova se žrtva slavi na oltaru LG 3; u žrtvi mise sakramentalno se prinosi PO 2; 5; rukama prezbitera u ime Crkve PO 2.

— *Mise*: žrtva Kristova sakramentalno prinosena na oltaru LG 3; PO 2; 5; u žrtvi mise vjernici prinosu Ocu božansku žrtvu uz prinos vlastitog života PO 3; također u obliku obreda treba se očitovati uspješnost SC 49; neka se preuredi red mise SC 50; u nedjelje i blagdane neka bude homilija SC 52; može se dati dolično mjesto narodnom jeziku SC 54; savršenije sudjelovanje vjernika u misi biva pričesću SC 55.

— *Duhovna*: duhovna žrtva vjernika PO 2.

— *Sveopća*: cijelog otkupljenog grada po velikom svećeništvu PO 2.

2UPA: određeni dio biskupije CD 30; kada predstavlja vidljivu Crkvu SC 42; u nju se ucjepljuje AA 10; vodi je pastir koji zamjenjuje biskupa SC 42; u njoj treba njegovati osjećaj povezanosti SC 42; neka daje primjer apostolatu AA 10; njeguje misijski apottolat CD 30; stvara u djeci svijest žive pripadnosti narodu Božjem AA 30; treba preurediti uspostave i poništavanje župa CD 32.

ŽUPNIK: biskupovi suradnici kao pravi pastiri u određenom dijeju biskupije CD 30; trebaju voditi računa o cijeloj biskupiji surađujući s drugim župnicima i dekanima CD 30; neka njeguju misijski duh CD 30; imaju službu poučavati, posvećivati, upravljati CD 30. *Služba poučavanja*: propovijedanjem riječi Božje, katehezom CD 30.

Slutba posvećivanja: svetkovanjem euharistijske irtve, služenjem sakramenata, slušanjem ispovijedi CD 30. *Sluiba pastiri:* poznajući stado; njegujući kršćanski život u vjernicima, skupinama, obiteljima, školama; briga za omladinu, siromahe, bolesnike, radnike CD 30; u formiranju tuda o njegovoj sposobnosti za upravljanje župom treba se obazirati na njegovu učenost, pobožno«, pastirska

svojstva CD 31; smjenjuju se, uvažavajući prava redovnika, prava prikazivanja, imenovanja, rezerviranja, općeg natječaja CD 31: neka »e ukloni razlika između uklonjivih i neuklonjivih župnika CD 31; oni koji su zapriječeni staroscu ili nekim drugim razlogom te ne mogu ispunjavati svoju službu mole se da dobrovoljno ili na poziv biskupa daju ostavku a tada neka im se dadne dolična penzija CD 31.

SADRŽAJ

<i>Riječ izdavača</i> » '	5
KONSTITUCIJA O SVETOJ LITURGIJI	7
Uvod	9
I glava Opća načela za obnovu i gajenje svete liturgije	11
1. Narav svete liturgije i njezina važnost u Životu Crkve	11
2. Nastojanje oko liturgijskog odgoja i djelatnog učešća	17
3. Obnova svete liturgije	21
A. Opće odredbe	21
B. Odredbe koje proistječu iz naravi liturgije ukoliko je ona djelo hijerarhije i zajednice	23
C. Odredbe koje proistječu iz poučne i pastoralne naravi liturgije	25
D. Odredbe za prilagođivanje narodnom duhu i predajama	27
4. Promicanje liturgijskog života u biskupiji i župi	29
II glava Presveto Otaštvo Euharistije ■	33
III glava Ostali sakramenti i blagoslovine	37
IV glava Božanski časoslov ■'	45
V glava Liturgijska godina 53	
VI glava Sveta glazba	59
VII glava Sakralna umjetnost i bogoslovni predmeti	63
Dodatak	69
Bilješke	70
55 Dokurocnji	865

DEKRET O SREDSTVIMA DRUŠTVENOG SAOBACANJA	73
Uvod.....	75
I glava.....	77
II glava.....	83
Klauzule	89
Bilješka	90
DOGMATSKA KONSTITUCIJA O CRKVI91	
I glava Misterij Crkve	93
II glava Božji narod ■ •.....	105
III glava Hijerarhijsko uređenje Crkve i posebno episkopat .	119
IV glava Laici	139
V glava Opći poziv na svetost u Crkvi	151
VI glava Redovnici	161
VII glava Eshatoloiki značaj putujuće Crkve i njezino sjedi* njenje s nebeskom Crkvom	165
VIII glava Blažena Djevica Marija Bogorodica u misteriju Krista i Crkve	173
I. Uvod	173
II. Uloga Blažene Djevice Marije u ekonomiji spasenja .	175
III. Blažena Djevica i Crkva	179
IV. Štovanje Blažene Djevice u Crkvi	185
V. Marija, znak pouzdane nade i utjehe putujućem Božjem narodu	187
Iz Akata Svetog ekumenskog sabora Drugog vatikanskog — Obavijesti	187
Prethodna bilješka koja razjašnjava tekst	189
BUješke	194
DEKRET O EKUMENIZMU205	
Uvod	207
I glava Katolička načela ekumenizma	209
II glava Vršenje ekumenizma	217

III glava Crkva 1 crkvene zajednice rastavljene od rimske Apostolske stolice.....	223
I. Poseban položaj istočnih Crkava	225
II. O rastavljenim Crkvama i crkvenim zajednicama na Zapadu	229
Zaključak	235
Bilješke	236
DEKRET O ISTOČNIM KATOLIČKIM CRKVAMA	237
Uvod.....	239
Mjesne Crkve ili obredi	239
Valja čuvati duhovnu baštinu istočnih Crkava	241
Istočni patrijarsi	243
Disciplina sakramenata	245
Bogoštovlje.....	247
Dodiri s braćom rastavljenih Crkava	249
Zaključak	251
Bilješke, ■ ■ • • • • •	254
DEKRET O PASTIRSKOJ SLUŽBI BISKUPA	257
Uvod	259
I glava Biskupi i opća Crkva	261
I. Uloga biskupa u općoj Crkvi	261
II. Biskupi i Apostolska stolica	263
II glava Biskupi i posebne Crkve ili biskupije	265
I. Dijecezanski biskupi	265
II. Granice biskupije	277
III. Suradnici dijecezanskog biskupa u njegovoj pastirskoj službi.....	281
1. Koadjutori i pomoćni biskupi.....	281
2. Kurijska i biskupijska vijeća	283
3. Dijecezanski kler	283
4. Redovnici.....	289

III glava Suradnja biskupa na zajedničkom dobru više Crkava	293
I. Sinode, sabori i, posebno, biskupske konferencije . . .	293
II. Granice crkvenih provincija i uspostava crkvenih po krajina . ■ . ■..... . ■ . . .	297
III. Biskupi u interdijecezanskoj službi	299
Opća naredba	299
Bilješke	302
DEKRET O PRILAGOĐENOJ OBNOVI REDOVNIČKOG ŽIVOTA	305
Bilješke	330
DEKRET O ODGOJU I OBRAZOVANJU SVEĆENIKA .	331
Uvod.....	333
I. Uredba odgoja svećenika kod pojedinih naroda .	333
II. Ustrajni je promicanje svećeničkih zvanja	335
III. Uređenje velikih sjemeništa	337
IV. Briga za solidniji duhovni odgoj	341
V. Obnova crkvenih studija ■ . ■	345
VI. O unapređenju užeg pastoralnog odgoja	351
VII. Daljnje usavršavanje nakon završenih studija . . .	351
Zaključak . ■	353
Bilješke	354
DEKLARACIJA O KRŠĆANSKOM ODGOJU	359
•Proslov	361
Zaključak / . ' ■	377
Bilješke	378
DEKLARACIJA O ODNOSU CRKVE PREMA NEKRŠĆAN- SKIM RELIGIJAMA	381
Bilješke	390
DOGMATSKA KONSTITUCIJA O BOŽANSKOJ OBJAVI	391
Proslov.....	393

I glava Stvarnost objave »	393
II glava Prenosenje božanske objave	397
III glava O božanskom nadahnuću Svetoga pisma i kako Sveto pismo treba tumačiti.....	401
IV glava Stari Zavjet	405
V glava Novi Zavjet	407
VI glava Sveto pismo u životu Crkve	409
Ex Actis SS. Oecumenici Concilii Vaticani II —Notificatio	414
Bilješke	415
 DEKRET O APOSTOLATU LAIKA	417
Uvod.....	419
I glava Poziv laika na apostolata	421
II glava Ciljevi ■	427
III glava Razna područja apostolata	433
IV glava Razni načini apostolata	441
V glava O redu koji treba održavati.....	451
VI glava Formiranje za apostolat „	455
Poticaj.....	461
Bilješke	464
 DEKLARACIJA O VJERSKOJ SLOBODI.....	467
0 pravu osobe i zajednica na društvenu i građansku slobodu u vjerskoj stvari	469
I. Opće načelo vjerske slobode.....	471
II. Vjerska sloboda u svjetlu objave	479
Bilješke I	488
 DEKRET O MISIJSKOJ DJELATNOSTI CRKVE	491
Uvod	493
1 glava Doktrinalna načela	495

II glava Misijska djelatnost u sebi	507
članak 1 O kršćanskom svjedočenju	507
članak 2 Naviještanje evanđelja i skupljanje Božjeg naroda	511
članak 3 Izgradnja kršćanske zajednice	515
III glava O partikularnim Crkvama „ „	523
IV glava Misionari	531
V glava Uređenje misijske djelatnosti	537
VI glava Suradnja	543
Zaključak!	553
Bilješke	554
DEKRET O SLUŽBI I ŽIVOTU PREZBITERA ...	561
Uvod	563
I glava Prezbitersko služenje u poslanju Crkve	563
II glava Prezbitersko služenje.....	567
I. Prezbiterske službe ,	567
II. Odnos prezbitera prema drugima	575
III. Raspodjela prezbitera i svećenička zvanja	583
III glava Život prezbitera	587
I. Poziv prezbitera na savršenstvo	587
II. Posebne duhovne potrebe u životu prezbitera	593
III. Pomagala prezbiterskog života	599
Zaključak i poticaj	607
Bilješke	610
PASTORALNA KONSTITUCIJA O CRKVI U SUVREMENOM SVIJETU	619
Predgovor	621
Uvodne konstatacije	
Položaj čovjeka u suvremenom svijetu	623
Prvi dio	
Crkva i čovjekov poziv	633
I glava Dostojanstvo ljudske osobe	635

II glava Ljudska zajednica	649
III glava Ljudska djelatnost u svijetu	663
IV glava Zadaća Crkve u suvremenom svijetu	671
D r u g i d i o	
Neki gorući problemi	683
I glava Promicanje dostojanstva braka i obitelji	685
II glava Promicanje kulturnog napretka.....	697
1. odjeljak Položaj kulture u današnjem svijetu	699
2. odjeljak Neka načela za ispravno promicanje kulture	701
3. odjeljak Neke neodgodive zadaće kršćana glede kulture	707
III glava Ekonomsko-socijalni život	713
1. odjeljak Ekonomski razvoj.....	715
2. odjeljak Neka načela o sveukupnom socijalno-ekonomskom životu.....	719
IV glava Život političke zajednice	727
V glava Promicanje mira i izgradnja zajednice naroda	735
1. odjeljak Izbjegavati rat	739
2. odjeljak Izgradnja međunarodne zajednice	747
Zaključak	757
Bilješke.....	762
KAZALA	769
Kratice dokumenata	770
I. Kronologija koncila	771
II. Dani proglašenja i glasovanja o koncilskim dokumentima	773
III. Kazalo biblijskih navoda	775
IV. Kazalo vrela	783
. Stvarno kazalo.....	789
Sadržaj.....	865

